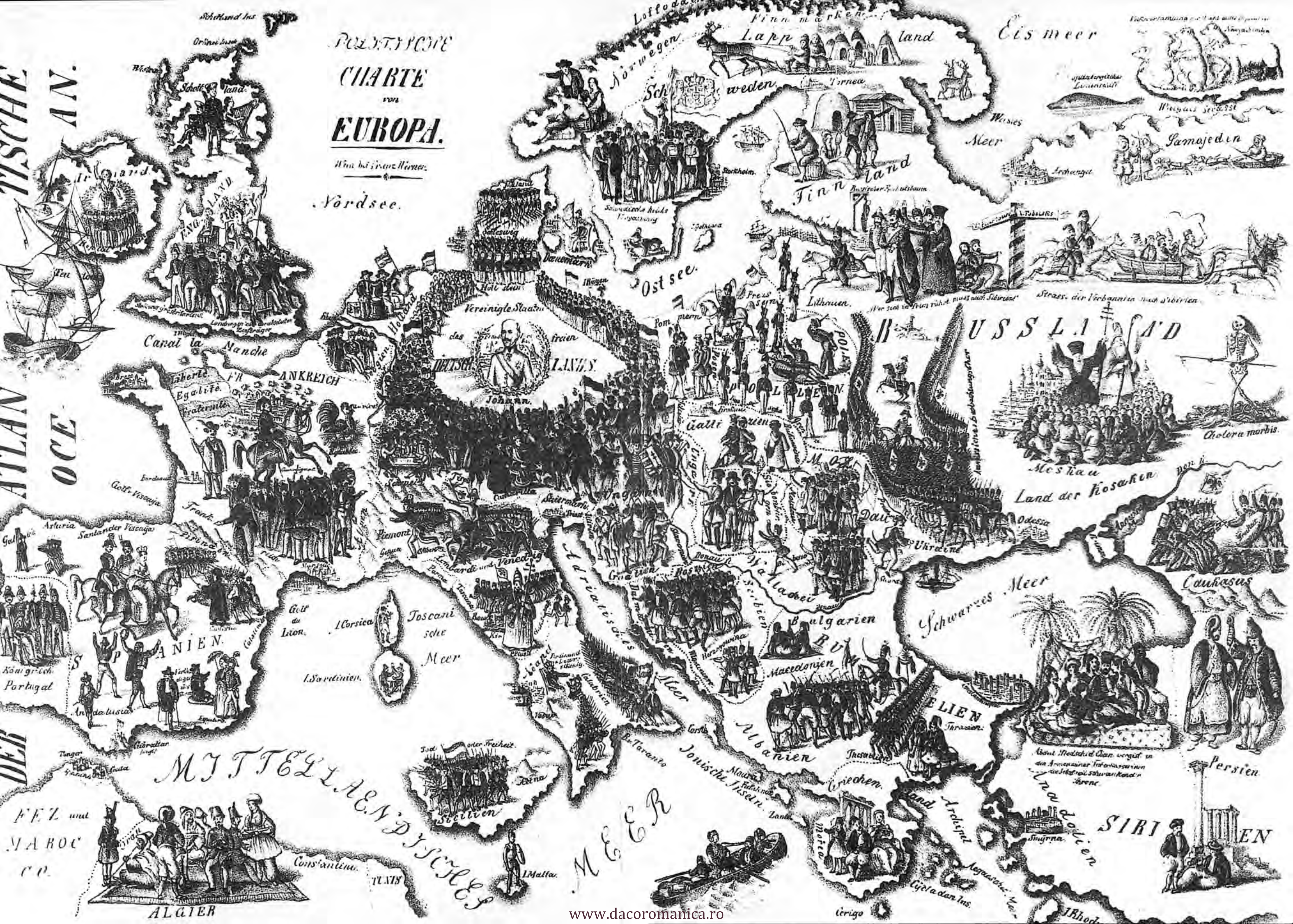

POLITISCHE
CHARTE
von
EUROPA.
Nordsee.
Schottland
Irland
England
Canal la Manche
FRANKREICH
Liberté
Egalité
Fraternité
Golf v. Viscaya
Asturia
Santander Viscaya
Pyrenäen
SPANIEN.
Königreich Portugal
Andalusia
Gibraltar
Tanger
FEZ und MAROC co.
ALGIER
Constantine
TUNIS
MITTELLAENDISCHES MEER
Golf du Lion.
I. Corsica
I. Sardinien.
Toscanische Meer
Sicilien
Tod oder Freiheit.
I. Malta.
Piemont
Lombardi und Venedig
Calabrien
Adriatisches Meer
Jonische Inseln
Holland
Belgien
Holstein
Dænemark
Vereinigte Staaten des freien DEUTSCHLANDES
Johann.
Norwegen
Schweden
Stockholm.
Lappland
Finnland
Ostsee.
Pommern
Preussen
POLEN
Lithauen
Gallizien
Ungarn
Donau
Wallachei
Serbien
Bosnien
Dalmatien
Bulgarien
Macedonien
Albanien
Griechenland
Morea
Cerigo
Archipel
Smyrna
Anadolien
SIRIEN
Persien
Caukasus
Schwarzes Meer
Ukraine
Odessa
Land der Kosaken
Moskau
Cholera morbis.
RUSSLAND
Strass. der Verbannten nach Sibirien
Weisses Meer
Eis meer
Archangel
Samojeden
ATLANTISCHE OCEAN

1848 LA ROMÂNI

I

Coperta şi supracoperta: Gheorghe Motora

Redactori: Maria Elena Simionescu, Corina Buşe
Tehnoredactor: Ştefania Mihai
Coli tipo: 48, planşe: 32 pag.
Bun de tipar: 31 V 1982

c. 587—I. P. Informaţia
Str. Brezoianu Nr. 23—25
Bucureşti

1848 LA ROMÂNI

O ISTORIE ÎN DATE ŞI MĂRTURII

de

CORNELIA BODEA

I

EDITURA ŞTIINŢIFICĂ ŞI ENCICLOPEDICĂ
Bucureşti, 1982

„Revoluţia română
de la 1848
n-a fost un fenomen
neregulat, efemer,
fără trecut şi viitor,
fără altă cauză
decît voinţa întîmplătoare
a unei minorităţi
sau mişcarea generală
europeană.

Revoluţia generală fu ocazia,
iar nu cauza
revoluţiei române.

Cauza ei se pierde în zilele veacurilor.
Uneltitorii ei
sînt optsprezece veacuri
de trude, suferinţe
şi lucrare
a poporului român asupra lui însuşi!"

N. Bălcescu

Mersul revoluţiei în istoria românilor, 1850

În cursul realizării acestei lucrări am întîlnit prețios sprijin, colaborare și solicitudine, pentru care țin să exprim alese mulțumiri:

Conducerii Academiei de Științe Sociale și Politice — președinte, Mihnea Gheorghiu — și Institutului de istorie N. Iorga, director, Ștefan Ștefănescu;

Conducerii și colegilor de specialitate din diferitele secții ale Bibliotecilor și Arhivelor din țară și străinătate:

— Biblioteca Academiei R. S. România (Secțiile Manuscrise, Imprimate, Cabinetul de stampe), Biblioteca Centrală de Stat (Arhiva istorică), Biblioteca Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (Colecții speciale), Institutul de Istorie și Arheologie, Cluj-Napoca (Arhiva „1848"), Institutul de Istorie N. Iorga (Biblioteca);

— Direcția Generală a Arhivelor Statului București, Arhivele Statului Brașov, Arhivele Statului Cluj-Napoca, Arhivele Statului Arad, Arhivele Episcopiei Aradului, Muzeul județean Arad;

— Haus- Hof- und Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv și Österreichische Bibliothek (Viena); Országos Levéltár și Hadtörténelmi Intézet Levéltár (Budapesta); Public Record Office (Londra); Archives du Ministère des Affaires Étrangères (Paris); Widner Library (Harvard University, Cambridge, Massachusetts) și Boston Public Library (Boston, Massachusetts, S.U.A.).

Caldă și colegială recunoaștere:

Mariei Elena Simionescu, pentru toată pasiunea, priceperea, dăruirea și dragostea dovedite în întreaga colaborare la această carte;

lui Matei Ionescu, pentru pertinentele sale sugestii împărtășite cu solicitudine de-a lungul anilor, de la începutul lucrării;

lui Dan Berindei, Leonid Boicu și G. Em. Marica pentru colaborarea de început;

Elenei Dumitrescu, pentru tot ajutorul ei, statornic și neprecupețit, a transcrieri, colaționări, indici; Valeriei Căliman, pentru interesul arătat lucrării și pentru ajutorul competent oferit cu generozitate; Georgetei Penelea, pentru participarea la întocmirea indicilor;

pentru traduceri sau verificări de traduceri — : Sandei Boroianu (franceză); Liviei Bacâru, Aurorei Moga și lui G. Andrássy (maghiară); dr. Eva Pătrășcanu, Ilenei Bărbat-Sgarbură, Johannei Henning (germană) și lui I. K. Gheorghiu (engleză).

Cît pentru ca această lucrare să vadă lumina tiparului, deosebită gratitudine dr. Ion Ardeleanu, dr. Mircea Mușat, dr. Mircea Mâciu și Editurii științifice și enciclopedice.

București, martie 1982 *C.B.*

CUVÎNT ÎNAINTE

Lucrarea de față are rostul de a reuni într-o singură viziune istoria revoluției române de la 1848, desfășurată pe întinsul pămîntului românesc.

Ea concentrează într-o documentație relativ restrînsă mărturii reprezentative, oglindă a anilor revoluției, ca și a gîndirii și evenimentelor complexe care au premers-o.

Concepută în trei părți — PRECURSORI, REVOLUȚIA, EPILOGURI-PERSPECTIVE — lucrarea acoperă tematic trei sferturi de veac, de la 1784 la 1851, reflectate în aproape patru sute de piese cunoscute și necunoscute pînă acum, edite și inedite, aflate în arhive și biblioteci române și străine.

Baza documentară o constituie *izvorul contemporan*, intern și străin, în diversele lui forme de exprimare: programe și proclamații, memorii și cereri, acte guvernamentale și rapoarte diplomatice, corespondență oficială și particulară, discursuri cu răsunet istoric, consemnări de atitudini în articole de presă, în broșuri sau pamflete, note și însemnări scrise sub impactul momentelor trăite etc.

Este de la sine înțeles că o mare parte din materialul întrunit aici reprezintă piesele majore *cunoscute* ale mișcării și luptei noastre naționale. Pînă acum însă ele au fost incluse fie în colecții și ediții structurate separat pe Țara Românească, Moldova, Transilvania, sau Principatele Moldova și Țara Românească împreună, fie în publicații sau monografii diferite apărute cu multe decenii în urmă sau mai recent. Astfel dispersate, s-a putut urmări mai greu trăsătura definitorie a revoluției, caracterul său unitar, pregătirea ei comună de o parte și alta a Carpaților, legăturile manifeste sau deliberat tăinuite dintre o acțiune și alta, de la o „țară" la alta La rîndul lor, cercetările ulterioare au confirmat că descoperirile documentare nu se pot considera încheiate. Argumente peremptorii le oferă și noile serii de documente, istorice și literare. Exemple semnificative se pot evoca cu generozitate atît într-un domeniu cît și în altul, atît pentru deceniile premergătoare, cît și pentru anii propriu-ziși ai revoluției.

Un prim bilanț rezultat din împletirea materialelor edite și inedite este ceea ce am căutat să cuprindă sinteza de față. Să reflecte unitatea de idei și țeluri ce au însuflețit minți alese și au ridicat poporul la lupta pentru dreptate și libertate socială și politică, pentru unitate și neatîrnare națională; să ilustreze ecourile venite de peste hotare și legăturile cu gîndirea și mișcările înaintate ale vremii; să prezinte revoluția română în contextul ei european. Să arate totodată și vicisitudinile, piedicile care i-au stat în cale; reacțiile și ingerin-

țele, opresiunea sau mîna forte simțite din partea imperiilor absolutiste, habsburgic, otoman, țarist.

Prima parte—PRECURSORII— exemplifică în 92 de documente și grupuri de documente aspecte din acumularea treptată și momentele cheie ale drumului ascendent care a pregătit izbucnirea de la 1848. Sînt consemnate în ea marile afirmări ale maselor conduse de Horea și Tudor Vladimirescu; *Supplex Libellus* sau revendicarea cărturară a străvechilor drepturi (1791); frămîntări sociale și preocupări ideatice pentru mai binele poporului, al neamului întreg; acțiunea din 1834—35 cuprinzînd aria etnică de o parte și alta a Carpaților și dovedind, și în afara marginilor ei, frăție și colaborare revoluționare. La acestea se adaugă momente semnificative din mișcarea de idei în spirit panromânesc și de înfăptuire a statului unitar național din 1837—1840 și 1843—1847, precum și din afirmările pentru păstrarea ființei naționale împotriva încercărilor de deznaționalizare; nu lipsesc nici preocupări legate de mersul înainte al societății și al vieții economice.

Partea a II-a — REVOLUȚIA — anunță începutul ei, așa cum a fost el gîndit și pregătit, ca o acțiune simultană și unitară, prin *Deșteptarea României* întregi—cunoscutul apel al lui V. Alecsandri *Cătră români*, lansat încă din luna februarie '48. Desfășurarea evenimentelor din anii revoluției (doc. 93—339) este urmărită, în consecință, atît în simultaneitatea cît și în pluralitatea aspectelor sale. Schematic, momentele petrecute succesiv în Moldova, în Transilvania și în Țara Românească alternează cu planurile și acțiunile conjugate „de dincolo și dincoace de Carpați", sau din „toată românimea".

Partea a III-a — EPILOGURI, PERSPECTIVE — oferă deopotrivă bilanțuri ale drumului străbătut și jaloane pentru continuarea lui în viziunea unitară a viitorului.

Înăuntrul fiecărei părți, materialul documentar este orînduit cronologic și tematic. Capitolele și subcapitolele sînt individualizate prin titluri, concepute să definească momentul sau aspectul istoric ilustrat. La rîndul lor, piesele documentare, în afara titlurilor proprii, sînt prevăzute cu titluri și sintagme, concentrînd în ele conținutul, ideea centrală a fiecăreia. Pentru a înlesni înțelegerea fenomenului sau faptului descris, în conexiunea cauzală a gîndirii și a legăturii dintre evenimente; pentru a surprinde mai ușor filiația dintre formulare și acțiune, documentele sînt însoțite și de scurte enunțuri, glose și reflecții marginale. Un dezvoltat *Cuprins-Cronologie*, tradus și în limba engleză, servește de călăuză în lumea de idei și fapte din aceste volume. Am căutat astfel ca lucrarea să capete atributele și funcția unei ISTORII ÎN DATE ȘI MĂRTURII.

Am folosit îndeobște documentul original, din sursa lui primară, manuscrisă sau, în cazul imprimatelor contemporane, din tipăritura princeps. În reproducerea textelor, atît în limba română cît și a celor în limbi străine, am păstrat particularitățile de limbă, precum și notele și însemnările aparținînd documentului, considerînd util a reda cît mai nealterat amprenta timpului, culoarea locului, portretul politic și social al autorului, al emitentului sau al destinatarului lui, sau, după caz, al editorului contemporan.

Am ales calea restituirii textului autentic și pentru că din confruntarea cu manuscrisul multe documente *edite* au cîștigat valențe noi de *inedit*. S-a întîmplat de asemenea ca și din confruntarea a două redactări autentice — ciornă inedită, text definitiv, edit, sau original și copie autografă etc. — să reiasă completări și întregiri de texte. Ele au putut fi omise sau alterate, involuntar sau deliberat, dar și din pricina gradului de deteriorare și a condițiilor precare de conservare ale documentului. Cu titlu de exemplu cităm: informarea colonelului Roth, comandantul regimentului grăniceresc bănățean, cu privire la mișcarea secretă din 1834 și ramificațiile și implicațiile ei panromânești (doc. 21); memoriul despre „Politica Țării Românești față de Polonia" (doc. 26); scrisoarea lui Ioan Axente (Sever) din aprilie 1848 (doc. 105); Petiția-proclamație de la Iași din martie-aprilie 1848 (doc. 93); corespondența revoluționarilor moldoveni din vara lui 1848 (doc. 178, 182, 183); scrisoarea lui G. Barițiu către Ioan Maiorescu din 9/21 septembrie 1848 (doc. 254); scrisorile prefectului Ioan Buteanu către administratorul Hațegului, Dimitrie Moldovan, din ianuarie 1849 (doc. 317, 318); scrisoarea prefectului Petru Dobra către vicetribunul George Mușescu (doc. 319); relatarea corespondentului ziarului „Nemzeti Politikai Hírlap" din Pesta, datată 2/14 mai 1848 (doc. 111); memoriul din iunie 1848 cu cererile românilor bucovineni (doc. 173); scrisorile cifrate trimise de Ion Ghica de la Constantinopol lui N. Bălcescu la București, în septembrie 1848 (doc. 231, 261); Proiectul de pacificație romåno-maghiară din 2/14 iulie 1849 (doc. 333) și multe altele.

Peste 65 de documente — române și străine — văd pentru prima dată lumina tiparului din forma lor inițială, manuscrisă. Între ele: documentele secrete privind frămîntările din Banat, la 1823—24 (doc. 12); scrisoarea lui Grigore Grădișteanu, din 1838, către Ion Ghica și I. Em. Florescu, atunci studenți la Paris (doc. 25); memoriul redactat de Félix Colson, despre oameni și partide politice din Țara Românească, în decembrie 1838—ianuarie 1839 (doc. 29); dezvăluirea anonimă în legătură cu mișcarea de la 1840 (doc. 36); scrisoarea lui Pavel (Panaiot) Balș către Ion Ghica despre mișcarea din martie în Moldova (doc. 95); scrisoarea lui Anastasie Panu, de la Huși, către Lascăr Rosetti și G. Sion, la Cernăuți (doc. 179); scrisoarea lui G. Sion, de la Cernăuți, către G. Barițiu, 8/20 iulie 1848 (doc. 225); scrisoarea lui Eliade Rădulescu către G. Barițiu, din 16/28 iulie 1848 (doc. 233); Ștefan Puris, de la Vîrșeț, către Nicolae Man din Sibiu, 11/23 iunie 1848 (doc. 128). O serie de piese sînt legate de activitatea revoluționară a lui Eftimie Murgu (interogatoriul luat lui în închisoarea de la Pesta, octombrie și decembrie 1845, doc. 61; o informare secretă asupra activității sale cerută de autoritățile imperiale habsburgice în 1846—1847, doc. 81, I—II; anchete premergătoare condamnării lui din iulie 1850, doc. 345). O altă grupă o constituie rapoartele consulare engleze din 1839, 1843, 1844 și mai multe din 1848 (doc. 30, 42, 51, 55, 90, 96, 133, 160, 243, 256, 258, 263, 264); cronologia evenimentelor din lunile ianuarie-august 1849 întocmită de John Paget (doc. 321 notă); scrisoarea contelui Karacsay către John Paget în legătură cu condamnarea la moarte, la 11 mai 1849, a lui Stefan Ludwig Roth (doc. 320). Inedite ca atare sînt de asemenea și rapoartele autorităților săsești din Brașov, din aprilie-mai 1848 (doc.

106); raportul consilierului şi administratorului domeniilor Zlatna, J. Nemegyei, către vicecomitele Tezaurariatului, mai-iunie 1848 (doc. 164); scrisoarea lui Ion Ionescu, de la Semlin, către A. G. Golescu, la Paris, despre conferinţa de la Zlatna, din ianuarie 1849 (doc. 316); Ioan Axente Sever către comisarul districtual al Sibiului, comitele Salmen, noiembrie 1850 (doc. 347) etc. Între piesele majore noi se numără şi scrisoarea-memoriu adresată de generalul Gheorghe Magheru preşedintelui Ungariei, Ludovic Kossuth, la 4/16 martie 1849 (doc. 327) şi Memoriul statistic asupra Principatelor Moldovei şi Ţării Româneşti întocmit de Alexandru G. Golescu, în decembrire 1848-ianuarie 1849, la Paris (doc. 340) etc.

Sînt de asemenea puse în circuitul istoriografiei noastre o serie de izvoare de limbă maghiară şi germană — documente, apeluri, relatări din presă, capitole din publicaţii contemporane evenimentelor—contingente cu desfăşurarea mişcării naţionale şi cu revoluţia română; altele ilustrează momente din lupta proprie a secuilor şi poziţia saşilor în 1848—1849. Citez între altele: pagini despre deznaţionalizare şi asimilare din discursul lui Széchenyi István ţinut la şedinţa solemnă a Academiei de ştiinţe maghiară, 27 noiembrie 1842 (doc. 47); scrisoarea lui Wesselényi Miklós către Kossuth pe teme urbariale şi naţionale, în august 1846 (doc. 78); Memoriul „naţiunii săseşti din Transilvania cu privire la condiţiile uniunii ei cu regatul Ungariei", din 21 iunie/3 iulie 1848 (doc. 171); Anton Kurz, corespondenţă din „Siebenbürger Wochenblatt" din septembrie 1848 (doc. 273); proclamaţia lui Kossuth către români, din 28 septembrie/10 octombrie 1848 (doc. 280); procesul-verbal al adunării secuilor de la Lutiţa redactat de contele Mikó Imre, 4/16 octombrie 1848 (doc. 281); raportul lui Berzenczey László către Kossuth, din tabăra de la Lutiţa, 8/20 octombrie 1848 (doc. 309); proclamaţia baronului Vay Miklós, comisarul regal al Transilvaniei, adresată românilor, 13/25 octombrie 1848 (doc. 311); pagini din cartea lui K. M. Pataky *(Bem in Siebenbürgen. Zur Geschichte des ungarischen Krieges, 1848 u. 1849)*, cu privire la tratatul de la Lugoj, august 1848 (doc. 336) etc.

Mai amintim şi o serie nouă de relatări în limbile franceză şi engleză, care adăugate celor cunoscute pînă acum, ilustrează şi lărgesc aria de iradiere a ecourilor produse de mişcările românilor în Apus şi, peste ocean, în Statele Unite ale Americii. Subliniem cu deosebire amplele comentarii ale lui Francis Bowen de la Universitatea Harvard (Cambridge, Massachusetts, S.U.A.) apărute în „The North American Review" din Boston, în ianuarie 1850 şi ianuarie 1851 (doc. 350, 353), precum şi articolele semnate de cunoscutul publicist francez Hippolyte Desprez, în „Revue des Deux Mondes" de la Paris, în decembrie 1849 şi ianuarie 1850 (doc. 329, 338).

Documentele sînt redate integral. În foarte rare cazuri, din unele piese cu conţinut eterogen (corespondenţă particulară sau diplomatică) s-a reţinut numai referirea la subiect. Aşa am procedat cu: scrisoarea lui Moise Nicoară, din 1810 (doc. 5), raportul consulului austriac, von Timoni, din mai 1843 (doc. 50, 1), scrisoarea lui N. Bălcescu din decembrie 1847 către Alexandra Florescu (doc. 88, I), scrisorile lui George şi Alexandru Hurmuzachi către fratele lor Eudoxiu

(doc. 298, 299) etc. Acelaşi criteriu l-am aplicat şi în cazul fragmentelor reproduse din lucrări şi articole contemporane.

Pentru a deosebi adnotările aparţinînd textului original de notele sau addendele noastre, am adoptat numerotarea celor dintîi cu asterisc şi respectiv, cu numere. Pentru piesele care au cunoscut mai multe versiuni sau ediţii am indicat pe cele reprezentative. Am semnalat de asemenea deosebirile de lectură sau de interpretare, fie direct şi explicit în cazuri de nepotrivire esenţială, fie indirect, prin indicarea ediţiei confruntate.

Toate documentele în limbi străine — franceză, engleză, germană, maghiară, latină — sînt însoţite prioritar de traduceri în română. Am socotit să oferim astfel posibilitatea urmăririi cursive a firului tematic — lucrarea fiind concepută ca o *istorie* documentară, şi complementar ca o *colecţie* de documente.

Ilustraţia, la rîndul ei, cuprinde cîteva piese necunoscute şi mesaje nesemnalate ca atare pînă acum. Citām între exemple : o mărturie a mişcării pentru unitate naţională, din 1837, concretizată în adaptarea versurilor lui Iancu Văcărescu, scrise în 1818 de gravorul şi popularizatorul lor, învăţătorul bănăţean Ştefan Popovici Niagoe (fig. 37). O piesă de la sine grăitoare este sigiliul inelar oferit omagial lui G. Bariţiu în 1843, pentru activitatea sa gazetărească în slujba întregii românimi. Legenda, *Lui G. Baritz, fratzii moldoveni recunoscători*, şi emblema Ţării Moldovei de pe sigiliu reprezintă un simbol care nu mai are nevoie de altă tălmăcire (fig. 40,41).

Revelator este şi *Encomiul* (fig. 107) adresat la rîndul său, în septembrie 1849, de George Bariţiu şi Redacţia „Gazetei de Transilvania" bătrînului Eudoxiu Hurmuzachi — gazda ospitalieră de la Cernauca şi tatăl „fraţilor Goleşti" ai Bucovinei.

Prea puţin se ştie, de asemenea, că după Revoluţie, în numele principiului egalei îndreptăţiri naţionale promisă de Habsburgi, românii au cerut Ministerului de la Viena de a se introduce în *stema Transilvaniei* un simbol care să reprezinte şi naţiunea română, alături de celelalte naţiuni ale ţării, demult recunoscute. Modelul heraldic propus de români, menit să le ateste vechimea, originea şi continuitatea pe teritoriul străbun, nu era altăceva decît emblema *Daciei Felix* de pe una din emisiunile monetare locale ale PROVINCIEI DACIA (secolul III). Vezi figurile 103—104. E de remarcat însă, sau mai bine zis era de aşteptat că— deşi românii şi-au pus toată prudenţa în a explica într-un mod pro-imperial efigia feminină din emblemă, ca şi iniţialele D. F. *(Deo favente* — şi nu *Dacia Felix*) — cererea lor să nu fi fost ascultată... Tot aşa cum n-a fost aprobată nici Petiţia din februarie 1849 (doc. 296) de a se constitui toţi românii din Imperiul habsburgic într-o entitate politico-administrativă ; fie aceasta şi un ducat sub directă conducere imperială. E o dovadă mai mult că aspiraţia firească de unitate naţională era un coşmar politic pentru Imperiu. Dorinţă legitimă, de o parte ; teamă explicabilă, de cealaltă.

Nouă şi necunoscută pînă acum în acest sens este însăşi harta politică figurativă a Europei—*Politische Charte von Europa*—apărută la Viena în atelierul litografic şi editura lui Franz Werner, 1848. Executată alb-negru (mărime 48 × 36 cm), harta ilustrează alegoric starea revoluţionară sau reacţionar-conservatoare,

caracteristică fiecărei țări sau părți din continentul european pînă în marginile mediteraneene ale Africei. Asiei Mici și ale Orientului apropiat. După cum se poate observa din reproducerea ei pe ..Vorsatz"-ul volumelor de față — consemnarea stării revoluționare de pe ambele versante ale Carpaților români atestă o dată mai mult voința de unitate națională. întruchipată în atitudinea românului transilvan, îmbrăcat în costum de soldat roman. cu privirea și brațul îndreptate peste Munți. înspre Iași și București. Este o realitate pe care o găsim exprimată direct și fără echivoc de George Barițiu în luna mai 1848 cînd scria: ..Soarta națiunii române se va hotărî în București și în Iași. iar nu la Cluj. nici în Blaj, nici în Buda". Și tot același țel de unitate statală îl confirmă și istoricul Jakab Elek. martor și cronicar al evenimentelor din 1848. cînd descria pancartele înfățișînd harta Daco-României purtate la Adunarea din mai 1848 la Blaj (doc. 121). O prefigurare a statului național unitar la '48 o atestă și interpretarea dată de Dimitrie G. Golescu (fratele lui Golescu-Negru), la 7/19 august 1848. unei hărți tipărită la Viena pe la 1828 (doc. 187). O astfel de hartă este și cea reprodusă din ,.Illustrierte Zeitung". Leipzig. 1849. pe ,.Vorsatz"-ul de încheiere al volumelor.

Și ca să întregim mesajul însuși al lucrării tot cu un document scriptic, de data aceasta inclus între facsimile, semnalăm informația comunicată de consulul austriac, von Timoni, Ministerului său de la Viena; potrivit acesteia. Locotenența domnească de la București ar fi primit o delegație din Transilvania ,.cu propuneri de ajutor din partea românilor transilvani pentru înființarea unui imperiu dacic" (fig. 83). Cu o chemare a tinerimii române din 1851. ..împrejurul stindardului pe care e scrisă Unirea Românilor" se încheie și ultimele pagini ale lucrării (doc. 356).

Această permanentă și multiformă împărtășire de gînduri, de planuri și aspirații de la un capăt la altul al românimii este dominanta care se desprinde constant din cugetul și faptele desfășurate de-a lungul deceniilor de la Horea la Unirea cea mare.

București. martie 1982 *C.B.*

CUPRINS — CRONOLOGIE

PARTEA A-II-A

REVOLUŢIA

CONSTITUIREA GUVERNULUI PROVIZORIU. PRIMELE MĂSURI 551

PE CÎMPUL FILARETULUI 556

IUNIE–AUGUST: „ÎMPREUNĂ LUCRARE PENTRU BINELE OBŞTESC"

CONTENTS — A CHRONOLOGY

MARCH—APRIL IN TRANSYLVANIA

A CHRONICLE OF THE FIRST DAYS OF REVOLUTION

JUNE—JULY, IN TRANSYLVANIA

PARTEA I

PRECURSORI

1784

Răscoala lui Horea

„HORIA REX DACIAE"

1

SIGILIUL ATRIBUIT LUI HOREA

Traducerea inscripției gravate:
„Sigiliul pe care l-a purtat Horia și care a fost găsit asupra sa."

Textul german:
„Insigel so Horja geführt, und bey ihme gefunden worden."

■ Colecția Bibl. Universității Cluj-Napoca. Reproducere după O. Beu, *Răscoala lui Horia în arta epocei*, București, 1935, detaliu din pl. 11 și p. 52. Autorul presupus al gravurii: Johann Martin Will (1765—1805) din Augsburg.

11 noiembrie 1784

OBIECTIVE PROGRAMATICE. ULTIMATUL ŢĂRANILOR

2

CONDIŢIILE PUSE DE HOREA NOBILIMII ŞI COMUNICATE PRIN CAROL BRÜNECK DE LA OFICIUL SĂRII DIN ŞOIMUŞ

Ilustrisime şi magnifice liber baron comite suprem şi Preşedinte!
Onorată Tablă continuă judiciară!
Domnule preagraţios patron şi domni deosebit preaonoraţi!

Într-o stare deosebit de amarnică, tristă şi jalnică a ajuns o parte a nobilei noastre patrii prin răscoala ţăranilor, care cu omoruri, cu foc şi alte stricări şi-au vărsat şi işi varsă in voie furia şi pe a căror cruzimi nu sint in stare a le descrie cu pana.

Trimişii lui Horea

Dar acum, cuprins de teamă, sint silit, ca să-mi salvez viaţa, să comunic următoarele Măriei Tale şi Onoratei Nobile Table, căci dacă nu (după cum mi-au făgăduit) voi fi lipsit de viaţă: Azi au fost trimişi la mine din Crişcior Giurgiu Marcu, Ion Abrudean şi din Ruda Petru Abrudean, toţi trei trimişi ca deputaţi de căpitanul lor Horea, cu solia să scriu negreşit Măriei Tale şi Onoratei Nobile Table intenţiile pomenitului căpitan Horea şi ale poporului său, căci dacă nu, voi fi de bună seamă lipsit (cum am spus) de viaţă. La toate acestea şi cu aşa am socotit că dacă nu le-aş aduce la cunoştinţa Măriei Tale şi a Onoratei Nobile Table, aţi fi turburaţi cu forţa, fără ca Măriile Voastre să fi luat nici o dispoziţie. În al doilea rind, dacă nu le scriu, şi viaţa mi-o pierd, şi erariul va suferi prin incendieri, pagube, şi şi Măriile Voastre aţi fi fost fără nici o pregătire. De aceea cu umilinţă rog pe Măriile Voastre să nu luaţi in nume de rău sila în care mă aflu, ba mai curind să mă faceţi vrednic de indurarea Voastră.

Condiţiile sus-scrisului conducător

Solia sus-scrisului conducător al lor numit Horea şi a poporului său de rind e aceasta:

1. Ca nobilul comitat şi toţi posesorii săi să pună jurămint pe cruce, cu toate odraslele lor.
2. Ca nobilime mai mult să nu fie, ci fiecare unde poate primi o slujbă crăiască, din aceea să trăiască.
3. Ca nobilii posesori să părăsească pentru totdeauna moşiile nobiliare.
4. Ca şi ei să fie plătitori de dare tot aşa ca şi poporul contribuabil de rind.
5. Ca păminturile nobiliare să se împartă între poporul de rind potrivit poruncii împăratului, ce va urma.
6. Dacă Măria Ta şi Onorata Nobilă Tablă impreună cu nobilii posesori ar sta pe acestea, făgăduiesc pace, in semnul căreia cer să se ridice atit pe

cetate, cit și pe la capetele orașului și pe alte locuri, pe prăjini cit mai lungi, steaguri albe.

Iar pentru toate acestea cei trei deputați mai sus scriși, din porunca căpitanului lor cu numele Horea, fixează termen, să meargă de la Măria Ta, de la Onorata Nobilă Tablă și de la Nobilul Posesorat răspuns Duminecă, adică in 14 a acestei luni, seara, in Crișcior, la Popa Dănilă a Crișciorului, căci dacă nu (după cum amenință) se vor strădui, impreună cu căpitanul lor și cu jurămint, cu toată puterea să nimicească orașul.

Termen ultimativ

Iar eu din nou mă rog de iertare Măriei Tale și Onoratei Nobile Table că îndrăznesc a le importuna cu de acestea, dar frica îngrozitoare și focul în care mă găseam m-a indemnat ca toate aceste solii să le scriu.

Recomandindu-mă grației milostive a Măriei Tale și a Onoratei Nobile Table, rămin cu stimă veșnică pină la moarte.

Al Măriei Tale și al Onoratei Table umil servitor, Carol Brüneck

Șoimuș, 11 noiembrie, anul 1784

Textul maghiar

P.P.

Elég keserves és szomorú statusra juta Nemes Hazánknak egyik része a parasztoknak támodássa alkalmatosságával, a kik is gyilkosságokkal, tüzekkel és egyébféle romlásokkal dühösségeket akarattyok szerént követték s követik, a kiknek kegyetlenségeket pennával kiírni éppen elégtelen vagyok.

'Most már a félelemmel környül vétetvén kéntelenittem életem mentségével Nagyságodnak és a Tekintetes Nemes Táblának s következendőket kinyilatkoztatni, mert ha nem (igérettyek szerént) életemtől megfosztatva lészek : *sub hodierno dato* Kristsorról Dsurdsa Márk, Abrudján Juon, és rudai Abrudján Petru, Horra nevű Kapitányoktól mind a hárman küldettettek én hozzám Deputatussok illyetén izenetekkel, hogy Nagyságodnak és a Tktes Nemes Táblának szándékjokat említett Horra Kapitányoknak és népének okvetetlenül megirjam, mert ha nem, életemtől (a mint mondám) megfosztatva lészek bizonyossan. Mindezekre én is ugy árgumentálodván, hogy ha tudtára nem adnám Nagyságodnak és a Tktes Nemes Táblának minden dispositiójók nélkül Nagyságtoknak, erőszakkal meg háborgatnának ; másodszor, ha meg nem írom, életem elvész és az aerarium is gyujtásokkal kárt szenved és Ngtok is minden készület nélkül lettek volna és azért Nagyságtokat is alázatossan instálom, hogy ezen kéntelenségemet bal itéletre ne vegyék és véllyék, söt inkább kegyességekben bévenni alázatossan instálok.

A melly izenettyek a fenirt Horra nevű Vezérjeknek és köznépének e vala :

1. Hogy a nemes Vármegye minden Possessoratussaival egyutt a kereszt alá esküdjék, minden magzattyaival együtt.

2. Hogy nemesség többet ne légyen, hanem a ki hol kaphat királlyi szolgálatot, abból éllyen.

3. Hogy a nemes Possessorok a nemes jószágból lábokat végképpen kivegyék.

4. Hogy szintén ollyan adót fizetők legyenek, valamint a koz contribuens népek.

5. Hogy a nemessi földek a köznépek között következendö Felséges Császárunk parantsolattya szerént felosztoztassanak.

6. Ha ezekre Ngod és a Tktes Nemes Tábla a nemes Possessoratusokkal együtt reá állanának, békességet igérnek, a melly békességre jelül mind a várra, mind a város végeire és egyébb hellyekre fejér zászlót mentől hoszszabb rudra felállitani kivánnak.

Mind ezekre pediglen terminust praefigálának e fen megirt három Deputatusok Horra nevü kapitányok parantsollattyából, hogy Ngodtól és a Tktes Nemes Táblától és a nemes Possessoratustól válasz mennyen Vasárnap, az az 14-a hujus estvére, Kristsorra, kristsori Popa Danilához, mert ha nem, (a mint fenyegetőznek), egész erővel kapitányokkal együtt, hitek letételek mellett semmivé tenni az helységet igyekeznek.

Én pedig ujjabban is Nagyságod és a Tktes Nemes Táblának kegyes gratiájában magamat ajánlanám, addig is örökös tisztelettel halok.
Nagyságodnak és az Tktes N. Táblának

M. Sollymos, die 11-a 9-bris 1784

alázatos szolgája, Brünek Károly

■ Originalul in Arh. St. Deva. O copie la Bibl. Univ. Cluj-Napoca. Jos. C. Kemeny *Collectio maior manuscriptorum historicorum*, tom. XXXV *A Hora Porhada*, 1784. S-a reprodus textul maghiar după Szilágyi Ferencz, *A Hora-Világ Erdélyben*, Pesta, 1871, p. 141—142. Textul în traducere reprodus după D. Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol. I, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 423—424. O primă traducere integrală la Densușianu, *Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria. 1784—1785*, București, 1884, p. 196—198.

DREPTUL POPORULUI LA RĂSCOALĂ

3

[*JACQUES PIERRE BRISSOT*] A DOUA SCRISOARE A UNUI APĂRĂTOR AL POPORULUI CĂTRE ÎMPĂRATUL IOSIF AL II-LEA ...

. . . .

Toți cei care au scris despre răscoala valahilor par a fi conspirat împotriva nefericitului popor, pentru a te încuraja, Principe, să-i pedepsești pe conducători prin cazne groaznice, să încătușezi poporul. Ba pe unii i-am

văzut chiar glumind despre roata pe care *demagogul** Horia (cum îi spuneau ei) trebuia să-şi sfîrşească zilele. Departe de mine doctrina josnică a acestor monştri care-şi prostituează condeiul spre nenorocirea popoarelor. Facă cerul ca într-o zi să se adune deasupra capetelor lor toate grozăviile servituţii pe care o propovăduiesc în chip atît de nesăbuit!

Cei care au scris împotriva nefericitului popor valah...

„Respectul datorat umanităţii este tot atît de sfînt ca acela datorat „zeilor, şi oricine se joacă în discursurile sale cu drepturile pe care oamenii „le deţin de la natură trebuie să ispăşească acest sacrilegiu prin dispreţul „celor înţelepţi şi prin pumnalul celor oprimaţi"**.

Dar pentru a analiza adevăratul caracter al acestei răscoale, ar trebui cunoscute o mulţime de fapte pe care publicul le ignoră. Ar trebui cunoscute starea actuală a valahilor, obiceiurile lor, modul în care se cîrmuiesc, impozitele pe care le plătesc, proporţia acestor impozite, împreună cu produsul culturii lor. Ar trebui cunoscute cauzele care i-au împins la răscoală, nedreptăţile ce li s-au făcut, gradul de asuprire sub care gem. Ar trebui cunoscută originea, mersul acestei răscoale, istoria ei; ar trebui ştiut dacă sînt, într-adevăr, vinovaţi de toate omorurile ce li se pun în circă, dacă au fost siliţi, din pricini de siguranţă sau de răzbunare, să verse atîta sînge; dacă, vărsîndu-l, l-au cruţat pe cel al fiinţelor neajutorate, al femeilor şi copiilor. Iată despre ce n-au suflat nici o vorbă ziarele care povestesc cu o exactitate atît de plicticoasă atîtea fapte mărunte, străine de această poveste.

Despre starea valahilor şi „cauzele care i-au împins la răscoală"

Şi dacă ar vorbi, ar trebui oare crezute? Aceste ziare nu reprezintă nişte surse corupte? Nu sînt ele vîndute, în fiecare cîrmuire, conducătorilor, miniştrilor? Persecutaţii lor redactori n-au primit oare ordinul să nu pomenească despre adevărurile favorabile popoarelor, ca şi despre greşelile administraţiei? În sfîrşit, nu este oare o nouă conspiraţie menită să înşele posteritatea asupra evenimentelor veacului de faţă?

Cu excepţia Statelor Unite ale Americii şi Angliei, pretutindeni în altă parte, poporul nu are, ca şefii săi, gazetari la ordinele sale sau care să-i apere interesele. Pretutindeni *triste pecus* este cel jecmănit, omorît, iar ziariştii sînt ca acele tobe care, aşezate în jurul taurului încins al lui Phalaris, umpleau văzduhul cu sunetele lor zgomotoase pentru a înăbuşi strigătele victimelor.

Aşa că nu trebuie să acordăm nici un fel de încredere istorisirilor cel puţin suspecte ale gazetarilor, în privinţa insurecţiei valahilor. Greşelile lor vor fi fost exagerate, mizeria lor trecută sub tăcere, împotrivirea lor deghizată în atac, apărarea lor transformată în asasinate: totul va fi fost calculat, totul

Nici un fel de încredere gazetarilor în privinţa răscoalei

* *Demagog* este numele pe care aristocraţii, despoţii sau mai degrabă mercenarii lor scriitori îl dau căpeteniilor poporului care vor să-l scoată din asuprire. Este foarte amuzant să vezi aceste slugi laşe ale despotismului cum îl tămîiază pe demagogul Washington, fiindcă este învingătorul tiraniei, şi îl trimit la eşafod pe celălalt demagog sau apărător al poporului, fiindcă a sucombat. Dacă Horia ar fi reuşit, i-ar fi pus pe cap o cunună de lauri.

** Telephos, cartea 7. Citez aici pe acest roman pentru a aduce omagiu unui scriitor puţin cunoscut, care ar merita mai mult, şi care a apărat cu tărie drepturile umanităţii; regret numai că, pentru a le răzbuna, s-a folosit de masca fabulei. A venit vremea ca apostolii libertăţii să se arate fără înconjur. D-l Plumejeat, care a murit acum cîteva luni, ocupa un loc aparte printre ei.

va fi fost bine combinat pentru a-i scoate criminali şi pentru a justifica pe aceşti iluştri *nobili* care îi tiranizau şi administraţia care se preta la jignirea lor.

O ! dacă aş avea în mînă piesele acestui proces, dacă aş fi observat cîtva timp soarta acestui popor. dacă l-aş fi urmărit în muncile ca şi în chinurile sale, dacă aş fi trăit în cocioabele sale, în sînul pămîntului. adeseori singurul lui refugiu, dacă aş fi asistat la conspiraţie şi dacă aş fi fost martor la rugăminţile pe care le-a făcut suveranului pentru a sfîrşi cu mizeria, la luptele duse de el pentru a-i pune capăt el însuşi, cu ce adevăr. cu ce energie l-aş apăra ! Dar, departe de teatrul acestui război. neavînd despre el decît amănuntele fie aride, fie mincinoase ale ziarelor, singur. aproape fără lumină, şi nefiind sprijinit decît de zelul care mă împinge să apăr poporul oriunde îl văd zvîrcolindu-se sub cuţitul asupririi, ce pot face. dacă nu să dovedesc. prin însăşi relatarea partidei care a biruit, că valahii erau îndreptăţiţi în insurecţia lor ? Da. nu vreau să consult aici decît relatarea unuia dintre acei scriitori căruia i-a plăcut să-i împroaşte cu noroi pe Horia şi pe partizanii săi. Tocmai cu această relatare în mînă vreau să dovedesc nedreptatea condamnării lor.

„Valahii ... aveau dreptate să se răscoale"

Valahii s-au răsculat ; deci aveau dreptate să se răscoale. Iată prima mea dovadă ; ea va părea ciudată. dar este cît se poate de firească.

Să ne amintim ee am spus mai înainte : că poporul, în pofida asupririi care-l încovoia, se lăsa anevoie atras la răscoală, că obişnuit cu o anumită stare de lucruri. nu ieşea din ea decît cu greutate, oricît de urîtă ar fi fost, că el se obişnuise să creadă că locul pe care i-l menise tirania îi era menit de fapt de divinitate. El se lasă cu atît mai puţin atras la răscoală cu cît este mai ignorant. Deoarece atunci e departe de a-şi închipui că este egalul acestor nobili care îl tiranizează, al suveranului care-i domină pe tiranii săi ; e departe de a-şi închipui că natura îi dă dreptul de a se împotrivi autorităţii, că divinitatea însăşi i-o porunceşte. El crede că divinitatea i-a pus cătuşele şi le sărută, deşi de-abia are puterea să le ridice.

Cînd un asemenea popor, cuprins de mînie. sfărîmă lanţurile în ciuda prejudecăţilor civile şi religioase, trebuie să tragem concluzia că a avut dreptate să se răscoale din moment ce s-a răsculat.

Relatarea gazetarului confirmă această concluzie în privinţa valahilor : Starea de barbarie şi de ignoranţă pe care am descris-o este aidoma celei în care se află.

Supus de o mulţime de veacuri unui despotism mai mult sau mai puţin aspru, potrivit caracterului Principilor al căror jug îl purta, acest popor a zăcut, în mod constant, în mizerie şi ignoranţă. Orînduirea feudală, ale cărei trăsături cumplite s-au şters aproape de pe toată faţa pămîntului, mai păstrează încă toate rigorile în sînul acestui jalnic ţinut. Îi regăsim aici pe vechii baroni englezi, pe acei conţi francezi care, izolaţi în micile lor fortăreţe, îşi priveau iobagii ca pe nişte obiecte de care dispuneau cum

vroiau, puteau să-şi bată joc, să-i vindă, să le instrăineze libertatea, truda şi viaţa insăşi..

Potrivit relatării, *aversiunea lui Horia faţă de nobili şi dorinţa de a se elibera pe sine şi pe compatrioţii săi de violenţele nobilimii au fost primele imbolduri ale acţiunii lui.*

Violenţele şi asupririle nobilimii

În altă parte se admite că aceşti nobili i-au *silit pe supuşii lor să se răscoale datorită asupririi lor.*

Aceste două fraze sint de-ajuns, mi se pare mie, pentru a justifica răscoala valahilor. Erau nenorociţi. iată titlul care i-a inarmat, şi dacă acest titlu nu valorează nimic, Brutus a fost vinovat că l-a izgonit pe Tarquinius din Roma. celălalt Brutus că l-a străpuns pe Cezar, şi toţi cei care şi-au eliberat patria de sub jugul unora ca Nero, Phalaris şi a altor monştri care se adăpau cu singele oamenilor, toţi aceşti eroi, zic, meritau oprobriul şi moartea in locul laurilor cu care i-au acoperit veacurile.

Nu voi mai repeta ceea ce am spus mai inainte despre dreptul la răscoală. Mă mărginesc să urmez aici naraţiunea gazetarului, pentru a extrage din ea principalele fapte. Aplicarea principiilor va fi uşor de făcut.

Horea la impăratul ...

Se pare, potrivit acestui scriitor, că *Horia a adus plîngerile naţiunii sale sub ochii monarhului, care i-a făgăduit că va pune capăt tiraniei.*

Acest procedeu nu este deloc cel al unui barbar; este cel folosit de un supus bun care, mai inainte de a recurge la drepturile pe care natura i le dă, vrea să evite o ruptură şi vărsarea de singe. Avertizat de el, Principe, nu puteai să ignori că o parte din supuşii tăi zăceau in robie şi, dacă nu ţi-ai ţinut făgăduiala pe care i-ai făcut-o, trebuie să credem că greutăţile s-au inmulţit sub paşii tăi: trebuie să credem că servitutea, neputindu-se sfirşi decit prin nimicirea orinduirii feudale, n-ai putut să tai toate capetele acestei hidre; trebuie să credem că ai fost silit să inchizi inlăuntrul tău toate vederile tale binefăcătoare.

Dar, in sfirşit, oricare ar fi fost pricina care te-a putut impiedica să aduci uşurare nefericiţilor valahi, cel puţin trebuie să mărturisim că purtarea lor a fost corectă. Horia şi-a făcut datoria, era rindul tău să ţi-o faci pe a ta. N-ai putut, asuprirea a continuat să dăinuie, adică o stare de război care durează din timpuri imemoriale, şi atunci valahii au putut să se impotrivească. Această stare de război i-a repus in ordinea naturală. Erau tiranizaţi de monştri, au putut să li se impotrivească, şi dacă au fost vinovaţi, aceasta este din pricină că au aşteptat atît de multă vreme să răzbune natura jignită.

Călătoria împăratului în părţile valahilor

Călătoria pe care dorinţa ta de a-ţi cunoaşte statele te-a indemnat să o intreprinzi acum cîţiva ani in acest ţinut te-a făcut să cunoşti bine mizeria care domnea acolo. Îmi amintesc conţinutul unei plingeri pe care ţi-a prezentat-o un valah. Ea suna astfel :

„Principe, muncim patru zile pe săptămină pentru stăpinii noştri; a cincea este pentru slujitorul Domnului, a şasea pentru noi şi a şaptea o folosim ca să sărbătorim duminica".

Nu, negrii din insulele noastre nu duc o existență atît de cumplită; un asemenea popor trebuie să moară de deznădejde, sau să-i ucidă pe tirani*.

Scopul urmărit de Horea

Nu voi spune nimic despre stratagema folosită de Horia pentru a-i angaja pe compatrioții săi în conspirația pe care o urzea. El vrea să-i elibereze de servitute și acest scop legitima totul.

I se atribuie mari cruzimi de cînd a început răscoala. Încă o dată, departe de țară, nu pot verifica aceste fapte. Această operație e simplă pentru judecătorii tăi și, spre a hotărî dacă aceste omoruri trebuie pedepsite, e nevoie să te supui regulilor pe care le-am stabilit mai înainte. Erau ele necesare proiectului? Erau ele represalii? Nici un fel de pedeapsă. Era un joc de barbari? Moartea: în cazul că supliciul morții mai este în statele tale pedeapsă pentru asasinat.

În secolele trecute Anglia și Franța au fost martorele unor răscoale ale țăranilor care, ca și valahii, erau sătui de tirania nobililor lor. Măcelul pe care l-au făcut părea meritat și a fost mult mai mare. Și n-a fost pedepsit deloc. Un popor blînd pînă în acel moment nu poate fi totodată o gloată de ucigași. Ca atare, el își face dreptate, deoarece ea nu mai există pentru el, și dacă ar fi pedepsit, ar fi drept [sic !].

Poziția guvernului

Gazetarul spune că *guvernul provincial, stînjenit la început, a căutat să potolească tulburările în parte prin blîndețe, în parte prin amenințări.*

Nu era nevoie nici de blîndețe, nici de amenințări: era nevoie de dreptate. În asemenea caz, blîndețea pare o capcană, și adeseori chiar este, iar amenințarea dezgustă.

El a trimis la răzvrătiți comisari și pe episcopul grec.

Comisarii sînt judecători, și un popor în stare de război sau stare naturală nu cunoaște nici superior, nici judecător: trebuie tratat ca egal.

Un episcop! Mereu preoți pe scena politică! Probabil fiindcă cunosc la perfecție arta de a amăgi și de a înșela.

Dacă aș fi pe tron și aș fi avut nefericirea să-mi nemulțumesc poporul, aș acționa mai cinstit față de el. Aș trata eu însumi cu nemulțumiții, eu, fără armată, fără comisari, fără curteni și, mai ales, fără preoți. Le-aș spune: prieteni, nu vreau să fiu călăul vostru: sînt numit părintele vostru, și aș vrea să fiu cu adevărat. Arătați-mi relele de care suferiți și le voi tămădui. Nu le-aș oferi nici iertare, nici hrisoave. Supușii nefericiți sînt cei care trebuie să ierte și, în loc de un hrisov, aș desființa pe loc abuzurile, jignirile, și i-aș surghiuni pe micii tirani. Iată cum procedează un părinte cu copiii săi, un mare om cu oamenii.

Guvernul a căutat să-i scoată din greșeală pe răzvrătiți.

Stratagema lui Horia nu era decît accesoriul; trebuia însă să li se dovedească valahilor că greșeau crezîndu-se nefericiți.

În sfîrșit, el a făgăduit o răsplată de treizeci de florini pentru prinderea fiecăruia dintre ei.

* Nu toți seniorii valahi erau mici tirani. Există fără îndoială unii care constituie excepție. Actele publice au citat mai mulți care, în toiul răscoalei, îi tratau cu omenie pe valahii lor.

Mai încredeți-vă și acum în blîndețea, mîngîierile, echitatea cîrmuitorilor ! Cînd nu cazi în capcanele lor, atunci ei se demască : și ce alt mijloc mîrșav mai folosesc ? Ei invocă perfidia, trădarea supușilor lor împotriva răzvrătiților. Ei îi încurajează pe cei dintîi la crimă, cumpărîndu-i cu bani.

Încă o dată, aceasta este oare calea pe care trebuie să meargă o cîrmuire echitabilă ? Nu trebuie ea oare să acorde dreptate și să se mărginească la atît ?

De observat că această cîrmuire, punînd un premiu pe capul răsculaților, îi silea la război, la omoruri, la perfidie, și legitima astfel aceste crime a căror rușine trebuia să cadă numai asupra ei.

Să continuăm istorisirea. „Gentilomii, care au crezut că ocîrmuirea „nu făcea nimic pentru a înăbuși răscoala, s-au crezut autorizați ei înșiși „să facă o insurecție. S-au adunat în ceată împotriva răsculaților, i-au ucis „unde i-au întîlnit ; și au pus să fie trași pe roată, spînzurați, decapitați, „trași în țeapă prizonierii fără să li se mai facă vreun proces. Prin aceasta „gentilomii au acționat de-a dreptul împotriva măsurilor guvernului, care „tindeau să readucă pacea prin indulgență, și au sporit prin propria lor „violență mînia răsculaților".

Consecințele acestor fapte pot fi desprinse cu ușurință.

Am avut deci dreptate cînd am spus mai înainte că într-o insurecție partida asupririi este întotdeauna cea mai feroce și cea mai violentă. Răsculații omoară, tiranii le prelungesc viața prizonierilor pentru a se bucura de durerea lor. Nobilii au tras pe roată sau în țeapă, pe cînd valahii s-au mărginit să ucidă. Firește, dacă cele două partide sînt vinovate, trebuie să recunoaștem că cea a nobililor este de două ori, și, totuși, vom vedea că țăranii au fost cei pedepsiți, în timp ce nici unul din nobili n-a avut de suferit.

Nobilii sînt vinovații

Este, de asemenea, evident că, prin torturile pe care le-au aplicat, nobilii ar fi legitimat răscoala, în cazul în care ea nu ar fi fost deja legitimă.

Prin torturile pe care le-au aplicat, nobilii au legitimat răscoala

Este, de asemenea, evident că, presupunînd-o criminală, torturile aplicate de acești nobili și moartea a mai mult de 600 de valahi trebuiau s-o fi ispășit îndeajuns.

Este, în sfîrșit, evident că nobilii au acționat de-a dreptul împotriva intenției guvernului. Ei erau, așadar, vinovați și totuși nici de data asta n-au fost pedepsiți.

Să nu uităm să remarcăm această *indulgență* atribuită cîrmuirii.... Indulgență deplasată.... Un suveran trebuie să fie, în primul rînd, drept. Indulgența presupune existența unor vicii, cusururi care trebuie suportate, trecute cu vederea ; și poporul era cel care avea nevoie de indulgență pentru guvern.

„Cîrmuirea socotea că valahii alcătuiesc două treimi din locuitorii țării, „că între ei există o legătură strînsă, că ei sînt cei care-și cultivă țara, „și că, exterminîndu-i, provincia ar deveni un deșert. Ea i-a prețuit mai

„bine pe oameni, și a simțit preferința pe care trebuia să o dea celor două „miini ce muncesc față de o gură ce nu face decît să consume".

„Interesul cirmuirii ...”

Ce calcul îngrozitor e calculul acesta in fața căruia gazetarul pare să se extazieze ? Așadar, nu după justețea cauzei, ci după utilitatea părților in raport cu cirmuirea măsoară aceasta dreptatea pe care o face, protecția pe care o acordă ! așadar, ea ar fi favorizat tirania nobililor, dacă ar fi calculat că nobilii ar fi fost mai utili pentru interesul ei? N-aveam deci dreptate să spun in precedenta mea scrisoare că doar interesul cirmuirii și nu fericirea supușilor o călăuzea în demersurile sale ? Spuneam : să nu ne lăsăm cituși de puțin amăgiți de acest cuvint de prosperitate a statului citat adeseori cu emfază, și să vedem ce se ascunde în spatele lui. Cu cit mai mulți oameni, cu atit mai mulți soldați; cu cit mai mulți oameni, cu atît mai multă capitație; cu cit mai mulți oameni, cu atît mai multă industrie și taxe; in sfirșit, cu cit mai mulți oameni, cu atît mai puternic este Principele, trezoreria sa este mai bogată și tocmai din această trezorerie apare trăsnetul care trebuie să-l zdrobească pe nenorocitul destul de luminat ca să fie pătruns de situația sa etc.

„Însuflețit de aceste principii, cirmuirea a dezaprobat insurecția și i-a „dojenit pe nobili".

Cu toate că motivul cirmuirii era greșit, cu toate că n-avea dreptul să se arate indulgentă sau moderată, cu toate că trebuia, în primul rînd, să fie dreaptă, totuși trebuie lăudată pentru moderația de care a dat dovadă, pentru dojenile adresate nobililor. Odinioară, cind se trata cu răsculații, se începea prin a se ridica eșafoduri, unde erau ingrămădiți sub securea călăului și nevinovați și vinovați. Aceasta era dreptatea pe atunci. Astăzi nu mai e atita cruzime. Este și acesta un ciștig asupra tiraniei. Poate că pină la urmă se va proceda drept cu răsculații și sufletul tău luminat, Principe, este destul de mare pentru a nu da exemplul pe jumătate, așa cum ai făcut-o in această împrejurare.

Căci la ce bun iertarea oferită ? La ce bun interdicția de insurecție ? La ce bun cealaltă interdicție de a aplica pedeapsa cu moartea ?

Răscoala e un drept al celui asuprit ...

Iertarea, am mai spus-o, se acordă unui vinovat, și valahii nu erau decit nefericiți. Răscoala este un drept al celui asuprit și nu-i poate fi interzis decit nimicind asuprirea. Pedeapsa cu moartea era o nedreptate și nu trebuia să se renunțe la ea din pricină de îndurare, ci din pricină de dreptate.

Numești comisari; ii trimiți la răsculați și in același timp pui să se stringă regimente pentru a-i încercui, pentru a-i incătușa.

Nu era oare aici o contradicție ? Nu insemna să spulberi efectul propunerilor de pace făcute răsculaților ? Nu insemna să le spui : reintoarceți-vă la robia voastra, altfel vă va sili sabia să vă reintoarceți ?

Valahii iți strigau : sintem asupriți, murim de foame, ne sfirșim sub biciul călăilor noștri; comisarii tăi, regimentele tale le spuneau : fiți asupriți, muriți de foame, sfirșiți-vă sub bici, de nu, vă vom spinteca, de nu, îi vom trage în țeapă pe prizonieri și pe căpeteniile voastre. Dumnezeule

mare ! ce dreptate, ce blîndețe ! ce indulgență ! Și cîrmuirile mai par foarte uimite că nimeni nu se mai încrede în făgăduielile lor, că oamenii stăruie în răscoală ? Ele se arată indignate, amenință cu caznele, ca și cum ar ispăși asuprirea lor surdă printr-o violență deschisă ; ca și cum nu și-ar agrava astfel propria lor crimă.

Cîrmuirea a făgăduit într-adevăr să facă dreptate cererilor lor, să îndrepte abuzurile, dacă se va reveni la starea de pace.

Făgăduielile cîrmuirii

Dar nu se știe că, în toate timpurile, administrația a nesocotit asemenea făgăduieli ? Furtuna trece, ea își rîde de credulitatea poporului și continuă să-l zdrobească. Citiți istoria, veți găsi mii de pilde asemănătoare în care poporul a fost întotdeanna păcălit în buna sa credință.

Vreau să trag din această făgăduială a cîrmuirii un raționament fără putință de replică împotriva lui : din moment ce a promis să îndrepte abuzurile, înseamnă că ele existau, și valahii aveau dreptate să se răscoale, și era nedrept ca ei să fie pedepsiți.

Față de făgăduielile făcute de cîrmuire, valahii au prezentat următoarele puncte de capitulare[1].

Condițiile răsculaților

1. Comitatul și toți proprietarii nobili vor jura, probabil pe cruce, că vor executa proiectul propus.
2. Nu va mai exista nobilime.
3. Cine poate dobîndi o slujbă imperială trebuie să trăiască din ea. Nobilii ca și oamenii de rînd trebuie să plătească contribuția.
4. Nobilii trebuie să-și părăsească posesiunile.
5. Pămînturile nobililor, potrivit ordinelor pe care maiestatea sa le va da, vor fi distribuite țăranilor.

Există ceva mai rațional, mai natural decît toate aceste propuneri ? Prin cea de-a doua se va secătui pentru totdeauna izvorul asupririi, datorită nimicirii nobilimii. Căci trebuie să fim convinși că ea nu poate exista decît dacă există servitute și spre nenorocirea societăților.

Ele sînt raționale, firești, drepte

A treia pare a fi fost dictată de politica cea mai sănătoasă. Slujitorii Curții trebuie să fie plătiți de Curte și nu din sîngele popoarelor. Tiranii, ale căror nevoi depășesc veniturile lor, au adoptat această manieră de a plăti serviciile pe care le primesc. Ei acordă slujitorilor lor exploatarea supușilor lor, așa cum se acordă tunsul oilor sau tăierea unei păduri. Așa au obiceiul să procedeze marele Mogul și *suba* indieni ; ei acordă spre jefuire oștenilor lor ținuturi întregi.

Există oare vreun om de bun simț care să nege că toți membrii unui stat trebuie să-i suporte povara proporțional cu posibilitățile lor ? Nu este un adevăr demonstrat, și dacă, în unele regate, mai există abateri de la el, aceasta e din pricină că nedreptatea, care și-a înfipt adînc rădăcinile, este greu de stîrpit ; aceasta e din pricină că poporul este prea blînd, spune Hutcheson.

Propunerea a 4-a și a 3-a sînt cele care vor fi revoltat fără îndoială cel mai mult, și totuși erau și ele naturale. Deoarece fiecare valah care reintra, prin răscoală, în starea naturală, avea dreptul la pămîntul pe care l-a udat

şi l-a făcut să rodească cu sudoarea sa. Fiecare avea dreptul la o proprietate şi, cum toate proprietăţile se aflau în mîinile nobililor, este evident că nu-i putea fi înapoiat fiecărui răsculat ceea ce îi aparţinea decît lipsindu-i pe nobili de ceea ce uzurpaseră.

Parcurgînd istoria răscoalelor ...

Dacă aceste propuneri erau nedrepte, trebuie să spunem că declaraţiile Statelor Unite ale Americii erau şi ele nedrepte, căci sînt exact aceleaşi. Egalitatea perfectă pe care Pensilvania, de exemplu, o vrea între toţi membrii, spulberă orice idee de nobleţe şi duce la concluzia că impozitele trebuie să fie împărţite în mod egal.

Dacă americanii au avut temei să se răscoale, pentru că se voia impunerea lor la taxe fără consimţămîntul lor, cu cît mai îndreptăţiţi erau valahii, care n-aveau nici proprietate, nici libertate, care erau la cheremul unor stăpîni nemiloşi.

Sub domnia tiranică a lui Richard al II-lea, în Anglia, o sută de mii de ţărani s-au răsculat din pricina impozitelor excesive care îi împovărau. Au pornit spre Londra, avînd în fruntea lor un mareşal pe nume Walter. Acesta i-a cerut regelui ca toţi robii să fie puşi în libertate, iar Comunele să fie deschise săracilor ca şi bogaţilor. Walter a fost omorît, ţăranilor li s-a acordat o cartă de libertăţi, iar căpeteniile răscoalei au fost pedepsite. Curînd, carta a fost revocată.

Parcurgînd istoria răscoalelor, m-am convins de trei adevăruri : primul, că poporul nu s-a revoltat decît atunci cînd a fost asuprit şi că n-a cerut niciodată decît lucruri drepte ; al doilea, că suveranii făgăduiau cu uşurinţă, îşi ţineau cu greutate şi adeseori nu-şi ţineau deloc făgăduielile ; în sfîrşit, al treilea, că, acordîndu-i-se poporului ceea ce cerea, erau pedepsiţi mai întotdeauna conducătorii săi, ceea ce reprezintă o contradicţie cît se poate de revoltătoare.

Aceasta a fost soarta Grahilor la Roma, a lui Walter, a lui Cade în Anglia, a lui Facio, a lui Lemaître la Geneva, a lui Horia în Valahia.

Popoarele au întotdeauna de cîştigat răsculîndu-se

Cu toate acestea, trebuie adăugat că, deşi popoarele răsculate, din pricina relei credinţe a cîrmuitorilor, nu se bucură multă vreme de ceea ce au obţinut, ele au întotdeauna ceva de cîştigat răsculîndu-se. Cu fiecare pas pe care-l fac, mai desprind o verigă din lanţul lor şi, chiar dacă n-ar reuşi decît să-i sperie pe conducători, să-i facă mai puţin activi, mai circumspecţi, şi tot ar avea de cîştigat.

Să se compare cererile moderate ale poporului cu cele ale stăpînilor. Sînge şi lanţuri, la aceasta se reduce totul.

Şi, totuşi, dacă cineva avea dreptul să ceară sînge şi lanţuri, oare acesta nu era valahul ? Martirizat de atîtea veacuri, n-ar fi fost de iertat să ceară sîngele barbarului său stăpîn şi să-l pună în lanţuri ?...

Dar nu... omul din popor este îndeobşte bun şi drept şi mai drept decît bogaţii atît de mîndri de aurul şi mintea lor.

Celebrul Vendôme spunea că, observînd certurile dintre conducătorii de catîri şi catîrii lor, băgase de seamă că întotdeauna dreptatea era de partea celor din urmă. Întocmai aşa este şi cu istoria poporului şi a guvernelor sale.

Reiau în continuare povestea valahilor. Propunerile lor n-au fost acceptate. Atunci s-au hotărît pentru război : valahii şi-au împărţit ţinutul pe care-l locuiau, dar nu s-au bucurat multă vreme de această împărţire. A fost trimisă o armată împotriva lor, au fost împinşi înapoi în păduri, în munţi, şi, în sfîrşit, spune gazetarul, s-a primit vestea că răzmeriţa a fost potolită, fără să se fi folosit forţa sau să se verse sînge... Horia, părăsit de compatrioţii săi, fuge, pe capul său se pune un premiu, e descoperit curînd, denunţat, predat şi moare în chinuri.

„Propunerile valahilor nu au fost acceptate ..."

S-a calculat că răsculaţii au omorît aproape 300 de oameni, că 5—600 dintre ei au pierit.

Ce concluzie se poate trage din această relatare, decît că forţa a pus capăt acestei răscoale. Nu toţi oamenii sînt nişte Saguntius. Reprezentanţii Genevei le-au cedat francezilor şi savoiarzilor libertatea lor ; valahii o lasă pe a lor trupelor împăratului. Şi lucrul nu prea-i de mirare. Laşitatea deprinsă în robie părăseşte anevoie un suflet pe care l-a mutilat. Lipsit de speranţa de a învinge, robului îi place să creadă în făgăduielile stăpînilor săi, îi place să creadă că această probă a puterii şi a drepturilor sale îl va îndrepta spre blîndeţe.

Concluzia la această relatare

De altfel, ce-ar putea să întreprindă valahii fără hrană, fără bani, fără armată regulată, fără conducători, fără pricepere, faţă de trupe deprinse cu războiul ? Socotesc că, luptînd, moartea e neîndoielnică. Cedînd, mai întrevăd cîteva raze de viaţă, şi speranţa vieţii, chiar a celei mai mizerabile, are pentru mulţime farmecul ei. Trebuie să ai un suflet deosebit ca să-i preferi moartea, şi în acest secol, unde fiecare capitulează în faţa trebuinţelor şi a libertăţii sale şi le crede bine plătite prin cîteva bucurii, aceste suflete privilegiate sînt rare. Pentru a-i face să tremure pe tirani, nu poţi decît să dispreţuieşti viaţa. Dacă cei asupriţi ar avea curaj, în curînd n-ar mai exista asupritori ; dar, printr-o altă întîmplare nefericită, curajul nu încolţeşte decît într-o inimă liberă. Laşitatea e clădită pe robie.

Principii nu ignoră acest lucru, iată ce de au atît de puţine scrupule în a folosi forţa pentru a readuce sub jugul lor turma care se îndepărtează. Dacă s-ar aştepta să găsească oameni ca Brutus, Cromwell, Ludlow ar fi mai economi cu sîngele şi lacrimile supuşilor lor.

Succesul aproape general pe care-l dobîndesc prin sistemul lor de violenţă îi întăresc în aceasta şi reuşeşte să îl legitimeze în ochii lor. Nu ezităm să socotim drept ceea ce ne este folositor.

Sufletul ţi-e prea luminat, Principe, ca să te laşi orbit de iluziile despotismului. Nu, tu nu ignori că forţa folosită pentru a potoli nemulţumirea este un mijloc nelegitim şi care repugnă dreptului supuşilor tăi, un mijloc care agravează delictul guvernului.

Forţa nu-i face deloc mai fericiţi pe cei ce nu erau ; ea nu face decît să le dubleze deznădejdea, prezentînd ca veşnice, ca iremediabile relele pe care le îndură. Ei trebuie să spună : voi muri aşadar înlănţuit pe acest pat de suferinţă pe care-l stropesc cu sîngele meu şi cu sudoarea mea. Pentru mine

nu mai există speranţă. Cerul şi oamenii par să lupte împotriva libertăţii mele. Să renunţăm deci şi să suferim.

„Limbajul deznădejdei folosit de mai mult de şase sute de mii de valahi ..."

Acesta este limbajul deznădejdei folosit de mai mult de şase sute de mii de valahi în ceasul în care scriu această scrisoare. Doamne Dumnezeule! Cine poate susţine această idee? Un singur om poate pricinui nenorocirea a milioane de oameni fără să fie copleşit de remuşcări!... Nu, nu ştiu ce suflet poate ascunde cel ce a urcat pe tron sau se apropie de treptele lui; dar mie mi se pare că, dacă aş avea nenorocirea să fiu acolo, nu m-aş bucura de o clipă de linişte mai înainte a de fi şters lacrimile acestor nenorociţi.

În serile de vară, cînd un apus blînd de soare înviorează atmosfera şi o împodobeşte cu culori strălucitoare, îmi place să contemplu acest spectacol, să-mi ador stăpînul, mă bucur şi-i mulţumesc pentru aceste bucurii gingaşe care îţi dau o conştiinţă neprihănită şi te îndeamnă la meditaţie. Privirile îmi cad pe o cocioabă şi-mi spun: poate că acolo sînt nişte soţi care au muncit toată ziua pentru o bucată de pîine pe care se bat copilaşii lor înfometaţi. Poate că acolo o mamă varsă lacrimi, un tată e amărît că nu-şi poate întreţine familia ... Aceste idei îmi sfîşie inima şi aş vrea să fiu divinitatea însăşi pentru a-i face pe toţi muritorii fericiţi.

Principe, cine e mai aproape de divinitate decît regii? Ei au puterea de a-i face pe oameni fericiţi şi ei dau socoteală în faţa divinităţii de toate lacrimile vărsate în împărăţia lor şi pe care ar putea să le usuce.

Greşeala de a fi înăbuşit revolta prin violenţă

Acestea sînt, fără îndoială, simţămintele tale. Şi dacă ai întrebuinţat faţă de valahi forţa, ai făcut-o ca să-ţi laşi timp de a cugeta la marele proiect care trebuie să le redea libertatea. Numai îndeplinirea acestui proiect poate ispăşi greşeala de a fi înăbuşit revolta prin violenţă.

Cine va putea repara nedreptatea făcută?

Dar cine va putea repara nedreptatea ce li s-a făcut conducătorilor acestei răscoale? Dacă plîngerile compatrioţilor lor erau întemeiate, dacă tu însuţi ai făgăduit că le faci dreptate, că îndrepţi relele îndurate de valahi, dacă, dîndu-le această speranţă, i-ai potolit pe răsculaţi; dacă, departe de a-i privi ca pe nişte criminali, tu îi priveşti ca pe victimele unei asupriri pe care vrei s-o desfiinţezi, cum ar mai putea fi căpeteniile acestor valahi socotite vinovate? Cum ar mai merita moartea? Ele luptau pentru aceeaşi cauză. Trebuiau să împărtăşească soarta compatrioţilor lor; sau, dacă meritau moartea, nu trebuia să existe nici îndurare, nici dreptate pentru întreaga naţiune.

I-ai pedepsit ca asasini? I-ai pedepsit ca răsculaţi? Nu mă pot hotărî în privinţa primei întrebări. Mi se pare totuşi că Horia putea, fără a fi socotit criminal, să verse sîngele tiranilor care l-au vărsat de atîtea ori pe cel al compatrioţilor săi, că putea să uzeze de represalii pentru atîtea omoruri săvîrşite în acest război de nobilii înşişi. Cel puţin, dacă l-aş condamna pe Horia ca ucigaş, i-aş pune să urce pe eşafod pe duşmanii care, ca şi el, şi-au înmuiat mîinile în sînge, şi nu mi-ar fi greu să arăt că aceştia din urmă erau cu mult mai criminali. Şi, fiindcă nici unul n-a plătit cu capul grozăviile săvîrşite, am motive să închei, fără să intru în nici un amănunt, că este ne-

drept să fie pedepsit cu moartea Horia ca ucigaş, atunci cînd le este lăsată viaţa ucigaşilor nobili.

A fost el oare pedepsit cu moartea ca răsculat? Este mult mai uşor să se dovedească strîmbătatea sentinţei; şi este de-ajuns să-ţi aminteşti principiile privitoare la dreptul la răscoală pe care le-am amintit mai înainte. Căci

„Strîmbătatea sentinţei ..."

[1°] valahii şi conducătorul lor Horia aveau dreptul şi îl mai au şi acum să se răscoale, fiindcă sînt lipsiţi de drepturile inerente omului, de aceste drepturi imprescriptibile, inalienabile.

În al doilea rînd, valahii erau nefericiţi şi gemeau sub jugul asupririi, şi acest al doilea titlu este aproape tot atît de puternic ca şi primul pentru a legitima insurecţia.

3°. Ei au expus, nu o dată, cîrmuirii plîngerile lor.

4°. Ei nu cereau cîrmuirii decît lucruri rezonabile, nu cereau altceva decît să reintre în drepturile lor de proprietate şi de libertate. Nimeni n-a luat în seamă plîngerile lor. Cererile le-au fost respinse. Maltrataţi de cîrmuire, ei aveau aşadar dreptul de a renunţa la societate, reintrau în starea naturală, şi aveau dreptul de a pune mîna pe arme pentru a-şi asigura noua lor stare; aveau dreptul de a alcătui o nouă societate, de a o sustrage vechii guvernări.

S-a hotărît, spune codul Pensilvaniei, că *toţi oamenii au dreptul inerent naturii lor de a constitui un stat nou în ţinuturile pustii sau pe un teritoriu pe care-l vor fi dobîndit ori de cîte ori îşi vor putea spori fericirea.*

Dacă această hotărîre este adevărată, ea este pentru toate popoarele, şi valahii erau îndreptăţiţi în răscoala lor. Dacă este falsă, toate monarhiile Europei trebuie să se ridice împotriva Statelor Unite ale Americii, trebuie să le proscrie constituţiile, trebuie să respingă, să urască orice fel de alianţă cu aceşti insurgenţi, ca şi cum ar fi nişte infami. Dar, departe de a proscrie această alianţă, ele o caută; departe de a proscrie aceste constituţii, le lasă să fie tipărite şi să circule în statele lor şi le sancţionează prin consimţămîntul pe care-l dau acestei publicări. Deci valahii au putut să urmeze principii pe care, în general, le-au văzut adoptate, care erau adoptate chiar de monarhi şi care sînt dealtfel dictate de natură.

„Valahii erau îndreptăţiţi în răscoala lor"

Principe, semenii tăi se jucau odinioară cu viaţa supuşilor lor; au fost văzuţi monarhi condamnînd cu propria lor autoritate oameni, numai fiindcă nu le erau pe plac. Istoria a înfierat numele acestor domnitori. Ei fac parte din clasa obişnuită a tiranilor.

Tu n-ai vărsat aici decît sîngele a doi oameni. Dar ei pot fi nevinovaţi ca ucigaşi; ei sînt ca răsculaţi. Vreau să fiu primul care, pe cenuşa lor, să ceară socoteală pentru această cenuşă. Este de datoria mea, şi am dreptul s-o fac. Căci, întrucît poporul nu mai are apărător, este de datoria filozofului să vegheze asupra Magistraţilor poporului, să le lumineze judecăţile, să caute să cunoască dacă cei în care lovesc merită să fie pedepsiţi sau să fie răzbunaţi. A ta, Principe, este să asculţi plîngerea mea, să supui

Socoteală ... pentru cei căzuţi jertfă forţei

5 — c. 587 23

unui examen mai profund acest proces judecat probabil după principiile greşite ale vechii jurisprudenţe a Monarhiilor.

Vreau să fiu cel dintîi care apără şi mai departe cauza valahilor căzuţi jertfă forţei în această răscoală, şi o repet, ei au dreptul de a se răscula, atîta vreme cit vor fi robi şi nefericiţi. A-i pedepsi pentru că îşi exercită acest drept înseamnă a-i pedepsi pentru că sînt oameni.

Sau eşti convins de acest adevăr, sau nu crezi încă în el; în primul caz, nu mai trebuie să pierzi nici o clipă pentru a le reda valahilor libertatea, pentru a le acorda o proprietate. Dacă socoteşti că trebuie să respecţi uzurparea săvirşită de nobilii lor, dacă nu vrei să le-o restitui, există un mijloc simplu de a face dreptate tuturor. Îngăduie-le acestor valahi să emigreze în alte state ale tale sau aiurea. Acordă-le pămînturi, şi o mulţime din ei vor părăsi ţara servituţii. Şi ce se va întîmpla atunci cu aceşti nobili mărunţi în fortăreţele lor înconjurate de pustiuri, de ţarini acoperite de mărăcini? Cind ar trebui închiriate vase pentru a transporta poporul în America, tu ar trebui s-o faci, dacă n-ai alt mijloc de a-l duce la fericire... Dacă aceşti nobili se împotrivesc cu forţa vederilor tale umanitare, redă această ţară ei înşeşi; lasă-le robilor dreptul de a se înarma împotriva tiranilor lor şi conflictul se va sfîrşit în curînd.

Pentru drepturile umanităţii şi ale libertăţii

Dacă nu eşti convins de aceste adevăruri, ai datoria să citeşti această pledoarie pentru libertate. Dacă iţi mai rămîn îndoieli, consultă-ţi oamenii legii, oamenii politici, dar nu te mărgini să-i consulţi în taină; ei i-au dus prea adeseori la rătăcire pe monarhi atunci cînd aceştia n-aveau a se teme de lumină. Să-şi publice părerea lor, să poată fi discutată liber, să-şi spună pe nume, şi mă ofer să intru în arenă, să rezolv obiecţiile lor. Dar ce spun eu, o mulţime de minţi de bună credinţă vor apărea de îndată pentru a apăra drepturile umanităţii şi ale libertăţii.

Textul francez

[*JACQUES PIERRE BRISSOT*]: SECONDE LETTRE D'UN DÉFENSEUR DU PEUPLE À L'EMPEREUR JOSEPH II:

. . . .

Tous ceux qui ont écrit sur la révolte des Valaques semblent avoir conspiré contre le malheureux peuple, pour t'encourager, Prince, à punir les chefs par d'horribles supplices, à serrer les liens du peuple. J'en ai vu même qui plaisantoient sur les roues où le *demagogue** Horiah (comme ils l'appeloient) devoit finir ses jours. Loin de moi la doctrine abominable de ces monstres qui prostituent leurs plumes pour le malheur des peuples.

* *Démagogue* est le nom que les aristocrates, les despotes ou plutôt leurs mercenaires écrivains donnent aux chefs du peuple qui veulent le tirer d'oppression. Il est très plaisant de voir ces lâches valets du despotisme donner de l'encens au démagogue Washington, parcequ'il est vainqueur de la tirannie, & envoier à l'échafaut tel autre démagogue ou défenseur du peuple parcequ'il a succombé. Si Horiah eût réussi, ils auroient mis sur sa tête une couronne de lauriers.

Puisse un jour le ciel accumuler sur leurs têtes toutes les horreurs de la servitude qu'ils prêchent avec tant des scélératesse !

„Le respect qu'on doit à l'humanité est sacré comme celui qu'on doit „aux dieux, & quiconque se joue dans ses discours, des droits que les hom- „mes tiennent de la nature, doit expier ce sacrilège pour le mépris des sa- „ges & le poignard des opprimés".*

Mais pour juger des vrais caractères de cette révolte, il faudroit connoitre une foule de faits que le public ignore. Il faudroit connoitre l'état actuel des Valaques, leurs mœurs, leur gouvernement, les impôts qu'ils paient, la proportion de ces impôts, avec le produit de leur culture. Il faudroit connoitre les causes qui les ont portés à se révolter, les injustices qu'on leur a faites, le degré d'oppression sous lequel ils gémissent. Il faudroit connoitre l'origine, la marche de cette révolte, son histoire; il faudroit savoir s'ils sont réellement coupables de tous les meurtres qu'on leur prête, s'ils ont été forcés pour leur sûreté ou leur vengeance à verser tant de sang; si en le répandant ils ont épargné celui des êtres foibles, des femmes & des enfans. Voilà ce que n'ont point dit les gazettes qui racontent avec une exactitude si ennuieuse tant de petits faits étrangers à l'histoire.

Et quand elles en parleroient, devroient-elles être crues? Ces gazettes ne sont-elles pas des sources corrompues? Ne sont-elles pas dans chaque gouvernement vendues à ses chefs, à ses Ministres? Leurs rédacteurs soudoïés, n'ont-ils pas ordre de taire les vérités favorables aux peuples, comme les fautes de l'administration? N'est-ce pas enfin une nouvelle conspiration pour tromper la postérité sur les événemens du siècle présent.

Excepté les Etats unis de l'Amérique & l'Angleterre, partout ailleurs, le peuple n'a point, comme ses chefs, des gazetiers à ses ordres ou qui défendent ses intérêts. C'est partout le *triste pecus* qu'on tond, qu'on égorge, & les gazetiers sont comme ces tambours qui, placés autour du taureau brûlant de Phalaris, remplissoient l'air de leurs sons bruyans pour étouffer les cris des victimes.

On ne doit donc ajouter aucune foi aux récits au moins suspects des gazetiers dans l'insurrection des Valaques. On aura exagéré leurs fautes, tû leur misère, travesti leur résistance en attaque, leur défense en assassinats; on aura tout calculé, tout bien combiné pour les rendre criminels, & pour justifier ces illustres *Nobles* qui les tyrannisoient & l'administration qui se prêtoit à leurs vexations.

Oh ! si j'avois en main les pièces de ce procès, si j'avois observé pendant quelque tems le sort de ce peuple, si je l'avois suivi dans ses travaux comme dans ses tourmens, si j'avois vécu dans ses chaumières, dans le sein de la terre souvent son unique asile, si j'avois assisté à la conspiration, & j'avois été témoin de ses a supplications au souverain pour terminer sa misère,

* Telephe, liv. 7; Je cite ici ce Roman pour rendre honneur à un écrivain peu connu, qui mérita plus de l'être, & qui a vigoureusement défendu les droits de l'humanité; je regrette seulement que pour les venger, il ait pris le masque de la fable. Il est tems que les apôtres de la liberté se montrent hardiment. M. *Plumejact*, mort depuis quelques mois, tenoit un rang distingué parmi eux;

de ses combats pour la finir lui même, avec quelle vérité, quelle énergie je le défendrois ! Mais loin du théâtre de cette guerre, n'aïant sur elles que les détails ou arides ou mensongers des gazettes, seul, presque sans lumière, & n'étant soutenu que par le zèle qui m'entraine à défendre le peuple partout où je le vois se débattant sous le couteau de l'oppression, que puis-je, faire, sinon de prouver par le récit même du parti qui a triomphé, que les Valaques étoient fondés dans leur insurrection ? Oui, je ne veux consulter ici que le récit d'un de ces écrivains qui s'est plu à couvrir de boue Horiah & ses partisans. C'est ce récit à la main que je prétens prouver l'injustice de leur condamnation.

Les Valaques se sont révoltés ; donc ils avoient raison de se révolter. Voilà ma première preuve ; elle paroitra singulière, elle n'est que naturelle.

Qu'on se rappele ce que j'ai dit ci-devant que le peuple malgré l'oppression sous laquelle il étoit courbé se laissoit difficilement entrainer à la révolte, qu'accoutumé à un certain ordre de choses, il n'en sortoit qu'avec peine ; quelque détestable qu'il fût, qu'il s'habituoit à croire que sa place marquée par la tirannie étoit réellement marquée par la divinité. Il se laisse d'autant moins encore entraîner à la révolte qu'il est plus ignorant. Car alors il est loin d'imaginer qu'il est l'égal de ces nobles qui le tirannisent, du Souverain qui domine ses tirans ; il est loin d'imaginer que la nature lui donne le droit de résister, à l'autorité, que la divinité même lui ordonne. Il croit ses fers divins & il les baise, aïant, à peine la force de les soulever.

Quand donc un pareil peuple entrant en fureur, brise ses chaînes malgré ses prejugés civils & religieux, il en faut conclure qu'il a eu raison de se révolter, puisqu'il s'est révolté.

Le récit du gazetier confirme cette conclusion à l'égard des Valaques : L'état de barbarie & d'ignorance que je viens de peindre est précisément leur tableau.

Soumis depuis une foule de siècles à un despotisme plus ou moins sévère, suivant le caractère des Princes dont il portoit le joug, ce peuple a langui constamment dans la misère & l'ignorance. Le régime féodal, dont les traits horribles sont effacés presque par toute la terre, conserve encore toutes ses rigueurs au sein de cette misérable contrée. On y retrouve ces vieux Barons anglois, ces Comtes françois qui, cantonnés dans leurs petits forts, regardoient leurs hommes de glèbe comme des meubles dont ils disposoint à volonté, dont ils pouvoient jouer, vendre, aliéner la liberté, les sueurs & la vie même.

Suivant le récit, *l'aversion d'Horiah pour les gentilshommes, & le désir de se délivrer & ses compatriotes des violences de la noblesse, ont été les premiers ressorts de son entreprise.*

On convient dans un autre endroit que ces nobles avoient *forcé leurs sujets à la révolte par leur oppression.*

Ces deux phrases suffisent, ce me semble, pour justifier la révolte des Valaques. Ils étoient malheureux, voilà le titre qui les armoit, & si ce titre

ne vaut rien, Brutus étoit coupable en chassant Tarquin de Rome, l'autre Brutus en perçant Cesar, & tous ceux qui ont délivré leur patrie du joug des Néron, des Phalaris, & des monstres qui s'abreuvoient dans le sang des hommes, tous ces héros, dis-je, méritoient l'opprobre & la mort, au lieu des lauriers dont tous les siècles les ont couverts.

Je ne répéterai point tout ce que j'ai dit ci-devant sur le droit de révolte. Je me borne à suivre ici la narration du gazetier, à en extraire les faits principaux. L'application des principes sera facile à leur faire.

Il paroit, suivant cet écrivain, qu'*Horiah mit les griefs de sa nation sous les yeux du Monarque, qui lui promit de mettre fin à la tirannie.*

Ce procédé n'est point d'un barbare; il est celui d'un bon sujet qui, avant d'avoir recours aux droits que la nature lui donne, veut éviter une rupture, & l'effusion du sang. Averti par lui, Prince, tu ne pouvois pas ignorer qu'une partie de tes sujets languissoit dans l'esclavage, & si tu n'as pas rempli la promesse que tu lui avoit faite, il faut croire que les difficultés se sont multipliées sous tes pas; il faut croire que la servitude ne pouvant finir que par la destruction du régime féodal, tu n'eus pu couper toutes les têtes de cette hidre; il faut croire que tu as été forcé de renfermer dans ton sein tes vues bienfaisantes.

Mais enfin quelqu'ait été le motif qui a pu t'empêcher de soulager les malheureux Valaques, au moins il faut avouer que leur conduite étoit régulière. Horiah avoit fait son devoir, c'étoit à toi à faire le tien. Tu ne l'as pu, l'oppression a toujours subsisté, c'est à dire un état de guerre qui dure depuis un tems immémorial & alors les Valaques ont pu résister. Cet état de guerre les a replacés dans l'ordre naturel. Ils étoient tirannisés par des monstres, ils ont pu leur résister, & s'ils ont été coupables, c'est d'avoir attendu si longtems à venger la nature outragée.

Le voïage que ton désir de connoitre tes États t'avoit porté à faire, il y a quelques années ,dans cette contrée, t'avoit mis à portée d'y connoitre la misère qui y régnoit. Je me rappele la substance d'une requête qui te fut présentée par un Valaque. Elle étoit ainsi :

„Prince, nous travaillons quatre jours de la semaine pour nos maîtres; „le cinquième est pour le Ministre du Seigneur, le sixième pour nous, & „le septième nous l'emploïons à célébrer le dimanche."

Non, les nègres ne trainent pas dans nos isles une existence aussi infernale; il faut qu'un pareil peuple meure de désespoir, ou qu'il égorge ses tirans.*

Je ne dirai rien du stratagème emploïé par Horiah pour engager ses compatriotes dans la conspiration qu'il tramoit. Il vouloit les délivrer de la servitude & ce but légitimoit tout.

On lui prête de grandes cruautés ,en commençant la révolte. Encore une fois, loin du païs, je ne puis vérifier ces faits. Cette opération est facile à

* Tous les seigneurs valaques n'étoient pas de petits tyrans. Il en est sans doute qu'il faut excepter. Les papiers publics en ont cité plusieurs qui au milieu de la révolte traitoient humainement leurs vassaux.

tes juges, & pour décider si ces meurtres sont punissables, il faut s'astreindre aux règles que j'ai ci-devant posées. Etoient-ils nécessaires au projet? Etoit-ce représailles? Point de peine. Etoit-ce un jeu de barbares? La mort: toutefois si le supplice de la mort est encore dans tes États la peine de l'assassinat.

L'Angleterre & la France ont été, dans les siècles passés, témoins de révoltes de païsans qui, comme les Valaques, étoient las de la tirannie de leurs nobles. Le massacre qu'ils en firent, paroissoit mérité & fut plus considérable. Il ne fut point puni. Un peuple doux jusqu'alors ne peut être à la fois un amas d'assassins. Il se fait justice alors parce qu'il n'y en a point pour lui, & si on le punissoit, ce seroit d'être juste.

Le gazetier dit que le *gouvernement provincial, embarrassé d'abord, chercha à apaiser les troubles en partie par la douceur, en partie par les menaces*

Il ne falloit ni douceur, ni menace; il falloit la justice. En pareil cas, la douceur, semble un piège & l'est souvent, & la menace aigrit.

Il *envoïa des Commissaires & l'Évêque grec aux rebelles.*

Des Commissaires sont des juges, & un peuple dans l'état de guerre ou de nature ne connoit ni supérieur ni juge: il faut traiter à l'égal.

Un Évêque! toujours des prêtres sur la scène politique! probablement parcequ'ils connoissent parfaitement l'art de séduire & de tromper.

Si j'étois sur le trône & que j'eusse eu le malheur de mécontenter mon peuple, j'en agirois plus franchement avec lui. Je traiterois moi-même avec les mécontens, moi, sans armée, sans commissaires, sans courtisans & surtout sans prêtres. Je leur dirois: mes amis, je ne veux point être votre bourreau, on me nomme votre pére, je veux l'être. Montrez-moi vos maux je les guérirai. Je ne leur offrirois ni pardons, ni parchemins. C'est aux sujets malheureux à pardonner &, au lieu d'un parchemin, j'abolirois sur le champ les abus, les vexations, & je bannirois les petits tirans. Voilà comment en agit un père avec ses enfans, un grand homme avec des hommes.

Le gouvernement chercha à tirer d'erreur les rebelles.

De stratagème d'Horiah n'étoit que l'accessoire; mais il falloit prouver aux Valaques qu'ils étoient dans l'erreur en se croïant malheureux.

Il promit enfin un prix de trente florins pour la capture de chacun d'eux.

Fiez-vous donc à présent aux douceurs, aux caresses, à l'équité des gouvernemens! quand vous ne tombez pas dans leurs pièges, alors ils se démasquent; & quel autre moïen infâme emploient-ils? c'est d'invoquer la perfidie, la trahison de leurs sujets contre les rebelles. Ils encouragent les premiers au crime à prix d'argent.

Encore une fois, est-ce là la marche d'un gouvernement équitable? Ne doit-il pas offrir justice & se borner là?

Observons que le gouvernement, en mettant la tête des rebelles à prix, les forçoit à la guerre, aux meurtres, à la perfidie, & légitimoit ainsi ces crimes dont la honte devoit retomber sur lui seul.

Continuous le récit. „Les gentilshommes, qui crurent que le gouverne„ment manquoit d'activité pour réprimer la rébellion, se crurent autorisés

„eux-mémes à une insurrection. Ils allèrent en troupe contre les rebelles, „les assomèrent où ils les rencontrèrent, & firent rouer, pendre, décapiter, „empaler les prisoniers sans autre forme de procès. Par là les gentilshommes „agirent directement contre les mesures du gouvernement, qui tendoient à „ramener la paix par l'indulgence, & ils augmentèrent par leur propre vio-„lence la fureur des révoltés".

Les conséquences de ces faits sont aisées à tirer.

J'ai donc eu raison de dire ci-devant que dans une insurrection le parti de l'oppression étoit toujours le plus féroce & le plus violent. Les rebelles donnent la mort ,les tirans prolongent la vie des leurs prisoniers pour jouir de leur douleur. Les nobles faisoient rouer, empaler, lorsque les Valaques se bornoient à tuer. Certes, si les deux partis étoient coupables, il faut avouer que celui des nobles l'étoit doublement, & cependant on verra que les païsans furent punis, lorsque pas un des nobles ne le fut.

Il est évident encore que par les supplices qu'ils infligeoient, les nobles, auroient légitimé la révolte, si d'ailleurs elle n'eût pas déjà été légitime.

Il est évident encore qu'en la supposant criminelle, les supplices infligés par ces nobles, & la mort de plus de 600 Valaques devoient l'avoir suffisamment expiée.

Il est évident enfin que les nobles agirent directement contre l'intention du gouvernement. Ils étoient donc coupables & cependant encore une fois ils ne furent pas punis.

N'oublions pas de remarquer cette *indulgence* prêtée au gouvernement. ...Indulgence déplacée. ... Un Souverain doit être juste d'abord. L'indulgence suppose des vices, des défauts à supporter, à excuser; & c'étoit le peuple qui avoit besoin d'indulgence pour le gouvernement.

„Le gouvernement considéra que les Valaques composent les deu-„tiers des habitants du païs, qu'ils ont entre eux une liaison étroite, que „ce sont eux qui cultivent leur païs, & qu'en les exterminant, la province „deviendroit un désert. Il apprécia mieux les hommes, & sentit la préfé-„rence qu'il faut donner à deux mains qui travaillent sur une bouche qui „ne fait que consommer".

Quel horrible calcul, que celui devant lequel le gazetier paroit s'extasier ? Ainsi donc ce n'est pas sur la bonté de la cause, mais sur l'utilité des parties par rapport au gouvernement, que celui-ci mesure la justice qu'il rend, la protection qu'il accorde ! ainsi il auroit favorisé la tirannie des nobles, s'il avoit calculé que les nobles fussent plus utiles à son intérêt? N'avois-je donc pas raison de dire dans ma précédente lettre, que l'intérêt seul du gouvernement & non le bonheur des sujets le dirigeoit dans ses démarches? Je disois : ne nous laissons point éblouir par ce mot de prospérité de l'État, qu'on cite avec emphase, & voïons ce qu'il cache. Plus d'hommes, plus de soldats ; plus d'hommes, plus de capitation ; plus d'hommes, plus d'industrie & de taxes; plus d'hommes enfin, plus puissant est le Prince, plus riche est sont trésor, & c'est de ce trésor que sort la foudre

qui doit écraser le malheureux assez éclairé pour être pénétré de sa situation, &c.

„Animé de ces principes, le gouvernement a desapprouvé l'insurrection „& a fait aux nobles des représentations."

Quoique le motif du gouvernement fût erroné, quoiqu'il n'eût pas le droit de se montrer indulgent ou modéré, quoiqu'il eût dû d'abord être juste, cependant il faut le louer de la modération qu'il montra, des représentations qu'il fit aux nobles. Autrefois, quand on traitoit avec des rebelles on commençoit par élever des échafauts, où l'on amonceloit innocens & coupables sous la hache du bourreau. Telle étoit la justice d'alors. On n'est pas si cruel aujourd'hui. C'est toujours un gain sur la tirannie. Peut-être à la fin sera-t-on juste avec les rebelles, & ton âme éclairée, Prince, est assez grande pour n'en pas donner l'exemple à demi, comme tu l'as fait dans cette circonstance.

Car pourquoi le pardon offert ? Pourquoi cette défense d'insurrection ? Pourquoi cette autre défense d'infliger la peine de mort ?

Le pardon, je l'ai déjà dit, s'accorde à un coupable, & les Valaques n'étoient que malheureux. L'insurrection est un droit pour l'opprimé & on ne peut le lui interdire qu'en détruisant l'oppression. La peine de mort étoit une injustice & il ne falloit pas s'en abstenir par grâce, mais par justice.

Tu nommes des Commisaires, tu les envoies aux rebelles & en même tems tu fais assembler des régimens pour les envelopper, pour les ferrer.

N'étoit-ce donc pas une contradiction ? N'étoit-ce pas détruire l'effet des propositions de paix faites aux rebelles ? N'étoit-ce pas leur dire : rentrez dans votre esclavage, sinon le sabre vous y fera rentrer ?

Les Valaques te croient : nous sommes opprimés, nous mourons de faim, nous expirons sous le fouet de nos bourreaux : tes commissaires, tes régimens leur disoient : soïez opprimés, mourez de faim, expirez sous le fouet, sinon on vous sabrera, on empalera vos prisonniers & vos chefs. Grand Dieu ! quelle justice, quelle douceur ! quelle indulgence ! & les gouvernemens paroissent tout surpris de ce qu'on ne croit pas à leurs promesses, de ce qu'on persiste dans la révolte ? Ils s'en indignent, ils menacent de supplices, comme s'ils expioient leur oppression sourde par la violence ouverte, comme s'ils n'aggravoient pas ainsi leur propre crime.

Le gouvernement à la vérité promettoit de faire droit sur leurs griefs, de remédier aux abus, si l'on rentroit en paix.

Mais ne sait-on pas que dans tous les tems l'administration s'est jouée de pareilles promesses ? L'orage passé, elle rit de la crédulité du peuple, & continue à l'écraser. Lisez l'histoire, vous trouverez mille exemples semblables où le peuple fut toujours dupe de sa bonne foi.

Je veux tirer de cette promesse du gouvernement un raisonnement sans réplique contre lui. S'il promettoit de remédier aux abus, il y en avoit donc, & les Valaques avoient eu raison de se révolter, & l'on avoit tort de les punir.

Sur les promesses faites par le gouvernement, les Valaques présentèrent les points de Capitulation suivans[1] :

1°. Le comitat & tous les propriétaires nobles prêteront serment, sur la croix probablement, d'exécuter le projet proposé.

2°. Il n'y aura plus de noblesse.

3°. Qui peut avoir un emploi impérial en doit vivre. Les gentilshommes comme le petit peuple doivent paîer la contribution.

4°. Les nobles doivent quitter leurs possessions.

5°. Les terres des nobles, conformément aux ordres que Sa Majesté donnera, seront réparties entre les paîsans.

Y a t-il rien de plus raisonable, de plus naturel que toutes ces propositions ? Par la seconde on tarissoit à jamais la source de l'oppression, en anéantissant la noblesse. Car il faut être convaincu qu'elle ne peut exister qu'avec la servitude & que pour le malheur des sociétés.

La politique la plus saine semble avoir dicté la troisième. Les valets de la Cour doivent être paîés par la Cour & non pas du sang des peuples. Les tirans dont les besoins surpassent les revenus, ont adopté cette manière d'acquitter les services qu'ils reçoivent. Ils accordent à leurs serviteurs l'exploitation de leurs sujets, comme on accorde la tonte d'un troupeau, ou la coupe d'une forêt. C'est ainsi que le grand Mogol & les Soubas indiens en usent ; ils donnent des contrées entières à piller à leurs soldats.

Est-il quelqu'un de bon sens qui nie que tous les membres d'un État en doivent supporter le fardeau proportionnellement à leurs facultés ? N'est-ce pas une vérité demontrée, & si l'on s'en écarte encore dans plusieurs roîaumes, c'est que l'injustice qui a poussé de profondes racines est difficile à extirper ; c'est que le peuple est trop traitable, dit Hutcheson.

La 4me & la 3me proposition sont celles qui auront sans doute le plus révolté, & cependant elles étoient encore dans la nature. Car chaque Valaque rentrant par la révolte dans l'état de nature, avoit droit à la terre que ses sueurs avoient arrosée & fertilisée. Chacun avoit droit à une propriété & comme toutes les propriétés étoient entre les mains des nobles, il est évident qu'on ne pouvoit restituer à chaque rebelle ce qui lui appartenoit, qu'en dépouillant les nobles de ce qu'ils avoient usurpé.

Si ces propositions étoient injustes, il faut dire que les déclarations des États unis d'Amérique étoient aussi injustes, car elles sont exactement les mêmes. L'égalité parfaite que la Pensilvanie, par exemple, veut entre tous les membres, détruit toute idée de noblesse & entraine la conséquence que les impôts doivent être également répartis.

Si les Américains ont été fondés à se révolter, parcequ'on vouloit les taxer sans leur consentement, à plus forte raison avoient-ils ce droit, les Valaques, qui n'avoient ni propriété ni liberté, qui étoient à la merci de maîtres impitoîables.

Sous le règne tirannique de Richard II en Angleterre, cent mille paîsans se révoltèrent à cause des impôts excessifs dont on les accabloit. Ils marchèrent vers Londres aîant un Maréchal nommé Walter à leur tête. Il demanda

au Roi que tous les esclaves fussent mis en liberté, que les communes fussent ouvertes aux pauvres comme aux riches. Walter fut tué, on accorda aux païsans une charte de liberté, & les chefs de la rébellion furent punis. La charte fut bientôt après révoquée.

En parcourant l'histoire des révoltes, je me suis convaincu de trois vérités : la première, que le peuple ne se révoltoit que quand il étoit opprimé, & qu'il ne demandoit jamais que des choses justes; la seconde que les Souverains promettoient avec facilité, tenoient avec difficulté & souvent ne tenoient point leurs promesses; la troisième enfin qu'en accordant au peuple ce qu'il demandoit, on punissoit presque toujours ses chefs, ce qui est une contradiction bien révoltante.

Tel fut le sort des Gracchus à Rome, de Walter, de Cade en Angleterre, des Facio, de Lemaitre à Genève, de Horiah en Valachie.

Il faut ajouter cependant que, quoique par la mauvaise foi des gouvernements, les peuples rebelles ne jouissent pas longtemps de ce qu'ils ont obtenu, ils gagnent toujours à la révolte. A chaque pas qu'ils font, ils détachent un anneau de leur chaîne & quand ils ne feroient qu'effraïer les chefs, que les rendre moins entreprenans, plus circonspects, ils auroient toujours gagné.

Qu'on compare les demandes modérées du peuple à celles de ses maîtres. Du sang & des fers, tout se réduit là.

Et cependant si quelqu'un avoit droit de demander du sang & des fers, n'étoit-ce pas le Valaque? Martirisé depuis tant de siècles, n'auroit-il pas été excusable de demander le sang de son maître barbare & de le mettre aux fers?...

Mais non... l'homme du peuple est généralement bon & juste & plus juste que les riches si fiers de leur or & de leurs lumières.

Le célèbre Vendôme disoit qu'en observant les querelles des muletiers avec leurs mulets, il avoit toujours remarqué que la raison étoit du côté de ces derniers. Voilà précisément l'histoire du peuple & des gouvernemens.

Je reprens la suite de l'histoire des Valaques. Leurs propositions ne furent point acceptées. On se résolut à la guerre : les Valaques se partagèrent la contrée qu'ils habitoient, mais ils ne jouirent pas longtems de ce partage. On envoïa une armée contre eux, on les relança dans leurs bois, dans leurs montagnes, & enfin, dit le gazetier, on reçut la nouvelle que le soulèvement avoit été apaisé, sans qu'on eût emploïé la force ou versé du sang. ... Horiah abandonné de ses compatriotes fuit, sa tête est mise à prix, il est bientôt découvert, dénoncé, livré, & il expire dans les supplices.

On a calculé que les rebelles avoient tué près de 300 hommes, que 5 à 600 d'entre eux avoient péri.

Que conclure de ce récit, sinon que la force a terminé cette révolte. Tous les hommes ne sont pas des Saguntius. Les Genevois représentants ont cédé leur liberté aux François & aux Savoïards; les Valaques l'abandonnent aux troupes de l'Empereur. Et cela doit être moins étonnant. La pusillanimité dont on contracte l'habitude dans l'esclavage, quitte diffici-

lement une âme qu'elle a dégradée. Abandonné de l'espoir de vaincre, l'esclave aime à croire aux promesses de ses maîtres, il aime à croire que cet essai de son pouvoir & de ses droits le ramenera vers la douceur.

Que pouvoient d'ailleurs les Valaques sans vivres, sans argent, sans armée réglée, sans chefs, sans intelligence, contre des troupes aguerries? On voit la mort certaine en combattant. On entrevoit encore quelques raïons de vïe en cédant, & l'espoir de la vie la plus misérable a des attraits pour le vulgaire. Il faut avoir une âme extraordinaire pour lui préférer la mort, & dans ce siècle où chacun capitule avec ses besoins & sa liberté & les croit bien païés par quelques jouissances, ces âmes privilegiées sont rares. Pour faire trembler les tirans, on n'a qu'à mépriser la vie. Si les opprimés avoient du courage, il n'y auroit bientôt plus d'oppresseurs; mais par un nouveau malheur le courage ne germe que dans un cœur libre. La lâcheté repose avec la servitude.

Les princes ne l'ignorent pas, & voilà pourquoi ils ont si peu de scrupule à emploïer la force pour ramener sous leur joug le troupeau qui s'en écarte. S'ils s'attendoient à trouver des Brutus, des Cromwel, des Ludlow, ils seroient plus économes du sang & des pleurs de leurs sujets.

Le succès presque général qu'ils rencontrent dans leur système de violence, les y confirme & parvient à le légitimer à leurs yeux. On ne tarde pas à croire juste ce qui nous est utile.

Ton âme est trop éclairée, Prince, pour te laisser aveugler par les illusions du despotisme. Non, tu n'ignores pas que la force emploïée pour calmer le mécontentement est un moïen illégitime & qui répugne au droit de tes sujets, un moïen qui aggrave le délit du gouvernement.

La force ne rend point heureux ceux qui ne l'étoient pas; elle ne fait que doubler leur désespoir, en leur offrant comme éternels, comme irrémédiables, les maux qu'ils endurent. Ils doivent se dire: Je mourrai donc enchaîné sur ce lit de douleur que j'arrose de mon sang & de mes sueurs. Il n'est plus d'espoir pour moi. Le ciel semble combattre avec les hommes contre ma liberté. Cédons donc & souffrons.

Tel est le langage de désespoir que tiennent plus de six cens mille Valaques à l'heure où j'écris cette lettre. Grand Dieu ! qui peut soutenir cette idée ? Un seul homme faire le malheur de milions d'hommes & n'être pas accablé de remords ! ... Non, je ne sais quelle âme on revêtit en montant sur le trône ou en approchant ses degrés; mais il me semble à moi, que si j'avois le malheur d'y être, je ne goûterois pas un seul instant de repos avant d'avoir essuïé les larmes de ces malheureux.

Lorsque dans un soir d'été, un doux crépuscule fraîchit l'atmosphère & la dore de brillantes couleurs, j'aime à contempler ce spectacle, à adorer mon maître, je jouis & je le remercie de ces suaves jouissances que procurent une conscience pure & la méditation. Mes regards tombent sur une chaumière & je me dis: Là peut-être sont des époux qui ont travaillé tout le jour pour un morceau de pain que de petits enfans affamés se disputent. Là peut-être une mère verse des larmes, un père s'attriste de ne pouvoir

élever sa famille . . . Ces idées me percent l'âme & je voudrois être la divinité pour rendre tous les mortels heureux.

Prince ; qui davantage approche de la divinité que les Rois ? Ils ont le pouvoir de faire des heureux & ils sont comptables à la divinité de toutes les larmes qui se versent dans leur empire & qu'ils pourroient essuïer.

Tels sont sans doute tes sentimens. Et si tu as emploïé la force contre les Valaques, c'est pour te donner le tems de mûrir le grand projet qui doit les rendre à la liberté. L'exécution seule de ce projet peut expier la faute d'avoir étouffé le soulèvement par la violence.

Mais qui pourra réparer l'injustice faite aux chefs de ce soulèvement ? Si les griefs de leurs compatriotes étoient fondés, si tu as promis toi-même de leur faire droit, de réparer les maux soufferts par les Valaques, si par cette espérance donnée, tu as calmé les rebelles ; si loin de les regarder comme criminels, tu les regardes comme les victimes d'une oppression que tu veux abolir, comment les chefs de ces Valaques seroient-ils plus coupables ? Comment méritoient-ils la mort ? Ils combattoient pour la même cause. Ils devoient partager le sort de leurs Compatriotes ; ou s'ils méritoient la mort, il ne devoit y avoir ni grâce ni justice pour la nation entière.

Les as-tu punis comme assassins ? Les as-tu punis comme rebelles ? Je ne puis décider la première question. Il me semble cependant que Horiah pouvoit verser sans crime le sang des tirans qui avoient tant de fois versé celui de ses Compatriotes, qu'il pouvoit user de représailles pour tant de meurtres commis dans cette guerre par les nobles eux-mêmes. Au moins si je condamnois Horiah comme assassin, je ferois monter sur l'échafaut les ennemis qui, comme lui, avoient trempé leurs mains dans le sang, & il ne me seroit pas difficile de prouver que ces derniers étoient bien plus criminels. Et puisqu'aucun n'a païé de sa tête ses atrocités, je suis fondé à conclure, sans entrer dans aucun détail de faits, qu'il étoit injuste de punir de mort Horiah comme assassin, lorsqu'on laissoit la vie aux nobles assassins.

A-t-il été puni de mort comme rebelle ? il est bien plus aisé de prouver l'injustice de sa sentence ; & il suffit de se rappeler les principes sur le droit de révolte que j'ai posés ci-devant. Car

[1°] les Valaques & leur chef Horiah avoient le droit & l'ont encore de se révolter, puisqu'ils sont privés des droits inhérens à l'homme, de ces droits imprescriptibles, inaliénables.

En second lieu, les Valaques étoient malheureux & gémissoient sous l'oppression, & ce second titre est presqu'aussi fort que le premier pour fonder l'insurrection.

3°. Ils avoient exposé plus d'une fois leurs griefs au gouvernement.

4°. Ils ne demandoient au gouvernement que des choses raisonables, que de rentrer dans leurs droits de propriété & de liberté. Jamais on n'avoit eu égard à leurs plaintes. On leur refusoit leurs demandes. Maltraités par le gouvernement, ils avoient donc le droit de renoncer à la société, ils rentroient dans l'état de nature, & ils avoient le droit de prendre les armes

pour assurer leur nouvel état ; ils avoient le droit de former une nouvelle société, de la soustraire à l'ancien gouvernement.

Arrêté, dit le code de Pensilvanie, que *tous les hommes ont un droit inhérent à leur nature de former un nouvel État dans des contrées vacantes, ou sur un territoire qu'ils auront acquis toutes les fois qu'ils pourront augmenter leur bonheur.*

Si cet arrêté est vrai, il l'est pour tous les peuples, & les Valaques étoient fondés dans leur révolte. S'il est faux, toutes les Monarchies de l'Europe doivent s'élever contre les États-unis d'Amérique, doivent proscrire leurs constitutions, doivent rejetter, abhorrer toute espèce d'alliance avec ces insurgens, comme avec des infâmes. Mais loin de proscrire cette alliance, elles la recherchent ; loin de proscrire ces constitutions, elles les laissent imprimer & circuler dans leurs États & les sanctionnent par le consentement qu'elles donnent à cette publication. Donc, les Valaques ont pu suivre des principes qu'ils ont vu généralement adoptés, qui l'étoient même par les Monarques, & qui sont d'ailleurs dictés par la nature.

Prince, tes semblables se jouoient autrefois de la vie de leurs sujets : on a vu des Monarques condamner de leur propre autorité des hommes, uniquement parcequ'ils leur déplaisoient. L'histoire a flétri le nom de ces Princes. Ils sont dans la classe ordinaire des tirans.

Tu n'as ici versé le sang que de deux hommes. Mais ils peuvent être innocens comme assassins ; ils le sont comme rebelles. Le premier, je viens réclamer sur leurs cendres pour ces cendres mêmes. C'est mon devoir, & j'en ai le droit. Car puisque le peuple n'a plus de défenseur, c'est le devoir du philosophe de veiller sur les Magistrats du peuple, d'éclairer leurs jugemens, de chercher à connoitre si ceux qu'ils frappent méritent d'être punis ou d'être vengés. Le tien, Prince, est d'écouter ma réclamation, de soumettre à un examen plus approfondi ce procès jugé probablement d'après les principes erronés de la vieille jurisprudence des Monarchies.

Le premier, je défens encore la cause des Valaques sacrifiés à la force dans cette insurrection, & je le répète, ils ont le droit de se révolter, tant qu'ils seront esclaves & malheureux. Les punir d'exercer ce droit, c'est les punir d'être hommes.

Ou tu es convaincu de cette vérité, ou tu n'y crois pas encore ; dans le premier cas, tu ne dois plus perdre un seul moment pour rendre la liberté aux Valaques, pour leur accorder une propriété. Si tu crois devoir respecter l'usurpation de leurs nobles, si tu ne veux pas leur faire restituer, il est un moïen simple de faire justice à tous. Permets à ces Valaques d'émigrer dans tes autres États, ou ailleurs. Accorde-leur des terres, & ils quitteront en foule la terre de servitude. Et que deviendront alors ces gentilâtres dans leurs forts environnés de déserts, de friches couverts de ronces ? Quand il faudroit louer des vaisseaux pour exporter le peuple en Amérique, tu le devrois, si tu n'avois pas d'autre moïen de le rendre au bonheur. . . . Si ces nobles opposent la force à tes vues humaines, rends ce païs à lui-même ;

laisse aux esclaves le droit de s'armer contre leurs tirans & la querelle sera bientôt terminée.

Si tu n'est pas convaincu de ces vérités, ton devoir est de lire ce plaidoïer pour la liberté. S'il te laisse des doutes, consulte tes jurisconsultes, tes politiques, mais ne te bornes pas à les consulter dans le secret ; ils n'ont que trop souvent égaré les Monarques, quand ils n'avoient pas à craindre le grand jour. Qu'ils publient leur opinion, qu'il soit libre de la discuter, de se nommer, & j'offre d'entrer dans la lice, de résoudre leurs objections. Que dis-je, une foule de bons esprits paroitront aussitôt pour défendre les droits de l'humanité & de la liberté.

■ Reproducere din : [Jacques Pierre Brissot]. *Seconde lettre d'un défenseur du peuple à l'Empereur Joseph II, sur son Règlement concernant l'émigration, et principalement sur la révolte des Valaques; où l'on discute à fond le droit de révolte du peuple.* Dublin. MDCCLXXXV, p. 65–89.

■ 1. E vorba de condițiile cuprinse în ultimatul țăranilor reprodus în acest volum sub doc. nr. 2, p. 4–5.

1791 — 1804

NAȚIUNEA ROMÂNĂ DIN TRANSILVANIA CERE RESTITUIREA STRĂVECHILOR EI DREPTURI

I

4

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM [1]

Fericite Auguste Împărate!

Fiindcă, în cîrmuirea acestui imperiu, cea mai înaltă țintă și cel mai îndreptățit gînd al Maiestății Voastre este acela ca, pretutindeni, drepturile atît ale omului, cît și ale societății civile, să se extindă înainte de toate la toți membrii care o alcătuiesc prin unirea lor și susțin și cu viața și cu avutul lor sarcinile conservării ei, și ca o parte dintre cetățeni să nu se rupă ⟨de cealaltă⟩, pentru a o lipsi ⟨pe aceasta⟩ cu silnicie de drepturile ei și a o asupri; de aceea națiunea română care trăiește în Marele Principat al Transilvaniei pe calea acestei suplici cade în mod public la tronul Maiestății ⟨-Voastre⟩ și se roagă din toate puterile să i se dea înapoi străvechile drepturi, care sînt legate prin însăși firea lucrurilor de toți cetățenii și de care în secolul trecut ea a fost despuiată, cum se va arăta îndată, fără nici un drept, ci numai din cauza vitregiei acelor timpuri.

În numele drepturilor omului și ale societății, națiunea română din Transilvania cere restituirea străvechilor ei drepturi

Națiunea română este cu mult cea mai veche dintre toate națiunile Transilvaniei din vremea noastră, întrucît este lucru sigur și dovedit, pe temeiul mărturiilor istorice, a unei tradiții niciodată întrerupte, a asemănării limbii, datinilor și obiceiurilor, că ea își trage originea de la coloniile romane aduse la începutul secolului al doilea de către împăratul Traian în nenumărate rînduri în Dacia, cu un număr foarte mare de soldați veterani, ca să apere provincia.

Vechimea ei în Transilvania și originea ei romană

Urmașii lui Traian Augustul au stăpînit Dacia cîteva secole. Sub a lor neîntreruptă stăpînire, în această Provincie a fost răspîndită și credința creștină după ritul bisericii răsăritene prin străduința episcopilor Protogen, Gaudențiu, Niceta și Theotin mai ales în secolul al IV-lea, după cum ne-o arată aceasta întreaga istorie bisericească.

Într-aceea, *chiar din* secolul al III-lea, ginți barbare începuseră să primejduiască soarta ⟨oamenilor⟩ în această bogată Provincie a imperiului roman și ele au izbutit să-și facă locuințe statornice un timp oarecare în unele părți ale ei; totuși, ele nu putuseră merge nicidecum așa de departe, încît să stingă acolo cu totul numele sau puterea romanilor; căci este lucru sigur că, în secolul al VI-lea chiar, mai multe cetăți întărite, mai ales pe țărmurii Dunării, erau supuse acolo împăraților romani din Răsărit, dar părțile dinlăuntru ale Provinciei erau pline de un număr așa de mare de locuitori romani, încît chiar de prin secolul al VII-lea, scuturînd jugul străinilor, ele și-au făurit un stat propriu.

Continuitatea

Acest noroc l-a avut mai ales acea parte a Daciei care astăzi poartă numele de Transilvania, şi locuitorii romani ai acesteia, după ce au înlăturat stăpinirea altor ginţi, au ascultat de principi proprii, aleşi din sînul naţiunii lor, pină la venirea ungurilor.

Vlah, valah înseamnă *roman, italic* sau *latin*

A rămas apoi, durind pînă în ziua de azi, acel vestigiu al stăpinirii pe care, între celelalte popoare străine ce s-au perindat după dînşii în această ⟨parte de loc⟩, au avut-o şi unele ginţi slave asupra locuitorilor romani ai Daciei, ⟨şi anume⟩ că numirea de *vlahi* sau *valahi*, care pentru popoarele slave denota, după mărturia lui Luciu Dalmatul şi Cromer Polonul, orice *roman, italic* sau *latin*, s-a păstrat în timpurile de mai tîrziu numai pentru locuitorii romani ai Daciei.

Venirea maghiarilor

Cind ungurii către sfirşitul secolului al IX-lea, sub ducele ⟨lor⟩ *Tuhutum*, au năvălit în părţile Transilvaniei, locuitorii romani ai acestor ⟨părţi⟩ se numeau cu numele, schimbat, de *vlahi*, după mărturia celui mai vechi scriitor al Ungariei, Anonymus, notarul regelui Béla : în fruntea lor se afla în clipa aceea ducele lor propriu, *Gelu*, cu putere supremă, nenorocos însă în lupta la care a pornit cu ungurii spre apărarea patriei sale, de vreme ce în acea luptă el şi-a pierdut şi domnia şi viaţa.

După această tristă soartă a principelui ⟨lor⟩, locuitorii romani ai Provinciei care apar cu numele de *vlahi* nu s-au mai împotrivit ungurilor, ci, văzind moartea domnului lor (după cum povesteşte Anonymus, notarul regelui Béla, in „Historia Ducum Hungariae", cap. VI), dîndu-şi dreapta, de buna lor voie şi-au ales ca domn pe *Tuhutum*, ducele ungurilor, şi şi-au întărit credinţa prin jurămînt.

Gyula cel Bătrin, nepotul ducelui Tuhutum, şi el duce al Transilvaniei, făcînd un drum la Constantinopol, a îmbrăţişat acolo, în secolul al X-lea, credinţa creştină după ritul bisericii răsăritene şi, luînd cu sine în Transilvania pe călugărul *Ieroteu*, înălţat după aceea în scaunul de episcop, a adus în sinul aceleiaşi biserici şi pe mai mulţi din poporul său, după cum ne-o arată aceasta Samuel Timon în „Imago antiquae Hungariae", cartea a III-a, cap. 5.

În secolul al XI-lea, după ce sfîntul rege Ştefan, învingînd pe ducele Gyula cel Tinăr, a alipit Transilvania de regatul Ungariei, şi ceilalţi unguri din Transilvania au trecut la religia creştină ; prin străduinţa însă a preoţilor credincioşi bisericii apusene care lucrau la convertirea lor, ei au fost alipiţi bisericii apusene ; şi cum şi ceilalţi unguri, convertiţi încă din timpul ducelui Gyula cel Bătrîn la religia lui Cristos, trecuseră rînd pe rînd la biserica apuseană, aproape numai locuitorii români ai Provinciei au rămas în sinul bisericii răsăritene.

Drepturi cetăţeneşti comune

Această deosebire în ceea ce priveşte riturile bisericeşti nefiind întru nimic o piedică, drepturile cetăţeneşti erau comune ambelor popoare, adică şi celui unguresc, şi celui românesc, din vremea în care, sub ducele *Tuhutum*, ele s-au întrunit într-o singură societate : ajungă, pentru a nu lungi vorba, a aduce drept dovadă a acestui adevăr scrisoarea autentică a conventului Fericitei Fecioare Maria din *Cluj-Mănăştur*, scrisă în anul 1437, pe

care preailustrul Pray a dat-o la lumină în a VII-a *Dissertatio Historico-Critica*, § 8, cu următorul cuprins : „*Paul cel mare de Vajda Háza, stegarul obştii locuitorilor ţării unguri şi români din părţile Transilvaniei etc.*". În acelaşi loc, preailustrul autor observă că, în această scrisoare a conventului, obştea locuitorilor ţării unguri şi români se referă la un act al *sfîntului rege Ştefan* în care s-ar vorbi de imunităţile lor, ceea ce este o nouă dovadă că amîndouă naţiunile au avut aceleaşi imunităţi şi s-au bucurat de aceleaşi drepturi regnicolare.

Uniunea din 1437

Încă în acelaşi secol şi în anul în care era dată această scrisoare a conventului, naţiunea ungurească făcu, ce-i drept, o uniune cu totul particulară de ajutor reciproc atît cu secuii, conaţionalii lor, care în aceeaşi vreme începuseră a alcătui o naţiune aparte, cît şi cu saşii, aduşi în provincie în secolul al XII-lea : această uniune a fost înnoită în anul imediat următor 1438, după cum arată acest lucru scrisoarea de mărturie, emisă cu privire la aceasta, a vicevoievodului din acea vreme, *Lorand Lepeş*.

Români în funcţii şi demnităţi înalte

Totuşi, acea ⟨uniune⟩ n-a dăunat întru nimic drepturilor regnicolare ale naţiunii române, ba soarta acesteia era cît se poate de înfloritoare chiar în secolul acela în care a fost întemeiată amintita uniune; în adevăr, din sînul acestei naţiuni a fost promovat un *Ioan Corvin de Hunedoara* la cele mai înalte onoruri publice, mai întîi în Transilvania, şi pe urmă ridicat în slujba de căpitan suprem şi guvernator în regatul Ungariei, iar nemuritorul său fiu *Matia* înălţat chiar în tronul ţării ; şi, spre a ne fi permis să trecem sub tăcere pe alţi voievozi ai Transilvaniei, oameni din această naţiune, un *Ioan Geczy*, din a cărui familie se zice că şi pînă astăzi mai trăiesc cîţiva nobili români în comitatul Dobîca, a îndeplinit cu mare laudă înalta slujbă de guvernator al Transilvaniei, iar un *Ştefan Josika*, român de origine şi de neam (după mărturia istoricului Wolfgang de Bethlen), înalta slujbă de cancelar sub principele Sigismund Bathori pe la sfîrşitul secolului al XVI-lea. Pe la mijlocul aceluiaşi secol, *Nicolae Olahul*, născut la Sibiu din părinţi de asemenea români, se ilustra în Ungaria prin demnitatea de arhiepiscop al Strigoniului şi de cancelar al ţării, iar fratele său Matei îndeplinea slujba ereditară de judecător regesc al Scaunului Orăştiei din Transilvania ; şi aceşti însemnaţi bărbaţi, şi în statul ungar, şi în acela al Transilvaniei, nu-şi ascundeau originea lor românească, ba cei doi Corvini, după mărturia lui Bonfiniu şi a lui Luciu Dalmatul, se mîndreau că ei, ca şi naţiunea lor, îşi trag originea din coloniile romanilor. Afară de aceasta, împăratul Ferdinand I adevereşte originea şi a Corvinilor şi a sus-zisului arhiepiscop al Strigoniului şi cancelar al său, ⟨fii⟩ ai neamului romănesc, vlăstarea romanilor, cînd în diploma familiei amintitului arhiepiscop, conferită la 23 noiembrie 1548, el se exprimă în aceste cuvinte : „*Aşa sînt aproape toate originile celor mai lăudate neamuri, între care românii, conaţionalii tăi, n-au cea de pe urmă ⟨origine⟩, ca unii care se ştie că se trag din stăpîna lumii, din urbea Roma : de aceea şi acuma pe limba lor ei se numesc romani* ; *acest neam al tău prin vitejia lui a fost preaputernic, născător al multor foarte mari căpitani, între care şi Ioan Huniade, părintele vesti-*

tului rege Matia, și străbunii tăi, foarte aproape de vremea lui, se zice că s-au ilustrat mai cu deosebire".

După uniunea făcută în anii 1437 și 1438 între unguri, secui și sași, neamul românesc i-a născut pe acești mari bărbați și pe mulți alții care au binemeritat de la patrie ⟨și⟩ care au fost aleși și ridicați prin liberele sufragii ale Stărilor și Ordinelor la toate slujbele și demnitățile chiar cele mai înalte, așa încît în toate secolele trecute pînă în secolul al XVII-lea neamul românesc s-a bucurat in chip statornic de toate drepturile regnicolare ca și ceilalți cetățeni, și nicăieri, chiar cîtuși de puțin, sus-zisa *uniune* n-a vătămat drepturile cetățenești ale neamului românesc, nici n-a cercat la început să le vatăme.

Sciziunea bisericii catolice din Transilvania

În timpul acesta, reforma bisericii apusene, începută de Calvin, Luther și Socin, făcind, încă din secolul al XVI-lea, mari progrese și în Transilvania și în felul acesta făcindu-se sciziunea locuitorilor unguri, secui și sași în ceea ce privește religia în patru părți, și anume romano-catolică, calvino-reformată, evanghelico-luterană și sociniano-unitariană, s-au făcut în adunările publice ale Stărilor și Ordinelor mai multe articole prin care se luau măsuri cu privire la securitatea acestor părți dezbinate în privința religiei; și toate cele patru religii pe care le mărturiseau ungurii, secuii și sașii, împărțiți, după diversitatea lor, în patru părți, au fost declarate prin acele articole ca primite după lege, așa cum ne-o arată aceasta limpede *Constituțiile Aprobate* ale țării, adunate la porunca și cu încuviințarea principelui George Rakoczy din articolele dietale de la anul 1540 pînă la 1653, partea I, tit. 1, art. 2.

Consemnarea acelor patru religii în *Approbatae Constitutiones*

Neamul românesc păstrează exercițiul liber al religiei sale

În aceste articole însă nu se făcuse nici o mențiune despre biserica greco-orientală, la care a trecut neamul românesc din timpul convertirii sale la Cristos; dar nici nu trebuia și nici nu se putea face acea ⟨mențiune⟩, deoarece acele articole aveau ca obiect numai religiile născute în Transilvania prin reforma bisericii latine. A rămas, așadar, biserica greco-orientală din Transilvania sau, mai curînd, neamul românesc ce ține de dînsa și cu privire la religie în aceeași stare în care se găsea înainte de a fi fost făcute aceste articole, adică în exercițiul cel mai liber al religiei sale și în folosința tuturor drepturilor legate de el, lucru pe care îl dovedește îndeajuns și cartea de danie a reginei Isabela dată cu privire la episcopatul de rit grec din Geoagiul de Sus, dăruit vrednicului de cinste bărbat Cristofor dimpreună cu toate pertinențele, veniturile și foloasele acelui episcopat în anul 1557, cînd episcopatul latin de Alba era desființat ⟨și⟩ toate bunurile, pertinențele și veniturile lui erau atribuite fiscului, și publicată de preailustrul Benkö în opera sa despre Milkovia, § 145, lit. C.

Secolul XVII: schimbare dăunătoare în starea civilă și bisericească a românilor

Dar această soartă prielnică a neamului românesc s-a schimbat în secolul de curînd trecut, al XVII-lea, în ceea ce privește atît starea lui civilă, cit și cea bisericească, după ce anume ungurii, secuii și sașii au înnoit în anul 1613, 1630 și 1649 uniunea făcută in anii 1437 și 1438 și au avut grijă să se introducă în colecția de legi făcute ⟨cu începere⟩ din anul 1540 sau

în *Constituțiile Aprobate* atît condițiile acestei uniuni, cît și articolele făcute în chipul sus-zis în favoarea celor patru religii, pe care ei le mărturiseau fiind împărțiți între sine înșiși în acest punct : în adevăr, în această colecție de legi sau „Constituții Aprobate" au fost introduse și cele ce urmează, ⟨lucruri⟩ foarte vătămătoare și dăunătoare și națiunii, și religiei românilor, care aveau de secole o existență legală în Provincie, precum :

Textul din *Approbatae Constitutiones*

Partea I, tit. 8, art. 1 din *Constituțiile Aprobate* : *Deși națiunea română nu e socotită în țară printre Stări și religia ei nu e dintre cele primite, totuși, cît timp ele vor fi tolerate pentru folosul țării, eclezasticii vor observa următoarele* etc.

Partea I, tit. 9, art. 1 : *Deși națiunea română e admisă în țară în vederea bunului public, totuși, fiindcă ea, neținînd seamă de starea ei de jos* etc.

Partea a III-a, tit. 1, art. 1 : *Țara constînd din trei națiuni* (păzindu-se legile țării), *dacă vreo națiune ar fi vătămată în libertățile, privilegiile ⟨și⟩ obiceiurile ⟨sale⟩, celelalte să fie datoare* etc.

Partea a III-a, tit. 53, art. 1 : *fiindcă religia națiunii române nu e dintre cele patru primite, de aceea nici ordinul călugăresc* etc.

Cum însă au putut fi introduse aceste ⟨lucruri⟩ în colecția de legi, nu se poate înțelege. Căci această colecție, după cum mărturisește prefața și aprobarea ei, nu putea fi compusă și formată decît numai din decretele și articolele dietale făcute de la anul 1540, în care Transilvania a fost despărțită de Ungaria, pînă în anul 1653 : de la anul 1540 pînă în 1653 însă nu există nici unul, cu atît mai puțin vreun articol dietal mai vechi, care să fi hotărît în chip pozitiv că *națiunea română nu trebuie socotită între Stări și nici religia ei între cele primite, dar că și una și cealaltă trebuie să fie admisă în Provincie numai în vederea bunului public.*

Aceste pasaje sînt adăugiri ale compilatorilor colecției din 1653

Lipsind o lege pozitivă de acest fel, trebuie deci să se tragă încheierea că numai din greșeala sau incuria compilatorilor s-au introdus acele lucruri sau că s-au strecurat în colecție adaosuri : dacă însă și intenția de a face rău a avut în această privință vreo influență, nu este de datoria națiunii suplicante a o discuta. Acuma deodată aceasta este sigur că în colecție ne întîmpină unele expresii care arată în chip limpede mai mult ura decît dragostea compilatorilor față de națiunea română. Ca exemplu să fie expresia care apare în sus-citata parte I, tit. 9, art. 1 : *totuși, fiindcă ea ⟨națiunea română⟩, neținînd seama de starea ei de jos . . .*

Astfel, fie că sus-citatele adaosuri au fost introduse în colecția de legi din greșeală sau din incurie, fie că ele ⟨au fost introduse⟩ cu intenția de a face rău, totuși introducerea lor s-a făcut cu precauție, ⟨și anume așa⟩ încît adaosurile să fie trecute în Aprobate nu în stil direct și în forma unui statut legal (fiindcă aceasta nu s-ar fi putut face fără citarea articolului pe care să se întemeieze ele, articol care niciodată n-a existat), ci să fie puse înainte, în chip numai de preambul la celelalte statute legale, inserate în colecție, cu ajutorul particulelor conjunctive *deși* sau *fiindcă*.

Deși asemenea premise nu au de obicei nici o putere dacă nu se sprijină pe o bază legală oarecare, aceste totuși s-au bucurat la mulți cetățeni ai

Patriei de un aşa succes, încît în curînd părerea că naţiunea şi religia românilor ar fi numai tolerată în Principat a fost aproape peste tot statornicită şi propagată pînă şi la neamurile străine.

Reflecţii împotriva acelor premise lipsite de temei:

Spre a întîmpina, aşadar, împotriva acestei opinii, care se sprijină numai pe premisele de mai sus, lipsite de orice temei, trebuie să se facă următoarele reflexii cu privire la acele ⟨premise⟩, ⟨reflexii⟩ scoase din înseşi legile şi istoria Patriei.

La 1437 obştea cetăţenilor ţării o constituiau naţiunile română şi maghiară

Se zice în acele premise: *deşi naţiunea română nu este socotită între Stări, ci este admisă în ţară numai în vederea bunului public.* Cît de străină de adevăr este supoziţia că naţiunea română nu este socotită între Stări ⟨ne⟩-o arată acea scrisoare autentică citată mai sus a conventului fericitei Fecioare Maria din Cluj-Mănăştur, emanată în anul 1437, în care se spune în chip expres: *Obştea regnicolarilor unguri şi români din părţile Transilvaniei*; ba acest document autentic dovedeşte în chip învederat că, în timpul în care el a fost dat, Stările Provinciei sau obştea regnicolară consta numai din naţiunile ungurilor şi românilor, şi, cum nu se poate aduce nici o lege posterioară care să fi hotărît în chip pozitiv că naţiunea română nu trebuie socotită între Stări şi între locuitorii ţării, este învederat că supoziţia premiselor citate este cu totul lipsită de orice temei.

Ce va să zică adaosul acela că *naţiunea română este admisă în ţară numai în vederea bunului public* nu se poate înţelege, fiindcă aceasta s-ar putea şi ar trebui să se spună despre oricare altă naţiune; de altminteri, termenul *admisă* nici nu se potriveşte naţiunii române, cu mult mai veche decît toate celelalte naţiuni ale Provinciei; el s-ar putea atribui cu mai mult temei celorlalte naţiuni, care, ⟨după cum⟩ ne arată istoria Patriei şi diplomele principilor, au venit în Principat cu mult mai tîrziu decît cea română şi au fost admise a locui şi ⟨a se bucura⟩ de drepturile cetăţeneşti sau prin pacte încheiate, sau prin privilegiile principilor.

Ce spune Notarul Anonim

Atît istoria Patriei, cît şi istoria romană ne arată că românii au locuit în părţile Transilvaniei, desigur, cu multe secole înainte de a fi venit ungurii, şi cînd ei, pierzînd în luptă pe propriul lor duce Gelu, nu s-au mai împotrivit ungurilor, ci, mai curînd, de bunăvoia lor, dînd dreapta, au ales pe ducele acestora Tuhutum ca domn şi al lor, prin chiar acest fapt *au admis* de la sine pe unguri la conlocuirea cu dînşii, la concetăţenie, ca şi la comunitatea drepturilor regnicolare. Ungurii au fost mulţumiţi cu această liberă şi spontană acţiune a românilor şi amîndouă neamurile şi-au găsit în concetăţenie şi în comunitatea drepturilor fericirea lor, pe care n-au voit s-o încreadă sorţilor unui război ulterior, de al cărui sfîrşit nesigur amîndouă trebuiau să se teamă. Din aceasta apar lămurit pactele încheiate între amîndouă naţiunile, indicate şi prin cuvintele Anonimului notar al regelui Béla: *dîndu-şi dreapta de buna lor voie, românii şi-au ales ca domn şi al lor pe ducele ungurilor Tuhutum.*

Că saşii au venit în părţile Transilvaniei în secolul al XII-lea, ⟨iar⟩ armenii şi bulgarii în secolul al XVII-lea şi că au obţinut ⟨şi ei⟩ *admisiunea*, ne mărturisesc, afară de istorie, privilegiile şi diplomele principilor.

Mai rămîn germanii, cetățeni ai Patriei, care, după cum ne-o dovedește de asemenea istoria, au venit în Provincie mai ales pe la sfîrșitul secolului al XVII-lea cu armata fericitului împărat Leopold și au obținut admisiunea exact în același fel în care ⟨au obținut-o⟩ și ungurii, care au venit pe la sfîrșitul secolului al IX-lea. Stările Transilvaniei, adică, pe la sfîrșitul secolului al XVII-lea s-au supus de bunăvoie domniei Casei Austriece cînd era în provincie o armată împărătească, așa cum românii, pe la sfîrșitul secolului al IX-lea, s-au supus ducelui Tuhutum al ungurilor, veniți atunci, alegîndu-l pe acesta, din propria lor voință, și ca domn al lor, dîndu-și dreapta; și astfel, după cum ungurii au fost admiși sub ducele Tuhutum în concetățenia românilor, tot așa germanii, sub împăratul Leopold, ⟨au fost admiși⟩ în concetățenia celorlalți cetățeni ai Transilvaniei.

Sașii, armenii, bulgarii și germanii au fost admiși la concetățenie

Se spune pe lîngă aceasta în adaosurile mai sus menționate: *totuși cît timp ele ⟨națiunea și religia românilor⟩ vor fi tolerate pentru folosul țării* etc. Fără îndoială acest lucru se poate spune și despre celelalte națiuni și religii că sînt, desigur, tolerate pentru folosul țării; căci, dacă n-ar fi tolerate, ar urma, spre cea mai mare pagubă a provinciei, sau emigrări, sau discordii și tulburări periculoase. Întrucît însă termenul *a fi tolerat* după stilul de astăzi al curții înseamnă același lucru ca și *a fi lipsit de existență legală*, el nu se poate aplica nici națiunii, nici religiei românilor, deoarece din cele mai sus-zise este sigur că și națiunea și religia aceasta este cea mai veche în provincie și că cea dintîi s-a bucurat de drepturile regnicolare, iar cea de-a doua de cel mai liber exercițiu public, și că nu există nici o lege care să fi lipsit fie națiunea, fie biserica românilor de drepturile sale, prin urmare de o existență legală, și s-o fi declarat ca tolerată. Nu se opune ⟨la aceasta⟩ faptul că religia românilor nu e specificată între acele religii care se numesc *primite* în art. 2, tit. 1 din partea I a Constituțiilor Aprobate; în adevăr, chiar acele vechi articole dietale din care a fost alcătuită citata Lege a Aprobatelor dovedesc în chip învederat că obiectul lor au fost numai acele religii care, mai înainte, în provincie, sau n-au existat, ci au pătruns acolo întîi și-ntîi în secolul al XVI-lea, precum sînt cea reformată, evanghelico-luterată și unitariană, sau mai înainte existaseră, ce-i drept, dar după aceea, printr-o lege publică, au fost tulburate în liberul lor exercițiu și în drepturile avute mai înainte și aproape stîrpite, cum era cea romano-catolică. Religia românilor nu era nici în rîndul acestora, nici în al celorlalte; prin urmare, ea nici nu era obiectul ziselor articole din care a fost alcătuită citata Lege a Aprobatelor și nu putea fi deci menționată în această Lege: în acest înțeles, adevărat este că în Transilvania sînt numai patru *religii primite* și că religia românilor nu ține de aceste. Dacă însă termenul *primită* va să fie luat în înțelesul acela că numai acele religii se bucură de o existență legală și de un liber exercițiu care se numesc primite, atunci această numire cu atît mai puțin se va putea refuza religiei românilor, cu cît e lucru sigur că ea este cea mai veche în provincie, s-a bucurat totdeauna de un exercițiu public și n-a fost exclusă de la acesta prin nici o lege publică.

Termenul „tolerat" nu e compatibil cu vechimea națiunii și a religiei românilor

De ce religia românilor nu a fost specificată între religiile *primite*, la 1653

Despre înțelesul adaosului: „Țara constînd din trei națiuni"

În ceea ce privește adaosul inserat în condițiile uniunii celor trei națiuni din Constituțiile Aprobate, partea a III-a, tit. 1, *țara constînd din trei națiuni*, oricine, după ce va cîntări cuprinsul întregului paragraf în care e inserat, ușor va vedea că el nu are alt înțeles decît ⟨acela⟩ că numai trei sînt în țară națiunile care au făcut între ele uniunea. Adaosul acesta însă cu atît mai puțin se poate lua în sensul acela că numai cele trei națiuni unite ar constitui obștea regnicolarilor sau a Stărilor și Ordinelor din Transilvania, cu cît cele mai sus zise arată în chip evident că națiunea română s-a bucurat de drepturile regnicolare cu mult înainte de uniunea făcută între unguri, secui și sași și că ea a constituit dimpreună cu națiunea ungurească obștea locuitorilor țării, fără a fi fost vreodată despuiată de drepturile sale printr-o lege pozitivă.

Vitregia timpurilor

Așadar, toată trista soartă de astăzi a românilor din Transilvania se datorește nu legilor, ci vitregiei timpurilor; niciodată, desigur, nu se va putea dovedi că puterea legislativă în Transilvania a comis această nedreptate, încît să lipsească și să despoaie națiunea cea mai veche din provincie de drepturile cetățenești, întărite, după cum s-a arătat mai sus, prin pacte încheiate. Ba chiar dacă o soartă cu totul nedreaptă ar fi împins lucrurile pînă acolo încît clerul acestei națiuni să fie exclus rînd pe rînd de la drepturile de care se bucură clerul altor națiuni și nobilimea de la slujbele și mai ales de la demnitățile mai înalte, totuși niciodată această națiune n-a fost exclusă de la cel mai liber exercițiu public al religiei sale și, de asemeni, de la imunitățile și privilegiile nobiliare, ba mai degrabă acei nobili români care sau ai căror strămoși, schimbîndu-și religia greacă, au îmbrățișat-o pe cea romano-catolică sau reformată au putut și pot și acum răzbate fără greutate pînă la cele mai înalte demnități; să ne fie permis a aduce ca exemplu ilustrele familii ale conților *Kendeffi*, de asemenea ale baronilor *Josika*, *Huszar*, *Nalaczy* și o mare parte din familiile de nobili originare din comitatul *Hunedoara* și din districtul *Făgărașului*, care au îmbrățișat în timpurile mai vechi sau mai nouă religia romano-catolică sau reformată. Aceste famili au purtat și unii inși din ele poartă și acum în Principat demnități chiar foarte înalte, deși cei mai mulți cetățeni ai Patriei știu foarte bine că acele familii, ca și altele cîteva, și din cele fruntașe, se trag din urmașii romanilor, adică din neamul de astăzi al românilor, iar documentele lor scrise, mai ales cele mai vechi, dacă sînt scrutate cu ochii criticei, învederează ⟨aceasta⟩; și fiindcă, chiar sub principii care au cîrmuit Principatul după compilarea *Constituțiilor Aprobate*, în care au fost inserate adaosurile mai sus citate care favorizau opinia că națiunea românilor este numai tolerată, mulți din neamul românilor au fost înălțați în rîndul adevăraților nobili pentru merite cîștigate mai ales prin arme și mulți au fost dăruiți cu drepturi posesionare și se folosesc, și unii și alții, pînă în ziua de azi, de toate drepturile legate de starea de nobil și de donator exact în același fel ca și nobilii și donatarii celorlalte națiuni din Provincie, de aici încă decurge din plin ⟨dovada⟩ că națiunea română niciodată n-a fost despuiată de drepturile regnicolare de către puterea legislativă și declarată ca *tolerată*; altfel nobilii

creaţi din sînul ei s-ar fi putut bucura numai de onoarea nobleţei, cum se observa pînă acum cu privire la armeni, nu însă şi de drepturile şi imunităţile legate de dînsa după lege.

De altfel, un asemenea statut, prin care o naţiune, şi mai veche şi mai numeroasă decît toate celelalte, ar fi fost lipsită de drepturile cetăţeneşti, n-ar fi putut obţine niciodată confirmarea principelui din mai multe puncte de vedere, iar dacă el ar fi fost făcut fără încuviinţarea lui, n-ar fi obţinut putere de lege, ci mai degrabă ar fi nimicit societatea civilă în care s-au întrunit ungurii şi românii pe la sfîrşitul secolului al IX-lea, dîndu-şi dreapta, sub ducele Tuhutum, şi ar fi pus din nou amîndouă naţiunile în starea în care fuseseră înainte de alegerea, făcută de români de bunăvoia lor, a ducelui ungurilor Tuhutum ca domn şi al lor, adică în starea de război : ar fi trebuit, aşadar, ca ele să se lupte din nou pînă cînd sau o naţiune ar fi subjugat pe cealaltă, sau ele s-ar fi întrunit una cu alta prin pacte noi; cum însă nu se poate dovedi că s-a făcut nici una, nici alta, negreşit că pactele încheiate mai înainte au rămas în vigoare.

Dacă ar fi existat un statut care să priveze naţiunea română de drepturile cetăţeneşti ...

Astfel stînd lucrurile aceste, deoarece naţiunea şi religia românilor se vede bine că nu printr-o lege publică, ci numai din cauza vitregiei timpurilor a suferit o pierdere într-o parte a drepturilor cetăţeneşti, iar opinia că această naţiune dimpreună cu religia pe care o mărturiseşte este numai tolerată în Transilvania se sprijină pe adaosurile citate mai sus inserate în Colecţia Legilor Aprobate, ⟨dar⟩ care sînt lipsite cu totul de orice temei, depinde numai de dreptatea şi îndurarea principelui a scăpa această naţiune de o soartă aşa de vitregă şi a o repune în toate drepturile de care ea s-a bucurat înainte.

A recunoscut-o aceasta preaaugustul, răposatul principe şi împărat Leopold I şi nu numai că el a rînduit ca clerul acestei naţiuni, care îmbrăţişase pe la sfîrşitul secolului trecut unirea cu biserica romano-catolică, să fie admis la toate drepturile, privilegiile şi beneficiile de care se bucură clerul celorlalte religii, dar, în temeiul diplomei emise în ziua de 19 martie 1701, el a hotărît ca toţi românii, şi mirenii şi cei de condiţie plebee, care se vor uni cu biserica romană să fie de îndată număraţi în Statul catolic şi astfel să fie socotiţi între Stări şi făcuţi să se poată bucura, ca şi ceilalţi fii ai Patriei, de legile ţării. A recunoscut-o aceasta şi preaaugusta, de fericită aducere aminte, principesă şi împărăteasă Maria Theresia, cînd, cu ocazia începutului domniei, a confirmat drepturile tuturor locuitorilor provinciei şi mai ales şi privilegiile şi diplomele date românilor de preaaugustul ei bunic.

Diploma lui Leopold I din 1701,

confirmată de Maria Theresia

A recunoscut-o, în sfîrşit, aceasta acel fericit împărat, de veşnică aducere-aminte, prea dreptul principe ⟨şi⟩ prea marele nostru Iosif al doilea, care a înţeles drepturile pure şi simple atît ale omului, cît şi ale cetăţeanului, care a recunoscut nedreptatea şi asuprirea, care a văzut cu ochii săi şi s-a convins pe deplin că naţiunea română este şi mult mai numeroasă decît celelalte ale Provinciei, şi de cel mai mare folos în timp de pace, ca şi în timp de război; de aceea, voind a-şi îndeplini sarcina lui de principe prea drept, spre a reda cetăţenilor drepturile, spre a preîntîmpina orice discordie şi

Iosif al II-lea a şters nedreapta discriminare

dezbinare între națiuni, lăsînd la o parte toate prejudecățile celor ce stăteau împotrivă, adeseori a hotărît cu multă îndurare ca, pe viitor, ștergîndu-se cu totul orice nedreaptă discriminare de inegalitate, românii, chiar fără să se mai aibă în vedere națiunea și religia, să se bucure întru totul de aceleași drepturi și beneficii, întocmai ca și celelalte neamuri din acest Principat, și de aceea, fiindcă ei poartă sarcini egale în proporție, să dobîndească și drepturi și beneficii egale.

Hotărîrile principilor au avut puțin efect

Dar aceste diplome, decrete și hotărîri ale prea auguștilor principi au avut pînă acum un efect mic; în adevăr, clerul unit cu biserica romano-catolică e admis, ce-i drept, la unele imunități, nu însă la toate drepturile și beneficiile de care se bucură clerul celorlalte națiuni; ecleziasticii de rit grec însă, neuniți, deși le incumbă și lor aceleași îndatoriri ca și ecleziasticilor celorlalte religii, nu sînt scutiți nici chiar de contribuție (exceptîndu-se darea capului). Nobilii români pînă astăzi încă, mai ales în comitate, nu sînt admiși decît cu foarte mare greutate la unele slujbe numai, și acele mai mici. În ceea ce privește pe aceia care sînt de condiție orășenească sau plebee, acelora li se împiedică și accesul la învățarea artelor și a meșteșugurilor.

Îngrădirile impuse de Dieta din 1744 prin art. VI

Afară de aceasta, în dieta ținută în anul 1744 de Stările și Ordinele celorlalte națiuni, în articolul VI s-a declarat că mai sus citatele concesii ale fericitului împărat Leopod I acordate românilor, și mirenilor și celor de condițiune plebee, și întărite de fericita împărăteasă Maria Theresia *se referă numai la ecleziastici și la cei ce se bucură de prerogativa nobiliară, a căror condiție este aceeași ca și a celorlalți cetățeni ai Patriei și care sînt socotiți la acea națiune dintre cele trei primite ce constituie sistemul Principatului, unde ei și-au fixat sediul prin dobîndirea de bunuri, fără ridicarea și constituirea prin însuși acest fapt a unei a patra naționalități, dar că ele nu pot și nu trebuie să se extindă și la plebei, pentru ca sistemul Principatului să nu fie răsturnat și pentru ca plebea românilor și a altor venetici să nu fie numărată între națiuni și să nu fie chiar spre paguba vreuneia din cele trei națiuni și a drepturilor, privilegiilor, imunităților și prerogativelor lor.*

Condiționarea ocupării de demnități și slujbe înalte de către români

Națiunea suplicantă recunoaște, ce-i drept, că condiția nobililor români în ceea ce privește folosința privilegiilor nobiliare este aceeași ca și a celorlalți cetățeni ai Patriei; cu durere însă ea trebuie să mărturisească în același timp că nici unul, dacă-și păstrează ritul și religia greacă, ⟨nu este admis⟩ la demnități mai înalte, iar la slujbe mai mici prea puțini sînt admiși, și aceștia cu cea mai mare greutate. Mai departe, ea trebuie să mărturisească că-i este necunoscută legea aceea în puterea căreia nobilii români au fost socotiți la *aceea dintre cele trei națiuni primite*, unde ei și-au fixat sediul prin dobîndire de bunuri. Este însă cunoscut tuturor celor versați în istoria Patriei că românii și-au fixat așezarea și locuința în Transilvania cu cîteva secole înainte de cele trei națiuni primite și că ei de buna lor voie, dîndu-și dreapta, au ales ca domn și al lor, pe la sfîrșitul secolului al IX-lea, pe Tuhutum, ducele ungurilor, intrați atunci în această provincie, și că din timpul acela s-a constituit în Transilvania obștea locuitorilor țării din unguri

Semnificația termenilor „primită", „regnicolară", „trei națiuni unite"

şi români, dar nu că aceştia din urmă au fost socotiţi între cei dintii sau între alte naţiuni. ⟨Trebuie să mărturisească⟩ mai departe naţiunea suplicantă că-i este necunoscută şi legea în puterea căreia o naţiune sau alta din Transilvania a fost declarată ca *primită;* este însă cunoscut că termenul *primită* a început să se întrebuinţeze mai întii în secolul al XVI-lea cu privire la noile religii născute în urma Reformei şi că, în înţelesul legilor făcute atunci, o religie primită nu înseamnă altceva decit o religie admisă la liberul ei exerciţiu : despre o naţiune însă sau alta, termenul acesta în legile care au precedat declaraţia Stărilor făcută în anul 1744 nu se întrebuinţează nicăirea, ci naţiunile care se bucură de o existenţă legală se numesc *regnicolare,* şi în cele de mai sus s-a dovedit în chip învederat că în numărul acestora intră şi ⟨naţiunea⟩ română. Că totuşi în Transilvania există *naţiuni unite* şi că trei sînt naţiunile care constituie sistemul acestei uniuni, dar că ⟨naţiunea⟩ română nu intră în numărul lor, este tot aşa de sigur. Într-aceea, deoarece această uniune nu s-a putut deloc face în aşa fel încît să dăuneze drepturilor regnicolare ale naţiunii române, de altfel cea mai veche dintre toate în Transilvania, şi să le răstoarne, a fost pentru această naţiune o cumplită şi grea lovitură că amintita declaraţie a Stărilor din anul 1744 o pune in acelaşi rind cu veneticii.

Dieta din 1744 dă lovitură grea națiunii române

Națiunea română nu e venetică, ci *veche* și *regnicolară*

Nu *venetică,* ci *veche,* şi cu mult mai veche decît toate celelalte este naţiunea românilor în Transilvania ; ea niciodată n-a cerut şi nici nu cere răsturnarea sistemului Principatului, ci mai degrabă reintregirea lui, cînd cere să fie pusă din nou în folosinţa drepturilor civile şi regnicolare, ⟨folosinţă⟩ pe care nu i-a luat-o nici o lege, ci vitregia timpurilor ; niciodată prin această repunere nu se va aduce ⟨vreo⟩ pagubă celorlalte trei naţiuni sau drepturilor, privilegiilor, imunităţilor şi prerogativelor lor, deoarece prin ea naţiunea nu va cîştiga nimic altceva decît ceea ce a avut mai inainte şi a pierdut prin vitregia timpurilor ; şi nici nu va fi nevoie vreodată a crea o a patra naţionalitate pentru naţiunea suplicantă, deoarece aceasta de mai multe secole a constituit, îndată după unguri, a doua naţiune regnicolară.

Urmările funeste ale declarației din 1744 pentru plebea română

Iar că în declaraţia citată mai sus a Stărilor din anul 1744 *numai* nobililor români li se admite aceeaşi condiţie ca şi celorlalţi *cetăţeni* ai Patriei, dar românii de condiţie plebee sint excluşi de la ea, aceasta cu adevărat i-a căzut foarte greu naţiunii suplicante şi ea sufere, spre ⟨adînca⟩ ei întristare şi a Provinciei, urmările funeste ale acelei declaraţii. În adevăr, ca să trecem alte lucruri sub tăcere, de două ori de atunci s-a incercat in unele cercuri ale Pămîntului Regesc izgonirea acestei nenorocite plebe, deşi, afară de cele mai sus amintite, chiar privilegiul fundamental care vorbeşte despre Pămîntul Regesc, acordat naţiunii săseşti, dovedeşte in chip vădit că românii trebuie să se bucure acolo de aceleaşi drepturi şi libertăţi ca şi această naţiune.

Nu este, desigur, intenţia naţiunii suplicante să capete pentru plebea sa ceva mai mult decît i se cuvine ei de drept ; cum însă din cele de mai sus

Naţiunea română cere pentru plebea română egalitate cu plebea celorlalte naţionalităţi

reiese limpede că ei i se cuvine ceea ce i se cuvine plebei celorlalte naţiuni care trăiesc în Principat şi ⟨cum⟩ aceasta ⟨din urmă⟩ nu este exclusă din numărul cetăţenilor Patriei, acest singur lucru îl doreşte naţiunea suplicantă ca şi plebea ei să fie tratată în acelaşi fel ca şi plebeii celorlalte naţiuni; şi mai mult încă: fiindcă ea poartă aceleaşi sarcini civile ca şi aceştia, trebuie ca ea să se bucure şi de aceleaşi beneficii, după cum, de altfel, o cer şi feluritele prea înalte ordine.

În interesul bunăstării Provinciei şi spre a se evita urile lăuntrice,

Deoarece însă aceste ordine şi mai sus citatele diplome ale prea auguştilor înaintaşi ai prea sacrei Voastre Maiestăţi, date în favoarea şi spre uşurarea neamului românesc, pînă acum sau n-au avut nici un efect sau au avut un efect mic ori de scurtă durată, totdeauna însă un efect nesigur, şi ca urmare nici naţiunea suplicantă n-a fost repusă în folosinţa comună a drepturilor societăţii civile, de care o soartă vitregă a despuiat-o, ci ea pînă în ziua de astăzi e silită să poarte numai sarcinile, iar de beneficiile regnicolare să fie lipsită (şi aceasta nu numai că este împotriva regulilor dreptăţii şi echităţii, ci aduce şi statului public o pagubă foarte mare), întrucit, atita timp cît clerul şi nobilimea ei vor fi ţinute într-o stare de jos, nu se poate spera nici o cultură a acestei naţiuni şi, deci, nici un spor al sirguinţei ⟨ei⟩, ci mai curînd ne putem teme că ignoranţa, lenea şi trîndăvia, o dată cu toate viţiile care de obicei nasc din ele, vor creşte încă mai mari în sînul ei, spre pustiirea Provinciei, şi că, afară de aceasta, neîncrederea mutuală a acestei naţiuni faţă de celelalte şi a celorlalte faţă de dînsa, ca şi urile lăuntrice născute de aici, precum şi frămîntările şi chinurile unor suflete nefericite, vor căpăta un spor şi mai mare, o dată cu primejduirea siguranţei şi liniştii publice şi private (toate aceste, lucruri pentru a căror preintîmpinare mulţi cetăţeni ai Patriei, avînd înaintea ochilor echitatea şi justiţia, de multă vreme au dorit repunerea naţiunii suplicante în folosinţa tuturor drepturilor ⟨ei⟩ regnicolare):

naţiunea română cere:

Drept aceea,

Naţiunea română, rugătoare şi umilă, vine la tronul Maiestăţii-Voastre şi, cu veneraţia şi supunerea cuvenită, se roagă şi cere următoarele:

1) Ca numirile odioase şi pline de ocară: *toleraţi, admişi, nesocotiţi între Stări* şi altele de acest fel, care, ca nişte pete din afară, au fost întipărite fără drept şi fără lege ⟨pe fruntea⟩ naţiunii române, acum să fie cu totul îndepărtate, revocate şi desfiinţate în chip public ca nedemne şi nedrepte, şi astfel, prin îndurarea Maiestăţii Voastre prea sacre, naţiunea română, renăscută, să fie repusă în folosinţa tuturor drepturilor civile şi regnicolare; în consecinţă,

2) Naţiunii suplicante să i se restituie între naţiunile regnicolare acelaşi loc pe care ea l-a ţinut potrivit Mărturiei citate în cele de mai sus a Conventului Fericitei Fecioare Maria din Cluj-Mănăştur din anul 1437.

3) Clerul acestei naţiuni, credincios bisericii orientale, fără discriminare dacă gîndeşte sau nu în toate la fel cu biserica occidentală, de asemenea şi nobilimea şi plebea, atît cea orăşenească, cît şi cea rurală, să fie socotită

şi tratată drept în acelaşi fel ca şi clerul, nobilimea şi plebea naţiunilor care alcătuiesc sistemul uniunii şi să fie făcută părtaşă la aceleaşi beneficii.

4) În comitate, scaune, districte şi comunităţi orăşeneşti, cu ocazia alegerii slujbaşilor şi a deputaţilor în dietă, de asemenea cînd se întîmplă ⟨să se facă⟩ numiri noi sau înaintări în slujbe la dicasteriile aulice şi provinciale, să se procedeze în chip just la punerea în slujbă, în număr proporţional, a persoanelor din această naţiune.

5) Comitatele, scaunele, districtele şi comunităţile orăşeneşti în care românii întrec în număr celelalte naţiuni să-şi aibă numirea şi de la români; acele însă în care celelalte naţiuni covîrşesc cu numărul să şi-o aibă de la aceste sau să poarte nume mixt, *unguresc-românesc*, *săsesc-românesc*, sau, în sfîrşit, înlăturîndu-se cu totul numirea luată de la o naţiune sau alta, atît comitatele, cît şi scaunele şi districtele să-şi păstreze numai numele acela pe care şi pînă acum îl purtaseră după rîuri sau cetăţi şi să se declare că toţi locuitorii Principatului, fără vreo deosebire de naţiune sau religie, trebuie să se folosească şi să se bucure, după starea şi condiţia ⟨fiecăruia⟩, de aceleaşi libertăţi şi beneficii şi să poarte aceleaşi sarcini pe măsura puterilor ⟨lor⟩.

Din cele mai sus zise se vede cu prisosinţă că aceste cereri se sprijină pe echitatea naturală şi pe principiile societăţii civile, precum şi pe pactele încheiate. Şi fiindcă naţiunea suplicantă încă în anul 1761, după conscripţia făcută atunci în toate cercurile şi locurile (afară de districtul Braşovului), a numărat peste 547 000 de inşi şi (dacă românii acestui district ar fi socotiţi pentru vremea aceea la numai 13 000 de inşi) această naţiune a constat atunci din 560 000 de inşi, pe cînd celelalte naţiuni luate la un loc (fiind socotiţi aici şi românii care, părăsindu-şi propria religie, au trecut la altele), după conscripţia făcută în anul 1766, au numărat numai 392 000 şi cîteva sute de inşi şi ⟨fiindcă⟩ de aici trebuie să se tragă încheierea că din populaţia de azi a Transilvaniei, care, după conscripţia anului 1787, consistă dintr-*un milion şi cam şapte sute de mii* de oameni, partea cea mai însemnată, poate chiar un milion întreg, e alcătuită din oameni ai naţiunii suplicante, în timp ce, pe lîngă aceasta, şi *două regimente întregi de graniţă* în Principat şi cam *două treimi* din *trei regimente* de cîmp tot de-acolo şi mai mult decît o treime din regimentul de călăreţi secuiesc sînt formate ⟨tot⟩ din inşi ai naţiunii suplicante; şi ⟨fiindcă⟩ îndeobşte sarcinile publice ale provinciei le poartă naţiunea suplicantă în măsură mai mare decît toate celelalte naţiuni luate la un loc, în proporţie cu numărul ⟨ei⟩ mai mare, ea îşi pune încrederea în părinteasca dragoste a Maiestăţii Voastre că cererile sale, foarte drepte, şi din aceste motive vor avea efectul dorit, mai ales că numai de suprema Maiestăţii Voastre autoritate depinde repunerea ei în folosinţa drepturilor regnicolare, din care ea nu în temeiul unei legi, ci numai printr-o soartă nedreaptă a fost scoasă.

Recapitularea temeiurilor acestor revendicări

Dacă totuşi intenţia prea sacrei Voastre Maiestăţi ar fi ca aceste rugăminti ale unui neam totdeauna foarte credincios către prea-augusta Casă

Dacă Dieta s-ar opune rezolvării petiţiei,

să fie comunicate mai întîi Stărilor şi Ordinelor adunate acum în dietă aici, în Provincie, prin comisarul plenipotenţiar regesc, deoarece în acest caz uşor s-ar putea întîmpla ca, cu toată dreptatea celor cerute, dovedită îndestul în cele de mai sus, şi ⟨cu toată⟩ dorinţa unei mari părţi a regnicolarilor adunaţi în dietă, care au înaintea ochilor numai fericirea dulcei ⟨noastre⟩ Patrii şi promovarea binelui public, ⟨dorinţă⟩ îndreptată spre satisfacerea rugăminţilor naţiunii suplicante, totuşi unii dintre cetăţenii Patriei, prezenţi în dieta de acum, fie invocînd vreun uz contrar cererilor naţiunii, ⟨uz⟩ ca şi întărit prin prescripţie (deşi faţă de drepturile societăţii civile prescripţia nu-şi are locul), fie neavînd o cunoştinţă corespunzătoare a drepturilor societăţii civile, fie, în sfîrşit, cercetînd mai puţin istoria Patriei şi înţelesul legilor Patriei şi deci nevăzînd destul de limpede dreptatea cererilor naţiunii subscrise şi poate încă mînaţi în parte de o ascunsă ură de neam şi de religie, să cerce a împiedica şi a opri în loc într-un fel oarecare rezultatul fericit al acestui lucru, naţiunea subscrisă se roagă cu toată umilinţa ca Maiestatea Voastră prea sacră să binevoiască a admite cu îndurare, în cazul acesta, ca, într-o adunare naţională, despre modalitatea şi locul ţinerii căreia cei doi episcopi ai naţiunii din Provincie, luînd sfatul cîtorva persoane din cler, nobilime şi Starea militară, să aibă a face cît mai repede propuneri Maiestăţii Voastre prea sacre, să se aleagă şi să fie împuterniciţi cu instrucţiunile necesare în acest scop cîţiva deputaţi, care să pledeze şi să apere cauza naţiunii oriunde va fi nevoie şi ⟨care⟩, dacă acesteia i s-ar pune piedici, cu toată dreptatea ei, să redacteze în ordine toate doleanţele chinuitei naţiuni şi să le înfăţişeze Maiestăţii Voastre prea sacre spre o prea îndurătoare vindecare.

naţiunea română cere o adunare a sa naţională

Prea sacra Voastră Maiestate a binevoit să împartă cu neţărmurită îndurare o asemenea graţie şi consolare nu numai acelei părţi din naţiunea suplicantă care locuieşte în Banat şi în comitatele Ungariei, vecine cu Banatul şi Transilvania, ca şi întregii naţiuni ilirice, ci şi tuturor neamurilor prea întinsei Monarhii; ele toate au înfăţişat din adunări publice prea sacrei Voastre Maiestăţi doleanţele şi cererile lor şi nici una n-a plecat nemîngîiată de la augustul tron al îndurării; de aceea şi naţiunea suplicantă, care cuprinde cam un milion întreg de oameni, şi care, ce-i drept, e aşezată la hotarele cele din urmă ale monarhiei, dar totdeauna cu inima şi cu sufletul a fost cea mai credincioasă prea augustei Case a Maiestăţii Voastre, speră că şi ea va căpăta de la izvorul dreptăţii şi îndurării mîngîierea pentru care se roagă.

Naţiunea suplicantă cuprinde cam un milion de oameni ...

Ai Maiestăţii Voastre prea sacre,

Mult umilii şi în veci credincioşii supuşi,
Clerul, Nobilimea, Starea
militară şi cea Orăşenească
a întregii naţiuni române
din Transilvania

Textul latin

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM[1]

Dive Caesar Auguste!

Cum Maiestatis Vestrae summus in regendo hocce Imperio finis et iustissima intentio ea sit, ut iura universim, tum hominis, cum ipsius societatis civilis, ad omnia membra quae eandem sua unione efficiunt atque onera eiusdem servandae et vita et rebus sustinent apprime extendantur, neque pars civium divellatur, ut alteram suis iuribus violenter privet opprimatque; idcirco Natio Valachica in Magno Transylvaniae Principatu degens publice, medio huius Libelli Supplicis, se ad Solium Maiestatis prosternit ac omnibus precibus obtestatur ut sibi reddantur pristina iura, quae omnibus civibus essentialiter adhaerent quibusve saeculo superiori nulla authoritate, sed iniqua duntaxat temporum illorum, sorte, ut mox exponetur, exspoliata fuit.

Est Natio Valachica omnium Transylvaniae huius aetatis Nationum longe antiquissima, cum a Romanis ipsam coloniis, per Imperatorem Traianum saeculo II inchoante in Daciam frequenter copiosissimo veteranorum militum numero ad tutandam Provinciam deductis, propaginem suam habere, fide historica, traditione nunquam interrupta, idiomatis et morum consuetudinumque similitudine sit certum probatumque.

Successores Traiani Augusti possederunt Daciam aliquot saeculis,quorum permanente imperio fides etiam Christiana in hac Provincia iuxta Ecclesiae Orientalis ritum, opera episcoporum Protogenis, Gaudentii, Nicetae et Theotini, saeculo praeprimis IV propagata fuit, prout id ipsum Historia Ecclesiastica universa docet.

Interim iam saeculo III coeperant barbarae gentes in opima hac Romani Imperii Provincia fortunam periclitari, successitque ipsis in nonnullis eius partibus firmas per aliquot tempus figere sedes, nunquam tamen eo rem deducere potuerant, ut Romanorum ibi nomen aut imperium penitus exstinguerent; certum enim est ipso etiam saeculo VI plures ibidem Romanis in Oriente Imperatoribus, ad ripas praesertim Danubii, paruisse arces, interiores vero Provinciae partes tanto Romanorum incolarum numero abundabant, ut iam circa saeculum VII, excusso advenarum iugo, propriam exigerent Rempublicam.

Obtigit haec fortuna illi praecipue Daciae parti quae hodie Transylvaniae nomen obtinet, atque Romani eiusdem incolae, suppresso aliarum gentium dominio, propriis e sua Natione electis Principibus usque ad Hungarorum adventum paruerunt.

Remansit deinceps dominii quod, inter reliquos sibi in eo succedentes alienos populos, Slavicae quoque gentes quaedam super Romanos Daciae incolas exercuere, vestigium illud hodiedum perdurans, quod nomenclatura *Vlachi* seu *Valachi*, quae Slavicis populis, testante Lucio Dalmata et Cromero Polono, quemvis *Romanum*, *Italum* aut *Latinum* denotabat, ipsis

duntaxat Daciam incolentibus Romanis posterioribus temporibus adhaeserit.

Dum Hungari ad finem saeculi IX sub Duce *Tuhutum* Transylvanas Partes invaserunt, Romani earundem incolae, mutato nomine, *Vlachi* appellabantur, testante antiquissimo Hungariae scriptore Anonymo Belae Regis Notario : proprius tunc temporis ipsis praeerat Dux *Gelou* suprema cum potestate, in pugna tamen quam pro tutanda Patria cum Hungaris inivit infelix, cum in illa dominatum et vitam amiserit.

Post triste hoc Principis fatum non ultra Hungaris restiterunt habitatores Provinciae Romani *Vlachorum* nomine venientes, sed, cum mortem sui Domini viderent (quemadmodum Anonymus Belae Regis Notarius in Historia Ducum Hungariae cap. VI narrat), propria voluntate, dexteram dantes, Dominum sibi elegerunt *Tuhutum*, Hungarorum Ducem, ac fidem iureiurando firmaverunt.

Gyula senior, Ducis Tuhutum nepos, aeque Dux Transylvaniae, suscepto Constantinopolim itinere, fidem Christianam ibidem saeculo X iuxta Ecclesiae Orientalis ritum amplexus est, assumptoque secum in Transylvaniam monacho *Hyerotheo*, postea ad episcopi munus evecto, plures e popularibus quoque suis eidem Ecclesiae asseruit, docente id ipsum Samuelle Timon in Imagine antiquae Hungariae, lib. 3, cap. 5.

Saeculo XI, postquam S. Rex Stephanus Transylvaniam, devicto Duce Gyula iuniore, Regno Hungariae addixisset, reliqui etiam in Transylvania Hungari ad sacra transierunt Christiana ; opera tamen sacerdotum Ecclessiae Occidentali addictorum, qui in eorum conversione laborabant, Ecclesiae Occidentali asserti fuerunt, et cum reliqui etiam Hungari, adhuc sub Duce Gyula seniore ad Christum conversi, successive ad Ecclesiam Occidentalem transiissent, soli fere Valachi Provinciae habitatores in Ecclesia Orientali perstiterunt.

Hac quoad ritus ecclesiasticos diversitate nequidquam obstante, iura civitatis utrique genti, Hungaricae scilicet et Valachicae, a tempore quo sub Duce *Tuhutum* in unam societatem coaluere communia erant ; sufficiat brevitatis causa in argumentum huius veritatis adferre literas authenticas Conventus B.M. Virginis de *Colos-Monostra*, anno 1437 exaratas, quas Cl. Pray in Historico — Critica Dissertatione VIIa § 8ª sequenti tenore in lucem edidit : *Paulus Magnus de Vajda-Háza vexillifer Universitatis Regnicolarum Hungarorum et Valachorum in Partibus Transylvanicis* etc.

Advertit eodem loco celeberrimus author in literis his conventualibus Universitatem Regnicolarum Hungarorum et Valachorum provocare se ad quoddam instrumentum S. Stephani Regis, in quo de eorum immunitatibus ageretur, quod ipsum denuo argumento est utramque Nationem easdem immunitates habuisse iisdemque regnicolaribus iuribus gavisam fuisse.

Natio Hungarica eodem, adhuc saeculo et anno quo literae hae conventuales expeditae erant, tam cum Siculis, suis popularibus, qui eodem tempore separatam Nationem efficere coeperant, quam etiam cum Saxo-

nibus, saeculo XII in Provinciam deductis, inivit quidem particularem quamdam Unionem de mutuo sibi invicem ferendo auxilio: quae Unio anno proxime subsecuto 1438° renovata fuit, docentibus id ipsum Testimoniis Vice-Vaivodae eiusdem temporis *Lorandi Lépes*, desuper expeditis.

Nequidquam tamen obfuit illa iuribus Nationis Valachicae regnicolaribus, imo sors huius illo recte saeculo quo Unio memorata condita fuit quam maxime florebat; etenim ex huius Nationis sinu *Ioannes Corvinus Huniades* ad summos in Transylvania primum honores promotus, deinde ad supremi in Regno Hungariae Belliducis ac Gubernatoris munus evectus, eius vero immortalis filius *Mathias* ad ipsum Regni Solium exaltatus fuit; atque, ut alios Transylvaniae Vaivodas, huius Nationis populares, silentio praeterire liceat, *Ioannes Geczy*, ex cuius familia adhucdum nonnulli nobiles Valachi in Comitatu Dobocensi superesse dicuntur, sublime Gubernatoris in Transylvania, *Stephanus* vero *Josika*, (testante ipso Wolfgango de Bethlen historico), origine ac Natione Valachus, eminens Cancellarii munus sub Principe Sigismundo Bathori circa finem saeculi XVI magna cum laude obierunt. Circa medium vero eiusdem saeculi *Nicolaus Olahus*, parentibus aeque Valachis Cibinii natus, Archi-Episcopi in Hungaria Strigoniensis et Regni Cancellarii dignitate eminebat, eius vero frater Mathaeus haereditario Iudicis Regii Sedis in Transylvania Szász-Város officio fungebatur; nec occultabant summi hi in Republica tam Hungarica, quam Transylvanica viri suam de Gente Valachorum originem; imo Corvinus uterque, testibus Bonfinio et Lucio Dalmata, se cum sua Natione a Romanorum coloniis ortum ducere gloriabatur. Insuper testatur Ferdinandus I Imperator tam Corvinorum, quam supradicti Archi-Praesulis Strigoniensis et sui Cancellarii de Gente Valachica, Romanorum sobole, ortum dum in diplomate familiae memorati Archi-Episcopi, 23° Novembris 1548 collato, his semet exprimit verbis: *sic vero sunt omnes propemodum laudatissimarum Gentium origines, inter quas Valachi, gentiles tui, minime postremas habent, utpote quos ab ipsa rerum Domina, Urbe Romana, oriundos constat, unde nunc quoque sua lingua Romani vocantur; tua ista Gens fortitudine praepollens fuit, multorum praestantissimorum Ducum genitrix, inter quos et Ioannes Huniades, Inclyti Mathiae Regis pater, et illius aetati proxime maiores tui potissimum enituisse feruntur.*

Post initam annis 1437° et 1438° inter Hungaros, Siculos et Saxones Unionem, Gens Valachica hos sublimes viros atque alios multos de Patria benemeritos produxit, qui liberis Statuum Ordinumque suffragiis ad quaeque etiam summa munera et dignitates electi elevatique fuere, ita ut per omnia retrolapsa saecula usque ad XVII Gens Valachica aeque ac reliqui cives omnibus iuribus regnicolaribus constanter gauderet, neque uspiam vel minimum praefata *Unio* iuribus Valachicae Gentis civilibus aut nocuit, aut initio nocere tentavit.

Interim reformatione Ecclesiae Occidentalis, per Calvinum, Lutherum et Socinum coepta saeculo adhuc XVI in Transylvania quoque magnos progressus faciente et hoc modo scissione incolarum Hungarorum, Siculo-

rum et Saxonum quoad Religionem in quatuor partes, utpote: Romano-Catholicam, Calviniano-Reformatam, Evangelico-Lutheranam et Sociniano-Unitariam facta, creati fuerunt plures in Statuum et Ordinuum publicis conventibus articuli, quibus de securitate harum partium in Religione dissidentium prospiciebatur, atque omnes quatuor Religiones quas, divisi pro illarum diversitate in quatuor partes, Hungari, Siculi et Saxones profitebantur, medio eorundem articulorum pro lege receptis declaratae, prout id ipsum Approbatae Regni Constitutiones, iussu et approbatione Principis Georgii Rakoczy ex articulis diaetalibus ab anno 1540° usque 1653^{m} compilatae, partis 1^{ae}, tit. 1°, art. 2° luculenter docent.

Nulla tamen in his articulis de Ecclesia Graeca Orientali, cui Gens Valachorum a tempore suae ad Christum conversionis addicta fuit, mentio facta erat; sed nec illa fieri debebat, nec poterat, cum articuli illi solas Religiones per reformationem Ecclesiae Latinae in Transylvania enatas pro obiecto habebant. Mansit ergo Ecclesia Graeca Orientalis in Transylvania seu potius Gens Valachorum eidem addicta quoad Religionem quoque in eodem statu in quo ante conditos hos articulos reperibatur, in liberrimo scilicet suae Religionis exercitio et usu omnium iurium cum eodem coniunctorum, quod ipsum etiam literae collationales Isabellae Reginae super Episcopatu Graeci-ritus Fel-Gyogyensi, Reverendo Viro Christophoro cum omnibus eiusdem Episcopatus pertinentiis, proventibus et emolumentis collato, anno 1557°, dum iam Episcopatus Latinus Albensis sublatus, omnia eius bona, pertinentiae et proventus Fisco addicti erant, emanatae et per Cl. Benkö in opere suo de Milkovia § 145, lit. C, promulgatae satis probant.

Sed mutata fuit favens ista sors Gentis Valachicae tam quoad eius civilem statum, quam quoad ecclesiasticum saeculo proxime praeter lapso XVII, postquam nempe Hungari, Siculi et Saxones Unionem, iam annis 1437° et 1438° initam, anno 1613, 1630 et 1649 renovarunt et tam conditiones huius Unionis, quam articulos, supradicto modo in favorem quatuor Religionum quas ipsi hoc in puncto inter semet ipsos divisi profitebantur conditos, Collectioni Legum ab anno 1540° latarum seu Approbatis Constitutionibus inseri curaverunt: inserta enim fuerunt huic Legum Collectioni seu Approbatis Constitutionibus sequentia etiam, Nationi et Religioni Valachorum legalem in Provincia existentiam a saeculis habentium summe noxia et praeiudiciosa, utpote Approbatarum Constitutionum partis 1^{ae} tit. 8°, art. 1°*: quamvis Valachica Natio in Regno inter Status reputata non sit et ipsius religio e receptis non sit, nihilominus, tamen, donec illae propter emolumentum Regni tolerabuntur, sequentia ecclesiastici observabunt etc.*

Partis 1^{ae} tit. 9^{ni} art. 1°*: quamvis Natio Valachica in Regno propter bonum publicum admissa sit, cum tamen ipsa vilem suum statum non considerando etc.*

Partis 3^{ae} tit. 1^{i} art. 1°*: e tribus Nationibus consistente Regno (servatis Regni constitutionibus), si aliqua Natio in suis libertatibus, privilegiis, consuetudinibus laederetur, teneantur reliquae etc.*

Partis 3^{ae} tit. 53^{ii} art. 1°: *prout religio Nationis Valachicae e quatuor receptis non est, ita nec ordo ille religiosus etc.*

Qualiter vero ista Collectioni Legum inseri potuerint, perspici haud potest, nam Collectio haec, testante eius praefatione et approbatione, non nisi e Decretis et Articulis Diaetalibus ab anno 1540°, quo Transylvania ab Hungaria separata fuit, ad annum usque 1653^{m} conditis institui et conflari poterat; nullus vero exstat ab anno 1540° usque ad 1653^{m} conditus, eo minus antiquior aliquis Articulus Diaetalis, qui positive statuisset *Nationem Valachicam non esse inter Status reputandam, nec eius Religionem inter receptas, sed hanc et illam propter bonum tantum publicum in Provincia admittendam.*

Deficiente eiusmodi positiva lege, concludi ergo debet errore solum vel incuria compilatorum inserta illa seu additamenta in collectionem irrepsisse; an vero nocendi etiam animus ullum hac in parte influxum habuerit, non est supplicantis Nationis discutere; illud interim certum est, occurrere quasdam in collectione expressiones, quae odium potius quam amorem compilatorum erga Nationem Valachicam non obscure indicant. Exemplo sit expressio praecitatae partis 1^{ae} tit. 9^{i} art. 1° occurrens: *cum tamen ipsa (Natio Valachica) vilem suum statum non considerando.*

Interim seu errore vel incuria seu animo nocendi inserta fuerint praeadducta additamenta Legum Collectioni, insertio tamen ea cum praecautione facta est, ut additamenta non stylo directo et in forma legalis statuti Approbatis inferrentur (quia id sine citatione articuli in quo illa fundarentur, qui tamen nunquam existiti, fieri haud potuisset), sed per modum duntaxat praeambuli aliis legalibus statutis, Collectioni insertis, medio particularum coniunctivarum *quamvis, cum* praemitterentur.

Etsi vero talia praemissa, nisi legali cuidam fundamento innitantur, nullum vigorem habere soleant, ista tamen apud complures Patriae cives talem invenerunt successum, ut mox opinio quod Natio et Religio Valachorum in Principatu tantum tolerata sit fere universaliter stabilita et ad exteras usque Gentes propagata fuerit.

Ad occurrendum igitur opinioni huic, attactis duntaxat praemissis omni fundamento destitutis innixae, sequentes quoad illa faciendae veniunt reflexiones, ex ipsis legibus et Patriae Historia depromptae.

Dicitur in iisdem praemissis *quamvis Natio Valachica inter Status non sit reputata, sed in Regno tantum propter bonum publicum admissa*; quam alienum sit a vero suppositum quod Natio Valachica inter Status non sit reputata, docent authenticae illae superius adductae literae Conventus B. M.Virginis de Colos-Monostra, anno 1437° emanatae, in quibus expresse dicitur *Universitas Regnicolarum Hungarorum et Valachorum in partibus Transylvanis*; imo probat authenticum hoc documentum evidenter tempore quo illud emanavit Status Provinciae seu Universitatem Regnicolarem ex Hungarorum duntaxat et Valachorum Nationibus constitisse; et, cum nulla possit adduci posterior lex, quae positive statuisset Valachicam Na-

tionem non esse inter Status et Regnicolas reputandam, in propatulo est suppositum adductorum praemissorum omni plane destitui fundamento.

Quid sibi velit additamentum illud quod *Natio Valachica in Regno tantum propter bonum publicum sit admissa,* perspici haud potest, cum id de quavis alia Natione dici possit ac debeat; caeterum terminus *admissa* nec cadit in Nationem Valachicam, omnibus reliquis Provinciae Nationibus multo antiquiorem; maiori cum fundamento tribui posset ille reliquis Nationibus, quas multo tardius quam Valachicam in Principatum venisse et seu pactis conventis seu privilegiis Principum ad incolatum iuraque civitatis *admissas* fuisse, Historia Patriae Principumque diplomata docent.

Valachos certe multis antequam Hungari venissent saeculis Transylvanas partes coluisse, tam Patria quam Romana, Historia docent; et, dum, illi, amisso in pugna proprio Duce *Gelou* Hungaris non amplius restiterunt, sed potius illorum Ducem Tuhutum in suum etiam Dominum propria sponte, dexteram dantes, elegerunt, *admisserunt* hoc facto Hungaros sua sponte ad coincolatum, ad concivilitatem et ad communionem iurium regnicolarium. Contenti fuerunt Hungari hocce Valachorum libero et spontaneo agendi modo atque utraque Gens in concivilitate et communione iurium suam invenit felicitatem, quam ulteriori aleae belli, cuius incertum exitum utraque praemetuere debebat, committere noluit. Non obscure hinc prodeunt pacta conventa utriusque Nationis, Anonymi etiam Belae Regis Notarii verbis: *propria voluntate, dexteram dantes, Valachi in suum etiam Dominum elegerunt Hungarorum Ducem Tuhutum,* indicata.

Saxones saeculo XII, Armenos et Bulgaros saeculo XVII in Transylvanas Partes venisse et *admissionem* obtinuisse, praeter Historiam, privilegia et diplomata Principum testantur.

Restant adhuc Germani, Patriae cives, qui circa finem praesertim saeculi XVII cum exercitu Divi Caesaris Leopoldi, Historia pariter testante, in Provinciam venerunt et admissionem eodem plane modo quo Hungari circa finem saeculi IX advenientes, obtinuerunt. Submisere nempe semet Status Transylvaniae circa finem XVII saeculi propria sponte Imperio Domus Austriacae, exercitu Caesareo in Provincia existente, prout semet Valachi circa finem saeculi IX Hungarorum tum advenientium Duci Tuhutum, sua propria voluntate ipsum etiam in suum Dominum, data dextera, eligendo submiserunt, et ita, prout Hungari sub Tuhutum Duce in concivilitatem Valachorum, ita Germani sub Leopoldo Caesare in concivilitatem reliquorum Transylvaniae civium admissi fuerunt.

Dicitur praeterea in praeadductis additamentis: *nihilominus tamen, donec illae (Natio et Religio Valachorum) propter emolumentum Regni tolerabuntur* etc.; equidem de reliquis etiam Nationibus et Religionibus id ipsum dici potest, quod nimirum, propter emolumentum Regni tolerentur; nam, si non tolerarentur, vel emigrationes vel dissidia et periculosi tumultus in summum Provinciae detrimentum sequerentur. In quantum vero terminus *tolerari* iuxta modernum Curiae Stylum idem significat ac *legali existentia destitui,* in tantum ille nec Nationi, nec Religioni Valachorum

applicabilis est, cum ex praedictis certum sit et Nationem et Religionem hanc in Provincia antiquissimam esse et Regnicolaribus iuribus illam, hanc vero publico liberrimo exercitio gavisam fuisse, nec ullam legem existere, quae seu Nationem seu Ecclesiam Valachorum iuribus suis, consequenter legali existentia privasset et pro tolerata declarasset. Nec obstat quod Religio Valachorum inter illas religiones quae Approbatarum Constitutionum partis 1ae tit. 1i art. 2do receptae nominantur haud specificetur; etenim illi ipsi Articuli Diaetales antiqui, e quibus citata Lex Approbatalis conflata fuit, evidenter probant illorum obiectum illas duntaxat religiones fuisse quae antea in Provincia vel non existiterunt, sed primo saeculo XVI illuc penetrarunt, quales sunt Reformata, Evangelico-Lutherana et Unitaria, vel quae antea extiterant quidem, sed postmodum lege publica in libero exercitio iuribusque praehabitis turbatae et pene exstirpatae fuerunt, qualis erat Romano-Catholica. Valachorum Religio nec ad harum, nec illarum seriem pertinebat; proinde nec erat obiectum dictorum articulorum, e quibus citata Lex Approbatalis conflata fuit; non poterat ergo in lege ista eius mentio fieri atque hoc sensu verum est in Transylvania quatuor esse duntaxat *receptas Religiones* et Valachorum Religionem ad illas non pertinere. Si vero terminus *recepta* eo sensu sumi velit, quod illae solum Religiones legali existentia et libero gaudeant exercitio, quae receptae nominantur, tunc nomenclatio haec Valachorum etiam Religioni eo minus denegari poterit, quo certius est illam in Provincia esse antiquissimam, publico exercitio semper gavisam, nec ulla publica lege ab illo exclusam.

Quod attinet additamentum conditionibus Unionis trium Nationum in Approbatis Constitutionibus partis 3ae tit. 1° insertum, *e tribus Nationibus consistente Regno*, non alium illud habere sensum, quam quod tres tantum sint in Regno Nationes quae Unionem inter se iniverunt, quivis, perpenso totius cui insertum est paragraphi tenore, facile perspiciet. In eo vero sensu quod tantum tres unitae illae Nationes Universitatem Regnicolarum seu Statuum et Ordinum in Transylvania efficiant sumi additamentum illud eo minus potest, cum superius dicta evidenter doceant Valachicam Nationem longe ante initiam inter Hungaros, Siculos et Saxones unionem iuribus Regnicolaribus gavisam fuisse et una cum Hungarica Natione Universitatem Regnicolarem effecisse, nec ulla unquam positiva lege iuribus suis exutam fuisse.

Omnis igitur moderna tristis Valachorum in Transylvania sors non legibus, sed iniuriae temporum debetur; nunquam certe probari poterit legislativam in Transylvania potestatem id iniustitiae commisisse, ut Nationem in Provincia antiquissimam iuribus civilibus, per pacta conventa, prout superius ostensum fuit, roboratis, privaret et exueret: imo vero, etiamsi iniquissima sors eo rem deduxerit ut Clerus huius Nationis a iuribus quibus aliarum Nationum Clerus gaudet, et Nobilitas ab officiis et dignitatibus praesertim eminentioribus successive excluderetur, a publico tamen liberrimo

suae Religionis exercitio, ab immunitatibus item et privilegiis nobilitatis nunquam Natio haec exclusa fuit; quin potius illi nobiles Valachi qui vel quorum maiores, mutata Religione Graeca, Romano-Catholicam vel Reformatam amplexi sunt ad eminentiores quasque dignitates sine difficultate eluctari et potuerunt et actu possunt: liceat in exemplum adducere illustres familias Comitum *Kendeffi*, Baronum item *Josika*, *Huszar*, *Nalaczy* et magnam partem familiarum nobilium in Comitatu *Hunyad* et Districtu *Fagaras* originariarum, antiquis vel recentioribus annis Religionem Romano-Catholicam vel Reformatam amplexarum. Gesserunt familiae hae et actu non nulla ex iis individua gerunt eminentiores etiam in Principatu dignitates, quamvis illas, ut et nonnullas alias, etiam e primariis, familias a Romanorum reliquiis, hodierna scilicet Valachorum Gente, originem ducere plerisque Patriae civibus apprime constet, et literalia ipsarum documenta, praesertim antiquiora, si criticis oculis pervestigentur, manifestum reddant; et cum, sub ipsis etiam Principibus qui post compilationem Approbatarum Constitutionum, quibus praeattacta additamenta, opinioni quod Valachorum Natio sit tantum tolerata ansam praebentia, inserta fuerunt. Principatum rexerunt, multi de Gente Valachorum in coetum verorum nobilium ob merita praesertim armis comparata sint evecti, multi etiam iuribus possessionariis donati fruanturque et hi et illi in hodiernum usque diem omnibus iuribus Statui Nobilitari et donatario connexis, eodem, plane modo ac nobiles et donatarii aliarum in Provincia Nationum, prono hinc etiam profluit alveo Nationem Valachicam nunquam a Legislativa Potestate iuribus regnicolaribus fuisse exutam et pro *tolerata* declaratam; secus nobiles ex eius gremio creati honore tantum nobilitatis, prout quoad Armenos hactenus observabatur, non vero iuribus etiam et immunitatibus de lege cum ea connexis gaudere possent.

Caeterum statutum tale, quo Natio omnibus reliquis et antiquior et copiosior iuribus civitatis privaretur, confirmationem Principis pluribus ex respectibus obtinere nunquam potuisset; quodsi vero absque eius assensu conditum fuisset, non legis vim obtinuisset, sed potius societatem civilem, in quam Hungari et Valachi circa finem saeculi IX sub Duce Tuhutum, data dextera, coaluerunt, annihilasset et utramque Nationem ad statum in quo ante factam per Valachos propria sponte Hungarorum Ducis Tuhutum in suum etiam Dominum electionem fuerat, ad statum scilicet belli reposuisset: pugnandum ergo fuisset denuo tamdiu, donec vel Natio una aliam subiugasset, vel in nova pacta invicem coaluissent; cum autem unum vel aliud factum esse probari nequeat, manserunt utique priora pacta conventa in suo vigore.

His ita constitutis, cum Valachorum Natio et Religio non publica lege, sed temporum duntaxat iniquitate in aliqua iurium civilium parte iacturam passa esse dignoscatur, opinio vero quod Natio ista, una cum Religione quam profitetur, tolerata tantum sit in Transylvania praeadductis additamentis, Collectioni Legum Approbatalium insertis, omni plane fun-

damento carentibus innitatur, ab iustitia solum et clementia Principis pendet Nationem hanc ab iniquissima sorte vindicare et ad omnia quibus antea gavisia fuit iura reponere.

Agnovit hoc Augustissimus quondam Princeps et Imperator Leopoldus I et non tantum Clerum huius Nationis circa finem superioris saeculi Unionem cum Romano-Catholica Ecclesia amplexum ad omnia iura, privilegia et beneficia quibus aliarum Religionum Clerus gaudet admittendum ordinavit, sed vi diplomatis die 19° Martii 1701° editi decrevit ut quicunque etiam saeculares et plebeiae conditionis Valachi sese Romanae Ecclesiae univerint, immediate Statui Catholico adnumerentur, sicque inter Status computentur capacesque legum patriarum ad instar reliquorum Patriae filiorum reddantur. Agnovit id ipsum Augustissima etiam felicis recordationis Princeps et Imperatrix Maria Theresia, dum, occasione auspicati regiminis, universorum Provinciae incolarum iura et signanter privilegia etiam et diplomata ab Augustissimo suo Avo Valachis impertita confirmavit.

Agnovit denique id Divus Ille Caesar, sempiternae memoriae Iustissimus Princeps noster, Maximus Josephus Secundus, qui equidem pura et simplicia, tum hominis, cum civis iura intellexit, qui cognovit iniustitiam et oppressionem, qui oculis suis vidit et perspexit Nationem Valachicam et multum super caeteras Provinciae numerosam et domi et belli summopere utilem esse; propterea iustissimi Principis muneri satisfacturus, ad iura civibus reddenda, ad omne dissidium ac scissionem intra Nationes antevertendam, posthabitis quibuscunque in contrarium renitentium praeiudiciis, saepius, clementissime ordinavit ut in posterum, omni iniusto inaequalitatis discrimine penitus sublato, Valachi, etiam nullo habito respectu ad Nationem ac Religionem, iisdem iuribus et beneficiis acque ac aliae in hoc Principatu gentes perfecte fruantur, atque adeo, cum onera aequalia in proportione sustineant, iura quoque et beneficia aequalia consequantur.

Sed exiguum haec Augustissimorum Principum diplomata, decreta et ordinationes habuerunt hactenus effectum ; nam Clerus Romano-Catholicae Ecclesiae Unitus admittitur quidem ad aliquas immunitates, non tamen ad omnia iura et beneficia quibus aliarum Nationum Clerus gaudet ; ecclesiastici vero Graeci Ritus non Uniti, quamvis ipsis eaedem ac aliarum Religionum ecclesiasticis incumbant obligationes, ne quidem a contributione (si taxa capitis excipiatur) eximuntur. Nobiles Valachi hodiedum etiam, praesertim in Comitatibus, non nisi cum summa difficultate ad aliqua duntaxat, eaque minora admittuntur officia. Quod eos attinet qui civicae vel plebeiae sunt conditionis, illis vel accessus ad artes et opificia addiscenda difficultatur.

Praeterea in ipsis Comitiis anno 1744° celebratis per Status et Ordines reliquarum Nationum, articulo VI° declaratum fuit citata superius indulta Divi Caesaris Leopoldi I Valachis, etiam saecularibus et plebeiae sortis, concessa et a Diva Imperatrice Maria Theresia confirmata, *solum ad ecclesiasticos et nobilitari praerogativa gaudentes, quorum conditio eadem esset*

quae reliquorum Patriae Civium et qui eidem Nationi e tribus receptis systema Principatus constituentibus, ubi per adoptionem bonorum sedem sibi fixerint, hoc ipso absque quartae Nationalitatis erectione ac constitutione, adnumerati essent, referri, non vero ad plebeios etiam extendi posse ac debere, ne systema Principatus evertatur, neve Plebs Valachorum aliorumque advenarum numerum inter Nationes faciat ac vel ulli trium Nationum earumque iuribus, privilegiis, immunitatibus et praerogativis praeiudicio sit.

Agnoscit quidem Natio supplicans quod Valachorum nobilium conditio quantum ad usum privilegiorum nobilitarium eadem sit quae reliquorum Patriae civium ; cum dolore tamen fateri simul debet quod ad eminentiores dignitates, servato ritu Religioneque Graeca, nullus, ad minora vero munia admodum pauci, et hi summa cum difficultate admittantur. Fateri porro debet ignotam sibi esse legem, illam vi cuius nobiles Valachi *eidem e tribus Nationibus receptis*, ubi per adoptionem bonorum sedem fixerint, adnumerati fuissent. Notum vero est omnibus in Historia Patriae versatis Valachos aliquot saeculis ante tres receptas Nationes in Transylvania sedem domiciliumque fixisse et circa finem saeculi IX Hungarorum tunc in hanc Provinciam ingressorum Ducem Tuhutum sua propria voluntate, data dextera, in suum etiam Dominum elegisse atque ab eo tempore Universitatem Regnicolarum in Transylvania ex Hungaris et Valachis constitisse, non autem hos illis aut aliis Nationibus adnumeratos esse. Ignotam porro esse Nationi supplicanti legem vi cuius haec vel illa Natio in Transylvania pro *recepta* esset declarata. Notum vero esse terminum *recepta* primum saeculo XVI de novis Religionibus per reformationem enatis usuari coepisse, et, in sensu conditarum tunc temporis, legum, receptam Religionem nihil aliud significare, quam Religionem ad liberum exercitium admissam : de hac autem aut illa Natione terminum hunc in legibus declarationem Statuum anno 1714° factam antecedentibus nuspiam usurpari, sed Nationes legali existentia gaudentes *regnicolares* appellari et ad harum numerum etiam Valachicam pertinere in superioribus probatum est evidenter. Dari tamen in Transylvania *Nationes Unitas* et tres esse Nationes systema huius Unionis constituentes, Valachicam vero ad earum numerum non pertinere aeque certum est. Interim, cum Unio haec eo modo, ut iuribus regnicolaribus Nationis Valachicae, alioquin in Transylvania omnium antiquissimae, deroget atque illa evertat, erigi nunquam potuerit, hinc acerbum ac gravissimum accidit Nationi huic quod ipsam praeattacta Statuum declaratio de anno 1744 ad eandem cum *advenis* classem collocet : non *advena*, sed *antiqua*, et omnibus aliis longe antiquior est Natio Valachorum in Transylvania ; nunquam quaesivit nec quaerit a illa eversionem systematis Principatus, sed potius eius redintegrationem, dum se ad usum iurium civilium et regnicolarium, quem ipsi non lex ulla, sed iniquitas temporum ademit, reponi quaerit ; nunquam per hanc repositionem praeiudicium fiet aliis tribus Nationibus aut earum iuribus, privilegiis, immunitatibus et praerogativis, cum per illam nihil aliud obtinebit Natio, quam quod praevie habuit et iniuria temporum amisit, nec opus unquam erit propter supplican-

tem Nationem quartam erigere Nationalitatem, cum illa iam a pluribus saeculis alteram immediate ab Hungaris constituerit Nationem regnicolarem.

Quod vero in praeadducta Statuum declaratione de anno 1744, *solum* nobilibus Valachis eadem cum reliquis Patriae *civibus* conditio admittatur, plebeiae vero sortis Valachi ab ea excludantur, id equidem supplicanti Nationi acerbissimum accidit experiturque in sui et Provinciae desolationem funestas huius declarationis sequelas; etenim, ut alia silentio praetereantur, binis abinde vicibus exturbatio miserae huius plebis in nonnullis Fundi Regii circulis tentata fuit quamvis, praeter superius adducta, ipsum etiam fundamentale de Regio Fundo sonans privilegium, Saxonicae Nationi collatum, evidenter probet Valachos ibidem eisdem cum Natione hac frui debere iuribus et libertatibus.

Non est quidem intentio Nationis supplicantis ut pro sua plebe plus quidpiam obtineat quam eidem iure competit; cum tamen e praemissis luculenter prodeat id ipsum illi competere quod aliarum in Principatu de gentium Nationum plebei competit, haec autem e numero Patriae civium haud excludatur, id unicum in votis habet Natio supplicans, ut sua etiam plebs eodem modo ac aliarum Nationum plebeii homines tractetur, atque adeo, cum eadem cum his onera civilia sustineat, iisdem quoque beneficiis perfruatur oportet, exigentibus id variis alioquin Altissimis ordinationibus.

Quoniam vero ordinationes hae et praeattacta Augustissimorum Maiestatis Vestrae Sacratissimae Praedecessorum diplomata, in Gentis Valachicae favorem levamenque emanata, hactenus aut nullum aut exiguum aut brevi tempore, semper vero incertum effectum habuerint, proinde nec Natio supplicans ad communem usum iurium societatis civilis, quibus ipsam noverca sors exuit, reposita sit, sed in hodiernum usque onera duntaxat baiulare, beneficiis vero regnicolaribus carere cogatur (id vero non tantum regulis iustitiae et aequitatis adversetur sed Statui quoque publico summum adferat detrimentum) quando nulla Nationis huius quamdiu eius Clerus et Nobilitas in abiecto statu conservabitur sperari possit cultura, proinde nec industriae ulla accessio, sed potius ignorantiam, desidiam et ignaviam cum omnibus quae abinde generari solent vitiis maiora adhuc apud ipsam, in desolationem Provinciae incrementa habituram, mutuam praeterea Nationis huius erga alias et erga ipsam aliarum diffidentiam enataque exinde interna odia infaustorumque animorum motus et exacerbationes ampliorem, cum publicae privatorumque securitatis et tranquillitatis periculo, accessionem sumpturas fore praemetuere liceat (ad quae omnia praevertenda complures Patriae cives, aequitatem iustitiamque prae oculis habentes, Nationis supplicantis repositionem ad usum omnium iurium regnicolarium iam pridem desiderarunt),

Hinc,

Natio Valachica supplex humilisque ad Thronum Maiestatis Vestrae accedit ac sequentia qua decet veneratione et subiectione petit rogatque:

1° Ut odiosae et ignominia plenae nomenclationes *tolerati, admissi, inter Status non reputati* aliaeque huiuscemodi, quae tanquam externae maculae sine iure et auctoritate Nationi Valachicae affixae fuerunt, nunc prorsus demantur atque veluti indignae et iniuriae publice revocentur ac deleantur, sicque per clementiam Maiestatis Vestrae Sacratissimae rediviva Natio Valachica ad usum omnium iurium civilium et regnicolarium reponatur, proinde

2° Nationi supplicanti inter regnicolares Nationes idem locus quem ipsa iuxta adductum in praemissis Testimonium Conventus B.M. Virginis de Colos-Monostra anno 1437° tenuit, restituatur.

3° Clerus huius Nationis Orientali Ecclesiae addictus, absque discrimine an cum Ecclesia Occidentali in omnibus idem sentiat vel minus, Nobilitas item ac Plebs, tam civica quam ruralis, eodem plane modo ac Clerus, Nobilitas et Plebs Nationum systema Unionis constituentium consideretur et tractetur eorundemque beneficiorum particeps reddatur.

4° In Comitatibus, Sedibus, Districtibus Civicisque Communitatibus, occasione electionis officialium et ad Comitia deputatorum, apud Aulica item et Provincialia Dicasteria occurrentibus officiorum restaurationibus et promotionibus, applicandorum ex hac Natione proportionato numero individuorum iusta reflexio habeatur.

5° Comitatus illi, Sedes, Districtus et Communitates Civicae in quibus Valachi reliquas Nationes numero superant nomenclationem etiam a Valachis, in quibus autem aliae Nationes numero praecellunt ab his illam habeant aut vero mixtum nomen *Hungarico-Valachicum, Saxonico-Valachicum gerant,* vel denique, sublata penitus nomenclatione ab hac vel illa Natione desumpta, nomen duntaxat illud tam Comitatus, quam Sedes et Districtus retineant, quod a fluviis aut arcibus hactenus quoque gesserant, et universi Principatus incolae, absque ullo Nationis vel Religionis discrimine, iisdem pro ratione status et conditionis libertatibus ac beneficiis frui ac gaudere eademque pro mensura virium onera supportare debere declarentur.

Aequitati naturali principiisque societatis civilis pactisque conventis inniti petita haec e supradictis abunde patet. Et, cum Natio supplicans, iam anno adhuc 1761°, iuxta conscriptionem tunc in omnibus circulis et locis (Districtu Coronensi excepto) peractam ultra *547.000* individua numeraverit, et si Valachi huius Districtus pro illo tempore tantum in *13.000* individuis computentur, Natio haec tunc ex *560.000* individuis constiterit, omnes autem reliquae Nationes, simul sumptae (computatis eo etiam Valachis qui, derelicta propria religione, ad alias transiverunt), iuxta conscriptionem anno 1766° peractam non nisi *302.000* et aliquot centena individua numeraverint exindeque concludere sit populationis modernae Transylvanicae ex *uno milione et fere septingentis millibus* hominium iuxta conscriptionem anni 1787[i] consistentis praecipuam partem, et fors integrum

millionem, ex hominibus Nationis supplicantis constitui, cum praeterea *duo integra regimina limitanea* in Principatu et fere *duae tertiae* trium ibidem *regiminum* campestrium et plus quam *una tertia* regiminis Siculici equestris ordinis ex individuis supplicantis Nationis consistant, et in genere publica Provinciae onera Natio supplicans a proportione maioris numeri in maiori etiam quantitate quam omnes aliae Nationes, simul sumptae, sustineat, confidit ipsa in paterno Maiestatis Vestrae affectu, ex his etiam considerationibus iustissima sua petita optatum sortitura eventum, praesertim cum a suprema duntaxat Maiestatis Vestrae authoritate eius repositio ad usum iurium regnicolarium, e quo non lege, sed iniquo duntaxat fato detrusa fuit, pendeat.

Quodsi tamen Maiestatis Vestrae Sacratissimae intentio ea esset, ut hae gentis erga Augustissimam Domum semper fidelissimae preces, Statibus et Ordinibus in Comitiis nunc hic, in Provincia, congregatis per Regium ad illa Commissarium Plenipotentiarium praevie communicentur, cum in hoc casu facile accidere possit ut, non obstante petitorum iustitia, in praemissis satis comprobata, et magnae partis Regnicolarum in Comitiis congregatorum, dulcis duntaxat Patriae felicitatem et publici boni promotionem prae oculis habentium, desiderio, ad deferendum Nationis supplicantis precibus directo, aliqui nihilominus e Patriae civibus in modernis Comitiis praesentibus, sive usum precibus Nationis contrarium, praescriptione quasi roboratum (quamvis praescriptio contra iura societatis civilis locum non habeat) allegantes, seu adaequatam iurium societatis civilis notitiam haud habentes, seu denique Historiam Patriae patriarumque legum sensum minus examinantes, proinde nec iustitiam petitorum Nationis infrascriptae satis perspicientes, et fors etiam in parte occulto quodam Nationis aut Religionis odio inducti, felicem huius rei exitum quoquo modo impedire et sufflaminare conarentur, supplicat Natio infrascripta in omni humilitate, dignetur Maiestas Vestra Sacratissima pro hoc casu clementer admittere ut, in confluxu quodam nationali, cuius celebrandi modalitatem et locum duo Nationis in provincia Episcopi, adscitis in consilium quibusdam de Clero, Nobilitate Statuque Militari individuis, quanto ocyus Maiestati Vestrae Sacratissimae proponendam haberent, aliquot deputati causam Nationis, ubicunque necessum erit, acturi et defensuri ac, si huic, non obstante eius iustitia, obstacula ponerentur, omnia afflictae Nationis gravamina in ordinem redacturi et Vestrae Maiestati Sacratissimae pro clementissima medela propositurí eligantur necessariaque hunc in finem instructione muniantur.

Dignata est Maiestas Vestra Sacratissima similem gratiam et consolationem non tantum illi Nationis supplicantis parti quae Banatum Comitatusque Hungariae Banatui et Transylvaniae vicinos incolit, totique Illyricae Nationi, sed et omnibus amplissimae Monarchiae Gentibus clementissime impertiri; exposuerunt illae omnes e publicis confluxibus sua gravamina et postulata Maiestati Vestrae Sacratissimae, nec ulla ab Augusto clementiae Throno inconsolata recessit; sperat ideo Natio quoque supplicans,

integrum fere millionem hominum constituens, in ultimis quídem Monarchiae finibus constituta, Augustissimae tamen, Maiestatis Vestrae Domui corde animoque semper fidelissima, consolatíonem pro qua supplicat ab iustitiae et clementiae fonte semet aeque consecuturam.

Maiestatis Vestrae Sacratissimae

humillimi perpetuoque fideles subditi,
Clerus, Nobilitas, Militaris, Civicusque
Status universae Nationis
in Transylvania Valachicae.

■ Originalul în limba latină şi traducerea de Th. A. Naum, reproducere după D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, ed. nouă, refăcută, Bucureşti, 1967, p. 493—510 (După textul aflat la Arhivele Statului din Budapesta, Arhiva Guvernului Transilvaniei).

■ 1. Actul tipărit de Ioan Piuariu Molnar poartă titlul: *Repraesentatio et humillimae preces universae in Transylvania valachicae nationis se pro regnicolari natione qualis fuit, authoritate regia declaravi, seque ad usum omnium iurium civilium, ex quo non lege, non iure, sed temporum duntaxat iniuria cum initio praesertim superioris saeculi exclusa est, reponi de genu supplicantis*, Martio MDCCLXXXXI, Jassy, 1791. Titlul memoriului a rămas în istorie după ediţia lui I. C. Eder, *Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae iura tribus receptis nationibus communia postliminio sibi adseri postulantium*. Cum notis historico-criticis I.C.E. civis transsilvani, Claudiopoli, 1791, 59 p.

1810

ȚARA LA CARE NI SE CUVINE A PRIVI

5

DIN SCRISOAREA LUI MOISE NICOARĂ, DIN BUCUREȘTI, CĂTRE PETRU MAIOR, LA BUDA

Sănătate și voie bună Domnului Maïor de la Nicoară[1].

Mi pare că cînd te-aș vedea rîzînd cînd vei ceti scrisoarea asta de la mine; cît de bucurie, că e de la un iubitor de ginta sa chiar[2] român, cît mai vîrtos că e scrisă într-o țară la care cu atîta mai ales ni se cuvine a privi, cu cît de asta doară se ține onoaria noastră mai vîrtos, fiindcă din toate părțile care le locuie nația noastră, numai asta a ținut numele aesta urechilor noastre așa dulce, ochilor așa înălțat, așa strălucit, altor ginte vrednic de* invidie, adecă romană, și fiindcă aici se află mijlocirile mai puternice carele, întrebuințîndu-le, astăzi mîne multe folositoare urmări cu laudă ar putea ferici romulenii surpați.

. . . .

La București scriu aste, în Țara Românească...

Decembrie 1810

■ Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România (citată în continuare B.A.R.), ms. 3455, f. 67. Publicată integral de Cornelia Bodea, *Moise Nicoară (1784—1861) și rolul său în lupta pentru emanciparea național-religioasă a românilor din Banat și Crișana*, Arad, 1943, p. 145—153.

■ 1. M. Nicoară, născut în Gyula (Ungaria), a fost între 1810 și 1814 profesor în București; 2. Adevărat, curat. * Să zic pizmă? Ba nu. [Nota lui Nicoară].

1812

ROMÂNII SĂ-ȘI CUNOASCĂ ADEVĂRATUL ȘI SLĂVITUL LOR ÎNCEPUT[1]

6

PETRU MAIOR, ISTORIA PENTRU ÎNCEPUTUL ROMÂNILOR ÎN DACHIA. CUVÎNT ÎNAINTE

Zburdare așa nedumerită în mulți din cei streini scriitori iaste de a vomi cu condeiul asupra românilor, strănepoților romanilor celor vechi, orice le șoptește lor duhul acela, carele mai demult spre aceaia îi întărîta pre varvari ca pre romani, sau ca pre domnii lor săi urască, sau

Românii și nedrepții lor defăimători

lor, ca preavitejilor biruitori a toată lumea, să le pismuiască; cît și cînd fără de nici o dovadă iscodesc ceva, sau și minciuni apriate spun asupra românilor, încă socotesc că lumea toată e datoare să creadă nălucirilor lor; ba de o bucată de vreme, precum măgari pre măgari scarpină, așa unii de la alții împrumutînd defăimările, fără de nici o cercare al adevărului, de iznov, le dau la stampă; și cu cît românii mai adînc tac, nemica răspunzînd nedrepților defăimători, cu atîta ei mai vîrtos se înpulpă pre români a-i micșora și cu volnicie a-i batjocori.

Cugetul mieu iaste nu întreagă istoria românilor a o țease, fără ceale ce mai vîrtos se țin de începutul lor în Dachia, din vechii scriptori, pentru aceaia a le însemna, ca, văzînd românii din ce viță strălucită sînt prăsiți, toți să se îndeamne strămoșilor săi întru omenie și în bună cuviință a le urma, adecă, către împăratul lor al Austriei să fie cu credință, către patria sa cu cucerie, către domnii locurilor cu ascultare, către tot de aproapele cu dragoste; și pre sine întru toate puterile sufletului cu nevoință să se deplinească cît, precum de la buna maică firea au împărtășit talant bun, așa toți să se facă cetățeani patriei folositori.

Aceaia încă îmi caută[2] să mărturisesc, că dobîndind eu foarte scurtă vreame spre întocmirea istoriei aceștiia, cît nici a o scrie a doao oară curat nu m-au suferit încungiurările stărei mele; nu pot să mă lingușesc mie, că doară nici o greșeală nu s-au vîrît aici. Ba nici rîndul tuturor lucrurilor, pentru aceaiași cauză, nu l-am putut ținea, ci care unde mi-au venit aminte, acolo l-am însemnat. Pentru aceaia oricarele de bine voitor cetitori de va face, pînă cind mi se va da timp pre îndelete toate a le proceti, acea bunătate cu mine, ca să-mi arcate vro sminteală ce va afla în *Istoria* aceasta cu mulțemitoare inimă sînt gata a o îndrepta.

■ *Istoria pentru începutul românilor în Dachia* întocmtă de Petru Maior de Dicio-Sînmărtin, protopop, și la înălțatul crăiescul Consilium Locumtenențiale al Ungariei crăiesc a cărților revizor. La Buda în crăiasca tipografie a Universității ungurești din Pesta, 1812; ediția a II-a din 1834 a fost tipărită tot la Buda, cu cheltuiala moldoveanului Iordache Mălinescu.

■ 1. „Istoria pentru începutul rumânilor a fericitului Petru Maior a fost un fel de toiag al lui Moisi prin care, despicînd o mare de întunerec ce ținea pe rumâni decindea pămîntul făgăduinței, îi face să treacă dincolo de Egiptul minciuni lor și să-și cunoască adevăratul și slăvitul lor început". I. Eliade-Rădulescu, *Dimitrie Țichindeal*, în „Curierul rumânesc", X, 1839, 19 ianuarie nr. 9. Vezi și în acest volum doc. 48 (M. Kogălniceanu, *Cuvînt pentru deschiderea cursului de istorie națională*). 2. Trebuie.

1 8 1 9

„AJUNGĂ LACRĂMILE PATRIEI, AJUNGĂ JUGUL ROBIEI..."

7

CUVÎNT AL LUI GH. LAZĂR LA ÎNSCĂUNAREA MITROPOLITULUI DIONISIE[1]

Preaosfinţite Stăpîne !

Prea bine este lumei cunoscută slava şi mărirea romanilor, strămoşilor noştri ; apoi încît este pentru strălucirea ştiinţilor şi a măestriilor în vremea acelora, lasă istoriile, dar mărturisească mărturie învederată însuşi stîlpii podului marelui Traian din albia Dunărei, precum şi temeliile turnului Severinului, care pînă în ziua de astăzi se află în faptă şi care în chip de hrisoave nemincinoase ne mărturisesc dreptul ce avem în stăpînirea pămîntului strămoşesc, deşteptîndu-ne a urma şi noi strămoşilor noştri, ca neprecurmat să se proslăvească seminţia în veacuri şi preaînaltului schiptru împărătesc neîncetat să-i arză focul pe jertfelnic, prefăcîndu-se slava în mărire, iar nu în perire şi stingere.

„Dreptul ce avem în stăpînirea pămîntului strămoşesc"

Dar oare cînd s-ar ridica duhul din ţărîna acelora şi ar privi preste strenepoţii marelui Chesar, slăvitului Aurelie şi înaltului Traian, oare în ziua de astăzi mai cunoaşte-i-ar ? Negreşit i-ar căuta în palaturile cele mai împărăteşti, şi i-ar afla în vizuinele şi bordeiele cele proaste şi încenuşate ; i-ar căuta în scaunul stăpînirei, şi i-ar afla amărîţi subt jugul robiei ; i-ar căuta proslăviţi şi luminaţi, şi cum i-ar afla ? Rupţi, goli, amărîţi şi asemănaţi dobitoacelor, de tot căzuţi în prăpastia orbirei, bine gătiţi spre slujba vrăjmaşului omenirei, răpitorului casei părinteşti.

Ajungă lacrămile patriei, ajungă jugul robiei, vreme este de cînd cu oftare aşteaptă căzuta seminţie cuviincioasa izbăvire, ţărîna strămoşească cu cuvînt pretenderiseşte acum mîntuirea căzuţilor săi strenepoţi, înălţîndu-ţi braţul preasfinţiei-tale însuşi din sîngele părintesc mijlocitor acelora spre mîngîiere.

Acestea nu e decît o pronie dumnezeiască, care, făcîndu-i-se mai pe urmă milă şi de acest neam căzut, au rupt anii blestemului, şi prin ridicarea dreptei preasfinţiei-tale va să pnie acum stavilă viscolilor întunerecului.

Drept aceea obştea cu mulţumită glăsuieşte : Blagoslovită să-ţi fie rădicarea în scaun, ca şi următorilor spre pildă în veacuri nesocotite, binecuvîntată să-ţi fie ocîrmuirea ; şi păstoreasca cîrjă a preasfinţiei-tale înverzească ca toiagul lui Aaron, ca să fie oglindă de înţelepciunea păstorească nepoţilor şi strenepoţilor omenirei, ca după mai multe sute, ba şi mii de ani, jertfelnicul cu bucurie să ţi-l înnoiască cu cuvînt fălindu-se şi cu povestirea

istoriei strămoşilor din veacurile dinainte, precum şi noi înşine cu căldură ne aducem aminte de moşii şi strămoşii noştri care au făcut cîndva bine neamului omenesc.

Iată dar şi noi, strenepoţii lui Romulus şi umiliţii fii duhovniceşti ai preasfinţiei-tale, îţi binecuvîntăm scaunul pre care te-au înălţat pronia Celui preaînalt ca să ne fii părinte şi povăţuitor milostiv; îţi binecuvîntăm toiagul păstoriei, nouă spre întărire şi spor, iar preasfinţiei-tale spre vecinica laudă şi mîngîiere; că nu-ţi va fi cu noi ostenelile în zadar, pentrucă ştiinţele noastre subt ocîrmuirea preasfinţiei-tale vor dar pricină de ajuns, pînă cît şi zidurile şi coarnele plugului după mai multe sute şi mii de ani vor mărturisi înţeleapta păstorire a preasfinţiei-tale.

Spre descoperirea brazdei strămoşeşti... frica n-are loc

Calcă, preasfinţite părinte, nespăimîntat pre poteca care cu braţ voinicesc şi cu duh românesc spre mai mare mirarea neamurilor o ai desfundat; fără sfială întinde-ţi pasul spre descoperirea brazdei strămoşeşti; aici frica n-are loc, sfiala zace moartă, călcată la pămînt. Pronia lucrează, şi noi toţi cu bucurie îţi urmăm.

■ I. Heliade-Rădulescu, *Opere*, III, Ediţie critică de Vl. Drimba, Bucureşti, 1975, p. 613–614; publicat întîia oară în „Curierul rumânesc", X, 1839, supl. nr. 66, p. 2 /greşit 266/; republicat în „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" (citat în continuare „Foaie pentru minte") III, 1840, nr. 7, p. 50–51.

■ 1. „Lazăr a fost profesor la Sfîntul Sava patru ani cu mare rîvnă. El slujba sa niciodată nu şi-a socotit-o drept o profesie, ci o chemare, o misioană. Avea vreo douăzeci de şcolari regulaţi; dar cînd făcea lecţie de filosofie, sala gemea de auditori, în capul cărora era răposatul Alexandru, tatăl ofiţerilor Tel. Toată destoinicia avea acest învăţător atît de făcător de bine rumânilor. Pare că era într-adins preursit pentru a deschide un drum de regeneraţie. El îşi simţea vocaţia sa. Cînd se afla în clas, el vorbea însuflat. Catedra lui semăna un amvon; vedea cineva cum i se bate pieptul. Cu mîini pline în orice ocazie, arunca seminţile rumânismului şi naţionalităţii.

Poate cineva să vază energia şi botărîrea lui din cuvîntul următor [*reprodus mai sus* —C.B.], ce l-a compus la înscăunarea de mitropolit al Ţării Rumâneşti a răposatului Dionisie. Pînă atunci pe scaunul mitropoliei stătuseră mitropoliţi greci. În vremea răposatului domn Suţu s-a restatornicit mitropolia rumânească. Poate oricine socoti cîtă era hotărîrea acestui bărbat cînd, în vreme de domnie streină şi subt un guvern ca cel de atunci, a avut curagiul a rosti un asfel de cuvînt. Nu era aşa lesne a haracteriza cineva pe acele vremi ce va să zică *fanariot*; el însă, vorbind de rumâni, în acest cuvînt zice: „bine gătiţi spre slujba vrăjmaşului omenirei, răpitorul casei părinteşti".

Cum putea altul mai bine subt două nume atît de însemnătoare şi de îndrăzneţe să arate acel machiavelism infernal ce a stat biciul şi ticăloşia a două naţii întregi, rumânilor şi grecilor?

Cuvîntul acesta, ca să-l rostească în adunarea boierilor la Mitropolie, s-a dat să-l înveţe părintele David, cel acuma în fiinţă econom al sfintei Mitropolii. Se pierduse acest cuvînt, dar mulţumită părintelui economului David că a ştiut să-l păstreze (I. Eliad, *Gheorghie Lazăr*, în I. Heliade Rădulescu, *Opere*, loc. cit., p. 348–349).

1821
Revoluția lui Tudor Vladimirescu

„FRAȚILOR LĂCUITORI AI ȚĂRII ROMÂNEȘTI... VENIȚI ÎN GRABĂ"

8

CEA DINTÎI PROCLAMAȚIE A LUI TUDOR VLADIMIRESCU

Către tot norodul omenesc din București
și din celelalte orașe și sate ale Țării Românești, multă sănătate!

Fraților lăcuitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi!

Nici o pravilă nu oprește pre om de a întîmpina răul cu rău! Șarpele cînd îți iasă înainte, dai cu ciomagul de-l lovești ca să-ți aperi viiața, carea mai de multe ori nu să primejduiește din mușcarea lui!

Dar pre bălaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic, atît cele bisericești, cît și cele politicești, pînă cînd să-i suferim a ne suge sîngele din noi? Pînă cînd să le fim robi?

Dacă răul nu este priimit lui Dumnezău, stricătorii făcătorilor de rău bun lucru fac înaintea lui Dumnezău! Că bun este Dumnezău și, ca să ne asămănăm lui, trebue să facem bine! Iar acesta nu să face pînă nu să strică răul. Pînă nu vine iarna, primăvară nu să face!

Au vrut Dumnezău să facă lumină? Aceia s-au făcut, dupe ce au lipsit întunerecul!

Veichilul lui Dumnezău, preaputernicul nostru împărat, voește ca noi, ca niște credincioși ai lui, să trăim bine. Dar nu ne lasă răul ce ni-l pun peste cap căpeteniile noastre!

Veniți dar, fraților, cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie noaă bine! Și să se aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni. Aceia sînt ai noștri și cu noi dinpreună vor lucra binele, ca să le fie și lor bine, precum ne sînt făgăduiți!

Nu vă leneviți, ci siliți dă veniți în grabă cu toții: care veți avea arme, cu arme; iar care nu veți avea arme, cu furci de fier și cu lănci: să vă faceți degrabă și să veniți unde veți auzi ca să află adunarea cea orînduită pentru binele și folosul a toată țara. Și ceea ce vă va povățui mai-marii adunării, aceea să urmați, și unde vă vor chema ei acolo să mergeți. Că ne

Pentru binele și folosul a toată țara

ajunge, fraților, atîta vreme de cînd lacrămile du pe obrazăle noastre nu s-au mai uscat !

Și iar să știți că nimenea dintre noi nu este slobod, în vremea aceștii adunări obștii folositoare, ca să se atingă măcar de un grăunți, de binele sau de casa vreunui negutători, oroșan sau țăran, sau de al vreunui lăcuitoriu ; decît numai binele și averile cele rău agonisite ale tiranilor boeri să se jărtfească : însă al cărora nu vor urma noaă, precum sînt făgăduiți, numai al acelora să se ia pentru folosul de obște !

[1821], ian. 23]

■ Ciornă autografă a lui Tudor Vladimirescu. Muzeul de istorie a Municipiului București, Doc. 5870/1957. Copii după textul definitivat : B.A.R. ms. rom. 322, f. 144; ms. rom. 3256 (Cronica Dîrzeanu, f. 4 v—5). Publicată întîi în „Trompetta Carpaților" nr. 646 din 7/19 iulie 1868 (*Cronica revoluțiunii din 1821* de Ioan D ... bi-vel serdar). Reproducere după E. Vîrtosu. *Despre Tudor Vladimirescu și revoluția de la 1821*. București, 1947, p. 55—56, facsimile 5, 6; și *Documente privind istoria Romîniei. Răscoala din 1821*, vol. I, *Documente interne*, București, Edit. Academiei, 1959, p. 207—208.

9

PATRIE SĂ CHIAMĂ POPORUL...

TUDOR VLADIMIRESCU CĂTRE NICOLAE VĂCĂRESCU

Cu multă plecăciune sărut cinstită mîna dumitali !

Cinstită scrisoarea dumitali cu multă plecăciune am priimit, din care alta nu înțeleg, fără decît văz că toate pornirile cele vrăjmășești ale mai marilor noștri care le-au pornit asupra patrii, le grămădești asupră-mi, ca cînd eu aș fi făcut sau aș face vre un rău patrii mele. Ci pă semne dumneata pă norod, cu al cărora sînge s-au hrănit și s-au poleit tot neamul boeresc, îl socotești nimic, și numai pă jăfuitori îi numeri patrie, măcar că eu nici asupra ceștii tagme nu sînt voitor de rău, ci încă mai vîrtos le voesc întregimea și întărirea privileghiurilor.

Apoi de ce, fără nici un cuvînt al dreptății, mă catigorisiți ? Și cum nu socotiți că pă mine mă catigorisește numai tagma jăfuitorilor, iar pe jăfuitori îi catigorisesc toate neamurile !

Văz dar că alta nu este, fără numai Dumnezeu au înpietrit inimile mai marilor noștri, precum oarecînd pă ale eghiptenilor.

„Patrie să chiamă popolul, iar nu tagma jăfuitorilor !"

Dar cum nu o socotiți dumneavoastră că patrie să chiamă popolul, iar nu tagma jăfuitorilor ! Și cer ca să-mi arăți dumneata ce împotrivire arăt eu împotriva popolului. Că eu alta nu sînt decît numai un om luat de către tot norodul țării cel amărît și dosădit din pricina jăfuitorilor, ca să le fiu chivernisitor în treaba cererii dreptăților ! Iar tagma jăfuitorilor, căci nu le place una ca aceasta, au rădicat arme de moarte asupra patrii și a ticălosului norod. O, ce mare jale !

Dar daca este tagma jăfuitorilor dreaptă, și norodul vinovat, cum de nu trimiteți dumneavoastră și pe la învecinatele neamuri ca să vedeți

pă cine catigorisesc, pă norod sau pă dumneavoastră, şi cu cine voesc a ţinea : cu dumneavoastră sau cu norodul ! Căci aceasta s-au vestit în toate laturile.

Prea bine ştiu pă dumneata că eşti foarte înţelept şi născut de neam slăvit şi iubitor de patrie, şi părinţii dumitali niciodată nu s-au rădicat cu arme de moarte împotriva patrii, ci cu înţelepciunea multe orîndueli bune au făcut patrii.

Neamul Văcăreştilor, iubitori de patrie

Socotească-să de către înţelepciunea dumitale şi aceasta : că norocul războiului este numa în mîna lui Dumnezeu atotţiitorul şi nu să ştie cui îl va da, şi măcar de va birui tagma jăfuitorilor, dar tot nu poate fi norocită, căci va să-i hulească toată lumea. Iar de nu va putea birui, unde vor scăpa dinnaintea norodului ? !

Ci, de voeşti dumneata binele patrii, precum au voit părinţii dumitali, trebuinţă este ca să ne întîlnim negreşit. Însă, de vei binevoi, să am cinstit răspunsul dumitali : unde şi cum, fiindcă norodul nu cere altcevaş decît numai o dreptate ce poate fi folositoare şi tagmei boiereşti. Şi, cum zic, ori în ce chip vei pohti dumneata, să am cinstit răspunsul.

Şi cu multă plecăciune sînt

al dumitali plecată slugă, Theodor

821 fevr. 11

[*Adresa* :] În cinstita mîna dumnealui coconului Nicolache Văcărescu biv vel dvornic cu multă plecăciune.

■ După B.A.R., ms. rom. 322, f. 224, 225v. şi ms. rom. 3256 (Cronica Dîrzeanu, f. 32—33) confruntată cu *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, vol. cit., p. 258—259. — Documentul a fost publicat întîi în „Trompetta Carpaţiloru", nr. 654 din 8/20 august 1868 *(Cronica revoluţiunii din 1821)* de Ioan Dîrzeanu, după care a fost reprodus de C.D. Aricescu, *Acte justificative la istoria revoluţiunii române de la 1821*. Craiova, 1874, p. 74—78. De la Aricescu textul a fost reprodus de N. Iorga, *Izvoare contemporane asupra mişcării lui Tudor Vladimirescu*. Bucureşti, 1921, p. 47—48; şi E. Vîrtosu, *Tudor Vladimirescu. Pagini de revoltă*. Ed. a doua revăzută şi adăugită. Bucureşti, 1944, p. 124—125 (parţial).

„LA UN GÎND ŞI ÎNTR-UN GLAS CU MOLDOVA"

10

TUDOR VLADIMIRESCU CĂTRE MITROPOLITUL DIONISIE ŞI VEL-VISTIERUL AL. FILIPESCU-VULPE

Prea Sfinte Părinte Mitropolite[1]
şi prea cinstit dumitali boierule Vel Vistier !

Multe auziri mi-au venit despre Moldova, cum că dumnealor boieri moldoveni s-ar fi tras peste Prut şi cum că, în urma dumnealor mergînd şi măriia sa Mihai vodă Suţul, domnul Moldovii, dumnealor l-au

lăsat acolo şi întorcîndu-să iarăşi napoi la Iaşi, s-au încărcat cu otcîrmuirea patrii dumnealor, adunînd pre cei răsipiţi şi liniştindu-şi ţara.

Acestea, de sînt adevărate sau nu, şi altile care nu îndrăznesc să le scriu, eu nu ştiu. Prea Sfinţia Ta şi dumneatali trebuie să le ştiţi bine, iar mai cu dinadins trebuinţa urmează să aveţi corespondenţe cu dumnealor boieri moldoveni, ca uni ce sîntem de un neam, de o lege şi supt aceeaşi stăpînire şi ocrotiţi de aceeaşi putere.

„Ca uni ce sîntem de un neam ..."

Aşadar, urmează să ştim cele ce să fac acolo şi să le vestim ceste de aici ca, fiind la un gînd şi într-un glas cu Moldova, să putem cîştiga deopotrivă dreptăţile acestor prinţipaturi, ajutorindu-ne unii pre alţii.

De aceia mă rog, de să va găsi cu cale, să să dăşchiză o corespondenţă între otcîrmuitorii acestor două ţări, în vreme că şi oameni sînt de a călători şi poşte este şi înlesnire avem. Şi de aveţi vro ştire de cele ce să urmează la Moldova, înştiinţaţi-mă, mă rog, şi pre mine cel ce, aşteptînd cinstit răspuns,

Sînt al Prea Sfinţii Tale şi al dumitali

prea plecată slugă, Theodor

1821 aprilie 5

■ După E. Vîrtosu, *Tudor Vladimirescu. Glose, fapte şi documente noi (1821)*, Bucureşti, 1927 p. 102—103; şi *Documente privind istoria Romîniei. Răscoala din 1821, Documente interne*, II 1959, p. 33.

■ 1. Vezi şi doc. 7 în acest volum.

DE PESTE CARPAŢI — „UN NOU CRĂIŞOR S-A IVIT..."

11

DIN ANCHETA NOTARULUI MAKRA ANTAL PRINTRE ŢĂRANII HUNEDORENI

Ad Nr. 138, 1821

Domnule consilier guvernamental şi comite [1],

După ce pretorul din cercul Şoimuş a raportat domniei-voastre la 1 luna curentă că sora excelenţei-sale nobilul Ştefan Magulitsi din Sulighete, măritată tot acolo, în trecere prin Şoimuş a spus în faţa domniei-sale Ludovic Barcsai şi a administratorului văduvei doamnei Avram Barcsai, Pavel Simon, că ţăranii din Sulighete au pronunţat în casa numitului frate, nobilul Ştefan Magulitsi, cuvinte periculoase în care este vorba de tulburarea în scurt timp a liniştei interne şi că mai ales unul a declarat în limba românească gazdei mai sus numite cuvintele acestea : *„Lasă, jupîne Istvane, eu vreau încă să joc sau înaintea paştilor, sau după paşti în cizmele*

domnului meu", tot femeia aceea mai spunea că și copiii țăranilor pretutindeni pe ulițe vorbesc așa: *„Acuma vor tătînii noștri să omoare pe nemeși"*.

Domnia-voastră, domnule comite, ați binevoit a mă însărcina cu cercetarea la fața locului a acestor stări primejdioase, în care scop eu m-am și grăbit într-acolo, luînd cu mine pe pretorul care a făcut raportul în chestiune și în 2 ale lunii curente am mers la Sulighete și am chemat în fața mea pe femeia numită care a spus în Șoimuș cuvintele scrise mai sus și am întrebat-o cu stăruință să mărturisească despre toate lucrurile. Ea a spus că soțul ei, Vasile Gotsa, și cu fratele ei, Ștefan Magulitsi, vor arăta pe nume cine și ce fel de cuvîntări primejdioase au ținut în diferite părți și de mai multe ori în casa lui Ștefan Magulitsi în timp ce beau rachiu. După aceea am chemat în fața mea și pe cei doi nobili amintiți acum și i-am întrebat despre împrejurările în care s-au spus în fața lor cuvintele primejdioase. Aceștia, după depunerea jurămîntului, au făcut următoarea declarație: îndeosebi unul, și anume nobilul Vasile Gotsa, a spus că înainte de asta cu vreo patru săptămîni a mers la țiganul satului pentru repararea unor unelte de fier; acolo a întîlnit pe locuitorii din Sulighete: Toma Kis, Iosif Părău, Niculaie Petrescu, Ion Petrescu cu fiul său tot Ion, care de asemenea s-au adunat acolo pentru repararea unor unelte de fier. Între altele au vorbit despre armele ce se găsesc la țărani, deși atunci încă nu se dăduseră ordinele pentru strîngerea lor; dacă și acum li se vor lua armele, cum a fost obiceiul și mai înainte cînd se auzeau vești rele, deoarece și acum în primăvară trebuie să izbucnească ceva, pentru că începe să se zvonească ceva. În cursul discuției, un anume Toma Kis a spus că, chiar dacă se vor lua armele, topoarele nu le pot lua, încît la a 10-a sau a 20-a casă să nu rămînă unul, și cu acesta știe el să facă o măciucă mare (împreunîndu-și cei doi pumni), cu aceea așa lovește la ureche pe ungur că îndată moare și-l aruncă la cîine, numai să dea Dumnezeu numai un timp ca acela, va ști el să se servească și de secure; pentru care vorbe rele pomenitul Vasile Gotsa s-a certat cu cei de față, dintre care unul, bătrînul Iosif Părău, l-a mustrat pe Toma Kis că vorbește astfel de cuvinte, spunînd: „Mai bine să mulțumim lui Dumnezeu că acum trăim în liniște, să nu dorim o astfel de vreme tulbure, pentru că eu am trăit una, dar mai multe nu doresc să ajung".

„Acum în primăvară trebuie să izbucnească ceva . . ."

Nobilul Ștefan Magulitsi însă, în casa căruia sătenii vin adeseori să bea rachiu, spune că iobagul numit Ignat Ungur din Sulighete a vorbit de mai multe ori, dar acum duminica trecută, adică la 1 aprilie, venind seara la casa sa, a spus (lovindu-se peste burtă) că înainte de a lua Paști, vrea să bea din vinul stăpînului său de pămînt și în ziua de Paști să joace în cizmele stăpînului său de pămînt. Acestea le-a auzit și nobilul Vasile Gotsa și d-sa tot în felul acesta declară. Mai departe Ignat Ungur amintește că au sosit la preoții români porunci că nobilii, după cum au obținut noblețea prin arme, să caute s-o și păstreze tot prin arme, pentru că un nou crăișor s-a ivit dinspre răsărit, ce-i drept nu cu mult popor, al cărui nume este Todoraș, dar se aude că ⟨numărul celor adunați⟩ crește din zi în zi; un altul vine

„Un nou crăișor s-a ivit"

din sus şi, dacă se unesc, atunci li se va alătura destul popor ; sărbătoarea lui Tudor, care cade marţi în săptămîna mare, vor prăznui-o, fiindcă ziua aceasta e fixată ca Dumnezeu să-l ajute pe el în înfăptuirea planurilor sale. Atunci se va hotărî lucrul : aşa se vor purta cu nobilii, cum se poartă acum în Ţara Românească cu boierii, aceia care sînt de partea numitului Todoraş, ⟨adică⟩ îi vor jupui de vii pînă la genunchi.

Amîndoi numiţii nobili declară că un om în vîrstă, numit Adam Bedia, tot din Sulighete, obişnuieşte de cîte ori se adună mai mulţi ţărani la un loc să scoată totdeauna o bucată de hîrtie în formă de scrisoare, pe care o ţine în şerpar, cu toate că el nu ştie carte, totuşi, ca şi cînd ar citi din ea, răspîndeşte sub formă de publicaţie în faţa poporului lucrurile scrise mai jos, aşa cum a făcut acum, vineri în 30 martie, în prezenţa diacului local Dumitru Popa şi a omului bisericii Costan Popa, începînd cuvîntarea sa cu aceste cuvinte : *„Se face înştiinţare că de către răsărit s-a ridicat un crăiuţ cu numele Todoraş, întîi cu puţină oaste, dar din zi în zi ea sporeşte ; pînă acum s-au adunat la vreo cîteva sute şi mii, Dumnezeu o şi ajută, că vrea să facă dreptate, şi acuma îi în Ţara Românească, isprăveşte lucrul cu boierii şi, de se va sfîrşi lucrul bine acolo, pînă în Paşti o da şi într-acoace, că un crăiuţ o să vină din jos, ca să se întîmple laolaltă să facă şi aicea dreptate"*! Auzind la poporul de rînd astfel de cuvinte, unul numit nobilul Ştefan Magulitsi a început să gîndească că ei sînt numai doi, cu cumnatul său Vasile Gotsa, în această comună, cum să-şi scape viaţa în acea vreme tulbure ce se va ivi. Ignat Ungur, ce se laudă mai sus, îi asigură aşa : „Domnule Magulitsi, să nu-ţi fie frică, pentru că d-ta umbli în portul nostru şi trăieşti după munca d-tale, ca şi noi, numai nu-ţi mai tăia părul, lasă-l după obiceiul nostru, şi numai să-ţi procuri o cămaşă românească, ca să nu te găsească în cămaşa ungurească ; te vom scăpa din faţa primejdiei, dacă nu altfel, vom săpa o groapă în cămara ta şi te vom ascunde acolo, dar pe domnul Gotsa, fiindcă umblă în port unguresc şi ştie carte, împreună cu ceilalţi domni (*„pulanii cei mari"*, îi numeşte pe domni), desigur îi vor munci" ; acesta a mai spus că pe stăpînul său de pămînt îl va omorî chiar el, numai să izbucnească zarva.

...el „o să vină din jos... să facă şi aicea dreptate"

În sfîrşit, nobilul Vasile Gotsa şi soţia sa au declarat în faţa mea că servitoarea lor, o fată româncă de 16 ani, cu o prietenă a ei de acolo, tot o fată româncă, al cărei nume îl va spune servitoarea lor, marţea trecută, adică la 27 martie, fiind numai singure în grădină înălbind pînză, i-a spus ei numita prietenă că „tu ce vei face, pentru că într-o noapte, şi cît mai curînd, îi vor omorî pe nobili şi tu locuieşti încă la un nobil ungur şi te vor omorî şi pe tine".

Pentru aceasta pe numita servitoare au chemat-o în faţa mea şi în mod deosebit i-am luat numele, întrebînd-o cum o cheamă, de asemenea şi despre aceea că marţea trecută la înălbitul pînzei, în grădină, cu ce prietenă bună, o fată româncă, a fost şi ce i-a spus aceea ? Ea spuse următoarele : „Pe mine mă cheamă Călăruţa Călăpari, sînt de 16 ani, din naştere româncă din Ilia ; marţea trecută am fost în grădină pentru înălbitul pînzei cu fata Tinca a ţăranului de aici Pascu Cornea, numai noi, fiind de o seamă cu

mine; între mai multe vorbe îmi spune acestea: «Dar tu, Călăruța, ce vei face, pentru că nu peste mult timp, într-o noapte, pe nobili și unguri îi vor omorî; ce știu aceia că tu ești româncă ori unguroaică, și pe tine te vor omorî cu siguranță, fiindcă locuiești la unguri»; după aceasta am venit acasă amărîtă și le-am spus doamnei mele, soției lui Vasile Gotsa, iar ea domniei-sale soțului ei".

Aceste vorbe foarte grave totdeauna, dar mai ales acum vrednice de o atenție specială, îndreptate anume spre răscularea poporului, n-am socotit nimerit să le cercetez în localitate, pe de o parte ca astfel de cuvîntări primejdioase să nu se răspîndească în toată comuna și chiar în comunele vecine, iar pe de altă parte ca cercetarea lor să se facă cu mai multă autoritate în prezența mai multor domni funcționari ai comitatului în ziua de 3 a lunii in curs.

„Vorbe ... spre răscularea poporului"

I-am adus cu mine aici la Deva, liberi, dar de fapt sub supravegherea a numeroși gornici — pe *Toma Kis*, cu toți aceia cărora le-a spus la țigan vorbele lui dăunătoare; pe *Adam Bedia*, împreună cu diacul *Dumitru Popa* și omul bisericii *Costan Popa* din localitate, în fața cărora a citit publicația amintită mai sus; și pe *Ignat Ungur*, împreună cu nobilii mai sus amintiți, în prezența cărora a spus cuvintele arătate mai sus — sub alt pretext și pentru ascultarea unor ordine și, în aceeași zi, cînd d-voastră ați călătorit din Deva în ținutul Zam pentru o asemenea cercetare, am făcut cunoscut domnilor funcționari prezenți împrejurările de mai sus în pretoriul comitatului și cercetarea ce doresc s-o fac în fața lor.

. . . .

Deva, 5 aprilie, 1821

... supus serv, Antoniu Makra,
notarul comitatului

Textul maghiar

Ad Nr. 138, 1821

Méltóságos Gubernialis Consiliarius és Fő Ispány Úr![1]

Minekutána a Solymosi járásbeli szolgabiró által folyó hónap 1-ső napján az a jelentés tétetett nagyságodhoz, hogy az nap Szuligeten lakó nemes Magulitsi István ő kegyelme ottan férjénél lévő testvére Solymoson megfordulván, méltóságos Barcsai Lajos úr, és özvegy Barcsai Abrahámné ő nagysága praefectussa Simon Pál jelenlétekbe azt beszélette; hogy az odavaló Szuligeti parasztok írt testvére nemes Magulitsi István házában olyan veszedelemes szókat ejtettek ki, melyek a belső csendességnek rövid időn való felzavarását tárgyazzák, kiváltképpen a mit az egyik oláh nyelven ily szókba jelentett ki a fenebb említett ház gazdájának: *Lászé Supunye Istványé inké vreu ieu sze zsok au neintyá Pástyilor, au dupe Pásty in csizmélyé Domnunnyeu*, az az: hadgya el csak István uram még husvétig,

vagy husvét után a földös uram csizmájába akarok én tánczolni, valamint azt is éppen azon asszony mondotta légyen, hogy a paraszt gyermekeknek is széltiben való beszédjek az utcán ez : *Akumá vreu tëtinyi nosty sze omaré pe nyemesi*, az az : most akarják a mi apáink a nemeseket meg ölni.

Méltóztatott a méltóságos fő ispány úr engemet ezen veszedelmes környülállásoknak a helyszínén leendő kinyomozására kiparancsolni, mely végett azonnal ki is siettem és magam mellé vévén a jelentést tevő szolgabírót folyó holnap 2-kán Szuligetre általmentem, és elébb is a nevezett asszonyt, a ki az fennebb megírt szókat beszélette Solymoson, magam eleibe hivattam, azok iránt szorgalmatosan meg kérdeztem mindenekben, a dolgot a szerint adja elő, azt mondván hogy a férje nemes Gotsa László, és testvére nemes Magulitsi István név szerint megfogják mondani kik, és minő veszedelmes célra mutató beszédeket folytattak légyen szélytibe és több versen is Magulitsi István házába pálinka ivás közbe. Ezek szerint az most írt kétnemes atyafiakat is elő hivatattam és az előttek történhetett ilyetén veszedelmes beszédek iránt környülálásoson megkérdeztem, kik is le tett hitek után a dologról ilyen kinyilatkoztatást tevének : és pedig az egyik u.m. nemes Gotsa László azt mondá hogy ennekelőtte mintegy négy héttel holmi vaseszközeinek megigazíttatása végett a helybéli cigányhoz menvén ottan tanálta Szuligeti Kis Toma, Paró Josziv, Pétreszk Nikuláj, Pétreszk Juon, és fia ugyan Juon nevű közlakósokat, kik viszont holmi vas szereiknek renováltatások végett gyültek volt oda — egyéb beszélgetések között a parasztoknál künn levő fegyverek dolgáról folytatták beszédjeket, ámbátor akkor még a rendelések beszedések irán meg se tétettek volt, hogy hát ha most is el fognak vétetni a fegyverek tőlek, mint szokásba volt annak előtte, mikor valami rossz hirek hallatszattak ; mert most is tavaszra kelve ki kel ütni valaminek, mivel zúgása hallatik, mely beszélgetés közbe az egyik u.m. Kis Thoma azt mondotta, hogy ha el is szedik a fegyvereket, a fejszéket csak el nem szedhetik úgy, hogy a 10-dik vagy 20-dikháznál vagyegy el ne maradjon, aval tud ő egy nagy macsukás botot (:a két öklit öszve tévén :) csinálni, aval úgy üti fültőn a magyart, hogy azonnal meghal, s a kutyának veti ; csak adna az Isten olyan időt, mert fejszével is segítne ő a szükségen ; mely helytelen beszédjéért, írt Gotsa László velek egybe is szólalkozott, és magok közül egyik öreg Páró Josziv megdorgálta a Kis Tomát, hogy olyan szókat miért beszél, mondván inkább adjunk hálát az Istennek, hogy most csendességbe élünk, ne kivánjunk olyan zűrzavaros időket, mert egyet én értem, de többet nem kivánok érni.

Nemes Magulitsi István pedig mint aki házánál szoktak gyakrabban megfordulni a falusiak pálinka ivás végett, azt mondja, hogy ugyan Szuligeti Ungur Ignát nevezetű colonus többször de most a mult vasárnap, az az április 1-napján estéjén házához jövén azt mondotta : hogy minek előtte Pástyát venne, a földös ura borából akar inni (: a hasát veregetvén :) a húsvét napján földös ura csizmájában táncolni. Ezeket hallotta nemes Gotsa László is, és ő kegyelme is a szerint bizonyitja. Továbbá hogy olyan rendelések jövetelit emlegette légyen Ungur Ignát az oláh papokhoz, hogy

a nemesek a mint fegyverrel kapták nemeségeket, úgy azzal igyekezzenek azt megtartani, mert egy új királyocska támadott nem sok néppel ugyan napkelet felől, kinek neve Thodorás, de hallják napról napra szaporodnak, egy más pedig jő alolról, és ha egybe találkozhatnak, akkor isztán elég nép fogja magát hozzájok csatolni — ünnepét is Thodornak, mely a nagy héten kedden fog esni, meg fogják ülni, mert ez a nap van terminusul figálva, hogy az Isten őtet intézeteinek kivitelében segélje meg. Ekkor fog elválni a dolog, ugy fognak bánni a nemesekkel mint bánnak most Oláh Országban a boérokkal a nevezett Thodorás követői, hogy térdig megnyúzzák elevenen.

Mind ketten azt adják fel a nevezett nemes atyafiak, hogy egy ugyan Szuligeti Bégya Ádám nevezetű koros ember valahányszor többen gyűlnek egy helyre a parasztok, mind annyiszor, egy mindég övező szijjában tartó levélforma darab papírosat elő szokott venni jóllehet ő nem írástudó, mindazon által arról olvasó módón publicatio formába az alább írt dolgokat terjeszti a nép előtt a mint csak most Pénteken 30-a martji a helységbeli diaconus Popa Dumitru és egyházfi Popa Kosztán jelenlétekbe cselekedett, ily szókkal kezdvén beszédjét : *Sze fátse instyintzárjé, ke gyi kété részérit szo rigyikát un krejutz kuj ji numélyé Thodorás, gyintij ku putzine oaszte da gyin zi in zi sze szporestye; pene akum, szo adunát, la vo kityévá szutye si mij, Dumnyezeu jo si asutá, ke vre szé fáké gyiréptátye si akuma ij inCzárá Rumunyászké iszprevestye lukru ku˛Boejerii, si gye szo szfirsi lukru binye akolo pene in Pasty o da si intrá katsé, ke un kréjutz o sze viné gyin sosz ka szé szé timple la oláile sze fáke si aitse direptatyé.* — Ilyen szavaikat hallván a köznépek, az edgyik u.m. Ns. Magulitsi István teprenkedve kezdett, hogy ők csak ketten sógorával Gotsa Lászlóval lévél ezen falúban, hogy menthetik meg életüket, azon fordulandó zavaros időben, aval biztassa a fenneb dicsekedő Ungur Ignát : Hogy ne féljen kend Magulitsi uram, mert kendet mivel a mi öltözetünkbe jár, és munkája után él mint mi, csak ne vágassa le többé a haját, hagyja meg a mi szokásunk szerint, és csak egy oláh inget szerezzen hogy magyar ingbe ne találtassék, e veszedelem elől megmentjük, ha különben nem, a kámárájában gödröt ásunk, s oda dugjuk el, hanem Gotsa uramat mert ő kelme magyarosan jár, s írást tudó a több urakkal (:*Pullányi hej márj* : nevesvén az urakat) bizony meg fogják dolgozni, ez mondotta azt is hogy a földös urát ő fogja megőlni csak üsse ki magát a lárma.

Végre nemes Gotsa László és felesége azt is terjeszték elömbe hogy egy 16 esztendős oláh leány szolgálójak egy oda való ismét oláh leány barátnéjával kinek nevét a szolgálójak meg fogja mondani a mult kedden az az 27-dik martii vászonyt fejéríteni künn lévén a kertekbe csak magokra, azt mondótta nekie említett barátnéja, hogy te már hová leszel el mert a nemeseket egy éjszaka mentől előbb meg fogják ölni, s te is magyar nemes embernél lakván, meg fognak ölni téged is.

Azért ezen szolgálót magam eleibe hivatván s külön vevén nevit kinek hívnak kérdeztem, úgy azt is, hogy a vászony fejérítésen micsoda oláh

léany jó barátnéja volt vele a mult kedden künn a kertekben, és az miket mondott légyen nékie? Ki is azt mondá: Engem hívnak Kalapárj Kalarutzának 16 esztendős vagyok illyei oláh születésű, a mult kedden künn lévén a kertekbe vászony fejérítésen ide való paraszt Kornya Paszk leányával Tikával, csak magunkra, a ki velem egy idejű, több beszélgetéseink között, ezeket mondá nekem, hát már te Kalarutza hova leszel el, mert e nemeseket és magyarokat nem sokára egy éjszaka mind meg fogják ölni s te is magyarnál lakván tégedet is biztoson meg fognak ölni, mit tudják azok, hogy te oláh vagy magyar vagy-é, melyen megbúsulva haza jöttem, s asszonyomnak Gotsa Lászlónénak megbeszéltem, és ő keme a férjének.

Ezen igen terhes és mindenkor, annyival most, méltó figyelmet érdemlő, s egyenesen a föld nép lázadására intézett gonosz beszédeknek, a helységben helyt való kinyomozását nem tartván tanácsosnak egyfelől, hogy az ilyen veszedelmes beszédek az egész és talán a szomszéd communitásokba is el ne terjedjenek, másfelől pedig, hogy annál nagyobb hitelességgel több vármegye tiszt urai jelenlétekbe eskessék meg a folyó holnap 3-dik napjára.

Kis Thomát mind azokkal, kikkel a cigánynál folytatott gonosz beszédeit folytatta,

Bégya Adámot az helységbeli deaconus *Popa Dumitru* és egyházfi *Popa Kosztannal* kik előtt a fennebb írt hirdetményt véghez vitte;

Ungur Ignátot a megírt nemes atyafiakkal, kik előtt már megírt beszédjeit folytatta egyébb szin alatt, és holmi rendeléseknek meghallása végett szabadon, csak ugyan számosabb gornyikoknak szem ügyeletek alatt magammal ide Dévára behozattam, és ugyan azon nap, mindgyárt Nagyságod egy hasonló kinyomozásra a Zámi környékbe ki utazván már Déváról a jelen levő tekintetes tiszt uraknak a fennebbi környülállások megértésére ide az nemes vármegye praetoriumához léendő megjelenések, és a dolognak magok előtt való kinyomozása iránti szándékomat hirekké tettem.

. . . .

Déván, Apr. 5-én 1821

. . .alázatos szolgája, Makra Antal,
v. notarius

■ Originalul la Arhivele Statului Budapesta. Reproducere după Hurmuzaki, *Documente privind istoria României* (seria nouă), vol. III *(Solidaritatea Românilor din Transilvania cu mişcarea lui Tudor Vladimirescu)*, documente culese şi publicate de acad. A. Oţetea, Bucureşti, Edit. Academiei, 1967, p. 175—177 (Textul maghiar şi traducerea).

■ 1. Raportul este adresat: *„Către preamăritul domn Alexie Nopcea de Sîlvaşul de Sus, comite suprem de mari merite al nobilului comitat Hunedoara şi unul dintre consilierii interni titulari ai Consiliului directorial suprem al Maj. Sale regale din Marele Principat al Ardealului, cu adînc respect. Oficial, la Deva"*. Textul maghiar: „Méltóságos Felső Szilvási Noptsa Elek úrnak Nemes Hunyad Vármegye Nagyérdemű Fő Ispánnyának és az Erdély Nagy Fejedelemségbeli Fels. Kir. Fő igazgató Tanács egyik valóságos belső tanácsosának alázatos tisztelettel. Hivat — Déván".

1823—1824

AGITAŢII REVOLUŢIONARE ÎNTRE GRĂNICERII BĂNĂŢENI

I. **12**

ADRESĂ PERSONALĂ CĂTRE DOMNUL COMISAR CEZARO-CRĂIESC DOBROWOLLNY, COMANDANT AL CONSILIULUI DE RĂZBOI AL COMANDAMENTULUI GENERAL CEZARO-CRĂIESC BANATIC LA TIMIŞOARA

Vă mulţumesc foarte mult pentru informaţiile pe care aţi binevoit a mi le comunica la 5 ianuarie a.c. cu nr. 19, cu privire la descoperirea în regiunea militară grănicerească a unei scrisori anonime de ameninţare şi vă rog ca, în cazul că veţi cunoaşte alte amănunte în această problemă, să mi le comunicaţi.

Totodată sînt nevoit să vă atrag toată atenţia, ca să nu se comită în viitor vreun abuz cu steagul ce provine din urmele răscoalei de la Cruš ica, din 1808, care se păstrează la registratura de acolo, să-l nimiciţi pe neobservate. Pentru aceasta doresc să primesc şi informaţii exacte despre cancelistul militar Raich, despre comportarea lui în serviciu, despre ideile lui politice şi legăturile ce le are, iar persoana lui să fie ţinută sub observaţie severă.

Spre a se evita agitaţiile

Am onoarea etc.

Viena la 14 ianuarie 1824

Textul german

PRIVATSCHREIBEN
AN SEINE DES K.K. HERRN FELDKRIEGS KOMMISSAIRS BEI DEM K.K. BANATISCHEN GENERAL KOMMANDO DOBROWOLLNY WOHLGEBOREN ZU TEMESVAR

Indem ich Euere etc. für die mir unterm 5. Jänner d. J. No. 19 gefälligst mitgetheilten einen in jenner Militair Gränz Gegend zum Vorschein gskommenen anonymen Drohbrief betreffenden Notizen verbindlichst danke, und Sie ersuche mir soferne Ihnen in dieser Angelegenheit weiter Aufschlüsse bekannt werden sollten, solche ebenfalls gefälligst mittheilen zu wollen, kann ich nicht umhin Sie angelegentlich aufzufordern Ihre gespannte Aufmerksamkeit darauf, dass mit der in der dortigen Registratur aufbewahrten Fahne, welche enstandenden Reste aus der Unruhen von Kruschitza im Jahre 1808 herrühret kein Missbrauch geschehe, unmerklich zu vernichten. Behufs dessen aber den Feldkriegs Kanzlisten Raich, über den ich nähere,

insbesondere seine amtliche Haltung, seine politischen Gesinnungen und seine Verbindungen genau bezeichnende Auskünfte zu erhalten recht sehr wünsche, scharf im Auge zu halten.

Ich habe die Ehre etc.

Wien am 14. Januar 1824

II.

RAPORT SECRET
AL COMISARULUI CEZARO-CRĂIESC DOBROWOLLNY

Nr. 19

Am descoperit că în localitatea Şopot din districtul grăniceresc iliric-valah s-a găsit pe fereastra locuinţei unui caporal din administraţia comunităţii grănicereşti, domiciliat acolo, o scrisoare redactată în limba valahă, care conţinea atacuri extrem de necuviincioase la adresa prea înaltei stăpîniri şi a autorităţilor militare şi civile rînduite.

Această scrisoare anonimă, după cum am fost asiguraţi, a fost trimisă prin comandantul companiei din Bozovici, de care aparţine localitatea, Comandamentului grăniceresc iliric-valah, şi expediată de acesta către Comandamentul general de aici. Ce s-a hotărît aici, cu privire la această scrisoare, nu am putut afla pînă acum.

În primul rînd, scrisoarea conţinea cuvinte de ocară în legătură cu preţul ridicat al sării şi la adresa bancnotelor de hîrtie în circulaţie, apoi ameninţări îngrozitoare împotriva acelora ce vor să împiedice contrabanda de sare, sau se încumetă să aresteze un asemenea contrabandist.

Timpurile lui Horea şi Cloşca ; ; .

Mai departe, se insinuiază în această scrisoare anonimă că, dacă nu se remediază repede situaţia, se va găsi remediul de la sine, şi timpurile lui Horea şi Cloşca se vor întoarce. Atunci va apare şi un al doilea Scribetie[1] (care a fost executat în anul 1811 pentru răscoala de la Crušica din 1808) şi se va pune capăt nedreptăţilor.

Autorul acestei scrisori anonime n-a putut fi încă descoperit pînă acum. Dar compania din Bozovici crede că scrisoarea anonimă a fost redactată în Serbia şi a fost adusă de unul din locuitorii din Şopot, refugiaţi acolo, pentru că mulţi oameni din acea comună se află în Serbia. Scrisoarea a fost dusă în localitatea amintită şi aşezată pe fereastra locuinţei caporalului din administraţie. Eu mă consider obligat să raportez înaltelor instanţe aceste lucruri, întrucît ameninţarea cu revenirea timpurilor lui Horea şi Cloşca lasă să se presupună că autorul scrisorii anonime este un individ mai bine instruit în istoria patriei, decît obişnuit e cazul în clasa poporului de rînd, şi în consecinţă mai periculos.

Totodată trebuie să raportez cu respect şi supunere că între actele mai vechi ale registraturii Comandamentului general de aici se păstrează încă

acel drapel, care a fost făcut în anul 1808, cu prilejul răscoalei de la Crušica și a fost purtat de răsculați.

Cum în această scrisoare anonimă se amintește de răscoală și în special de executatul Scribetie, după umila mea părere ar fi o măsură de prevedere de a se distruge în taină drapelul răscoalei — existent încă — și acest lucru cu atît mai mult, cu cît la registratura Comandamentului general este în funcție cancelistul companiei militare Raich, de religie greco-orientală, prin care, poate, fără nici o intenție și vină ar putea fi amintită existența acestui drapel, într-un loc nepotrivit.

D[obrowollny]

Timișoara la 5 ianuarie 824

[Pe verso :] prezentat la 12 ianuarie 824. N. 287

Textul german

N°. 19

Wie ich in Erfahrung gebracht habe, ist in dem Orte Schopot im Wallach-Illyrischen Gränz Regiments Bezirke auf dem Fenster in dem Wohnhause des dort selbst stationirten Gränz Verwaltungs Korporalens ein in der Wallachischen Sprache abgefasster Brief gefunden worden, welcher äusserst anstössige Ausfälle gegen die allerhöchste Regierung, und der aufgestellten Militair und Zivil Behörden enthalten soll.

Dieser *anonime* Brief soll nach der erhaltenen Versicherung durch den Kompagnie Komandanten in Bosovich, wohin der erwähnte Ort gehört, dem Wallach-Illyrischen Gränz Regiments Kommando übersendet und von diesem an das hiesige General Kommando expedirt worden seyn. Was mit diesem Brief von hier verfüget worden ist, konnte ich bis nun nicht in die Erfahrung bringen.

Vorzüglich soll in diesem Brief wegen den bestehenden hohen Salzpreisen und den vorhandenen Papiergelde schmähend losgezogen, und gräuliche Drohungen gegen jene ausgesprochen seyn, welche das Salzschwärzen verhindern wollen, oder sich wohl gar beygehen lassen sollten, einen Salzschwärzer zu arretiren.

Weiters soll in diesem anonimen Brief angedeutet seyn, wenn nicht schnell die erforderliche Abhielfe verschaft werde, sich die Abhielfe selbst werde verschaft, und die Zeiten von Horá und Kloska eintretten gemacht werden, dann auch ein zweiter Scribettie[1] (welcher wegen der im Jahre 808 zu Kruschitza ausgebrochenen Unruhen anno 811 hingerichtet worden ist) erscheinen werde um den dermaligen Unwesen ein Ende zu machen.

Jener Verfasser dieses anonimen Briefes konnte bis nun noch nicht eruirt werden, die Kompagnie zu Bosovich glaubt aber, dass der anonime Brief in Serbien verfasst, und durch einen der von dem Orte Schopot nach

Serbien geflüchteten Menschen, deren es aus dem erwähnten Orte mehrere in Serbien giebt, in dem benannten Orte gebracht, und bey dem Wohnhause des dort selbst befindlichen Verwaltungs Korporalens, auf dem Fenster gelegt worden ist. Ich halte mich verpflichtet dieses um so mehr zur hohen Kenntniss zu bringen, weil die Drohung von Eintrettung der Horá und Kloskás Zeiten insbesondere vermuthen lässt, dass der Verfasser des anonimen Briefes ein in der vaterländischen Geschichte besser unterrichtetes, mithin gefährlicheres Individuum seyn müsse, als es sonst in der gemeinen Volksklasse der Fall zu seyn pflegt.

Hiebey glaube ich auch in Ehrfurcht und Ergebenheit anzeigen zu müssen, dass bey den älteren Registraturs Akten des hierländigen General Comando, noch immer jene Fahne aufbewahrt werde, welche bey der im Jahre 808 zu Kruschitza ausgebrochenen Unruhen verfertiget, und von den Rebellen auch benützet worden ist.

Da in dem anonimen Briefe von diesem Aufstand, und ganz vorzüglich von dem hingerichteten Scribettie erwähnt wird, so dürfte nach meiner geringen Einsicht die Vorsicht erheuschen, die annoch vorhandene Aufruhrs Fahne um so mehr in Geheim zu vertilgen, als bey der General Comando Registratur der der gr.n.u. Kirche angehörige Feldkriegs Kanzellist Raich angestellt ist, durch welchen — vielleicht ohne aller Absicht und Anschuldigung die Existenz dieser Fahne am unrechten Orte erwähnt werden könnte.

D [o b r o w o l l n y]

Temeswar 5ten Januar 824

[Pe verso :] Praes.d.12. Jener 824 N. 287

■ Allgemeines Verwaltungsarchiv, Wien, Polizei Hofstelle. Zl. 287/1924; Arh. St. Buc., microfilme Austria, rola 11, f. 11—15.

■ 1. În răscoala grănicerilor români și sîrbi din granița militară bănățeană, sau tulburările de la Crušica din 1808, conducători au fost căpitanul P î r v u J u m a n c a și locotenenții T o m a S c r i b e t i e (Sripetie, Scrubetie) și P e t r u S t o i c a.

1826 – 1832
Temeiuri şi trebuinţe „spre obşteasca fericire"

CU „FABRICI FIEŞCARE STĂPÎNIRE ÎŞI FOLOSEŞTE NORODUL"

13

CONSTANTIN RADOVICI DIN GOLEŞTI [DINICU GOLESCU], ÎNSEMNARE A CĂLĂTORII MEALE ...

Această mulţime de fabrice sînt în toate ţinuturile evropeneşti, căci cu aceste fabrici fieşcare stăpînire îşi foloseşte norodul, de aceea fac şi felurimi de ajutoare acelora ce întemeiază fabrice, iar nu împotrivă, să le ia domnii bani pentru căci au fabrici. Mare pagubă este la o ţară de a-şi scoate tot materialul nefabricarisit, vînzîndu-l în alte ţări cu un prost preţ, şi apoi să-l cumpere iarăşi cu preţ de 30 ori mai mult. Mare pagubă este cînd o ţară în veci cumpără toate lucrurile du prin alte ţări şi acele nu cumpără nici un lucru fabricarisit dintr-aceasta, cum este în ticăloasa patria noastră, care are în lung 2 hotare, unul despre miazăzi şi altul despre miazănoapte, şi pe amîndouă în veci să exportariseşte monedă, neimportarisîndu-să pe nici un hotar măcar un ban. Şi prin cel despre miazănoapte exportarisesc neguţitorii prin mărfurile de la Lipsia şi Paris, iar prin cel despre miazăzi milostivii domni prin arendele domniilor.

Mare pagubă este cînd o ţară în veci cumpără ...

O ! prea puternice Părinte al tuturor noroadelor ! Niciodată nu o să se ridice deasupra neamului românesc acest nor întunecos plin de răutăţi şi de chinuri ? O ! prea bunule stăpîne ! Nu o să fim izbăviţi odată de toate nevoile ? Nu o să ne învrednicim să vedem o rază de lumină care să ne îndrepteze spre obşteasca fericire ? Dar ce zic ? rază ? Iată întreaga lumină s-au arătat de către prea îndurătoriul Dumnezeu trimisă prin preaputernicul Protector şi Apărător al patriei noastre, carele aşteaptă de la noi numai o mică şi uşoară urmare, — unirea, zic, cea spre fericirea obştii. Căci după aceasta vin toate fericirile ; iar făr-de aceasta nici un bine în lume nu să întemeiază ; şi căci în obşteasca fericire va găsi fieşcare şi pe a sa, iar în parte numai străduindu-ne, avem destule pilde : că ne-am pierdut slava, starea şi cinstea, ajungînd şi în hula lumii. Unirea spre folosul obştii ne fericeşte, unirea slăveşte, unirea întemeiază tot binele. După aceasta alergînd, fraţilor, să o îmbrăţişăm, ca prin fapte să ne cunoaştem că am vrut, dar n-am putut să slujim Patriei !

Unirea spre folosul obştii ne fericeşte

■ Constantin Radovici din Goleşti, *Însemnare a călătorii meale ... făcută în anul 1824, 1825, 1826.* La Buda, 1826, p. 227–229. Confruntată cu ediţia Nerva Hodoş, Bucureşti, 1910, p. 69, şi *Texte din literatura economică în România, secolul XIX*, I, Bucureşti, 1960, p. 24–25.

14

PE SCURT, TRAIUL DIFERITELOR CLASE

DR. CONSTANTIN CARACAŞ, CLASIFICAREA LOCUITORILOR

Boieri și țărani

Oricum s-ar privi clasificarea locuitorilor Valahiei, fie din punct de vedere politic, fie din punct de vedere fizic al ocupațiunilor lor, [aceștia] se împart în două clase : boierii, adică nobilii, și sătenii, adică țăranii. Comercianții și meseriașii, dintre care cei mai mulți sînt de alte neamuri, se socotesc în prima clasă, fiindcă din punct de vedere al traiului aflu puțină diferență între cei dintîi și cei din urmă ; căci toți comercianții și toți cîți dobîndesc o pozițiune bănească mai bună se silesc în toate chipurile și cu toată întinderea luxului să imite viața boierilor. Dintre cei învățați, dacă vom scoate pe puținii preoți demni de a-i socoti în această profesiune și pe medici, ceilalți, care sînt și mai mulți și care intră în cariera profesorală, instruind fie în particular pe tinerii nobili, fie în școli publice, toți duc același trai ca și boierii ; neocupîndu-se exclusiv numai cu studiile și avînd destul timp pentru distracțiunea și repausul spiritului, nu pot nici ei să fie scoși dintre cei dintîi. Numai bieții țărani se deosebesc în toate de cei din clasa dintîi și compun clasa a doua, căci, împilați sub jugul despotismului și gustînd din amărăciunile lui, duc un trai plin de mizerii ; de aceea mulți se disting de prima clasă prin starea materială și prin puterile spiritului.

Risipa și dezordinea vieții boierilor

Cei mai mulți dintre cei ce compun clasa întîia a boierilor locuiesc în proprietățile lor. Dintre ei se numesc în tot anul la dregătoriile guvernului, iar chipul cu care se poartă sarcinile acestor dregătorii este mai mult o petrecere și o distracțiune a spiritului, în timp ce venitul bogat al funcțiilor este motiv de cel mai mare belșug. Le lipsește însă pînă și solicitudinea pentru proprietățile lor private, care ar trebui să le ocupe și corpul și spiritul, căci le dau în arendă. Totul tinde la lenea sufletească și sînt prilej de desfătare personală, dar sînt și cauzele risipei și dezordinei vieții lor, fiindcă nu se ocupă nici cu alte exerciții de spirit, nici că se aplică cu perseverență la studii. Abia numai de cîțiva ani unii nobili și cetățeni fruntași au început să conceapă dorul de învățături filozofice, totuși suflul domnitor al moravurilor trage pe tineri spre lene și veselii, împiedicînd progresul folositor al instrucțiunii. Ducînd o viață nemernică, ei sînt veseli, voioși, corpolenți și înclinați către plăcerile trupești.

Comercianții

Același lucru se observă și la comercianți, căci și aceștia trăiesc viața veselă ; ei nu întîmpină dificultăți în profesiunea lor, care, în Dacia, fără multă strădanie a trupului și a minței poate aduce mult cîștig. Cei mai mulți dintre aceștia mai au de încasat și veniturile moșiilor lor proprii sau ale celor boierești pe care le țin în arendă, așa că de cele mai multe ori duc viața molatecă și veselă, aplecați către lux și iubind sindrofiile și petrecerile cu boierii, cu care trăiesc mai mult și sufăr aceleași consecinți ale lenei în privința sănătăței trupului și a dispozițiunei sufletului. Numai unii cu pozi-

ţiuni mai inferioare se disting; căci, siliţi a sta mereu în prăvălii, expuşi la intemperii şi răceli, îşi vatămă puterile trupeşti.

Meseriaşii, dintre care mulţi sînt de alte neamuri, se numără şi ei în prima clasă, cu diferenţa că se dedau la lucrări corporale, însă nu cu multă osteneală ca să-şi vatăme sănătatea. Şi acestora le place foarte mult veselia şi petrecerile pe la ţară, mai ales în zilele de sărbătoare. Dar fiindcă dintre ei sînt mulţi dedaţi la beţie, îşi pierd sănătatea, cum se şi vede din atonia şi enervata stare a corpului lor. Meseriaşii

Clasa a doua, adică a sătenilor, este diametral opusă celei dintîi. Tot traiul lor este o ocupaţiune continuă, plină de osteneli şi supărări, şi cu-toate acestea nu capătă altceva decît puţină mîncare searbădă; căci amărîtele lor strădanii abia-i ajută ca să întîmpine răspunderea dărilor exagerate cu care mereu sînt încărcaţi. De aceea, nealegîndu-se cu nici un cîştig, orice lucru îl fac alene, evitînd cît pot osteneala; principalul obiect al grijei lor este să economisească cîteva parale mărunte ca să se poată înveseli duminicile şi sărbătorile pe la cîrciumi. În acele puţine minute se desfătează şi se îmbată ca să uite mizeriile cele amărîte; dar şi această mulţumire li se interzice adeseori, căci sînt siliţi ca şi duminicile şi sărbătorile, iarna şi vara, să lucreze pentru nevoile publice ce-i reclamă consecvent. Însă din cauza proastei nutriţiuni şi a muncii continui, constituţiunea lor fizică este şubredă, întîrziată şi debilă. Clasa sătenilor

Cu mare şi multă întristare a sufletului meu sînt silit să aşez tot în această listă şi pe preoţii de sate, care, priviţi ca reprezentanţi ai Sfintei Evanghelii. s-ar fi cuvenit să constituie o clasă mai respectabilă şi mai de cinste. Dar aceşti nefericiţi nu se deosebesc cu nimic de turmele lor nici prin trai, nici prin educaţiunea morală; ei sînt condamnaţi la toate muncile cîmpului ca să-şi întîmpine dările la care sînt supuşi. Cei de oraşe duc trai ceva mai liniştit, dar sînt trîndavi şi departe de caracterul venerabilităţii care se cuvine servitorilor celui înalt. Preoţii de sate

Din această descriere pe scurt a traiului diferitelor clase se observă că cei din prima clasă se deosebesc mult de cei din a doua în ceea ce priveşte viaţa. Traiul amîndurora tinde mai mult spre stricăciune decît spre păstrarea şi întărirea puterilor trupeşti şi a igienei; căci puterile fizice robuste ale celor dintîi se vatămă de abuzuri, de excese şi de lene, iar ale celorlalţi se consumă şi degenerează din cauza muncilor continui şi forţate, a lipsei, a proastei nutriţii şi a amărăciunilor sufleteşti; de aceea atît corpul, cît şi mintea le sînt prostite. Traiul acestor clase ...

■ Pompei P. Samarian, *O veche monografie sanitară a Munteniei. Topografia Ţărei Româneşti, de dr. C. Caracaş. (1800–1828)*, Bucureşti, [1937], p. 80–82; reprodus în *Texte din literatura economică în România, secolul XIX*, I, p. 31–33.

FAMILII A UNEIA ŞI ACELEAŞI... LĂCUINŢĂ

15

COSTACHI CONACHI, TEMEIURILE ŞI TREBUINŢA DESFIINŢĂRII VĂMII ÎNTRE MOLDOVA ŞI ŢARA ROMÂNEASCĂ

Unirea dintre valahi şi moldoveni

Deosăbirea între niamurile lumii după cel întăi cuvînt fiind legea închinării, limba voroavei şi depărtarea lăcuinţii — iar după al doile, portul, obiceiurile şi stăpînireă — nici una deu aceste nu să văd mijlocind[1] între valahi şi între moldoveni; stăpînirile cari după vremi s-au ispitit întru adevăr a sămăna gălceviri şi neînvoeli, curînd au înţeles că elementurili începătoari fiind tot unele, niamurile aceste nu pot veni în dezbinări şi noăle aşezămînturi care cătră amîndouă vin cu pîrga făgăduinţălor de fericire viitorimii negreşit au trebuit încă mai mult să stringă şi să uniască aciastă conburjioaziea.

Milcovul şi Sărăţelul, „un prost gard"

Dintr-un început gheneralnic ca acesta plecînd şi coborîndu-ni cătră cele în parte, agiungem la hotarul Milcovului şi Săreţălul care desparte aceste doă lăcuinţă; nice unul, nice altul fiind decît nişte sămne pe faţa pămîntului, precum ar fi un prost gard între doi lăcuitori vecini. Mărginenii unei părţi, cu a alteea, nu s-au socotit decît nişte familii a unie şi aceştie relighii, graiu, lăcuinţă, port, obiceiu şi stăpîniri. Iei nu au fost opriţi de împărtăşiri între dînşii, fiea prin înrudiri, fiea prin agiutorărili ce un pămînt cătră altul făgăduia în trebuinţele, încît şi căutărili şi toate cele dintre dînşii trebuincioasă vînzări, [de] vite, pîine, lemne, treceri la coasă, la arat, chiriile şi în orice altă între dînşii agiutoriri, nu numai oprite, ce nici lovite de plăţi de vamă nu au fost.

Chipurile cu care aceste fireşti împărtăşiri ar trebui a să regularisî

Aşa dar, şi de acum înnainte nu rămîne decît a socoti chipurili cu cari aceste fireşti împărtăşiri ar trebui a să regularisî pentru că nu prin ele să să pricinuiască catahrisuri[2] mari şi însămnătoari pentru veniturile visteriilor acestor doă Prenţîpaturi! Sî socotim să fiea statornicite aceste :

1. Trecirea cu sloboda a lăcuitorilor mărgineni dintr-un Prenţîpat în altul numai cu adiverinţăli pacinicilor[3] lor de prin sate. Afară numai la întîmplări de epidemii şi boale între oameni şi vite, cînd atunce cărmuirili respectivea prin împărtăşiri între eli să iai măsurile ce s-ar socotire putincioasă întru oprire răului de la o parte cătră alta. Şi afară de familii bejănari cari trebui nice cum să fiea primite, ce îndată întoarsă.

2. Dreptate de a treci moldovenii în Valahiea şi valahii în Moldova cu uneltile lucrătoari pămîntului, cu aducerea de lemne, cu măcinatu la mori, nueli, pari, stuh şi altele de aceste, fără de nici o opriri sau plată, afară numai despre dreptăţile proprietarilor cu cari iei sînt îndatoriţi a face învoeli şi tocmeli; iar nu într-alt chip, precum şi pînă acum s-au urmat.

3. Dreptate de vînzări între dînşii, de vite, pîine, cheresteli şi altă trebuincioasă prin tîrgurile de pe margine, fără plată de vamă. Cu aciasta

însă că trecirea în cîrduri de vite de la o partea la alta să fiea supusă plăţii vămilor, însă numai la trecătoare, iară nu şi la întoarcere şi numai la partea . . . s-au pornit a veni . . .

■ După Gh. T. Kirileanu, *Ideea Unirii la marele logofăt C. Conachi*, în *Convorbiri literare*, XLIII, 1909, nr. 1, p. 55—59.

■ 1. Interpunîndu-se. 2. Abuzuri, excese (grec.). 3. Paznicilor.

PLUGĂRIA, TEMEIUL BOGĂŢIEI ŞI FERICIRII UNEI NAŢII

16

PLAN PENTRU UN AŞĂZĂMÎNT DE AGRICULTURĂ SPRE ÎMBUNĂTĂŢIREA ŢARINILOR

Plugăria este cel mai dintîi temei al bogăţiei şi a fericirii unei naţii, pentru care şi vedem toate naţiile cele civilizate (politefsite) să se îndeletnicească la dînsa; bărbaţi înţelepţi şi mari să-şi hotărască toată viaţa lor spre a scrie şi a învăţa în teorie şi practică acest prea folositor meşteşug al agriculturei, şi prin urmare să se înmulţească noroadele dobîndind toate cu îmbilşugare.

A învăţa în teorie şi practică acest meşteşug

Ca să se întrudUcă şi în ţara Rumânească (unde din pricina nenorocirilor s-a ne-îngrijit cu totul agricultura şi s-a lăsat ca defăimată în mîinile neînvăţaţilor săteni) acest nuou metod care astăzi se întrebuinţează în Europa, se pune înainte idea de a se întocmi o soţietate de agricultură care va ajuta ca să se întocmească un *aşezămînt agricol*.

Soţietatea se va alcătui din deosebite mădulare. Cîţi din cei iubitori de neam vor voi să între într-însa, şi să se numească mădulare ale ei, depun cîte doăzeci împărăteşti, fieştecare. Capitalul ce se va aduna de la aceşti soţi prenumăraţi va sluji spre cumpărare de dobitoace, de instrumenturi plugăreşti şi de sămînţe spre facerea zidirilor trebuincioase şi simbria argaţilor şi alte cheltuieli trebuincioase acestui aşezămînt.

Acest aşezămînt agricol întocmit în preajma Bucureştilor va sluji de pildă la lucrarea pămîntului, va introduce şi va face cunoscute instrumenturile cele desăvîrşite de plugărie, întrebuinţarea săditelor livezi, rodurilor ce se hrănesc sub pămînt, şi în sfîrşit deosebitele lucrări care privesc spre creştirea şi felurimea producturilor.

D. *Hristofor Crateru*, care a învăţat agricultură în aşezămîntul agricol al d. Mateiu Dombali în Franţa, se orînduеşte director şi povăţuitor al acistui aşăzămînt.

Din mădulările aceştii soţietăţi de agricultură pe toată luna cel puţin doă părţi din trei să vor aduna de doă ori ca să se sfătuiască şi să se chibzuiască pentru înaintarea agriculturei şi la sfîrşitul fieşte căruia an se va face

9 — c. 587 8

obştească adunare la locul unde este întocmit aşezămîntul ca să se vază lucrările ce se fac acolo, şi folosurile ce urmează dintr-însele.

Directorul, pentru toate veniturile şi cheltuielile, va ţinea socoteală care o va înfăţişa înaintea adunărei, cînd ciştigul ce va rămînea se lasă în voia soţilor prenumăraţi.

Cîţi din soţi vor pofti să întruducă instrumenturile plugăreşti la moşiile sale au dreptul să trimeaţă cîte un om la acest aşăzămînt, unde să înveţe întrebuinţarea tutulor uneltelor.

Începătorul nădăjdueşte că rîvna sa cea iubitoare de om şi de fericirea şi îmbilşugarea naţii rumâneşti va fi socotită de compatrioţii noştri, cari sînt rugaţi şi mai vîrtos aceia a cărora inimă este înflăcărată de nobila rîvnă ca să vază acest folositor meşteşug întins în patria noastră, ca să ajute şi să binevoiască a se prenumăra soţi la această soţietate spre întemeerea şi săvîrşirea aceştii întreprinderi folositoare de obşte.

Cîţi stăpîni de moşie dupe afară vor voi a se face soţi la acest aşăzămînt, să se îndrepteze la redacţia „Curierului Rumânesc".

Cu numărul următor vom arăta şi numărul şi numele binevoitorilor soţi [1].

■ După „Curierul rumânesc", nr. 17 din 11 mai 1830, p. 68. Publicat şi în *Documente privind începuturile mişcării muncitoreşti şi socialiste din România (1821—1878)*, Bucureşti, Edit. politică, 1971, p. 47—48.

■ 1. *Societatea agronomică* sau *Societatea de agricultură* s-a constituit abia în ianuarie 1835 (Cf. „Buletinul. Gazetă oficială", IV, 1835, p. 7; „Agrarul", IV, 1904, 15 ianuarie, p. 753 *(Un document însemnat)*.

17

RĂZVRĂTIREA LUCRĂTORILOR DE LA OCNELE TELEGA

VORNICIA DIN LĂUNTRU. PORUNCĂ CĂTRE DUMNEALUI STOLNICU COSTACHE BURCHI, OTCÎRMUITORUL JUDEŢULUI PRAHOVA

Cinstită Eforia ocnelor, pă lîngă răportul său de supt nr. 125, au trimis la Vornicie răportul cămăraşii ocnii Telega dă la 1-iu a următoarii către Eforie, arătător că după ce în zioa trecută cu mergerea dumnealui baronului Meitani la acea ocnă, au vorbit ciocănaşilor îndăstule spre mulţumirea lor şi le-au şi făcut un dar cuviincios dă bani atît ciocănaşilor, cît şi vătaşilor, încît au mers mulţumiţi pă la casile lor.

Apoi eri, vineri, dă dimineaţă, mergînd cămăraşii la ocnă, cînd şi ciocănaşii împreună cu măglaşii era să meargă la orînduitul magazier ca să-şi priimească plata muncii, în loc să dea merticul dă sare la magazie, ei dăodată cu toţii răzvrătindu-să au început să iasă afară din poarta ocnii cu acele mertice, zicînd că precum odată au avut mertic dă sare joia şi sîmbătă, au să ia şi acum în silnicie.

Mai adăogînd cămăraşii a zice că, vorbindu-le îndăstule asupra aceştii urmări a lor, nu numai nu le-au dat nici o ascultare a să potoli, ci încă în silnicie, luînd toţi merticile dă sare, cu strigări dă înpotrivire le-au dus pă la casile lor, întorcîndu-să unii şi dă al 2-lea înapoi şi în silnicie începînd a scoate şi bucăţi dă sare care cum putea.

Aceste împrejurări toate lîndu-le stăpînirea în băgare dă seamă, cunoaşte că nu poate să mijlocească vreo altă pricină mai însemnătoare decît niscaivaş rele povăţuiri ale unora din vătaşii ciocănaşilor şi ai măglaşilor, cu care au amăgit şi pă cei proşti ce au către dînşii mai multă aplecare. Dă aceea, dar, stăpînirea avînd ipolipsis[1] asupra persoanii dumitale, grăbeşte a te însărcina cu potolirea aceştii neorîndueli cursă din prostimea şi nedomirirea unor asemenea oameni făr'de judecată. Şi cu întradins scrie dumitale ca, întovărăşindu-te cu un cuviincios număr dă dorobanţi supt otcîrmuirea tistului lor să te scoli să mergi la pomenita ocnă şi, după înţelegerea ce vei avea cu cămăraşii de acolo, chemînd înaintea dumitale pă toţi cei ce au făcut această mişcare închipuitoare de silnicie şi vorbindu-le cîte vei socoti dă trebuinţă asupra unei asemenea cutezări a lor, să te sileşti prin toate cele mai cuviincioase şi înţelepte mijloace a-i aduce în stare ca să-şi cunoască supunerea datorii către stăpînire, să se plece legiuirilor întocmite şi să aducă înapoi şi sarea ce din nedomirire o au dus pă la casile lor, să o facă teslim[2] în magazie şi să-şi priimească în bani plata ostenelilor lor după punerea la cale ce este făcută.

O asemenea cutezare a lor ...

Totdăodată cu aceasta să face cunoscut dumitale că stăpînirea, cu cuviincioasă prevedere, au făcut punere la cale ca să vie acolea şi dumnealui colonelu Odobescu, avînd împreună şi un număr dă militari ca, la întîmplare nenădăjduită dă a nu să putea potoli aceasta prin mijlocire dă cuvinte, atunci să se întrebuinţeze şi putere militărească.

Dă aceea dar, pînă a sosi acolo dumnealui colonelu Odobescu, îţi vei face cuviincioasele pregătiri, poruncind prin taină şi supt otcîrmuitorului plaiului Prahova a-şi avea pă lîngă dînsul orînduitul număr dă dorobanţi ca, la întîmplare dă trebuinţă, vestindu-i-să dă către dumneata, îndată să vie la Telega.

Iar după sosirea dumnealui colonelului în Ploieşti, apoi veţi merge împreună şi veţi întrebuinţa cele mai bune mijloace, neabătîndu-te din punerile dumnealui la cale ce vor privi către sfîrşitu cel bun.

Şi, în sfîrşit, cîţi dintre vătaşii ciocănaşilor sau a măglaşilor să vor dovedi căpetenii ai răzvrătirii, aceia să se rădice şi în bună pază să să aducă aici.

1832, octombrie 2. Secsiia 1-iu, masa 2-lea

■ Arh. St. Buc., Vornicia din lăuntru, Ad-tive, nr. arh. 523/1832, f. 13, 14. Publicat în *Documente privitoare la economia Ţării Româneşti. 1800—1850*, culese de I. Cojocaru, vol. II, Bucureşti, 1958, p. 512—513; şi în *Documente privind începuturile mişcării muncitoreşti şi socialiste din România (1821—1878)*, p. 57—59.

■ 1. Consideraţie, vază. 2. Predare (a unui lucru).

1829

VALACHIA ŞI MOLDAVIA SĂ FACĂ AMÎNDOUĂ UN PRINŢIPAT DE SINE ŞI NEATÎRNAT

18

CERERILE CE AR FI PUTUT FACE VALACHIA ŞI MOLDAVIA LA UN CONGRES DE PRINŢI CREŞTINI PENTRU SIGURANŢIIA LOR CEA DIN AFARĂ ŞI STATORNICIREA CEA DIN LĂUNTRU

Unire

Pont 1. Valachia şi Moldavia să se împreune şi să se facă amîndoă un prinţipat.

2. Hotarele acestui prinţipat să fie despre Turchia, Dunărea; despre Rusia, Prutul şi despre Austria, munţii Carpaţi.

3. Cetăţile, carele sînt dincoace de Dunărea, pe pămîntul Valachiei, adică Brăila, Giurgiu şi Turnu, or să se dărîme de tot pînă în temelii, ori să rămîie supt stăpînirea acestui prinţipat, dimpreună cu tot coprinsul şi locuitorii lor.

Comerţ liber

4. Ostroavele Dunărei cele lăcuite de rumâni să rămîie asemene tot supt stăpînirea acestui prinţipat.

5. Negoţul acestor două întrupate provinţii să fie de tot slobod.

6. Trahtaturile de negoţ să se facă nemijlocit prin cîrmuirea locului.

Independenţă

7. Prinţipatu acestor întrupate provinţii să fie de sine şi neatîrnat de Turchia.

prin răscumpărare

8. Pentru răscumpărarea neatîrnărei acestei provinţii să se îndatoreze cîrmuirea locului a plăti Turchiei acum, odată pentru totdeauna, o sumă de bani, ale căreia capete să poată da pe fiecare an atîta dobîndă, cît era suma ce plătia mai nainte Porţei aceste două provinţii, împreună, supt nume de dajdie.

9. Acest act de răscumpărare să se întărească de Turchia şi de cîrmuirea locului, şi să se adevereze de Rusia; şi apoi să se schimbe, după obiceiu, prin plenipotenţiarii amînduror mai sus pomenitelor părţi.

Armată naţională

10. Cîrmuirea acestor întrupate provinţii să fie slobodă a-şi face cel puţin 25 000 de oaste regulată, după tactica evropienească, pentru paza sa cè din lăuntru şi din afară, şi o flotilă măcar de 25 de vase întrarmate, iarăşi evropienească, pentru siguranţia negoţului său de pe Dunăre.

Alianţe şi tratate libere

11. Cîrmuirea acestor întrupate provinţii să fie slobodă a face aleanţă seau a închie tractaturi de negoţ cu oricine va vrea şi i se va părea mai bine.

12. Să aibă dreptul de a tăiè monedă de ce fel de metal va voi, ca şi celelalte Staturi slobode.

13. Să aibă asemene dreptul de a avea la Ţarigrad un ministru al său însărcinat cu căutarea pricinelor între Poartă şi cîrmuirea locului, şi cîte un consol rumân pe la toate serhaturile, supus la ministru cel mai sus zis.

14. Biserica acestor întrupate provinţii să rămîie de tot neatîrnată de Biserica cea mare a Ţarigradului şi să se cîrmuiască printr-un sinod local, de sine. Neatîrnare bisericească

15. Mănăstirile din aceste două provinţii, închinate după vremi de ctitorii lor la alte mănăstiri greceşti de aiurea, să rămîie toate supt cîrmuirea sinodului local, şi veniturile lor sau să se iè toate pe seama trebuinţelor Statului, sau să se întrebuinţeze după aşezămînturile ce se coprind în chrisoavele cu care s-au închinat de ctitorii lor.

16. Forma cîrmuirei acestor două provinţii să fie monarchie mărginită, după moştenire.

17. Cîrmuirea acestei nouă monarchii să se încrează la vreun prinţ din familiile domnitoare în Germania de Sus, fără însă a se supune sau a se întrupa monarchia aceasta cu alta. Prinţ străin

18. Acest prinţ să se aleagă acum întăia oară de Austria, Franţa şi Englitera.

19. Ales de aceste trei puteri, să se aşeze acum iarăşi întîia dată în Scaunul monarhiei prin Rusia şi prin Turchia, carele să aibă dreptul de a-i da titlu şi rangu ce ele vor găsi cu cale între ceilalţi prinţi domnitori evropeni, fără însă a se mai amesteca de aci încolo la altceva.

20. Acest prinţ, aşezat într-acest chip, să cîrmuiască după o constituţie, în toată viaţa sa. Constituţie

21. La moartea prinţului domnitor, să treacă coroana dimpreună cu toate drepturile ei la moştenitorii săi din linia dreaptă pogorîtoare, însă numai parte bărbătească, după alegerea ce va face el prin dieata sa.

22. De nu va avea moştenitori parte bărbătească, atunci să aibă dreptu de a-şi alege alt moştenitoriu, sau tot din familia sa, sau din altă familie streină, tot parte bărbătească, dar însă fără a fi volnic cel ales de dînsul a schimba ceva din constituţia Statului sau a întrupa Statul său cu alt Stat strein.

23. Prinţu ce va fi să se aleagă, să se îndatoreze a primi, mai înainte de alegerea sa, ponturile următoare, adecă:

I. Să primească credinţa domnitoare a locului şi să se boteze după obiceiul Bisericii noastre;

II. Să încredinţeze prin jurămînt că, ca şi moştenitorii săi, vor cunoaşte de acum înainte de patrie a lor aceste provinţii, se vor numi rumâni şi nu se vor mai strămuta din aceste locuri;

III. Că credinţa Statului pentru el şi moştenitorii săi va fi credinţa ortodoxă a Bisericei Răsăritului;

IV. Că limba Statului va fi limba rumânească;

V. Că el şi moştenitorii săi vor păzi neclintită neatîrnarea Statului, a Bisericei sale şi constituţia monarchiei.

Jurămînt înaintea reprezentanților norodului

24. Acest jurămînt să-l facă prințu cel acum întăie oară ales, precum şi moştenitorii săi cei după vremi, după țerimonia sfințirei sale, înaintea a tot norodul său a înfățoşitorilor norodului, prin graiu.

25. Jurămîntul, după ce se va face în forma cea mai sus arătată, să se întărească de prinț cu iscălitura sa şi, încredințat înfățoşitorilor norodului, ei să-l puie spre păstrare în altarul sfintei Mitropolii, închis într-un sicriaş făcut într-adins, şi pecetluit cu pecetea Statului; care sicriaş să se deschidă numai la moartea prințului domnitor şi la încoronarea moştenitorului, ca să-l întărească şi el, după țerimonia sfințirei sale, cu iscălitura sa.

■ Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*. Vol. X. *Rapoarte consulare prusiene din Iaşi şi Bucureşti (1763—1844)*. Adunate de N. Iorga. Bucureşti, 1897, p. 647—649, („După o copie luată de d. V. A. Urechia [1] de pe original, în posesiunea d-sale").

■ 1: „D. Urechia crede că a cumpărat foaia care cuprinde acest act cu biblioteca poeților Văcăreşti" [Însemnare de N. Iorga].

19

FRATELE E TOT FRATE...

LA MILCOF

De unde-ți vine numele, pîrîu fără putere,
Ce despărțirea neamului tu îndrăzneşti a cere?
Milă-nceputu-ți, Milcof sec, de va să-ți dobîndească!
Sfîrşitu-ți-va, lumea *of*tînd, în veci să te urască.
Desprețuire frații dau puterii-ți neînsemnate!
Căci, despărțit ori depărtat, fratele e tot frate.

Iancu Văcărescu
1830

■ *Colecția din poeziile d-lui marelui logofăt* Iancu Văcărescu, Bucureşti, 1848, p. 375. (Subliniérile ne aparțin — C.B.).

1 8 3 4

UNIREA
ŞI NEATÎRNAREA PRINCIPATELOR

20

BOIS-LE-COMTE, TEMERI ŞI DORINŢE CE MI-AU FOST EXPRIMATE DE LOCUITORI PRIVITOARE LA VIITORUL ŢĂRILOR LOR

⟨Bucureşti, 17 mai 1834⟩

Cînd valahii privesc lucrurile sub acest aspect şi cînd îşi amintesc calea pe care guvernul de la St. Petersburg a urmat-o în Polonia, Suedia, Turcia, Georgia şi Crimeea, sînt încercaţi de un sentiment de spaimă gîndindu-se în ce măsură întreaga dezvoltare care se anunţă printre ei se află în mîinile ruşilor.

Răscumpărarea independenţei

Aceasta este ideea care seamănă la Bucureşti, ca şi la Iaşi, un sentiment general de nesiguranţă şi de neîncredere în viitor, care, în momentul de faţă, este trăsătura cea mai izbitoare a fizionomiei acestor două oraşe, dar mai ales a Iaşului. Încercînd să se elibereze de el, locuitorii valahi şi moldoveni resimt în aceeaşi măsură nevoia să scape de o protecţie, căreia numeroşi dintre ei recunosc că îi datorează mult, dar de a cărei tendinţă în viitor toţi se tem. Astfel, cînd au ajuns să-mi vorbească cu mai multă încredere, am descoperit întotdeauna în străfundul gîndirii lor dorinţa de a se descotorosi atît de protectorul lor cît şi de suzeranul lor, cumpărîndu-şi de la Poartă, printr-un sacrificiu bănesc, independenţa. „Vom face acest sacrificiu, oricît de mare ar fi, spuneau ei, chiar dacă s-ar ridica la cincizeci de milioane de piaştri pentru fiecare principat, şi poate şi mai mult, deoarece Sultanul, desfăcîndu-ne de legăturile de vasalitate, ne-ar desface, prin însuşi acest fapt, de toate legăturile în care ne-a înlănţuit atît de puternic Rusia".

Excelenţa voastră a văzut, din corespondenţa domnilor de Lagan şi Mimaut, că în aceste din urmă împrejurări mai mulţi dintre cei mai de seamă boieri de la Iaşi şi Bucureşti le-au cerut de asemenea să le spună dacă ar putea nădăjdui că Franţa şi Anglia vor fi dispuse să susţină această propunere pe care ei se pregăteau să o facă Porţii. Aceşti boieri îşi închipuiau că, printr-un fericit concurs de împrejurări, Franţa este interesată să susţină toate naţionalităţile, ceea ce ar crea în favoarea ei simpatii care i-ar asigura o imensă putere în Europa. Ei au mai adăugat că, în ce priveşte acest proiect îndeosebi, Poarta însăşi trebuia să-l găsească avantajos de acceptat. „Căci, spuneau ei, teama ca ea să nu tindă să-şi redobîndească într-o bună zi vechea-i putere asupra noastră ne va duce cu gîndul în mod constant spre Curtea de la St. Petersburg, pe cînd, după ce ne vom fi separat definitiv de Constantinopol, toate temerile noastre se vor îndrepta exclusiv spre amenințătoarea vecinătate a Rusiei şi n-am mai vedea în

Sultan decît un protector şi un sprijin; Turcia nu va mai fi atunci pentru noi decît un stat unit cu noi, prin faptul că va împărtăşi cu noi speranţele şi primejdiile noastre. Şi dacă, la independenţa pe care ne-ar acorda-o, ar putea adăuga binefacerea neutralităţii, ea şi-ar crea sie însăşi o barieră împotriva ruşilor şi, cel puţin din această parte, Europa s-ar simţi la adăpost de marşul lor cotropitor". Împrejurările care au survenit atunci i-au împiedicat pe domnii consuli ai regelui să încurajeze realizarea acestei idei şi pe boieri să-i dea curs.

La cererea de răscumpărare a independenţei se adaugă, domnule conte, un alt proiect.

Unire într-un singur stat,

Cele două principate, unite prin originea lor comună, limba, istoria şi actuala lor poziţie politică, năzuiesc să se contopească într-un singur stat. ,,Ele ar realiza în felul acesta, îmi spunea un ministru moldovean, o economie considerabilă în administraţie, o forţă şi mijloace mai mari şi s-ar bucura de ceva mai multă consistenţă în Europa şi de mai multă încredere în viitor. Slaba rezistenţă pe care ar mai putea-o opune cîţiva membrii ai nobilimii faţă de această măsură este puternic combătută de numeroasele căsătorii contractate între societăţile dintre cele două capitale, Poporul n-are nici un fel de prejudecată faţă de valahi, şi noi îl deprindem tot mai mult să se considere ca aparţinînd aceleiaşi familii, obişnuindu-l să înlocuiască numele de moldovean, pe care şi-l dă, cu cel de român, care este numele generic al tuturor celor de rasă romano-dacică. Cei de la Bucureşti ar vrea ca oraşul lor să devină capitala noului stat. Simţim că Iaşul este prea aproape de ruşi ca să se bucure de acest avantaj. Dar la început Domnul şi-ar avea reşedinţa cînd într-o capitală, cînd în cealaltă, dacă nu cumva se va stabili la Focşani care, fiind tăiat de linia noastră de frontieră, este împărţit între cele două principate. Am relua atunci vechiul nume de *Dacia*, nume care nu este necunoscut în Europa, şi care ar fi de natură să stîrnească simpatii în favoarea noastră, învăluindu-ne cu farmecul marilor amintiri istorice, comune întregii noastre naţiuni".

sub vechiul nume: *Dacia*

Ideea reunirii celor două principate într-un mare Ducat al Daciei nu numai că nu a rămas necunoscută ruşilor, dar s-a bucurat, nu de mult, de o oarecare încurajare din partea lor. O instrucţiune, comunicată de domnul Minciaki comitetului pentru reformă, şi care trata despre dispoziţii şi principii generale urmînd a fi introduse în Regulament, amintea cu tărie avantajele şi consecinţele salutare care ar rezulta pentru cele două principate de pe urma grijii pe care ar avea-o ele de a strînge din ce în ce mai mult legăturile ce le unesc, în aşa fel încît să nu facă, pe cît posibil, decît o singură naţiune. Unul din membrii comisiei, domnul Catargi, a luat notă de această recomandare, pentru a propune unirea celor două provincii sub o singură cîrmuire. Această propunere, adoptată de întregul comitet, acceptată de generalul Kisseleff şi de domnul Minciaki, a fost trimisă la St. Petersburg. De acolo, ea s-a înapoiat cu invitaţia de a i se da curs, şi comisia tocmai se ocupa de redactarea ei, pentru a o propune Curţii imperiale şi adunării, cînd domnul Catargi a cerut ca, spre a se evita orice

Regulamentul Organic şi propunerea Catargi

invidie, să se insereze în ea, aşa cum se făcuse şi în Grecia, ca Domnitorul care va fi desemnat să cîrmuiască noul stat să nu aparţină nici uneia din cele trei puteri învecinate. Domnul Catargi are impresia că abandonarea proiectului de unire a survenit din momentul în care a fost făcută această propunere suplimentară. Din clipa aceea n-a mai fost vorba de aşa ceva : fie că Rusiei i s-a părut că recunoaşte, după spiritul în care a fost primit, o intenţie ostilă, fie că acea clauză care urma să-i fie adăugată înşela speranţele ambiţioase atribuite generalului Kisseleff de generalii ruşi, care spuneau că regăsesc în el spiritul, mijloacele şi semnele prevestitoare ale soartei lui Bernadotte.

Crearea unui mare Ducat al Daciei, care să reunească cele două principate, mi s-a părut a fi aici, domnule conte, expresia dorinţei celei mai generale a acestei ţări. Am căutat să mă pun în legătură la Iaşi cu toţi cei ce păreau a fi oameni care luau cît de cît parte la treburi; şi, fără ca eu să-i fi provocat în nici un fel, toţi, după primele fraze schimbate între noi, ajungeau să-mi exprime această dorinţă, şi toţi spuneau, de comun acord, că Moldova nu poate trăi îmbucătăţită şi închisă între vămile ruseşti şi austriece. La Bucureşti am găsit aceeaşi dorinţă în adîncul sufletelor, dar lumea se exprima cu mai multă reţinere. O cerea de altfel deosebirea de caractere şi, de asemenea, împrejurarea că valahii, care posedă toate elementele necesare pentru a exista ca un corp al naţiunii, încearcă mai puţin viu nevoia unei reuniri. Dintr-un interes personal, ei se tem ca nu cumva boierii moldoveni, în comparaţie cu ei mai numeroşi, să vină atunci şi să le ia slujbele : ceea ce aici este o problemă de prim ordin.

„Un mare Ducat al Daciei"

La ideea reunirii celor două provincii se adaugă aceea de a încredința cîrmuirea unui prinț străin. Şi aceasta e o dorinţă generală, care nu e înăbuşită decît în aceia care şi-ar simţi interesele lor private compromise prin realizarea ei ; şi chiar şi dintre aceştia sînt mulţi care se ridică mai presus de acest considerent. „Tatăl meu a fost domnitor, îmi spunea Beizadea Ghica, acum este unchiul meu ; şi totuşi nu există sacrificiu pe care să nu-l fac pentru a-i dărui ţării mele singurele două baze de existenţă care să-i poată permite să spere la o oarecare stabilitate : reunirea celor două principate şi urcarea pe tron a unui prinţ străin". „Am accepta cu lacrimi de recunoştinţă în ochi orice prinţ străin, oricare ar fi el, îmi spunea marele vornic Filipescu, numai să nu fie nici turc, nici rus, nici grec, nici evreu".

Prinţ străin

În sfîrşit, dorinţa de a vedea fie Dacia, fie chiar principatele, în starea în care se află acum, scoase de sub protecţia exclusivă şi poruncitoare a unei singure Curţi şi puse, la fel ca Grecia, sub cea a marilor puteri europene, această dorinţă, exprimată domnului de Lagan încă din 1827, mi-a fost de asemenea ş iîn mai multe rînduri exprimată atît la Iaşi, cît şi la Bucureşti, iar înfăptuirea ei era socotită ca trebuind să completeze opera de regenerare şi de independenţă a acestei ţări.

Împotriva protecţiei exclusive a unei singure puteri

Prezentînd astfel Excelenţei voastre dorinţele pe care le nutreşte opinia publică în Moldova şi în Valahia, simt, domnule conte, că nu indic nimic în ce priveşte posibilitatea sau epoca în care să-şi poată găsi aplicarea. Ba

poate că Excelența voastră va considera că acum este mai mult vorba, pentru guvernanți, de a corobora și de a susține pretutindeni ordinea de lucruri stabilită, decît de a se deda la proiecte care prezintă întotdeauna inconvenientul de a ține spiritele încordate și agitate. Dar, în mijlocul șanselor de viitor, și cînd Europa va trebui poate să se pronunțe, de la o zi la alta, asupra a ceea ce este indicat să se facă cu rămășițele imperiului Sultanului, poate că nu e inoportun să se afle dorința popoarelor care s-ar număra printre aceste rămășițe și ce combinații ar putea în cea mai mare măsură atît să satisfacă nevoile lor, cît și să răspundă intereselor Franței.

Primiți vă rog, Excelență, etc.

Baronul de Bois-le-Comte

Textul francez

BOIS-LE-COMTE, CRAINTES ET VŒUX QUI M'ONT ÉTÉ EXPRIMÉS PAR LES HABITANTS, CONCERNANT L'AVENIR DE LEUR PAYS

Lorsque les Valaques envisagent les choses sous cet aspect, et qu'ils se rappellent la marche que le Cabinet de St. Pétersbourg a suivie en Pologne, en Suède, en Turquie, en Georgie et en Crimée, ils éprouvent un sentiment d'effroi, en pensant à quel point tout le développement qui s'annonce parmi eux, est entre les mains des Russes.

C'est cette idée qui répand à Bucharest, comme à Iassy, un sentiment général d'insécurité et de défiance de l'avenir, qui est en ce moment le trait le plus saillant de la physionomie de ces deux villes, mais plus particulièrement d'Iassy. C'est en cherchant à s'en affranchir, que tous les habitants Valaques ou Moldaves éprouvent également le besoin de se délivrer d'une protection, à laquelle un grand nombre reconnaissent qu'ils doivent beaucoup, mais dont tous craignent la tendance pour l'avenir. Ainsi, quand dans le fond de leur pensée le désir de se débarrasser à la fois de leur protecteur et de leur suzerain, en rachetant par un sacrifice pécuniaire leur indépendance de la Porte. „Nous porterions ce sacrifice aussi haut qu'il faudrait, disaient-ils, fut-ce à cinquante millions de piastres, pour chaque principauté et au-delà parce que le Sultan, en nous dégageant de nos liens de vasselage, nous dégagerait par le fait même de tous les liens dont la Russie nous a si fortement enveloppés".

Votre Excellence a vu par la correspondance de MM. de Lagan et Mimaut, que dans ces dernières circonstances, plusieurs des principaux boyards à Iassy et à Bucharest leur ont également demandé s'ils pourraient espérer que la France et l'Angleterre seraient disposées à soutenir cette proposition, qu'ils se disposaient à faire à la Porte. Ces boyards représentaient que, par une heureuse combinaison de circonstances, la France était intéressée à soutenir toutes les nationalités, ce qui créait en sa faveur des

sympathies qui lui ménageraient une force immense en Europe. Ils ajoutèrent que pour ce projet en particulier, la Porte elle-même devait trouver son avantage à l'agréer. „Car, disaient-ils, la crainte qu'elle ne tende à recouvrer un jour sur nous son ancien pouvoir, nous reportera constamment vers la Cours de St. Pétersbourg : tandis que, une fois que nous serions définitivement séparés de Constantinople, touste nos craintes se tournant exclusivement vers le voisinage menaçant de la Russie, nous ne verrions dans le Sultan qu'un protecteur et un appui ; la Turquie ne serait plus alors pour nous, qu'un Etat uni à nous, par sa participation à nos espérances et à nos dangers. Et si à l'indépendance qu'elle nous accorderait, elle pouvait faire joindre le bienfait de la neutralité, elle se créerait à elle-même une barrière contre les Russes, et de ce côté du moins. l'Europe serait rassurée contre leur marche envahissante". Les circonstances qui survinrent alors, empêchèrent MM. les Consuls du roi d'encourager l'exécution de cette idée et les boyards d'y donner suite.

A la demande du rachat de l'indépendance se joint, Monsieur le Comte, un autre projet.

Les deux principautés ,unies par la communauté de leur origine, de leur langue, de leur histoire et de leur position politique actuelle, aspirent à se fondre en un seul État. „Elles y trouveraient, me disait un Ministre moldave, une économie considérable dans l'administration, une force et des moyens plus grands, et un peu plus de consistance en Europe, et de confiance dans l'avenir. Le peu de répugnance qui pourrait encore exister dans quelques membres de la noblesse, contre cette mesure, est fortement combattue par les nombreux mariages contractés entre la société des deux capitales. Le peuple n'a aucune prévention contre les Valaques, et nous l'accoutumons de plus en plus à se considérer comme appartenant à la même famille, en l'habituant à substituer au nom de Moldave, qu'il se donne, celui de Roumain, qui est le nom générique de toute la race Romano-Dacique. Ceux de Bucharest, voudraient que leur ville devint capitale du nouvel Etat. Nous sentons qu'Iassy est trop près des Russes, pour jouir de cet avantage. Mais dans les premiers temps, le Prince ferait alternativement sa résidence dans l'une et dans l'autre capitale, a moins qu'il ne s'établit dans la ville de Fokchani qui, coupée par notre ligne frontière, est partagée entre les deux principautés. Nous reprendrions alors l'ancien nom de *Dacie*, nom qui n'est pas inconnu à l'Europe, et qui serait propre à exciter des sympathies en notre faveur, en nous environnant du charme de grands souvenirs historiques, communs à la fois à toute notre nation".

L'idée d'une réunion des deux principautés en un grand Duché de Dacie, non seulement n'est pas restée ignorée des Russes, mais a reçu, à une époque tres récente, quelque encouragement de leur part. Une instruction, communiquée par M. Minciaki au comité de réforme et qui traitait des dispositions et des principes généraux à introduire dans le Règlement, rappelait fortement les avantages et les conséquences salutaires qui résulteraient pour les deux principautés du soin qu'elles apporteraient à resserrer de plus

en plus les liens qui les unissent, de manière, à ne faire autant que possible qu'une seule nation. Un des commissaires M. Catardgi prit texte de cette recommandation, pour proposer l'union des deux provinces, sous un seul gouvernement. Cette proposition, adoptée par tout le comité, agréée du général Kisseleff et de M. Minciaki, fut envoyée à St. Pétersbourg. Elle en revint, avec invitation d'y donner suite, et la commission s'occupait de la rédiger, pour la proposer à la Cour Impériale et à l'assemblée, quand M. Catardgi demanda que, pour éviter toute jalousie, on y insérât, à l'imitation de ce qui s'était fait en Grèce, que le Prince qu'on établirait pour gouverner le nouvel Etat n'appartiendrait à aucune des trois grandes puissances environnantes. M. Catardgi attribue à cette proposition additionnelle, l'abandon où fut dès lors laissé le projet d'union. Il n'en fut plus question de ce moment; soit que la Russie crut reconnaître, dans l'esprit avec lequel on l'avait accueilli, une intention hostile, soit que la clause que l'on y voulait joindre trompât les espérances ambitieuses, que prêtaient au général Kisseleff les généraux russes, qui disaient trouver en lui, l'esprit, les moyens et les présages de la fortune de Bernadotte.

La création d'un grand Duché de Dacie, qui réunirait les deux principautés, m'a paru être ici, Monsieur le Comte, l'expression de vœu le plus général de ce pays. Je me suis mis en rapport à Iassy, avec tout ce qu'il pouvait y avoir d'hommes qui prit quelque part aux affaires; et sans aucune provocation de ma part, tous, après les premières phrases échangées en revenaient à m'exprimer ce vœu, et tous s'accordaient à dire que la Moldavie ne peut vivre, morcelée et enfermée entre les douanes russes et autrichiennes. A Bucharest j'ai trouvé le même vœu au fond des cœurs, mais on s'y exprimait avec plus de réserve. La différence des caractères le voulait ainsi; et aussi cette circonstance, que les Valaques qui possèdent tous les éléments nécessaires pour exister en corps de nation, éprouvent moins vivement le besoin d'une réunion. Un calcul d'intérêt privé leur fait craindre encore que les Boyards moldaves, comparativement plus nombreux qu'eux, ne viennent alors à envahir les emplois: ce qui est ici une considération de premier ordre.

A l'idée de la réunion des deux provinces se joint celle d'en remettre le gouvernement à un Prince étranger. C'est également un vœu général, qui n'est étouffé que dans ceux qui sentiraient leurs intérêts privés compromis par sa réalisation: et encore en trouve-t-on beaucoup parmi ceux-là même, qui s'élèvent au-dessus de cette considération. „Mon père a été hospodar, me disait le Bey Zadé Ghika, mon oncle l'est maintenant: et cependant il n'est pas de sacrifice que je ne ferais, pour procurer à mon pays les deux seules bases d'existence qui puissent lui permettre d'espérer quelque stabilité: la réunion des deux principautés et l'élévation d'un prince étranger". „Nous accepterions avec des larmes de reconnaissance tout prince étranger, quel qu'il fût, me disait le grand Vornik Philippesco, pourvu que ce ne fut ni un Turc, ni un Russe, ni un Grec, ni un Juif".

Enfin, le vœu de voir soit la Dacie, soit même les principautés dans leur état actuel, soustraites à la protection exclusive et impérieuse d'une seule Cour, et placées, comme la Grèce, sous celles des grandes puissances européennes, ce vœu exprimé à M. de Lagan dès 1827, m'a été également et à plusieurs reprises exprimé tant à Iassy qu'à Bucharest, et sa réalisation était considérée comme devant compléter l'œuvre de la régénération et de l'indépendance de ce pays.

En présentant ainsi à Votre Excellence les vœux que forme l'opinion publique en Moldavie, en Valachie, je sens, Monsieur le Comte, que je n'indique rien qui soit d'une application dont on puisse calculer la possibilité ou l'époque. Peut-être même, Votre Excellence trouvera-t-elle qu'il s'agit plus maintenant, pour les gouvernements, de corroborer et de soutenir partout l'ordre de choses établi, que de se livrer à des projets, qui ont toujours l'inconvénient de tenir les esprits dans l'attente et dans l'agitation. Mais, au milieu des chances de l'avenir, et lorsque l'Europe peut avoir à prononcer. d'un jour à l'autre, sur la destination à donner aux débris de l'empire des Sultans, il n'est peut-être pas intempestif de rechercher, quel pourrait être le vœu des peuples qui seraient compris parmi ces débris, et quelles combinaisons pourraient le mieux, à la fois, satisfaire à leurs besoins et répondre aux intérêts de la France.

Je prie Votre Excellence d'agréer etc.

Le Bon de Bois-le-Compte

■ După Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*. Vol. XVII *(Corespondență diplomatică și rapoarte consulare franceze 1825—1846)* de Nerva Hodoș. București, 1913, p. 392—395 (din Memoriul baronului Bois-le-Comte către contele de Rigny);

MIȘCARE SECRETĂ PANROMÂNEASCĂ PORNITĂ DIN TRANSILVANIA ȘI BANAT

21

I

AL DOILEA DENUNȚ MASCHEK COMUNICAT DE LT.-COLONELUL ROTH, COMANDANTUL REGIMENTULUI GRĂNICERESC BĂNĂȚEAN

Copie

Către Excelența Sa Consilierul secret cezaro-crăiesc d. General-Colonel, Comandantul Reg. 5 de Cavalerie ușoară, Generalul comandant al Banatului, v. Schneller.

De la binevoitorul cunoscut, am avut iarăși ocazia să aflu următoarele :

Legături cu Țara Românească

1. Pentru susținerea planului, se consideră mai ales util să se păstreze legătura în Valahia cu oamenii cei mai de vază de acolo, deși ar trebui în primul rînd să se dea Valahiei răgazul a se întrema, pentru ca presa liberă care există acolo să fie folosită să editeze ziare valahe care servesc

acestui scop şi să se traducă în limba valahă lucrări franţuzeşti din care emană suflul libertăţii, ca atari publicaţii să fie distribuite naţiunii valahe în Banat şi Transilvania.

Cumpărarea acestor opere şi scrieri să fie finanţată din banii existenţi în Cassa centrală.

Pentru începerea unei revolte generale

2. Totalul banilor existenţi în Cassa centrală în momentul de faţă n-ar fi de natură să acopere cheltuielile necesare nici măcar pentru primul început al unei izbucniri. În orice caz, se sconteazǎ pe jefuirea casselor erariale şi de altă natură, a depozitelor de armament, a magaziilor de muniţii şi depozitelor de praf de puşcă, şi aceasta cu atît mai mult, cu cît forţa militară cezaro-crăiască nu va putea opune vreo rezistenţă puternică în provinciile respective. Astfel, cînd va avea loc izbucnirea în Polonia, celelalte provincii să rămînă liniştite, şi numai atunci cînd cea mai mare parte a trupelor va fi trimisă într-acolo pentru opresiune şi va fi într-adevăr plecată, va trebui ca în celelalte provincii toată lumea să pună mîna pe arme.

Episcopul Bucovinei

3. Societatea speră să cîştige pentru planul ei şi pe episcopul neunit (ortodox) din Cernăuţi[1] ; dar ea îşi bazează această speranţă numai pe atitudinea lui binevoitoare faţă de oamenii tineri.

4. Învăţătorul Maran (cunoscut din primul denunţ), se spune că ar fi deja cîştigat pentru cauză şi că el are sarcina să cîştige mai mulţi dintre prietenii lui mai apropiaţi din Dognecea pentru aceleaşi scopuri, în următoarea vacanţă şcolară.

5. Dl. Miller (cunoscut din acelaşi denunţ), un polonez de origine şi un foarte înflăcărat demagog, se spune că va întreprinde în primăvara viitoare o călătorie în acest scop în Polonia. Dacă voi primi o ştire sigură despre data plecării lui nu voi întîrzia nici un moment să o fac cunoscută Excelenţei Voastre, deoarece supravegherea lui în această călătorie ar putea aduce rezultate.

Marsilieza tradusă în româneşte

În sfîrşit, am onoarea a Vă anexa un exemplar din *Marsilieza* tradusă în limba valahă, destinată de această societate să fie răspîndită în popor, şi am onoarea să remarc cu supunere că, aşa cum crede cunoscutul amintit la început, aşa zisul lor preşedinte ar primi comunicări, prin mesageri, din mai multe părţi, între care şi din Transilvania de la baronul Wesselényi; însă pînă acum nu i-a fost posibil să capete certitudine despre aceasta fără ca să stîrnească bănuieli şi nici alte şedinţe nu au mai avut loc din cauză că ceilalţi indivizi au fost împiedicaţi.

Baronul Wesselényi

În încheiere, îmi permit să adaug cu supunere că în relatarea mea din ... octombrie trecut s-a anunţat, din greşeală, că Guido Kristl ar fi plecat în Transilvania, în timp ce acesta a fost numai la Timişoara.

Caransebeş, 27 ianuarie 1835

Roth

Lt.-colonel

Textul german

Copia

An S. des k.k. wirklichen geheimen Rath, Hr. Gen. Oberst der Caval. des Chev. Leg. Regimente Nr. 5 und Commandirenden Generals im Banat v. Schneller Excellenz

Von dem bekannten Gutgesinnten habe ich so eben Gelegenheit erhalten, nachstehendes in Erfahrung zu bringen :

1. Zur Förderung des Planes wird hauptsächlich dienlich erachtet, daß die Verbindung in der Wallachey mit deren vornehmensten Individuen fortan unterhalten werde, (ob man gleich der Wallachey Zeit gönnen müsse sich vorerst zu erholen) weil die dortorts bestehende freye Presse benützt werden soll, den Zweck fördernde Wallachische Zeitungen und französische Freiheit athmende Werke, wallachisch übersetzt, aufzulegen, um solche unter die wallachische Nation im Banat und Siebenbürgen zu vertheilen.

Der Ankauf dieser Werke und Schriften soll aus den in der Centralkasse vorhandenen Geldern bestritten werden.

2. Die Summe der in der Centralkasse vorhandenen Gelder sey dermalen noch nicht so beschaffen, um die nöthigen Auslagen selbst für den ersten Anfang eines Ausbruchs zu decken ; jedoch rechne man jedenfalls auf die zu plündernden Aerarischen und sonstigen Kassen, Waffendepots, Munitionsmagazine und Pulwerdepositionen, um so mehr als die k.k. Militärmacht in den betreffenden Provinzen keinen kräftigen Widerstand wird leisten können ; es sollen nehmlich, wenn der Ausbruch in Polen geschieht, die übrigen Provinzen sich ruhig verhalten, und erst dann, wenn der grösste Theil der Milit. Macht zur Unterdrückung dahin disponirt und auch wirklich abgerückt seyn wird, hätte in den übrigen Provinzen Alles zu den Waffen zu greifen.

3. Die Gesellschaft hofft auch den griechisch nicht-unirten Bischof von Czernowicz[1] für ihr Beginnen zu gewinnen ; sie soll diese Hoffnung aber nur auf sein gefälliges Benehmen mit jungen Leuten gründen.

4. Der Nationallehrer Maran (aus der ersten Anzeige bekannt) soll für die Sache bereits gewonnen seyn und Auftrag haben , mehrere seiner näheren Freunde in der Bergstadt Dognacska gelegentlich der nächsten Schulferien zu gleichen Zwecken zu gewinnen ;

5. Hr. Miller (eben aus jener Antzeige bekannt) ein geborner Pohle und sehr feuriger Demagog, soll im nächsten Frühjahr eine Reise in dieser Angelegenheit nach Pohlen machen. Da ich von der Zeit seines Abgehens sichere Nachricht erhalte, so werde ich keinen Augenblick säumen, solche zur hohen Kenntnis zu bringen, weil seine Überwachung auf dieser Reise zu Resultaten führen dürfte.

Endlich habe ich die Gnade, die von dieser Gesellschaft zur Vertheilung unter das Volk ins Wallachische übersetzte *Marseillade* ein Exemplar anzuschliessen, und zugleich gehorsamst zu bemerken, daß, wie der Eingangs

berührte Bekannte glaubt, ihr sogennanter Präsident von mehreren Seiten her und darunter auch aus Siebenbürgen von B. Wesselényi durch Bothen Mittheilungen erhalten soll; doch war es ihm bisher nicht möglich hierüber Gewissheit zu erlangen, ohne Verdacht zu erregen, auch fanden wegen Verhinderung der übrigen Individuen bisher keine ferneren Sitzungen statt.

Schliesslich erlaube ich mir noch gehorsamst beyzufügen, daß in meinem unter... 8[ber] V. erstatteten unterthänigsten Bericht, Guido Kristl irrig nach Siebenbürgen abgereiset angezeigt worden, da derselbe nur in Temesvár war.

Caransebes am 27. Jänner 1835

Roth

Oberstltnt

II.

METTERNICH CĂTRE CONTELE SEDLNITZKY, ŞEFUL POLIŢIEI

Viena, 15 februarie 1835

Prin Nota încredinţată cu obligaţia restituirii ei, dl preşedinte consilier aulic de război mi-a comunicat o relatare a lt.-colonel Roth, trimisă, însoţită, de către generalul comandant al Banatului [Schneller] în care apar unele situaţii noi şi nu lipsite de importanţă, cu privire la societatea secretă denunţată de învăţătorul Maschek din Rusca.

Propagandă revoluţionară cu scrieri tipărite în Ţara Românească

Chiar şi la naţia valahă care se află pe o treaptă culturală încă inferioară, propaganda vrea să încerce mijlocul, pe care din păcate îl foloseşte peste tot cu un succes aşa de bogat. Ea vrea să semene printre aceste populaţii spiritul de nemulţumire şi răzvrătire prin scrieri care se potrivesc cu puterea de înţelegere a valahilor, şi contribuţiile membrilor societăţii trebuie să fie folosite în primul rînd în scopul ca astfel de scrieri să fie tipărite la Bucureşti, de unde apoi să fie cît mai mult răspîndite. Dacă în această privinţă intenţia conducătorilor acestor uneltiri este mai puţin îndreptată către perspectiva unei mişcări în Valahia şi mai mult către scopul de a putea desăvîrşi nestingherit planurile lor în această ţară vecină, şi de a avea repercusiuni şi în ţările noastre, urmărirea unui astfel de plan merită deopotrivă atenţia cea mai categorică din partea administraţiei de stat.

Pentru izbucnirea revoltei

Se pare de asemenea că conspiratorii au planul de a întîrzia izbucnirea revoltei aşteptînd pînă ce într-o altă provincie, anume în Galiţia, insurecţia izbucnită acolo va reduce efectivul trupelor în Banat şi Transilvania.

De remarcat este şi faptul că funcţionarul minier, Miller, de origine polonez, vrea să întreprindă la primăvară o călătorie în patria sa. Lt.-colonel Roth ar trebui să primească instrucţiuni de a comunica plecarea acestui om

suspect nu numai la Viena, ci, pentru a evita pierderea de timp, să o aducă direct la cunoştinţa Î. Sale arhiducelui Ferdinand[2].

Pentru a zădărnici uneltirile de la Bucureşti

Cu privire la uneltirile acestei societăţi secrete în Valahia şi în special la folosirea presei de acolo în scopuri revoluţionare, eu sînt de părere că colaborarea Rusiei ne poate fi de foarte mare folos pentru a zădărnici uneltirile sectei de la Bucureşti. În acest scop s-ar putea trimite un agent de încredere rus în Valahia, căruia să i se indice să urmărească aceste uneltiri împreună cu un emisar trimis acolo de Excelenţa Voastră. În cazul cînd Exc. Voastră găseşte această trimitere oportună şi ar fi dispus să trimită pe cineva de încredere acolo, eu aş face din partea mea aceeaşi propunere generalului adjutant, contele Benkendorf. La aceasta aş folosi însă precauţia de a nu-l înştiinţa despre uneltirile propagandistice descoperite în Banat şi Transilvania, ci aş pune accentul principal pe originea poloneză a acestor maşinaţii, pentru că în această problemă Rusia este interesată în egală măsură cu noi, dacă nu şi mai mult.

Rog pe Excelenţa Voastră ca, odată cu remiterea notei Consiliului aulic de război, să binevoiască a-mi comunica dacă crede că afacerea a devenit matură pentru pasul menţionat sau dacă trebuie să aşteptăm o dezvoltare mai mare pentru aceasta.

Anexele la nota menţionată Vă rog să dispuneţi să ajungă, după folosire, la dl conte von Hardegg.

[Metternich]

Textul german

Wien, den 15. Februar 1835

Mittelst der gegen gefällige Rückstellung anverwahrte Note hat mir der Herr Hofkriegsraths-Präsident einen von dem Hr. Commandirenden General in Banat [v. Schneller] einbegleiteten Bericht des Oberstlieutenant Roth mitgetheilt, worin einige neuere und nicht unwichtige Umstände in Betreff der von dem Ruskberger Lehrer Maschek angezeigten geheimen Gesellschaft vorkommen.

Selbst bey der, auf einer noch niedern Stufe der Cultur stehenden wallachischen Nation, will die Propaganda das Mittel versuchen, welches sie, leider mit so reichem Erfolge überall anwendet. Sie will den Geist der Unzufriedenheit und des Aufruhrs durch Schriften, die der Fassungskraft der Wallachen angemessen sind, unter diese Völkerschaften aussäen, und es sollen die Beiträge der Gesellschaftsmitglieder vorerst dazu verwendet werden, derley Schriften in Bukarest drucken zu lassen, und selbe sodann möglichst zu verbreiten. Wann hierbey die Absicht der Oberleiter der Umtriebe auch weniger auf die Aussicht einer Bewegung in der Wallachey als auf den Zweck, in diesem Nachbarlande ungestörter ihre Pläne ausspinnen zu können und von ihm aus auf unsere Länder zurückzuwirken, so ver-

dient die Verfolgung eines solchen Planes ebenmässig die gemessenste Aufmerksamkeit von Seite der Staatsverwaltung.

Es scheint ferner, dass die Verschwörer den Plan haben, mit dem Ausbruche des Aufstandes so lange zu zögern, bis die in einer anderen Provinz, und zwar in Galizien, ausgebrochene Insurrection den Truppenstand im Banate und Siebenbürgen vermindern würde.

Zu beachten ist auch der Umstand, dass der Bergewerks-Beamte Miller, ein Pole von Geburt, im Frühjahr eine Reise nach seinem Vaterlande unternehmen will: es dürfte der Oberstlieut. Roth die Weisung erhalten, die Abreise dieses Verdächtigen Mannes nicht bloss nach Wien zu berichten, sondern, zur Vermeidung des Zeitverlustes, direckt zur Kentnis S.H.H. des H.E.H. Ferdinand[2] zu bringen.

Was nun die Umtriebe dieser geheimen Gesellschaft in der Wallachey, und besonders die Benützung der dortigen Presse zu revolutionären Zwekken betrifft, so bin ich der Meinung, dass uns Russlands Mittwirkung sehr nützlich werden kann um die Bestrebungen der Sekte in Bucharest zu vereiteln. Hiezu könnte ein vertrauter Russischer Agent nach der Wallachey beordert, und angewissen werden, mit einem von Eurer Excellenz dahin Abgeschickten Kundschafter gemeinschaftlich diese Umtriebe zu verfolgen. Im Falle Eure Excellenz diese Sendung zweckmässig finden und bereit seyn solten jemanden Jhres Vertrauens in diese Gegenden zu schikken, würde ich meinerseits dem H. General Adjutanten Graf Benkendorf den gleichen Antrag machen. Hiebey würde ich jedoch die Vorsicht gebrauchen, ihn von den im Banate und in Siebenbürgen entdeckten, propagandischen Umtrieben nicht zu unterrichten, sondern auf den Pohlnischen Ursprung dieser Machinationen das Vorzüglichste Gewicht legen, weil Russland hiebey, mit uns gleich, wo nicht noch mehr betheiligt ist.

Ich bitte Eure Excellenz, mir unter Rückstellung der Hofkriegsräthlichen Note, gefälligst eröffnen zu wollen, ob Sie glauben, dass die Sache schon jetzt zu dem eben angedeuteten Schritte reif sey, oder hiezu eine grössere Entwicklung abzuwarten wäre. Die Beylagen der erwähnten Note bitte ich, nach gemachtem Gebrauche, an den H. Grafen von Hardegg gelangen lassen zu wollen.

[Metternich]

■Haus-Hof-u. Staatsarchiv, Geheime Akten, Rucksberg 1835–37. De asemenea C. Göllner, *Conspirația emigrantului polon Adolf David*, în "Revista istorică", XXIII, 1937, nr. 7–9, p. 246–249, după un exemplar, deteriorat, de la Allgemeines Verwaltungsarchiv, (citat în continuare A. V. A.) Polizei Hofstelle, Fasc. 374/1835

■1, Isaia Băloșescu, *episcop* al Bucovinei, 1823–34. 2. Ferdinand de Este, guvernatorul Galiției; și, între 1834–37, comisar imperial și președinte al guvernului transilvan.

1 8 3 7

MIHAI VITEAZUL SAU „CE POATE SĂ FACĂ O NAŢIE UNITĂ"

22

F. AARON, IDEE REPEDE DE ISTORIA PRINŢIPATULUI ŢĂRII RUMÂNEŞTI

Astfel se săvîrşi, printr-o ucidere hoţească, în vîrstă de 43 ani, viteazul Mihai a căruia moarte a umplut cu o înfiorare plină de gheaţă inimile tuturor acelora care privea întrînsul un geniu rar al veacului aceluia şi care, în admirarea de isprăvile lui cele minunate, nu-i tăgăduia titlul de Mare. Viaţa politică a lui a fost un fenomen iute trecător; a fost supus la mii de greutăţi, şi a întîmpinat piedici îndărătnice; cu toate acestea duhul lui a străbătut prin toate, a triumfat despre toate. Prin lucrările sale cele viteze a interesat omenirea, a tras la sine recunoştinţa veacurilor, şi s-a alăturat în rîndul bărbaţilor celor mari. Cu energia caracterului său celui deosebit, cu tăria braţului său celui nebiruit, şi cu statornicia sufletului său celui mare a oprit vitejeşte potopul puterii turceşti, de a nu se întinde asupra Europii de la Apus şi de a nu se lăţi barbaria în locurile pe unde pătrundea el. De cînd turcii osmani au înfipt picior statornic la răsăritul Europii şi au îngrozit toată partea aceasta de lume, naţiile creştine, pe care poziţia geografică sau politică le făcea să tremure de puterea lor, n-au avut, afară de Ioan Corvin, alt erou mai mare, nici creştinitatea apărător mai fierbinte. Cu adevărul în inimă şi în buze, cu crucea într-o mînă şi cu sabia într-altă mînă, a răsbătut barbaria şi a asigurat omenirei creştine pace şi linişte; a înlesnit înaintările civilizaţiei şi a făcut să crească blagoslovenia de unde era să se semene blesteme. De ar fi lucrat împreună cu dînsul şi alţi stăpînitori; de n-ar fi întîmpinat atîtea greutăţi de o dată; de n-ar fi avut a face cu oameni ca Sigismund Batori, Ieremie Moghila şi Basta, şi de i-ar fi fost hărăzit de sus un curs politic mai lung, era în stare să săvîrşească ceea ce alţii numai au gîndit sau numai au început. Omenirea creştină i-a rămas recunoscătoare pentru ceea ce a făcut pentru dînsa; faptele lui cele slăvite sînt trîmbiţate în toate părţile; isprăvile lui cele mari împodobesc foile istoriei omenirei şi meritele lui s-au învrednicit de o pomenire neuitată!

Un geniu rar al veacului aceluia

Dar rumânii toţi de obşte au trebuit cu mai adîncă amărăciune să simţă pierderea lui Mihai. El a trăit destul pentru sine, pentru a-şi face o slavă, un nume mare care niciodată nu va peri; dar a murit prea devreme pentru proiectele sale cele mari ce le formase pentru fericirea naţiei rumâneşti. De la marele Traian şi pînă la el rumânii nu s-au norocit ca din sînul lor să se nască alt om mai mare decît dînsul; cincisprezece veacuri au lucrat ca să facă mărirea lui. Vremile cele grele aduseseră pe toţi rumânii într-o stare de suferiri amare; toţi aştepta un mîntuitor. Arătarea lui Mihai în

Un nume care nu va pieri

mijlocul lor a fost ca un fulger strălucitor care dete duhului rumânesc celui amorţit o lovitură electrică; rumânii se deşteptară; cunoscură trimiterea lui din ceriu, şi alergară la glasul lui cel propovăduitor de mîntuinţă. El era eroul, era idolul lor, era viaţa şi fericirea lor, rumânul care făcea cît toţi rumânii. Sub comanda lui, rumânii cu armele în mînă dezvoltară o putere destoinică de a supune pe vrăjmaşi; destoinică de a trage admirarea şi lauda celorlalte naţii; vrednică de numele şi sîngele ce-l purta în vinele lor şi de drepturile ce dorea să dobîndească. Acestea era vremile cele eroice ale rumânilor. Geniul lui Mihai croia, şi rumânii puind în lucrare făcea minuni. Unind pe toţi rumânii într-un tot, făcu o naţie mare, vrednică de recunoaşterea altor naţii, destoinică de a se apăra şi în stare de a se civiliza. Aceasta era vremea cea mai slăvită pentru rumâni, era o epohă care prevestea pentru dînşii un veac de aur. Încă puţin şi rumânii s-ar fi fericit. Împrejurările, soarta, nenorocirea a precurmat zilele acestui om mare înainte de a întemeia puterea aceasta nouă a rumânilor. Următorii lui, sau nu moşteniră duhul lui cel mare, sau nu putură a urma pe drumul cel croit de dînsul. Unirea şi statul rumânilor trecu ca un vis; naţia rumânească iar se tăie în părţi; rumânii iar căzură sub puteri streine sau deosibite, şi vremile cele grele mai dinainte iar se întoarseră. În necazurile, suferirile şi durerile lor strigară multă vreme: Mihai şi mîntuinţă! Dar Mihai nu mai era!

„Unind pe toţi rumânii într-un tot"...

Mai mult însă decît toţi, rumânii din Ţara Rumânească au plîns moartea cea fără vreme a lui Mihai. Născut aci în neşte vremi nefericite, norocirea ţării sale l-a adus ca să şază pe scaunul moşilor şi strămoşilor săi. Dar duhul lor cel mare nu se putea mulţumi ca să şază pe un scaun ocărît şi să cîrmuiască o naţie roabă. Ca un alt Temistoclu se sili ca să-şi desrobească ţara, să facă respectat scaunul rumânesc şi să dea în mîna rumânilor putere de a-şi ţinea vrednicia lor. El făcu inimile rumânilor priimitoare de simtimente înalte şi duhul lor întreprinzător de lucruri mari. Cinstea, vrednicia, mîndria, patriotismul, slobozenia, acestea era ideile de care era absorbiţi rumânii din Ţara Rumânească în vremea cîrmuirei lui cei viteze. Din rumâni apăsaţi subt un jug greu, amorţiţi printr-un dispotism nesuferit şi degradaţi printr-o tiranie sălbatică, făcu oameni slobozi, făcu atîţia eroi care dădură lumei probă de ceea ce poate o naţie slobodă şi cîrmuită de un prinţ mare. Niciodată Ţara Rumânească n-a fost mai slăvită şi mai vrednică de respectul şi cinstea altor staturi ca în vremea aceasta. Ca să îngrădească, să întemeieze slobozenia şi să asigureze ţării fericire vecinică, croi proiectul acel mare de a uni pe toţi rumânii într-o putere. Cu armele în mînă înfiinţă proiectul acest favorit al său şi vrednic de un rumân mare ca dînsul; dar cînd era să întemeieze statul acest nou al rumânilor, se răpi din viaţă, printr-o moarte hoţească. Sgomotul acel mare ce-l făcură armele rumâneşti pentru slava şi fericirea ţării se linişti; Ţara Rumânească iar căzu sub greutatea soartei mai dinainte; alt Mihai nu se mai născu pentru dînsa; în locul slavei de atunci, veni smerirea şi umilirea; tot folosul a fost că turcii se-nvăţară a respecta drepturile ţării pînă mai tîrziu.

„Niciodată Ţara Rumânească n-a fost mai slăvită"

Dar datoria istoriei rumâneşti fie ca să păstreze în veacuri isprăvile acele minunate ale acestui Ahil rumânesc vrednic de a-şi avea Omerul său[1] care să fie cartea vitejiei, cartea rumânilor, cartea care să se citească cu drag de către oricine. Rumânii aibă a se mîndri cu eroul acesta care se luptă ca un leu pentru pricina cea sfîntă a desrobirei şi a slobozeniei lor. Aducă-şi aminte de ceea ce poate face o naţie unită cînd este norocită ca să se nască dintr-însa un om mare. Nu-şi uite niciodată că ţărînei celii scumpe a lui Mihai Viteazul, pomenirei lui celii mărite, şi aducerii aminte de faptele lui cele slăvite, sînt datori a-i înălţa un monument la care să aducă totdauna recunoştinţă pentru ceea ce a vrut el să facă pentru dînşii, şi lacrămi pentru pierderea lui cea fără vreme!!!

Românii aducă-şi aminte

■ F. Aaron, *Idee repede de istoria Prinţipatului Ţării Rumâneşti*, de... profesor de istorie generală în Colegiul naţional Sf. Sava din Bucureşti, Tomul II, Bucureşti, În Tipografia lui I. Eliade, 1837, p. 317—322.

■ 1. Acel Homer n-a întîrziat a se ivi, chiar dintre elevii şi învăţăceii lui Florian Aaron: El a fost Nicolae Bălcescu.

1838
Progres... reacţiune...

PENTRU „TRIUMFUL AL TUTUROR ROMÂNILOR"

23

FLORIAN AARON, DIN BUCUREŞTI, CĂTRE G. BARIŢIU, LA BRAŞOV

Domnule şi frate

Scrisoarea domniei-tale de la 20 ian. m-a umplut de o bucurie care cu atît a fost mai mare, cu cît a fost mai neaşteptată. Nădăjduiesc că începutul acesta va întemeia între noi o corespondenţă pe care o doresc din toată inima. Sînt român şi transilvănean şi am datorii netăgăduite de a cunoaşte starea ţării aceea pe care o poci afla totdeauna de la domnia-ta.

În scrisoarea adresată către mine te minunezi de înaintările noastre de aici; ne fericeşti că trăim într-un stat cu oarecare existenţă a sa politică şi dai dreptate sporurilor ce ies în toată vremea din opintirile noastre. Crede-mă însă că eho face mai mare zgomot decît însuşi sunetul. Nu zic că nu facem ceva, dar nu cu chipul acela cu care se aude şi cu folosul acela ce se aşteaptă de toţi românii bine gînditori. Rugina grecismului nu s-a şters încă; galomania[1] împărăţeşte cu un schiptru de fier; literatura română n-are adoratori decît pe tinerimea care se formează acum prin şcoale; aşadar, orice producţie literală întîmpină piedici sau e zadarnică ori, în sfîrşit, n-are nici o cinste. Cu toate aceste, tot iese, tot se face cîte ceva, pentru că se găsesc entuziaşti sau zeloşi care îşi jertvesc şi punga şi viaţa lucrînd pentru a grăbi viitorul acel slăvit la care trebuie să ajungă posteritatea, căci de noi s-a trecut.

Domnia-ta te plîngi pentru piedica acea fatală care vă opreşte de a citi producţiile literale de aici şi pe noi ne lipseşte de plăcerea acea simtimentală că lucrăm pentru toată românimea ! Vina o arunci asupra magnaţilor noştri; ai dreptate, dar nu-i osîndi mult. Ei sînt crescuţi greceşte sau franţuzeşte, prin urmare nu sînt români; afară de aceasta, ei închipuiesc o castă, o aristocraţie. Cum socoteşti dar acum că aceşti oameni, povăţuiţi de un egoism atît de înghiesuit, pot a se gîndi şi a lucra pentru un interes naţional ?

Eu şi un alt coleg al meu ne-am apucat ca să dăm afară un jurnal politic, industrial; comerţial şi literal care să iese pe toată zioa[2]. Această

foaie a început la 1 ian. şi urmează regulat. Ca să dăm o întindere mai mare acestui jurnal, noi am scris de atunci la Viena, cerînd voie şi slobozenie ca acel jurnal să fie priimit şi în provinţiile austriace după tarifa celorlalte gazete. De vom fi norociţi ca să dobîndim ceea ce cerem, atunci curaj numai; biruinţa este a trei particulari şi triumful al tuturor românilor. Mă tem însă mult că nu o să izbutim nimic; oricum noi am cercat, ne-am făcut datoria; şi cînd ceilalţi toţi nu făcea nimic, noi avem mulţumire că am mişcat treaba!

Atît pentru comunicaţia stabilită.

Mă bucur că „Foaia literală"[3] a căzut sub mîna d-tale şi nădăjduiesc să videm lucruri care o să-ţi facă cinste înaintea a toată românimea; îmi pare rău însă că mie nu-mi vine după cum eram prenumărat la „Foaia duminecii"[4]. Ai bunătate, domnule, şi socoteşte-mă între prenumăraţi, trimiţîndu-mi totdeodată şi foaia politică nemţească[5]. Acea „Foaie literară" eu nu ţiu să o complimentez altfel decît să o publicez prin organul „României".

Cît pentru jurnalele ce zici că ţi-ar face trebuinţă, adică „Curierul de ambe sexele"[6] şi „Muzeul naţional"[7], iţi fac cunoscut că cel dintîi umblă cam schiopătînd, ieşind abia cînd şi cînd; „Muzeul naţional" a degenerat cu totul; el mai nu este altceva decît ceea ce era „Foaia duminicii" a d-voastră. Alte jurnale literale n-avem. Dacă pofteşti, eu poci să strîng numerile ce au ieşit atît din „Curierul de ambe sexele", cît şi din „Muzeu" şi să ţi le trimiţ; dar sînt puţine şi puţin folos poţi să tragi; căci, după cum zic, unul abia iasă, altul a degenerat.

Soţietatea noastră literală abia îşi mai ţine numele; toată literatura noastră stă în nişte traducţii, care văd lumina cînd şi cînd. Vezi dar că nu e aşa după cum s-aude. De-mi vei da voie, în toată sinceritatea voi descri mai pe larg toate aceste, pe care aici abia ţi le ating.

Îmi pare dar rău că nu poci să-ţi slujesc acum cu nimic; mă bucur numai că am dobîndit prilej de a întinde cu domnia-ta o corespondenţă care mă va folosi mult.

Priimeşte acum, te rog, domnule, încredinţările cinstirei mele,

Al domniei-tale frate şi slugă,

F. Aaron
profesor de istorie generală
şi viţedirector al Colegiului din Sf. Sava

7 fevr. 1838

■ B.A.R., ms. rom. 992, f. 126–127 v: Publicată de G. Bogdan-Duică, *George Bariţiu şi amicii săi. Corespondenţă*, „Tribuna poporului", Arad, VII, 1903, nr. 11, 11 ian./1 febr., şi în *George Bariţ şi contemporanii săi*. Vol. I, *Corespondenţă primită de la Aron Florian, A. T. Laurian şi Ioan Maiorescu*. Ediţie de Ştefan Pascu, Iosif Pervain, Ioan Chindriş şi Titus Moraru, Bucureşti, 1973, p. 9–10.

■ 1. Moda franceză. 2. „România" a apărut la București, sub redacția lui Fl. Aaron și G. Hill, 20 dec. 1837, 1 ian.—31 dec. 1838. 3. „Foé literara", Brașov, 1 ian.—25 iunie 1838. 4. A apărut la Brașov între 2 ian. și 25 dec. 1837. 5. Probabil „Siebenbürger Botte", Sibiu, 1792—1862. 6. București, 1836—1847; a fost condus de Eliade-Rădulescu. 7. București, 5 febr. 1836—26 ian. 1837 și aprilie 1837—martie 1838, Redactor: Eliade-Rădulescu.

„CA ȘI CEI SĂRACI CETITORI SĂ POATĂ AVE ISTORIA PENTRU ÎNCEPUTURILE ROMÂNILOR ÎN DACHIA"

24

IORDACHI MĂLINESCU CĂTRE G. BARIȚIU

Mihăileni în Moldova, 1838 april 19

Domnule redactor!

În luna trecută februar, aflîndu-mă în capitalia Eșul, m-am abonat prin d. pahr. Bojinca la „Foaia" dom-tale, plătind și banii cuveniți; apoi acum găsind doi abonați și aice în tîrgul Mihăilenii unde mă aflu cu lăcuința, și anume d.d. paharnicul Gheorghii Degeratul și sulgeriul Gheorghie Brahă, de la carii priimind și plata pe un an întreg, vă rog ca să binevoiți a le triimeti Foile, de la nr. 1 și înainte, regulat supt adresurile domnilor sale. — Dar pentru că poșta din Austria treci la Eși chiar prin tîrgul nostru, apoi bine voești dom-ta a pune în lucrare ca foile noastre să nu se mai preumble zădarnic pe la Eși, ce dregătoria postii Siretiului din Bucovina să le ecspeduiască la *Rastel Amt din Sănăuți*, prin care punt de graniță nu numai că treci posta, dar și de lăcuința me abie este în depărtare de 300 stînjăni. Totodată veți ave bunăvoință a pune la cale cu dregătoria numitei poste ca să priimască de la mine banii abonaților acestor de acum și acelor ce să vor abona de acum înainte spre a se ecspedui cătră redacția foii acestia.

Cătră aceste adaog a vă face cunoscut că lăzile cu „Istoria pentru începutul românilor în Dachia" de P. Maior, despre care s-au făcut tînguire prin o foaie a dom-tale că s-ar fi văzut în Brașov încă nevîndute, nu pot fi din ediția întăi, ci din cè al doile, tipărită cu cheltuiala me la anul 1834. De aceia eu rog pe dom-ta ca să binevoești a treci următoare înștiințare în „Foaia literală", însă *anonim*, căci eu nici decum nu doresc să se treacă numele meu prin foi publice.

„Istoria pentru începutul românilor în Dachia de P. Maior, tipărindu-se în Buda la anul 1834 a dooă oară tot în Buda, cu addogirea la svîrșitul ei a unor Desputații și un Dialog ce n-au fost trecute în ace dintăi ediție; s-au vîndut pînă acum cîte cu 10½ și 9 țvanțigi argint. Și fiind că dorința proprietariului acestii clasice cărți este ca și cei săraci cetitori să o poată ave, să face știut: că prețul unui ecsemplari s-au statornicit numai pe cinci

ţvanţigi argint, aflîndu-se de vîndut în libreriile din oraşile Eşi şi Bucureşti".

Recomandîndu-mă dom-tale, domnule Redactor, vă rog ca să-mi poronciţi să vă slujesc şi eu la ce mă veţi socoti de vrednic, avînd cinste a fi a domnii tale plecată slugă

Iordachi Mălinescu camenari

N.B. Nu cumva domnule să-mi treciţi numele prin Foi pentru aşa bagate [lă] înştiinţare !

■ B.A.R., ms. rom. 878, f. 32—33; C. Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea naţională, 1834—1849* (citată în continuare *Lupta românilor)*, Bucureşti, Edit. Academiei, 1967, p. 205—207.

DIN VIAŢA BUCUREŞTILOR

25

GRIGORE GRĂDIŞTEANU, DE LA BUCUREŞTI, CĂTRE ION GHICA ŞI ION E M. FLORESCU, STUDENŢI LA PARIS

1838 dechemvrie 16/28, Bucureşti

Iubiţilor prieteni,

Ştiri de acasă...

Vă puteţi închipui bucuria ce a trebuit să încerc cînd, după atîta trecere de vreme, am priimit de la voi doă scrisori deodată ; să vi le numesc care, nu poci, pentru că la nici una nu aveaţi data pusă. După cele ce voi răspunde la vale, veţi înţelege de care pomenesc. Zic aceasta pentru că din ele văz că voi aţi avut bunătate a-mi scrie şi altele, precum cele trimise prin d-l Vîrna[v?], şi pe care eu nu le-am priimit. Neştiind acestea voi negreşit m-aţi osîndit că nu v-am răspuns, dar sînteţi înşelaţi. Singura pricină, credeţi, că este că nu le-am priimit. — Cum ? o să-mi ziceţi, aştepţi să ai întîi scrisoarea de la noi şi apoi să ne scrii ? — Nu, scumpii mei ; eu cunosc cît de important este pentru unu ce e departe de ţara sa a afla ceva despre dînsa, ştiu cîtă plăcere, cîtă bucurie i-ar pricinui cea mai mică veste bună despre pămîntul său şi cîtă iarăşi mîhnire şi întristare cînd ar auzi răul ce domneşte acolo. Cu toate că n-aş voi niciodată să vă sfîşii inima, dar n-am putut nici nu voi putea face altfel pentru două pricini ; cea dintîi este : ţi-aduci aminte, iubite Ghico, cînd ai plecat de aici ce mi-ai zis : Nu voiu, Grădiştene, să-mi scrii numai despre ale sănătăţii ; a doua, nădejdea ce avem în cei de acolea rumâni. Ne zicem totdauna : de se vor înştiinţa acei din Paris de astea, nu vor tăcea.

Din nenorocire însă, precum singur îmi mărturiseşti, *scrisorile n-au putut străbate pînă acolea*. Dar fie, cerul a vrut să vie printr-alt mijloc şi printr-un tînăr ce e departe de linguşire şi părtinire. Mulţumiţi-vă dar de

... de la Camera Deputaților

cîte v-a spus Florescu ; el știe multe și prea importante. De la dînsu puteți afla toate cîte s-au lucrat în cea dupe urmă sesie a Camerii Deputaților, precum despre chipu ce a întrebuințat Rusia ca să se priimească art. cel de pe urmă din Regulament, mijloacele însăle, dezbaterile și sfîrșitul lor, lucruri destul de interesante ca să meriteze publicare. Tot de la el puteți să vă îndestulați despre abuzul ce se face la darea rangurilor ; apoi aveți acolea Regulamentu, căutați articolu atingător de dînsele și nimic mai lesne și mai bun decît a face un articol de jurnal. Suma rangurilor de vreți să o știți este, afară din cele militare, în anul trecut, 361, alte atîtea estimp, și de sfîntu Vasile se gătește a se împărți încă vreo cîteva chile.

Faceți ... articole de jurnal

Starea școlilor

Florescu cunoaște starea școalelor noastre și cum se privesc. Știe de rost cuvintele ce Măria Sa a spus la eczamene. Faceți asemănare între ele și ceia ce a zis Kiselef cînd a vizitat școala, cercetați dorința fiecăruia ce avea pentru înaintarea școalelor și iată un ce iarăși îndreptător. Florescu cunoaște iarăși pe cei din prejuru-ne, or în ce chip veți voi să-i priviți. Florescu a avut destule prilejuri ca să se bucure de Strati și de frații săi, știe multe despre dînșii și încă foarte importante.

Așa dar, iubite Florescule, deocamdată mulțumește-te cu materia cei ai de zidit și cînd o rămînea pe grajdiuri și odăi pentru slugi, mă însărcinez a vă trimite vreo cîteva care de material. Și ca să fiu parolist, voi da de acum arvună : nu că n-aș găsi atunci la vreme, ferească Dumnezeu ! Despre asta să nu ne temem că vom fi vr-odată în lipsă, dar ca să fie, cum am zice, de poruncea1ă.

Profesorii de legi

Nu vă speriați de vă voi zice că în școală s-a orînduit în anul acesta încă trei catedre de legi. Ca să fie bun legiuitor cineva are trebuință de științe ce nu se află în școala noastră sau, și de sînt unele, dar cum se predau ? Condica comercială s-a dat d-lui Racoviță ; condica țării sau pravila lui Caragea d-lui Ferichid, și Regulamentu cu condica criminală d-lui C. Brăiloiul. Dreptul roman a rămas pe seama lui Moroi. Din profesorii cei noi dl. Racoviță se deosibește.

Cu toate că v-am scris despre eczamenile ce s-au făcut în anul acesta la școală, dar poate să nu fi priimit nici acea scrisoare și de aceea vă dau printr-aceasta oare care noutăți despre dînsele. Cu prilejul acesta s-au zis trei cuvinte. De ale Băleanului nu pomenesc, din celelalte doă, al lui Aron a fost foarte frumos, foarte bun. Sujetul era istoria noastră pînă în vremurile de acum. Credeți că nimic nu era mai frumos de cît să se fi aflat cineva atunci în sala eczamenului. Rumânii plîngea de bucurie sau de durere, grecii se busumflaseră și șăde ca pisicile ploate. Nimic nu era lingușător în cuvîntul acesta, nimic, iar, neadevărat. După sfîrșitul său ce vă însămnez aci vei putea judeca și despre dînsu și despre efectul ce a făcut. După ce întîi a pomenit de starea rumânilor, de simtimentele lor, de piedicile ce încerc și de cele ce trebuie să doboare, apoi zice : *„Atunci, atunci rumânii supt un prinț doritor de binele obștesc și bun patriot vor arăta într-o zi aceea ce pot face"*. Aron a cîștigat dragostea tuturor rumânilor și și-a arătat des-

Profesorul Florian Aaron a cucerit dragostea tuturor românilor

toinicia sa. Cuvîntul acesta hotărîsem să vi-l trimiţ nu după cum s-a tipărit, ci după cum s-a zis, şi vorbisem cu Aron să-i adăogăm note atît despre ceea ce l-au silit să nu se întinză pe larg, cît şi despre observaţiile ce am putut face cînd se zicea şi pe urmă. Dar ştiţi că ocaziile sînt prea rari, cu poşta nu e de vorbit.

Tot în zioa eczamenului dl. Costa Foru şi-a priimit diploma de *bachelier-es-lettres*. Eczamenile sale făcute cu vro trei-patru zile înainte de către profesori a fost destul de mulţumitoare. În. Sa i-au dăruit şi ceasornic şi l-au orînduit iamac[1] la Vornicie. Cuvîntu ce-a zis însă la sfîrşitu eczamenului a fost mai scurt de cît cel de an. Întreabă pe Florescu să ţi-l spuie.

Călătoria domnitorului în Austria

În zilile astea să aşteaptă În. Sa din călătoria sa din Austria. Scopul este necunoscut, de vrei, unii zic că s-a dus ca să se însoare cu cine ştiţi, alţii că a fost chemat, iar după cum a zis-o cînd a plecat şi a făcut-o cunoscut în Prinţipat, că merge ca să-şi caute sănătatea. După sosire-i vă voi scrie ce se va întîmpla şi ceea ce va eşi.

Despre alţii

Să venim acum, iubite Florescule, la noutăţile ce-mi ceri : De Suţu tac şi eu ca tine ; îţi [spun] numai că joacă de se prăpădeşte prin baluri şi că în anul viitor, de primăvară, veţi dobîndi în locu-i pe prea iubitul său frăţior chir Capsoman. Se va trimite tot cu cheltuiala cu care a fost trimis şi *le grand pélican blanc*, fratele său. Cinste şi laudă guvernului nostru ! Ştii ce bani sînt, ţi-am vorbit de ei cînd îţi spuneam că am umblat să mă trimiţă cu dintr-înşii. Spune şi lui Ghica ca să se bucure.

Fraţii Goleşti

De Goleşti îţi zic că cîte ţi-au spus cei de acolo sînt foarte adevărate. Au simtimente de laudă, şi mai vîrtos Alecsandru. Rol însă nu joacă, căci după cum ştii, asemenea oameni la noi să zic ori nerozi, ori nebuni. Crede că de aş voi să vorbesc despre cîte am putut băga de seamă pînă acum la dînşii, mai ales la Alecsandru, mi-ar trebui vreme. Ghica te poate mulţămi şi crede.

M. Anagnoste

Anagnoste sau ţîrcovnicu, rumâneşte şi la port şi la cap, după cum mi se cam pare, o să fie singurul tînăr ce o să figureze aici. Ş-a dat coatele cu Ştirbei şi cu alţii ca d-alde dînşii şi vor să întemeeze un cabinet literar unde se vor găsi negreşit tot ce ar putea privi în favorul ursului. După aceea scîrbosul tînăr va pleca în Rusia, socotindu-se un fenomen de diplomaţie, de care n-are habar, după cum poţi judeca din broşura sa[2]. Cale-i bună ! În Bucureşti zice că n-are cine să-i cunoască învăţătură şi nu poate trăi cu noi.

Iancu a lui Vulpe[3] are idei bune dar . . . gîndeşte şi vei ghici.

Gr. Grădişteanu

Iubiţilor prieteni, să viu şi la articolu meu. Îndemnările ce-mi faceţi ca să viu acolea cunosc de la cine ce priimesc şi cît de sincere şi bune sînt, dar încă odată, de nu le împlinesc nu e vina mea. Să poci căpăta un venit de 150 # de an încăi şi vă voi însoţi negreşit. Ştiu că acolea poci găsi mijloace cu care să mă iconomisesc, dar socotesc că tot e mai bine pentru or ce întîmplare să aibă cineva al său sigur, mai vîrtos în streinătate. Mai am un mijloc şi am hotărît să-l fac. De acasă este peste putinţă să nădăjdu-

iesc a avea vre un ajutor. Aştept să vie În. Sa şi îi voi da o jalbă prin care îl voi ruga a-mi hotărî un ajutor pe an ca să poci veni acolea. Sînt sigur că n-o să izbutesc, dar fie, să-mi văz visu cu ochii. De nu voi putea, rămîne a mă mulţumi cu ceea ce voi putea căpăta din citanii şi de la voi pentru toată învăţătura mea. De va voi soarta astfel, e mijloc a mă împotrivi? Credeţi-mă, * această hîrtie şi de cîte ori ochii mei se aflã în ele * spre folos şi de nu poci s-o fac, mai bine să n-o fi cunoscut. *, iubiţii mei prieteni, că singura mea gîndire este cum aş putea fi acolea *. De cîte ori şi noaptea somnul mi se-ntrerupe. Din toţi aceia cu care am copilărit, eu, numai, să fiu mai nenorocit? Toţi au a nădăjdui şi pot mijloci de vor voi să vă însoţească, numai eu, eu numai să nu poci mulţumi dorinţa mea? De nu voi izbuti cu jalba ce zisei, trebuie să nădăjduiesc a vedea Parisul cînd voi ajunge în stare să-mi am singur mijloacele, sau să hotărăsc a veni acolea fără nici o nădejde de ajutor şi să trăesc ticăloşeşte. Dar ş-aceasta nu mai înainte de [a] birui împotrivirile ce aşi încerca din partea familiei mele.

Iubite Florescule, eram să sfîrşăsc scrisoarea, dar îmi adusei aminte de foiţele ce mi-ai trimis. Cît pentru ceia ce-mi scrii să arăt Pardicarului, nu s-a putut face pîn-acum, căci nu l-am putut întîlni. Iar despre celelalte, la cîte poci îţi răspunz. Călinescu este tot cum îl ştii; acum are trei perechi de cai, droşcă, şi sanie şi arnăut dinapoi numai în jur [!]. Din bal în bal să spăşeşte; are trei sute lei pe lună leafă şi nici odată nu dă pe la Canţelaria sa; cu toate acestea este pitar şi tot în slujbă. Frate-său a cîştigat un sgănăreţ. Vasilache nu ştiu de s-a logodit, dar poate fi şi el precum era Costache. Iancu şi Tănăsache au intrat în miliţie. Bălăceanu din întîmplare pîn acum e tot căpitan şi Herăscu alaltăieri a ieşit din casă după o bolire obicinuită la dînsul de o lună. Buzoescu cel mare, pitaru, bolnav de . . . Creţeanu, unii zic pitaru, îşi urmează obiceiurile. Banof şi Odobescu să turbură. Ec. Sa, cu toate că a voiajat, dar e tot el. Lapati cel mare aşteaptă ofiţul prin care să se facă mare adiutant. Strati s-a desfăcut de . . . prin venirea Stratoaii aci. Şarlote, ostaşul, tot platoneşte. Lapati cel mic se pare că s-a lăsat de scoposul ce zici că avea de cînd s-a făcut * ş-a murit mă-sa.

Bibescu, Paleologu şi Iorgu Marin s-au cununat. E.S. a fost nunu. Aron s-a luat după dînşii. Despre celelalte de aici tot cum ştii. Părinţii voştri sînt sănătoşi, prietenii asemenea şi vă trimit complimente. Negulici este supărat asupră-ţi, Florescule, că nu i-ai scris. Ruset e tot Ruset, vel agă al oraşului Piteştiului. Rîmniceanu tot e învălbătat de focul poetic şi atît de mult încît nu se poate astîmpăra; a fugit şi de la mine şi de la altu şi acum se odihneşte la al 4-lea de cînd ai plecat. De primăvară Radu Ruset zice că va veni la Paris * se călugăreşte, şi fratesău, contele Alecsandru, s-a numit

Adio, iubiților prieteni, nu uitați pe al vostru prieten

Gr. Gră

* munciți pentru fericirea țării noastre * Florescule, știi destule și am *

Munciți pentru fericirea țării

[Adresa:] *Monsieur Monsieur Jean Démétrius Ghyka à Paris rue Hautefeuille no. 1*

■ B.A.R., S 37(5)/DCXV.

■ 1. Copist. 2. M. Anagnosti, *La Valachie et la Moldavie*, Paris, Janvier, 1837, 48 p.* Text deteriorat. 3. I. A. Filipescu (Vulpache), 4. Scarlat Crețulescu.

1837–1841
Mişcarea pentru un stat naţional unitar şi independent

I. Momentul Câmpineanu

PENTRU RECONSTITUIREA VECHII DACII

26

DESPRE POLITICA ŢĂRII ROMÂNEŞTI FAŢĂ DE POLONIA [1]

Acum cîtva timp am aflat de la domnul C . . .[2] că polonezii pregătesc o mişcare generală pentru reconstituirea şi restabilirea vechii Polonii. Totodată, el ne-a adus la cunoştinţă că polonezii se bizuie pe o triplă mişcare : în primul rînd pe aceea care va avea loc în propria lor patrie, în al doilea rînd pe colaborarea circazienilor, care ar trece de la un război defensiv la unul ofensiv, combinînd atacul lor cu cazacii de la Don ; în sfîrşit, în al treilea rînd, pe cîteva mii de zaporojeni care ar fi înrolaţi pe cele două maluri ale Dunării, înarmaţi la noi şi îndrumaţi spre Ucraina pentru a face să se revolte întreagă această provincie.

El ne-a propus deci să ne întoarcem acasă : pentru a căuta locuri sigure unde s-ar depozita armele, în special în Oltenia ; pentru a pune în legătură pe zaporojeni cu polonezul care va trebui să-i comande ; pentru a lua toate măsurile necesare în vederea aprovizionării cu grîu şi alte provizii de care Polonia va avea nevoie în timpul războiului său de independenţă ; în sfîrşit, pentru a servi ca intermediari între polonezi şi aliaţii şi amicii lor din exterior.

Puncte româneşti de plecare

De îndată ce ni s-a făcut această propunere şi am luat cunoştinţă de proiectul vostru, ne-a venit în minte un gînd foarte firesc, şi anume : românii care şi-ar lua asupră-le această treabă ar trebui să ia toate măsurile pentru ca, făcîndu-se folositori cauzei polone, să nu aducă totuşi prejudicii propriei lor patrii, atrăgînd asupra ei noi nenorociri. Cîteva clipe de gîndire ne-au fost deajuns pentru a ne convinge de acest adevăr : dacă românii s-ar antrena în aceasta, ei ar trebui să o facă în mod serios, activ şi interesat, fiindcă limitîndu-ne la ceea ce ni s-a propus ar însemna nu numai să nu vă ajutăm, dar şi să dăunăm deopotrivă cauzei voastre şi patriei noastre ; n-ar fi evident sau cel puţin probabil, că aflînd de tot ce s-ar petrece la

noi şi ştiind în plus că în timpul războiului vostru Valahia ar fi un depozit de muniţii, arme, provizii şi de tot felul de lucruri de care aţi avea nevoie, repet, n-ar fi evident ca guvernul austriac să folosească acest prilej pentru a invada ţara noastră cu armele sale şi a ataca spatele vostru venind în ajutorul Rusiei? Va trebui astfel să înfruntaţi Austria simultan pe două fronturi, în Galiţia şi în spatele vostru. Este deci absolut necesar ca românii să fie înarmaţi şi pregătiţi să reziste.

Dar ce ar putea să facă muntenii singuri şi la ce ar duce rezistenţa lor? Pentru a opri şi a înfrunta armatele austriece e nevoie de mai mult decît de Valahia, e nevoie ca Transilvania, Moldova, Basarabia, Bucovina, într-un cuvînt e nevoie ca toate aceste cinci provincii împreună, care au toate aceeaşi limbă, aceeaşi religie, aceleaşi obiceiuri, provincii ce odinioară formau un singur tot, să poată fi electrizate şi conduse împotriva duşmanului, reamintindu-le trecutul lor comun şi făcîndu-le să-şi întrevadă un acelaşi viitor, într-o singură mare patrie. „O singură mare patrie"

Astfel din aproape în aproape am ajuns la ideia unică, la acea ideie atît de scumpă inimilor noastre, pe care de atîtea ori am frămîntat-o în mintea noastră, dar care acum, pentru prima oară, se prefigurează cu oarecari sorţi de izbîndă. Din clipa în care problema s-a conturat astfel ca noi să pornim de la un punct de vedere mai avansat, ca să vedem la orizont imaginea unei patrii mari, din acel moment problema s-a schimbat. Nu mai era vorba să ne expunem ţara pentru a ajuta pe alţii, ci pentru a ne realiza o altă [3] patrie, nu mai era vorba să stăm cu braţele încrucişate privind cum alţii acţionează, ci să participăm noi înşine, să unim şi să contopim cele cinci provincii, să le pregătim pentru o mişcare comună, să reconstituim vechea şi bătrîna Dacie. „... Să reconstituim vechea şi bătrîna Dacie"

În acest caz Austria, acest spectru înfricoşător, nu mai este în faţa ochilor noştri decît un duşman de forţă egală, avînd de furcă, nu ca în prima soluţie, numai cu Galiţia, ci şi cu cele cinci provincii, poate şi cu Ungaria şi poate chiar şi cu Italia; ea nu mai este atît de temută, pentru că avem munţi înarmaţi să i-i opunem. În acest caz nici polonezii nu mai au a se teme de spatele lor, ei pot să-şi îndrepte în deplină siguranţă toate forţele împotriva armatelor moscovite. Şi astfel, în timp ce voi ne veţi garanta flancul dinspre Rusia, noi, împreună cu galiţienii, vă vom garanta flancul dinspre Austria.

Dar pentru a realiza un asemenea plan, adică pentru a pregăti cele cinci provincii pentru o mişcare generală, avem nevoie în primul rînd de timp şi aceasta cu atît mai mult cu cît aceste ţări fac parte din state diferite şi n-au un duşman comun. Dealtfel, neavînd încă nici căpetenie, nici obiectiv, nici plan, nici mijloace de realizare, este evident că una din primele condiţii pentru reuşita proiectului nostru este timpul. Pe de altă parte, acţiunea voastră depinzînd de acea a circazienilor, nu ne puteţi indica un termen fix, această mişcare putînd avea loc în primăvara aceasta sau în primăvara viitoare sau chiar în primăvara celui de al treilea an. Să vă cerem ca momentul acţiunii voastre să depindă de momentul nostru ar însemna să vă cerem Pentru a realiza un asemenea plan ...

ceva contrar intereselor patriei voastre. De aceea, nevoind să prejudiciem cauzei voastre, noi am luat măsuri pentru cazul cînd voi aţi intra în acţiune fără ca noi să fim gata ; în acest sens am căzut de acord ca depozitul de arme şi toate celelalte condiţii să nu fie aduse la îndeplinire decît în momentul cînd toate cele cinci provincii vor fi gata de acţiune. Nu este prin urmare evident că fără această condiţie noi ne-am găsi în aceeaşi situaţie ca mai înainte, adică am expune nu numai una, ci toate cele cinci provincii fără să putem să le apărăm ? Deci, dacă acei care se află în fruntea partidei poloneze pot, prin influenţa lor, să întîrzie cît mai mult posibil momentul în care circazienii vor trece de la defensivă la ofensivă, dacă, zic, ei pot face acest lucru, atunci fără îndoială că cele două cauze nu au decît de cîştigat ; fiindcă trebuie să fim absolut convinşi de un lucru : prima condiţie, primul element de care avem nevoie pentru ca o mişcare naţională să aibă loc şi să reuşească, este timpul.

Astfel, admiţînd că noi am avea timpul necesar pentru a pregăti mişcarea noastră, iată-ne în măsură de a rezista atacurilor Austriei. Dar este oare suficient acest lucru ? Nu, fără îndoială că nu. În plus, trebuie să ne asigurăm în ce priveşte Turcia. Iată de ce la întrevederea pe care am avut-o cu domnul Conte Z . . .[4] am cerut ca Principele C . . .[5] să intervină pe lîngă Anglia ca aceasta să ne garanteze neutralitatea Turciei atunci cînd noi ne vom declara independenţi. Ceea ce, Vă rog să remarcaţi, nu va fi deloc greu de obţinut, pentru că Sultanul e prea rezonabil ca să nu renunţe la două Principate, ce zic, la[6] milioane de piaştri, dacă i se va pune în faţă perspectiva eliberării imperiului său din ghiarele vulturului moscovit.

Neutralitatea Turciei

Am cerut, de asemenea, ca Principele C . . .[5] să intervină pe lîngă guvernul englez, ca acesta să ne furnizeze arme, cu condiţia ca noi să rambursăm valoarea lor cînd vom dispune de fondurile necesare. Şi pentru o mai bună garanţie, guvernul englez să nu ne livreze armele decît cînd ar avea absoluta certitudine a unei acţiuni în aceste ţări.

Arme...

La aceste două cereri, domnul Conte Z . . .[4] ne-a răspuns foarte judicios că noi n-am avea de fel nevoie de o intervenţie a Principelui C . . .[5] şi că am putea face acest lucru singuri cînd vom însemna ceva prin noi înşine. Dar noi susţinem că cerînd aceste două garanţii nu facem aceasta pentru că ne îndoim că odată ajunşi puternici nu le-am putea obţine prin noi înşine, ci pentru că trebuind să comunicăm despre mişcarea polonă şi proiectul nostru Domnului K . . .[7], care, cu toată reputaţia şi numele său nu este deocamdată decît un particular, iar Domnul K . . .[7], trebuind la rîndul său să comunice celor patru confraţi ai săi : din Transilvania, Moldova, Basarabia şi Bucovina, care şi ei probabil nu vor fi fiind decît tot nişte simpli particulari, dar care, odată ajunşi în frunte, vor trebui să aibă încredere în ei înşişi şi să se bucure de autoritate în faţa celorlalţi, încredere şi autoritate egale cu acelea ale unui guvern puternic şi solid ; trebuind, zic, să comunicăm proiectul nostru Domnului K . . .[7] este necesar ca prin cuvintele noastre şi mai ales prin asigurări şi fapte venind din sfere înalte să putem să-i insuflăm, iar el la rîndul său să le insufle celorlalţi, destulă energie,

Legătura între provincii

încredere şi forţă morală pentru a săvîrşi într-un an sau doi ceea ce, fără aceste garanţii, nu s-ar înfăptui decît în cinci sau şapte ani.

În sfîrşit, noi mai cerem ca Principele C...[5] să ne înmîneze un document scris adresat Domnului K...[7] în care Principele să afirme că s-a întreţinut cu noi atît asupra acţiunii polone, cît şi asupra acţiunii noastre. Fiindcă într-adevăr ar fi ridicul să ne prezentăm acolo, să discutăm despre lucruri atît de serioase, care interesează cele două patrii ale noastre, şi apoi cînd ei ne vor cere o cît de mică dovadă în sprijinul celor afirmate de noi, adică un document scris emanat de la şef[4], noi să le răspundem că nu am avut prilejul să-l întîlnim decît odată sau de două ori. Vă rog să fiţi încredinţaţi că dacă realizaţi toate aceste cereri ale noastre, aceasta va fi numai în folosul celor două cauze ale noastre, neputînd rezulta nici un rău de aici. Prezentîndu-ne cu un document scris din partea Principelui[4] şi, în plus, cu garanţia că Turcia nu va acţiona şi că Anglia ne va furniza arme atunci cînd vom avea nevoie, nu e limpede că acest lucru le va da însufleţirea, încrederea în reuşită, pe care altfel nu le-ar căpăta decît mult mai tîrziu, poate cînd va fi prea tîrziu?

Tot ceea ce am afirmat pînă acum este atît de adevărat că nu avem decît să ne reamintim ce am spus mai sus cu privire la timpul necesar a convinge despre acest adevăr : că oferindu-le aceste garanţii înseamnă a dispune deja de o forţă morală fără de care nici o acţiune serioasă nu are sorţi de izbîndă, prin urmare, înseamnă a cîştiga timp acolo unde n-ai voie să-l pierzi, acolo unde de fapt lipseşte. De altfel, un exemplu în favoarea noastră este propriul vostru exemplu. De cît timp n-aţi avut voi nevoie pentru a cîştiga influenţa şi prestigiul de care vă bucuraţi acum în ochii guvernelor străine? Şi încă voi sînteţi conducătorii unei naţiuni unitare şi în plus o naţiune foarte războinică şi foarte cunoscută în Europa.

Singura obiecţie pe care aţi putea-o opune cererilor noastre ar fi lipsa de încredere; nouă ni se pare însă că ştim destule pentru ca, în cazul unei purtări laşe sau trădătoare din partea noastră, să vă putem dăuna în cea mai mare măsură. În asemenea caz rezerva voastră nu poate face decît rău, rău care, neputînd deveni mai mare în urma unei încrederi absolute, cu atît mai mult e împiedicat să se producă într-adevăr binele, dacă binele trebuie făcut.

Acum nu ne mai rămîne decît să vă spunem ce vom face cînd ne vom hotărî să părăsim Parisul.

Ion Câmpineanu

Îndată ce ajungem acasă, ne vom duce la Domnul K...[7], patriot, om cu merite, care are un nume şi o reputaţie în ţară şi care este şi foarte activ. Îi vom spune tot ce ştim şi-i vom arăta tot ce ni se va da să-i arătăm. Dacă el găseşte că are toate elementele necesare pentru a face ceea ce orice patriot român doreşte, el va porni la acţiune; apoi va veni el însuşi la Paris pentru a lua contact cu Principele C...[5] şi a lua toate măsurile pe care ei le vor socoti necesare. Dacă nu, şi necunoscînd pentru moment un alt om

11 — c. 587 2

care ar putea întreprinde o asemenea acţiune, afacerea se va reduce la atît, secretul său va fi păstrat şi va muri odată cu noi.

Domnilor, vă cerem iertare dacă limbajul nostru vi se pare prea franc : dar noi am socotit că în asemenea caz numai francheţea poate duce la bun sfîrşit.

Textul francez

O POLITYCE WOLOSKIEJ WZGLĘDEM POLSKI

Il y a quelque temps que nous apprîmes de Monsieur C...[2], que les Polonais se préparaient à un mouvement général pour reconstituer et établir l'ancienne Pologne. Il nous apprit en même temps que les Polonais comptaient sur un triple mouvement : primo, sur celui qui aura lieu dans leur propre patrie, secondo, sur la coopération des Circassiens qui à la place d'une guerre défensive en feraient une offensive et combineraient leur attaque avec les Cosaques du Don ; enfin, tertio, sur quelques miliers de Zaporozanes, qu'on enrôlerait sur les deux rives du Danube, qu'on armerait chez nous et qu'on ferait avancer en Ukraine pour révolter toute cette province.

Il nous proposa donc de retourner chez nous : pour chercher des lieux sûrs et certains, où l'on déposerait des armes, et cela particulièrement dans la Petite Valachie ; pour aboucher quelques Zaporozanes avec le Polonais, qui devra se mettre à leur tête ; pour prendre toutes les dispositions nécessaires à l'approvisionnement des blés et autres denrées dont la Pologne aura besoin pendant sa guerre d'indépendance ; enfin pour servir d'intermédiaires entre les Polonais et leurs alliés et amis de l'extérieur.

Sitôt que cette proposition nous fût faite, que nous eûmes connaissance de votre projet, sitôt, dis-je, une pensée toute naturelle vint à notre esprit : ce que les Valaques qui se chargeraient de cette affaire devraient prendre bien des précautions pour que, tout en étant utiles à la cause polonaise, ils ne nuisent pas pourtant à leur propre patrie en appelant sur elle de nouveaux malheurs. Aussi quelques moments de réflexion nous suffirent-ils pour nous convaincre de cette vérité : que, si les Valaques prenaient une part, il faudrait qu'elle fût sérieuse, active, intéressée et que ne faire que ce qu'on nous proposait ce serait non seulement ne pas vous être utile, mais de plus ce serait nuire à la fois et à votre cause et à notre patrie ; car n'est-il pas évident, ou du moins n'est-il pas probable, que le Cabinet autrichien, apprenant tout ce qui s'était passé chez nous et sachant de plus que pendant votre guerre la Valachie ne serait qu'un dépôt de munitions d'armes, de denrées et de toutes les choses dont vous aurez besoin, n'est-il pas évident, dis-je, que le Cabinet autrichien profitera de cette circonstance pour envahir nos pays par ses armées et pour venir en aide à la Russie en attaquant vos derrières ? De sorte que vous aurez à repousser l'Autriche sur deux points à la fois : en Galicie et sur vos derrières. Il faudrait donc à toute force que les Valaques fussent armés et prêts à résister.

Mais que pourraient faire les Valaques à eux seuls et à quoi aboutirait leur résistance? Pour arrêter et combattre des armées autrichiennes il faut plus qu'une Valachie : il faut la Transylvanie, la Moldavie, la Bessarabie, la Boukovine, il faut en un mot ces cinq provinces à la fois, qui toutes ont même langue, même religion, même mœurs, qui jadis ne faisaient qu'un, et qu'on pourra électriser et conduire contre l'ennemi en leur rappelant leur commun passé et en leur faisant espérer un même avenir, une même grande patrie.

C'est ainsi que petit à petit nous arrivâmes à l'idée définitive, à cette idée si chère à nos cœurs, que tant et tant de fois nous roulâmes dans nos esprits, mais qui pour la première fois se présentait à nous avec quelques chances de réussite. Du moment que la question fut ainsi posée, que nous partîmes d'un point de vue plus élevé, que nous eûmes à l'horizon une grande patrie en espérance, dès ce moment la question changea. Il ne s'agissait plus d'exposer son pays pour d'autres mais pour une seconde[3] patrie, il ne s'agissait plus de rester les bras croisés et de voir faire d'autres, mais de prendre soi-même part, mais d'unir et de confondre cinq provinces, mais de les préparer à un mouvement commun, mais de constituer l'ancienne et vieille Dacie.

Alors l'Autriche, ce fantôme redoutable, n'est plus à nos yeux qu'un ennemi d'égale force : occupée non plus comme auparavant par la Galicie seule, mais de plus par les cinq provinces, peut-être par la Hongrie et peut-être aussi par l'Italie, elle n'est plus tant à craindre, car on a des montagnes armées a lui opposer. Alors aussi pour les Polonais plus de crainte pour leurs derrières ; ils peuvent en toute sûreté diriger toutes leurs forces contre les armées moscovites. Ainsi, tandis que vous nous garantiriez du côté de la Russie, nous, avec les Galiciens, nous vous garantirions du côté de l'Autriche.

Mais, pour atteindre un projet semblable, c'est-à-dire pour préparer les cinq provinces à un mouvement général, il nous faut avant tout du temps, et cela d'autant plus que ces pays appartiennent à différents États et qu'ils n'ont point un ennemi commun. D'ailleurs n'ayant encore ni tête, ni but, ni plan, ni moyens d'exécution, il est évident qu'une des premières conditions pour la réussite de notre projet c'est le temps. D'un autre côté votre mouvement dépendant de celui de Circassiens, vous ne pouvez point nous déterminer d'époque fixe, ce mouvement pouvant avoir lieu ce printemps, comme au printemps prochain, comme aussi au printemps de la troisième année. Vous demander de régler votre mouvement d'après le notre ce serait peut-être vous demander quelque chose contraire aux intérêts de votre patrie. Aussi, sans vouloir nuir à votre cause, nous nous sommes prémunis contre le cas où, agissant vous, nous ne serions pas encore prêts à vous suivre ; à cet effet nous nous sommes accordés sur ce que le dépôt d'armes et toutes les autres conditions ne seront exécutés que lorsque les cinq provinces seront prêtes à agir. Sans cette condition n'est-il pas évident que nous nous trouverions dans le même cas qu'auparavant, c'est-

à-dire, que nous exposerions non plus une, mais cinq provinces à la fois, sans pouvoir en même temps les défendre? Si donc ceux qui sont à la tête du parti polonais peuvent par leur influence retarder le plus longtemps possible le moment où les Circassiens de guerre défensive feraient une offensive, si, dis-je, ils peuvent faire cela, alors nul doute que les deux causes gagneront à la fois; car il faut bien se pénétrer d'une chose; c'est que la première condition, le premier élément dont nous avons besoin pour que chez nous un mouvement national ait lieu et réussisse, c'est le temps.

Ainsi, en supposant que nous ayons le temps nécessaire pour préparer notre mouvement, nous voilà donc déjà prêts à résister aux attaques de l'Autriche. Mais cela suffit-il? Non sans doute. Il nous faut de plus que nous nous garantissons en même temps du côté de la Turquie. C'est pour quoi aussi, lorsque nous eûmes l'entrevue avec Monsieur le Comte Z. . .[4] avons-nous demandé que le Prince C. . .[4] intervint auprès de l'Angleterre pour que celle-ci nous garantit que la Turquie restera neutre lorsque nous nous déclarons indépendants. Ce qui, remarquez bien, ne sera pas du tout difficile à obtenir, car le Sultan est trop raisonnable pour ne pas opter pour l'abandon de deux Principautés, que dis-je de[6] millions de piastres, lorsqu'il aura en perspective la délivrance de son empire des griffes de l'aigle moscovite.

Nous avons demandé aussi que le Prince C. . .[5] intervint encore auprès du Gouvernement Anglais pour que celui-ci nous fournisse des armes sous la condition de lui rembourser la valeur lorsque nous aurons des fonds nécessaires. Et pour plus de garantie, que le Gouvernement Anglais ne nous livre les armes que lorsqu'il y aurait certitude complète d'un mouvement dans ces pays.

A ces deux demandes Monsieur le Comte Z. . .[4] nous répondit très judicieusement que nous n'avons point besoin d'intervention du Prince C. . .[5] et que nous pourrions faire cela nous-mêmes lorsque nous serons quelque chose par nous-mêmes. Aussi remarquons-nous que, si nous demandons ces deux garanties, ce n'est pas parce que nous doutons qu'une fois forts nous ne puissions pas par nous-mêmes les obtenir; mais c'est par ce que, devant communiquer le mouvement polonais et notre projet à Monsieur K. . .[7], qui malgré tout sa réputation et son nom n'est pour le moment qu'un particulier, et Monsieur K. . .[7] à son tour devant communiquer à ses quatre confrères : de Transylvanie, de Moldavie, de Bessarabie et de Boucovine, qui eux aussi probablement ne seront que de particuliers, mais qui, une fois à la tête, devront avoir une confiance pour eux-mêmes, et une autorité pour les autres égales à celles d'un gouvernement fort et solide; devant, dis-je, communiquer notre projet à Monsieur K. . .[7] il faut par nos paroles et surtout par des assurances et des faits venant de hauts lieux que nous puissions lui donner, et lui aux autres, assez d'énergie, de confiance de force morale pour produire en un an, deux ans ce que sans ses garanties ils ne produiraient que dans cinq ou sept ans.

Enfin nous demandons aussi que le Prince C . . .[5] nous donne un écrit adressé à Monsieur K. . .[7], dans lequel le Prince dirait s'être entretenu avec nous tant sur le mouvement polonais que sur le nôtre. Car en vérité ne serait-il pas ridicule de nous présenter là-bas, de leur parler de choses si graves qui intéressent nos deux patries, puis, lorsqu'ils nous demanderaient la moindre preuve de tout ce que nous leur dirions, c'est-à-dire un écrit du Chef[5], nous leurs répondrions que nous n'avons eu l'occasion de le voir qu'une ou deux fois. Pour toutes les demandes que nous avons faites soyez bien persuadé que si vous les réalisez, il ne pourra en résulter que du bien pour nos deux causes et pas le moindre mal. En nous présentant là-bas avec un écrit du Prince[5] et, de plus, avec la garantie que la Turquie n'agira pas et que l'Angleterre nous fournira les armes lorsque nous en aurons besoin, n'est-il pas certain que cela leur donnera une vie, une conviction de réussite qu'autrement ils n'acquerront que bien plus tard, peut-être lorsqu'il n'en sera plus temps?

Tous ce que nous venons de vous dire est si vrai qu'on n'a qu'à se rappeler ce que nous avons dit plus haut sur le temps pour se convaincre de cette vérité : que leur apporter ces garanties c'est déjà disposer d'une force morale sans laquelle toute entreprise sérieuse ne réussit pas et par conséquent c'est gagner du temps là où il n'en faut point perdre, et où il ne manque déjà. D'ailleurs un exemple qui vient en notre faveur c'est vous-même. Combien de temps ne vous a-t-il pas fallut pour acquérir l'influence et l'importance dont vous jouissez maintenant auprès des gouvernements étrangers? Et encore vous êtes à la tète d'une nation qui ne fait qu'une et qui de plus est très guerrière et très connue en Europe.

La seule objection que vous puissiez faire à nos demandes c'est le manque de confiance; or il nous semble que nous savons assez pour qu'en cas de lâcheté et de trahison de notre part nous puissions vous nuir le plus qu'il serait possible. En pareil cas, la réserve ne peut faire que du mal, en ce sens que, le mal ne pouvant pas augmenter par une plus grande confiance, le plus on empêche, si bien doit avoir lieu, qu'il ait en effet lieu.

Maintenant il nous reste à vous dire ce que nous ferons du moment qu'il sera décidé que nous quitterons Paris.

Sitôt arrivés chez nous, nous irons chez Monsieur K. . .[7], patriote, homme de mérite, qui a un nom, une réputation dans le pays et qui de plus est très actif. Nous lui dirons tout ce que nous savons et nous lui montrerons tout ce qu'on nous aura donné à lui montrer. S'il trouve qu'il a tous les éléments nécessaires pour faire ce que tout bon Valaque désire, il se mettra à l'œuvre ; puis il viendra lui-même à Paris pour s'aboucher avec le Prince C. . .[5] et prendre toutes les mesures qu'ils jugeront nécessaires. Si non, alors ne connaissant pas pour le moment un autre homme qui puisse entreprendre ùn ouvrage pareil, l'affaire restera là, et le secret sera tû et mourra avec nous.

Messieurs, pardonnez-nous si notre langage vous paraît par trop franc : nous avons cru qu'en pareil cas il n'y a que la franchise qui puisse mener à bon fin.

■ Reproducere după originalul francez aflat în Arhiva Adam J. Czartoryski din Cracovia, ms. 5 323 (Pisma polityczne), f. 61—68. Textul francez a mai fost publicat şi de Gh. Duzinchievici, *Documente din arhivele polone relative la istoria Românilor*, în „Buletinul Comisiei Istorice", Vălenii de Munte, 1935, p. 39—45, ca datînd însă din 1833.

■ 1. Conţinutul documentului este rezultatul unei redactări colective. Autograful este scris de Alexandru C. Golescu-Albu. Titlul polonez dat documentului este ulterior şi indică drept autor pe [Ion] Ghica. Cf. alte amănunte C. Bodea, *Lupta românilor* ..., p. 13—16. 2. Domnul C este *Mihail Czajkowski*. 3. Adăugat deasupra cu creionul *nouvelle* (nouă). 4. Contele Z = = *Generalul Zamoyski*. 5. Principele C = *Adam Czartoryski*. 6. Loc gol în text. 7. Domnul K = = *Ioan Câmpineanu*.

27

1/13 noiembrie 1838

DECLARAŢIA DE PRINCIPII A PARTIDEI NAŢIONALE DIN ŢARA ROMÂNEASCĂ

ACT DE UNIRE ŞI INDEPENDENŢĂ

O patrie slobodă pentru toţi fiii neamului

Subt iscăliţii rumâni ai Prinţipatului Valahii, mădulari ai Adunării Naţionale, adunaţi ca să proclame drepturile locului[1] lor şi a ecspune plîngerile, declară dă faţă a toată lumea că nesfiiala cu care Înalta Poartă şi Rusia au siluit dă sînt veacuri şi încă siluiesc pă toate zilele cele mai sfinte libertăţi, le pune datoria dă a mîntui suveranitatea rumână, dă a întoarce o patrie slobodă şi independentă către toate mădulările răspîndite ale neamului lor şi a întrebuinţa toate drepturile păstrate atît prin tractaturile părinţilor lor cu Înalta Poartă, cît şi prin legile politice ale locului. Roagă pă Dumnezeu ca rumânii Moldavii care suferă asemenea rele şi toţi acei fraţi ai lor care gem acum supt un giug din cele mai despotice şi cele mai barbare să fie despozaţi a-i agiuta, a să însoţi la al lor cuget şi a face împreună cu ei unul şi singur norod oblăduit dă către unul şi acelaş şef şi stăpînit dă aceleaşi legi.

Chemaţi dă către constituţia locului a cerceta daca legile să urmează, daca tractaturile sînt respectate, daca prinţul naţional este ales dă naţie, daca scopul constituţiei este agiuns, daca orînduiala, dreptatea şi economia domnesc în toate ramurile administraţiei, daca magistraţii au socotinţa publică, daca sumile statului sînt întrebuinţate pentru binele statului, într-un cuvînt daca rumânii sînt fericiţi,

jos iscăliţii dăclară :

Plîngerile ţării:

1° că dă un an dă zile mai ales, suverenetatea şi libertăţile locului sînt în primejdie, că Adunarea Naţională nu mai subzistă în faptă, pentru că deliberaţiile ei sînt nelegiuit strîmtorate dă firmanuri, că puterea legiui-

toare cu care ea este îmbrăcată s-au entamat[2], că o putere streină nu numai că au deșchis-o și a închis-o după a ei bună plăcere, ce încă printr-un ucaz au și îndrăznit a porunci [în țară][3] pune bir, că nu-i mai mult nici siguranță, nici chezășie pentru nimenea, că, daca abuzurile administrații ține clasele cele mai sărace întru ticăloșie, abuzurile giudecătoriilor aduce deznădăjduirea și stingerea în toate familiile.

2° Că curțile protectriță și garantă, care în tractatul dă la Adrianopol au recunoscut netăgăduitul drept al rumânilor dă a-și alege șeful lor, nu avea puterea dă a să abate dă dînsul prin tractatul dă la Petersburg și, încă mai puțin, cu prelegiul aflării oștirilor rusești în prințipat, dă a orîndui un prinț cu firman, că, așadar, acest prinț nu să poate cunoaște drept voivod legiuit și național.

3° Că și daca regulamenturile dăspre cea ce să atinge dă legile fundamentale și constituția nu ar fi fost nule fiindcă s-au alcătuit în vremea unii ocupații militare rusești dă o adunare alcătuită arbitrar, iar nu dă toate mădulările care avea drept a o compune, fiindcă într-însele să află o concluzie și articole dărăpănătoare a suveranității nații, trebuie să să desființeze orișicum numai pentru căci niște regulamenturi să fie oricît dă bune sînt orînduite printr-a lor natură numai la o stare dă lucruri vremelnică.

Subt inscăliții sînt bine încredințați :

Pentru tămăduirea relelor ei

Că relele dînlăuntru dă carele este îngreoiată Valahia vor înceta îndată ce un rumân ce s-ar bucura dă încredințarea publică, cunoscut printr-ale sale virtuți și patriotism, va fi chemat la tron ca să izbăvească locul ; declară cu toate acestea că o groaznică experiență și dreptul dă a sineș conservație le poruncește a pune viitorul la adăpostire despre orice fel dă catastrofă, a răforma instituțiile cele vițioase dintr-a cărora pricină a și agiuns dajnic a statornici prin ereditate tronul, cea dintîia putere a unei nații slobode, și într-acest chip a pune un sfîrșit sfezilor și influenții streine, a face dîn ambițioși concetățeni și dîn concheranți prieteni și aliați.

Ei cunosc cu toate acestea că, cu un loc împărțit ca al lor și așa răsipiți cum sînt, va fi peste putință rumânilor a să împotrivi dă sineși puternicilor imperiuri care îi încungioară, stăruiesc încă asupra împreunării cei neapărate a populațiilor române supt un singur schiptru. În sfîrșit :

Luînd în băgare dă seamă că în starea dă opresie streină și dă anarhie înlăuntru întru care să află locul este peste putință rumânilor a împlini cele mai prințipale datorii a unei nații către sineși, că nu poate mai mult nici priveghia a să conserva, nici a să perfecționa și că, cu toate acestea, ca toate națiile, au îndatorirea a fugi dă orice poate pricinui dărăpănarea lor și dă orice este împotrivitor perfecției lor ;

Suptiscăliții hotărăsc cele următoare :

Luînd în băgare dă seamă dăosebit dă aceasta că, cînd dăsființarea statului este neapărată, cînd fiecare zi dăscoperă prăpădenii nouă, cînd trebuința este strașnică, cetățenii nu mai sînt datori a respecta legile așăzate, ci că împotrivă au datorie sfîntă dă a lua inițiativă, dă a să apăra împotriva tiranii, dă a izbăvi patria, căci *izbăvirea norodului este cea dintîia lege.* Tari dă al lor cuget, suptiscăliții hotărăsc cele următoare :

Art. 1-iu. Prin siluirea cea dă curînd a articolelor trei şi patru din tractatul dă la 1460, legătura care era între rumâni şi Poartă să află ruptă; cu toate acestea, pentru ca să păstreze prietenia ei, să va negocia lîngă dînsa răscumpărarea birului şi dajdia ce să va preră dica la acest prilegiu va fi în sarcina tutulor rumânilor fără dă osăbire, după starea şi puterea fiecăruia.

Art. 2-lea. Un nou trup dă legi politice, publice şi civile să va alcătui pentru popuIu român slobod şi independent.

Art. 3-lea. Ereditatea va rămînea în familia ce va fi chemată la tron şi să va coborî într-însa din fiu în fiu.

Art. 4-lea. Îndată ce acel rumân care va fi ales a să urca pă tron va giura nu numai a păzi condiţiile acestui act şi acelea ce să vor înscrie în dăosibitul act al numirii ce încă dă a face fericirea rumânilor, a dobîndi independenţa, a face aliaţi şi prieteni locului. [De îndată ce va fi depus jurămîntul, va fi recunoscut dă către suptiscăliţii ca suveranul românilor][3].

Art. 5-lea. Acest act, în cel mai scurt soroc, să va aduce la cunoştinţa celor mai întîi rumâni ai tutulor locurilor şi mai ales la ai Moldavii şi suptiscăliţii să îndatorează a lucra şi a lupta din toate puterile lor spre a dobîndi împotrivă din parte-le acturi dă aderenţă.

Art. 6-lea. Acest act, însoţit dă o bucată giustificativă asupra drepturilor locului şi dă actul numirii suveranului, să va face în patru originaluri dăosebite, dintre care unul va fi în păstrarea celui chemat la tron; cel dă al doilea într-a unui mădular al clerului; cel dă al 3-lea într-a unui mădular a Adunării Naţionale; cel dă al 4-lea să va trimite pecetluit în străinătate şi va fi depus spre păstrare. Către aceasta să va da cîte o copie fiecăruia loc rumânesc care va da a sa aderenţă.

Art. 7-lea. Suptiscăliţii fiecare în parte giură pă Sfînta Evanghelie şi faţă cu un episcop dă religia lor că vor fi supuşi şi credincioşi la acela dintre rumâni care va fi chemat la tron, că dă astăzi vor jărtfi viaţa şi starea lor la independenţa naţii lor; să îndatorează prin giurămînt asupra capului lor că pînă va sosi ceasul izbăvirii nu vor descoperi niciodată nimic din ceea ce s-a zis şi făcut în această adunare, nici din ceea ce să coprinde în aceste acturi.

Suptiscăliţii încredinţează că toate acestea sînt adevărate şi că le-au socotit şi scris slobod spre încredinţarea cărora au pus peceţile şi iscăliturile lor.

Făcut la Bucureşti la întîi dă noiemvrie anul una mie opt sute treizeci şi opt.

Versiunea franceză originală

ACTE D'UNION ET D'INDÉPENDENCE

Les soussignés Valaques de la principauté de Valachie, membres de l'Assemblée nationale, réunis pour proclamer les droits du pays et d'en exposer les griefs, déclarent à la face du monde entier, que l'impunité

avec laquelle la Porte Ottomane et la Russie ont violé depuis des siècles et violent encore tous les jours les plus saintes des libertés, leur impose le devoir de sauver la souveraineté valaque de rendre une patrie libre et indépendante à tous les membres épars de leur nation et d'user de tous les droits qui leur sont réservés tant par les traités de leur pères avec la Sublime Porte, que par les lois politiques du pays. Ils prient Dieu pour que les Valaques de la Moldavie qui supportent des maux non moins graves que les leurs et tous ceux de leurs frères qui gémissent sous un joug des plus tyranniques et des plus absolus soient disposés à s'associer à leurs projets et ne faire avec eux qu'un seul et même peuple gouverné par le même chef et régi par les mêmes lois.

Appellés par la constitution du pays à examiner si les lois sont exécutées, si les traités sont respectés, si le prince est national et du choix du pays, si l'objet de la constitution est rempli, si l'ordre, la justice et l'économie règnent dans toutes les branches de l'administration, si les magistrats sont considérés, si les fonds de l'État sont employés pour le bien de l'État en un mot si les Valaques sont heureux,

Les soussignés déclarent :

1° Que depuis surtout un an, la souveraineté et les libertés du pays sont en danger, que l'Assemblée nationale n'existe plus de fait, puisque ses délibérations sont illégalement infirmées par des firmans, que le pouvoir législatif dont elle est revêtue a été entamé, qu'une puissance étrangère, non contente de l'ouvrir et de la fermer selon son bon plaisir, a osé même faire lever par oukase une contribution sur le pays; qu'il n'y a plus de sûreté et de garantie pour personne, que si les abus de l'administration retiennent les classes pauvres dans un état de misère complète, ceux des tribunaux jettent la désolation et portent la ruine dans toutes les familles.

2° Que les Cours protectrice et garante qui ont reconnu dans le traité d'Andrinople le droit imprescriptible aux Valaques de choisir leur prince, n'avaient pas le pouvoir d'y déroger par le traité de St. Pétersbourg et encore moins de profiter du séjour des troupes russes dans le pays, pour lui imposer un prince par firman, qu'ainsi donc le prince actuel ne peut être considéré comme un Voyvode légitime et national.

3° Que même si les règlemens en ce qui touche les lois fondamentales et les constitutions n'étaient pas nuls, parcequ'ils ont été rédigés pendant l'occupation militaire des Russes, par une assemblée composée arbitrairement et non de tous les membres qui avaient droit d'y siéger, parcequ'il s'y trouve une conclusion et des articles contraires à la souveraineté du pays, ils devraient être abrogés par cela seul que des règlemens tels bons qu'ils soient ne sont destinés de leur nature qu'à un état de choses transitoires.

Les soussignés sont persuadés :

Que les maux intérieurs dont est affligée la Valachie cesseront aussitôt qu'un Valaque jouissant de la confiance publique, connu par ses vertus, par son patriotisme, sera appellé au trône pour sauver le pays; ils déclarent pourtant qu'une terrible expérience et le droit de propre conservation

leur ordonne de mettre l'avenir à l'abri de toute catastrophe, de réformer ces vicieuses institutions auxquelles ils doivent d'avoir été tributaires, de consolider par l'hérédité le trône, la première force d'un peuple libre, et d'étouffer par là les brigues et les influences étrangères ,de faire des ambitions des citoyens, des conquérants, des amis et des alliés ;

Ils reconnaissent toutefois qu'avec un territoire morcelé comme le leur, et aussi désunis qu'ils le sont, il serait impossible aux Valaques de résister par eux-mêmes aux puissans empires qui les entourent, ils insistent ⟨sur la nécessité d'amener la fusion⟩ des populations ⟨valaques et leur⟩ réunion sous un même sceptre.

Enfin, considérant que dans l'état d'oppression étrangère et d'anarchie intérieure où se trouve le pays, il est impossible aux Valaques de remplir les principaux devoirs d'une nation envers elle-même ; qu'ils ne peuvent même plus veiller à se conserver qu'à se perfectionner, et que cependant comme tous les peuples ils ont l'obligation d'éviter aussi bien tout ce qui peut causer leur destruction, que tout ce qui est contraire à leur perfection ;

Considérant en outre que quand la dissolution de l'État parait inévitable, quand chaque jour révèle des désastres nouveaux, quand la nécessité est impérieuse, les citoyens ne sont plus tenus de respecter les lois établies, qu'ils ont au contraire le devoir sacré de prendre l'initiative de se défendre contre la tyrannie, de sauver la patrie, *car le salut du peuple est la première des lois*. Forts de leur conscience les soussignés arrêtent ce qui suit :

Art. 1er. Par la violation récente des articles trois et quatre du traité de quatorze cent soixante, le lien qui attache les Valaques à la Sublime Porte est rompu ; pourtant ,pour conserver son amitié, on négociera auprès d'Elle le rachat du tribut et l'impôt qui sera prélevé à cette occasion pèsera sur tous les Valaques sans distinction, suivant leurs biens et leurs fortunes.

Art. 2e. Un nouveau corps de lois politiques, publiques, et civils sera rédigé pour le peuple Valaque libre et indépendant.

Art. 3e. L'hérédité se transmettra dans la famille qui sera appellée au trône de mâle en mâle.

Art. 4e. Dès que celui des Valaques qui sera choisi pour monter sur le trône aura juré de remplir non seulement les conditions du présent acte, et celles qui seront inscrites dans l'acte séparé de sa nomination, mais encore de faire de bonheur des Valaques, de conquérir leur indépendance, et de créer des alliés et des amis au pays, à l'instant même où il aura prêté serment, il sera reconnu par les soussignés comme *souverain des Valaques*.

Art. 5e. Cet acte sera porté dans le plus bref délai à la connaissance des principaux Valaques de tous les pays, principalement de la Moldavie, et les soussignés s'engagent à travailler de toutes leurs forces à obtenir d'eux des actes d'adhérence.

Art. 6e. Le présent acte, auquel sera joint une pièce justificative sur les droits du pays et l'acte de nomination du souverain, sera fait en quatre originaux séparés, dont un sera conservé par celui qui sera appellé au trône,

l'autre par un membre du clergé, le troisième par un membre de l'Assemblée nationale, le quatrième sera envoyé sous cachet à l'étranger et mis en dépôt. Il sera délivré en outre une copie à tout pays Valaque qui y adhérera.

Art. 7. Les soussignés chacun séparément jurent sur le Saint Évangile et en présence d'un Évêque de leur religion obéissance et fidélité à celui d'entre les Valaques qui va être appellé au trône et de sacrifier dès aujourd'hui leur vie et leurs fortunes à l'indépendance du pays. Ils s'engagent par serment sur leur tête jusqu'à ce que l'heure de la délivrance soit venue, de ne jamais rien révéler de ce qui aura été dit et fait dans cette réunion et inséré dans cet acte.

Les soussignés certifient que tout ceci est la vérité et qu'ils l'ont pensé et écrit librement. En foi de quoi les soussignés ont apposé leurs sceaux et leurs signatures.

Fait à Bucharest ce premier Novembre Dix-huit cent trente huit.

■ Arhiva Bibliotecii Centrale de Stat (citată în continuare B.C.S.), Fond St. Georges CCI/15. Textul românesc publicat de Cornelia Bodea, *Lupta românilor*, p. 216—218. Alte două versiuni franceze, ușor diferite între ele, precum și de cea prezentă, au fost publicate: una, în Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XVII *(Corespondență diplomatică și rapoarte consulare franceze. 1825—1846)* de Nerva Hodoș, București, 1913, p. 727—728; a doua de P. P. Panaitescu, *Planurile lui Ioan Câmpineanu pentru unitatea națională a Românilor*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională", Cluj, III (1924—1925), p. 87—89: anexa 4.

■ 1. Peste tot: *loc*, citește *țară*. 2. Știrbit. 3. Textul fiind rupt, a fost completat după versiunea franceză.

5/17 noiembrie 1838 — 28

PROIECTUL DE CONSTITUȚIE— DUPĂ RECUNOAȘTEREA INDEPENDENȚEI

OSIBITUL ACT DE NUMIREA SUVERANULUI RUMÂNILOR

Rumânii iscăliți în actul de unire și de independență de la întîiu noemvrie o mie optsute treizeci și opt, declarînd în articolele patru și șase că se va redija un osibit act de numire și că asupra condițiilor ce s-ar înscrie într-însul să jure cel care va fi chemat la tron, hotărîm cele următoare :

Cît va ținea războiul independenții

art. 1. Din zioa de astăzi și toată vremea ce va ținea războiul independenții, și în cîtă vreme țara nu va avea[1] întărită și întemeiată prin alianțe și cetăți, puterea suveranului va fi dictatorială.

art. 2. Tot rumânul în stare d-a purta arme va fi ostaș.

art. 3. Dăjdiile să vor mărgini numai de către trebuințele statului și cheltuielile războiului.

art. 4. Orice om bănuit de vînzare să va cerceta de către o comisie alcătuită de trei mădulare; de să va dovedi şi să va înfiinţa a lui vină, va fi împuşcat în douăzeci şi patru de ceasuri; lipsa întru disciplină, nesupunerea, neîngrijirea la ale sale datorii, constituază vînzare.

art. 5. Suveranul dictator va avea dreptul d-a micşora pedepsile şi d-a ierta.

După recunoaşterea de către curţile streine

art. 6. Şase luni după recunoaşterea independenţii rumânilor de către toate curţile streine, şi puterea dictatorială cu care este îmbrăcat suveranul rumânilor legiuit încetează, şi suveranul va fi dator a promulga Constituţia rumânilor aşa după cum se află hotărîtă aci la vale:

art. 7. Constituţia rumânilor:

a. Ţara rumânească este un loc slobod pentru cîţi în ea lăcuiesc, pămîntul ei nu să va putea înstreina.

b. Toţi rumânii sînt deopotrivă înaintea pravilii, toţi priimiţi în posturile civile şi militare şi toţi contribuiesc la trebuinţele statului, precum se va hotărî de către Adunarea naţii.

c. Slobozenia individuală este chiezăşuită; nimeni nu va putea fi pîrît şi arestuit decît în întîmplările prevăzute de legi, şi după formele ce ele hotărăsc; nimeni nu va putea fi pedepsit făr d-a fi mai întîi judecat.

d. Toţi rumânii au dreptul de a publica şi a tipări ale lor păreri; sînt toţi fără osibire răspunzători pentru scriierile lor de ale lor cuvinte şi fapte, după pravilă.

e. Persoana suveranului este nesiluită şi sfîntă; a suveranului este puterea săvîrşitoare; suveranul este şeful cel mai înalt al statului şi comandă puterile de uscat şi de apă, declară războiul, încheie pacea, tractaturile de alianţă şi de comerţ, numeşte întru toate locurile administraţii publice, face reglementurile şi ordonanţele trebuincioase pentru săvîrşirea legilor.

f. Suveranul nu poate întrebuinţa puterea legiuitoare fără priimirea reprezentaţii naţionale.

g. Suveranul singur obşteşte şi întăreşte legile.

h. Puterea judecătorească purcede de la suveran. Dreptatea să dă întru al lui nume prin maghistraţi neschimbaţi pe viaţă; hotărîrile tribunalurilor să vor iscăli numai de către judecătorii ce le vor da; forfetura sau vinele judecătorilor să vor pedepsi straşnic şi să va regula printr-o întradins lege.

i. În vreme de război puterea suveranului va fi apururea dictatorială.

j. Moştenitorii suveranului rumânilor la suirea lor pe tron vor jura faţă cu reprezentanţii[2] naţii că vor păzi cu credinţă constituţiile rumânilor.

k. Se va înfăţişa un ordin de cinste civil şi militar.

l. Miniştrii şi toţi aghenţii suveranului sînt răspunzători de toate acturile administraţii lor şi a slujbii lor. Numai reprezentanţilor naţii singuri să dă dreptul de a aduce pîră asupra miniştrilor şi a-i trage înaintea tribunalelor ţării.

m. În vreme de pace nici o dajdie nu să va putea lua dacă nu să va priimi de reprezentanții nații asupra cererii suveranului.

n. Deosebit de armia cea statornică să va înființa o gardă națională; o putere de apă să va ținea cu cheltuiala statului.

o. Șase luni după ce să va recunoaște independența, suveranul rumânilor să îndatorează a publica un trup complect de legi publice țivile și criminale. Aceste condici de legi întru putere prin singura promulgare a suveranului să vor revizui la fie ce zece ani potrivit cu § f.

p. Suveranul și moștenitorul său să vor bucura de o listă civilă votată de reprezentanții nații.

q. Reprezentația națională. Toți rumânii fără osibire sînt reprezentați. Reprezentația națională cercetează toate actele din lăuntru și din afară ale miniștrilor răspunzători, hotărăște bugetul ce i să înfățișază pe tot anul, revizează cheltuielile hotărîte de dînsa, are dreptul a face raporturi suveranului asupra cîtor să ating de enteresul obștesc, priimește jălbi de la particolari, mădularele ei sînt nesiluite și nu pot fi dați supt judecată de cît după ce adunarea volnicește a lor arestuire.

r. Șase luni după recunoașterea independenții rumânilor, toți rumânii vor avea după cum să întărește prin § *t*. a să chibzui și a dezbate asupra propunerilor ce i să vor face de cătră miniștri[3].

Versiunea franceză originală

ACTE SÉPARÉ DE NOMINATION DU SOUVERAIN DES VALAQUES

Les Valaques signataires de l'acte d'u[nion] et d'indépendance du premier novembre mil huit cent trente huit, ayant declaré [par les] articles quatre et six, qu'un acte séparé de nomination sera rédi[gé et que sur les] conditions qui y seraient [ ]* jurées par celui des Valaques [ ]* appellé au trône; arrêtent:

Art.1. Dès aujourd'hui et tout le temps que durera la guerre de l'indépendance et aussi longtemps que le pays ne sera fortifié ni par des alliances ni par des plateaux de guerre, le pouvoir du Souverain des Valaques sera dictatorial.

Art.2. Tout individu en état de porter les armes sera soldat.

Art.3. Les impôts seront limités seulement par les besoins de l'État et les frais de la guerre.

Art.4. Tout individu suspect de trahison passera devant une commission composée de trois membres; s'il est atteint et convaincu il sera fusillé

dans les vingt quatre heures. Manquer à la discipline, commettre une désobéissance, négliger ses devoirs constituent une trahison.

Art. 5. Le Souverain Dictateur aura le droit de commuer les peines et de faire grâces.

Art. 6. Six mois après la reconnaissance de l'indépendance des Valaques par toutes les Cours étrangères, les pouvoirs dictatoriaux dont est revêtu le souverain cessent de droit, et le souverain est tenu de promulguer la Constitution des Valaques telle qu'elle est écrite ci-après.

Art. 7. Constitution des Valaques

a. Le sol des Valaques est une terre de liberté pour tous ceux qui l'habitent ; le territoire est inaliénable.

b. Tous les Valaques sont égaux devant la loi, tous admissibles aux emplois civils et militaires et tous ils contribuent aux charges de l'État selon qu'il sera arrêté par l'Assemblée de la nation.

c. La liberté individuelle est garantie ; personne ne peut être poursuivie ni arrêtée que dans les cas prévus par la loi et dans les formes qu'elle prescrit ; personne ne peut être puni s'il n'a été jugé.

d. Tous les Valaques ont le droit de publier et de faire imprimer leurs opinions, ils [s]ont tous indistinctement responsables de leurs écrits, de leurs paroles et de leurs actions en se conformant aux lois.

e. La personne du souverain est inviolable et sacrée ; au souverain appartient le pouvoir exécutif. Le souverain est le chef suprême de l'État, il commande les forces de terre et les forces navales, il déclare la guerre, fait la paix, les traités d'alliance [et de] commerce, nomme [ ]* de l'administration [ ]* les Règlements et les Ordonnances nécessaires pour l'exécution des lois.

f. Le souverain ne peut faire usage du pouvoir législatif sans le consentement de la Représentation nationale.

g. Le souverain seul promulgue et sanctionne les lois.

h. Le pouvoir judiciaire émane du souverain, la justice est rendue en son nom par les magistrats inamovibles. Les sentences des Tribunaux ne seront signées que par les juges seuls qui les auront rendus. La forfaiture encoure les peines les plus sévères qui seront réglées par une loi. Le souverain a le droit de grâce et de commuer les peines.

i. En temps de guerre le pouvoir du souverain sera toujours dictatorial.

j. Les héritiers du souverain des Valaques jureront à leur avènement au trône en présence des Représentants de la nation, d'observer fidèlement la Constitution des Valaques.

k. Un ordre d'honneur civil et militaire sera créé.

l. Les ministres et tous les agens du souverain sont responsables de tous les actes de leur administration et de leur gestion. Les Représentants

de la nation auront seuls le droit d'accuser les ministres et de les traduire devant les tribunaux du pays.

m. En temps de paix nul impôt ne peut être levé s'il n'a été accordé par les Représentants de la nation, sur la demande du souverain.

n. Une garde nationale sera créée nonobstant l'armée permanente, une marine sera élevée aux frais de l'État.

o. Six mois après la reconnaissance de l'indépendance, le souverain des Valaques s'engage à publier un corps complet de lois publiques, civiles, commerciales, administratives et militaires. Ces codes en vigueur par la seule promulgation du souverain seront revues tous les dix ans, conformément au paragraphe f.

p. Le souverain et l'héritier présomptif jouiront d'une liste civile votée par les Représentants de la nation.

q. Représentation Nationale. Tous les Valaques indistinctement sont représentés. La Représentation Nationale connait de tous les [actes] intérieurs et extérieurs des ministres responsables, elle vote le Budget qui lui est présenté annuellement et elle revise les dépenses votées par Elle ; Elle a le droit de faire des rapports au souverain sur tout ce qui touche à l'intérêt général, elle reçoit les pétitions des particuliers. Ses membres sont inviolables et peuvent être mis sous jugement seulement après que l'assemblée ait autorisée leur arrestation.

r. Six mois après la reconnaissance de l'indépendance des Valaques tous les Valaques auront, comme il est dit dans le paragraphe *t*, à délibérer et à discuter des propositions qui leur seront faites par les ministres du souverain de [ ][3]

■ Arhiva B.C.S., Fond St. Georges, CCI/15. Ambele versiuni publicate de C. Bodea, *Lupta românilor*, p. 219—224.

■ 1. În textul paralel redactat în franceză e scris: *ne sera*; Citeşte deci: *nu va fi*. 2. În original: *reprezentaţii*, folosit pentru reprezentanţii; ca şi *reprezentaţia naţională* pentru reprezentanţa naţională. * Text deteriorat.

3. Continuarea textului, circa o pagină şi jumătate din totalul de 6 pagini şi jumătate cît cuprinde textul integral, lipseşte din singurul exemplar găsit pînă acum: Pentru completările principiilor care au stat la baza *proiectului de constituţie*, reproducem în schimb, în traducere, următoarele aprecieri despre Câmpineanu, făcute de unul dintre coredactorii textului fundamental din 1838, Félix Colson: „Câmpineanu a avut un mare merit, rar întîlnit la un om care aspiră la domnie. Iubea progresul. La epoca la care noi elaboram împreună proiectul de constituţie, învestit apoi cu semnăturile principalilor membri ai naţiuni române, am putut constata măreţia sufletului său. Accepta cu însufleţire ideea de a introduce în România sufragiul universal. Toţi românii fără excepţie, ajunşi la vîrsta de 25 de ani, trebuiau să devină alegători şi eligibili. În concepţia sa, toate comunele erau dotate cu pămîntul care le revenea potrivit obiceiurilor vechi; toţi ţăranii erau liberi şi stăpîni pe pămînturile comunale" (F. Colson, *Jean Campiniano*, în F. Colson, *De la Pologne et des Slaves*, Paris, 1863, p. 214);

AVÎNT NAŢIONAL, CURENTE POLITICE

29

[F. COLSON], DESPRE OAMENI ŞI PARTIDE POLITICE ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ[1]

Consulatul Franţei la Iaşi.
Anexă la depeşa politică
din 28 ianuarie 1839, nr. 21
Nr. 3

Domnule,

Mai înainte de 1821, românii, lăsaţi pradă, în ciuda tratatelor încheiate de ei cu Sublima Poartă, brutalităţii turcilor şi tiraniei fanarioţilor, nu se prea ocupau de treburile ţării lor sub aspect politic. Într-adevăr, la ce bun să acorde importanţă cunoştinţelor necesare unui om de stat nişte oameni care nu mai puteau pretinde altceva în propria lor ţară, decît cîteva posturi în administraţie şi cîteva slujbe la Curte ? Ca să reuşeşti, era deajuns pe atunci să excelezi în arta intrigilor, să te alături Suţeştilor, să te desprinzi de Ipsilanţi, de îndată ce Ambasada franceză obţinea un ascendent la Constantinopol asupra celei ruse, şi să păstrezi şi să obţii slujbe cu ajutorul acestui flux şi reflux al domnitorilor. Totuşi, domnule, după Convenţia de la Ackerman şi Tratatul de la Adrianopol, după ce vechea lege a alegerii domnitorului a reintrat în vigoare prin Regulamentul organic, speranţa de a alege curînd ca domnitor pe cel mai demn dintre ei şi de a cuceri, împreună cu el, independenţa ţării a trezit altfel de sentimente în inima românilor şi a încurajat progresul lor politic. Printre oamenii care alcătuiesc singurele patru partide existente astăzi în Ţara Românească, dacă unii au rămas încă credincioşi doctrinei egoismului şi interesului, în schimb putem cita pe alţii la care virtuţile obşteşti au luat o mare amploare, şi care se ocupă de treburile ţării lor numai din pur patriotism. Aceşti oameni, e drept, sînt rari ca pretutindeni, dar există şi sîntem fericiţi, domnule, că avem pentru prima oară prilejul să facem cunoscute Europei numele şi caracterul lor.

Aspiraţii de independenţă naţională după 1829

Un străin care s-ar mulţumi cu aparenţele şi n-ar căuta să clasifice partidele politice din Ţara Românească potrivit scopului pe care şi-l propun, ci după nuanţele diferite pe care le oferă, ar descoperi cu siguranţă patru partide, deşi în realitate nu există decît două :

Cele patru partide sînt de fapt două . . . :

Partida naţională, compusă din patru dintre cei mai instruiţi şi mai capabili membri ai adunării, din cîţiva boieri de rangul I, din aproape toţi cei de rangul al II-lea şi al III-lea, din totalitatea negustorilor, a întregului popor, şi din cea mai mare parte a tineretului. Partida filorusă, în care nu se află decît aventurieri şi străini de prin toate părţile Europei şi cîţiva boieri

de rangul I, ca domnul Villara, frații Bibescu și Știrbei și George Filipescu. Dar acestei partide i se mai poate adăuga, ca anexă, Partida domnitorului, alcătuită în întregime din slujbași cunoscuți pentru lăcomia și incapacitatea lor, sau destituibili, cum este însuși domnitorul, la vrerea Rusiei, și Partida opoziției care, dimpotrivă, nu numără în rîndurile sale decît cîțiva mari boieri nemulțumiți sau destituiți, și care trag nădejde în bunele oficii ale Rusiei pentru a-și redobîndi locurile și favorurile.

Despre domn și limitele impuse prerogativelor sale de Curtea Protectoare

Mai înainte de a vă vorbi de rolul pe care-l joacă aici aceste partide, îngăduiți-mi să vă spun cîteva cuvinte despre genul de putere pe care i l-au lăsat domnitorului Țării Românești rușii. Politica îi este interzisă, și în mod cu atît mai expres îi este oprit să abordeze problemele care țin de avutul obștesc. Asemenea unui simplu administrator de provincie din Rusia, el este supus unor instrucțiuni speciale mai mult sau mai puțin stricte, după timpuri și după împrejurări. Dacă n-ar fi consimțit, înainte de a se duce la Constantinopol, să treacă pe teritoriul Rusiei, să jure la Chișinău că va juca rolul ce-i va fi indicat prin depeșele de la Petersburg, n-ar fi obținut domnia. Ca și predecesorii săi, el este obligat, prin intermediul unui trimis al Consulatului rus la București, să comunice secretul corespondenței la Ambasada Rusiei de la Constantinopol. N-are dreptul nici să-i numească în posturi importante pe cei pe care i-a remarcat și, cu atît mai puțin, să-i destituie pe slujbașii care nu-i sînt pe plac. Cunosc pe unii care au rămas la posturile lor, deși au mers cu lașitatea pînă la a-l jigni. Nu poate ridica nici o sumă de bani în țară, dacă n-a primit în scris consimțămîntul ministrului Rusiei. Într-un cuvînt, domnule, este în întregime dependent de puterea țarului, care, la cea mai mică șovăială a lui, este gata cu injuria și protestul și care i-ar adresa negreșit o notă unde n-ar uita să-i amintească că tratatele îi dau dreptul de a-l destitui.

Tirania domnitorului Al. Ghica

Dar, domnule, domnitorul care și-a pierdut toate puterile și-a arogat una dintre cele mai tiranice. Am impresia că i-am găsit originea într-o notă adresată răposatului domn, Grigore Ghica. După Constituția munteană, de îndată ce un domnitor al Țării Românești a confirmat o sentință care a trecut prin toate gradele judiciare ale țării, numai succesorul său mai avea dreptul de a o revedea și de a o casa dacă ar fi fost cazul. Rusia, într-un proces care privea o raia, socotită, chipurile, supusă Rusiei, autoriza domnitorul, mai bine informat (aceasta este expresia folosită), să revină, contrar legilor, asupra sentințelor pe care el le confirmase deja. Această aprobare de a juca rolul tiranului a fost respinsă cu curaj de răposatul domnitor, dar actualul domn a profitat de ea pentru a-și crea o putere cu adevărat demnă de temut. El a ridicat la rang de principiu, potrivit, fără îndoială, instrucțiunilor secrete de la St. Petersburg, că voința domnitorului este mai presus de lege, că pentru a pronunța hotărîrea, judecătorii nu trebuie să asculte de glasul conștiinței, ci să se ia după părerea domnitorului și să se conformeze bunului său plac dacă nu vor să fie destituiți. Rusia, domnule, nu ar putea juca nici un rol într-o țară în

care tirania ar fi imposibilă, unde legea ar fi respectată, unde domnitorul n-ar avea decît puterile trebuitoare pentru a veghea la executarea hotărîrilor judecătorești; dimpotrivă, încurajîndu-l pe domnitor să întreţină arbitrarul în tribunale, să caseze sentinţele juste şi să le confirme pe cele nedrepte, ea dispune de averile tuturor şi, prin procese, îi îmbogăţeşte pe partizanii săi şi-i ruinează pe cei care îi sînt potrivnici. Veţi vedea, domnule, în ce măsură această tactică slujeşte proiectelor sale şi cît de interesată este ea de a lăsa într-o ţară organizată după model european o rămăşiţă de despotism oriental şi de a-l preschimba pe domnitor într-un paşă.

Partida domnitorului şi Partida opoziţiei ...

Dar, revenind, domnule, la Partida domnitorului şi la Partida opoziţiei, curtenii care sînt membrii ai celei dintîi cunosc, tot atît de bine ca şi boierii ce-o alcătuiesc pe a doua, că Rusia este singura atotputernică, că ea singură hotărăşte favorurile şi gratificaţiile, că ea singură dizgraţiază şi destituie, că ea singură acordă ranguri şi onoruri, că ea singură răstoarnă şi se opune avansărilor. Şi totuşi, dacă stai să-i asculţi, cel căruia îi aparţin toate aceste puteri este domnitorul, el este cel căruia trebuie să i se dea şi dovezi de devotament, şi mărturii de recunoştinţă; şi împotriva lui se vorbeşte şi se urzesc proiecte de răzbunare. Dar, domnule, cauzele acestei remarcabile rele credinţe pot fi recunoscute numaidecît, şi dacă aceşti oameni caută să se înşele pe ei înşişi, noi nu ne putem amăgi multă vreme asupra motivelor care-i fac să acţioneze astfel.

Tactica politică a partidelor faţă de domn şi faţă de Rusia ţaristă

Rusia, care ţine în mîini toate puterile, se îngrijeşte foarte mult să pară că, dimpotrivă, n-are nici una dintre acestea. Ei îi place mai ales să audă vorbindu-se despre aşa-zisa putere a domnitorului, şi în bine, şi în rău, faţă de agenţii şi consulii străini, din a căror observare poate scăpa cu uşurinţă, deoarece aceştia par a fi fericiţi că sînt acreditaţi pe lîngă un mic suveran ce le îngăduie din cînd în cînd să-i facă şi curte. Din saloanele consulatelor nu lipsesc niciodată, domnule, curtenii şi nemulţumiţii care-l înfăţişează pe domnitor, unii drept cel mai bun dintre stăpîni, ceilalţi drept cel mai mare dintre tirani, toţi aceşti boieri ştiind prea bine că se ia notă la Consulatul Rusiei de toate spusele lor şi că vor fi răsplătiţi pe măsura faptelor lor. Domnii curteni, care cunosc secretul politicii ruşilor, nu pierd nici un prilej să aducă elogii nemăsurate tuturor abuzurilor săvîrşite de domnitor, căci iată care e raţionamentul lor: „Într-o ţară unde nimic nu se poate face fără să existe un ordin al muscalului, unde abuzurile nu pot fi comise decît fiindcă Rusia le protejează, oare nu-i vom fi noi pe plac Curţii protectoare şi nu vom binemerita de la ea săvîrşindu-le şi noi?" Această logică le-a adus întotdeauna favoruri celor care au pus-o în practică.

Intrigă şi cameleonism

Partida opoziţiei se preface şi ea că ignoră tutela domnitorului, şi membrii care o alcătuiesc, neavînd nici inima, nici curajul trebuincios de a se ridica pe faţă împotriva Rusiei, se mulţumesc cu acest principiu al ciocoismului (sau slugarnicului): „Linge mîna pe care nu poţi s-o muşti". Aşa că se dezlănţuie împotriva domnitorului, împotriva abuzurilor, pe care le comite el zilnic, şi apoi se duc spăşiţi la agenţii Rusiei, singurii de care

au a se plînge, cerînd destituirea unui domnitor, care a îndrăznit să-i destituie pe ei, marii boieri, pe ei care sub toate administraţiile provizorii, sub alde Kisseleff, sub Joltuhin, ocupau cele mai de seamă slujbe. Şi totuşi, domnule, aceşti oameni sînt pe deplin convinşi că nişte partizani atît de devotaţi cauzei ruseşti cum sînt ei n-au fost lipsiţi de slujbele lor decît la ordinul guvernului de la Petersburg. Cînd se ridică cu atîta furie împotriva domnitorului, nu ştiu ei oare că destituirea lor se datoreşte unui plan dinainte hotărît şi că aceasta nu face decît să îndepărteze întoarcerile lor sincere spre naţia lor şi să împiedice pe domnitor să scuture, cu ajutorul concetăţenilor săi, jugul pe care îl îndură atît de greu, şi să revină la sentimentele patriotismului pe care el cu atît mai mult trebuie să le regrete cu cît pe viitor îi va fi cu neputinţă să se întoarcă la ele dacă vrea să rămînă domnitor. Totuşi aceşti boieri, domnule, ştiu că rolul jucat de ei contribuie la menţinerea incertitudinii, la dezbinarea românilor din toate clasele, dar că, în ziua în care Rusia îşi va fi atins scopul pe care şi l-a propus nemulţumindu-i, ei vor reintra în stăpînirea slujbelor lor. Familiile Balş, Filipescu, Bălăceanu se aflau, pînă nu de mult, în opoziţie, iar astăzi se bucură de onoruri, în timp ce alţi Filipeşti, Corneşti le-au luat locul. Aceşti oameni, prieteni ai principiilor feudale, nu sînt însă primejdioşi, domnule, şi Rusia nu-l va jertfi niciodată de dragul lor pe domnitor atîta vreme cît ea va fi sigură că el rămîne credincios jurămîntului său; rolul pe care-l joacă ei este, după părerea mea, dintre cele mai inconsecvente; zădărnicind eforturile Partidei naţionale de a se alia cu domnitorul, ei seamănă cu acei eunuci din seraiuri care n-au altă misiune decît de a împiedeca legăturile fireşti.

Ţinta Partidei naţionale

Care este, aşadar, scopul pe care şi-l propune Partida naţională şi Partida filorusă? Partida naţională lucrează pentru a ajunge să declare independenţa ţării şi a rupe lanţurile Curţii protectoare pe care Partida filorusă, dimpotrivă, vrea să le lege de cele care compun Imperiul, căci ea nu aspiră decît la încorporarea Principatului. Această luptă durează deja de trei ani, şi actualul guvern al domnului exercită o înrîurire atît de slabă asupra ei, încît se poate prevedea cu uşurinţă că el se va prăbuşi de la sine în ziua în care unul din aceste partide va ieşi învingător.

Partida filorusă

Principalele mijloace de care se slujeşte Partida filorusă constau în a semăna dezbinare între toate clasele, în a isca motive de nemulţumire şi în a le potoli, a întreţine elemente de discordie împotriva domnitorului, boierilor şi poporului, a împiedica unirea lor şi a paraliza prin aceasta toate proiectele în care e nevoie de colaborarea tuturor. Cabinetul de la St. Petersburg merge pînă acolo încît ordonă în secret agenţilor săi să provoace persecuţii pentru a fi în situaţia de a primi plîngerile celor asupriţi şi, făcîndu-le dreptate, să poată binemerita recunoştinţa tuturor claselor, părînd cît mai dezinteresat în protecţia sa. Dar Rusia îşi alege atît pe cei pe care urmează să-i cheme la onoruri, cît şi pe cei pe care îi va destitui cîndva, atît de mult se teme că slujeşte Partida naţională sau că măreşte numărul adepţilor ei; ea nu ridică decît oameni cunoscuţi prin incapacitatea sau lipsa lor de energie şi nu se preocupă decît de aceştia. Întrucît nu se folo-

şeşte de puterea ei decît pentru a mări numărul nemulţumiţilor şi pentru a-i da Rusiei prilejul de a îndrepta nedreptăţile pe care ea însăşi le-a poruncit. Partida filorusă îi obişnuieşte puţin cîte puţin pe români cu justiţia şi cu autoritatea ţarului.

Această tactică, practicată dintotdeauna de ruşi în acest Principat, n-a fost niciclnd urmată cu mai multă perseverenţă decît din momentul cînd au trebuit să treacă din nou Prutul în faţa reprezentanţelor tuturor cabinetelor din Europa. Nevoiţi atunci să renunţe la a o face pe calea armelor, ei au pretins-o diplomaţiei lor, şi o aşteaptă de la toţi străinii pe care-i patronează, de la toţi agenţii cărora le-a ordonat să administreze prost, de la incapacitatea şi laşitatea acelor boieri cărora le-au încredinţat cele mai mari slujbe şi ale căror delapidări le încurajează, numindu-i în posturi mai însemnate de îndată de aceştia au comis abuzuri prea strigătoare într-un post mai mic.

De altminteri, agenţii Partidei filoruse se plîng cu dibăcie de tot răul pe care l-au făcut. Ei încearcă într-una să apară în postura de păcăliţi şi şi să-i convingă pe români că relele pe care le îndură nu se datoresc decît relei voinţe a domnitorului şi administraţiei incapabile a boierilor şi că ei speră că Adunarea naţională, mai bine lămurită asupra adevăratelor interese ale ţării, va adresa o plîngere Împăratului şi că în curînd îl va şi implora în genunchi să le trimită un bătrîn general cumsecade care să-i cîrmuiască precum un părinte.

Oamenii care o alcătuiesc

Oamenii care alcătuiesc Partida filorusă sînt nişte străini, în general greci, mai toţi fini, dibaci şi primejdioşi din pricina talentului cu care urzesc şi conduc intrigile. Căci intriga, domnule, este cea mai mare din plăgile pe care ruşii le-au trimis asupra ţării — ea înăbuşă inteligenţa, degradează moravurile şi instituţiile, pîngăreşte simţirea şi judecata. Străinul şi băştinaşul îi cad victimă, şi, ca o reptilă, ea otrăveşte cu veninul ei inima tuturor acelora care sînt devotaţi intereselor ţării. Printre cei mai de seamă conducători şi agenţi îi putem cita pe baronul Ruckman, livonian, consul general al Rusiei, pe cei trei secretari ai săi, grecul Dendrino, italianul Colas şi spaniolul Gabrucka, pe însărcinatul cu afaceri al românilor la Constantinopol, fanariotul Aristarki, pe directorul carantinelor, fanariotul Mavros, pe preşedintele fanariot Arghiropoulo, pe consulul Greciei şi al Prusiei, baronul grec Sakellario, pe cenzorul grec Piccolo, pe fanarioţii Suţo şi Mano, pe ministrul fără portofoliu grecul Arsaki, dintre aghiotanţii domnitorului pe aventurierul care-şi zice vicontele de Grammont, danezul Iacobson, belgianul Blaremberg, inginerul Boroczyn, baron din nu ştiu ce ţară, şi, ceea ce e mai neplăcut de scris, un francez, provensalul Coulin. Toţi aceşti oameni, domnule, cu excepţia slujbaşilor de la Consulatul Rusiei, impuşi domnitorului şi românilor, sînt retribuiţi de vistierie şi naţiunea este obligată să plătească proasta lor administraţie şi să-i răsplătească fiindcă lucrează la nenorocirea ţării.

Partida filorusă n-are nici o influenţă asupra naţiunii, care este antirusă, şi contează destul de puţin pe boierii care-i dau cele mai mari dovezi de

devotament. Ea nu e preponderentă decît pentru că i-a îndepărtat din administrație pe toți membrii Partidei naționale și pentru că oamenii și agenții săi ocupă slujbele cele mai însemnate. Astfel, numai în privința treburilor [publice], această partidă se străduiește clipă de clipă să-și aducă la îndeplinire proiectele și sub acest aspect învinge Partida națională care nu i se poate împotrivi decît atunci cînd Adunarea este deschisă, cu toate că ea nu se deschide și nu se închide decît după buna voință a Rusiei și deputații n-au dreptul decît să discute chestiunile înscrise în program. Lupta, deși inegală, este totuși în întregime în favoarea Partidei naționale a cărei influență crește cu fiecare din înfrîngerile sale.

Tineretul național

Dar, domnule, unul din lucrurile care surprind cel mai mult în Țara Românească este că aici există un partid și un tineret național, aici unde instrucțiunea publică este încredințată unui om de-al Rusiei, aici unde presa nu poate dezbate nici o problemă, aici unde îi este interzis să publice deliberările și discuțiile din Adunare, unde nu se poate face nici o reflecție, nici asupra viciilor guvernului, nici asupra cusururilor administrației, și, deși este apărată prin lege, cenzura, sub conducerea unui agent al Partidei filoruse, există și e foarte brutală. Secretarul de Stat îi scria nu de mult, domnule, unuia din prietenii mei, redactor la un ziar românesc : „Domnitorul vă autorizează, domnule, să vă publicați gazeta, dar să nu vorbiți niciodată de politică, ci să vă mărginiți la literatură, și chiar și așa articolele dumneavoastră literare vor trebui supuse cenzurii. Semnat : *Arsaki, 1836, 21 7^{brie}, nr. 1858*".

Cum s-a format și s-a dezvoltat Partida națională

Cum a putut atunci Partida națională să se formeze și să prindă rădăcini în mijlocul tuturor acestor mărăcini și buruieni care nu sînt bune decît să li se dea foc în întreaga țară dornică de înălțare și de independență? Un membru al uneia din primele cinci familii, și singura poate în care nu s-a putut găsi nici un dușman al poporului, ai cărei fii s-au expus cu toții pentru cauza națională, era unul din prietenii din copilărie ai domnitorului, remarcat atunci pentru patriotismul său. El s-a dus la întîlnirea pe care i-a fixat-o domnitorul la întoarcerea acestuia de la Constantinopol, în carantina de la Giurgiu. Întrevederea a ținut șapte ceasuri. [De la această întrevedere] domnitorul Alexandru Ghica a ieșit să domnească, așa cum își luase angajamentul față de Rusia, iar colonelul Câmpineanu — cu hotărîrea să lucreze pentru păstrarea libertăților naționale. El și-a dat demisia din funcția de aghiotant și director al Ministerului de Finanțe și a fost cel dintîi, într-o țară guvernată pînă atunci după modelul Turciei, care s-a ridicat, atît ca deputat cît și ca simplu particular, împotriva mersului treburilor și a numeroaselor abuzuri prin mijlocirea cărora se săvîrșeau cele mai mari vexațiuni. Fără să se neliniștească din pricina inimiciției domnitorului și a uneltirilor ascunse ale Rusiei, a întemeiat cu banii lui teatrul național românesc și a întreținut cu mare cheltuială pe actori, cărora le-a plătit profesori și lefuri. I-a încurajat pe toți tinerii români care se îndeletniceau cu literatura și care au scris teatru. Influența colonelului este foarte mare

Colonelul Câmpineanu

în țară, lumea își pune toată nădejdea numai în energia lui. Aceasta este opinia publică și el se bucură de stima tuturor partidelor; pot să adaug că este singurul om pe care ele îl remarcă și de care se tem.

Nu pot să trec sub tăcere zelul colonelului Câmpineanu, ajutat de deputații Ion Rosetti și Grigore Cantacuzino; aceștia din urmă au cooperat la eforturile colonelului de a se împotrivi adversarilor lor.

Căi și mijloace pentru dobîndirea țelului suprem

Partida națională, domnule, urmează trei căi diferite spre independența țării. Ea se ridică în Adunare împotriva abuzurilor și a încălcărilor Rusiei, se străduiește să organizeze țara pe temelii mai bune și caută să stabilească raporturi diplomatice cu Franța și cu Anglia pentru a pune capăt protectoratului Rusiei și a obține de la Poartă răscumpărarea tributului.

Să vedem, domnule, unde a ajuns cu acțiunile sale.

Acești deputați, toți membri ai celor mai mari familii din Țara Românească, dispun de majoritate în Adunarea națională și aceasta spre lauda tuturor acelora care le acordă și încrederea și votul lor. Nu pot să nu-l citez aici pe venerabilul episcop de Buzău, adus prin voința publică pe jilțul mitropoliei [2]. Ei sînt cei care se ridică în fiecare an, cu prilejul discutării bugetului, împotriva tuturor abuzurilor cîrmuirii. Ei sînt cei care au zdrobit Partida filorusă, în 1837, ei sînt cei care au întîrziat încorporarea concluziei și a anexelor în Regulamentul organic și, dacă n-au făcut mai mult bine țării, aceasta a fost din pricină că sînt supuși la persecuții de tot felul și că adeseori ajungeau la Adunare cu sentimentul că nu trebuiau să se mai bizuie pe cei ce le făgăduiseră în ajun votul lor.

Deplin acord în urmărirea lui

Unanimi în privința cuceririi independenței Țării Românești, acești oameni sînt divizați în ceea ce privește reforma. Colonelul Câmpineanu este singurul care simte în mod sincer restrîngerea privilegilor absurde și inumane ale aristocrației, și o vrea pentru a rămîne credincios vechilor tradiții ale casei sale. L-am văzut luptînd zadarnic împotriva întregii Adunări pentru a obține de la ea ca pe viitor să poți fi membru al adunării fără să fi boier, fiu de boier și proprietar, ci numai boier și proprietar. Nu pot să spun cîți tineri talentați nu s-au răcit de cînd Adunarea a refuzat, prin acest vot nepolitic, să-i primească în sînul ei.

Poziția față de domnitor

Membrii Partidei naționale n-au putut dispune nici pînă astăzi de majoritate în Adunare, decît recrutînd toți nemulțumiții și profitînd din nou de dispoziția în care se aflau aceștia pentru moment de a se ridica împotriva abuzurilor și a obține destituirea domnitorului. Dibăcia cu care au realizat aceste apropieri face însă cea mai mare cinste îndemînării lor, și se poate prevedea chiar că principalii boieri din opoziție sînt pe cale de a intra în Partida națională.

Deputații acestei partide nu se află laolaltă dintr-o animozitate personală față de domnitorul actual, cum încercau zadarnic unii să acrediteze ideea. I-am auzit spunînd: „Nu-i purtăm pică domnitorului; dacă mîine ar putea reîmprospăta toate puterile și toate prerogativele suveranității și dacă ar vrea să lucreze împreună cu noi, în interesul țării și al independenței ei, noi am fi cît se poate de fericiți să colaborăm la strădaniile sale".

Nu v-am relatat despre bunele lor intenţii faţă de domnitorul Ghica decît fiindcă el a reuşit în ultima vreme, fără îndoială potrivit unor instrucţiuni primite de la Petersburg, să-i scoată cu totul din mintea consulului general al Franţei şi să înstrăineze interesul pe care acesta părea să li-l poarte şi nu s-a temut, abuzînd de bunăvoinţa domnului de Chateaugiron faţă de el, să se prefacă pe lîngă acesta că are cele mai pure şi mai patriotice sentimente.

Tactica domnitorului Al. Ghica faţă de consulii străini

Într-adevăr, domnule, tactica cea mai dăunătoare Partidei naţionale este poate aceea pe care a adoptat-o domnitorul faţă de consulii străini ce-şi au reşedinţa la Bucureşti. El are obiceiul să se prezinte la ei ca un persecutat, să-i asigure că îl doare de români şi că nu este filorus decît prin poziţia sa, sfîrşind întotdeauna prin a-i ruga să-şi folosească influenţa pentru a opera o apropiere între el şi membrii Partidei naţionale. Consulii Franţei s-au grăbit întotdeauna să se ofere ca mediatori; de aici, fără îndoială, rolul de păcăliţi pe care l-au jucat neîncetat pe acest pămînt. La avansurile domnitorului şi ale consulilor, deputaţii au obiceiul de a întreba în ce condiţii înţelege acesta să se unească cu ei. Drept orice răspuns, agenţii domnitorului aleargă la ei cu corupţia pe buze şi făgăduielile cele mai ademenitoare sînt făcute şi respinse. Deseori li se oferă un portofoliu, fiindcă în Regulamentul organic se spune că în ziua în care cineva va fi ministru, va înceta de a mai fi membru al Adunării, încercîndu-se în acest fel să facă o spărtură în Partida naţională, care nu este atît de redutabilă şi de puternică decît pentru că membrii care o compun sînt deputaţi.

Poziţia Partidei naţionale faţă de Franţa

Pînă de curînd membrii Partidei naţionale nu frecventau decît pe consulii Franţei şi Angliei, aşteptînd totul din partea lor şi neavînd încredere decît în sfaturile lor. Dar astăzi au început să bănuie că ar putea fi jucăria unuia dintre aceşti diplomaţi, care nu-i atrage decît pentru a le afla proiectele şi speranţele şi a avea singurul merit de a trimite depeşe frumoase şi interesante. Ba au ajuns chiar să creadă că Consulul n-a avut întotdeauna instrucţiuni de la guvernul său şi că n-a acţionat, pe cît de uşuratec pe atît de confuz, decît de teama de a nu fi rechemat. Aceste presupuneri par a se fi confirmat în mintea lor, mai ales de cînd domnul de Chateaugiron, credincios predecesorilor săi, i-a abandonat, spre marea bucurie a Rusiei, pentru a se arunca în braţele domnitorului.

şi de Anglia

Dacă aceşti oameni nu mai trebuie să se bizuie pe ajutorul sincer şi deschis al Franţei, Anglia în schimb a rămas în continuare de partea lor şi le va servi poate drept colac de salvare. De altfel, pe viitor se vor duce ei înşişi să afle intenţiile acestor două guverne faţă de ei, ei vor să afle chiar din gura miniştrilor dacă e adevărat că Franţa este aliata Rusiei împotriva Angliei şi a aceleia dintre cele două puteri care le va promite să-i asiste în lupta inegală pe care o susţin, îl vor întreba ce combinaţie a pregătit ea pentru a rezolva problema Orientului şi ce se gîndeşte să facă pentru Ţara Românească. De altminteri, domnule, pot să vă asigur că dacă Partida

națională s-ar vedea părăsită de aceste două puteri, ea ar depune și mai mult zel pentru eliberarea țării.

Iată acțiunile și planurile acestor oameni care au renunțat la onoruri pentru a milita numai pentru independență și libertate, pentru a forma, prin energia lor, opinia publică, pînă atunci necunoscută.

Fruntași ai tineretului național

În afară de aceasta, mai există tineri care se disting nu mai puțin prin principii bune și prin studii solide. Unii și-au dobîndit cunoștințele în țară, alții în străinătate. Printre cei dintîi se remarcă îndeosebi domnii maior Voinescu II, cei doi maiori Crețulescu, Bolliacii, Bălceștii [3], care nu sînt mai prejos de cei din categoria a doua, dintre care cei mai eminenți sînt Alex. Linche, profesorii de drept Moroiu, Racoviță, Brăiloiu. Se nădăjduiește cu atît mai mult de la frații Golescu, cu cît speranțele puse în autorul broșurii au fost înșelate.

Tineretul ține cu Partida națională; el nu vede independența Țării Românești decît în organizare, cum o văd și deputații săi, și pregătește reformele prin discursurile și prin manuscrisele sale. Se bucură de stima oamenilor celor mai în vîrstă și toți tinerii se strîng cu mîndrie în jurul celor pe care i-am citat și recunosc influența pe care o merită prin acțiunile și ținuta lor.

Femeile și politica

Mă miram deunăzi că nu văd nici un salon politic la București; un boier m-a lămurit deîndată. Nenorocirile noastre nu ne îngăduie să ne formăm soțiile pentru politică și, dacă putem număra astăzi cu chiu cu vai patru sau cinci care să fie în stare să priceapă ceva din aceste probleme, ele țin cu Partida filorusă și nu se ocupă decît de intrigi private.

Temerea Austriei de perspectiva unirii naționale române

Veți fi remarcat, domnule, că nici o partidă n-are încredere în politica Austriei. Numai domnitorul întreține relații foarte susținute cu agentul ei, sperînd să obțină de la cabinetul din Viena promisiunea de a fi menținut în demnitatea sa în cazul în care țara ar dobîndi independența. Austria, interesată în păstrarea actualei stări a Țării Românești, nu s-ar da în lături să-și ia angajamente față de domnitor, pînă-ntr-atît se teme ca populațiile române din Banat, Bucovina, Transilvania să nu se unească cu mișcarea care ar aduce Țării Românești libertatea. Protecția sa n-ar fi deci decît cu scopul de a împiedica avîntul libertăților politice, comerciale și industriale.

Aceasta este, domnule, starea cît se poate de exactă a partidelor politice în Țara Românească; și publicitatea făcută pentru prima oară în Europa numelor tuturor acelora care îi aduc cinste îi încurajează să persevereze pe calea pe care au ales-o.

Fie ca dezaprobarea publică la care îi supun pe toți străinii din Partida filorusă, care au năpădit administrația țării, să reînsuflețească sentimentele patriotice stinse în inimile tuturor acelora ce jertfesc interesele partidei lor politicii și ambiției țarului.

Textul francez

[F. COLSON], DES HOMMES ET DES PARTIS POLITIQUES EN VALACHIE[1]

Consulat de France à Iassy
Annexe à la dépêche politique
du 28 janvier 1839, no. 21.
No. 3

Monsieur,

Antérieurement à 1821, les Valaques livrés, au mépris de leurs traités avec la Sublime Porte, à la brutalité des Turcs et à la tyrannie des Fanariotes, s'occupaient peu des affaires de leur pays sous le côté politique. Quelle importance en effet, des hommes qui ne pouvaient plus prétendre dans leur propre pays qu'à quelques places dans l'administration et à quelques emplois de cour, devaient-ils attacher aux connaissances de l'homme d'Etat? Pour réussir, il suffisait alors d'exceller dans l'art des intrigues de se rallier aux Sutzo et de se détacher des Ipsilanti, aussitôt que l'Ambassade Française l'emportait à Constantinople sur la mission Russe, et de garder et d'obtenir des emplois au moyen de ce flux et reflux hospodarial. Cependant, Monsieur, depuis la Convention d'Ackermann, le Traité d'Andrinople, depuis que l'antique loi de l'élection du Prince a été remise en vigueur dans le Règlement Organique, l'espoir d'élire bientôt pour Prince le plus digne d'entre eux, et de conquérir avec lui l'Indépendance du pays, a réveillé d'autres sentiments dans le cœur des Valaques et a encouragé leur progrès politique. Parmi les hommes qui composent les quatre seuls partis qui existent aujourd'hui en Valachie, si quelques uns sont encore restés fidèles à la doctrine de l'égoïsme et de l'intérêt, on peut en citer chez qui les vertus publiques ont pris un grand développement, et qui s'occupent des affaires de leur pays seulement par pur patriotisme. Ces hommes, il est vrai, sont rares comme partout, mais ils existent et nous sommes heureux d'avoir pour la première fois, Monsieur, l'occasion de faire connaître à l'Europe leurs noms et leurs caractères.

Un étranger qui se tiendrait aux apparences, et qui n'aurait pas cherché à classer les Partis politiques en Valachie, en raison du but qu'ils se proposent, mais par ce qu'ils offrent des nuances différentes, aurait trouvé assurément quatre partis, quoiqu'en réalité il n'y en avaient que deux.

Le parti National, composé de quatre membres des plus instruits et des plus capables de l'Assemblée, de quelques boyards de la Ière classe, de presque tous ceux de la 2e et de la 3e classe, de la totalité des négociants, du peuple tout entier, et de la plus grande partie de la jeunesse. Le Parti de la Russie dans lequel on ne trouve que des aventuriers et des étrangers de toutes les parties de l'Europe, et quelques boyards de la Ière classe tels que M. M. Villara, les frères Bibesco et Stirbey et Georges Philipesco. Mais on peut donner à ce parti comme accessoire, le Parti du Prince,

entièrement formé d'employés connus pas leur avidité et leur incapacité or destituables, ainsi que le Hospodar lui-même, au gré de la Russie, et le Parti de l'Opposition qui ne compte au contraire dans ses rangs que quelques grands boyards mécontents ou destitués, et qui espèrent des bons offices de la Russie pour rentrer en place et en faveur.

Avant de vous parler du rôle que jouent ici ces partis, permettez-moi de vous dire quelques mots sur le genre de pouvoir que les Russes ont laissé au Prince de la Valachie. La politique lui est interdite, il lui est défendu encore plus expressément d'aborder les questions qui touchent au bien public. Comme un simple administrateur de province en Russie, il est soumis à des instructions spéciales plus ou moins strictes selon les temps et les circonstances. S'il n'avait pas consenti à passer, avant d'aller à Constantinople, sur le territoire Russe, jurer à Kissineff de jouer le rôle qui lui serait tracé dans les dépêches de Pétersbourg, il n'aurait pas obtenu la Principauté. Comme ses prédécesseurs, il est tenu de livrer, par l'entremise d'un envoyé du Consulat russe à Bucarest, le secret des correspondances à l'Ambassade de Russie à Constantinople. Il n'a ni le droit d'appeler aux postes importants ceux qu'il a distingués et encore moins celui de destituer les employés qui lui déplaisent. J'en connais qui sont en place qui ont poussé la lâcheté jusqu'à l'offenser. Il ne peut lever aucune somme d'argent dans le pays, s'il n'a reçu écrit le consentement du Ministre de Russie. En un mot, Monsieur, il est entièrement dans la dépendance de la puissance du Czar, qui, à la moindre de ses hésitations, a toujours à la bouche l'injure et la protestation et qui lui adresserait infailliblement une note où elle ne manquerait pas de lui rappeler que ses traités lui donnent le droit de le faire destituer.

Mais, Monsieur, le Prince qui avait perdu tous ses pouvoirs, s'en est arrogé un des plus tyranniques. J'ai cru en trouver l'origine dans une note adressée au feu Prince Grégoire Ghika. D'après la constitution valaque dès qu'un prince de la Valachie avait confirmé une sentence qui avait passé par tous les degrés judiciaires du pays, son successeur seul avait le droit de la revoir et de la casser s'il y avait lieu. La Russie dans un procès qui intéressait un Raya, soi-disant sujet russe, autorisa le Prince mieux informé (telles sont ses expressions), à revenir contrairement aux lois sur les sentences qu'il avait déjà confirmées. Cette autorisation de jouer le rôle des tyrans le feu Prince l'a rejeté avec courage mais le Prince actuel en a profité pour se créer un pouvoir vraiment redoutable. Il a posé en principe, conformément sans doute aux instructions secrètes de St. Pétersbourg, que la volonté du Prince est au-dessus de la loi, que pour prononcer leurs jugements les juges ne doivent pas suivre leurs consciences, mais prendre l'avis du Prince et se conformer à son bon plaisir sous peine de destitution. La Russie, Monsieur, ne saurait jouer aucun rôle dans un pays où la tyrannie serait impossible, où la loi serait respectée, où le Prince n'aurait que les pouvoirs nécessaires pour veiller à l'exécution des jugements ; au contraire,

en encourageant le Hospodar à entretenir le désordre dans les tribunaux, à casser les sentences justes et à confirmer celles qui sont iniques, elle dispose de toutes les fortunes et au moyen d'un procès elle enrichit ses partisans et ruine ceux qui lui sont opposés. Vous verrez, Monsieur, combien cette tactique sert à ses projets et combien il lui importait de laisser dans un pays organisé à l'Européenne, un reste de despotisme oriental et de transformer le Prince en Pacha.

Mais revenant, Monsieur, au Parti du Prince et au parti de l'Opposition, les courtisans qui sont membres du premier connaissent, aussi bien que ceux des boyards qui forment le second, que la Russie est seule toute puissante, qu'elle seule dispose des faveurs et des gratifications, qu'elle seule disgrâcie et destitue, qu'elle seule accorde des rangs et des honneurs, qu'elle seule renverse et s'oppose à l'avancement. Et pourtant, à les entendre c'est au Prince que tous ces pouvoirs appartiennent, c'est à lui auquel en doit donner et des marques de dévouement et des preuves de reconnaissance; et c'est contre lui qu'on déclame et qu'on prépare des projets de vengeance. Mais, Monsieur, on reconnait de suite les causes d'une aussi indigne mauvaise foi, et si ces hommes cherchent à se tromper eux-mêmes on ne peut longtemps se méprendre sur les motifs qui les font agir.

La Russie qui a entre les mains tous les pouvoirs, met tous ses soins au contraire à paraître n'en avoir aucun. Elle aime surtout à entendre parler du soi-disant pouvoir du Prince, tant en bien qu'en mal, chez les agens et consuls étrangers à l'observation desquels elle n'a pas eu beaucoup de peine à échapper tant ils paraissaient heureux d'être accrédités auprès d'un petit souverain et qui les admet de temps à autre à lui faire leur cour. Les salons consulaires ne désemplissent jamais, Monsieur, de courtisans et de mécontents qui présentent le Prince, les uns comme le meilleur des maîtres les autres comme le plus grand des tyrans, tous ces boyards savent très bien qu'on tient note au consulat de Russie de toutes leurs paroles et qu'ils seront recompensés selon leurs œuvres. M.M. les courtisans qui ont la clef de la politique des Russes ne manquent jamais d'avoir des éloges outrés pour tous les abus que le Prince commet, voici comme ils raisonnent : „Dans un pays où rien ne se fait sans l'ordre du Mouscale, où des abus ne peuvent être commis que parce que la Russie les protège, ne sommes-nous pas agréables à la cour Protectrice et ne méritons-nous pas d'elle en en commettant aussi?" Cette logique a toujours valu des faveurs à ceux qui l'ont mise en pratique.

Le parti de l'Opposition feint aussi d'ignorer la tutelle du Prince et les membres qui le composent, n'ayant ni le cœur ni le courage nécessaires pour s'élever franchement contre la Russie, s'en tiennent à ce principe du jockoïsme (ou pied plat) : „La main que tu ne pourras pas mordre tu la lécheras". Ils se déchaînent donc contre le Prince, contre les abus qu'il commet journellement, et ils vont en rampant demander aux agens de la Russie, desquels ils ont seuls à se plaindre, la destitution d'un Hospodar

qui a osé les destituer eux, les grands boyards, eux qui sous toutes les administrations provisoires, sous les Kisseleff, les Joultouckine occupaient les premiers emplois. Et pourtant, Monsieur, ces hommes sont entièrement convaincus que des partisans aussi dévoués qu'ils le sont à la cause Russe, n'ont été privés de leurs emplois que par ordre du Ministère de Pétersbourg. Pour s'élever avec tant de fureur contre le Prince ignorent-ils donc que leur destitution tient à un plan concerté d'avance, et qu'elle sert à éloigner les retours sincères vers la nationalité et à empêcher le Prince de secouer avec l'aide de ses concitoyens le joug qu'il doit supporter impatiemment, et de retourner à des sentiments de patriotisme qu'il doit d'autant plus regretter qu'il lui sera désormais impossible d'y revenir s'il veut rester Prince. Ces boyards, Monsieur, savent pourtant que le rôle qu'ils jouent contribue à maintenir l'incertitude, à désunir les Valaques de toutes les classes, mais le jour où la Russie aura atteint le but qu'elle se proposait en les mécontentant ils rentreront dans leurs emplois. Les Balch, Philipesco, les Balatchiano étaient dernièrement dans l'opposition, aujourd'hui ils sont aux honneurs, d'autres Philipesco, les Cornesko ont pris leur place. Mais, Monsieur, ces hommes amis des principes féodaux ne sont pas dangereux et la Russie ne leur sacrifiera jamais le Prince tant qu'elle aura l'assurance qu'il est fidèle à son serment, le rôle qu'ils jouent est à mon avis des plus inconséquents; en faisant manquer les efforts du parti national pour se rallier au Prince ils ressemblent à ces eunuques dans les sérails qui n'ont d'autre mission que celle d'empêcher les alliances naturelles.

Quel est donc le but que se propose le Parti National et le Parti de la Russie ? Le parti national travaille à faire déclarer l'Indépendance du Pays et à briser les chaînes de la cour Protectrice que le Parti de la Russie au contraire veut souder à celles qui forment l'Empire, car il n'aspire qu'à l'incorporation de la Principauté. Cette lutte dure déjà depuis trois ans, et le Gouvernement actuel du Prince exerce sur elle si peu d'influence qu'il est facile de prévoir qu'il s'anéantira de lui-même, du jour où l'un de ces deux partis en sortira vainqueur.

Les principaux moyens dont se sert le Parti de la Russie sont de semer la division entre toutes les classes, de faire naître des sujets de mécontentement et de les apaiser, d'entretenir des élémens de discorde contre le Prince, les Boyards et le peuple, d'empêcher leur union et de paralyser par là tous les projets qui ont besoin d'ensemble. Le cabinet de St. Pétersbourg va même jusqu'à ordonner secrètement à ses agens de faire des persécutions pour le mettre à même de recevoir les plaintes des opprimés pour mériter la reconnaissance de toutes les classes en y faisant droit et paraître désintéressé dans sa protection. Mais la Russie choisit aussi bien ceux qu'elle appellera aux honneurs que ceux qu'elle destituera jamais, tant elle craint de servir le parti national ou d'augmenter le nombre de ses partisans, elle n'élève et n'atteint que des hommes connus par leur incapacité ou par leur manque d'énergie. En ne se servant de son pouvoir que pour faire des mécontens, et pour donner à la Russie l'occasion de redresser des torts

qu'elle même a ordonnés, le Parti de la Russie habitue peu à peu les Valaques à la justice et à l'autorité du Czar.

Cette tactique qui a toujours été celle des Russes dans cette Principauté n'a jamais été suivie avec plus de persévérance que depuis qu'ils ont dû repasser le Pruth devant les représentations de tous les cabinets de l'Europe. Obligés alors de renoncer à faire celle-ci par la voie des armes ils l'ont demandée à leur diplomatie, et ils attendent de tous les étrangers qu'ils patronisent, de tous les agens auxquels ils ont ordonnés de mal administrer, de l'incapacité et de la pusillanimité de ces boyards auxquels ils ont confié les plus grands emplois, et dont ils encouragent les délapidations, en les appellant à des postes plus importants aussitôt qu'ils [ont] commis des abus trop criants dans une place inférieure.

Du reste, les agens du parti de la Russie se plaignent habilement de persuader aux Valaques que les maux qu'ils souffrent ne proviennent que du mauvais vouloir du Prince et de l'administration incapable des Boyards et ils espèrent que l'Assemblée nationale mieux éclairée sur les vrais intérêts du pays adressera une requête à l'Empereur et qu'elle le suppliera bientôt à génoux de leur envoyer un bon vieux général qui les gouvernerait en père.

Les hommes qui forment le parti de la Russie sont des étrangers, et généralement des Grecs, tous pour la plupart fins, habiles et dangereux pour le talent avec lequel ils préparent et mènent des intrigues. Car l'intrigue, Monsieur, est la plus grande de toutes les plaies que les Russes aient envoyées sur le pays — elle étouffe l'intelligence, dégrade les mœurs et les institutions, déflore le sentiment et la pensée. L'étranger et l'indigène en meurent victimes, et comme un reptile elle pique au cœur et empoisonne tous ceux qui sont dévoués aux intérêts du pays. Parmi les plus marquans comme chefs et comme agens on peut citer le livonien baron de Ruckman, consul général de Russie, ses trois secrétaires, le grec Dendrino, l'italien Colas, l'espagnol Gabroucka, le chargé d'affaires des Valaques à Constantinopole le fanariote Aristarki, le directeur des quarantaines le fanariote Mavros, le président fanariote Arghiropoulo, le Consul de Grèce et de Prusse baron grec Sakellario, le censeur grec Piccolo, les fanariotes Sutzo et Mano, le ministre sans portefeuille grec Arsaki, parmi les aides-de-camp du Prince, l'aventurier soit-disant Vicomte de Grammont, le danois Iacobson, le belge Blaremberg, l'ingénieur baron Boroczyn de je ne sais quel pays, et ce qui est plus pénible à écrire, un français, le provençal Coulin. Tous ces hommes, Monsieur, à l'exception des employés du Consulat de Russie, imposés au Prince et aux Valaques, sont au gage du trésor, et la nation est tenue de payer leur mauvaise administration et de les récompenser parce qu'ils travaillent au malheur du pays.

Le parti de la Russie n'a aucune influence sur la nation, qui est anti-Russe, et il compte peu même sur les boyards qui lui donnent les plus grandes marques de dévouement. Il n'est prépondérant que parce qu'il a écarté de l'Administration tous les membres du Parti National, et que ses créa-

tures et ses agens occupent les emplois les plus importants. Ainsi seul aux affaires ce parti travaille à chaque instant à l'accomplissement de ses projets, et il l'emporte de ce côté sur le Parti national qui ne peut lui résister que lorsque l'Assemblée est ouverte, encore ne s'ouvre-t-elle ni se ferme-t-elle que selon le bon vouloir de la Russie, et les députés n'ont-ils le droit que de discuter les questions inscrites au programme. La lutte quoique inégale est pourtant toute à l'avantage du Parti National dont l'influence s'accroit à chacune de ses défaites.

Mais, Monsieur, une des choses qui surprennent le plus en Valachie, c'est qu'il y ait un parti et une jeunesse nationale là où l'instruction publique est confiée à une créature russe, où la presse ne peut préparer aucune question, où il lui est interdit de publier les délibérations et les discussions de l'Assemblée, où l'on ne peut faire aucune réflexion ni sur les vices du gouvernement ni sur les défauts de l'administration, et quoique défendue par les lois, la censure sous la direction d'un agent du parti de la Russie existe dans toute sa brutalité. Le secrétaire d'Etat écrivait dernièrement, Monsieur, à un de mes amis rédacteur d'un journal Valaque : „Le Prince vous autorise, Monsieur, à publier votre gazette, mais vous ne parlerez jamais de politique, et vous vous bornerez à la littérature et encore tous vos articles littéraires devront être soumis à la censure. Signé : *Arsaki, 1836 21 7bre. No. 1858*".

Comment donc le Parti National a-t-il pu se former et prendre racines au milieu de toutes ces ronces et de toutes ces mauvaises herbes qui ne seraient bonnes qu'à brûler dans tout pays jaloux de sa gloire et de son indépendance ? Un membre d'une des cinq premières familles et la seule peut-être dans laquelle on n'a pu trouver un ennemi du peuple, dont tous ses fils se sont exposés pour la cause nationale, était un ami d'enfance du Prince remarqué alors pour son patriotisme. Il se rendit au rendez-vous que le Prince, à son retour de Constantinople, lui assigna dans la quarantaine de Giurgevo. L'entretien dura sept heures. Le Hospodar Alexandre Ghika en sortit pour régner, comme il en avait pris l'engagement, envers la Russie, et le Colonel Campineano avec l'intention de travailler à conserver les libertés nationales. Il donna sa démission d'aide-de-camp et de directeur du Ministère des Finances et le premier, dans un pays jusqu'alors gouverné à la Turquie, il s'éleva tant comme député que comme simple particulier contre la marche des affaires et les nombreux abus aux moyens desquels on commettait les plus grandes vexations. Sans s'inquiéter de l'inimitié du Prince et des sourdes menées de la Russie, il fonda de ses propres deniers le théâtre national valaque et entretint à grands frais les acteurs auxquels il payait maîtres et appointemens. Il donna des encouragemens à tous les jeunes Valaques qui se livraient à la littérature et qui écrivirent pour le théâtre. L'influence du colonel est immense dans le pays, il n'y a plus d'espoir que dans son énergie. Telle est l'opinion publique, et il jouit de l'estime même de tous les partis ; je puis ajouter que c'est le seul homme qu'ils distinguent et redoutent.

Je ne puis taire le zèle avec lequel le Colonel Campineano aidé par les députés Jean Rosetti et Grégoire Cantacuzène, ils ont coopéré aux efforts du colonel pour résister à leurs adversaires.

Le Parti National, Monsieur, marche par trois voies différentes à l'indépendance du pays. Il s'élève dans l'Assemblée contre les abus et les empiètemens de la Russie, il travaille à faire organiser le pays sur de meilleures bases et il cherche à établir des rapports diplomatiques avec la France et l'Angleterre pour faire cesser le protectorat de la Russie et en obtenant de la Porte le rachat du tribut.

Voyons, Monsieur, où il en est de ses travaux.

Ces députés, tous membres des plus grandes familles de la Valachie, disposent de la majorité dans l'Assemblée nationale et ceci est à la louange de tous ceux qui leur accordent et leur confiance et leur vote. Je ne puis omettre ici de citer le vénérable évèque de Bouzéo, appelé par les vœux publics au siège Métropolitain [8]. Ce sont eux qui s'élèvent tous les ans lors de la discussion du budget contre tous les abus du Gouvernement. Ce sont eux qui ont terrassé le parti de la Russie en 1837, ce sont eux qui ont retardé l'incorporation de la conclusion et des annexes dans le Règlement Organique, et s'ils n'ont pas fait plus de bien au pays c'est qu'ils sont en but à des persécutions de tout genre, et que souvent ils arrivaient à l'Assemblée avec l'assurance qu'ils ne devaient pas compter sur ceux qui la veille leur avaient promis leur vote.

D'accord seulement pour conquérir l'Indépendance de la Valachie, ces hommes sont divisés sur la réforme. Le colonel Campineano sent seul sincèrement la restriction des privilèges absurdes ou inhumains de l'aristocratie, et il le veut pour être fidèle aux anciennes traditions de sa maison. Je l'ai vu lutter en vain contre toute l'Assemblée pour obtenir d'elle qu'à l'avenir on put en être membre sans être boyard, fils de boyard et propriétaire, mais seulement boyard et propriétaire. On ne saurait dire combien de jeunes hommes de talent se sont refroidis depuis que l'Assemblée a refusé par ce vote impolitique de les recevoir dans son sein.

Les membres du Parti National n'ont pu disposer même jusqu'aujourd'hui de la majorité dans l'Assemblée qu'en se recrutant de tous les mécontents et en profitant de la disposition où ceux-ci sont pour le moment de s'élever contres les abus, et d'obtenir la destitution du Prince. Mais l'adresse avec laquelle ces rapprochemens ont eu lieu fait le plus grand honneur à leur habilité, on peut même prévoir que les principaux boyards de l'opposition sont à la veille d'entrer dans le Parti National.

Les députés de ce parti ne s'y trouvent pas par animosité personnelle contre le Prince actuel comme on chercherait en vain à en faire naître l'idée. Je les ai entendus dire : „Nous n'en voulons nullement au Prince ; si demain il pouvait récurer tous les pouvoirs et toutes les prérogatives de la souveraineté et qu'il voulût travailler avec nous dans l'intérêt du pays et de son indépendance, nous serions trop heureux de coopérer à ses efforts". Je ne

vous ai entretenu de leurs bonnes dispositions envers le Prince Ghika que parce qu'il a réussi dernièrement conformément sans doute à des instructions de Pétersbourg à les perdre entièrement dans l'esprit du Consul général de France, et à aliéner l'intérêt qu'il semblait leur porter ; il n'a pas craint, abusant de la bienveillance de M. de Chateaugiron à son égard, de faire jouer auprès de lui les sentimens les plus purs et les plus patriotiques.

En effet, Monsieur, la tactique la plus nuisible au Parti National est peut-être celle que le Prince a adopté avec les Consuls étrangers qui résident à Bucharest. Il a l'habitude de se présenter à eux comme un persécuté, de les assurer qu'il a à cœur les Valaques et qu'il n'est russe que par sa position et il finit toujours par les prier d'employer leur influence à opérer un rapprochement entre lui et les membres du Parti National. Les Consuls de France se sont toujours empressés d'offrir leur médiation ; de là sans doute le rôle de dupes qu'ils ont sans cesse joués sur cette terre. — Aux avances du Prince et des consuls, les députés ont l'habitude de demander à quelles conditions le Hospodar entend s'unir à eux. — Pour toute réponse des agens du Prince accourent chez eux la corruption sur les lèvres, et les promesses les plus brillantes sont faites et repousées. On manque rarement de leur offrir un portefeuille parce qu'il est dit dans le Règlement que du jour où l'on sera ministre on cessera d'être membre de l'Assemblée, et on tente par là d'entamer le Parti National qui n'est si redoutable et si fort que parce que les membres qui le composent sont députés.

Naguères encore les membres du Parti National ne fréquentaient que les Consuls de France et d'Angleterre, ils attendaient tout de leur assistance et ils n'avaient foi que dans leurs conseils. Mais aujourd'hui ils commencent à soupçonner qu'ils pouvaient bien être le jouet d'un de ces diplomates qui ne les attrait chez lui que pour connaître leurs projets et leurs espérances et avoir uniquement le mérite de faire de belles et intéressantes dépêches. Ils vont même jusqu'à croire qu'il n'avait pas toujours des instructions de son gouvernement et qu'il n'a agi d'une manière aussi légère qu'obscure que par crainte d'être rappelé. Ces présomptions paraissent surtout s'être confirmées dans leur esprit depuis que M. de Chateaugiron, fidèle aux allures de ses prédécesseurs, les a abandonnés à la grande joie de la Russie pour se jeter dans les bras du Prince.

Si ces hommes ne doivent plus compter sur l'assistance franche et sincère de la France, l'Angleterre est encore avec eux et sera peut-être leur ancre de salut. Au reste à l'avenir ils iront eux-mêmes connaître les intentions de ces deux gouvernemens à leur égard, c'est de la propre bouche des Ministres qu'ils veulent apprendre s'il est vrai que la France est l'alliée de la Russie contre l'Angleterre, et à celle des deux puissances qui leur promettra de les assister dans la lutte inégale qu'ils soutiennent, ils lui demanderont quelle combinaison elle a préparée pour résoudre la question d'Orient, et ce qu'elle compte faire pour la Valachie. Au reste, Monsieur, je puis vous assurer que si le Parti National se voyait abandonné par ces deux puissances il n'en travaillerait qu'avec plus de zèle à la délivrance du Pays.

Tels sont les travaux et les plans de ces hommes qui ont renoncé aux honneurs pour combattre, seulement pour l'indépendance et la liberté, pour former par leur énergie l'opinion publique jusqu'alors inconnue.

Il est en outre de jeunes hommes qui ne se distinguent pas moins par de bons principes et de solides études. Les uns ont puisé leurs connaissances dans le pays, les autres à l'Etranger. Parmi les premiers on remarque principalement MM. le Major Voinesco II, les deux majors Kretzulesco, les Bogliack, les Balchesco [3] que ne le cèdent pas aux seconds dont les plus éminens sont Alex. Linchene [?], les professeurs de droit Moroï, Racovitza, Brahilow. On espère autant des frères Golesko, qu'on a été trompé dans les espérances conçues en l'auteur de la Brochure.

La Jeunesse tient avec le Parti National ; elle ne voit comme ses députés l'indépendance de la Valachie que dans l'organisation et elle prépare les réformes par ses discours et par ses manuscrits. Elle jouit de l'estime des hommes les plus avancés en âge et tous les jeunes gens se pressent avec orgueil autour de ceux que j'ai cités et leur accordent l'influence qu'ils méritent par leurs travaux et par leurs caractères.

Je m'étonnais dernièrement de ne pas voir un seul salon politique à Bucharest. Un Boyard me répondit de suite. Nos malheurs ne nous permettent d'élever nos femmes pour la politique et si l'on peut à peine en compter quatre ou cinq qui soient aujourd'hui en état d'entendre quelque chose à ces questions, elles tiennent pour le parti de la Russie et ne s'occupent que d'intrigues particulières.

Vous aurez remarqué, Monsieur, qu'aucun parti n'a confiance dans la politique de l'Autriche. Le Prince seul entretient des relations très suivies avec son agent, il espère obtenir du Cabinet de Vienne la promesse d'être constitué dans sa dignité dans le cas où le pays serait rendu à l'indépendance. L'Autriche intéressée à la conservation de l'état actuel de la Valachie ne serait pas éloignée de prendre des engagemens envers le Hospodar tant elle tremble de voir les populations Valaques du Bannat, de la Bukowine, de la Transylvanie s'unir au mouvement qui rendrait la Valachie à la liberté. Sa protection ne serait donc qu'aux conditions d'entrâver l'essor des libertés politiques, commerciales et industrielles.

Tel est, Monsieur, l'état le plus fidèle des Partis Politiques en Valachie ; et la publicité donnée pour la première fois en Europe au nom de tous ceux qui lui font honneur les encourage à persévérer dans la voie qu'ils ont suivie.

Puisse la désapprobation publique à laquelle j'expose tous les étrangers du Parti de la Russie qui inondent l'administration, ranimer des sentimens de patriotisme éteins dans les cœurs de tous ceux qui sacrifient les intérêts de leur Parti à la politique et à l'ambition du Czar.

■ M.A.E. France, Archives diplomatiques: Mémoires et documents, Turquie, vol. 39, f. 114—123 v.; Arh. St. Buc., microfilme Franța, rola 67.

13 — c. 587 60

■ 1. Identificarea autorului acestui raport secret cu Félix Colson o confirmă, între altele, şi varianta prescurtată a aceluiaşi text în lucrarea sa *De l'état présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de Valachie*, Paris, 1839, p. 62—73. Valoarea de inedit a documentului de faţă constă însă mai ales în dezvăluirile nominale, care în carte nu apar; de asemenea şi în privinţa caracterizării tineretului naţional. 2. Grigore (Niculescu), mitropolit, ian. 1823—iun. 1834; exilat în 1829 peste Prut, revine în 1833. 3. Este de presupus că, întrebuinţînd forma „les Bogliack, les Balchesco", F. Colson se referă de fapt la *un* Bolliac (Cezar) şi la *un* Bălcescu (Nicolae), pentru că atunci cînd indică în mod expres pluralul foloseşte forma „les deux majors Kretzulesco" sau „les frères Golesko".

30

ÎN CAUZA UNIRII PRINCIPATELOR. VIZITA LUI N. SUŢU, SECRETAR DE STAT AL MOLDOVEI, LA BUCUREŞTI

CONSULUL BRITANIC R. G. COLQUHOUN CĂTRE LORDUL PALMERSTON

Nr. 2 Bucureşti 19 ianuarie 1839

(Primită la 4 martie prin curier)

Excelenţă,

Mare mirare a produs aici sosirea beizadelei Nicolae Suţu, postelnic sau secretar de stat al domnitorului Moldovei, însoţit de un agent confidenţial al domnului.

S-a spus că vizita sa privea numai chestiuni de familie, dar a părut destul de ciudat că el a trebuit să părăsească Iaşii tocmai în timpul cînd Adunarea Moldovei îşi ţinea şedinţele şi chiar în ajunul întoarcerii principelui Ghica.

M-am străduit să aflu motivul real al vizitei sale şi sînt aproape sigur, din cele ce am descoperit, că un alt motiv mult mai puternic l-a adus aici. Principii Sturdza şi Ghica se detestă reciproc. Primul a profitat de absenţa colegului său ca să sondeze opinia cîtorva boieri fruntaşi de aici şi să vadă dacă ar fi vreo posibilitate ca să aducă în discuţie o ţintă pe care el o are de multă vreme în vedere, adică de a uni cele două provincii sub o singură conducere. Principiul va fi îmbrăţişat de mai mulţi aderenţi, dar nici unul nu va consimţi vreodată să accepte pe Sturdza ca şef. Cîţiva din adversarii lui Ghica vor da — nu mă îndoiesc — o aparentă atenţie propunerii, cu speranţa de a se scăpa de actualul lor domn, dar pînă acum nici unul nu s-a găsit să aprobe pe eventualul succesor al acestuia.

A uni cele două provincii sub o singură conducere

Excelenţa voastră va fi încunoştiinţat despre mijloacele prin care este proiectată să fie efectuată această schimbare, sau cel puţin încercată.

Nădăjduiesc că înainte de plecarea acestui curier să pot procura alte informaţii cu privire la modul în care Partida naţională a primit pe secretarul de stat moldovean.

Cit despre chestiunea unirii celor două provincii, pot să spun că ideea se bucură de o tot atît de mare popularitate la București, ca și la Iași. Cu toate acestea o singură părere este răspîndită între toate partidele aici : anume că în acest caz șeful administrației ar trebui să fie un străin și nu un pămîntean. Acesta este un sentiment exprimat deschis și mergînd împreună cu o sinceră recunoaștere a unei totale incapacități a oricărui pămîntean (într-o situație cum este a Țării Românești acum) de a lucra pentru binele țării neinfluențat de sentimente de partidă sau de familie.

Popularitatea dorinței de unire

Postelnicul Suțu este găzduit de către dl. Mavros.

Am onoarea . . .

Robert G. Colquhoun

Textul englez

Nr. 2 Bucarest 19th January 1839

(Received March 4 by messenger)

My Lord,

Considerable surprise has been excited here by the arrival of the Beysadė Nicolas Soutzo — Postelnik or Secretary of State to the Hospodar of Moldavia accompanied by a confidential agent of the Prince.

It was said his visit here was merely on family matters, but it being rather singular that he should leave Iassy at a mom›nt when the Moldavian Diet was sitting and precisely about the period of Prince Ghika's expected return.

I have been endeavouring to trace the real motive of his journey and I have little doubt from what I have discovered that another and a deeper motive has led him here. The Princes Stourdza and Ghika mutually detest each other. The former has profited by the absence of his colleague to sound the mind of some of the leading Boyards here and to see if there be any possibility of advancing a favorite object he has long had in view of uniting the two Provinces under one head. — The principle will meet with many adherents, but not one would ever consent to accept of Stourdza as that head. Some of the enemies of Ghika will, I doubt not, give an apparently attentive ear to the proposal in hopes of getting rid of their present Hospodar, but as yet not one has been found to approve of his would-be successor.

Your Lordship will be made acquainted with the means by which this change is proposed to be affected or at least attempted.

I hope before the departure of this messenger to be able to procure further information as to the manner in which the National Party have received the Moldavian Secretary of State.

Whilst on the subject of the union of these two Provinces, I may say that the project is as great a favorite in Bucarest as at Iassy. There is how-

ever but one opinion pervading all parties here, namely that in that case the lead of the administration should be a foreigner, not a native. — This is a feeling openly expressed and given vent to with a candid avowal of the utter incapacity of any native (situated as Wallachia now is) to act for the good of the country unbiassed by party or family feeling.

The Postelnik Soutzo has taken up his residence with Monsieur Mavros.

I have the honor...

Robert G. Colquhoun

■ Public Record Office, Foreign Office (citată în continuare P.R.O., F.O.), 78/363, f. 12—13v. Arh. St. Buc., microfilme Anglia, rola 10.

II. Program cultural — țel politic

„UNIREA, FĂRĂ CARE BINE NU VOM MAI VEDEA..."

31

COSTACHE NEGRUZZI, DE LA IAȘI, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

Domnul meu,

Dacă prin foaia literară ne-ai da cîteodată niscai suvenire istorice culese din istoria Transilvaniei, asupra ruinelor, monumentelor, anticităților de care Dvoastră sînteți mai bogați decît noi, căci vandalismul pe acolo nu și-a întins încă mîna sa cea stîrpitoare precum pe la noi, carii nu respectăm nici lucruri vii nici moarte, ai îndatori foarte pe puținii români în care mai viează cîte o scînteie patriotică.

Întru aceea ce privește pe Moldavia — locul meu de naștere — eu mă sîrguesc pre cît putințile și mijloacele mă iartă. Ca deputat strig în Camera noastră, ca filolog scriu articurele, ca român sfătuiesc și propovăduesc Unirea, fără care bine nu vom mai vedea. Și însă la toate întîmpin cîte o isbire.

Pentru un articul (pe care ți-l voi trimite ca să-l vezi) m-au surgunit la moșia mea în anul trecut, numindu-mă propagandist a libertății, dar norocire că nu mă las după păr, și de voie de nevoie sînt siliți să tacă și să mă lasă.

C. Negruzzi: „propagandist a libertății"

Îți fac complimentul meu pentru aceste cuvinte din no. 10 a foiei d-tale [1]: „le zic paschiluri, neavînd alt cuvînt cunoscut cu care să numesc astfel de producții ale minței, care eșind de multe ori din capete poate și filosofice, dovedesc că autorii lor în minutele ce le perd scriind de aceste sînt părăsiți cu totul de acele frumoase puteri ale sufletului care îi ajută a-și isbîndi de împrotivnicii lor într-un chip cu mult mai nobil și mai vrednic de un om bine crescut ș.c.l."

Iată un articol istoric pe care vi-l trimit ca să-l tipăriți în „Foaia inimei", cu pseudonimul meu *Carlu Nervil*, căci sînt silit a lua un nume mincinos și care nu este pe lume, ca să-mi arăt ideile. Cred că censura nu-l va refuza, căci nu are nimic în el care să supere auzul — mai ales acolo.

De-mi veți da voie vă voi mai trimite și altele din cînd în cînd ca să vă împleți coloanele cînd nu veți avea altă mai bun a ne da.

Eu primesc două gazete, una subt adresul D. Căminar Costache Negrutzi şi alta D. Căminar Constantin Negruzzi deputat, şi tot eu sînt şi unul şi altul. Trimite-mi numai una cu adresul al doile.

Sfîrşesc recomăndîndu-mă dragostei D-tale.
Al D-tale mult preţuitor şi supus serv,
C. N e g r u z z i[2]

23 martie 839, Iaşi

P.S. Scrisorile mele vi le trimit franc-port.

■ După original, B.A.R., S 21 (1)/ DCCLVII (ms. 4168).— Publicată de E. Lovinescu, *Scrisori inedite ale lui C. Negruzzi*, „Convorbiri literare", ian. 1913, p. 72—73.

■ 1. Cf. „Foaie pentru minte", nr. 10 din 1 martie 1839, p. 77 *(Domnul meu)*. 2. „Cost. Negruzzi, Iaşi, 23 martie 1839. Rigoarea înfricoşată a censurei moldovene. Negruzzi exilat pentru activitatea sa curat patriotică. A se observa spărturile acestei scrisori. Se spărgea cu o maşină ca să străbată fumul de chlor contra ciumei" [*Nota lui G. Bariţiu*].

32

SOCIETATEA PENTRU ÎNVĂŢĂTURA POPORULUI ROMÂN

PROCESUL-VERBAL DE CONSTITUIRE

⟨Paris⟩

Pentru răspîndirea culturii în ţara noastră

Astăzi la 20 august 1839, noi, cei mai jos iscăliţi, ne-am constituat în soţietate contribuindă, al căreia obiect este răspîndirea învăţăturii în locul nostru[1].

Spre acest sfîrşit :

1. Sumele cu cari va contribui fiecare soţ şi carele nu vor putea fi mai jos de. . . lei se vor întrebuinţa după hotărîrile cu mulţimea glasurilor.

2. Această îndatorire s-a luat între noi pe cinci ani, şi cei ce vor voi să înceteze d-a mai lua parte la lucrările acestei soţietăţi, înainte de acel soroc de cinci ani, vor fi îndatoraţi să plătească sumele făgăduite pe toată acea vreme de cinci ani.

3. Mădularii ce vor înceta nu vor mai avea nici un drept pe sumele ce va avea soţietatea, carele vor rămînea în punerea la cale soţietăţii, stăruind întru această îndatorire.

4. La întîmplare de a se trage toţi soţii sau va rămînea numai unul, atunci sumele ce s-ar afla în casă se vor întrebuinţa spre acelaşi sfîrşit, carele se află pus în princip.

5. Casierul va fi silit a strînge sumele de pe la soţi pe fiecare trimestru şi a le avea apururea în casă ; cu această îndatorire s-a numit pentru strîngerea banilor de la soţii din Paris domnul. . .

6. Contribuţia va începe de la 1 septembrie 1839 şi banii se vor răspunde de soţi la începutul fiecărui trimestru.

7. Noi, chibzuindu-ne aici la Paris, am găsit că un loc de cetire a foilor publice este unul din lucrurile cele mai dintîi pentru dobîndirea scoposului nostru şi am hotărît ca *secretarul* soţilor de la Paris să fie îndatorat, îndată ce vor fi bani îndestui, să trimeată jurnalurile cele mai însemnate. După cum am socotit noi, aceasta se va începe cel mai tîrziu de la 1 martie 1840.

8. Se va face un regulament de către soţii stăruind la Bucureşti şi ni se va trimite copie ca să putem lua cunoştinţă şi să putem face băgările de seamă cuviincioase şi care Adunarea centrală va fi datoare să ia în băgare de seamă.

Acest act s-a făcut îndoit şi unul rămîne în seama casierului de la Paris, iar altul s-a dat domnului polcovnicul Câmpineanu, ca să-l facă cunoscut soţilor ce se vor găsi la Bucureşti.

Jurnalurile ce se vor trimite sînt : „Naţionalul", „Şarivari", „Monitorul", „Comerţul", „Revederea progresului", „Popolul", „Franţa industrială", „Artistul"[2] şi broşurile cele mai însemnate ce ies din vreme în vreme.

I. Ghica, A. G. Golescu, D. Brătianu

■ B.A.R., Arhiva I. Ghica, Acte VI, f. 579. Publicat în *Anul 1848 în Principatele Române: Acte şi documente* (citat în continuare *Anul 1848)*, t. I, Bucureşti, 1802, p. 11.

■ 1. Ţara noastră. 2. „Le National", „Charivari", „Le Moniteur", „Le Commerce", „La Revue du Progrès", „Le Journal du Peuple", „La France Industrielle", „L'Artiste".

PENTRU CELE „TRII MARI PROVINCII A VECHEI DACII..."

33

M. KOGĂLNICEANU, „DACIA LITTERARĂ"; INTRODUCŢIE

Primele periodice româneşti

La anul 1817 d. Racocea, c.c. translator românesc în Lemberg, publică prospectul unii foi periodice ce era să easă pentru întîiaşi dată în limba românească. Planul seu nu se putu aduce în împlinire. La anul 1822, d. Z. Carcalechi, în Buda, cercă pentru a doa oară o asămine întreprindere; dar şi aceasta fu în zădar.

În sfîrşit, la 1827, d. I. Eliad vru şi ar fi putut, pe o scară mult mai mare, să isprăvească aceea ce Racocea şi Carcalechi nu putură face. Ocîrmuirea de atunce a ţerei romăneşti nu-i dădu voie trebuincioasă*. Aşa, puţinii bărbaţi carii pe atunce bine voia a se mai îndeletnici încă cu literatura naţională perdură nădejdea de a vede vreodată gazete româneşti. Numai

doi oameni nu perdură curagiu, ci aşteptară toate de la vreme şi de la împregiurări. Aceştii fură d. aga Asachi şi d. I. Eliad; unul în Moldavia, altul în Valahia păstra în inima lor focul luminător a ştiinţelor. Aşteptarea lor nu fu înşelată. Împregiurări cunoscute de toţi le veniră întru ajutor. Aşa la 1 iunie 1829, în Iaşi, *Albina românească* văzu lumina zilii pentru întîiaşi dată. Puţin după ea se arătă şi *Curierul românesc* în Bucureşti**. De atunce unsprezece ani sunt aproape; între alte multe înnaintări ce s-au făcut în îmbele principaturi, literatura n-au rămas în lenevire. Ajutată de stăpînire, apărată şi îmbogăţită de nişte bărbaţi mari şi patrioţi adevăraţi, a cărora numi vor fi trainice ca veacurile, înlesnită prin miile de şcoli ce s-au făcut în tîrgurile şi satele Moldovalahiei, literatura noastră făcu pasuri de urieş şi astăzi se numără cu mîndrie între literaturile Europei.

după 1829: După *Albina* şi după *Curier*, multe alte gazete româneşti s-au publicat în deosebitele trii mari provincii a vechei Dacii. Aşa, în puţină vreme am văzut în Valahia: *Muzeul naţional, Gazeta teatrului, Curiozul, Romania, Pămînteanul, Mozaicul, Curierul de îmbe secse, Vestitorul bisericesc, Cantorul de avis*; în Moldova, *Alăuta românească, Foaia sătească, Oziris*; în Ardeal: *Foaia Duminicei, Gazeta de Transilvania* şi *Foaia inimei*. Unele dintrînsele, adecă acele care au avut un început mai statornic, trăesc şi astăzi: celelalte au perit sau din nepăsarea lor, sau din vina altora. Cele mai bune foi ce avem astăzi sunt *Curierul românesc*, subt redacţia d. I. Eliad, *Foaia inimii* a d. Bariţ şi *Albina românească* carea, în anul acesta mai ales, au dobîndit îmbunătăţiri simţitoare. Însă afară de politică care li ia mai mult de jumătate din coloanele lor, tustrele au mai mult sau mai puţin o coloră locală. *Albina* este prea moldovenească, *Curierul*, cu dreptate poate, nu prea ne bagă în seamă. *Foaia inimii*, din pricina unor greutăţi deosăbite, nu este în putinţă de a ave împărtăşire de înnaintirile intelectuale ce se fac în îmbele principaturi***.

„Dacia litterară" şi menirea ei O foaie dar carea, părăsind politica, s-ar îndeletnici numai cu literatura naţională, o foaie carea făcînd abnegaţie de loc ar fi numai o foaie românească şi prin urmare s-ar îndeletnici cu producţiile româneşti, fie din orice parte a Daciei, numai să fie bune. această foaie, zic, ar împlini o mare lipsă în literatura noastră. O asemenea Foaie ne vom sili ca să fie *Dacia litterară*; ne vom sili pentru că nu avem sumeaţa pretenţie să facem mai bine decît predecesorii noştri. Însă urmînd unui drum bătut de dînşii, folosindu-ne de cercările şi de ispita lor, vom ave mai puţine greutăţi şi mai mari înlesniri în lucrările noastre.

Dacia, afară de compunerile originale a redacţiei şi a conducătorilor sei, va primi în coloanele sale cele mai bune scrieri originale ce va găsi în deosebitele jurnaluri româneşti. Aşadar, foaia noastră va fi un repertoriu general a literaturii româneşti, în carele, ca într-o oglindă, se vor vede scriitori moldoveni, munteni, ardeleni, bănăţeni, bucovineni, fieştecarele cu ideile sale, cu limba sa, cu tipul său.

Urmînd unui asemine plan, *Dacia* nu poate decît să fie bine primită de publicul cetitor. Cît pentru ceea ce se atinge de datoriile redacţiei, noi

ne vom sili ca moralul să fie pururea pentru noi o tablă de legi şi scandalul o uriciune izgonită. Critica noastră va fi nepărtinitoare; vom critica cartea, ear nu persoana. Vrăjmaşi a arbitrarului, nu vom fi arbitrari în judecăţile noastre literare. Iubitori a păcei, nu vom primi niciodată în foaia noastră discuţii ce ar puté să se schimbe în vrajbe. Literatura noastră are trebuinţă de unire, ear nu de dizbinare; cit pentru noi, dar, vom căuta să nu dăm cea mai mică pricină din carea s-ar putea isca o urîtă şi neplăcută neunire. În sfîrşit, ţălul nostru este realizaţia dorinţii ca românii să aibă o limbă şi o literatură comună pentru toţi.

Dorul imitaţiei s-au făcut la noi o manie primejdioasă, pentru că omoară în noi duhul naţional. Această manie este mai ales covirşitoare în literatură. Mai în toate zilele es de subt teasc cărţi in limba românească. Dar ce folos! că sunt numai traducţii din alte limbi, şi încă acele de-ar fi bune. Traducţiile însă nu fac o literatură. Noi vom prigoni cît vom puté această manie ucigătoare a gustului original, însuşirea cea mai preţioasă a unii literaturi. Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre ţări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitoreşti şi de poetice pentru ca să putem găsi şi la noi sujeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuinţă să ne împrumutăm de la alte naţii. Foaia noastră va primi cît se poate mai rar traduceri din alte limbi; compuneri originale îi vor umple mai toate coloanele.

Originalitatea, „însuşirea cea mai preţioasă a unii literaturi"

Dacia, ce, prin urmare, va cuprinde toate ramurile literaturei noastre, va fi despărţită în patru părţi. În partea dintîi vor fi compuneri originale a conlucrătorilor foaiei; partea a doua va ave articole originale din celelalte jurnaluri româneşti. Partea a treia se va îndeletnici cu critica cărţilor noă eşite în deosăbitele provincii a vechei *Dacii*. Partea a patra, numită „Telegraful Daciei", ne va da înştiinţări de cărţile ce au să iasă în puţin, de cele ce au ieşit de subt tipar, relaţii de adunările învăţaţilor români, ştiri despre literatorii noştri şi, în sfîrşit, tot ce poate fi vrednic de însemnat pentru publicul român.

Iaşi, 30 ghenarie 1840

Redactorul răspunzător

M. Kogălniceanu

■ După „Dacia litterară", Iaşi, I, 1840, p. 1—8 (ed. II, 1859, p. VII—XII); „Curierul românesc", XI, 1840, 29 martie, p. 107—109; şi „Foaie pentru minte", III, 1840, 28 aprilie, p. 142—144. Pentru ediţiile ulterioare vezi Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu 1817—1891. Biobibliografie*, Bucureşti, 1971, p. 14—15; de asemenea, M. Kogălniceanu, *Opere*, I. Ediţia D. Simonescu, Bucureşti, Editura Academiei, 1974, p. 221—225.

■ * „La 1828: reposat C. Roset a publicat în Lipsca cîteva numere din *Fama Lipsc*, cea dintîi foaie românească". (Notă adausă de „Curierul rom.", reprodusă şi de „Foaie pentru minte"). [— Numărul 7 al foii sună astfel: „Fama Lipschii pentru Daţia", şi anul apariţiei este 1827. Vezi Marina Cristea, *Primul ziar românesc. „Fama Lipschii"*, în „Gazeta literară" din 3 febr. 1966]. ** „Puţine foi din *Curierul românesc* s-au împărţit în Moldavia în anul dintîi din care nici nu va fi remas vreuna, şi pentru aceasta d. redactorul *Daciei Litterare* arată pe *Curierul* mai june decît *Albina*, în vreme ce el s-a început la 10 april 1829, şi *Albina*, dupe cîteva luni mai

la urmă; dar nu face nimic. Sîntem siguri că se va îndrepta aceasta în vreunul din numerile următoare pentru adevărul istoric". (Nota în „Curierul rom." și „Foaie pentru minte"). *** „Pînă la alt prilej pe cînd avem nădejde cum că vom priimi și noi numerii *Daciei*, luăm o prietinească îndrăsneală întemeiată pe simțemîntul național noă comun, a face reflecsia : cum că *Foaiea pentru minte ș.c.l.* niciodată nu s-au cuprins cu politica luată în adivăratul înțeles al cuvîntului, căci spre acest scop, la noi sînt deschise coloanele *Gazetei de Transilvania*. Greutăți deosibite avem cu adivărat, pentru care nu putem lua aminte la toți pașii ce-i fac provințiile vecine în literatură. Însă pînă cînd foile și cărțile românești nu vor putea trece din o țară în alta, cum trec cele în alte limbi scrise, putem aștepta mai mari înlesniri? *Îns. Redac. Foii*".

34

PATRIOTICE DORINȚE...

A. HĂJDEU, „SUVENIRE DE CELE TRECUTE, IDEE DE CELE DE FAȚĂ ȘI ARĂTARE DE CELE VIITOARE A MOLDAVIEI"

D.A. Hăjdău, efor școalei ținutale din Hotin, carele au făcut atîta sensație prin cuvîntul ce au rostit sunt acum doi ani la prilejul unui ecsamen (vezi „Curierul" n. 10), la 24 iunie 1840, în seanța publică anuală a aceeși școale, au cetit un nou cuvînt intitulat „Suvenire de cele trecute, idee de cele de față și arătare de cele viitoare a Moldaviei". Ne pare rău că ca români nu putem mărturisi cu mîndrie toate cîte se cuprind în acest cuvînt, și că numai următorul period este vrednic de cinstea nației noastre :

„*O, nație românească, nație de pe acum slăvită între toate popoarele cele mai faimoase prin suvenirele istorice a vremei trecute și prin constituția politică de astăzi*(?), *adu-ți aminte că soarta ta este ca să le întreci pre toate odată, prin civilizația și prin o slavă care naște din cultura științelor și a artelor, cum celelalte popoare te întrec prin marea întindere a împărățiilor lor, și prin aceea slavă a răsboaielor. În adevăr, dacă noi vom arunca o căutătură asupra acelor popoare care și-au cîștigat un nume faimos în analele istoriei, noi vedem că cel mai slab din toate prin întinderea pămîntului și prin numărul cetățenilor au întrecut toate națiile prin renumele său. Atenienii avea deabia a zecea parte a Greciei, și cu toate aceste aducerea aminte a lor strălucește încă cu cea mai frumoasă lumină. Care este oare pricina aceestei străluciri? Negreșit că nu-i pentru că vetejia lor le-au dat în vreme de șese zeci de ani domnia peste toți ceilalți greci, nu pentru că au biruit armiile nenumărate a perșilor la Maraton, la Salamina, la Platea, la Micale. Dar au creat științele și artele; dar au cultivat învățăturile și au rădicat vecinicile monumente a geniului; au aprins făclia filosofiei, au purtat lumina ei la toate popoarele, și le-au arătat împreună cu științele și cu artele care înfrumusețează vieața și virtuțile care-i dau un adevărat preț. Prin aceasta mica noastră Moldovă poate și trebue să ajungă și ea la mărire!*"

Să dea Dumnezeu să se împlinească aceste patriotice dorințe; fiește care bun român le face, dar . . .

D.A. Hăjdeu este pînă acum cunoscut în Dacia numai prin prealăudatul său cuvînt asupra vechei slave a Moldaviei, însă lucrările sale nu se mărginesc în atîta. D-lui, deşi în limba rusască, au lucrat multe şi mari, şi mai toate în folosul patriei sale. Nu socotim dar fără interes de a face cunoscut cetitorilor noştri producţiile d. Hăjdeu precum ne le-au împărtăşit D. Cavalerul C. Stamati, alt literator român care are un portofoliu plin de frumoase compuneri a sale, care nădejduim vor vedea în puţin lumina zilei.

D. A. Hăjdeu au publicat pînă acum:

în „Vestnik Evropy za 1830" : 1) *Cîntece istorice a Moldaviei;* 2) *Povestea lui Duca Vodă*;

în „Molva" 1834 : 1) *O legendă asupra lui Petreceicu;* 2) *Judecată la sărdăria de Orhei;* 3) *Cugetări moldoveneşti*;

în „Teleskop" : 1) *Despre litteratorii Besarabiei;* 1834; 2) *Cîntecele populare a Moldaviei în privire istorică*, 1833; 3) *Scrisoare asupra importenţiei limbei româneşti pentru cunoştinţa istoriei ruseşti*;

în „Listki sel'kcago obščestva" v Odesa [sic] : 1) *Scrisoare către d. Alecsandru Sturza asupra gospodăriei cîmpeşti a Besarabiei*; 2) *Eleana, fiica lui Ştefan cel Mare.*

D. Hăjdeu au mai compus încă *Botanica Moldaviei*, ruseşte şi româneşte, nepublicată încă, şi se îndeletniceşte cu scrierea unui *Dicţionar românesc şi rusesc.*

■ După „Dacia litterară", I, 1840, nr. 5—6, p. 479—480 (fără titlu, în Partea IV, *Telegraful Daciei)*; ediţia II, 1859, p. 348—349; acelaşi text reprodus în „Foaie pentru minte", IV, 1841, nr. 47, 23 Noemvrie, p. 369—370 (cu titlul *Semne de viaţa naţională şi în Besarabia*), şi M. Kogălniceanu, *Opere alese*, ediţie îngrijită de I. A. Sorcca, ed. II, Chişinău 1966, p. 193—194.

„SĂ NE ŢINEM DE LIMBA, DE ISTORIA NOASTRĂ"

35

M. KOGĂLNICEANU, INTRODUCŢIE LA „ARHIVA ROMÂNEASCĂ"

Au trecut acum mai mult de două sutimi de ani de cînd Opitz, în versele sale, vechi de formă, dar nouă de idei, cînta numele românilor.

Martin Opitz „cînta numele românilor":

Doch ewre Sprache bleibt noch hier auff diesen Tag,
Darob sich dann ein Mensch gar billich wundern mag,
Italien hat selbst nicht viel von seinem Alten,
Ingleichen Spanien vnd Gallia behalten:
Wie wenig diß nun kann den Römern ehnlich seyn,
So nahe sind verwandt Wallachisch vnd Latein.
Es steckt manch edles Blut in kleinen Bawrenhütten,
Daß noch den alten Brauch vnd Art der alten Sitten
Nicht gänzlich abgelegt . . .

Die Menscher, die noch jetzt fast Römisch Muster tragen
Zwar schlecht, doch witzig sind, viel dencken, wenig sagen,
Vnd was ich weiter nicht mag bringen auff die Bahn,
Dadurch ich sonsten wol in argwohn kommen kann[1]

De atunce ce am făcut, cum ne-am schimbat! În bine sau în rău? Aceasta strănepoţii noştri vor putea judica. Noi sîntem încă prea aproape de întîmplările care au adus o prăpastie între românii cei vechi şi noi; sîntem prea aproape de volcan; ura, interesul, pisma, toate patimile cele mici trăiesc încă; prefacerea n-au încetat încă. Nu putem dar cunoaşte rezultatul acelor întîmplări, nu ştim ce soarta ne pregăteşte. Însă în orice chip suvenirile strămoşeşti nu pot să ne strice; fie ca Dumnezeu să ne păstreze români, fie ca soarta să ne nimicnicească, trebuie să fim mîndri de vechea slavă a strămoşilor. Faptele noastre de astăzi sînt aşa de mici, aşa de neînsemnate, potrivindu-le cu faptele românilor celor vechi, încît, dacă ne-am lepăda şi de slava, ce înrîurează din ele şi pînă astăzi asupra noastră, cu ce ne-am înfăţişa înaintea marelui judecător? Naţiile, ca şi oamenii îndeosebi, îşi au solia lor pe pămînt şi sînt răspunzetoare de petrecerea lor aici jos. Omul este răspunzetor pentru faptele sale, naţia pentru slava ce au cîştigat, pentru pămîntul ce i s-au dat spre moştenire.

„Suvenirile strămoşeşti" şi „faptele noastre de astăzi"

Ce ticăloşie ar fi pentru noi, mici în starea de astăzi, slabi în viitorie, fără suveniruri vechi, dispreţuind trecutele, negîndind la cele viitoare, nefolosindu-ne de cele de faţă! Într-o aşa stare oare n-am fi copţi pentru peire, oare solia noastră nu ni s-a sfîrşit pe pămînt, oare nu ni-au venit rîndul ca să trăim numai în istorie şi încă ş-atunce dacă vom ave istorie?

Ba nu, vremea peirei nu ni-au venit, sîngele nostru este tînăr, pentru că este înnoit prin nenorociri. Vom ave încă zile frumoase pe pămînt. Dar pentru a le avea trebuie să ne cunoaştem solia ce Dumnezeu ni-au dat, trebuie să fim vrednici de bunătăţile ce cerul ni-au dăruit cu atîta îmbelşugare, trebue să ne ţinem în unire, trebuie să sporim în bine. Să ne ţinem mai ales de cele trecute, ele pot să ne scape de peire. Să ne ţinem de obiceiurile strămoşeşti, atît cît nu sînt împotriva dreptei cugetări. Să ne ţinem de limba, de istoria noastră, cum se ţine un om în primejdie de a se îneca de prăjina ce i se aruncă spre scăpare. Istoria românească mai ales să ne fie cartea de căpetenie, să ne fie paladiul naţionalităţii noastre. Într-însa vom învăţa ce am făcut şi ce avem să mai facem; printr-însa vom prevede viitorul, printr-însa vom fi români, căci istoria este măsura sau metrul prin care se poate şti dacă un popor propăşeşte sau dacă se înapoiază. Întrebaţi, dar, istoria şi veţi şti ce sîntem, de unde venim şi unde mergem. De unde venim şi unde mergem, trecutul şi viitorul, iată toată fiinţa noastră, iată mijlocul de a ne cunoaşte.

Istoria, „cartea de căpetenie, paladiul naţionalităţii noastre"

Dar istoria noastră unde este, cine o ştie, cine o ceteşte, cine-şi bate capul într-o epohă aşa de materială, aşa de egoistă să gîndească la istorie, la naţie, la viitor?

Istoria noastră este în tradiţiile poporului, în movilile nenumărate ce împestriţează întinsele noastre cîmpii, în mînăstirile ce cuvioşii şi vitejii

noştri domni au zidit în aducerea-aminte a biruinţilor cîştigate, în hrisoave şi în urice şi, în sfîrşit, în hronicele Grecenilor, Popeştilor, Urecheştilor, Costineştilor şi a atîtor alţi bărbaţi cari într-o mînă ţinea sabia spre apărarea patriei şi întru alta condeiul spre a scrie măreţele lor fapte. Şi pe aceşti cine-i ştie, cine i-au cetit, cine i-au publicat, cine li-au înălţat vreun monument? Vremea şi nepăsarea compatrioţilor ni-au ascuns pentru totdeauna leagănul, viaţa, faptele, moartea lor; încă puţin şi ar peri şi scrierile lor, şi numele lor ar rămîne sterpe şi seci, ca a lui Samuil Dascalul, ca a lui Evstratie logofătul* şi a atîtor alţi mulţi carii s-au îndeletnicit cu scrierea întîmplărilor Moldaviei** a cărora le cunoaştem de-abia numele, fără a şti ce au scris, ce au făcut.

A păstra acest paladium

Spre a păstra românilor acest paladium, adecă scrierile acestor bărbaţi, noi ne-am propus să publicăm o colecţie a tutulor hronicarilor Valahiei şi Moldaviei. Această întreprindere însă este aşa de mare, cere aşa de însămnate jertfe în timp şi bani, şi mijloacele noastre sînt aşa de mici, încît noi însune nu putem să hotărîm epoha publicării ei. Atîta putem sigur închizeşlui că numai şi numai să vedem ceva ajutor şi îmbrăţoşare şi nici o trudă nu ne va părea prea grea ca să punem în lucrare îndatorirea ce luăm asupră-ne.

Însă, fiindcă afară de letopisiţe sînt multe urice şi documente vechi nu mai puţin interesante decît acele hronice, noi am hotărît să întocmim o colecţie istorică care să cuprindă numai scrieri şi acte vechi ce ar putea desluşi istoria românească şi starea lucrurilor trecute. Această colecţie este „Arhiva românească", a căreia tendinţă nu poate decît să fie bine primită de toţi acei ce-şi iubesc patria.

Noi ne mărginim în aceasta; urma şi isprava vor dovedi folosul unei asemenea întreprinderi. Spre închiere poftim pre toţi acei ce au documente, care pot respunde scopului nostru, să le împărtăşească Redacţiei, care se va grăbi a le publica.

În înştiinţarea dintei făcută „Arhiva" era să easă de patru ori pe an. Însă mai multe greutăţi împotrivindu-se acestii măsuri, noi am schimbat modul publicaţiei şi aşa „Arhiva" va eşi odată pe an, într-un tom de 24 coale în 8°. Cuprinsul ei cel serios se potriveşte mai bine cu această prefacere.

Numărul cetitorilor colecţiei fiind foarte mic, noi nu tipărim decît o sută de ecsemplare, din care mai mult de jumătate se împart gratis. Din aceste fieşte care se poate lămuri că interesul bănesc nu este nici de cum scopul noastru.

M. Kogălniceanu

■ „Arhiva românească", Iaşi, I, 1840/1841, p. III—VIII. Pentru ediţiile ulterioare vezi: M. Kogălniceanu, *Opere*, II, *Scrieri istorice*. Ediţia Al. Zub, Bucureşti, Edit. Academiei, 1976, p. 403—406.

■ 1. Pasajul extras din poemul lui *Martin Opitz (1597—1639)* — *Zlatna oder der Ruhe des Gemüthes* — în traducerea liberă făcută de George Coşbuc, intitulată *Zlatna*, sună astfel:

„Şi totuşi limba voastră prin timpi s-a strecurat
Întreagă-ncît cu dreptul e lucru de mirat.
Italia chiar este departe de tulpină
Şi-ntocmai Esperida şi Galia vecină:
Pe cît de puţin ele cu Roma se unesc,
Pe atît de mult unit e poporul românesc.
În fiece colibă cu paie acoperită
Un sînge nobil spune că limba moştenită
Şi azi e tot aceiaşi, că datinele sunt
Păstrate cu credinţă, c-al vostru-mbrăcămînt
Şi jocul chiar e martor c-aveţi tulpină veche.

. . . .

Dar ce să zic acuma de fetele române?
Modeste, dar cu spirit; pe buza lor puţine
Cuvinte apar, cu toate că ştiu cugeta mult;
Putere-aş despre ele vorbi destul, ci-nfine
Mă tem că o să cadă prepusuri peste mine.

După Ilie Dăianu, *Poetul silezian Martin Opitz şi românii din Transilvania*, Alba Iulia, 1946, p. 22 (anexă). *N.B.*: M. Opitz a funcţionat ca profesor la Colegiul Bethlen din Alba Iulia. * Miron Costin ne arată că şi Samuil şi Evstratie au scris letopiseţe, care încă pînă acum nu s-au putut găsi. — *M.K.* ** Numele tuturor acestor hronicari se află în letopiseţul lui Misail Călugărul, carele au trăit după vornicul Ureche şi înaintea lui Miron Costin, între 1600 şi 1650. — *M.K.*

III. Mişcarea din 1840

ACEST SCOP DE REVOLUŢIE S-AR FI ORGANIZÎND DE TREI ANI

36

DEZVĂLUIRI ANONIME [1]

În capitala Bucureştilor alcătuesc seanţii supt mare cumpăt, lucrează, chibzuesc asupra unui scopos de revoluţie şi a unor sfîrşituri la care nădăjduesc să ajungă; acest scop să zice că s-ar fi organizînd de trei ani; cele mai de căpetenie şi legiuitoare mădulare a acestor sesii pre cît s-a putut cunoaşte sînt cele următoare:

Vechimea mişcării şi iniţiaţii ei:

Moroiu[2],
Murgu, fostul a să aşeza în clas de profesor,
Vaian, pansioneru[3],
Costache Belu,
Mitică Filipescu.

Consulatu englezesc, care să întrebuinţează pă taină, şi alţii carei nu să iubesc, dar asemenea să întrebuinţează pă taină, din [*de* ?] această soţietate, prin apostoli ce au răspîndiţi carei să zic ca să întrebuinţează după metodul Franţi[i] cu regula probagantă;

Sfera socială lărgită ...

Se simte şi se vede o însuflare de nebunie în duhurile multor de clasul al 2-lea şi al 3-lea părtinitori desnădăjduiţi, şi chiar în unii din amploiaţi de ramura administrativă şi judecătorească să ostenesc cu tot dinadinsul a răzbi şi în partea militară şi politienească; acum stăruesc cu denadinsul a înfiinţa o Bangă naţională ca să să poată sluji la cheltuelele ecstraordinare, în cumpărătoarea gebhanelei şi a armelor ce zic că le mai lipsesc; însă nu pot a o rosti cu desăvîrşire; pentru acest sfîrşit s-au ostenit destul prin energia lui Vaian, ca să alieze şi pe bogatu Vilara, dar cerutule din partea acestui din urmă temeiuri de descoperirea a toatei comunicaţii au dat pricină de neîncredere, şi au rămas neapropiat.

Centre revoluţionare

La 24 ale trecutului octombrie au mai plecat 2 apostoli, Mariu Serghiescu, amploiat al Vistierii, însoţit de un Telegescu, fostul în slujba miliţii, să meargă la Piteşti să să înţeleagă cu partizani, profesoru şcolii şi alţi necunoscuţi; de acolo la Vîlcea, de [la] Vîlcea la Gorju; aci zic că este aripa cea mai de nădejde avînd pă un Damian Prodan, pă un Răduşanu, pă un Popesc şi alţi, căpetenii a unii trupe naţionale cu armele trebuincioase pă care zic că stăpînirea socotesc că le-au ridicat pă toate după o punere la cale ce ar fi întreprins mai dinainte; de acolea la Cerneţi, să să înţeleagă asemenea cu partizanii, profesorul şcolii, şi alţi necunoscuţi; însă cu mergerea pomeniţilor apostoli, să alieze şi pă ocîrmuitorul judeţului, Glogoveanu,

şi pă un Ciupagea de acolo carei după alte inţelesuri ar fi de acelaş simţu revoltant.

Scopul pregătirilor ...

Însfirşit în această soţietate prin oarecare ecsperienţă să simte cu încredinţare o pregătire revoluţioasă. Scoposul, nelegiuitul scop este chipzuit şi hotărit, că după ce să vor asigura despre toate şi mai cu seamă despre aprinderea şi revoltarea unei părţi însemnată de norod, să puie la cale proectul întocmit şi care să mărgineşte de a însemna o seară de teatru sau de o altfel de adunare, şi prin coloane, pă de o parte să îngrijească aci de la Măria Sa pînă la cel mai după urmă boer de clasul 1-iu şi căpetenie militară, iar pă de alta, pă ceilalţi, cîţi vor lipsi, pă la casele lor, şi cu acest mijloc luînd guvernul, să-l încredinţeze colonelului Câmpineanu cu putere absolută; apoi deodată cu înformarea guvernului după proecturile pregătite să îndrepteze protesturile întocmite către curţile străine, cuvintele şi temeiurile chipzuite de legislatorii soţietăţii.

Colonelul Câmpineanu

■ Arh. St. Buc., fond Alexandru Ghica, dos. 290 (Transcriere Vladimir Ghika). Comunicată de Florica Ranca, arhivistă.

■ 1. Autorul destăinuirilor nu este indicat. Lui Vladimir Ghika, cel care a transcris în întregime fondul de arhivă aparţinînd domnitorului Alexandru Ghica, i s-a părut a recunoaşte scrisul lui *Macedonski*. Ipoteza nu e plauzibilă în primul rînd pentru faptul că Macedonski, în acest caz, nu ar mai fi fost condamnat la opt ani de inchisoare ... 2. Constantin Moroiu, profesorul de la Sf. Sava. 3. J.A. Vaillant a fost şi director de pension.

PENTRU O „OCÎRMUIRE REPUBLICANĂ... NOUĂ ROMANĂ"

37

CONCLUZIILE DIN RAPORTUL CĂTRE DOMNITOR AL COMISIEI DE ANCHETĂ[1]

Înălţimii sale Domn şi stăpînitor a toată Ţara-Rumânească
Alexandru Dimitrie Ghica Vvd.
Raport.

Comisia ce prin luminatul Mării Voastre ofis de supt No. 633, dat către departamentul din lăuntru, aţi binevoit a întocmi spre cercetarea celor prinşi în tainică cugetare de conspiraţie împotriva oblăduirii ţărei şi liniştei obşteşti; după toate cercetările ce cu diamăruntul şi cea mai mare pătrundere au făcut tuturor celor ce s-au descoperit înclinaţi în această tainică uneltire, şi care în tot cursul aceştii vremi s-au aflat închişi cîte unul singur, în deosebite locuri, fără a putea avea unul cu altul nici un fel de întîlnire sau comunicaţie, decît numai cînd s-au confruntat unul cu altul, chiar înaintea comisii, spre descoperirea adevărului, la cîte din arătările unor dintrînşii să vedea oareşcare tagă sau nepotrivire;

Săvîrşindu-şi acum ale ei lucrări, nu lipseşte a supune plecat la cunoştinţa Înălţimii Voastre arătările ce au făcut fieşcare prin ale lor tacriruri, scrise chiar de dînşii şi supt ale lor iscălituri . . .

. . . .

Aşadară din toată această cercetare ce au făcut comisia şi din toată coprinderea descrierii dă mai sus, să alege concluzia următoare : — Aşadară ...

că şi cugetul şi mijloacele întrebuinţate dă acest complot sînt acelea cîte prin broşurile fostului amploiat din consulatul frantozesc de aici, Colson, să mărturiseşte ;

că s-au fost uneltit fiind încă el aici şi carele avea scop de răscoală spre răsturnarea guvernului şi a politiceştii stări a Valahiei ;

că mărginindu-se comisia în cercetarea puţinilor hîrtii ce s-au găsit la aceşti de mai sus zişi, ele dovedesc că ei au fost cele mai de jos organe ale întreprinderii, şi că căpeteniile ce arată că-i întrebuinţa urmează fireşte să fi avut înclinări de aceste fire mai întinse, care nu s-au putut descoperi, pentrucă din lipsirea Măriei Tale de aici rădicarea lor şi călcarea hîrtiilor lor nu s-au putut face îndată ;

că cu toate că d[umnea]lui căminarul Filipescu n-au vrut să răspunză comisiei, după care ea nu poate da nici o deslușire de întinderea lucrurilor sale, dar după arătările celorlalţi toţi, cei întîi începători să văd d-lui profesorul Valiian şi cu profesorul Murgu, că aceşti cîte trei au fost cîrme şi povăţuitorii aceştii întreprinderi ; — Conducerea şi povăţuitorii „aceştii întreprinderi"

că adunările dă chibzuire să făcea mai de multe ori la Filipescu şi la Murgu ;

că Filipescu prin Baronescu (căruia precum să vede îi împărtăşise planurile sale) au unit la această cugetare şi pă Marin şi Telegescu, ca prin aceştia să înmulţească numărul conspiratorilor ;

că aceşti doi din urmă, fieşcare în parte comunica şi către alţii planurile lor. Tot aceştia au tras în partă-le şi pă Rădoşanul din judeţul Gorjului, înţelegîndu-să cu el a le strînge oameni du peste Olt, pă care l-au recomînduit şi căminarului Filipescu, şi prin a tuturor chibzuire s-au hotărît strîngerea oamenilor, făgăduindu-le el a o pune şi în lucrare după întoarcere la casa sa ;

că pă lîngă aceasta s-au mai unit cu el şi iuncărul Bălcescu, Sotir şi Cămărăşăscu, carii asemenea să aduna cu toţii în sfaturile ce să făcea pentru această pricină ;

că Marin şi Sotir au mai comunicat aceste planuri ale lor sărdarului Machedonschi şi lui Mihail Molăjescu ;

că sfîrşitul acestei conspiraţii era ca după ce să va forma un număr mai însemnat de oameni ce să nădăjduia a-i strînge, prin Rădoşanul, du peste Olt şi de aici (pă care chibzuia a-i aduna cu nebăgare de seamă, rînduri, rînduri, la o moşie ce voia să ia cu arendă în marginea Bucureştilor, pă seama profesorului Valiian) ; cu aceştia în vre-o seară fără veste, sau la vre un bal sau la teatru, să năvălească asupra stăpînitorului şi a — scopul ei :

„să înfiinţeze o oblăduire revoluţionară"

tuturor celor mai mari, să răstoarne oblăduirea de astăzi, să desfiinţeze cea de astăzi politicească organizaţie a ţării, să înfiinţeze îndată o vremelnică oblăduire revoluţionară supt numele dă un Directoar, alcătuit de şease mădulari şi un prezident; prin aceştia să întocmească o nouă constituţie a ţării, statornicită pă nişte închipuiri de pravili ce întocmise între dînşii, să formeze oştire revoluţionară, să dăsfiinţeze proprietatea şi în sfîrşit să întocmească viitoarea oblăduire a ţării într-o ocîrmuire republicană, dînd numire ţării de nouă romană;

iar rezultaturile acestor nălucite primejdioase închipuiri să poate judeca că nu putea fi altele decît o obştească dărăpănare tuturor clasurilor lăcuitorilor ţării, o gināralā sfăşiere şi hrăpire a stării tuturora, o grozavă vărsare de sînge a multor nevinovaţi şi poate şi o amerinţare a pierderii drepturilor dă care să bucură astăzi această ţară.

Acestea fiind, luminate doamne, cercetările şi descoperirile ce au făcut comisia, le supune plecat la cunoştinţa Înălţimei Voastre spre a da luminată poruncă dă urmare.

C. Ghica, Manolache Florescu, Ioan Manul, N. Golescu

■ B.A.R., Doc. 134/DCCCLXXXII (fost ms. 1 140). Textul integral e publicat — fără indicarea izvorului şi fără semnături — în Ioan C. Filitti, *Turburări revoluţionare în Ţara Românească între anii 1840—1843*. Extras din Analele Acad. Rom., t. XXXIV, Mem. Secţ. Istorice, Bucureşti, 1912, p. 54—82.

■ 1. Raportul a fost încheiat la 10 dec. 1840.

38

„SĂ SCĂPĂM PE CÂMPINEANUL..."

C. BOLLIAC, MARSILIEZA ROMÂNILOR (1840)

Vedeţi, fraţi, ce chinuire! au năvălit preste noi!
Ce jug! ce foc! ce peire! şi răbdăm ca nişte boi!?
Vedeţi, fraţi, pe Câmpineanul
Cel mai bun dintre rumâni,
În temniţă la Mărgineanul,
Cum îl muncesc aşti păgîni!

Fraţi, aideţi la Mărgineanul,
Să scăpăm pe Câmpineanul!

Numai el să alesese,
Numai el era român,
Numai el să hotărîse
Să stea pept astui păgîn!

El îşi perde stare, viaţă,
Numai pentru noi muncind!
Şi noi cu inimi de ghiaţă,
Privim la Omul murind!

Fraţi, aideţi la Mărgineanul,
Să scăpăm pre Câmpineanul!

Tiranii cari beau sînge!
Şi mănînc trup omenesc!
O să-nceapă a ni strînge,
Şi-a ne frige cum doresc!
Streinii ni iau avutul,
Streinii ni stăpînesc,
Ni-au vîndut la ruşi cu totul,
S-au dus neamul românesc!

Fraţi, aideţi la Mărgineanul,
Să scăpăm pre Câmpineanul!

Tiranul este un cîne,
Ni-au vîndut la papistaşi!
O să dăm copii pe pîne
Pribegind fără lăcaş!
Ş-om muri dacă noi înşii
Tot ca boii vom răbda!
Săriţi, copii, daţi într-înşii
D-aceşti cîni doar vom scăpa!

Fraţi, aideţi la Mărgineanul,
Să scăpăm pre Câmpineanul!

Voi! cari strigaţi la lume
Boerilor deputaţi;
Voi! cari doriţi un nume
De patrioţi nestricaţi!. . .
Jertfa o vindeţi pe ranguri,
Şi priviţi cum îl căsnesc,
Mîni o să vedeţi în ştreanguri
Cioarăle că v-o ocolesc!

Fraţi, aideţi la Mărgineanul,
Să scăpăm pre Câmpineanul!

Prea sfinte Mitropolite!
Dacă eşti român curat!. . .
Îmbracă hainile sfinte,
Şi ni scapă pe ăst bărbat!

Dumnezeu o să-ţi plătească
Vei fi în veci blagoslovit !
Iar de nu să te gonească !
Şi să fii afurisit ! !

Fraţi, aideţi la Mărgineanul,
Să scăpăm pre Câmpineanul !

■ B.A.R., ms. rom. 21, f. 31—32.

SENTINŢA DE CONDAMNARE DATĂ DE „DIVANURILE ÎMPREUNATE"

39

1841 aprilie 9. Astăzi, miercuri, s-au hotărît de noi suptiscăliţii că vina pîrîţilor fiind de fire criminală, după punctul prăvilei de la partea a 6-lea cap. I-u l.[1] 89, articolu a 2-lea, şi, prin urmare, neputînd fi ei apăraţi de osînda criminală, urma a-şi lua toţi osînda ocnii. Dar fiindcă unii din ei să dovedesc complotişti cu lucrare şi alţii ocrotitori şi tăinuitori acestii nelegiuite fapte, fieştecare dintr-înşii să-şi ia pedeapsa după chipul următor :

1-iu. Marin Serghiescu, Sotir Geran, C. Telegescu şi Grigorie Radoşanu să să trimiţă la ocnă pă ani zece.

2-lea. Serdaru Machidonschi, C. Baronescu, C. Cămărăşescul, Mihail Molojescu, căminaru Mitică Filipescu, ca nişte cunoscători acestii fapte şi ocrotitori cu tăinuire, la închisoarea Znagovului pă ani opt.

3-lea. Iuncărul Nicolaie Bălcescu, şi de este în categoriea celor din urmă, dar nevîrstnic aflîndu-să, după partea I-a de la art. 60 din condica nouă, să să trimiţă la mănăstirea Mărginenii pă soroc de trei ani.

4-lea. Efthimiie Murgu şi Valiian, măcar că să află acum depărtaţi din Prinţipat, dar cinstita administraţie va fi cu privighere a nu îngădui întoarcerea lor, şi dacă să va întîmpla prin tainic mijloc a intra în Prinţipat, prinzîndu-să, să va da jiodecăţii criminale dă a hotărî osînda vinii lor.

5-lea. Dar Anton Panovschi rămîind cu închisoarea ce au cercat să să sloboază de supt arest, fiind supus privegherii poliţieneşti pă soroc de ani doi.

Manolachi Arghiropulo, Nicolaie Suţul,
A. Florescul, I. Golescul, Iorgu Văcărescul

Am ascultat hotărîrea Cinstitelor Divanuri, ni s-au făcut cunoscut şi sorocul apelaţiei de zile şase.

1841 apr. 11

Li s-au făcut cunoscut şi nu au vrut să iscălească nici unul.

1841 apr. 11

N. Golescu

■ B.A.R., doc. 8/DCCCLXXXI, (Copie); G. Zane, *Mişcarea revoluţionară de la 1840 din Ţara Românească*, în *Studii şi materiale de istorie modernă*, III, 1963, p. 291–292.

■ 1. *List*, pagină.

NEVOIA DE REFORME SOCIALE ŞI ECONOMICE

40

MITICĂ FILIPESCU, PROFESIUNE DE CREDINŢĂ POLITICĂ

Ideile enunţate în cuprinsul atît de restrîns al acestei schiţe dovedesc îndeajuns că n-aş putea fi acuzat cu temei nici de utopie, nici de propagandă. Nu fac parte nici din una, nici din cealaltă.

Fiind, mai presus de toate, prieten al ordinii, sînt partizanul sincer al îmbunătăţirilor treptate şi paşnice. *Cedant arma togae*.[1] Negocierile diplomatice sînt cele care hotărăsc astăzi soarta popoarelor în mult mai mare măsură decît bătăliile; condeiul face mai mult decît sabia.

Scriind aceste cîteva rînduri, am socotit că-mi fac datoria de bun cetăţean. Dacă strădaniile mele vor fi încununate de succes, voi considera că am slujit interesele tuturor şi nu cauza unui partid.

Îndrăznesc să sper că intenţiile mele se vor bucura de îngăduinţă. De abia am ieşit din închisoare, unde am zăcut şase luni într-o carceră, deşi nevinovăţia mea a fost dovedită juridic, că mă şi simt chinuit de nevoia de a-mi scrie profesiunea de credinţă politică.

Poziţia socială pe care o ocup e o chezăşie incontestabilă a curăţeniei sentimentelor mele.

„Răul ce macină societatea românească": guvernarea coruptă;

Nu există observator imparţial care să tăgăduiască răul ce macină societatea românească. De unde vine el? Cum poate fi stîrpit? Misiunea e grea; şi mai presus de puterile mele. Voi încerca s-o abordez în mod deschis.

Ţara Românească, ţară atît de favorizată de natură, este prost cîrmuită. Nu există siguranţă nici pentru persoane, nici pentru bunuri. Guvernanţii se substituie legii după bunul lor plac. De aici, atîtea acte arbitrare, atîtea întemniţări fără motiv, atîtea surghiuniri fără judecată prealabilă, atîtea sentinţe nedrepte sau, mai degrabă, atîtea avize individuale care n-au sau nu pot să aibă nici un temei legal. Ar trebui să scriu volume întregi ca să expun toate abuzurile de putere. Din fericire, ele sînt de notorietate publică; opinia publică le-a înfierat. Actuala administraţie atacă însuşi izvo-

rul bogăției naționale. Ca să aibă fructul, taie copacul din rădăcină. Neînțelegînd că, dacă țăranul, care suportă toate poverile, este sărac, statul nu poate să nu fie la fel, ea le îngăduie unor persoane lipsite de orice scrupule, care dau pămînt în arendă, să-i stoarcă pe clăcași (mici arendași). Totuși, venitul public, nefiind altceva decît o parte a bogăției private care trece de la particulari la cîrmuire, cu cît bogăția particularilor este mai mare, cu atît va fi mai mare și partea pe care ei vor putea să o rezerve, fără să se simtă strîmtorați, pentru a face față nevoilor statului.

clăcașii storși fără scrupul

O privire asupra drepturilor și datoriilor clăcașilor față de moșieri va dezvălui pricina răului și va da un leac sigur pentru a-l stîrpi repede și fără perturbare.

Drepturile și datoriile clăcașilor:

Țăranul român este un mic arendaș, avînd o bucată de pămînt. Fiind posesor al domeniului util[2] el îl poate lăsa moștenire urmașilor săi. Nu poate să fie izgonit nicicum de proprietarul domeniului direct, care nu-l poate sili decît să-și plătească redevențele anuale. Poate dobîndi o bucată de pămînt liberă fie în mod gratuit, fie cu titlu oneros, și atunci, dacă vrea, părăsește pămîntul pe care e stabilit. Poate, de asemenea, să-l părăsească plătindu-i proprietarului ceea ce îi datorează și prevenindu-l cu șase luni mai înainte.

Dar mai mult de doi țărani nu pot să părăsească anual un pămînt fără să aibă motive.

Ei au acest drept în cazul în care nu li se poate da numărul de pogoane cerut de lege.

Poziția micilor arendași este uneori mult mai avantajoasă decît cea a anumitor arendași liberi care, neposedînd decît strict locul pe care e casa lor, sînt nevoiți să se ducă la o depărtare de două sau trei zile, să se supună censului și prestației pentru a se hrăni ei și familia lor. Pînă aici e partea bună, acum să vedem reversul medaliei.

Condiția țăranului, „mai rea decît cea a sclavului"

Țăranul român este supus corvezii, prestației sau censului. Este pus să facă corvezi atunci cînd mîna de lucru e scumpă, este silit la prestație cînd fînul și cerealele au un preț ridicat, i se stoarce censul cînd prețul mîinii de lucru, al fînului și al cerealelor nu este ridicat. Astfel, persoanele care dau pămînt în arendă au latitudinea să-i jecmănească cît vor. De aici nesfîrșite sîcîieli și jigniri. Țăranul este maltratat, legat prin învoială cu boierul, jumulit din ce în ce mai mult. Activitatea lui e paralizată : i se impun servituți atunci cînd se așteaptă mai puțin. Cu toate că legal poate să muncească pentru oricine se oferă să-i plătească ziua de muncă, nu-i este îngăduit să dispună de o zi după voia sa. În sfîrșit, se întîmplă să aibă și zile cu ploaie. Deși nu e iobag, actuala sa condiție este mai rea decît cea a sclavului. Mi se va spune că abuzul nu reprezintă un drept, e adevărat, cum nu se poate mai adevărat, dar . . . cu cerul se mai poate cădea la învoială.

Remediile radicale ale răului:

Așadar, constatînd răul, oare nu există cale de a i se găsi un remediu eficace, radical? De a împăca, de a combina, de a asocia toate interesele fără jignire, fără zguduire? Cred cu tărie că da, ba mai mult : sînt profund convins. E nevoie doar de înțelegere. Îl voi face pe proprietar să pipăie cu

degetul lui profitul pe care l-ar obține renunțînd la corvoadă și cerînd de la micii arendași o treime din rodul celor trei pogoane de pămînt arabil acordate prin lege clăcașului și jumătate din fînul de pe cele două pogoane de pășune care trebuie să-i fie date în mod legal. Prestația pentru surplus va fi plătită tot în același fel. Clăcașul primește patru pogoane de pășunat liber pentru cinci capete de vite mari, sau un număr dublu de vite mici. În privința excedentului, aș face următoarea deosebire : dacă pe acel pămînt se găsesc tot atîtea islazuri cîte locuri date in arendă, li se va acorda întotdeauna preferință micilor arendași față de toți ceilalți ; dacă nu există islaz, micul arendaș va plăti ca preț pentru dreptul de a trece cu vitele la păscut in comuna vecină și pentru dreptul de pășunat liber trei piaștri [de] cap de vită mare, și 12 parale bune de cap de vită mică. În felul acesta s-ar pune repede capăt tuturor vicleșugurilor născocite de fermieri ca să sugă sîngele poporului. Venitul proprietarilor s-ar tripla, iar țăranilor li s-ar asigura pentru totdeauna o existență îndestulată și fericită ; ea ar fi pizmuită de arendașii liberi și ar avea față de ei avantajul pe care-l prezintă aproape întotdeauna marea cultură asupra celei mici ; agricultura ar lua un nou avînt, comerțul și-ar dubla activitatea, bunăstarea s-ar face simțită pretutindeni, noi ne-am schimba în mod profitabil produsele brute cu mărfurile din țările manufacturiere, prețul unora crescînd mereu, iar al celorlalte scăzînd continuu. Toate aceste progrese nu s-ar realiza decît prin desființarea corvezii. Bunul simț al românului a presimțit aceasta atunci cînd a numit *lucru de clacă*, treabă de corvoadă, o treabă făcută prost, un lucru de nimic. Cine nu știe că in Țara Românească doi muncitori manuali transilvani, bulgari sau sirbi lucrează mai bine și mai repede, dacă au leafă, decît patru țărani munteni care se achită de corvoadă ? Și de ce-ar fi nevoie de aceasta ? S-ar beneficia de o rentă îndestulătoare : cea mai mare rentă funciară nu trece niciodată de o treime din produsul net ; uneori ea nu depășește nici un sfert. Țăranul ar furniza în natură, fără nici o cheltuială, o treime din produsul brut. El s-ar mai angaja să repare gratuit, în caz de inundație, digurile morilor, acolo unde există. Interesul lui, bineînțeles, face din aceasta o lege. El are nevoie să macine rămînînd pe loc ; aceasta l-ar scuti de alergătura și de pierderea de timp legate de măcinatul în altă parte. Pentru transporturile pe care ar vrea să le facă proprietarul, el n-ar avea decît să se înțeleagă de la om la om cu țăranii ; ar fi cu mult mai bine servit.

desființarea corvezii

„*Lucru de clacă*", o treabă făcută prost ...

Eu unul nu m-aș mărgini la atît, ci i-aș elibera pe țărani de corvoada drumurilor. A-i constrînge pe oameni, recurgînd la rechiziții pentru muncă, să execute lucrări publice înseamnă a-i supune la contribuția cea mai apăsătoare. Cei pe care-i silești să muncească, muncesc puțin și prost și pierd multă vreme cînd întrerup lucrul pentru îndeletnicirile lor obișnuite. De altfel, majoritatea celor ce muncesc nu dau dovadă nici de priceperea, nici de dibăcia necesară. Starea proastă a drumurilor din Țara Românească, drumuri care trei sferturi din an sînt niște hîrtoape impracticabile, demonstrează în mod evident adevărul acestei aserțiuni. Turgot, acel om cinstit

Corvoada drumurilor

Înlocuirea corvezii cu munca salariată

care voia sincer binele Franței, ne asigură că corvoada drumurilor costa statul de patru ori mai mulți bani decît ar fi fost necesari pentru repararea și întreținerea lor în cea mai bună stare. Așa că este cît se poate de evident că munca liberă, cu bucata, în schimbul unui salariu, este munca cea mai rapidă, cea mai bine executată și, în consecință, cea mai productivă.

Dar, mi se va obiecta poate, statul nu este atît de bogat încît să avanseze sume mari pentru construirea și repararea drumurilor, și trebuie să recunoașteți, fără prea mare greutate, că transportul mărfurilor pe drumuri proaste reclamă mai mult timp, mai mult capital și mai multă muncă decît sînt necesare pentru drumuri comode. Sînt de acord. Cine ar putea-o tăgădui? Dar mai întîi dovediți-mi că, în momentul de față, drumurile noastre sînt practicabile; contrariul sare în ochi pînă și celor mai neîncrezători. Dacă un drum bun este un instrument dintre cele mai eficace pentru a economisi munca, a reduce prețul obiectelor care vin de departe, a da o și mai mare valoare celor din țară, a înmulți schimburile, a îmbunătăți toate genurile de producție, ceea ce echivalează cu o mai mare fertilitate și cu o micșorare a distanțelor, un canal este de cinci ori mai util. Se știe că Țara Românească este brăzdată de canale naturale în toate direcțiile. Ajunge să aruncăm o scurtă privire pe harta ei ca să vedem acest lucru. Atunci care e obstacolul care se împotrivește unei împrejurări atît de avantajoase? Obstacolul constă în faptul că apele principalelor rîuri sînt secătuite de captările efectuate pentru alimentarea morilor de măcinat făină, care aduc un venit destul de modest în comparație cu utilitatea generală ce s-ar face simțită dacă aceste rîuri ar deveni navigabile sau bune pentru plutărit.

Buna întreținere a drumurilor

Nevoia navigabilității rîurilor

Ca să se ajungă aici n-ar fi nevoie decît să se distrugă captările de apă și să se dragheze albia acestor canale naturale. S-ar acorda o despăgubire prealabilă proprietarilor de mori, care, în afară de aceasta, ar fi din plin despăgubiți prin valoarea pe care ar adăuga-o pămînturilor lor canalul care le-ar mărgini sau le-ar traversa. Interesul societății, bineînțeles interesul tuturor, impune această măsură; el trebuie să cîștige în fața proprietarilor orbiți de rutină sau recalcitranți.

Nu-i de ajuns să probezi utilitatea unei cheltuieli necesare; ar trebui să-i indici și resursele pentru a i se face față. În această privință există două mijloace: unul ar fi de a concesiona, în schimbul unor taxe, dreptul de a construi drumuri și de a săpa canale unor antreprenori cămătari. Pentru drumurile mari s-au și prezentat unii, dar cei în măsură nici n-au vrut să audă. Interesul particular este mai vigilent, mai activ, mai econom decît cel mai bun dintre guverne. S-ar prevedea ca drumurile să fie asfaltate. Al doilea mijloc ar fi de a obliga clerul să contribuie, deoarece el are în stăpînire și folosință o treime din Țara Românească. Ar trebui obligat să scoată la iveală originalele actelor de ctitorie, acte ale căror clauze pioase, străbătute de dragoste pentru omenire, nu sînt respectate de prea fericiții noștri canonici.

Mijloace pentru construirea de drumuri

Este, într-adevăr, scandalos să vezi ce potlogării se fac la arendarea pă-minturilor mănăstireşti care ţin de mănăstirile de la Muntele Athos, Rumelia, Muntele Sinai şi Sfîntul Mormînt. Aceşti asceţi de treabă nu scot mari venituri de pe pămînturile lăsate moştenire de testatari români. Beneficiile mari intră pe mîinele unor hulpavi mijlocitori, care fac din devoţiune o meserie şi un negoţ. Astfel, mănăstiri şi schituri de resortul aşezămintelor susmenţionate cad toate în ruină. Ar fi de o sută de ori mai profitabil pentru aşezămintele de peste Dunăre, avînd în vedere distanţa locurilor şi slaba fidelitate a delegaţilor lor, să cedeze guvernului român pămînturile aflate în ţară, în schimbul unei despăgubiri rezonabile.

Pămînturile mănăstirilor închinate ...

Clerul reprezintă o anomalie socială; el formează un stat în stat. Se bucură de un venit de mai multe milioane şi nu contribuie deloc la cheltuielile societăţii, cu toate că profită de îmbunătăţirile sociale care servesc la mărirea beneficiilor sale. Sistemul de prestaţie ar tripla rentele sale funciare; nişte drumuri bune, asfaltate, cu o lăţime de 30 de picioare, şi nişte rîuri făcute navigabile sau bune pentru plutărit ar ridica nespus valoarea pămînturilor sale, a acestor pămînturi pe care căi de transport perfecţionate le-ar străbate în toate direcţiile, căci el posedă o treime din Ţara Românească şi ceea ce e mai bun atît din punctul de vedere al pămîntului cît şi al poziţiei. Acolo unde e vorba de profituri trebuie să fie vorba şi de cheltuieli.

Clerul, „o anomalie socială"

Domnii care fac parte din cler au profitat de reformele introduse nu de mult. Acolo se statuează că ei vor contribui la cheltuielile statului cu o treime din veniturile lor. Totul a rămas literă moartă. Totuşi Sublima Poartă nu se poate împotrivi la o măsură atît de dreaptă. Religia musulmană, ca şi toate celelalte, recomandă o stare plăcută călătorilor. A înlesni călătoriile, îmbunătăţind căile de comunicaţie, este un act de pietate dumnezeiască şi omenească. Este o milostenie de la sine înţeleasă şi potrivită cu vederile respectabile ale întemeietorilor de mănăstiri, vederi pe care unii încearcă să le denatureze. Rusia ar vrea să ocrotească în altă parte ceea ce a desfiinţat la ea? Acolo mănăstirile sînt desfiinţate, clerul primeşte salariu. S-ar cuveni să se pună capăt luxului, atît de puţin creştinesc, pe care îl desfăşoară marii canonici, lux care contrastează în mod scandalos cu mizeria ţăranului.

Luxul marilor canonici ... şi mizeria ţăranului

Drumurile bune şi canalele n-ar sluji la nimic, dacă agricultura n-ar scăpa de restricţia şi uneori de prohibiţia care-i este adusă comerţului cu grîne, a cărui libertate nu este niciodată dăunătoare unei naţiuni. Experienţa vine în sprijinul acestei aserţiuni. Olanda, prin simplul fapt că a acordat importului şi exportului de grîu o libertate nelimitată, a avut în toate timpurile o cantitate suficientă din această marfă atît de necesară. Cu toate că solul ei de-abia produce cele necesare subzistenţei locuitorilor săi pe timp de trei săptămîni, ea n-a suferit niciodată din pricina acelor variaţii bruşte şi extraordinare ale preţului pîinii care au fost atît de funeste ţărilor fertile,

Libertatea comerţului cerealier

dar al căror sistem economic nu era atît de bine întocmit. Prețul griului n-a suferit nicăieri mai puține variații decît în Olanda.

Încurajarea culturii cartofului

Pentru a preîntîmpina anii de foamete, se va încuraja cultura cartofului, a acestui tubercul atît de prețios, care, după ce a fost uscat, poate fi conservat vreme foarte îndelungată. El are o legătură atît de strînsă cu principiul constitutiv al naturii omenești, că aș adăuga o porție de cartofi la rația soldatului și aș încerca să fac din el principala hrană a cretinilor care întristează vederea călătorilor ce trec munții noștri. N-am nevoie de altă dovadă despre eficacitatea acestei hrane decît puterea și frumusețea irlandezilor.

Sprijinul în bani acordat recruților

Țăranul român arată, firește, o repulsie pentru serviciul militar. N-ar fi oare un motiv hotărîtor, pentru a i-l face plăcut, să fie bine tratat, iar la expirarea termenului, să i se procure un mic capital care, pentru un om chibzuit, ar fi o sursă de îndestulare ? Să mă explic : satele furnizează fiecărui recrut, cu titlul de bani în beneficiu, suma de trei sute de piaștri, dintre care jumătate este înmînată în trei reprize recrutului, la sosirea sa la regiment, iar cealaltă jumătate este consemnată la casa Marelui stat-major. Folosind această sumă pentru scontarea de efecte de comerț pe termen scurt și acoperite cu semnăturile a trei persoane solvabile, s-ar face un dublu serviciu : ar fi ajutat micul negoț și mica industrie care plătesc cheltuieli de scont exorbitante, și ar fi fructificat beneficiul soldatului. Spre a stăvili abuzurile, căci unde nu există ele ?, s-ar hotărî ca registrele matricule care constată zi de zi și ceas de ceas efectele scontate și persoanele ce au făcut această operație să fie ținute de casă la dispoziția publicului. Cu sîrguință, cu inteligență, cu probitate și cu un control continuu și riguros, cele cîteva sute de mii de piaștri ai beneficiarilor ar deveni milioane într-un răstimp de șase ani, termenul legal al serviciului obligatoriu, și soldatul s-ar întoarce la el acasă vesel, mulțumit și înlesnit.

Situația financiară a țării

Situația financiară a țării nu este prea proastă pe hîrtie. Ea prezintă pentru anul trecut un excedent de încasări față de cheltuieli de 1 600 000 de piaștri. Casele de bani comunale sînt considerate a conține patru milioane.

Poșta

Pretutindeni poșta reprezintă una din ramurile venitului public. În Țara Românească se întîmplă contrariul : sub pretextul proastei stări a drumurilor, guvernul acordă anual antreprenorilor acestui serviciu un milion de piaștri, ca primă de asigurare. Statul n-are nici o datorie.

Dezrobirea țiganilor

Cît despre neajunsurile fizice, morale și sociale ale robiei, n-aș putea decît să invoc lucrarea, pe drept celebră, a domnului H. Storch [3]. Mi se pare că ar fi ușor să ne scăpăm de această lepră socială, îngăduindu-le țiganilor să se răscumpere. Merită libertatea acela care simte cît prețuiește ea.

Cu bunăvoință ce nu se poate face? Am scris ca să fiu cu conștiința împăcată. Mi-am făcut datoria, întîmplă-se ce s-o întîmpla.

București, în cursul lunii aprilie 1841

D. Filipescu

Textul francez

MITICĂ FILIPESCU, PROFESSION DE FOI POLITIQUE

Les idées émises dans le corps si mince de cette ébauche prouvent suffisamment qu'on ne saurait me taxer avec raison ni d'utopie ni de propagande. Je n'appartiens ni à l'une ni à l'autre.

Essentiellement ami de l'ordre, je suis partisan sincère des améliorations graduelles et pacifiques. *Cedant arma togae* [1]. Les négociations diplomatiques décident aujourd'hui du sort des peuples plus que les batailles; la plume fait plus que l'épée.

En traçant ces quelques lignes, j'ai cru faire acte de bon citoyen. Si le succès couronnait mes efforts, j'aurais servi les intérêts de tous et non l'affaire d'un parti.

J'ose compter sur l'indulgence en faveur de mes intentions. A peine sorti de prison, où j'ai langui au secret pendant six mois, malgré mon innocence juridiquement prouvée, je me sens tourmenté du besoin de faire ma profession de foi politique.

La position sociale que j'occupe garantit incontestablement la pureté de mes sentiments.

Tout observateur impartial ne saurait nier le malaise qui travaille la société valaque. D'où provient-il? Comment y remédier? La tâche est grande; elle est au-dessus de mes forces. J'essaierai de l'aborder avec franchise.

La Valachie, ce pays si singulièrement favorisé de la nature, est mal gouvernée. Il n'y a sûreté ni pour les personnes, ni pour les biens. Les gouvernants substituent leur bon plaisir à la loi. De là tant d'actes d'arbitraire, tant d'emprisonnements sans motifs, tant d'exils sans jugement préalable, tant de sentences iniques ou plutôt tant d'avis individuels n'ayant et ne pouvant avoir aucune existence légale. Il me faudrait des volumes pour exposer tous les abus d'autorité. Ils sont heureusement de notoriété publique; l'opinion les a flétris. L'administration actuelle attaque la richesse nationale dans sa source. Pour avoir le fruit, elle coupe l'arbre au pied. Ne comprenant point que lorsque le paysan, qui supporte toutes les charges, est pauvre, l'Etat ne peut manquer de l'être, elle laisse pressurer les klakasch (tenanciers) à des arendateurs sans foi ni loi. Et pourtant, le revenu public n'étant autre chose qu'une partie de la richesse privée qui passe des particuliers au gouvernement, plus la richesse des particuliers est grande, plus grande aussi sera la part qu'ils pourront, sans éprouver de gêne, mettre en réserve pour subvenir aux besoins de l'Etat.

Un aperçu des droits et des devoirs des klakasch vis-à-vis des propriétaires terriens dévoilera la cause du mal et fournira un remède infaillible pour l'extirper promptement et sans perturbation.

Le paysan valaque est tenancier ayant alleu. Possesseur du domaine utile [2], il peut le transmettre à ses héritiers. Il ne peut guère être expulsé

par le propriétaire du domaine direct, qui ne peut que le forcer à payer les redevances annuelles. Il peut acquérir un franc-alleu soit à titre gratuit, soit à titre onéreux, et alors il quitte, s'il veut, la terre où il est établi. Il peut la quitter aussi en payant ce qu'il doit au propriétaire et le prévenant six mois d'avance.

Mais plus de deux paysans n'ayant pas de motifs, ne peuvent point quitter annuellement une terre.

Ils ont cette faculté dans le cas où l'on ne saurait leur fournir le nombre d'arpens voulu par la loi.

La position des tenanciers est quelquefois beaucoup plus avantageuse que celle de certains francs-tenanciers qui, ne possédant que tout juste l'emplacement de leur maison, sont obligés d'aller à la distance de deux ou trois journées, se soumettre au cens et à la prestation pour se nourrir eux et leur famille. Jusqu'ici c'est le bon côté, voyons maintenant le revers de la médaille.

Le paysan valaque est sujet à la corvée, à la prestation ou au cens. On lui fait faire des corvées lorsque la main d'œuvre est chère, on l'oblige à la prestation lorsque le foin et les céréales sont à un prix élevé, on lui extorque le cens lorsque le prix de la main d'œuvre, du foin et des céréales ne sont pas élevés. Ainsi les arendateurs ont une grande latitude d'exercer leurs déprédations. De là tracasseries et des vexations sans *fin*. Le paysan est maltraité, tenu en charte privée, plumé de plus belle. Son activité est paralysée : on requiert ses services alors qu'il s'y attend le moins. Quoique pouvant légalement travailler pour quiconque lui offre de lui payer le prix de sa journée, il ne lui est pas loisible de disposer d'un jour à son gré. Enfin le jour de pluie ne marque pas de lui échoir. Quoique n'étant pas serf, sa condition actuelle ne laisse pas que d'être pire que celle de l'esclave. On me dira que l'abus ne constitue pas un droit, c'est vrai, on ne peut plus vrai, mais ... Il est avec le ciel des accommodements.

Le mal étant constaté, n'y aurait-il pas moyen d'y apporter un remède efficace, radical ? De concilier, de combiner, d'associer tous les intérêts, sans froissement, sans secousse ? Je le crois fermement, je dis plus : J'en suis intimement convaincu. Il n'y aurait qu'à s'entendre. Je ferais toucher aux propriétaires du doigt le profit qu'ils retireraient en renonçant à la corvée et en exigeant des tenanciers le tiers du fruit des trois arpens de terre labourable, accordés par la loi au klakasch et la moitié du foin des deux arpens de prairie qu'on est tenu légalement de lui donner. On ferait payer la prestation pour le surplus toujours sur le même pied. Le klakasch reçoit quatre arpens de vaine pâture pour cinq têtes de gros bétail, ou un nombre découplé de menu. Quant à l'excédant, je distinguerais : s'il se trouve des pacages sur la terre à égalité de fermages, on accorderait toujours la préférence aux tenanciers sur tous autres ; s'il n'existe pas de pacage, le tenancier paierait pour prix du droit de parcours et de vaine pâture trois piastres [de] la pièce de gros bétail et 12 bons paras de celle de menu. De la sorte on couperait court à toutes les ruses inventées par les fermiers pour pomper la

substance du peuple. On triplerait le revenu des propriétaires, on assurerait à jamais aux paysans une existence aisée et heureuse ; elle ferait envie aux franc-tenaciers ; elle aurait sur eux l'avantage que présente presque toujours la grande culture sur la petite ; l'agriculture prendrait un nouvel essor, le commerce redoublerait d'activité, le bien-être se ferait généralement sentir, nous échangerions avec profit nos produits bruts contre les marchandises des pays manufacturiers, le prix des uns augmentant toujours, celui des autres diminuant continuellement. Tous ces progrès ne se réaliseraient que par l'abolition de la corvée. Le bon sens valaque l'a pressenti en nommant *loucrou de klake*, ouvrage de corvée, un ouvrage mal fait, un ouvrage de rien. Qui ignore en Valachie que deux manouvriers < !> transylvains, bulgares ou serviens travaillent mieux et plus vite, moyennant salaire, que quatre paysans valaques s'acquittant de la corvée ? Et pourquoi en aurait-on besoin ? On jouirait d'une rente satisfaisante : la plus forte rente foncière ne va jamais au-delà du tiers du produit net ; quelquefois elle ne dépasse pas le quart. Le paysan fournirait en nature net de frais le tiers du produit brut. Il s'engagerait aussi à réparer gratuitement dans les cas d'inondation les digues des moulins où il y en a. Son intérêt bien entendu lui en fait une loi. Il a besoin de moudre en restant chez lui ; cela lui épargnerait le dérangement et la perte de temps d'aller moudre ailleurs. Pour les transports que le propriétaire voudrait faire, il n'aurait qu'à s'accorder de gré à gré avec les paysans ; il n'en serait que mieux servi.

Je n'en resterais pas là, j'affranchirais les paysans de la corvée de réparer les routes. Contraindre les hommes, au moyen de réquisitions de travail, à exécuter des ouvrages publics, c'est les soumettre à la contribution la plus onéreuse. Ceux que l'on force à travailler, travaillent peu et mal, et perdent beaucoup de temps en interrompant leurs occupations ordinaires. D'ailleurs la plupart des travailleurs n'y apportent pas d'adresse ni l'habileté nécessaire. Le mauvais état des routes de la Valachie, qui sont pour les trois quarts de l'année des fondrières impraticables, démontre jusqu'à l'évidence la vérité de cette assertion. Turgot, cet honnête homme qui voulait sincèrement le bien de la France, assure que la corvée des routes coûtait à l'Etat quatre fois plus qu'il ne fallait d'argent pour leur réparation et leur entretien dans le meilleur état. Tant il est vrai que le travail libre, à la tâche, moyennant salaire, est le travail le plus expéditif, le mieux exécuté, et par conséquent le plus productif.

Mais l'Etat, m'objectera-t-on peut-être, n'est pas assez riche pour avancer de fortes sommes destinées à la construction et à la réparation des routes, et vous nous avouerez facilement que le transport des marchandises par de mauvais chemins réclame plus de temps, plus de capital et plus de travail que par des chemins commodes. D'accord : qui pourrait en disconvenir ? Mais d'abord prouvez-moi que l'état de nos routes actuelles est praticable ; le contraire saute aux yeux des plus incrédules. Si un bon chemin est une machine des plus efficaces pour économiser le travail, réduire le prix des objets qui viennent de loin, donner une plus grande valeur à ceux du

pays, multiplier les échanges, améliorer tous les genres de production, ce qui équivaut à une plus grande fertilité et au rapprochement des distances, un canal produit cinq fois plus d'utilité. La Valachie est naturellement canalisée dans tous les sens. Une simple inspection de sa carte le fait voir. Quel est l'obstacle qui s'oppose à un accident si éminemment avantageux? C'est que les eaux de ses principales rivières sont épuisées par des prises pratiquées pour alimenter de moulins à farine dont le revenu est bien modique en comparaison de l'utilité générale qui se ferait sentir, si l'on rendait ces rivières navigables ou flottables.

Pour y parvenir on n'aurait besoin que de détruire ces prises d'eau et de draguer le lit de ces canaux naturels. On accorderait une indemnité préalable aux propriétaires de moulins, qui seraient en outre amplement dédommagés par la valeur qu'ajouterait à leurs terres le canal qui les borderait ou qui les traverserait. L'intérêt de la société, l'intérêt bien entendu de tous, commande cette mesure; il doit l'emporter sur des propriétaires aveuglés par la routine ou récalcitrants.

Il ne suffirait pas de prouver l'utilité d'une dépense à faire; il faudrait aussi indiquer des ressources pour y subvenir. Ici deux moyens se présentent: l'un serait de concéder le droit de construire des routes et de creuser des canaux, moyennant péages, à des entrepreneurs de spéculations. Il s'en est même déjà présenté pour les grands chemins, mais on n'en a pas voulu entendre parler. L'intérêt privé est plus vigilant, plus actif, plus économe que le meilleur des gouvernements. On stipulerait que les routes seraient macadamisées. Le second moyen serait de faire contribuer le clergé, qui est en possession et jouissance du tiers de la Valachie. On tiendrait la main à ce qu'il exhibât les originaux des actes de fondation, actes dont les clauses pieuses ne respirant que l'amour de l'humanité ne sont point observées par nos bien-heureux chanoines.

Il est vraiment scandaleux de voir ce qui se passe de tripotages dans les fermes des terres des couvents qui relèvent de ceux du Mont Athos, de la Romélie, du Mont Sinaï et du Saint Sépulcre. Ces braves cénobites ne retirent guère de grands revenus des terres léguées par des testateurs valaques. Les gros bénéfices passent dans les mains d'avides courtiers qui font de dévotion métier et marchandise. Aussi couvents et églises collégiales du ressort des chapitres susmentionnés, tout tombe en ruines. Il serait cent fois plus profitable pour les chapitres transdanubiens, vu la distance des lieux et le peu de fidélité de leurs délégués, de faire cession au gouvernement valaque des terres sises dans le pays, moyennant une indemnité raisonnable.

Le clergé présente une anomalie sociale; il forme un Etat dans l'Etat. Il jouit de plusieurs millions de revenu et il ne contribue point aux charges de la société, tout en profitant des améliorations sociales qui servent à augmenter ses bénéfices. Le système de prestation triplerait ses rentes foncières; de bonnes routes macadamisées, de 30 pieds de largeur, et des rivières rendues navigables ou flottables élèveraient indéfiniment la valeur de ses terres, de ces terres que des voies de transport perfectionnées parcourraient

en tous sens, car il possède le tiers de la Valachie et ce qu'il y a de mieux sous le rapport et du terroir et de la situation. Là où sont les emoluments, là aussi doivent être les charges.

Messieurs du clergé ont profité des réformes introduites naguère. Il y est statué qu'ils contribueront aux charges de l'Etat du tiers de leur revenu. Ce n'est là qu'une lettre morte. Et pourtant la Sublime Porte ne peut pas s'opposer à une mesure si juste. La religion musulmane, ainsi que toutes les autres, recommande le bien-être des voyageurs. Faciliter les voies de communication en les améliorant est un acte de piété divine et humaine. C'est de la charité bien entendue et conforme aux vues respectables des fondateurs de couvents, vues que l'on tâche de dénaturer. La Russie voudrait-elle protéger ailleurs ce qu'elle a aboli chez elle ? Les couvents y sont supprimés, le clergé y est salarié. Il serait décent de mettre un terme au luxe si peu chrétien qu'étalent les gros chanoines, luxe qui contraste scandaleusement avec la misère du paysan.

Les bonnes routes et les canaux ne serviraient de rien, si l'agriculture n'était point débarrassée de la restriction et quelquefois de la prohibition que l'on apporte au commerce des grains dont la liberté n'est jamais préjudiciable à une nation. L'expérience vient à l'appui de cette assertion. La Hollande, par le seul fait d'avoir accordé à l'importation et à l'exportation du blé une liberté illimitée, eut en tout temps une quantité suffisante de cette denrée si nécessaire. Quoique son sol produise à peine de quoi assurer la subsistance de ses habitants pendant trois semaines, elle n'a jamais éprouvé ces variations soudaines et extraordinaires dans le prix du pain qui ont été si funestes à des pays fertiles, mais dont le système économique n'était pas aussi bien entendu. Le prix du blé n'a éprouvé nulle part moins de variations qu'en Hollande.

Pour obvier aux années de disette, on encouragerait la culture de la pomme de terre, de ce tubercule si précieux, qui une fois séché, peut se conserver pendant très longtemps. Il a un si grand rapport avec le principe constitutif de la nature de l'homme, que j'ajouterais une portion de pommes de terre à la ration du soldat, et je tâcherais d'en faire la principale nourriture des crétins qui affligent la vue des voyageurs qui passent nos montagnes. Je ne veux d'autre preuve de l'efficacité de cette nourriture que la force et la beauté des Irlandais.

Le paysan valaque éprouve naturellement de la répugnance pour le service. Ne serait-ce point un motif déterminant pour le lui rendre agréable par de bons traitements, et en lui procurant, à l'expiration du terme, un petit capital qui, pour un homme ayant des habitudes d'ordre serait une source d'aisance ? Je m'explique : les villages fournissent à chaque conscrit, sous le titre d'argent de bénéfice, la somme de trois cents piastres, dont la moitié est remise en trois fois à la recrue, lors de son arrivée au régiment, et l'autre, consignée à la caisse de l'Etat-Major Général. En employant cette somme à escompter des billets de commerce à courte échéance et revêtus de trois signatures de personnes solvables, on rendrait un double service :

on aiderait au petit commerce et à la petite industrie qui paient des frais d'escompte exorbitants, et l'on fructifierait le bénéfice du soldat. Pour fermer la porte aux abus, car où ne s'immiscent-ils pas ? on réglerait que des régistres matricules constatant jour par jour et heure par heure les billets escomptés et les personnes qui ont fait cette opération seraient tenus par la caisse à la disposition du public. Avec de l'activité, de l'intelligence, de la probité, et un contrôle incessant et rigoureux, les quelque cent mille piastres des bénéficiaires deviendraient des millions pendant les six années, terme légal du service forcé, et le soldat regagnerait ses foyers gai, content et à son aise.

La situation financière du pays n'est pas trop mauvaise sur le papier. Elle présente pour l'année passée un excédent de recettes sur les dépenses de 1.600.000 piastres. Les caisses communales sont censées contenir quatre millions.

Partout les postes forment une des branches du revenu public. Le contraire arrive en Valachie : sous le prétexte du mauvais état des routes, le gouvernement accorde annuellement aux entrepreneurs de ce service un million de piastres, comme prime d'assurance. L'Etat n'a aucune dette.

Quant aux inconvénients physiques, moraux et sociaux de l'esclavage, je ne pourrais qu'invoquer l'ouvrage trop justement célèbre de M. H. Storch [3]. Il me semble qu'il serait facile de nous délivrer de cette lèpre sociale, en permettant aux tzigani de se racheter. Celui-là mérite la liberté qui en sent le prix.

Avec de la bonne volonté, que ne ferait-on point ? J'ai écrit pour l'acquit de ma conscience. J'ai rempli mon devoir, advienne que pourra.

Bucharest, dans le courant d'avril 1841.

D. Philippescu

■ Originalul în colecţie particulară Filipescu. Reproducere după E. Vîrtosu, *Réformes sociales et économiques proposées par Mitică Filipescu en 1841 — Un mémoire inédit*, în „Revue des Études Sud-Est Européenes", t. VIII, 1970, nr. 1, p. 116—120.

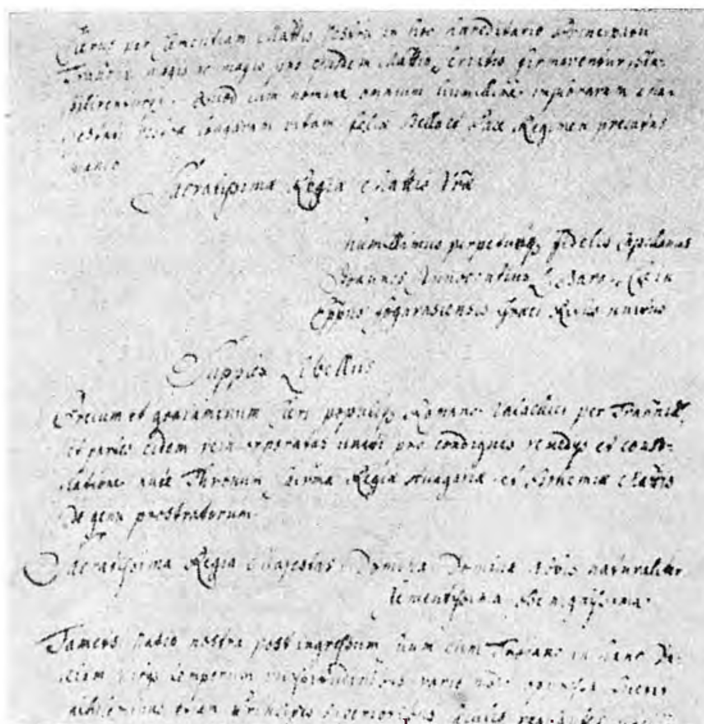
■ 1. *Armele să lase locul togei* (Cicero). 2. *Dominium utile*, prin opoziţie cu *dominium eminens*. 3. Referire la lucrarea: H. Storch, *Cours d'économie politique, ou Exposition des principes qui déterminent la prospérité des nations*. Avec notes explicatives et critiques par J.-B. Say, Paris, 1823—24, 4 vol.

1. Țăran valah – *Wallachian Peasant* –, văzut de englezul George Hering, 1838

2. Mihai Viteazul

3. Inochentie Micu, deschizătorul luptei politice naționale a românilor din Transilvania

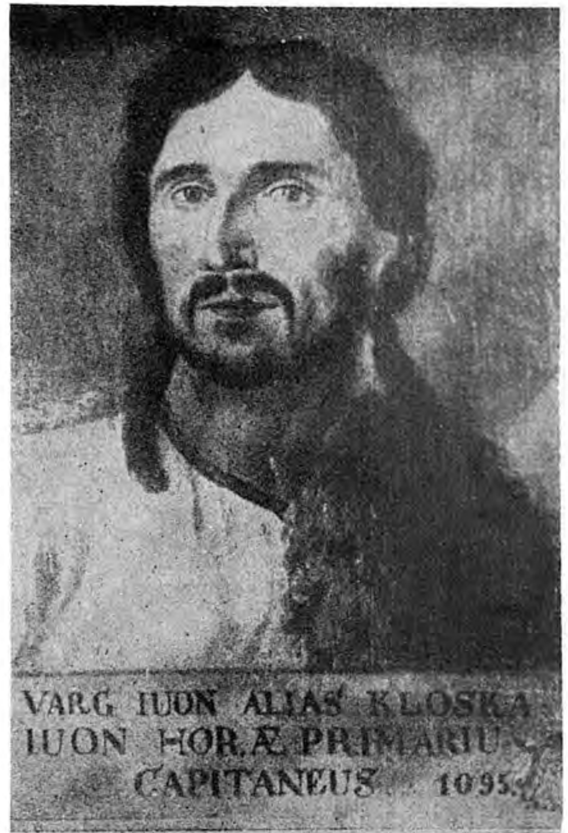
[illegible]

Supplex Libellus

[illegible]

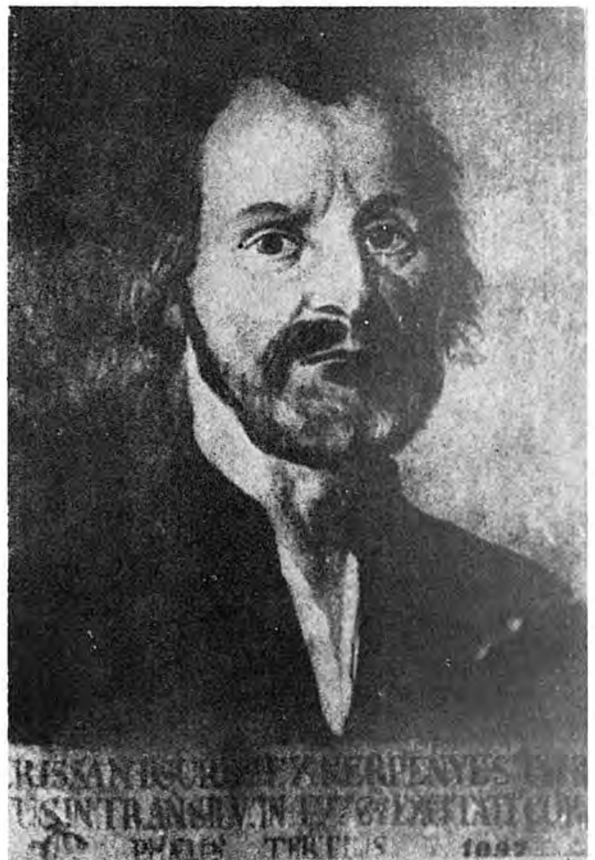
4. Pagină din protocolul său de scripte

6. Cloşca

5. Horea

7. Crişan

8. *Martiriul din 1785*

(sus) „Execuția celor doi rebeli, Horia și Cloșca, 1785, 28 februarie, în comitatul Alba-Iulia"

(jos) „Cei 2 000 de țărani aduși din ordin la Alba Iulia din toate satele comitatelor Hunedoara și Zlatna pentru execuția lui Horia și Cloșca presupuneau că aceasta ar fi pentru robotă; dar în timpul execuției, ei au fost înconjurați de trei rînduri de infanterie, de funcționari ai comitatelor și de cavalerie și, împreună cu conducătorii lor, au fost siliți să privească cum a fost strivit cu roata mai întîi Cloșca. Această operație s-a făcut fără lovirea gîtului și a inimii, ba a mai fost înăsprită și cu frîngerea fiecărui braț și a fiecărui picior în patru locuri. Între fiecare lovitură se lăsau să treacă trei minute. 2. Apoi, încă viu fiind, i s-a despicat pîntecele și i s-au smuls măruntaiele; 3. i s-a tăiat capul, după care i s-a despicat corpul în patru. 4. El ar fi strigat cele mai cumplite blesteme, însă bătaia necontenită a tobelor de către numeroșii toboșari a împiedicat pe oameni să audă ceva. 5. După aceasta, Horia a pășit plin de mîndrie spre patul cu roata lui și a spus: *Mor pentru națiune*, și fără să scoată un sunet și fără cea mai mică tresărire. După cum s-a înștiințat, sferturile (trupurilor lor) au fost înfipte în pari de-a lungul drumurilor, iar capetele lor în fața propriei lor case. Acum va veni curînd rîndul celor 150 de valahi predați judecătorilor comitatelor; aceștia, conform legilor țării, vor fi trași în țeapă."

ELEMENTA
LINGUÆ
DACO-ROMANÆ,
SIVE
VALACHICÆ.
COMPOSITA
AB
SAMUELE KLEIN DE SZAD,
ORD. S. BASILII M. IN COLLEGIO GRÆCI
RITUS CATHOLICORUM VINDOBONENSI
AD S. BARBARAM EPHEMERIO:
LOCUPLETATA VERO, ET IN HUNC
ORDINEM REDACTA
A
GEORGIO GABRIELE SINKAI,
EJUSDEM ORDINIS, AA. LL. PHIL.
ET SS. TH. D.

VINDOBONÆ,
TYP. JOSEPHI NOB. DE KURZBÖCK.
M.DCC.LXXX.

9

ІСТОРІѦ
ЛУКРУРИЛѠР, ши̂ ӔТѪМПЛЪРИЛѠР
РѠМѪНИЛѠР
ПРЕ СКУРТ
Ашеза́тѫ, ши̂ дин мꙋлцй Бе́кй ши̂ Но́й Скрі-
иторй кꙋлѣсѫ ши̂ скри́сѫ
де
ПЪРИНТЕЛЕ
САМУИЛ КЛАИН, де САД.
ІЕРОМОНАХꙋЛ
Дин Мѫнѫстирѣ Сфи̂нтей Тро́йцѫ
Дела Блаж.

Ѝрѫ а̂кꙋм
ӑ Бꙋда ла Крѫа́ска Тѵпографіє а̂ Оу̂нивеситѫ-
цїй дин Пеща, Ценкор, ши̂ Ревизор
Кѫрцилѡр Рѡмѫнѣщй.

ЛА БꙊДА,
Ӕ Крѫа́ска Тѵпографіє а̂ Оу̂нивеситѫцїй
дин Пешта.
1806.

10

ЙСТО́РІѦ
ПЕНТРꙊ
ӔЧЕПꙊТꙊЛ РѠМѪНИЛѠР ӔДАКІѦ.

ӔТОКМИТѪ
ДЕ
ПЕ́ТРꙊ МА́ІѠР де Дичо-Сѫнмѫртин,
Протопо́п, ши̂ ла ӑна́лцатꙋл Крѫѣскꙋл Консилїꙋм Ассесорꙋл
а̂л Оу̂нгарїєй
Крѫеск ӑКѫрцилѡр Ревизор

ЛА БꙊДА.
Ӕ Крѫа́ска Тѵпографіє а̂ Оу̂нивеситѫцїй Оу̂нгарїєй дин Пешта.
1812.

11

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΠΑΛΑΙ ΔΑΚΙΑΣ, ΤΑ ΝΥΝ ΤΡΑΝ-
ΣΙΛΒΑΝΙΑΣ, ΒΛΑΧΙΑΣ, ΚΑΙ ΜΟΛ-
ΔΑΥΙΑΣ.

Ἐκ διαφόρων παλαιῶν καὶ νεωτέρων συγγραφέων
συνερανισθεῖσα
παρὰ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΦΩΤΕΙΝΟΥ.

ΤΟΜΟΣ, Α'.

In magnis voluisse sat est.

ἘΝ ΒΙΕΝΝΗ ΤΗΣ ΑΟΥΣΤΡΙΑΣ.
Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἰω. Βαρθολ. Σβέκιου.
1818.

12

13. Poeţii Văcăreşti — Ienăchiţă, Alecu, Nicolae şi Iancu
de „neam slăvit şi iubitor de patrie"
(Tudor Vladimirescu)

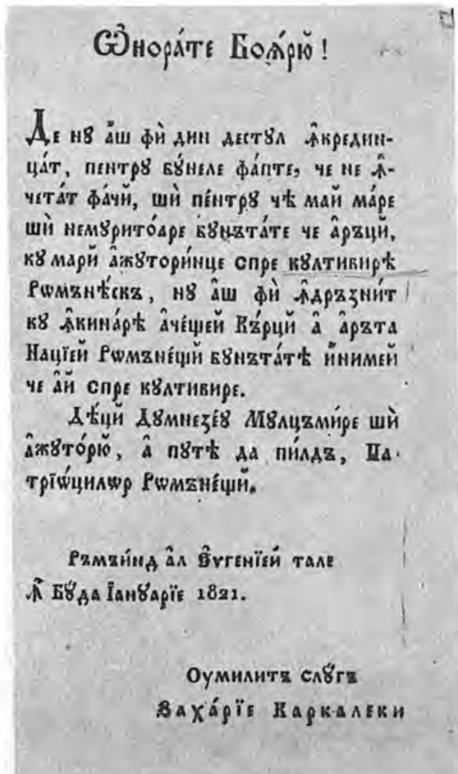

АРЪТАРЕ
АСУПРА СТАРЕІ
АЧЕСТОР НОУЄ
ꙟТРОДУСЕ СХОЛАСТИЧЕЩИ
ІНСТИТУТУРИ
АЛЕ
НАЦІЕИ РОМѪНЕЩИ,
СЪРБЕЩИ ШИ ГРЕЧЕЩИ.

ЛА БУДА
Кꙋ типарюл Крѫіещей Типографіи а Оунивєрситатей Оунгꙋрещи дин Пешта. 1813.

14

Îndemnuri la învățătură și cultivare, și la susținerea lor materială

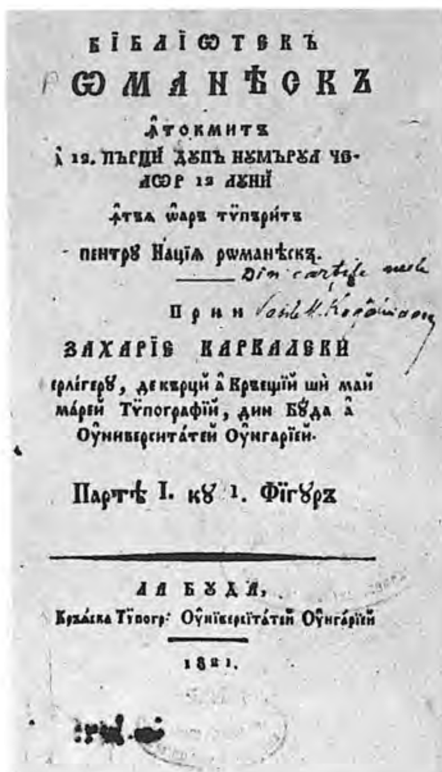
Ѡнорате Боꙗрю!

Де нꙋ аш фи дин дестꙋл ꙟкредин-
цат, пентрꙋ бꙋнеле фапте, че не ꙟ-
четат фачи, ши пентрꙋ чѣ маи маре
ши немꙋритоаре бꙋнѫтате че арѫци,
кꙋ мари ажꙋторинце спре кꙋлтивирѣ
Ромѫнѣскѫ, нꙋ аш фи ꙟдрѫзнит
кꙋ ꙟкинарѣ ачещеи Кѫрци а арѫта
Нацїеи Ромѫнещи бꙋнѫтатѣ инимеи
че аи спре кꙋлтивире.
Дѣци Дꙋмнезеꙋ Мꙋлцѫмире ши
ажꙋторю, а пꙋтѣ да пилдѫ, Па-
трїѡцилѡр Ромѫнещи.

Рѫмѫинд ал Єꙋгенїеи тале
ꙟ Бꙋда Іанꙋарїе 1821.

Оумилитѫ слꙋгѫ
Захарїе Каркалеки

16

БІБЛІѠТЕКЪ
РѠМАНѢСКЪ
ꙟТОКМИТЪ
ꙟ 12. ПЪРЦИ ДꙋПЪ НꙋМЪРꙋЛ ЧЕ-
ЛѠР 12 ЛꙋНИ
ꙟТѪЛ ѠАРЪ ТЇПЪРИТЪ
ПЕНТРꙋ НАЦЇѦ РѠМАНѢСКЪ.
— Din cărțile mele

ПРИН Vasile M. Kogălniceanu

ЗАХАРЇЕ КАРКАЛЕКИ
Єрлїгерꙋ, декърци а Крѫещїи ши маи
мареи Тїпографїи, дин Бꙋда а
Оунивєрситатеи Оунгарїеи.
Партѣ I. кꙋ 1. Фїгꙋрѫ

ЛА БꙋДА,
Крѫіѣска Тїпогр: Оунївєрсїтатеи Оунгарїеи
1821.

15

Zaharia Carcalechi dedică primul număr din „Biblioteca românească" lui **G h e o r g h e O p r a n**, neguțător din Orșova, sprijinitor și al lui Tudor Vladimirescu:

„Onorate Boiariu! De nu aș fi din destul încredințat pentru bunele fapte ce neîncetat faci și pentru cea mai mare și nemuritoare bunătate ce arăți cu mari ajutorințe spre cultivirea românească, nu aș fi îndrăznit cu închinarea acestei cărți a arăta Nației Românești bunătatea inimei ce ai spre cultivire.

Dee-ți Dumnezeu mulțămire și ajutoriu, a putea da pildă Patrioților românești.

Rămîind al Evgheniei tale umilită slugă
În Buda, ianuarie 1821

Z a h a r i e C a r c a l e c h i"

17. Gheorghe Lazăr, „acest învăţător atît de făcător de bine rumânilor", „cu mîini pline în orice ocazie arunca seminţile rumânismului şi naţionalităţii"

(I. Eliade Rădulescu, 1838)

18. Petrache Poenaru, elev al lui Gheorghe Lazăr, secretarul lui Tudor Vladimirescu, ctitor al învăţămîntului românesc

TEODOR VLADIMIRESCU

la annul 1821

19

„Eu nu caut cevaş pentru mine, ci ţara îşi caută dreptăţile cele robite de fanarioţi"

(Din scrisoarea către boieri, 4/16 aprilie 1821)

20. „1821" — Emblemă sigilară pentru inel

21. Tîrg în Transilvania (Sibiu, — 1819

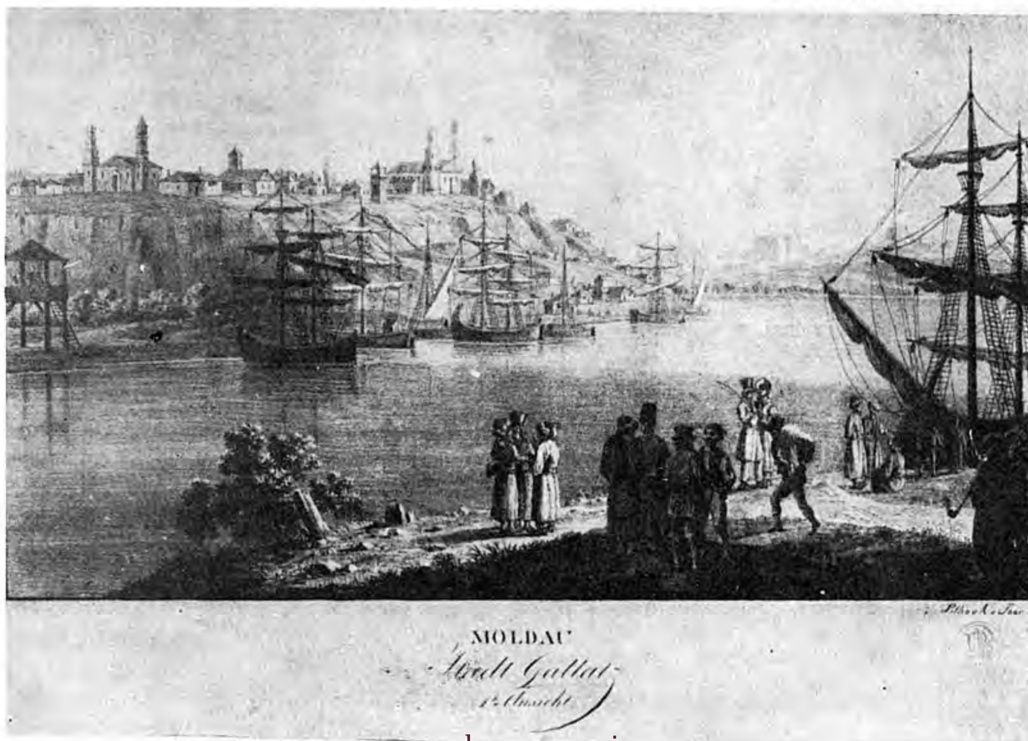
22. Tîrg în Ţara Românească, după 1840

UN BILÇ DIN ŢARA RUMÂNA. EIN JAHRMARKT IN DER WALLACHEI.

WALLACHEY
Stadt Braila
2te Ansicht

23. Portul Brăila — 1826

24. Portul Galați — 1826

25. Poștalion la 1837

26. București, Hanul lui Manuc

ФАМА ЛІПСКІІ

ПЕНТРȢ ДАЦІА.

№. 7.

Курсул Анулуі 1827 Луна луі Ноемвріе. (А)

Турчіа.

1. Fama Lipschii (pagina de titlu)

27

CALENDARIU

ROMANESCU

pe

Anu-l dela Cristos

1829

Quare se cuprinde din 365 de die-le şi este aquum a duo óră întru aquestu modu lucratu de

STEFANU P. NIABUS

Invêtiatoriu Scóle-i Romanesci din Pesta

IN BUDA

Cu Tiparin Cr. Tipografii tiparitu.

28

Periodice româneşti — 1827, 1829

29

No. 56 — 28 ноемвріе 1829

АЛБИНА РОМѪНѢСКЪ

ГАЗЕТЪ ПОЛИТИКО-ЛИТЕРАЛЪ

ТРАКТАТ ДЕ ПАЧЕ

ÎНТРЕ

МЪРИРЕ СА ÎМПЪРАТУЛ ТУТУРОР РОССІЕНІЛОР

ШИ

ÎНЪЛЦИМЕ СА ÎМПЪРАТУЛ ШИ ПАДИШАХУЛ ОТОМАНИЛОР

ÎКИЕТ ЛА АНДРІАНОПОЛЕ ÎН 2 СЕПТЕМВРІЕ 1829

30

(167) — 39.

АУГУСТ 1829

КУРІЕРУЛ РУМѪНЕСК

БУКУРЕЩІ

ÎНШТИИНЦЪРИ ДИН ЛЪУНТРУ

Букурещи, 23/4 Аугуст

ÎНШТИИНЦЪРИ ДИН АФАРЪ

ПЕТЕРСБУРГ 2 Аугуст

БІБЛІОТЕКЪ
РОМАНѢСКЪ,

ПЕНТРУ НѢМУЛ РОМАНЕСК

ПАРТѢ I.

ЛА БУДА

1834.

31

ІСТОРІА
пентрѹ
ѩчепѹтѹл Ромѫнилор ѩ Дакіа.

де
ПЕТРУ МАІОР де Дичо-Сѫнмартин,

Іар акѹм претипѫрит
прин
ІОРДАКІ де МЪЛИНЕСКУ,

прин
Д. ДАМАСКИН БОЖИНКА.

Historia de origine Valachorum.

А БУДА

1834.

32

36

Міхаи Витеѕѹл ... дела анѹл 1593. пѫнъ ла 1601. 19. Авгѹст.

33

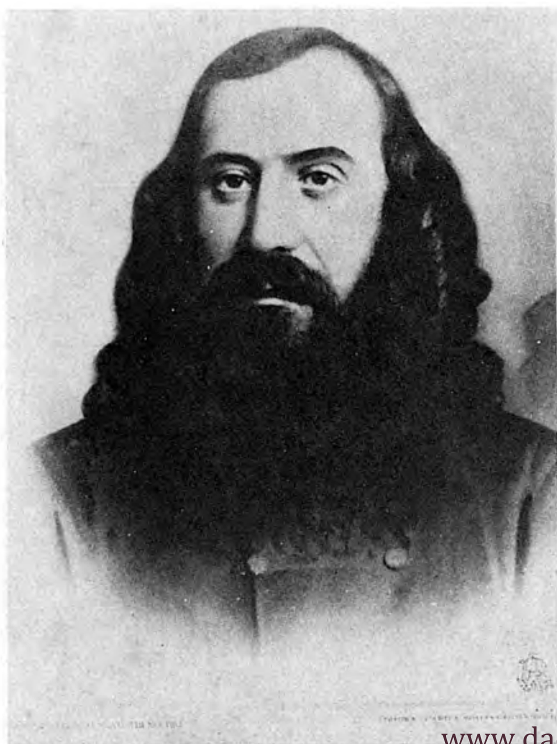
1834 — un an cu ecouri largi, panromânești

34

OMORÂREA LUI MIHAIU VITEAZUL

35. Colonelul Ioan Câmpineanu

36. Eftimie Murgu

37

Iancu Văcărescu

Ah, d'am putea-ne dobîndi
Și cîte avem perdute!
Atunci ce duhuri n'ar gîndi
Ce guri ar mai fi mute?

Atunci ș-acest corb sărman
Iar acvilă s-ar face;
Și ori ce Român ar fi Roman,
Mare'n război și pace.

Din *Romînească teoretico-practică formoscriere* de S. Niagoi, București 1837, maiu 25

(Versurile sînt luate din *La Pravila țării*, 1818. Modificarea primului vers din strofa I, Ah, d'*am putea-ne dobîndi*// Și cîte avem perdute, față de Ah, de-*ar putea-ne dobîndi*..., din versiunea originală, dezvăluie starea specială de efervescență națională din anii 1837—1840)

38. „România", primul ziar cotidian cu acest nume — 1837

1839—1841
IV. Asociaţii secrete în Moldova

CONJURAŢIA CONFEDERATIVĂ A „COMISULUI LEONTE RADU"

I. **41**

JURĂMÎNTUL „CONJURAŢILOR"

În numile Pre Puternicului Dumnezeu, jur şi făgăduesc a fi mădular conjuraţiei confederative a Moldovii, pentru binile Patriei, a-i fi întru toate credincios, a mă săli spre sporirea complotului, a pază taina şi legile şi a înplini instrucţiile Sfatului Patriotic ce vremelniceşti s-au alcătuit, a nu cruţa nimică şi a mă lupta pentru dînsa păr la ce de pe urmă răsuflare, fără a gândi la interes în parte. Întru aceasta să-mi ajute Domnul Dumnezeu a da răspuns, în acesta şi în cel viitori vac, amin!

II.

LISTĂ DE „CONJURAŢI" SAU „PATRIOŢI"

Săndulachi Miclescu
Spatarul Antohi Sion
Spatarul Pogor
Beizade Costachi
Mălinescu
Căpitan Tuduri
Gal
Bodnariciu
Costachi Negoiţă
Melinte
Găneşti
Garabet Mesir
Costachi Căţăchi
Scobi Harn
Todirică Hurmuzaki
Căminarul Matei Gane
Comisul Vasile Bosie
Spatarul Costachi Negruţ
Stolnicul Petrachi Burchi

Rudi Botez
Vasilică Botez
Paharnicul Bucur
Comisul Iordachi
Iorgu Canano
Sabas Canano
Comisul Radu
Jăcnicerul Nachi
N. Eni
K. K. Sălceanu
Gheorghi Carp
Gr. Carp
Climenti
C. Grecu
Paharnicul Merişăscu
Spatarul Lipan
Comisul Cos. Theodor
Comisul N. Theodor
— fratele lor
Paharnicul Paraschiva

15 — c. 587 2

37

Iancu Văcărescu

Ah, d'am putea-ne dobîndi
Și cîte avem perdute!
Atunci ce duhuri n'ar gîndi
Ce guri ar mai fi mute?

Atunci ș-acest corb sărman
Iar acvilă s-ar face;
Și ori ce Român ar fi Roman,
Mare'n război și pacc.

Din *Romînească teoretico-practică formoscriere* de S. Niagoi, București 1837, maiu 25

(Versurile sînt luate din *La Pravila țării*, 1818. Modificarea primului vers din strofa 1, Ah, d'*am putea-ne dobîndi*// Și cîte avem perdute, față de Ah, de-*ar putea-ne dobîndi* ..., din versiunea originală, dezvăluie starea specială de efervescență națională din anii 1837—1840)

Пробъ де Газетъ.
РОМАNIA.
Лѹнї, Nro. 1. 20. Дек. 1837.

38. „România", primul ziar cotidian cu acest nume — 1837

1839–1841
IV. Asociații secrete în Moldova

CONJURAȚIA CONFEDERATIVĂ A „COMISULUI LEONTE RADU"

I. **41**

JURĂMÎNTUL „CONJURAȚILOR"

În numile Pre Puternicului Dumnezeu, jur și făgăduesc a fi mădular conjurației confederative a Moldovii, pentru binile Patriei, a-i fi întru toate credincios, a mă săli spre sporirea complotului, a păză taina și legile și a înplini instrucțiile Sfatului Patriotic ce vremelnicești s-au alcătuit, a nu cruța nimică și a mă lupta pentru dînsa păr la ce de pe urmă răsuflare, fără a găndi la interes în parte. Întru aceasta să-mi ajute Domnul Dumnezeu a da răspuns, în acesta și în cel viitori vac, amin !

II.

LISTĂ DE „CONJURAȚI" SAU „PATRIOȚI"

Săndulachi Miclescu
Spatarul Antohi Sion
Spatarul Pogor
Beizade Costachi
Mălinescu
Căpitan Tuduri
Gal
Bodnariciu
Costachi Negoiță
Melinte
Gănești
Garabet Mesir
Costachi Cățăchi
Scobi Harn
Todirică Hurmuzaki
Căminarul Matei Gane
Comisul Vasile Bosie
Spatarul Costachi Negruț
Stolnicul Petrachi Burchi
Rudi Botez
Vasilică Botez
Paharnicul Bucur
Comisul Iordachi
Iorgu Canano
Sabas Canano
Comisul Radu
Jăcnicerul Nachi
N. Eni
K. K. Sălceanu
Gheorghi Carp
Gr. Carp
Climenti
C. Grecu
Paharnicul Merișăscu
Spatarul Lipan
Comisul Cos. Theodor
Comisul N. Theodor
— fratele lor
Paharnicul Paraschiva

15 — c. 587 2

Căminarul Melicescu ot Roman	Comisul Ionică Gherghel
Logofătul Mihălachi	— Ilie Gherghel
Comisul Gr. Crup-is ot Vas.	Alecu Balica
Spatarul Constandin Dimitriu	Stefanachi Portarbaşa
Costachi Ţone	Căminarul Ştefan Pastie
Costachi Elefteriu	Costachi Carp
Comisul Grigoraş Tuduri	Vintura de la Gălaţ
Gheorghe Manole	Vişănescu
Medelnicerul Alexandru Aroma	Ionică Botez ot Roman
ot Bălca la Putna	Paharnicu Ştefanachi Dann
Costachi Stamatin ot tam	Manolachi Bălăceanu
Stolnicul Iordachi Zagură	Vasilică Carp
Ştefănică Roset	Neculachi Carp
Filip Scorţescu	Banu Gr. Carp ot Vaslui
Iancu Prăjescu	Banu Tulbure
Pitarul Gheorghieş Tuduri }	Comisul Iordachi
Pitarul Dimitrachi Grigoriu }	2 preoţi profesori
la Logofeţie }	Cuza
Beizade Iorgu	Paharnicul Costachi Sion

■ Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*. Suplem. I, vol. VI *(1827—1849)*. Adunate şi coordonate de D. A. Sturdza şi C. Colescu-Vartic. Bucuresci, 1895, p. 82, 110.

42 O NOUĂ ASOCIAŢIE SECRETĂ. SOCIETATEA FILANTROPICĂ...

I.

SAMUEL GARDNER, CONSULUL BRITANIC DE LA IAŞI, CĂTRE R. G. COLQUHOUN, CONSULUL GENERAL BRITANIC DE LA BUCUREŞTI

Iaşi 21 Iunie 1841

Dragă domnule,

Fără îndoială că veţi fi auzit de cele ce s-au întîmplat de curînd în această Capitală, de arestarea unor anumite persoane profesînd opinii subversive faţă de actuala ordine şi actualul sistem de guvernare, şi care au produs oarecare senzaţie.

A fost descoperită o asociaţie secretă, unul din principalii săi promotori fiind bănuit a fi un oarecare domn Vaillant din capitala dumneavoastră, expediat aici în timpul recentelor tulburări, şi un ofiţer muntean deasemenea obligat să părăsească Ţara Românească. Dl. Huber a dispus arestarea domnului Vaillant care se află la Galaţi, acesta din urmă fiind supus francez. Între timp s-au luat toate măsurile care ar fi putut duce la alte descoperiri, şi pe cîte aflu, acea descoperire a convins perfect guvernul că nu se urmărea nimic care ar fi putut periclita existenţa sa sau care ar putea

constitui un motiv de alarmare fie prin numărul, fie prin influența persoanelor, indiferent de opiniile pe care ele ar fi putut să le aibă.

Am vizitat pe Secretarul de Stat, care m-a primit eri. I-am cerut informații pe care să mă pot baza și reproduc aici relatarea sa pe cît de fidel posibil : S-a descoperit o asociație secretă în care un ofițer, un preot ortodox și un boier de importanță secundară ar fi singurele persoane de oarecare notorietate. Boierul este un domn Miclescu, locuind în vecinătatea Vasluiului, el însuși un om cu avere foarte modestă, dar înrudit cu respectabila familie al cărui nume îl poartă ; ceilalți sînt tineri. Au fost toți nu numai arestați, (în total numai 9 persoane)[1], ci și interogați ; s-a și dat o sentință prin care principalii au fost obligați să părăsească țara, iar restul au fost încarcerați. Guvernul intenționează să publice sau mai degrabă să facă o comunicare diferitelor consulate, asupra întregii chestiuni — așa cum s-a petrecut în realitate —. Îndată ce voi primi această comunicare vă voi transmite-o.

Vă las să comentați singur toate aceste întîmplări. Că guvernul le acordă puțină importanță este demonstrat de faptul că Principele nu-și va amîna călătoria ; el pleacă săptămîna viitoare, urmînd să treacă apoi în Austria. După cum se spune, Principesa nu-l va însoți deoarece este însărcinată într-un stadiu foarte avansat. Îl voi vedea pe Principe mîine, marți, cînd voi afla, poate, mai mult.

Zvonurile atribuie o mult mai largă extindere descoperirii și, ca de obicei în împrejurări similare, continuă să se facă tot felul de presupuneri.

Eu vă transmit ceea ce am auzit și vă voi fi recunoscător dacă transmiteți guvernului comunicarea în locul meu, întrucît eu nu voi avea timp să o fac cu această ocazie ; o scrisoare asupra aceluiași subiect către Excelența sa Lord Beauvale mi-a fost returnată prea tîrziu ca să mai poată fi inclusă în curierul pentru Viena.

Am avut multe de făcut astăzi și recurg încă o dată la amabilitatea pe care am solicitat-o de atîtea ori.

Rămîn etc.

Samuel Gardner

Textul englez

Jassy 21st June 1841

Dear Sir,

You will undoubtedly have heard of the events which have lately occurred in this City, the arrest of some individuals suspected of having views subversive of the present order and system of Government, and which has created some sensation around.

A secret society has been discovered, one of its principal promoters being supposed to be a Mr Vaillant from your City sent here during the late troubles, and an officer, a Wallachian also obliged to quit the Country. Mr Huber has directed the arrest of Mr Vaillant who is at Galatz as he is a French subject. In the meantime every measure has been taken which might lead to some discovery, and as far as I learn, that discovery has been fully sufficient to satisfy the Government, that nothing dangerous to its existence was intended, or could be supposed to hold out any cause of alarm from the number or influence of the individuals, whatever their opinions may have been.

I waited on the Secretary of State yesterday and saw him. I asked for that information which I might rely on, and repeat as nearly as possible his communication : — that a secret society had been discovered in which an officer, a Greek priest, and a boyard of minor consideration were the only individuals of any note comprised in it ; — the Boyard is a Mr Miklesco resident in the neighbourhood of Vasloui, himself a man of very moderate fortune, but connected by relationship with the respectable family which bears his name, the rest consisted of young men ; — and that they had not only been all arrested and examined to the number of nine only[1], but that sentence had been passed condemning the principals to leave the Country and the remainder to confinement ; — that it was the intention to publish or rather to make a communication of the whole as it had really occurred to the different Consulates, and as soon as I receive this communication I shall send it to you.

I leave you to make your own comments on the whole. The fact that the government attaches little value to it, is that the Prince will not defer his departure but leaves in the ensuing week, and subsequently he will pass the frontiers into Austria as it is said. The Princess will not accompany him being far advanced in pregnancy. I shall wait on the Prince on Tuesday next, tomorrow, and shall learn more perhaps.

Report had given a much wider extent to the discovery and as usual in similar occurences conjecture has been and is busy.

I give you what I have heard, and will thank you to make the communication to Government for me, as I shall not have time by this opportunity to do it, and a letter on the subject to His Excellency Lord Beauvale has been returned to me too late for the Vienna post.

I have been much pressed today with affairs and recur to the indulgence I have so frequently occasion to adress myself to.

I remain etc.

Samuel Gardner

II.

SECRETARIATUL DE STAT AL MOLDOVEI CĂTRE CONSULATUL BRITANIC DIN IAŞI

Iaşi, Iunie 25/13, 1841

Descoperirea unei asociaţii secrete în Capitală a făcut necesare zilele trecute cîteva arestări şi o anchetă minuţioasă ale cărei rezultate, înainte de a fi cunoscute de public, au dat loc la diverse interpretări neîntemeiate. Subsemnatul, conformîndu-se ordinelor Alteţei Sale Principele, are onoarea să facă cunoscut domnului consul al Majestăţii Sale Britanice faptele referitoare la această împrejurare a căror evidenţă a fost stabilită cu certitudine.

O societate secretă, „Societatea filantropică"

Investigaţiile urmărite cu cea mai scrupuloasă atenţie de către titularul Departamentului Afacerilor Interne şi de către inspectorul general al miliţiei au demonstrat cu certitudine că începuse să se constituie o societate secretă sub numele de Societatea Filantropică, ale cărei baze şi principii nu par să aibă nici un caracter de ostilitate faţă de guvernul şi instituţiile existente, dat fiind că regulamentele organizaţiei sale proclamă, dimpotrivă, respectul faţă de autoritatea Principelui, legi, morală şi religie. Această asociaţie, abia la începuturile sale, nu număra în total decît 9 sau 10 membri, dintre care un militar ataşat pe lîngă compania de pompieri, dar nefăcînd parte din corpul Miliţiei moldovene, un tînăr profesor la Şcoala de la Trei Ierarhi, doi clerici, restul fiind fie persoane fără nici un fel de raport cu serviciile publice ale ţării, fie tineri care s-au lăsat antrenaţi de mirajul unor îndoielnice aparenţe ale binelui obştesc[1]. Nu s-a putut găsi nici cel mai mic indiciu al vreunui complot sau al vreunui scop criminal din partea persoanelor care fac parte din asociaţie. În consecinţă, guvernul, fără să acorde acestei asociaţii în fază de formaţie mai multă importanţă decît merita, nu a putut totuşi să neglijeze toate mijloacele potrivite pentru a dizolva şi a preveni în viitor asociaţii care prin însuşi faptul că sînt oculte şi neautorizate de lege nu sînt lipsite de un anumit caracter de culpabilitate, dacă nu ar fi aceasta decît în privinţa persoanelor care ocupă funcţii publice.

În consecinţă, unul din membrii acestei asociaţii, care pentru alte motive fusese anterior surghiunit la o mănăstire, va continua să fie supus detenţiei. Ofiţerul de pompieri, care în calitatea sa de militar a călcat disciplina, va fi scos din serviciu şi invitat să părăsească ţara. Profesorul, care de asemenea avea o responsabilitate morală, va fi exclus din Institut, pierzîndu-şi calitatea de profesor. Cît despre restul membrilor, ale căror poziţii nu adaugă nici un caracter grav acţiunii şi avînd în vedere că mărturisirile lor sincere au dovedit că s-au lăsat antrenaţi în chip nesocotit, s-a considerat că nu este cazul să li se aplice nici un fel de pedeapsă în afară de o

supraveghiere care ar deveni garanţia făgăduelilor făcute sub jurămînt privind comportarea în viitor.

Acesta este, Domnule, rezultatul definitiv al incidentului care, din fericire, nu a fost de natură să producă nici o îngrijorare guvernului şi nici să atragă severitatea legii împotriva membrilor unei asociaţii pînă acum inofensivă şi dizolvată înainte de a fi început să activeze.

Subsemnatul profită de această ocazie spre a reînoi . . .

G. Soutzo

Textul francez

Iassi, June 25/13 1841

La découverte d'une association secrète dans la Capitale a nécessité ces derniers jours quelques arrestations et une enquête minutieuse dont les résultats avant d'être connus du public ont donné lieu à diverses interprétations non fondées. Le soussigné conformément aux ordres de S. A. le Prince a l'honneur de communiquer à Monsieur le Consul de S. M. Britannique l'exposé suivant des faits qui se rapportent à cette circonstance et dont l'évidence vient d'être indubitablement constatée.

Les investigations suivies avec la plus scrupuleuse attention par le chef du Département de l'Intérieur et l'Inspecteur G-ral de la milice ont conduit à démontrer avec certitude qu'une société secrète avait commencé à se former sous le nom de Société Philantropique dont la base et les principes ne paraissent avoir aucun caractère d'hostilité contre le gouvernement et les institutions existantes vu que les réglements de son organisation proclament au contraire le respect pour l'autorité du Prince, les lois, la morale et la religion. Cette société encore dans son début ne comptait en tout que neuf ou dix membres, dont un militaire attaché à la Compagnie de Pompiers mais étranger au corps de la Milice Moldave, un jeune professeur de l'institut des Trois Saints, deux ecclésiastiques, et le reste composé soit de gens qui n'étaient attachés sous aucun rapport au service du pays, soit mineurs entrainés par le prestige d'apparences spécieuses du bien public[1]. Rien n'a pu donner le moindre indice d'un complot ou d'un but criminel de la part des individus qui en font partie. Aussi le gouvernement, sans attacher à cette association naissante plus d'importance qu'elle ne méritait, n'a pas pu néannoims négliger les moyens propres à dissoudre et à prévenir à l'avenir des associations qui, par cela même qu'elles sont occultes et non autorisées par les lois, ne sont pas exemptes d'un certain caractère de culpabilité ne fut-ce que pour les individus qui se trouvent occuper des emplois publics.

En conséquence, un des membres de cette société, lequel pour d'autres motifs avait été déjà relégué dans un monastère, continuera à subir son détention. L'officier des Pompiers, qui comme militaire avait enfreint les

règles de la discipline, sera expulsé du service avec ordre de quitter le pays. Le professeur sur qui également pesait une responsabilité morale sera exclu de l'Institut en perdant son emploi de professeur. Quant au reste des membres dont la position ne prêtait aucune gravité à leur action, et dont les aveux sincères ont suffisament prouvé „qu'ils s'étaient inconsidérément laissé entraîner", il ne saurait y avoir lieu à appliquer aucune peine à leur égard au delà d'une surveillance qui deviendrait la garantie des promesses données sous serment pour leur conduite à venir.

Tel est, Monsieur, le résultat définitif de cet incident qui heureusement n'a pas été de nature ni à causer aucune inquiétude au Gouvernement, ni à provoquer les sévérités des lois contre les membres d'une association jusqu'ici inoffensive et dissoute sans début.

Le soussigné saisit cette occasion pour renouveler etc.

G. Soutzo

■ I. P.R.O. F.O. 78/445, f. 94—97 v; II. *Ibidem*, 78/446, f. 94—95 (copie); Arh. St. Buc., microfilme Anglia, rola 13.

■ 1. Din această „Societate filantropică" — sau pe numele ei adevărat *Fiii coloniei lui Traian despre nord-est a provinciei Moldova* — făceau parte: Săndulache Miclescu, locotenentul de pompieri I. Deivos, profesorii G. Stihi și N. Verdeanu, vicarul episcopesc Gavrilaș, ierodiaconul Ghenadie și tinerii Alecu Fotino și Th. Codrescu (Apud G. Platon, *Contributions à la connaissance des mouvements sociaux et politiques antérieurs à l'année révolutionnaire 1848 en Moldavie*, in „Revue Roumaine d'Histoire", IV, 1965, nr. 5).

1842
Împotriva deznaţionalizării

LIMBA ŞI NAŢIONALITATEA

43

SIMEON BĂRNUŢIU, O TOMNEALĂ DE RUŞINE ŞI O LEGE NEDREAPTĂ

> Pactum turpe est ipso jure nullum.
> Jus semper quaesitum est aequabile,
> neque enim aliter esset jus.
> *(Cic. de off.* II, 12)

Tomneala de ruşine; „dacă voiesc românii a dobîndi uşurare şi drepturi cetăţene ... să se lapede de limba românească"

O tomneală de ruşine *(pactum turpe)* se proieptează acum[1], în veacul al 19, care o s-o facă un popor despre o parte, cu altul, ba *(si diis placet)* şi cu mai multe popoară, despre altă parte; adecă o seamă de unguri din plasa cea nobile, care totdeodată se socoteşte şi cea mai cultivată la minte, la inimă şi la gust, cunoscînd cu mintea lor cea luminată că ar fi vremea ca să se mai uşureze şi starea celiilalte plase de oameni ce se zice proastă, au şi inimă destul de bună a se pleca spre înfiinţarea astui feli de uşurare, au însă şi un gust prea deşenţat, a pretinde ca, dacă voiesc românii a dobîndi uşurare şi drepturi cetăţene din graţia ungurilor nobili, să se unguriască şi ei *(conditio sine qua non)*, adecă să se lapede de limba românească pe încetişor şi să priimiască pe cea ungurească, apoi cu vreme vor fi românii cetăţeni, fii ai patriei, uşuraţi, cultivaţi, fericiţi! —, această cugetare au pătruns pînă şi în casa legeaferilor *(Legifer, legislator)*, în a căror mînă sunt chieile fericirii şi nefericirii popoarelor transilvane; şi contopirea popoarelor acestui mare Principat nu va fi cugetare goală de aci înainte, ci în scurt să se pună în lucrare prin lege.

Să se topiască dar toate limbile Ardealului în căldarea cea politică a renaşterii ungureşti, cum se topesc boii la zahanalele României, ca din toate să se nască numai o limbă, cea ungurească, ca de aci înainte, pînă va sta lumea, în tîrgurile şi pe drumurile Ardealului şi în orice loc public să nu se mai audă „*Bună ziua, frate*", încă nici „*Guten Morgen, Bruder*", ci numai „*Iò napot földi*"; afurisite să fie mamele care vor îndrăzni a chiema de aci înainte pe fiii săi zicîndu-le: „Fătul mieu!" Unele ca aceste să se judece ca nişte îngropătoare ale fericirii pruncilor săi; şi cei ce au avut nenorocire a fi aplecaţi şi crescuţi de mamă română, cu ură să-şi aducă aminte de maica sa, căce i-au învăţat a vorbi într-o limbă de la care atîrnă toată nefericitatea lor de acum şi cea viitoare, pentru ce nu şi-au dat pruncuţii la limba ungurească, şi dacă nu altmintrele, batăr cu furca să-i fie ţinut acolo pînă şi-ar fi cîştigat acel odor de atîta fericire aducători,

că iată s-au arătat o stea minunată *(stella mirabilis)* pe ceriul cel politic al Ungariei şi al Ardealului, care spune magilor că Ardealul nu va fi tare şi ferice pînă cînd nu se vor unguri toţi, adecă pînă ce nu se vor lăpăda toţi de neamul lor, de limba, de naţionalitatea şi, prin urmare, şi de conştiinţa vredniciei sale cei omeneşti; numai atunci o să fie ţara tare şi popoarăle fericite dacă le vor tăgădui aceste toate! Şi cine e magul acel vestit care au văzut dintîi această stea minunată ce se zice contopire, ca să-i ridicăm monument de ocară vecinică şi să-i scriem numele în cartea nemuririi alăturea cu Erostrat, că acesta au aprins beserica Dianei şi şi-au cîştigat nume nemuritori, eară acela e mai vrednic de nemurire, că are de gînd să topiască pe oarecîte naţionalităţi poate, că întru cinstea lui *Armanyos c. Urdung**, că Dumnezeul cel adevărat o jertfă ca aceasta negreşit că nu voieşte; totuşi să nu ne topiască încă puţintel, ci, dacă o să fim totuşi osîndiţi fără a fi ascultaţi, fie-ne încai ertat a uda încă cu lacrămi de moarte cîmpurile acele nemulţămitoare şi neînvăţate a preţui meritele cele adevărate, care strămoşii noştri, în timp de pace, le-au udat cu sudorile sale şi în timp de război cu sîngele ce l-au vărsat pentru a lor apărare, dee-ni-se şi noă răgaz, precum e lege a se da făcătoriului de rele condemnat la moarte, ca să ne tragem seama, ce fărădelege am făcut, ca să nu fim vrednici a mai fi număraţi între popoarăle cele nenumărate ale pămîntului, ear pînă ce ne vom trage noi seamă, cei ce vor să ne topiască facă-şi cazanele, adune materia trebuincioasă la acel proces hemic al topirii, rădice altarele pe care o să se ardă acea jertfă idolească şi apoi desfăteze-se de mirosul jertfei sale; şi cînd ne vor mînca limba, să se bucure că nu sunt cu nimica mai de jos ca strămoşii lor carii mînca inimele oamenilor în loc de leac** şi să arate că veacul al 19-lea nu e cu nimica mai bun, nici mai nainte decît al 9-lea. Aşa, pînă avem răgaz, să cercăm mai de amăruntul oare au drept ungurii a ne jertfi limba şi naţionalitatea la acel neruşinat idol *Armanyos*, ce se zice şi egoism, să alăturăm dorinţa lor cea sangvinică cu legea *dreptului, a moralităţii, a înţelepciunii şi a prudinţei* cei ocîrmuitoare de staturi, ca să putem judeca de suntem îndatoraţi a răspunde oarecînd dorinţei aceliia.

„Oare au drept ungurii a ne jertfi limba şi naţionalitatea"?

Nu se potriveşte

1) cu *legea dreptului*; că aceasta spune învederat, cum că fieşcare om sau popor, ca fiinţă cuvîntătoare, are drept de a trăi în lumea asta şi de a se ţinea ca o persoană *(jus subsistentiae personalis)*, de a-şi mişca puterile trupeşti, mînile şi picioarele ca să-şi cîştige ceva avere din afară, şi puterile sufleteşti: înţelesul, cuvîntul ş.a., ca să-şi cîştige avere din lontru: cunoştinţe de tot feliul în ştiinţe, în arte, în limbi streine şi a maică-sa *(jus libertatis personalis)*; şi drepturile aceste nu se cad mai tare unuia ca altuia, unui popor mai mult decît altuia, ci toţi oamenii şi toate popoarăle, în această privinţă, sunt întocma; şi unul ca altul, căci din început toţi sunt asemenea şi nici unul n-are privilegiu a ucide pe altul sau a-l împedeca în slobodă lucrarea fericirii sale potrivită cu legea *(jus aequalitatis personalis)*; şi dacă au asemine drept toate popoarăle în privinţa aceasta, deregătoriile lor încă trebue să fie asemene; aşa fieşcare e îndetorat prin

1: *Legea dreptului*

legea dreptului a da pace altuia, — nu numai ca să trăiască pînă cînd îl va lăsa firea, dar ca să şi lucre slobod în sfera drepturilor sale, spre a-şi cîştiga ceva avere, fără de care sau n-ar putea trăi de loc, sau ar duce o vieaţă mai mult dobitocească decît omenească.

Limba şi naţionalitatea

Dintre spiţele averii cele mult feliurite, numai *limba* voim să o luăm aci la cercare, încît e o avere din lontru, strîns legată cu *personalitatea* fieştecărui om şi cu *naţionalitatea* fieştecărui popor. Adecă fără de putere cuvîntătoare omul ar fi numai dobitoc şi fără limbă mai ca dobitoc; puterea cuvîntătoare, care face toate planurile de cultură, ar rămînea totdeauna ca încremenită de n-ar fi limba; prin limbă se întrupează cuvîntul omenesc şi se arată în lume, ca să povăţuiască pre oameni către înalta lor chiemare; şi altmintrele foarte nedeplinit s-ar arăta în lumea asta între oameni; cît de puţine legi ar fi bine răspicate de n-ar fi limba, şi cîte certe, turburări, ba şi răsturnări de soţietăţi mici şi mari, unde nu domnesc legi drepte şi bine răspicate! Prin limbă se împărtăşesc ştiinţele, înfloresc artele şi se lăţesc, se descoperă oamenilor religiunea; şi staturile fără arte şi ştiinţe ar fi numai ca nişte arbori fulgeraţi şi uscaţi, fără vieaţă şi frumseţe; ear fără moralitate şi religiozitate nici n-ar fi soţietăţi omeneşti, ci numai nişte adunături de nişte fiinţe înfricoşate. Adevărat că şi rău încă se poate folosi omul cu limba, dar cine ar zice că pentru aceea e rea? Au doară puterile sufleteşti şi trupeşti sunt rele pentru că unii rău le întrebuinţează?

Limba, „averea cea mai scumpă"

Să nu fie! Limba e averea cea mai scumpă a omului nestricat şi a poporului necorupt şi un odor atît de preţuit, cît doară şi astăzi încă mai sunt tocma şi oameni învăţaţi care cred că nici n-au fost oamenii în stare a o afla de puterea sa, ci că Dumnezeu i-au învăţat nemijlocit, cum învaţă mama pe băiatul său şi dascălul pe învăţăceii săi. Deci legătura între *persoană* şi între *limba* sa e foarte strînsă, că personalitatea e întemeiată pe cuvînt, acesta e nevăzut, şi limba e înfăţoşetoriul cel din afară al nevăzutului cuvînt; şi cine ar îndrăzni să zică că oamenii n-au avut drept de a învăţa să vorbiască şi că ar fi mai bine să fie muţi? La atîta naturalitate nici însuşi Rousseau n-au vrut să ducă pre oamenii săi; şi un tiran ca acela, împedecători de cultură, de ar fi om altmintrele, ar fi vinovat fărădelegii vătămate, omenimii *(crimen laesae humanitatis)*; că omenimea nu poate răspunde chiemării sale fără de cultură şi cultura e întemeiată pe limbă. Cu cît e mai cultivată limba oarecărui popor, cu atîta e mai cultivat şi poporul; limba e măsura şi mijlocirea culturii; în limbă e zugrăvită forma cugetării şi a simţirii, dorinţele şi plecările, afectele şi patimele lui; pe dînsa e întemeiat caracterul şi naţionalitatea lui; dacă şi-au perdut limba oarecare popor, şi-au perdut deodată caracterul şi naţionalitatea sa; unul ca acela nu mai are cinste înaintea popoarelor, ci e tuturor ca un obiect de batjocură, pe care, ca pre un psitac, un popor astăzi îl face să vorbiască aşa, mîne vine alt popor şi-l face să vorbiască altmintrelea.

Să ne întoarcem acum la obiectul cercării noastre şi avînd înaintea ochilor despre o parte icoana *personalităţii*, fără de care oamenii n-ar fi oameni, ci numai dobitoace, şi a susnumitelor *drepturi fireşti* într'însa rădăci-

nate, fără de care oamenii nu şi-ar putea ţinea omenimea, ear despre altă parte, uitîndu-ne la români, să întrebăm : Oare este cineva nu numai în toată monarhia Austriei, dar şi în cealaltă lume, care au auzit ceva despre români şi să se îndoiască despre a lor personalitate omenească? Nici este, nici au fost vreodată. Adevărat că cu ungurii s-au întîmplat astfeli cevaşi, în timpurile bătrîne; că ungurii, cînd au venit în părţile noastre din Schitia, prin ale lor încurgeri barbare aşa au fost spăimîntat pe toate popoarăle, încît îi socotia a fi năluci, nu oameni, şi un episcop din Würzburg zicea că sunt Gog şi Magog, şi oamenii credea că preînsemnează în scurt fiitoarea perire a lumii***; negreşit că ei era oameni, nu năluci; ci fiind încă barbari, nici recunoştea drepturile altor popoară, nici voia a le respecta. Despre români încă nici în timpurile acele întunecate n-au zis nimene că ar fi năluci (precum înadins nici se poate zice una ca aceea despre nimene care are odată figură şi faţă omenească şi întocmire spre umanitate), ci i-au ţinut a fi oameni, ca şi astăzi, şi persoane.

Despre români şi personalitatea lor...

Cine ar îndrăzni dar a zice că n-au avut drept a învăţa şi a-şi face limba care o vorbesc astăzi românii cei din Ungaria, ceşti din Ardeal, românii şi moldo-românii atît de pe o potrivă, cît nici se poate zice că ar fi împărţită în dialecte, ci e numai una şi aceeaşi, care îi leagă pe toţi aceştia cu o legătură dulce frăţească şi îi uneşte între o familie, care totdeauna cu falǎ nobile s-au numit pe sine română. Cu dreaptă osteneală şi-au cîştigat dar românii această avere preţuită. Ungurul nu poate zice către român: „tu eşti iobagiul meu şi toată averea ta e a mea, aşadar şi limba; cînd voi vrea, te poci dezbrăca de toate". Mulţămită ceriului, că astăzi nu mai poate prinde rădăcini o aşa sistemă teroristică, despre o parte că nu toţi românii Ardealului sunt iobagi, că românii încă au o plasă popească şi una nobile, care înaintea legii sunt de o potrivă cu ungurii din aceleaşi plase, însuşi după legea ţării; apoi poporul românesc nu stă numai din plasa nenobililor, ci popii, nobilii şi nenobilii români înolaltă fac pe poporul românesc, care, cel puţin în privinţa l mbii, nu e mai de jos ca cel unguresc în şirul cel cosmopolitic al popoarălor, şi în şirul popoarălor monarhiei austriace nu se ţine mai mic decît cel unguresc, nici cu credinţa către împăratul, nici cu meritele către patrie; — despre altă parte nici chiar asupra iobagilor n-au ungurii drept nemărginit *(jus illimitatum)*, care s-ar întinde pînă acolo ca să poată despune după plăcere chiar şi despre limba lor, căci nu pot să zică, în privinţa limbei, ce s-ar putea zice doară în privinţa altei averi, după oarecare teorie juridică din veacurile barbare, cum că românii ar fi fugit din brazda domnească la şcoală şi ar fi învăţat acolo limba românească, că şcoala limbei româneşti pînă înainte ca de 87 de ani au fost mai cu seamă numai casa părintească şi braţele maicelor române. Strămoşii noştri romani, de la carii am priimit drept moştenire această avere scumpă, ne-au lăsat cu limbă de moarte ca maicele române să fie totdeauna dascălii cei dintîi ai limbei acesteia, pentruca aşa să o iubiască totdeauna fiecare român adevărat, cum iubeşte pe maică-sa; să avem grije de ea şi să o cultivăm, că pre dînsa e întemeiat caracterul şi naţionalitatea noastră;

Limba uneşte pe toţi românii în o familie

În privinţa limbii, poporul românesc e egal cu cel unguresc

„Mai curînd își vor uita pasările zborul său" decît românii limba lor

strîns e legată ea cu sufletul nostru, cu religiunea și cu tot ce avem mai sfînt și mai prețuit în lumea asta ; într-însa, ca într-o vistierie, avem depuse atîtea dulci aduceri aminte, încît mai curînd își vor uita pasările zborul său, decît să se șteargă unele ca acele din inima românilor ; și prea grozav s-ar înșela oricine ar nutri în pieptul său acea părere că românii n-au sentiment pentru cinstea, caracterul și naționalitatea sa.

Adevărat că, de au suferit rele vreun popor din Ardeal, românii chiar au și graduat în școala răbdării. Făcut-au drumurile și ei au ferit podurile și au trebuit să plătească pentru trecere ; lucrat-au cîmpurile și dealurile domnești și nici mîncare n-au dobîndit. Feciorii lor au fost ostași și părinții au contribuit ca ei să sé poată deprinde în arme pentru patrie ; militat-au cu leafa sa, vărsatu-și-au și sîngele pentru patrie și, totuși, o lege zice că românii nu sunt adevărați patrioți, ci numai suferiți sau tolerați, cam așa ca țiganii, carii umblă cu corturile în spate, dintr-un loc într-altul ; suferit-au și au făcut multe pentru patrie și vor face, că așa poruncise sfintele datorințe, dar toate suferințele acele nu i-au putut face a-și uita că sunt strănepoții romanilor ; trăiește încă poporul roman și va trăi pînă va trăi limba romană în gura lui și iubirea ei în inima lui ; și coloniile lui Traian nu dorm, ci s-au deșteptat spre cunoștință cum că ele încă sunt chemate la o cultură mai înaltă omenească, în care numai prin ajutoriul limbei materne pot face pași siguri.

Precum ungurii... tot așa și românii

Așa precum ungurii, dacă și-ar lepăda limba, n-ar fi poporul acel zdravăn care sunt acum ; așa nici românii n-ar fi popor în asemenea întîmplare, ci numai o lepădătură de oameni, pe cari i-ar putea întrebuința oricine la orice fărădelegi ; aceasta însă nu o vor face românii, căci sunt învinși foarte, cum că, precum au drept ungurii la limba lor cea ungurească, așa au și românii la a lor cea românească, că românii încă sunt oameni ; precum iubesc ungurii pe a lor, iubesc și românii pe a sa, că românii încă știu iubi ; precum cred ungurii că cinstea și naționalitatea lor e întemeiată pe limbă, așa cred și românii despre a lor, că și românii încă sunt popor sau nație ; precum s-ar vătăma foarte tare ungurii de ar cuteza cineva a le amenința perirea limbei și a naționalității, tocma așa se vatămă și românii, că românii încă au simțire ; și, prin urmare, precum au ungurii datorință a-și apăra limba și naționalitatea sa, tocma așa au și românii strînsă datorie a-și apăra pe a sa limbă și naționalitate, din pricină că, precum sunt asemene drepturile amînduror popoarelor în privința limbii și a naționalității, așa sunt și deregătoriile lor asemine ; și cum ar putea pretinde ungurii să-i recunoască de nație alte nații dacă n-ar voi să recunoască și ei a altora naționalitate ? Din aceste se cunoaște învederat :

au drept și datorință a-și apăra limba și naționalitatea

a) cum că fieștecare popor, așadar și românii, chiar așa drept au la limbă și la naționalitate ca și la viață, pentru aceea chiar așa trebue să-și apere limba ca și viața ;

b) ceea ce amenințează perire limbei și naționalității amenințează vătămare omenimei însăși, care fără de limbă nu se poate cultiva ; așa .

c) dreptul limbei şi al naţionalităţii nu se poate înstreina prin tomneală pentru dobîndirea altor drepturi, şi o tomneală ca aceea ar fi o tomneală de ruşine, care numai între cei de nimica s-au obicinuit a se face; astfeli de contract dar ar fi spre necinste atît poporului ce şi-ar vinde limba şi naţionalitatea, cît şi cumpărătoriului; ear de l-ar sili prin lege, aceea n-ar fi dreaptă; şi dacă nu e dreaptă, cum poate să se potrivească

2) *cu moralitatea cea adevărată*? Ce nu-i drept, nu poate fi moral; şi credem că nu va zice nimene, cumcă legeafărul cel positiv nu e detori a căuta la legea moralităţii cînd pune legi pentru binele cel public, căci legile moralităţii au putere îndetoritoare pe toţi; şi nu e nici o autoritate în lume, care n-ar fi detoare a asculta de ele sau care să-şi ţie tocma de tragere a le urma; aci adevărat că nu e locul a grăi pe larg despre legile moralităţii, că acest articul nu e menit a înşerbi în loc de prelepciune etică; totuşi legea aceasta nu poate rămînea aci nepomenită, cumcă „fieştecare popor e detori a respecta pe alt popor fiecare, şi nu numai a nu-l împedeca în înfiinţarea scopurilor sale celor drepte, ci încă a-l şi ajuta". Prin popor nu se înţelege aci numai acela care face de sine un stat neatîrnători, ci o mulţime de oameni de aceeaşi viţă, uniţi prin aceeaşi limbă, prin aceleaşi datini şi plecări, prin aceeaşi cultură a trupului şi a sufletului, aşa cît prin aceste sunt legaţi într-un neam ca prin nişte legături fireşti. Astfeli de popoară pot fi unite mai multe într-o soţietate juridică ce se zice Stat *(Status Civilis)*. Aşa stă principatul Ardealului din unguri, saşi, români ş.a., carii toţi doresc a fi fericiţi; şi fiindcă fericirea nu se poate dobîndi fără cultură, voiesc cu toată inima a se cultiva; cultura dar şi fericirea sunt scopurile cele mai de frunte a fieşcărui popor ardelian; şi la scopurile aceste ungurii năzuesc pe cale ungurească, saşii pe cale nemţească, românii pe cale românească, fieştecare pe a sa cale firească. Căile aceste însă toate sunt drepte, călcate în pace de multe veacuri şi în urmă toate se întîlnesc în aceeaşi cale primară a fericirii şi a culturii publice omeneşti; şi cine va zice că fericirea şi cultura a tot Ardealul atîrnă numai de la o limbă singură oricare? Şi apoi, la ce atîta osteneală pentru introducerea unei limbi, prin care, turburîndu-se celelalte popoare şi slăbindu-se astfeli şi în privinţă morală, s-ar pregăti de jaf pe seama oarecărui popor răpitori şi nesăturat de pămînt? La ce atîta entusiasm înzădarnic? Respect sufletelor înflăcărate pentru limba şi naţionalitatea sa, dar entusiasmul naţionale numai atunci meritează respectul altora, cînd arde pentru drept, care e un bun comun al tuturor, ca şi adeverul. Cîte rele s-au întîmplat popoarălor, mai toate de acolo au urmat că urmîndu-şi egoismul n-au voit a respecta dreptul. Cine au îngropat pe unguri la Mohács? Egoismul turcesc. De unde au urmat relele subt care au gemut Ungaria şi Ardealul sute de ani şi care astăzi încă nu sunt vindecate deplin? Din egoismul turcesc, care nu voia să ştie de drepturile popoarălor. Şi ce norocire pentru popoarăle Ungariei şi ale Ardealului că nu le-au venit în minte acelor turci neruşinaţi ca să le lipsiască de limbă! Cît de lesne le era deslegarea acestei probleme, că n-avea

„ce nu-i drept, nu poate fi moral"

Cine-şi pierde limba, îşi pierde şi naţionalitatea

decît să rădice şcoale şi să bage pe turciasca în şcoalele ungurilor, saşilor, românilor şi îndată era tot lucrul dobîndit pentru ei şi perdut pentru noi.

Însă iată în veacul al 19 cel luminat, cunoscător de drepturi şi iubitor de umanitate, ungurii, poporul acel zdravăn şi mărinimos, aceea o să ne o facă noaă bieţilor români, ce nu ne-au făcut turcii înşii ! Adecă a ne surupa naţionalitatea ; şi încă cum ? Într-un chip prea înfricoşat ; vor adecă mai întei să ne ia limba, apoi naţionalitatea e perdută ! Vor să bage limba ungurească pînă şi în şcoalele românilor din Blaj ; şi încă nu numai ca un studiu limbistic particulare, de care nici odată nu ne-am ferit, ci ca o mijlocire, prin care o să se predea toate ştiinţele ; şi apoi aceasta va să zică a respecta drepturile altora ? ! Vede fiecine, că dacă se vor învăţa în Blaj şi în Sibii ştiinţele ungureşti, atunci în şcoalele săteşti încă ungureşti vor trebui să meargă ; ce e mai mult, încă şi în beserică vom fi siliţi acuşi a fi unguri, pentrucă în Blaj şi în Sibii învaţă ştiinţele, pentru ca să ştie învăţa pe poporul românesc ; şi deacă vor învăţa ungureşte, nu vor fi în stare a grăi româneşte. Să nu creadă românii, de va zice cineva : Nu voim a vă scoate limba din casă şi din beserică, ci numai din şcoală ; nu, căci şcoala cu casa şi cu beserica sunt legate cu legătură nedeslegată ; şi noi vîrtos credeam că şcoalele ne vor înşerbi[2] ca nişte mijloace nu numai spre cultura cea virtuoasă şi religioasă, ci şi spre înflorirea limbei şi a naţionalităţii noastre române ; însă durere ! că nădejdea noastră se preface în desnădejde ; mijloacele care altora şerbesc spre înaintare, noaă ne vor fi spre perire ; şcoalele din Blaj, Sibii, şi a. de aceea vor sta de aci înainte, ca printr-însele să se stingă limba şi naţionalitatea noastră şi vor fi mai puţin cinstite ca nişte borte de fere sălbatice, că acele nu desnaturalisează pe fere, ci le scutesc, iar românii prin şcoale se vor desnaţionalisa. Care părinte îşi va da pruncul la o şcoală ca aceasta stricătoare de limbă şi ucigaşe de naţionalitate ; şi care popor va priimi de părinte sufletesc pe un om cu care nu se va putea înţelege ? Nu, nu va fi nici un părinte aşa de tiran, nici un popor atît de nebun ; şi oare o astfeli de lipsă a reverinţei cătră drepturile cele mai preţuite ale unui popor poate să fie aprobată prin înţelepciunea şi prudinţa *(prudentia)* cea ocîrmuitoare de staturi ?

Înţelepciunea cea adevărată în politica statului

3) *Înţelepciunea statului (Staatsweisheit)* ! dacă e adevărată, va recunoaşte dreptul totdeauna şi-l va avea de model orice va face pentru binele cel public al statului ; înţelepciunea cea adevărată nu va restrînge libertatea nimănui decît între marginile dreptului, ba încă se va sili o a lăţi pe cît se poate, nu va sili conştiinţele în lucrurile religioase, nu va lua averea nimănui fără de voie-i, căci ea cinsteşte pe oameni şi se ştie folosi cu dojana istoriei care arată cîte rele au urmat din asuprirea oamenilor prin năcăjirea conştiinţelor şi răpirea averilor. Dar *prudinţa statului (Staatsklugheit)* sau politica ? Fără de o afundă cunoştinţă politică se poate cunoaşte, că de ar fi politica statului chiar subt grija oarecărui serafim, acesta încă ar trebui să întrebuinţeze massimele prudinţei cu privire la legile dreptului, dacă ar voi să lucreze binele cel public, aşa cît aceluia încă nu i-ar fi ertat a face ceva nummai *par raison d'État (per rationem status)*, ci ar trebui să bage

de seamă, oare lucrul acela înainte de toate slobod e a se face *par raison de droit (ratio juris)* din pricină că legea dreptului e mai înaltă ca cea politică şi politica e detoare a-şi pleca genunchii înaintea dreptăţii; şi oare ce interes patriotic ar fi atît de cumpănitori, încît să răstoarne cumpăna dreptăţii partea contopirii? La aceasta răspunde un politic argumentînd aşa****: „Popoarăle Ungariei (şi ale Ardealului) sunt foarte deschilinite cu viţa, cu interesele, cu cultura; teritoriul e mic; de vor isbuti a se contopi, unirea lor va fi tare şi nedeslegată, ear de nu, nu e putere care să ne opriască perirea naţionale; sau (în scurt) trebue sau să ne unim într-o naţie, sau caută să perim; şi cine vă amenință perire, nemţii sau slavii sau românii din Ungaria şi din Ardeal? Nu, că aceştia vă dau pace şi nici în minte nu le au venit vr-odată a vă lipsi de naţionalitate, la ce aduceţi dar înainte o astfeli de încurcătură şi disunaţie nelogică, ca să vă înspăimîntaţi înşi-vă neavînd vreo causă despre partea popoarălor ce voiţi a le topi? Istoria arată că locuind împreună cu popoarăle aceste n-aţi perdut nimica printr-însele, ci încă aţi dobîndit o figură şi o faţă mai frumoasă, care nu o aveaţi cînd aţi venit încoace*****, ear prin creştinătate, şi mai de curînd prin filosofie, la acel grad al culturii aţi ajuns, încît dieta Ungariei, prin a sa iubire de oameni au stors reverinţă şi de la aceia carii mai nainte uria pe unguri; aceste toate le-aţi dobîndit şi limba şi naţionalitatea nu numai că vă stă nevătămată, dar încă şi înfloreşte; deci, dacă au stat de atîtea veacuri nevătămată de popoarăle pe care aveţi de gînd să le topiţi, de ce să nu stea şi de aci înainte? De muscalul ne temem (zice alt politic) că va veni şi aflîndu-vă pe voi, românii, de o lege, pe slavi de o viţă cu sine, voi veţi ţinea toţi cu dînsul şi noi vom peri, că suntem slabi; pentru aceea dară să ne unim toţi într-o naţie (ungurească), ca să ne întărim, că fără de naţionalitate nu poate fi libertate şi fără libertate nu poate fi ţară tare******. Frica de muscalul, adevărat că e foarte întemeiată, căci el face paşi de urieş prin a sa politică îngrozitoare, prin care întîi apără, apoi dapără; să ne gătim dar bine în contra orcanulu, dar cum? Prin contopire? Nici de cum; că contopirea ar fi mijlocirea cea mai nepolitică şi cea mai rău nimerită din toate cîte se pot cugeta, din pricină că contopirea ar stîrni ura tuturor naţionalităţilor în contra ungurilor şi apoi, cînd ar veni muscalul *(quod Deus avertat)*, unde ar fi unirea cea dorită, fiind toate inimile sîngerate? Pre adevăr că rău şi-au tras seamă aceşti politici neluînd aminte că pre muscalul nu-l va putea spăriea nimene cu limba, ci cu braţul şi cu peptul cel vîrtos, în care bate o inimă iubitoare de patriea aceea, în care fieştecine are sau incai poate să-şi cîştige un pic de pămînt, pe care să stea, să lucre şi să poată zice: Acesta e al mieu, pentru acesta dar, pentru părinţi, muere, prunci, lege, limbă, naţionalitate ş.a. mă voi oşti pînă la moarte. Mergeţi, domnilor politici, dacă voiţi, la mormîntul Poloniei şi dacă veţi ceti inscripţiunea aceasta: « Aici zace Polonia, pe care au îngropat-o ca la 300 000 aristocraţi *(Szlachcic)* tari la cerbice, carii singuri avînd drept la pămînt, la deregătorii, scutiţi de tot feliul de dare, de vamă, de ţinere, de cătane, cea mai mare parte daţi cu totul spre lux, necurăţie, beţie şi tractînd pe oameni

Politica e datoare a se pleca în faţa dreptăţii

Istoria arată că:

contopirea ar stîrni ura şi nu unirea

ca pe niște dobitoace i-au făcut leneși, bețivi, mîrșavi, molatici și așa i-au nimicit cu sine dimpreună ». Întrebați apoi pe generalii muscălești, de i-au primit polonii cu brațele deschise ca pe niște frați de aceeași viță? Atunci să vă întoarceți în patrie-vă și să spuneți aceea ce ați văzut și ați auzit, că pe Polonia n-au îngropat-o evreii cei mulți de acolo, nici lituanii, grecii, tătarii, cari-și mai ținea încă limbile sale, și că limba și identitatea viței nici le-a înlesnit învingerea muscalilor, nici au depărtat discordia de la poloni, dar din contră pe ceia i-au ajutat armele, pe aceștia i-au perdut aristocrația; de unde lesne se cunoaște că libertatea civilă nu e chiar așa de strîns legată cu oarecare naționalitate, precum li se pare eroilor sistemei contopitoare, că poate să aibă țara aceeași limbă și totuși să fie slabă, și poate să fie tare cuprinzînd în sînul său mai multe popoară în deschilinite limbi vorbitoare.

„Dorința ... cu totul egoistică"

Și aceea încă se cunoaște cumcă astfeli de unguri aprinși la creeri nu doresc adevărata libertate și o întărire a țării așezată pe temeiul cel neclătit al siguritătii dreptului fieștecărui om, a desvoltării puterilor sufletești și trupești, prin care să ajungă cetățenii la o cultură omeniască sub domnirea legii dreptului și prin cultură la fericirea aceea care fără de cultură nici nu și-o pot închipui, necum să o poată primi și apăra. Ci dorința ungurilor acestora e cu totul egoistică, de a se întări numai pe sine cu o mijlocire foarte nedreaptă și încă și nepolitică; ei pe oamenii cei ce fac țara și o țin, nu numai cetățeni nu voesc a-i numi, dar nici oameni; poate-i asupri pe aceia oricare nemeș și oricum va avea plăcere, că bietul creștin nu poate sta înaintea judecății ca persoană, și politicii zic că încă nu e vreme de a publica cumcă oamenii sunt oameni și persoane. Creștinătatea la astfeli de politici sau n-au străbătut, sau o au scos afară din inimă-și, că aceea învață cumcă toți oamenii sunt persoane oriunde, ear constituițiunea Ardealului ține că unii oameni nu sunt persoane înaintea legii; acum dar fiind o pusețiune contrazicătoare între aceste două propusăciuni, nici pot fi îmbe adevărate, nici îmbe false deodată. Adecă: sau nu e constituțională creștinătatea învățînd că toți oamenii sunt persoane, sau nu e creștinească constituițiunea Ardealului, care ține cumcă proștii[3] nu sunt persoane; așa este; pă după creștinătate proștii încă sunt fiii lui D-zeu, dar după constituițiunea Ardealului nici persoane nu sunt, necum fii ai patriei. Și ce? doară acest feli de politici au vreo filosofie înaltă, care le-ar spune să nu se uite la o creștinătate care învață așa, că nu e adevărată. D-zeu să ne ferească, ca de muscalul, atîta de o filosofie care ar fi împrotiva aceștii învățături creștinești, cît și de o creștinătate care s-ar împrotivi cu filosofia. Filosofia cea adevărată zice: Îndreptați-vă constituițiunea și administrăciunea, că aceste amîndoaă sunt făptură de mîni omenești și au trebuință de a se muta din vreme în vreme spre mai bine, ca să fie folositoare statului întreg, nu numai unor oameni; însă aceasta e cea mai înteiu rătăcire (πρωτον ψευδος) a multor unguri, că folosul statului și ușurarea oamenilor nu o leagă de asigurarea drepturilor, ci de alte condițiuni netrebnice, precum e limba ungurească, cu toate că temeiul ușurării e de tot altul și numai ungurii aceș-

tia nu voiesc a-l cunoaşte, ear poporul îl simte, căci de mult îl poartă pe umerii săi.

Aşa e, domnilor, că drepturile şi datorinţele sunt împrumutate? Deci, dacă poporul nu poartă nici o greutate publică în patrie, atunci nu e vrednic nici de un feli de uşurare; că bunătăţile patriei numai acelora se cad, carii poartă greutăţile patriei, şi în acea măsură în care le poartă; de ce legaţi dară bunătăţile patriei şi drepturile acum de oarecare confesiune religioasă, acum de naştere, acum de limbă, şi încă de cea ungurească? Adevăr, că n-ar fi rău, cînd ar fi de aceeaşi lege batăr locuitorii unui stat toţi, că atunci într-un sat ar fi destul un popă şi o beserică, un dascăl şi o şcoală, unde acuma sunt de lipsă trii şi mai mult, şi cîtă economie ar fi aceasta pentru stat, cîtă uşurare pentru oameni! Însă mintea cea sănătoasă şi istoria au demunstrat că tot nu e bine a sili conştiinţele; aşişderea n-ar fi rău să fie de aceeaşi viţă toţi cetăţenii unui stat şi să vorbească aceeaşi limbă; însă mintea cea sănătoasă şi istoria arată că, dacă şi-au croit limbă oarecare popor, trebue lăsat ca să păşiască în cultură pe calea care şi-au făcut-o: Numai atunci nu e vrednic cineva de drepturi pentru relegiune, cînd aceasta îl împedecă de la plinirea deregătoriilor cătră patrie, dar istoria arată că reformatul şi jidovul tocma aşa e de bun patriot, ca şi catolicul şi neunitul şi unitariul. Aşa e şi cu felurimea limbilor. Pînă acum au vorbit Ardelenii unii nemţeşte, alţii româneşte, alţii ungureşte şi nimene nu poate zice că prin aceasta au fost împedecaţi de n-au putut plăti darea, n-au putut face drumuri, n-au putut apăra patriea în contra inimicilor; şi dacă le-au făcut aceste toate pînă acuma, de ce să nu le poată face şi de aci înainte? Au doară prin politica maghiaromaniei s-au demonstrat mincinoasă logica aceea, care zice: *ab esse ad posse valet consequentia*? Şi dacă ungurii nu-i socotesc vrednici de uşurare pe români, pentrucă au purtat greotăţile ţării şi le poartă, doară îi vor socoti vrednici dacă se vor lăpăda de limba şi naţionalitatea sa? Atunci întru adevăr n-ar fi vrednici. Însă nici nu pot crede românii la astfel de făgăduinţe neîntemeiate şi vorbe pompoase şi încă din o pricină foarte simplă, adecă: ei cunosc pe o plasă de oameni, ce se zic a fi tot de o viţă cu ungurii şi vorbesc limba ungurească, drept că nu tocma aşa ca învăţaţii din Peşta, dar o vorbesc totuşi fără să fie batăr ceva mai puţin împovăraţi decît strănepoţii lui Romulus; acum aceştia argumîntă aşa: Dacă cunoştinţa limbii ungureşti n-aduce uşurare nici sîngelui lor, cu cît mai puţin ne va aduce uşurare noaă românilor, cărora totdeauna pe drept ne-ar putea arunca: eată lăpădaţii, carii eri era români, astăzi se zic unguri, mîne poate vor fi turci, poimîne muscali, cum se va întîmpla, totdeauna însă fără de caracter, marfă eftină, neruşinaţi, vînzători! Şi unele ca aceste pe drept ni le-ar arunca, că omul care nu iubeşte limba neamului său, acela nu iubeşte nici pe neamul său; şi dacă nu iubeşte cinevá nici pe al său neam, cum va puteá să iubiască pe alt neam strein; unul ca acela nu e decît un egoist spurcat, care astăzi zice ungurilor: « Bine e să se facă ungurii toţi români », mîne va zice muscanilor: « bine e să se facă muscanii toţi unguri ». Cei înţelepţi să nu se iee după vorba unor

Mintea sănătoasă şi istoria au demonstrat că ...

„nu pot crede românii ... făgăduinţe neîntemeiate"

16—c• 587

amăjitori ca aceştia, că omul care au rupt cea mai sîntă legătură a limbii cu care era legat de maică-sa şi de neamul său, acela s-au făcut monstru şi nu e vrednic de credinţă.

Vedeţi dar, domnilor, că dorinţa dumniavoastră e nedreaptă, nemorală, foarte neînţeleaptă şi foarte nepolitică; nimic mai mult decît un egoism prea de jos, îmbrăcat în larva binelui public, căruia îi este mare împrotivnic, dar egoismul tot egoism rămîne ori cu ce va fi îmbrăcat; şi de s-ar arăta unguromaniea îmbrăcată tocma în cea mai noaă modă de Paris, o vor urî toţi cei buni şi vor fugi de ea ca de o fiară sălbatică primejdioasă existenţei şi fericirei cei publice a monarhiei austriace.

„Nici saşii, nici românii ... nu se pot supune la acea ucigătoare de naţionalitate lege a contopirii"

Încetaţi drept aceea de la acel cuget neomenesc al contopirii, că bine ştiţi că *Deo magis quam hominibus obediendum est*, adecă ascultarea de oameni nu e necondiţiunată, şi nici saşii, nici românii nu se vor supune, nu se pot supune la acea ucigătoare de naţionalitate lege a contopirii.

B.[ărnuţiu] ■

Blaj, 25/13 făurariu 1842

■ După „Foaie pentru minte", XVI, 1853, nr. 38 şi 39, p. 285—288 şi 295—298; şi G. Bogdan-Duică, *Viaţa şi ideile lui Simion Bărnuţiu*, Bucureşti, 1924, p. 199—209.

■ 1. După dezbateri care au început la 9 decembrie 1841, legea pentru transformarea limbei maghiare în limbă de stat a fost votată în Dieta transilvană la 31 ianuarie 1842. Ea prevedea măsuri menite a îndruma viaţa publică a Transilvaniei spre o totală maghiarizare în ritm accelerat. * Zeul în care credeau ungurii cînd au venit din Asia ca păgîni. Wachsmuth, *Europäisch Sittengeschichte*, 2. 26. (Nota lui S.B.) ** Regino abbas monast. Priim. et Ann. Metens. a. 889: Corda hominum velut pro remedio devorant. (Nota lui S.B.). *** Wachsmuth, *loc. cit.* (Nota lui S.B.). 2. A înservi, a folosi. **** *Pesti Hirlap*, nr. 108, p. 33, 1842. (Nota lui S. B.). ***** Otto Frising: Facie tetri (sc. Hungari), profundis occulis, statura humiles, ut divina patientia sit admiranda, quae, ne dicam hominibus, sed talibus hominum monstris tam delectabilem exposuit terram. (Nota lui S. B.). ****** *Erdély Hiradó*, nr. 18, 1842. (Nota lui S.B.). 3. Ţărani simpli

44

„INTERESUL VOSTRU ESTE ŞI AL NOSTRU"

IORDACHE MĂLINESCU, DIN VĂLENI, MOLDOVA, CĂTRE G. BARIŢIU, LA BRAŞOV

Văleni 1842 iuni 8

Scumpule meu prietin!

Afără de doaă răvăşele a dm-tale de mai nainte, eu am priimit şi ce din 11 a trecutei luni maiu, în alăturare şi cu 10 ecsemplare din spiţa pr. pro[in] mi. Veniamin.

Domnul mieu ! Eu sînt un om foarte adevărat şi încă într-atîta de adevărat încît, vrînd ne vrînd, trebui să petrec la ţară. De aceea dar îmi vei erta însemnările ce le voi face aicea cu oareşcare bănat şi anume : a) că spiţa numită de sus au eşit greşită de la tipografie, căci ramurile pogorîtoare nu s-au deosebit şi prin liniele perpendiculare ş.c.l., precum era în manuscris, ci numai prin cele paralele; din care pricină numai generaţiile neamului să pot înţălegi. *De aceea fă bine, domnul mieu, ca cît mai în grabă să desvinovăţeşti prin aceiaşi foae pe tipografie pentru o asemenea greşală*. Aceasta aşi prea dori-o ca nu cumva publicul, iar mai cu samă neamul Costache să socotească că greşala să va fi făcut din neghiobia me. b) Că nu mi-ai triimes şi vr-o 10 ecsemplare din „Foaea" nr. 15, ca una ce într-însa să află articulul atingători de spiţă. c) Di ce să vedi (în „Gazeta" nr. 20) aşa mult prescurtat articulul mieu de Huşi ? şi d) pentru ce te-ai arătat aşa de fricos în tendenţia dm-tale din nr. 19 ? Au doar şi în veacul 19-a trebui să ne temem de fiece, mai vîrtos dm-voastră acolo supt apărarea înţăleptei Austriei ? Cu cît vă veţi arăta mai dămoli, cu atîta mai mult vor lua ungurii vînt, iar românii să vor descurăja[1].

G. Bariţiu şi articolele sale

Dar apoi, ce-i drept fără a te linguşi, domnule, (după părerea me) articulul dm-tale despre *Românii şi maghiarismul*[2] ţi-au făcut cel întăi loc între politicii români. Nu mai puţin şi articulul *Unul din doi are drept* (din „Gazeta" nr. 20), mai vîrtos adăogirea pentru cei doi episcopi din Ardeal, ai ales-o bine, la vremi şi chear la locul ei. După cît socotesc, dm-ta faci foarte bine că cînţi în struna sasilor căci, lăsînd a zice că gazeta esă în Braşov, dar şi fără de aceea, este de neapărat ca acum să se înţăleagă aceştia cu românii. Oare la ce capăt vor eşi ungurii cu nebunia lor ? Tare mă tem, domnule, să nu facă românii de acolo vro Horă în care să tragă la joc şi vro Cloşcă. — Dumnezeu să vă ajute la cele bune şi să vă ferească de cele rele ! Interesul vostru este şi al nostru.

Iarmarocul va fi trecut ? Aşadar chisele ! Însă ca să nu-ţi răpesc vremea cu căutatul răvaşului mieu de mai înainte în acest comision, eu însemnez şi aicea că acele trei chisele să le dai la neguţitoriul de acolo, d. Ioan Gheorghi Iuga, spre a le espedui la d. Gheorghi Ciupescu din Bîrlad în a căruia mînă voi răspunde şi banii ce să vor fi plăti pe dînsele.

Nu uita, domnule ! a-mi trimiti cît mai în grabă zeci ecsemplare din nr. 15 ai Foei, adecă în care se atinge ceva de spiţă. Trimite-mi mă rog şi nr. 12, căci nu l-am priimit. Eu[3]

■ B.A.R., ms. rom. 878, f. 46—46v.; publicat de Cornelia Bodea, *Lupta românilor*, p. 238.

■ 1. Aluzie la articolul „Deslușire" (din „Gazeta de Transilvania" din 11 mai), publicat în legătură cu un alt articol, *Privire scurtă peste disputele linguistice de astăzi*, apărut în aceeași publicație, nr. 13. 2. „Foaie pentru minte", nr. 9, 10 și 11, p. 65—69, 73—77 și 81—86. 3. Sfîrșitul lipsește.

„ACESTA SE FACE ROMÂNILOR ÎN AL 19-LEA VEAC"

45

DIMITRIE JIANU, DIN CÎMPULUNG, CĂTRE G. BARIŢIU, LA BRAŞOV

Domnule redactor,

Proectul de maghiarizare, prin care să cearcă a să da o lovitură de moarte naţiei şi limbei româneşti şi în Transilvania, este lucru de băgat în seamă, nu numai de români, dar şi de alte naţii, mai vîrtos, pentru că acesta se face românilor în al nuosprezecelea veac, adecă pe cînd europenii trimit putere înarmată în Siria ca să scape pe sirieni de sila şi tirania lui Mehmet Ali.

Oare populaţia română de s-ar maghiariza, săsimea nu se teme că după un curs de vreme va auzi cu nemulţumire tonul poruncitor : „*Acum musai să vă maghiarizaţi şi voi*" ? Căci, stricîndu-se echilibrul, ce pot zări în viitor ? Afar numai dacă domnii saşi, cu nădejdea în Dumnezeu, vor zice ca şi românii : „Unele chipzuiesc oamenii, şi altele porunceşte Dumnezeu".

Cu toate acestea, înalta stăpînire văzînd că acea pretenţie este vătămătoare pentru unii din supuşii săi, se vede că prin noa rezoluţie nu s-au depărtat de zisa unui înţălept care este cea următoare : „Stăpînire fără stăpîniţi nu poate fi, şi amîndouă acestea alcătuesc un tot. Politica dar trebuie să fie pentru folosul totului, adeca şi a stăpînirii şi a celor stăpîniţi, căci, de va folosi numai pe stăpînire şi va vătăma pe cei stăpîniţi, vatămă pe stăpînire".

Politica „trebuie să fie pentru folosul totului" ...

Aşadar, românii din Transilvania, carii putea fi mîhniţi de nenorocirea ce-i amerinţă la limba maicii, care este ş-a religiei lor, n-au alt mijloc decît să roage pe Dumnezeu ca să lumineze pe împăratul şi monarhul Transilvaniei a-i apăra de această vătămare, căci numai împăratul poate să le zică : „Aceea ce nu voiţi să vă facă voo alţii, nu voiţi nici voi să faceţi românilor, colăcuitorilor voştri".

Şi aşa, domnule redactor, liniştindu-se viforul politicesc, iarăşi vom cînta : „Cine e Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru, carele face minuni şi în al noasprezecelea veac".

Al dumitale ş.c.l.

Dimitrie Jianu, profesor

Oraşul Cîmpulung, în Ţara Românească, 1842

■ „Foaie pentru minte", V, 1842, nr. 41, 12 octombrie, p. 328.

„LIMBA ȚĂRII... E LIMBA VALAHĂ..."

46

ȘTEFAN LUDWIG ROTH, LUPTA PENTRU LIMBA (OFICIALĂ) ÎN TRANSILVANIA O LĂMURIRE LA: DE UNDE ȘI ÎNCOTRO?

„Pentru că ei au semănat vînt, culege-vor furtună" (*Oseea*, VIII, 7)

Domnii din Dieta de la Cluj voiesc să vadă născută o limbă de cancelarie, și acum se bucură că copilul a fost adus pe lume. — A declara o limbă drept limbă oficială a țării nu e nevoie. Căci noi avem deja *o limbă a țării*. Nu este limba germană, dar nici cea maghiară, ci *este limba valahă*. Oricît ne-am suci și ne-am învîrti noi, națiunile reprezentate în dietă, nu putem schimba nimic. Asta este realitatea. Pst, pst ! mi se spune și cineva mă trage de mînecă : Nerodule ! așa ceva nu se spune ! Poate că merit acest titlu onorific și pentru celelalte feste ale mele, dar tocmai aci mi se pare că am fost răsplătit mai mult decît mi se cuvenea, căci eu și tu și el, noi, voi, ei, toți avem această convingere. Cînd se discută despre o limbă comună a țării, noi credem că prin aceasta nu poate fi vorba de alta decît de cea valahă. În zadar își vîră strutul fugărit capul în tufiș, fiind de părere că, dacă el nu vede, s-ar putea să nu fie nici el văzut. Socot că în zadar nu se spune una ca aceasta ; chiar dacă nu se spune, faptul e totuși acesta. Mai bine e să spui și să gîndești despre acest lucru decît să nu spui și să nu gîndești nimic. Această realitate nu poate fi contestată. De îndată ce se întîlnesc doi cetățeni de naționalități diferite și nici unul nu cunoaște limba celuilalt, de îndată limba valahă le slujește ca tălmăci. Cînd faci o călătorie, cînd te duci la iarmaroc, limba valahă o cunoaște oricine. Înainte de a face încercarea dacă cineva știe limba germană sau celălalt cea maghiară, conversația începe în valahă. Cu valahul oricum nu poți altfel sta de vorbă, căci de obicei el nu vorbește decît în graiul lui. E explicabil : ca să înveți limba maghiară sau cea germană, ai nevoie de cursuri școlare ; limba valahă o înveți singur, pe stradă, în contactul zilnic cu oamenii. Ușurința învățatului ei nu stă numai în marele număr de cuvinte latinești, pe care acest popor amestecat le-a adoptat odată cu contopirea sa cu coloniștii romani și care nouă, transilvanilor, ne sînt preacunoscute, datorită educației noastre în spirit latin de pînă acum, ci și prin faptul că viața însăși ne pune zilnic în contact cu acest popor numeros, care formează aproape jumătate din totalul populației[1]. Azi se prinde de tine un cuvînt, mîine altul și după o vreme observi că poți vorbi românește, fără ca de fapt să fi învățat. Chiar dacă cuiva nu i-ar fi atît de ușor învățatul ei, se recomandă să o facă, din mii și felurite motive. Vrei să discuți cu un valah, trebuie să folosește limba lui, dacă nu vrei să te alegi cu un : *Nu știu!* ridicat din umeri.

„Limba țării, limba valahă"

Această realitate nu poate fi contestată

Textul german

STEPHAN LUDWIG ROTH, DER SPRACHKAMPF IN SIEBENBÜRGEN. EINE BELEUCHTUNG DES WOHER UND WOHIN?

„Denn sie säen Wind und werden Ungewitter einernten" (*Hosea*, VIII,7)

Die Herrn auf dem Landtage in Clausenburg mögen eine C a n z l e i s p r a c h e gebäret haben, und sich nun freuen, daß das Kind zur Welt gebracht ist — eine Sprache zur Landessprache zu erklären, hat nicht Noth. Denn eine L a n d e s s p r a c h e haben wir schon. Es ist nicht die Deutsche, aber auch nicht die Madjarische, sondern die W a l a c h i s c h e ! Mögen wir ständische Nationen uns stellen und gebehrden, wie wir wollen, es ist nun einmal so, und nicht anders. Pst, Pst ! sagt man, und zupft mich am Aermel : „Einfältiger Kerl, so etwas sagt man ja nicht !" — Diesen Ehrentitel mag ich vielleicht verdienen, auch um meiner andern Streiche willen — aber hier grade, scheint mir, belohnte man mich über Verdienst. Denn ich und du under er, wir, ihr, sie alle haben diese Ueberzeugung. Wenn man von einer allgemeinen Sprache des Landes redet, glauben wir, daß damit keine andere gemeint sein könne, als die Walachische. Umsonst stecket der gejagte Strauß seinen Kopf in den Strauch, der Meinung, weil er nicht sehe, würde auch er nicht gesehen. Umsonst, meine ich, sagt man so etwas nicht : wenn man's auch nicht sagt, ist es deßwegen doch. Lieber gesagt und darüber gedacht als nicht gesagt und nicht gedacht. Es ist diese Thatsache nicht zu leugnen. Sobald zwei verschiedene Nationsgenossen zusammenkommen, die ihre Sprache nicht können, ist gleich das Walachische, als dritter Mann, zum Dolmetschen da. Man mache eine Reise, man begebe sich auf einen Jahrmarkt. Walachisch kann Jedermann. Ehe man den Versuch macht, ob dieser deutsch, oder jener madjarisch kann, beginnt die Unterredung in walachischer Sprache. Mit dem Walachen kann man ohnedem nicht anders reden, denn gewöhnlich redet er einzig die seinige. Das kommt daher : Um madjarisch oder deutsch zu lernen, bedarf man des Unterrichts und der Schule; walachisch lernt man auf der Gasse — im täglichen Verkehre — von selbst. Die Leichtigkeit ihrer Erlernung beruht nicht nur in der großen Menge lateinischer Wörter, welche dieses Mischlingsvolk, durch die Verschmelzung mit römischen Colonisten, in sich aufnahm, und welche uns Siebenbürgern, bei unserer bisherigen lateinischen Erziehung, von selbst verständlich sind — sondern das Leben selbst bringt uns alle Tage in Verkehr mit diesem zahlreichen Volke, welches beinahe die Hälfte der gesammten Bevölkerung bildet[1]. Heute bleibt ein Wort hängen, morgen das andere, und nach einiger Zeit bemerkt man, daß man walachisch kann, ohne es eigentlich gelernt zu haben. Würde es einem aber auch nicht so leicht, so empfiehlt deren Erlernung ein tausendfältiges Bedürfnis. Will man mit einem Walachen reden, so muß man sich zu seiner Sprache bequemen, oder man halte sich gefaßt auf sein achselzuckendes : *Nu știu* !

■ După St. Ludwig Roth, *Der Sprachkampf in Siebenbürgen. Eine Beleuchtung des Woher und wohin?* Kronstadt, Druck und Verlag von Johann Gött, 1842, p. 47–48 (Cap. VI : *Panslavismus, oder Walachen und Adel)*; şi Stephan Ludwig Roth, *Viaţa şi opera*. Ediţia Carol Göllner. Bucureşti, 1966, p. 101–102 (traducere română) şi p. 270–271 (text german).

■ 1. J. H. Haeufler, în a sa *Sprachenkarte der Osterreichischen Monarchie* (Pest, 1846) dă cifra de 1 287 310 români în Transilvania, faţă de totalul de 2 118 378! Ceea ce revine, în fapt, la mai mult de jumătate.

CE CER LEGILE MAGHIARE?

SZÉCHENYI ISTVÁN, DISCURS ŢINUT LA ŞEDINŢA SOLEMNĂ A ACADEMIEI DE ŞTIINŢE MAGHIARE DIN 27 NOIEMBRIE 1842

47

Poate fi asimilat un popor?

Se crede că salvarea s-ar putea afla în numărul mai mare — Doamne sfinte! — ca şi cum, de exemplu, un popor barbar de 30 de milioane ar avea o miraculoasă putere de atracţie, o putere de asimilare mai mare decît unul mai puţin numeros, dar din care se revarsă tezaurul civilizaţiei. Dacă treburile ajung la pumni şi ciomege, atunci admit că magica putere de asimilare, că superioritatea este de partea numărului mai mare. Dar nici măcar în război nu e întotdeauna aşa, căci cele cîteva buturugi mici macedonene au răsturnat nenumăratele care mari ale perşilor, iar elenii, puţini la număr, au dat glorie cîmpiilor Marathonului; nici măcar în război nu e mereu aşa şi deci cu atît mai puţin pe cîmpul liber al confruntărilor dintre capacităţile spirituale, cu deosebire în secolul nostru cînd, mai curînd sau mai tîrziu, violenţa îşi va săpa propriul mormînt. Dar chiar dacă în aceleaşi condiţii puterea mai mare se află în numărul mai mare, ceea ce nimeni nu tăgăduieşte, putem noi să ne închipuim că pe oricine, odată căzut în mîinile noastre, îl putem spoi cu o naţionalitate, cum spoieşti, de pildă, pereţii cu var sau oala cu smalţ? Şi ne putem închipui că e de ajuns o poruncă pentru ca cineva să-şi lepede caracterul său naţional? Oare noi, maghiarii, am suporta ca de acum încolo — zic, de acum încolo, pentru că odată era gata să ni se întîmple şi nouă şi am devenit chiar prea docili — am suporta, zic, dacă o putere oarecare ar vrea, aşa, fără nici un artificiu, să ne tragă pe propriul ei calapod, mai ales dacă acela este departe de a fi desăvîrşit, ne-am supune oare unei porunci, ba chiar unei legi care chiar dacă nu pretinde de-a dreptul părăsirea credinţei faţă de naţionalitatea proprie, prin modul în care mulţi o aplică şi prin intenţiile ei ascunse, ar deveni samavolnică? Sper şi cred că nu ne-am supune, chiar dacă ne-am fi înţeles cu toţii, om cu om, asupra unei asemenea reguli, şi, cu atît mai puţin, dacă nu ne-am înţeles astfel; fiindcă în această lume sînt şi proprietăţi inalienabile, care nu e îngăduit să le scoţi

la mezat, principiu care, ce-i drept, răsună pe buzele nu doar a unui singur reformator din patrie, în multe cazuri chiar sublim, numai că, de obicei, acest principiu nu e aplicat la însuşiri ca, de pildă : cinste, virtute, fidelitate națională şi altele ca acestea, de care, într-adevăr, nu este îngăduit să te lepezi niciodată şi în nici un caz ; sau avînd în vedere doar propriile noastre interese, desconsideră, ba chiar bănuiesc pe ale altora în spiritul învechit al lui Döbrögi[1], care totuşi uneori mai răbufneşte.

Fidelitate națională ... şi spirit învechit ...

Se spune, e drept, că legile noastre nu cer aşa ceva în ce priveşte limba noastră națională. Şi ştiu aceasta, pentru că legile noastre n-au dispus cu nimic mai mult decît ca limba latină moartă să fie înlocuită prin maghiara vie, iar limba administrației să fie cea a neamului care nu numai că i-a dat țării numele, dar constituie şi baza existenței sale constituționale. Lucru cum nu se poate mai drept şi mai echitabil. Şi dacă maghiarul se ține de asta cu străşnicie, dar realmente cu străşnicie nu doar ca să se amăgească, chiar dacă el nu străluceşte încă în culorile ideale cele mai actuale — ceea ce, de altfel, nu poate fi în nici un caz rodul cîtorva ani, căci maturizarea naționalității nu este o plantă care să dea imediat roade — cel puțin neamul nostru nu are în față primejdiile îngrijitoare ale pasiunilor ațîțate împotriva lui, aşa ca astăzi, deoarece : „lupta unei națiuni pentru a se susține şi dezvolta, dacă apreciază şi la altul scopul pentru care ea însăşi luptă, oferă o imagine atît de încîntătoare, atît de măreață, încît nu există pe lume o fire aşa de josnică, o inimă aşa de împietrită încît un asemenea tablou să nu-i inspire o sinceră simpatie" ; în schimb, nu există nimic mai respingător decît să vezi un înecat care se zbate şi care, dacă şi-ar păstra firea, s-ar salva prin propriile-i puteri, decît să se agațe de viața altuia care îl respinge, încît ajunge să se scufunde.

Ce cer legile maghiare?

Iar acum întreb, şi-i întreb pe cei mai pătimaşi din patrie : au rămas la cele prevăzute de lege, adică să se înlocuiască latina cu maghiara, ori s-au aventurat uneori dincolo de această limită ? Oare, ici-colo, de pe o zi pe alta, nu s-au introdus maghiarii cu forța în instituții şi uniuni mai vechi în care nu se folosea limba maghiară, deoarece nici fondatorii acestora nu erau de limbă maghiară ? În unele adunări, în unele petreceri — o, Doamne Dumnezeule, nu sînt oare acestea petreceri de copii ? — n-a fost, pentru voia maghiarilor — e drept, doar cu titlu de experiență — înlăturată, cel mai adesea ca o escrescență, oricare altă limbă ? Oare cîte sfinte predici n-au fost ținute din principiu şi la poruncă în limba maghiară unor ascultători din care nici a zecea parte nu le-au putut primi ca hrană spirituală ? Chiar şi în cele mai mărunte cercuri, pe care, din lipsă de timp şi de suport, nu le-au putut maghiariza de azi pe mîine, nu s-a vîrît totuşi limba maghiară cu sila, iar dacă totuşi s-a dovedit neputincioasă, n-au fost oare organe de presă, ca nişte uriaşi Goliați, care au dat glas mîniei răzbunătoare a neamului ? Şi la cît dispreț, la cîtă desconsiderare n-a dat prilej acela care nu s-a lăsat tîrît cu totul, ca un trunchi neînsuflețit, de torentul nebuniei, în această patrie în care se aud multe cuvinte sublime cum sînt : puterea de a răbda, demnitate umană, existența unei libertăți care nu poate fi întinată

Aplicarea samavolnică a legii ...

de răzbunare etc., tocmai din partea acelora care pontifică asemenea samavolnicii, asemenea acte necugetate? Și oare această ardoare maghiară, care vrea să inunde totul dintrodată, n-a crescut oare în așa măsură, încît cel care este destul de îndrăzneț ca să-și ridice cît de modest cuvîntul, de parcă puțină prevedere, puțină răbdare n-ar duce poate mai departe, n-ar crește mai bine plantele din patrie decît neîncetata biciuire, la modă acum, față de care, după unii, cnutul nu e cu nimic mai prejos, — n-a crescut oare, întreb, această supra-ardoare în așa măsură încît cel care vede lucrurile astfel și îndrăznește chiar să ridice cuvîntul cu curaj, se expune a fi mînjit în fel și chip cu cele mai dezgustătoare murdării, ca rău și laș patriot, ba chiar trădător de patrie, din partea acelora al căror sînge — după cum se spune — fierbe pînă la ultima picătură pentru principiul respectului reciproc și a liberei confruntări de idei, care sînt adevărați inamici ai suspiciunii?

Asemenea manifestări care, admit, își au originea în mare măsură în firile cele mai nobile, încă nu întru totul dezamăgite, sînt însă, în general, luate foarte puțin în considerație — și anume din partea maghiarilor, *căci ele nu sînt împotriva legilor maghiare*, și aici rezidă dificultatea, știindu-se că parte și judecător sînt o apă și-un pămînt, iar legea prețuirii, a loialității și a înțelepciunii mai interzice încă multe lucruri în care, evident, legea maghiară nu se opune — ca și cum odată cu Matei [Corvin] s-ar fi stins cu adevărat dreptatea în Ungaria; cei mai mulți nu-și pot da seama ce răni și ce jigniri pot aduce aceste mărunțișuri (!!) celor de alt sînge și de alt grai; mai mult încă, nu un singur suflet sublim, *bona fide* [de bună credință], visînd la independența națională, se mai și miră: de ce slavul, de exemplu, nu consideră de-a dreptul clemență tot ceea ce vor să facă pentru el și cu el, și, dacă își apără neamul cu prea multă vehemență, greșeală pe care o săvîrșesc atîția maghiari, oferind de atîtea ori exemple evidente, fiindcă totul are o limită, lui [slavului] nu i se iartă deloc; iar cînd, înfuriindu-se, pe drept, pentru o învinuire ca aceasta, ce-l ce îl vede ar spune despre el: „Tot ce faci pentru neamul tău este numai un pretext și în sufletul tău se ascunde dorința separării de imperiul comun", el se întoarce pe călcîie și, cu o seriozitate orientală — ba, se poate adăuga, și cu o dragoste orientală de dreptate — declară că toată însuflețirea aceluia este un pretext și cu cea mai murdară duplicitate este gata să-l acuze. Oare este aceasta o atitudine bărbătească și cavalerească și poate ea oare să aducă binecuvîntare?

Răni și jigniri ce se aduc celor de alt sînge și grai

În fața lui Dumnezeu, însă, în toate acele încercări prin care supra-ardoarea noastră năzuiește să ne extindă neamul și în felul acesta să ne asigure existența națională, nu sînt oare nevoiți toți cei de altă limbă — și să-i întrebăm și pe ei, ca să spună și dînșii — să vadă cu mult mai mult decît legalizarea limbii maghiare?

Să fim, în sfîrșit, drepți. Pentru că într-adevăr și asupra neamului omenesc răsare acea zi cerească în care numai patria celor drepți va putea pros-

Să ne punem în situația lor ...

pera. Să ne punem în situația lor, cine oare ar lăsa să i se smulgă cu forța măcar un fir de păr, fără să se opună ; ce-i așa mare minune, dacă fanaticii neamului lor se opun chiar și legii ? Ce-i așa mare minune, zic, întrucît este un fapt de neînlăturat, constatat pretutindeni și întotdeauna — care, ce-i drept, nu poate fi aprobat, dar evoluează peste tot la fel — că orice lege, a cărei aplicare este exagerată de unii în afara spiritului ei, își caută echilibrul prin a respecta cu strictețe o parte din ea.

Nu e de ajuns să se facă legi

În timpurile noastre nu e de ajuns să se facă legi ; este nevoie să se cîștige și simpatie pentru ele. Și dacă cineva nu se închină în fața unei legi care-i este odioasă și de care firea lui se îngrozește, îl poate lovi, desigur, asprimea literei legii, dar ea își pierde rostul, pentru că produce martiri, iar aceasta dă naștere fanatismului. Și dacă nu toți se supun îndată unei legi, care numai cu timpul și printr-o existență demnă de a fi iubită își poate pierde asprimea, se cuvine, ba ni se îngăduie oare ca noi, maghiarii, să anatemizăm fără nici o jenă, cu sînge rece, pe cei care cad în asemenea păcate ? Sîntem noi oare curați ca cristalul ? Să ne cercetăm inimile și să răspundem sincer : se cuvine oare, ne este îngăduit să facem așa ceva, noi care, manifestăm o neglijență de care ar trebui să roșim numai în aplicarea legilor noastre, dar nu ne supunem cu toții nici măcar acelora pentru a căror elaborare sîngele nostru a clocotit de însuflețire națională sau, cel puțin, majoritatea a simulat așa ceva.

Într-adevăr, cel dezamăgit e nevoit, chiar fără vrerea lui, să se întoarcă de la asemenea scene triste și sufletul lui cade într-o mîhnire profundă dacă constată unde poate duce înflăcărarea oarbă și însuflețirea neînfrînată și în ce lumină proastă, și ce situație falsă pot pune exagerările criminale ale unora cele mai sfinte interese ale marelui public.

O, cît de bine pot înțelege în ce culori de neexprimat ale invidiei se reflectă măreția națională în oglinda spiritelor mai nobile și ce chinuri simt toți fiii mai credincioși ai patriei noastre dacă compară fără părtinire micul nostru neam, înconjurat de întuneric, bîntuit de frămîntări, și neamurile mai norocoase care, înconjurate de civilizație sau în contact zilnic cu ea, au devenit mari națiuni și, deși nici acolo la ele nu s-a înlăturat tot ce e josnic — stare din care muncitorii nu pot ieși niciodată — totuși, mare și mic, fericit și nefericit formează o mare familie și, cel puțin în linii principale, trăind și murind pentru un interes, pentru o patrie, discordia și demonul invidiei nu distruge, nu ucide totul în germene. O asemenea fericire — indiferent de treptele de subordonare care ne despart, numai un mare interes ne-ar putea uni pe toți într-o singură mare familie pe pămîntul nostru natal — o asemenea fericire este însă departe de noi. Trebuie s-o recunoaștem. Dar pentru asta nu trebuie nici să desperăm și, pierzîndu-ne elanul, să-i cedăm sorții oarbe desfășurarea viitorului nostru, nici să ne umplem de îngîmfare și, incitînd toate forțele, provocîndu-le la rezistență, să ne străduim pe urmă să obținem cu sila ceea ce se obține exclusiv prin înțelepciune, anume prin înțelepciunea vieții și nu doar printr-o filozofie salonardă sau cărturărească.

Printre noi — cred — nu este nimeni care, chiar dacă n-ar vrea să-şi dea însuşi sîngele inimii şi viaţa — care, dealtminteri, numai pe cîmpul de luptă pot fi valorificate cu folos — să nu fie gata să-şi jertfească măcar timpul, osteneala, priceperea, averea, într-un cuvînt, o mai mică sau chiar mai mare parte a capacităţii sale, ca naţiunea lui să nu trăiască de pe o zi pe alta, ci, dezvoltîndu-se şi înnobilîndu-se tot mai mult, sau, mai curînd, *înnobilîndu-se şi dezvoltîndu-se* — pentru că aceasta este logica devenirii — neamul lui să ajungă în sfîrşit o naţiune mare şi glorioasă.

Dar cu toate că puterea, nu numai de a reînvia, ci şi de a ne înălţa ne este proprie, nu vom obţine acest lucru decît doar prin *superioritate sufletească*. Avem obligaţia, aşadar, să ne străduim pentru a atinge acest scop.

Şi, iată, acesta este tot secretul modului în care ne putem salva naţiunea de la cădere şi al modului în care ne putem ridica pentru a fi o mare, o puternică, o glorioasă naţiune. Prin superioritate sau deloc.

Prin forţa magică a civilizaţiei, împotriva violenţei

Ar fi mai uşor — cred — şi incomparabil mai comod, şi ar cere mai puţină osteneală, mai puţine preparative dacă, în virtutea *quia sic volo sic iubeo* [pentru că aşa vreau, aşa ordon], fiecare locuitor al patriei ar deveni pe loc maghiar sau dacă ar fi devenit maghiar în virtutea faptului că, pe lîngă trei-patru limbi, mai ştie să vorbească şi ungureşte. Dar treaba nu merge chiar atît de uşor ; deoarece, aşa cum într-un singur creier de om cultivat există mai multe puteri de atracţie, mai multe puteri de asimilare decît într-o mie de capete goale sau pline de idei confuze, tot aşa poate fi răspîndită naţionalitatea numai prin superioritate şi prin nimic altceva ; în timp ce zelul cel mai sfînt, vitejia cea mai glorioasă, voinţa cea mai fermă, prin care, bine dirijate — admit — s-ar putea cîştiga o mie de lupte, nu numai că n-ar urni măcar cu un deget cauza maghiarilor, ci, tocmai dimpotrivă, ar încurca-o în cele mai îngrijorătoare primejdii, dacă în spatele acestor însuşiri lăudabile nu s-ar afla forţa magică a civilizaţiei, cu prestigiul irezistibil al superiorităţii morale. Deoarece, slavă cerului !, pe acest glob terestru — pe care interesele nu numai ale neamului său, ci ale întregii sfere umane sînt obligatoriu purtate în inimă de fiecare om ce aspiră la mai bine, care, pentru că îşi divinizează neamul său, nu dispreţuieşte nici neamul altuia — pe acest glob terestru, zic, nu cel mai bun se contopeşte cu cel rău, ci, dimpotrivă, şi în pofida intrigilor, cel rău cu cel mai bun ; drept care, fiece popor, fără nici o excepţie, poartă numai în sine, adică în fiii săi, germenele vieţii şi al gloriei sau cel al morţii şi al ruşinii.

Superioritatea morală a învins întotdeauna şi pretutindeni violenţa. Chiar şi poporul sfios al Chinei a asimilat pe învingătorii săi, pe tătarii neînduplecaţi, fiindcă avea o mare, deşi, proporţional, neînsemnată superioritate morală. Şi astfel, oricîte exemple s-ar aduce, cu toate că pînă acum omenirea a trecut, ca să zicem aşa, numai prin epoca întunericului şi a violenţei, dacă şi în trecut, în epoca forţei materiale, a învins puterea superiorităţii morale, nu există ceva mai sigur că de aici încolo ea trebuie să predomine şi mai uşor, şi mai sigur asupra tuturor lucrurilor după ce au început deja să se lumineze acei zori de zi în care puterea gîndirii eliberate va aşeza

într-o lumină din ce în ce mai puternică realitatea, în fața căreia, așa cum se vor prăbuși idolii prejudecăților, vor păli negreșit și toate forțele tiranice.

Ca atare, să nu ne căutăm salvatorul nicăieri în altă parte, decît în virtuțile proprii sau mai curînd *personale* și în superioritatea noastră spirituală ; zic, în însușirile noastre personale, pentru că virtutea și superioritatea unei națiuni rezidă numai acolo unde cei mai mulți cu putință din membrii săi își vor îndeplini și ei propria lor misiune, în mod bărbătesc și cinstit.

Să ne imaginăm o familie națională ideală;

Să ne imaginăm o familie națională constînd fie chiar numai dintr-un milion de membri, în care ar fi acumulate atîta pondere intelectuală, virtute cetățenească, atîtea obiceiuri frumoase, atîta farmec al gustului, știință evoluată, înțelepciune a vieții, practică, tact și mai multe asemenea calități primordiale, încît ar putea să dea în toate o mînă de ajutor, o îndrumare corectă, un sfat înțelept, fiecare din produsele sale ar fi executate în mod desăvîrșit, în cercul său s-ar simți bine și i-ar fi plăcut fiecăruia, pentru că relațiile sale, atît cele familiale, cît și cele sociale, ar fi pline de farmec și ea [familia] ar fi ca un leagăn și ca o vistierie a tuturor invențiilor și progreselor, iar de binefacerile instituțiilor, de caracterul ei binefăcător s-ar bucura toți deopotrivă, pe scurt, pornind de la superioritatea ei intelectuală, s-ar putea spune despre ea : este poporul rațiunii. Și trebuie să admitem, dacă nu vrem să punem la îndoială dorința de progres și perfecționare a omenirii că într-un asemenea popor ideal ar trebui să se contopească cu încetul toți acei cu care ar avea contacte mai strînse. El ar crește și s-ar extinde de la sine, și în dauna altuia ; căci în timp ce ar putea servi ca model în toate și ar fi considerat drept exemplu, firește, cu încetul ar fi imitat în toate și în felul acesta, atît concepțiile, cît și obiceiurile sale și, odată cu ele, și sentimentele sale nepieritoare — fiindcă exemplul bun este o faptă bună și aceasta, de obicei, aduce întotdeauna recunoștință — le-ar transmite cu încetul acelor cu care ar veni în contact și, datorită acestui fapt, și limba lui s-ar extinde inevitabil ; căci odată trezit sentimentul și, desigur, interpretul acestuia, nu va întîrzia prea mult nici cuvîntul de legătură.

„să ne imaginăm un astfel de popor ideal"...

Să ne imaginăm un astfel de popor ideal și, vă întreb : nu vom fi nevoiți să recunoaștem că în unul ca acesta se ascunde mai multă putere de asimilare decît într-un popor de patruzeci-cincizeci de milioane, nedezvoltat, incult și vorbind o singură limbă ; și că, în consecință, orice popor și, prin urmare, și cel maghiar, se află într-o primejdie cu mult mai mare de a fi absorbit dacă vine în contact cu o forță calitativ superioară decît dacă ar avea de-a face numai cu numărul mare care poate invada, răsturna, ba chiar și ucide, dar să absoarbă, să nimicească — niciodată ; în timp ce, pe de altă parte, este limpede că orice popor, la fel ca și cel maghiar, numai prin calitate și nu prin număr poate asimila alte neamuri.

„Asimilator" sau „asimilabil"

Un asemenea popor ideal n-a existat niciodată

E drept că un asemenea popor ideal n-a existat niciodată, după cum nu există nici un alt popor, care să nu fie mai apropiat sau mai îndepărtat de acest ideal, cu alte cuvinte, care, în raport cu alt popor, să nu fie asimilator sau asimilabil. Și, iată, acest lucru ne dezvăluie secretele trecute și prezente ale întîmplărilor umane, anume de ce s-au dezvoltat și s-au asimi-

lat şi de ce se vor dezvolta şi se vor asimila naţiunile. Din care lucru, învăţătura cea mai de preţ de pus la inimă este că acel popor care vrea să trăiască, trebuie să se ridice neapărat la rolul de asimilator ; fiindcă împotriva slăbirii şi a morţii sale timpurii nu există leac pe pămînt.

Trebuie să dispui de superioritatea asimilatorului. Da. Însă dispune oare de aşa ceva cel care, în loc să fie vrednic de iubire şi să inspire simpatie, produce numai efecte aparente, ca şarlatanii, şi, pentru că predă gramatica, coase peste tot găitane şi împestriţează totul cu roşu, verde şi alb a ajuns să creadă că a fermecat inimile şi a cucerit spiritele ? Sau dispune oare de superioritatea de asimilator cel care nu poate să preţuiască la altul lucrurile pentru care el însuşi pretinde preţuire ? Ori poate că se pricepe la acest meşteşug acela care, pe eroicul său adversar, fiindcă luptă pentru neamul lui cu însufleţirea cu care el însuşi luptă pentru neamul său — în loc să-l ridice la dînsul în spirit cavaleresc, îl loveşte păgîneşte şi nu roşeşte cînd îi mînjeşte numele cu bănuieli josnice ? Ori poate acel meşter topitor cu concepţie profundă care, în nerăbdătoarea sa ardoare, vrea să administreze tuturor şi îndată caracterul maghiar ca pe un aliment crud, înainte de a-l face asimilabil, de a-i da un gust ? Sau poate acela care, avînd iluzia puterii, scoate în luptă, ca pe un leu, pe maghiarii încă neevoluaţi, ca să aţîţe, să alarmeze împotriva lor toate forţele ? Ori poate că se pricepe la acest meşteşug delicat acela care, pentru o strălucire mai uşor şi mai grabnic cîştigată, şicanează şi dezaprobă totul, ca un avocăţel capricios, în loc să-şi fixeze ca scop binele patriei, fie el cît de îndepărtat ? . . .

Textul maghiar

SZÉCHENYI ISTVÁN, MEGNYITÓ BESZÉDE A MAGYAR TUD. AKADÉMIA 1842. ÉVI NOVEMBER HÓ 27-ÉN TARTOTT DISZÜLÉSÉN.

. . . .

A nagyobb számban vélnek lelni üdvöt — boldog isten ! — mintha bizony például 30 millió barbár népben magához vonzó, több magához vonzó, több magába olvasztó varázs volna, mint bármily kis számban is, ha ez a civilisatio kincsétül felcsordul. — Ha ökölre, botra kerül a dolog, akkor megengedem, a nagyobb számban az olvasztói varázserő, a felsőbbség. De csak háborúban sem mindig, mert a néhány macedoni bors megtöri a számtalan persa borsot ; és a kis számú hellén dicsőíti fel Marathon síkjait ; még csak háborúban sem mindig, s hát minél kevesbé még a lelki tehetségek szabad surlódási mezején, s kivált mostani századunkban, mikor az erőszak előbb-utóbb egyedül saját megának ássa sírját. — De ha egyenlő körülményileg a nagyobb számban a nagyobb erő, mit senki nem tagad, ugyan azt hisszük : nemzetiséget csak úgy rákenhetni bárkire is, ki éppen kezeink közé jut, mint például meszet falra, vagy mázat fazékra ? És azt hisszük : parancs már elégséges, hogy valaki nemzeti sajátságábul kivetkezzék ? Ugyan mi magyarok tűrnők-e ezentúl — ezentúl mondom, mert egyszer már majdnem hogy megtették rajtunk, és igen is engedelmesek lettünk — tűrnők-e, mondom, ha bármily hatalom akarna is minket úgy minden legkisebb czikornya

nélkül saját mintájára kaptázni, kivált ha e minta felette messze fekünnék a tökélyesbtül, s vajon engedelmeskednénk-e oly parancsnak, sőt még oly törvénynek is, mely ha nemzeti hűtlenséget egyenesen nem követel is, sokak alkalmazása, és kivált tartalék-gondolatja által mégis zsarnokká válnék? Azt remélem, azt hiszem, még akkor sem engedelmeskednénk, ha főrül főre mind megegyeztünk volna ily szabályban, s annál kevésbbé, ha ez nem történt vala így; mert e világon elidegeníthetlen sajátok is vannak, miket tilos áruba bocsátani, mi ugyan nem egy hazai reformatornak peng ajkán, vajmi sok esetben vajmi pompásan, csakhogy rendszerint vagy nem oly sajátokra alkalmazva, mint például: becsület, erény, nemzeti hűség s több efféle, miken valóban soha és semmi esetben túladni nem szabad; vagy egyedül saját érdekeinket méltatva, másokéit azonban régi, de néha-néha mégis feltűnő Döbrögiszellemben, fitymálva, sőt gyanúsítva.

Mondják ugyan, hogy törvényeink nemzeti nyelvünk ügyében semmi ilyest nem követelnek. És ezt tudom, mert törvényeink egy hajszállal sem rendeltek többet, mint hogy a holt latin szó helyébe az élő magyar lépjen és a közigazgatás nyelve azon faj nyelve legyen, melytől nemcsak az ország vevé nevezetét, hanem mely az alkotmányos létnek is törzsöke. Minél semmi sem lehet igazságosb, méltányosb. És ha szorosan, de valósággal szorosan és nemcsak önámítgatásilag, ennél marad a magyar, és ha nem fénylik is legkedveltebb, legnagyobb divatú színben még — mi egyébiránt semmi esetre nem lehete néhány rövid évek gyümölcse, mert hiszen kifejlett nemzetiség nem rögtön termő növény — vérünk legalább nem álla maga ellen felbőszült szenvedelmek aggasztó veszélyivel szemközt, úgy, mint ma, mert hiszen: „Nemzetnek fentartási, kifejtési küzdelme, hahogy másban is méltányolja azt, miért maga vív, oly gyöngyörteli, oly dicső látvány, mikép nincs a világon oly aljas kedély, oly durva kebel, melyet ily jelenet őszinte rokonszenvre ne melegítne"; midőn viszont nem lehet semmi borzasztóbb, elidegenítőbb, mint fuladás közti kapkodót látni, ki, ha feleszmélne, saját erejével menthetné meg magát, de ahelyett más életébe kap s visszalökve elsüllyed.

És most kérdem, s hazánk fő heveseitől kérdem: ugyanannál maradtak-e, mit a törvény parancsol, ti, hogy a latin szó helyébe lépjen a magyar, vagy kalandoztak-e ézen határon néha túl? Régibb intézetek s egyesülések körébe, hol nem magyar volt a szó, mert alkotóik sem valának magyar ajkúak, ugyan nem tolta-e a magyarság magát itt-ott máról holnapra erővel be? Némi gyűlemben, némi vigalomban — oh boldog Isten, nem gyermekek vigalma-e ez? — nem lőn-e a magyar kedvéért — igaz, csak kisérlet végett — kiküszöbölve gyakrabban minden egyéb nyelv, mint mirigy? Ugyan hány szent szónoklat nem vala elvileg s parancsra intézve magyar nyelven oly hallgatókhoz, kiknek tizedrésze sem veheté be azt lelki táplálékul? Bár a legkisebbe, mi időhiány, és szövevény miatt máról holnapra magyarrá át nem alakulhata, ugyan nem furta-e magát be a magyar nyelv nyakra-főre a s ha erre gyenge vala, magas Goliátként nem hangoztatá-e nemzetboszulói haragját a nyilvánosság nem egy organuma?

S hány lenézésre, hány méltatlanságra adott alkalmat az, ha valaki az elmezavar ez árjától mint lelketlen törzsök nem hagyá magát egészen elsepertetni e hazában, hol éppen azok részéről hallatik nem egy fellengős szó: a kitűrni-tudásról, az emberi méltóságról ,a szabadságnak boszú nélkül fertőzhetlen létéről stb., kik ily zsarnokságok, ily rögtönzések fő papjai? S ugyan e mindent egyszerre elárasztani akaró magyar hév nem növekedett-e már annyira, hogy az, ki elég bátor bármily szerényen is emelni szavát, mintha egy kis kímélet, egy kis béketűrés, tán messzebbre vezetne és jobban érlelné a hazai növényt, mint a most divatban lévő azon szünetlen korbácsolás, melynél sok még a kancsukát sem tartja roszabbnak, ugyan nem növekedette-e, kérdem, a túlhév már annyira, mikép az, ki ily alakban látja a dolgot s bátran fel is szólni mer, ne legyen kitéve, a rosz, a gyáva hazafiság, sőt a hazaárulás legémelygetőbb piszkaival is azok részéről minden változatokban bemocskoltatni, kiknek — mint mondják — minden csepp vérök a kölcsönös méltánylat és a méltánylat, loyalitás nyilván nem ellenez — mikép, mintha nusításnak komoly ellenei?

Az előhozott viszketegek, melyek — megengedem — jobbadán a legnemesb ,csakhogy egészen még ki nem ábrándult kedélyekben veszik eredetüket, azonban általján véve oly csekélybe vétetnek — t.i. a magyarok által, *és mert hiszen nem magyar törvény elleniek*, és itt lappang a bökkenő, hogy t.i. fél és biró egy kalap alatt áll és a méltánylat, loyalitás és bölcsesség törvénye még vajmi sokat tilt, mit a magyar törvény nyilván nem ellenez — mikép, mintha Mátyással valóban kimult volna Magyarországból az igazság, legtöbb fel sem foghatja, mi nagy megbántást és sérelmet lelhet mind ezen kicsiségekben (!!) a más vérü, a más ajku; sőt nem egy magasztos lelketű, nemzetönállási ábrándiban *bona fide* még bámul is: egyenesen kegyelemnek miért nem veszi mind azt, például a szláv, mit érette és vele tenni szándoklanak, és ha kelleténél hevesebben védi vérét, miben annyi magyar szintúgy hibáz, s sokszor vajmi erős példával jár elő, mert mindennek megvan saját határa, ezt neki korántsem bocsájtja meg, de midőn oly gyanún szinte dühre hevülve, és méltán, melyhez képest valaki róla azt mondaná: „Minden, mit véredért teszesz, csak ürügy és a közbiradolomtuli elszakítás lappang kebledben", sarkán fordul, és keleti komolysággal — s hozzá lehet tenni, keleti igazságszeretettel is — minden lelkesedését csak ürügynek mondja, és a legocsmányabb czimborasággal kész vádolni őt. — Ugyan férfiul, lovagias-e ez, s hozhat-e áldást?

Ámde isten előtt mind azon kísérletekben, melyekkel a túlhév vérünket terjeszteni és ekkép nemzeti létünket biztosítni buzog, nem kénytelen-e látni Magyarországban minden más ajku — s kérdezzük meg őket, hadd szóljanak ők — sokkal többet, mint a magyar nyelv törvényesítését? Legyünk végtére igazságosak. Mert valóban az emberi nemre is mindinkább ravirrad a mennynek azon napja, midőn egyedül az igazságosak hazája fog gyarapulhatni. Álljunk helyökre, ugyan ki hagyja csak hajszálát is kirántatni erőszakkal, ellenszegülés nélkül; mi nagy csuda tehát, ha

vérük túlbuzgói még a törvény ellen is szegülnek? Mi nagy csuda, mondom, minthogy eldönthetlen, mindenütt s mindenkor tapasztalt tény — melyet nem hagyhatni ugyan helyben, mely azonban mindenütt így fejlik ki — hogy minden törvény, melynek alkalmazása szellemi körén egy rész által túlhajtatik, az által helyzi magát aránysulyba, mikép az egy rész viszont szigorún meg nem tartatik.

Nem elég mai időkben törvényeket írni; de azok iránt sympathiát is kell gerjeszteni. És ha valaki olyas törvénynek nem hódol, mely előtte gyűlöletes, melytől természete visszaborzad : sujthatja őt a betűnek szigorusága ugyan, de czélját veszti; mert martirt emel, ez pedig fanatismust szül. És ha mindenki rögtön nem hódol oly törvénynek, mely csak idővel s egyedül szeretetre méltó lét által vesztheti el sanyaruságát: illik-e, sőt szabad-e nekünk magyaroknak minden átallás, minden illetődés nélkül olyasokra anathemát szórni, kik ily bűnökbe esnek? Mi oly annyira kristálytiszták vagyunk-e? Nyuljunk keblünkbe s feleljünk őszintén : illik-e, szabad-e nekünk ilyest tenni, kik szinte nemcsak pirulásra méltó hanyagok vagyunk törvényeink végrehajtásában, de még azoknak sem engedelmeskedünk mindnyájan, melyek hozatalában nemzeti lelkesedéstül forrott vérünk, vagy ilyest legalább affectált a nagyobb rész.

Valóban akarat ellen is elfordulni kénytelen ily szomoru jelenetektől a kiábrándult, s mély búba sülyed lelke : ha tapasztalja, hová vezethet vak hév és roszul fékzett lelkesedés, s hogy egyesek bünös túlzásai néha mily rosz világba s ferde helyzetbe állíthatják a nagy közönség legszentebb érdekeit.

Oh vajmi jól tudom felfogni, mily kimondhatlan irígységi színben mutatkozik nemzeti nagyság a nemesb kedély tükrében s mily kínokat kénytelen érezni honunk minden hűbb fia, ha parányi, sötétségtől körülvett, maga keblében duló vérünket ama szerencsésb fajtákkal hasonlítja elfogulatlan össze, melyek a civilisatiótól környezve, vagy azzal napontai érintkezésbe léve, nagy nemzetekké alakultak, s hol, habár náluk sincs kiküszöbölve minden aljas — miből halandó tökéletesen kilábolni soha nm képes — mégis nagy és kicsi, boldog s boldogtalan csak egy nagy családot képez, s hol legalább fő vonásokban egy érdekért, egy hazáért élve s halva, mindent már csírájában meg nem ront, meg nem gyilkol a viszálkodás, az irígység daemona. Ily boldogság, melyhez képest anyaföldünk körül, bármennyi színre oszoljunk is egyébiránt alább rendelt lépcsőzeteken, mindnyájunkat csak egy nagy érdek fűzne össze egy családba; ily boldogság azonban távol tőlünk. Ezt el kell ismernünk. De azért sem kétségbe esnünk nem szabad, s ellankadva a vak sorsnak átengednünk jövendőnk kifejlését, sem önhittségtől felfúva, s minden hatalmakat felbőszítve és ellenszegülésre kihíva, erővel törekedni az után, mit kirekesztőleg csak bölcseséggel, t.i. élet-s nem egyedül szoba- és könyvbölcseséggel érhetni el.

Köztünk — azt hiszem — nincs, ki, ha éppen szívvérét és életét nem is akarná adni — mik egyiránt úgy is szinte csak harcz mezején bocsáthatók áruba haszonnal — legalább ne volna kész, ideje, fáradsága, értelme, vagyona, szóval : tehetségének kisebb vagy tán nagyobb részét is áldozatul hozni, miszerint nemzetisége ne csak tengődve éldegéljen, de mindinkább terjedve s nemesülve, vagy inkább *nemesülve és terjedve* — mert ez a kifejlési logica — elvégre nagy, hatalmas és dicső nemzetté váljék is vére.

Ámde ezt, jóllehet saját bennünk nemcsak a feltámadási, de még a fölemelkedési erő is, soha el nem érjük, ha csak lelki felsőbbség által nem. Ennek eléréseért kötelességünk tehát buzgólkodnunk.

S ím ez az egész titok, mikép menthetjük meg fajtánkat a bukástól, s mikép emelkedhetünk nagy, hatalmas, dicső nemzetté. Felsőbbség által, vagy sehogy sem.

Könnyebb volna, elhiszem, s hasonlíthatlanul kényelmesb a sokkal kevésb fáradsággal s előzményekkel járó, ha úgy, *quia sic volo sic jubeo*, a honnak már minden lakosa rögtön magyarrá is válnék, vagy ha már azért magyarrá vált volna, mivel három, négy nyelv mellett szólani még magyarul is tud. Ily kényelmesen a dolog azonban nem megy: mert valamint egyetlen egy kiképzett emberi velőben több magához vonzó, több magában olvasztó erő van, mint ezer üres vagy zagyvateli főben, épen úgy terjeszthet nemzetiséget is egyedül felsőbbség és semmi egyéb: midőn a legszentebb buzgalom, a legdicsőbb vitézség, a legszilárdabb akarat, melyekkel jól irányozva — megengedem — ezer csatát lehetne nyerni, nemcsak hogy egy hüvelyknyivel sem mozdítják elő a magyarság ügyét, de éppén ellenkezőleg : a lehető legaggasztóbb veszélybe bonyolítják azt, hahogy ezen felette nagy dicséretre méltó tulajdonok hátterében nem világlik az erkölcsi felsőbbség ellentállhatlan súlyával a civilisatiónak varázshatalma. — Minthogy, hála az égnek ! e földgömbön — hol nemcsak fajtája, de egész neme érdekét köteles szívén hordani minden jobbra törekedö ember, ki, mert vérét bálványozza, más fajtáját azért meg nem veti — e földgömbön, mondom, nem a jobb olvadoz az aljasban, de megfordítva s ármány daczára, az aljas a jobb-ban: miszerint minden nép, egyet sem véve ki, csak magában, t.i. fiaiban hordozza az élet s dicsőség, vagy a halál s szégyen csiráját.

Erkölcsi felsőbbség mindig s mindenütt győzött erőszakon. Még China félénk népe is magába olvasztá győzőjét, a hajlatlan tatárt, mert nagyobb, jóllehet aránylag oly csekély erkölcsi felsőbbséggel bírt. — S így akárhány a példa, jóllehet eddigelé úgyszólván csak a sötétség és erőszak időkorát élte az emberiség, úgyhogy ha már a multban, az anyagi erő korában is, győzött a lelki felsőbbségnek hatalma, alig lehet bizonyosb, miszerint annak ezentúl még könnyebben s még izonyosabban kell uralkodnia mindenen, miután már kezd szürkülni azon hajnaltámadat, mikor a felszabadult gondolatnak ereje mind sérthetetlenebb világba állítandja a valót, mely előtt valamint le fognak omlani az előitéletek bálványai úgy fog elhalványulni minden zsarnok hatalom is okvetlen.

17 — c. 587 27

Ne keressük ennekokáért mentőnket, sehol is egyebütt, mint saját, vagy inkább *személyes* erényeinkben s lelki felsőbbségünkben ; személyes tulajdoninkban mondom, mert nemzetnek erénye s felsőbbsége csak annyiban van, a mennyiben lehető legtöbb egyes tagja ugyancsak betölti saját helyét férfiúlag és szeplőtlen.

Képzeljünk magunknak habár csak egy millió főből álló nemzeti családot, melyben annyi értelmi súly, polgári erény, szép szokás, izlési varázs, kimívelt tudomány, életbölcsesség, gyakorlat, tapintat s több efféle elsőbbség volna felhalmozva, mikép mindenben segédkezet, helyes útmutatást, bölcs tanácsot tudna adni, minden készitményei tökéllyel volnának végezve, körében akaratlanul is jól és kellemesen érezné ki-ki magát, mert mind családi, mind társasági viszonyai bájteliek volnának, s mely mintegy bölcsője s kincstára volna minden emberi találmánynak és előmenetelnek, intézményeinek jótékony voltát pedig ki-ki egyaránt éldelhetné, szóval : melyről értelmi felsőbbségénél fogva azt lehetne mondani : az oknak népe. S meg kell engednünk, — hahogy az emberiség előmeneteli, tökélyesülési vágyát kérdésbe venni nem akarjuk — mikép ily ideal népben lassanként mind annak el kellene olvadnia, ki azzal szorosb érintkezésbe jő. Maga magától, s anélkül hogy tolakodó volna, hőne és terjedne az ; mert midőn mindenben mintául szolgálhatna s példakép vétetnék, természetes, hogy lassanként mindenben utánozva is lenne, s ekkép mind nézetit, mind szokásit, és ezekkel múlhatlan érzelmit is — mert jó példa : jó tett, és ez általján mindig hálát arat — lassanként azokra ruházná, kik vele érintkezésbe jőnek, mi által nyelve is terjedene múlhatlan ; mert ébredje csak egyszer érzet s bizony ennek tolmácsa, a rokonhangú szó, sem marad sokáig el.

Képzeljünk magunknak ily ideal népet, s kérdem : nem leszünk-e kénytelenek megvallani, miképp ilyesben határ nélkül több olvasztó varázs rejlenék, mint bár negyven-ötvenmillió fejletlen s tudatlan egyajkuban ; s hogy e szerint minden nép, és igy a magyar is, sokkal nagyobb olvadási veszélyben van, ha minőségi súllyal jő érintkezésbe, mint ha egyedül a nagy számmal volna dolga, mely eláraszthat, feldulhat, sőt meg is gyilkolhat, de elolvasztani, megsemmisítni soha sem képes ; midőn más részről világos, hogy minden nép és ekkép a magyar is, egyedül minőség és nem szám által olvaszthat más vért magába.

Ily ideal nép azonban soha nem létezett, igaz, de azért még sincs egy nép is, mely közelebb vagy távolabb ez idéálhoz ne állana, azaz : mely másnépnek átellenben, olvasztó vagy olvadó ne volna. És ím ez tárja fel előttünk az emberi események múlt és jelen titkait, hogy vajon miért nőttek és olvadtak, s miért fognak nőni és olvadni nemzetek. Minek legkomolyabban szívre veendő tanulsága az, hogy a mely nép élni akar, annak okvetlen olvasztói szerepre kell emelkednie ; mert elgyengülése és kora halála ellen e földön nincs más ír.

Olvasztói felsőbbséggel kell bírni. Igen. Ámde bír-e ilyessel az, ki szeretetre méltóság és rokonszenvgerjesztés ' helyett kuruzslóként csak külsőleg hat, s mert grammatikkát tanít, mindenüvé zsinort varr, s mindent

veres. zöld és fejérrel eltarkít. már azt hiszi sziveket bájolt s velőket hódított? Vagy bír-e olvasztói felsőbbséggel. ki másban nem tudja becsülni. miért maga követel megbecsülést? Vagy tán az ért e mesterséghez. ki hős ellenét. mert oly lelkesedéssel vív vére mellett. mint ő saját vérreért a helyett hogy lovagias szellemben magához emelné. pogányilag sújtja. s hir-nevét alacsony gyanúval bemocskolni nem pirul? Vagy tán az a mély felfogású olvasztó mester. ki nyughatlan hevében a magyarságot mostani nyers állapotjában. mielőtt elfogadhatóvá. ízletessé vált volna. mindenkivel rögtön bevétetni akarja? Vagy tán az. ki hatalomcsalódási közt. mint oroszlánt. a síkra kiállítja a még fejletlen magyart. mikép minden erőt. minden hatalmat ellene bőszítsen. ellene riasszon? Vagy tán az ért e gyöngéd mesterséghez. ki könyebben s szaporábban nyerhető fény végett. prókátori szeszéllyel mindent gáncsol .mindent ellenez. ahelyett hogy inkább a hon bármily késő javát is tűzné ki magának szempontul?

■ — După *Gróf Széchenyi István munkáiból* (Din opera contelui István Széchenyi). Sajtó alá rendezte Berzeviczy Albert. II. Budapest 1907. p. 158—167.

■ 1. Personaj din Mateiaş Gîscarul *(Ludas Matyi)*. poveste originală maghiară de M. Fazekas (1766—1828).

„TREBUINŢA ISTORIEI PATRIEI... PENTRU OCROTIREA DRITURILOR NOASTRE"

48

M. KOGĂLNICEANU, CUVÎNT PENTRU DESCHIDEREA CURSULUI DE ISTORIE NAŢIONALĂ ÎN ACADEMIA MIHĂILEANĂ. ROSTIT ÎN 24 NOEMVRIE 1843

„Dacă acest cuvînt interesant ne venia la mînă mai demult îl publicam şi mai curînd; după ce însă îl primirăm numai alaltăeri, noi grăbim a-l retipări cu atît mai bucuroşi cu cît convingerea noastră tot mai mult se întemeie, că pentru noi românii fără istoria naţională nu e mîntuinţă, convingere ce cu aceasta ni-o descuperim a treia şi a treizecea oară.

Redacţia" [G. Bariţiu]

Domnilor!

După priveliştea lumii, după minunele naturii, nimică nu este mai interesant, mai măreţ, mai vrednic de luarea noastră aminte, decît *Istoria*.

Istoria este...

Istoria, domnilor mei, dupre zicerea autorilor celor mai vestiţi, este adevărata povestire şi înfăţoşare a întîmplărilor neamului omenesc; ea este rezultatul vrîstelor şi a experiinţii. Se poate dar, cu drept cuvînt, numi glasul sămînţiilor ce au fost şi icoană vremii trecute. Karamzin în alte cuvinte o numeşte: testamentul lăsat de cătră strămoşi strănepoţilor, ca să le slujească de tălmăcire vremii de faţă, şi de povăţuire vremii viitoare.

„cartea de căpitenie a popoarelor şi a fieştecărui om îndeosebi"

În această privire atît de importantă, istoria, după *Biblie*, trebue să fie, şi au fost totdeauna, cartea de căpitenie a popoarelor şi a fieştecărui om în deosebi, pentru că fieştecare stare, fieştecare profesie află în ea reguli de purtare, sfat la îndoirile sale, învăţătură la neştiinţa sa, îndemn la slavă şi la fapta bună.

Domnitorul, prin istorie, se deşteaptă la nobila ambiţie de a face lucruri mari şi drepte, şi prin urmare de a trăi în viitorime. Lauda neştearsă şi nemurirea cu care sînt încununaţi ocîrmuitorii cei buni, defăimarea şi hula care sînt totdeauna partea celor răi, îi mai cu neputinţă ca să nu le insufle în inimă dorinţa spre bine şi spre virtute, dacă inima lor nu le este încă stricată prin cangrena linguşirii. Cele mai înalte isbînzi, cele mai slăvite fapte nu vedem oare că s-au îndemnat prin istorie? Spre pildă, biruinţa Asiei, după mărturisirea tuturor istoricilor vechi, s-au pricinuit prin deasa cetire a *Iliadei* de către Alexandru cel Mare. Cine nu ştie că acest falnic isbînditor purta necontenit cu sine, într-o cutie de aur, poema lui Omir, şi ce este *Iliada* altă decît o istorie în versuri, cea mai veche şi cea mai frumoasă din toate! Făr-a merge în veacuri aşa depărtate, nu s-au văzut mai în zilele noastre, un alt Alexandru, Carl XII, deşteptîndu-şi geniul spre izbînzi şi slavă, prin cetirea vieţii Macedoneanului scrisă de Quint-Curtie? Care dar împărat, care domn nu trebue să tremure dinaintea istoriei, acestui straşnic tribunal, ce are să-i judice cu aceeaşi nepărtinire, precum odinioară egiptenii judica pre rigii lor eşiţi din viaţă?

Dătătorul de legi, bărbatul de stat în istoric învață tocmelele ocîrmuirilor, puterea și slăbăciunea lor, pricinile de sporire sau de scădere a staturilor, felurile de guvern subt care au înflorit mai mult, legile care au avut înrîurirea cea mai priincioasă sau cea mai stricăcioasă asupra puterii, asupra culturii, asupra moralului noroadelor.

Oșteanul în istorie găsește pildele cele mai drepte și mai adevărate despre strategie; cărturarul, filosoful în ea văd înaintirea duhului omenesc, rătăcirile sale, descoperirile geniului, pricinile neștiinței, a superstiției și a întunerecului.

Simplul particular în cetirea istoriei găsește mîngîiere pentru relele de față; ea îi arată că, prin o tristă fatalitate, perfecție n-au fost niciodată în lume, că virtutea mai totdeauna au fost prigonită în viață și că răsplata ei cele mai multe ori nu i-au venit decît după moarte. Cine nu trebue să-și uite durerile și nemulțămirile cînd istoria îi arată pre niște cetățeni vrednici de a porunci lumii, cari au fost jărtfa tiranilor și de multe ori chiar a compatrioților lor. Nenorocirile noastre trebuie să le socotim de nimică, cînd vedem pre un Socrat silit să priimească otrava chiar din mîna atenienilor, pre un Aristid supus ostracismului, numai pentru că era numit cel drept, pre un Caton dîndu-și singur moartea, ca să nu-și vadă patria în robie. Îi cu neputință ca cineva insuflat de asemine pilde, să nu-și îmbărbăteze caracterul, să nu dorească de a imita pre acești străluciți bărbați, făcînd abnegație de sine și rîvnind numai folosul obștesc.

Cît trebue dar să ne fie dragă această știință înaltă, care las că ne dă o petrecere folositoare și prin citirea ei ne îndestulează curiositatea cea mai nobilă, dar ne învață încă a fi buni, ne mîntuie de prejudețe, ne sporește ispita prin ispita veacurilor trecute și ne lungește cum am zice vieața!

,,A nu ști ce s-au întîmplat înainte de a fi născut este, zice Ciceron, tot aceea ca cînd ai fi necontenit prunc; căci ce este vrîsta omului, dacă memoria faptelor noastre nu s-ar uni cu veacurile cele mai denainte?"

Istoria singură poate, ca într-o panoramă întinsă, să ne arate împărățiile trecute înainte de mii de ani; ea ne face privitori la luptele, la revoluțiile, la sfaturile, la serbările, întîmplate de la începutul lumii; ea scoate din morminte pe strămoșii noștri, și ni-i înfățoșează ca vii dinaintea ochilor, cu toate virtuțile, cu toate patimile, cu toate năravurile lor. Ea dar ne leagă cu vecia, puind în comunicație sămințiile trecute cu noi, și iarăși și pre noi cu sămințiile viitoare, cărora are să le trădee povestirea faptelor noastre. *Istoria ne leagă cu vecia...*

Pe lîngă toate aceste, istoria mai are și neprețuitul dar de a judica cu nepărtinire faptele contimpuranilor noștri, pre cari noi nu avem curajul sau destoinicia de a-i cunoaște drept și adevărat.

Studia istoriei, domnilor mei, au fost în toate timpurile ocupația de predilecție a oamenilor gînditori. Niciodată însă n-au avut importanța și universalitatea de care se bucură astăzi. La cei vechi ea era partea numai a politicilor, a oștenilor și a filosofilor, din pricina scumpetei manuscripturilor. Astăzi însă, ori și unde nația este ceva înaintată, istoria este cetirea obștească a tutulor stărilor, pînă și celor înjosite. În Franția, țăranul, sara, *Studiul istoriei în Europa*

la colţul focului, ca să se odihnească de trudele zilei, ceteşte măreţele reforme a constituantei şi strălucitele biruinţe a lui Napoleon. În Prusia, de cite ori mi s-au intîmplat să văd, în vremea popasului, pre muncitorul de pămînt, cetind, la umbra unui copaciu, faptele marelui Friderik? Această norocită popularitate a istoriei vine mai ales din doă pricini. Cea întîi, este că astăzi fieştecare cetăţan are drit şi îndatorire de a se ocupa cu trebile statului, că fieştecine doreşte a şti care sînt şi cum se păzesc drepturile naţionale, ciştigate de cătră strămoşi; şi unde poate cineva să le găsească mai bine desluşite decît în istorie? A doua pricină, şi cea de căpetenie, este aflarea tiparului; mulţămită, şi de o mie de ori mulţămită acelui, care dintei au găsit această artă, cea mai mare împrăştiitoare şi păstrătoare a întîmplărilor, fără care istoria niciodată n-ar fi ajuns în cinstea universală în carea se află. Nici nu pot să vă arăt cît lipsa acestii înalte aflări aruncă nedumerire în povestiri, nesiguranţie în opinii, neştiinţă şi întunerec în tot.

şi la români

Această lipsă, domnilor mei, este pricina că între români, chiar şi între cei mai însemnaţi, se găsesc aşa de puţini, cari cunosc istoria. Tiparul la noi nu este încă destul de slobod şi de împrăştiat; noi n-avem încă publicată în limba naţională macar o istorie universală, şi ce vorbesc de istoria universală, cind chiar analele patriei noastre zac în întunerec, păstrate numai în nişte manuscripte, din care doă din pricina copiştilor nu se potrivesc! Şi cu toate aceste, tiparul ar fi cel mai sigur şi mai grabnic mijloc ca să ajungem la civilizaţia societăţii europene. Noi cari ne fălim cu propăşirile ce socotim că facem, noi cari nu vorbim decît (de) luminare şi civilizaţie, dacă vroim să avem în faptă aceea ce vorbim, ar trebui să urmăm pildei nord-americanilor, a cărora cea întîi treabă de care se apucă, cînd îşi fac vreo nouă aşezare, este să deschidă un drum şi să aducă cu dînşii un teasc, spre tipărirea unui jurnal. Prin această îndoită operaţie, ei ajung ţălul şi fac analisul a orice sistem social, pentrucă, cum zice Volney, societatea nu este alta decît comunicaţia uşoară şi slobodă a persoanelor, a lucrurilor şi a ideilor.

Dacă istoria în deobştie, adecă a neamului omenesc, este aşa de interesantă în rezultatele sale, cu cît mai mult trebuie să ne fie istoria patriei, a locului, unde am văzut zioa? Omul totdeauna înainte de neam şi-au iubit familia, înainte de lume şi-au iubit neamul şi partea de pămînt, fie mare, fie mică, în care părinţii săi au trăit şi s-au îngropat, în care el s-au născut, au petrecut dulcii ani a copilăriei, ce nu se mai întorc, au simţit cea întîi bucurie şi cea întîi durere de bărbat. Acest simtiment sfînt, nu cunosc încă nici un neam, nici o sămînţie cît de brută, cît de sălbatică, care să nu-l aibă. M-aş întinde prea departe de sujetul meu, dacă m-aş pune a vă arăta pilde despre aceasta; ele sînt nenumărate.

Istoria naţională

Ce interes mare trebue să aibă istoria naţională pentru noi îmi place a crede că şi d-voastră o înţălegeţi ca şi mine. Ea ne arată întîmplările, faptele strămoşilor noştri, care prin moştenire sînt şi a noastre. Inima-mi se bate cînd aud rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ştefan cel Mare, lui Mihai Veteazul; dar, domnilor mei! şi nu mă ruşinez a vă zice că aceşti

bărbaţi pentru mine sînt mai mult decît Alexandru cel Mare, decît Anibal, decît Cesar ; aceştia sînt eroii lumii, în loc că cei dintei sînt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Răsboeni are mai mare interes decît lupta de la Termopile, şi izbînzile de la Racova şi de la Călugăreni îmi par mai strălucite decît acelea de la Maraton şi Salamina, pentru că sînt cîştigate de către români ! Chiar locurile patriei mele îmi par mai plăcute, mai frumoase decît locurile cele mai clasice. Suceava şi Tîrgoviştea sînt pentru mine mai mult decît Sparta şi Atena ! Baia, un sat ca toate satele pentru străin, pentru român are mai mult preţ decît Corintul, pentru că în Baia, avanul rigă a Ungariei, Matei Corvinul, veteazul vetejilor, craiul crailor, cum îi zicea Sixt al IV, rănit de sabia moldovană, fu pus pe fugă şi uită drumul patriei noastre ! şi

Trebuinţa istoriei patriei ne este neapărată chiar pentru ocrotirea driturilor noastre împotriva naţiilor străine. Neavînd istorie, fieştecare popor duşman ne-ar putea zice cuvintele d-lui Aaron : „Începutul ce ai este necunoscut, numele ce porţi nu este al tău, nici pămîntul pe care lăcueşti ; soarta ta aşa a fost, ca să fii tot după cum eşti : leapădă-te de începutul tău, schimbă-ţi numele sau priimeşte pre acesta ce ţi-l dau eu, rădică-te şi du-te din pămîntul pe care lăcueşti căci nu este al tău şi nu te mai munci în zădar, căci tu nu poţi fi mai bine de cum eşti". Şi în adevăr, toate aceste cuvinte ni s-au zis de către streini ; începutul nostru ni s-au tăgăduit, numele ni s-a prefăcut, pămîntul ni s-a sfîşiat, driturile ni s-au călcat în picioare, numai pentru că n-am avut conştiinţa naţionalităţii noastre, numai pentru că n-am avut pe ce să ne întemeiem şi să ne apărăm dreptăţile. trebuinţa ei

Domnilor, cînd aş fi aşa de norocit să dezvoltez mai mult în inima d-voastră interesul pentru istoria patriei, m-aş făli că am sporit în d-voastră şi iubirea către patrie şi că prin urmare am contribuat la păstrarea naţionalităţii, căci ce poate mai mult să ne-o păstreze, decît această istorie, care ne arată ce am fost, de unde am venit, ce sîntem şi, ca regula de trei, ne descopere şi numărul necunoscut : ce avem să fim !

O asemine carte ar trebui să fie pentru noi aceea ce *Iliada* era pentru greci. Şi să mă credeţi, domnilor, că şi istoria noastră are întîmplări, are portreturi, care nicidecum n-ar rămînea mai jos decît eroii celor vechi, dacă acestora li s-ar scoate aureola poetică, cu care pana geniului i-au înfrumuseţat. Totul este că veacurile eroice şi mitologice au trecut de mult, că astăzi poezia nu se găseşte nici macar în versurile poeţilor şi că numai un Omer au fost în lume.

Negreşit că istoria Spartei, a Atenei, a Romei are mai mult interes decît a noastră pentru tot străinul ; dintei, pentru că grecii şi romanii sînt popoarele care pînă acum resumă civilisaţia şi lumea vechie ; al doile, pentrucă înrîurirea lor încă pînă astăzi se păstrează asupra noastră prin pravilile religioase şi civile, prin ştiinţe, prin arte, prin pămînt, ce le-am moştenit de la dînşii, şi în sfîrşit pentrucă toată instrucţia clasică a junimii încă astăzi se razimă pe istoria grecilor şi romanilor, şi mai ales pentrucă faptele acestor

popoare s-au scris de niște bărbați ca Tucidid, ca Tacit, ca Tit-Livie. Subt aceste priviri, eu singur mărturisesc interesul universal a istoriei grece și romane, dar în ce se atinge de curajul individual, de îndrăzneala faptelor, de statornicia apărării, de mărinimia și bărbăția voevozilor noștri cari, deși pe un teatru strîmt și cu mici mijloace, au săvîrșit lucruri uriețe, în toate aceste, d-lor, nu mă tem de a zice că istoria noastră ar fi mai jos decît istoria a orișicărui popor vechi sau nou. Lupta națională a românilor cari mai trii veacuri au apărat cu sabia creștinătatea împotriva tutulor puterilor islamismului; domnia lui Alexandru cel Bun și a lui Mircea cel Bătrîn, a cărora nume răsunau de la Marea Baltică pînă la porțile Bizanției; strălucitele fapte ale unui Ștefan cel Mare; blînda figură a lui Neagu V.V. carele, ca Ludovic XII a Franției, lăsă sfătuiri fiiului său cum să domnească; abdicarea lui Petru Șchiopul, care preferă să se scoboare de pe tronul Moldaviei decît să plătească bir turcilor; chipul măreț și întocmai ca al lui Ahil al lui Mihai Veteazul, singurul Voevod ce ajunse a uni părțile Daciei vechi și a se putea intitula: „Mihail, cu mila lui Dumnezeu, domn Valahiei, Moldaviei și Transilvaniei"; inima de erou și geniul bărbătesc a doamnelor Elena și Florica; patriotismul preotului Farcaș și înalta înțelepciune a lui Miron Costin, carele cu aceeași mînă purta sabia spre apărarea patriei și condeiul spre scrierea analelor naționale; rivalitatea numai spre bine a domnilor Matei și Vasilie, marile planuri sprijinite de mari talenturi a lui Șerban Cantacuzino, pentru care tronul Valahiei se părea prea mic și rîvnea tronul Bizanției; apărarea a nouăsprezece plăieși în cetatea Neamțului împotriva armiei întregi a lui Sobiețki, mîntuitorul Vienei, toate aceste figuri, toate aceste fapte ar merita mirarea chiar și a străinilor, cînd istoria noastră ar fi mai bine cunoscută. Vroiți însă un interes de roman, varietate de întîmplări, episoduri patetice, tragedii care să vă scoată lacrimi din ochi, grozăvii care să vă rădice părul pe cap, apoi nu voi avea trebuință decît să vă povestesc cruzimile și viața aventurieră a lui Vlad Țepeș, moartea vrednică de un princip a lui Despot Eraclidul, domnia lui Alexandru Lăpușneanul, intrarea cazacilor sub Hmelnițchi în Moldova, care singură este o poemă întreagă, năvălirile tătarilor, tăierea lui Brîncoveanul și a familiei sale, una din cele mai triste priveliște ce istoria universală poate înfățoșa, catastrofa lui Grigorie Ghica, în care se întîlnește tot neprevăzutul dramii, și cîte alte scene grozave și uimitoare, cîte alte întîmplări de cel mai mare interes chiar pentru indiferenți.

Lupta națională a românilor . . .

Mărinimia și bărbăția voevozilor noștri

Pe lîngă aceste, istoria românească mai are un interes și mai universal. Patria noastră, prin o vrednică de toată jalea soartă, au fost menită din cea mai bătrînă vechime să fie teatrul năvălirilor și a răsboaelor străinilor. Înaintea veleatului creștinesc găsim pre Darie, pre Alexandru cel Mare, pre Lisimah, luptîndu-se cu dacii, a căror pămînt l-am moștenit noi.

Patria noastră din cea mai bătrînă vechime

O sută de ani după Hristos, întîlnim pre Decebal, cel mai însemnat rigă barbar care au fost vreodată, mai măreț, mai vrednic de a fi pe tronul Romei, decît mișeii urmași a lui August. În adevăr, acest Decebal merita atît de puțin numele de barbar, cît și orice alt barbat mare, care dorește a-și

Decebal, cel mai însemnat rigă . . .

civiliza ţara. „Este barbar, zice d. Saint-Marc Girardin, acela care subt Domiţian, biruitor al legioanelor romane, ceria ca Împăratul în loc de bir să-i trimată meşteri şi lucrători de tot felul, atît în artele răsboiului, precum şi în acele a păcii? Este un barbar acela care, înainte de a începe răsboiul împrotiva romanilor, căuta pînă în fundul Asiei alianţa unui alt duşman al Romei, a rigăi Parţilor?" Pînă acolo se întindea politica acestui bărbat însemnat. Însă, un erou mai mare se porneşte asupra lui; Decebal trebuie să se plece, patria i se supune şi nevroind a o vedea roabă el, care o ţinuse slobodă şi mîndră, că luoa bir chiar de la domnitorii lumii, îşi dă singur moartea şi scapă de a figura în triumful lui Traian, singurul împărat păgîn, pre carele, din pricina virtuţilor sale, creştinii l-au pus în rai. Aşa, domnilor mei, se sfîrşeşte răsboiul dacilor, una din epohele cele mai importante din istoria Romei.

Plinie cel tînăr, într-una din scrisorile sale, ne dă ideea cea mai dreaptă despre acest cumplit răsboi, în care era să se hotărască pricina civilisaţiei şi a barbariei. Caninius, unul din prietinii săi, făcea o poemă asupra acestui război; Plinie îl îndeamnă în întreprinderea sa: „Ai dreptate, îi scrie, să iei acest sujet; nu este altul mai nou, mai bogat, mai întins, mai poetic şi voi zice însuşi mai fabulos, măcar că totdeauna adevărat. Vei avea a zugrăvi canaluri sapate în nişte ţări necunoscute, poduri aruncate pentru întîiaş dată pe fluvii răpide, laghere aşezate în mijlocul unor munţi neapropieţi pînă atunce, un rigă silit să fugă, silit să se omoare, dar care moare cu tot curajul seu, şi însfîrşit două triumfuri: unul care fu cel întîi pe carele romanii îl cîştigară asupra dacilor pînă atunci nebiruiţi, şi celălalt care fu cel de pe urmă în carele biruinţa isprăvise peirea acestui popor. Greutatea este ca să te poţi ţinea deopotrivă cu mărimea sujetului". Pagubă că acest poem s-au perdut; el ar fi putut să ne dee o mulţime de detailuri asupra acestii lupte.

Trece o sută de ani şi patria noastră, schimbată în colonie romană, începe a se face teatrul unde soarta Imperiei se hotărăşte de către barbari. La Dunăre este lupta între barbarie şi civilisaţie. Alani, avari, gepizi, goţi, huni, lombarzi, bulgari, pre toţi aceştii îi vedem trecînd şi petrecînd prin ţerile noastre, sfîrşind una după alta imperia Cesarilor, răsipindu-o în urmă de tot şi prefăcînd însfîrşit faţa Europei. Istoria tuturor acestor popoare barbare, care este lipită cu începutul tuturor naţiilor noue, ar rămînea întunecoasă, dacă nu s-ar desluşi prin istoria românească.

În vremile moderne earăşi vedem Moldavia şi Valahia menite, ca şi în timpurile de demult, a fi locul luptelor celor mai sîngeroase. Ungurii, polonii au hotărît aice cea mai mare parte a răsboaielor lor cu Turcia. Subt zidurile Hotinului, Sobieţki cîştigă reputaţia militară, care pe urmă îl cheamă pe tronul Iagelonilor. Imperialiştii [imperialii — n.ed.], moştenitori ungurilor, culeg earăşi în ţările noastre cele mai frumoase trofee asupra osmanilor. Vine începutul veacului al optsprezecilea şi Moldavia vede figura cea mai măreaţă din toate a lui Petru cel Mare. De atunce mai toate biruinţile Rusiei asupra Turciei se cîştigă în principaturi; bătăliile, tractaturile, generalii is-

... în vremile moderne

biruitori a acestii puteri poartă nume de locuri românești. Nime dar nu poate tăgădui interesul universal al unii istorii, care ne înfățoșază niște întîmplări așa de importante, niște bărbați așa de străluciți, niște nații așa de numeroase și deosebite, care toate pe pămîntul patriei noastre au lăsat urme de trecerea lor, monumenturi de existință ce au avut, binecuvîntări sau blestemuri : unele și altele meritate prin facerile de bine sau prin răutățile ce ne-au lăsat.

Greutatea de a scrie istoria țării noastre

Însă cu cît această istorie este interesantă, cu atîta este și grea de înfățoșat ; și cu toate acestea eu îndrăznesc a priimi asupra mea o sarcină așa de mare ; nimene nu simte mai bine decît mine cît ea este mai presus de putința mea. Las că chiar slabul meu talent este nedestoinic de a trata după cuviință un asemine înalt sujet, dar chiar împregiurările din afară sînt împrotiva mea. O singură istorie completă și sistematică nu avem încă despre români ; însuși șirul domnilor nu este încă clasificat și statornicit prin făclia unei critice sănătoase. Documenturile oficiale și acturile publice, care sînt cea întii și cea mai puternică dovadă a adevărurilor istorice, ne lipsesc cu totul ; din pricina deselor revoluții care în atîtea rînduri ne-au pustiit patria, ele sînt perdute pentru totdeauna, sau împrăștiate prin țeri străine, pe la particulari sau în mănăstiri, sau în bibliotecile Ungariei, Poloniei, Transilvaniei, a Moscovei, Petersburgului, Vienii și chiar a Stocholmului. Așa dar în lipsa acestor izvoare de căpitenie, noi nu avem decît letopisițile țării și istoriile Ungariei, Poloniei și Turciei, cu care patria noastră au stătut în strînse relații, dar și aceste isvoare sînt încă departe de a fi desăvîrșite. Hronografurile românești, în ce se atinge mai ales de întîile timpuri a principatelor, nu se potrivesc nicidecum cu autorii străini, nu se potrivesc măcar între dînsele. Istoricii vechi unguri, poloni și turci nu cuprind, precum se înțelege de la sine, decît fragmenturi despre istoria noastră, și aceste încă ades întunecate prin duhul partidei și a urii. Ne mai rămîn încă istoriile, observațiile istorice, călătoriile publicate despre țările noastre de deosăbiți străini în deosăbite limbi ; aceste sînt ajutorul de căpitenie pentru compunerea analelor naționale, și mai ales scrierile lui Gebhardi și ale lui Engel, cari prin ostenitoarele lor lucrări au meritat bine de la români. Lipsa cea mai mare ni s-ar putea îndeplini prin neprețuitele uvrajuri a lui Samuil Klain și a lui Gheorghe Șincai, a cărora viață n-au fost decît o lungă luptă și o întreagă jertfă pentru patrie ; dar din nenorocire aceste mult dorite și mult așteptate scrise pînă acum n-au ieșit de subt tipar și, cum mă tem, nu vor ieși încă multă vreme.

Însușirile unui bun istoric

Pe lîngă greutatea sarcinii ce se pricinuește prin haosul atîtor materiale așa de înfelurite, așa de împrăștiate, așa de încurcate și cîteodată și așa de sărace, apoi se mai înfățoșază și îndatoririle ce se cer de la orice istoric, fără privire asupra formii de afară, adecă talentul și stilul compunerii. Lucian născut subt Traian cere următoarele calități și datorii de la un bun istoric. El vrea ca istoricul să fie înțelept, să aibă simtimentul cuviinților, să știe a gîndi și a-și înfățoșa gîndirile, să fie cunoscut în trebile politice și militare ; să fie slobod de frică și de ambiție, nelipicios mitii sau amenințării,

să spuie adevărul fără slăbăciune şi fără amărire, să fie drept, fără asprime, censor fără oţerire şi fără clevetire ; să n-aibă nici duh de partidă, nici insuşi duh naţional ; îl vreu, zice el, să fie cetăţan a lumii, fără stăpin, fără pravilă, fără privire către opinia vremii sale şi nescriind decit pentru stima oamenilor cu dreaptă judecată şi pentru lauda viitorimii.

Aceste sînt însuşirile unui bun istoric ; în vremea lui Lucian poate că se întimpla la mulţi ; dar astăzi, cînd egoismul şi ambiţia întunecă talenturile cele mai mari, puţini s-ar găsi cari să le adune. Fără să vroiesc sau să mă pot pune mai sus sau măcar deopotrivă cu alţii, socot că nu-mi veţi luoa rău încredinţarea ce vă dau că reul şi minciuna nu vor găsi niciodată în mine un apărător, şi că totdeauna mă voi sili a vă spune adevărul, caracterul principal a istoriei ; iar cind nu-l voi putea zice, voi tăcea, şi d-voastră veţi înţelege pentru ce. Îmi veţi erta numai o mică plecare pentru naţia mea, fără însă să credeţi că aş denatura faptele, sau că aş ecscuza aceea ce merită ocară. Însă, cum zice Karamzin, pre carele nu mă pot opri de a-l împrumuta aşa de des, „simtimentul de *noi* şi al *nostru* însufleţează povestirea ; pentrucă atît o părtinire groasă, partea unui duh slab şi a unui suflet fără inălţare, este nesuferită într-un istorian, pre atita îi aflăm căldură, energie şi incintare cind iubirea patriei îi îndreaptă condeiul. Niciodată nu va fi suflet în care să nu domnească acest simtiment generos. În Tucidid noi vedem totdeauna un atenian : Tit-Livie este pururea un roman".

Adevărul, cerinţă principală a istoriei

În mine veţi găsi un român, însă niciodată pînă acolo, ca să contribuez la sporirea romano-maniei, adecă mania de a ne numi romani, o patimă care domneşte astăzi mai ales în Transilvania şi la unii din scriitorii din Valahia. Petru Maior, de fericită aducere aminte, prin cartea sa *Despre începutul românilor*, publicată pentru întiiaşi dată la anul 1812, ca un nou Moise au deşteptat duhul naţional, mort de mai mult de un veac ; şi lui îi sintem datori cu o mare parte a impulsului patriotic ce de atunce s-au pornit în tustrele provincii a vechii Dacii. Pe de altă parte însă au avut şi nevinovata nenorocire să producă o şcoală, destul de numeroasă, de romani noi, cari fără a-şi sprijini zisele cu faptele, socot că trag respectul lumii asupră-le-şi, cind strigă că se trag din romani, că sint romani şi prin urmare cel întîi popor din lume. Această manie s-au întins pînă acolo, încit unii îşi insuşesc chiar şi faptele şi istoria bătrînilor romani de la Romulus şi pînă la Romulus-Augustul. Aşa, d. Aristia, pre care îl cinstesc ca bun traducător a unei părţi a *Iliadei*, intr-un poem epic unic în felul său, exaltat de un entuziasm puţin potrivit cu un roman, d. Aristia, zic, numeşte român pe Longin, sutaşul roman, carele au străpuns coasta Domnului nostru Isus Hristos, cind era răstignit pe cruce, şi nu-şi poate ascunde bucuria că cel întîi creştin a fost un român.

Petru Maior, de fericită aducere aminte

Să ne ferim, domnilor mei, de această manie care trage asupra noastră risul străinilor. În posiţia noastră de faţă, cea întii datorie, cea întîi însuşire trebue să ne fie modestia ; almintrelea am putea merita aceea ce zice d. Eliad, că numai naţiile bancrute vorbesc necontenit de strămoşii lor,

bunăoară ca şi evgheniştii scăpătaţi. Să ne scoborîm din Ercul, dacă vom fi mişei, lumea tot de mişei ne va ţinea ; şi dinprotivă, dacă isgonind demoralizaţia şi neunirea obştească care ne darmă spre peire, ne vom sili cu un pas mai sigur a ne îndrepta pe calea frăţiei, a patriotismului, a unei civilisaţii sănătoase şi nu superficială cum o avem, atunce vom fi respectaţi de Europa, chiar dacă ne-am trage din hordele lui Gengis-Han. Aşa dar, domnilor mei, eu nu vă voi ascunde că legile, că obiceiurile, că limba, că începutul nostru se trag din romani; istoria de mult au dovedit aceste adevăruri, dar încă odată vă mai spun, sint departe de a măguli o manie ridicolă, vorbindu-vă de faptele romanilor, ca cînd ar fi ale noastre; ci voi face ceva mai folositor; mă voi sili a vă îndemna, că dacă vroiţi să fiţi cunoscuţi de adevăraţi fii ai romanilor, apoi să faceţi şi d-voastră ceva care să se poată sămălui cu isprăvile poporului de lume domnitor.

Înainte de a sfirşi, daţi-mi voie, domnilor mei, să chiem luarea voastră aminte asupra cursului meu. Dacă grecii au căzut odată subt jugul lui Filip şi în urmă subt jugul romanilor, este pentru că au vroit să fie plateani, tebani, ateniani, spartiaţi, şi nu elini; tot aşa şi strămoşii noştri au vroit să fie ardeleni, munteni, bănăţeni, moldoveni şi nu români; rare ori ei au vroit să se privească între dînşii ca o singură şi aceeaşi naţie; în neunirea lor dar trebue să vedem isvorul tutulor nenorocilor trecute a cărora urme încă pînă astăzi sint vii pe pămîntul nostru. Departe de a fi părtinitorul unui simtiment de ură către celelalte părţi a neamului meu, eu privesc ca patria mea toată acea întindere de loc unde se vorbeşte româneşte şi ca istoria naţională istoria Moldaviei întregi înainte de sfîşierea ei, a Valahiei şi a fraţilor din Transilvania. Această istorie este obiectul cursului meu. Întinzîndu-mă, cum se înţelege de la sine, mai mult asupra întîmplărilor Moldaviei, nu voi trece subt tăcere şi faptele vrednice de însemnat a celorlalte părţi a Daciei, şi mai ales a românilor din Valahia, cu care sintem fraţi şi de cruce şi de singe şi de limbă şi de legi. Prin urmare, vă rog să însemnaţi că eu nu voi descrie faptele deosebit, după ani şi zile, ci într-un chip colectiv.

„Eu privesc ca patria mea ...“

Pînă acum toţi acei ce s-au îndeletnicit cu istoria naţională n-au avut în privire decît biografia domnilor, nepomenind nimic de popor, isvorul a tutulor mişcărilor şi isprăvelor şi fără care stăpînitorii n-ar fi nimică. Mă voi sili să mă feresc de această greşală de căpitenie; ci, pe lingă istoria politică a ţerilor, atît cît voi fi ajutat de documenturile şi tradiţiile vechi voi căuta a vă da şi o idee lămurită asupra stării sociale şi morale, asupra obiceiurilor, prejudeţelor, culturii, negoţului şi literaturii vechilor români. Departe de a mă pune ca ocărîtorul vremii trecute, îmi voi face o deosebită datorie să vă înfăţişez acea vechie întocmire guvernamentală, acea adunare de pravili fundamentale cunoscute sub numele de *obiceiul pămîntului*, subt care patria noastră s-au păstrat mai multe veacuri tare şi puternică. Prin aceasta veţi cunoaşte, domnilor, că acel trecut nu era aşa de rău, aşa de barbar precum se plac unii şi alţii a vi-l înfăţoşa; şi că avea şi el multe aşezăminturi, multe orînduele pre care chiar politicii şi economiştii de astăzi le mărturisesc de bune!

Poporul, „isvorul a tutulor mişcărilor şi isprăvelor“

Istoria românilor, ca și a tutulor națiilor moderne, se împarte în istorie vechie, de mijloc și nouă : fieștecare din aceste se subtîmparte în mai multe perioade, care toate se încep cu vreo epohă însemnată. Nu vă voi vorbi decît de împărțala principală.

Epocile în istoria românilor :

Istoria vechie se începe de la cele întîi timpuri istorice a Daciei și merge pînă la întemeierea staturilor Valahiei (1290) și Moldaviei (1350). În această întindere de vreme, vedem risipa dacilor, împoporarea țerii lor cu colonii romane, înflorirea acestora pînă subt împăratul Aurelian și risipirea lor prin năvălirea barbarilor, cari unii după alții s-au schimbat necontenit pe pămîntul nostru de la 270 și pînă la 570, cînd avarii s-au tras în Panonia, lăsînd Dacia slobodă. Într-aceste vremi grele, vedem însă din cînd în cînd pe micul popor român chiar în mijlocul sămințiilor de alt neam, retras și ascuns în văile și poenile Carpaților, păstrîndu-și naționalitatea, legile, limba și obiceiurile ca un scump patrimoniu priimit de la părinți. În veacurile X și XI, răsuflîndu-se de năvălirile barbarilor, românii prind la îndrăsneală, esă din asilurile lor și pe coastele sau la poalele munților se alcătuesc în mici capitanaturi și voevozii subt șefi de sîngele lor; și, în sfîrșit, în veacurile XIII și XIV se întind pe șesuri, esă în țară, după expresia vechelor hronice, și întemeiază două staturi neatîrnate, a Valahiei și a Moldaviei.

istoria veche

Cu formarea principaturilor se începe istoria de mijloc, și se sfîrșește cu desăvîrșita lor cădere subt domnii fanarioți (1716). Această parte a istoriei este adevărata istorie a românilor. Îndată după întocmirea lor în staturi neatîrnate, îi vedem luptîndu-se cu popoarele megieșite pentru păstrarea naționalității lor; niciodată duhul izbînzii și a năvălirii nu i-au povățuit; ci toate răsboaiele lor au avut un țăl nobil și sfînt : apărarea patriei și a legii. Dar, în aceste lupte statornicia, curajul, isprăvile, biruințele lor ne par fabuloase, potrivindu-le cu micul lor număr și cu puținele mijloace ce le-au stătut dinainte. Dușmani de zece ori mai puternici decît dînșii îi vedem bîntuiți și puși în fugă. Însă un colos strașnic, un nour cumplit, se ivește pe orizontul Europei : islamismul se arată și toate națiile tremură pentru legea și naționalitatea lor. Serbia, Bulgaria, Albania, Macedonia, Iliria, Friulul, Crîmul se fac provincii turcești; cetatea lui Constantin, Roma cea nouă, maica orașelor, se face capitala sultanilor, și semiluna se înalță în locul crucii pe bolta Sfintei Sofia. În vreme cînd islamismul este biruitor pretutindene, cînd chiar Grecia clasică se face prada osmanilor, cînd tuiurile acestora resbat pînă în inima Ungariei, numai românii se împrotivesc șivoiului care înghite toate, numai ei stau ca un val apărător creștinității împotriva musulmanilor. De multe ori biruiți, de multe ori supuși, dar niciodată abătuți pînă la pămînt și desnădăjduiți, îi vedem folosindu-se de tot prilejul și de la 1366 și pînă la 1688 stînd de-a pururea în luptă.— Mircea cel Bătrîn, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Veteazul și Șerban Cantacuzino au fost mai ales neîmpăcați dușmani ai sectatorilor lui Mahomed, apărînd cu sîngele lor sfînta Cruce. Deși necontenit în răsboaie, românii însă nu uită reformele și îmbunătățirile din lăuntru; în veacurile

istoria de mijloc

românii în veacurile XVI și XVII

XVI și XVII mai ales ei fac mari înaintiri în civilisație. Școalele lor sînt vestite în tot orientul; Moldavia este una din cele întîi țeri a Europei, în care invenția lui Gutemberg, tipografia, se introduce. Dascălii, caligrafii și praviliștii români se chiamă la curtea țarilor Rusiei și un fiu al Moldaviei se învredniceşte a fi învățătorul lui Petru cel Mare. În cea dintîi jumătate a veac. XVII, limba românească se desrobeşte și cîștigă dreptul de limbă a Statului; mai multe tipografii se așază în amîndouă principatele; Vasilie Lupu și Matei Basarab prin aceste faceri de bine își fac un nume nemuritor în istoria patriei. Bărbați rîvnitori desvoltează literatura și duhul național; și cît vor fi români, memoria și scrierile vornicului Urechie, a logofătului Eustratie, a mitropoliților Dosothei și Varlaam, a lui Miron Costin, Nicolae Costin, Radu Greceanu, Radu Popescu și Ioan Neculce nu se vor uita, nici se vor perde. Strămoșii noștri cu un pas grabnic se înaintesc pe calea civilisației Apusului; însă toate aceste propășiri se fac înnapoieri. Vremea căderii le vine; în pisma națiilor străine, în neunirea între dînșii, uitînd că sînt un singur și acelaș neam, ci despărțiți, luptîndu-se și slăbindu-se între dînșii unii pe alții subt nume de moldoveni și munteni, românii se apropiu de peire. Tirania otomană se întemeiază asupra lor și cu dînsa superstiția, ignoranța și întunericul. În începutul veacului trecut se ivește biruitorul lui Carl XII, Petru cel Mare; mărnimimosul monarh își pleacă un ochiu îndurător asupra popoarelor creștine a Turciei; românimea saltă de bucurie; eroul Rusiei, spre mîntuirea obștească, se unește cu Brâncovanul și cu Cantemir, dar zavistia și pisma acestor domni nimicnicește un plan așa de mare și așa de bine început. Pacea de la Prut întemeiază încă pe un veac jugul osmanilor asupra Principatelor de la Dunăre; cu tragerea oștilor rusești, românii perd cea de pe urmă nădejde de mîntuire, cea de pe urmă scîntee de naționalitate și cel de pe urmă drit ce le mai rămăsese, dritul de a fi ocîrmuiți de către domni pămînteni; și fanarioții se fac stăpînii Moldaviei și Valahiei!

istoria nouă

Istoria nouă se începe cu veacul cel mai cumplit care vreodată au apăsat țerile noastre.

Toate elementele de naționalitate și de patriotism sînt de mult perdute, legile fundamentale a țerii se calcă în picioare, Adunările obștești, subt nume de Divanuri, se fac numai niște formalități fără interes. O aristocrație ignorantă, sprijinită de Poartă și de cler, pe de o parte, ține în lanțuri un popor de mai mult de două milioane oameni, ear pe de alta, se face stavilă chiar binelui, ce unii din domnii fanarioți vroiesc a face; driturile țerii, care din care se silește să le vîndă mai cu mic preț și mai degrabă; isvoarele de înavuțire publică se întrebuințează numai în folosul unor familii privilegiete. Moldavia se sfîșie în trei părți, Valahia este încongiurată cu cetăți turcești zidite pe pămîntul ei. Fără ajutor din afară, fără ajutor dinlăuntru, românii scapă toate prilejurile de mîntuire, și în vreme cînd toate popoarele Europei se înaintează spre o mai zdravănă întemeiere din lăuntru și din afară, noi cu aceeași repegiune, ne apropiem de peire. Revoluția frențeză, sguduind Europa pînă în cele mai adînci a sale temelii, se

resimţi şi între români; unii dintre ei se pun în comunicaţie cu directoriul franţez; dar prea multe ţeri, prea multe stavile împedecă orice bună ispravă. Pe urmă biruitorul de la Marengo, în expediţia sa în Egipet, vroind a da treabă turcilor, trimite emiseri în Valahia şi Moldavia ca să formeze partizani ideelor noue; generosul Rigas, măgulindu-se cu făgăduinţele lui Bonaparte, se face propoveduitorul slobozeniei; oprit în întreprinderea sa, el se dă călăilor de la Belgrad şi moare pentru Patrie. Dar moartea sa nu rămîne neroditoare, şi ea este menită să pregătească regeneraţia noastră. Moartea lui Rigas de o parte, apăsările nesuferite a tiranilor de altă parte, ideile veacului, care deşi încet, dar tot începuseră a pătrunde între români, scrierile lui Petru Maior şi a altor bărbaţi patrioţi, contactul cu armiile ruseşti ce au ocupat Principatele de la 1806 pînă la 1812, toate acestea pregătesc întimplările de la 1821. În vremea cînd în Moldavia Eteria izbucneşte şi chiamă la slobozenie nu numai pre greci, dar pre toate popoarele creştine care gemeau subt jugul Turciei, Teodor Vladimirescu rădică pe de altă parte în Valahia steagul naţional, vestind românilor că vremea venisă pentru ca ţara să scuture stăpînirea străinilor, să depărteze abuzurile, care o rodia, şi să dobîndească guvern naţional întemeiat pe o şartă liberală. Pornirile şi a lui Ipsilanti şi a lui Vladimirescu au un rău sfirşit; dar cu toate acestea resultatele lor pentru noi sînt nemăsurate. Întîmplărilor de la 1821 sîntem datori cu orice propăşire ce am făcut de atunce, căci ele ne-au deşteptat duhul naţional, ce era adormit cu totul. De atunci multe împregiurări din afară ne vin în ajutor: Curtea protectoare, ca o răsplată pentru jărtfile ce românii i-au făcut de la Petru cel Mare şi pînă la pacea de la Adrianopol, simţeşte o îngrijire adevărată pentru soarta noastră; şi deşi încă românismul nu triumfă, cum zicea d. Aaron, totuşi existinţa politică începe a ni se aşeza pe temeiuri mai statornice. În urma multor pătimiri, multor nenorociri, un orizont mai senin ni se arată; pacea de la Adrianopol se încheie între Rusia şi Turcia, şi drituri perdute de veacuri ni se întorc înapoi. Kiseljef, un nume pre care românii nu trebuie să-l rostească decît cu recunoştinţă şi dragoste, este însărcinat cu regeneraţia patriei, cu punerea în lucrare a pravililor menite să ne facă o naţie, pînă la împlinirea cei mai mari făgăduinţe, pînă la cea mai temeinică închizăşluire a naţionalităţii noastre, adecă numirea de domni pămînteni şi pe viaţă, pe tronurile Moldaviei şi Valahiei.

Teodor Vladimirescu rădică steagul naţional

Pînă aici, domnilor mei, vine istoria ce am să vă înfăţoşez. Sprijinul cel mai temeinic, ca să pot ajunge la ţelul dorit, îl aştept de la indulginţa d-voastră şi de la nădejdea măgulitoare că prin prelecţiile mele voi putea deştepta în d-voastră un duh de unire mai de aproape între toate ramurile neamului românesc, şi un interes mai viu pentru naţie şi patrie. Aceasta mi-ar fi cea mai scumpă răsplătire şi cea mai bună înbărbătare în trudnicul meu drum.

Pentru naţie şi patrie

Într-o asemine întindere de istorie, care cuprinde atîte timpuri şi atîte locuri chiar cu cea mai mare luare aminte, trebuie să fac greşeli; oricine

însă va binevoi a mă asculta ceva, va însemna că ele se vor întîmpla din lipsa cunoştinţelor şi nici decum din rea voinţă sau cu vreun scop ascuns.

În înfăţoşarea întîmplărilor care sînt aproape de noi şi pe care sau noi, sau părinţii noştri le-au văzut, voi fi cu cea mai neadormită privighiere, mărginindu-mă a vă arăta numai faptele înplinite, fără a vroi a vă descoperi şi ţălurile ascunse. În epoha de la 1822 şi pînă la 1834 voiu fi mai ales cît se va putea mai scurt şi mai obştesc, înfăţoşîndu-vă numai întîmplările publice şi acele care au avut o înrîurire simţitoare asupra ţării. Noi n-am ajuns încă aşa departe ca să putem trata cu nepărtinire istoria contimpureană; aceasta este treaba viitorimii; Dumnezeu dar să mă ferească de a vroi a mă pune censorul convieţuitorilor mei, judecîndu-le sau criticîndu-le purtarea şi faptele. ,,Acela care îşi înalţă duhul la vrednicia unui istoriograf, zice Ioan Müller, perde din privirea sa orice atingeri momentale şi particulare. Jurnaluri pot aduna personalităţi; în tablele istoriei se scrie numai vecinicul adevăr".

Vecinicul adevăr ...

■ Reproducere după ,,Foaie pentru minte", VII—1844, nr. 11—13, p. 81—85, 89—93, 97—102; Ediţii: *Cuvînt pentru deschiderea cursului de istorie naţională în Academia Mihăileană, rostit la 24 noiembrie 1843, Iaşi*, La Cantora Foaiei Săteşti, 1843, 14 p.; ,,Propăşirea" I, 1844, nr. 37, p. 292—96 şi nr. 38, p. 297—303; Tradus în ,,Blatter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde", 1847, nr. 22—24 şi 26; *Letopisiţile Ţării Moldovei*, I, Iaşi, 1852, p. XXV—XXXVIII; *Cronicele României*, I, Bucuresci, 1872, p. XXXI—XLIII; Aron Pumnul, *Lepturariu românesc cules din scriptori rumâni*, t. IV, Viena, 1864, p. 256—275 (După: Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu-biobibliografie*, Bucureşti, 1971, p. 32—33, sub nr. 220. Tot acolo şi celelalte ediţii). De asemenea şi M. Kogălniceanu, *Opere*, II, *Scrieri istorice*, p. 386—399.

1843–1844
Sociale, economice, naţionale...

FABRICILE SĂ FIE APĂRATE... ŢEHURILE SĂ SE STÎRPEASCĂ...

49

CLUJ. DIETAL.

Reprezentaţia staturilor prin care se cere prelungirea Dietei, numai în 16 dec. s-au dat în mînile Ecs. sale a c. comisariu. În şederea din aceeaşi zi deputatul Iosif Zeik făcu o propoziţie, ca şi pînă cînd asupra ţehurilor s-ar lua alte măsuri, dieta de acum să grăbiască a face o lege prin care fabricele să fie apărate de năpăstuiri pricinuite prin ţehuri.

Deputatul din districtul Făgăraşului propuse ca să se apuce măsuri, prin care ţehurile de meşteşuguri, ca unele care se zic a fi stabilitoare de o industrie mai întinsă şi egoistică, să se stîrpească cu totul din ţară.

Amîndoaă acestea propuneri fură date la deputaţia comercială, ca aceea să-şi dea părerea încă pînă ţine dieta.

Deputatul din scaunul Sibiiului, Simion Şraiber, protestă asupra acestei hotărîri, şi fu sprijinit de mai mulţi deputaţi săseşti, încît protestaţia se trecu la protocol.

■ „Gazeta de Transilvania", VI, 1843, nr. 1 (4 ianuarie), p. 1, col. II.

O VICTIMĂ A TIRANIEI: MITICĂ FILIPESCU

50

I.

CASIMIR v. TIMONI, CONSULUL AUSTRIAC DIN BUCUREŞTI, CĂTRE PRINCIPELE METTERNICH

Nr. 22

Serenisime Principe ! București, 22.V.1843

Cunoscutul fiu de boier, Mitică (Dimitrie) Filipescu, implicat în conspiraţia din anul 1840 şi condamnat la o detenţie de 10 ani în mănăstirea Snagov, a fost graţiat în luna martie a anului curent de domnul ce cîrmuieşte în prezent, dar după ce şi-a dobîndit libertatea a început să sufere

de o tumoare la gît, care — în ciuda străduinţelor medicilor — a tot crescut şi în ziua de 19 l.c. i-a curmat viaţa.

Cu toată jena financiară a acestei ramuri a Filipeştilor, i s-a făcut decedatului o înmormintare fastuoasă şi s-au ţinut panegirice în care a fost înfăţişat ca o victimă a tiraniei.

A fost o demonstraţie împotriva domnului destituit, pe care l-au învinuit mulţi de moartea lui Filipescu.

. . . .

Textul german

Zl. 22

Bukarest, 22. V. 1843

Durchlauchtigster Fürst!

Der bekannte Boyaren-Sohn Mitica (Demeter) Philippesco welcher in die Verschwörung des Jahres 1840 verwickelt, zur 10jährigen Detention in dem Kloster Snagowe verurtheilt, von dem gegenwärtig regierenden Hospodar im März dieses Jahres begnadigt worden ist, hatte kaum seine Freiheit erlangt, als er an einer Geschwulst am Halse zu leiden anfing, welche trotz aller Bemühungen der Arzte immer grösser wurde, und am 19 d.M. dem Leben des Mitika Philippesco ein Ende machte.

Ungeachtet der Armuth dieses Zweiges der Philippesco ist dem Verstorbenen ein glänzendes Leichenbegräbniss gemacht worden, und sind dabei Reden gehalten worden, welche ihn als das Opfer der Tyrannei darstellten.

Es war eine Demonstration gegen den abgesetzten Hospodar dem von vielen der Tod des Philippesco zur Last gelegt wird.

. . . .

II.

LUI DIMITRIE FILIPESCU, JALNICUL SĂU VĂR COSTANDIN GHIORGHIE FILIPESCU

„Ferici̧ti cei ce se gonesc pentru dreptate că acelora este împărăţia cerurilor"
(Matei, cap. VI)

Domnul l-au zidit şi au zis: „Du-te, repedi-te într-această lume amară; mergi din valuri în valuri, izbeşte-ţi tînăra ta frunte de capriţiile soartei, sfărîmă-ţi inima, şi cînd vei vedea că lumea este prea strîmtă, ca să-ţi coprinză sufletul, întoarce-te la mine, şi mila mea îţi va răsplăti pentru cîte ai suferit". Născu, trăi şi cunoscu de ale vieţii decît durerile ei! În zadar acele nopţi fără somn, care le petrecea cu capul plecat pe cărţile strălucitei antichităţi, şi a veacului nostru, în zadar acea comoară de învăţătură din care îşi însuşise nobilul său caracter, acea voinţă de fer d-a nu se pleca nedreptăţii şi nelegiuririi, toate să sfîrşiră acum, toate să potoliră; muri, şi cu dînsul împreună muriră şi nădejdile care le hrănea pentru

dînsul, acei ce cunoscîndu-l bine ştia să-l preţuiască, dar nu să şterseră, nici se vor şterge acele întipăriri, care netăgăduitele sale talente, nobilul său suflet, înaltele şi patrioticile sale cugetări le-au lăsat după urmă-i.

Jertfa unei despreţuite tiranii, jertfa unor duhuri tîrîte şi vîndute, ştiu să arate în curs de trei ani că, dacă putea să-l înconjoare de toate micile uneltiri a unei scîrboase închisori, nu putu să-i dărîme sufletul acela atît de întărit prin preţeptele sfintei Evanghelii, şi prin acea putere morală care l-au păstrat neclintit în mijlocul suferinţilor care i le născocea în toate zilele, şi mai la urmă în tot cursul îngrozitoarei sale boale. Cine l-au auzit în această vreme de chinuri să se plîngă cîtuşi de puţin? Ce astîmpăr, ce răbdare în toată purtarea sa, pînă la cel după urmă ceas! Ce curaj, cînd recea mînă a morţii să întinse către dînsul!... să sculă, şezu pe un jeţ, luă mîna nenorocitei sale maici, o strînse şi văzînd lăcrămile care-i înonda obrajii ei, şi suspinurile care eşa din peptul cel obosit, îi făcu semn să tacă, îi arătă cerul şi închise ochii!!!

„Jertfa unei despreţuite tiranii..."

Ai murit, tinere şi nobile bărbate, dar, mucenic în lumea aceasta aşa de amară pentru tine, o să dobîndeşti în lumea veseliilor cununa mucenicilor; ai scăpat de ticăloşiile aceştii vieţi, unde răutatea te-au prigonit, eşti acum înaintea tribunalului aceluia al vecinicei şi sfintei dreptăţi, unde se vor cumpăni nenoroci[ri]le tale cu cugetul acelora ce le-au pricinuit.

Pace ţie! pace iubitei tale ţărîni! treacă creştinul cel bun pe dinaintea mormîntului tău, şi zică: au trăit vreo cîteva ceasuri, şi n-au cunoscut decît ticăloşiile aceştii lumi! Doamne! tu, mîngîierea nenorociţilor, tu, izvorul bunătăţilor, primeşte-l în sînul tău, Doamne, dăruieşte-i lui cereştile tale bucurii, iartă-i greşalile lui, Doamne! Şi iartă şi trece-i ce l-au bîntuit pre el.

1843 mai 9

■ I. Wien, Haus-, Hof- u. Staatsarchiv, Moldau und Walachei, Fasc. 56; Copie dact. B.A.R. (Rapoarte consulare austriece VI, Acte nr. 190); II. B.A.R., „Fragmente msse" (fost ms. rom. 4076, f. 172).

NEMULŢUMIRI GENERALE SUB DOMNIA LUI GH. BIBESCU

51

R. G. COLQUHOUN, CONSULUL BRITANIC LA BUCUREŞTI, CĂTRE LORD ABERDEEN, MINISTRUL DE EXTERNE AL ANGLIEI

No. 6

Excelenţă, Bucureşti 28 Oct. 1843

Perioada absenţei domnitorului din Ţara Românească nu a fost marcată de nici un eveniment important afară de creşterea constantă a sentimentului de nemulţumire, pe care am avut prilejul să-l semnalez an-

Nemulţumire în toate clasele

terior. Acest sentiment — pe care nu pot să nu-l bag în seamă — este foarte general şi este împărtăşit de toate clasele, de la boerii mari (fiecare din ei fiind nemulţumiţi că alegerea nu l-a favorizat pe el) pînă la ţărănime.

Principele Bibescu

O cunoaştere destul de intimă a caracterului principelui Bibescu m-a făcut să sper multe lucruri din partea sa; la urcarea pe tron el a părut a înţelege principiile care au condus la înălţarea sa, iar rolul pe care el l-a jucat în afacerile publice în ultimul an al domniei principelui Ghica au determinat persoane imparţiale să-i acorde încredere. De fapt imediat după alegerea sa toate partidele au fost de acord că nu s-ar fi putut face o alegere mai bună. Eu nu am încă nici un motiv să-mi schimb această opinie.

Că multe abuzuri continuă încă, nu se poate nega, natura administraţiei şi situaţia specială a ţării conducînd la o asemenea stare de lucruri. Principele are foarte puţine persoane cu care să poată colabora. Bărbaţii mai tineri, cei mai mulţi dintre ei educaţi în Europa, sînt încă prea tineri pentru a li se putea încredinţa funcţiuni înalte; aşa că el este obligat să se folosească de mulţi din aceia care au ocupat funcţiuni în timpul fostei administraţii. Dacă îmi este permis să atrag atenţia asupra defectelor caracterului principelui Bibescu, aş spune că ele consistă în graba, sau poate pripeala cu care îşi formează o părere şi această părere, odată formată, el şi-o menţine cu încăpăţînare.

Este neîndoios că influenţa Consulului general rus se simte acum mult mai direct decît înainte şi numai timpul va arăta dacă această influenţă se va exercita spre bine sau spre rău.

Problema moşiilor mănăstirilor închinate...

Printre cele mai acute cauze de nemulţumire care au apărut acum este ştirea că o nouă convenţie este pe cale să se încheie privitor la administrarea moşiilor mănăstirilor închinate Locurilor Sfinte. Cei zece ani în timpul cărora aceste moşii au fost administrate de guvernul local, împreună cu egumenii sau stareţii trimişi aici de la Locurile Sfinte, sînt pe cale să expire şi, sistemul dovedindu-se a fi fost defectuos în aplicarea sa şi foarte păgubitor pentru toate părţile interesate, cu excepţia cîtorva sforari, guvernul rus a propus ca Locurile Sfinte să plătească Principatelor o sumă fixă anuală de două milioane piaştri (ca. 30 000 Ł) în loc de fostele obligaţii; ca un rezident purtînd titlul de exarh să fie trimis aici, el urmînd să ia hotărîri împreună cu principele şi cu consulul general rus în toate diferendele în legătură cu aceste moşii, iar în caz de apel, decizia finală să fie dată de Misiunea Imperială de la Constantinopol. Nu mai este necesar să subliniez imensa creştere a influenţei care va fi plasată prin aceasta în mîinile agentului rus de aici, avînd în vedere că aproape o treime din pămînturile Valahiei aparţine mănăstirilor mai sus menţionate. Mitropolitul primat al Valahiei[1], o persoană foarte influentă, face tot ce-i stă în putere pentru a împiedica aducerea la îndeplinire a acestui plan.

„Ţărănimea se plînge..."

Ţărănimea se plînge acum de neîndeplinirea anumitor promisiuni făcute ei în primele proclamaţii ale domnitorului prin care au fost lăsaţi să spere că toată munca forţată, sub formă de „corvezi", va lua sfîrşit. În loc de aceasta, principele, constatînd că fondurile municipale se găsesc într-o

stare precară şi capitala reclamînd măsuri energice pentru restaurarea ei, s-a văzut silit să impună ţărănimii şase zile de muncă suplimentară, pentru care ea avea totuşi să primească plată de muncitor agricol. Aceleaşi motive l-au silit să impună o taxă sau accize pe toate vitele care intră în Capitală, patru parale de cap de vită. Rezultatul acestor impozite a fost o considerabilă îmbunătăţire a situaţiei capitalei şi mi s-a dat a înţelege că aceste impozite vor fi în curînd suprimate. Totuşi în prezent nemulţumirea persistă.

Am avut lungi convorbiri cu Consulul general rus asupra situaţiei şi am aflat de la el că pînă în prezent toate acţiunile principelui Bibescu au avut deplina aprobare a Cabinetului Imperial.

Am onoarea . . .

Robert G. Colquhoun

Textul englez

Nr. 6

My Lord, Buharest, 27th October 1843

The period of the absence of the Hospodar from Wallachia has not been marked by any event of importance except the gradual increase of that feeling of discontent which I have before had occasion to notice. This feeling I cannot conceal from myself is very general, and extends over nearly all classes from the higher Boyard (each dissatisfied with the result of the election not being more favourable to himself), to the peasantry.

A tolerable intimate knowledge of the character of Prince Bibesco led me to hope much from him; on his accession to the throne he appeared to understand fully the principles which had caused his elevation, and the part he had during the last year of Prince Ghyka's reign taken in public affairs induced impartial persons to place confidence in him. — In fact all parties immediately after the election seemed to agree that no better choice could have been made. I have not yet had reason to change this opinion.

That many abuses still continue, cannot be denied, the nature of the administration and the peculiar position of the country leading themselves to such a state of things. The Prince has very few heads to work with. The younger men, most of whom have been educated in Europe are still too young to be placed in high offices, so that he is compelled to employ many of those who during the former administration held office. If it be permitted me to point out the defects in Prince Bibesco's character, I should say his error consists in his hastily, perhaps rashly, forming an opinion, and that opinion once formed, he obstinately persists in maintaining it.

There is no doubt that the influence of the Russian Consul General is more directly felt now than it was formerly, time alone can shew whether that influence will be exerted for good or for evil.

Among the more crying causes of complaint now brought forwards, is the currently received report that a new arrangement is about being concluded respecting the administration of the monastic lands dependent upon the Holy Places. The ten years during which these lands were to be administered by the local Government conjointly with the igoumènes or abbés sent here by the Holy Places, are about to expire, and the system having been found very defective in its working as well as ruinous to all parties except a few intriguers, the Russian Government has proposed that the Holy Places should pay a fixed sum annually to the Provinces of two millions of piastres (say Ŀ 30,000) in lieu of former droits; that a resident should be sent here with the title of Exarch, who should, conjointly with the Prince and the Russian Consul General, decide all differences connected with these lands and in case of appeal, the matter should be decided by the imperial mission at Constantinople. It is needless to point out the immense increase of direct influence which thus will be placed in the hands of the Russian Agent here, when it is considered that nearly one third of the whole soil in Wallachia belongs to the Monasteries above named. The Metropolitan Archbishop of Wallachia[1], a person of very great influence, is endeavouring by all means in his power to prevent this plan from being carried into execution.

The peasantry at present complain of the non fulfilment of certain promises held out to them in the early proclamations of the Hospodar they had been led to hope that all forced labor in the shape of ,,Corvées" would have ceased. Instead of this the Prince finding that the Municipal funds were in a most dilapidated state and the capital requiring strong measures to put it into good order found himself compelled to impose six extra days labor upon the peasantry for which however they were to receive laborer's wages. The same cause compelled him to impose a tax or octroi duty on all cattle coming into the City, of four paras per head. The eff‹cts of these imposts have been, certainly, a very considerable amelioration in the state of the capital, and I am give to understand that these imposts will shortly be discontinued. The discontent however now exists.

I have had long conversations with the Russian Consul General on the state of affairs and have learnt from him that up to the present moment, every one of Prince Bibesko's acts have had the entire approval of the Imperial Cabinet.

I have the honor to be etc.

Robert G. Colquhoun

■ *P.R.O.* F.O. 78/527, f. 27–31. Arh. St. Buc., microfilme Anglia, rola 15.

■ 1. Neofit: mitropolit locţiitor (1829–1833 şi 1834–1840); mitropolit ales (1840–1849).

CONFLICT ÎNTRE ADUNAREA OBŞTEASCĂ ŞI DOMNITOR ÎN PRICINA ÎNSTRĂINĂRII MINELOR[1]

52

RĂSPUNSUL ADUNĂRII LA OFISUL DOMNESC Nr. 154 (DIN 14 FEVR. 1844)

Prea inălţate Doamne,

Obşteasca Adunare a văzut coprinsul ofisului Înălţimei Voastre, cu No. 154, ce aţi binevoit să-i adresaţi la raportul cu No. 166, şi s-a pătruns de multă mihnire pentru băgările de seamă ce-i faceţi, că ar fi eşit din hotarele atribuţiilor sale şi că ar fi călcat regulele bunei cuviinţe şi a căzutului către Înalta Oblăduire respect, cerind prin al său raport desfiinţarea jurnalului încheiat de Sfatul Administrativ Estraordinar în privinţa esploatării minelor şi intărit prin ofisul Înălţimei Voastre; mai adăogîndu-se şi că nu s-a pătruns de cuprinderea pomenitului jurnal, ce este întemeiat chiar pe dispoziţiile articolelor acelora cu care s-a slujit ea întru espunerea din raportul său atins de prezisa pricină.

La aceasta, luînd Adunarea voe de la Înălţimea Voastră, vă supune cu respect că avînd sub vedere în toată vremea paragraful de la art. 54, art. 56 şi paragraful de la art. 57 al Regulamentului Organic ce pe lingă altele o îndetorează ca să judece folosul tuturor măsurilor ce s-ar lua în pricini ori de obşte sau întîmplătoare; socoteşte că n-a păşit peste ale sale atribuţii, dacă, privind pricina minelor, unul din obşteştile folosuri ale ţărei, a chibzuit, potrivit cu îndatoririle la care a supus-o pravila organică, să roage pe Înălţimea Voastră, în urma deslușirilor ce luase despre coprinderea jurnalului, ca să porunciţi a se desputernici, pe cit el nu se va fi aflind coglăsuitor cu legiuirile în fiinţă; precum şi a se desfiinţa tipăritele şi obştitele esemplare şi a se popri de a nu mai ţircula[2], pentru depărtarea lor de la temeiurile pravilei, pe care nu le-ar fi socotit că ar putea însemna cevaşi dacă nu le-ar fi recunoscut îmbrăcate cu caracter ofiţial.

Minele, unul din obşteştile folosuri ale ţărei

Acestea au fost, Prea Înălţate Doamne, cuvintele pentru care Adunarea a întins plecata sa rugăciune doveditoare a singurei dorinţi ca să vază prescrise chibzuirile atingătoare de exploataţia minelor înlăuntrul cercului articolilor 178 şi 179 a Regulamentului Organic, avînd supt vedere. osebit de alte consideraţii ce privea la măsurile cerute spre asigurarea venitului Statului, şi darea sorocului de duoisprezece ani, punt de căpetenie şi vrednic a se lua în băgare de seamă, nefiind nici cum coprins în pomenitele articole. Care soroc pentru ca să se dea de s-ar fi judecat folositor, trebuia ca o adăogire la pravilă să se aşeze după formele legiuite prin art. 55 a Regulamentului, spre a nu se împiedica altmintrelea nici sloboda dispoziţie a fiecăruia proprietar întru cele de bună voe tocmeli.

Nu nădăjduia însă Adunarea a priimi de la Înălţimea Voastră răspunsul prin care nu numai sentimentele sale se cunosc altele de cit cele adevă-

rate şi respectoase către Înalta Oblăduire, ci şi îndatoririle puse asupra ei prin articolile 54, 56 şi 57 se lasă neluate în băgare de seamă. Adunarea dar se mărgineşte şi acum întru a repeta plecata sa rugăciune, cerînd cu supunere cele cuprinse în raportul său cu No. 166.

Iar cît pentru ceea ce priveşte la viitorul ei, după cum bine aţi voit Înălţimea Voastră să îi adăogaţi însfirşit, ea mai întîi socoteşte de netăgăduit a vă încredinţa că nu uită nici va uita vreodată datoriile sale către Înalta Oblăduire; avînd după aceasta deplină mulţumire a se mîngîia de nădejdea că fiinţa şi locul ce înfăţişează stau supt suzeranitatea şi ocrotirea amindurora făcătoarelor de bine Prea Înalte Puteri.

No. 205, 1844 Fevruarie 29

Acest raport s-a priimit de Obşteasca Adunare după cele mai multe glasuri, potrivit cu § g. de la art. 48 din Regulament[3].

Prezidentul Obşteştei Adunări, Neofit, mitropolit Ungro-Vlahiei, Ioan Văcărescu, Const. Gr. Ghica, Dimitrie Hrisoscoleu, Constandin Suţu, Alexandru Ghica, Gr. Cantacuzino, Scarlat Gr. Ghica, I. Slătineanu, A. Cocorescu, N. A. Nicolescu, C. G. Filipescu, C. Filipescu, A. Racoviţă, I. Bălăceanu, Alecu Bujoreanu, C. N. Brăiloiu, C. Costescu.

■ „Analele Parlamentare ale României", tom. XIII. Partea I. *Obicinuita Obştească Adunare a Ţerei Româneşci ... 1844*. Bucuresci, 1902, p. 397—398 (Anexa No. 55. Litera E). — Publicată întîi de D. A. Sturdza, *Cestiunea Trandafilof. Episod din istoria modernă a României, 1843—1844*, în „Revista Nouă", I, 1888, Nr. 7, p. 248—249.

■ 1. O societate minieră din Rusia, reprezentată prin inginerul Al. Trandafilov, ceruse în martie 1843, şi obţinuse de la domnitorul Gh. Bibescu, în octombrie acelaşi an, concesiunea unor exploatări miniere şi saline în condiţii care ofereau perspectiva încălcării prevederilor constituţionale de inalienabilitate a solului ţării. 2. E vorba de propunerile-contract răspîndite de Trandafilov pe la diferiţi proprietari de terenuri metalifere sau saline, în contrazicere cu legiurile în fiinţă. 3. Drept urmare, pe ziua de 4 martie, Adunarea a fost dizolvată.

53

IOAN ELIADE RĂDULESCU, MĂCIAŞUL ŞI FLORILE[1]

Un Măciaş ghimpos, sălbatic
De prin locuri depărtate,
Noduros, rîios, iernatic,
Smuls de criveţe turbate,
Aruncat într-o Grădină,
Avuţită, roditoare,
Vrea să prinză rădăcină,
Între flori mirositoare.

Pir avea pe lingă sine
Buruiană blestemată
Ce se-ntinde-n mii de vine
Încleştată, înţesată
Şi tărîmu-nţeleneşte,
Îl usucă şi-l stirpeşte,
Stinge neamul d-orice floare,
Suge sucul din livede,

Fruct, legumă abia vede
Muncitorul cu sudoare.
Astea toţi le ştiu prea bine,
Dar Măciaşu-i mărăcine,
Ştiţi că nu e de vreo mană.
Speculă dar pentru sine
Să-şi dea nume cu *pomană*
(Căci la dînsul *suvenire*
Va să zică *pomenire*)
Zise dar că e de viţa
Trandafirilor faimoşi
Să se bucure leliţa
Şi flăcăii năzuroşi.
Îngimfat de-a lui mărime
Ca un semn de nobilime
Că se trage de la noadă,
Şi că simte, pătimeşte,
La folos *obştesc* gindeşte
Îşi puse şi-un *of* în coadă
Nodurosul Mărăcine
Şi crezu că-i stă prea bine.

Of! încoace, *of* încolo,
Of! Grădina răsuna;
Floricele curioase
Una p-alta se-ntreba;
— ,,Trandafir să fie, lele'' ?
— ,,Nu e trandafir, surato'';
— ,,Vai de noi, de floricele'' !
— ,,Ce-a mai fi de noi, cumnato'' !
— ,,E măciaş, lua-l-ar naiba'',
Viorelele strigară,
E semn rău, ca scaiul, sgaiba !
E sălbătăcie-n ţară''.
— ,,Surori bune, dumneavoastră
Nu vă temeţi, surăţele.
Rujii, noi din firea noastră
Şi noi facem floricele.
Sunt de-o lege-n astă ţară
De Domnul blagoslovită,
La spor mare vă invită
Viţa mea de din afară''.
— ,,Măi măciaşe, măi măciaşe,
Măi spioane, măi ploscaşe,
Dă-ne pace şi te cară,
Du-te dracului din ţară!
Eşti un proclet, mărăcine,
Nu ne-aduci tu vreun bine.
Pirul ăla e rea piază.
Unde-apucă de-ncuibează
Bagă nasul, sfredeleşte,
Sapă locul, găureşte.
Dă-ne pace şi te cară,
Du-te dracului din ţară'' !

Într-acestea iată vine
Grădinarul să aşeze
Binişor pe Mărăcine
Şi-ntre flori să-l încuibeze.
— ,,Nene, tată Grădinare,
Ia gindeşte-te mai bine
La primejdia cea mare
Ce-a să faci c-un mărăcine'' ?
Floricelele strigară
Şi fierbinte se rugară :
— ,,Ia astupă acea groapă,
Vin-mai bine de ne-adapă;
Dă la cioara pe Roşcatul
Că ai să ne tragi păcatul. . .''
— ,,N-auziţi, tacă-vă gura,''
Strigă Omul supărat.
,,Mie-mi trebuie răsura,
Voi nu ştiţi a ţine sfat.
E obrăznicie mare
Să-mi ziceţi curat ş-anume :
« Groap-astupă, Grădinare,
Dă la dracul pe Roşcatul !»
Mi-e ruşine şi de lume
Să-mi strigaţi că trag păcatul,
Cind eu iarna, toată vara,
Zi şi noapte asudez
Să v-adap, să vă lucrez
Cit m-a obosit povara.
Eu voesc obştescul bine
Şi-a grădinei avuţie;
Eu ştiu şi din mărăcine
Să scoţ flori cu măestrie.
Altoi-voiu eu Răsura
Tot cu roze franţozeşti,
Trandafiri împărăteşti,

Să vă tacă vouă gura".
— „Nene, tată Grădinare,
Vezi primejdia cea mare.
De-ar fi trandafir, tot merge,
Ci vedem ghimpoase verge,
Şi-acel *of* grozav din coadă
Ce cu trandafir se-noadă!...
Tot mai multe ştie satul:
E sentimental spurcatul
Şi-*of*tătura lui rău pute
C-om merge din bute-n bute.
Nu vezi pirul ce ne-aduce?
N-ar mai apuca s-apuce!
E o proastă buruiană
Şi se-ntinde pe poiană,
Se prăşeşte în grădină.
Ne stinge din rădăcină,
Ce-ţi veni cu avuţia?
Lasă-n colo măestria.
Corcitura, altoirea,
Că tot lucru-şi are firea;
Măciaşul e mărăcine
Ciomăgos şi plin de spine.
Floarea este iarăşi floare,
Ce dă spirt iar nu duhoare,
Pune-o-n pept. la cap, pe masă,
Mărăcini nu pune-n casă,
Vorba, ştii, de la părinţi.
Lacrime vărsăm fierbinţi,
Noi ştim rîvna înfocată,
Ştim sudoarea lăudată,
Preţuim ştiinţa mare,
Nene, tată Grădinare;
Ci Măciaşul e ispită.
E sămînţă de gîlceavă,
De dihonie cumplită:
Vai de noi şi de-a ta slavă!
Ţîpă-l peste gard afară,
Meargă dracului din ţară!"
— „Florilor, tăceţi acolo.
Că vă dau cu sapa-n cap;
Am făcut odată groapa
Şi-acum *cinstea* voi să-mi scap.
Ce-am făcut nu se desface;
Pîn-acum nu s-a mai dat
Grădinar să ceară sfat
De la flori — şi daţi-mi pace!"

Grădinarul ostenit
De atîta gîră multă,
Sapa, ia, nu mai ascultă
Şi s-apucă de sădit.
Cînd tot vîntul de apus
Face-o vijălie mare,
Un vîrtej rotează tare
Şi Măciaşul sboară sus.
Peste cap ţi-l învîrteşte,
Ameţit ţi-l răsuceşte
În bucăţi îl împărţeşte,
Şi la dracul ţi-l trînteşte...
Şi-n grădină pace bună
Grădinar cu flori adună:
Unul sudă şi lucrează
Alta cîmpul însmălţează.
Unul sapă şi pliveşte
Alta fructul însuteşte.

Grădinare, grădinare,
Vezi de pir a te feri
Că îţi face muncă mare;
Fugi de *of* cît vei trăi!
Florilor luaţi aminte,
Flori nevinovate fiţi;
Nu prea cereţi iar cuvinte,
Că nu-n toate nemeriţi!...

■ B.A.R, ms. rom. 3477, f. 181rv şi 182—183; ms. rom. 4076 (Arhiva Pencovici). Publicată în I. Eliade. *Poesii inedite*, Bucuresci, 1860, p. 57—63; Idem, *Satirele şi Fabulele lui ...*, Craiova, 1884. p. 270—275. Vezi D. A. Sturdza, *Cestiunea Trandafilof*, loc. cit.. p. 249—251; şi I. Heliade Rădulescu, *Opere*, t. I, Ediţie critică de D. Popovici, Bucureşti, 1939, p. 134—139; 558—560.

■ 1. Cu privire la larga circulaţie în manuscris a acestei poezii-pamflet, vezi doc. 82 (*N. Bălcescu, Privire asupra stării de faţă ...)*, p. 319.

TOŢI OAMENII SE NASC ŞI SÎNT SLOBOZI

54

M. KOGĂLNICEANU. DESROBIREA ŢIGANILOR*

Lucrările Obşteştii Adunări din sesia anului acestui, fără cît de puţină părtinire, prin importanţa lor pot zice că vor face epohă în istoria constituţiei şi a civilisaţiei noastre. Regularea averilor mănăstireşti. desfiinţarea dajdiei ce preoţii, diaconii şi dascălii plătia altor de cît Statului şi mai ales desrobirea ţiganilor mănăstireşti şi a celor a Ocîrmuirii. acărora slobozenie are a se declara în una din viitoarele seanţe, toate aceste sînt nişte reforme ce fac cinste atît guvernului ce le-au propus, cît şi camerii care le-au dat o întindere şi mai liberală; numai duhurile ruginite şi vrăjmaşe binelui ar putea să le tăgăduiască lauda ce li se cuvine.

Reforme ce fac cinste

Fără a intra în discutarea a tot ce este bun în cele dintei doă disposiţii legislative, care sînt de competenţia jurnalurilor politice, noi ca români. ca iubitori a omenirii. ca fii a veacului nostru, nu putem să ne oprim de a nu vorbi de a tria. adecă de ***disrobirea ţiganilor***. Un asemenea act din partea Ocîrmuirii noastre ne înalţă ţeara deopotrivă cu staturile cele mai civilisate în privirea principiului moralului şi a dreptăţii. În adevăr, precum Moldova încă la anul 1749 şi-au slobozit lăcuitorii, pînă atunce lipiţi pămîntului subt nume de ***vecini***. cînd Franţia la anul 1789 şi Germania la 1812 avea încă şerbi (serfs, Leibeigener) tot aşa şi acum patria noastră, desrobindu-şi ţiganii, sfinţeşte principiul că toţi oamenii se nasc şi sînt slobozi, în vreme cînd coloniile Franţiei şi multe staturi republicane a Unirii Americane de Nord gem de milioane de negri impilaţi, în vreme cînd robia încă, în adunările legislative a acestor ţări, numără atîţia partizani!

Dezrobirea ţiganilor. această măreaţă idee ...

Mulţămită dar şi de trii ori mulţămită fie domnitorului carele au avut această măreaţă idee: mulţămită şi de trii ori mulţămită fie miniştrilor carii au înfăţoşat-o Adunării legiuitoare: mulţămită şi de trii ori mulţămită fie deputaţilor carii au făcut-o lege. Cinste tutulor acelor care mîntuindu-ne ţeara de cea mai grozavă enormitate socială, de robie, ne înalţă atît de mult în principii; cinste fie şi bisericii ce astăzi nu mai are robi: ca acum se arată adevărata biserică a lui Hristos, carele au adus slobozenia pe pămînt. rostind că dinaintea sa nu sînt nici bogaţi. nici saraci. nici stăpîni, nici robi!

Cuprinsul măsurilor luate spre stîrpirea robiei merită cele mai mari laude pentru potrivirea şi înţălepciunea lor. Prin proiectul înfăţoşat Obşteştii Adunări şi încuviinţat în 31 ianuarie 1844, s-au statornicit ca toţi robii monastirilor. atît pămînteşti, cît şi străine, să fie slobozi pentru totdeauna şi să se bucure de aceleşi drituri ce sînt închizăşluite şi celorlalţi moldoveni de potriva lor, adecă acei aşăzaţi pe moşii, care se îndeletnicesc

Proiectul din 31 ian. 1844

cu lucrarea pămintului, să se puie în clasa lăcuitorilor birnici, ear acei cu meşteşuguri de prin tîrguri să se aşeze între negustorii patentari. Această pravilă a trebuit să tragă negreşit după sine şi desrobirea ţiganilor statului. De proiectul ce are a se înfăţoşa in curind Obşteştii Adunări pentru aceştii nu putem incă nimică rosti hotărît; tot ce putem însă zice cu siguranţie este că nu ne îndoim nici un minut că d.d. deputaţi, care s-au arătat aşa filantropi şi de drepţi pentru ţiganii mănăstireşti, ar putea fi mai puţin drepţi pentru ţiganii ocirmuirii, care în faptă şi pînă acuma era emancipaţi, avind aceleaşi îndatoriri şi dări ca şi lăcuitorii birnici.

şi adăogirea făcută de Obşteasca Adunare

Însă o măsură de căpitenie, căria nu pot să-i dau toată lauda cuvenită şi care este menită să lovească robia in rădăcină, este adăogirea făcută de către Obşteasca Adunare la proiectul din 31 ianuarie şi care hotărăşte ca sumile strinse din dările foştilor robi mănăstireşti să se păstreze îndeosebi în visterie şi să se întrebuinţeze spre răscumpărarea ţiganilor boiereşti. Această înţeleaptă dispoziţie şi pilda ce negreşit multe inimi nobile vor da-o prin desrobirea fără plată a ţiganilor lor, trebuie să ne dee nădejdea măgulitoare că în curind principiul fraternităţii tutulor oamenilor, cunoscut astăzi în teorie, se va pune şi în practică şi că acea zi frumoasă nu este departe în care Moldova va fi un pămint de slobozenie pe care picior de rob nu va călca; şi să dea Dumnezeu ca această zi fericită şi măreaţă, în care toată familia românească să se vadă una prin aceleşi drituri, să fie ziua de 6 april 1849. Nici cu un alt chip mai vrednic nu se poate serba iubileul hotărîrii obşteşti din 6 april 1749; desrobirea vecinilor s-ar serba prin desrobirea ţiganilor !!!

Fiind unul din cei întii moldoveni carele am chemat luarea-aminte filantropilor asupra ţiganilor*, cetitorul să binevoiască a-mi ierta ce i s-ar părea exagerat in cuvintele mele; bucuria însă că am văzut dorinţile mele implinite mă face entuziast, fără să vreu; şi ăst entuziasm nu este numai în mine. Toţi românii, toţi iubitorii de omenire, toţi partizanii ideilor nouă şi-au unit glasul spre a aplauda un act care dă slobozenia unui popor întreg. Tinerii mai ales au fost cei întîi a preţui facerile de bine acestui act vrednic de aducere-aminte. Împreună ei s-au grăbit a dovedi domnitorului simpatia şi recunoştinţa de care sînt pătrunşi pentru asemene filantropice măsuri; îndeosebi, fieştecare din viu grai sau în proză sau în poezie şi-au arătat simtimentele şi bucuria sa. Cele mai insemnate din poeziile făcute la acest prilej le împărtăşim cetitorilor noştri, siguri fiind că în ei vom găsi aceeaşi opinie care ne însuflă şi pe noi.

■ După „Foaia ştiinţifică şi literară" — („Propăşirea"), I, 1844, „Suplement ecstraordinar", nr. 5 din 6 februarie, p. 1—2. Republicată: M. Kogălniceanu, *Opere*, t. I. *Scrieri istorice*. Ediţie critică adnotată de Andrei Oţetea. Buc., 1946, p. 667—669; Pentru celelalte ediţii vezi Al. Zub, *op. cit.*, p. 34 (nr. 224).

■ * Vezi *Esquisse sur les Cigains*, par M. Kogalnicean, Berlin, 1837 [Nota lui *M.K.*].

EMANCIPAREA ŢIGANILOR MĂNĂSTIREŞTI ŞI AI STATULUI ÎN MOLDOVA

55

SAMUEL GARDNER, CONSULUL BRITANIC DE LA IAŞI, CĂTRE LORD ABERDEEN, MINISTRUL DE EXTERNE ENGLEZ

No. 1 Iaşi, Martie 1, 1844

Excelenţă,

Această foarte importantă măsură

Am onoarea să aduc la cunoştinţa Excelenţei Voastre emanciparea parţială a ţiganilor din Moldova. Această foarte importantă măsură este rezultatul unui mesaj al Principelui şi al Consiliului de Stat către Obştească Adunare şi eu sper din inimă că ea va fi urmată de dezrobirea integrală a acestei nefericite populaţii — peste o sută de mii, iar după unii publicişti, două sute cincizeci de mii. Potrivit unei declaraţii pe care mi-a făcut-o domnitorul prima cifră pare a fi cea corectă. Categoriile cari au fost eliberate consistă din o mie de familii robi ai statului şi un număr egal de robi ai domeniilor bisericeşti şi mănăstireşti.

Am amînat puţin transmiterea acestui raport către Excelenţa Voastră în speranţa de a vă fi putut aduce la cunoştinţă o măsură mai generală şi completă luată de Adunarea Obştească, potrivit asigurărilor pe care mi le dăduse domnitorul. Adunarea a lăsat să se înţeleagă că nu va extinde această eliberare, dar că va permite vînzarea celor rămaşi în robia boerilor, către stat, care va avea privilegiul de a fi singurul cumpărător. Valoarea medie a unui ţigan de rînd împreună cu familia sa se ridică la 7 pînă la 8 lire sterline. Darea anuală reclamată de guvern pentru fiecare ţigan adult de sex masculin, om eliberat, este de 10 şilingi sau un ducat imperial. Măsura poate fi în consecinţă privită ca avînd un caracter fiscal, dar e de nădăjduit că ea va ajunge să fie considerată mai mult ca expresie a bunelor intenţii faţă de cei în cauză.

Am onoarea . . .

Sam. Gardner

Am onoarea să includ o copie a publicaţiei.

Textul englez

Nr. 1 Jassy, March 1st 1844

My Lord,

I have the honor to communicate to your Lordship the partial emancipation of the Cigan or Gypsy population of Moldavia. This most important measure has been the result of a message from the Prince and Council of

State in the Assembly General and I fervently hope that it will be followed by the enfranchisment of the whole of this unfortunate population whose number exceed one hundred thousand and by some publicists are stated at two hundred and fifty thousand. The Hospodar mentioned the former amount to me as most correct. The classes which have been freed consist of one thousand families, vassals of the Government and an equal number attached as serfs to the domains of the churches and monasteries.

I have deferred my communication for a short time to Your Lordship in the expectation of being enabled to render it more satisfactory by announcing a more general and complete measure on the part of the Assembly which the Hospodar assured me was likely. The Assembly has given to understand will not extend the franchise, but will permit the sale of the remainder belonging to the Boyards to the Government who have the privilege of sole purchaser. The average value of the ordinary Cigan with his family is seven to eight pounds sterling. The annual toll tax which will be demanded by the Government for every adult male-Cigan, freedman, is ten shillings or one imperial ducat each. The measure may be regarded therefore as a fiscal one but it is hoped that it will be acknowledged more in its benevolent intention towards its objects.

I have the honor . . .

Sam Gardner

I have the honor to enclose copy of the publication

The Right Honorable
The Earl of Aberdeen

■ P.R.O. F.O. 78/567, f .1—3; Arh. St. Buc., microfilme Anglia, rola 15;

„PEDECILE CARE SE ARATĂ ÎN DRUMUL NEGUSTORIEI"

56

TRANSILVANIA. COMERCIU

Comerciul nostru are să caute spre Dunăre şi Mare

Avem ştiri sigure că Maiestatea Sa împăratul şi marele prinţ al nostru au bine voit a lua o deosebită priveghere asupra negoţului Transilvaniei. Patria noastră este econoamă de pămînt în cea mai mare parte ; agricultura însă numai acolo poate înflori unde neguţătoria e în stare a mişca produptele de la un loc la altul, a le trece şi a le întoarce, a le schimba şi a le vinde cu un chip ca totdeauna să resulteze o stare activă, iar nu pasivă din economiile şi speculaţiile noastre. Natura ne-a arătat cu degetul că comerciul nostru încă are să caute spre Dunăre, spre acest măreţ rîu al Panoniei şi al Daciei intregi, cum şi spre Marea Neagră şi de acolo în răsărit. Aceste interese, de la care atîrnă parte mare însuşi viitorul nos-

tru, noi niciodată nu-l vom pierde din vedere, iar monarhul nostru, bunul părinte a popoarălor sale, știe și preveni dorințele noastre. O poruncă circulară împărtășită și mai de curînd vămilor și plasei negustorești din aceste ținuturi țintitoare de a scoate la lumină adevărata stare a comerciului nostru, cum și toate relățiile cătră țările vecine, inlesnirile sau și pedecile care se arată în drumul negustoriei, credem că va avea doritul rezultat; pentru că deși unii se vor sili a ascunde adevărul, se vor afla însă alții o sută și o mie carii vor cuvînta intr-un glas și singur în interesul adevărului.

■ După „Gazeta de Transilvania", VII, 1844, nr. 25, 27 martie, p. 97. col. I—II.

PENTRU VREMI MAI BUNE ȘI EFTINE

57

ÎMPOTRIVA CANCELARULUI ÎMPERIULUI AUSTRIEI, PRINȚUL METTERNICH[1]

Tatăl nostru Metternich care ești în Viena, vie degrab o stăpinire mai bună; facă-să voia supușilor tăi precum in Ungaria așa și în Austria; dă-ne noă pine mai eftină; eartă-ne noă ocările și strigările noastre cele drepte, precum și noi ertăm împrumuturi necreștinești; nu ne duce în ispită prin banknoate ce nu să pot imita, ci ne izbăvește de tot răul prin adevărat argint, *Amin.*

Salut ție *Papier-Geld*[2]. Salutul tău este cu tine; tu ești blastamat între bani, blastamat este acel ce te-au aflat; roagă-te pentru noi în criza de față acum și în ceasul căderei noastre cei sigure, *Amin.*

Cred în prințul Metternich, preaputernicul regent a împărăteștii Curți a Austriei, și în Ceapka[3], burgmaistrul carele s-au întrupat din duhul cel rău și s-au născut în Bohemia. Prințule Metternich care pătimești supt Rothschild[4], Sophie[5] și Kolovrat, și carele spre a noastră părere de rău încă nu ești restignit, însă tu știi că vei fi îngropat însoțit de blestemul omenirei apăsate și trebue să mergi cu curaj la iad unde vei fi supt aripa dreaptă /a lui Satan, împăratul Austriei va veni să judece pe cei vii, iar nu pe cei morți. Credem într-un duh mai bun, într-o stăpinire mai bună, obștească potrivire a duhurilor, obștească împotrivire la orice apăsare, ertarea birurilor celor multe, și apoi vremi mai bune și eftine. *Amin.*

■ B.A.R., Arhiva D.A. Sturdza, II, ms. 65.

■ 1. Metternich, Clemens Wenzel Nepomuk Lothar, 1773—1859, cancelar al Austriei din 1821 president al Conferințelor ministeriale pentru afacerile externe, din 1826; a condus politica externă și internă a imperiului pînă la izbucnirea revoluției (13 martie 1848). 2. Bani de hîrtie. 3. Solomon Rothschild, mare bancher la Viena. 4. Ignaz Czapka, Freiherr v. Winstetten, a fost primarul Vienei din 1838 pînă la 15 martie 1848. 5. Sophia Frederika Dorothea Wilhelmina, arhiducesă de Austria, mama lui Francisc-Iosif. A exercitat o mare influență politică pe timpul domniei neputinciosului Ferdinand I (1835—1848), cumnatul său, și apoi la începutul domniei lui Francisc-Iosif. 6. Kolowrat-Liebsteinsky, Francisc Anton, conte, între 1826—1848 a condus finanțele Imperiului.

PLANURILE ŞI SPERANŢA ROMÂNILOR: UNIREA ÎNTR-O NAŢIUNE ŞI O ŢARĂ

58

WESSELÉNYI MIKLÓS, DESPRE ROMÂNISM

Cu privire la valahii noştri, interesul comun religios al lor şi solidaritatea dintre ei constituie centrul de întîlnire care uneşte şi sentimentul lor naţional. Această unire o fac şi mai strînsă suferinţele lor comune şi soarta lor comună de oprimaţi.

Românii, starea lor socială,

Nu vreau să rup vălul şi aşa fluturat de suspinul a sute de mii care acoperă, ascunzînd de ochii celor din afara patriei, starea de decădere a acestei categorii de oameni din Transilvania, apăsarea ei cu sarcini ce îi depăşesc puterile, trecînd dincolo de orice dreptate, şi soarta ei nesigură care atîrnă de bunul plac. Cel puţin de n-ar trece multă vreme pînă cînd fiii Transilvaniei vor roşi doar ca de o ruşine a trecutului pentru acele nedreptăţi menţinute şi aplicate o vreme atît de îndelungată.*

sentimentul lor religios şi naţional

Despre prezent atîta doar că nemulţumirea, neîmpăcarea, acest simţămînt care se transformă aproape în revendicare, s-a ridicat la un grad înalt; că simţămîntul lor, dezvoltat de un destin asemănător, pe lîngă ataşamentul

* Şi în ţara ungurească — durere! — mulţi sînt aceia pentru care Ardealul este tot aşa o „terra incognita" ca întreaga noastră patrie pentru străinătate. De aceea, ca nu cumva din cele spuse să-şi închipue cineva situaţia ţărănimii din Ardeal mai rea şi mai scandaloasă decît este, iată lămurirea următoare:

După ştergerea iobăgiei ereditare, stările ţării, declarînd în 1791 trebuinţa acesteia, au menţinut provizoriu punctele din normativele date de Maria Terezia. Acestea stabileau patru zile de lucru pe săptămînă pentru ţăran. Cantitatea aceasta extrem, de apăsătoare, treptat a fost redusă aproape pretutindeni.

Acum, ţăranul care are boi (în funcţie de condiţiile diverse ale regiunii şi de întinderea terenului, el deţine, de regulă, 8—24 jugăre de pămînt arabil şi 5—12 jugăre de islaz), slujeşte cu doi boi, pe alocuri două, pe alocuri trei zile, iar dacă are patru vite, o zi sau două.

Aşa-zişii pedeştri au pămînt mult mai puţin şi unii dintre ei, exceptînd locul de casă, n-au, am putea spune, nici o palmă de pămînt. Aceştia, potrivit diferitelor obiceiuri ale locului, şi în funcţie de pămîntul pe care îl au, prestează 1, 2, 3 zile pe săptămînă.

Strămutarea liberă există; dar cel ce se mută e obligat să aducă un altul în loc. Domnul de pămînt îl poate strămuta pe ţăran, dacă acesta plăteşte clădirea şi reparaţiile.

Pedeapsa corporală e interzisă în afara scaunului domenial, iar guvernul intervine adesea sancţionînd tratamentul aspru al nobililor; cu toate acestea, în această privinţă — în deosebi mai înainte — se făceau abuzuri multe, înfiorătoare.

Nenobilii n-au pînă acum dreptul la proprietate imobiliară, la purtarea unor procese, la funcţii mai mari decît secretariatul gubernial sau la dregătorii comitatense (saşii fac excepţie chiar şi de la aceste două puncte din urmă).

Actuala dietă a Transilvaniei a proclamat principii moderne privind determinarea acestora şi a lucrului public, precum şi participarea nobilimii la acestea; proiectele de legi îi fac cinste şi merită recunoscute.

la propria religie, se concentrează în sentimente naționale, mijlocind dezvoltarea și creșterea acestora. Acest fapt i-a făcut receptivi la tot ce se întîmplă sau se poate întîmpla în provinciile vecine locuite de valahi.

Atîtea motive au lucrat și atîtea s-au săvîrșit pentru ca populația noastră valahă să se înstrăineze și să se țină departe de noi. În schimb nu s-a făcut nimic pentru a o maghiariza ; nici pentru a o atrage spre noi și a o determina să se alăture intereselor noastre politice.

Mai ales prin școli populare și prin educație populară populația valahă ar fi putut fi și ar fi trebuit maghiarizată. Autoritățile n-au făcut nimic și chiar particular s-a făcut atit de puțin pentru această cauză, încit, ca o picătură într-un ocean, nici nu poate fi luat în seamă. Doar acum, în ultima vreme, guberniul a provocat autoritățile transilvane să promoveze educația poporului și s-o extindă cu deosebire la valahi, anume în interesul limbii noastre. Dee Cerul ca această măsură foarte înțeleaptă și cu adevărat părintească a guberniului să fie îmbrățișată de toate autoritățile, ca și de particulari cu tot zelul, și cît mai activ ; ceea ce — durere — pînă acum nu s-a prea văzut.

Populația română trebuie maghiarizată...

În schimb, episcopul unit Ioan Bob, abia de cîțiva ani răposat, a întemeiat fundații ce se ridică pînă la un milion de florini, destinate unor instituții de educație și învățămînt intr-un spirit curat valah, în care se înlătură și se exclude cu totul limba maghiară.

Cît privește regimentele grănicerești valahe din Transilvania și, după cîte știu, din patria maghiară, în toate școlile s-a introdus limba germană. Dacă acest lucru se făcea pentru limba maghiară și dacă aceia care acum cunosc în mare limba germană ar ști ungurește, cît de mare ar fi apropierea de naționalitatea noastră ! Dar așa, valahii aceia nu se făcură germani și nici că se vor face vreodată, iar spiritul în care au fost educați a avut ca urmare că la ura pe care o nutreau ca valahi față de noi, s-a adăugat și ura nemților împotriva maghiarilor.

În actuala epocă a naționalităților evoluate și pe cale de evoluare, spiritul înalt al sentimentului național a inspirat și neamurile și națiunile de origine și limbă valahă. Aceste neamuri, care își trag originea și limba, în mare parte, de la marea gintă a Romei, oricît de dejosite și umilite prin apăsare și stîrcire de-a lungul veacurilor, nu și-au uitat niciodată cu totul strălucita lor origine. Iar acum simt cu ardoare că un neam de aproape 7 milioane*, care își are o origine a sa, o limbă a sa, ba chiar aceleași datini și fel de a fi, și care locuiește o porțiune de pămînt a Europei, ce-i drept politicește împărțită în mai multe părți, dar geograficește unitară, mare ca întindere și înzestrată de natură cu cele mai mari bogății, poate avea viitor și se vede a fi chemat la existență națională.

Românii nu și-au uitat... strălucita lor origine

Un neam ca acesta poate avea un viitor

* În Valahia sînt aproximativ 2 000 000, în Moldova 1 200 000, în Basarabia 1 000 000, în Bucovina 500 000, în Transilvania 1 010 080, iar în Ungaria 1 085 000 de valahi. În total 6 795 000 de suflete.

Mari şi de perspectivă îi sînt proiectele

Au oare aceste neamuri într-adevăr un viitor, vor trăi ele oare, unite din punct de vedere naţional, o viaţă politică ? şi cînd ? Aceasta depinde de condiţiile îndoielnice ale Europei şi de atît de multe evenimente nesigure ; e un secret al viitorului. Această perspectivă însă, care nu poate fi numită nicidecum absurdă, prin dragoste de patrie şi zel naţional a devenit o speranţă sigură şi o dorinţă fierbinte ; şi sînt mari şi vizează departe proiectele ce şi le deapănă în faţa ochilor şi le cultivă în mod activ fiii Valahiei şi Moldovei ; dintre care o parte are cu mult mai multă cultură şi e pătrunsă mult mai mult de spiritul epocii mai noi decît o cred mulţi.

Legătura strînsă şi puternică între cele două Principate

Cele două Principate au şi acum o existenţă politică, care chiar dacă nu corespunde cerinţelor libertăţii politice şi bunăstării, au, din punct de vedere naţional, o viaţă deplină. Acolo nu există fricţiuni între naţiuni diferite, nu este amestecare de mai multe limbi, nici nu tinde una împotriva celeilalte. Limba lor maternă nu are a se lupta în viaţa publică cu o limbă moartă, nici cu o limbă vie, străină, ce ar putea deveni periculoasă în relaţiile sociale ; ei sînt în neîndoielnică şi sigură stăpînire a limbii lor. Aceasta şi unitatea religioasă constituie legătura strînsă şi puternică între ei.

O asemenea păstrare neştirbită a naţionalităţii lor se datoreşte faptului că sînt sub stăpînirea turcească, căreia nicicînd nu i-a fost în fire să stingă naţionalitatea şi să o contopească cu a sa — mai ales acolo unde există puternicul zid despărţitor al religiei.

Aceste două Principate au o constituţie politică în urma influenţei muscalului. Ceea ce arată că acel guvern — precum e politica pretutindeni şi totdeauna — nu se sfieşte a proteja la alte naţiuni şi în alte ţări, însă numai aparent şi temporar, ceea ce acasă prigoneşte şi-i este cel mai mare duşman, numai să aibă speranţa de a trage foloase din aceasta şi a-şi favoriza interesele. Astfel, ca să slăbească puterea şi influenţa turcească în cele două Principate, ca să le cîştige pentru sine şi să dea un exemplu ademenitor şi provinciilor turceşti locuite de slavi, calculînd bine sau rău, a mijlocit o constituţie, în credinţa că, aşa precum a dat-o, ca pe o păpuşă amăgitoare, tot aşa, după ce îşi va fi ajuns scopul prin ea, dacă va considera că se face prea mult uz de ea, o va putea lua înapoi şi o va putea sfărîma oricînd.

E adevărat, această constituţie în mai multe privinţe este numai umbra realităţii ; dar are acea parte bună, ca toate constituţiile de acest fel, chiar dacă sînt superficiale şi formale, anume că naţiunea nu numai că ia cunoştinţă de formele exterioare ale vieţii constituţionale şi se deprinde cu ele, dar, crescînd în conştiinţa că trăieşte o viaţă politică-cetăţenească, cunoaşterea inevitabilă a defectelor constituţiei nu o înstrăinează de ea, ci îi dezvoltă, îi maturizează dorinţa şi pofta de a le remedia. În acest sens, constituţiile din Valahia şi Moldova cel puţin au născut şi au maturizat în fiii lor dorinţa unei existenţe naţionale constituţionale.

Planurile şi speranţele lor sînt unirea în viitor, într-o naţiune şi o ţară, a tuturor populaţiilor valahe de origină şi limbă comună. Ei vor să contopească nu numai cele două Principate, ci pretenţiile lor se extind şi asupra numeroşilor locuitori valahi ai Bucovinei şi Basarabiei, adică asupra înseşi

acestor provincii, dintre care prima a fost ruptă de Moldova cu 50 de ani înainte, iar a doua numai în anul 1812. Dar la fel se întind pretențiile lor și asupra Transilvaniei și a părților Ungariei locuite de valahi. Aceste pretenții ei le întemeiază pe drepturile lor asupra moșiei de odinioară, a proprietății originare — nicicînd pierdute, ci numai îngrădite prin oprimare și uzurpare — și pe multe altele de acest fel. Chiar dacă, în parte, și mai ales cu privire la Ungaria și Transilvania, acestea nu au un temei care să reziste la proba istoriei, sînt prin natura lor tocmai cele mai potrivite pentru a ațîța dorințe din ce în ce mai mari și spre a naște însuflețire. Aceste pretenții, pe lîngă caracterul șubred, sau care nu pot sta în picioare prin temeiurile lor, sînt și mai șubrezite de nevolnicia politică prezentă, atît sub aspect spiritual cît și material, al revendicatorilor. Dar pînă cînd va fi și va rămîne astfel? asta e greu de prevăzut și de determinat. În orice caz, merită toată atenția și e de mare importanță împrejurarea că odată cu erumperea — care poate surveni mai curînd sau mai tîrziu, și poate nu peste multă vreme, sau poate este chiar iminentă — a popoarelor slave atît de numeroase, care aspiră la independență și se și pregătesc să-și realizeze această aspirație, și popoarele valahe vor da mîna cu slavii în același scop și împotriva acelorași, dar nu pe baza înrudirii de origine și limbă, ci pe aceea a aspirațiilor și soartei, iar în parte (fapt care trebuie luat în considerare cu deosebire) pe baza înrudirii religioase.

Planurile și speranțele lor, unirea tuturor părților locuite de români

Celor ce nu acordă nici o însemnătate tendințelor valahilor liberali care țintesc la o unire națională independentă și se străduie să ajungă la existență și însemnătate politică, sau acei care nu vor să vadă și să creadă că aceste tendințe valahe sînt în legătură strînsă cu mișcările slave, care au devenit atît de înfricoșătoare încît merg mînă în mînă pe aceleași căi secrete, ca și cînd ar merge pe un eventual drum deschis, celor ce, zic, nu vor să-și bată capul cu toate acestea, acelora li se arată o altă latură a acestui lucru — o latură care există cu toată certitudinea și care într-adevăr nu este mai puțin înfricoșătoare.

Strînsa legătură cu mișcările slavilor

În cazul cînd, colosul de la miazănoapte determinat fie de propriile scopuri și dorințe spre care își arată de atîta vreme și zi de zi înaintarea, fie de relațiile și evenimentele istorice universale, se va ridica pe față împotriva țării noastre și a casei noastre domnitoare, sau împotriva imperiului austriac, atunci mulțimea cea mare a valahilor, ei care simt atîta atracție către „imperatu nostro" (imperator noster) și-l văd cap al religiei lor, pe care o socotesc sau o simt a fi oprimată — cît de ușor ar putea fi ridicați, și ar fi cu siguranță împotriva noastră, în care ar vedea numai pe apăsătorii lor, pe tiranii lor și pe unii ce le sînt cu totul străini atît prin origine și limbă, cît și prin credință și religie.

Sentimentul național al acestor două neamuri, pe de o parte, poziția și soarta lor, precum și strînsa legătură și înrudire ce o au cu slavii prin religie, pe de altă parte — mărește și mai mult acea primejdie ce poartă în pîntecele ei pe monștrii atît ai absolutismului, cît și ai revoluției și care,

Primejdia absolutismului și a revoluției

izvorîtă din două surse contrarii, dar curgînd spre acelaşi ţel, a ajuns aproape un torent cu o revărsare puternică şi nimicitoare.

Acest slavism, care săpînd pe sub atîtea ţări, s-a lăţit şi s-a întins peste Europa, este cel ce ne ameninţă patria şi naţiunea cu pericol de moarte — mai mult ca pe oricare altă ţară. Este pericolul a cărui apropiere înfricoşătoare desface legăturile pietrificatoare ale morţii şi, insuflînd viaţă celui mort politiceşte, îl face să strige iarăşi şi iarăşi : „Patria mea, naţiunea mea, este vorba de existenţa sau inexistenţa ta ; trezeşte-te şi acţionează, sau vei pieri !"

O, de ar răsuna această strigare cu puterea trîmbiţelor judecăţii de apoi, care zguduie pămîntul din străfundurile sale, şi de ar pătrunde în urechile maghiarului de orice stare, vîrstă, sex, situaţie şi culoare !

Textul maghiar

Oláhainkra nézve, ezen vallásos közérdekök, s együtt-tartásuk azon gyűlpont, mellyben nemzeti érzetök is egyesűl. Ezen egyesűlést közös szenvedésök, s közösen elnyomott sorsuk még tömöttebbé teszi.

Nem akarom, azon úgy is százezrek sóhaja által lebegtetett fátyolt szétszakítani, melly e néposztálynak Erdélybeni sorvasztó helyzetét, erején s minden helyességen túli teher alatti görnyedését, s önkénytől függő bizonytalan sorsát, azon honon-kivűliek szeme elől rejtve fedi. Bár nem sokára, csak mint múltnak szégyenéért kelljen Erdély fiainak, azon olly sok időn keresztűl létbentartott s gyakorlott helytelenségért pirulni *.

* Magyarhonban is — fájdalom ! — számosan vannak, kik előtt Erdély épen olly „terra incognita", mint a külföld előtt egész honunk. Ezért, nehogy a mondottakból Erdély földnépe helyzetét, valaki még roszabbnak s botrányosabbnak képzelje mint a millyen, — következő felvilágosítást :

Az örökös jobbágyság eltörlése után, az ország rendei 1791 ben jogszerű úrbér behozatala szükségét kimondván, s annak kidolgozásával választmányt bizván meg : ideiglenesen meghagyták a M. Terézia által kibocsátott szabályozó pontokat. Ezek a paraszt szolgálatiát betenkinti négy napra batározzák. — E nagyon terbelő mennyiség, lassankint majd mindenütt kevesebbre szállott.

Most ökrös paraszt (ki környék s kiterjedés különböző viszonyaihoz képest, rendszerint 8—24 bold szántóföldet, s 5—12 bold kaszálót bir) két ökörrel helyenkint két, helyenkint három, négy marbával pedig egy vagy két napot szolgál.

Az — úgy nevezett — gyalogosoknak sokkal kevesebb földjük van : s némelly közülök, belső telken, kivűl — mondhatni — egy talpalattnyit sem bír. Ezek, belybeli különböző szokás s birtokuk szerint, 1, —2, —3 napot szolgálnak hetenkint.

Szabad költözés létezik ; de az elköltöző mást tartozik maga helyébe állitani. Földesúr urbéresét — épitménye s javitásai megfizetése mellett — elmozdíthatja.

Uriszéken — kivüli testi büntetés tiltatik : s a kormány gyakran lép fel, földesúri kemény bánásmódot büntető ; de mégis e részben — kivált ez előtt — számos és borzasztó visszaélések történtek.

Fekvő javak birbatási, — saját névbeni pörölhetési s kormányszéki titoknokságon felüli vagy megyei hivatal-viselési joggal, nem-nemes (a szászokat az utóbbi két tárgyra nézve is kivévén) még eddig, nem bír. Erdély jelen országgyűlése, ezeket, s a közmunkák megbatározását, és a nemességnek abban is részesülését illetőleg, korszerű elveket mondott ki ; s törvényjavaslatai becsületére válnak, s hálát érdemlők.

A jelenről csak annyit : miszerint elégedetlenség, békétlenség, s ennek már követeléssé való érzete magas fokra hágott : és hogy egyenlő sors által kifejtett egyenlő érzetök, vallásukhozi ragaszkodásuk mellett, nemzeti érzetekben pontosul, annak kifejlését s öregbedését eszközölvén.—Fogékonnyá tette ez őket mind arra, mi az oláhlakta szomszéd tartományokban történik, vagy történhetik.

Ennyi ok munkált, s ennyi követtetett el arra, hogy oláh népességünk tőlünk elidegenüljön, s távol tartassék. Ellenben sem nemzetileg velünki egyesítésökre, vagy is, magyarításukra ; sem hozzánki édesitésökre, s polgári érdekeinkhezi csatlásukra semmi sem tétetett.

Népiskolák s népnevelés által lehett s kellett volna leginkább, az oláh népességet magyarítani. Törvényhatóságok semmit, s egyesek is olly kevesen tettek ez ügyben valamit, mi, mint csepp viztömegben, nem is számható. Csak most utóbbi időben szólította fel a kormány Erdély törvényhatóságait, a népnevelés előmozdítására, s nevezetesen annak az oláhokra, még pedig nyelvünk érdekébeni kiterjesztésére. Adja az Ég miszerint kormányunk ezen igen bölcs s valóban atyai intézkedését, minden törvényhatóságok, s egyének, tettre kész teljes buzgalommal fogadják ; mi — fájdalom ! — eddig még nem igen történt.

Másfelől csak a néhány évek előtt elhunyt egyesült oláh püspök Bab János, egy millió frtra rugó alapítványokat tett, tiszta oláh szellembeni —, s a magyar nyelvet egészen elmellőző s kizáró nevelő s tanitó intézetekre.

Az erdélyi s — a mennyire tudom — a magyarhoni szélbeli oláh-ezredeknél pedig, minden iskolában a német nyelv hozatott be. Ha ez tétetett volna a magyar nyelvre nézve, s a helyett, hogy most azok nagyára már tudnak németül, magyarul tudnának : mi nagy közeledés lenne ez nemzetiségünkhöz. Igy pedig németekké azon oláhok nem lettek, és soha sem is lesznek ; de lett a szellemnek, miben neveltettek, azon következése : miszerint azon gyülölséghez, mit oláh létöknél fogva irántunk táplálnak, a németeknek magyarok elleni gyülölsége is hozzá adatott.

A fejlődött s fejlődő nemzetiségek jelen korszakában, nemzeti érzetnek magasztos szelleme, az oláh származatú s nyelvű néptörzsököket s nemzeteket is ihlette. E néptörzsök, melly származatát s nyelvét — nagyrészint — Róma nagy nemzetétől vette, e dicső eredetét — elnyomás s mecsevészés által bár mennyire aljasodott, s aláztatott is le — idők hosszu során keresztül, teljesen soha sem feledte, de most buzgón érezi, hogy egy közel 7 millióból * álló néptörzsöknek, melly saját származatú, saját nyelvű, sőt egyenlő jellemmel s szokásokkal biró, s melly Europának politicailag ugyan több részekre osztott, de földabroszilag egybefüggő s nagy — kiterjedésű, és a természettől egyik leggazdagabban ellátott földdarabját lakja : lehet jövendője, s nemzeti létre látszik meghivatva lenni.

* Oláhországban van mintegy 2.000.000, Moldvában 1,200.000, Bessarábiában 1.000.000, Bukovinában 500.000, Erdélyben 10.10.080, Magyarországban 1,085.000 oláh. Összesen 6.795.000 fő.

Van e e népeknek valóban jövendőjök, fognak e nemzetileg egyesülve polgári életet élni, és mikor : Europa kétes viszonyaitól, s olly sok bizonytalan eseményektől függvén, — a jövendő homálya borítja. De ezen képtelennek épen nem nevezhető kilátás, honszeretet s nemzeti buzgalom által, biztos reménnyé s hév vágyá lett; s nagyok és messzevágók azon tervek, mellyeket szemök előtt forgatnak, s munkásan érlelnek Oláhország s Moldva fiai; kiknek egy része közt sokkal több míveltség létezik, s kiket az ujabb kor szelleme sokkal inkább meghatott, mint azt sokan gondolják.

A két fejedelemség most is bír polgári léttel, melly ha a polgári szabadság s jólét kellékeinek meg nem felel is, de nemzetiség tekintetében teljes élettel bír. Nincs ott különböző nemzetek közti surlódás, nincs többféle ajkok zavara, s egymás — elleni törekvése; anyai nyelvöknek sem a közdolgok folytában holttal, sem a társas életben veszélyessé válható élő idegen nyelvvel küzdeni nem kell; annak kétségbe-nem-hozott s biztos birtokában vannak. Ez, s vallási egység szoros és erős kötelék közöttök.

Nemzetiségők illy sértetlen birtokát, a török hatalom alatt létöknek köszönik; mellynek nemzetiség eltörlése, s a magáévali összeolvasztása — kivált hol a vallás hatalmas közfala létezik — soha sem volt természetében.

E két fejedelemség, polgári alkotmányát muszka befolyás következtében bírja. Mi példája annak, hogy azon kormány, —valamint politica mindenütt és mindig — nem idegen más nemzeteknél s más országokban azt pártolni — de csak tetszőleg s darabig, — mit honn leginkább üldöz s minek legnagyobb ellensége : csakhogy abból hasznát reménylje, s azzal érdekeit mozditsa elő. Igy, hogy a török hatalmat s befolyást a két fejedelemségben gyengítse : hogy azokat magának megnyerje, s hogy a szlávlakta török-tartományoknak is kecsegtető példát mutasson : — jól vagy rosszul számítva — constitutiót eszközlött : azon hiedelemben, hogy valamint azt édesgető bábkint adta, úgy, miután azzal czélt ért, ha annak használatát megsokallja, akármikor elveheti, s széttörheti.

Ezen polgári alkotmány, igaz : sok tekintetbem csak árnyéka a valóságnak; de meg van azon jó oldala, mi minden illyen, ha csak felületes s külszínű constitutióknak : hogy t.i. a nemzet, a constitutionalis lét külső formáival mind megismerkedik, s megszokja azokat : mind pedig a polgári lét birtokának öntudatában nővén fel, az alkotmány hiányai okvetlen megismerése, nem attól idegeníti el, csak azoknak orvoslása óhajtását s megkivánását fejti ki, s érleli. E szerint az oláhországi s moldvai polgári alkotmányok, legalább nemzeti alkotmányos lét vágyát szülték s érlelték honfiaikban.

Ezeknek terveik s reményök : minden rokonszármazatú s nyelvű oláh népeknek, egy nemzetté s országgá leendő egyesítése. Nem csak a két fejedelemséget akarják összeolvasztani, hanem követelésök kiterjed Bukovina s Besszarábia nagyszámú oláh lakosaira, vagyis magokra ezen tartományokra, mellyek közül az első mintegy 50 év előtt, a második pedig csak 1812-ben szakasztatott el Moldvától. De szintúgy terjed ki követelésök Erdélyre, s Magyarhon oláh — lakta részeire. Ezen követeléseiket hajdani

birtok, eredeti tulajdonosság, el nem veszített hanem csak elnyomás és bitorlás által eltartóztatott jogukra, s több e félékre alapitják. Ezek, ha részint s jelesen Magyarhon — s Erdélyre nézve történeti tekintetben próbát — kiálló alaposśággal nem birnak is; de épen olly természetűek, mellyek mind inkább öregbülő vágyok gerjesztésére, s lelkesedés szülésére legalkalmasabbak. Ezen követeléseket alapjaik gyenge vagy meg — nem — állható voltánál inkább gyengíti, a követelők jelen polgári súlytalan, s mind szellemi mind anyagi tekintetbeni ügyefogyottságuk. De hogy meddig lesz és marad ez így, azt előre látni, vagy elhatározni bajos. Minden esetre komoly figyelmet érdemlő, s nagy fontosságú körülmény : hogy a nemzeti függetlenségre törekvő s törekvésöket már létesíteni készülő szláv roppant számú népek, — elébb vagy utóbb, és lehet, miszerint épen nem olly sok idő mulva történendő, vagy talán épen küszöbön álló — kitörése alkalmával, az oláh népek is, amazokkal nem származat — és nyelv —, hanem törekvés és sorsszülte, részint pedig (és ez nagyon tekintetbe veendő) vallásos rokonság következtében, amazokkal ugyanazon czélra s ugyanazok ellen bizonnyal kezet fogandanak.

Ki előtt a független nemzetiségre egybeforrni, s polgári létre s jelentőségre kapni igyekező, oláh szabadszellemüeknek törekvése fontossággal birónak nem tetszik; vagy kik látni vagy hinni nem akarják, miszerint ezen oláh törekvések, a szláv már annyira ijesztővé vált mozgalmakkal szoros egybekötésben vannak, s azzal karöltve teszik titkos lépéseiket, szintúgy, mint tennék netaláni nyilvános felléptöket : — kik — mondom — mind ezekkel törődni nem akarnak : azokra nézve e képnek egy hasonlóan tagadhatlanul létező, s valóban nem kevésbbé borzasztó oldala nyílik meg.

Ha az északi colossust, akár saját czéljai s vágyai, mellyek felé intézett folytoni haladását olly régóta, s naponkint bizonyitja ; akár pedig világtörténeti viszonyok s események, honunk s uralkodó házunk — vagy az austriai birodalom ellen, mint nyilvános ellenséget lépetik fel : a hozzá, az „Imperatu nostro"-hoz (imperator noster) annyíra szító, s benne elnyomva vélt vagy érzett vallásuknak fejét tekintő oláh nagy tömeg, mi könnyen lehetne s lenne bizonnyal feltámasztva ellenünk ; kikben ők csak elnyomóikat, zsarnokjaikat, s mind származásra, mind nyelvre, mind hitökre, s vallásukra nézve, maguktól egészen idegeneket látnak.

E két néptörzsöknek részint nemzetisége érzete, részint helyzete és sorsa, nemkülönben vallása által a szlávokkali szoros egybeköttetése s rokonsága még nagyobbá teszi azon veszélyt, melly mind az absolutismus mind a forradalom szörnyeit hordja méhében ; s melly két ellenkező kútfőből eredő, de ugyan azon egy czélra folyó, már-már hatalmas és romboló árt okozandó folyammá vált.

Europán annyi országokat aláásva elterjedt s végig folyt ezen slavismus az, mi hazánkat s nemzetünket végveszélylyel fenyegeti; inkább, mint akármelly más országot. Ez azon veszély, mellynek rémitő közeledése a halál dermesztő kötelékeit megoldotta, s a polgári elhunytba életet fuvall-

ván, ujra meg ujra kiáltatja fel: „Hazám, nemzetem, léted vagy nem — léted kérdése forog fen: — ébredj és tegyél, — vagy veszni fogsz!"

Oh bár a földet sarkaiban megrázó vègitèleti trombita erejével harsogna e felkiáltás, minden kar-, kor-, nem-, s helyzetbeli, s minden szinezetű magyar fülébe!

■ *Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében*. B. Wesselényi Miklóstól (Apel în chestiunea naționalității maghiară și slavă). Lipcsében, 1843, p. 86—97. Fragment. —O altă versiune a traducerii la A. Papiu Ilarianu, *Istori'a Romaniloru din Daci'a superiore*, vol. II, Viena, 1852, p. 267—272 (Documente, anexa I).

59

SPIRITUL SECOLULUI: „PENTRU UNIRE NAȚIONALĂ PUTERNICĂ..."

G. BARIȚIU, NAȚIONALITATE

Unire națională, frumoasa deviză

Popoarăle Europei apusene, de la o vreme încoace, se simt insuflate de un prea frumos duh, care le face mare cinste; fiecare din acelea se luptă pentru unire națională puternică, întru a cărei desfășurare se întemeiază tăria și puterea poporului și a patriei, cum și vaza și cumpănirea ei politică. U n i r e n a ț i o n a l ă este frumoasa deviză ce răsună din toate părțile și deșteaptă duhurile cu putere multă. Popoarăle Europei pricep și cunosc cum că tăria și puterea unui popor, vaza sa, politica sa cumpănire, nădejdile sale, prezentul și viitorul său zac în unirea națională; ele pricepură că numai n a ț i o n a l i t a t e a e în stare a încheia legătuințe care dăinuie mai îndelungat ca oricare alte alianțe politice sau împestrițate cu trăsuri religioase, alianțe pe care nici o silă rea și nici o pretensie străină și nedreaptă nu le poate sparge, alianțe care în timp de pace lucrează mai puternic decît oricare alte așezăminte umanioare, prin stîrpirea de prejudețe, prin învierea iubirii frățești și prin întărirea simțului moral; iar la amenințare de vreun război insuflă pe întreaga nație pentru apărarea libertăței și a neatîrnărei sale.

Unirea și unimea națională sînt bunuri mari

Armatele cele număroase, care și în cea mai adîncă pace se țin supt steaguri, căşună cheltuieli mari și răpesc mii de mîni de la industrie; și, totuși, armatele acestea, înșirate de-a lungul și de-a latul Europei cu pușca la braț, nu dau nici o chezășie sigură asupra streinei incursii și pentru desfășurarea și întemeierea libertăței înlăuntru, precum dovediră aceasta mai de aproape cei 40 ani din urmă. Din contră, unirea și unimea națională sînt bunuri mari, importante și însuflețitoare, care nu cer mai mult decît voința tare de a fi și a rămîne un singur popor: domnitoriul, aristocratul, preotul, ostașul, plugariul, meseriașul, bărbatul, femeia, bătrînul, junele, pruncul, toți naționali, toți frați vorbitori ai u n e i l i m b i păstrate de străbuni

şi veacuri, toţi fii ai unui popor păzitor de legile morale, înflăcărat de libertatea patriei, iubitor al semenului său, suferitor al streinului pînă unde sufere independenţa naţională.

Fie ca năzuinţa aceasta a celor mai deştepte popoare să dea pildă bună şi bine înţeleasă unui popor care prea îndelungat zăcu în apatie şi într-o fatală nemişcare, abia dînd uneori cîte un semn de viaţă şi simţire. Iubiţi-vă şi apăraţi-vă unul pe altul, cunoaşteţi că sînteţi fraţi, şi aceasta e naţionalitatea.

■ După „Foaie pentru minte", VII, 1844, nr. 51, 18 decembrie, p. 399—400. Publicată şi în G. Bariţ, *Scrieri social-politice alese*, *Studiu şi antologie* de V. Chereştiu, C. Mureşan, G. Em. Marica, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 85—86.

1844–1845
Eftimie Murgu și Banatul...

„ACUMA VREM ȘI NOI A FI ÎN ȚARA NOASTRĂ"

60

VASILIE BOJINCĂ, DIN GÎRLIȘTE, CĂTRE E. MURGU, LA LUGOJ

Amițe Domnule Murgu!

Eu, din partea me, cît am putut am făcut, precum vei vedea pre *răcurs* peceturile Săcaș, Jurjova, Gorbca, Gherleșce și Docnecea. Și așa l-am predat bătrânului învățetor din Câlnic; dară și la Oravița am fost și am dat una formă de răcurs la învățătoriul Oraviții; și la cine va ave încredere și nădejde de-a putea pone pecetea comunitâții să-i arete și să-i descopere taina și cererea noastră. Și m-au făgăduit că va face și mai cu alții. Și așa pînă Sâmbăta viitoare.

Iară Vidovici, fișcalul din Oravița, m-au spus că s-au întîlnit cu Domnia Ta; și-m zisă, în Oravița în drum, că dă fitea [1] zicem noi de *sîrbi* ce zicem, că pînă îi lume a noastră n-o fi și că dă ce nu-ți cauți Domneata o slujbă? Eu i-am spus: Domnule, ba d-or [2] o fi, că noi destul am dormit și-am îngrășat sîrbi și i-am făcut domni. *Acuma vrem și noi a fi în țara noastră.* Și despre Domnia Ta i-am zis că singur ți-i porta grija, nu alții. Dar el zise că românii trebue legați la jug. Eu i-am zis: Dar bodge[3] multe rup jugul și mare pradă fac, dacă scapă odată din legătură. Apoi o plecat.

Alta eu mă rog, cum am și mai zis, despre partea ungurilor nimica a vorbi; ci noi, românii, întru cele ce or fi de lipsă vom fi frați.

Așa mă rog scrie-mi, pleci curînd în sus o mai zăbovești la Lugoj?

Și prota Ivașcovici tare se vaită că-l vor tunde rău, unde n-o făcut pacea întră noi; și că eu m-am dus cu Domnia Ta la Ciclova, nu cu el; și zice că de Damaschin tare-i rușine, căci nu s-o făcut pren el aceste; dară eu cătră toți spun: Să miră cum ai putut Domnia Ta face pacea; și să știi că acuma e bine. Nora ascultă toate în veselie. Em am fost la cuscri, la Ciclova și ne-am împăcat, și-ți mulțămesc.

Caută, Domnule, să poți ajunge ce dorim toți, că toți să bucură.

Și despre ce o fi de lipsă să-mi mai scrii; și de va vrea vorbi cu domnul vițișpanul pentru a scrie lui Covaci, fibirăului Oraviții, poți dela toate comunitățile dobîndi pecetul, fiindcă acolo tare să tem a face ceva fără de știrea lui fibirău.

Sărutându-te toată famelia cășii mele rămânem, în Gherleșce, ai Domnii Tale cei mai buni voitori de bine.

Bojincă Vasilie învățetor

31 Octomvrie 1844

[Adresa :] De bun niam născutului Domnului agent Murgu . . . la Lugoj.

■ După G. Bogdan-Duică, *Eftimie Murgu*, București, 1937, p. 122—123.

■ 1. În zadar; 2. Doară, poate. 3. Sic!

„PENTRU EMANCIPAREA NAȚIONALITĂȚII ROMÂNILOR"

61

I.

INTEROGATORIUL LUAT — LA 30 OCTOMBRIE 1845 — LUI MURGU EFTIMIE, ARESTAT DE ONOR COMITATUL CARAȘULUI ȘI TRIMIS LA PESTA PENTRU ÎNCERCAREA DE A RĂZVRĂTI POPORUL VALAH

1. *Cum te numești?*
   Murgu Eftimie, profesor de drept, sînt avocat din Ungaria, m-am născut în localitatea de graniță Rudăria, în prezent locuiesc în București.
2. *Cum ai ajuns la București și ce faci acolo?*
   Am funcționat la Iași, unde am predat Filosofia timp de doi ani. Apoi, am trecut la București, unde îmi duceam existența ca avocat.
3. *Cînd te-ai întors în Ungaria și de ce?*
   În anul 1841 am fost rechemat în regiunea de graniță, de ce? nu știu.
4. *Ar fi mai bine dacă ai mărturisi adevărat de ce ești expulzat din București?*
   Agentul austriac din București, Timoni, m-a acuzat că am luat parte la complotul de la București, dar n-a putut-o dovedi; — la Caransebeș însă am înțeles că am fost rechemat de acolo.
5. *Deci, de ce ai fost reținut la Caransebeș?*
   Numai pentru că agentul din București mi-a adus o acuzație falsă.
6. *Cum ai scăpat de la Caransebeș?*
   Eu doream să merg la Pesta, dar autoritățile grănicerești m-au transpus la Caraș.
7. *Ce s-a întîmplat cu dumneata la Lugoj?*
   Acolo am fost arestat, o vreme, apoi mi-au spus „poți să pleci" și m-au lăsat liber.
8. *Cînd ai fost eliberat din arestul de la Lugoj?*
   În luna decembrie 1841.

9. *De atunci, unde ai avut domiciliu?*
Cîteva luni, am fost la mama mea, la Caransebeş; apoi am plecat la Viena, unde m-am apărat în legătură cu chestiunea de la Bucureşti, pentru ca să mă pot întoarce acolo.

10. *Dar acum de ce eşti arestat?*
Nu pot şti aceasta.

11. *S-a dovedit că ai căutat să răzvrăteşti poporul valah, nu numai împotriva moşierilor, ci şi a autorităţilor legale.*
Eu sînt un străin în Caraş, am fost acolo numai în trecere şi n-am participat deloc la răzvrătire; şi nici n-am auzit să fi avut loc undeva vreo revoltă.

Scrierile lui Murgu: *(A). A sosit vremea*

12. *Cine a redactat scrierea aceasta care începe aşa* : *„Die Zeiten sind bereits herangerückt"?* [„A sosit vremea..."] *(A)*[1]
Aceasta a fost redactată de un tînăr francez, pe nume Chatobriand ori Chatogiron. L-am întîlnit la Viena. El spunea că a primit-o de la cineva, şi m-a întrebat, oare aşa stau lucrurile în Banat şi în regiunile grănicereşti?

13. *Acestea sînt scorneli de prisos, căci scrierile dumitale dovedesc contrariul.*
Documentul original în franţuzeşte l-am primit de la francezul pomenit şi l-am tradus liber, adăugînd ici-colo cîte ceva.

14. *Aici e vorba de lucruri pe care numai un localnic le poate şti, deci un francez nu putea redacta aşa ceva.*
Francezul spunea că a cules date de la un oarecare Valian, pe care eu nu-l cunosc.

15. *Cu ce scop ai tradus dumneata textul acesta în germană?*
Numai pro privato usu.

16. *Ai comunicat cuiva scrierea aceasta?*
Nimănui.

(B). „Continuitatea politică şi epidemiştii...

17. *Iată o altă scriere cu titlul* : *„Das Politische Continuum, und die Epidemisten", — pe aceasta cine a redactat-o? (B)*[2]
Aceasta am cules-o eu însumi, din diferite izvoare.

18. *De ce e scrisă şi aceasta în limba germană, ce intenţii aveai cu ea?*
Am vrut să ofer, pe această cale, date cu privire la politica externă; şi am mai vrut să le comunic altor oameni învăţaţi, ca pe o părere a mea personală.

19. *Cui i-ai comunicat, deci, această scriere?*
Pînă acum nimănui, deoarece nu e încă terminată.

20. *Prin acest document, dumneata ai căutat să răzvrăteşti pe valahii din comitatele Banatului, afirmînd că aici nobilimea nu exis a în vechime şi că*

proprietatea pămîntului era în întregime a populației valahe ; — că drepturile acestea le-au recunoscut și turcii, le-a menținut și guvernul Austriei și numai după ce Austria a cedat Ungariei regiunea Banatului, străinii au început să știrbească aceste drepturi cu ajutorul baionetelor și să uzurpe drepturile băștinașilor ; — spui mai departe că nemeșii din Banat ar fi tîlhari, care sub pretexte anume căutate storc cît pot ; — comitatul l-ai numit centrala tîlharilor, iar tezaureria comitatensă, tezaureria tîlharilor.

Constituția maghiară ai declarat-o constituție a tîlharilor, și anarhie, sub oblăduirea căreia dreptatea e numai de partea celui ce poate să plătească ; cel mai mare hoț și escroc este socotit om cinstit, de îndată ce are bani.

Procedura penală se aplică numai aceluia care nu aparține bandei jefuitoare și îndrăznește să se amestece în drepturile ei de a jefui ; sau cuiva care este socotit bogat, căci în acest caz e arestat din motive născocite și ținut pînă se răscumpără cu bani.

Dieta țării este numită adunarea nebunilor care nu poate aduce legi pentru cei din Banat, pentru că aceștia nu și-au încredințat dreptul de legiferare nobililor ce ființează datorită legii pumnului și care, fiind în afara legii (Vogelfrei), *sînt necontenit urmăriți de popor, ba cîte odată chiar bătuți și omorîți.*

La pagina 39, se spune că valahii îi recunosc numai pe cneji, sfatul țării și conducerea țării de la Timișoara de sub autoritatea principelui eligibil [al Banatului], adică a banului ; adăugîndu-se că la alegerea slujbașilor fiecare comună trebuie să aibă dreptul să-și spună cuvîntul.

Din toate acestea reiese clar că dumneata ai dorit să ridici poporul valah împotriva regimului în vigoare și să rupi de Ungaria comitatele Banatului, împreună cu regiunile grănicerești.

Ce poți să spui în apărare, împotriva acestora ?

Răspunsul meu este că toate acestea nu sînt cuprinse acolo.

(Iar după ce i-au fost citite din lucrare pasagiile menționate, a spus că el le-a copiat din alte izvoare și că printre scrierile lui se află notate aceste izvoare).

21. *Printre scrierile dumitale nu s-au găsit nici un fel de izvoare, deci toate sînt numai scorneli.*

Nu știu cine mi-a luat aceste scrieri și cum au ajuns aici. Poate fi la mijloc și o înșelăciune, pentru că s-a putut face și o adăugire. Aceste scrieri mi-au fost luate fără nici o cautelă.

22. *Această lucrare este trecută și în inventarul pe care dumneata l-ai semnat.*

Lucrările mi-au fost înșirate numai numeric.

23. *În lucrare nu apare un scris străin, deci obiecția cade.*

(După ce i s-a arătat deținutului lucrarea originală, și-a exprimat îndoiala cu privire la unele adaosuri marginale, întrebîndu-se dacă le va fi scris el sau nu ? Dar văzînd, mai departe, că citatele menționate se regăsesc în

transcrierea pe curat a lucrării, fără îndreptări, a încetat să-şi mai susţină obiecţia).

(C). „Ne deşteptăm ..."

24. *Iată o altă lucrare, care începe aşa: „Wir erwachen". Pe aceasta cine a redactat-o? (C)*

Nu-mi aduc aminte cum a ajuns această scriere între hîrtiile mele; nu pot s-o recunosc ca aparţinîndu-mi.

25. *„Politisches Continuum" are un scris asemănător; de ce-ţi tăgăduieşti propria scriere?*

Nu ştiu de unde a ajuns printre scrierile mele.

Scrisori şi destinatari:

26. *Cui îi este adresată această scrisoare în limba valahă, a cărei traducere în maghiară începe aşa: „Mă recomand cu dragoste frăţească"?* (nr. 1)

Vreunui preot, dar nu ştiu cui.

27. *În această scrisoare se pot citi aceleaşi idei ca şi în „Politisches Continuum". Spune, ce ai vrut să obţii prin scrisoarea aceasta?*

Comunele să-şi angajeze avocaţii lor, pentru că numai ei cunosc dreptul. Nemeşii sînt solidari. În urbariu este prevăzut că proprietatea pămîntului să fie dată poporului şi acest lucru el l-a pierdut numai prin *jus armorum.*

28. *Cine e acel părinte Ştefan cui îi este adresată această a doua scrisoare?*

Un preot din Lugoj, pe nume Ştefan Marcu. Această scrisoare e o copie după una aparţinînd unui agent particular din Ardeal.

29. *Iată scrisoarea adresată lui Ilie Miescu; ea a fost expediată, şi cum a ajuns înapoi?* (nr. 3)

Pe aceasta am expediat-o în legătură cu un post de director şcolar. Apoi, i-am cerut să mi-o restituie să văd ce am scris în ea.

30. *Şi scrisoarea aceasta cuprinde idei similare celor din „Politisches Continuum"; deci, şi Miescu a fost implicat în intenţiile dumitale.*

Nu pot să afirm că Miescu ar fi cunoscut ceva din intenţiile mele, el nici nu se pricepe la aşa ceva.

31. *Cui îi este adresată scrisoarea aceasta în limba germană care începe aşa: „Schätzbarster Freund"* [Mult preţuite prietene] *şi în care se vorbeşte de ţara aparţinînd valahilor bănăţeni?* (nr. 4)

Acestea eu le-am copiat dintr-o altă scrisoare; cine a scris-o şi cui a adresat-o, nu ştiu.

32. *Deci, unde ai primit scrisoarea aceasta şi de la cine?*

La Viena, de la un bavarez care era în trecere, pe nume Tollhausen. El de unde a primit-o, nu ştiu.

33. *Şi aceasta are exact acelaşi cuprins ca „Politisches Continuum", — recunoaşte deci că este propria-ţi scrisoare.*

N-o pot recunoaşte ca fiind a mea.

34. *Cui îi este adresat biletul acesta cu „Lieber Schwager"* [Dragă cumnate], *în care ofițerii sînt calificați drept lotri și în care se vorbește despre înțelegerea dintre valahi, despre mișcările lor și despre alungarea ofițerilor nemți ?*

Aceasta îi este adresată lui Petru Dascălu ; a mea o fi, ori ba ? nu știu, căci nu e semnată de mine.

35. *Totuși, scrisul nu-l poți nega.*

Scrisul e al meu.

36. *Cumnatul dumitale a fost amestecat și în alte planuri ?*

Nu. El n-a știut nimic despre vederile mele politice, nici nu se pricepe la așa ceva.

37. *Cui i se adresează această piesă scrisă în germană (Post-scriptum), în care se vorbește de anumite dispoziții, de felul cum se vor alege în viitor episcopii valahi și se îndeamnă valahii la răscoală, deoarece vremea renașterii politice a sosit.* (6)

Că eu am scris aceasta, asta-i sigur ; dar cui anume, nu mai știu ; sau unui comerciant, sau vreunui ofițer grăniceresc.

38. *Ce fel de dispoziții sînt cele amintite aici ?*

Sfatul meu era să ne adresăm Majestății Sale, pentru ca să nu ne mai dea episcopi Sinodul sîrb din Slavonia, ci, potrivit vechiului obicei, episcopii noștri să fie aleși de Sinodul Diecezan.

39. *Numiții din scrisoare, Iancovici și Miescu, au știut ceva despre intențiile dumitale politice ?* Acțiuni răzvrătitoare :

Fiind vorba acolo numai de episcopi, ei despre altceva n-au știut.

40. *Dumneata ai vrut să răzvrătești și poporul din Lugoj — și anume atunci cînd vistieria regală a vrut să zidească o biserică unită — zicînd în fața a numeroși martori : (7) „Ce poruncește regele ungurilor la noi, în Banat ? De ce ne dau nouă porunci domnii de pămînt ? Țara Banatului aparține valahilor". „Ce dorește grăsana vistierie ? Aici nimeni nu poruncește, pentru că piața e a valahilor ; și cine-i, mă rog, comitatul ?" — Recunoști spusele acestea ?* la Lugoj

Expresiile acestea nu le pot recunoaște ca fiind ale mele. și

41. *Dar toate acestea îți vor fi spuse în față, de numeroși martori, ca Oszeczki, Vancea, Popovici, Dika și alții.*

Pe Oszeczki nu-l cunosc ; Vancea e un spion sîrb și, pentru că sîrbii sint împotriva mea, de aceea a depus împotrivă-mi. Nu-mi amintesc să fi vorbit cu el. Deși pe Iova Popovici l-am căutat, niciodată nu l-am găsit acasă. Ce fel de om e Vancea, poate să spună învățătorul Miescu, în posesia căruia există o chitanță falsificată de Vancea pe numele lui Miescu junior.

42. *Dumneata ai vrut să răzvrătești împotriva moșierilor și populația sătească din Găvojdia, spunînd — cu ocazia conflictului produs din pricina morilor — următoarele : „Necazul acesta pornește de la domnii moșieri din Caraș, dar* Găvojdia

o să-i învăţăm minte; ţara lor nu-i aici, ci dincolo de Mureş, acolo să meargă. Aceasta e ţara voastră; ei jupoaie poporul nevoiaş". — Ce răspunzi la acestea? (8)

Eu n-am fost la Găvojdia niciodată; dar oameni de acolo au venit la mine să-mi relateze că un oarecare domn le-a stricat morile; expresiile amintite însă nu le-am folosit şi nu le pot califica decît calomnii.

43. *Dar şapte martori depun la fel, că ai folosit acele expresii.*

Dacă vor fi ascultaţi ceilalţi martori care au fost prezenţi, va reieşi că eu n-am folosit acele expresii. Au mai fost prezenţi Chira, frizerul din Lugoj, Gheorghe Marcu, Bercean, Popescu, Vichentie, Botoş.

Datat ca mai sus.

Iluk Eduard m.p., advocatul guberniului regal

Notat de Langer Adolf m.p.,
notar jurat la Înalta Curte regală de apel

II.

30 DECEMBRIE 1845. DUPĂ CE AU FOST TRADUSE — DIN LIMBA VALAHĂ ÎN *LIMBA MAGHIARĂ* — NUMEROASELE SCRISORI GĂSITE LA EFTIMIE MURGU, ÎN CONTINUARE A URMAT INTEROGAREA NUMITULUI EFTIMIE MURGU.

44. *Mai înainte, despre scrierea care începe aşa: „Die Zeiten sind bereits herangerückt" ai spus că ai tradus-o din franceză; dar printre scrierile dumitale s-a găsit conceptul original al acelei lucrări, cu scrisul dumitale; şi aşa fiind, e sigur că dumneata ai redactat lucrarea* (D)

Aceste scrieri mi-au fost luate, de aceea nu le pot recunoaşte ca aparţinîndu-mi.

„Cu privire la restaurarea statului valah"

45. *Mai înainte, te-am întrebat dacă vederile dumitale politice cu privire la restaurarea statului valah le-ai comunicat cuiva? şi atunci ai răspuns că nimănui. — Iată, acum îţi arăt propria-ţi scrisoare, pe care ai scris-o învăţătorului Ilie Miescu din Lugoj şi în care spui că, luînd cunoştinţă de planul domnului Pascu, îl consideri nerealizabil, atîta timp cît nu s-au înţeles şi cu restul populaţiei valahe din Austria. Din aceste cuvinte reiese că atît Miescu cît şi Pascu ţi-au cunoscut intenţiile? mărturiseşte, deci, adevărul.*

Eu sînt un străin în Ungaria şi nu sînt dator să răspund nimănui; şi pentru că eu nu am predat nimănui scrierile, nici nu mi-au fost luate pe cale judecătorească, nu le recunosc ca aparţinîndu-mi.

46. *În altă scrisoare (nr. 9), îi mulţumeşti lui Miescu pentru strîngerea mijloacelor necesare realizării acelor dorinţe în care gîndurile voastre coincid. Despre ce mijloace şi dorinţe e vorba aici?*

(Răspunde la fel, că nu recunoaşte nici un fel de document care se găseşte în mîini străine)

47. *De care justiţie recunoşti că aparţii?*

Străin fiind, în timpul nopţii, în Lugoj am fost atacat şi jefuit de necunoscuţi, şi am fost închis; aşa stînd lucrurile, întrebarea îmi este pusă

prea tîrziu, căci, în felul acesta, nu sînt dator să compar în fața vreunui judecător străin. — Eu m-am născut lîngă Caransebeș, care face parte din regiunea grănicerească, și confiniul aparține Împărăției, nu Ungariei.

48. *Mai jos, în aceeași scrisoare spui despre Pascu că „din partea mea, nu m-aș da în lături deloc să colaborez, în ceea ce privește treburile națiunii române; menirea românilor, ca adevărații stăpîni legitimi în Banat, să fie de a-i vindeca pe aceia* more patrio discantando ipsis [descîntîndu-i după obiceiul strămoșesc].

Deci dacă v-ați putea baza autoritatea de stat pe caracterul lui Pascu și dacă dumneavoastră puteți garanta sentimentele lui naționale de neclintit, în acest caz și misiunea lui ar trebui neapărat să fie aceasta". În fine, „Pe cinstea mea și dacă vrea să fie ferm în intenții, ar trebui să-i deschidem un cîmp românesc în care să-și poată desfășura forța morală".

Spune deci, Pascu a fost de acord cu ducerea pînă la capăt a acestor planuri?

(Ca și la punctele 45 și 46).

49. *Aici este scrisoarea lui Miescu (nr. 11) în care spune: că ne interpretăm bine rolul, că a mai comunicat la încă cinci persoane scrisorile dumitale; n-ai putea să-i numești pe aceia cărora Miescu le-a comunicat scrisorile?*

Eu nu sînt în raporturi pozitive legale cu nici un fel de autoritate juridică; nu sînt obligat să răspund.

50. *În scrisoarea aceasta (nr. 11) e vorba de un fel de cotizație, iar Miescu mai spune că la Pascu sînt 5 florini, la Bercean 5 florini, la Capor 2 florini și la 2 tutori cîte 2 florini de argint; ce fel de bani sînt aceștia și de ce ți-au fost trimiși dumitale?*

(Răspuns asemănător, evaziv).

51. *În scrisoarea dumitale din 17 septembrie 1843, adresată lui Miescu (nr. 14), spui că pentru episcopia din Ujvidék*[3] *fiind candidat episcopul de Caransebeș, propui că națiunea valahă ar trebui să cadă unanim de acord și că eparhiile, comunele și poporul valah împreună trebuie să arate la Curte cum, de o vreme, n-au avut episcop, ci arendași străini care, contrar drepturilor Diocezei, au ocupat în mod silnic funcțiile; cum aceștia comercializează drepturile bisericești și vînd pe bani harul Sf. Duh; — în cele din urmă, îi ceri lui Miescu ca onor. Marțin [?] și Seiman să vină la Viena (unde te aflai atunci) și, dacă ajută Dumnezeu, pe sîrbuțul din Timiș îl veți alunga spre Slavonia.*

Aici, de fapt, e vorba mai cu seamă de episcopat, pe care ai vrea să-l completezi cu valahi; dar, totodată, ai vrea să-i alungi pe sîrbi, ca să poți întemeia în Banat o țară valahă.

Mărturisește deci, că lupta împotriva preoților sîrbi a fost numai fațada sub care vroiai să-ți atingi celălalt scop important și acest scop era cunoscut de Miescu, Marțin și Seiman?

(La fel).

52. *În scrisoarea dumitale din 18/30 aprilie 1844 (nr. 15) către Miescu, spui despre Fogarasi, care candida pentru postul de director de școală, că păcat este numai că e nemeș; și Curtea, în prezent, aproape că știe că nemeșul nu este produs bănățean și că nobilii sînt străini și de aceea se teme ca aceasta să nu constituie o piedică, dat fiind faptul că la sesiune participă și nemți.*

Din acestea reiese că dumneata ai comunicat lucrarea dumitale „Politisches Continuum" unor oameni de la Curte; — spune, deci, cui ai prezentat lucrarea aceea?

(N-a dat nici un răspuns direct).

53. *Chiar dacă nu ai arătat-o, ai vrut să-l faci pe Miescu să creadă, în chip înșelător, că Curtea este de acord cu intențiile dumitale.*

(Din motivele expuse la punctele 45 și 46, n-a dat nici un răspuns).

54. *Potrivit acestei scrisori, dumneata ai primit de la Lipova, de la un oarecare Stoica, o scrisoare interesantă, la care ți-a fost teamă să răspunzi, deoarece nu-l cunoșteai nici pe Stoica, nu-i știai nici scrisul; care a fost obiectul acestei scrisori și cine e acest Stoica?*

(La fel).

În înțelegere cu Transilvania, cu Bucovina și cu ceilalți

55. *La 1 octombrie 1843, Miescu scrie (nr. 19) că a împărtășit scrisoarea dumitale mai multora și Pascu ar fi spus că așa ceva ar fi imposibil, înainte de a cădea la înțelegere cu Transilvania, cu Bucovina și cu ceilalți.*

De aici reiese clar că Miescu a fost implicat în planul de întemeiere a statului valah și că acest plan l-a cunoscut și Pascu, dar l-a socotit nerealizabil.

Toate proiectele dumitale sînt clare; spune, deci, adevărat, ce te-a îndemnat pe dumneata să pregătești asemenea planuri politice sau cine te-a încurajat în realizarea lor?

(La fel).

56. *În scrisoarea aci de față în original (nr. 23), adresată parohului din Fîrliug, Caton Todor, — ca și în cealaltă (nr. 28), se pot citi argumentări similare cu cele din „Politisches Continuum" și „Die Zeiten sind etc."; aici, mai cu seamă, proprietatea pămîntului o atribui valahilor, pe nobili îi numești străini, tăgăduiești dreptul pe care l-ar fi avut Camera ori Împăratul de a vinde moșiile din Banat; și îndemni comunele la împotrivire, recomandînd și izgonirea domnului pretor Frummer. — Pentru ce mai tăgăduiești, deci, că scrierea aceasta ar fi o lucrare a dumitale? și cui îi este adresată această a doua scrisoare? (28)*

Aceste scrieri nu le pot recunoaște ca aparținîndu-mi, deoarece pe acelea nu le-am dat nimănui.

Murgu și M. Kogălniceanu

57. *În scrisoarea dumitale din 7 iulie 1844 (nr. 31), scrisă de la Viena maiorului Rogelnicean* [Kogălniceanu] *din Iași, spui că dumneata și ceilalți zeloși din împărăția romano-austriacă vă pregătiți să organizați o mișcare bine gîndită, în vederea reabilitării unei ierarhii valahe, care este într-o stare de delăsare, pricinuită de pătrunderea forțată și uzurpatoare a străinilor și*

cu care este în strînsă legătură dreptul național; spui, mai departe, că vei face tot ce va fi cu putință pentru realizarea acesteia; posibilitate care, în prezent, constă numai în forță morală; dar are nevoie și de mijloace materiale, de aceea se îndreaptă spre moldoveni pentru ajutor.

De aici reiese clar că „Politisches Continuum" și „Die Zeiten sind etc." nu sînt numai disertațiuni științifice, ci dumneata intenționai să-ți și realizezi planul. — Ce poți să spui în apărare?

(Ca și la punctul 56).

58. *Această scrisoare (nr. 39) ai scris-o din Viena; cui îi este adresată?*

(La fel).

59. *Și în această scrisoare îți dezvălui acelaș plan, că dorești să alcătuiești din populația valahă a Banatului o țară aparte, supusă Austriei, fapt care de asemenea dovedește că „Politisches Continuum" n-a fost numai o disertație, ci o pregătire pentru mișcări politice.*

(Răspuns aproape identic).

60. *În scrisoarea aceasta (nr. 49), Bercean scrie că el are multe de îndurat de la sîrbi, din pricina unirii, care nu-i lasă s-o adopte, speriindu-i că rușii îi vor spinteca dacă se fac uniți.*

Ce scop avea această unire? ai avut și dumneata, înainte de asta, aceeași părere, aceeași intenție? de ce te-ai retras? și se poate dovedi că preoții sîrbi amenințau poporul cu rușii?

(Acelaș răspuns).

61. *În scrisoarea din 8 iunie 1843 (nr. 12) trimisă lui Miescu, spui că ai descris la Viena situația în care te afli cufundat din pricina străinilor care au pătruns cu forța în drepturile și problemele națiunii noastre și guvernează potrivit unor interese străine. — Și de aici reiese că, la Viena, ți-ai împărtășit cuiva intențiile; spune deci, cui?*

(Acelaș răspuns).

Datat ca mai sus.
Iluk Eduard, m.p., advocatul guberniului regal
În fața noastră,
Langer Adolf, m.p., notar, jurat la Curtea regală de apel

Textul maghiar

I.

1845-IK ESZTENDEI OCTOBER 30-ÁN KIHALLGATTATOTT MURGU EUTHIM, KIT NS; KRASSÓ VÁRMEGYE AZ OLÁH NÉP LÁZITÁSI TÖREKVÉSE MIATT BEFOGATTATOTT, S PESTRE ÁLTAL KÜLDÖTT.

1. *Mi a neve?*

   Murgu Euthim, törvények tanára, Magyar Országi ügyvéd vagyok, születtem véghelyi Ruderia nevű helységben, jelenleg Bukaresti lakós vagyok.

2. *Hogy került Bukarestbe, és mit csinál ott?*
Én hivatalos voltam Iassiba, hol Philosophiát tanítottam 2. esztendeig. Azután által mentem Bukarestbe, hol mint prókátor élősködtem.

3. *Mikor jött vissza Magyarországba és miért?*
1841-ik esztendőben Gránitzba vissza híttak engemet, miért? azt nem tudom.

4. *Jobb volna, ha igazán megvallaná, miért van kiparancsolva Bukarestből?*
Timoni Ausztriai agens Bukarestben avval vádolt engem, hogy a Bukaresti összeesküvésben részt vettem, de ezt bebizonyítani nem tudta — azonban Karansebesen úgy értettem, hogy onnan vissza híttak engemet.

5. *Miért tartották tehát önt fogba Karansebesen?*
Csak azért mert a Bukaresti agens engem hamisan bevádolt.

6. *Karansebesből hogy szabadult ki?*
Én Pestre kívánkoztam, azonban a Katonai Kormány engem Krassóba küldött által.

7. *Lugoson mi történt önnel?*
Ott le tartóztattak egy darabig, azután azt mondották „elmehet" és szabadon kieresztettek.

8. *Mikor szabadult ki a fogságból Lugoson?*
1841. évi December hónapjában.

9. *Azóta hol tartózkodott?*
Egy néhány holnapig voltam az édes anyámnál Karansebesen, azután utaztam Bécsbe, hol a Bukaresti ügyben védelmeztem magamat, hogy oda vissza mehessek.

10. *Hát most miért van befogva?*
Én azt nem tudhatom.

11. *Igasztaltátott, hogy az Oláh népet nem csak a földes urak ellen, hanem még a Törvényhatóságok ellen fellázitani ügyekezett.*
Én Krassóban idegen vagyok, ott csak keresztül utaztam, és a fellázításban semmi részt nem vettem, de nem is hallottam, hogy valahol lázadás történt volna.

12. *Ki szerkesztette ezen írást, melly úgy kezdődik: „Die Zeiten sind bereits herangerückt"?* (A :)
Ezt szerkesztette egy fiatal francia : a neve Chatobriand vagy Chatogiron. Bécsben találkoztam vele, ő azt mondotta, hogy valakitől kapta, és azt kérdezte tőlem, hogy úgy vannak-e ezen dolgok Bánátúsban és a véghelyeken?

13. *Ez haszontalan koholás, mert az írásai ellenkezőt bizonyítanak.*
Én az eredeti francia írást a mondott franciától kaptam, és szabadon fordítottam, *imitt, amott valamit hozzá adtam.*

14. *Itt oly dolgok fordulnak elő, melyeket csak odavaló ember tudhat, ezt tehát egy francia ember nem szerkeszthette.*

A francia azt mondotta, hogy valami Valján nevűtől, kit én nem ösmerek, adatokat szerzett.

15. *Micsoda szándékból fordította ön ezen írást német nyelvre?*

Csak pro privato usu.

16. *Közlötte-e ezen írást valakivel?*

Senkivel.

17. *Itt van egy más írás, mellynek címe: „Das Politische Continuum, und die Epidemisten"* ki szerkesztette ezt? (B:)

Ezt mindenféle kútforrásból összegyűjtöttem én magam.

18. *Miért van ez is német nyelven írva, mi szándéka volt vele?*

Ez által akartam külső Politicára nézve adatokat szolgáltatni, kívántam továbbá azt, mint privát véleményemet más bölcs emberekkel közleni.

19. *Kivel közlötte hát ezen írást?*

Még eddig senkivel, mert még nincsen befejezve.

20. *Ezen iratban ön a Bánátusi Megyékben lakozó oláhokat igyekezett fel lázítani, azt állítván, hogy régenten itten a nemesség nem ösmertetett, hanem az egész föld tulajdona az oláh lakosokat illette, — hogy ezen jogokat a Törökök is elesmérték, és az Ausztriai kormány is megtartotta, és csak azután, midőn Ausztria Bánát védékét Magyarországnak által adta, az idegenek kezdték ezen jogokat a szuronyok segítségével csorbítani, és a föld nép jogait bitorlani; — mondja továbbá, hogy a Bánáti nemesek rablók légyenek, kik keresett címek alatt annyit kizsarolnak a menynyit csak lehet — a vármegyét a rablók középponti házának — a megye pénztárát a rablók Cassájának nevezte.*

A magyar Constitutiót rablók Constitutiójának és anarchiának nyilatkoztatta, melly alatt csak annak van igazsága, ki fizetni tud; a legnagyobb tolvaj és gazember azonnal becsületesnek találtatik mihelyest pénze van.

A *büntető eljárásnak csak ott találja helyét, hol egy a fosztó bandához nem tartozó egyén a rablási jogba avatkozni, mert, vagy ha valaki gazdagnak tartatik, mert akkor keresett okok mellett befogattatik, és addig letartóztatik, még magát pénzével ki nem váltja.*

Az *ország gyűlése bolondok gyülekezetének neveztetik, hogy ez a bánáti embereknek törvényt nem hozhat, mert ezek törvényhozási jogukat, az ökölyjognál fogva létező nemesekre nem bízták, kik mint törvény kivüliek (Vogelfrei:) a néptől szüntelen üldöztetnek, s hol megverettetnek, hol agyon is üttetnek.*

A *39-ik lapon mondatik, hogy az Oláhok csak a Knezeket, az ország tanácsát, és nemzeti Kormányt Temesvárott tulajdon fejedelme t.i. választható Bánusa alatt ösmerik, hozzá adatván, hogy a tisztek választásában minden községnek befolyása légyen.*

Mellyekből világos, hogy ön az Oláh népet a fenálló rendszer ellen fellázitani és a Bánáti megyéket véghelyekkel együtt Magyar Országtól elszakasztani kivánta.

Mit tud ezeknek védelmére elő adni?

Erre csak az a feleletem, hogy ez nincs benne. — *(Miután pedig a munkából a felhivott helyek felolvastattak volna, azt felelte, hogy ő ezeket más kútforrásokból kiirta, és hogy irása között a kútforrások feljegyezve vannak).*

21. *Irásai között semmi források nem találtatnak, ez tehát csupa koholmány.*
Én nem tudom, ki vette el tőlem ezen írásokat, és hogy jöttek ide. Itt hamisság is történhetett, mert hozzá is tehettek valamit.
Ezen írásokat tőlem minden cautela nélkül elvették.

22. *Ezen irás az Inventáriumban is foglaltatik, mellyet ön alá irt.*
Az írásokat csak szám szerint elolvasták.

23. *Ezen munkában idegen irás nem találtatik; ez tehát rossz kifogás. (Miután a rabnak az eredeti irás megmutattatott volna, némely oldalagi hozzátételekre nézve kétségét fejezte ki, hogy vajon ő irta-e azokat vagy sem? de látván továbbá, hogy az idézett helyek a letisztázott munkában igazitások nélkül foglaltatnak, ezen kifogással elhallgatott.)*

24. *Itt van egy más irás, melly úgy kezdődik: „Wir erwachen". Ki szerkesztette ezt? (C.)*
Ezen írásra nem emlékezem, hogy jött írásaim közé. Én ezt magaménak nem ösmerhetem el.

25. *Hasonló irás van a „Politisches Continuum"-ban is, minek tagadja tulajdon irását?*
Én nem tudom, honnan került ez írásaim közé.

26. *Kinek szóll ezen oláhul irt levél, melynek magyar forditása úgy kezdődik: „Testvéri szeretettel ajánlom magamat?" (1-ő sz.)*
Valamellyik papnak, de melyiknek nem tudom.

27. *Ezen levélben azon eszmék olvashatók a „Politisches Continuum"-ban. Mondja meg mit akart ezen levéllel elérni?*
Azt, hogy a községek prókátorokat fogadjanak, mert csak ezek tudják a just. A nemesek együtt tartanak. Az urbáriumban van a föld tulajdonsága a népnek adva, és csak a jus armorum által elvesztették ezt.

28. *Kicsoda azon István atya, kinek ezen 2-ik sz.a. levél szóll?*
Egy lugosi pap, neveztetik Markó Istvánnak. Ezen levél copiája egy erdélyországi privat agens által írt levelének.

29. *Itt van Mieszko Illésnek szólló levele, el volt a küldve, és hogy került vissza? (No. 3)*
Ezt elküldöttem iskolai directoratus ügyében. Azután vissza kívántam, hogy lássam mit írtam benne.

30. *Ezen levélben is foglaltatnak ollyan eszmék, mint a „Politisches Continuum"-ban és így Mieszko is ben volt avatva szándékaiba.*

Azt nem mondhatom, hogy Mieszko szándékaimról valamit tudott volna. Ő nem is ért illyenekhez.

31. *Kinek szóll ezen németül írt levél, mely úgy kezdődik: „Schätzbarster Freund" s melyben a Bánáti Oláhok tulajdon országáról van szó? (4. sz.)*

Ezt én leírtam egy más levélből, ki írta és kinek nem tudom.

32. *Hol kapta hát ezen levelet és kitől?*

Bécsben egy Bajortól, ki át utazott, s kit Tollhausennak híttak. Honnan kapta ő? nem tudom.

33. *Ebben is csak az van mi a „Politisches Continuum"-ban, vallja tehát csak, hogy tulajdon levele.*

Én ezt magaménak el nem ösmerhetem.

34. *Kinek szóll ezen „Lieber Schwager"-nek intézett cédula, mellyben a Katonai tisztek latroknak neveztetnek, és ahol az Oláhok egyetértéséről, mozgalmairól és a német tisztek elkergetéséről van szó?*

Ez Daszkál Péternek szóll, enyime-e vagy sem? nem tudom, mert nevem nincsen aláírva.

35. *Az írást csak el nem tagadhatja.*

Az írás enyim.

36. *Volt-e sógora egyébb nézeteibe beavatva?*

Nem. Ő politikai nézeteimről semmit sem tudott, nem is ért ahhoz.

37. *Kinek szóll ezen németül írt irat, (Postscriptum), mellyben bizonyos rendelkezések említetnek, miképen fognak kövendőben Oláh püspökök választatni, és felszóllitattnak az Oláhok a felkelésre, mivel politicai feltámadásnak ideje megérkezett. (6)*

Hogy ezt én írtam, az bizonyos, de kinek azt már nem tudom, vagy egy kereskedőnek, vagy valami véghelyi tisztnek.

38. *Micsoda rendszabályok voltak azok, mellyek itt említettnek?*

Az volt a tanácsom, hogy folyamodjunk Őfelségéhez, hogy ne a Rácz Slavoniai Sinodus adjon nekünk püspököket, hanem régi szokás szerint, Diocesanus Sinodus válassza Püspökeinket.

39. *Az ezen levélben megnevezett Jankovics és Mieszko tudtak-e valamit politikai szándékairól?*

Csak püspökökről lévén ott szó, ők másról mit sem tudnak.

40. *A Lugosi népet is akarta fellázítani ön, nevezetesen akkor, mikor a K. Kincstár egy unitus templomot akart felépiteni, azt mondván számos tanúk előtt: (7) — „Mit parancsol a Magyarok Királya nálunk a Bánátban"? „Mit parancsol nekünk a földes Uraság? a Bánáti tájék az Oláhokhoz tartozik".*

„Mit parancsol a szalonás Kamara? Itt senki sem parancsol, mert a piac az Oláhoké, — és micsoda az a vármegye?

Elesmeri e ezen mondásokat?

Ezen kifejezéseket magaméinak el nem ösmerhetem.

41. *De ezt számos tanúk, mint Oszeczki, Vancsa, Popovits, Dika és mások szemébe fogják mondani.*

Oszetzkit nem ösmerem. Vancsa egy rácz spión, és mivel a ráczok ellenem vannak, azért vallott ellenem. Nem emlékezem, hogy vele beszéltem volna. Popovits Iovát kerestem ugyan, de soha sem találtam otthon. Miféle ember légyen Vancsa, meg mondhatja fő tanító Mieszko, kinél van egy hamis Vancsa által készített, s ifjabb Mieszko nevére írt nyugtatvány.

42. *A Gavosdiai falusi népet is akarta ön a Földes uraságok ellen fel lázitani, azt mondván a malmok miatt támadt versengés alkalmával: „Ezen baj a Krásovai birtokosuraktól eredt, de majd megtanítjuk őket, nem itt az ő országuk, hanem túl a Maroson, oda menjenek. Ez a ti országtok, ők nyúzzák a szegény népet." Mi felel ezekre?(8)*

Én Gavosdián soha életemben nem voltam, de az oda való emberek hozzám jöttek avval az előadással, hogy malmaikat valamelly uraság el rontotta, de én a mondott kifejezéseket nem ejtettem ki, és azokat csupa rágalmaknak mondhatom.

43. *De hét tanúk egyformán vallják, hogy azon kifejezéseket mondotta.*

Ha a többi jelen volt tanú kihallgattatik, ki fog sülni, hogy én azon kifejezésekkel nem éltem. Jelen volt még Kira, lugosi borbély, Marko György, Bercsán, Popesco, Vikenti, Botoş.

Kőlt mint fent.

Iluk Eduard, s.k. Kir. igazgatósági ügyvéd

Jegyzette Langer Adolf, s.k.

A Fő kir. Itélő Tábla h. jegyzője

II.

1845-IK ÉVI DEZEMBER 30-ÁN MIUTÁN A MURGU EUTHIM KEZEINÉL TALÁLT SZÁMOS OLÁH IRT LEVELEK MAGYARRA FORDÍTATTAK VÓLTA, FOLYTATÓLAG KIHALGATTATOTT A MEGNEVEZETT MURGU EUTHIM:

44. *A minap azon írás iránt melly úgy kezdődik: „Die Zeiten sind bereits herangerückt" azt mondotta, hogy francia munkából fordította; azomban írásai között találtatott azon munkának eredeti conceptussa, melly ön kezeírása, és igy bizonyos hogy ezen munkát ön szerkesztette. (D.)*

Ezen írások tőlem elvétettek, s azért azokat megaméknak el nem ösmerhetem.

45. *A minap kérdést tettem, hogy politikai nézeteit az újjonan állitandó Oláhország iránt közölte e valakivel? és akkor azt a feleletet adta, hogy senkivel. — Ime most mutaton tulajdon levelét, mellyel Mieszku Illés Lugosi tanitónak irt, és mellyben mondja, hogy Pasku úr terve előadásáról tudomást véve lehetetlennek mondja ezen terv létesitését mindaddig még ahoz nem járul a többi Ausztriabeli oláhság megegyezése.*

Ezen szavakból kitetszik, hogy mind Mieszku, mind pedig Pasku tudták szándékait? és így vallja meg az igazságot.

Én idegen vagyok, Magyarországban senkinek sem tartozom felelettel, s mivel én senkinek sem adtam által az írásokat, se bírói képpen el nem vétettek tőlem, azért azokat magamėnak el nem ösmerem.

46. *Más levélben (Nr. 9) köszöni Mieszkunak azon eszközök összegyűjtését melyek szükségesek azon óhajtások kivitelére, melyekben gondolatink összeegyeznek.*

Micsoda eszközök és óhajtások értetnek itten?

(Ugyan azt feleli, hogy semmiféle írást idegen birtokban el nem ösmer).

47. *Melyik biróságot ösmer el magáénak?*

Mint idegen éjszaka idején Lugosnál ösmeretlenek által megtámadtattam, megfosztattam, és elfogattattam; és így ezen kérdės későn tétetik, mert így nem tartozom idegen bíró előtt állani.

Én Karánsebes mellett születtem, mi a Confiniumban van, a Confinium pedig a Császárságnak része, nem pedig Magyarországnak.

48. *Alább mondja ugyan azon levélben Paszku felől „részemről mit sem vonakodnék az oláh nemzet dolgaiban együtt munkálónak birni, — az oláhoknak mint igazi joggal biróknak Bánátban hivatásuk lészen őken meggyógyitani* more patrio discantando ipsis".

Ha tehát alapíthatják birodalmukat Paszku charakterén, és ha kegyetek kezeskedhetnek nemzetisége tántoríthatatlanságáról azután neki is okvetetlen hivatásának kellene lenni e végtére. „Tisztelt nevemben, és ha hogy erős szándékkal akar lenni oláh mezőt kellene nékie nyitnunk mellyben morális erejét kiterithesse."

Mondja meg tehát, hogy Paszku reá állott e végtére terveire?

— Amint a 45. és 46. pontokra. —

49. *Itt van Mieszku levele (Nr. 11) melyben mondja: hogy jól játszuk szerepünket, hogy önnek leveleit még vagy öttel közölte, — nem tudná megnevezni azokat, kiknek leveleit Mieszku közlötte?*

Én semmiféle törvényhatósággal törvényes positivus viszonyokban nem állok, felelettel nem tartozok.

50. *Ezen levélben (Nr. 11.) valami praenumerátióról van szó és azt is mondja Mieszku, hogy Paszkunál van 5 ft. Bertsánnál 5 ft. Kapornál 2 ft. és két tutornál per 2 ft. ezüstben, micsoda pénz ez, és miért küldetett ez önnek?*

Hasonló kikerülő felelet.

51. *Az* 1843 *évi September* 17-*én Mieszkonak írt levelében (Nr.* 14.*) mondja ön hogy az újvidéki*[3] *Püspökségre a Karánsebesi Püspök légyen candidálva, azért javalja, hogy az oláhságnak egy értellemben kellenne lennie, és hogy az oláh Eparchiáknak, községeknek, és népnek egyetemben mutatnia kell az udvarnál mikép egy idő óta nem volt Püspökük, hanem árendások, idegenek a Diocesis jogai ellenére hivatalokba erőszakosan betolva, hogy ezek a székegyház jogaival kereskednek, és pénzért adják el a Szentlélek adományát, — a végén arra felszóllítja Mieszkut hogy tiszt. Marczin és Szeman jöjjenek fel Bécsbe (hol ön akkor tartózkodott) és ha az Isten segít a Temesi Ráczocskát Slavonia felé kergetendik.*

Itt ugyan leginkább a püspökségről van szó, mellyet oláh emberekkel szeretne betölteni, de a Ráczokat egyszersmind kiűzni szeretné, hogy Bánátban oláh országot állíthasson.

Vallja tehát csak, hogy a Rácz papok elleni harcz csak szín volt, melly alatt a másik fő célt elérni akarta, és hogy ezen célját Mieszko, Marczin, és Szeman is tudták?

— Ugyan azt.

52. *Az* 1844-*ki április 18/30-án Mieszkunak írt levelében (Nr.* 15.*) Fogarassijiról ki iskolai Directorságra volt candidálva azt mondja ön, hogy, csak az kár, hogy szerencsétlenségből nemes, és az udvar jelenleg szinte tudja, hogy a nemes nem Bánátusi gyümölcs, és hogy a nemesek idegen emberek, és azért fél attól, hogy ez néki akadályul szolgáland, minthogy a Sessióban németek is vannak.*

Ebből az tetszik ki, hogy ön a „Politisches Continuum" czímű munkáját az udvari emberekkel közlötte, mondja meg tehát, kinek mutatta be azon munkáját?

Egyenes feleletet nem adott.

53. *Ha nem mutatta úgy hamisan akarta Mieszkuval elhitetni, hogy az udvar szándékába megegyez.*

A 45. és 46. pontban előadott okoknál fogva semmit sem felelt.

54. *Ezen levél szerént kapott ön Lippáról valami Stojka, vagy Stojkától egy érdekes levelet, mellyre félt felelni, mert se Stojkát, se írását nem ösmerte mi volt tárgya ezen levélnek, és kicsoda ezen Stojka?*

Szintúgy.

55. 1843-*iki october* 1-*ső napján azt írja Mieszku (Nr.* 19.*) hogy ön levelét többekkel közölte, és Paszku azt mondotta légyen, hogy ollyas valami lehetetlen volna, mielőtt Erdéllyel, és Bukovinával, és a többiekkel nem értekeznénk.*

Ebből nyilván kitettszik hogy Oláhország felállítási terveibe Mieszku volt beleavatva, és hogy Paszku is tudta a dolgot, de kivihetetlennek tartotta.

Minden terve világos, beszélje tehát igazán el, mi indította Önt arra, hogy illy politikus terveket készítsen, vagy ki biztatta önt ezeknek kivitelére?

Szintúgy.

56. *Az itt előtte fekvő eredeti Furluki népészhez Katon Tódorhoz irt levelében (Nr. 23.) úgy a másikban (Nr, 28.) hasonló alapok olvashatók, mint a „Politisches Continuum"-ban és „Die Zeiten sind etc." jelesen itt a föld tulajdondt az oláhoknak tulajdonitja a nemeseket idegeneknek nevezi, tagadja hogy a kamarának, vagy a Császárnak joga lett volna a bánáti jószágokat eladni és a hözségeket ellenállásra ösztönözi, úgy Frummer Szolgabiróurat is elűzetettni javallotta. — Minek tagadja tehát, hogy ezen irás nem a tulajdon munkája? és kinek szóll ezen második (28) levél?*

Ezen írásokat magaménak nem ösmerem el, mert én azokat senkinek sem adtam.

57. *1844*-ki *Julius 7-én Bécsből Rogelnicsán majornak Iassiba irt levelében (Nr. 31) azt mondja, hogy ön, s a többi buzgók az Ausztriai Római birodalomból, egy jól kigondolt mozgalmat készülnek tenni az oláh Hierarchia kieszközlésére, melly az idegeneknek bitorló betolása által elhagyatott állapotban van, mellyel a nemzet joga összeköttetésben van, mondja tovább, hogy ennek létesitésére mindent elkövet, mi tehetségében áll, melly jelenleg csak morális tehetségből áll, de szüksége van materiális eszközökre is, azért a Moldvaiakhoz fordul segedelemért.]*

Ebből kitetszik, hogy a „Politisches Continuum", és *„Die Zeiten" s a t. nem csupa tudományos értekezések, hanem hogy tervét kivinni is szándékozott. — Mit tud ezeknek mentségére mondani?*

(Mint az 56-ikra.)

58. *Ezen levelet (Nr. 39) ön irta Bécsből, mondja meg kinek szóll?*

Szintúgy

59. *Ezen levélben is nyilvánitja azon tervét, hogy a Bánátusi oláhságból egy külön országot Ausztriának alávetve alkotni kiván, mi szinte bizonyitékja, hogy „Politisches Continuum" nem csak értekezés, hanem készület volt Politikai mozgásokra.*

Szinte azon felelet.

60. *Ezen levélben (Nr. 49) Bertsán irja, hogy ő sokat szenved az unio miatt a Ráczoktól, kik nem engedik uniálni ijesztvén őket, hogy az orosz mind levágja őket, ha uniálnak.*

Mi célja volt ezen unionak, volt e ön is ez előtt ebben a véleményben, és szándékban? miért állott el tőle? és lehet-e bebizonyitani, hogy a rácz papok az Oroszokkal fenyegették a népet?

Ugyan azt feleli.

61. *Ezen* 1843-*iki Junius* 8-*án Mieszkunak irt levelében (Nr.* 12*) irja, hogy lefestette Bécsben az állapotot, mellyben elmerülve találtatik az idegenek által, kik erővel betolatva nemzetük jogaiba, és ügyeibe, idegen érdekek*

által kormányoztatnak. — Ebből is kitetszik, hogy Bécsben valakivel közlötte szándékait, mondja meg tehát, hogy kinél tette ezt?
Szinte azt.

Kőlt mint fent.

Iluk Eduard, Kir. Igazgatósági ügyvéd, m.k.

Ellőttem
Langer Adolf, Kir. Táblai hites jegyző, m.k.

■ Országos Levéltár, Budapest, N. 22 Archivum Palatinale (Archivum secretum) 1846; Arh. St. Buc., Xerografii R. P. Ungară.

■ 1. Erratum: Lucrarea incriminată se află la Viena (Kriegsarchiv, Feldakten 1848—49, sub 1848, 13. 63), şi în xerocopie la Arh. St. Buc. Publicată în „Revista Arhivelor", L, vol. XXXV supl. 1973, dar datată, greşit, 1849! 2. Se află în acelaşi fond de arhivă citat sub nr. 1. Un fragment publicat în „Cultura Creştină", 1936, nr. 5, p. 269, e datat ca fiind scris după arestarea lui Murgu din 1845! În Eftimie Murgu, *Scrieri*, Ediţia I. D. Suciu, Bucureşti, 1969, p. 84, e semnalat ca datînd după septembrie 1849! — 3. Ujvidék, Neoplanta, Novi Sad, în Iugoslavia.

La Mînjina,
în 1845 și 1846

„A NE ÎMPĂRTĂȘI GÎNDURILE ÎNTRE NOI"

62

C. NEGRI ȘI V. ALECSANDRI, DE LA MÎNJINA, CĂTRE ION GHICA, LA BUCUREȘTI

Prietine Ghica, Martie 1845

Costachi Filipescul va tăcé, dar îț vom spune noi deosăbitele simțiri de feliurită mulțămire ce ne-au pricinuit ființa sa în Moldova. Asupră-ț știi, credim, că asăminea simțim. Pentru dar, a ne poftori această simpatie prietinească, precum, mai mult încă, a ne împărtăși gîndirile între noi, ce prin aprinsa rîvnă ce avem cătră a noastre țări ne credem oarecum a ei reprezentanți — am hotărît a ne întîlni voi și noi, după cum mai pre larg vei priimi știre de la Filipescul.

Nădăjduim și credim că nu te vei înapoié înainte oricării pășire spre un sfîrșît de folos. A bine înțăleșilor români gîndul întîi trebue să fie unirea a orce iaste român, ca cu tărie înmulțită să putem păși spre cuviincioasa înaintire. Ne vei răspunde, și-ț poftorim a zice că avem nădejde că vei lucra din parte-ț la îndeplinirea micului plan ce poate fi temelia a mari izbînzi în viitorime. Gîndul întîi, unirea a orce iaste român

Asupra așăzării tale la moșia-ț din mai slobodul decît toate ținut al Brăilii îț vom vorbi pe urmă, ca unuia ce trebue a fi dovedit că neatîrnarea ce mai mare astăz iaste în parte numai proprietarilor celor de pe la țară.

Ai tăi prietini îț doresc grabnica întîlnire,

C. Negri, V. Alecsandri

[Adresa] : Domnului Iancu Ghica. La București.

■ După B.A.R., S 5(7)/DCXIX. Publicată în C. Negri, *Scrieri*, *II*, Ediția Emil Boldan, București, 1966, p. 29.

63

MILCOVUL.
„BALAURUL CARE TREBUIE STRIVIT..."

C. *NEGRI*. DE LA MÎNJINA. CĂTRE COSTĂCHIŢĂ FILIPESCU. LA BUCUREŞTI

Mînjina, Martie [1846][1]

Ce mai e cu d-ta. dragă Filipescule? S-ar zice că te-ai cufundat în depărtatele savane ale Americii. Nu-i oare într-adevăr dureros că un pîrîu peste care poate sări orice saltimbanc are trista putere să ne despartă atît de crud şi pînă într-atît că mai uşor ne putem gîndi să mergem la Viena decît la Brăila? Iată balaurul care trebuie strivit — prima sursă a slăbiciunii noastre. Dar cît de mult încerc sentimentul speranţei. într-un fel îndeplinită. stînd de vorbă cu d-ta şi cu Ghica despre lucruri pe care le înţelegeţi aşa de bine! Ghica. pe care-l revendică unii moldoveni în aceeaşi măsură ca şi ai voştri pentru strădaniile lui de a lumina ţara.

Lucrează. dragă Filipescule. din toate puterile pentru întîlnirea plănuită. Nu da înapoi în faţa lucrului acesta extraordinar şi nu avea în vedere decît bazele solide ale Unirii. pe care o putem stabili. tocmai prin această întîlnire. între două popoare mici care nu trebuie să formeze decît unul singur. Ciocniţi paharele pentru înfăptuirea acestui scop măreţ. cum facem noi aici. Vasile (Alecsandri) şi cu mine, gîndind la voi. De la plecarea d-tale lucrăm împreună la Mînjina. el şi cu mine. la poeziile naţionale pe care ţi le vom arăta în împrejurări mai prielnice.

Unirea, acest scop măreţ

Calul d-tale a sosit aici acum cîteva zile... Ţi-l trimit fără să ştiu ce anume îi mai poate întîrzia trecerea Siretului, avînd în vedere mijloacele civilizate la care au ajuns graniţele noastre astăzi.

Socotesc de prisos. îmbrăţişîndu-te din toată inima. să-ţi mai spun că frumoasele d-tale merite. ca şi părerile de rău pricinuite de plecarea d-tale. n-au făcut decît să crească în noi dorinţa vie de a te revedea şi de a-ţi strînge mîna cu un minut mai devreme. La acea clipă deci!

C. Negri

Textul francez

Mangina. Mars [1846][1]

Qu'êtes-vous devenu. mon cher Phillipesco? On dirait que vous vous êtes enterré dans les lointaines savanes de l'Amérique. Mais n'est-ce pas réellement malheureux qu'un petit fleuve. à faire sauter par-dessus le premier saltimbanque. ait la triste puissance de nous désunir si cruellement. et au point qu'il nous est plus facile de penser à aller à Vienne, qu'à Braila? Voilà l'hydre à écraser — source première de notre réciproque faiblesse.

Mais combien j'éprouve le sentiment de l'espérance en quelque sorte satisfaite à vous entretenir de choses que vous et Ghika comprenez si bien! Ghika, que revendiquent quelques Moldaves tout autant que les vôtres, pour ses efforts à éclairer leur pays.

Travaillez, mon cher Phillipesco, à la rencontre projetée, de toutes vos forces. Ne reculez pas devant le fantasque de la chose et n'ayez en vue que les bases solides d'Union, que par cette même rencontre nous pouvons établir entre deux petits peuples qui n'en doivent faire qu'un seul. Trinquez à l'accomplissement de ce noble but, comme, en pensant à vous, nous faisons ici, Basile (Alecsandri) et moi. Depuis votre départ, nous travaillons à Mangina, lui et moi, à des poésies nationales, dont nous vous ferons part à des moments plus propices.

Votre cheval est arrivé ici, il y a quelques jours... Je vous l'envoie, ignorant tout ce qui encore peut retarder son passage d'un bord à l'autre du Sereth, en vue de notre civilisée frontière d'aujourd'hui.

Je crois inutile, en vous embrassant de cœur, de vous dire encore que vos belles qualités et les regrets de votre départ n'ont fait que stimuler puissamment en nous le vif désir de vous revoir et de vous serrer la main un moment plus tôt. A ce moment donc.

C. Negri

■ După „Convorbiri literare", 1902, XXXVI, p. 277–278 *(Cîteva scrisori inedite de la Ioan Eliade, Costache Negri și Nicolae Bălcescu)*. Reprodusă și tradusă și în C. Negri, *Scrieri*, Ediția E. Boldan, I, p. 260–261.

■ 1. Pentru datarea acestei scrisori în 1846 – și nu în 1845 (cf. C. Negri, *Scrieri*, Ediția E. Boldan, 1966, I, p. 260) – e de avut în vedere faptul că dacă la 9 martie 1845 C. Filipescu se afla încă la Mînjina *(Ibidem*, p. 259), aluzia la *îndelunga sa tăcere* din prezenta scrisoare presupune o altă distanță în timp decît aceeași lună „martie 1845". Enigma tăcerii, de altfel, se dezleagă într-o scrisoare-răspuns la cea de față, datată 1 aprilie 1846, în care C. Negri îi scrie: *„Te așteptam ... și nicidecum nu ne îndoiam, ca și an, că vei sosi între noi... Dar trista înștiințare despre pierderea ce ai făcut..."* *(Ibidem*, p. 263).

1846 — Mișcările din Moldova

ÎMPOTRIVA ABUZURILOR OCÎRMUIRII

64

[*M. KOGĂLNICEANU*], TULBURĂRILE DE LA IAȘI DIN ZILELE DE 24, 25, 26 IANUARIE 1846[1]

Majoritatea ziarelor din Germania și Franța, printre altele „Schwäbische Merkur", „Journal des Débats", „La Patrie", „La Réforme", au vorbit despre nemulțumirea generală care domnește în Principatele Dunărene. Influența Curții rusești este singura care a putut să frîneze pînă în prezent sentimentele ostile nutrite de poporul moldo-valah împotriva domnitorilor. Dar astăzi se pare că abuzurile și nedreptățile comise de guvernele acestor două provincii au depășit orice limită și nici măcar teama de o intervenție străină nu mai reușește să intimideze și să potolească spiritele. De aceea, trebuie să ne așteptăm ca, de la o zi la alta, Moldovalahia să devină teatrul unor mari evenimente. Într-adevăr, actualul regim a devenit insuportabil; încălcarea tuturor legilor, nesocotirea celor mai sfinte considerente de dreptate, exploatarea unei țări întregi în folosul unor interese particulare, lăsarea întregii populații de la țară la cheremul și rapacitatea slujbașilor și proprietarilor și sacrificarea a însăși independenței națiunii, iată care este sistemul practicat de domnitori; și un asemenea sistem trebuie să aibă un sfîrșit!

Abuzurile guvernelor din amîndouă Principatele

Manifestația populară care a avut loc la Iași în zilele de 24, 25 și 26 ianuarie (stil vechi) nu trebuie să fie considerată, așadar, decît ca un prim episod al gravelor evenimente pe care le pregătește fierberea generală.

Știri eronate despre tulburările de la Iași

Toate ziarele au vorbit despre tulburările de la Iași, dar cea mai mare parte dintre ele le-au denaturat cu totul. „L'Esprit public" a prezentat toate scenele acestei drame în culori favorabile guvernului și, ca și cum ar fi vrut să împiedice reeditarea lor, a încheiat printr-o amenințare. Potrivit acestui ziar judicios, cîteva regimente de cazaci ar putea pătrunde în Moldova ca să-i slujească drept gărzi lui Mihail Sturdza. „Kölnische Zeitung" a căzut în cealaltă extremă; a presupus că s-a urzit un complot împotriva vieții domnitorului, complot la care ar fi luat parte palicari și mateloți greci. D-l Cyprien Robert, exploatînd această știre falsă, a mers și mai departe; în „Revue des deux Mondes" (nr. din 15 martie), el pretinde că manifestația populară de la Iași a fost legată de marea mișcare a națiunilor slave care năzuiesc la emanciparea lor politică; și pentru a da și mai multă tărie afirmației lui, după ce a denaturat faptele, a schimbat chiar data evenimentelor. Astfel, după el, tulburările de la Iași ar fi avut loc tot în ziua de 22 februarie, exact în ziua în care a izbucnit revolta din Cracovia. Iată o

admirabilă coincidență; dar, din păcate, ea nu este cîtuşi de puțin exactă. Moldo-valahii, ca şi întreaga Europă, sînt afectați de nenorocirile Poloniei, dar acesta nu este motiv ca ei să fie socotiți slavi; limba, istoria şi moravurile lor constituie o mărturie a obîrşiei lor *r o m a n e*.

Astfel, manifestația de la Iaşi nu trebuie luată decît drept ceea ce este, expresia nemulțumirii poporului împotriva abuzurilor guvernului; cu toate acestea, ea este la fel de gravă. Este gravă mai întîi deoarece e pentru prima oară de la venirea pe tron a lui Mihail Sturdza că poporul, exasperat, a luat hotărîrea să ceară dreptatea care i-a fost refuzată de atîtea ori, apoi mai este gravă din pricina importanței şi a poziției persoanelor care au luat parte la mişcare şi care aparțin claselor avute ale societății, comerțului, şcolilor şi chiar diferitelor instituții administrative ale guvernului.

Poporul a cerut dreptatea refuzată de atîtea ori

Din acest punct de vedere, evenimentele de la 24, 25 şi 26 ianuarie au o uriaşă importanță pentru această țară. Ele ne dovedesc că răbdarea moldovenilor a ajuns la capăt şi că e de mult timpul ca [cele două] Curți să deschidă ochii asupra conduitei lui Mihail Sturdza.

Pentru a corecta ştirile eronate pe care le-au răspîndit ziarele în legătură cu tulburările de la Iaşi, am socotit că e de datoria noastră să publicăm broşura ce urmează[1]. În ea faptele sînt expuse cu toată exactitatea, deoarece totul provine din cele mai autentice surse şi se bizuie pe actele oficiale ale guvernului. De aceea putem spune fără să exagerăm că sîntem primii care dăm o relatare fidelă asupra acestei manifestații, care a produs în Moldova şi chiar în țările învecinate o vie senzație şi al cărei ecou s-a făcut auzit în ziarele franceze.

P. S. Nu ne-am înşelat in privința importanței tulburărilor care au avut loc in ianuarie la Iaşi. Primim din acest oraş scrisori care ne anunță o manifestație şi mai gravă, prin faptul că ea pare să exprime sentimentele întregului Principat.

Ne lipsesc încă amănunte în privința acestor mari mişcări; ne mărginim, aşadar, la publicarea următoarei corespondențe, inserată în „Le National" din 6 aprilie 1846:

Corespondență particulară a ziarului „Le National"

Iaşi (Moldova), 29 martie

Ce scrie ziarul „Le National" ...despre mişcările din martie: la Iaşi

„În anul acesta trebuie să aibă loc în întreaga Moldovă recensămîntul pentru perceperea impozitului: această lucrare, care are loc la fiecare şapte ani şi care se traduce întotdeauna prin taxe oneroase pentru popor, a stîrnit o nemulțumire generală şi la 8 martie toate corporațiile din capitală s-au răsculat şi s-au îndreptat spre palatul domnitorului. Acesta, aflînd despre cele ce se petreceau pe străzi, a apărut de îndată în pragul locuinței sale şi s-a interesat de motivele care au provocat un asemenea demers. I s-a răspuns că se cerea reprimarea abuzurilor pe care guvernul le săvîrşeşte neîncetat pe spinarea poporului. Atunci domnitorul a spus mulțimii să

21 – c. 587 27

meargă şi să-l aştepte la Palatul administrativ, unde va lua cunoştinţă de plîngerile ei; cînd a plecat de la locuinţa domnească, poporul s-a întîlnit cu ministrul de interne, care i-a ordonat să se împrăştie şi să-şi trimită jalbele prin şefii corporaţiilor, ameninţîndu-l că va recurge la forţa armată dacă nu i se dă ascultare pe loc. Dar în acea clipă curajul vechilor moldoveni, odinioară atît de temuţi, păru a se trezi în sufletele urmaşilor lor şi ordinul

şi

formal al ministrului fu încălcat. Mulţimea se strînse la locul indicat de domnitor, unde acesta îşi făcu neîntîrziat apariţia. După ce a luat notă de plîngerile lor, domnitorul a anulat statistica după care percepea guvernul impozitul şi a decretat constituirea unei noi statistici, mai juste şi mai echitabile.

în ţinuturi

Exemplul dat de oraşul Iaşi, a găsit răsunet în ţară; ţăranii din Carpaţi s-au trezit, şi vajnicii munteni din ţinuturile Bacău şi Putna au alcătuit o delegaţie din mai mult de trei sute de ţărani pe care i-a trimis la domnitor cu misiunea să-i aducă la cunoştinţă samavolniciile guvernului. Anunţat la timp, guvernul nu i-a lăsat decît pe cîţiva deputaţi să intre la domnitor. Nu ştim care va fi rezultatul tuturor acestor demonstraţii, dar lucrurile sînt grave. Poporul a început, în sfîrşit, să deschidă ochii şi să-şi dea seama că el

Timpul răfuielilor ...

singur suporta toate impozitele, că el singur suferea. Totul este pentru domnitor şi pentru boierime; aceasta nu plăteşte impozite, nu suportă nici o taxă oneroasă. De aceea este atît de neliniştită de tulburările care domnesc în această clipă la vecinii noştri din Galiţia, tulburări care au avut o contribuţie serioasă la mişcarea de la 8 martie. Aceste temeri nu sînt cîtuşi de puţin imaginare, deoarece se pare că nu e prea departe timpul cînd ea va trebui să-şi încheie socotelile cu ţăranii moldoveni".

Textul francez

[M. KOGĂLNICEANU], TROUBLES DE JASSY PENDANT LES JOURNÉES DU 24, 25, 26 JANVIER 1846)[1]

La plupart des journaux de l'Allemagne et de la France, entre autres, le „Mercure de Souabe", le „Journal des Débats", la „Patrie", la „Réforme", ont parlé du mécontentement universel qui règne dans les Principautés du Danube. L'influence de la Cour de Russie a pu, seule, contenir jusqu'à présent les sentiments hostiles qui animent le peuple moldo-valaque contre les hospodars. Mais il paraît qu'aujourd'hui les abus et les injustices des gouvernements de ces deux provinces ont franchi toutes les bornes et la crainte même d'une intervention étrangère ne suffit plus pour intimider et calmer les esprits. Aussi de jour en jour nous devons nous attendre à voir la Moldovalachie devenir le théâtre de grands événements. Le régime actuel en effet est insoutenable : violer toutes les lois, mépriser les plus saintes considérations de justice, exploiter tout un pays au profit d'un intérêt privé, livrer toute la population des campagnes au bon plaisir et à

la rapacité des employés et des propriétaires, et sacrifier même l'indépendance de la nation, tel est le système des hospodars; et un pareil système doit avoir une fin!

La manifestation populaire qui eut lieu à Jassy, les 24, 25 et 26 janvier (vieux style), ne doit donc être considérée que comme le premier épisode des graves événements préparés par la fermentation générale.

Tous les journaux ont parlé des troubles de Jassy, mais la plupart les ont entièrement dénaturés. „L'Esprit public" a présenté toutes les scènes de ce drame sous des couleurs favorables au gouvernement et, comme pour en empêcher le retour, il termine par une menace. Selon ce judicieux journal, quelques régiments de Kosakes pourraient bien pénétrer en Moldavie pour servir de gardes à Michel Stourdza. La „Gazette de Cologne" est tombée dans l'extrémité opposée; elle a supposé un complot formé contre la vie de l'hospodar, complot auquel auraient pris part des palicares et des matelots grecs. M. Cyprien Robert, exploitant cette fausse nouvelle, est allé encore plus loin; il prétend, dans la „Revue des Deux Mondes" (No. du 15 mars), que la manifestation populaire de Jassy était liée au grand mouvement des nations slaves aspirant à leur émancipation politique; et, pour donner plus de vraisemblance à son opinion, après avoir dénaturé les faits, il change même la date des événements. Ainsi, selon lui, c'est le vingt-deux février, le même jour où éclata la révolte de Cracovie, qu'eurent lieu aussi les troubles de Jassy. Voilà une coïncidence admirable mais par malheur elle n'est nullement exacte. Les Moldo-Valaques, comme toute l'Europe, sympathisent avec les malheurs de la Pologne, mais ce n'est pas une raison pour qu'ils soient comptés parmi les Slaves: leur langue, leur histoire et leurs mœurs sont là pour témoigner de leur origine r o m a n e.

Ainsi, la manifestation de Jassy ne doit être prise que pour ce qu'elle est, l'expression du mécontentement du peuple contre les abus du gouvernement; mais elle n'en est pas moins grave pour cela. Elle l'est d'abord en ce sens que c'est la première fois depuis l'avènement de Michel Stourdza au trône, que le peuple, exaspéré, a pris la résolution d'exiger une justice qu'on lui a tant de fois refusée; elle l'est encore par l'importance et la position des personnes qui ont pris part au mouvement, et qui appartiennent aux classes aisées de la société, au commerce, aux écoles, et même aux différentes administrations du gouvernement.

Sous ce rapport, les événements des 24, 25 et 26 janvier ont une immense importance pour ce pays. Ils nous prouvent que la patience des Moldaves est à bout, et qu'il est plus que temps que les Cours ouvrent les yeux sur la conduite de Michel Stourdza.

Pour rectifier les nouvelles erronées que les journaux ont répandues sur les troubles de Jassy, nous avons cru devoir publier la brochure qu'on va lire[1]. Les faits y sont exposés dans toute leur exactitude, car tout est puisé aux sources les plus authentiques et appuyé sur les actes officiels du gouvernement. Aussi, pouvons-nous dire, sans exagération, que nous donnons les

premiers un récit fidèle de cette manifestation, qui a occasionné, en Moldavie et même dans les pays avoisinants, une vive sensation, et dont l'écho a retenti jusque dans les journaux de France.

P. S. Nous ne nous étions pas trompé sur l'importance des troubles qui eurent lieu en janvier à Jassy. Nous recevons des lettres de cette ville, qui nous annoncent une manifestation beaucoup plus grave, en ce qu'elle semble exprimer les sentiments de toute la Principauté.

Nous manquons encore de détails sur ce grand mouvement ; nous nous bornons donc à publier la correspondance suivante, insérée dans „Le National" du 6 avril 1846 :

Correspondance particulière du National

Jassy (Moldavie), 29 mars.

„Cette année devait avoir lieu, dans toute la Moldavie, le recensement pour la perception de l'impôt : ce travail, qui se renouvelle tous les sept ans et se traduit toujours en charges onéreuses pour le peuple, a provoqué un mécontentement général et, le 8 mars dernier, toutes les corporations de la capitale se sont soulevées et se sont portées au palais du prince. Celui-ce ayant eu connaissance de ce qui se passait dans les rues, parut bientôt à l'entrée de sa demeure, et s'enquit des motifs qui avaient pu provoquer une pareille démarche. Il lui fut répondu que l'on demandait la répression des abus, dont le gouvernement ne cesse d'accabler le peuple. Le prince dit alors à la foule d'aller l'attendre au palais administratif, où il prendrait connaissance de ses griefs ; en sortant de l'habitation princière, le peuple fut rencontré par le ministre de l'intérieur, qui lui ordonna de se disperser et d'envoyer ses requêtes par les chefs des corporations, menaçant de recourir à la force armée, si l'on n'obéissait sur-le-champ. Mais, en ce moment, le courage de ces anciens Moldaves, jadis si redoutables, sembla se réveiller au cœur de leurs descendants, et l'ordre formel du ministre fut enfreint. La foule se rendit au lieu indiqué par le prince, où celui-ci ne tarda pas à paraître. Le prince, ayant pris connaissance des plaintes des corporations, annula la statistique d'après laquelle le gouvernement perçoit l'impôt, et décréta la constitution d'une nouvelle statistique plus juste et plus équitable.

L'exemple donné par la ville de Jassy eut du retentissement dans le pays ; les paysans des Carpathes se sont réveillés, et les vigoureux montagnards des districts de Bakeou et de Poutna ont envoyé une députation de plus de trois cents paysans chargés de faire connaître au prince les vexations du pouvoir. Le gouvernement, averti à temps, n'a laissé pénétrer auprès du prince que quelques députés. Nous ne savons quel sera le résultat de toutes ces démonstrations, mais l'affaire est grave. Le peuple a enfin commencé à ouvrir les yeux et à s'apercevoir que lui seul supportait tous les impôts, que lui seul souffrait. Tout est pour le prince et la noblesse ; celle-ci ne paie pas d'impôts, ne supporte aucune charge onéreuse. Aussi est-elle

très inquiète des troubles qui règnent en ce moment chez nos voisins de la Gallicie, troubles qui n'ont pas peu contribué à amener le mouvement du 8 mars. Ces craintes ne sont nullement imaginaires, car le temps de régler ses comptes avec les paysans moldaves n'est, peut-être, pas bien éloigné".

■ După textul francez publicat în *Anul 1848*, t. I, p. 13—16.

■ 1. Textul reprodus reprezintă „Prefaţa" la o broşură intitulată *Moldavie. Récit des troubles de Jassy pendant les journées du 24, 25, 26 Janvier 1846*, publié par Georges Dairnvaell. Paris, Edmond d'Albert, 1846, din care se cunoaşte numai textul de mai sus păstrat în pagini de corectură la B.A.R. Pentru numele autorului, ca fiind un pseudonim la lui M. Kogălniceanu, cf. Al. Zub, *M. Kogălniceanu 1817—1891. Biobibliografie*, p. 36.

REPRESIUNI...

65

AL. I. CUZA CĂTRE IORDACHE LAMBRINO

Galaţi, 9 iunie 1846

Dragul meu Iordache,

Am fost încîntat să văd, din scrisoarea ta, că te simţi bine şi crede-mă că plec cu cel mai mare regret că nu te-am văzut la trecerea mea prin Bîrlad, unde cu siguranţă, dacă nu eram întovărăşit de soţia mea, m-aş fi oprit cîteva zile numai pentru plăcerea de a mă bucura de plăcuta ta tovărăşie.

Aici, nimic nou în afară de sosirea condamnaţilor politici, surghiuniţi ca pedeapsă în portul nostru şi deţinuţi la cazarmă. Numele acestor victime patriotice sînt spătarul Tucidide şi Teodor Sion[1]. Amîndoi sînt patrioţi din Vaslui care se sacrifică pentru ţară — în cuvinte numai — şi deci sînt membri ai Asociaţiei patriotice, al cărei secretar este Teodor Răşcanu care, prin fuga sa, a evitat cu această ocazie arestarea, dar e aşteptat în curînd la Galaţi, căci domnul, se zice, e sătul de indulgenţa sa pentru tulburătorii liniştei publice, şi că, în grija sa cu totul părintească şi conservatoare, încearcă prin toate mijloacele posibile să o menţină (mai ales de cînd, potrivit unui firman al Înălţimii Sale Necredincioase, el poate fi mai aspru).

Dar să încetăm cu orice fel de reflecţie răutăcioasă în privinţa aceasta. De altminteri administraţia domnului şi măsurile cu totul înţelepte ale Consiliului său Administrativ sînt prea clare şi prea evident patriotice pentru a fi subiectul celei mai mici interpretări. Iar publicul, pentru fericitul său viitor, are ca garanţie perspicacitatea Excelenţei sale ministrului de justiţie, conştiinciozitatea Excelenţei sale ministrului de externe, activitatea Excelenţei sale ministrului de interne şi dărnicia Excelenţei sale ministrului

de finanțe, toți patru membri ai numitului neprețuit Consiliu. În consecință, dragul meu, orice moldovean nu poate fi decît pătruns de speranță pentru prosperitatea țării și mîndru de a fi moldovean, dat fiind mișcările patriotice ale nemulțumiților și bunele garanții ale șefilor Ocîrmuirii. Și eu cu inima plină de bucurie pentru fericirea țării mele, voi compara această fericire cu aceea a altor țări și voi face panegiricul guvernării noastre.

Al tău cu totul devotat

A. I. Cuza

P. S. Scrisoarea alăturată să o înmînezi doamnei Roznovanu. Soția mea te salută. Complimente lui Epureanu.

Textul francez

Galatz, ce 9 juin 1846

Mon cher Georges,

J'ai été enchanté de voir par votre lettre que vous vous portiez bien et croyez que je pars avec le plus vif regret de ne vous avoir pas vu à mon passage par Berlad, où, pour sûr, si je n'avais pas été accompagné de ma femme, je me serais arrêté quelques jours, rien que pour le plaisir de jouir de votre agréable compagnie pour moi.

Ici rien de nouveau si ce n'est l'arrivée des condamnés politiques, relégués en punition dans notre port et détenus à la caserne. Les noms de ces victimes patriotiques sont : le spatar Thucidide et Théodore Sion [1], tous deux Patriotes de Vasloui et par conséquent membres de la Compagnie Patriote, se sacrifiant pour le pays, en paroles seulement, et dont le secrétaire est Théodore Rascano, qui, par sa fuite, a évité dans cette occasion la prise de corps, mais qu'on attend sous peu à Galatz, car le Prince, dit-on, est las de son indulgence pour les perturbateurs de la tranquillité publique, et que dans sa sollicitude toute paternelle et conservatrice, tâche par tous les moyens possibles de maintenir (surtout depuis qu'en vertu d'un firman de Sa Hautesse Toute Infidèle, il peut être plus rigoureux).

Mais trève de toute espèce de réflexion maligne là dessus. Du reste, l'administration princière et les mesures de toute sagesse de son conseil administratif sont trop claires et trop visiblement patriotes pour être sujettes à la moindre interprétation et le public a pour garants de son heureux avenir la sagacité de son Ex. le Ministre de la Justice, la pénétration de son Ex. le Ministre des Affaires Etrangères, l'activité de son Ex. le Ministre de l'Intérieur et la philanthropie de son Ex. le Ministre des Finances, tous quatre membres du dit inestimable Conseil. En conséquence, mon cher, tout Moldave ne peut être que pénétré d'espérances pour la prospérité du pays et fier d'être moldave, vu les mouvements patriotiques des

mécontents et les bonnes garanties des chefs du gouvernement, et moi, portant le cœur plein de joie pour le bonheur de mon pays, je vais le comparer à celui des autres pays et faire le panégyrique de notre gouvernement.

Votre tout dévoué

A. I. Cousa

P.S. La lettre ci-jointe vous la remettrez à M-me de Rosnovanno. Ma femme vous salue. Mes amitiés à Epouriano.

■ Arh. St. Buc., Achiziţii noi MMDCCLXXIV/1. Originalul şi traducerea publicate în *Alexandru Ioan Cuza. Acte şi cuvîntări*, Ediţie alcătuită de D. Ivănescu şi Virginia Isac, Iaşi, Editura „Junimea", 1973, p. 72—73. Vezi şi *Documente privitoare la anul revoluţionar 1848 în Moldova*, Bucureşti, 1960, p. 46—47.

■ 1. Teodor Sion, Tucidide Durmuz şi Teodor Răşcanu sînt semnatarii jalbei boierilor vasluieni din 28 decembrie 1845; aceştia au cerut în 5 iunie 1846 răspuns la jalba lor.

EPILOG

66

ALEXANDRU SAVU, SECRETAR LA CONSULATUL AUSTRIAC DE LA IAŞI, CĂTRE G. BARIŢIU, LA BRAŞOV

1846 dechemv. 11 (29 9bre)

Doritul meu domn şi frate!

Scrisoarea d-tale din 26 noemvrie am priimit-o şi crede-mă că, cetindu-o, întru atîta m-am tulburat încît pe toată zioa me-au fost rău. Nu ştiu pînă unde vor aduce saşii cu săcăturile lor asupra noastră; mă tem să nu vie pricina la ciomag.

Suind preţul gazetilor pînă la 2 # nu are a face nimică, căci împregiurările naţionale cer aceasta. Cauza română la mulţi adevăraţi români au pricinuit ferbinţi lacrămi şi crede-mă că pe moldovenii ăşti sicreţi nici odată nu i-am văzut tocma întru atîta iubitori de cetire ca cu prilejul acelor articole. I[strati] au fost de pe loc aici cuptuşit pentru că au trimis lui Răşcanu 2 oca de praf de puşcă cu o reţetă ca să nu-l eie tot odată, ca să-i mai rămîie rezerve; el fu trimis la garnizonul Galaţului, de unde fu rînduit spre pedeapsă la m-rea Rîşca, şi trecînd prin Iaşii i s-au prefăcut locu, trimiţîndu-l la m-rea Slatina la bătrînu Veniamin [1] unde şi frate-său se află ca arhimandrit, unde acum se află. Toţi se miră de această uşoară înfrînare. Răşcanu au trecut cu agiutoriul boeriului Nicu Ghica prin Braşov şi acum îi în Paris. — Ficiorul fratelui nostru, banul Iord. Mălinescu, Vasilică, să află

jărtvă frăţiii lui Răşcanu, care au împuşcat asupra soldatului care au vroit a prinde pe Răşcanu. El, V. Măl., să află în Criminal şi, precum asară mi-au spus tristu său tată, în zilele aceste să va hotărî osinda sa, cel mai puţin va fi surghiunit peste Dunăre, de unde va lua lumea în cap.

. . . . [2]

■ B.A.R., ms. rom. 1 002, f. 115. Fragment.

■ 1. Veniamin Costache, mitropolitul, s-a retras la mănăstirea Slatina după ce a demisionat în ianuarie 1842. Acolo a murit, în decembrie 1846. 2. Continuarea scrisorii priveşte litigiul dintre serdarul Nica şi G. Bariţiu pentru banii ce datora Nica pentru „Gazeta de Transilvania".

1845–1846
Forme culturale – ţeluri revoluţionare

„ISTORIA ESTE CEA DINTÎI CARTE A UNEI NAŢII"

67

[PROSPECT PENTRU] „MAGAZINU ISTORICU PENTRU DACIA"

Subt redacţia dd. A. T. Laurianu, profesor de filosofie în Colegiul naţional din Bucureşti, şi N. Bălcescu

Istoria este cea dintîi carte a unei naţii. Într-însa ea îşi vede trecutul, prezentul şi viitorul. O naţie fără istorie este un popol încă barbar, şi vai de acel popol care şi-a perdut religia suvenirilor. Într-o asemenea stare ne aflăm noi românii din cîte trele provinţii ale Daciei. Căci deşi mulţi atît străini, cît şi pămînteni, s-au ocupat cu scrierea istoriei noastre, noi însă putem zice în conştiinţă că pînă acum n-avem de loc istorie. Istoria Ţării Româneşti, de exemplu, s-a lucrat de Gebhardi şi de Engel în nemţeşte, de Fotino în greceşte, de d. Kogălniceanu în franţozeşte şi de d. Aron în româneşte. Aceste istorii se aseamănă prea mult unele cu altele, şi noi ştim că cel dintîi merit al unei istorii este de a se deosebi de istoriile precedente sau prin descoperiri reale, sau prin fapte puse la locul lor şi completate, sau prin rătăciri refutate. Pe lîngă aceasta, toţi aceşti istorici, afară de d. Kogălniceanu, nu ne-au dat decît biografia stăpînitorilor, care cu toate acestea încă e nelămurită, şi chiar şirul domnilor e nehotărît, iar partea cea mai interesantă a istoriei : instituţiile, industria, comerciul, cultura intelectuală şi morală, obiceiurile şi chipul de vieaţă s-a trecut subt tăcere. Însă se cuvine să fim drepţi şi să nu osîndim fără de pricină pe bărbaţii cărora le sîntem datori respect şi mulţumită, ci să întrebăm dacă ei putea să facă altmintrilea în împregiurările în care se afla şi dacă noi putem pretinde cu vreun drept să avem pînă acum o istorie, în adevăratul ei înţeles, despre patria şi naţia noastră. Nu, şi pricina este lipsa documentelor. Toţi cîţi s-au ocupat cu studiul şi cu lucrarea istoriei noastre se învoiesc la aceasta. Ei pînă în sfîrşit au fost siliţi să-şi rupă pana de deznădejde. Tot ce putem şi tot ce trebuie dar să facem acum este a ne aduna documentele, care sînt materialele istoriei, pentru ca să putem compune odată o adevărată istorie. Căci pîn-acum, „Istoria noastră, precum zice d. Kogălniceanu, se află numai în tradiţiile popolului, în movilele nenumărate ce împestriţează întinsele noastre cîmpii, în mînăstirile ce cuvioşii şi vitejii noştri domni au zidit în aducerea-aminte a biruinţelor cîştigate, în hrisoave, în urice şi, în sfîrşit, în cronicile Grecenilor, Popeştilor, Urecheştilor, Costinilor şi atîtor alţi

Trebuinţa unei istorii „în adevăratul ei înţeles, despre patria şi naţia noastră"

„A ne aduna documentele" şi a le publica

bărbaţi care într-o mînă ţinea sabia spre a apăra patria şi într-alta condeiul spre a scrie măreţele lor fapte".

„Magazinu istoric"

Sus-însemnaţii, avînd o colecţie de vreo zece letopisiţe sau cronice ce tractează istoria ambelor principate în manuscrise originale, necunoscute pînă acum publicului, precum şi un număr însemnat de hrisoave sau acte oficiale autentice de la anul 1390 încoace, de mare interes istoric; asemine şi o bibliotecă istorică coprinzătoare de autorii cei mai însemnaţi, vechi şi moderni, greci şi latini, precum şi de istoricii ţărilor circumvecine, unguri, poloni, nemţi şi turci etc., ce au atins întîmplările istorice ale patriei şi ale naţiei noastre, din care au cules, au tradus şi au comentat ceea ce spun ei despre locurile şi faptele noastre, şi, în sfîrşit, o colecţie de inscripţii din deosebite locuri ale Daciei, care asemine le-au tradus şi le-au explicat, au hotărît a publica această colecţie colosală subt numirea de *Magazinu istoricu pentru Dacia*, rugînd pe toţi patrioţii români din deosebite părţi ale Daciei, din România, Moldavia, Transilvania şi Ungaria, care posed documente istorice despre Dacia noastră, şi mai ales pe literatorii istorici, ca să binevoiască a contribui la această lucrare naţională atît prin materialele ce vor avea, cît şi prin îndreptarea la cele ce vor şti că se află în locuri şi în mîini străine, precum şi prin deslușirile ce pot să dea ştiinţii istorice patriotice, pentru care naţia contimporană şi viitoare în general, iar sus-însemnaţii în parte, le vor fi recunoscători.

Magazinul istoric se va împărţi în şase părţi:

I. Cronicul românesc va coprinde deosebite cronice, anale (sau letopisiţe) scrise în limba românească.

II. Diplomaticul românesc va coprinde deosebite acte oficiale autentice, ieşite în deosebite împrejurări, hrisoave, anaforale ale obşteştilor adunări după vremi, între care actul de desrobirea ţăranilor, reforma lui C. Mavrocordat şi altele, tractate, convenţii şi alte scrieri cu interes istoric.

III. Memoratoriul dacian va coprinde documente istorice despre Dacia, culese din autorii vechi greci, latini, bizantini, istorici din veacul de mijloc în deosebite limbi, traduse în româneşte.

IV. Înscriptoriul dacian va coprinde inscripţii aflate în părţile Daciei, atît vechi latine şi greceşti, cît şi nouă romîneşti sau într-alte limbi moderne, cu traducerea în româneşte şi cu dezbaterea critico-istorică, monumente de arhitectură, morminte, movile cu interes istoric.

V. Disertatoriul istoric va coprinde cronologia domnilor aşăzată după hrisoave, dezbateri istorice, parte spre înţelegerea deosebiţilor scriitori despre Dacia, parte spre coregerea critică a locurilor mai bine cunoscute din alte documente autentice, precum şi descoperiri istorice făcute de autori mai nuoi, deosebite disertaţii, descripţii geografice şi etnografice.

VI. Buletinul bibliografic va coprinde lista scrierilor moderne, naţionale sau străine, care ating Dacia şi istoria ei, dimpreună cu observaţiile critice asupra lor, precum şi critica scrierilor istorice ce ar ieşi de aici înainte.

În sfîrşit, se vor adăoga carte geografice şi deosebite desemne de monumente cu interes istoric.

„Magazinul istoric" va eşi în broşuri de cîte patru coale în 8° pe lună, cari într-un an vor forma două volumini. Preţul unei broşuri va fi un sfanţih ; la primirea broşurii dintîi se vor plăti doi sfanţihi, preţul pe două broşuri, iar de aci înainte va urma a se plăti numai un sfanţih la primirea fiecării broşuri. Cei ce se prenumără pe 10 exemplare vor primi unul gratis. Tipărirea însă nu va începe decît cînd numărul prenumeranţilor va trece de 300, ca să se poată acoperi cheltuielile tiparului.

Prenumeraţia se va face :

În România, în Bucureşti la dd. redactori, în librăriile d. Valbaum şi d. Romanov, şi la d. pitarul Ioanid ; la Craiova la d. inspector şi profesor I. Maiorescu ; pe la judeţe la dd. profesori. Abonamente, subscripţii

În Moldavia, în Iaşi, la cantora „Foiei săteşti", la redacţia „Albinei româneşti", în libraria d. Nica ; pe la judeţe la dd. profesori.

În Transilvania, în Braşov, la redacţia „Gazetei de Transilvania", în libraria d. Nemet ; în Sibiu la d. director Fule şi la d. prot. Maniu, în Blaj la d. canonic Cipariu ; prin scaune şi comitate la colectorii „Gaz[etei] de Transilvania".

În Ungaria, în Oradia Mare, la d. secretar consistorial Grama ; în Arad la d. prof. Gavra ; în Timişoara la d. paroh şi ass. cons. Petrovici[1] ; în Lugoş la d. prof. Ventilă ; la Biserica Albă la d. dir. Loga ; în Maramureş, în Iod, la d. protopop Man.

Sus-însemnaţii socotesc că toţi cei ce se interesează la istoria naţiei lor vor îmbrăţişa şi vor sprijini această folositoare întreprindere.

■ Prospectul a fost publicat de Eliade-Rădulescu în „Curier românesc", la 8 ianuarie 1845 şi de către G. Bariţiu în nr. 5 din „Foaie pentru minte", la 29 ian. 1845. Pentru alte ediţii, cf. H. Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Contribuţii biobibliografice*, Bucureşti, 1971, p. 321 (Indice); şi N. Bălcescu, *Opere*, I, Ediţia G. Zane şi Elena Zane, Bucureşti, 1974, p. 89—91.

■ 1. În „Curier românesc", în locul lui Petrovici, apare *Seiman*.

„ZORILE PENTRU MINTE ŞI INIMĂ" 68

A. POP, SĂ ÎNVĂŢĂM ROMÂNEŞTE, DOMNILOR ! ![1]

Domnilor ! Socotesc cum că fiecare dintre domniile voastre aţi cetit un articol în *Foaia pentru minte, inimă şi literatură No. 11* a pre învăţatului d. Prof. N. Bălăşescu — subt titlul : *O probă din limba noastră.*[2] — Vorbele a acestui iscusit bărbat, mai ales cătră fîrşit, pentru noi studinţii români de aici în circumstările ce ne aflăm între noi înşine îs foarte interesante, pentru aceia pînă ce oarecarele dintre noi îşi va da mai pre larg animadversiunile[3] în oieptul[4] acesta ; noi le mai recităm şi aci : „. . .de vreme ce dumnealor în pricina aceasta (în cultivirea limbei româneşti) tot

N. Bălăşescu: „Să învăţăm mai întîi a ne cunoaşte limba noastră"

nu fac nimic, să nu se supere, ci mai vîrtos să se bucure, că se află încailea alţi iubitori de naţia sa, cari văzîndu-şi limba în primeşde (spre mai mare ruşinea noastră în acest veac luminat) se silesc a o scoate din întunerec la lumină, cheltuind fără cruţare şi osteneală şi vreme şi avere, fără a aştepta vreo răsplată de la cineva, că asemine jertfe pre rar se răsplătesc... Dar dumnealor la asemine întîmplări în loc să cîrtească (să critice) mai bine ar fi să înveţe a-şi cunoaşte limba pe care nu pot zice că o au învăţat; apoi ceea ce nu învaţă ciniva poate şti vreodată? Şi, în fîrşit, limba română n-are şi ea ceva secreturi şi măestrii care dacă nu se vor învăţa şi descoperi cuiva, nu le cunoaşte? Cel ce cunoaşte şi ştie un lucru vorbeşte despre el din convingere, din ştiinţă; şi cu cel ce ştie este lesne a se înţelege. — A învăţa nu este ruşine, dar a nu şti este ruşine, mai ales a nu şti ce trebue ştiut, şi e mai ruşine a vorbi de ceea ce nu ştii. — Eu te întreb, domnule! ai învăţat ori ai studiat limba română? Dacă o vei fi învăţat, o vei şti; dar dacă nu, cum şi cu ce drept pretinzi aceasta? Poate cu dreptul că eşti român; aceasta nu-ţi dă acel privilegiu despotic să ştii, acea ce n-ai învăţat; căci D-zeu şi fiica lui natura nu sunt nedrepţi ca oamenii. Ori poate pofteşti aceasta cu dreptul că ai învăţat şi ştii alte limbi; d-aici ar urma că dacă ai învăţat franţozeşte să ştii totdeodată şi latineşte, nemţeşte, englezeşte ş.a. Eată că pe ceea o ai învăţat, dar deaceia pe aceste nu le ştii; tot cu acest drept nu ştii nici româneşte! Seau fiind român şi ştiind vorbi româneşte din casa părintească, dar carte n-ai învăţat, te întreb eu, ştii ceti şi scrie? Tot aşea vei şti şi vei cunoaşte limba din temeiul ei, ne învăţînd gramateca bine? Drept aceia ar fi bine, frumos, folositoriu şi tuturor de recomendat ca să învăţăm mai întîiu a ne cunoaşte limba noastră, apoi pe altele".

Aceste sunt, domnilor! mult însemnătoriele cuvinte a eruditului bărbat, care-s vrednice de cetire şi de recetire pentrucă tot cuvîntul cuprinde-n sine atît de mult cît trataturi întregi ai putea face dintr-însul. Eu, pînă va trata vrednicul acest oiept altul, zic numai atîta, cît ca să poată zice cineva că ştie româneşte nu e destul că e român, ci să pofteşte ca să înveţe gramatica limbei sale — după care mai adaug şi aceea că să ne învăţăm, domnilor, dintîiu limba noastră, apoi altele.

Religia, amorul către propria naţie!

Înţelegeţi-mă, domnilor! îmblam să zic [5] că noi învăţăm limba maghiară ca cetăţeni ai Transilvaniei locuitori între maghiari, dar pentru aceia nu era de lipsă, cum le plăcea unora dintre noi, nu ştiu din ce îndemn, ca să ne deprindem în compuneri maghiare — nu române! Da aceasta ar fi religiunea, acesta amorul, domnilor, către naţie-ne?!!

■ B.A.R., ms. rom. 553, f. 23 v.—25 (Din nr: 13—14 al revistei manuscrise „Diorile pentru minte şi inima", foiţă săptămînală, apărută în 1845—1846, la Cluj, „sub redacţia dd. N. Popea şi A. Pop").

■ 1. A. Pop = *Alexandru Papiu Ilarian.* 2. „Foaie pentru minte", IX, 1846, 11 martie, nr. 11, p. 85—88. 3. Părerile, observaţiile. 4. Obiectul. 5. Umblam să zic, voiam să zic.

PENTRU ÎNFLORIREA INTELECTUALĂ ŞI MORALĂ A NAŢIEI

69

ÎNTEMEIEREA ASOCIAŢIEI LITERARE A ROMÂNIEI, LA BUCUREŞTI, ŞI A SOCIETĂŢII STUDENŢILOR ROMÂNI DE LA PARIS

. . . .

Sosise timpul, domnilor, ca junimea să easă din starea de îndoeală, de descurajare, de apatie, ca să se întărească prin credinţă şi să se realţe prin lucrare şi jertfire ; sosise timpul ca, pe cînd părinţii noştri se străduesc atît cu interesurile politice şi materiale ale patriei, pe cînd ei se luptă atît spre a ne păstra şi a ne da în mînă, cind le vom lua locul, neatinse drepturile naţionale, pentru cari s-a vărsat mai mulţi secoli sîngele strămoşilor noştri, sosise timpul, zic, ca junimea să înţeleagă că şi ea are o misiune a împlini, că datorinţa ei este a ajuta lucrarea părinţilor, a îndeplini aceea ce ei nu pot face, ocupîndu-se pe calea păcii şi a legalităţii de înflorirea intelectuală şi morală a naţiei prin ştiinţe şi prin cultura limbii, acest semn caracteristic şi ideal al naţionalităţii prin care naţia e menită a-şi dezvolta individualitatea sa şi a realiza o cugetare a lui Dumnezeu pentru binele omenirii.

Junii din Paris, cari produseseră în mare parte răul, erau meniţi a lua şi iniţiativa reacţiei spre bine : ei începură a se vedea, a se aduna, a se înfrăţi. Trebui însă să treacă mai mult timp pînă ca ei să se înţeleagă şi să-şi lămurească datorinţa lor. În sfîrşit sosi acea epocă atît dorită şi o zi a anului 1845 îi văzu pe toţi adunaţi la un loc. Dumnezeul României era între dînşii, căci ei se adunaseră în numele lui ! El aruncă în inimile lor o scînteie din acel foc patriotic ce înflăcăra inimile strămoşilor şi două societăţi folositoare născură din sînul lor.

Una trebuia să aibă de ţintă a veni în ajutorul scriitorilor lipsiţi de mijloace d-a tipări scrierile lor, a răsplăti ostenelele lor şi a căuta d-a înavuţi literatura noastră cu scrieri folositoare ; cealaltă a produce scriitori înzestraţi cu studii solide, dînd mijloace tinerilor ce au arătat semne de talent, ca să vie în Paris a şi-l dezvolta ! Ambele societăţi erau necesare şi ţintitoare la acelaşi scop : *luminarea naţiei*. **Două societăţi şi un singur scop**

Cea dintîi, după menirea ei, era necesar a-şi aşeza centrul într-una din provinţiile României şi se şi întocmi în Bucureşti sub nume de *Asociaţie pentru înaintarea literaturii*[1]. Binevoinţa şi dragostea cu care toţi românii, dimpreună cu Prinţii lor salutară şi îmbrăţişară această societate încă de la naşterea ei dovedesc că ei au simţit că *o limbă literară este o naţie* şi că, prin urmare, progresul literal este o cestiune de vieaţă pentru dînşii. **O limbă literară este o naţie**

Astăzi fructele binefăcătoare ale acestei societăţi sînt de toţi preţuite şi dau cea mai sigură speranţă că ea va merge sporind şi înflorind mereu. Astăzi junimea se poate bucura de prosperitatea acestei întîi-născute fiică a ei.

A doua societate trebuia să aibă centrul său în Paris, unde era să se aducă junii studenţi spre a-i putea avea neprecurmat sub îngrijirea şi privegherea ei. Ea se întocmi dar aci, în decemvrie anul 1845, sub numire de Societatea studenţilor români.

. . . .

Pentru Comitet, S. V. Varnav, Casier

■ Fragment din: *Dare de sema de lucrarile Comitetului Societatii studentilor romani din Paris pe anii 1845—1846 și 1847, Piața Sorbona nr. 3. Subt patronajul cetățeanului Lamartin*, Paris Fain şi Thunot, 1848. Broşură în 8°, 22+2 p. Republicată în *Anul 1848*, t. I, p. 75—76.

■ 1. *Asociația pentru înaintarea literaturii*, cunoscută sub al doilea titlu, *Asociația literară a României*, a fost înființată la Bucureşti în *februarie* 1845.

70

A ÎNLESNI PROGRESUL LITERAR ÎN TOATĂ ROMÂNIMEA

SOCOTEALĂ DE LUCRĂRILE COMITETULUI ASOCIAŢIEI LITERARE A ROMÂNIEI

. . . .

Majoritatea domnilor patroni [1], chibzuind că această asoţiaţie nu trebuie să rămîie mărginită în cercul ce şi-a însemnat la întîia ei formaţie, ţelul ei fiind de a înlesni progresul literar în toată românimea, în seanţa din 22 iulie 1845 s-a încheiat jurnal prin care s-a găsit cu cale şi s-a hotărît să se poftească din literaţii moldoveni şi transilvăneni, cîteva persoane cari să binevoiască a primi de a forma şi în părţile d-lor cîte un comitet ca o sucursală acelui de aici, cu însărcinarea de a deschide liste de subscripţie, a aduna bani şi a-i trimite la Comitetul central; asemenea şi cîte scrieri li s-ar adresa şi ar socoti că merită de a fi tipărite să le trimită tot aici. Această măsură însă, după toate mişcările comitetului, nu au putut prinde şi abia de puţine zile s-au primit două adrese, a domnului Vasici şi a domnului aga Asachi, cari se supun domniei-voastre.

La începutul Asoţiaţiei, numărul patronilor era numai de 11 şi statutele cereau neapărat ca alegerea comitetului să se facă în fiinţa cel puţin a opt mădulare. Pe la sfîrşitul anului, 5 din dumnealor mădularele Asoţiaţiei, şi anume d-nii Dimitrie Brătianu, Ion Ghica, Costache Alexandru Rosetti, Alexandru Gheorghe Golescu şi Nicolae Bălcescu, aflîndu-se în streinătate, numărul celor ce se află aici era mai mic decît numărul cerut pentru alegerea noului comitet. Aşadar, atît pentru acest cuvînt, cît şi pentru cuvîntul de mai sus expus că

această asoţiaţie nici putea, nici trebuia să rămîie într-un cerc atît de mărginit, s-a găsit de cuviinţă să se mai mărească atît numărul patronilor, cît şi acela al comitetului, ce se alcătuia atunci numai de 3 persoane; şi aşa în seanţa de la 19 fevruarie 1846, prin jurnal încheiat numai de patronii ce se aflau aici, s-au mai ales, pe lîngă acele 11, alte 9 persoane cu numire de patroni.

Un dicţionar cu vieţile celor mai însemnaţi români

D-nii Nicolae Bălcescu şi Mihail Kogălniceanu, prin adresa din 24 iulie 1846, au făcut propunere comitetului de a lucra la un dicţionar biografic care să cuprinză vieţile celor mai însemnaţi români din toate părţile şi din toate veacurile, cerînd pentru a d-lor osteneală suma de 400 galbeni şi făgăduindu-se a da două tomuri în 8° într-un termen de un an.

Comitetul, privind acest dicţionar ca o scriere ce ar contribui mult la răspîndirea gustului de cetire şi mai ales a cunoştinţei istoriei naţionale, prin jurnalul său de la 21 august 1846 a încuviinţat propunerea d-lor cu următoarea modificaţie: adică, ca două sute galbeni să li se dea la sfîrşitul scrierii, iar ceilalţi două sute să li se plătească d-lor după ce se vor vinde jumătate din exemplarele ce se vor tipări.

O istorie universală

Domnul Voinescu, prin adresa din 13 ghenarie 1847, a făcut propunere de a lucra o istorie universală în 4 tomuri de la 20—25 coale fiecare şi a o săvîrşi în soroc de doi ani; adunarea majorităţii d-lor patroni, în seanţa de la 2 fevruarie, primind propunerea, a şi hotărît un onorar de 180 galbeni.

O tipografie pe seama Asociaţiei: „Întreprinderea C. A. Rosetti & Winterhalder"

Cuvintele pentru cari s-a fost găsit de cuviinţă a se aduce o tipografie pe seama asoţiaţiei au fost, precum s-a mai făcut cunoscut domniilor-voastre în socoteala dată de lucrările anului 1845, nemăsuratul preţ ce ni s-a cerut de 15 galbeni coala pentru 1 500 exemplare la tipografia d-lui Valbaum, iar la celelalte de la $12\,^1/_2$ pînă la $14\,^1/_2$ galbeni. După ce însă d-l Valbaum s-a desfăcut de stabilimentul său, noii întreprinzători, d-nii C.A. Rosetti şi Winterhalder, au arătat dorinţa de a cumpăra tipografia ce se aducea pe seama soţietăţii şi se făgăduiau ca pentru această concesie să tipărească orice scriere li se va da de asoţiaţie cu preţul cel mai măsurat. Comitetul, fără a se lega desăvîrşit cu d-lor pentru această tranzacţie, a încheiat mai întîi pentru cercare un contract pentru tipărirea „Prietenului tinerimii" cu preţul de 153 lei coala, adică un cu scăzămînt de $^2/_3$ din ceea ce a fost cerut d-l Valbaum pentru tipărirea poeziilor d-lui Văcărescu. La trecutul noiembvrie, cînd a sosit tipografia, tot capitalul în bani era de 32 220 lei; tipografia costisia 16 115 lei 12 parale; cheltuiţi pînă atunci în osebite condeie erau 6 723 lei 10 par.; scăzîndu-se dar aceste două sume din capitalul de 32 220, nu rămînea comitetului decît un efectiv de 9 228 lei, sumă socotită foarte mică pentru ca să se poată acoperi cheltuielile ce ar fi cerut ţinerea tipografiei, care, după o socoteală aproximativă făcută de cunoscători, putea să se urce pînă la suma de 36 000 lei pe an. În fiinţa unor asemenea grele împrejurări, comitetul tot nu s-ar fi sfiit poate a se

aventura în primejdiile unei concurenţe cu aşezămintele tipografice de aici, oricît de bine întemeiate ar fi, dacă, în adunare cu cei mai mulţi dintre d-nii patroni, nu s-ar fi convins că scopul de căpetenie al asoţiaţiei, care nu era altul, decît de a dobîndi cărţi tipărite cu cel mai măsurat preţ, s-a împlinit prin folositoarele condiţii ce fac soţietăţii d-nii C.A. Rosetti şi Winterhalder.

Aceste sînt cuvintele pentru cari asoţiaţia s-a desfăcut de tipografia adusă pe seama sa, iar foloasele ce a dobîndit Asoţiaţia de la vînzarea tipografiei sînt :

1. Pe lîngă preţul de 16 115 lei, ce a costisit acea tipografie pe Soţietate, d-nii C.A. Rosetti şi Winterhalder dau un benefiţiu de 1 266 lei în loc de dobîndă, aceşti bani fiind a se răfui prin tipărire de cărţi.

2. Că la fiecare coală dau un folos de 5 lei, adică se îndatorează să tipărească cu un scăzămînt de 5 lei, după cît a plătit Comitetul pînă aici.

3. Că şi după ce se va stinge datoria d-lor către Asoţiaţie de 17 381 lei din cumpărătoarea tipografiei, se îndatorează a tipări şi în viitor tot cu acest preţ scăzut orice scriere li s-ar da de la Comitet.

Aceste sînt, domnilor, lucrările de doi ani ale Comitetului, lucrări la care jos însemnaţii şi-au făcut o plăcută datorie a cere totdeauna şi părerea d-lor patroni, căci după cum au avut cinste a arăta şi în anul trecut, deşi art. 7 al Statutelor Asoţiaţiei a lăsat Comitetului ei o întindere şi o libertate de lucrare foarte mare, jos însemnaţii însă nici o dată n-au voit să se folosească de aceea putere discreţionară la care pomenitul articol îi autorisă.

Programul Asociaţiei: înmulţirea cărţilor, sprijinirea scriitorilor

O mare şi frumoasă idee a insuflat, domnilor, pe începătorii acestei întreprinderi cînd au pus de gînd a forma această asoţiaţie. Ideea aceasta, idee dominantă ce se vede în programul dat la formarea soţietăţii, a fost înmulţirea cărţilor şi dorinţa de a deschide o carieră acelora ce-şi consfinţesc strădaniile (*veilles*) la cultura literaturii în toată întinderea cuvîntului. Asoţiaţia însă nu a putut ajunge încă la acest scop ; capitalul ce are disponibil este însă atît de mic, încît, în contractele ce aţi văzut mai sus că a încheiat pentru deosebite scrieri, comitetul a fost silit a păzi o economie *(parcimonie)* nemăsurată. Pentru alcătuirea unui dicţionar de istoria naţională, pentru o scriere pe care toate neamurile o plătesc cît se poate mai bine, căci e vorba de istoria pămîntului ce omul iubeşte mai mult, pentru căci într-însul s-a născut, a trăit, a iubit, comitetul nu a putut făgădui decît modestul preţ ce au cerut înşişi autorii. Cu asemenea puţină încurajare, cu asemenea neînsemnate onorare nu ar fi de a se nădăjdui că se va deschide o carieră scriitorilor noştri, nu ar fi de a aştepta o înaintare în literatura naţională dacă nu am avea deplina încredere în viitor, în patriotismul românului bine cugetător şi în binevoitoarea protecţie a înaltului guvern.

În socoteala ce vi s-a dat, domnilor, în anul trecut s-a pomenit de poeziile d-lui Văcărescu. Aceste poezii, întru aşteptarea tipografiei celei noi,

s-au întîrziat a se pune în tipar, căci aveam dorința de a da o ediție mai bogată, mai de lux. Acum se vor pune în tipar în cele dintîi zile ale viitoarei luni.

Iancu Văcărescu, Şt. Golescu, I. Voinescu II,
C. G. Filipescu, Gr. Alexandrescu

■ Fragment din: *Socoteală de lucrările Comitetului Asoțiației literare pentru anul 2-lea*, București 1847. Broşură în 8°, 16 + IV p. Republicată în *Anul 1848*, t. I, p. 52—55.

■ 1. Membrii asociației literare se împart în trei categorii: a) în membri activi, numiți patroni; b) membri ajutători, subscriptori; c) în membri corespondenți (*Statutele Asoțiației Literare a României*, 1847, Art. 5. Publicat în *Anul 1848*, t. I, p. 45).

„A CONTRIBUI DE LA UNU PÎNĂ LA 1000 GALBENI PE AN"

71

I.

STUDENȚII ROMÂNI, DE LA PARIS, CĂTRE ION GHICA, LA BUCUREȘTI

Domnule Ion Ghica [august, 1846]

Dumneata binevoeşte a chipsui ca să se facă 1987 de suscriptori la societatea a căriea îți trimitem şi un prospectus alăturat[1]. Aceşti suscriptori să fie cîte un galben pe an, poți însă dta mări suma aceasta a fiecăruea pînă la nemărginit şi atunci poți scădea din numărul persoanelor.

Studenții Rumâni din Paris

II.

ION GHICA, DE LA BUCUREȘTI, CĂTRE FRAȚII HURMUZACHI, LA VIENA

[septembrie 1846]

Domnii· Eudoxie şi Alecsandru Hurmuzachi vor îndatori mai întîi pe dl. Georgie Balsh a da cîte una sută galbeni, vor mai îndatori deosebit de aceasta pe toți ceilalți români trecători în susul sau în josul Dunării a contribui de la unu pînă la 1 000 galbeni pe an.

Ion Ghica
[Adresa :] Monsieur Monsieur Eudoxe de Hormuzaki
à Vienne — Tiefen Graben Nr. 169

■ Arh. St. Buc., Fondul Hurmuzaki, dosar 16, f.52; plicul, f.53[1]

■ 1. Pe plicul scrisorii lui Ion Ghica, cenzurată, e trecută următoarea însemnare: *Die beygepackte wallachische Broschüre indem ist nach den Vorschriften dem 30-gst Amte zu Rothen Thurm übergeben, damit es der ...* [?] *nach Hermannstadt* [?] *unterlegt werde, von wo aus es behoben werden kann. In k.k... Rothen Thurm von 28.7ber 846*. (În traducere: Broșura românească, împachetată împreună, a fost transmisă între timp, conform instrucțiunilor, Serviciului trigesimal din Turnu-Roşu, pentru a fi înaintată ... [?] la Sibiu [?], de unde se va putea ridica. În cezaro-crăiesc ... Turnu Roşu, la 28 sept. 846).

CIRCULAŢIA IDEILOR ŞI A CĂRŢILOR ÎNTRE ROMÂNI

72

AT. ŞANDOR, DE LA ARAD, CĂTRE G. BARIŢIU, LA BRAŞOV

Arad 16[a] mart. 846 nou

Domnule redactor!

Fiindu-mi scurt timpul pentru ţinerea examenelor astăzi la Preparandie mă grăbesc a ţi le însemna următoarele:

Periodice româneşti

1. Cele 16 exempl. din „Curierul de ambe sexe" le-am primit, dar, pe cum văd, numai 7 numere au ieşit. Într-un exemplar îmi sminteşte ce se cuprinde întră pag. 32—41, adecă o jumătate de coală.

2. La novelele din prinţipaturi, însoţindu-ne mai mulţi, ne-am învoit la toate, adecă: a) „Albina rom." cu „Buletinul ofic." şi b) „Arhiva Albinei"; c) „Icoana lumei"; d) „Mercuriul din Iaşi"; e) „Curierul român" cu „Buletinul ofic."; f) „Vestitoriul rom."; g) „Învăţătoriul satului"; h) „Universul". Preţu-l ştim numai a „Vestitoriului", 4 ruble, aşadară 20 fl. val.? Placă dară aceste a ni le procura cu toţi numerii de pe anul acesta. Banii ţi-i voi trimite la timpul său. Noi aceste le vom ţinea la apotecariul român Gheorghe Stupa, dar să se adreseze mie. Oare Kreuzband[1] bine va fi, nu se vor scoate afară? Bacsamă e mai lesne poşta. Placă a-mi trimite şi un exemplar din *Coconul Jorgu de la Sa[dagu]ra*[2].

3. Dar ce socoţi d-ta, la cine se află originalul din Şincai-Klein? Ca să nu ne înşelăm.

Cartea doctorului Vasici, *Macrobiotica*...

4. Nu ştiu, nu vă veţi mînia pe mine — d-ta şi d-nul Vasici — că eu am fost generos a face cinste unui student bun, care mi-au descris unele şi altele socoţi în treaba prenumeranţiei şi altor lucruri, o *Macrobiotică* din tom. I, adecă despre care ţi-am scris că mi s-au trimis înapoi toată afumată ca pe o şoancă, şi din tom. II aceea care iarăşi mi s-au trimis înapoi, ca în care nu se află coala a 18[a] şi în care au fost scris numele cumpărătoriului?

5. Am avut nescari vorbe cu un protopop pentru tom. I din *Macrob.*, căci mi-au făgăduit, la trimisele mele scrisori, mai de multe ori că-mi va trimite banii, ce tot au întîrziat şi după ce i-am scris o scrisoare — cam orăzenească — adecă o ţîră prea la adevăr pentru un popă, m-au întîmpinat cam mînios, zicîndu-mi că să ştiu că preoţii nu-s purcari, ce şi eu am adeverit că nu; ci aş fi trebuit să-i zic doară, că unii sînt mai răi decît purcarii. Apoi m[i]-au plătit, dar al II[le] tom n-au luat.

6. Aici se vorbeşte că s-ar bate 3 inşi după episcopia din Ardeal de l. gr. n., adecă: Ioan Moga, Ioan Popasu (se zice a fi sîrb) şi oarece arh[imandrit] Vasile Popovici, aceştia de la d[um]neavoastră din Ardeal; iară de la noi, arhimandriţii: Şaguna, născut peştan, ţînţariu, şi Kyrilovits.

7. Răspunsurile d-tale lui Gerando[3] au fost *non plus ultra* tuturor foarte plăcut[4]. La sfîrşit despre Hora şi Cloşca atîta am de a-ţi aduce aminte:

ca să vadă lumea şi românii să cunoască mişcările acele, bine ar fi de am fi ascultat să se preintoarcă din „Életképek" dd[to] 22 novembr. a. trecut, ce foarte clasic au descris Horváth Mihály[5], un preot tînăr, catolic, însă prigonit de catolici pentru că în istoria sa foarte tare au descoperit adevărul în privința protestanților asupriți din Arhidiae[ceza] Strigonului. Se află acum crescătoriu în Vienna. Acolo se vede că cine au fost „diabolicis votae", adecă alții și nu românii l-a început. Eu cred că ar fi românilor plăcut a şti.

Ca să vadă lumea, şi românii să cunoască

8. În „Serbske Narodne Novine" din 14 februarie a.c. nr. 13, întorcindu-mi-se de pe serbie, aceste ţi le însămn :

„În clipa aceasta primirăm din Viena îmbucurătoarea pentru tot neamul nostru cel dreptcredincios ştire cum că aceia ce cu prilejul ţinutei mai în urmă diete, prin rugăminte s-au cerut milostivului stăpînitor, ţăreştile legi păstrîndu-le, numai pentru aceea au întîrziat, căci au vrut mila sa cea cesaro-crăiască, în inţelesul legii, după înaltul sieşi cuvenit crăiesc drept, în lucrurile noastre cele bisericeşti, prin rezoluţie crăiască afară de dietă a o cinsti. Aceea ce întregul popor de la bunul a patriei părinte aşa de setos au aşteptat, înălţia-sa milostivul nostru monarh în măsură deplină credincioşilor săi supuşi, fiilor a dreptcredincioasei biserici, a împlini bine au voit, adecă prin datul mai de curînd afară crăiesc rescript sloboda din fieştecare altă in a noastră lege trecere milostivă au îngăduit"[6].

9. Mă vei ierta, d-le, că doară mă voi arăta o ţîră cam neobraznic şi poftitoriu de a fi lăudat, însă dacă văd că aceia[7] carii bine ştiu de lucru nu vreu a-l face cunoscut, îndrăznesc eu următoriul lucru a ţi-l descoperi, că de-l vei afla vrednic să-l pui în *Gazetă* pentru de a da îndemn şi altora spre facere de bine.

Eu de la anul 1838 — de cind mă aflu în Arad — lecuiesc preparanzii institutului nostru din Arad gratis şi i-am tămăduit din boale, parte acute, parte cronice, de care mai ales se ţin răni feli de feli, inflorescenţii cutanee ş.a., iară medicamente de la an[ul] 841 le dă d. Gheorghie Stupa, ***ex quidam*** : an[ul] 841 au făcut suma 19 fl., 31 cr. conv. monet.; 842 = 21 fl., 7 cr.; 843 = 40 fl., 30 cr.; 844 = 48 fl., 49 cr.; 845 = 37 fl., 2 cr. arg., în suma 167 fl., 9 cr. arg. Facem, dară, bunătatea aceasta gratis cu aceşti mişei[8], doară se vor deda mai mult oamenii noştri la lecuiri doftoreşti, să nu creadă tot în superstiţii etc.

„Lecuiri doftoreşti" gratuite...

D-ta de vei afla lucru, adecă ojetul, de trecut în *Gazeta*, le vei pune şi vei aduce temeiuri frumoase, după cum ştii d-ta, dar nu atinge comembrii Institutului. De nu, le vei lăsa, însă eu cred că pentru îndemn e vrednic de publiţitate, numa mă rog ca să nu se ştie că eu ţi l-am împărtăşit. Pune că de la cutare au cutare abonat din părţile Orăzii-Mari îţi este făcut cunoscut lucru.

Rămîind cu cuviincioasă cinstire şi adevărată pretenie, sînt al domnieitale şerb cinstitoriu şi aplecat,

At. Şandor.

P.S. : d-nul Gavra, ca care şti de lucru foarte bine, au şi alt mădulari din institut. Dar tac, ca să nu-mi vină mie de cinste : eu acum făcui aceasta pentru d-nul apotecariu. Dar, cum zisei, mă rog anonimitate.

[Adresa] : Dem Wohlgeborenen
Herrn Georg v. Baricz
Redacteur der *Gazeta de Transilvania* und Professor etc.
Zu Kronstadt

■ După B.A.R., ms. rom. 1 002, f. 43—44v. Publicată în *George Bariţ şi contemporanii săi*, vol. II, *Corespondenţa primită de la Pavel Vasici, Al. Roman şi Atanasie Şandor*. Coordonatori Ştefan Pascu şi Iosif Pervain, Bucureşti, 1975, p. 322—325.

■ 1. Banderolă în cruce, sistem de expediere, prin poştă, a imprimatelor. 2. Piesa lui V. Alecsandri. 3. A. de Gérando, autorul cărţii *La Transylvanie et ses habitants*, 2.vol., Paris, 1845 (ed. II, 1850); în traducere germană *Siebenbürgen und seine Bewohner*, Leipzig, 1845. 4. Reflecţiile şi criticile lui G. Bariţiu cu privire la cartea lui A. de Gérando, împreună cu lungi extrase din carte, despre români, au fost publicate în „Foaie p. minte" din decembrie 1845, ianuarie şi februarie 1846. Un ecou al lor se vede şi în : *Din Vulcoiu, 22 ian. Răsunet la cele de pre faţa 415 a Foiei p. minte ş.c.l. an. tr[ecut] împărtăşite după domnul A. de Gérando"* şi semnat : „Mai mulţi inşi din ţinutul Vulcoiului", în „Gazeta de Trans.", 1846, nr. 15 (18 febr.), p. 59—60. 5. E vorba de articolul *Egy jelenet II. Jozsef kormánytörténetéből* [Un episod din timpul domniei lui Iosif al II-lea] scris de cunoscutul istoric, episcop şi om politic maghiar, Horváth Mihály (1809—1878). 6. Cf. „Gazeta de Trans." IX, 1846, nr. 22 din 14 martie, p. 86 : *Ungaria (Din Bănat, 16 Martie n.)*. 7. Vezi continuarea la *P.S.*-ul scrisorii. 8. Sărmani.

73

MISIA REVOLUŢIONARĂ A POEZIEI

C. BOLLIAC, POESIA

VII

Poezia să cerceteze izvoarele inegalităţii în societate :

Este timpul ca poesia să se ocupe, să puie în mişcare toate resorturile sale la o prefacere întreagă, la o reformă totală de conştiinţă ; — schimbare a tutulor ideilor ce a avut pînă acum şi are astăzi omul despre lume. Să cerceteze cu de-amănuntul isvoarele inegalităţii în societate şi să nimicească toate formele şi reformele sociale, politice şi religioase, prefăcînd acea iubire numai teoretică de libertate şi egalitate în libertate şi egalitate practică şi actuală. Să întemeieze o singură credinţă religioasă în locul tutulor credinţelor învechite şi prefăcute pînă astăzi : aceea a raţiei şi a libertăţii. Să desvolteze, să analiseze şi să popularizeze ştiinţele abstrate în practică vie.

Unde stă cea dintîi inegalitate socială ? În sclavia fămeei. Emancipaţia ei dară este cel întîi element contribuitor la viaţa cea nouă. O emancipaţie întreagă, completă a fămeei, preparată de la naşterea ei printr-o creştere

omenească, proprie a forma un cetățean legiuitor, judicător și esecutor, iar nu acea emancipație mijlocită, necompletă, dată de cristianism și cavalerism și manținută cu dreptul de slăbiciune de la generositatea omului. Nimic nu isolează mai mult pe om în societatea actuală și nu îl face mai egoist decît familia și interesurile de familie rău înțelese. Cel mai prețios tesaur ce posedă umanitatea este inima de fămee. În inima fămeei se oglindez cu grații cele mai dulci, cele mai nobile simtimente și patimi ale umanității. Fămeile sunt, fără contestație, de o mie de ori mai simțibile, mai tolerante, mai spirituale și mai poetice decît noi; sufletul lor posedă o mai mare porție din acea reflecție poetică ce a căzut peste omenire la originea sa, și grațiile formelor materiale ale fămeei, mișcările-i vioaie, căutătura-i insinuitoare, organul și elocuința ei convingătoare sînt cu mult mai energice și mai puternice decît ale noastre.

să emancipeze femeia

Ce înnobilare n-ar aduce fămeea și în legi și în obiceiuri cînd ar avea parte în societate! Cea mai frumoasă, cea mai bogată mină a omenimei stă neexploatată! Să emancipeze dar Poesia pe fămee, să dea libertate amorului; să desființeze toate ilusiile pe care se mai reazimă viața cea religioasă și politică a omului, să desființeze cu totul lumea spirituală cea de dincolo, să desființeze orînduelile poliției cerești întinse peste viață și toată justiția secretă; să prefacă tot militarismul în cetățean și să stăvilească spiritul de concuiste; să schimbe biserica în școală și să organizeze dintr-însa o educație populară care să se întinză deopotrivă peste tot poporul, și clerul să-l prefacă în simpli învățători ai populilor în casele și în cîmpurile lor, în industria lor și în morala practică; să facă ca populii, prin cultivare, să se organizeze și să se cîrmuiască de sine, să-și administreze justiția de sine în viața publică și în dregătoria publică; să facă staturile libere și proprietate comună a populilor ca un product al tutulor membrilor statului și care product va crește neîncetat prin activitatea, prin organismul viu al societății; să facă ca nici o parte a societății să nu stea în inactivitate la republică; să facă ca proletarul cel necultivat, cel lipsit astăzi de cultură spirituală și de indestularea materială să se aridice prin educația generală la cetățeanul actual, la demnitatea de om; să facă ca totalitatea acestor cetățeni, în adevăr liberi, să se împărtășească de cele mai înalte interesuri ale statului lor — de legislație, judicătorie și administrație — fără să-i poată depărta altceva decît minoritatea vîrstei sau infirmității netăgăduite; să facă a înceta această despărțire a populilor în două părți inegale, antagoniste una alteia; să înceteze, zic, împărțirea populilor în cîrmuitori și cîrmuiți; să facă a înceta interesul cel privat al unei dinastii regale, domnitoare; să înceteze privilegiurile castelor de trîntori, paraziți și privilegiați, și tot poporul și dezvoltarea lui în toate părțile statului să alcătuiască un stat și o nație, să facă ca cultura pămîntului, industria și științele să fie comune, întinse și dezvoltate pe cultul rației, fără preeminență și fără misticism; și, în sfîrșit, să facă vorbirea și scrisul — care sînt espresia cugetării, espresia omului născut a fi liber — să zboare fără stavili; și totdeodată să nu uite a pregăti fiece popul la ideea frăției generale, la ideea de cosmopolitism,

Pentru înlocuirea instituțiilor trecutului, transformarea lor în instituții republicane democratice

"vorbirea și scrisul ... să sboare fără stavili"

ca ultimul ferice al locuitorilor globului. Aceste principuri sînt misia poesiei moderne, căci pe aceste principuri se va clădi edificiul societății cei nouă.

Dar poesia nu va mai fi atunci, vor zice cei ce s-au obicinuit să vază figurînd în poesie monstruri de îngeri, herovimi și serafimi acoperiți de ochi și stîrciți între aripi; — însă poesia care atinge, poesia cea adevărată nu este acea în care mișuiesc spiritele necurate de p-aea lume. Poesia cea adevărată este aceea care vorbește inimei, iar nu fantasiei numai. Natura va fi totdeauna aceeași, și fenomenile-i aceleași: aceiași meteori, aceleași cîmpii florate, același cer stelat, aceeași Lună, același Soare, aceiași munți

Poesia așadar...

și pe mări aceleași valuri. — Trecutul și Viitorul vor avea totdeauna cartea lor deschisă poesiei. Fămeile vor fi tot astfel de frumoase, bătrînii albi și venerabili, pruncii bălai și drăgălași, și afecțiile omului, amorul mai cu seamă, va dobîndi o nouă agerime; și amorul patriei va fi pronunțat și simțit, căci omul va putea zice în conștiință că are patrie. Poesia ar avea atunci o scenă espusă fără control societății și un forum în fiecare sat. Am auzi adesea într-însa:

... la tombe et non l'affront!
Pas de tête plutôt qu'une souillure au front!
. . . .
Je n'ai rien à reprendre où la honte a passé![2]

Indigențile inimei omenești și-ar lua cu totul o altă direcție și armoniile firești și-ar reflecta armoniile morale în imaginația omului pe o natură mai pură, mai nobilă și mai rațională. Fugile imaginației omului civilisat al societății n-ar vaga pe acele vapoare ale ignoranției omului incult, dar n-ar putea perde nimic din poesia lor. Ruinele ar perde fantasmele îngrozitoare ce plană peste ele, dar s-ar poetisa prin suveniri și prin acea vagare meditativă a omului și liberă de superstiții; formulile rugilor și a fermecilor omului barbar s-ar desființa și presimțirea, speranța și simbatia n-ar avea atîtea funeste rezultate; conștiința umană n-ar avea atîtea scăpări înaintea tribunalului ei și crimele ar fi numai rezultaturi ale unei infirmități morale.

■ După Cesar Bolliac, *Colecțiune de poesii vechi și noui*, București, Socec, [1858], p. XVI–XX: Reprodusă și în *Antologia gîndirii românești, secolele XV–XIX*, București, 1967, t. I, p. 296–298.

■ 1. Articolul *Poesia*, avînd șapte capitole, a apărut în „Foaie pentru minte" IX, 1846, nr. 30, 22 iulie, p. 234–236 cu unele omisiuni. În 1847 e reprodus ca „prefață" la volumul lui C. Bolliac, *Poesii nuoe*, Bucuresci, în Tipografia lui Eliade, p. III–XXII, fără capitolul VII. 2. ... mormîntul, nu ocara! / Mai degrabă fără cap decît cu pată-n frunte! ....../ Nu mai am ce căuta pe unde a trecut rușinea.

74

T. VASILOVICI, LIMBA NOASTRĂ CĂTRĂ NOI

Maica fiul nu-și iubește cu cum v-am iubit,
Însă spre amare chinuri voi m-ați osîndit.
Pentru ce, vă rog să-mi spuneți, voi mă părăsiți?

Cum că cci mulţi de-al mcu numc incă vă roşiţi.
Au uitarăţi dc vcstiţii voştri strămoşi romani?
Au ruşine ve-i dc dinşii, fii bucovineani?
De a căror nume lumea sc umplură,
A căror ştiinţe lumca străbătură.

Vai dc minc! Accasta...! Vă dczvinucsc
Încă tot ca şi-naintc prc voi vă iubesc.
Crcd că vă veţi trezi din somnu' carc v-au cuprins
Şi mă veţi cruţa pe mine cu fiesc adins.
Ba — prccum în alte ştiinţe mişcat aţi păşit
Cum şi în străine muze v-aţi îndrăgit;
Nici dc a voastră jună muză voi nu veţi uita,
Ci cunune să-mplctiţi — flori veţi căuta.

Dară una, pentru una numai, mă scîrbesc
Văzind că fiii mei dc tot mă schimosesc:
Unul vede că-s romăncă, şi-mi favoriseşte;
Deodată cu deasila mă latinizcşte;
Altul pe aceasta-ndreaptă, zicînd că-s franţcză,
Ba mă tem să nu mă facă încă şi angleză!
Drept că soră dreaptă-mi este cea italiană
După maica cea comună, limba cea romană,

Însă partca mea luîndu-mi eu m-am depărtat,
D a c i a eu mi-am ales-o, ici m-am aşăzat.
Altul mai depart' păşeşte socotind că-s greacă
Aceştia fiică numaidcclt vrea să mă facă.
Ce să fac, încă pe aceasta tot să suferesc
Dacă singuri unii din fii îmi dau un chip rusesc!
Vai, şi unii mădulările de tot îmi sclintesc
Întru haină mă îmbracă ca aice să păşesc.

Dar de aceştii n-aveţi grijă voi, iubiţii fii!
Căci cum pere un glas sălbatec în nişte pustii
Va peri şi a celor sunet, de vă veţi scula
Şi de mine maica voastră grijă veţi purta.
V-am iubit, şi ca pre fii totuşi vă iubesc.
Aşa dar! au ocrotiţi-mă! au mă ocrotesc!
Că de nu, apoi mă duc de unde am venit,
Tocma atunce veţi jăli căci m-aţi părăsit.

Ştiţi voi a maicii iubire,
Veţi simţi nemulţămire.

■ Din: *Calendar pentru Bucovina pe anul 1846*. Cernăuţi, La Ioan Echart, tipografie în Bucovina.

75

N. POPEA, IUBITORIUL DE NAȚIA-ȘI SAU NAȚIONALISTUL

Fericit este bărbatul ce-ntreaga-și viață
Și-o jertfește pe sacrul al Nației altar,
Preamărită e o ființă ce vrea cu dulceață
Pentru Nație-și să guste jelnicul pohar!

Numai singur într-acelui animă smerită
Locuește adevăratul simțul de bărbat,
Numa-n unica lui frunte strajnic măestrită
Idea dumnezeirei tronul și-a fundat.

Într-acel om cu simțire spiritul verității,
Spiritul virtuții profund a penetrat
Modestul lui suflet, de cît steaoa dimineții,
De cît soarele naturei e mai luminat.

Nu e întrînsul simulare, nu e vanitate,
Nice sufere împregiuru-și cruntul egoism.
El adoră venerabila sinceritate,
Nici este nemicul bunului patriotism.

El crește și se'naltă ca cedrii de pe munte,
Crește și se ridică pe-al Nației folos.
Tocma ca carofilul, ca ruja cu foi multe
Atît pare de pompos, atît de grațios.

Deci ferice de bărbații ce vîrsta sa toată
Pe sacrul al Națiunii altar și-o jertfesc.
Ferice de Națiunea cea de D-zeu dotată
Cu așa feli de coroane de stele, ce lucesc!

■ B.A.R., ms. rom. 553, f.40v. (Din nr. 25 al revistei manuscrise „Diorile pentru minte și inimă" de la Cluj).

1846 – 1847

Problema reglementării relațiilor dintre țăranii iobagi și domnii pe pămînt

PRIVIRE GENERALĂ

76

G. *BARIȚIU*, URBARIELE ÎN TRANSILVANIA

. . . .

Dară Curtea imperială din Viena, care, avînd toate firele în mîna sa, știa că Europa întreagă sta, întocma ca și astăzi, pe un vulcan cu cratere multe, se văzu iarăși necesitată a lua ea însăși inițiativa, ca și în seculul trecut. Cabinetul storsese de la dieta din 1842 alegerea unei comisiuni urbariale, sau cum se numea pe aici, în stilul oficial, *deputatio regnicolaris*, însărcinată cu elaborarea unui proiect regulator de relațiuni urbariale, apoi stete de capul aceleia ca să nu tandălească. În fine, comisiunea-și prezentă operatul său în a. 1845. Atunci împăratul Ferdinand, prin rescriptul său din 14 dec. 1845, nr. 2 230–962, denumi acolo în Viena o comisiune a sa, compusă din delegați ai cancelariei ardelene și ai celei ungurene, sub presidenția baronului Samuil Iosika, care tot în acel an se făcuse cancelar în locul bătrînului Alexie Nopcea. Împăratul declarase chestiunea de foarte urgentă, dar pe comisiune nu o durea capul de urgența lui, pentru că erau capete tari și groase între membrii săi. Împăratul o mai îmboldi prin alt rescript din 22 febr. 1846 nr. 347–154. Nici că i-a păsat.

Comisiile urbariale din 1842 și 1845

Într-aceea sparse ca din chiar senin revoluțiunea aristocrației din Galiția. Nu se mai știe cui îi plesnise prin cap ca să producă între maltratații ruteni contrarevoluțiune și să pună preț pe capetele boierilor rebeli. Atunci se văzură ruteni aducînd cu sacii capete de nobili, anume și la colonelul maghiar Benedek, care comanda într-o regiune a Galiției, și luîndu-și cîte 10 fl. remunerațiune de fiecare cap. Acum operatul comisiunei urbariale din Viena se terminå foarte iute și în 28 iul. 1846, adică tocma pe cînd curgea mai mult sînge în Galiția, se transpuse la cabinet.

Un avertisment: răscoala din Galiția, 1846

În 1847 se deschise altă dietă în Transilvania, la care se transmise numitul operat spre luare în considerațiune. Scenele teribile din vecina Galiție umpluseră de spaimă mare pe una parte din privilegiații ardeleni; majoritatea însă nu voia să știe nici acuma de nici o ușurare a poporului cultivator, ba încă cerea asupra lui măsuri și mai tiranice, lucru ce nu s-ar putea crede dacă nu l-ai afla negru pe alb în actele și dezbaterile acelei diete. Lupta între cele două partide a decurs în modul cel mai înverșunat și brutal

"Acel monstru de urbariu" din 1847

ce se poate cugeta într-un corp legislativ. Partida tiranilor poporului stete învingătoare şi votă una lege urbarială care va rămînea pe paginile istoriei transilvane adevărată prostituţiune pentru corpul său legislativ. Gubernatorul com. Iosif Teleki protestă cu toată energia în contra acelui monstru de urbariu. Com. dom. Teleki cu minoritatea deteră vot separat, ministerul imperial se opuse, dară partida ce se numea conservativă, condusă de Iosika, îndupleca pe împăratul cel bun şi neputincios ca să-i dea sancţiunea sa în 31 oct. 1847. Punerea în activitate, executarea acelei legi barbare era să se şi înceapă din martie 1848, deşi executorii săi putea să prevadă că la acel atentat poporul românesc şi unguresc era să răspundă cu vărsări de sînge din cele mai crunte.

. . . .

Puncte de plecare:

Cu toate falsificările conscripţiunilor din 1820, cu toată rapacitatea exercitată de atunci încoace, totuşi pînă în anul 1846—1847 mai era în Transilvania un număr considerabil de locuitori ţărani cari avea în mînile lor cîte 20—30 pînă la 40 de juguri sau fălci de Ardeal (de cîte 1 600 stînjeni pătraţi de Viena); în tot cazul, majoritatea iobagilor numiţi şi coloni poseda de la 10 pînă la 20 de juguri, agrii şi fenaţe, pămînt bun, iară în unele ţinuturi şi mai mult. Vedeai în cele mai multe comune rurale destui economi cu cîte 8 boi buni, cîte 2 cară şi 2 aratre, aşa că cu 4 boi se afla mai totdeauna în robota boierească cîte 2—3 zile în săptămînă, adesea însă mînat în continuitate cîte 3—4 săptămîni, iară cu 4 îşi lucra pe sama sa, şi era ferice de acel econom care avea feciori viguroşi ca să-şi poată împărţi braţele între robie şi între economia proprie. Acele moşioare ţărăneşti i se părură dietei din 1846 prea peste măsură de mari, deşi vedea bine că, înmulţindu-se familiile cultivatorilor, tot boierii împărţeau sesiunile colonicale mai mari în cîte două şi trei părţi, apoi totuşi storcea robia de cîte două zile în săptămînă după fiecare parte.

Conscripţia din 1819—20

Aşadară dieta, spre a răpi pămînt cît se poate mai mult de la popor, zise cu adevărat că ia de temelie conscripţiunea şi clasificaţiunea, bună-rea, de la 1819 pînă în 20 şi aşa împărţi tot teritoriul Transilvaniei după calitatea sa în patru clase: dară apoi într-un răsuflet micşoră sesiunile colonicale (iobăgeşti), precum urmează.

Iobagilor să li se lase în proporţiunea întinderei hotarului fiecărei comune:

		Agrii	Fenaţe
În reg. de cl. I	numai cîte	4—10 jug.	2—4 jug.
„ „ „ II	„ „	7—14 „	4—6 „
„ „ „ III şi IV	„ „	6—12 „	2—5 „

Pentru casă, curte şi grădină să li se lase iarăşi numai cîte 400 stînjini pătraţi de Viena, ceea ce minoritatea dietei află cu totul drept că este neasemănat mai puţin decît îi trebuieşte unui econom sătean ca să-şi aşeze casa, şura, grajdul, coteţe, să-i rămînă loc de curte unde să-şi pună stogul de bucate şi clăile de fîn, loc de grădină cu legume şi de pomet.

Tot prisosul agrilor şi al fineţelor cîte se afla în mîinile poporului se decise ca să treacă în proprietatea nemeşilor.

Cantităţile de pămînt specificate mai în sus fuseră baptizate de sesiuni întregi. La locul acesta trebuie să observăm că, după urbariul Ungariei introdus cu 10 ani mai înainte, sesiunea întreagă este aproape de patru ori mai mare decît era să fie sesiunile iobăgeşti în Transilvania dacă s-ar fi înfiinţat acest urbariu fatal. Pentru acele moşioare, iobagii era obligaţi să facă 52 zile cu vite de jug sau 104 zile cu palma. În caz cînd colonul nu s-ar ajunge cu atîta loc, să ia de la boier, pe lîngă învoială, în arendă, chirie sau în parte.

Comparaţie cu urbariul din Ungaria

În acelaşi urbariu zilerilor (inquilini) li se dau numai cei 400 stînjeni □ cu căscioara şi alt nimic, iară pentru atîta să facă 18 zile de lucru pe an. Scopul era pe faţă : de a crea un proletariat cît se poate mai numeros, pentru ca să aibă cine cultiva domeniile boiereşti fără nici o plată, şi apoi aceiaşi proletari, lipsiţi de orice avere, să fie siliţi a-şi cumpăra mămăliga tot de la boier. Doară pe bani? De unde? Nu pe bani, ci pe munca înzecită.

Aşa-numiţii sub inquilini, care se numea, sărmanii, în batjocură, lipituri, şezători pe la cîte un iobag, fuseră obligaţi a face cîte 6 zile pe an boierului, nu iobagului. În acelaşi urbariu se mai luară şi alte măsuri pentru locuri de păşune, pădurit, tăiat de trestie ş.a. Asemenea se regula şi chestiunea aşa-numitelor drepturi regale, precum cîrciumăritul, fiertul de vinars şi bere, măcelăritu, morăritu, deschidere de bolte, vînatu, ghindăritu, pescuitu, păsăritu, ţinerea de tîrguri, mai toate însă cu rara perfidie, tot numai în folosul clasei privilegiate şi spre ruinarea poporului. Darea decimei şi a nonei încă fu susţinută din nou în toată puterea sa, cu prea puţină excepţiune, precum de ex. ca din a doua cositură (otavă) să nu se mai ia decimă. Dară decima de miei, iezi, purcei, stupi să se ia ca şi din cereale; iară femeile să ducă doamnei (cucoanei sau jupînesei) pe fiecare an cîte 2 galine, 2 pui, 10 ouă şi să-i toarcă cîte 6 punţi de cînepă sau in, ori să-i dea decima de cînepă şi in în natură. Adică curat ca în Bosnia şi Herţegovina.

În folosul clasei privilegiate şi spre ruinarea poporului

În aceeaşi dietă, pentru comasaţiuni şi segregaţiuni se aruncară temelii largi şi cu plan bine precugetat, aşa incit cel cu ochii limpezi poate să vadă că încercările actuale de comasaţiune se află în legătură strînsă cu urbariul de la 1846—1847 şi că toată zbuciumătura de astăzi nu are alt scop decît să împingă ţara îndărăpt la 1847.

la 1846, ca şi la 1876

■ „Gazeta Transilvaniei", XXXIX, 1876, nr. 8, din 10 febr./29 ian., p. 1—2.

77

„SĂ SCRIEM MAI PUŢINE ŞI SĂ DEREGEM MAI MULTIŞOARE"

G. BARIŢIU, ŢĂRANII, URBARIUL ŞI TIPARUL PERIODIC

Tăcerea noastră e din princip ...

Celelalte gazete din patrie, şi anume maghiarele, se cuprind atît de mult cu starea ţăranilor pămînteni şi cu toate raporturile lor cătră proprietari, cătră patrie şi cătră guvern, încît nouă carii încă vieţuim în această patrie ni s-ar face cu tot dreptul mustrare de cătră toţi aceia carii nu ştiu că tăcerea noastră e din princip şi că sîntem hotărîţi pînă în sfîrşit a nu atinge ca de la noi această causă aşa delicată şi importantă, ci a urmări din răstimp în răstimp stadiile în care ajung desbaterile în celelalte gazete şi mai tîrziu în Dieta ţărei. Odată (la 1842) „Mult és Jelen" avu plăcere de a numi pe gazetele româneşti „reprezentantele ţăranilor"; dar de atunci şi pînă acum s-au arătat că coloanele noastre representară tocma aşa bine pe aristocraţi ca şi pe ţărani, precum şi cum că gazetele maghiare conservative şi liberale veniră în zeci de rînduri la poziţia de a se face ferbintele apărătoare a ţăranilor în contra stărei lor celei precarie; pagubă numai că „Erdélyi Hiradó" şi „Mult és Jelen", care se învoiesc aşa uşor asupra scopului, se abat atît de mult în alegerea mijloacelor.

Ziarul liberal „Erdélyi Hiradó" despre urbariu ...

Au trecut cîteva zeci de ani de cînd cuvîntul „urbariu" s-au popularizat în gurele tuturor lăcuitorilor patriei, fără totuşi ca să poată afla odată răpaos în condica legilor patriei. Cine nu se miră de această mare întîrziere citească următoarele şi mai întei în liberalul „Erdélyi Hiradó" din 17 mart: „Măsura de acuma a robotelor (a slujbelor iobăgeşti) au defipt-o statul şi legile patriei. La această măsură nu s-au ţinut de regulă atît cîtăţimea moşioarei urbariale (aflătoare în mîna ţăranului), cît mai vîrtos acel princip că ţăranul are să facă atîtea zile de lucru cîte va fi putînd. Principiul acesta e nedrept, e tirănesc; pentru că la regularea datoriilor proprietăreşti după dreptate şi înţelepciune nu poţi lua alt princip decît ca: a) slujba ţăranului să fie amăsurat răspunzătoare la preţul moşiei primite de la proprietar şi b) ţăranilor să le rămîie timp şi mijloace de ajuns atît spre a-şi purta iconomia proprie, cît şi a putea birui sarcinile publice zăcătoare asupra lor" ş.c.l., ş.c.l.

Se spune ca sigur că secţia sistematicelor deputaţii, care pregătesc operatele pentru dietă, în privinţa urbariului ar fi îmbrăţişat tocma principele aci scoase, de unde ar urma că robotele vor cădea la o regulare însemnătoare.

Într-aceea să ascultăm şi pe conservativul „Mult és Jelen" din 13 mart: „Acea plasă a lăcuitorilor carea pînă acum poartă poverile statului în măsura însemnată nu mai poate fi scoasă şi, zicînd aşa, esilată (isgonită) şi pe viitori în sînul soţietăţei din soţietate. Şi dacă statului îi place a se folosi de viaţa acestei plase de oameni cînd patria se află în pericol, a-i rupe fileriul şi bucătura din gură cînd are trebuinţă de bani, a-i stoarce puterile pînă

la surpare sau a întrebui sute de mii de zile rămase atunci cînd ai trebuință de muncitori, în privința acestei plase de oameni e dator și statul a îngriji ca aceea nici în averea, nici în persoana sa să nu mai fie supusă la despotism (volnicie). Nici statul, nici mădularii săi nu pot fi fără țărani urbariali. Să ne închipuim că Transilvania rămîne fără acei țărani (iobagi), să socotim că acest mare număr de oameni, carii în Transilvania sînt lipsiți de drepturi în stare numai de șerbitori, pe carii după împlinirea anilor șerbiei le arătăm drumul, să socotim că acei țărani sînt scoși din patrie: atunci am perdut partea mai mare a plăsei oamenilor muncitori din Transilvania, care storcea din pămînt cu sudori fierbinți nu numai hrană pe seama sa, ci și pe seama altora; atunci patria, rămasă ca o pustietate îndată ce ar fi părăsită de țărani, prin cine ar fi cultivată? Cine cultivă și pămînturile privilegiaților? Cine va împlini toate acele sarcini ale statului pe care le poartă țăranul, începînd de la facerea unui poduleț pînă în sus la contribuție și la purtarea armelor? Au e în stare nobilimea amăsurat cu locurile privilegiate și cu nația sasă a le lua asupră-și? Nicidecum. Deci e învederat atît din punctul de vedere privat, cît și din al statului, că plasa țăranilor e de neapărată trebuință în patrie; prin urmare, în vreme ce statul cere atîtea foloase de la ei, au și dînșii dreptul a cere de la stat *apărare* atît de persoană, cît și de avere.

Părerile ziarului conservator „Múlt és Jelen"

Dar oare starea de astăzi a țăranului corespunde ea la acest drept, la această pretensie? La aceasta răspundem că nicidecum; și care s-ar mai îndoi, îl întrebăm: are țăranul siguritatea personală cînd el nu este apărat prin lege de bătăi nedrepte, ci numai prin vreun simț nobil și drept al proprietariului? Are el siguritate de averi în Transilvania, unde pînă în zioa de astăzi singurul mijloc de viețuire, pămîntul, nu-l poate stăpîni ca proprietariu? Și dacă i se ia vreun avut el nu poate purta judecată în persoană (ci numai prin proprietariu). — Pe care aceste puține trăsuri nu-l pot încredința de starea cea rea a țăranului, cum și de neapărata trebuință a unei grabnice îndreptări, acela să se umilească din palaturi în bordeie. Aristocratul care vre a se amesteca la cîrmuirea statului nu trebuie să fie nici ruginit, retras de către postulatele veacului nostru, dar nici procopsit dintre patru păreți, prin urmare, nici ușor asupra reformelor care ar fi a se face. Așa este, noi cerem de la toți carii voiesc a-și da părerea în privința urbariului ca să « cunoască căsuțele țăranilor ». Asupra urbariului ne temem de două pericole grele foarte: de ruginiții rămîitori și de esaltați ș.c.l., ș.c.l.

Starea țăranului ... și „postulatele veacului nostru"

Acum gîciți cam la ce punt se abat gazetele patriei în urbariu. „Erd. H." întări nu o dată că pămîntul care se află în mîna țăranului este al lui. „M. és J." se înfioară de această învățătură și, din contră, recunoaște pe nobili de domni nețărmuriți peste toate moșiile colonicale ș.a., ș.a.

Din aceste puține pericope cititorii pot gîci că ce greutăți mari simt cele două gazete din Cluj întru capacitarea publicului lor asupra urbariului. Dacă, spre pildă, „Mult és Jelen" e silit pînă astăzi a mai ține cititorilor săi tot lecții ca cele de mai sus, apoi numai Dumnezeu să ne lumine pre toți, să ne dea cugete curate la toți. „Erdélyi Hiradó" își începe un articol urba-

„Vorbă multă ..."

rial cu „Száz szonak s egy a vége"[1]. Noi frasul acesta îl traducem cu altul : „Vorbă multă sărăcia omului". E de dorit ca într-o materie dezbătută atîţi amar de ani în toată Europa şi de vreo 10 ani în vecina Ungarie nu numai disputată, ci şi răsturnată cu norocire, să scriem şi noi mai puţine şi să deregem mai multişoare.

■ „Gazeta de Transilvania", IX, 1846, nr. 23, 18 martie, p. 89—90.

■ 1. Şi o sută de cuvinte tot un sfîrşit au.

78

DACĂ MILIOANELE NEMAGHIARE VOR ALCĂTUI MAJORITATEA CELOR CU DREPTURI...

WESSELÉNYI MIKLÓS CĂTRE KOSSUTH LAJOS

Jibău, 1846 aug. 1

. . . .

Desfiinţarea relaţiilor urbariale : adversari şi partizani

Oamenii guvernului nostru — după cum am spus — din cauza propriilor interese şi a pungii lor, şi pentru că îi apucă groaza de înmulţirea celor cu proprietăţi şi drepturi, se opun din răsputeri desfiinţării relaţiilor urbariale şi răscumpărării. Şi fiindcă ei procedează aşa, la fel procedează şi turma de servili — *servum pecus* — dependentă de ei, care se şi tem de ei şi îşi şi leagă speranţele de ei. În această turmă intră — în afară de slujbaşi, de miile care pîndesc o slujbă, ca şi de mai multele mii ale celor ce sînt folosiţi de aceştia — cea mai mare parte a oligarhiei noastre şi chiar şi acea părticică din ea care, uneori, ca de exemplu acum, cutează a se încăpăţîna ca un copil arţăgos, şi în această privinţă nu s-ar opune guvernului, temîndu-şi şi apărînd aceleaşi lucruri ca şi guvernul.

Deci, propunerea ar trebui să pornească din partea noastră, a opoziţiei, şi noi ar trebui să acţionăm. Ţi-am mai spus că — după credinţa mea — nouă, membrilor vechii opoziţii, odinioară foarte influenţi, în bună parte ne-a trecut timpul. Adversarii noştri nu ne urăsc mai puţin ca în trecut; în schimb ai noştri ţin mai puţin la noi decît înainte. Dacă mai avem o oarecare popularitate printre cei de care depind hotărîrile comitatense şi cele ale ţării, o propunere atît de neplăcută pentru ei ar spulbera şi această rămăşiţă a influenţei noastre. Dacă agitaţia ar porni fie de la vechii membri ai opoziţiei, fie din partea tinerei opoziţii, care deseori exagerează, s-ar produce cu siguranţă o lamentare de „firul roşu şi de bellum nihil habentium" şi această lamentare ar avea de astă dată un efect mai mare decît

pînă acum, deoarece aceia care s-ar simți, mai mult decît oricînd, lezați în ce au ei mai scump, ar fi nenumărați.

O ridicare a problemei și nerezolvarea ei ...

Astfel, propunerea noastră, putîndu-se aștepta la puțin sprijin și la împotrivire mare, rezultatul agitației noastre nu va fi cu siguranță succesul, ci o reacție enormă, reacția moșierimii și a nobilimii împotriva noastră și a țărănimii. În sînul acesteia dorințele ar fi ațîțate. Nu mai pomenesc ce ar putea naște și la ce ar trebui să dea naștere această înfierbîntare de ambele părți; cu groază înțelege oricine știe că pe om eroarea și dorințele trezite și nesatisfăcute îl fac de cele mai multe ori monstrul monștrilor.

Fără despăgubire, operația e jaf

În ce privește planul în sine, trebuie să spun din capul locului că eu consider corectă și de aceea îngăduită și recomandabilă numai o astfel de desființare a relațiilor urbariale și numai o asemenea răscumpărare, care s-ar realiza printr-o despăgubire corespunzătoare. Și o consider corectă și permisă numai în acest mod, deoarece, fără despăgubire, operația e jaf și rezultatul n-ar fi cu nimic mai bun decît consecințele unui război sau ale unei revoluții dușmănoase.

Urmările deposedării de proprietate în Transilvania

Atribuirea de proprietate, efectuată prin lezarea sfințeniei proprietății, reprezintă o bază nestabilă pentru însăși proprietatea obținută. Numai acolo și numai atîta timp pot fi puternice legăturile păcii sociale cît timp proprietatea este inviolabilă. Deposedarea de proprietate fără despăgubire sau, cu alte cuvinte, dezlegarea și ruperea acestor legături prin despoierea de proprietate, mai ales acum cînd împotriva existenței proprietății și a ideii de proprietate au loc atîtea mișcări, ar fi nu numai deplasată, ci foarte periculoasă, și de aceea categoric n-ar fi permisă. O asemenea deposedare de proprietate la noi nu este deci deloc recomandabilă, ba chiar periculoasă și ca atare de neîngăduit, pentru că prin ea multă, se poate spune aproape toată nobilimea proprietară de astăzi ar fi ruinată.

Prin *nobilime* ființează naționalitatea maghiară

Între miile de nobili și milioanele nemaghiare

Și nu trebuie să uităm că *prin această nobilime* ființează acum naționalitatea noastră. Are nobilimea noastră, pe toată scara valorilor și a rațiunii, destule cusururi și nu puține păcate; dar adevărat este că maghiarimea numai sau aproape numai în rîndurile ei există. Dacă miile nobilimii s-ar ruina, ea s-ar reduce la insignifianță, iar cea mai mare parte a milioanelor care îi va lua locul nu va fi maghiară. Ar fi o situație cu totul anormală și matematic o absurditate ca numărul mic să facă și să cîntărească mai mult decît cel mare. Acest fel de absurditate de la noi, ca naționalitatea și limba maghiară, mult mai reduse numericește, să stea deasupra majorității mult mai mari a celorlalte neamuri, a făcut-o și o face posibilă numai faptul că la noi acea majoritate este = 0, și numai numărul nobilimii reprezintă un număr cu valoare. În acest număr bineînțeles majoritatea e maghiară și, de aceea, numai de aceea nu este o absurditate ca limba ei și naționalitatea ei să stea deasupra limbii și a naționalității celorlalte. Dar această situație se schimbă dacă milioanele nemaghiare vor alcătui majoritatea atît numeric, cît și a celor cu drepturi. Dacă aristocrația noastră de astăzi piere, nu-i mare pagubă, pentru că nu valorează prea mult. Va veni alta în loc, după pricepere, bani sau moșie, care va fi desigur mai numeroasă decît cea de acum,

O revoluţie mai catastrofală decît pentru alte naţiuni ...

şi poate va fi, şi e de crezut că va fi mai bună, mai înţeleaptă. Dar maghiară, nu. Aceasta face ca pentru noi o revoluţie să fie mai catastrofală decît pentru alte naţiuni. Revoluţia franceză a alungat nobilimea; s-a format alta, franceză, căci a luat naştere din francezi. În Galiţia, nobilimea poloneză a fost măcelărită de ţărănimea poloneză; locul celor ucişi, fie că va rămîne gol, fie că va fi umplut de ucigaşi şi urmaşii lor, va rămîne tot polonez. La noi e altfel; aici, dacă s-ar pune capăt importanţei materiale şi juridice a nobilimii *maghiare* de acum, printr-o revoluţie în care ar curge fie numai cerneală, fie sînge, urmaşii ei ar fi : sîrbul, valahul, slovacul, şi din aceştia s-ar forma naţiunea celor ce ar dispune de drepturi şi de proprietate; aceasta ar fi a majorităţii, adică slavă.

. . . .

Textul maghiar

Zsibó, 1846. aug. 16.

. . . .

A mi kormányunk emberei — mint mondám — saját érdekökért s erszényökért, és mert irtóznak a tulajdonokkal bírók s jogokkal bírandók szaporodásától : körömszakadtáig ellenzendik az urbéri viszonyok megszüntetését s az örökváltságot; mivel ők ezt teszik, ugyanazt teendik a tőlük függő félők s reméllők servum pecus. E csorda közé tartozik pedig a hivatalt viselők s hivatalt lesők ezrein s az ezek által felhasznált még több ezereken kívül oligarcháink legnagyobb része, s ezeknek azon részecskéje is, mely olykor, mint pl. most, haragos gyermekként daczolni mer, ebben épen nem lenne kormány ellen, ugyanazt féltvén s védvén mint amaz. — Tőlünk, az ellenzéktől kellene tehát az indítványnak jönni s nekünk kellene agitálnunk. Mondtam már neked, miszerint — hitem szerint — nekünk, a régi ellenzék egykor nagyon is hatályos tagjainak, jórészt lejárt időnk. Elleneink nem gyűlölnek kevésbbé mint régen; de a mieink kevesebbé ragaszkodnak hozzánk, mint ezelőtt. Azoknál, kiktől megyei s országos határozatok függnek, ha birunk még valami népszerűséggel: hatályosságunk ezen maradványát is semmivé tenné ezen előttök oly kedvetlen indítvány. — Akár az ellenzék régi tagjaitól, akár keletkezett gyakran túlzó fiatal ellenzéktől eredne az izgatás, lenne ám »vörös fonal s bellum nihil habentium« felőli jajveszékelés, s e jajveszékelésnek most több hatása lenne ám, mint eddig, mert számtalanok éreznék most inkább mint ezelőtt, elevenjöket sértve.

Igy pártolást keveset, ellenszegülést temérdeket várhatván indíványunk, izgatásunknak siker bizonynyal nem, hanem csak roppant reactió lenne eredménye, reactió a birtokosság s nemesség részéről ellenünk s a parasztság ellen. Ennél pedig fel lennének korbácsolva a vágyak. E mindkét részröli lázdúlta állapot mit szűlhetne, mit kellene szűlnie : nem említem; — borzadva érti azt minden, ki tudja, miszerint embert tévedés s felébresztett,

de ki nem elégitett vágyak teszik leginkább s legtöbbször szörnyek szörnyévé. Már a mi magát a tervet illeti, elöre bocsátom, miszerint az urbéri viszonyok csak oly megszüntetését s csak oly örökváltságot tartok helyesnek s azért szabadnak és tanácsosnak, mely illő kártalanitás mellett történik. És azért tartok csak ilyent helyesnek s szabadnak, mivel e nélkül a műtét rablás, az eredmény nem jobb, mint milyet háborútól vagy ellenséges forradalomtól várhatni. Tulajdonnak oly adása, mely a tulajdon szentsége sértésével történik, a nyert birtokra nézve is ingatag alap. Csak hol és meddig a tulajdon sérthetetlen, egyedül ott és addig lehetnek erősek a társas élet békéjének kötelékei. Tulajdonnak kármentesités nélküli elvéte, vagy más szavakkal, tulajdontóli megfosztás által oldani fel s szaggatni szét azon kötelékeket, kivált most, hol a tulajdonnak léte s képzete ellen is annyi mozgalmak terjengnek, helytelensége mellett nagyon veszélyes s azért bizonynyal szabad nem lenne.

Tulajdontóli ily megfosztás pedig nálunk azért sem tanacsos, sőt veszélyes, s ebből folyólag azért sem szabad, mivel az által sok, mondhatni csaknem az egész mostani birtokos nemesség tönkrejuttatnék. Nem szabad pedig felednünk, hogy *e nemességben* létezik most nemzetiségünk. Van nemességünknek értéki s értelmi minden fokozatain át elég hibája, s nem kevés büne is; de annyi igaz, hogy a magyarság ennek s szinte csak ennek sorai közt létezik. Ha a nemesek ezerei tönkrejutván, az jelentőségtelenné silányúl, a helyébe lépendő milliók legnagyobb része nem leend magyar. Abnormis helyzet s mathematikai képtelenség, hogy a kicsiny szám többet tegyen és nyomjon, mint a nagy. Azon nálunki ilyforma képtelenséget, hogy a sokkal kisebb számú magyarnak legyen nemzetisége s nyelve a más fajok sokkal nagyobb többsége felett: csak az tette s teszi lehetővé, hogy nálunk ama nagy többség = 0, s csak a nemesség jelentő szám; e közt pedig bizonynyal magyar a többség s ezért s csak ezért nem absurdum, hogy az ő nyelve s nemzetisége álljon a többién feljül; de megváltozik ez, ha a nem magyar milliók alkotandják az úgy számi, mint joggal biró többséget. — Mostani aristokratiánk ha elenyészik, annyiban nem nagy kár, mert nem nagyon sokat ér. Lépend más helyébe, értelem, pénz vagy birtok után, mely a mostaninál bizonynyal számosabb lesz; s lehet ez s hihetőn leend is jobb, értelmesb, de magyar nem. Ez oly körülmény, mi nagy figyelmet igényel. És ez az, mi reánk nézve forradalmat még vészteljesebbé teszen, mint más nemzeteket illetőleg. A franczia forradalom kiűzte a nemességet; keletkezett új és franczia, mert francziák közül lett, Galicziában leöldösé a lengyel nemességet a lengyel parasztság; s a leöldösöttek helye akar üresen marad, akár a leöldösök s ivadékaik töltendik be, lengyel maradand az egész. Másként van ez nálunk; itt akár csak tinta, akár vérfolyta közti forradalom vessen a mostani *magyar* nemesség vagyoni s jogi jelentőségének véget, rácz, oláh, tót leend az utodja, s ezekből alakulandván a jogokkal s tulajdonnal birók nemzete: ez a többségé, azaz sláv leend.

. . . .

■ Textul maghiar la Z. Ferenczi, *Kossuth és Wesselényi s az urbér ügye* 1846—1847-ben (Kossuth şi Wesselenyi şi problema urbarială la 1846—1847), „Századok", 36, 1902, p. 142—144 Cf. şi D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, p. 407.

79

„VEACUL URBARIELOR AU TRECUT..."

DEZBATERI URBARIALE.
UN ESTRACT DIN SCRISOAREA BARONULUI VEŞELENI, ÎN PRIVINŢA URBARIULUI

La început baronul mulţămeşte foarte frumos Scaunului săcuiesc Udvarheliu, care în adunarea sa din 21—22 August l-au fost ales de deputat pentru dieta de faţă. După acea se plînge cu amar asupra sorţii carea după reîntoarcerea din ţări străine abia-l suferi cîteva luni să mai vază cu ochii săi această patrie atît de romantică, şi apoi îl lipsi de vedere. De aci făgăduie ci⟨nstitutului⟩ Scaun săcuiesc, că la întîmplare cînd vreunul din deputaţii lui împedecaţi sau prin boală sau prin alte împregiurări n-ar putea merge, el este gata a-şi readuna, şi aşa orb cum este, cele mai de pe urmă puteri şi a împlini o deregătorie sfîntă ca aceasta. În dieta aceasta, zice el, urbariul va fi lucrul cel mai de frunte, de la a cărui potrivită deslegare atîrnă nu numai fericirea, ci şi esistinţa acestei patrii, din pricina aceasta se simte îndatorat a-şi arăta atît ci⟨nstitutului⟩ Scaun săcuiesc, cît şi cititorilor maghiari aceea ce simte şi crede al politiceşte în privinţa urbariului.

„Orînduirea raporturilor între iobagi şi proprietari, zice numitul baron, este atît de sfîntă, atît de neapărat trebuincioasă şi totodată atît de folositoare, încît cum că nu s-au pus în lucrare pînă acum numai acea împregiurare ne poate dezvinui că ţara, neavînd Diete, n-au avut prilej a se sfătui serios în astfeliu de cauză însemnătoare. La 1791 staturile acestei patrii au recunoscut ele de sine că trebuie să se reguleze raporturile între iobagi şi proprietari. Cum că deputaţia sistematică carea se orînduise încă atunci ca să prelucreze un plan după care s-ar putea întreprinde numita regulare după un decurs de atîţia ani nu s-au putut înfăţişa înaintea dietei cu proiectul său, vina nu este a patriei. Cu toate acestea, nimic au fost mai firesc decît ca trebuinţa a unui urbariu, care se simţise de mai înainte, acum să se mărească cu mult mai tare. În vecina Ungarie şi în alte ţări vecine s-au înfiinţat urbariu, numai patria noastră stă ca o iconă înfăţişătoare de volnicia proprietarilor şi de ticăloşia iobagilor. Cum că iobăgimea la noi de atîtea sute de ani se află lipsită de acele drepturi de care nu este iertat a lipsi pe consoţul nostru şi cum că zace în o stare supusă a volniciei în care este păcat a ţinea pe cel ce este creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, aceasta au ajuns la noi ca un feliu de datorie, carea astăzi, după ce starea iobagiului, în loc să se uşureze, s-au mai împovărat, au îmbrăcat un caracter moral,

Iobăgimea... de atîtea sute de ani lipsită de drepturi

s-au făcut o datorie creştinească carea de nu o vom curăţi, va cere răsplătire şi izbîndă pînă la ceriu. Daţi, fraţilor, încă mulţămită lui Dumnezeu, că ne aflăm în stare a o putea plăti şi că ceia pe cari i-am nedreptăţit de atîtea veacuri, astăzi sînt mulţumiţi cu plătirea datoriei acesteia şi nu cer să le plătim şi interesul datoriei pe atîtea sute de ani.

În urmarea acestor privinţe aflu de cuviinţă a vă arăta simbolul credinţei mele politice care mi l-am făcut din o deplină convingere, supusă la feliuri de cercări practice.

O profesiune de credinţă politică

Aşadar, eu cred din tot sufletul meu că trebuinţa cere neapărat : 1) să croim un urbariu corespunzător dorinţelor patriei noastre şi timpului în care ne aflăm ; 2) cred şi sînt convins că cu înfiinţarea acestui urbariu n-avem a întîrzia nici un minut de cumva nu voim a ne pune în pericul de a perde mai mult ; 3) cred şi aceea cum că, ori şi cît e de neapărată înfiinţarea urbariului de care pomenim, totuşi urbariul n-are să fie un ce statornic pe care să ne putem rezima veacuri întregi, ci el va fi numai un stadiu al trecerii din starea aceasta în alta mai fericită pentru ţărani. Veacul urbarelor au trecut, acolo unde s-au înfiinţat mai de mult ca şi acolo unde se înfiinţează astăzi ; ora lor au sunat, ele şi-au făcut datoria, bine, rău, cum au putut. Ele acum în veacul nostru nu pot fi alta decît un pod de trecere la o stare mai sigură şi mai fericită decît aceea pe care au fost produs-o urbariul, şi acea stare *va fi deplina desrobire, deplina răscumpărare a ţăranului*.

Urbarele : „un pod de trecere" spre *„deplina desrobire, deplina răscumpărare a ţăranului"*

Spre asemenea rezultate s-au povăţuit naţiile Europei în zilele noastre sau prin înţelepciunea lor sau — unde mulţimea n-au vrut să asculte de aceasta — prin silă şi putere armată. Dacă ar cere trebuinţa să aducem pilde, zău nu multă osteneală ne-ar costa a afla nu numai în vechime, ci şi în timpul nostru. Gubernele de astăzi, precum şi naţiile cele cultivate au început a se convinge despre acel adevăr, cum că pe viitoriu numai cu urbariul nu vei fi în stare a putea mulţumi pe ţăran. Au început a vedea cum că proprietarii carii în ori care ţară la număr sînt mai puţini de cît ţăranii, numai atunci vor putea fi siguri în stăpînirea moşiilor sale, dacă mulţimea ţăranilor încă va ajunge la stare să poată şi ea stăpîni ceva pămînt cu drept de proprietariu ; şi dacă vor sta lîngă olaltă ca proprietari mai mari şi mai mici, iar nu unii ca proprietari, iar alţii numai ca nişte oameni ce li se rupe inima după proprietate. Astăzi au început lumea a cunoaşte că raporturile urbariale dau mii de pricini la neîncredere, întărîtare şi ură şi că acest isvor din care asupra mulţimei ţăranilor sau iobagilor se revarsă ticăloşie, iar asupra proprietarilor vecinică primejdie ; numai prin ştergerea robiei, numai prin introducerea unei rescumpărări depline se poate seca şi usca de tot. Din pricina aceasta vedem că şi în Rusia, unde iobăgia au fost pururea mai aspră şi mai apăsătoare, astăzi guvernul cugetă cu toată seriositatea la o deplină desrobire şi rescumpărare a ţăranului ; tot aceasta se întîmplă şi în provinţiile ce le are Austria de moştenire, aceasta au simţit şi sora Ungaria, carea încă la 1839—1840 au hotărît prin lege formală ca ţăranul să se poată rescumpăra şi astăzi începe a se şi bucura de bunele resultate ce se revarsă din acea măsură potrivită.

„Numai prin ştergerea robiei..."

Din pricina aceasta cred şi sînt convins că emanciparea sau răscumpărarea ţăranului pentru totdeauna va fi pentru noi limanul fericirei, a securităţii şi a înflorirei, iar podul pe care să trecem şi să ajungem la acest liman dorit în împregiurările de astăzi nu poate fi altul de cît singur urbariul"[1].

■ „Gazeta de Transilvania", IX, 1846, nr. 96, 28 noiembrie, p. 382—383.

■ 1. „N-au trecut — va scrie Bariţiu — nici două luni de la sancţionarea nefericitei legi, precind însuşi gubernul, informat despre iritaţiunea surdă produsă în popor, a şi decis a sista executarea ei, care era se se înceapă îndată în primăvara următoare. Acea executare fu sistată prin evenimentele din februarie şi martie şi prin toate cîte au mai urmat în 1848. Numai iritaţiunea şi mînia poporaţiunei rurale nu s-a mai putut sista, căci vermele neîncrederei străbătuse atîta de afund în sufletele oamenilor, încît nici după proclamarea desfiinţărei de iobăgie prin articlii de lege IV şi V din iunie 1848 poporul nu s-a liniştit întru nimic, ci, din contra, a rămas cu ghimpele în inimă, temîndu-se tot de legea urbarială din 1847, iar după ce acei doi articlii de lege trimişi în sus, în 6 iulie, n-au fost sancţionaţi de către monarh, prin urmare nici publicaţi, în popor s-a încuibat şi mai tare credinţa că domnii voiesc numai să-l înşele (G. Bariţiu, *Părţi alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, Sibiu, I, 1889, p. 651—652).

80

„ÎNTR-O EPOHĂ UNDE SE TRĂTEAZĂ DESPRE ÎNDATORIRILE SĂTENILOR CĂTRE PROPRIETARI..."

KATRINA VARGA...

A u s t r i a. — *O romîncă*[1] *trage acum în Ungaria luarea aminte publică, despre care raportează gazeta* „Mult és Jelen" [2] *următoarele:*

„Katrina Varga, care încă la 1840 se arată în satul Bucium, din comitatul Albei de gios, au declarat că era doica M. S. Împăratul şi că ar fi de pronie trimeasă spre a uşura pe lăcuitorii satului de sarcina angariilor [3]. Prin uneltirile ei, ea se făcu un feliu de tribun de popor *; i se nimeri de a trage toată simpatia satului către sine, carile prin urmarea se depărtă de la îndatoririle către proprietari şi trasă pînă şi pe preoţimea; ea ajunsă la aşa grad încît toată împregiurimea-i era cu respect supusă, şi a ei iscălitură — *Katrina Varga* sau tot Buciumul — era mai puternică decît orice poroncă a dregătorilor.

Văzînd apoi că a ei dregere ar putea fi vătămătoare liniştei publice, mai ales într-o epohă unde se trătează despre îndatoririle sătenilor către proprietari, şi prepuind că arestuirea în public ale acestei femei putea aduce chear şi o turburare, s-au pus la cale, prin strategimă bine nemerită a se prinde astă femee-bărbat, care s-au şi plinit în 6/18 ianuarie, aşezîndu-se ea la închisoarea din Enied [4], unde aşteaptă hotărîrea soartei sale".

■ „Albina românească", Iaşi, XIX (1847), nr. 13, 13 februarie, p. 50, col. II. Vezi şi *Bibliografia analitică a periodicelor româneşti*, I *(1790—1850)*. Partea. I. Bucureşti, 1966, nr. 5 368.

■ 1. Sic! 2. „Múlt és Jelen" apărea la Cluj; vezi în volum doc. 77. 3. Angaralelor. * „Tribun a poporului era la romani un feliu de advocat sau protector a poporului". [Nota red. *Albina rom*]; 4. Aiud.

1846—1847

„CAZUL MURGU" PREOCUPĂ AUTORITĂŢILE HABSBURGICE...

81

I.

DISPOZIŢIE IMPERIALĂ CĂTRE ŞEFUL POLIŢIEI

Dragă Conte Sedlnitzky!

Dintr-un raport al Cancelariei aulice ungare din 8 octombrie 1846 a reieşit că advocatul Euthimius Murgu a încercat să răscoale supuşii în comitatul Caraş, de aceea a fost arestat şi înaintat Curiei regeşti din Pesta.

Domnia Voastră sînteţi încredinţat să cercetaţi mersul cauzei şi să culegeţi informaţii exacte despre urmările pe care le-au avut uneltirile lui Murgu, iar rezultatul acestora să mi-l înaintaţi cu părerea D. Voastre.

Viena, 30 noiembrie 846

Ferdinand

II.

RAPORT SECRET, DIN TIMIŞOARA, CĂTRE CONTELE SEDLNITZKY

Excelenţa Voastră,

Preamilostive stăpîn!

Excelenţa Voastră a binevoit să încredinţeze la 7 decembrie anul trecut prea supusului subsemnat misiunea de a cerceta şi raporta despre dezbaterile care au precedat arestarea advocatului ungar Euthimius Murgu, cu domiciliul în comitatul Caraş şi a aviza în ce măsură încercările lui de seducere au pătruns şi au prins rădăcini în ţărănimea valahă. Cum eu nu aveam legături stabile în comitatul Caraş şi am fost nevoit să-mi culeg informaţiile mai sus pomenite din izvoare sigure, dar şi în mod discret, rog pe Excelenţa Voastră să-mi treacă cu vederea că în urma acestor împrejurări sînt deabea acum în stare să îndeplinesc această înaltă însărcinare.

Investigaţii secrete despre Murgu

Euthimius Murgu, născut la Caransebeş, se pare că şi-a terminat cu succes studiile deoarece a publicat o punere la punct a unei broşuri a lui S.T. (Sabbas Tököly, consilier în Arad, decedat cu cîţiva ani mai înainte) care urmărea să conteste valahilor descendenţa din romani; ce-i drept eu nu am văzut-o, dar, după părerea celor care se pricep, pare a fi scrisă cu talent.

Activitatea la Bucureşti

Neavînd probabil, aici în ţară, perspective prielnice personalităţii sale, a plecat la Bucureşti, fără părăsirea supuşeniei austriece însă, şi a fost numit acolo la un fel de Comisie de studii. În dezbinările politice, la început s-a manifestat împotriva lui Ghica, cînd însă a recunoscut sau a bănuit că Ghica este persecutat de către ruşi, şi-a schimbat poziţia şi a militat pentru Ghica şi împotriva lui Bibescu. După ce acesta din urmă a obţinut demnitatea de principe şi Murgu şi-a continuat campania împotriva lui fără frică, el a fost

arestat la Bucureşti ca slujbaş valah. În urma reclamaţiei sale însă că este supus austriac, a fost trimis sub escortă în patrie, la regimentul valah, la Caransebeş. Aici a replicat din nou că, în calitate de advocat al Ungariei, nu mai aparţinea unităţii regimentului, ci trebuia predat comitatului. Într-adevăr el a şi fost trimis la Lugoj şi predat comitatului, care l-a eliberat, necomiţînd pînă la acea dată nici un delict aici în ţară.

La Lugoj

La Lugoj Murgu s-a apucat de advocatură şi la început a stat liniştit. Numai în cercuri foarte restrînse de prieteni de mare încredere a declarat că valahii se trag din romani, că sînt primii băştinaşi în această ţară şi că dacă ar fi uniţi cu toţii, din comitatul Bihorului pînă în Maramureş, ar fi stăpînii ţării lor. El a aderat în fine şi la cauza Unirii [1]. A cultivat cunoştinţa sa cu preotul unit din Lugoj, făurind planuri pentru stimularea Unirii. La început a făcut cu acesta vizite în comune, mai apoi a mers şi singur, încercînd să influenţeze poporul în spirit revoluţionar. După aceste uneltiri a urmat, în sfîrşit, arestarea şi trimiterea lui la Pesta. Conform informaţiilor mele, comunele unde şi-a exercitat ademenirile lui sînt cu totul liniştite. După doi ani răi consecutivi, valahul are destule griji cu asigurarea existenţei; în consecinţă otrava injectată n-a avut urmări, deoarece ademenitorul a fost îndepărtat înainte ca otrava să se fi răspîndit în mod devastator.

Planuri de agitaţie revoluţionară

Pentru a se putea forma o părere temeinică despre agitaţia lui Murgu sînt necesare documentele lui şi actele care s-au dresat cu privire la arestarea şi ancheta rea lui. Dacă totuşi am îndrăznit să-mi dau o părere, deşi îmi sînt necunoscute atît actele cit şi persoana lui Murgu, rog cu profund respect pe Excelenţa Voastră să privească relatările mele numai ca rezultatul unor concluzii generale.

Însemnările de mai sus despre viaţa şi activitatea lui Murgu par a-l desemna ca pe un visător politic, care, stăpînit de ideea naţionalităţii valahe, voia să o vadă ridicată şi conservată prin autonomie politică. Dacă Murgu nu şi-a revenit după lecţia amară a uneltirii sale politice din Bucureşti şi venind aici în ţară a pornit din nou pe acelaşi drum, atunci se pare că sau şi l-a ales cu premeditare ca profesie, sau l-a urmat mînat de o pornire inconştientă; dar, mai probabil, manifestarea lui condamnabilă îmi pare o urmare a propagandei lui Niuny.[2] Chiar dacă Niuny, de limbă *germană*, şi deci destul de important ca *conducător* al unei ramificaţii secrete *valahe* a conspiraţiei a renunţat la rolul său de frica de a fi descoperit, este totuşi foarte probabil că ceilalţi tovarăşi ai acestuia sînt încă ţinuţi împreună — fie şi numai slab — aici în ţară, de acea putere de care sigur depindea şi Niuny. Este deci semnificativ că Murgu, după ce a fost la Bucureşti, a pornit pe un drum atît de înrudit cu al lui Niuny. De aceea apare presupunerea că problema Unirii a fost folosită de Murgu drept acoperire, ca sub scutul ei să-şi poată urmări mai uşor scopurile sale.

Un visător politic, stăpînit de ideea naţionalităţii române

Deci, fie că Murgu a activat din entuziasm pentru naționalitatea valahă, pe cont propriu, fie că a fost unealta mînuită de un conducător mai sus pus, în ambele cazuri consider păgubitor contactul său direct cu poporul de limba lui și țara lui.

Un agitator dăunător

Speranța îndreptării lui radicale apare foarte problematică din cauza premizelor, și chiar dacă de la sine înțeles smintitul nu poate fi periculos pentru liniștea statului, ceea ce se înțelege de la sine, deoarece nici situația lui personală, nici legăturile, averea și puterea lui nu sînt nici pe departe pe măsură, consecințele incorigibilității sale ar putea păgubi și nenoroci, prin ademeniri repetate însă mai mascate, oameni sărmani, situați ca spirit și cultură pe o treaptă cu mult prea joasă ca să aibă o conștiință clară a acțiunilor lor. Dacă însă acțiunea lui a fost rezultatul unei organizații, atunci îndepărtarea lui va servi de avertisment pentru tovarășii eventuali și îi va opri să acționeze cel puțin un timp oarecare.

Constituie un adevăr că un pericol *cunoscut* încetează de a mai fi pericol pentru că există posibilitatea de a aplica măsuri preventive, iar o intervenție energică poate stîrpi răul din germene. Cum însă mie îmi lipsește elementul de bază, care să-mi permită o viziune desăvîrșită asupra întregului, nu pot să-mi exprim părerea decît parțial și anume : că Murgu va putea aduce servicii folositoare numai dacă se va reuși a-l convinge să facă mărturisiri, prin promisiuni calculate, potrivit personalității sale.

Pentru a stîrpi răul din germene ...

Rog cu respect pe Excelența Voastră să primească aceste rînduri ca o neînsemnată dovadă a statornicei mele supuneri, cutezînd să aștept înalta Voastră favoare.

Rămîn al Excelenței Voastre prea supus
[ss indescifrabil]

Timișoara, la 10 februarie 1847

[Rezoluție :]

La colecție

Viena, la 21 februarie 1847, prezentat la 18 februarie 1847

Textul german

I.

Lieber Graf Sedlnitzky!

Aus einem Vortrage der ungarischen Hofkanzley vom 8. Oktober 846, war zu entnehmen, dass der Advokat Euthimius Murgu im Krassoer Comitate die Unterthanen aufzuwiegeln versucht habe, desshalb verhaftet und vor die Curia regia in Pest gestellt worden sey.

Sie haben über den Hergang der Sache und über die Folgen, welche die Umtriebe des Murgu gehabt haben, genaue Erkundigungen einzuholen und Mir die Resultate derselben gutächtlich vorzulegen.

Wien den 30. November 846

Ferdinand

II.

Euer Excellenz!
Gnädigster Herr!

Euer Excellenz geruhten mir gehorsamst Gefertigtem unterm 7. December v.J. den Auftrag zu ertheilen, die Erörterungen, welche der Arretirung des im Krassoer Comitate domizilirten ungarischen Advocaten Euthimius Murgu vorangingen, und in wie weit dessen Verführungs-Veruche bei dem wallachischen Landvolke Eingang und Wurzel gefasst hätten, zu erheben, darüber zu berichten und mein Gutachten abzugeben. Da ich in dem Krassoer Comitate keine regelmässigen Verbindungen hatte, die obigen Erhebungen aber anf sichere, jedoch auch unaufsichtige Weise geschehen mussten; so bitte ich Euer Excellenz vor Allem unterthänigst um gnädige Nachsicht, dass ich zufolge obiger Umstände erst jetzt in der Lage bin, dem hohen Auftrage zu genügen.

Euthimius Murgu, in Karansebes geboren, scheint seine Studien-Jahre mit Erfolg zurückgelegt zu haben, da er auf eine, von S.T. (Sabbas Tököly, Consiliär in Arad, vor einigen Jahren gestorben), erschienene Broschüre, welche die Aufgabe verfolgte, den Wallachen die Descendenz von den Römern zu bestreiten, eine Widerlegung im Drucke erschienen liess, die ich zwar nicht zu Gesicht bekommen konnte, die jedoch, nach dem Urtheile Verständiger, mit Geschick geschrieben sein soll.

Hier zu Lande damals wahrscheinlich nicht jene Aussichten vorfindend, die seinem Wesen zusagten, ging er, jedoch ohne Entlassung aus dem österreichischen Staatsverbande, nach Bukurest, und erhielt daselbst eine Anstellung bei einer Art Studien-Commission. Unter den politischen Parteiungen trat er daselbst anfangs gegen Gyika auf; indem er später die Erkenntniss oder Vermuthung hegte, dass Gyika von russicher Seite verfolgt werde, änderte er seine Stellung, und agitirte für Gyika und gegen Bibescu. Als Lezterer zur Fürstenwürde gelangte, und Murgu gegen ihn noch immer ohne Scheu Partei nahm, ward er in Bukurest als wallachischer Beamter verhaftet; auf seine Reclamation jedoch, dass er österreichischer Unterthan sei, unter Escorte an das wallachische Banater Grenz-Regiment nach Karansebes in seine Heimath gesandt. Hier replicirte er wieder, dass er, als ungarischer Landes Advocat, nicht mehr zu dem Regiments-Verbande gehöre, sondern dem Comitate übergeben werden solle. In der That

wurder er auch nach Lugos geschickt und dem Comitate übergeben, das ihn, da er damals hier zu Lande noch kein Vergehen beging, auf freien Fuss setzte.

Murgu advocirte nun in Lugos und verhielt sich anfangs ruhig. Nur in kleinen sehr vertrauten Freunde-Kreisen sprach er über die rômische Herkunft der Wallachen, dass diese die Ureinwohner des Landes seien, und wenn sie nur, die sich durch die Biharer Gespanschaft bis in die Marmarosch ausdehnen, einig wären, so würden sie auch die Herrn ihres Landes sein ... Derselbe schloss sich endlich auch an die Sache der Union [1]. Er pflog mit dem Lugoser unirten Pfarrer Bekanntschaft, und zugleich Pläne zur Beförderung der Union; machte im Beginn mit jenem gemeinschaftliche Ausflüge in die Ortschaften, später aber allein, und suchte auf das Volk in revolutionärem Geiste zu wirken. Diesen Umtrieben folgte endlich seine Verhaftung und Sendung nach Pesth. Die durch ihn in Versuchung geführten. Gemeinden sind aber, den mir zugekommenen Nachrichten gemäss, vollkommen ruhig; nach zwei aufeinander gefolgten Missjahren hat der Wallach mit der Fristung seines Lebens volle Sorge, wesshalb das eingeimpfte Gift keine Folge hatte, da der Versucher früher entfernt ward, ehe es verheerend um sich greifen konnte.

Um über Murgu's Treiben ein vollkommen grundhältiges Gutachten abzugeben, sind dessen Papiere und die, auf seine Haft und Untersuchung bezüglichen Acten wohl unentbehrlich. Wenn ich mich dennoch, nachdem mir weder diese Acten noch Murgu's Persönlichkeit bekannt ist, an ein Gutachten wagen darf, so bitte ich Euer Excellenz ehrfurchtsvoll, dasselbe nur als das Ergebniss allgemeiner Folgerungen gnädigst betrachten zu wollen.

Die obigen Notizen über Murgu's Lebenslauf scheinen ihn als einen politischen Schwärmer zu bezeichnen, der von der Idee der wallachischen Nationalität bemeistert dieselbe durch politische Selbständigkeit geläutert und erhalten sehen möchte. Wenn Murgu durch die bittere Lehre seiner politischen Umtriebe, in Bukurest nicht zu sich gekommen, hier zu Lande neuerdings diese Bahn betrat; so scheint er diese entweder als Beruf mit Überlegung gewählt, oder in einem unklaren Triebe verfolgt zu haben; noch wahrscheinlicher aber däucht mich sein sträfliches Auftreten ein Nachzug der *Nuni*'schen[2] Propaganda zu sein. Wenn Nuni, von *deutscher* Zunge, und somit bedeutungsvoll genug als *Führer* einer geheimen *wallachischen* Zweig-Conspiration ob dem Schrecken, sich entdeckt zu sehen, seiner Rolle auch entsagte; so ist es doch schon sehr wahrscheinlich, dass die übrigen Genossen desselben hier zu Lande durch jene Macht, von der auch Nuni nur abhängen konnte, noch immer, und sei es auch nur lose, zusammen gehalten werden. Demnach ist es sehr bezeichnend, dass Murgu, in Bukurest gewesen, nach seinem dortigen Aufenthalte hier eine Bahn einschlug, die mit der Nuni'schen so sehr verwandt ist. Eben deshalb drängt sich weiters die Vermuthung auf, dass die Unions-Sache durch

Murgu als Deckmantel benützt worden ist, um unter demselben seine Pläne leichter verfolgen zu können. . . . .

Ob nun aber Murgu aus Schwärmerei für die wallachische Nationalität auf eigene Faust, oder als combinirtes Werkzeug eines höheren Lenkers handelte, in beiden Fällen halte ich dessen unmittelbaren Verkehr mit dem Volke seiner Zunge und Heimat als schädlich.

Die Hoffnung auf seine radicale Besserung scheint zufolge der Prämissen sehr problematisch zu sein, und wenn der Unsinnige natürlich für die Ruhe des Staates auch nicht gefährlich sein kann, da seine persönliche Stellung, Verbindung, Vermögen und Kräfte auch nicht einmal einen entferntesten Vergleich gestatten; so könnte doch die Folge seiner Unverbesserlichkeit jene sein, dass er arme Menschen, die an Geist und Bildung auf einer viel zu niederen Stufe stehen, als dass sie ein klares Bewusstsein ihrer Handlungen besässen, durch wiederholte, aber auch vorsichtiger betriebene Versuchungskünste in Schaden und Unglück bringt. War aber seine Handlungsweise das Resultat einer Combination, so wird sein Entrücken für etwaige Mitgenossen warnend sein und sie wenigstens auf einige Zeit zum Einhalten bringen.

Es ist wohl wahr, dass eine *bekannte* Gefahr aufhöret eine zu sein, weil die Anwendung der Gegenmittel möglich ist, und ein energisches Einschreiten das Übel bis auf den Keim zu ersticken vermag. Da mir aber hier die Basis mangelt, die eine vollkommene Übersicht des Ganzen gestattete, so kann ich nun als, vereinzeltes Bruchstück die Meinung aufstellen, dass Murgu zu erspriesslichen Diensten nur dann verwendet werden könnte, wenn es gelänge, ihn durch Versprechungen, die nach seiner Persönlichkeit zu berechnen sein würden, zu Offenbarungen zu bewegen.

Indem ich Euer Excellenz in Ehrfurcht bitte, diese Zeilen als geringes Zeugniss meiner unwandelbaren Ergebenheit aufzunehmen, wage ich mich Hochdero Gnade zu empfehlen, verharrend.

Euer Excellenz unterthänigster
[ss. unleserlich]

Temesvar, am 10ten Februar 1847

[Resolution :]
Zur Sammlung.
Wien am 21. Februar 1847, präs. am 18. Febr. 1847

■ A.V.A. Präsidiale (Dos. No. 1845/1847); Arh. St. Buc., Microfilme Austria, rola 47 c. 78, 87—96. Vezi şi I. D. Suciu, T. Moţ, *Eftimie Murgu (1805—1870). Noi contribuţii documentare*, în „Studii", t. 23, 1970, nr. 6, p. 1116—1117.

■ 1. Unirea religioasă. 2. Numele întreg, corect, Fridolin Niuny.

1847–1848
Ținta noastră: Unitatea națională

JUNIMEA ROMÂNĂ, „ÎNTR-ÎNSA NAȚIA NĂDĂJDUEȘTE"

82

N. BĂLCESCU, PRIVIRE ASUPRA STĂRII DE FAȚĂ, ASUPRA TRECUTULUI ȘI VIITORULUI PATRIEI NOASTRE

Sunt vreo cîteva zile, domnilor, de cînd în convorbirile noastre cu unii din prieteni ne veni idee că ar fi folositor, ca în adunările noastre de săptămînă ce-mulți doresc să înceapă, cîte unul din noi pe rînd să iea vorba și să trateze vreuna din chestioanele ce interesează țara noastră. Prietenii mei mă poftiră, domnilor, a face începutul. Le o făgăduii ; dar împregiurările, slăbiciunea sănătății mele nu mă ertară a mă pregăti cum s-ar fi cuvenit pentru sarcina ce am luat. De aceea, domnilor, n-așteptați s-auziți astăzi un cuvînt oratoriu, ci numai o vorbire simplă care cu toate acestea gîndesc că vă va interesa, căci voi să arunc o privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului Patriei noastre, și asemenea chestioane au totdeauna interes pentru noi, oricît de slab și superficial ar fi tratate.

De cîte ori ne uităm, domnilor, către țeara românilor, către pămîntul ambelor Dacii, pămînt pentru care slăviții noștri strămoși și-au vărsat sîngele ca să ni-l lase moștenire. De cîte ori privim acele șeapte milioane de români ce locuiesc acest pămînt, nu putem a nu suferi puternic văzînd starea de acum. Îi vedem în Banat suferind legea și influința slovacilor [!]; îi vedem în Transilvania deposedați de moștenirea lor, robind ungurilor și sașilor, în primejdie de a perde cel din urmă avut ce le-au rămas : dreptul de a vorbi în limba părinților lor ; îi vedem în Bucovina, această țară care cuprinde templul de glorie al moldovenilor, Succava, vechea capitală cu sfintele morminte ale lui Ștefan cel Mare și ale atîtor alți eroi, fala Moldaviei ; îi vedem gemînd subt jugul despotic al Austriei ; îi vedem în Basarabia supuși unei naționalități străine. De vom trece Dunărea și vom privi românii din Dacia lui Aurelian, pe strănepoții vitezilor eroi împărați românești Petru și Ioan, îi vedem subt legea turcească perzîndu-și cu încetul naționalitatea română ca să îmbrățișeze pe cea grecească. Aceea ce vedem în Moldavia și România, în loc să ne mîngîie adaugă întristarea noastră. Niște cîrmuiri asupritoare, corupte, ipocrite, trăind prin ilegalități fără altă regulă decît interesul lor, fără altă mărginire decît voința lor, indiferente asupra mijloacelor, primindu-le pe toate numai să le ducă la ținta lor ; prefăcînd înșelătoria, vicleșugul, călcarea jurămîntului, tîlhăria chiar în artă de guvernare ; disprețuind morala și omenirea ; esploatînd în sfîrșit țara în folosul lor și lăsîndu-se a fi esploatate și dînsele în folosul străinilor ; tirane către Patria lor ; roabe către dușmanii ei.

Pămîntul pe care strămoșii ni l-au lăsat moștenire ... și starea jalnică a celor șapte milioane de români

Tabloul descurajator al stărilor de lucruri

De vom privi clasele de sus ale societății, boierii mari sau mici, cari singuri representează puterea țării, îi vom vedea ambițioși, egoiști, urîndu-se și sfîșiindu-se unii pe alți, plecați supuși către cei mai mari, despoți către cei mai mici; vînduți sau gata să se vîndă la oricine va voi să-i cumpere; luîndu-și drepturi ce n-au; crezînd că statul e proprietate a lor, și că vechea lor supremație trebue a rămînea în vecinic neclintită. Ei fac oposiție cînd interesul egoist le-o povățuiește. În putere, în slujbă cînd se află sînt despoți, jefuitori; i-a scos din slujbă, sunt patrioți, își ascund interesul personal subt frumoasele cuvinte de patriotism, de libertate, de legalitate. Dar din norocire masca lor a căzut. Noi îi cunoaștem, noi știm că religia, morala, politica lor este interesul egoist, și numai interesul.

De privim poporul, îl vedem și pe dînsul corupt, degradat, trăind în ticăloșie și în lacrimi, deprins de o vreme îndelungată a suferi jugul asuprirei în tăcere, indeferent la ceea ce se lucrează deasupra lui, la certele ce se fac, căci interesele lui materiale nu sunt legate de dînsele; înșelat totdeauna, el nu mai crede la un viitor, el nu mai nădăjduește o prefacere în starea lui.

Astfel privit acest tablou seamănă descurăjătoriu. În putere, în clasele de sus ca și în popor, nimic nu se vede care să ne mîngîie, nimic care să ne arate dignitatea omenirii. Nici o nădejde d-a vedea atîtea lanțuri rupte! Nici o nădejde d-a vedea un termen la această grozavă progresie de despotism, de degradație și de indignitate! În toate părțile, în toate clasele interesul egoist predominînd; ură și vrăjmășie statornică între societate și putere, între clasă și clasă, între individ și individ; societatea într-o desorganisație complectă, fără nici un simtiment comun, fără altă legătură decît sila; și alături cu o asemenea stare a lucrurilor, o putere îngrozitoare și amenințătoare, o putere de ale căreia progresuri se înspăimîntează Europa, ațițînd mai mult patimile personale; grăbind desorganisația societății, pîndind cu ochi lacomi minutul priincios de a ne înghiți.

Încercările Partidei Naționale

Acest tablou, domnilor, se înfățișează la toți străinii ce aruncă o privire asupra țerii noastre; acest tablou întristătoriu se înfățișează la puținii români, cari cuprinși de dragostea adevărului și a virtuții, s-au ispitit în anii trecuți să ușureze ticăloșiile societății noastre *. Dar, posedați de simtimentul prezentului mai mult decît lucrînd pentru viitor, ei se mirară că nu culeg a doua zi aceea ce au semănat cu o zi înnainte. D-aci s-a născut în inimile lor un disgust amar pentru societate, d-aci ei începură a-și perde credința lor și a despera de viitor.

Resemnare și defetism în fața primelor eșecuri

Unii fugiră de lume, se traseră pe la țară **, căutînd să hrănească în singurătate, departe de ticăloșia societății, departe de ochii unui despotism fricos, credințele lor neputincioase și proscrise. Ei n-au perdut încă acele credințe, ei nu disperează de tot de viitor, dar socotesc că nu le este dat să facă nimic pentru dînsul, dar ei nu cred că vor vedea acest viitor, și nu îndrăsnesc a-l făgădui nici chiar copiilor lor, atît li se pare că e departe de la ceea ce gîndesc la ceea ce văd de față! Atît li se pare că e de grea tirania care îi apasă!

Poziţia lor greşită

Alţii, siliţi a rămînea între lume în capitale, căutînd a da lumii şi sieşi cuvinte de nelucrarea lor ca să se arate consecuenţi cu sineşi au ajunseră a face o sistemă şi acum propovăduesc cu aceeaşi căldură descurajarea şi inerţia, cu care mai nainte propovăduia credinţa şi lucrarea pentru viitor ***. Ei nu văd că descurajarea vine mai mult de la sineşi decît de la societate, că ei şi-au perdut credinţile fiindcă acestea era întrînşii mai mult patimi decît convincţii puternice; ei nu pricep că nu este dat unei generaţii să înceapă şi să întemeieze triumful unei credinţe; că ceea ce o generaţie a început, alte generaţii trebue să sfîrşească şi să completeze. Ei nu văd că viaţa lor s-a tocit în lupte, că puterea lor a adormit, că vremea lor a trecut şi că alţii trebue să le iea locul. Ei se silesc dar acum a muta descurajarea ce simt în inimele tinere care, cuprinse şi ele, ca dînşii altă dată, de dragostea virtuţii şi a adevărului, pline de credinţă, sau simţind trebuinţa de a avea una puternică, caută lîngă dînşii inspiraţiile lor, vor să se arunce pe calea urmată de ei şi să aducă tributul lor de lucrare şi de jertfire la causa naţională. Mijloacele intelectuale nelipsind acelor români descuragiaţi, ei zic celor tineri, în cuvinte ce se par frumoase şi adevărate, ei le zic: În zadar vă mişcaţi. Lucrarea nu poate decît să vă compromită, fără a aduce vreun folos. Orice veţi face, sau va fi nefolositor, sau vătămător. Să lăsăm toate şi să aşteptăm întîmplarea să ne ajute şi să ne scape. Cum poţi da viaţă la ceea ce e mort? Şi nu vezi că e moartă societatea noastră? Ce simtiment nobil, ce simtiment naţional o inspiră? Socoteşti poate că prin literatură, prin descrierea trecutului său, ea va putea cîştiga asemenea simtimente? Dar nu vezi sterilitatea scriitorilor noştri? Şi cum poate fi altminterea? Ce literatură poţi face subt domnirea unei asemenea stări a lucrurilor, într-o asemenea societate? La ce poate sluji o literatură naţională cînd nu eşti sigur că mîine va exista naţia ta? De aceea să ne resignăm şi să tăcem. De aceea dormi mai bine, june poet, dormi, june scriitor, pleacă-ţi capul subt aripa-ţi de înger şi dormi în tăcere. Ce-ai să faci tu într-o societate mistuită de corupţie şi de scepticism? Merge-vei tu să-ţi dai sfintele inspiraţii în foarfeca necurată a unei censure arbitrarie şi despotice? Suferi-vei tu, care voeşti a ne aduce aminte gloriosul trecut, suferi-vei a-ţi vedea faptele istorice denaturate de dînsa? Nu ştii că tot ce se atinge de istoria naţiei trebue să ne fie sfînt? Lasă dar în pace umbrele părinţilor. Lasă-le să nu vie înaintea noastră decît în ceasul din urmă, cînd va trebui a ne mîntui sau a ne blestema. Literatura ce vă este ertat să faceţi, adaugă ei, este nevrednică de voi. Ştiţi bine ce este ertat. Un poet v-a arătat-o:

„Scrie ode, fă sonete
Cînd cei mari au sărbători
Pune-le în cap bonete
Şi îi fă nemuritori.
Aşa versuri de măsură
Oricînd pot a se primi,
Oricînd trec de la censură etc." [1]

Aceste cuvinte, domnilor, sunt oare temeinice? Ce, tot oare să fie perdut? Tot să fie mort? Chestioana națională nu mai este oare o chestioană de viață, ci o chestioană de moarte? Ce, nu trebue noi să ne îngrijim cum vom trăi, ci numai cum vom muri? O nu, nu o crez. Aceste cuvinte sunt greșite, adevărul lor este numai părut. Ce, fiindcă vedeți altarul Patriei părăsit, fiindcă vedeți făcliile ei stinse, fiindcă nimini nu mai vine să aducă jertfa sa pe dînsul, credeți că tot este mort? O! vă înșelați, voi luați drept moarte aceea ce este pregătirea unei transformații sociale. Toate ne-o dovedesc. Acea luptă între interesurile oposite, și vrăjmașe, acea mare neunire, acea desorganisație socială, toate sunt semne de viață, toate ne arată că o lucrare mare se face în societate, toate ne vestesc începutul zămislirii unei societăți nouă. Prin asemenea simtome, domnilor, se anunciază în societățile învechite prefacerile cele mari. Aceea dar ce socotiți că este moartea, este *deșteptarea, este învierea!*

Semne prevestind „transformația socială", „*deșteptarea*"

Cum, aceste țări române care numără esistență de 18 veacuri, cum, această nație peste care a trecut atîtea potopuri de nații barbare fără a o putea înghiți, fără a o face să-și pearză naționalitatea sa, care a scăpat nevătămată din grozăviile veacului de mijloc de atîția vrăjmași puternici și mai numeroși decît dînsa ce o amenința să o cutrupească, cum, această nație care fu atîta vreme campionul creștinătății și bulevardul civilisației și al libertății, cum va putea fi ea ursită să peară acum în al 19 veac, în veacul luminilor, al deșteptărilor popoarelor, în veacul libertății. „Dacă nici un suflet nu pere, zice d. Michelet, cum acele mari suflete ale națiilor, cu geniul lor cel plin de viață, cu istoria lor bogată în martiri, plină de jertfiri eroice, plină de imortalitate, cum oare vor putea a se stinge?" Așa, domnilor! *Românii nu vor peri! Românii nu pot peri!* Ei sunt cea mai vechie nație în Europa care și-a păstrat neolintit naționalitatea ei și o existență politică. O mînă providențială a preveghiat asupră-i și a scăpat-o din toate primejdiile. Acea provedință care ne-a păstrat fără îndoială pentru un scop, pentru un viitor oarecare va urma a ne protecta, căci ea a hotărît tuturor națiilor o misie a împlini pe pămînt. Dar ea ne va protecta numai cu condiția ca și noi să facem tot ce atîrnă de noi, ca și noi să împlinim misia noastră.

„Românii nu vor peri! Românii nu pot peri!"

Limba, fundamentul naționalităților

Un argument, care propoveduitorii nelucrării aduc, am arătat că este sterilitatea scriitorilor noștri, sau neputința d-a avea acum o literatură națională. Dumneavoastră știți, domnilor, că limba, mai mult decît religia și orice alt, este fundamentul naționalităților. Părinții noștri înțeleseseră aceasta. Un istoric ungur din veacul de mijloc, Bonfinie, ne spune cu mirare că „românii s-au luptat mai mult pentru păstrarea limbei lor decît pentru religia[2] lor". Dar lupta neîncetată, sgomotul armelor siliră pe părinții noștri a se mulțumi a ne păstra numai limba, lăsîndu-ne nouă îndatorirea de-a o cultiva, și printr-însa a desvolta naționalitatea noastră. De 15 ani începu la noi cultivarea limbei, dar literatorii noștri au produs pînă acum foarte puțin, o mărturisesc. De unde vine această sterilitate într-înșii? De unde?... Din lipsa credințelor, din lipsa convincțiilor puternice: sufletul lor este steril. Dar, ia inspirați-le dragostea Patriei, a frăției

Îndatorirea de a o cultiva

şi a libertăţii; vărsaţi în inimile lor credinţa şi nădejdea în viitor, puneţi un D-zeu pe altarul lor, o stea în cerul lor care să-i povăţuiască în calea lor, şi veţi vedea daca aceste suflete, ce vi se par acum stinse, nu se vor deştepta şi nu vor deştepta pe cele de lîngă dînsele; veţi vedea daca ele nu vor fi în stare să răstoarne societatea învechită şi să realţe alta nouă. Dar îmi veţi zice, poate că scriitorii nu vor putea tipări în ţară? Ce! ca să fie cetiţi au neapărată trebuinţă a tipări? Îmi aduc aminte, domnilor, de anul 1844 cînd în fierbinţeala desbaterilor asupra minelor, se ivi fabula *Măceaşul:* Ce scriere tipărită a fost mai mult cetită? Autorul scosese afară numai patru copii manuscrise. În trei zile nu era casă în Bucureşti care să n-aibă o copie, şi poliţia mărturisi singură că trebue să fie mai mult de 30 000 copii în oraş. şi că îi este peste putinţă a le strînge.

Aşa, domnilor, acei ce cred că sufletul naţiei noastre e mort, fără nădejde de a-l vedea înviat, acei ce propoveduesc lenevirea, indiferenţa, descuragiarea şi nelucrarea, acei ce vor să lase capriciului întîmplării îngrijirea viitorului nostru naţional, se înşel, păcătuesc; ei sunt profeţi mincinoşi, ei sunt vinovaţi, căci rătăcesc natia pe căi afurisite.

Trăind, domnilor, într-o epocă de transiţie, între trecutul care pere şi viitorul care începe a ne luci, pentru noi *ideile bătrîne* nu mai au nici o putere, şi ideile nouă, credinţa nouă, cei mai mulţi o presimţim fără a o cunoaşte bine, fără a o fi analisat. Astfel, domnilor, cei mai mulţi din noi nu ştim unde trebue să mergem, şi ce cale să luăm, ca să ajungem la ţintă. D-aci, o anarhie în toate ideile, chiar în ale acelor cu bune simţiri. D-aci, o mare descuragiare. Descuragiare ce pricepem, şi trebue a erta cînd este numai trecătoare, dar care e fatală şi vinovată cînd ajunge stare normală. Unii din noi dar, zic: să ne făţărnicim, să tăcem şi să aşteptăm evenimentele, şi atunci să ne arătăm oameni. Rătăcire, domnilor. Acele evenimente trebuesc pregătite din vreme, altminterea nu vor veni. Noi înşine, şi societatea noastră, trebue să fim pregătiţi, altminterea nu ne-am putea folosi de dînsele. Alţii zic: să ne făţărnicim iarăşi, să căutăm a ne alia cu puterea, cît de rea va fi, şi să tragem în favorul naţional, ca cum ar putea fi alianţă vreodată între principuri contradictorii, între egoism şi jertfire, între fără de lege şi virtute! Alţii, preocupaţi mai mult de present decît de viitor, zic: puterea ne este o stavilă, s-o răsturnăm. Noi credem că şi aceia se rătăcesc. Ei văd tot răul în individuri, iar nu în corupţia societăţii. Cîrmuirile, domnilor, sunt espresia societăţilor. — Dacă societatea e rea, şi cîrmuirea trebue să fie rea. Lăsînd societatea în starea de mai nainte şi răsturnînd oarecare persoane ce sunt în capul ei, nu facem alt fără numai ne punem în îndatorire d-a începe a doua zi lupta cu cei ce le-au luat locul. Societatea, dar, domnilor, trebue a regenera, iar nu vreo cîteva individuri a preface.

„Trecutul care pere şi viitorul care începe a ne luci"

Ţinta noastră, domnilor, socotesc că nu poate fi alta decît *Unitatea Naţională a Romînilor.* Unitate mai întîi în idei şi în simţiminte, care să aducă apoi cu vremea Unitatea politică, care să facă din munteni, din moldovani, din basarabeni, din bucovineni, din transilvăneni, din bănăţeni, din cuţo-

Ținta noastră: ***Unitatea Națională a Românlor***

vlahi, să facă un trup politic, o nație românească, un stat de șeapte milioane de români. La crearea acestei naționalități, la o reformare socială a românilor, bazată pe sfintele principuri ale dreptății și ale egalității, trebue să țintească toate silințile noastre. *Românismul* dar e steagul nostru, supt dînsul trebuie să chemăm pe toți românii. Mijloacele ce vom întrebuința, calea ce trebue să luăm este lesne de găsit. Să ne uităm împregiurul nostru, la vecinii noștri. Să privim la slavi, la nemți, la greci, cum pregătesc ei naționalitatea lor și să facem și noi asemenea. Practica virtuții, propaganda prin scris, prin grai a acestor idei, pînă atunci pînă cînd ele vor ajunge convincții puternice pentru majoritatea nației; luminarea și rădicarea poporului din starea lui cea apusă, făcîndu-i loc la banchetul național, acestea vor fi mijloacele noastre de lucrare. Făcîndu-ne datoria noastră în calea legii, noi avem puțin a ne teme de împedicările dinăuntru. Cît despre împedicările din afară, nu vă îngrijiți, domnilor; ele sunt trecătoare, străinii nu au nici o influință morală în țara noastră, și influința lor politică, cea mai mică întîmplare, cel mai ușure vînt de la apus, o poate desrădăcina. Toate popoarele merg astăzi cu pasuri iuți către libertate. Această mișcare a lor va favorisa și mișcarea noastră.

Dar cui se cuvine a lua inițiativa regenerării societății? Un poet român, domnilor, ne-a arătat-o. D. Murășanul zice într-una din poesiile sale:

„La noi e putred mărul, nu-i mod de curățire
„Și tot ce se sperează sunt sîmburii din el.
„Aceștia cer plîntare, silință și unire,
„Atunci va crește cedrul din ramul tinerel"!

Junimea română, într-însa nația nădăjduește!

Dar, domnilor, junimei române și numai ei este păstrată cinstea de a lua inițiativa acestei regenerații a Nației. Într-însa nația nădăjduește. Iar mai cu seamă, domnilor, aceasta se așteaptă de la d-voastră, cari, aflîndu-vă aci într-acest templu al luminilor și al libertății, aveți mai multe mijloace a vă pregăti pentru o asemenea misie. Nu pregetați, domnilor, a vă înzestra mintea cu studii solide, iar mai cu seamă a vă înzestra inima cu convincții puternice. Astfel, întăriți și pătrunși de sfințenia vieții sociale, mergeți, domnilor, uniți împreună; mergeți cu inimă, să vă împliniți misia voastră. Nu ziceți, suntem slabi! Cînd D-zeu dă o misie, dă și puterea d-a o împlini. Nu ziceți, suntem puțini! Ei era numai doisprezece acei apostoli cari reformară lumea; dar ei au isbutit căci avea în inimile lor pe Cristos, adecă dragostea umanității și jertfirea. Fie acestea și simtimentele d-voastră, și veți regenera nația. Dară, domnilor, o veți regenera!

■ După B.A.R. Arhiva Ion Ghica, mapa VI, Acte, f. 596—598. Publicat: Nicolae Bălcescu, *Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului patriei noastre*, ediție de Cornelia Bodea, Acta Musei „Nicolae Bălcescu", Bălcești pe Topolog, ed. I, 1970, ed. II, 1971; Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. I, ediția G. Zane și Elena Zane, 1974, p. 171—178.

■ * Partida zisă națională de la anul 1836 și anii următori în ambele Principate [nota lui N. Bălcescu]. ** În Moldova [nota lui N. Bălcescu]. *** Câmpineanu și alții în Țara Român [Nota lui N. Bălcescu]. 1. G. Sion, *Censorul meu* (1845) în *Patrie și libertate*, București, vol. II, p. 256—258. 2. Citește *viața*; vezi în volumul de față, S. Bărnuțiu, Discursul rostit în Catedrala Blajului, doc. 113.

„CU FIERBINTE ZEL NAŢIONAL"... 83

STUDENŢII JURIŞTI DE LA COLEGIUL REFORMAT DIN TG. MUREŞ CĂTRE G. BARIŢIU

Pre onorate Domnule redactor ! M. Vaşarhely, 19 I 1847

Din scrisoarea dumniavoastre cătră d. protopop al nostru neunit trimisă, am înţeles chiar că dumniavoastră numai ca redactori ai gazetei, iar nu şi ca propietariu, niciş ca cît nu vă este în putinţă a ne folosi[1] şi pe noi studenţi din Vaşarheli de la colegiul reformaţilor, cari foarte mult preţuim acei gazetă a dumniavoastre şi ne fălim cu ea înaintea ungurilor. Cînd ne văd ei cetindu-l publice şi ne întreabă *Mi az a' Gazeta* [2], noi cu falā zicem că „Gazeta" e togma aceea la noi care-i la ei „Hirado". Dumniavoastră pe de la mai multe institute studenţi folosiţi[3] gratis — aceea credem — şi sînteţi vrednici pentru aceea de tot respectul, pe cum şi noi vă respectăm din pruncie-ne. Deci, Preaonorate Domnule, dacă starea nu vă îngădue şi pe noi a ne putea mai încolo folosi cu gazetele dumniavoastre, care lucru noi şi credem — pentru că despre ale altora slobod nimenea nu poate dispune, pe cum nici dumniavoastră numai ca redactori; ne rugăm cu cel mai fierbinte zel naţional, mijlociţi de la d. propietari ca să ni să trimită foile şi gazetele pe preţu jumătate, căci noi cîţi ne aflăm aici la Drepturi, de-a rîndu sîntem toţi nişte fii români de cei mai săraci şi într-o stare cît numai cu servitu ne ţinem la şcoală, pe cum însăşi dumniavoastră mai în multe rînduri aţi arătat publicului român, şi aţi cunoscut că feciorii studenţi de român batăr săraci, totuşi să silesc şi ei pe sine prin institute publice a să cultiva — a învăţa, şi a să preface, şi cu cei de altă naţie a păşi înainte întru învăţături. Însă acestea acum de o parte, fiind de dumniavoastră şi de alţi destul dovedite. De vom fi dar noi aşa norocoşi, ca prin mijlocirea dumniavoastră să dobîndim Gazetele pe preţu jumătate, nesuferindu-ne sărăcia să putem tot preţu lor a-l plăti, securaţia pentru trimiterea preţului jumătate vom trimite sau la tîrgu viitoriu prin Cin. d. negoţitoriu din Braşov Mărin, sau vom trimite prin d. Fogaraşi Dimitrie din Vaşarhely vexele [4], sau prin postă — pe cum veţi voi dumniavoastră. Iar titlu aşa să să pună — de cumva vom dobîndi acest favor de la d-voastră :

Spre „a păşi înainte întru învăţături"

„*M. Vásárhely Ev. Refor. Kollegiomba Törvény hallgató oláh ajkú ifiaknak*"

Prea onorate domnule ! Ne rugăm pe dragostea care o aveţi cătră niamul român, mijlociţi de la d. proprietariu aceasta pentru noi, ca să vă fie aceasta mijlocire on moment de dragoste, de respect şi de neuitare întru fierbinţi inimile noastre pentru dumniavoastră, şi cît mai în grabă ne înştiinţaţi pe postă pentru astfeliu de lucru, să ştim de ce ne ţinea.

24 — c. 587 23

Înnoindu-ne umilita cerere, rămînem cu adîncă plecăciune a Dumnielor voastre umiliţi sărvi

Marsinai Ioan m.p.
şi ceilalţi români ascultători de Drepturi în Coll. Refor. din M. Vaşarheli

[*Adresa:*] Preaonoratului domnului Georgie Baritiu, Redactoriului gazetelor de Transilvania etc. etc.
Cu cea mai deosăbită cinstire, în Brassov

■ B.A.R., ms. rom. 1 004, f. 155—156.

■ 1. A ne ajuta. 2. Ce-i această *gazetă*? 3. Ajutaţi. 4. Poliţă (germ. Wechsel).

ÎN CĂUTARE DE SPRIJIN...

84

DIN SCRISOAREA LUI C. A. ROSETTI, DE LA PARIS, CĂTRE ION GHICA, LA BUCUREŞTI

. . . .

Am avut ocazie a vorbi cu mai mulţi oameni politici, atît francezi, cît şi englezi. Aşadar, şi ei îmi ziseră, şi eu m-am gîndit şi am găsit-o de neapărată trebuinţă a face de aproape cunoştinţa cu Reshid Pacha şi a vorbi atît cu el, cît şi [cu] alţi dupe acolo cele de cuviinţă. Însă de unde bani, deocamdată, şi pe cine să trimitem? Ştiu bine că sunt aci vreo patru rumâni cari ar fi cu noi şi negreşit vom găsi şi acolo alţi 4—5.

La Constantinopol...

Aşadar, daca tu crezi că împrejurările tale momentane nu te opresc, daca crezi că fără ca să te compromiţi (căci a ta comprometare este şi a noastră), te poţi duce la Constantinopol şi poţi să găseşti şi acolo vreo cîţiva cari să plătească ceva din neapăratele cheltuieli ce vor trebui (1 000 # trebuiesc neapărat) şi daca eşti şi tu de părere că trebue negreşit să trimitem pe unul de-ai noştri în Constantinopol, carele să arate cu dovezi că noi numai putem să sprijinim Imperiul şi că ei să nu mai dea la firmanuri poruncite de Rusia şi că să oprească pe prinţi de a opri mersul tinerilor în Paris, şi soţietatea noastră, şi uşile camerei etc. etc., atunci scrie-mi, te rog, mai în grab daca poţi să mergi tu sau, de nu, pe cine şi cum să trimitem. Zic cum, din pricina banilor, căci scrisori de recomandaţie am găsi şi *de aci* şi de acolo, însă noi am voi ca tu să mergi de s-ar putea, căci îl cunoşti chiar pe dînsul şi etc. etc., care mă opresc de ţi a le zice, fiindcă eşti *cam* modest.

Aştept dar cu nerăbdare un răspuns de la tine.

Alt nu mai poci zice nimic astă-seară, căci sufer în toate felurile şi nu voesc să umbresc fericirea ta. Crede iară că vei avea totdauna în mine,

atît tu cît şi acel om pe care îl iubesc atît de mult, veţi avea, zic, în mine un adevărat *prieten*.

R o s e t t i

[Paris], martie 1 [1847]

■ B.A.R. *Coresp.* S 1(4)/DCXXII. (Fragment). Publicată integral de Cornelia Bodea, *Lupta românilor*, p. 305.

PENTRU „DULCEA NOASTRĂ LIMBĂ"

85

TINERIMEA ROMÂNĂ DE LA LICEUL ACADEMIC MAGHIAR DIN CLUJ CĂTRE GEORGE BARIŢIU

Mult onorate domnule redactor !

În anii trecuţi, trimiţîndu-ne nouă tinerilor studenţi din Lyceul Clusiului „Gazetele Transilvaniei" împreună cu „Foia pentru Minte, Anima şi Litteratura", gratis — una înaltă generositate ai arătat, a cărei răsplătire trece puţintelele noastre puteri. Căci a răsplăti unele binefaceri atît de ponderoase şi de folositoare încît resultatul lor să fie: deprinderea în limbă, procopsirea în literatură, polirea în ştiinţe, cunoaşterea stărilor a ţerilor streine şi mai virtos a noastrei, cetirea în timpurile de acum [a] desbateri [lor] lucrurilor dietale în dulcea noastră limbă — ni se pare despre parte-ne un ce straordinari; de cumva resplătirea aceasta nu se concentrease uneori în una fierbinte, din adîncul animei iscată mulţumire. Şi de e aşa eacă-ţi resunăm aceia cuvenită mulţumire ca la un binefăcători, te onorăm ca pe un prea bun părinte, şi te reverim ca pe un mare patriot, luîndu-ne deodată audinţa[1] de a ne ruga să faci speriita[2] bunătate a ne împărtăşi cu cetirea gazetelor domn-tale şi pe anul acesta scolastic, pentru ce cu mulţumire totdeauna datori ne vom cunoaşte, cari comendîndu-ne cunoscutelor nobile afecturi rămînem

ai domn-tale umiliţi şerbi

Clusiu 1847 Octobr. 14/2

I o s i v H o d o ş, Z a c h e u H o d o ş, V a s i l i e A x e n t e,
D i m i t r i e M a c e l l a r i u, S i m e o n M a r o s i,
P a v e l D r a g o ş, I o a n Ş i p o t a r, T h e o p h i l H o s s z u,
S o l o m o n K a b a, I o a n D a r a b a n t, I o a n P e t r o v i c i,
I r i m i e V e r z a, A l i s a n d r u T h o r d ă s a n,
V a s i l i e G e c z e, V a s i l i e O l t e a n, F r a n c i s c M o l n a r,
I o a n P o p, P e t r u G a l g o ţ i, O p r e a n M o r o i a n u,

Oprean Verza, Pavel Moldvai, Ioan Romanu,
Ioan Racz, Nicolae Şulutiu, Graţian Munkacs,
Francisc Ianki, Ioan Meţian, Nicolae Pop,
Alisandru Boer, Ioan Alpini,
Alisandru Şulutiu, Benedict Gruber,
Ioan Catona.
Tineri şcolari în Reg. Lyc. Clusiului[3]

[*Adresa*]

Spectabili Domino Georgio Baritiu
Redactori *Gazelae de Transilvania* domino nostro perquam colendissimo
Coronae

■ B.A.R., ms. rom. 1 004, f. 177—178.

■ 1. Latinism = îndrăzneala. 2. Sperata. 3. Pe verso însemnarea lui G. Bariţiu: *Clusiu 14 oct. 1847, 33 studenţi din liceul reg. cer foile, gazeta etc.*

86

„PENTRU ÎNTOCMIREA DE ŞCOLI ROMÂNE..."

ÎNSOCIEREA LAZARIANĂ
ACTUL DE CONSTITUIRE AL SOCIETĂŢII

[Paris]

Astăzi în douăzeci şi şapte ale lunei lui noiemvrie, anul 1847, o mie opt sute patruzeci şi şapte, noi cei mai jos iscăliţi juni români, privind că cultivarea limbii este dezvoltarea naţionalităţii şi că cel mai bun chip de a cultiva limba este întocmirea de şcoli române unde tinerimea să poată lua o educaţie română, şi că au socotit de datoria ei ca una ce reprezintă naţia în viitor a se ocupa de această chestiune. Pentru aceea au hotărît:

1. Ca fiecare să sacrifice din venitul său pe fiecare an o a douăzeci parte pentru întocmirea de şcoli române.

2. Că aceia din noi care se vor găsi capabili de fondatorii societăţii să se însărcineze a face în acele aşezăminte orice funcţie fără nici o retribuţie.

N. Bălcescu, Ventura, G. Arghiropol, G. P. Perez,
A. Jaura, N. Ionescu, I. C. Brătianu, K. Isvoranu,
K. C. Zinidic, I. Dimitresko, Alexandru Lapaty,

V. Arcescu, G. Comăneanu, A. Kogălniceanu,
D. Brătianu, S. Burelli, C. A. Rosetti, S. V. Vârnav,
G. Coradini[1], N. Quinez, S. I. Ghica, A. Marin,
V. Pangal, N. C. Cretzianu

Al. Cretzianu, *Din arhiva lui Dumitru Brătianu*, vol. I, București, 1933, p. 132—133. O copie a actului, fără numele semnatarilor, la B.A.R., Arhiva D.A. Sturdza, Acte. VII/11.

1. De fapt G. Cosadini.

87 CÎND OMENIRĖA ÎNTREAGĂ INTRĂ ÎN FRĂMÎNTARE

DIMITRIE BRĂTIANU, CUVÎNT IMPROVIZAT LA SOCIETATEA STUDENȚILOR ROMÂNI DIN PARIS

Omagiu adus membrilor fondatori ai Societății studenților români: Sc. Vârnav, A. C. Golescu, M. Cazimir

Domnii mei! ⟨noiembrie 1848⟩

Ca român aş vre şi eu să vă zic cîteva cuvinte, căci şi eu am rugat, am plîns în ajunul sărbătorii studenților români. Nu voi să vorbesc despre Societatea studenților; eu nu v-aş puté vorbi de dînsa cu cunoştințele, cu căldura cu care ne-a vorbit casierul ei . . . casierul ei? secretarul ei, presidentul ei, patronul ei, bibliotecarul ei, sluga ei, prietenul ei, sufletul ei[1]; pe hîrtie văd mai multe nume, dar în ființă, în realitate, ori încotro mă întorc, întîlnesc pe acelaşi om, şi modestia ta să nu sufere; nu, tu, nu eşti singur, mai ai un rival, rival vrednic de tine, căci acela e cel dintîi dintre Români; îl cunoaşteți: Alexandru Constantin Golescu. Să nu uităm nici pe acela care s-a ardicat în ceruri din mijlocul nostru; sufletul lui Casimir astăzi este cu noi, este aici şi, în Moldova, el a lăsat doi frați care întăresc, execută vointele lui din urmă. Aş dori să vă zic ceea ce am de zis ın limba francesă . . .voi nu o suferiți; nici eu nu o pot erta, nu, căci, o ştiți, am jurat, ați jurat toți, că vom vorbi românilor totdeauna româneşte.

Domnii mei, vorbesc pentru întîiaşi dată înaintea unei adunări. Eu nu ştiu să vorbesc, dar cînd te doare . . . atunci mut să fii, strigi, scoți un geamăt: da[2], mă doare . . . căci românii, fie şi zi de sărbătoare mare, ca astăzi, nu se pot aduna mai mulți la un loc fără să verse lacrămi şi să-şi aducă aminte unul altuia că nu le este ertat să închidă ochiul, să răsufle, pînă nu vor dobîndi pămîntul făgăduit lor; da, mă doare . . . sărbătoarea noastră, presența voastră, chipurile voastre triumfînde pe mine mă întristă. Mă uit la voi, vă văd, mă văd în voi, şi românul se revoltă în mine. Ah! nu ştiu, nu ştiu în minutul acesta, dacă geniul răului sau mîna lui Dumnezeu apasă sufletul meu. Ceea ce ştiu e că simț în mine o dorință crudă. Aş vre, da, aş vre . . . aş vre să mă fac pentru voi, pentru inimile voastre, pentru mine însumi, un instrument de supliciu, aş vre să turbur sărbătoarea voastră, să vă fac să vărsați lacrămi, să vă muşcați buzele, să vă sfărîmați mînile, aş vre-o şi nu o pot face; inimile voastre sînt de piatră, şi eu nu am virtutea care face minuni; şi . . . mai bine tac . . . un minut, sfîrşind ceea ce abia

am început sau mai bine ceeà ce nu am putut începe; dați-mi voie să vă fac o comunicație, o singură comunicație, de natură a vă umple sufletele de bucurie . . . și de durere . . . Veți afla că România nu mai poate pieri, dar veți afla tot deodată că noi sîntem nevrednici de dînsa, ticăloși; da, ticăloși, ticălos eu cel dintîi, ticăloși cînd venim aici cu asemenea simțăminte, ticăloși cînd intrăm cu simțăminte nevrednice de o inimă de om în locașul acesta, ce l-am numit Templu al nostru. Sînt cîteva zile, cînd, după propunerea domnului Ioan Brătianu, ne îndurarăm, în sfîrșit, să dăm a douăzecea parte din veniturile noastre pentru creșterea și învățătura românilor; eu, și mai mulți dintr-ai noștri, i-am văzut, i-am auzit, eram mîndri, ne socoteam niște eroi; credeam că fapta noastră e fără de pildă în istoria neamurilor; credeam, mulți ziceam, că ne facem ilusie, că nu vom realisa jurămintele noastre; credeam, da, credeam că jertfa noastră nu are nume, că e mult mai presus de scopul ce ne propunem . . . și care este acel scop? îl cunoașteți: scăparea vieții patriei noastre. A! răspundeți-mi, răspundeți-mi, vă rog, răspundeți-mi cel mai nesimțitor dintre voi, de ar întîlni ochii lui pe uliță un prieten, un străin zăcînd, murind, și de ar ști că cămașa lui l-ar putea scăpa, ar balansa un minut de a o da? răspunde-mi, răspunde-mi cel mai din urmă dintre voi, de ar vedea o fecioară, necunoscută lui, pălmuită, batjocorită de o mînă barbară, ar balansa un minut de a-și primejdui viața pentru a ei apărare? ar avea lașitatea să nu-și simtă brațul lui destul de tare ca să învingă acea mînă barbară? nu . . .

Pentru salvarea patriei, pentru învățătura românilor, strîngeri de fonduri

Și apoi zicem că avem o patrie, minciună; zicem că ne iubim patria, minciună și mai mare. A! nu protestați? scaunele nu se sfarămă sub voi? eu strig împotriva voastră, vă arunc defăimări, și voi nu protestați? Dumnezeule, fii lăudat! Pentru întîiași dată înțelegem, ascultăm, mărturisim adevărul cu sinceritate, pentru întîiași dată adevărul pășește pragurile inimilor noastre, căci pentru întîiași dată el ne-a putut surprinde desarmați împotriva lui; da, toată viața noastră n-a fost decît o minciună, o minciună din toate zilele; toată viața noastră n-a fost decît o idolatrie, o lungă idolatrie, idolatrie scîrboasă; strigam patrie, înălțam mînile către cer, și în inimile noastre nu adoram decît pe noi înșine. Într-adevăr, într-adevăr vă zic vouă, de aș fi trăit într-o vreme mai reculată, de aș fi trăit acum treizeci, patruzeci, o sută de ani . . . atunci, atunci cînd România nu era decît o pustie grozavă, da, grozavă, căci vă aduceți aminte . . .? și dacă acele suvenire le-am înecat în bețiile noastre, se vor găsi oameni ce ni le vor aduce aminte în veci spre a noastră pedeapsă; de aș fi trăit atunci în mijlocul acelei pustii, pustii grozave, căci, întrebați suvenirele voastre, cîțiva ani mai înainte, ce vie era România! Cum răsunau văile ei de zgomotul armelor române și de glasul trîmbiței române; gloria României umpluse lumea; vă aduceți aminte? ecoul glasului buciumului român răspundea de la un pol la altul, și pretutindenea răspundea groaza în inimile necredincioșilor și nădejdea în inimile creștinilor; razele României luminau și renălțau lumea, omenirea întreagă respira prin atmosfera României. Pustie grozavă, căci vă aduceți aminte? România fu asilul

Împotriva delăsării, împotriva patriotismului „în vorbe"

Vechea glorie a României

neamului omenesc, cîţiva ani mai înainte. Roma, Roma pe care globul nu o putuse cuprinde, Roma, şi cu dînsa toată omenirea, găsi un refugiu pe pămîntul român; da, grozavă, căci vă aduceţi aminte? Acel pămînt fu teatrul duelului celui mai grozav, mai dramatic, mai mare, mai sfînt, ce veţi vedea înscris în analele vieţii omenirii; cîţiva ani mai înainte, în numele omenirii, în numele dumnezeirii, pe pămînt român, românii ţinură duelul între trecut şi între viitor, între întuneric şi între lumină, între barbarie şi între civilisaţie, între păgînism şi între creştinism, între haos şi între Dumnezeu, şi românii biruiră, căci scăpară omenirea şi pe Dumnezeul omenirii.

Ce a făcut România pentru apărarea Occidentului ... în veacul de mijloc

O zi românii de-ar mai fi români vor cere Occidentului o socoteală severă, severă, nu de ceea ce au făcut pentru ei, dar de ceea ce au făcut pentru el, pentru el însuşi. O zi românii vor întreba Occidentul, cum a adorat în societăţile, în instituţiile lui, pe acela care, botezat pe crucea Iudeei, fu uns de Domnul lumii, pe pămîntul român, cu sînge de român; îl vor întreba ce a făcut legea sfîntă, legea frăţiei, legea amorului, pentru a căruia scăpare, pentru a căruia domnire românii toţi s-au înecat într-al lor sînge. Da, România o zi va cere Occidentului o socoteală severă de ceea ce a făcut pentru el, pentru el însuşi, iar nu de a lui ingratitudine către dînsa, căci ea nu are trebuinţă de a lui milă, de a lui recunoştinţă; ea îşi poartă virtutea ei, pe Dumnezeul ei, în ea însăşi. O inimă cu credinţă, o scîntee română iese dintr-însa, şi veţi vedea într-o clipă de ochi milioane de făclii aprinzîndu-se pe pămînt român, veţi vedea tot pămîntul român nefăcînd decît un singur foc, o singură flacără, ce va purifia atmosfera lumii întregi; veţi vedea că oceanul isbăvirii neamului omenesc, că arşa[3] ce plimbă omenirea întreagă în mijlocul cataclismului moral, pe care învăţaţii numiră veacul de mijloc, că lava sfîntă ce duse omenirea la ţărmuri necunoscute ei, şi pe care învăţaţii iarăşi numiră lumea modernă, că tot acea Românie va fi o zi *farul* ce va *lumina* pasurile viitorimii; veţi vedea că mişcările cutăruia sau cutăruia popul, că manifestaţiile omenirii cari fac gloria naţiilor şi bucuria inimilor generoase, că toate acele manifestaţii nu sînt în sistema lumii morale decît sateliţii aceleiaşi planete; şi pînă nu vor descoperi acea planetă, astronomii lumii morale nu vor găsi un resultat la calculele lor, nu vor resolva o singură problemă; şi căutările lor, căutările politicilor, căutările filosofilor vor fi zadarnice, da, zadarnice, căci este scris în cartea destinului că un ochi de român va vedea întîi planeta ce se numeşte România.

Frumoasa Românie ...

A! mare e virtutea ei! Frumoasă e România noastră! Şi ce văzurăm? Tremurînda-mi mînă ardică abia un colţ al vălului ce ne învăluie ale ei frumuseţi. Dar, într-adevăr vă zic, de am fi trăit acuma o sută de ani, în mijlocul acelei pustii, pustii grozave, căci vă aduceţi aminte? atunci, atunci, pe pămîntul român nu se mai auzeau decît glasuri lugubre, cloncănitul păsărilor de pradă ce năvălesc în urma armiilor pe cîmpurile de bătaie; mirosul sîngelui martirilor României trăsese despre Orient asupra României stoluri de păsări carnivore, căci vă aduceţi aminte? se vărsase

atita singe pe pămîntul român, atita singe cursese în România încît pămîntul întreg nu-l putea înghiţi şi soarele nu mai avea putere ca să-l absoarbă ! şi trebui să curgă mult singe de român, mult, mult, ca să se spele păcatul omenirii întregi şi să răscumpere neamul omenesc din mîinile răului; da, să răscumpere neamul omenesc din mîinile răului, căci vă aduceţi aminte? . . . Românul de atunci, care muri cel din urmă, nu închise ochii pînă nu văzu creştinismul triumfător; dîndu-şi sufletul, el văzu crucea plutind sub suflarea lui în oceanul isbăvirii, în singele României. Da, într-adevăr vă zic vouă, în mijlocul acelei pustii grozave, grozave, căci, vă aduceţi aminte? atunci, tăcerea morţii covîrşise toată România; atunci ecoul numelui României nu mai răsuna nicăirea; atunci soarele României nu mai avea rază; atunci atmosfera României nu mai avea aer; atunci ziua nu mai urma nopţii, întunerecul se adăuga întunerecului, şi steaua nopţii nu mai lucea în ceruri ca să reflete pe pămîntul român umbra lui Traian, umbra lui Ştefan, umbra lui Mihai, umbra lui Uniad, şi să bage groaza morţii într-acele păsări de singe, spurcăciuni ce profanaseră catedrele şcoalelor noastre, altarele bisericilor noastre, mormintele sfinţilor noştri, şi ca să bage groaza morţii într-acele fiare spurcate, şerpi ce cînd muşcau lăsau veninul, venin ce curge încă în vinele noastre. A! în credinţă vorbesc vouă, într-adevăr, într-adevăr vă zic, de aş fi trăit atunci, mă cutremur cînd mă gîndesc, atunci în mijlocul acelei pustii grozave, aş fi simţit in mine mai multă viaţă decît în mijlocul vostru. Atunci aş fi zis României, fiii tăi dorm, dar cînd s-or deştepta . . . ! atunci aş fi zis: pentru Români naşterea lor este un mister mare, dar cînd or cunoaşte-o . . . ! Dar acum, acum, acum cunoaştem naşterea noastră, acum ştim că sintem români, acum ştim că România e maica noastră, acum ştim că maica noastră este sfîntă, că numele ei e isbăvirea; acum cunoaştem păsurile şi suferinţele ei. Acum strigăm că Dumnezeirea a adunat şi a împlîntat în noi simţămintele cele mai sacre, cu care a împodobit inimile oamenilor, strigăm că purtăm în noi simţămîntul de fiu şi de tată, căci ne zicem moştenitori, fii ai lui Mihai şi ai lui Ştefan şi tot deodată fondatorii renaşterii României, părinţii României; da, acum cunoaştem pe maica noastră, cunoaştem pe România; îl vedeţi, îl vedem acel loc de supliciu, atingem cu ochii noştri acel pat de durere, în care zac părinţii şi fiii noştri. Un minut, un minut, o ştiţi, un minut încă, şi acel pat de durere se va face patul naşterii celei mai fericite, pe care lumea întreagă aşteaptă ca s-o salute; un minut, un minut, o ştiţi, şi acel pat de durere se va preface într-un mormînt etern, a căruia inscripţie va fi maledicţia, da, maledicţia omenirii întregi scrisă cu singele sufletelor noastre de mîna lui Dumnezeu. Acum cunoaştem pe maica noastră, acum naşterea noastră nu mai este mister, acum il vedeţi, îl vedem acel pat de durere; vedem p-a noastră maică şi pe a noastră fiică desbătîndu-se în ghiarele morţii, le vedem lovite, batjocorite, ne mai avînd glas ca să strige, dar al cărora suspin cutremură pămîntul, şi noi cu pietatea fiului şi cu dragostea maicei în inimile noastre rezemăm coturile noastre pe căpătîiul pe care expiră în ruşine maica noas-

Redeşteptarea . . .

Sintem fiii lui Mihai şi ai lui Ştefan . . .

tră şi fiica noastră. Şi sîntem încă a ne întreba, a tocmi cu conştiinţa şi cu inimile noastre, şi sîntem încă a ne întreba de ne putem îndura, de putem, da, ca să scăpăm viaţa şi cinstea maicei noastre, de putem, da, ca să scăpăm viaţa şi cinstea fiicei noastre, de-i putem da, ce? Sîngele nostru? Sufletele noastre? Amorul nostru propriu? Nu, nu, de putem da, ca să scăpăm pe a noastră maică şi pe a noastră fiică, rămăşiţele orgiilor noastre, firimiturile de pîne şi oasele ce se aruncă la cîni. A, maledicţie! pămînte, deschide-te, deschide-te şi înghite-ne laşitatea! Cerule, loveşte, fulgeră, trăsneşte, sfarămă, desarmă acest braţ paricid. Şi într-acest moment solenel, fatal cînd copilul, nu-l auziţi? cînd copilul ţipă, cînd copilul ţipă, se svîrcoleşte, cînd copilul ţipă, se opinteşte în pîntecele României, ca să nu nască, numai ca să vază ruşinea înjunghierii maicii lui; noi, noi în floarea juniei noastre, în mijlocul Parisului, la picioarele otelului[4], sîntem încă a ne întreba, de ne putem îndura a da maicei noastre, care expiră în ruşine în braţele noastre, de putem da, ca să o scăpăm, a douăzecea parte a veniturilor noastre, a douăzecea parte a sîngelui României, a sîngelui ce sugem făr-de îndurare din vinele maicei noastre. A, Dumnezeule! Vai! Vai nouă! Vai ţie, biată Românie, ce te tîrăşti înmuiată în sînge şi batjocorită la picioarele noastre, şi mai nădăjduieşti scăpare în noi! A! cruzilor! Nenorociţilor! N-o vedeţi, n-o vedeţi, nenorociţilor! Iat-o, iat-o, este ea, a voastră maică, maica voastră, a părinţilor şi a copiilor voştri. N-o vedeţi, n-o auziţi, n-o simţiţi, n-o simţiţi, nenorociţilor, n-o simţiţi agăţată de gîturile voastre, bătîndu-se de piepturile voastre, sărutîndu-vă cu lacrimi de foc şi strigîndu-vă cu suflarea murindului: Milă! Milă! Dragii mei, nu mă lăsaţi!

Şi încă stăm a ne întreba ...?

Mă iertaţi; v-am vestit o comunicaţie şi nu am făcut-o. V-am zis că România nu mai poate pieri; da, Românie, mîngîie-te, ai curaj; tu nu mai poţi pieri, căci mai sînt inimi cu credinţă, care roagă în ascuns şi sîngeră în tăcere pentru tine; tu, tu nu mai poţi pieri, căci o jertfă mare s-a împlinit în numele tău; o Româncă bolnavă plecă din patria ei, ca să-şi refacă sănătatea cu ajutorul unei clime mai calde şi a unor suvenire plăcute inimii ei. În Italia, Românca auzi, sau mai bine văzu, în visele ei, că în Paris începe să se vorbească o limbă nouă, limbă învăluită în mistere, plină de parabole şi de simboluri; că în Paris începe să se facă unele semne asemenea celora ce sfintele Scripturi ne arată ca vestitoare peirii sau a renaşterii neamului omenesc; că inimile cu credinţă încep a întrevedea printre acele mistere profeţia venirii unei Mesie al românilor. Bolnava îndată îşi adună rămăşiţele puterilor ei; şi ca printr-un miracol îşi tîrî fiinţa-i murindă pînă în Paris. Aici, ea se aşeză în Cartierul Latin, la doi paşi de acest lăcaş, care pentru dînsa era un adevărat templu. Ziua şi noaptea, lăsată uitată de toţi, bolnava lupta cu moartea, nu ca să trăiască, ci ca să-şi prelungească agonia morţii, şi să fure în toate zilele un ce din puţinul ce ar fi putut da durerilor ei ca să le împace. Cu cît creşteau durerile ei, cu atît curajul ei creştea, cu atît ea le fura mai mult. Negreşit, Românca îşi dedese sufletul copilului inimii ei, pruncului român ce zămis-

România nu mai poate pieri ...

Un exemplu de devotament al femeii române

lise și creștea în inima ei; dar ea știa că într-o societate egoistă, brutală ca a noastră, copilului, ca să trăiască, îi trebuia și o zestre materială, și ea nu putea muri pînă a nu-l înarma și cu acea zestre. Pentru dînsa, bolnava nu avea decît o singură dorință, să-și mai vadă o dată patria, și să moară pe brațul maicei ei; însă nu plecă din Paris. pînă nu încredință, întrebați-l, casierului vostru zestrea pruncului român; prețul subscripției ei la Societatea studenților pe un an înainte și un capital de o sută galbeni. toate acestea din economiile de cîteva luni ale unei bolnave, neavînd decît două sute de franci pe lună și învățată a trăi în luxul celor dintîi familii ale țărilor noastre. O să strigați, la miracol; miracol l da, miracol pentru noi. Ce știm noi? ce cunoaștem noi? Putem noi cunoaște resursele inimii eroinei romănce? Știu eu ! poate că Romănca, ca să facă zestrea pruncului român, poate că și-a dat, poate că și-a vîndut inelul amorului ei, poate că și-a vîndut portretul maicei ei, poate că și-a vîndut icoana Dumnezeului ei, poate că și-a vîndut, poate că și-a dat banul înmormîntării ei . . . Dar destul, destul, destul . . . eu nu am cunoscut-o, sînt dintre voi care ați cunoscut-o, și mi-e milă de voi; aceste suvenire vă sfîșie inimile. A ! de nu vă simțiți destoinici de asemenea jertfe, de nu vă puteți ardica îndestul ca să prețuiți, să admirați o faptă așa frumoasă, de nu aveți o lacrămă ca să vărsați pe martira Romăncă, cel puțin vă conjur, vă conjur, pe ce aveți mai scump (Dumnezeule. scoboară darul tău asupra capetelor noastre !), vă conjur pe tinerețele voastre, pe nădejdile voastre, pe Dumnezeul vostru, pe patria voastră; pe voi, romăncelor, voi care știți iubi, care aveți credință, care aveți copii, vă conjur pe credința voastră, pe amorul vostru, pe copiii voștri; vă conjur, frații mei, vă conjur pe tot ce e sfînt în voi. de mai aveți ceva sfînt, intrați, intrați, năvăliți, coborîți-vă în inimile voastre, scormoniți adîncurile inimilor voastre, și găsiți, pentru numele lui Dumnezeu, cel puțin instinctul, instinctul cînelui, recunoștința.

Mai acordați-mi, vă rog, cîteva minute. Voiu să vă întreb, dacă noi nu putem avea decît suvenire, aspirații; o știu. sînt oameni care zic că presentul (și cuvîntul present să nu vă sperie; mă voiu ști ține la o înălțime, unde personalitățile și cortegiul ticăloșiilor, cari le însoțesc, nu mă vor ajunge). Da, sînt oameni cari zic că presentul este o ilusie, că să căutăm numai viitorul, că să nu ne ocupăm de present, că omenirea nu are decît trecut și viitor, că presentul nu există. Sofism ! la care răspund, că făr-de present nu este și nu poate fi nici trecut, nici viitor. Ce ! nu avem să ne ocupăm de present, presentul nu există, astăzi cînd omenirea întreagă intră într-o frămîntare necunoscută vremilor trecute ! Ce ! suvenire sînt glasul Italiei, glasul Elveției? Ecoul Apeninilor, ecoul Alpilor n-a ajuns pînă la urechile voastre; nu le auziți, nu răsună în inimile voastre? Ce ! mișcările Stiriei. mișcările Siciliei, mișcările Boemiei sînt suvenire? Ce ! presentul nu există, n-avem să ne ocupăm de present, astăzi, cînd și în Croația damele își rup salbele, își smulg podoabele capetelor lor și le aruncă deputaților cari reclamă limba națională, limba croată ! Nu avem să ne ocupăm de

Astăzi, cînd omenirea întreagă intră într-o frămîntare necunoscută vremilor trecute ...

În Croația

În Ungaria ... present, astăzi, cînd la porțile noastre, aristocrația maghiară jură să împartă cu popolul drepturile și privilegiurile ei, cînd, în camera de la Presburg, Ungurii flueră decretele împăratului Austriei, cînd deputații unguri declară pămîntul lor sfînt, proclamă că omul care atinge pămîntul ungur sau o navă ungară este liber ! Nu există presentul, astăzi, cînd Germania ea însăși se scoboară din nebuloasele ei regioane pe piața publică, se pipăe, strigă : exist, trebuie să mă mișc ; astăzi, cînd în temnițele Berlinului Miroslavski răspunde la sentința de moarte : „Nu, nu voiu milă — loviți, grăbiți-vă, căci mai am douăzeci de milioane de frați gata să perpetue martiriul meu ; mor, însă cel din urmă ceas al liberării a sunat". Ce ! n-avem să ne ocupăm de present astăzi, cînd vedem mînile popolului celui mai corupt, celui mai degradat, cînd vedem mînile lazaronilor napolitani ardicînd din țărînă steagul libertății, înfigîndu-l biruitor pe monumentele lor ; cînd vedem în Sicilia, un orășel de șasesprezece mii de oameni, învingînd sub lumina focului citadelei ce fulgera și trăsnea asupră-i toate armiile rigii Neapolului. Dar în Palermo, unde mirosul prafului de pușcă întinerea pe bătrîni, înarma pe copii, îmbărbăția femeile, unde din norul fieşte-căreia bombe sărea un batalion de eroi. Să nu ne ocupăm de present, astăzi, cînd vedem sceptrul de fier al tiranului Neapolului topindu-se la căldura unei îmbrățișări ; — ați auzit-o — în ulița Toledului un ofițer lovește un om al popolului, omul popolului îi strigă : „De ce mă lovești ? nu sîntem frați ?" Ofițerul sare de pe cal, se aruncă în brațele lui, frățesc se îmbrățișează, electrismul frăției se comunică din om în om, și într-o secundă îmbrățișarea se reproduce între fieș-care om al popolului, și despotul Europei cel mai crud, cel mai mîndru, la maiestatea spectacolului cade la pămînt, cere iertare și strigă popolului : fie voia ta, tu singur ești suveranul. Să nu ne ocupăm de present, astăzi, cînd vedem pe Italieni în Turin, în Gena, în Fiorența, în Pisa, în Livorno, în Ferara, în Bolonia, în Roma, pretutindeni organisînd gardii naționale și proclamînd libertatea și unitatea Italiei ; cînd vedem pe duca Toscanei lucrînd ziua și noaptea la facerea unei Constituții, ca să întîmpine cererea popolului ; cînd vedem pe cel mai puternic rigă al Italiei supuindu-se unei simple adrese a municipalității Turinului și decretînd representația națională ; cînd vedem pe Papa el însuși declarîndu-se revoluționar și proclamînd pentru întîiași dată sfînt pe pămînt ceea ce în ceruri a fost totdeauna sfînt ; cînd vedem în Elveția o mînă de oameni, defiind [5] Europa întreagă și cele dintîi Puteri ale Europei strigă, iau armele, întind puștile asupră-le, și în camera de la Bern douăsprezece glasuri libere le desarmă, le rușinează pe toate.

(Margin notes: În Germania; În toată Italia ...; În Elveția ...)

Astăzi ... cînd din toate părțile lumii se comunică frățește în numele libertății ... Ce ! presentul nu există, n-avem să ne ocupăm de present astăzi, astăzi cînd omenirea începe să trăiască de o viață reelă, astăzi cînd omenirea întreagă realisează pentru întîiași dată visele, presentimentele geniile tuturor veacurilor, astăzi cînd vedem toate sistemele, toate doctrinele, toate dogmele, toate religiile confundindu-se, absorbindu-se într-unul Dumnezeu ; astăzi cînd vedem pe Moise, pe Christ, pe Moamet, pe magistrații revoluției francese, dîndu-și mîinile și șezînd alături la același banchet, la banchetul

omenirii, la banchetul Dumnezeirii; cînd vedem pe fiii lui Israil cîntînd gloria pontifului catolicilor, pontifului creştinilor, şi pe pontiful creştinilor trimeţînd daruri şefului Islamului; astăzi cînd din toate părţile lumii oamenii aleargă, se caută, se comunică, frăţesc în numele libertăţii; cînd vedem pe nemţi, pe francesi, pe englesi, pe americani, dîndu-şi mînile pe de-asupra zidurilor Chinei; cînd vedem fabrica, cuibul robiei, transformîndu-se într-un leagăn de libertate, cînd vedem pe beiul de la Tunis decretînd libertatea robilor şi proclamînd în pămînt de libertate pămîntul regenţei Tunisului. Ce! să nu ne ocupăm de present, presentul nu există astăzi, cînd naţiile cele mai efemere, cele mai problematice, naţiile care n-au avut încă rolă pe scena lumii, sau pe care le credeam îngropate de veacuri, ies din toate colţurile la lumina soarelui şi declară în gura mare naţionalităţile lor, drepturile lor neprescrise, neprescriptibile, eterne; astăzi, cînd tot ce are viaţă roagă, strigă, luptă, asudă, sîngeră ca acela care vede faţa lui Dumnezeu. Da, Dumnezeu astăzi atinge pămîntul, şi ardică la dînsul tot ce crede, tot ce mişcă, tot ce are viaţă. Ce? cînd tot crede, tot mişcă, tot are viaţă, numai noi, numai noi să nu credem, să nu mişcăm, să nu avem viaţă! numai românii să nu creadă, să nu mişte, să nu aibă viaţă!... Românii... căci noi, cine sîntem noi? ce ştim noi? întrebat-am vreodată pe România? intrat-am vreodată în comunicaţie cu ea? ascultat-am vreodată glasul ei? nu! Şi cei mai buni dintre noi, şi prietenii noştri comuni, şi ei sînt străini României.

Cînd... fabrica, cuibul robiei, se transformă într-un leagăn de libertate...

Drepturile neprescriptibile ale naţiilor

Iubiţi, admiraţi, şi eu iubesc, admir, ador, da, ador, ador focul lui Cârlova, ador originalitatea lui Alecsandri, ador frumuseţile lui Negruţi, ador fineţea şi naivitatea Alexandrescului, ador spiritul şi amorul lui Rosetti, ador ardieţa şi bogăţia limbii lui Aristia, ador strofele eroice ale Bolintineanului, ador frumoasa şi docta varietate a scrierilor lui Eliad, da, le ador, ador scrierile poeţilor noştri, şi de ar răspunde memoria mea plăcerii cu care le cetesc, ar trebui să le ştiu pe toate pe din afară; da, glasurile lor şi mie îmi sînt drage, şi eu le invoc adesea. În minutele mele cele negre, ele vin, mă înconjoară, mă mîngîie, mă îmbată, mă adorm; e glasul lui Rosetti, glasul lui Negruţi, sînt glasuri prietene, dar nu, nu, nu e glasul României, căci nu-mi dă viaţă. Poetul cîntă, căci datina lui e să cînte. De ce bate pendula aceea? pendula bate, căci ea e făcută ca să bată. Aşa şi coarda lirei poetului, cînd suflă vîntul, cînd cade un suspin pe dînsa, ea sbîrnîie, căci trebuie să sbîrnîie. Dar România n-a suflat încă pe coardele lirelor poeţilor noştri, căci nici unul dintr-înşii n-a strîns încă pe România în braţele lui. O dată numai, o singură dată am auzit şi eu un sunet, un sunet de acelea care deşteaptă, fecondă, înalţă inima unui popol. Era glasul României, da, nu mă înşel, sunetul acela era un suspin adînc scăpat din peptul României şi nimeni nu l-am înţeles; poetul, care ni l-a dat, nu l-a înţeles; poetul, care ni l-a dat, nu l-a înţeles şi nu l-a putut înţelege, căci cînd Dumnezeu vorbeşte prin buzele poetului, poetul nu ştie ce zice; cînd ar şti-o, buzele lui s-ar încleşta; copiii care-l repetă nu-l înţeleg, şi cei ce l-ar înţelege nu-l pot înţelege, căci buzele lor nu sînt nevinovate. Îl cunoaşteţi

Cârlova
Alecsandri
Negruzzi
Alexandrescu
Rosetti
Aristia
Bolintineanu
Eliade

toţi acel vers profetic, căci este unic, l-aţi numit : ce am fost şi ce am fi noi ! ... ce am fi fost şi ce am fi noi. Dar, cînd tot crede, tot mişcă, tot are viaţă, numai românii să nu creadă, să nu mişte, să nu aibă viaţă ! Românii ; căci încă o dată, noi, ce ştim noi, cine sîntem noi ? ... cine sîntem noi ? cu turcii am fost turci, cu muscalii muscali, cu tătarii am fost tătari, şi cu unii şi cu alţii totdeauna fanarioţi, niciodată români. România a suspinat prin buzele poetului şi noi nu am ascultat-o, o dată, o singură dată România a strigat prin gura Vladimirescului şi noi ne-am sperit, am asvîrlit-o în braţele străinului şi am fugit. Cine sîntem noi ? noi ? noi sîntem urîtul, viţiul, negaţia dritului, blestemul, neantul. Am batjocorit numele de român şi Dumnezeu ne-a pedepsit, nu mai avem nume ; am scuipat pe legea părinţilor noştri şi Dumnezeu ne-a pedepsit, nu mai avem lege ; am traficat cu patria noastră şi Dumnezeu ne-a pedepsit, nu mai avem patrie. Sînt cîţiva ani, noi închinam la masă şi cu cine ! ... cînd românul, după ce lucra toată ziua pămîntul cel mai roditor al globului, seara era redus să se hrănească cu coaje de copaci, voi, da, voi, dănţuiaţi şi cu cine ? cu moscoviţii ; cînd pe româncuţa desculţă o înhăma ca pe vite la carele armiei, care mergea să rupă tratatele românilor la Adrianopol, şi de acolo să înjuge pe fraţii lor în Polonia ... ca satana cîntam şi jucam cu ucigaşul, pe pîntecele victimei ... A ! ce de infamie, ce de crime, ce de sînge, ce de blestem ! nu, nu, nu, noi nu avem, nu putem avea patrie. Şi aici blestemul ne goneşte, şi aici, unde nu avem nici poziţie socială nici interes individual, şi aici unde şi ca oameni şi ca şcolari nu avem nimic a ne pismui, şi aici pe băncile şcoalei, pe pămîntul Franţei, pămînt făcut ca să ne iubim şi să frăţim, şi aici ura şi făţărnicia sînt legea noastră ; ne dăm mînile, ne îmbrăţişăm, şi pe din dos ne defăimăm, ne sfîşiem, ne meprisăm unii pe alţii, şi astfel e puterea blestemului, încît şi meprisîndu-ne tot ne pismuim, ne pismuim unii altora ticăloşiile noastre.

România a strigat prin gura Vladimirescului ...

Noi, patrie ! da, strigăm patrie, căci moda e să strigi patrie ; strigăm patrie, căci aşa e puterea opiniei, încît de nu vei zice că-ţi cunoşti, că-ţi iubeşti patria, nici o poartă nu ţi se deschide ; de multe ori, o ştiu, credem în sinceritate că avem patrie, că dorim patria ; dar ştiţi care e patria noastră ? Patria noastră ! este vanitatea, ambiţia noastră ; patria noastră sînt roadele pămîntului adăpat cu sudoarea românului ; patria noastră este robia fraţilor noştri. Noi, patrie ! nu, nu, şi în minutele acele rari în care putem vărsa şi noi o lacrimă pe nenorocirile altuia, şi atunci noi nu putem avea lacrămi pentru România, căci România ne este străină nouă, căci România nu există pentru noi. Noi să avem iubire de patrie ! nu, o mie de ori nu ; ideea chiar de patrie ne este necunoscută nouă ; da, iubirea de patrie, amorul pur al patriei, incarnaţia Dumnezeirii ! Darul ceresc care gîdilă, încîntă sufletul patriotului, el nu se poate încuiba în inimile noastre. Este adevărat proverbul popolului, ca tot ce iese din gura popolului : cel ce face pentru diavolul îşi vinde sufletul, şi noi ne-am vîndut suflet, am făcut pact cu diavolul, ne-am bucurat de toate nelegiuirile, ne-am îngrăşat, ne-am îmbătat cu sudoarea, cu sîngele, cu cinstea, cu suvenirile, cu nădejdile, cu lacră-

Patria noastră ...

mile, cu credința, cu Dumnezeul, cu patria românului. Presentul nu există! da, pentru noi presentul nu există, noi nu avem present, căci nu am avut trecut și nu vom avea viitor, noi nu existăm, noi nu avem patrie, noi sîntem urîți.

Dar românul, românul el există, a existat și va exista, el are present, el are patrie, el este frumos — ce e mai frumos decît martiriul! noi sîntem gîzi și el e martirul.

A! dragii mei! ca să dobîndim și noi o patrie, trebuie să purtăm multă vreme în spinările noastre crucea ce am călcat-o în picioare; trebuie să cădem la pămînt, să ne pocăim, să ne rugăm, să plîngem, să luptăm, să sîngerăm. Să ne grăbim, să ne grăbim, frații mei de nenorocire, păcatul nu mai așteaptă, mînia cerului atinge capetele noastre; să ne grăbim, să ne grăbim, frații mei, căci ceasul României a sunat, ziua încoronării a sosit! diadema României este isprăvită, și diadema României este diadema cea mai frumoasă ce a ieșit din mîinile Dumnezeirii. Sînt optsprezece veacuri de cînd Dumnezeu el însuși lucrează la podoabele ei. Noi nu o putem vedea; de am zări-o numai, fețele noastre ar arde. Briliantele ei lucesc, ard ca ochii lui Dumnezeu; razele soarelui nu sînt decît refletul razelor lor. Briliantele ei! Briliantele ei sînt sfinte ca sîngele ce a curs pe crucea lui Isus, briliantele ei sînt lacrimile martirilor români. Să ne grăbim, să ne grăbim, frații mei, să iubim, să frățim, să ne românim, ca patria martiriului, patria gloriei să fie și patria noastră!

Să ne grăbim ... căci ceasul României a sunat ...

■ După *Anul 1848*, I, p. 61–73; publicat întîi de C. A. Rosetti în „Pruncul Român", I, 1848, nr. 15, 17 iulie, p. 57–61.

■ 1. Scarlat Vîrnav. 2. Am inlocuit peste tot: *dar, dară*, în sens afirmativ, prin *da*. 3. Corabia, arca. 4. Altarului. 5. Sfidind.

„LUCRURILE ȚĂREI SE LĂMURESC..." PROGRAMUL PARTIDEI TINERILOR

88

I.

DIN SCRISOAREA LUI N. BĂLCESCU CĂTRE ALEXANDRA FLORESCU

Paris 15/3 dechem. 1847

. . . .

Broșura de care ți-am vorbit poartă titlu *La Valachie sous le Hospodar* „*Bibesco*[1]. O poți găsi gîndesc pe la Suțulești, care trebuie s-o aibă fiindcă reprezintează ideile lor. Acum lucrurile țărei se lămuresc. Partidele se împart în trei: 1° Partida fanariotă, care în această broșură și-a dat programul ei. 2° Partida bătrînilor boieri, cu Bibescu, și al 3-lea, Partida tinerilor, al cării program se tipărește acum

şi va eşi la 1 ianuarie viitor [2], şi pe care ţi-o voi trimite îndată. Lumea apoi va judeca cine vede mai bine şi cine iubeşte mai mult ţara".

N. Bălcescu

II.

H. DESPREZ, MOLDO-VALAHIA ŞI MIŞCAREA ROMÂNEASCĂ

. . . .

Românismul prosperă „în întreaga Românie"

Actuala situaţie a românismului, ca şi întreaga sa istorie, se vădeşte limpede în această luptă dintre patriotismul latin al moldo-valahilor şi intrigile greco-ruse. Prost slujit de oamenii pe care i-a adus la putere, persecutat cu înverşunare de greci şi de ruşi, slab încurajat de turci, românismul supravieţuieşte totuşi şi prosperă; el domneşte în Moldo-Valahia; stăpîneşte Bucovina, Ungaria răsăriteană, Transilvania, în ciuda maghiarilor, Basarabia, în pofida ruşilor, şi a stabilit între toate ţările române o legătură de idei şi de interese nu mai puţin puternică decît cea de sînge. Cuţovlahii, care sălăşluiesc de cealaltă parte a Dunării, îndeosebi în munţii Macedoniei, izolaţi astfel de Moldo-Valahia şi de tulpina-mamă a neamului lor, destinaţi, fără-ndoială, să fie antrenaţi într-o zi, împreună cu albanezii, în mişcarea iliră sau elenică, sînt singurele populaţii româneşti care-i lipsesc românismului. Transilvanii, dimpotrivă, care au fost încă din secolul trecut promotorii studiilor istorice şi filologice, jigniţi de pretenţiile maghiare, după cîţiva ani de odihnă au reintrat în arenă şi păşesc cu îndrăzneală în rînd cu moldo-valahii. Bucovinenii, ataşaţi la regatul Galiţiei, puţin numeroşi şi slab organizaţi pentru luptă, aderă totuşi la mişcare, şi-i urmăresc cu dragoste frăţească toate fazele. În sfîrşit, basarabenii, deşi sînt legaţi în lanţuri de Rusia, cu titlul de cucerire, şi lipsiţi de instituţiile ce le-au fost garantate în epoca anexiunii, iau parte activ la opera literară a Moldo-Valahiei şi a Transilvaniei şi, oricît de aspră este rezerva impusă cuvîntului într-o ţară aflată sub o asemenea cîrmuire, ei mai ştiu încă să slujească gîndirea comună prin cultivarea paşnică a limbii naţionale şi studierea tradiţiilor. Întreaga Românie este deci fidelă acestei credinţe de neam, care face din toţi românii un singur popor şi care, dîndu-i tinereţe şi viaţă, îi făgăduieşte totodată unitate politică.

Această mare activitate a spiritelor se concentrează în Moldo-Valahia

Moldo-Valahia rămîne pînă în prezent punctul spre care converge şi unde se concentrează această mare activitate a spiritelor, şi tot aici, orice ar face fanarioţii şi ruşii, ideea are cele mai multe posibilităţi de a se materializa în fapte. Vine momentul în care o generaţie nouă şi mai puternică, fără a fi mai puţin moderată decît cele care au precedat-o, va intra în cariera

politică şi va aduce aici în mod deschis tradiţiile şi ambiţiile românismului. Partida bătrînilor, decimată de vîrstă cu fiecare zi, lasă vacante poziţii administrative care în curînd nu vor putea fi ocupate decît de tinerii valahi. Chiar dacă ar fi condamnaţi să rămînă în afara treburilor obşteşti şi să nu-şi folosească cunoştinţele dobîndite decît pentru lucrări literare şi pentru politica speculativă, tinerii vor continua să fie stăpînii opiniei publice şi să aibă greutate tot mai mare în mersul lucrurilor. Şi poate că nu va fi lipsit de primejdie dacă domnitorii vor încerca să renunţe la concursul lor. Deşi tinerii se abţin să califice aşa cum se cuvine delapidările evidente ale lui Mihai Sturdza şi slăbiciunile politice ale lui Gheorghe Bibescu, ei nu au cîtuşi de puţin în privinţa acestor domnitori idei preconcepute, nici proiecte duşmănoase şi nici chiar vreun sentiment de ură ascunsă. Sprijinul acestei noi partide este totuşi condiţional, şi dacă actualii domnitori, în loc să accepte ceea ce poate fi aplicat în practică din românism în împrejurările de faţă, în loc să-i permită să se dezvolte în linişte şi pace prin publicitate sau în şcoli, s-ar gîndi să combată publicitatea prin cenzură, cum s-a întîmplat prea deseori, sau să împiedice propagarea limbii şi a literaturii naţionale în învăţămîntul superior, cum încearcă astăzi sub falsul pretext de a încuraja limba franceză; dacă, speriaţi de ameninţările fanarioţilor, le-ar reda acestora ceva din influenţa pe care au pierdut-o; dacă s-ar prosterna cu prea multă complezenţă în faţa ilegalităţilor diplomatice pe care şi le îngăduie atît de frecvent protectoratul, atunci tinerii ar fi într-adevăr siliţi să se pronunţe împotriva acestor domnitori necredincioşi obîrşiei lor, să-i urmărească printr-o opoziţie categorică şi sistematică. Apoi, reluînd, poate, încrederea cu care Vladimirescu făcea apel odinioară la Sultan împotriva domnitorilor fanarioţi, ar vedea dacă nu s-ar găsi cumva printre ei vreun alt boier din care să se poată face un domnitor care, respectînd suzeranitatea otomană, ar reuşi în sfîrşit să continue şi să dezvolte tradiţiile de la 1821 şi să treacă puterea în mîinile românismului. În orice caz, dacă gîndirea naţională ajunge la cîrma ţării, fie pentru că actualii domnitori nu se vor teme să-i deschidă braţele, fie pentru că ea însăşi va fi urcat pe tron un domnitor ales de ea, ziua aceasta va fi cea mai frumoasă din cîte au strălucit vreodată deasupra Principatelor şi deasupra României. Ea va aduce lumină şi bucurie în toate direcţiile, de la Marea Neagră la Tisa, de la Dunăre la Nistru. Transilvanii, care nu uită niciodată să numească cele două Principate patria lor, vor crede că au triumfat ei înşişi. Basarabenii vor folosi tot ceea ce le-a mai rămas din libertate pentru a aplauda succesul fraţilor lor valahi, şi astfel, datorită gîndirii româneşti, vor exista oameni fericiţi pînă şi sub sceptrul ţarilor. Şi tot în ziua aceea, în virtutea acestei comunităţi de intenţii şi prin efectul universal al victoriei moldo-valahilor, unitatea românească va fi făcut un pas hotărîtor, iar mişcarea românească va fi devenit una din puterile morale, una din forţele politice cele mai mari din Europa răsăriteană.

Partida tinerilor

Poziţia sa faţă de domnitorii M. Sturdza şi Gh. Bibescu

Tradiţiile de la 1821 şi românismul

. . . .

25—c. 537 60

Textul francez

H. DESPREZ, **LA MOLDO-VALACHIE ET LE MOUVEMENT ROUMAIN...**

. . . .

„La situation actuelle du roumanisme comme toute son histoire, se montre à découvert dans ce combat entre le patriotisme latin des Moldo-Valaques et les intrigues gréco-russes. Mal servi par les hommes qu'il a porté au pouvoir, persécuté avec acharnement par les Grecs et les Russes, peu favorisé par les Turcs, le roumanisme survit pourtant et prospère; il règne en Moldo-Valachie; il possède la Bucovine, la Hongrie orientale, la Transylvanie en dépit des Magyares, la Bessarabie malgré les Russes, et il a établi entre tous les pays roumains un lien d'idées et d'intérêts non moins fort que celui du sang. Les Kutzovlaques, qui habitent de l'autre côté du Danube, principalement dans les montagnes de la Macédoine, isolés ainsi de la Moldo-Valachie et de la souche-mère de leur race, destinés sans doute à être entraînés un jour avec les Albanais dans le mouvement illyrien ou héllénique, sont les seuls peuples roumains qui fassent défaut au roumanisme. Les Transylvains, au contraire, qui avaient été, dès le dernier siècle, les promoteurs des études historiques et philologiques, blessés par les prétentions magyares, après quelques années de repos, sont rentrés en lice et marchent hardiment de front avec les Moldo-Valaques. Les Bucovinois, attachés au royaume de Gallicie, peu nombreux et peu organisés pour la lutte, y adhèrent du moins, et en suivent fraternellement toutes les phases. Enfin les Bessarabes, quoique enchaînés à la Russie à titre de conquête et dépouillés des institutions qui leur avaient été garanties à l'époque de l'annexion, prennent une part active à l'œuvre littéraire de la Moldo-Valachie et de la Transylvanie et, si sévère que soit la réserve imposée à la parole dans un pays placé sous un tel gouvernement, ils savent encore servir la pensée commune par le culte pacifique de la langue nationale et l'étude des traditions. La Roumanie entière est donc fidèle à cette foi en la race qui fait de tous les Roumains un seul peuple et qui, en lui rendant la jeunesse et la vie, lui promet aussi l'unité politique.

La Moldo-Valachie demeure jusqu'à présent le point vers lequel converge et où se résume ce grand travail des esprits, et c'est là aussi, quoi que fassent les Fanariotes et les Russes, que l'idée a le plus de moyens de pénétrer bientôt dans les faits. Le moment arrive où une génération nouvelle et plus forte, sans être moins modérée que celles qui ont précédé, va entrer dans la carrière politique et y porter franchement les souvenirs et les ambitions du roumanisme. Le parti des vieux Valaques, décimé chaque jour par l'âge, laisse vacantes des positions administratives qui bientôt ne pourront plus être remplies que par les jeunes Valaques. Fussent-ils, même condamnés à rester en dehors des affaires et à n'employer qu'à des travaux littéraires et à la politique spéculative leurs connaissances acquises,

les j e u n e s V a l a q n e s seraient maîtres de l'opinion et pèseraient toujours d'un grand poids sur la marche des choses. Peut-être même ne serait-ce pas sans danger que les Hospodars essaieraient de se passer de leur concours. Les j e u n e s V a l a q u e s, tont en se réservant de qualifier comme il convient les malversations patentes de Michel Stourdza et les défaillances politiques de Georges Bibesco, n'ont point contre ces Princes de parti pris, aucun projet d'hostilité, *ni* même aucun sentiment de rancune. L'appui de ce parti nouvean est cependant conditionnel, et si les Princes actuels, au lieu d'accepter ce qne le roumanisme a de praticable dans les circonstances présentes, au lien de lui permettre de se développer tranquillement et pacifiquement par la publicité on dans les écoles, s'avisaient de combattre la publicité par la censure, comme il est arrivé trop souvent, ou d'entraver la propagation de la langue et de la littérature nationale dans l'enseignement supérienr, comme ils l'essaient aujourd'hui sous le faux prétexte de favoriser la langue française ; si, effrayés par les menaces des Fanariotes, ils leur rendaient quelqne peu de lenr influence perdue ; s'ils se prosternaient trop complaisamment devant les illégalités diplomatiques que se permet si fréquemment le p r o t e c t o r a t, alors les j e n n e s V a l a q u e s seraient bien forcés de se prononcer contre ces Princes infidèles à leur origine, de les poursuivre par une opposition formelle et systématique. Puis, reprenant, peut-être, la confiance avec laquelle Vladimiresco en appelait naguère des hospodars fanariotes au Sultan, ils verraient s'il n'est point enfin parmi eux quelqne autre boyard dont on puisse faire un prince qui, respectuenx pour la suzeraineté ottomane, saurait enfin continuer largement les traditions de 1821 et mettre le pouvoir aux mains du roumanisme. Dans tons les cas, qne la pensée nationale s'empare du gouvernement du pays, soit parce qne les Princes actuels ne craindraient point de lui ouvrir leurs bras, soit parce qu'elle aurait elle-même élevé sur le trône un prince de son choix, ce jour sera le plus beau qui ait depuis longtemps brillé sur les Principautés et sur la Roumanie. Il portera la lumière et la joie dans toutes les directions, de la Mer Noire à la Theiss, du Danube au Dniester. Les Transylvains, qui ne manquent jamais d'appeler les deux Principautés leur patrie, croiront eux-mêmes triompher. Les Bessarabes nseront de tout ce qui leur reste de liberté pour applaudir au succès de leur frères valaqnes, et il y aura ainsi des hommes heureux par la pensée roumaine jusqne sons le sceptre des czars. Ce jonr-là aussi, par la vertu de cette communauté d'intentions et par l'effet universel de la victoire des Moldo-Valaqnes, l'unité roumaine aura fait un pas décisif, et le mouvement roumain sera devenu une des puissances morales, une des forces politiques les plns grandes de l'Europe orientale.

. . . .

■ I. B.C.S., Așezămîntul N. Bălcescu. Publicată în „Studii", 2/1962, p. 379–380 (C. Bodea și P. Cernovodeanu, *Materiale noi pentru biografia lui Nicolae Bălcescu*). – II. H. Desprez, *La Moldo-Valachie et le mouvement roumain*, în „Revue des Deux Mondes" XVIII (1848), vol. XXI,

p. 105—131 (apărută și în broșură, 8⁰, 31 p.); reproducere în *Anul 1848* I, p. 88—122. Partea citată, în *Anul 1848*, este la p. 116—118.

■ 1. Broșura a apărut la Bruxelles, 1847. 2. E vorba de articolul lui H. Desprez, din care redăm extrasul de față.

DESFIINȚAREA VĂMII DINTRE ȚARA ROMÂNEASCĂ ȘI MOLDOVA

89

ARTICOLUL 8 DIN ACTUL DE CONVENȚIE ÎNTRE ÎNVECINATELE PRINȚIPATE A ȚĂRII ROMÂNEȘTI ȘI A MOLDOVII PE AL DOILE PERIOD

Art. 8-le. Mărginirile și vămuirile urmate pînă acum și care au a se mai urma pînă la 1 ghenarie 1848, asupra liniei graniței despărțitoare dintre amîndouă prințipatele se desființează și vor rămîne desființate pentru totdeauna, fără însă a se sminti veniturile sfaturilor orășenești sau a eforiilor, pentru cîte obiecte fiind supuse la plată de asemine venituri se vor consoma înlăuntrul orașilor. Spre acest sfîrșit, se legiuesc și vor rămîne pentru totdeauna statornicite și nestrămutate regulile următoare:

A. Mărfurile și productele pămîntești, lemnăriile, petrăria, vitele, băuturile și orice alt product a prințipatelor învecinate, fără osăbire de fel, sint slobode prin reciprocitate să intre dintr-un prințipat în celălalt, fără să plătească nimic sub cuvînt de vamă, axiză, tacsie sau altă numire și fără să fie supuse la vreo revizie; se osebește sarea, care este oprită de a trece dintr-un prințipat în celalalt pentru osăbirea prețurilor în consumația dinlăuntrul țerilor, hotărîte prin Reglementurile Organice.

B. Dacă unele dintr-aceste, trecînd de la un prințipat la altul s-ar exporta piste celelalte granițì a țării în care ar fi intrat, vor plăti dreptul exportației la stăpînirea țerii prin a căreia graniță se vor exporta.

C. Toate mărfurile și alte obiecte străine cîte au slobodă intrare întru aceste două prințipate, plătind odată vama importației la a lor intrare, sint slobode de a trece și în cealaltă țară, fără nici o plată de vamă. Iar cele ce se vor aduce printr-un prințipat în cealalalt, anume prin tranzit, pe de o parte la granița pe unde vor întra se vor supune la regulile de tranzit, iar pe de altă vor plăti a lor vamă la locul unde se vor deschide sau se vor aduce anume spre vînzare.

D. În vara viitoare, o comisie mixtă și alcătuită de oameni cu spețialitate și împuterniciți prin poronci și instrucții ale înaltelor oblăduiri, vor alcătui condițiile vămilor din amîndouă prințipatele, precum și o asemănată tarifă pentru toate obiectele ce vor fi supuse la plata de vamă, socotită cîte trei la sută și care se va reînnoi pe fieștecare curs de șese ani. Se înțelege că în această tarifă nu are a se cuprinde exportația vitelor și a zaherelilor, fiind pentru aceste hotărîtă osebită plată. Bazul ce vor lua aceștia asupra

prețurilor obiectelor, după care vor hotărî anume sumă pentru acei cuveniți cîte trei la sută la fiecare obiect, vor fi prețurile din cei din urmă trei ani din amîndouă prințipatele unite și din care vor trage prețul de mijloc.

E. Cu acest feliu de condiții și tarifă, desăvîrșite prin toate formalitățile cerute, se vor vinde prin lițitație vămile Țerii Românești și a Moldovei, unite către unul și același cumpărător, sau către una și aceiași companie, pentru un period în țara Moldovei și pentru celălalt în Țara Românească și prin urmare cu asemine chip pentru toate perioadele următoare. Se vor păzi însă totdeauna formalitățile trebuincioase și știute pentru toate cele de asemine fire lițitației ale veniturilor publice și se îndatorează stăpînirea, în a căreia țară se va săvîrși vînzarea, ca să ieie și pentru cealaltă țară osăbită siguranție, potrivit cu cuprinderea condițiilor, pe care să o trimită la Visteria respectivă spre a sta zălog pînă la sfîrșitul contractului.

F. Prețul cel de pe urmă al adjudecației, asupra căreia va încheie contract cumpărătorul cu stăpînirea țării întru care se va săvîrși vînzarea, se va împărți în trei deopotrivă părți, din care două se vor da în Visteria Țerii Românești și una în Visteria Moldavei.

. . . .

Art. 12-le. Articul al 8-le a acestui proiect de convenție se va da în chibzuirea cinstitelor Obștești Obicinuite Adunări din amîndouă Prințipatele în sesiile viitoare și după săvîrșirea acestii formalități se vor schimba a lui ratificații în capitala Iași, în curgire de cincisprezece zile sau mai curînd de se va pute face.

Subtiscăliții, împuterniciți prin luminatele ofisuri ale Preaînălțaților domni și anume a Preaînălțatului domn al Țerii Românești cu ofis de sub No. 2 și al Preaînălțatului domn al Moldovei cu ofis de sub No. 2, am alcătuit și am iscălit acest act de convenție, puind și ale noastre peceți. Închiet în capitala Iași, la anul 1846, ghenarie 30 zile.

■ „Buletin, foaie oficială", Iași, XV, 1847, nr. 101, 21 decembrie, p. 577–578.

PARTIDA LIBERALĂ DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ

90

R. G. COLQUHOUN, CONSUL GENERAL BRITANIC LA BUCUREȘTI, CĂTRE STRATFORD CANNING, AMBASADORUL ANGLIEI LA CONSTANTINOPOL

Confidențial

Excelență, București, 6 aprilie 1848

Îndată după sosirea veștilor asupra evenimentelor de la Paris a început o foarte activă mișcare printre tinerii de aici; mulți dintre ei, după cum v-am mai relatat, au studiat în Franța. Partidele erau divizate, cei mai Doi fruntași ai Partidei liberale:

tineri fiind doritori de schimbări mai mari decît cele pe care cei mai vîrstnici erau dispuşi să le admită. Dintre tineri un domn Constantin Rosetti şi un domn Ion Ghica (acesta din urmă ginerele d-lui de Mavros, directorul general rus al carantinelor) sînt conducătorii recunoscuţi. Personalităţile acestor doi tineri, deşi foarte diferite, îi îndreptăţesc să ia conducerea în cazul unei mişcări.

C. A. Rosetti

Dl. Rosetti, un om cu o minte vioaie dar cu idei nu foarte sănătoase, strict onest şi onorabil, poet de oarecare valoare în ţara sa, prieten personal al multor conducători actuali ai afacerilor publice în Franţa, este partizanul unor măsuri foarte radicale. El a avut mai multe întrevederi cu Principele, vorbindu-i deschis şi oferindu-se să-i dezvăluie numeroasele abuzuri de care se fac vinovaţi de mulţi ani miniştrii şi oamenii săi. El a demonstrat necesitatea unor concesii imediate şi vaste care trebuie făcute opiniei publice, ca : Libertatea presei ; Responsabilitatea ministerială ; Despovărarea ţărănimii de grelele sarcini care o doboară, trecîndu-le asupra clasei boierilor şi celei negustoreşti, care acum sînt scutite de orice fel de impozite şi a cerut stăruitor Principelui să dizolve actuala Obştească Adunare, aleasă cu o atît de flagrantă încălcare a Regulamentului organic ; a mai cerut ca dreptul de vot, limitat foarte de curînd printr-o simplă greşită aplicare sau greşită interpretare a Regulamentului, să fie extins la toate persoanele posedînd pămînt sau case. La toate aceste propuneri Principele a răspuns evaziv, declarînd că în inima lui el era un şi mai adevărat patriot român decît d. Rosetti, dar că momentul nu era favorabil şi nici Ţara Românească nu era în situaţia de a fi înzestrată cu asemenea instituţii ; el a încheiat cerînd insistent d-lui Rosetti să înceteze de a mai ţine în casa sa întruniri ale nemulţumiţilor care au provocat în tot oraşul un sentiment de nesiguranţă foarte dăunător ordinei publice. Dl. Rosetti a contestat că ţine întruniri sediţioase. El a spus că întrunirile de la el de acasă şi din alte 2—3 case erau justificate de alarma născută în mintea lor de măsurile de securitate care păreau a fi luate de Principele însuşi şi de unii dintre cei mai primejdioşi dintre miniştrii săi, ca de exemplu mutarea în plină zi a fondurilor Cassei Centrale, a Spitalului şi Mitropoliei de la locul lor obişnuit la vistieria ţării, sau ştirea că în cursul mai multor nopţi Ministrul de Interne, d. Villara şi Aga de Poliţie (două persoane unanim detestate) scoseseră din oraş toate bunurile lor de valoare, bani şi documente.

Principele s-a despărţit de d. Rosetti cerîndu-i ca Partida liberală să-l considere pe el, domnul, ca un statornic şi leal prieten atunci cînd s-ar ivi împrejurarea. D. Rosetti, considerînd că aceste promisiuni erau vorbe goale şi văzînd că nu era altceva de făcut, şi-a continuat planurile pentru o mişcare cînd a sosit la noi ştirea asupra evenimentelor de la Viena, urmată de rapoarte de la St. Petersburg (infirmate ulterior).

Ion Ghica

Celălalt conducător, d. Ion Ghica, este un om de factură diferită de a d-lui Rosetti. El nu are entuziasmul acestuia din urmă şi poate nici nu este animat de un spirit patriotic atît de înflăcărat. Este un om rece, calculat şi eu cred că este omul care se ridică acum în ţara sa. În plus el este nepotul

d-lui Câmpineanu, iar prin înrudirea sa cu d. Mavros, are o situație materială bună. Fiind un Ghica, este foarte periculos pentru Domn, care se teme de el mai mult decît de oricare alt boier. Posedă o cultură aleasă și ideile sale sînt mai sănătoase decît ale d-lui Rosetti. Îl cunosc de mulți ani și am o părere foarte bună despre el. În foarte multe conversații pe care le-am avut împreună am încercat întotdeauna să-l fac să considere țara sa într-o lumină care știu că este nepopulară aici, dar pe care eu o consider a fi singura recunoscută de guvernul Maiestății Sale, și anume ca făcînd parte din Imperiul Otoman. Și cred că am izbutit să-l fac să recunoască justețea observațiilor mele și să admită că numai de la Poartă se poate obține un avantaj important pentru țara sa.

Acum cîtva timp, plictisit de situația țării sale și de persistența Principelui de a nu-l utiliza pe el sau vreo altă persoană cu vederi progresiste, a hotărît să meargă la Constantinopol să-și ofere serviciile Porții, cu speranța că dacă ar izbuti să-și găsească o utilizare acolo ar putea mai ușor să se facă folositor Principatului. I-am făgăduit atunci tot ajutorul meu în materie de recomandări și el s-a hotărît să pornească acolo în vara aceasta, dar împrejurările s-au schimbat și vederile sale de-asemenea.

D. Ghica este poate singurul tînăr din Partida liberală pe care Principele nu l-a invitat la el, căutînd să-l cîștige sau să-l intimideze. Este totuși bine văzut la consulatul rus din cauza legăturilor sale cu d. de Mavros. Recent a fost foarte activ, străduindu-se să deschidă ochii d-lui Kotzebue.

Vederile d-lui Ghica sînt, după cum am arătat mai sus, mai sănătoase decît ale colegului său, d. Rosetti. El este totuși de acord cu multe din punctele cerute de Partida liberală, dar este foarte doritor ca demoralizantul sistem al domniei pe viață, sau mai degrabă al domniei numai atît timp cît sînt agreați de cele două Curți, să fie abolit. El ar voi să elibereze țara, dacă lucrul este posibil, dar în așa mod încît Poarta să nu piardă nici unul din avantajele pecuniare, și ca inițiativa, chiar pentru libertate și independență, să vie de la Poartă; un asemenea curs al împrejurărilor ar fi acela care ar lipsi direct Curtea protectoare de dreptul de a interveni în administrația internă a țării. Vederile lui:

El argumentează spunînd : „Poarta nu are în realitate nici o influență în Principate decît atît cît îi permite Rusia. Ea primește în fiecare an un neînsemnat tribut, care nu reprezintă decît o picătură în trezoreria sa. Țara Românească este gata să-și cumpere independența ei reală față de Poartă contra unei sume reprezentînd de 10, 12 sau 15 ori tributul anual, Europa urmînd să hotărască forma de guvernămînt și să-i garanteze independența. Poziția geografică a țării este de așa natură încît ea ar fi de mare folos Europei în general; pentru Turcia mai ales, ea ar constitui o frontieră de protecție".

Acestea sînt vederile d-lui Ghica, și eu cred că este de datoria mea, chiar cu riscul de a deveni obositor, să le prezint în întregime. Opiniile d-lui Rosetti sînt departe de a fi tot atît de sănătoase sau precis fixate.

Consulul rus, W. Kotzebue

Consulul general rus, d. Kotzebue, a invitat pe cei doi de mai sus și pe alți cîțiva din partida lor și după ce le-a ascultat dorințele i-a prevenit că la prima apariție a vreunei izbucniri el va face ca în 4 zile un corp de armată să ocupe Principatele și astfel ei înșiși vor atrage asupra lor răul de care, ca patrioți români, se temeau atît de mult, o ocupație rusească; le-a făgăduit însă că dacă renunță la orice acțiune violentă, se va strădui să facă ca abuzurile de care se plîng să fie îndreptate de către Principe.

Situația în țară...

Pentru moment lucrurile sînt liniștite, dar o privire îngrijorată este încă îndreptată spre Nord și cursul acțiunii Partidei liberale de aici va depinde de știrile care vor veni de acolo.

De cîtva timp se observă în aceste provincii o permanentă perindare de persoane avînd legături cu Polonia, și săptămîna trecută șapte indivizi aparținînd acelei națiuni, rezidind aici oarecum incognito, au plecat spre Moldova și Galiția.

Puterea Principelui constă în neunitatea de vederi din sînul Partidei liberale. Săptămîna trecută cîțiva tineri s-au desprins de partidă, fie atrași de promisiunea unor posturi, fie speriați de amenințările consulului rus pe de o parte, și ale Principelui, pe de alta. Într-adevăr, patru dintre tinerii mai importanți urmau să fie exilați și numai cu mare greutate a consimțit Principele să renunțe a acționa cu asprime față de ei.

Nemulțumiri și temeri în sînul bătrînilor boieri

Boierii mai în vîrstă nu sînt nici ei cu nimic mai mulțumiți decît tinerii, de starea actuală a afacerilor publice, dar nemulțumirea lor este mai ales personală față de domnitor, fiecare din ei sperînd poate să ocupe poziția invidiată în eventualitatea unui loc vacant. Ei se tem aproape tot atît de mult ca și Principele de abolirea scumpelor lor privilegii și nu ar vrea de loc să fie obligați să contribuie la sarcinile statului; se tem cu oarecare îndreptățire de orice ar putea trezi mînia țăranilor pe care de un lung șir de ani continuă să-i asuprească, țărani care ar avea înspăimîntătoare socoteli de făcut cu stăpînii lor.

Am onoarea...

R. G. Colquhoun

Textul englez

Confidential

My Lord, Bucarest, 6th April 1848

No sooner did the intelligence reach us of the events in Paris, than a very active movement was commenced among the young men here, many of whom as I have already stated had gone through their studies in France.

Parties were divided, the younger men being desirous of far greater changes than the elder ones were disposed to admit. Of the young men a Mr Constantine Rosetti and Mr John Ghyka (this latter son-in-Law of Mr de Mavros, the Russian Director General of Quarantines), were the decided leaders. The characters of these two young men though very different, qualified them for taking a lead in any movement.

Mr Rosetti, a man of ardent mind but not very sound ideas, strictly honest and honorable, a poet of some merit in his country, a personal friend to many of the present heads of affairs in France, was eager for very vigorous measures. He had several interviews with the Prince, and in these he opened his mind freely, offered to point out to the Hospodar the numerous abuses of which his ministers and agents have for several years been guilty. He urged on the Prince the necessity of making immediate and large concessions to public opinion, such as liberty of the Press; the responsibility of the Ministers; the taking off from peasant the very onerous burdens with which he is weighed down, and to throw these burdens on the boïars and mercantile classes, who are at present free from every sort of tax. He urged on the Prince the necessity for dismissing the present Chamber of Assembly, elected under such glaring breach of the Organic Règlement, and demanded that the elective franchise so recently limited, by the simple misapplication or rather misinterpretation of the Règlement, should be extended to all persons possessed of landed property or houses. — The Prince to all these proposals replied evasively, declared he himself was at heart more of a true Wallachian Patriot than Mr Rosetti was, but that the moment was not favorable, nor was Wallachia in a condition to receive such institutions; and ended by urging Mr Rosetti to desist from holding at his house meetings of the discontented, which caused a feeling of uneasiness to exist throughout the City, highly injurious to public order. — Mr Rosetti disclaimed holding seditious meetings. He said the reunions at his and at two or three other houses were caused by the alarm created in their minds by measures of precaution which appeared to have been taken by the Prince himself and some of the most obnoxious of his Ministers, such as the removing at mid-day [of] the Central Caisse and Hospital and Metropolitan funds from their usual place to the Public Treasury; the report that during several nights the Minister of the Interior, Mr Villara and the Aga of Police (both men thoroughly detested) had been removing from the City all their valuable property, money and papers.

The Prince dismissed Mr R[osetti] with the request that the Liberal Party would count on him, the Hospodar, as their firm and true friend when an opportunity should present. Mr R[osetti] held these promises as so much empty air, and seeing nothing could be done, the plans were still going on for a movement when Intelligence of the affairs of Vienna reached us, followed up by the reports from St. Petersburgh (since contradicted).

The other leader, Mr John Ghyka is a man of a different stamp from Mr Rosetti, He does not possess the enthusiasm of the latter, and perhaps

not all his keen spirit of patriotism. But he is a cool calculating man, and one I should certainly pronounce a rising man in his conntry. He is moreover nephew of Mr Campineano and from his connexion with Mr Mavros a man of independent fortnne. As a Ghyka, he is particularly obnoxious to the Hospodar, who fears him more perhaps at heart than any other boîar. He is well educated and his mind is of a more solid kind than that of Mr Rosetti. — I have known him for many years and have a high opinion of him. In the many conversations I have had with him, I have always tried to bring him to view his Country in a light which I know to be unpopular here, but which I consider to be the only one which will be recognised by Her Majesty's Government, namely as forming a part of the Ottoman Empire. And I have, I believe, now brought him to admit the jnstice of my remarks, and to allow that from the Porte alone can coms any solid benefit to his Country.

A short time ago, wearied out by the state of his Country and from the persistance on the part of the Prince not to employ him nor any person of progressive views, he had resolved to go to Constantinople to offer his services to the Porte, and in the hopes that if he shonld succeed in making his way there, he might more easily benefit the Principality. I promised him at the time, every assistance in the way of recommendation, and he had intended proceeding this summer, but circnmstances have changed and his views also.

Mr Ghyka is perhaps the only young man of the Liberal Party the Prince has not called on and endeavored to gain over or to intimidate. He is however well looked upon by the Russian Consulate, in conseqnence of his connexion with Mr de Mavros, and has been actively at work of late in endeavoring to open Mr Kotzebue's eyes.

Mr Ghyka's views, as I said before, are more sound than those of his colleague Mr Rosetti. He concurs however in many of the things demanded by the Liberal Party, but he is anxions that the demoralizing system of life governors, or rather governors existing only dnring the pleasure of the two Courts, should be done away with. He would free the Province if possible, but in such a manner that the Porte should not lose any pecnniary advantage, and that the initiative, even for freedom and independence, should come from the Porte — as such a course would be one which would directly remove from the Protecting Court the right of interference in the internal administration of the Province.

He argues : ,,The Porte has really no influence in the Provinces except such as Russia allows her to have. She receives her paltry tribnte every year which is a trifling sum in her Treasury. Wallachia is ready to pnrchase her real independence from the Porte for ten, twelve of fifteen years' amount of the annual tribute, and led Europe fix on the form of government to be established, and guarantee her independence. The geographical

position of the Province is such as to be of great utility to Europe in general, and to Turkey in particular it would be a frontier of protection".

Such are the views of Mr Ghyka and I think it my duty, at the risk of being tedious, to state them fully. — Mr Rosetti's are far from being as sound or as well digested.

The Russian Consul General, Mr Kotzebue, requested the above two and a few more of their party to call on him, and he then after asking what they required, told them that on the first appearance of any outbreak he would in four days have a corps of armée of occupation in the Provinces and thus they would bring on themselves the very evil which they, as patriotic Wallachians, so much dreaded, a Russian occupation; but he promised in the event of their desisting from any violent measure to use his endeavors to get the abuses, of which they complained, redressed by the Prince.

For the moment the matters are quiet, but an anxious eye is still turned towards the North, and on Intelligence from it will depend the course which the Liberal Party here will take.

There has been for some time past a constant passage of persons connexed with Poland through the Provinces, and last week seven persons of that nation who were residing here under a species of incognito left this for Moldavia and Gallicia.

The strength of the Prince here consists in the disunion among the Liberal Party. Last week several of the young men seceded, either gained over by promise of place, or frightened by the threats of the Russian Consul on the one hand, and of the Prince on the other. Indeed four of the principal young men had been destined to be exiled and it was with difficulty the Prince consented to forbear acting towards them with severity.

The elder boïars are hardly less ill-pleased at the present state of affairs than the younger ones, but their dislike is mostly personal to the Hospodar, each perhaps hoping to fill the envied place in the event of a vacancy. They dread almost as much as the Prince an abolition of their long cherished privileges and would be very unwilling to be compelled to bear their share in supporting the charges of the State; and they, dread, with some reason, any thing which might awaken the energies of the peasants whom for a long series of years they have continued to oppress, and who would have fearful accounts to settle with their masters.

I have the honor to be etc.

Robert G. Colquhoun

■ PR.O., F.O. 78/742 f. 31—37; Arh. St. Buc. Microfilme Anglia, rola 19.

PREGĂTIRI...

91

ION GHICA, NOTE SCRISE SUB DICTAREA LUI N. BĂLCESCU ASUPRA EVENIMENTELOR CARE AU PRECEDAT REVOLUȚIA DE LA 1848[1]

Tineretul revoluționar român la Paris

În Paris, aceleași simțiri revoluționare și aceeași acțiune între rumânii călători și studenți, fără însă vreo înțelegere prealabilă cu revoluționarii [din] București.

În Paris, îndată după revoluțiea Vienii, Bălcescu convocă la dînsul o adunare în Paris, rue de l'Université 94. Toți moldo-rumânii, afară de frații Brătieni, să adunară la 20 martie seara[2]. Acolo s-a hotărît în cea dintîi adunare a se face o mișcare; s-a făcut un program potrivit proclamației ce s-a făcut pe urmă în iunie; acest program, afară de chestiunea proprietății, era același de la 1840. În pricina proprietății, s-a hotărît în unanimitate de toți moldo-rumânii prin împroprietărirea țăranului cu despăgubire. Într-al doilea seanță s-a hotărît ca toți să plece ca să intre în țeară. Bălcescu, în puterea „Societății Fraților", în care Tell era unul dintre cei mai principali membri, sigur prin urmare a avea o putere armată, a propus ca toți, atît moldoveni, cît și rumâni, să se adune în Valahiea ca să înceapă mișcarea de acolo și să treacă iarăși împreună în Moldova. Moldovenii au fost de părere ca mișcarea să fie simultană și ca fiecare să meargă în principatu lui.

N. Bălcescu și A. G. Golescu spre țară

La 20 martie, Bălcescu a plecat din Paris cu Alecu Golescu-Negru și toți rumânii au urmat în puține zile, urmînd chiar și tinerii cîți nu luase parte la adunări, bănuind scopul plecării. Trecînd pîn Germaniea, la Coloniea era toată lumea în picioare pentru priimirea prințului Czartorinsky, care trecea la Berlin, unde fusese chemat de crai și de neam pentru înțelegerea pentru cazu de resbel cu Rusiea.

Prin Germania

A doua zi, Bălcescu și Golescu au pornit într-un tren cu prințu Czartorinsky, care la fiecare stație era priimit cu entuziasm de populație și de deputații care-l saluta ca crai al Poloniei. Bălcescu cunoștea pe prințul Czartorinsky, care era foarte bun prieten cu De Lamartine, care de curînd numise pe generalul Aupick ambasador la Constantinopol, trimițîndu-l și cu instrucții de la contele Zamoiski.

Înțelegerea cu Adam Czartoryski

După masă, Bălcescu, înțelegîndu-se cu Czartorinsky, ș-au dat *rendez-vous* la Hanovre. Acolo, seara, era generalul Czanowski, contele Bisczeanowski și alți lehi. Acolo, Czartorinsky le-a spus că se apropie și el de Poloniea ca să facă o mișcare, sprijinit de Prusiea și că trebuie mișcările combinate. I s-a zis că în Principate mișcarea este sigură și gata împotriva Rusiei, dar că li lipsesc arme și ofițeri și că trebuie să se procure de lehi. D. Czartorinsky a răspuns că ofițerii și generalii sînt foarte căutați, dar cu toate acestea s-a îndatorat să procure un număr destoinic ca să poată organiza oștirea. Cît pentru arme, a scris lui De Lamartine pentru 20 mii de puști, care să vor plăti de țeară după izbucnirea revoluției. Cît pentru Turciea, deși mișcarea

rumânilor fiindu-le favorabilă, dar nu vor îndrăzni să o susţie la început, ci vor face o tabără la Rusciuc, dar mai pe urmă, văzînd că rumânii lucrează serios, nu numai nu-i va contraria, dar îi va sprijini, şi a dat scrisori de recomandaţie pentru agenţii lui Potocki în Galiţia şi Czaika la Constantinopol.

La Magdeburg, Bălcescu şi Golescu s-au despărţit de Czartorinsky şi, pe la Dresda şi Leipsik, s-au dus la Viena. La Viena au espeduit prin ambasada franceză şi princesa Marceline Czartorinsky, nepoata principelui, scrisorile lui Czartorinsky către Lamartine, împreună cu o scrisoare din partea lui Arăpilă. Într-acea scrisoare Golescu recomanda lui De Lamartine pe Desprez pentru consulatu de Bucureşti, ca un om care scrisese asupra principatelor şi se părea devotat cauzei rumânilor. La Viena

Piste 3 zile a plecat din Viena cu vaporu după malu drept, ca să meargă pe uscat de la Orşova.

În Banat se vorbea de intrarea muscalilor în ţară, de revoluţiea în Bucureşti şi în Iaşi. La Turnu-Severinului, Vlădăianu, cîrmuitoru judeţului, le spune că revoluţiea trebuie să fi izbucnit în Bucureşti, pentru că duhurile erau foarte agitate. Ispravnicu, precum şi ofiţerii miliţii vorbeau foarte slobod şi înfocat; erau siguri de izbînda revoluţiei. În Banat

Ajungînd la Craiova, toţi îi asigurară că revoluţiea era sigură, şi ţeranii piste Olt ziceau că mai au o lună. Văzînd că ţeara este agitată, trecînd pe la Caracal, unde nu au putut întîlni pe Magheru, care avea reputaţia de pandur vechi, a doua zi s-au dus la Islaz să vadă pe Pleşoianu [a], care se afla acolo în garnizoană. Pleşoianu, care se afla la Turnu, priimind scrisoarea Bălcescului, a venit a două zi. Hotărîrea pentru care veneau în ţeară, comunicată Pleşoianului, şi arătîndu-i că pretutindeni în ţeară au găsit duhurile aprinse şi aducîndu-i aminte îndatoririle şi făgăduielile luate de mainainte, [că] chiar singur de va porni cu roata lui spre Craiova scoală toată ţeara în picioare, Pleşoianu răspunse că păstrează aceleaşi sentimente şi că este gata şi că are încrederea soldaţilor, dar că voieşte mai întîi să fie înţelegere cu Tell, căci se cuvine ca şi el să fie asociat la o asemenea faptă. Bălcescu şi Golescu răspunseră că şi ei o doresc şi că nu se îndoiesc de Tell, dar, înainte de toate el, Pleşoianu, să se ţie gata. Chiar în ziua aceea Pleşoianu începu a face propagandă soldaţilor, aruncîndu-le vorbe împotriva ciocoilor. Întîlnirea de la Islaz cu N. Pleşoianu

A doua zi, Bălcescu şi Golescu se îmbarcară pe vaporul care trecea la Giurgiu şi seara ajunseră în Giurgiu, unde Tell, care se afla pe mal, sări şi [îi] îmbrăţişă. A doua zi de dimineaţă îşi deteră *rendez-vous* cu Tell pe cîmp, unde îi comunicară hotărîrea de a face cît mai în grabă o revoluţie, programul hotărît în Paris şi cele ce s-au vorbit cu Pleşoianu. Îi spuseră că părerea lor este că, daca el poate dispune de batalionu ce comanda, să pornească spre Bucureşti, în vreme ce Pleşoianu va porni cu roata lui spre Craiova, şi, după aprinderea în care să află ţeara şi cele ce se zic despre starea duhurilor în Bucureşti, mişcarea nu poate să nu izbutească; iar de nu, să meargă la Pleşoianu, să se puie în capul roatei lui şi să pornească Întîlnirea la Giurgiu cu Chr. Tell

spre Craiova, sigur că ocupaţiea acestui oraş îl va face stăpîn peste 5 judeţe de piste Olt şi va provoca o mişcare în Bucureşti. Tell spuse că nu poate dispune de batalionul lui, fiind împrăştiat şi rău văzut de căpitani, dar că se uneşte cu părerea din urmă d-a lua comanda roatei Pleşoianului. El zise că nădăjduieşte să poată trage pe Magheru, care îi este prieten, şi că pentru aceea va porni îndată ca să întîlnească pe Magheru şi pe Pleşoianu, iar lor le zise că, mergînd la Bucureşti, să caute să unească într-o coaliţie toate partidele pentru mişcare şi mai ales a împăca pe Eliad cu tinerimea ; îl întreabă Bălcescu care este opinia lui de Eliad ; răspunse că îl crede, că este un porc de cîne (sic !), dar că s-a făcut agitator de cîteva zile, că este popular şi că poate fi de folos şi că va fi măgulit de nădejdea că, aruncîndu-se în revoluţie, va juca o rolă ca a lui Lamartine. Tell însă au zis că, chiar neizbutind a uni pe Eliad cu tinerimea, el tot este gata a face o mişcare chiar şi singur, sfătuindu-i să închipuiască de ceva bani.

La Bucureşti: tatonări, consultări

Ajungînd la Bucureşti, au găsit pe Ion Ghica, pe Ruset, pe N. Crezzulescu dispuşi la mişcare. Goleştii nu să mai unea la mişcare ca în zilele dintîi. Bibescu băgase intrigă şi făcuse pe Ştefan Golescu să crează că el, Bibescu, va face revoluţiea de care avea trebuinţă ţeara.

Bălcescu fiind bolnav, Al. Golescu s-a dus singur la Eliad, comunicîndu-i cele zise de Tell, precum şi programul. Golescu s-a întors foarte nemulţumit de Eliad, carele cu toate că intra în ideea de a face o revoluţie, dar nu poate priimi ideea proprietăţii, nevoind să ia moşiile oamenilor şi că nădăjduieşte să aibă o catedră la şcoală, pe care i-a făgăduit-o Bibescu, şi că atunci va putea face propagandă. După două zile a mers să vadă pe Bălcescu ; dar un om fără idee şi fără convicţie revoluţionară ; Bălcescu s-a desnădăjduit despre [el]. Joi ne-am adunat la Ruset, A. Golescu, Ruset, N. Crezzulescu, Ghica şi Bălcescu. Acolo s-a hotărît ca Alecu Golescu şi acesta să pornească la Giurgiu şi să ducă bani lui Tell, în vreme ce, pe d-altă parte, Ghica şi Bălcescu să meargă să-i împreune la Izlaz. Bani s-au luat în chezăşia lui Al. Golescu-Negru şi Ghica de la Alecu Golescu-Albu, bani pe care îi strînsese pentru Societatea studenţilor români. Părerile fură împărţite : unii voiră ca Alecu Golescu să pornească îndată. Caracaş, judecător la Tribunalul Giurgiului, îl aştepta cu trăsura înhămată. Alţii cereau să se mai amîne mişcarea, ca să vedem cum merg lucrurile Europii.

Sosirea fraţilor Brătieni

A doua zi, vineri, la altă adunare, la amiazi ne adunarăm iarăşi la Ruset, unde sosiră şi fraţii Brătieni, viind de la Paris, şi care avuseseră convorbire cu De Lamartine. Ruset a propus să se priimească în sfat şi, deşi personal Bălcescu şi Golescu nu erau bine cu dînşii, dar au priimit a intra în sfat, cunoscînd sentimentele lor patriotice.

Amînarea revoluţiei

Atunci hotărîrăm să ne adunăm seara la Alecu Golescu ca să hotărîm daca mişcarea trebuie făcută în ziua de Paşte. Brătianu avea ideea d-a recruta oameni în Transilvaniea şi d-a intra pe la munţi. Discuţia s-a făcut vie între Bălcescu şi Brătianu, acest din urmă împotrivindu-se la mişcarea prin miliţie, zicînd că ar fi o mişcare pretoriană, şi a ajuns lucru la espresii neplăcute şi ne-am despărţit seara cam picaţi unii pe alţii. Atunci

ne-am despărţit : Brătianu Take plecînd să asiste la Blaj, ca să fie la adunarea de la 15 mai, Iancu Brătianu la Piteşti, Alecu Golescu la ţeară la dinsu şi Crezzulescu la Paris.

Bălcescu a cerut şi el un paşaport ca să meargă la Blaj, dar Villara, vornicul din năuntru, i l-a refuzat. Întrebîndu-se cuvintul pentru care refuză paşaportul, a răspuns că fiindcă aşa voieşte şi o face fiindcă este tare : „Faceţi şi dumneavoastră cum oţi voi cînd veţi fi tari !" Cînd s-a făcut revoluţiea, Villara şi-a adus aminte această vorbă, zicînd că a zis-o într-un ceas rău. Guvernul refuză paşaportul la toţi pentru Transilvaniea, chiar transilvanilor. Roman, Acsentie şi Laurianu au venit să ceară povaţa la Ghica şi la Bălcescu şi i-au sfătuit să meargă printr-ascuns. Cît pentru purtarea politică, Ghica şi Bălcescu au redijat instrucţii lui Laurianu, in care îi prescriea să nu rupă cu ungurii, ţiind însă pentru drepturile rumânilor şi să caute a aduce pe unguri să înţeleagă că în unirea lor cu rumânii, este salvarea amîndurora naţionalităţilor de către nemţi şi de către slavi, fiindcă ar fi puternici împotriva celor dintîi şi ar împărţi în două pe slavi, oprindu-i d-a se uni.

Participarea la Blaj. Piedici întîmpinate

Orientarea revoluţiei în Transilvania

În vremea aceasta, Ştefan Golescu cu Alecu Albu şi cu Niculache, deşi întristat văzînd pe prietenii lui lăsîndu-i pe din afară, dar nu se putea despărţi de Bibescu, după tălmăcirea ce a avut cu prietenii lui, care i-au declarat că lucrează fără dinsul şi că-l va priimi in ideile lor cînd îşi va perde iluziile ce are asupra Bibescului. Atunci Ştefan s-a dus la Vodă şi i-a vorbit de îmbunătăţirea stării ţeranilor, care i-a răspuns că se poate duce să facă orice îmbunătăţire. Întemeiat pe acest cuvînt, s-au dus toţi fraţii la Goleşti, unde, strîngînd pe lăcuitori, au şi făcut o tocmeală în bani cu ţăranii.

Fraţii Goleşti

■ Reproducere după original, B.A.R., Arhiva I. Ghica, VI. Acte, f. 557—563; Publicat de Gh. Georgescu-Buzău, *Activitatea lui N. Bălcescu pentru pregătirea declanşării revoluţiei din 1848*, „Studii", IX, 1956/1, p. 57—62.

■ 1. După cum am mai semnalat, aceste note *atribuite* lui Bălcescu aparţin de fapt lui Ion Ghica. 2. La f. 557v. adaosul următor : „La adunare a fost Alecu Golescu-Negru, Bălcescu, Alecsandri Iancu, Mălinescu, Leca, Răşcanu, Curie, Mavrodin, Bolintineanu. 3. În text, peste tot, Pleşoeanu.

ÎN SENSUL VECHILOR CAPITULAŢII...

92

SCRISORI DE ACREDITARE ŞI INSTRUCŢIUNI PENTRU ION GHICA, LA CONSTANTINOPOL

1.

Cîţiva români[1] dintre cei mai influenţi, dornici să asigure ţării lor prosperitatea internă sub egida integrităţii Imperiului otoman, au onoarea de a-l trimite pe domnul Ion Ghica în calitate de agent confidenţial şi re-

prezentant al ideilor lor şi al dorinţelor lor pe lîngă guvernul imperial al Înălţimii Sale Sultanul.

Patrioţii români nutresc speranţa fermă de a vedea reuşind misiunea domnului Ion Ghica, misiune care are drept scop de a face Principatul să reintre în sensul adevărat al vechilor sale capitulaţii cu Sublima Poartă, conform instrucţiunilor date domnului Ion Ghica şi pe care acesta este autorizat să le comunice oral sau în scris guvernului imperial.

N. Golescu, C. A. Rosetti, Ştefan Golescu,
D. Brătianu, N. Bălcescu, Radu Golescu,
Dimitrie Ghica, C. Bălcescu, I. Eliade,
A. G. Golescu, I. C. Brătianu, C. Bolliac,
Alexandru C. Golescu, I. Câmpineanu

Textul francez

Quelques uns des Valacs[1], les plus influents, désireux d'assurer la prospérité intérieure de leur pays sous l'égide de l'intégrité de l'Empire Ottoman, ont l'honneur d'envoyer Monsieur Ion Ghika comme agent confidentiel et comme représentant de leurs idées et de leurs vœux près du ministère impérial de Sa Hautesse le Sultan.

Les bons Valacs nourrissent la ferme espérance de voir réussir la mission de Mr. Ion Ghika, mission qui a pour but de faire rentrer la principauté dans le sens véritable de ses anciennes capitulations avec la Sublime Porte, conformément aux instructions données à Mr. Ion Ghika et que celui-ci est autorisé à communiquer oralement ou par écrit au ministère Impérial.

N. Golesco, C. A. Rossetti, Stefan Golesco,
D. Bratiano, N. Balcesco, Rodolphe Golesco,
Demetrius Ghika, C. Balcesco, I. Eliade,
A. G. Golesco, I. C. Bratiano, K. Bolliak,
Alexandre K. Golesco, I. Campinianou

II.

Cîţiva români[1], dintre cei mai influenţi, dornici să păstreze intacte vechile capitulaţii care leagă Principatul de Sublima Poartă, fixează următoarele instrucţiuni pentru a-i sluji drept linie de conduită domnului Ion Ghica, agentul lor confidenţial pe lîngă guvernul imperial al Înălţimii Sale Sultanul.

Patrioţii români cred că un acelaşi interes trebuie să facă să reiasă că toate populaţiile din Orient se află în situaţia care le cere să se înţeleagă asupra mijloacelor de a opune o rezistenţă comună agresiunilor ce ar putea să le vină din partea Rusiei.

Patrioţii români au convingerea intimă că, pentru a asigura existenţei lor politice o bază solidă şi trainică, au nevoie să rămînă strîns legaţi de Imperiul otoman, pe care îl doresc mare şi puternic şi, în acest scop, ar fi necesar, mai înainte de toate, să se proclame următoarele dispoziţii, ca fiind indispensabile şi urgente :

1. Ca Principatul să fie menţinut sub egida salutară a capitulaţiilor glorioşilor Sultani Baiazid Ilderim şi Mahomet al II-lea.

2. Ca Principatul Valahiei să aibă dreptul de autonomie, aşa după cum rezultă din înseşi aceste capitulaţii şi, în consecinţă, ca Sublima Poartă să recunoască romînilor dreptul de a aduce instituţiilor lor toate schimbările cerute în mod imperios de nevoile ţării, fără să prejudicieze prin aceasta prerogativelor şi supremaţiei Sublimei Porţi.

3. Ca guvernul imperial al Înălţimii Sale, de comun acord cu celelalte Cabinete ale Europei, să pună capăt pentru viitor oricărei intervenţii a agenţilor Rusiei în treburile Principatului, ea fiind nedreaptă şi contrară intereselor comune ale Sublimei Porţi şi Principatului.

Pînă atunci, cum intervenţia armată a Rusiei în treburile Principatului devine din zi în zi mai iminentă, domnul Ion Ghica va atrage atenţia Cabinetului Otoman asupra măsurilor ce trebuie luate în cazul în care Rusia ar vrea să-şi pună ameninţările în aplicare.

Alexandru C. Golescu, C. Bălcescu, N. Golescu, C. A. Rosetti, Ştefan Golescu, D. Brătianu, N. Bălcescu, I. Câmpineanu, I. Eliade, Radu Golescu, A. G. Golescu, I. C. Brătianu, C. Bolliac

Textul francez

Quelques-uns des Valacs[1], les plus influents, désireux d'assurer intactes les anciennes capitulations qui lient la Principauté à la Sublime Porte, arrêtent les instructions suivantes pour servir de ligne de conduite à Monsieur Ion Ghika, leur agent confidentiel près du Ministère Impérial de Sa Hautesse le Sultan.

Les bons Valacs croient qu'un égal intérêt doit faire également sentir que toutes les populations de l'Orient se trouvent dans la nécessité de s'entendre sur les moyens d'opposer une commune résistance aux agressions dont elles pourraient être l'objet de la part de la Russie.

Les bons Valacs ont la conviction intime que pour assurer à leur existence politique une base solide et durable ils ont besoin de rester intimement liés à l'Empire ottoman, qu'ils désirent grand et fort, et à cet effet il serait avant tout nécessaire de proclamer les dispositions suivantes, comme indispensables et urgentes :

1. Que la Principauté soit maintenue sous l'égide salutaire des capitulations des glorieux Sultans Bajazet Ilderim et Mahomet II.

2. Que la Principauté de Valachie ait le droit d'autonomie, ainsi qu'il résulte de ces capitulations mêmes, et en conséquence que la Sublime Porte reconnaisse aux Valacs le droit d'apporter à leurs institutions tous les changements exigés impérieusement par les besoins du pays, sans toucher toutefois aux prérogatives et à la suprématie de la Sublime Porte.

3. Que le ministère Impérial de Sa Hautesse d'un commun accord avec les autres cabinets de l'Europe mette un terme pour l'avenir à toute intervention des agents de la Russie dans les affaires de la Principauté, comme injuste et contraire aux intérêts communs de la Sublime Porte et de la Principauté.

En attendant, l'intervention armée de la Russie dans les affaires de la Principauté devenant de jour au jour plus imminente, Mr. Ion Ghika appellera l'attention du Cabinet Ottoman sur les mesures à prendre en cas que la Russie voudrait mettre ses menaces à exécution.

Alexandre K. Golesco, C. Balcesco, N. Golesco, C. A. Rosetti, Stefan Golesco, D. Bratiano, N. Balcesco, I. Campiniano, I. Eliade, Rodolphe Golesco, A. G. Golesco, I. C. Bratiano, K. Bolliak

■ B.A.R., Arhiva Ion Ghica, IV. Acte, doc. 18, 19. Text şi semnături originale. Publicat în *Anul 1848*, I, p. 398—400 (cu data de 17 mai 1848).

■ 1. După exemplul unor texte de provenienţă românească redactate în versiuni paralele română şi franceză, pentru *Valac*, *Valacs*, *Valaques* am adoptat în traducerea de faţă corespondentul *român*, *români* (Cf. în acest volum, doc. 27 şi 28).

PARTEA A II-A

REVOLUŢIA

Deşteptarea României

CĂTRĂ ROMÂNI

Voi ce staţi în adormire, voi ce staţi în nemişcare,
N-auziţi prin somnul vostru acel glas triumfător
Ce se-nalţă pîn'la ceruri din a lumei deşteptare,

Ca o lungă salutare
Către-un falnic viitor?

Nu simţiţi inima voastră că tresare şi se bate?
Nu simţiţi în peptul vostru un dor sfînt şi românesc
La cel glas de înviere, la cel glas de libertate

Ce pătrunde şi răzbate
Orice suflet omenesc?

Iată! lumea se deşteaptă din adînca-i letargie!
Ea păşeşte cu pas mare cătr-un ţel de mult dorit,
Ah! treziţi-vă ca dînsa, fraţii mei de Românie!

Sculaţi toţi cu bărbăţie,
Ziua vieţei a sosit!

Libertatea-n faţa lumei a aprins un mîndru soare,
Şi-acum neamurile toate cătră dînsul aţintesc
Ca un cîrd de vulturi ageri ce cu-aripi mîntuitoare

Se cerc vesel ca să zboare
Cătră soarele ceresc!

Numai tu, popor române, să zaci vecinic în orbire?
Numai tu să fii nevrednic de-acest timp reformator?
Numai tu să nu iei parte la obşteasca înfrăţire,

La obşteasca fericire,
La obştescul viitor?

Pînă cînd să creadă lumea, o ! copii de Românie !
C-orice dor de libertate a perit, s-a stins din voi ?
Pînă cînd să ne tot plece cruda, oarba tiranie
Şi la caru-i de trufie
Să ne-njuge ea pe noi !

Pînă cînd în ţara noastră tot străinul să domnească ?
Nu sînteţi sătui de rele, n-aţi avut destui stăpîni ?
La arme, viteji, la arme ! faceţi lumea să privească
Pe cîmpia românească
Cete mîndre de români !

Sculaţi, fraţi de-acelaşi nume, iată timpul de frăţie !
Peste Molna, peste Milcov, peste Prut, peste Carpaţi
Aruncaţi braţele voastre cu-o puternică mîndrie
Şi de-acum pe vecinicie !
Cu toţi mîinile vă daţi !

Hai copii de-acelaşi sînge ! hai cu toţi într-o unire
Libertate-acum sau moarte să cătăm, să dobîndim.
Pas, români ! lumea ne vede . . . pentru-a patriei iubire,
Pentru-a mamei desrobire
Viaţa noastră să jertfim !

Fericit acel ce calcă tirania sub picioare !
Care vede-n a lui ţară libertatea re-nviind,
Fericit, măreţ acela care sub un falnic soare
Pentru Patria sa moare,
Nemurire dobîndind.

V. ALECSANDRI

■ B.A.R., Foi volante nr. 413, A-413/D1. Cf. Alecsandri, *Opere*, I; *Poezii*, ed. critică, îngrijită de G. C. Nicolescu, Editura Academiei, 1965, p. 402, 403, 405—408. „Poezia-manifest" compusă în pre-zilele revoluţionare din martie 1848, la Iaşi, cu titlul *Către romîni* — a fost tipărită în „Foaie pentru minte" (Braşov) nr. 21 din 24 mai (st. v.) 1848, p. 161, sub titlul *Deşteptare României*; ea a circulat şi ca *foaie volantă* sub amîndouă titlurile (*Către romîni* şi *Deşteptare României*).

Martie—mai în Moldova

NEAPĂRATELE ÎMBUNĂTĂŢIRI CE CERE STAREA ŢĂRII

93

PETIŢIUNEA-PROCLAMAŢIUNE ÎN NUMELE TUTUROR STĂRILOR MOLDOVEI

Fraţilor,

În preajma dovezilor vederate de suferinţele ce se simt de poporul Moldovei şi a neapăratelor îmbunătăţiri ce cere starea ţării, Ocîrmuirea, prin organul d-lui Ministru, s-au adresat la cîteva persoane din locuitori spre a se da opinia publică în privirea suferinţelor şi a îmbunătăţirii stării poporului ţării Moldovei. Acele persoane, răspunzînd d-lui Ministru că nu pot lua asupra lor însărcinarea de a arăta opiniile obştii pînă a nu o cerceta în sînul ei, s-au îndatorit a merge în sînul obştii şi a asculta glasurile sale spre a le împărtăşi Ocîrmuirii. D-l Ministru (Ştefan Catargiu) nu numai că a primit această propunere, cunoscînd singur boala ţării şi neapărata ei trebuinţă de vindecare, ci a făgăduit să vie însuşi în mijlocul fraţilor săi, ca un om ce, fiind însărcinat a păzi Regulamentul ţării, trebuie să fie însufleţit de dorinţa binelui obştesc.

Deci în 27 martie 1848, seara, pe la 7 ceasuri, adunîndu-se numeroasă obşte alcătuită de toate stările din ţeară, precum şi de străini de toate naţiile ce locuiesc în Moldova, acea obşte au ales un comitet[1], în care şi-au depus toată încrederea sa şi l-au însărcinat a arăta cîrmuirii simţirile şi dorinţele de care este pătruns fiecare.

Comitetul dar, adunîndu-se astăzi în 28 martie 1848 şi cercetînd starea critică de astăzi a societăţii, s-au încredinţat în cuget curat şi nemişcat de patimi, că pentru de a pune Moldova pe o cale de fericire, mijloacele cele mai sigure şi mai neapărat trebuitoare sînt următoarele : Astăzi, în 28 martie 1848 ...

1. Sfînta păzire a Regulamentului în tot cuprinsul său şi fără nici o răstălmăcire.

2. Secarea corupţiei prin pravile înadins făcute şi a abusurilor ce izvorăsc din acea corupţie.

3. Siguranța personală, adecă nimeni să nu poată fi pedepsit decit pe temeiul legilor și în urmarea unei hotăriri judecătorești.

Fieștecare arestuit să fie înfățișat în vreme de 24 ceasuri dinaintea tribunalului competinte.

4. Grabnică îmbunătățire a stării locuitorilor săteni, atît în relația lor cu proprietarii moșiilor, cît și în acelea cu cirmuirea, precum contenirea tuturor beilicurilor sub numirea de plată și celelalte.

5. Alcătuirea unei noi catagrafii spre a scăpa de împilare pe toți nenorociții locuitori care sînt astăzi asupriți prin măsurile catagrafiei trecute.

6. Mazilii, ruptașii, ruptele visteriei și celelalte clasuri privilegiate să fie ocrotiți potrivit Regulamentului și să nu mai fie intrebuințați in trebile particulare.

7. Privighetorii să se aleagă, după glăsuirea Regulamentului, fără nici o înriurire a cîrmuirii.

8. Reforma școalelor pe o temelie largă și națională spre răspindirea luminărilor în tot poporul.

9. Dezarmarea grabnică a arnăuților și a altora ce s-au înarmat de Ocirmuire și inchezășluirea lor pentru viitor că nu vor mai fi pricină de turburare publică.

10. Ridicarea pedepselor trupești înjositoare caracterului de miliție națională, îmbunătățirea hranei sale și mai ales dreapta inaintire în ranguri după merituri personale.

11. Militarii cari au slujit patriei și cari au ciștigat recunoștința obștească să fie scutiți de orice dăjdii cînd vor ieși din slujbă.

12. Miniștrii să aibă deplină libertate pravilicească in lucrările lor, pentru ca să poarte toată răspunderea acestor lucrări.

13. Desființarea poșlinei, ca una ce este vătămătoare agriculturii și comerțului țării.

14. Îmbunătățirea portului Galații, ca cel mai mare canal al inflooririi comerțului și agriculturii țării.

15. Ridicarea morală și soțială a clerului.

16. Păzirea cu sfințenie a legilor pe cari se reazemă creditul public, și aceasta în privirea tuturor fără osebire, pentru siguranța relațiilor comerciale.

17. Înformarea unui tribunal de comerț la Iași; codul de comerț al Franței, consfințit de Regulament, să fie tălmăcit în limba țării.

18. Banii de rezervă să fie întrebuințați in formarea unei bănci de scont pentru înlesnirea neguțătorilor în înflorirea comerțului.

19. Hrana obștei de prin tîrguri să fie subt cea mai de aproape îngrijire a stăpînirii spre a nu se face un mijloc de îmbogățire particulară.

20. Așezarea poliției tîrgurilor pe principii de omenire în privirea nenorociților arestuiți.

21. Liberarea tuturor arestuiților în pricini politice atit civile, cit și militare; reîntoarcerea driturilor politice acelor cărora li s-au ridicat nedrept pentru asemenea pricini.

22. Nestrămutarea din posturi a amploiaților vrednici și cinstiți și înaintarea lor în posturi potrivit Regulamentului, precum și sporirea lefilor lor, spre a le înlesni mijloace de o viețuire cinstită și neatîrnată.

23. Toți amploiații să fie răspunzători pentru faptele lor în lucrările slujbelor.

24. Înființarea unui banc național pe cel mai sigur temei.

25. Grabnicele forme de îmbunătățire ale condicei criminale, ale procedurei și ale sistemului pedepsitor.

26. Împărțirea dreaptă și potrivit Regulamentului a banilor pensiilor și îndreptarea abuzurilor ce s-au introdus în împărțirea acestor bani.

27. Ofisurile slobozite pînă acum de Ocîrmuire în ramul judecătoresc și administrativ să se supue voturilor Obșteștii Adunări și de acum să se contenească de a se slobozi asemenea ofisuri fără a fi cercetate de adunare.

28. Seanțele tribunalelor să fie publice.

29. Seanțele Obșteștii Adunări să fie publice. Ținerea rînduielii în sînul ei să atîrne de însăși adunarea, iar nu de vornicia de aprozi, potrivit Regulamentului.

30. Fiecare pămîntean să aibă dreptul de a adresa jalubă Obșteștii Adunări.

31. Deputații să nu poată fi în slujbă, să nu poată primi nici ranguri, nici mulțumire bănească în vremea deputăției lor.

32. Chipul ce s-a întrebuințat la alegerile deputaților, fiind înpotriva legilor și, în urmare, și Obșteasca Adunare de astăzi fiind rodul acestui chip, nu insuflă nici o încredere obștei, deci această adunare să se desființeze și îndată să se înjghebe o nouă Cameră, fără nici o înrîurire asupra alegătorilor din partea Cîrmuirii, pentru ca acea Cameră să fie adevărată reprezentație a nației și adevărată chezășluire a fericirii patriei.

33. Pe temeiul art. 57 din Regulament, Camera să aibă dreptul de a face domnului punere înainte a tot felul de lucruri privitoare la folosul obștesc.

34. Ridicarea censurei în privirea tuturor trebilor și a intereselor dinlăuntrul țării.

35. Înformare grabnică a unei garde cetățenești prin toate tîrgurile țării, alcătuită atît de romîni, cît și de străini proprietari.

Iorgu Sturdza, C. Gheorghe Cantacuzino, mădulari ai comitetului[3].

Pentru întocmai cu originalul, Gheorghe Sion, dr. Vîrnav

[3] „Gazeta de Transilvania", XI, 1848, nr. 30, 12 aprilie. O altă copie în Th. Codrescu, *Uricarul sau Colecțiune de diferite acte care pot servi la istoria romînilor*, X, Iassi, 1888, p. 8—11.— Cf., de asemenea, *Anul 1848*, I, p. 176—179, și *Documente privitoare la anul revoluționar 1848*

în Moldova, București, 1960, p. 200—201. O copie manuscrisă, cu menționarea a 14 din membrii Comitetului de redacție și peste 340 de semnatari din partea O b ș t e i, în transcrierea logofătului Costachi Sturza, se află la B.A.R., ms. rom. 5, f. 107—116v (provenind din Biblioteca Scheiană, fost vol. II, *Manuscripte, România*).

■ 1. Componența nominală a Comitetului de redacție a fost cunoscută pînă acum în mod cu totul incomplet. M. Kogălniceanu (cf. *Întîmplările din Moldova, infra*, doc. 94) o indică numai numeric: *16 boieri* și *neguțători*. Astăzi identificarea numelor este înlesnită de două din cele trei copii citate mai sus: *14 nume* sînt menționate în exemplarul manuscris, transcris de Costachi Sturza, în casa căruia a și avut loc redactarea celor 35 de puncte, și alte *două nume* figurează în copia trimisă de G. Sion lui G. Barițiu. Cei 16 sînt așadar: V a s i l e A l e c s a n d r i, C. G h. C a n t a c u z i n o, N e c u l a i C a r p, M a n o l a c h i C o s t a c h i, C r a c t i, A l e c u C u z a, G r i g o r e C u z a, N i c u G h i c a, V a s i l e G h i c a, D i m i t r i e G r i g o r i u, I o r d a c h i H a r n a v, A l. C. M a v r o c o r d a t, C o s t a c h i M o r u z i, G r i g o r e R o m a l o, L a s c a r a c h i R o s e t t i, I o r g u S t u r z a.

2. E r r a t a e t a d d e n d a: În *Anul 1848*, I, p. 176—179, s-au consemnat la un loc — — fără discriminarea necesară — numele semnatarilor de pe două copii, una fiind cea publicată de Barițiu și cealaltă aceea din *Uricarul*, dîndu-se astfel loc la concluzii greșite. Exemplarul publicat în *Uricarul* a fost: „A p r o b a t. *Pentru întocmai cu originalul*" de către „M. C o s t a c h i, A. C. M a v r o c o r d a t, V. A l e c s a n d r i", care erau totodată și membri ai Comitetului de redacție, în timp ce G. S i o n și d o c t o r u l V î r n a v, care semnează pentru autentificarea copiei trimise lui Barițiu, figurează numai între semnatarii din partea O b ș t e i!

De asemenea, despre „O b ș t i a" semnatară a „actului național de la 28 martie 1848", pînă acum, s-a vorbit doar in cifre: „opt sute", „două mii", „mai multe mii" de semnături. Atît. În copia manuscrisă citată — B.A.R., ms. rom. 5 — logofătul Costachi Sturza a descifrat și transcris p e s t e 3 4 0 d e i s c ă l i t u r i. De aceea, pentru unicitatea izvorului, ca și pentru deosebita importanță pe care o prezintă cunoașterea, fie și parțială, a semnatarilor reproduc numele în ordinea transcrierii lor de către C. Sturza:

„O b ș t i a: — *Meletie*, mitropolitu Moldaviei. — *Veniamin*, episcopu Romanului. — *Iustin Edesis*. — *Alecsandru Ghica*, logofăt. — *Costachi Sturza*, logofăt. — *Costachi Mavrocordat*, logofăt. — *Teodor Balș*, logofăt. — *Neculai Canta*, logofăt. — *Neculai Sufu*, logofăt. — *Iorgu Sufu*. — *Iorgu Ghica*, logofăt. — *Iordachi Miclescu*, vornic. — *Nicu Ghica* de la Budești. — *Costachi Sturza*, vornic. — *Teodor Silion*, vornic. — *Lascar Bogdan*, vornic. — *Vasîli Pogor*. — *Scarlat Roset*, vornic. — *Răducanu Roset*. — *Iancu Ghica*. — *Panaite Balș*. — *Iancu Cantacuzin*. — *Aleco Vîrnav*. — *Panaite Cazimir*. — *Aleco Sufo*. — *Dimitrie Scărlat Miclescu*. — *Iancu Silion*. — *Costachi Sufo*. — *Costachi Cazimir*. — *Iancu Greceanu*, vornic. — *Ștefan Sălicu*. — *Cuza*. — *Costachi Săcară*. — *Iancu Cafichi*. — *Petrachi Carp*. — *Evghenii Alcaz*. — *Aleco Sihliano*. — *Ioan Docan*. — *Aleco Roset*. — *Dimitrie Roset*. — *Neculai Alcaz*. — *Aleco Cafichi*. — *Aleco Dimitrachi*. — *Aleco Cărjă*. — *Scărlat Miclescu*. — *Dimitrii Filipescu*. — *Aleco Costinescu*. — *Aleco Avram*. — *Aleco Miler*. — *Teodor Gușcă*, sărdariu. — *Matei Milu*, postelnic. — P^ce^ *Alexandre Maurouzi*. — *Neculai Pisofchi*. — *Costachi Țivilu*. — *Costachi Dimitrachi*. — *Iancu Sihleanu*. — *Iancu Donici*. — *Dasiadi*. — *Antohi Sion*, spătariu. — *Grigorie Balș*. — *Z. Moldovanu*. — Maior *Emandi*. — *Iorgu C. Sturza*. — *Ghica*. — *Emanuil Filipescu*; — *Neculai Bosti*. — *Miler*. — *Scărlat Lambrino*. — *Marin Drăghici*, sulger. — Maior *Ioan Stroici*. — *Vasîli Cantacuzin*. — *Iordachi Racliș*. — *T. Costandachi* — *Panaite Criste*. — *Costachi Codreanu*. — *Aleco Mavrocordat*. — *Costachi Tăutu*. — *P. Donici*. — *Dimitrie Cuza*. — *Dimitrie Ivașcu*. — *Răducanu Cazimir*. — *Vasîli Bufă*. — *T. Ghițăscu*. — *Neculai Grecianu*, vornic. — *M. Ștefănescu*. — *C. Bonciu*. — *C. Vasiliu*. — Doctorul *Vîrnav*. — *Iancu Filipidi*. — *G. Lambrino*. — *P. Docan*. — *Costachi Sion*, căminariu. — *Costachi Filipidi*. — *A. Varlan*. — *Neculai Lambrino*. — *D. Pascal*. — *D. Cozadini*. — *Neculai Filipidi*. — *David Reiner*. — *D. Zamfirescu*. — *D. Herțăscu*. — *P. Radu*. — *Neculai Catargiu*. — *Costandin Costachi*. — *Mavrodin*. — *P. Iannovici*. — *A. Costandachi*. — *C. Filipescu*. — *Tudorachi Sălceanu*. — *Brăescu*. — *Ralet*, vornic. — *Aleco Vărlănescu*. — *T. Voinov*. — *Ioan Negruți*, căminariu. — *Alhaz*, comis. — *P. Ursachi*. — *Ștefănachi Lefterin Negură*. — *Alecsandru Tincu*, păharnic. — *Vasîli Apostoleanu*. — *Costachi Preca*, medelniceriu. — *Ioan Hemiceanu*. — *Ștefan Holban*. — *Gheorghie Apostol*. — *Ioan Anghelin*. — *P. Zaharia*. — *V. Costin*. — *V. Costandinovu*. — *Iancu Urzică*. — *Costachi Cerchez*, spătariu. — *Gheorghie Miler*. — *Ștefan Andița*, medelniceriu.

— *Gh. Vrabie.* — *Costachi Cuza.* — Ostavnoi cornet *Enachi Arghiropulo.* — *Felix.* — *Ghideon,* ban. — *Codreanu.* — *Boţianov,* — *Costachi Miclescu.* — *Gavril Tufăscu.* — Maior *A. Costachi.* — *N. Demetriu.* — *C. Dormuz.* — *Neculai Greceanu,* vornic. — *Vasili Stămati,* stolnic; — *Bolescu.* — *Neculai Mavrocordat.* — *Ecovachi Paladi,* vornic. — *Costachi Paladi.* — *Dimitrie Miclescu.* — *N. Vasiliu.* — *Prăjăscu.* — *I. Bantăşi.* — *Hasan Bairactariu.* — *D. Teodoru.* — *Costachi Herţăscu.* — *H. Folescu.* — *T. Pisoţchi.* — *G. Ţănţu.* — *Ioan Greceanu.* — *A. Zaharopulo;* — *Scărlat Atanasiadi.* — *Raymond.* — *Savel Manu.* — *A. Sion,* sărdariu. — *Gheorghe Nacu.* — *I. Handoca.* — *P. Paladi.* — *Manolachi Paladi.* — *Iordachi Vârgolici.* — *Ioan Novicvai.* — *Andree Ivanovişi.* — *Sando Kochiesky.* — *Săndulachi Conhiesco.* — *Nastasi Constantin.* — *Iordachi Vae.* — *Vasili Mancaşi.* — *Eugen Pseyer.* — *A. Rugind.* — *Dimitrie Filostrat,* pitariu. — *A. E. Catargie.* — *C. Catargie.* — *Costachi Miclescu.* — *Neculai Docan.* — *I. Costin.* — *A. Leonardi.* — *Aleco Bogonos.* — *V. Bogonos* — *V. Turculeţ.* — Dv. *Ioan Cujbă.* — *Dimitrachi Cîrjă.* — *Alexandru G. Romalo.* — *Pavel Gheorghiu.* — *Irimie Ursachi.* — *Stavăr Enescu.* — *Iohan Caspar.* — *D. Daniel.* — *Gheorghie Mardarie,* agă. — Căpitan *Manolachi Stroici.* — Căpitan *Andoniu.* — *N. Şarbandovici.* — *I. Miler* — *N. Cazimir.* — *Costachi Creţu,* şătrariu. — *Ioan Cartul.* — *Anton Gailanovici.* — *T. Zaharie* — *Anton Beri.* — *Costachi Sofianu.* — *N. Catargiu.* — *Manolachi Hrisoverghi.* — Liotenant *G. Hurmuzachi.* — *Lascar Emandi.* — *Neculai Bălănescu,* sulgeriu. — *Costachi Canano.* — *Neculai Lecachi,* păharnic. — *Costachi Teodorovici.* — *Aleco Balica.* — *Costachi Nicolau,* căminariu. — *Costachi Panfiliu,* sulgeriu. — *Costachi Teodoru.* — *Filip Scorţăscu,* căminariu. — *Partenii.* — *Stihi.* — *Anton Duntley.* — *George Grigorovicz.* — *Ioan Marcu.* — *Carabet Vartirez.* — *N. Teodoru.* — *Teodorini.* — *Nicu Cantacuzin.* — *Gregoir Cantacuzène.* — *Léon Cantacuzène.* — *Vasili Alecsandri,* vornic. — *Manolachi Manu.* — *Nicolae Cantacuzène.* — *Iancu Cantacuzin,* vornic. — *Aleco Cantacuzin,* vornic. — *Ştefan Dimitriu.* — Dru *Steege.* — *Petru Cimpeanu.* — *D. Guste.* — *D. Morţun.* — *D. Moldovanu.* — *T. Zaharianu.* — *G. Prăjăscu.* — *Iacovachi Roset,* postelnic. — *Gheorghi Nicolau.* — *Climinescu,* comis. — *Ştefănachi Grigoriu.* — *Lemni.* — *Sămion Blăniţă.* — *Costachi Luca.* — Dru *Jiianu.* — *Anastasie Panu,* agă. — *Aleco Tiriachiu.* — *Ioniţă Sion,* păharnic. — *Gheorghie Sion.* — *Grigoriu,* postelnic. — *Nicu Ghica.* — *Machedon,* căminariu. — *Lucachi Zuras.* — *Ioan Becher.* — *Neculai Fătu.* — *Meghistanu.* — *Bonciu.* — *Dimitrii Lefter,* căminariu. — *Gheorghe Greceanu.* — *Neculai Stroescu.* — *Tuchididi Dormuz,* căminariu. — *Iorgu Sigara.* — *Gheorghi Velişi,* sărdariu. — *Ioan Ionescu.* — *Aleco Sturza,* vornic. — *Aleco Fotino* — *Iordachi Calistrati.* — *Costachi Haritonescu,* stolnic. — *Neculai Manoli.* — *Iordachi Caliharhi,* sulger.

Fiindcă subiscăliţii nu ne-am aflat faţă la iscălirea acestui act naţional, unii din pricina că eram duşi peste hotar, iară alţii pe la moşiile lor, şi acum adunîndu-ne în capitalie şi cetindu-l, fiind cerire cuprinsă in eal potrivit şi cu opinia noastră, pentru care am adăogit ale noastre iscălituri:

Grigorie Ghica, hatman. — *Aleco Aslan,* hatman. — *Petrachi Roset,* logofăt. — *Gheorghie Sturza,* logofăt. — *Aleco Sturza-Miclăuşanu,* vornic. — *Dimitrii Rallet.* — *Petrachi Mavrogheni.* — *Grigori Crupenschi,* vornic. — *Răducanu Prăjăscu,* vornic. — *Mihăiţă Jora.* — *Matei Milu.* — *Aleco Sturza,* vornicu. — *Bîrlădeanu.* — *Ioan Fănădăcescu,* ban. — *Theodor Balş,* vornic. — *Nicu Vîrnav;* — *Iancu Prăjăscu.* — Ostavnoi Colonel *Crupenschi.* — *Costachi Sion,* păharnic. — *Ioan Cuza,* postelnic. — Liotenant *Buzdugan.* — *Costin Vîrnav.* — *Grigorie Vîrnav.* — *Dimitrachi Vîrnav.* — *Ioan Miclescu.* — *Lăscărachi Catargiu.* — *Şărban Canano.* — *Costachi Angonescu.* — Căpitan *Costachi Hincu;* — *Iancu Cuza.* — *Iancu Scanti,* medelniceriu. — *Toader Grodeanu,* cluceriu. — *Iordachi Vîrnav,* vornic. — *Iancu Pavlov,* sărdariu. — *Costachi Lambrino.* — *Ioan Ciorneiu,* păharnic. — *Dimitrachi Veisa;* — *Iordachi Lupaşcu.* — *Sandu Sturza,* spătariu. — *Ştefan Ivanovici.* — *Săndulachi Dudescu,* căm; — *Vasili Zamfiriu.* — *Dimitrie Cercheazu.* — *Teodor Vasiliu,* spătariu. — *Iancu Ioan,* sărdariu; — *Neculai Marin.* — *Scărlat Mano.* — *Aleco Birgher.* — *Neculai Turculeţu.* — *Aleco Mile.* — Liotenant *Milicescu.* — *Dimitrie Manu,* vornic. — *Iordachi Costachi,* vornic. — *Neculai Sion;* — *Aleco Porfiriu,* comis. — *Ioan Holban.* — *Ioan Crăciescu.* — *Polidor Ventura.* — *Toader Cazacliu.* — *Ioan Lupaşcu.* — *Aleco Sciutei.* — *Gligori Negruţ.* — *Crăciescu,* spătariu. — *Gligori Carp.* — *P. Moican,* sulgeriu. — şi alte multe iscălituri".

94

„EATĂ JUDECATA LUMII"

[M. KOGĂLNICEANU][1], ÎNTÎMPLĂRILE DIN MOLDOVA ÎN LUNA LUI MARTIE 1848

„În părțile daco-romane ale Europei ..."

Astăzi, cînd toate popoarele se constituie pe o bază slobodă, astăzi cînd stăpînitorii au de acea mai mare falä să concedeze acea mai nemărginită slobozenie supușilor lor, se află numai un domnitor în părțile *daco-romane* ale Europei, care nu numai e surd glasului poporului său, dar și prin o absolută și arbitrară putere dorește și pe viitorime să-și întărească barbara sa stăpînire.

Mai în toată Europa cetățenii au cîștigat concesie din partea Ocîrmuirii lor, mai în toată Europa stăpînește slobozenia, care pînă astăzi nu numai nu exista, dar se părea și nicidecum de cîștigat. Popoarele Europei au răsturnat fundamentele staturilor absolute, au izgonit pe acei cari le dau putere, și așa, singure stăpîne în patria lor, încep a se constitua după insăși a lor voință.

O petiție iscălită de mai multe mii ...

Poporul Moldovei, mai modest decît alte popoare, prin o petiție iscălită de mai multe mii, atît pămînteni, cît și străini de deosebite nații ce locuiesc acest acum nenorocit pămînt, n-a cerut de la Ocîrmuitorul lui alt nimic decît îndreptarea abuzurilor, ce din vremea suirii pe tron a prințului stăpînitor nimicesc cu totul legile țării și acum au ajuns la un grad nesuferit de strîmbătățiri nu numai pentru clasa boierilor, pentru negustori, locuitori săteni, dar și pentru străini.

Motivul petiției: trista și vrednica de jelit stare a Moldovei

Mai înainte de a expune crudul chip prin care locuitorilor a fost refuzată petiția lor, trebuie în puține cuvinte să arătăm motivul acestei petiții, care nu e altul decît trista și vrednica de jelit stare a acestui din natură foarte favorizat principat.

Ca să poată cineva judeca cît de nesuferită e starea Moldovei de astăzi, n-avem nevoie decît a enumera oarecari acturi ale administrației crudului ei stăpînitor. Să începem de la acel mai de căpetenie punct, care e: *slobozenia persoanei și siguritatea averii.* Slobozenia personală nu e respectată nicidecum, fiindcă tot moldovanul care ar fi suspect Ocîrmuirii de vreo faptă sau de vreun cuvînt doveditoare de sentiment patriotic, doveditoare de sentiment de dreptate, sau de împotrivitoare înjositoarei credințe a stăpînitorului, fără să fie judecat, e supus la acea mai mare pedeapsă. Strigă moldovanul că prin judecătorii și-a perdut averea, el e sigur să fie exilat; protestează el că alegerea deputaților s-a făcut prin sila baionetelor, prin cumpărarea glasurilor cu bani sau cu cinuri, el e sigur să-și peardă drepturile politice. Se împotrivește moldovanul la îndeplinirea arbitrarei cereri a Ocîrmuirii, îndată e pus secvestru pe toată averea lui pînă ce Ocîrmuirea și-a primit satisfacție. Ocîrmuirea, ca să-și mulțumească aviditatea ei, stăpînitorul, ca să poată pe tot anul pune cu dobîndă capitaluri însemnate în bănci străine, a călcat legile finanțiale ale țării, introducînd sau dăjdii nouă, sau acele vechi urcîndu-le la un grad împilător pentru toată țeara.

Un venit nou, dar jăcuitor totodată agriculturii şi comerţului ţării, a ştiut domnul Moldovei prin voturile servilei sale *Adunări Obşteşti* să-l tragă în folosul său ; acel venit e venitul *poşlinei*, o taxie de trei la sută pe cerealele ce se exportează. Capitaţia primitivă pe locuitorii săteni, hotărită de Reglement la treizeci lei de fieştecare cap, a ajuns în multe sate la 120 lei de locuitor, deosebit de beilicurile[2] necontenite, havalelele[3] ş.a. Prisosurile veniturilor publice, cari ar trebui să se întrebuinţeze în îmbunătăţiri obşteşti, le întrebuinţează domnul la ale lui particulare nevoi. Slujbele, în loc să se împărţească după merit, se vînd sau la acel care dă mai mult sau se dau la acel care cu mai mare credinţă slujeşte interesurile personale ale prinţului, cari însă sînt departe de a fi acele ale ţării ; se înţelege acum uşor că amploiaţii dau însemnare slujbei lor numai prin jacuri şi alte împilări, cari ei singuri le cunosc, cîteodată le şi jălesc, dar care e neapărată urmare a sistemului guvernului de astăzi ; căci Ocîrmuitorul, cînd pe cineva rînduieşte în slujbă, îi zice curat în ochi „că cu aceasta îl milueşte, îi dă chiverniseală", se înţelege ca să motiveze cu aceasta cererea de mii de galbeni ce adresează la fiecare nou rînduit în slujbă.

Mai multe ar fi de arătat aici, dar atunci am eşi din cadrul unui articol hotărît nu numai pentru a arăta pricini nemulţumirii publice şi negreşit am face un mare volum dacă am vroi să numărăm toate pătimirile ce naţia *daco-romană* sufere din administraţia stăpînitorului ei Mihail Sturdza.

A acestor acturi ale stăpînitorului Moldovei rea influenţă asupra naţiei întregi, a stăpînirii tendinţă jăcuitoare pentru moralul ţărei, mai cu deosebire, a fost simţită chiar de la vremea suirii pe tron a lui *Mihalachi Sturdza*. Manifestaţii s-au făcut în deosebite vremi, dar în zadar ; prinţul din zi în zi împila ţeara mai mult, din zi în zi prin averea colosală ce şi-a cîştigat, prin corupţia ce a introdus a ştiut a înăduşi pînă astăzi declaraţia a tot sentimentul patriotic. Dar chiar cînd prinţul socotia că toată Moldova merge după plecările lui, cînd socotia că duhul lui s-a făcut duhul naţiei şi, dacă ne putem exprima aşa, că naţia s-a identificat cu dînsul, chiar atunci pe naţia întreagă revolta mai mult decît altă dată abuzurile lui. O inspiraţie divină a adunat în Iaşi, pe la sfîrşitul lui martie, pe patrioţii din toate colţurile Moldovei, ce, neputînd privi mai multă vreme cu indiferentism suferinţele ţării, vroiau acum prin o sfătuire comună a aduce leac relelor nenorocitei patrii. Toţi, prin o împreună glăsuire, au hotărît să nu iasă din legalitate şi numai prin legalitate să alineze suferinţele ţării. Cu atît mai mult drumul legalităţii li se părea de preferat, cu cît întîi chiar însăşi Ocîrmuirea, prin organul noului ei ministru, manifesta dorinţa ei de a introduce de la sine îmbunătăţiri ; al doilea, fiindcă toţi erau siguri că ţeara, dobîndind o reprezentaţie naţională, avînd deputaţi inspiraţi de duhul veacului, va introduce neapărat schimbări în instituţiile primitive ale principatului potrivit dreptului ce Camera în Moldova după Reglement are. Legalitatea s-a păzit întîi cît privia chipul cererii şi, al doilea, chiar înseşi cererile erau legale. Fiindcă toate se sprijineau pe Re-

Moderaţia adunării din martie

gulamentul care a fost dat Moldovei la suirea pe tron a lui Mihalachi Sturdza, dar pentru a lui păzire Curţile, suzerană şi protectrice, prin nenorocire n-au dat nici o garanţie temeinică.

Dezbaterile din sala hotelului Petersburg

Deci la 27 martie stil vechi, mai mult decît una mie bărbaţi din toate clasele, de toate opiniile, de toate naţiile, din toate provinciile Moldovei se adună fără mai nainte poftire în Otelul Petersburg în Iaşi, ca, precum am zis, după o sfătuire comună să depuie la picioarele tronului ale lor dorinţe. Precum pe de o parte naţia, asemenea şi Ocîrmuirea pe de alta avea a ei trimişi; din partea acestei din urmă era ministrul trebilor din lăuntru în persoană, întovărăşit de şeful poliţiei din Iaşi; cîţiva deputaţi şi alţi amploiaţi ocupau băncile numeroasei adunări. Adunarea era presiduită de Grigorie Cuza, cunoscut în ţeară pentru talentul şi nestrămutatele sale sentimente patriotice. Lascarachi Roset, prin un cuvînt elocvent, deschide seansa, arată adunării starea nenorocită şi vrednică de jălit a ţării, enumără cu talentul său ce-l caracterizează unul cîte unul abuzurile ce s-au întrodus din vreme în vreme în Moldova; el arată că ţăranul suferă, că boierii suferă nu mai puţin, că negoţul şi agricultura pătimesc, că, în sfîrşit, dacă măsuri grabnice din partea Ocîrmuirii nu se vor lua, ţeara întreagă merge spre perderea ei.

Grigorie Cuza,

Lascarachi Roset,

Entusiasmul e mare, aplauzele necontenite, dar totodată adunarea păzeşte seriosul ce se cuvine de la dezbaterea chestioanelor aşa de importante. După Lascarachi Roset ia cuvîntul Alecu Cuza, după dînsul Vasilică Ghica şi alţii; pe toţi îi ocupă tot o chestie, adecă interesurile patriei. Explicaţii se cer de la domnul ministru, care despre trecut nimic nu zice, făgăduieşte numai îmbunătăţiri pe viitorime; totodată d-lui, vroind să dovedească că adunarea ar ave duh revoluţionar, îi arată note ce ar fi primit de la consulaturile străine, prin care acele consulaturi ar arăta îngrijirea ce respectivii supuşi străini ar fi avînd pentru averea lor din mişcările ce se propuneau în Iaşi şi la care, zice domnul ministru, adunarea de faţă ar fi pricina. Atunci domnul Winkler, supus austriac, cu un glas puternic protestează în protiva opiniei ministrului.

Alecu Cuza,

Vasilică Ghica,

Winkler, supus austriac

„Nu de dumneavoastră, domnilor — zice el adresîndu-se către adunare — ne temem noi, de la dumneavoastră am făcut averea noastră, dumneavoastră, sîntem siguri, ne-o veţi apăra-o. Noi ne jăluim de abuzurile Ocîrmuirii; în tribunaluri am perdut starea noastră; aceea ce dumneavoastră cereţi tot aceea cerem şi noi, străinii".

Alegerea comitetului însărcinat cu redactarea petiţiei

La această manifestaţie din partea unui străin, ministrul şi-a perdut glasul, recunoscînd şi el că cererile adunării sînt drepte şi motivate numai de împilătoarea Ocîrmuire. În sfîrşit, adunarea se desparte, după ce mai înainte din sînul ei a ales un comitet compus din 16 bărbaţi, acei mai eclaraţi[4] din sînul ei. Boieri şi negustori numără comitetul în sînul său. Comitetului s-a pus îndatorire pînă în 24 ceasuri să formuleze petiţia şi să o aducă la cunoştinţa Ocîrmuirii. Comitetul, cu rîvnă vrednică de laudă, pînă la vremea hotărîtă a formulat petiţia, care, după ce s-a supus cunoştinţei publice, a fost iscălită de mai multe mii.

Petiţia avea 35 puncturi : . . . . [5]

Petiţia îndată fu comunicată prinţului prin ministrul trebilor din lăuntru. Tot publicul se afla în cea mai mare veselie, nădăjduind că Ocîrmuirea, luînd în privire legalitatea şi sinceritatea petiţiei, va face indestulare cererii publice, mai vîrtos de vreme ce nu se cere nici o răspundere despre trecut şi toată lumea dorea numai îmbunătăţiri pe viitorime. Dar toate aceste fură numai iluzii; Ocîrmuirea nu numai că n-a încuviinţat puncturile de căpetenie ale petiţiei, din potrivă ea a privit însăşi petiţia ca un complot pornit în potriva existenţiei sale.

Deci prinţul, cum a arătat refuzul său, îndată, împreună cu soţia sa, cu iuţeală de fulger s-a închis în casarmă şi pe amîndoi fiii săi, întovărăşiţi de o putere armată aproape de una mie de oameni, a trimis ca să prindă, precum poronca glăsuia, pe şefii complotului. Casa Logofătului Costachi Sturdza, unde se propunea locul complotului, a fost întii călcată, dar acolo pe nime altul n-au găsit decît pe boerul Costachi Sturdza şi fiul d-sale, Alecu, care din urmă de Ocîrmuire era privit ca Ministrul trebilor din afară. De acolo, miliţia s-a suit la deal şi, după ce fără isbîndă a călcat multe case, a intrat în casa lui Alecachi Mavrocordat, unde ea, după măsurile ce luase, se aştepta la o luptă infocată. Dar şi acolo cine era ? Vreo 15 tineri împrejurul unei mese şedeau la vorbă, fumînd, unii dintrînşii desfătau pe ceilalţi cîntînd din clavir. O parte din miliţie, în număr de vreo 60, cu baionetele întinse, cu cocoşurile trase, se repede în odae; prinţii amîndoi, unul în calitate de hatman, altul ca polcovnic, se înfăţoşează in mijlocul tinerilor criminalişti, a căror singură vinovăţie era că şi ei, împreună cu ceilalţi compatrioţi, au iscălit refusata petiţie. După ce beizadelele singure s-au încredinţat că arme in odae nu erau nici de cum, că nici tinerii pe dînşii nu purtau, prinţul acel mai mare in vîrstă, adresîndu-se către Alecu Moruz, zice că ar ave poroncă de la părintele său să-l arestuească; atunci într-un glas toţi ceilalţi tineri răspund : că de vreme ce Moruz n-are mai mare vinovăţie decit ei, apoi sau trebue să meargă cu toţi la închisoare, sau nu dau pe Moruz dintre dinşii; toţi fură scoşi din odae cu cuvîntul „la casarmă, dar cu toţi !" În mijlocul ogrăzii, ajungind tînăra tovărăşie, beizade Grigorie, adecă nu înţelegem de ce cuvînt, de nu impuls numai de cruda sa inimă şi de dorinţa, poate şi de ruşinea ce avea ca, de acasă pornind pentru bătălie, să nu se intoarcă înapoi fără să fi vărsat singe de duşman, poronceşte soldaţilor să sloboadă puştile asupra nevinovaţilor tineri; din norocire insă, acea poroncă fu retrasă de fratele său, care îndată poronci să sloboadă în vînt.

Beizade Grigori, de vreme ce n-a putut mulţumi dorinţa lui de a vede curgînd nevinovatul singe al compatrioţilor săi, din cari cîţiva îi erau şi prieteni, poronceşte soldaţilor să-i maltrateze în acel mai mare grad. Soldaţii dar, ameţiţi de vinul şi de spirtul, ce la pornirea lor din casarmă în mare porţie gustase, încurajaţi de rugămintea şi de plînsetele Domnului şi ale Doamnei ce-i trimisese, în sfîrşit, temîndu-se şi de amerinţările barbarilor lor şefi, se asvîrle pe bieţii tineri, îi stîlcesc cu stratul puştii, le scot pălă-

Represaliile

Arestările din casa lui Alecu Mavrocordat

riile din cap şi-i tiriie pe uliţi de păr. La mulţi din ei au spart capetele, au frînt coastele; pohoae de sînge curg pe frunte nenorociţilor tineri. Dacă ei n-au rămas morţi pe loc, e singură pricina că ofiţerii, ce înadins de şefii lor fură depărtaţi la început, acum neputind mai mult suferi o faptă aşa de crudă, asupra unor persoane ce ei singuri socotiau nevinovate, se pun între soldaţi, şi aşa îi scapă dinaintea morţii, ce fără a lor mijlocire neapărat ar fi urmat. Unsprezece tineri, din cele mai însemnate familii din Moldova, fură în acest timp conduşi la casarmă, de unde îndată acea mai mare parte din ei, după ce ca pe tilhari i-au legat cu fringhii udate în apă, fură expeduiţi în căruţe de poştă la Galaţi, ca să-i treacă peste Dunăre. Doftorul, întîmplat la pornirea lor, cercetează starea răniţilor, se împotriveşte la îndata lor expeduire, subt cuvînt că ar fi îngrijare despre a lor vieaţă. Ocîrmuirea nu bagă în seamă întîmpinările doftorului şi îndată depărtează pe tineri, ce abia expirau. Poruncă s-a dat din potrivă, pe vremea călătoriei, nu numai să nu le dea nimic de mîncat, dar să-i trateze cu asprime. Alţii dintr-înşii au fost trimişi peste graniţă în Austria, doi din ei numai, după petrecere de cîteva zile în casarmă, fură exilaţi la mănăstire.

Exilarea...

29 martie — Iaşul „în stare de blocadă"

Aceste cruzimi n-au fost de ajuns, căci aceşti pomeniţi mai sus făceau numai o mică parte din complotul, ce cu aşa mare fecondítate fu închipuit de Ocîrmuire. Deci, noaptea tîrziu, beizade Grigorie, întovărăşit de arnăuţii săi, înadis pentru acest prilej înarmaţi cu un detaşament militar pe de o parte, şeful pompierilor pe de altă, încep nocturnele lor strategii. N-a fost casă unde ei să fi suposat că s-ar găsi oameni amestecaţi în complot, care în noaptea aceea să nu fi fost călcată. Locuitorii Iaşului, pe la ceasul acela, cu drept îngrijaţi de neobicinuitele mişcări militare, închisese porţile ogrăzilor lor. Pompierii însă erau acolo, cari stricau porţile, spărgeau păreţii şi pe oameni din aşternuturile lor ridicîndu-i, fără măcar să le dea vreme să se îmbrace, îi conduceau la casarmă. Secretul aşternutului conjugal nu numai nu fu respectat nicidecum, din potrivă pe soţii, pe mame, pe surori le înjurau militarii, îşi băteau joc de dînsele, încît sărmanele aşa de mult s-au speriat, încît desbrăcate, desculţe fugiau pe uliţele Iaşului. Dar şi aici tot o soarte pentru ele, fiindcă în noaptea aceea toate uliţele fură ocupate de militari şi tot Iaşul declarat în stare de blocadă. Dacă în acest chip moralul public fu jignit, oare proprietatea fost-a respectată? Nici de cum : căci ce altă da soldaţilor curaj, decit numai făgăduinţele ce primise de la şefii lor, să prade tot ce ar găsi prin case. Greu şi cu neputinţă e să apreţuim paguba ce a suferit Iaşul în noaptea din 29 martie. Sigur e, că niciunul din militari n-a eşit din casele călcate afară, fără să-şi fi apropriat ceva, bani, lucruri scumpe, în sfîrşit tot ce avea preţ în casă, eată steagurile de biruinţă ce militarii biruitori răpiau din pacinicele case ale nenorociţilor locuitori. Multe prăzi, multe stricăciuni am pute enumera aicia, dar să lăsăm de o parte paguba materială, şi să venim la oamenii, ce in noaptea aceea fură prinşi şi aduşi in deosebitele inchisori ale capitalei. Numele lor nu putem arăta, fiindcă sint mai multe sute, ajunge numai să

spunem că pînă a doua zi dimineața casarma Iașului, grosul isprăvniciei și închisoarea Agiei gemeau de nenorociți, ce fură prinși fără veste în așternuturi, de puterea armată. Din acești : acei de familii mai însemnate, acei de care Ocîrmuirea se temea mai mult, sau de dînsa erau pentru alte întîmplări văzuți rău, au fost îndată legați și expediuți la casarma din Galați, de unde îi așteptau cetățile turcești, alții fură bătuți cu bicele și puși în butuci și obezi, alții, în sfîrșit, fură supuși judecății criminalicești. Ce deosebite chinuri, ce deosebite necazuri, ce deosebite pedepse pentru o crimă tot de o natură ! adecă pentru îndrăsneala de a arăta stăpînitorului său ale sale tînguiri, pentru îndrăsneala de a cere de la dînsul dreptățile hărăzite prin Reglementul Organic, și care fură jurate de dînsul însuși, la suirea sa pe tron. Protestațiile cele mai energice în protiva acestor crude fapte nu produceau nici un efect. Mame, soții, surori fură depărtate cu batjocură, cînd ele la casarme sau la alte închisori vin să vadă pe fii, pe soți sau frații lor ; în zadar erau rugămintele adresate Domnului sau Doamnei, ca să scape pe rudeniile lor.

„Duhul" petiționarilor de la 28 martie

Nespusă e cruzimea stăpînirii, neauzit în analele Moldovei barbarul chip cu care Ocîrmuirea, ce se numește părintească, a întîmpinat cererile Moldovei, o Ocîrmuire, ce de atîția ani desbracă țara, în sfîrșit o Ocîrmuire ce a demoralisat pe tot poporul. După ce în grabă am arătat chipul prin care Ocîrmuirea a răspuns petiției supușilor ei, ne socotim datori, chiar în favorul acelora ce astăzi sau în închisori pătimesc, sau în alt chip sînt prigoniți de ea, să depărtăm nedreptele imputări ce se aruncă asupra lor, care imputări, deși sînt mai de multe soiuri, totuși însă nu sînt sprijinite de dreapta judecată. Mișcării din Iași, liniștite, legale, bazate pe nici o putere armată se dă numele de revoluționară, ea se comparează cu acele urmate în Franța, în Germania și alte părți ale Europei, dar pentru numele lui Dumnezeu ! ce asemănare între mișcarea din Moldova și între acele străine. Moldovenii prin petiția lor, ce era iscălită de Mitropolitul țării, de archierei, de toată nobleța cea mare, precum și de dd. Alecu Ghica, Iorgu Ghica, Niculai Canta, Costachi Sturdza și alții, de nobleța acea mică, de toți bătrînii pămîntului, de corporații pămîntești și străine, în sfîrșit de toți aceia, care cu lacrămi veniau și depuneau iscăliturile lor pe actul tînguirilor naționale, moldovenii prin petiția lor, zic, nici de cum n-au vrut răsturnarea statului lor ; ei, departe de a fi în potriva lui Michalachi Sturdza, prin desbaterile lor din Otelul de St. Petersburg și mai pre urmă prin legala lor petiție, au arătat dimpotrivă că ei pe stăpînitorul lor vroiau și pe dînsul erau gata să-l protejeze cu sîngele lor, dacă numai domnul ar vroi să le încuviințeze aceea, ce ei de la dînsul de la suirea sa pe tron au așteptat, și acum văzîndu-se înșelați în așteptările lor au fost siliți să ceară. De prisos să mai insistăm la acest punct, de vreme ce petiția din 28 martie arată mai lămurit, decît noi am fi în stare să expunem, duhul petiționarilor din minutul acela. Revoluționară ar fi fost mișcarea atunci, cînd ea ar fi fost pornită sau împotriva persoanei prințului, sau împotriva instituțiilor țării. Cuvintele rostite în adunarea din St. Petersburg, care neapărat minis-

27—c. 587

trul ce era de faţă a raportit stăpînului său, dovedesc că mişcarea nu era pornită împotriva Domnului.

Revoluţionari ar fi fost petiţionarii atunci cînd:

Ea nu era nici în potriva Reglementului, fiindcă, precum am zis, lucrul de căpetenie ce se cerea a fost păzirea Reglementului; revoluţionară ar fi fost mişcarea atunci cînd petiţionarii ar fi avut în gînd să schimbe duhul instituţiilor, care sînt aristocratice, care hărăzesc privilegiuri nobleţei, împilează însă partea neprivilegiată; revoluţionară mişcare ar fi fost atunci cînd în potriva glăsuirii Reglementului ar fi cerut o representaţie naţională, cînd s-ar fi cerut o Cameră, unde pe lîngă boeri, în mai mare parte să şeadă negustori şi locuitori săteni; revoluţionari ar fi fost petiţionarii, cînd ei ar fi cerut egalitatea în contribuţie, iar nu, precum Reglementul glăsueşte, o contribuţie numai pe capetele cele neavute, pe persoanele acele cari abia prin sudoarea frunţei lor se pot hrăni singure. Cînd s-ar fi cerut desfiinţarea boerescului, şi ţăranul să fie proprietar. Revoluţionari ar fi fost, în sfîrşit, petiţionarii, dacă ei ar fi cerut ca slujbele să fie ocupate numai de oameni cu merit, fără deosebire dacă meritul se află sub hainele galante [ale] unui magnat sau sub îmbrăcămintele modeste [ale] unui sătean sau negustor.

Iată ce mişcare Ocîrmuirea Moldovei, şi acei care sînt inspiraţi de duhul ei, ar fi trebuit să numească revoluţionară, dară nu o simplă petiţie ce era pornită numai de indignaţie, la care singure abusurile guvernului au dat originea, o petiţie care poartă caracterul nevinovăţiei şi al modestiei.

Politica machiavelică ce a urmat

După ce am descris acest atentat, care va necinsti Moldova, această crimă care va feşteli foile istoriei ţării, numeroasele grozăvii care familiei acestui singuratic Domn dau asemănare cu iscodirile acele infernale ale micilor tirani de veacul de mijloc, ce ne mai rămîne să adăogim decît numai politica machiavelică ce a urmat sîngeroasa dramă?

Intriga, acea armă obişnuită a mişeilor şi a slabilor, în toată vremea arma plăcută a Domnului, a fost cu destoinicie de dînsul întrebuinţată. El a avut marele meşteşug ca să încredinţeze pe oare-care clasă de oameni că ceasul a venit, ca ei să calce acea de pe urmă treaptă socială, şi să ocupe, zice el, locul *vechilor aristocraţi ai ţării.* Aceste fiinţe atît de simple, atît de nevinovate au fost prosteşte înduplecate de vicleşugul Domnului. Pute-o-ar cineva să prepue că în ţară, după Reglement, sînt boeri mari şi mici, o aristocraţie care întunecă ambiţia a acelor mai mici clase ale soţietăţii, şi fiinţe care vroesc să-şi aproprieze sudorile şi comorile poporului.

Noi vedem că chiar boierii acei vechi, pe care Domnul învinovăţeşte, că strălucita tinerime din ţară ridică glasul în potriva nelegiurilor, îi aduc aminte nobilele sentimente şi naţionalitatea, şi Domnul vroeşte numai decît să peardă pe acei care propovăduesc ţării întregi datoria şi cinstea sa.

Este nevoie să mai aducem aminte crimele Domnului împotriva Mitropolitului şi Arhiereilor, care se unise cu partida patriotică? Oare mai este nevoie să vorbim de publicaţiile acele mincinoase, făcute în jurnalu-

rile ofițiale ale Capitalei, ca să înegrească și să înjosească reputația persoanelor sfinte? Ori trebuie să vorbim de expedițiile lui Gr. Sturdza în ținutul Romanului cu hoții săi de arnăuți; și cruzimile întrebuințate de acest nou Neron împotriva tuturor nevinovaților locuitori din Săboani? Toți moldovenii, opriți prin amenințări, înșelați prin făgăduințe și slujbe, care se înjosesc pînă în atît ca să slujească pe tiranii țării lor, toți să gîndească la vrednica de jălit moștenire ce ei lasă copiilor lor în istoria țării, să gîndească ei la Europa, la vecinii lor cari, învinovățind infamia lor, se miră cu atît mai mult, cînd văd că Curțile, protectrice și suzerană, privesc cu ochii indiferenți toate aceste crime. În sfîrșit, vremea a sosit ca tot bunul patriot să se pătrundă de acest mare adevăr, că *Michalachi Sturdza cu înzoații săi fii* sînt nesuferiți în țară, și că este de datoria fiecărui cetățean să-i prigonească, să-i isgonească prin toate mijloacele cu putință.

„Vremea a sosit ..."

Eată judecata lumii. Amin.

■ A circulat sub formă de broșură, în iunie 1848, 12 p. Reprodusă în Theodor Codrescu, *Uricarul*, t. X, p. 1—7, 12 (—21) și *Anul 1848*, t. I, p. 467—479. Textul de față e luat după *Anul 1848*.

■ 1. În privința autorului, cf. Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu, Biobibliografie*, p. 37 (nr. 240). 2. Sarcini în muncă față de stat și reprezentanții săi. 3. Corvezi. 4. Cf. doc. 92, nota 1. 5. Urmează un rezumat și înșirarea celor 35 de puncte ale petiției-proclamație care se află în acest volum, doc. precedent.

„DOMNUL NU ERA SINGURUL VINOVAT"

95

PAVEL (PANAIOT) BALȘ CĂTRE ION GHICA

Dragul meu Ion, Forcești, 2/14 mai 1850

Am primit cele două scrisori ale dumitale, ca și rezumatul dumitale asupra ultimelor evenimente petrecute în Valahia. Cele întîmplate în Moldova au avut aceeași tendință, dar nu și aceeași origine. De aceea și este istoria Valahiei din ultimii treizeci de ani mai națională și mai populară decît a noastră. Ceea ce s-a petrecut în Moldova n-a fost altceva decît o răscoală, o nemulțumire împotriva persoanei domnitorului și nu împotriva guvernului, a principiilor și a legilor sale. De altfel masa nu înțelege niciodată că, într-un stat, răul nu provine numai de la conducătorul acestui stat, ci și de la persoanele care-l înconjură și de la legislația după care se conduce. Nu vreau să-l disculp pe fostul domnitor al Moldovei. Departe de mine asemenea gînd; sînt de acord cu toată lumea că era rău, dar nu era el singurul vinovat, deoarece el era de conivență cu guvernul lui, adică cu persoanele

Răul principal era legislația ...

care conduceau împreună cu el aparatul guvernamental, şi-apoi răul principal era legislaţia care ne dirijează. De aceea lumea a procedat greşit cînd s-a legat numai de persoana domnitorului. Aceasta dovedeşte slabul nostru patriotism şi slaba noastră capacitate.

Nemulţumirile împotriva administraţiei lui M. Sturdza

După cum ţi-am mai spus, la noi exista o nemulţumire personală, dacă pot spune aşa, împotriva şefului statului din cauza numeroaselor prevaricaţiuni comise, a imoralităţii slujbaşilor, a nedreptăţii care se săvîrşea în tribunale, a anarhiei care domnea în întreaga administraţie. Eram deja sătui de acest regim. De trei ani încoace, oamenii de bine se gîndeau serios la calamităţile prin care trecea ţara, în timp ce foştii slujbaşi ai lui Mihail Sturdza, care au comis şi ei pe vremea lor abuzuri grave, dar au uitat de ele, se retrăseseră într-un fel de opoziţie gălăgioasă, tăcînd de îndată ce li se ofereau posturi. Alegerile pentru ultima adunare, care au avut loc cu doi ani mai înainte, s-au desfăşurat într-un mod nemaiîntîlnit în istoria popoarelor constituţionale. Ele s-au făcut în faţa comisarilor guvernului şi după voinţa lor. Acolo unde se manifesta o cît de mică opoziţie, era trimisă forţa armată pentru a băga frica în oamenii cu mintea îngustă şi în persoanele fără resurse. Miniştrii şi-au împărţit districtele şi i-au corupt pe alegători cu ajutorul banilor şi al decretelor. Potrivit acestui sistem de alegeri, aleşii treceau la scrutinul adunării, care, la ordinul domnitorului, anula alegerile dacă ele nu-i erau pe plac. A fost o adevărată ostracizare şi unica adunare pînă-ntr-atît de servilă.

Alegerile samavolnice din 1846

Acest sistem al lui Mihail Sturdza, de care depindea de altfel salvarea sa, căci Rusia proclamase că singura cale legală era Adunarea Obştească, iritase spiritele în ţinuturi şi pe boiernaşi în aşa măsură, încît ar fi fost de ajuns o scînteie ca să izbucnească o manifestaţie.

Ecoul revoluţiei de la Paris

În asemenea împrejurări a izbucnit revoluţia de la Paris. Cînd s-a aflat despre aceasta la Iaşi, s-au făcut mii de presupuneri fără să se bănuie care va fi viitorul, dar majoritatea se gîndea că a venit momentul ca Mihail Sturdza să fie alungat, pentru că vedea în el toată pricina răului de care suferea ţara, şi aceasta din diferite motive. Unii o voiau pentru a-i lua locul, alţii pentru a-şi făuri o nouă carieră, iar alţii, cea mai mică parte, o voiau pentru a lichida şi a înlocui o stare de lucruri cu alta mai apropiată intereselor românilor. Fiecare dintre aceste partide se observa reciproc, se apropia de cealaltă şi voia să se exprime, dar nimeni nu îndrăznea să ia iniţiativa, deoarece nimeni nu era capabil nici să conceapă un plan, nici să dirijeze evenimentele, nici să prevadă consecinţele care puteau să rezulte din ele.

Misiunea lui Duhamel

Numai Rusia a înţeles această stare de lucruri şi faptul că o mişcare în Germania ar produce o revoluţie în Ungaria şi că astfel Principatele vor fi nevoite să acţioneze fără să vrea într-un sens oarecare, potrivit impulsului care le-ar veni din afară. Astfel opoziţia lui Hole în legătură cu Principatele înainte de revoluţia de la Viena a premers intervenţiei ei [Rusiei] şi a investigat opinia guvernelor europene. Văzînd că Europa nu zice nimic, nici chiar Turcia, Rusia a expediat pe generalul Duhamel pentru a sta pe lîngă domnitor, pentru a domoli pe boieri şi pentru a le face concesii dacă acestea

ar fi fost cerute, iar în ceea ce priveşte Moldova chiar pentru a-l alunga pe domnitor ; astfel nu s-a mai mers pe calea legală ; se acţiona conform necesităţii. Rusia nu voia ca în Principate să aibă loc vreo mişcare, ea voia ca ele să fie cu totul străine de emanciparea generală a Europei. Ea nu voia ca linia trasată de providenţă, începută la Paris, să-şi găsească ecou la gurile Dunării ; nu voia ca ea să parcurgă acest drum. Ea voia s-o oprească. Dar un lucru pe care providenţa îl destină popoarelor nu poate fi oprit.

Un singur om voia să provoace încurcături guvernului, deşi o făcea mai degrabă din zăpăceală decît din convingere, fără să se gîndească la consecinţe. Acest om era Constantin Moruzi. Pe cînd se afla la Iaşi, vorbea şi despre România aşa cum ştia el să vorbească. Domnitorul, ştiindu-l un spirit agitat, l-a poftit să se ducă la ţară. În drumul lui, el le-a dat tuturor întîlnire la Iaşi la 24 martie. La Bîrlad a dat de un om care voia să dobîndească faimă, dar nu ştia cum. Aşa se face că Epureanu a devenit companionul şi ajutorul său. Ajuns la ei, el l-a pus să strîngă cît mai multă lume pentru întîlnire. Dar de ce şi cum ? Nu ştiau nici ei nimic. El a venit, aşadar, la mine, deşi nu mă cunoştea, şi m-a poftit să mă duc mai întîi la Moruzi ca să mă înţeleg cu el. Aceasta nu pentru că ar fi avut cineva încredere în slabele mele mijloace, ci pentru că era de dorit să fie cît mai multă lume cu putinţă. Rolul lui Constantin Moruzi

Chiar în aceeaşi noapte m-am dus la Moruzi. Mi-a ieşit în întîmpinare cu un aer teatral, spunîndu-mi că Mihail Sturdza şi-a propus să-i sugrume pe toţi boierii, după cum a procedat domnul de Metternich în timpul vecerniilor galiţiene. I-am răspuns că putea s-o facă cu alţii, nu cu mine, şi astfel am situat clar conversaţia pe tărîmul lui. Atunci el mi-a mărturisit că a venit vremea să se facă ceva, fără să ştie ce ; în sfîrşit, mi-a spus că trebuie să-l mustrăm pe domnitor cu umilinţă, cerînd înlăturarea abuzurilor. I-am atras atenţia că orice cerere de acest fel şi în astfel de vremuri reclamă un sprijin fie moral, fie material. Că odată porniţi pe acest drum trebuie să se meargă pînă la capăt, adică să se stabilească un guvern provizoriu, să se pregătească unirea României, să i se creeze şi să i se garanteze o existenţă solidă pe viitor fără ca vreuna dintre puteri să i se poată opune. Unirea României

Acestea au fost observaţiile mele. El a subscris la ele şi mi-a spus că toată lumea la Iaşi era de acord, dar nu se stabilise o formulare precisă, şi ne-am despărţit pentru a ne revedea la 24.

Reîntors în capitală, am văzut cele trei partide[1], tineretul germanofil, care cerea suspendarea mişcării pînă la unirea Germaniei şi reconstituirea Poloniei ; bătrînii cereau aceeaşi suspendare şi nici un fel de mişcare, deoarece aceasta putea duce la consecinţe grave pentru ţară ; ultima partidă se lansase prea mult ca să mai poată da înapoi ; în consecinţă, ea voia să facă ceva, dar ce şi cum ? Nimeni nu ştia nimic. Şi fiindcă conducătorii acestei [a treia] partide erau găzduiţi la Hotelul Regensburg[2], el a devenit locul de întîlnire. Acolo se întrunea lumea şi discuta asupra măsurilor care trebuiau luate, fără să se hotărască nimic. Aceste reuniuni au devenit numeroase şi chiar celelalte partide veneau ca să vadă ce hotărîre se va lua. Guvernul, care n-avea experienţă în materie de mişcări revoluţionare, nu ştia ce să Cele trei grupări politice Reuniunile de la Hotel Petersburg

Atitudinea guvernului

facă. Aceste întruniri nu-i erau pe plac, dar voia să acţioneze cu blîndeţe, temîndu-se de numărul mare al participanţilor; de aceea el s-a hotărît să trimită pe ministrul de interne ca să-i întrebe ce vor. Aceşti domni au profitat de ocazie, au împodobit sala, au ridicat o tribună şi au numit un preşedinte. Guvernul le-a dat prilejul să conceapă un proiect. Proiectul se referea la întruniri în care să se discute îmbunătăţirile ce trebuiau aduse ţării, impunînd guvernului părerea sa. Modificîndu-se mai tîrziu, ar fi atras după sine consecinţa inevitabilă: răsturnarea guvernului. El a înţeles aceasta şi a hotărît ca, după ce ministrul va fi ascultat plîngerile, reuniunile să înceteze.

[Petiţia] şi intenţiile domnitorului

A doua zi ministrul s-a dus într-adevăr la întrunire, i-a întrebat care le sînt plîngerile; i s-a răspuns că într-o oră nu putea fi expusă starea jalnică în care se afla ţara, dar că vor numi o comisie şi că lucrările acestei comisii vor fi supuse ministrului, care le va prezenta domnitorului. A doua zi domnitorul a dat o dispoziţie Consiliului prin care reuniunile trebuiau să fie împrăştiate cu forţa armată. Doi miniştri s-au opus la aceasta şi şi-au dat demisia. În ziua următoare, lucrările comisiei s-au încheiat şi au fost prezentate domnitorului. Acesta le-a acceptat în parte, dar a făcut-o numai pentru a menţine o stare de nesiguranţă pînă seara, căci în aceeaşi seară el avea intenţia să împrăştie reuniunile, asumîndu-şi răspunderea pentru aceasta, deoarece miniştrii îl părăseau, şi chiar să pedepsească pe conducătorii acestei mişcări.

Părere şi ... realitate

Astfel s-au petrecut arestarea mai multor indivizi, tratamentul rău pe care l-au îndurat, trimiterea lor dincolo de Dunăre, emigrarea în Bucovina şi Valahia. Abia în ultima zi a înţeles domnitorul, şi aceasta în urma părerilor repetate ale consulului rus, că nu fusese vorba de fel de acele opoziţii gălăgioase şi spuse doar pe hîrtie, că ea ⟨opoziţia⟩ era ostilă guvernului, că ea procedase greşit, dar că dacă i s-ar fi dat mînă liberă ar fi răsturnat guvernul existent în cîteva zile, deoarece toată lumea, cuprinsă de febra revoluţionară şi de entuziasm, începuse să se încline în faţa acelui stat în stat pe care-l făcea consulul rus în acele împrejurări [!].[3] Şi dumneata, care spui că ai înţeles mişcarea, vei avea prilejul s-o constaţi în viitoarea scrisoare.

Adio,
Prietenul tău devotat, P. Balş

P. S. Te-am rugat să-mi trimiţi adresa ca să-ţi pot scrie direct, fără intermediar.

Textul francez

Mon cher Jean, Fortchesty, 1850 mai 2/14

J'ai reçu vos deux lettres, ainsi que votre aperçu sur les derniers événements de la Valachie. Ce qui s'est passé en Moldavie a eu la même tendance, mais non pas la même origine. Aussi l'histoire de la Valachie

depuis les trente dernières années est plus nationale et plus populaire que la nôtre. En Moldavie, il n'y a eu rien autre chose qu'une émeute, qu'un mécontentement contre la personne du hospodar et non contre le gouvernement, ses principes et ses lois. Du reste la masse ne comprend jamais que le mal, dans un Etat, ne dérive pas seulement du chef de cet Etat, mais aussi bien des personnes qui l'entourent et de la législation qui le guide. Je ne veux pas disculper l'ex-hospodar de Moldavie. Bien loin de là; j'en conviens avec tout le monde qu'il était mauvais, mais il n'était pas le seul coupable, il était de conivence avec son gouvernement, c'est-à-dire avec les personnes qui dirigeaient avec lui la machine gouvernementale; et puis le mal principal était la législation qui nous gouverne. Aussi on a eu tort de s'attacher seulement à la personne du hospodar. Cela prouve notre peu de patriotisme et notre peu de capacité.

Ainsi comme je vous le dis, chez nous c'était un mécontentement personnel, si je puis m'exprimer ainsi, contre le chef de l'État à cause des prévarications nombreuses qu'on commettait, à cause de l'immoralité des employés, à cause de l'injustice qui se commettait dans les tribunaux, à cause de l'anarchie qui régnait dans toute l'administration. On était las déjà de ce règne. Depuis trois ans les gens de bien pensaient sérieusement aux calamités du pays; et les anciens employés de Michel Stourdza, qui cependant de leur temps avaient commis des abus énormes, mais qui les avaient oubliés, s'étaient retirés dans une espèce d'opposition criarde qui les font taire, aussitôt qu'on leur offre des places. Les élections pour la dernière assemblée eurent lieu deux années d'avance, d'une manière qu'on n'en voit d'exemple dans l'histoire des peuples constitutionnels. Les élections se sont faites par devant des commissaires du gouvernement et sur leur volonté. Là où une petite opposition se manifestait, on envoyait la force armée pour effrayer les esprits étroits et les personnes sans ressources. Les ministres s'étaient partagés les districts et corrompaient les électeurs moyennant de l'argent et des décrets. Après ce système d'élection, les élus passaient au scrutin de l'assemblée qui annulait les élections, sur l'ordre du hospodar si elles ne lui plaisaient pas; c'était un véritable ostracisme et l'unique assemblée servile à ce point.

Ce. système de Michel Stourdza duquel du reste dépendait son salut — car la Russie avait proclamé que la seule voie légale était l'assemblée générale — avait irrité les esprits dans les districts et les petits boyards au point qu'une étincelle suffisait pour qu'une manifestation se déclara.

C'est dans de pareilles circonstances qu'est survenue la Révolution de Paris. Lorsqu'on l'a apprise à Jassy, on faisait mille conjectures sans deviner l'avenir, mais la plupart pensait au moment de renvoyer Michel Stourdza, dans lequel on voyait tout le mal du pays et cela dans des buts si différents. Les uns pour se substituer à sa place, les autres pour s'ouvrir de nouvelles carrières, d'autres enfin et la minime partie voulait le renvoyer et substituer un état de choses plus approprié aux intérêts des Roumains. Chacun de ces partis se regardaient mutuellement, se rapprochaient et vou-

laient s'exprimer, mais personne n'osait prendre l'initiative, car personne n'était capable ni de concevoir un plan, ni de guider les événements, ni les conséquences qui pouvaient en résulter.

La Russie seule avait compris cet état de choses, et qu'un mouvement en Allemagne produirait une révolution en Hongrie et que par là les Principautés seront forcées d'agir involontairement dans un sens quelconque, selon l'impulsion qui leur viendrait du dehors. Ainsi l'opposition de Hole relativement aux Principautés, avant la révolution de Vienne, c'était l'avant-coureur de son intervention et le scrutateur de l'opinion des cabinets européens. Voyant que l'Europe n'en dit rien, pas même la Turquie, elle avait expédié en même temps le général Duhamel pour conseiller les hospodars, apaiser les boyards, leur faire des concessions si on les demandait et méme pour la Moldavie renvoyer le Prince. Alors la voie légale était mise de côté. On agissait par nécessité. La Russie ne voulait aucun mouvement dans les principautés, elle voulait qu'elles soient tout à fait étrangères à l'emancipation générale de l'Europe. Elle ne voulait pas que la ligne tracée par la providence, commencée à Paris, retentit aux embouchures du Danube, fit ce trajet. Elle voulait l'arrêter. Mais on n'arrête pas ce que la providence destine aux peuples.

Un seul homme, plutôt par étourderie que par conviction, voulait emmener des embarras au gouvernement sans penser aux conséquences. Cet homme c'était Constantin Mourouzzi. Etant à Jassy il causait aussi sur la Romanie à sa manière. L'hospodar, connaissant son esprit remuant, l'engagea d'aller à la campagne. Sur son passage il engagea tout le monde au rendez-vous à Jassy pour le 24 mars ; il trouve à Barlad un homme courant après une renommée sans savoir comment l'acquérir. Epouriano devint donc son compagnon et son aide. Arrivé chez eux, il le met en mouvement pour engager le plus de monde possible au rendez-vous. Mais pourquoi et comment ? Ils n'en savent eux-mêmes rien. Il vient donc chez moi sans me connaître, m'engage d'y aller d'abord chez Mourouzzi pour m'entendre avec lui. Ce n'est pas qu'on avait confiance dans mes faibles moyens, mais on voulait avoir le plus de monde possible.

J'y vais la nuit même chez Mourouzzi. Il vint à ma rencontre d'un air théâtral en me disant que Michel Stourdza se propose d'égorger tous les boyards, à l'exemple des vêpres galiciennes de Monsieur de Metternich. Je lui répondis qu'il pouvait le faire à d'autres, mais pas à moi, et de cette manière j'avais posé la conversation nettement sur son terrain. Il m'avoua donc qu'il était temps de faire quelque chose, sans savoir quoi ; enfin il me dit que c'était de nous adresser par d'humbles remontrances au hospodar en demandant le redressement des abus. Je lui fis observer que toute demande dans ce genre et dans des temps pareils exige un appui soit moral, soit matériel. Qu'une fois lancé dans cette carrière, il faut aller jusqu'aux derniers retranchements, c'est-à-dire jusqu'à établir un gouvernement provisoire, préparer l'union de la Romanie, la faire et lui garantir

une existence solide pour l'avenir, sans qu'aucune des puissances puissent la contrecarrer.

Telles furent mes observations. Il en convint ; il me dit que tout le monde à Jassy était d'accord, mais n'était entendu un point arrêté et nous nous séparâmes pour nous revoir le 24.

Une fois dans la Capitale je vis trois parties [1]. La jeunesse allemande demandant la suspension du mouvement jusqu'à l'union de l'Allemagne et la reconstruction de la Pologne. La vieillesse, la même suspension et point de mouvement, car il pouvait emmener de mauvaises conséquences pour le pays. La dernière partie s'était trop lancée pour reculer ; par conséquent elle voulait faire quelque chose, mais quoi et comment ? Personne n'en savait rien. Comme les chefs de ce parti s'étaient logés à l'hôtel Regensbourg [2], il devint donc le rendez-vous. Là on se réunissait et on discutait sur les mesures qu'on devait prendre, sans rien arrêter. Ces réunions devinrent nombreuses et même les autres partis venaient voir quelle décision prendrait-on ? Le gouvernement inexpérimenté dans les mouvements révolutionnaires ne savait quel parti prendre. Ces réunions ne lui plaisait pas, mais il voulait agir avec bonté, craignant le grand nombre ; il décide donc d'envoyer le ministre de l'intérieur pour leur demander ce qu'ils veulent. Ces messieurs profitèrent de cette occasion, parèrent la salle, firent une tribune et nommèrent un président. Le gouvernement leur donna l'occasion de concevoir un projet. Ce projet c'était des réunions où l'on discuterait les améliorations du pays en imposant son opinion au gouvernement. Ce projet plus tard se serait modifié et aurait amené les conséquences inévitables, le renversement du gouvernement. Il avait compris ceci et il décida qu'une fois que le ministre aurait entendu les plaintes, les réunions cessassent.

Effectivement le lendemain le ministre se rendit à la réunion, leur demanda leurs griefs. Ils répondirent qu'en une heure on ne pouvait exposer le triste état du pays, mais qu'ils nommeraient une commission et que le travail de cette commission sera soumis au ministre pour le présenter au Prince. Le lendemain le Prince donna un office au conseil par lequel les réunions devaient être dispersées par la force armée. Deux ministres s'y opposèrent et donnèrent leur démission. Le jour suivant le travail de la commission fut achevé, présenté au Prince. Celui-ci l'accepta en partie, mais ce n'était maintenir une incertitude jusqu'au soir, car le soir même il avait l'intention de disperser les réunions, prenant sur lui la responsabilité, puisque les ministres l'abandonnaient, et châtier même les chefs de ce mouvement.

Ainsi eut lieu l'arrestation de plusieurs individus, le mauvais traitement qu'ils subirent ; leur envoi au delà du Danube, l'émigration en Bucovine et en Valachie. Ce n'est que le dernier jour que le Prince comprit, et sur les avis réitérés du consul russe, que ce n'était nullement de ces oppositions criardes et sur papiers, qu'elle [sic] en voulait au gouvernement, qu'elle s'était mal prise, mais que si on la laissait faire, elle renverserait le gouver-

nement existant dans quelques jours, car tout le monde, atteint de la fièvre révolutionnaire et de l'enthousiasme, avait commencé déjà s'incliner devant cet État dans l'État que faisait le consul russe dans ces circonstances [!].[3] Et vous qui dites avoir compris le mouvement, le prochain courrier vous le dira.

Adieu
votre dévoué ami, P. Balch

P.S. Je vous ai prié de m'envoyer votre adresse pour que je puisse vous écrire directement et sans intermédiaire.

■ Originalul, în limba franceză, B.A.R., S 12(23)/DCVIII.

■ 1. În textul autograf, care are destule greşeli de formulare, *partie*, *parties* e luat în înţelesul românescului *partidă*, *partide*. 2. După numele proprietarului Hotelului Petersburg, Conrad Regensburg. 3. Frază şi punctuaţie confuze.

ÎN DRUM SPRE EXIL. ÎNCERCAREA DE EVADARE LA GALAŢI ŞI BRĂILA

96

VICE-CONSULUL BRITANIC, V. LLOYD, DE LA BRĂILA, CĂTRE R. G. COLQUHOUN, CONSULUL GENERAL DE LA BUCUREŞTI

No. 6

Domnule, Brăila, aprilie 18, 1848

La Vice-Consulatul britanic de la Brăila

Sîmbăta trecută 15 a lunei curente, seara pe la 7, şase persoane numite: principele Alexandru Moruzi, Alex. Cuza, Vasile Cantacuzino, Manolache Epureanu, Lascăr Rosetti, Zaharia Moldovanu, boieri şi fii de boieri din Moldova, au pătruns în fugă în casa mea, rugîndu-mă insistent să le acord azil temporar şi protecţie, întrucît erau urmăriţi de soldaţi din Valahia şi cerîndu-mi să depun toate eforturile pentru a acorda protecţie altor 7 prieteni de ai lor, care nu se aflau departe şi care neştiind cum să găsească Vice-Consulatul puteau fi prinşi.

Se pare că aceste persoane fiind surghiunite din Iaşi de principele Sturdza au fost trimise ca infractori arestaţi la Galaţi spre a fi predaţi autorităţilor turce de la Măcin. Fiind îmbarcaţi în două bărci, însoţiţi de colonelul Mişcenco, un rus, comandant al garnizoanei Galaţi, cu cîţiva soldaţi şi de asemenea de alte două bărci cu soldaţi de pază, vîntul şi curentul apei fiind foarte puternice şi contrarii, au ajuns tîrziu după amiază abia la gura canalului Măcin; cele două bărci cu soldaţi, rămînînd în urmă, ei au fost siliţi să debarce la Brăila; cei 13 profitînd de împreju-

rare au fugit de îndată și pe cît înțeleg toți ar fi ajuns la Vice-Consulat dacă ar fi cunoscut drumul și locurile.

Chiar în acea seară mi s-au făcut frecvente cereri personale să predau pe acești oameni, dar considerînd că datoria mea era să le ofer azilul care-l ceruseră, le-am comunicat că puteau rămîne liniștiți la Vice-Consulat, cel puțin deocamdată. Și în aceeași noapte ei au scris consulului austriac la Galați, d. Huber, pentru pașapoarte. D. Huber le-a trimis ziua următoare prin unul din propriii săi funcționari pe bordul vasului(-pilot) care avea să-i transporte. Totuși guvernatorul orașului a refuzat să le vizeze pașapoartele, luînd toate măsurile pentru a împiedica fuga lor. El mi-a cerut de asemenea să-i predau. Conformîndu-mă instrucțiunilor conținute în scrisoarea dumneavoastră No. 7 din 17 a acestei luni, eu voi raporta afacerea, dacă am timp, la Constantinopol. D. Huber, consulul austriac, a venit aici în persoană, pentru a încerca să convingă autoritățile locale să-i lase să plece, dar nu a reușit. Iar d. Kotzebue, consulul general rus, care s-a oprit aici în drumul său de la Iași la București, a avut o lungă întrevedere cu ei în casa mea, luni, în care, după cîte am înțeles, a încercat să-i convingă să se predea, d. Cola, consulul rus la Galați, fiind împreună cu dl. Kotzebue. În aceeași zi, primind asigurări din mai multe părți că nici o piedică reală nu se va pune la plecarea lor dacă ei ar încerca să fugă, că, dimpotrivă, li se va facilita plecarea, ordinele fiind date numai de formă, ei au hotărît să facă încercarea, și în aceiași seară unul din ei, și anume d. Alexandru Cuza, a reușit să se refugieze pe bordul unui vas englez din port, ceilalți intenționînd să-l urmeze dacă nu avea să se dea nici o alarmă. Alarma a fost totuși imediat dată, sentinelele au fost dublate și toate măsurile luate pentru a împiedica fuga celorlalți, care au hotărît să aștepte cu permisiunea mea rezultatul raportului meu către Ambasada Majestății Sale sau cererea lor către dumneavoastră și către agentul austriac supleant, d. Schweiger; cererea lor scrisă către d. Kotzebue fiind fără rezultat. De la evadarea d-lui Cuza, măsuri extraordinare de securitate fiind luate de armată, poliție și carantină, li s-au făcut frecvente propuneri particulare de evadare, arătîndu-li-se că nu existau numai simple speranțe, ci certitudine de reușită dacă ei ar încerca; dar, considerînd că toate aceste propuneri erau tot atîtea curse, ei refuză acum să încerce; eu sînt sigur că se dă cea mai mare importanță capturării lor.

Întrevederea cu consulul rus Kotzebue

Ieri am primit comunicarea aici inclusă de la Administrație[1].

Țin să adaug că singura dorință a acestor oameni este să părăsească Principatele și să meargă în Austria; că eu nu știu măcar de ce sînt acuzați; că tot ce știu asupra celor întîmplate la Iași, știu de la ei; că d. vice-consul Cunningham intenționa să-i însoțească pe toți la Măcin, dar a fost împiedicat să o facă din pricina debarcării neprevăzute și fuga a 6 din ei la Brăila; că ceilalți 7 fiind recapturați și trecuți dincolo, d. Cunningham s-a dus acolo ziua următoare și s-a întors, cred, azi dimineață; cel puțin l-am văzut o clipă la carantină și mi-a spus că va trebui să plece cu vaporul de Constantinopol, care tocmai sosise la Galați; celelalte șapte persoane ale

căror nume sînt : Răducanu Rosetti, Dimitrie Rosetti (amîndoi frați ai lui Lascăr Rosetti — aici la mine —), Ion Cuza (văr al lui Alexandru Cuza), Sandu Miclescu, Nicu Catargi, Dimitrie Filipescu și Grigore Romalo, se află încă la Măcin.

Am onoarea ...

V. Lloyd

Textul englez

No. 6

Sir, Ibraila, April 19th 1848

On Saturday evening last the 15th instant about 7 o'clock six individuals named Prince Alexander Morousi, Alex. Kousa, Basile Cantacuzène, Manuel Jeporano, Lascar Rosetti, and Zacharia Moldovanu, Boiars and sons of Boiars of Moldavia, rushed into my house, earnestly entreating for a temporary asylum and protection, as they were pursued by the Wallachian soldiers, and requesting me to afford protection to 7 of their companions who were not far off, and who not knowing where to find the Vice-Consulate, would probably be taken.

It appears that these persons having been banished from Iassy by Prince Stourdza, were sent as criminal prisoners to Galatz to be delivered over to the Turkish Authorities at Matchin, that having been put in two boats, accompanied by Colonel Mistchinko, a Russian, and Commandant of the Garrison of Galatz with some soldiers, and also by two other boats with soldiers as guards, the wind and current being both exceedingly strong and contrary, it was late in the afternoon, before they could arrive even at the mouth of the Matchin branch of the river, and the two boats with soldiers having remained behind, they were obliged to land at Ibraila, and the 13 profiting by the occasion immediately escaped, and would I understand, all have come to the Vice-Consulate had they been acquainted with the road and the localities.

The same evening I had frequent personal applications to deliver up these people, but considering it my duty to give them the asylum they required, I informed them that they might remain quietly in the Vice-Consulate, at least for the present. And the same night they wrote to the Austrian Consul at Galatz, Mr Huber, for passports. Mr Huber sent over next day by one his own employes on board the pratique steamer — which was to convey them. The Governor of the town however refused to visa their passports and took every precaution to prevent their escaping. He has also since required me to deliver them up. In compliance however with the instructions contained in your letter of the 17th instant Nr. 7 I shall, if I have time, report the matter to Constantinople. Mr Huber, the Austrian Consul himself came over here to endeavour to prevail upon the local

authorities here to allow them to go, but without success. And Mr Kotzebue the Russian Consul General arriving here on his way from Iassy to Bucarest, had a long conference with them in my house on Monday, in which I understand he endeavoured to persuade them to give themselves up, Mr Cola, the Russian Consul at Galatz being with Mr Kotzebue. The same day having received assurance from several quarters that no real obstacle would be opposed to their departure if they attempted to escape; that on the contrary, facilities would be given them, the orders that had been given being mere formalities, they determined on making the attempt, and the same evening one of their number, viz. Mr Alexander Kouza effected his escape on board an English vessel in the harbour, the others intending to follow him if no alarm was raised. The alarm however was immediately given, and the sentries doubled, and every precaution taken to prevent the escape of the rest, who have determined to wait, with my permission, the result of my report to H. M's Embassy, or their application to yourself, and to the Austrian acting agent, Mr Schveiger; their written application to Mr Kotzebue having been without result. Since the escape of Mr Kouza, and the extraordinary measures of precaution that have been taken by the military, the Police and the Quarantine, frequent propositions have been privately made to them to escape, not hopes, but certainty of success being held out to them if they would but make the attempt, but considering these propositions as so many traps, they refuse to attempt it at present and I feel certain the greatest importance is attached to their capture.

Yesterday I received the enclosed from the Administration [1].

I beg to add that the only desire of these people is to leave the Principalities and go to Austria; that I do not know of what these people are accused even, and that all I know of what has occurred at Iassy is from themselves; that Mr Vice-Consul Cunningham intended to accompany the whole of these persons to Matchin, but was prevented by the unexpected landing and escape of 6 of them at Ibraïla; that the other 7 having been recaptured and taken over the next day, Mr Cunningham went on the following day and returned I believe this morning; at least I saw him for an instant in the quarantine, and he said he should go with the Constantinople Steamer, which has just arrived to Galatz; the other 7 persons whose names are Radoucan Rosetti, Demitri Rosetti, (both brothers of Lascar Rosetti here), Jean Kousa (cousin of Alexander Kousa), Sando Miclesco, Nico Cathardgi, Dimitri Philippesco and Gregoire Romalo, are still at Matchin.

I have the honor to be etc.

V. Lloyd

■ P.R.O., F.O. 78/742, f. 51–53; Arh. St. Buc., Microfilme Anglia, rola 19;

■ 1. Adresa no. 1 302 a Administraţiei Brăila, ss. Colonel Iacobson, către vice-consulul englez Lloyd, 6/18 aprilie 1848. O copie în l. franceză, *ibid.*, f. 54. Tot aici şi scrisoarea lui Alex. Moruzi, R. Rosetti, Em. Costachi-Epureanu, Vasile Cantacuzino, Zah. Moldovanu către Colquhoun, 7/19 aprilie 1848, f. 55–56.

ECOURI ÎN PRESA STRĂINĂ

97

REVOLUŢIA EUROPEANĂ. EVENIMENTE DIN ROMÂNIA (MOLDOVA)

În rîndul popoarelor luptînd pentru libertate

Revoluţia franceză dă, pe zi ce trece, noi roade în Europa. Principiul libertăţii păşeşte înainte şi nimic nu-l va mai putea opri. România (Moldova) s-a situat şi ea, printr-o energică şi unanimă demonstraţie, în rîndul popoarelor care au înţeles aceste noi destine ale lumii.

Tineretul crescut în Franţa, ca şi cel care n-a părăsit ţara, boierii şi poporul s-au unit într-un acelaşi simţămînt. Dragostea de libertate, duşmănia faţă de elementul despotic reprezentat prin influenţa Rusiei, o simpatie inteligentă pentru integritatea şi independenţa Imperiului otoman au stîrnit o frumoasă mişcare pe care o relatăm mai departe, la rubrica Revoluţia europeană. *Este încă o lecţie dată domnitorilor care abuzează de autoritatea lor. Speranţă şi curaj! toţi membrii marii familii îşi fac datoria; vremea dezrobirii tuturor popoarelor a sosit.*

Înrîurirea marilor evenimente care s-au petrecut în Franţa, după ce a zguduit Germania, a ajuns să se facă simţită pînă pe malurile Dunării. Tremurînd pentru o putere pe care nu o datora decît unui hatîr, ştiind că nu se putea bizui pe simpatia unui popor ale cărui scumpe interese şi nobile sentimente le-a lezat adeseori, domnitorul Moldovei a voit să încredinţeze grija pentru siguranţa sa personală unei gărzi formate din străini. Au fost, aşa dar, strînşi laolaltă toţi vagabonzii, bulgari, albanezi, sîrbi, izgoniţi în mod ruşinos din ţara lor pentru crime, au fost echipaţi, hrăniţi şi plătiţi cu bani publici. Această măsură a produs un efect diametral opus celui aşteptat, efect pe care pînă şi înţelepciunea cea mai de rînd ar fi trebuit să-l prevadă. Onoarea naţională a reacţionat la această ofensă; toţi cetăţenii s-au neliniştit, considerîndu-şi drepturile ameninţate. Pretutindeni, fără deosebire de clasă, ei se adună şi se consultă. Această agitaţie îl sperie pe domnitor, care vrea să dea ordin ca adunările să fie împrăştiate prin forţa armată, dar nu poate găsi un ministru să-i contrasemneze ordinul; toţi dau înapoi în faţa gravităţii unei asemenea măsuri. Încurajată de această aprobare tacită, exaltarea mulţimii creşte; întreaga capitală alcătuieşte un singur partid. Atunci domnitorul se hotărăşte să trimită pe lîngă cetăţeni pe unul din miniştrii săi, însărcinîndu-l să strîngă reclamaţiile lor. Este aleasă imediat o comisie formată din şaptesprezece cetăţeni; ea redactează o petiţie constînd din treizeci şi cinci de articole împotriva abuzurilor actualului regim. Iată cele mai importante dintre aceste cereri: ele pot să dea o idee despre tot ceea ce este de făcut în această ţară, pentru libertate şi dreptate.

Întreaga capitală — un singur partid ...

Cereri pentru libertate şi dreptate:

1° Egalitatea cetăţenilor în faţa legii; să nu mai existe condamnări arbitrare şi numai tribunalele să fie îndreptăţite a da sentinţe;

2° Desfiinţarea tuturor pedepselor corporale care umilesc pe soldat;

3° Reforma şi o răspîndire liberală [în tot poporul] a instrucţiunii publice;

4° Desfiinţarea tuturor corvezilor impuse de cîrmuire;

5° Şedinţele tribunalelor şi ale Obşteştii Adunări să fie publice;

6° Responsabilitatea miniştrilor şi a tuturor funcţionarilor publici;

7° Incompatibilitatea funcţiilor de deputat cu *orice* altă funcţie publică salarizată;

8° Anularea tuturor alegerilor în care guvernul va fi exercitat o influenţă corupătoare şi, în consecinţă, dizolvarea imediată a prezentei Adunări Obşteşti;

9° Desfiinţarea cenzurii în toate chestiunile care privesc treburile interne ale ţării;

10° Dizolvarea imediată a gărzii străine a domnitorului şi formarea grabnică a unei gărzi naţionale, alcătuită atît din indigeni [români], cît şi din străini proprietari în ţară.

O zi întreagă, din toate colţurile oraşului, de la ţară, şi chiar din judeţe, o mulţime de delegaţi au venit să aducă Comisiei adeziunea celor pe care-i reprezentau şi să acopere această petiţie cu semnături.

Mulţimea delegaţilor veniţi ...

Să sperăm că o manifestare atît de calmă, atît de solemnă şi atît de unanimă a spiritului public îl va lămuri pe domnitor asupra adevăratelor sale interese. El va trage folos din exemplul cumplit pe care i l-a dat în Franţa cel pe care l-a luat drept model, şi dacă dragostea pentru ţara sa n-a pierit cu totul din sufletul lui din pricina unor preocupări egoiste, el va contribui, cu ajutorul unor generoase concesii, la emanciparea paşnică a populaţiilor dunărene.

Este o operă sublimă şi demnă să ispitească un suflet mare, aceea de a lucra pentru un popor care a dat de curînd într-o măsură atît de nobilă dovada forţei, generozităţii şi inteligenţei sale la propăşirea unor nemuritoare principii ale viitorului: Libertate, egalitate, fraternitate.

Textul francez

RÉVOLUTION EUROPÉENNE.
ÉVÉNEMENTS DE LA ROMANIE (MOLDAVIE)

„La Révolution française porte chaque jour de nouveaux fruits en Europe. Le principe de liberté est en marche, et rien ne pourra désormais l'arrêter. La Romanie (Moldavie) vient de se placer par une énergique et unanime démonstration au rang des peuples qui ont compris les nouvelles destinées du monde.

La jeunesse élevée en France, aussi bien que celle qui n'avait pas quitté le pays, les boyards et le peuple, se sont unis dans un même sentiment.

L'amour de la liberté, l'antagonisme contre l'élément despotique représenté par l'influence de la Russie, une intelligente sympathie par l'intégrité et l'indépendance de l'Empire ottoman, ont fait éclater le beau mouvement que nous rapportons plus loin sous la rubrique Révolution européènne. *C'est une leçon de plus pour les princes qui abusent de leur autorité. Espoir et courage ! tous les membres de la grande famille font leur devoir ; les temps de l'affranchissement général des peuples sont arrivés.*

L'influence des grands événements qui se sont accomplis en France, après avoir ébranlé l'Allemagne, viennent de se faire sentir jusque sur les bords du Danube. Tremblant pour un pouvoir qu'il ne devait qu'à la faveur, sachant qu'il ne pouvait compter sur la sympathie d'un peuple dont il a souvent blessé les intérêts les plus chers et les sentiments les plus nobles, le prince de Moldavie avait voulu confier le soin de sa sûreté personnelle à une garde du corps composée d'étrangers. On réunit donc tous les vagabonds, Bulgares, Albanais, Serviens honteusement chassés de leurs pays pour leurs crimes, on les équipa, on les nourrit, on les solda avec les deniers publics. Cette mesure produisit un effet diamétralement opposé à celui qu'on en attendait, effet que la sagesse la plus vulgaire aurait dû prévoir. L'honneur national s'émut de cette insulte ; tous les citoyens s'inquiétèrent pour leurs droits menacés. Partout, sans distinction de classe, ils se rassemblent et se consultent. Cette agitation effraie le prince qui veut donner l'ordre de dissiper les attroupements par la force armée, mais il ne peut trouver un ministre pour contresigner son ordonnance ; tous reculent devant la gravité d'une pareille mesure. Encouragée par cette approbation tacite, l'exaltation de la foule s'en accroît ; toute la capitale ne forme plus qu'un parti. Alors, le prince se décide à envoyer auprès des citoyens un de ses ministres chargé de recueillir leurs réclamations. Une commission de dix-sept citoyens est aussitôt élue ; elle rédige une réclamation composée de trente-cinq articles contre les abus du régime présent. Voici les plus importantes de ces demandes ; elles peuvent donner une idée de tout ce qu'il y a à faire dans ce pays pour la liberté et la justice.

1. Egalité des citoyens devant la loi ; plus de condamnations arbitraires ; que les tribunaux seuls soient appelés à porter des jugements ;

2. Abolition de toutes les peines corporelles qui dégradent le soldat ;

3. Réforme et diffusion libérale de l'instruction publique ;

4. Abolition de toutes les corvées de gouvernement ;

5. Publicité des séances des tribunaux et de l'Assemblée générale.

6. Responsabilité des ministres et de tous les fonctionnaires publics ;

7. Incompatibilité des fonctions de député avec *toute* autre fonction publique salariée ;

8. Annulation de toutes les élections dans lesquelles le gouvernement aura exercé une influence corruptrice, et, par conséquent, dissolution immédiate de la présente assemblée générale.

9. Abolition de la censure pour tout ce qui concerne les affaires intérieures du pays ;

10. Dissolution immédiate de la garde étrangère du prince, et formation immédiate d'une garde nationale, compossée de tous les indigènes et des étrangers propriétaires dans le pays.

Pendant tout un jour de tous les points de la ville, de la campagne, des départements même, une foule de délégués vinrent apporter à la commission l'adhésion de ceux qu'ils représentaient, et couvrir cette pétition de signatures.

Espérons qu'une manifestation aussi calme, aussi solennelle, aussi unanime de l'esprit public, éclairera le prince sur ses véritables intérêts. Il mettra à profit l'exemple terrible que vient de lui fournir en France celui qu'il avait pris pour modèle, et si tout amour pour son pays n'a pas été étouffé dans son cœur par des préoccupations égoïstes, il concourra, à l'aide de généreuses concessions, à l'émancipation pacifique des populations danubiennes.

C'est une œuvre sublime et digne de tenter une grande âme que celle de travailler pour un peuple qui vient de donner une si noble mesure de sa force, de sa générosité, de son intelligence à l'avènement des immortels principes de l'avenir : *Liberté, égalité, fraternité.*

■ „Démocratie pacifique" (Paris), année 17e, Dimanche, 30 Avril 1848, p. 2, col. I, și p. 3, col. III.

„FRAȚILOR ROMÂNI DIN TOATĂ ROMÂNIA!"

98

V. ALECSANDRI, PROTESTAȚIE ÎN NUMELE MOLDOVEI, A OMENIREI ȘI A LUI DUMNEZEU !

Împotriva sistemului barbar și corupător al domnitorului Mihail Sturdza

Fraților români din toată România ! Vă chem să fiți martori la nelegiuirile guvernului Prințului Moldovei, Michail Sturdza, carele de patrusprezece ani s-a arătat prin toate faptele sale dușmanul cel mai aprig al nației noastre ! Veniți cu toți să protestăm în fața lumii în protiva sistemului varvar și corumpător, ce a întrebuințat pînă acum acest Domnitor pornit de patimi spre a ține Moldova în lanțuri și în întunecime ! Veniți cu toții să protestăm în numele patriei, al omenirii și al lui Dumnezeu, în protiva tiraniei machiavelice, a acestui om care nu respectează nici patria, nici omenire, nici Dumnezeu !

De 14 ani Michail Sturdza, stăpînit de nesațiul iubirii de argint, se slujește de măsurile cele mai arbitrare și de chipurile cele mai nerușinate, pentru de a-și îndestula patima răpirii ; dar spre nenorocirea țării, acea patimă este neîndestulată, căci ea nu are hotare.

De 14 ani, Michail Sturdza, înarmat cu otrava corumperii, stinge simțirile de omenire și de cinste din inimile supușilor săi, degradează caracterul nației, îl comprometează în ochii Europei și îi dă o direcție care îl duce pe calea peirii.

De 14 ani, Michail Sturdza răstălmăceşte şi calcă cuprinsul Reglementului Organic în interesul său particular. El vinde rangurile boereşti; vinde posturile Statului de la cele mai mici pînă la cele mai înalte; vinde scaunele clerului; vinde hotărîrile judecătoreşti; vinde măsurile administrative; vinde cinstea, vinde cugetul oamenilor; vinde drepturile patriei noastre! El vinde orice se poate vinde sau nu, şi adună aur peste aur, milioane peste milioane, pe care le scoate afară din ţeară, pentru ca să o sărăcească încă mai mult!

De cînd s-a suit pe tron, Michail Sturdza a luat Moldova în arendă, şi aşa de straşnic a stors-o în mînile sale *părinteşti*, că din venitul de 12 000 galbeni ce avea la anul 1834, el a isbutit a avé în ziua de astăzi, 1848, un venit de mai mult de 200 000 galbeni.

De cînd a apucat sceptrul în mînă, Michail Sturdza, nemulţumindu-se numai cu înmulţirea averilor sale din averea ţării, a ţintit necontenit la dărîmarea naţiei noastre. Pe toţi oamenii cu iubire de dreptate i-a depărtat din slujbele Statului, sau, deşi a încredinţat posturi la unii din ei, a căutat să-i comprometeze în ochii obştei, pentru ca nici un moldovan să nu rămîie nepătat şi pentru ca toţi să fie instrumenturi oarbe ale patimilor sale. Pe toţi bunii patrioţi ce s-au împotrivit sistemului său de corumpere, i-a prigonit şi-i prigoneşte încă cu o duşmănie neîmpăcată. Pe mulţi răi, huliţi de opinia publică, i-a adunat pe lîngă tronul său şi le-a înlesnit mijloace de prădăciuni fără margini. Pe ţărani i-a adus în cea mai crudă şi mai jalnică stare prin asupriri nesfîrşite şi la cel mai de pe urmă grad de ticăloşie, prin biruri grele şi rău împărţite. Toate mijloacele de propăşire a neamului românesc din Moldova le-a nimicit, şcoalele le-a lăsat în neîngrijire; Academia din Iaşi a desfiinţat-o pe jumătate; lanţuri tiparului a pus; foile publice cele mai bune le-a închis; întreprinderile de îmbunătăţiri publice le-a oprit! Şi toate aceste fapte nelegiuite le-a desăvîrşit prin porunci arbitrare şi împotrivitoare, atît obiceiurilor şi pravilelor pămîntului, cît şi cuprinsului Reglementului!

Fraţilor, în mijlocul atîtor nenorociri, în sînul atîtor rele, ţeara noastră geme cu durere, ţeara împinsă pe calea peirii de *părinteasca* mînă a domnului se sbuciumă în agonie, cînd deodată soarele libertăţii, ce s-a ridicat asupra Europei, a aruncat o rază şi în părţile noastre.

„Nevoia de o grabnică vindecare"

La acea lumină mîntuitoare, toate clasele societăţii s-au trezit ca dintr-un somn adînc şi dureros şi, văzînd rănile de care erau acoperite, au simţit într-o unire nevoia de o grabnică vindecare. Oamenii, cari sînt în stare de a-şi scăpa patria de sub asuprire, au început a-şi aduce aminte că sînt români, şi mai ales tinerimea Moldovei, care varsă lacrimi de sînge în preajma suferinţelor obşteşti, s-a simţit deodată însufleţită de o falnică nădejde. Atunci deodată un mare număr de persoane au alergat la Iaşi de prin provinţii, spre a se uni cu fraţii lor din Capitalie şi a căuta împreună lecuirea boalei ce muncia pe români de atît amar de ani!

Spre Iaşi...

La această mişcare însă Ocîrmuirea, în loc de a linişti obştea prin măsuri înţelepte de îmbunătăţiri, s-a cuprins de groază, ca una ce se cunoştea vinovată, şi în urmare Michail Sturdza, ***Părintele patriei***, îngrijindu-se mai mult de averea sa decît de siguranţa publică, a adunat într-ascuns pe toţi arnăuţii şi pe toţi răii din tîrg, le-a împărţit arme, le-a hotărît lefi şi şi-a înformat cu ei o gardă personală şi tăinuită.

Care a fost gîndul său, alcătuind acea ceată numeroasă de hoţi în sînul Capitaliei, cînd avea miliţia pămîntească comenduită de însuşi fiul său Hatmanul Dimitrie Sturdza, pentru ţinerea bunei orînduieli? Care a fost planul său, încunjurîndu-se de asemenea ceată de străini fugiţi sau alungaţi din ţările lor? Judece lumea şi hotărască!

Măsurile luate de domn pentru zădărnicirea mişcării ...

Ceea ce ştim este că asemenea dispoziţie duşmănească, amerinţînd siguranţa publică a oraşului a adus mare împedecare relaţiilor comerţiale şi a silit pe neguţători a se pune sub ocrotirea consulaturilor străine pentru apărarea averii şi a vieţii lor. Ceea ce sîntem siguri este că Vodă, cu toate făgăduinţele sale către d-nii consuli, a ţinut într-ascuns pe arnăuţi înarmaţi, şi că s-a slujit cu ei pentru ca să maltrateze pe fraţii noştri şi să le calce şi să le prade casele în noaptea de 29 martie [1].

Ceea ce cunoaştem este că înarmarea vagabonzilor de către Ocîrmuire, această măsură nelegiuită într-un stat întemeiat pe legi şi ocrotit de două Curţi Suverane, a deşteptat grija poporaţiei întregi a Capitaliei; că duhurile au început a ferbe cu ură; că boerii au început a se gîndi serios la soarta ce aşteaptă pe toţi; că mulţi din cei mai însemnaţi amploiaţi, precum Ministrul Dreptăţii, Ministrul Trebilor Străine, Presidentul Divanului Domnesc, Presidentul Divanului Apelativ, mai mulţi judecători şi cîţiva deputaţi şi-au dat îndată demisiile din posturi, nevoind a fi instrumente de peire pentru ţeară în mînile lui Michail Sturdza; şi în sfîrşit că deosebite mici adunări au început a se întruni cu gînd de a găsi chipurile legale de pază pentru fiecare locuitor.

Concesiuni aparente ...

În preajma acestor simptome de nemulţumire obştească, Domnul, urmînd pornirilor sale de despotism, a scos un ofis în protiva adunărilor, dar văzînd că acea poruncă nu se bagă în seamă de către obşte şi temîndu-se de a o aţîţa pe aceasta mai mult, a socotit să-şi puie iar masca de ***Părinte al patriei*** spre a înşela iarăşi pe acei ce-i numia copiii lui; şi pentru ca să isbutească mai sigur la acest ţel, a însărcinat pe d-l Ministru din Lăuntru ca să afle dorinţele obştei şi să-i facă tot soiul de făgăduinţe în numele lui.

D-l Ministru s-a adresat îndată către d-nii C. Rolla, Lascar Roseti, M. Epureanu, P. Casimir, N. Ghica şi V. Alecsandri şi, încredinţîndu-i de bunăvoinţa stăpînirii, pentru de a împlini dorinţele obştei, i-a întrebat care sînt acele dorinţe?

Întrunirea de la Hotel St. Petersburg

Ei au răspuns că nu puteau lua asupră-le însărcinarea de a vorbi în numele obştei întregi, pînă a nu împărtăşi acesteia întrebarea Ocîrmuirii şi pînă a nu consulta glasurile tuturor fraţilor lor. Deci pe la 7 ceasuri de seară, adunîndu-se un mare număr de persoane de toate treptele şi de toate neamurile în sala lui Regensburg, domnii Rolla, Roseti, Ghica şi ceilalţi

Un comitet însărcinat de a redigia cererile obştei

s-au înfăţişat dinaintea lor, le-au încunoştiinţat propunerea făcută lor de d-l Ministru, şi în urmare adunarea întreagă a ales îndată un comitet însărcinat de a redigia cererile obştei pentru îmbunătăţirea stării românilor din Moldova. Însuşi d-l Ministru şi d-l Aga au fost faţă la acea adunare şi s-au putut încredinţa că toţi mădularii ei s-au arătat însufleţiţi de respectul legalităţii.

Comitetul s-a adunat a doua zi dimineaza, 28 mart., în casele Logofătului C. Sturdza şi a înaintit lucrarea de care erau însărcinaţi, cu toată nepărtinirea cugetului curat şi cu toată iubirea de binele obştesc.

Propunerile făcute şi motivarea lor :

Iată, fraţilor, cercetările făcute de el asupra stării nenorocite a tuturor claselor din Moldova şi articolele propuse pentru îmbunătăţirea acelei stări. Voi toţi, locuitorilor săteni, cari gemeţi sub asupririle cele mai straşnice; voi, militarilor, cari sînteţi înstrîmbătăţiţi cu răsplătirea slujbelor voastre; voi, nevoiaşilor, cari v-aţi perdut sau vă perdeţi averile în mrejele judecătoreşti; voi toţi, cari iubiţi Moldova şi-i doriţi binele, ascultaţi şi judecaţi dacă acei ce au lucrat pentru binele vostru au fost nişte netrebnici tulburători, precum ei sînt numiţi în ofisurile domneşti din 29 şi 31 martie.

Respectarea Regulamentului Organic ... fără răstălmăcire

1. Fiindcă Reglementul Organic al Moldovei este temelia pe care stă aşezată constituţia noastră, şi fiindcă Michail Sturdza a călcat la prilejuri de interes personal articolele acestui Reglement, precum se dovedeşte prin chipurile întrebuinţate de el la formarea camerilor de deputaţi, adecă: prin împărţire de decreturi, de posturi şi de bani la alegători; precum se dovedeşte prin silnica depărtare din sînul Camerii a domnului Lascar Roseti, deputatul ţinutului Fălciu, şi prin numirea arbitrară a altui deputat în locul său; precum se dovedeşte prin înfiinţarea unei aspre ţensuri de care nici se pomeneşte în Reglement; precum se dovedeşte prin toate zilnicile nelegiuri ce domnesc, atît în ramurile judecătoreşti şi administrative cît şi în întrebuinţarea banilor budgetului; precum se dovedeşte prin slobozirea arbitrară de ofisuri, fără de a fi mai întăi supuse Adunării; precum se dovedeşte prin o mulţime de pedepse făcute fără judecată pravilicească ş.c.l. Obştea, vroind a pune sfîrşit unor asemenea urmări vătămătoare drepturilor poporului, cere: *Sfînta păzire a Reglementului în tot cuprinsul său şi fără nici o răstălmăcire* !

Stîrpirea corupţiei din justiţie

2. Fiindcă prin sistemul lui Michail Sturdza, corumperea s-a întins în toată ţeara, a pătruns în toate şi a ajuns la gradul cel mai primejdios pentru viitorul Moldovei, precum se dovedeşte prin neruşinatele vînzări a hotărîrilor judecătoreşti şi a măsurilor administrative, lucruri cunoscute de toţi; precum se dovedeşte prin obiceiul mituirii, carele în vreme de 14 ani a prins mai adîncă rădăcină în ţeară decît însuşi în vremea domniei Fanarioţilor; precum se dovedeşte prin numeroasele pilde de nepăsare cu cari mulţi din alegători îşi vînd voturile, fără a se gîndi că îşi vînd cugetul şi patria; obştea, spre a stavilă întinderea unui rău ca acela, care degradează caracterul naţiei şi îl acopere de ruşine în faţa lumii, cere: *Secarea corumperii prin pravili înadins făcute şi a abusurilor ce isvorăsc din acea corumpere.*

Siguranța personală

3. Fiindcă în ochii lui Michail Sturdza, cinstea oamenilor, siguranța personală și păzirea formelor sînt nesocotite, și fiindcă în mai multe împrejurări a arătat în faptă o mare lipsă de respect pentru drepturile oricărui moldovan, precum se dovedește prin arestuirea și trimiterea la mănăstirea Rîșcăi a domnului Michail Kogălniceanu, fără nici o cercetare formală și fără nici o judecată pravilicească [2], precum se dovedește prin arestuirea și închiderea în casarmia din Galați a domnilor Toader Sion și Tuchididi, fără nici o cercetare formală și fără judecată pravilicească [3]; precum se dovedește prin arestuirea, închiderea în casarmia de la Galați și maltratația neomenească ce s-a făcut domnului Panu, presidentul de Huși, fără nici o cercetare formală și fără nici o hotărîre pravilicească [4]; precum se dovedește prin exilarea de demult a logofătului Costachi Sturdza, visternicului Neculai Roznovanu și alții, pe la moșiile lor sau pe la mănăstiri, tot fără cercetare și fără judecată pravilicească; obștea, vroind a feri în viitor pe fiecare locuitor de asemenea acte arbitrare, ce sînt neertate de Reglement și nepotrivite cu legiuirile unei țări constituționale ca Moldova, cere : *Siguranția personală, adecă : Nime să nu mai poată fi pedepsit decît pe temeiul legilor și în urmarea unei hotărîri judecătorești.* Totodată pentru de a feri pe fiecare arestuit de a aștepta judecata ce i s-ar cuveni, luni și ani întregi prin închisori, precum adeseori s-au văzut pilde, obștea cere : *Ca fiecare arestuit să fie înfățișat în vreme de 24 ceasuri dinaintea tribunalului competent.*

Îmbunătățirea stării locuitorilor săteni ...

4. Fiindcă locuitorii săteni au ajuns la gradul cel mai mare de ticăloșie prin nepăsarea a mai multor proprietari și mai ales prin măsurile de asuprire ale guvernului lui Michail Sturdza, precum se dovedește prin dările de bani la cari sînt supuși, sub cuvînt de plată pentru soldați, plată pentru slujitori, plată pentru cutiile satelor [5], plată pentru foaea sătească [6], plată pentru peceți [7] și c.l. (toate aceste pe deasupra birului hotărît de Reglement); precum se dovedește prin nenumăratele beilicuri ce ei sint siliți a face în orice timp, atît pentru proprietari cît și pentru stăpînire, adecă : podvezi grele, cărături de peatră, de lemn și de păcură pentru pavelele din Iași sau din tîrgurile ținutale; cărături de var, de peatră și de cherestea pentru zidirile particulare ale Domnului, în tîrguri și pe la moșii; lucrul nemăsurat al boerescului, lucrul șoselelor, lucrul podurilor ș.c.l., toate aceste sub bicele slujitorilor, pe cari ei singuri îi țin cu banii lor; precum se dovedește prin asupririle cunoscute ale unor arendași, și mai cu seamă prin tiranicele schingiuiri, ce însuși beizadea Grigori Sturdza face locuitorilor de pe moșiile ce el a luat în arendă; schingiuiri cari au înfiorat țeara întreagă, dar pe cari Domnul Moldovei le-a îngăduit ca un părinte bun și iubitor de ... popor; precum se dovedește, într-un cuvînt, prin plîngerile acestui popor fără ajutor și fără nădejde, plîngeri drepte, de cari se răsună țeara și cari au răsbătut în toată Europa civilisată. Obștea, ce cunoaște pe țărani ca frați buni de același sînge și de același nume, vroind a curma suferințele lor, cere : *Grabnica îmbunătățire a stării locuitorilor săteni, atît în relațiile lor cu proprietarii cît și în acele cu Ocîrmuirea, precum și contenirea tuturor beilicurilor cunoscute sub nume de plată și celelalte.*

5. Obștea cere ca : *Mazîlii, ruptașii, ruptele Visteriei și celelalte clase privilegiate, să fie ocrotiți potrivit Reglementului și să nu mai fie întrebuințați în trebi particulare.*

6. Tot în privirea ușurării nevoilor ce sînt în spetele țăranilor, obștea cere ca : *Privighitorii să se aleagă după glăsuirea Reglementului, fără nici o înrîurire din partea Ocîrmuirii.*

Un nou recensămînt

7. Fiindcă prin abusurile catagrafiei trecute, multe nedreptăți s-au introdus în plata birului, și fiindcă prin urmare mulți din locuitori ce sînt apărați de Reglement pentru acea plată se găsesc astăzi silnic cuprinși între birnici, precum se dovedește prin nenumăratele jalbe ce sînt în arhiva Visteriei, și mai cu seamă prin obșteasca jăluire a locuitorilor ținutului Vasluiului, în urma căreia d-l Toader Sion și d-l Tuchididi, împuterniciții lor, au fost închiși la casarmia din Galați, obștea cere : *Alcătuirea unei nouă catagrafii, spre a scăpa de împilare pe toți nenorociții locuitori, cari sînt asupriți prin abusurile catagrafiei trecute.*

Reforma învățămîntului

8. Fiindcă școalele, singurul mijloc de luminare pentru popor, au fost totdeauna neîngrijite de Ocîrmuire, și fiindcă Michail Sturdza nu numai că nu a urmat glăsuirii Reglementului despre înformarea școalelor, ci dinpotrivă a înădușit pre cît a putut desvoltarea invățăturilor în țeară, precum se dovedește prin desființarea claselor celor mai însemnate din Academie și prin nepunerea în lucrare a reformelor propuse de către comisia școalelor, obștea cere : *Reforma școalelor pe o temelie largă și națională, spre răspîndirea luminilor în tot poporul,* căci acum învățarea limbii românești este desprețuită și intrarea în Academie este ertată numai celor cari au bani, iar nu poporului sărac.

Desființarea gărzii arnăuților

9. Fiindcă prin armarea arnăuților, Michail Sturdza a călcat Reglementul, a batjocorit miliția pămîntească și a pus în pericol atît averile cît și viețile oamenilor, împedecînd totodată și relațiile comerțiale, lipsite de orice siguranție prin asemenea măsură primejdioasă, obștea cere : *Desarmarea grabnică a arnăuților și a altor inși ce s-au înarmat de către Ocîrmuire și închezășuirea lor pe viitor, că nu vor mai fi pricină de tulburare publică.*

Grija pentru miliția națională

10. Fiindcă ostașii românești însărcinați cu paza patriei merită a fi sub cea mai de aproape îngrijire a ei, și fiindcă pînă acum ei au fost supuși unui sistem de disciplină aspru și înjositor caracterului militar, precum și înstrîmbătățiți în răsplătirea slujbei lor, prin nedreptatea favorului, obștea cere : *Ridicarea pedepselor trupești, înjositoare caracterului, din disciplina miliției naționale ; îmbunătățirea hranei sale și mai ales dreapta înaintire în ranguri, după vechimea slujbei și după meritele personale.*

11. Totodată spre a îndemna pe locuitori a nu mai fugi de ostășie, obștea cere: *Ca militarii cari au slujit patriei și cari au cîștigat recunoștință obștească să fie scutiți de orice dăjdii, cînd vor eși din slujbă.*

Responsabilitatea ministerială

12. Fiindcă pînă acum miniștrii nu au fost altă decît împlinitorii vroințelor Domnului, deși după Reglement ei au fost răspunzători de toate lucrările lor, și fiindcă o asemenea anomalie a fost totdeauna vătămătoare intere-

surilor țării, obștea cere ca : *Miniștrii să aibă deplina libertate pravilicească în lucrările lor, pentru ca să poarte cu drept răspunderea acestor lucrări.*

13. Fiindcă banii ridicați asupra poșlinei grînelor împedică pe de o parte înlesnirea comerțului și înflorirea agriculturii, iar pe de altă parte nu aduc nici un folos țării, ci numai Domnului singur, căruia acei bani sînt hărăziți de către Adunarea obștească, obștea cere : *Desființarea poșlinei, ca una ce este vătămătoare agriculturii și comerțului.* Pentru înflorirea comerțului

14. Tot pentru înlesnirea negoțului, obștea cere, potrivit Reglementului : *Îmbunătățirea portului Galați, ca cel mai mare canal al înfloririi comerțului și agriculturii Moldovei.*

15. Fiindcă clerul Moldovei se află în cea mai proastă stare prin neingrijirea Ocîrmuirii : fiindcă Michail Sturdza nu și-a împlinit, în vreme de 14 ani, datoria sa de domn creștin, datorie sfîntă, ce-i poruncia să ridice starea morală, socială și intelectuală a preoților, adecă : a acelor oameni ce sînt îndatoriți prin misia lor de a propovădui popoarelor iubirea de oameni, de patrie și de Dumnezeu : și fiindcă în urmarea acelei nepăsări a Ocîrmuirii, poporul Moldovei a perdut tot respectul către tagma preoțească de astăzi, obștea cere : *Ridicarea morală, socială și intelectuală a clerului.* Îmbunătățirea stării clerului

16. Fiindcă prin neorinduelile ce domnesc în ramurile judecătorești și administrative, și prin sistemul de hatîruri, adoptat de Ocîrmuire, creditul public s-a desființat cu totul ; fiindcă o mulțime de datorii rămîn neplătite la vadele și peste vadele din pricina nepăzirii legilor ; fiindcă imprumuturile de bani au ajuns a fi nesigure, deși ar fi legalisate de judecătorii și incheză-șuite pe amaneturi : și, în sfîrșit, fiindcă asemenea neorindueli sînt menite a dărîma negoțul țării, obștea cere : *Păzirea cu sfințenie a legilor pe cari se reazămă creditul public, și aceasta în privirea tuturor, fără osebire, pentru siguranția relațiilor comerțiale.* Creditul public

17. Tot spre înlesnirea negoțului, obștea cere : *Înformarea unui tribunal de comerț în Iași, și tălmăcirea în limba națională a codului de comerț franțes ce este primit de Reglement.* Tribunal comercial

18. Fiindcă Michail Sturdza, nemulțumindu-se de toate mijloacele legiuite și nelegiuite, ce întrebuințează spre mărirea averilor sale, a pus mîna și pe o parte însemnătoare din banii țării, intrigind prin Obșteasca Adunare ca să i se hotărască și banii reservei, sumă de mai mult de un milion, afară de lista civilă și de banii poșlinei : și fiindcă reserva in oricare țeară este hotărîtă pentru îmbunătățiri obștești, iar nu pentru îmbogățiri particulare, obștea cere ca : *Banii de reservă să fie întrebuințați în formarea unei bănci de scompt pentru înlesnirea negoțului țării.* Bancă de scont

19. Fiindcă pînă acum hrana obștei de prin tîrguri a fost speculată de oamenii Ocîrmuirii, de ispravnici și de agi cari, avînd puterea în miinile lor, au fost volnici de a face tot soiul de abusuri spre cîștigul lor particular : și fiindcă prin îngăduirea acelor neorîndueli din partea Ocîrmuirii, locuitorii tîrgurilor au fost totdeauna nedreptățiți, obștea, spre a opri asemenea abusuri, cere ca : *Hrana obștei de prin tîrguri să fie sub cea mai de aproape* Stîrpirea speculei

îngrijire a Guvernului, pentru de a nu se mai face un mijloc de îmbogăţire particulară.

Reorganizarea poliţiei şi a penitenciarelor

20. Fiindcă poliţia este în cea mai mare neorînduealǎ, încît comisarii au ajuns a fi tiranii claselor de jos; şi fiindcă soartea arestanţilor, supusă voinţelor acelor comisari, înfiorează omenirea, obştea cere: *Aşezarea poliţiei pe principii omeneşti în privirea nenorociţilor arestuiţi* [8].

Libertăţi politice

21. Fiindcă Guvernul, călcînd legile, a îndrăsnit a pedepsi fără a-i judeca pe toţi cîţi s-au cercat a manifesta în public dorinţele lor de îmbunătăţiri obşteşti; şi fiindcă a îndrăsnit a se arăta atît de arbitrar în actele sale, pînă şi de a ridica drepturile politice ale unor boeri, precum se dovedeşte prin publicarea în „Buletin" a ridicării drepturilor politice ale Hatmanului Alecu Aslan şi ale d-lui Moldovanu [9], obştea cere: *Liberarea tuturor arestuiţilor civili şi militari în pricini politiceşti şi reîntoarcerea drepturilor politice acelora căror li s-au ridicat nedrept pentru asemenea pricini.*

Grijă pentru slujbaşii statului şi îndatoririle acestora

22. Fiindcă s-au văzut multe pilde de scoatere din slujbă a amploiaţilor vrednici şi cinstiţi, cari n-au vroit a fi instrumenturi oarbe ale nedreptăţilor Ocîrmuirii, precum se dovedeşte prin depărtarea din postul de presidenta domnului Panu (pentru că acesta a ales deputat pe d-l Lascar Roseti), precum se dovedeşte prin o mulţime de alte pilde cunoscute de toţi; şi fiindcă asemenea nelegiuiri sînt menite a stinge simţirile de cinste din inimile amploiaţilor cari se ţin cu slujba, obştea cere: *Nestrămutarea din posturi a amploiaţilor vrednici şi cinstiţi şi înaintirea lor în posturi mai înalte, potrivită meritelor şi cuprinsului Reglementului.* Totodată spre a pune pe amploiaţi în stare de a nu fi siliţi să primească mită de la împricinaţi, obştea cere: *Sporirea lefilor amploiaţilor pentru de a le înlesni mijloace de vieţuire cinstită şi neatîrnată.*

23. Asemenea spre contenirea abusurilor ce s-au introdus în administraţie, obştea cere: *Ca toţi amploiaţii să fie răspunzători pentru faptele lor în lucrările slujbelor ce le vor fi încredinţate.*

Bancă naţională

24. Fiindcă din lipsa unui banc naţional, toată înlesnirea bănească a negoţului se află în mînile zarafilor jidovi, cari speculează cu camete nelegiuite obştea, spre a dărîma acel sistem de tîlhării ce domneşte în toată ţeara sub ochii Ocîrmuirii, cere: *Înfiinţarea unui banc naţional pe cel mai sigur temei.*

Revizuirea Condicei criminale

25. Fiindcă Condica criminală şi Procedura cer o reformă radicală, şi fiindcă sistemul pedepsitor, adecă: starea ticăloasă a închisorilor, lipsa de hrană îndestulătoare pentru arestuiţi, bătăile de biciul călăului pe uliţi şi celelalte sînt acturi ce degradează omenirea în veacul acest de civilisaţie, obştea cere: *Grabnice reforme de îmbunătăţiri în Condica criminală, în Procedură şi în sistemul pedepsitor.*

Dreapta distribuire a pensiilor

26. Fiindcă banii pensiilor, în contra cuprinsului Reglementului, s-au împărţit nedrept şi pe hatîruri, şi fiindcă multe persoane înavuţite primesc pensii mari, iar nevoiaşii, cari prin slujbele lor au cîştigat dreptul de ajutor, sînt nedreptăţiţi, precum se dovedeşte prin pensiile de zece lei pe lună, ce sînt hotărîte pentru unii din soldaţii răniţi în deosebite întîmplări, unde

s-au purtat cu vitejie; precum se dovedește prin o mulțime de alte pilde. obștea cere: *Împărțirea dreaptă a banilor pensiilor și îndreptarea abusurilor ce s-au introdus în împărțirea acelor bani.*

27. Fiindcă după cuprinsul Reglementului, ofisurile domnești nu pot avé putere pravilicească pînă a nu fi supuse cercetării Obșteștii Adunări și fiindcă Michail Sturdza de mai mulți ani sloboade necontenit ofisuri și le pune în lucrare, ca cînd Moldova nu ar fi o țeară constituțională, ci o monarchie absolută, obștea, dorind contenirea de asemenea călcări în drepturile patriei sale, cere ca: *Ofisurile slobozite pînă acum de Ocîrmuire în ramurile judecătoresc și administrativ să se supue voturilor Obșteștii Adunări și pe viitor să se contenească de a se slobozi asemenea ofisuri, fără de a fi cercetate de Adunare.* Respectarea atribuțiilor Obșteștii Adunări

28. Fiindcă sfînta dreptate trebuie să domnească la lumina soarelui și, în urmare, fiindcă lucrările judecătorești trebuie să nu se facă în taină, obștea cere ca: *Seanțele tribunalelor să fie publice.* Ședințe publice ale tribunalelor și ale Obșteștii Adunări

29. Fiindcă după Reglement toți românii au dreptul de a fi față la lucrările Obșteștii Adunări, lucrări ce privesc însăși pe soartea lor, și fiindcă Stăpînirea a cercat în mai multe rînduri a opri publicului intrarea în sala Camerei, obștea cere ca: *Seanțele Obșteștii Adunări să fie publice.* Totodată potrivit Reglementului cere ca: *Ținerea bunei orîndueli în sînul Camerei să atîrne de aceasta însăși, iar nu de Vornicia de aprozi.*

30. Fiindcă Obșteasca Adunare este representația nației și are de sfîntă îndatorire întemeierea fericirilor patriei și sprijinirea drepturilor fiecărui român, obștea cere ca: *Tot pămînteanul să aibă dreptul de a adresa jalbă Obșteștii Adunări* (spre a putea găsi ocrotire în protiva nedreptăților ce ar pătimi din partea Stăpînirii).

31. Fiindcă prin împărțire de posturi, de ranguri și de răsplătiri bănești la deputați, Domnul are mijloace de a-și forma o majoritate favoritoare intereselor sale și vătămătoare intereselor țării, precum se poate dovedi prin actele Camerelor trecute cari, fără nici un drept, au hărăzit lui Michail Sturdza banii poșlinei și ai reservei, și cari, mărindu-i lista țivilă, i-au mai încuviințat încă a lua din Visterie suma de aproape 40 000 galbeni, sub cuvînt de chirie de palat, — obștea, spre a pune stavilă corumperii deputaților, cere ca: *Deputații să nu poată fi în slujbă și să nu poată primi nici ranguri, nici răsplătire bănească în vremea deputăției lor.* Stavilă corupeirii deputaților

32. Fiindcă chipurile întrebuințate de Ocîrmuire în alegerea deputaților Obșteștii Adunări de acum au fost cu totul ilegale și în potriva glăsuirii Reglementului, adecă: fiindcă Michail Sturdza a trimis în ținuturi pe d-l Visternic și pe d-l Postelnic ca să influeze voturile alegătorilor prin împărțire de bani, de posturi și de decreturi; și fiindcă afară de aceste mijloace de corumpere a mai întrebuințat încă și îngrozirea trimițînd la Bacău pe d-l Aga din Iași[10] cu arnăuți și pompieri înarmați, ca să fie față la alegere; și fiindcă fără nici o dreptate Michail Sturdza a depărtat din sînul Camerei pe d-l Lascar Roseti, deputatul Hușului, și a numit de O Obștească Adunare, adevărată reprezentantă a nației

la sine pe altul în loc; și fiindcă o asemenea Adunare alcătuită prin chipuri arbitrare și nelegiuite nu insuflă nici o încredere țării, obștea cere: *Desființarea acestei Camere* (ce nu poate exista după Reglement, fiind ilegală) și *înjghebarea unei nouă Adunări fără nici o înrîurire asupra alegătorilor din partea Guvernului, pentru ca aceasta să fie adevărata representație a nației și adevărata închezășluire a fericirii patriei.*

33. Fiindcă pînă acum articolul 57 din Reglement a fost nebăgat în seamă, obștea cere ca: *În puterea acelui articol, Camera să aibă dreptul de a face Domnului punere înainte a tot felul de lucru privitor la folosul obștesc.*

Desființarea cenzurei

34. Fiindcă Michail Sturdza, urmînd sistemului său de dărîmare a nației, a căutat a opri desvoltarea inteligenței, spre a ține pe popor în întunecime; și fiindcă de cînd s-a suit pe tron, el a înădușit orice încercare de propășire, prin înființarea unei censuri aspre și despotice (de care nici se pomenește în Reglement), și prin închiderea arbitrară a acelor mai bune foi publice, precum: „Alăuta românească", „Dacia literară" și „Propășirea"[11], obștea, dorind luminarea poporului și înflorirea literaturii românești, cere: *Ridicarea censurei în privirea tuturor trebilor și a intereselor din lăuntrul țării.* Și aceasta pentru ca pe viitor toate actele ce s-ar face în protiva legilor să fie supuse publicității, iar nu să rămîie ascunse și necensurate de obște.

Gardă cetățenească

35. Fiindcă înarmarea arnăuților de către Stăpînire a arătat vederat țării întregi cari sînt simțirile adevărate ale părintelui Moldovei Michail Sturdza pentru obște, și fiindcă sumeția unei asemene măsuri dușmănești a îngrijit pe toți locuitorii, atît pentru vremea de față cît și pentru viitor, obștea, spre a se pune în stare de apărare a averilor și a vieții, cere: *Înformarea grabnică a unei garde cetățene prin toate tîrgurile țării, alcătuită atît de români cît și de străini proprietari.*

Aceste sînt, fraților, cererile obștei pentru folosul și siguranța patriei. Judecați acum, în cuget curat, care a fost dușmanul vostru? Obștea ce le-a propus Domnului sau Michail Sturdza care nu a vroit să le încuviințeze?

Boieri, neguțători și străini au semnat dreptele cereri

După săvîrșirea redacției acestor articole lucrate în grabă, pentru că Stăpînirea amerința adunările obștei, s-a făcut cetirea lor în fața unui mare număr de boeri însemnați, de neguțători și de străini adunați în sala Logofătului Costachi Sturdza și, încuviințîndu-se ele de către toți, cu toții au cerut să adaoge iscăliturile lor la iscăliturile mădulărilor comitetului. Peste 800 de nume s-au subscris pînă în seară și au întărit valoarea acelei lucrări. Însuși Prea Sfinția Sa Mitropolitul Moldaviei a consfințit prin a sa iscălitură dreptele cereri ale obștei[12].

A doua zi, comitetul a împărtășit Ministrului copie de articolele pomenite, pentru ca să o arate Domnului, nădăjduind că Domnul s-ar ține de făgăduința ce dase de a împlini dorințele poporului.

Însă Michail Sturdza, care acum își pregătise puterile armate, bizuindu-se în oarecare notă a Rusiei atingătoare de Prințipatele Dunărei, își asvîrle deodată masca de părinte al patriei, și deodată s-arată în toată furia sa. Ura lui asupra bunilor patrioți, ațîțată prin reclamațiile drepte ale nației, se trezește mai înveninată decît oricînd ! Stăpînit de interesul său particular, temîndu-se de a perde mijloacele sale de îmbogățire prin încuviințarea acelor 35 de puncturi, și mai cu seamă îngrozindu-se la ideia de a fi silit prin o nouă Cameră să dea socoteală de toți banii țării în vreme de 14 ani, Michail Sturdza se face surd la plîngerile patriei sale, desprețuește cererile ei și poruncește fiilor săi, beizadelele Dimitrie și Grigorie, să pornească miliția asupra obștei, oriunde ar găsi-o adunată ! *Părintele patriei*, fără a se îngriji de ideia răsboaielor țivile, poruncește uciderea între frați de același sînge, de același nume, de aceeași lege !

Reacția domnitorului: represaliile ordonate,

Odată cu această poruncă, el fuge de la palat, se închide în casarmie, și acolo, ațîțînd soldații prin băuturi îmbătătoare și prin răstălmăcirea punctului glăsuitor despre garda cetățeană ; făcîndu-i să creadă că obștea vroește să desființeze miliția prin formarea acelei garde ; înșelîndu-i cu tot soiul de clevetiri în protiva acelor ce vroiau binele lor, îi repede asupră-le ca asupra unei bande de *hoți răsvrătitori*.

Șease sute de soldați, întovărășiți de pompieri cu topoare, de arnăuți înarmați și de un tun, se pornesc sub comanda beizadelelor, merg de calcă casa Logofătului Costachi Sturdza și, negăsind acolo decît pe stăpînii casei, se înaintează spre locuința d-lui Aleco Mavrocordat.

În vremea aceasta, un mic număr de persoane adunate la d-l Mavrocordat aștepta răspunsul Ocîrmuirii, fără a avé nici un prepus de măsurile ce se pregăteau la casarmie ; cînd deodată cîțiva mădulări a comitetului, întorcîndu-se de la d-l Ministru, le spun că Vodă nu voește a încuviința unele din cele mai drepte cereri ale obștei. Totodată sosește vuetul că miliția s-a înarmat și s-a pornit din casarmie !

arestările ...

La aflarea acestor vești, o indignație grozavă pătrunde pe toți. Toți într-un glas strigă : „La arme, fraților ! Vodă ne-a înșelat ! Vodă vrea să ne omoare ! la arme, la arme, să ne apărăm vieața !" Dar pînă a nu apuca încă de a se pune în stare de apărare, miliția sosește și, urmînd poruncile lui beizadea Grigori, se aruncă asupra tinerilor neînarmați ce găsește în casa lui Mavrocordat, și măcar că aceștia strigau la soldați : „Fraților ! noi vrem binele vostru ! noi sîntem frații voștri !" soldații turbați îi lovesc cu straturile și cu baionetele puștilor, rănesc vreo cîțiva din ei, îi leagă ca pe nisce hoți și îi duc la casarmie, după ce au sfărîmat toate mobilele din casă ![18]

După această isbîndă, în care șefii miliției au cîștigat hula lumii prin cruzimea poruncilor lor, oamenii poliției comenduiți de aga și soldații cu arnăuții comenduiți de beizadea Grigori încep a se abate ca cete de hoți pe la birturi și pe la casele boerilor, strică ușile, sfarmă mobilele, pradă lucrurile și leagă pe toți cîți găsesc înlăuntru. Tîrgul întreg este luat în asalt de bande de slujitori beți și de arnăuți aprinși de dorul prădăciunii.

Casa cneazului Gheorghe Cantacuzin este călcată noaptea, deşi stăpînul casei este sudit rusesc. Armele cneazului, ceasornice de preţ şi alte, tot ce se găseşte sub mînile arnăuţilor este prădat. Casa Roseteştilor este călcată şi tuspatru fraţii arestuiţi şi închişi la casarmie. Casele lui Nicolae Docan, ale Logofătului Lupu Balş, ale lui Harnav şi alte multe sînt călcate fără sfieală; şi într-o singură noapte peste 200 de oameni sînt prinşi, legaţi şi aruncaţi în inchisori. Iar 13 din tinerii cei mai însemnaţi din Moldova sînt legaţi în căruţe de poştă şi duşi la Galaţi, fără a li se da nici apă măcar într-un drum de 14 poşte, fără a li se da nici mantale de coperit, spre a fi feriţi de răceala nopţii ![14] De la casarmia din Galaţi ei sînt transportaţi la cetatea Măcinu de pe malul drept al Dunării, fără să fi fost nici judecaţi, nici osîndiţi de vreun tribunal după pravilele ţării. Cît pentru ceilalţi nenorociţi de prin temniţele Iaşului, numai ei şi Michail Sturdza şi Dumnezeu ştie ce năcazuri au pătimit, ce pedepse au suferit şi sufer încă poate, pentru că au manifestat nobila dorinţă de îmbunătăţiri în patria lor !

Cei duşi la Galaţi şi Măcin ...

Iată, fraţilor, resultatele făgăduinţelor lui Michail Sturdza ! Înşelăciuni, nelegiuiri, călcări de case, prădăciuni, risipiri, schingiuiri, închideri prin temniţe, bătăi cu bicele prin închisori, exiluri, călcări de drepturi ale tuturor, despreţuirea legilor ţării, osînde fără judecată pravilicească, pedepse barbare în protiva tuturor aşezămintelor ţării noastre !

Şi încă nu-i tot ! Michail Sturdza, nemulţumindu-se cu toate jertfele ce au picat în mînile sale şi voind a se desbăra odată pentru totdeauna de tinerimea ţării, de acea *bandă de răsvrălitori* ce avea curagiu a protesta în protiva nelegiuirilor Ocîrmuirii, Michail Sturdza, zic, vroind a secera cu o singură lovitură toată nădejdea patriei, face liste de proscripţii şi le trimete pe la ţinuturi cu porunci aspre de prigonire asupra celor cuprinşi în ele, închide graniţele pentru ca nimeni să nu poată scăpa de sbirii lui, nici să poată intra în ţeara lor tinerii ce se întorceau din străinătate[15]; făgădueşte preţuri mari pentru capetele unora din fraţii noştri, anume: Costachi Moruzi, V. Ghica şi alţii şi totodată, profitînd de groaza obştească şi întrebuinţînd toate mijloacele de corumpere şi amerinţare, adună prin ţeară iscălituri de mulţumire pentru *părinteasca lui oblăduire* !

Liste de proscripţii

Iată, fraţilor, faptele cu care Domnul Moldovei s-a făcut răspunzător către omenire şi către Dumnezeu. Aceste sînt petele neşterse cu cari el s-a acoperit în ochii lumii de faţă şi ai viitorimii !

Acum, Michail Sturdza triumfează, căci au ajuns la scopul său ! Tinerimea, nădejdea ţării, este proscrisă ! Patrioţii cei mai vrednici sînt depărtaţi de la sînul patriei, în cît cei dintre dînşii cari sînt încă pe loc au rămas fără ajutor şi fără putere ! Acum Domnul Moldovei triumfează, căci Moldova poartă doliul copiilor săi !

Fraţilor Români din toată România !

Voi locuitori săteni din Moldova, ale căror drepturi au fost despreţuite de acel ce se numeşte părintele vostru;

Să ne unim glasurile, să protestăm !

Voi neguțătorilor, cari ați fost jicniți în interesele voastre prin pustiirea Capitaliei;

Voi boerilor, cari ați ciștigat cinstirea lumii întregi, sprijinind drepturile poporului;

Voi toți, cari vă jăliți frații, părinții, rudele și copiii depărtați de la sinurile voastre prin tirania Ocîrmuirii;

Veniți să unim cu toții glasurile noastre și să protestăm in protiva lui Michail Sturdza ! Să protestăm în numele fraților noștri, cari au fost și sint încă pedepsiți prin închisori și exiluri, fără de a fi fost judecați ! În numele patriei noastre ce este în agonie ! În numele omenirii batjocorite ! În numele lui Dumnezeu care ne privește !

Veniți să unim cu toții glasurile noastre și să le înălțăm la ceruri, pentru ca să se coboare în patria noastră sfînta dreptate, ce judecă pe cei răi și îi supune la pedepse înfricoșate, spre a-i face pilde de îngrozire omenirii în toate veacurile !

Vasili Alecsandri

(Mădular al comitetului ales de obște
pentru redacția cererilor sale)

■ Apărută în broșură [f.l], maiu 1848, 20 p.; Reproducere după *Anul 1848*, I, p. 414—430.

■ 1. Dovadă la aceasta avem călcarea casei cneazului Gheorghi Cantacuzin și prădările de ceasornice, de bani și de alte lucruri ce s-au făcut de către arnăutul lui beizadea Grigorie ... și alte multe. *(Nota lui V. A)*. 2. D-l Kogălniceanu a fost trimis la mănăstire, pentru că a apărat drepturile tîrgului Botoșani în protiva unor călugări greci. *(Nota lui V. A.)*. 3. D-l Toader Sion și Tuchididi au fost închiși în casarmie, pentru că au apărat drepturile nenorociților locuitori ai ținutului Vaslui, ce au fost asupriți prin măsurile catagrafiei trecute. *(Nota lui V. A.)*. 4. D-l Panu a fost pedepsit pentru că, nevoind a-și vinde cugetul stăpînirii, a ales de deputat pe d-l Lascar Roseti, ce este cunoscut de om cu iubire de patrie. NB. D-l A. Rusu și alții au fost încă jertfe ale nedreptății domnești. *(Nota lui V. A.)*. Vezi în text și punctul 22. 5. Cutia sătească — fond bănesc de rezervă (al satelor), alcătuit pe baza contribuției suplimentare de 10% din birul plătit de săteni. 6. „Foae sătească a Principatului Moldovii" a apărut la Iași între 2 aprilie 1839 și 24 iunie 1851. 7. Sigiliul (ștampila) satului. 8. Acești nenorociți, bătuți și schingiuiți ca în vremile cele mai barbare, mor de foame și de neingrijire în întunericul temnițelor. *(Nota lui V. A.)*. 9. Hatmanul Alecu Aslan, fără a avé altă vinovăție decit pentru că a vroit a se alege deputat la Bacău, în contra poruncii Stăpînirii, și fără a fi nicidecum judecat potrivit Reglementului, i s-au ridicat drepturile politice. *(Nota lui V. A.)*. 10. Toderiță Ghica. *(Nota lui V. A.)*. 11. Asemenea și „Foaea de Transilvania" a fost oprită de a mai intra în țară. *(Nota lui V. A.)*. 12. Am auzit că vreo cîțiva din acei ce au iscălit în hîrtia obștei s-au dus de și-au cerut iertare de la Vodă, zicînd că au fost siliți să iscălească. Nenorociți acei cari și-au pătat numele familiei prin asemenea faptă înjositoare și prin o minciună atît de ticăloasă! *(Nota lui V. A.)*. 13. Tinerii maltratați în casa lui Mavrocordat fac parte din cele mai bune familii, și sînt anume: A. Muruzi, A. Cuza, Iorgu Sturdza, Romalos, Filipescu, A. Catargiu, Nicu Catargiu, A. Mavrocordat, D. Cuza și alții. *(Nota lui V. A.)*. 14. Aceștia sînt: Alecu Muruzi, Lascar Roseti, Răducanu Roseti, Dimitrie Roseti, Alecu Cuza, Romalo, M. Epureanu, Moldovanu, N. Catargiu, Filipescu, V. Cantacuzin, P. Balș și S. Miclescu. *(Nota lui V. A.)*. 15. Sint porunci înadins pentru tinerimea din Paris, ca să-i oprească intrarea în Moldova. *(Nota lui V. A.)*.

Martie—aprilie în Transilvania

Ce voim! Ce nu voim!

„IOBAGII NU VOR MAI FI IOBAGI, CI OAMENI LIBERI!"

99

G. BARIȚIU, ȘTIRE DESPRE DESFIINȚAREA IOBĂGIEI HOTĂRÎTĂ ÎN DIETA UNGARIEI

Auziți popoară și voi iubiți români!

Foaiea în carea citii mai întei următoarea știre o udai cu lacrămi, însă nu cu lacrămi de întristare, ci de mîngăiere cerească. Auziți popoară, ascultați și voi iubiți români!

Dieta Ungariei, în 15 mart, primi legea prin carea supune *pe toți nobilii* la toate spițele de contribuție, adică și la cea grea numită „militară", de supt carea dăunăzi se smînciseră din nou.

Mai ascultați, popoarălor! Casa deputaților decretă, tot în 15 [martie], că îndată din minutul introducerii legii descumpărătoare, vor înceta *toate* robotele, iobagii nu vor mai fi iobagi, ci oameni liberi, pentru că proprietarii vor lua despăgubirea *de la stat*. Deci, iubit popor și iubiți români carii sînteți iobagi, vă rugăm, pe numele părintelui ceresc, încă puțin timp, încă un period de luni mai aveți răbdare, fiți în liniște, păziți legile țărei, binecuvîntați numele monarhului; binecuvîntați pe părinții patriei de orice nație, căci suspinele voastre pătrunseră la urechile lor prin glasul auzit din ceriu. Plînsul mă îneacă, pentru că în viața mea publică de jurnalist, lovită și cutrierată de atîtea valuri și prigoniri nemeritate, nu mai cunoscui altă bucurie.

■ „Gazeta de Transilvania", XI, 1848, nr. 22, 15 martie [st. v.], p. 90—91. Reprodusă și în G. Bariț, *Scrieri social-politice*, București, Edit. politică, 1962, p. 106 — cu titlu eronat: ***Monarhia austriacă. Viena, 19 martie.***

„LIBERTATEA, EGALITATEA ȘI FRĂȚIETATEA", ACEASTĂ SFÎNTĂ DEVIZĂ

100

G. BARIȚIU, UNELE IDEI PRACTICE DESPRE LIBERTATEA TIPARIULUI

Revoluție în Viena, constituție în provințiile austriace, libertatea tipariului, armarea poporului austriac organisat în gardă națională, ministeriu unguresc independent, cum și o mulțime de alte evenimente cîte se repeziră dintr-o dată ca tot atîtea minuni, deși adevăruri pipăite, se par totuși celor mai mulți încă numai ca neşte visuri. Alții iarăși, carii de la fapte complinite încheie la posibilitatea altor venitoare, se tem sau sperează că tot ce văz îmi este numai începutul minunilor anului 1848. Urmeze orice, noi din parte-ne cunoaștem că pentru români încă se deschise o epohă cu totul noaă, însă o epohă carea ca să pună temeiul stătătoriu al fericirii noastre atîrnă numai de la modul cu care ne vom ști folosi de ea. Se pare că și alți prieteni ai noștri învățați, deștepți, pătrunzători simt una cu noi în privința aceasta, pentru că încep a desbrăca frica ce-i însoția zioa-noaptea ca o umbră infernală, amerințătoare de periciune; ei simt că „libertatea, egalitatea și frățietatea", această sfîntă deviză a timpului nostru, va fi și a noastră scăpătoare.

Toți însă se întreabă cum ne vom folosi și noi anumit de libertatea tipariului după ce tipariul ajunse a fi astăzi lumina lumii, apostolul omenimii, peana încordătoare a mașinei staturilor, osînda nedreptății, scutul asupriților. *Libertatea tiparului: cum ne vom folosi și noi de ea?*

Iată cum, domnilor: ne vom sili din toate puterile noastre a lăți mezuinele[1] și termenii libertății, a egalității și a frățietății pînă în cele mai ascunse unghiuri ale poporului nostru; vă vom spune de cîte ori ne veți întreba că noi, care și pînă aci în curs de 10 ani numai de doaă ori desperaserăm de viața nației noastre, suspinînd amar pentru cutropirea ce o amerința, iar apoi ne încurăgiarăm din nou: pe venitoriu nu mai avem nici o frică de apunerea ei.

Dacă vi se pare că cutezăm a căuta în venitoriu cu atîta sigurătate, ne rugăm să ne păstrați pe altă dată îndatorirea de a ne răzima dechiarația prin temeiuri; iar acum vă îndestulați numai cu încordata priveghere asupra desfășurării tuturor evenimentelor prin pregiurul nostru; credeți și sperați că acelea nu se vor opri unde să văd a sta și că acum sînt numărate toate minutele anticului blăstăm; el trage de moarte, iată-l, el moare. De aci încolo noi, ca toți compatrioții noștri, spre a putea înainta cu folos și spre a nu-i încurca tocma și pe ei, trebue mai întei de toate să ne punem întrebăciunile:

Ce voim? Căci ca să avem ceva trebue neapărat să ne cunoaștem voința chiară[2], luminată. Să ne mai întrebăm, oare știm noi să *și voim?* Căci ca să voiești ceva se cere *unire*, iar fără unire voința nu are tărie. Pentru ca *Ce voim?*

voinţele să se *uniască* asupra unor cereri, pretensii, drepturi, acestea trebue să se facă cunoscute *tuturor*. Care este cel mai înlesnitori mijloc de a face cunoscute voinţele şi dorinţele? Este *tipariul liber*, scăpat de toate ferecăturele despotice. Fost-au însă tipariul nostru transilvan în măsură tocma aşea mare ferecat precum li se pare mai multora carii se ameţesc de strigăturele jurnalelor scăpate din despotism? Nu, nicidecum. Patria noastră, ca stat constituţional, mai vîrtos de la 1834 încoace, se cam ştiú desfăşura din legăturele lui Metternich şi ale lui Sedlniţki. Dacă însă tocma noi românii nu ne puturăm folosi de tipariu după dorinţă, pricina să o căutăm numai pe 1/2 în censură, iar cealaltă o vom afla de-a dreptul în gradul culturei noastre şcolastice şi familiare; căci capitelor nepregătite cele mai bune cărţi, cele mai harnice jurnale sînt numai ieroglife, cele mai interesante ştiri numai minciuni.

Tiparul liber

Deci, domnilor, dacă voim a ne folosi de libertatea tipariului cum pretindeţi cu toţii, fiţi mai îndurători către junime, deschideţi-le şcoale mai multe şi mai bune, strîngeţi pe dascăli şi profesori în curele ca să nu fure timpul şcolarilor, însă daţi-le şi lefi mai omeneşti, pentru ca să nu cadă în desperaţie, nici să părăsească pe învăţăcei; nu vă tot certaţi pentru sisteme, cernînd toată zioa ca să nu mai frămîntaţi. Pînă nu veţi face aceasta, libertatea tipariului nu va putea străbate şi folosi mai departe decît numai pînă unde va afla cititori pregătiţi; nici va putea tipări articuli răvărsători de lumina ştiinţelor mai nalte şi de politica sănătoasă pînă nu va înfrînge mai întei cerbicia dv. de a nu voi să daţi tinerimii educaţia dorită.

Şcoale mai multe şi mai bune

Din acestea publicul poate cunoaşte că noi de folosul ce ne poate aduce libertatea tipariului sîntem de mult pătrunşi, care o adeverirăm prin apărarea lui în mai mulţi numeri ai „Gazetei" încă în toamna a. 1846; însă tipariul liber, ca şi cel censurat, la ochii orbilor nu poate străbate. De aci apărăm că este prea deşeartă şi frica acelora carii cred că prin tipariul liber ai putea pune gloatele în vreo mişcare. Pînă a nu vă face spaimă înşivă, număraţi mai întei cîte şcoale săteşti se află la români — căci de alte popoare îngrijesc alţii —, cîţi ţărani ştiu citi mai mult decît un paraclis. Au nu vedeţi că s-au îngrijit foarte bine şi de timpuriu, ca după zisa marelui Goethe, „arborii să nu crească pînă la ceriu". Apoi unde puneţi responsabilitatea provenitoare din acea măsură că pe venitoriu toţi auctorii, publiciştii şi corespondenţii vor *fi datori* a-şi pune numele supt tot ce vor da la tipariu. O măsură prea dreaptă aceasta, de carea nici un om de omenie n-are cuvînt a se sfii. Pentru ce era pînă acum aşa dese anonimităţile (nenumirile) scriitorilor? Pentru că despoticele măsure prigonea pe apărătorii adevărului pînă în fundul celor mai întunecoase temniţe; pentru că cei mai mulţi, altmintrea înflăcăraţi de iubirea adevărului, l-ar fi scos la lumină bucuroşi, îşi temea însă venitoriul, fericirea sa, poate şi a familiei. Astăzi această frică nu mai are loc, cel puţin nu în măsura veche; astăzi numai calumniătorii şi turburătorii vor mai căuta întunerecul anonimităţii. Deci curagiu, domnilor literaţi şi publicişti, ieşiţi la lumină, subscrieţi-vă, pentru ca şi opinia publică ştiind cu cine are a face, atît

Responsabilitatea scrisului ...

mai curînd să ia și la noi o formă solidă, sănătoasă. Nu ziccți că adevărul străbate și din condei nenumit; căci pentru ce să nu cunoaștem cu toții pe toți apostolii adevărului. Iată și opinia Europci cere tot accasta.

„Foaie pentru minte", XI, 1848, nr. 12, 22 martie, p. 93–95.

1. Hotarele. 2. Clară.

PENTRU DREPTUL NAȚIEI ROMÂNE. ÎMPOTRIVA UNIUNII CU UNGARIA

101

SIMEON BĂRNUȚIU, PROVOCAȚIUNE [1]

Ungurii chiamă pe ardeleni la unire, Clujul s-au dechiarat cu mare solemnitate cum că vrea a se uni; așa vor face și secuii; poate numai sașii nu vor vrea. *Dar românii ce vor face?* De la dezlegarea întrebărei acestea atîrnă viața sau moartea românilor. Aici se cade să-și deschidă ochii tot românul că acum a venit tempul cu care, de se vor folosi bine, le vor dobîndi toate, iar de se vor folosi rău, le vor perde toate și care le-au mai rămas, adecă-și *vor perde naționalitatea și cu ea toate.*

Ascultați dară, strănepoți romanilor! acea ce să cade să cugete și să grăiască astăzi tot românul, fie popă, fie nobil, ostaș, cetățian sau sătean, ascultați ce să cade astăzi să răspundă ungurilor, secuilor și sașilor!!!

Noi românii nu vrem pînă atunci despre unirea asta cu voi ungurii a vorbi, pînă cînd nu se va pune nația română iar la vrednicia acea politică, de care o ați dezbrăcat voi ungurii, secuii și sașii. Voi ați făcut asupra nații noastre cum v-au plăcut, ați pus în *Aprobatele*[2] voastre cum că românii, nația cei mai veche a Ardealului, e numai sufcrită, i-ați scos pînă în ziua de astăzi de la toate deregătoriile cele mai înalte.

Toate cele mai grasă vi le-ați ținut vouă; de au ajuns vreun român la vreo deregătorie, pe acela l-ați făcut să-și lase legea sa, să se lepede de maica sa care l-au născut, l-au aplecat, și de nația care l-au ținut la școale cu sudoarea ei pe sama voastră. Destul, mai încolo nu vreau a vă număra păcatele, ca să nu turburăm cu pomenirea lor sărbătoarea aceasta minunată a popoarelor, care o au făcut Dumnezeu, Domnul popoarelor, să ne bucurăm și să ne veselim într-însa.

Astăzi răsună cuvîntul cel dulce al libertăței în toate cetățile și mîne va răsuna în toate satele. Astăzi este ziua învierii popoarelor celor moarte!

Românilor!

Ziua învierii dreptului nostru

Românilor! ascultați, voi pînă acum ați fost morți politicește, numai pe unguri îi cunoaște legile țării, iar nu alte nații vii politicește. Voi dar un milion și trei sute de mii mai bine de români, nu sunteți pe lume ca nație. Încă o dată, fraților! Astăzi este ziua învierei dreptului nostru. Vrem dară să răsturnăm piatra de pre mormînt, să dezlegăm înfășură-

29 – c. 587 8

turile naţii române cele de 10 sute de ani, ca să iasă din groapă şi să trăiască în veci.

preoţilor !

Preoţilor ! de sunteţi voi adevăraţi părinţi precum vă numesc pre voi oamenii, nu vă despărţiţi de dreptul naţii, nu vă despărţiţi interesul de al poporului român ; pentru Dumnezeu, vă rugăm să nu vă mai uniţi cu nimenea pînă nu veţi vedea fericit pre poporul român, cu care sunteţi de o credinţă ; fiţi dară cu o credinţă către olaltă, voi numai atunci puteţi fi fericiţi cînd vor fi fericiţi fiii voştri cei sufleteşti — şi apăraţi-vă numele cel dulce şi strălucit de român şi limba cei dulce. Spuneţi-le dară ungurilor : noi nu mai vorbim nici despre unire pînă nu se va publica în dietă şi in ţară cum că naţia română se cunoaşte ca naţie română !

români nobili !

Români nobili ! Răspîndiţi ca stelele ceriului pe pămîntul Făgăraşului, Sălagiului, Haţegului, Chioarului, [pînă la] Moldova, cu un cuvînt toată ţara Ardealului — voi strănepoţii acelora care cu arme oştiţi pentru patrie v-aţi ciştigat nobilitatea, deşteptaţi-vă din somnul cel greu, nu vă lăsaţi să vă amăgească cu minciuni, să vă ţie numai ca pre neşte linguşitori a ungurilor, despărţiţi de maica voastră, naţia română. Pentru ce să fie numai un ce nobilitatea voastră, care o au ciştigat vitejii voştri strămoşi cu braţe române oştindu-se pentru patrie. Fiţi dară credincioşi către împăratul, patria, dar fiţi şi către singele vostru şi neamul vostru ! ! !

spuneţi ... !

Spuneţi ungurilor : noi toţi istoria noastră întru aceea o punem că suntem nepoţii romanilor, credincioşi împăratului nostru şi patrii, dar de unirea cu care ne îmbiaţi şi la care ne chemaţi nu voim a şti nimic pină cind nu se va da *congresul naţional*, în care să ne putem aşterne şi noi dorile noastre naţionale, nu să tot judecaţi voi numai de noi, adecă voi fără de noi ; şi pină nu se va publica în dieta Ardealului, nu în Pesta, cum că naţia noastră e primită de naţie română, cum aţi făcut pînă acum de aţi tot umblat cu sfătuiri şi tîlcuiri întorcate, articuli asupritori.

Naţia română nu mai poate fi roabă ...

Voi aţi ştiut împărţi bine pentru voi, că aţi împărţit naţia ungurească in două părţi, unguri şi secui, ca să ziceţi că sistema stă din trei naţii, şi pe români, locuitorii cei mai vechi ai Ardealului, să-i scoateţi afară ; acuma încă v-aţi intărit limba binişor şi naţia voastră, şi de a noastră limbă nu vă pasă. Asta nu mai poate aşa rămîne. Naţia română nu mai poate fi roabă ungurilor, secuilor şi saşilor. Limba noastră trebuie să aibe cinstea cuviincioasă înaintea statului şi legilor, care le-am apărat şi le vom apăra cu singele nostru. Naţia noastră trebuie să se recunoască şi să se asecureze.

Ostaşilor români !

Ostaşilor, strănepoţi a romanilor cu numele şi cu fapte.

Regiment r[omân] ! Eroi lăudaţi de Napoleon[3], virtutea voastră numai atunce va fi în gloria sa cînd veţi fi fiii unei naţii politiceşte vieţuitoare, nu moarte. Uniţi-vă cu fraţii voştri preoţi şi spuneţi-le ungurilor : noi nu putem fi odihniţi pînă nu ni-ţi cunoaşte naţia, numai atunci, dacă va fi adunată în dietă toată naţia română, va putea judeca cum şi subt ce condiţii să se unească ; pînă atunci protestăm împotriva oricărei unire care ar îndrăzni să facă cineva cu numele naţii ! ! !

Români cetățeni și săteni! Să nu faceți cumva pagube nimărui, că oamenii cei ce fac aceasta nu sunt vrednici de libertate. Ascultați sfaturile fraților voștri, stați totdeauna credincioși împăratului, dar cereți să se șteargă iobăgimea, că de vreo 10 sute de ani ați plătit pămîntul. Auziți i[ubiți] f[rați]! asta-i politica aceea care vă poate mîntui și numele vostru. Vă rugăm, pentru Dumnezeu, pentru fericirea și cinstea voastră să nu ascultați de alte politice; ungurii vor zice: uniți-vă mai întîi cu noi și apoi vom da asta și asta.

Români cetățeni și săteni! cereți ...!

Mai deunăzi zicea ungurii: învățați-ne limba, apoi vom da drepturi. Auziți, fraților, la idei sucite! Cine i-au împoterit pre ei ca să lege drepturile de limbă sau unire? Nu le credeți, vreu a vă înșela; răspundeți-le: proclamați pe nația română, lăsați-o în dieta Ardealului prin reprezentanți aleși de români după numărul nații noastre, lăsați pe români la județele comitatelor, districtelor, scaunelor, și atunci vom vorbi și noi ca nație și voi ca nație.

Încă o dată, fraților! Fără nație, și republica e numai un despotism afurisit: ștergerea iobăgiei, nația română ca nație română, congres național în care să ne înțelegem mai întîi despre dobîndirea acestora. Nici mai mult, nici mai puțin — aceasta mai întîi, celelalte se vor adauge; fără aceasta și raiul e iad. Afurisit să fie în veci oricare român va îndrăzni a face vreo unire pînă nu va fi proclamată nația română ca nație primită *sensu politico*. Poporul român de aceea nu va vrea a ști, numai dacă se va primi nația și se va șterge iobăgia, atunci vom fi odihniți și frați cu toți. Vivat natio romana!

Ștergerea iobăgiei, recunoașterea nației, congres național ...

I.O.D.N.N.

Patriotu

■ *Copie* la Budapesta, Országos Levéltár, Gubernium Transylvanicum in Politicis, nr. 6 242/1848, 7 012/1848, și G. Tr. Praesidialia, nr. 798/1848; Institutul de Istorie și Arheologie, Cluj-Napoca, Fototeca, nr. 2 153—2 156; 2 188—2 193. Reproducere după *Revoluția de la 1848—1849 din Transilvania*, vol. I *(2 martie—12 aprilie 1848)*, sub redacția acad. Ștefan Pascu, V. Cheresteșiu, București, Edit. Academiei, 1977, p. 90—92. Vezi și V. Cheresteșiu, *Adunarea națională de la Blaj 3—5 (15—17) mai 1848*, București, Edit. Politică, 1966, p. 211—214.

■ 1. Manifestul de față a fost elaborat și trimis spre difuzare din Sibiu la 24—25 martie 1848. 2. Vezi în acest volum *Supplex Libellus Valachorum*, doc. 4, p. 35—38. 3. Pentru vitejia dovedită în luptele de la podul Arcole, unde a luat parte Regimentul II grăniceresc de la Năsăud.

„ROMÂNUL, ROMÂN TREBUIE SĂ RĂMÎNĂ ÎN ETERN"

102

AL. PAPIU-ILARIAN, ADRESELE DIN M[UREȘ]-OȘORHEI[1]

Fiindcă la una din aceleași luă și junimea română practicantă[2] o parte activă, noi o publicăm după următoarea corespondință:

24–25 martie la Tg. Mureş

„*Oşorhei, 25 martie.* Eri şi astăzi ţi se părea că eşti în Anglia, nu în Transilvania, în Oşorhei. Pe uliţe, în mai multe locuri adunări, gloate de oameni, coalea ascultînd cuvîntări rostite în glasuri detunătoare, coalea cetind novele, ale căror cuprins urmat de strigăte zgomotoase; tinerimea însufleţită cu pălăriile şi peptul înpănat cu cocarde, peteale şi roze[3] tricolori. Aşadar, faima întîmplărilor grandioase din toată Europa, sburînd cu iuţeală de fulger în toate părţile, aduse în vie mişcare şi tinerimea de aici.

Petiţia tineretului maghiar şi secui

Se găti o petiţiune către Mai[estatea] Sa din partea tinerimei d-îngă Tabla regească, în care se cere dezlegarea tipariului din toate cătuşele censurei; dietă cît se poate mai curînd; şi în aceasta sfătuirea uniunei Transilvaniei cu Ungaria, aşa cît de numele Transilvaniei nici pomeneală să nu mai fie; gardă năţiunarie; egalitate în faţa legii* ! — Această pornire a tinerimei o încuviinţară şi protonotarii; şi promiseră că acestei nobile şi patriotice păşiri a tinerimei vor sta în ajutori, totdeodată conceseră pe astăzi, pe şepte ore matutine[4], şedinţă straordinară a tuturor patru canţelarilor la un loc supt preşedinţa unui protocolist[5], pentru subscrierea tinerimei la aceeaşi petiţiune.

Subscrierile românilor

Tinerimea maghiară şi secuie ne provocă şi pre noi tinerimea română d-îngă Tablă ca să subscriem. Noi, de o parte, şi ca să nu mai înverşunăm ura, care încă spunem, ce e adevărat, nu e de tot stinsă, subscriserăm. Io, cînd am subscris, am zis că şi io, ca *român*, subscriu această petiţiune, acea dulce speranţă mîngîindu-mă că va fi fără întîrziare şi deodată răscumpărare totală *fără nici o despăgubire*** ; egalitate deplină de drepturi civile şi politice; respectarea şi asigurarea feliuritelor năţiunălităţi şi limbi din Transilvania şi Ungaria. Aşijderea şi fratele S. P[oruţiu] au cuvîntat înainte de a se subscrie, dorind libertate universală, nu unilaterală . . . Tinerii de ungur şi secui încă au ţinut cuvîntări solemne cătră tinerimea română — ca cătră nişte *representanţi*, cum zicea dînşii, a *năţiunei româneşti*, va să zică *representanţii năţiunei ungureşti şi secuieşti vorbia cătră representanţii năţiunei româneşti* —, rugîndu-ne nu cumva noi să hrănim în popor nădejde care cred că numai deodată nu vor putea să aibă resultat dorit.

Clauza „răscumpărării fără nici o despăgubire"

Însă cînd se citi protocolul, tinerii de ungur şi secui nicidecum n-au lăsat a se trece la protocol din cuvîntarea mea, nici măcar dorirea şi nădejdea *de răscumpărare totală fără nici o despăgubire*; puţini zicea ca să las în protocol răscumpărarea fără bani, dar aceasta n-am lăsat, pentru că socotiam că pot să o eluză [6] aşa, ca în preţ de despăgubire să rumpă pentru domnul pămîntesc din mica moşie a săracului ţăran a treia sau a patra parte, ca în Borusia[7], ce tot atîta rău ar fi pentru sărmanul ţăran. Destul că această sentinţă toată rămase afară; în zadar mă trudii eu a arăta folosurile răscumpărării fără nici o despăgubire, ca o pretinşiune sau numai dorire foarte dreaptă, arătînd că destul au plătit prostul pînă acum de mai multe sute de ani pentru acea bucăţică de moşie, purtînd el totdeauna toate greutăţile şi toate sarcinile cele grele ale patriei nu numai pentru sine, ci şi pentru nemeşi. Cu acest cuvînt am grăit vorbind

către dînșii nu numai drepturile *cetățenești*, care le are fiecare de atunci de cînd au intrat în cetate (în stat) și care românul pe drept nici le-au perdut, nici au putut să le pearză cîndva ; ci și cele *omenești*, care-s născute deodată cu omul și care nu numai a le primi sau a le usurpa de la altul pe nedreptul, dar nici a le înstrăina încă nu e ertat, nu e slobod, e păcat. Românii singuri, dar singuri au purtat totdeauna, pînă în ziua de astăzi, toată economia, toate spesele statului ; atunci cînd nemeșii respective foarte puțin, iară de vreo cîteva zeci de ani în deplinul înțeles al cuvîntului nimic, dar nimică n-au întrebuit. Au fost insurgenți *tempore necessitatis?* Da românii n-au dat și pînă acuma și nu dau și acum recruți? — Pentru Dumnezeu, fie-vă milă de acești oameni buni, ascultători, blînzi și foarte săraci, că zău destul au plătit pînă acum pentru acea moșioară, îs vrednici de ea fără a vă plăti nici măcar un potor ![8]. . . Le-am mai zis : Fraților, tatăl meu e feciorul unui om prost,[9] așadar cu încă-s om prost; eu știu foarte bine amara și ticăloasa stare a prostimei, ca unul ce am norocire adese a conversa cu români proști ; și știu și aceea că această mărinimitate a nemeșilor prostimea cu mulțămită o ar primi... Ne-au zis și aceea că, dacă au românii alte pretinsiuni și cereri, acelea cuprinză-le într-o petițiune, că calea rugăminților nu e închisă nici dinaintea lui Dumnezeu ! Cereți și vi se va da, zice s. scriptură.

Așadar, petițiune din partea prostimei ! Într-adevăr, pe calea dreptului și dreptății prostimea are de a cere, și acum e timpul, pentru Dumnezeu ! Românilor din Transilvania, acuma e timpul ! Nu întîrziați, nu vă mai lăsați în starea pomenită de moși de strămoși, minutul bine venit iată-l ! Cereți înainte de toate răscumpărare totală fără nici o despăgubire ; de aci urmează toate drepturile civile și politice, așadar și representațiune ș.a. Cereți respectarea limbei voastre celei românești : în biserici, școalele de pe sate ș.a. dintru întîi . . . Sărmanii de noi, noă românilor altă erezitate nu ne-au rămas de la străbuni fără singură, dar singură limba, acest scump odor, acest neprețuit tezaur al națiunei românești. Limba, fraților români ! Ascultați, limba, această limbă străveche, în care Enea au salutat pre Lavinia, această limbă din zei provenitoare, ca și națiunea română, are o putere manină[10], fermecătorie, această limbă, care o aseamănă un român cu un munte, peste care atîtea seminții străine n-au putut străbate ca să ne absoarbă ; această limbă dulce, melodioasă o iubiți, o prețuiți, o păstrați ca străbunii noștri mai presus de toate ; iubirea, prețuirea limbii voastre să n-aibă margini, așa o iubiți, cît cînd veți muri să mai rămînă în voi încă o schintea ; această schintea din urmă să fie limba, cu care doară ați putea ațîța încă odată flacăra vieții în voi.

Deziderate și îndemnuri

Acestea și alte asemenea să cerem noi, românilor, de la înălțatul nostru împărat și de la dietă, și de bună seamă vom dobîndi, că pentru noi se luptă spiritul timpului, care are putere colosală, manină ; pentru noi se luptă toți oamenii cei buni. Numai fiți buni, cu frica lui Dumnezeu ca totdeauna ; și fiți naționaliști mari. Cînd va zice cineva să fiți patrioți, spuneți că naționalist român și patriot în Transilvania tot una și aceeași însem-

De națiunea voastră niciodată să nu vă lăsați

ncază, din [a]cea oară aceea e asiomă în politica Transilvanici, că fericirea acestcia atîrnă singur de la fericirea românilor. Așa, aveți speranță de un viitor mai bun, dar de năţiunea voastră niciodată să nu vă lăsați, fiți români și credeți că românul, român trebue să rămînă în etern ! . . . Deviza voastră să fie : cereți și credeți !

Însă acum m-am prea depărtat de la oicpt ; după ce se subscriseră cu toții și protonotarii apromiseră că numaidecît vor mijloci trimiterea petițiunei prin guberniu la Mai. Sa, ședința se închcie. Iată seara tinerii cu vreo 200 de făclii și stindarde tricolori (alb, roșu, verde) au încungiurat vreo cîteva ulițe spre aducerea aminte acestei sărbători mari între strigăte sgomotoase : Să trăiască casa habsburgică ! Să trăiască libertatea teascului ! Să trăiască uniunea ! Să trăiască Kossuth ! durduia ș.a. Mai pre urmă în mijlocul pieței de pe funtînă au rostit din tineri orățiuni către mulțimea de jos, în care îi îndemna la *uniune*, strigînd cu glas mare : Egyesüljünk (Magyarországgal), mert másként elveszünk ! . . . Să ne unim, că altmintrea perim ! . . .

Așa în liniște se împrăștiară către casă.

Astfel de petițiune au scris și cetatea Oșorhciului și tinerimea școlastică din colegiul reformaților.

Apropos ! Mai că uitasem că canțeliștii de sași nicidecum n-au vrut să subscrie unirea, zicînd că-s jurați de acasă.

A. Papiu-Ilarian, cancelist român de la Tablă".

■ „Foaie pentru minte", XI, 1848, nr. 13, 29 martie, p. 99—101.

■ 1. Tg.-Mureș. 2. Este vorba de practica de avocat, care se făcea atunci la cea mai înaltă autoritate judiciară din Transilvania, la așa-zisa Tablă regească care-și avea sediul în Tg.-Mureș. 3. Rozete. * Da în fața legislațiunei? [G. B.]. 4. Dimineața. 5. Secretarul principal al Tablei regești. ** Din partea țăranilor, ci numai de la stat. [G. B.]. 6. Eludeze. 7. Prusia. 8. Sărac, țăran. 9. Para. 10. Foarte mare, excepțională, covîrșitoare.

103

DREPTURILE CE AVEM SĂ LE CEREM...

ARON PUMNUL, PROCLAMAȚIE CIRCULARIU PENTRU CONVOCAREA ADUNĂRII PE DUMINICA TOMII

Români ! Blaj, [12 aprilie st.n. 1848][1]

Acesta vă fie cugetul, fapta și vorba care să răsune din graiul fiecăruia, să trăiască îndelung împăratul constituționale al Austriei ! Să trăiască ! Să trăiască ! Să trăiască (năţiunile) neamurile din Ardeal,[2] adecă cea maghiară, săcuie, română, și sasă. Să trăiască ! Să trăiască ! ! ! Cugetul, faptele și

vorbele cele răsunătoare ale fiecăruia să fie pacea, slobozenia și frățietatea! Iubirea în vorbă și fapte către tot omul care se află în țara noastră și voiește înflorirea ei, însă nu numai a sa, acesta e simbolul nostru, aceasta învoirea noastră, acesta propusul nostru cel din urmă, care însă e și voia lui Dumnezeu, căci dînsul au zis; *să iubești pe de-aproapele tău, ca pe tine însuți,*

Pace, slobozenie, frățietate, ...în vorbă și fapte

Însă aceasta n-au fost pînă acum, pentru că românii n-au avut drepturile ce să cuvin unui neam, ei au avut numai deregătorie, însă drepturi nu. Aceste drepturi, ce i s-au cuvenit dedemult, acum ni le dă curjerea vremii dacă vom voi a le cuprinde, însă cum? Au doară ne să vor arunca în brață-ne fără voia noastră? Nicidecît, că acele trebue să ni le căștigăm noi pe calea legii, prin cerere, însă cine va cere? Au doară episcopul, însă de unde are dînsul împuterire dată—de la români? Aceasta nu o are și pentru aceia nici nu poate cere în numele neamului (națiunii). (Proclamațiune) Circulariu încă nu poate face pentru că deregătoria dînsului este manuducerea credincioșilor săi către mîntuirea sufletului și alte nemica. Cine va cere dară pentru români? Deoarece ei n-au (reprezentatori) deputați în dietă, nimenea nu se află, fără numai ei, chiar pentru aceia dară ei trebue să ceară, înțălegîndu-să între sine, această înțelegere însă nu să poate face, fără numai adunîndu-ne într-un loc și sfătuindu-ne unul cu altul ce am avea lipsă mai mare să cerem, Pentru aceia, e datoria fiecăruia protopop, preot sau mirean a să învoi fără întîrziere ca să se adune pe duminеca Tomei în Blaj toți protopopii cîte cu doi preoți și cîte cu doi oameni din tot satul românesc, fie unit, fie neunit tot atîta, căci toți sînt români, Aceasta o poftește de la voi strînsa voastră deregătorie ca să fericiți pre credincioșii voștri, aceasta e deregătoria și acelui mai de pre urmă român ardelean,

„Românii n-au avut drepturile ce se cuvin unui neam"

Deci nu așteptați, prea onorați protopopi, ca să vă chieme preabunul nostru episcop, căci dînsu nu o poate face, deșteptați-vă și-l ușurați de acea grea răspundere, înștiințați-l ca pre un părinte a neamului nostru, că veți veni pre dumineca Tomei și veniți cu toți că aceasta o poftește însuși mîntuința neamului nostru, nu vă temeți de nimenea. Spuneți ungurilor, săcuilor și sașilor că noi îi iubim ca pre frații noștri, cu carii lăcuim întru o țară, Spuneți-le cu cuvîntul și le arătați cu fapta că noi îi iubim, însă e drept ca și ei să ne iubească și să corăspundă iubirei noastre ce o avem către ei, spuneți-le în gura mare că noi nu voim a cîștiga drepturile omenimei prin sabie, ci prin legile minței sănătoase și pentru aceea ne adunăm să ne înțălegem cari sînt drepturile acele; căci dreptul cîștigat cu sabia nu e drept, ci răpire și uzurpăciune, și ține numai pînă cînd să ruginește sabia sau să despoterește mîna care o poartă și atunci încetă, Însă dreptul întemeiat pe mintea sănătoasă ține pînă cînd ține mintea, Spuneți neamurilor celorlalte că armele le-au aflat mintea omenească ca să se apere oamenii cu ele de fiarele cele sălbatice și crude, iar nu ca să omoare oameni cu ele,

Pe unguri, secui și sași, „noi îi iubim ca pre frații noștri", însă și ei să corăspundă iubirei noastre"

Spuneți-le să urmeze și dînsele acest[e] principe (îndreptări) și atunci nu avem lipsă de tunuri mai mult. Spuneți-le să urmeze aceste principe, cari ne chiamă pre toți fii (patriei) țării să ne îmbrățișăm și să ne sărutăm frățește strigînd : *să trăiască frăținătatea* ! Aceasta a frăținătatea cea adevărată pre care e întemeiată fericirea țării cea din lontru, căci atunci nu să va mai teme sasu sau unguru de român, nici românul nu va urî pre sas și ungur, ci vor fi frați precum să cuvine și vor lucra dimpreună, după putere, spre înflorirea țării, trăind ungurul cu ungurul, românul cu românul. Căci înaintea minții sănătoasă e om de nemica și blăstămat care fiind născut din sînul unui neam voește a să preface într-alt, deci înaintea minții sănătoasă e om de nemica care fiind român s-ar zice că e ungur sau care fiind născut ungur să zice a fi neamț sau român. Spuneți-le aceste principe și eu nu cred că va fi vreun ungur cu mintea sănătoasă care să le poată reproba — unu ca acela n-are minte sănătoasă și lucră după simțiri, deci cauza noastră română e sfîntă, sînt sfinte mijloacele prin cari voim a căștiga — e sfînt înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor modul prin care voim a o căștiga ; așădară în contra înființării ei, numai oameni blăstămați pot lucra, de cari chiar nu trebue să ascultăm.

Drepturi „ce avem să le cerem"

Auziți dară români ! Uniți-vă în voință și îndemnați pre (onorați) cinstiți protopopi a veni la Blaj pe dumінecă după Paști și din tot satul cîte doi oameni ca să ne ințălegem despre cele ce avem să le cerem de la dieta ce să va ține cît mai curînd, adecă de la părinții țării și ai noștri, cari a bunăsamă ne vor da cele de lipsă, numai noi să le știm cere ; acesta e singurul mod de a pute face cerere totală (adecă a tuturor românilor) și altul nu, aceasta dacă o vom face ne vom împlini deregătoria ce o avem către țară și către neam, iar de nu o vom face sîntem necredincioși către țară, către domnitorul nostru și către neam, ce nu va rămîne neînsămnat în cartea întîmplărilor neamului nostru și prin urmare venitorimea oamenilor de omenie ne vor binecuvînta sau ne vor blăstăma precum vom fi vrednici. Vivat natio !

■ Originalul la Budapesta, Országos Levéltár, Gubernium Transylvanicum [Praesidialia], nr. 6 029/1848; Institutul de Istorie și Arheologie, Cluj-Napoca, Fototeca, nr. 1 600—1 603, 1712—1713. — Reproducere după V. Cherestešiu, *Adunarea națională de la Blaj*, p. 218 — 220, și *Revoluția de la 1848—1849 din Transilvania*, vol. I, p. 451—452.

■ 1. În aceeași zi de 12 apr., „proclamația a fost citită în fața clericilor și școlarilor de la Blaj". Tineretul a copiat-o în sute de exemplare, difuzînd-o în toată țara. (Apud *Revoluția de la 1848 din Transilvania*, I, p. 452, n. 1). 2. Manifestul a fost scris inițial în două variante : una, cu caractere chirilice; alta, cu litere latine. Ele corespund și unor variante lexicale și stilistice adoptate într-un caz și celălalt, fapt constatat de altfel și în alte situații similare. Textul reprodus aici, ca și în edițiile citate, este cel scris cu caractere chirilice. Se semnalează însă cuvintele folosite în varianta cu litere latine între paranteze.

CERERI NAŢIONALE ŞI SOCIALE DE CĂPETENIE...

104

A. T. LAURIAN, DE LA BUCUREŞTI, CĂTRE G. BARIŢIU, LA BRAŞOV

Frate Bariţ, București, 8 aprilie 848

Am priimit gazetele cu nr. 28 şi, pe lîngă cele obicinuite, încă 2 exemplare de la nr. 20 încoace. Pentru viitor mai faceţi o adresă cu 2 exemplare la d. profesor *Ioan Codrea la Ploeşti* (însă cu 2 exemplare), alta la d. serdar *Costache Cernovodeanu* cu 1 exemplar, *la Bucureşti*. Mie îmi trimiteţi tot *cîte 6 exemplare*.

Ce mai faceţi? Au început lucrurile a se încurca şi pe acolo! Frate, aveţi libertatea de-a vorbi, de a scrie şi de a vă aduna, vedeţi de vă înţelegeţi! Vorbiţi, scrieţi, cereţi!!

Publicaţi şi cu gura şi prin tipar cererile românilor. Mie mi se par cele de căpetenie acestea: 1. — Independenţă naţională; românii să figureze în numele lor, să-şi aibă reprezentanţii lor, să se servească cu limba lor în toate trebile lor. 2. — Independenţă religionară; românii să-şi aibă religiunea lor română, fără desbinare în uniţi şi neuniţi (aşa-numita unire cu ungurii catolici să se desfiinţeze). Toţi românii să fie numai de o lege românească. 3. — Restabilirea Mitropoliei române în Transilvania, supt care să fie episcopii români de la Vîrşeţ, Temişoara, Arad, Oradie, Marmuros şi Bucovina; pe tot anul să se strîngă un sinod general la Mitropolie din toate episcopiile române. 4. — Şcoale române în toate satele şi oraşele dotate din fondurile alodiale. 5. — Întrarmare generală a românilor. 6. — Ştergerea obagismului fără vreo despăgubire.

Cererile românilor, cele de căpetenie:

Publicaţi acestea şi prin scris şi prin grai, ca să cunoască românii în general ce le lipseşte. Fiţi mai curajoşi! E slobod fiecăruia a-şi declara părerile sale. Nimene nu vrea revoltă. Mulţi se miră de ce d-ta cu foaia d-tale eşti acum mai timid decît cînd era censura. Arată că eşti român! Cei de aici te pîrăsc de vîndut străinilor. Dovedeşte că nu, prin faptă!

Aici toate în linişte, însă şi în temere, fără să ştie pentru ce. De la Iaşi se aud veşti rele. Sturza a făcut o mare neghiobie cu închiderea celor 13 boiari. Astăzi veni vestea că cei ce au scăpat de la Brăila (din cei 13) ar fi aţîţat răscoală şi ar fi omorît pe Sturza. Atunci rău lucru. Mă tem tare să nu iea străinii prilej de a ne călca. Nu pot să-ţi scriu mai multe.

Laurian

■ B.A.R., ms. rom. 996. f. 181—181v.; publicată de C. Bodea, *Lupta românilor*, p. 317—318; G. *Bariţ şi contemporanii săi*, vol. I, p. 145 — 146.

Aprilie—mai: dincoace şi dincolo de Carpaţi...

ÎNAINTE DE PROIECTATA ADUNARE NAŢIONALĂ LA BLAJ

105

DIN SCRISOAREA LUI IOAN AXENTE, DE LA BUCUREŞTI, CĂTRE SIMEON BĂRNUŢIU, LA SIBIU

Bucureşti, 6 aprilie 1848[1]

. . . .

[Post scriptum]

Uniunea cu Ungaria şi proiectata Adunare

Din suplementu „Organului luminării" vedem că in Blaş se va aduna cit mai curind o Adunare Naţională, mi se pare că aceasta va să tracteze despre unionea cu Ungaria, pentru că altfel nu ştiu în ce chip ar lăsa guberniu să se adune românii tomna acum. Eu cu [lucrul] acesta nu mă pot împăca nicidecit, pentru că deşi asecură legile Ungarii o soarte mai bună ţăranului, ele însă se vor înfiinţa anevoie, apoi oare toate acelea îmbunătăţiri ce se fac pentru el nu vor fi plătite cu perderea naţionalităţii române? Cel puţin în unele locuri in care şi pină acum sint maghiarizaţi rău. Pusăciunea românilor e cu atit mai critică, cu cit e mai de crezut că în capul lor stau oameni probaţi de trădători.

1. Ce cugeţi d-ta, duce-te-vei la acea adunare? Şi de te vei duce şi vei vorbi cum ar trebui să fie, nu te vor prinde? eu sper că pină atunci poate să viu şi eu acolo, pre toată întîmplarea am scris lui Groze, la orlaţeni, iar mai virtos unui frate ţeapăn al meu, o scrisoare în care între alte-i zic ca să lase tot şi să vie la d-ta, de vei avea lipsă de un om credincios şi virtuos; de nu vei avea lipsă de el, scrie-i lîngă scrisoarea mea ca să nu vie; el poate ceti cu cirilice scris rar şi deschis, cum se vede pre adresa către el.

„Să venim ... acolo"

2. Pină a nu ceti ştirea aceasta în „Organul luminării" auzisem că ar fi răsculaţi 8 000 români la Abrud şi 12 000 la Auraria; pentru aceea eram decis ca să venim indată acolo, însă fiindcă o astfel de mişcare ar fi făcut un sunet mai mare, care cel puţin pre ici nu e şi in gazete nu se ceteşte nimica, ne cam îndoim. Cu toate acestea, fratele Roman veni să vază şi să ştie toate mai de aproape. Mic-mi zic toţi că să nu mă mişc numai pre o scrisoare a nu ştiu cui, ci să aştept deciziunea cauzei; dar cu toate acestea, vă rog scrieţi-mi şi, de aveţi lipsă de oameni rezoluţi, spuneţi-mi, nu vă îndoiţi de caracterul meu — care din nenorocire se pătă puţintel — că e tot acela care-l ştiţi!

Noi sîntem tineri, înfocați, fără prax [2], facem feliuri de planuri, care poate cei mai copți la minte și mai moderați nu le vor aproba. Oare cînd am fi noi în stare să răsculăm pre români din toate părțile într-o înțelegere și cu un scop, n-am putea stoarce toate din mîna streinilor, sau cel puțin nu am putea scăpa pre români și pre toți alții de robote și de alte nedreptăți ce le suferiră pînă acuma? Eu cred tare că s-ar afla mulți tineri cari s-ar pune bucuroși în fruntea românilor. Cînd s-ar afla de bună răscularea, atunci ar începe Molnar Elia, care e dregătoriu în Comana acolo, eu în ținutul meu, Romanu în ținutul lui, Mărgineanu pre Mureș, Baterneanu pre Cîmpie, Iancu pre Ampoi etc.

„să răsculăm pre români din toate părțile..."

„Durch rasche Keckheit kömt zum Ziel weit sicherer oft
Als wer nur auf die Macht der Überlegung hoft" [3].

Scrisesem ceva și de Academie mai sus. Cum veți fi înțeles din „Universu" nru. 13, în săptămîna trecută se făcu esamen la copiii cei ce vor să intre în școala franceză. Programa studiilor ce era să se propună era făcută, de limba română nu era nici pomană!! Într-aceia veni un bătrîn respectabili cu un copil al său să-l așeze în Academie. Vorba dentîi-i fu: „Domle, vroi să știu, învăța-se-va în școală și românește? că numai pentru sfranțozește și italienește nu vroi să-mi dau copilu aici, pentru că e tînăr și nu vroi să-și uite limba română". Atunci întrebă Monti, așa-l chiamă pre Directoriu, „qu'est-ce que dit-il"? — Așa-i spune un tînăr român, ce era acolo pentru astfeliu de împrejurări, ce zisă boieriu. — „Ui, ui", răspunsă francezul, „il a raison". — În a doua zi puse în programă și clase de limba română, deși nu fuse pînă aci nici vorbă de ea.

Învățămîntul la București

Înainte de Paști [4] fu aici vr-o 10 zile d. I. M[aiorescu], care avu și o audiență la principele. Am înțeles că, între alte, s-ar fi plîns principele de oamenii cari ferbea pre atunci și cocea ceva mișcări pentru reformă. „Eu știu, M[aiorescu], că țăranu nu poate fi niciodată mulțumit pînă nu va avea și el proprietatea sa, dar ce să fac, eu nu poci face singur nimica etc." Cred că-ți va fi scris dumnealui mai lung despre acestea. Eu voi numai să reflectez că aceste ni se pot combina cu următoarele:

Vodă Bibescu și mișcările pentru reforme...

1. Școala care fu mai înainte a cassat-o numai pentru că, cum zisă Pleșoianu, era tot filosofi, tot istorici, tot poeți și scriitori pre toate podurile, pre toate colțurile, și aceasta nu plăcu la ciocoi, precum se vede.

a. În școala care au mutat-o la Radu Vodă, filosofia nu se propune, nici fizica; numai matematica. Istoria ar fi să se propună numai cam ca cea biblică.

b. De școala și de școlarii de la Radu Vodă nu se poartă nici o cură, fac cîte mișelii și blestemății fără de a-i întreba cineva de urmele lor. N.B.: aici nu sunt aristocrați.

2. La Academia franceză nu se primesc numai copii pînă la 13 ani interni și 15 externi. Pentru ce să iea un profesor 50 galbeni pre lună, dacă nu pot să-l asculte numai copii cari nu-l înțeleg? *Anguis latet in herba?* [5] Toate sunt țesute pentru susținerea despotismului și tiraniei.

Principele se plîngea către M[aiorescu] că-i zic rusovan; nu știu, dar aristocrat să știe de toți; apoi mai curînd poți aștepta ceva de la rusovan decît de la aristocrat.

Eliad se lăuda în zilele trecute că de la Pași încolo va tipări „Curieru" fără censură. Vedem că trecură doue zile în care trebuia să ne vie nrii 28—29 [6] și, cel puțin la noi, nu veni pînă acum nici cu censura.

Eliade „om liberal" și „idolu tinerimei"

3. Am înțeles că în zilele trecute l-ar fi întrebat principele la palat: „qu'est-ce que fait votre poésie, Monsieur Eliade? est-ce que vous montez souvent au ciel?" — În ce chip să pot judeca a fi zise aceste decît în batjucură? Altfeli să știe că d. Eliad e om liberal și are și ceva principii mai bune decît alții; are cunoștință și cu Lamartine și e idolu tinerimei, care ar vrea să aibă țăranu proprietate.

Fratele principelui, Știrbei, e dus la Paris; cu ce scop eu nu știu; numai un om am auzit vorbind bine și despre acesta; ceilalți zic că e hoț rafinat, aristocrat sublim și rusovan pre supt mînă, numai în buze are tot „ma chère patrie". Nevasta-i poate servi de exemplu tuturor doamnelor; e de toți lăudată, departe de secăturile modelor și de luxul corupțiunei, trăiește în sînta simplicitate morală, să ocupă cu educațiunea copilelor misere.

„... fără insurecțiune nu aș crede să se facă" ceva

În toate zilele vine cîte unul, doi tineri den Paris; ce bine ar fi de ar aduce și principiele libertății, amoarei de patrie și de naționalitatea română ce vor fi văzut în faptele francezilor!! Unii încep să viseze că poate le va fi zis Lamartine: „à présent, jeunes Romains, il y a de temps [sic] de vous en rendre libres et indépendants" [7]. Unii vor să ceară adunare generală straordinarie, decît fără insurecțiune nu aș crede să se facă vreo brînză, pentru că ciocoii nu sînt români... Și români sînt puțini. În Moldavia spun că ar fi cerut unii 22 puncte, dar nici unu pentru opincă. În tineri să vede un alt spirit pentru toate, dar omul fără principii logice „să schimbă ca timpu", apoi logica nu au de unde o învăța; la universități străine nu le dă mîna să meargă, numai la cei ce au cîte 10 moșii, apoi animele acestora se dezleagă anevoie de atîtea lanțuri.

Pre ici cred unii că Cipariu aspiră la episcopie și pentru aceea căciulește atîta pre unguri; eară Barițiu ar fi cumpărat de sași, și eu pentru asta am două argumente. Unu, că întrerupse articlu „Diplomaticul", cînd ar fi trebuit lucrat mai cu putere; altu, că la celea ce publică despre românii din fundul regiu, tradusă singur cele ce fură în originalul Confluxului fără a mai reflecta cel puțin cît făcu „Organul Luminarei", pag. 376 [8]. Ce să zicem? Dlui începu anu pre bine cu „Cultura, Episcopul" etc., dar nu-și ținu lung timp curajiul; rău e de noi de va fi aceasta așa.

Idem [9]

Frații Golești își împart moșiile cu țăranii

Mă asecură un tînăr din discipulii d. Maiorescu, Aron și Laurian, că 4 frați Golești sînt mai de mult duși la moșii și le împărțiră, cum trebui să se împărțească, frățește, între țăranii lor, lăsînd pentru sine numai cît pentru veri care țăran; unui tînăr din aceștia îi oferi și catedra de matem[atici] în Academie, dar nu acceptă să preleagă în franțiozește.

Se aude că oltenii — aci e puterea românilor — ar fi umblînd cu căciula într-o ureche şi ar fi zicînd ,,că acum a venit timpul lor, o să le arete ei, preste o lună, la ciocoi ! !" Oltenii — puterea românilor ...

Un tînăr, Bălcescu, — redactorul ,,Mag[azinului] Ist[oric]" — veni nu de mult din Paris şi adusă mai multe stracte din ,,Revue des Deux Mondes" [10]; le împarte pre la mai mulţi; într-acestea se cuprinde pre scurt cele mai de frunte trasuri din istoria românilor, tot acolo se zice că ,,La Dacie est bornée naturellement pour être unie" [11], eu n-am textul la mînă, sper că Romanu va aduce o broşură şi acolo. N: Bălcescu şi articolul din,, Revue des Deux Mondes"

[adresa :] Domnului Domn Simeon Barnuţiu

Profesoriu de filosofie, Notariu al Clerului unit şi jurist în Sibii

■ După originalul autograf, Biblioteca Univ. Cluj-Napoca, Fond Miko-Rhédey, cutia 77. Prezintă unele diferenţe faţă de S. Dragomir, *Din Corespondenţa dascălilor ardeleni în anul 1848*, în *Omagiu lui I. Bianu*. Bucureşti, 1927, f. 162—165.

■ 1. Data de 6 april [st. v.], trebuie corectată potrivit conţinutului scrisorii: 16 aprilie st. v. (Vezi şi mai jos notele 4 şi 6). 2. Practică. 3. În traducere: ,,*Printr-o aprigă îndrăzneală ajungi adeseori mult mai sigur la scop, / decît cel ce se-ncrede numai în puterea chibzuinţei*". Urmează o indicaţie bibliografică indescifrabilă. 4. Paştele a fost la 11/23 aprilie. 5. *Şarpele stă ascuns în iarbă*. 6. N-rele 28 şi 29 din ,,Curierul român" corespund cu datele de 12 şi 15 aprilie. 7. ,,Acum, tineri români, a sosit timpul să deveniţi liberi şi independenţi". 8. Referire la nr. 67 din 31 martie *(Mare Noutate)*. 9. Ioannu Assente. 10. Vezi doc. 87. 11. Sensul frazei, defectuos exprimată în franceză, este: ,,Dacia, prin hotarele ei fireşti, e menită a fi unită".

PLANURI DACO-ROMÂNEŞTI ALE ,,EMISARILOR" TRECUŢI PESTE CARPAŢI

106

RAPOARTE ALE AUTORITĂŢILOR POLIŢIENEŞTI DIN BRAŞOV

I

Stimate Domnule Director al Poliţiei !

Sînt informat din sursă sigură că au sosit aici din Valahia trei străini, care înţeleg germana, dar se spune că vorbesc numai franţuzeşte şi greceşte. Doi din ei sînt încartiruiţi la ,,Pomul Verde" şi unul la ,,Coroana". Ei s-ar fi exprimat făţiş că vechea Dacie ar trebui să fie din nou reconstituită. Deoarece lucrul acesta ne trezeşte teama că aceşti trei indivizi ar fi emisari veniţi cu scopul de a răzvrăti poporul valah, spre a se uni cu provinciile vecine, Domnia Voastră sînteţi invitat să întreprindeţi cercetări foarte serioase pentru a stabili cine sînt aceşti trei străini, cînd au venit şi ce treburi învîrtesc şi cît intenţionează să rămînă aicea. În tot timpul şederii lor să-i ţineţi sub supraveghiere, în mod discret, iar în cazul că se va Teama... de Daco-România

dovedi că sînt într-adevăr emisari sau vor încerca să pună la cale agitația de care ne temem, procedați împotriva lor în conformitate cu înaltele porunci privitoare la emisari și să-mi raportați.

Brașov, 29 aprilie 1848

Joh. v. Albrichsfeld m.p., Jude primar

[Pe verso] De la Judele primar către Stimatul Domn Joseph Trausch, senator și director al Poliției orașului liber crăiesc Brașov
Din oficiu

Textul german

Wohlgebohrner Herr Polizey Director!

Dem sichern Vernehmen nach sind aus der Wallachey 3 Fremde gekommen, die deutsch verstehen, jedoch nur französisch und griechisch sprechen sollen, von welchen 2 bey dem „Grünen Baum" und einer in der „Krone" eingekehret sind. Diese sollen sich klar dahin aussprechen, dass das Alt-Dacien wieder hergestellet werden solle. Da dieser Umstand befürchten lässt, dass diese 3 Individuen Emissaire seyen, um das wallachische Volk behufs einer Vereinigung mit den benachbarten Provintzen aufzuwiegeln, so werden Ew. Wohlgebohrnen hiemit aufgefordert allen Ernstes zu untersuchen, wer diese 3 Fremde sind, wann und in welchen Geschäften sie hieher gekommen und wie lange sie hier verweilen werden, während ihres hiesigen Aufenthaltes aber dieselben ohne Aufsehen zu erregen, unter Aufsicht zu halten, und wenn es sich ergeben sollte, dass dieselben wirklich Emissaire seyen, oder die befürchtete Aufregung begründen wollten wider dieselben nach bestehender höherer Befehle hinsichtlich von Emissairen vorzugehen und mir zu berichten.

Kronstadt am 29.April 1848

Joh. v. Albrichsfeld m.p., Ober Richter

[Pe verso] Vom Ober Richter, seine Wohlgebohren dem H. Joseph Trausch Senators und Polizey Dire-tors der K. F. Stadt, Kronstadt, amtlich.

■ Arhiva „Bisericii Negre", Brașov, Tq. 181 I, nr. 17. (Documentele I—IV mi-au fost comunicate de prof. Valeria Căliman, Brașov).

II

Stimate Domn,

Pe lîngă cei trei străini, veniți din Valahia sau din Moldova, pe care, bănuindu-i că ar fi emisari, v-am încredințat să cercetați ce treburi învîrtesc ei aici și cît intenționează să mai rămînă, ținîndu-i sub observație

polițienească fără a isca nici o vîlvă, ar mai fi sosit o persoană din Valahia sub numele de împrumut de Gligore Vasilie, ajutat fiind să se refugieze aici de un ofițer valah. Pentru prinderea aceluia s-a pus un premiu de 500.

Domnia Voastră aveți misiunea să țineți sub observație atentă activitatea acestui refugiat — fără să se bage de seamă — pentru a putea raporta imediat despre activitatea lui oarecum suspectă și a lua eventualele măsuri de rigoare.

Trebuie împiedicată plecarea la Blaj ...

Cît privește pe cei trei străini menționați mai înainte, doi din ei, încartiruiți la „Pomul Verde", ar fi declarat că intenționează să se ducă la adunarea de la Blaj, pe care au convocat-o preoții valahi, iar acolo să propună reconstituirea Daciei. Emisarul încartiruit la „Coroana" s-ar numi Lukan Karadsazevits. Deoarece Înaltul For al Țării a interzis adunarea convocată pe ziua de 29, pentru a preîntîmpina consecințe păgubitoare, și a admis o adunare ulterioară cu condiția ca acolo să participe numai oameni cu judecată, dacă se adeveresc informațiile primite de mine, ar trebui împiedicată plecarea la Blaj a celor trei emisari amintiți, iar aceștia să fie trimiși înapoi în Valahia.

Refugiatul, venit aici sub numele fals de Gligore Vasiliu, a tras de asemenea la „Coroana".

Brașov, 30 aprilie 1848

Joh. v. Albrichsfeld m.p.

[Pe verso] De la Judele primar. Către Domnia sa Domnul Senator și Director al Poliției, Joseph Trausch, Loco

Din oficiu

Textul german

Wohlgebohrner Herr!

Ausser den 3 aus der Wallachey oder Moldau gekommenen Fremden, welche ich auf den Verdacht, dass selbige Emissaire seyn dürften, Euer Wohgebohren mit der Aufforderung angezeigt, zu erheben, was für Geschäfte sie hier haben und wie lange sie sich allhier aufhalten werden, während ihres Aufenthaltes aber dieselben, ohne Aufsehen zu erregen, unter Polizey Aufsicht zu halten, soll noch einer aus der Wallachey unter dem fremden Nahmen Gligorie Vaszillie unter Beyhülfe eines wallachischen Officiers sich hieher geflüchtet haben, auf dessen Kopf ein Preis von 500 gesetzt worden.

Euer Wohlgebohren werden hiemit aufgefordert, auch auf die Handlungen dieses Flüchtlings ohne Aufsehen ein aufmerksames Auge halten zu lassen, um unter dessen etwa verdächtiges Thun und Lassen gleich berichten und auch die etwa nöthigen Massregeln darnach treffen zu können.

Was die anfangsberührten 3 Fremden anbelangt, so sollen jene 2 welche im „Grünen Baumen" eingekehrt, sich erkläret haben, dass sie um sich zu der Versamlung welche in Blasendorf von den wallachischen Geistlichen abgehalten werden würde, zu begeben und daselbst darauf anzutragen beabsichtigten, dass das Dacien wieder hergestellt werde; der in der Krone eingekehrte Emissair soll Lukan Karadsazevits heissen. Da die Hohe Landes Stelle die auf den 29 ausgeschrieben gewesene Versamlung zur Verhüthung übler Folgen zu untersagen, nun unter der Bedingung, dass nur verständige Leute daselbst versamelt würden, eine spätere Versamlung zugelassen, so dürfte wofern die mir gemachte Anzeigen sich beweisen sollten, den gestern erwähnten 3 Emissairen die Reise nach Blasendorf wohl zu verhindern und dieselben nach der Wallachey zurükzuweisen seyen.

Den unter dem Falschen Nahmen Gligore Vaszilliu hinüber geflüchtete soll auch in der Krone eingekehrt seyn.

Kronstadt den 30ten April 1948

Joh. v. Albrichsfeld m.p.

[Pe verso] Vom Ober Richter. An des Tit. Herren Senators und Polizey Direktors Joseph Trausch Wohlgebohren, allhier amtlich

■ Arhiva „Bisericii Negre", Braşov, Tq. 183 I, nr. 19,

III

158/848

Excelenţei Sale Măritului Domn Gubernator

Braşov 1 mai 1848

Ca o completare a raportului meu pe care l-am adresat ieri Excelenţei Voastre cu privire la cîţiva străini veniţi aici din Valahia, bănuiţi fiind de a îndeplini rolul de emisari pentru a agita populaţia valahă din acest Mare Principat, în vederea reconstituirii vechiului regat dacic, mă grăbesc să înaintez, ca anexă, raportul pe care mi l-a prezentat directorul poliţiei, după ce a cercetat aceste persoane. Din raport reiese că refugiatul, menţionat în urmă cu numele fals de Grigore Vasiliu, este un conte, Balas, iar însoţitorul acestuia, purtînd tot un nume fals, anume Gheorghe Steluţa, este boierul moldovean Sion, care s-a salvat prin fugă de urmărirea principelui Moldovei.

Gr. Balş şi G. Sion,

Dintre cei trei străini amintiţi mai înainte, după cum rezultă din acest raport şi din anexele sale, doi sînt negustori şi anume unul se numeşte Gottfried Maschka şi este din Salmdorf din Boemia. El călătoreşte în interese comerciale. Al doilea, Miloş Vladisslavjevich din Cuzmin în Sirmia, a venit aici să se căsătorească. Al treilea însă, Constandin Roman,

C. Romanu,

este transilvănean, învățător particular în Valahia. Cel dintîi și ultimul din cei trei și-au vizat ieri pașapoartele la poliție, pentru ca să plece astăzi cu diligența la Sibiu.

Faptul că cei trei sînt suspectați de a fi emisari pentru reconstituirea fostului imperiu dacic se bazează pe spusele lor publice, care mi-au fost aduse la cunoștință din mai multe părți.

suspectați de a fi emisari pentru reconstituirea statului dacic ...

Pe lîngă acești cinci călători amintiți a fost aici și un al șaselea călător. Și asupra lui a căzut aceeași bănuială. În raportul meu de ieri l-am confundat cu Gottfried Maschka. El se numește Kara Stojanovich Millan și nu, cum mi s-a comunicat mie, Lukan Karadsazevits. El este din Belgrad și călătorește în scopuri comerciale, așa cum rezultă din raportul directorului poliției.

Rămîn etc. etc.

Textul german

158/848

Sr. Excellentz dem K. T. H. Gouverneur

Kronstadt am 1 Maj 1848

Im Nachhang zu meinem Euer Excellentz am gestrigen Tag erstatteten Berichte betref einiger aus der Wallachey hieher gekommenen Fremden, auf welche der Verdacht gefallen, dass sie Emissaire zur Anreitzung der Wallachischen Bevölkerung dieses Grossfürstenthums die Herștellung des einstigen Dacischen Reiches zu verlangen sollten, beeile ich mich den von dem Polizey Director über die veranstaltete Erhebung dieser Personen eingereichten Bericht in der Anlage zu unterbreiten, laut welchem der in meinem Bericht lezterwähnte Flüchtling mit dem falschen Nahmen Gregor Vasziliu ein Graf Balás, und dessen Begleiter, welcher auch den falschen Nahmen Györgye Stelouza angenommen, der Moldauer Bojar Sion, der sich von der Verfolgung des Moldauer Fürsten durch die Flucht gerettet ist.

Von den früher erwähnten 3 Fremden aber sind laut diesem Berichte und seinem Anschlusse zwey Handelsleute, und zwar der eine Nahmens Gottfried Maschka aus Salmdorf in Böhmen, welcher in Handelsgeschäfte reiset, und der andere Milos Vladisslavjevich aus Cuzmin in Syrmien, welcher um zu heirathen hieher gekommen, der 3 aber Kosztandin Román ist ein Siebenbürger und Privatlehrer in der Wallachey. Der Erstere und Letztere dieser 3 haben, um am heutigen Tage mit dem Eilwagen nach Hermannstadt zu reisen, ihre Pässe gestern von der Polizey visiren lassen.

Dass diese 3 in den Verdacht als seyen sie Emissaire für die Herstellung des einstigen Dacischen Reiches verfallen, begründet sich auf deren öffentlichen Aeusserungen welche mir von mehreren Seiten bekannt gegeben worden.

Dass ausser diesen 5 Reisenden auch noch ein 6 hier gewesen, welcher in denselben Verdacht verfallen seye, wozu in meinem gestrigen Bericht

mit dem Gottfried Maschka verwechselt werden, Kara Sztojanovich Millan und, nicht wie mir angedeudet gewesen Lukan Karadsazevits heisst, aus Belgrad ist, in Handelsgeschäften reiset, geht aus der Aussage des Berichtes des Polizey Directors hervor.

Indem ich mit etc. etc.

■ Arhivele Statului Braşov, Primăria Braşov, Acte Prezidiale nr. 158/1848

IV

Stimate Domnule Director al Poliţiei,

Printr-un curier, sosit azi noapte la orele patru fără un sfert, am primit următorul ordin de la Excelenţa Sa domnul Gubernator, din 9 mai a.c., număr prezidial 1131/848, pe care mă grăbesc să vi-l transcriu, spre conformare întocmai:

„Cinstite Domnule Jude!

Sub cea mai severă supraveghiere poliţienească

În urma raportului domniei voastre, pe care mi l-aţi înaintat oficial cu nr. 163, cu privire la cîţiva spioni sosiţi acolo din Valahia — din care unii au şi plecat — am dat dispoziţia ca aceşti indivizi să fie puşi sub cea mai severă supraveghiere poliţienească, iar pentru ca să împiedecaţi prezenţa lor la adunarea de la Blaj — dacă nu veţi reuşi în alt chip — să-i arestaţi. Al Domniei Voastre cu deosebită consideraţiune".

Cu tot respectul

Al Domniei Voastre supus servitor

Braşov, 12 mai 1848. Dimineaţa ora şase

Joh. v. Albrichsfeld, Jude primar

De la Judele primar nr. prezidial 171/1848
Domniei Sale Domnului Senator şi Director al Poliţiei oraşului liber crăiesc Braşov
Joseph Frantz Trausch
Din oficiu. Loco

Textul german

Wohlgebohrner Herr Polizey Director!

Mittelst einer heute Nacht 3/4 auf 4 Uhr eingelangten Estafette habe ich folgenden Befehl von T. H. Gubernators Excellentz ddo 9 Maj l. J. Pr.Z-1131/848 erhalten, welchen ich Euer Wohlgebohren zur genauen Darnach. richtung zu überschreiben mich beeile.

„Tekintetes Főbiró Úr !

Uraságodnak közelebbről 163 szám alatt némely a szomszéd Oláhhonból oda megérkezett, és onnan már részint el is indult kémek iránt hozzám intézett hivatalos jelentése következtében ezennel uraságodnak meghagyni kivántam, mi szerint a még ott maradott illy szinű egyéneket a leg szigorúbb rendöri felvigyázat alá vettese és a balásfalvi gyülésen megjelenésöket, ha máskent nem lehetne, személyök letartoztatásával is akadályoztassa. Megkülönböztetéssel maradván Uraságodnak".

Mit aller Hochachtung

Euer Wohlgebohren ergebener Diener

Kronstadt am 12 Maj 1848. Früh 6 Uhr

Joh. v. Albrichsfeld m. p. Ob. Richter

Von Ober Richter P.Z. 171/1848
An des Tit. Herrn Senators und Polizey Directors der K. F. Stadt Kronstadt
Joseph Frantz Trausch Wohlgebohren
amtlich, allhier

■ Arhiva „Bisericii Negre", Braşov, Tq. 185 I, nr. 31.

„CONFRAŢII NOŞTRI DIN MOLDOVA S-AU ŞI RĂSCULAT..."

107

J. JABLONCZY, CĂTRE COMITELE SUPREM ŞI VICECOMIŢII BIHORULUI

Cetăţeni ! În interesul patriei vă anunţ ceea ce am auzit în deplinătatea simţurilor mele în localitatea de frontieră Negreni (Fechetău) şi cu conştiinţa trează am păstrat proaspăt în memorie :

Eram culcat în diligenţă, în şura de trăsuri a hanului din Negreni, cînd au sosit doi oameni şi au început să vorbească în limba valahă cu glas tare.

„Eu — spune unul — nu vreau să ştiu decît de cuvîntul lui Dumnezeu, căci pe mine nimic nu mă mişcă decît cuvîntul Domnului, deşi văd că ai dreptate".

„M-am necăjit — astfel răspunde celălalt — că tu nu ai fi cu noi, dar acum totul e în ordine. Iată, acesta e cuvîntul lui Dumnezeu : valahi, a sosit vremea voastră !" Şi scoase din sîn o tăbliţă albă pe care o ascunse în umbra sumanului, arătînd pe ea nişte litere. „Valahi, a sosit vremea voastră !"

În afară de aceea au schimbat alte multe cuvinte al căror înţeles era însufleţitor.

„De ce să ne temem — zise ademenitorul —, ce pierzi ? Cel mult calul tău, poate şi viaţa, după cum o vrea Dumnezeu. Toţi nu vom muri. Cine

„Confraţii noştri din Moldova s-au şi răsculat..."

rămîne în viaţă culege roadele. Ceea ce pierdem ni se întoarce cu bună dobîndă. Confraţii noştri din Moldova s-au şi răsculat, şi noi dacă o vrea Dumnezeu... Vii şi tu la consfătuire? Şi a doua, şi a treia zi e sărbătoare..."

„Cum spui dumneata eu aşa voi face, mă duc după cuvîntul Domnului".

Avînd date mai vechi despre mişcările valahilor şi mai temeinice, din aceste cuvinte eu am văzut clar că primejdia care îmi ameninţă patria e mult mai apropiată şi mai ramificată decît o ştiu acei cărora le mai stă în putere şi le mai este cu putinţă încă să o îndepărteze. M-am întrunit deci cu populaţia din Negreni şi am văzut şi mai limpede cum, iarăşi şi iarăşi, revoluţia valahă e dincolo de stadiul intenţiilor şi hotărîrilor, ba chiar e la limita fazei de înfăptuire, şi şi-a fixat ţintă clară împărţirea pămînturilor.

„Ţinta clară" a valahilor: „împărţirea pămînturilor"

De aceea v-am căutat pe Domniile-voastre, cetăţeni, cărora vi s-a încredinţat conducerea comitatului — care deţine una din cheile porţilor Ardealului, deci pentru mişcarea valahă e cea mai importantă — ca, lăsînd la o parte orice întîrziere şi punîndu-vă în legătură prin ştafetă urgentă cu comisarul regal al Transilvaniei, să recurgeţi la mijloace eficiente şi adînc gîndite, care să înăbuşe aceste mişcări înainte de a izbucni.

Rămîn cu profund respect, Jablonczy m.p.

Oradea, 1 iunie 1848

Textul maghiar

BIHAR MEGYE FŐISIPÁNJÁNAK, ÉS ALISPÁNJAINAK

Polgárok! a haza érdekében jelentem kegyeiteknek, mit Feketetó véghelységben ép érzékkel hallottam, és józan elmével friss emlékezetben megtartottam.

Fekvém a gyors kocsiban a feketetói vendéglőnek kocsi szinében, holott 2 ember érkezik és oláh nyelven beszédre kél hangosan:

„Én, így szól az egyik, csak azt akarom tudni, az Isten szavát, mert engem fel nem kelt semmi, hanem az Isten szava, noha látom hogy igaszág".

„Búsultam érte, így felel a másik, hogy te ne lennél velünk, de most már minden helyes: Im az Isten szava ez: oláhok eljött az időtök". És vön kebeléből egy fejér tábácskát, melyet azonnal szür árnyékába rejtett mutatván rajta betűket.

Ezentul sok szót váltának, miknek értelme lelkesedés.

Mit félünk, szóla a csábitó, mit vesztesz? Legfeljebb is lovadat, háj életedet, mint Isten akarja. Mindnyájan meg nem halunk. Ki életben marad veszi gyümölcsét. Amit vesztünk vissza térül jó kamattal. Már moldvai híveink fellázadtak, mi is mint Isten akarja ... eljösz te is a tanácsba? ... más nap is harmad nap is ünnep ...

A mikép ön mondja, én úgy teendek Isten szavára elmegyek.

Lévén az oláh mozgalmakról már régibb és nyomosabb adatim, e szavakból én tisztán átláttam, mikép a vész mely hazámat fenyegeti, sokkal közelebb, és ágazottabb, mint sem azok tudják kiknek talán még hatalmukban és tehetségeikben áll azt elhárítani. Öszve gyűltem tehát a feketetói néppel, 's még tisztábban láttam, mikép ismét és ismét, hogy az oláh forradalom túl van a szándék és határozat stadiumán, sőt a végre hajtás stadiuma szélén áll, 's tisztán földfelosztást föze czélul.

Azért kerestem önöket polgárok, kikre a megyének, mely Erdély egyik kapujának kulcsát bírja, tehát az oláh mozgalmakra nézve legfontosabb, vezérlete van bízva, hogy félre téve minden késedelmet s magokat gyors posta útján az erdélyi kir. biztossal is összefüggésbe tévén czélszerü és mélyen megfontolt eszközökhöz nyuljanak. eszközökhöz. mik e mozgalmakat kitörés előtt elfojtják. Én mély tisztelettel vagyok.

Nagy Várad, június 1—1848

J a b l o n c z y m. k.

■ Textul în limba maghiară, B.A.R., ms. rom. 1058, f. 212, publicat de S. Dragomir, în *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—1849* (citată în continuare *Studii și documente)*, vol. II, Cluj—Sibiu, 1944, p. 10—11.

PROGRAM PENTRU „INTERESUL COMUN AL PATRIEI"

108

CE SÎNT MESERIAȘII?

Gîndul acestei scrieri este lesne de înțeles. Avem trei întrebări a deslega.

1. Ce sînt meseriații? — Tot.
2. Ce au fost ei pînă acum? — Nimic.
3. Ce cer ei astăzi? — A fi ceva.

Cap. I. *Meseriașii sînt nația întreagă*

Ce trebue unui neam ca să fie fericit?

Trebue ca fiecare să muncească pentru sine și toți pentru toți.

Munca fiecăruia pentru sineși se poate coprinde într-o singură zicere, *industria*; și industria este de patru feluri : Munca:

1. Pămîntul, apa. soarele și munca, care alcătuesc industria *agricolă* și care ne dă materiile cele dintîi ale trebuințelor noastre. Această industrie produce mai cu seamă grîne. dobitoace și lemne. Meseriașii ei sînt acei ce se îndeletnicesc cu lucrarea pămîntului: proprietari de pămînt. arendași, ciobani, ciurecți[1] și plugari, adică cea mai mare parte a locuitorilor acestor prințipate. agricolă,

manufactorială,

2. *Industria manufactorială.* Materia brută, ca să poată fi întrebuințată de om, trebue mai întîi lucrată ; această industrie coprinde pe toți meșterii îndeobște, brutari, măcelari, tabaci, dulgheri, zidari, croitori ș.c.l.

comercială,

3. Între acei ce fac un lucru și acei ce-l cumpără se așează oameni care înlesnesc această trecere de la unul la altul ; acești agenți, care cumpănesc trebuințele după vremi și depun capitaluri ca să le aibă gata în boltă, cînd li se vor cere, sînt neguțătorii și meseria lor este *industria comercială.*

intelectuală

4. O altă clasă de oameni muncitori și trebuincioși sînt acei care se îndeletnicesc cu lucrări folositoare sau plăcute sănătății, minții, duhului, precum sînt : scriitori, profesori, medici, ingineri, artiști ș.c.l., și putem numi această ramură *industria intelectuală.*

Acestea sînt ramurile care țin și cresc o soțietate. Aceste lucrări cine le face? Meseriașii. Orice om face ceva, orice om lucrează, are o meserie : meserie de arendaș, meserie de plugar, meserie de cismar, meserie de bogasier [2], meserie de autor ș.c.l., tot omul într-o soțietate este meseriaș, afară numai de leneșul acela care șede pe saltea fără de a lucra nimic, care mănîncă, bea și doarme, care se naște și moare fără de a lăsa nici o urmă de viața lui.

„Meseriașii trebuie să fie tot"

Meseriașii trebue să fie tot. Și ei astăzi nu au nici un drept în Stat. Statul le zice : „Oricare sînt meritele voastre, oricît de mare este folosul ce-mi aduceți, să știți să vă cunoașteți lungul nasului și să lăsați drepturile și cinstile pentru alții, ei în adevăr nu aduc atît folos, dar sînt boeri și ei trebue să vă cîrmuiască, ei trebue să cumpănească interesele voastre". Cîteodată au chemat într-acea clasă cîte un om vrednic, dar aceasta numai ca să arunce țărînă în ochii oamenilor și să-i oprească de a vedea.

Cine n-a văzut și n-a priceput, că îndată ce cîrmuirea tutulor lucrărilor Statului se face avuția unei clase, atunci slujbele și lefile nu sînt pentru trebuințele obștii, dar numai pentru a pune pe cutare și pe cutare în slujbă? Cîte posturi de prisos ar lipsi, dacă nu s-ar fi născut acei ce le împlinesc? Cine cutează astăzi a zice, că toată știința și toată înțelepciunea este în boeri, care alcătuesc Obșteasca Adunare? Și că meseriașii nu ar fi găsit între dînșii oameni adevărat vrednici de a înfățișa neamul și de a se chibzui la trebuințele țării ! Corpul meseriașilor seamănă cu un om țeapăn, sănătos, ale cărui mîini sînt în lanțuri. Cîțiva oameni s-au întovărășit și au hotărît, în înalta lor înțelepciune, că Statul pere daca s-ar desființa isnaful [3] lor. Eu, în prostia mea, nu văz slujbele și folosul ce aduc, tot ce poci spune este sumele cu care încarcă bugetul.

Boerii nu sînt folositori neamului

Nu este destul a arăta că privileghiurile nu sînt folositoare neamului, ci putem dovedi că aduc și supărare, căci îi slăbesc puterile, cînd între privileghiații aceia nu vede cineva alt decît nedestoinicie și moliciune ! un lac în care se varsă un rîu de desfrînare și care îi face supărători obștii. Să nu socotească cineva că nu crez, că se află între dînșii și onorabile esceptii, dar esceptiile nu fac regula. Boerii cei mari sînt un ordin cu privileghiuri mari, pe care le numesc drepturi, care se deosebesc de drepturile celorlalți români, și astfel alcătuesc ei și copiii lor un neam privileghiat în mijlocul nații, un Stat în Stat.

În Obșteasca Adunare ei au 20 deputați ai lor deosebiți, ceilalți 20 deputați sint ai boerilor celor mici, care nici aceștia nu au nici un interes comun cu norodul, căruia nu-i fac măcar cinstea d-a le primi jălbile. Nu vorbesc de deputații clerului, sint mulți ani de cînd nu mai avem decit unul.

Cap. II. *Ce au fost meseriașii pînă acum? — Nimic*

Nu voi să cercetez starea de robie in care a gemut norodul pină acum, nici umilința in care a trăit; a venit vremea ca puterea lui să se schimbe, să-și ridice capul și să ceară drepturi, căci nu poate fi un neam slobod, neatirnat și fericit, pină ce nu va avea mai intîi cetățeni, adică oameni cu interesuri in Stat și cu dreptul de a le apăra. Un neam care are clase privileghiate este un neam rob, dacă nu altui neam, dar cel puțin acelor clase; un neam atunci este slobod și neatirnat, cind are drepturi deopotrivă pentru toți. Daca un pumn de oameni ar indrăzni să zică că dreptul cu care țin neamul in lanțuri și il corump de sute de ani este dreptul celui mai tare, atunci meseriașii ar putea să le dovedească că neamul nu s-a luat pină acum cu dinșii la luptă, n-ar avea decit să sufle ca să se ducă în pulbere.

„Un neam cu clase privileghiate este un neam rob"

O pravilă obștească pentru toți și o infățișare la Obșteasca Adunare a tutulor treptelor, a tutulor meseriașilor, iată ce voiește norodul, iată ce cere, iată ce-i trebue, iată ce-i lipsește, ca să fim și noi un neam. Astăzi, in frumoasa țara noastră, un om nu este nimic daca nu are alt apărător decit pravila, daca nu are vre-un privileghiu. Și privileghiul cel mai căutat nu este de a fi sudit? [4] adică de a nu fi român? Ca să poată scăpa de neomenia agiei și de biciul lui Căpitan Costache. Astfel numai își poate pune neguțătorul și meșterul cinstea în siguranță. Acei ce au ambiția de a juca o rolă în Stat caută să se facă șerpi de pămint, ca să capete o pitărie sau o serdărie, și trebue mai intii să se facă omul Vornicului cutare sau al Banului cutare și astfel încet, incet printr-acel contact se moleșește și el și il vezi că ajunge a fi ciocoi. Aceasta este singura carieră a tinerilor care se muncesc in școli și cu care se cheltuesc părinții; trebue să-i facă omul cuconului cutare. Tinărul cu simțire, care nu poate să învețe a linguși și a se tiri, ce ființă morală poate găsi în țara lui!

O singură lege pentru toți

Meseriașii au interesuri în Stat; pravilile trebuesc făcute potrivit cu trebuințele și cu cuviința lor, trebuesc așezăminte, care să fie de un folos obștesc; — și ei nu au avut niciodată un deputat la Obșteasca Adunare. Din patruzeci de deputați, dintre care 20 ai 70 de boieri mari și 20 ai voinței ispravnicilor, este vreunul în stare să se gindească și să se chibzuească la interesele obștii? ! Care dintre dinșii știe ce va să zică munca? ! Cum trebue organisată ea, cum s-ar putea inființa o bancă națională? Cum s-ar imbunătăți starea comerțului? Cum s-ar îmbunătăți agricultura? Ce sistemă de învățătură publică se cuvine mai bine romănilor? Cu ce drept dumnealor împărțesc veniturile statului? Nu cumva au pus in lada visteriei vre-o lăscae? Ar vrea poate cineva să-mi răspunză că au apărat drepturile țării! Ar face bine să ne spue in ce vreme și in ce imprejurare? Să ne zică că sint oameni cu cap, cu știință și unde se mai poate găsi o adunare de 40 de

oameni, în care să fie o mai puţină cîtime de capacitate? Camera de astăzi este o Adunare numai pentru formă, şi cum pot fi ei neatîrnaţi, cînd toţi sînt în slujbe de judecători, şi cum judecă? ! Şi ce poate un cuvios călugăr şi un deputat sau doi sdraveni, sinceri într-o Adunare, unde mulţimea glasurilor trebue să le hotărască toate? Nici o chezăşie pentru naţie, căci aceşti oameni, care sînt ca să controleze faptele stăpînirii, sînt oameni ai stăpînirii, care poate oricînd o vrea să-i trimiţă la ocnă, după o mică cercetare a abusurilor neruşinate, şi ei sînt siliţi a iscăli orbeşte.

Cap. III. *Meseriaşii vor să fie şi ei ceva*

Un program pentru „interesul comun al patriei":

Ce vor meseriaşii? Ei văd că trista încercare de 18 ani le-a dovedit că Regulamentul Organic nu este o chezăşie destoinică în protiva abaterilor stăpînirei, şi vor să depărteze de acest neam norul care s-a adunat asupra capului lor şi care să-i amerinţe d-a se sparge într-o sfîşiere grozavă şi nepilduită între deosebitele clase ale soţietăţii, şi voesc ca toate aceste clase să fie chemate a lua parte la regularea intereselor obşteşti, care sînt ale lor, ca să se unească şi să se cufunde în interesul comun al patriei; voesc să se ia măsurile cele mîntuitoare, care pot depărta orice turburare şi vărsare de sînge. Aceste măsuri sînt :

1. A nu mai fi ranguri şi privileghiuri, şi fiecare să contribueze la ale patrii, potrivit cu venitul său.

2. Toţi acei ce au proprietate nemişcătoare şi acei ce plătesc patentă să fie alegători, precum şi cei ce exersează o profesie liberă, precum profesori, medici, spiţeri, avocaţi, ingineri, literaţi şi artişti; avînd vîrsta de 21 ani cel puţin.

3. Dreptul de a se îndrepta fiecare cu jalbă către Obşteasca Adunare.

4. Obşteasca Adunare să se alcătuiască de 100 de deputaţi aleşi dintre români, în vîrstă de cel puţin 25 ani.

5. Responsabilitatea miniştrilor.

6. Obştirea prin gazete a desbaterilor Obşteştii Adunări şi *desfiinţarea censurei*.

7. Dreptul de a nu se supune a plăti nici o dajdie, pînă nu va fi mai întîi votată de Obşteasca Adunare într-acel an.

8. Nesiluirea lăcaşului locuitorilor.

9. Întocmirea unei gvardii naţionale.

10. Intrarea în casa visterii a tutulor veniturilor comunităţilor religioase, atît particulare cît şi streine, hotărîndu-se pentru aceste din urmă o despăgubire în bani.

11. Neatîrnarea maghistratelor şi cercetarea bugetelor de o comisie orînduită de Obşteasca Adunare.

12. Înfiinţarea unei bănci naţionale.

13. Înfiinţarea juraţilor pentru pricini criminale şi corecţionale.

14. Nestrămutarea judecătorilor şi dreptul pentru fiecare de a-i trage în judecată pentru o nedreptate făcută, fără ca pentru aceasta să aibă trebuinţă de vre-o deslegare.

15. Punerea in lucrare a desăvirșitelor judecăți, fără intărire Domnească.

16. Desființarea taxelor de judecată.

17. Desființarea clăcii și slobozenia desăvirșită a țăranului.

18. Desființarea a tot felul de podvadă [5] sau beilic [6].

19. Darea pe veci a unui număr de pogoane trebuincios hranei, despăgubind pe proprietari în bani, potrivit prețului pămintului, după desființarea drepturilor feodale.

20. Luarea soldatului după noroc și asigurarea soartei lui la întoarcerea în sat.

21. Punerea în lucrare a catastrului general și îmbunătățirea soiurilor de dobitoace și felurilor semințelor.

22. Adunarea îndată a Obșteștii Adunări, aleasă potrivit articolelor 2 și 4, ca să revizuiască Regulamentul și să-l pue în armonie cu principele de mai sus.

23. Depărtarea miniștrilor din Năuntru, al Finanțelor, al Învățăturei publice și al Poliții.

Ei cer așadar:

Cer desființarea rangurilor și privileghiurilor, pentru că ele au fost in toată vremea un mijloc de corupție, pe care mai toate stăpinirile le-au întrebuințat ca să cirmuească fără control și intr-un duh de folos personal; și pentru că pe de o parte, prin apărarea unora de a plăti nici un fel de dajdie Statului, pe de alta, prin năprăsnicia lefurilor ce se plătesc slujbașilor de treapta întîia, sărăcește Statul, întrebuințîndu-se mare parte a veniturilor în folosul unui mic număr, care incă înființează abuzuri, care îndoesc contribuțiile claselor de jos.

Cer să ia parte la alegeri toți acei ce au proprietate nemișcătoare, toți patentarii, toți acei ce au o profesie liberală, fiindcă numai astfel Obșteasca Adunare poate avea în sinul ei bărbați vrednici, numai atunci va putea înfățișa adevăratele interesuri ale acelor ce alcătuiesc norodul. Numai hotăririle luate de o asemenea Adunare pot fi legiuite și drepte; pentru cei aleși nu trebue nici o condiție, afară numai de a fi român și de a avea cel puțin 25 de ani, căci trebue să fie slobod fiecare a-și orindui avocat ce voește; este destul ca acel ce trimite deputat alegător să fie un om, care să se intereseze la liniștea și la fericirea norodului.

Cer responsabilitatea miniștrilor, ca stăpinitorul Domn, care este totdeauna o persoană sacră, să nu poată, sub cuvint că nu este răspunzător, să facă lucruri înprotiva pravilii, înprotiva voinții publice, inprotiva moralei, ci să fie pentru orice act un om, care să dea seamă și cărui să i se poată cere cuvint și socoteală. Astfel se poate asigura neamul inprotiva abaterilor voinței și patimilor stăpinitorilor.

Cer slobozenia tiparului, pentru că dreptul de a scrie fiecare slobod este singura chezășie morală ce poate avea un neam inprotiva celor răi, singurul mijloc de a răsplăti celor buni, făcindu-i cunoscuți norodului, pentru că,

prin slobozenia de a publica oricine ideile sale, se poate lumina norodul și așeza în sfîrșit opinia cea dreaptă, cea adevărată.

Cer nesiluirea lăcașului ca să nu poată oamenii poliții ridica și necinsti pe nimeni, trăgîndu-i pe ulițe cu dorobanți, ca pe niște făcători de rele.

O gvardie națională, pentru că este singura pază adevărată și firească a orășenilor și a instituțiilor.

O bancă națională, pentru că este sufletul comerțului.

Înființarea juraților, pentru că numai arbitri dintre orășanii săi pot singuri hotărî daca un om este vinovat sau nu ; un tribunal criminal este totdeauna subt înrîurirea stăpînitorului și hotărăște totdeauna cum bănuiește că-i poate place Domnului. Am avut și pilde, am văzut oameni nevinovați aruncați în ocne, fără nici o formă de judecată.

Nestrămutarea judecătorilor o cer ca o chezășie, ca o siguranță a proprietății, căci judecătorului nu trebue să-i fie teamă de a judeca după cugetul său, chiar daca ar displace stăpînitorului. Sloboda punere subt judecată a judecătorilor nedrepți, ca să nu îndrăznească a face acele mîrșăvii și neomenii ce s-au practicat pînă acum, fără nici o sfială și fără nici o rușine.

Punerea în lucrare a desăvîrșitelor hotărîri judecătorești, ca să nu mai atîrne stările împricinaților de patimile particulare ale slujbașilor logofeției.

„Tot omul trebue să se nască și să trăiască slobod"

Desființarea clăcii și slobozenia țăranului o cer, pentru că claca înfățișează feodalitatea, robia, pentru că tot omul trebue să se nască și să trăiască slobod, să se poată muta și duce unde voește, unde interesul îl cheamă, pentru că omul este o ființă mai presus decît plantele și el nu are tălpile picioarelor înfipte în pămînt, trebue să i se dea un număr de pogoane, cinci cel puțin, ca proprietate neapărat trebuincioasă ca să se hrănească, și acest pămînt să se plătească proprietarilor de către Stat cu chipzuire bună și dreaptă.

Soldatul să se iea după soarte, orînduindu-se toți flăcăii în clase după anii nașterii, și trăgînd în tot anul la noroc numărul de soldați după trebuință, ca să nu fie în voința și în patima slujbașilor Cîrmuirei, care fac cele mai neomenoase abuzuri. Soldatul cînd se întoarce la sat, să găsească din cutia satului o sumă de bani cu care să se poată așeza, să-și facă casă, să-și cumpere boi și c.l.; adecă acei 300 lei, banii benefițiului să nu fie în sloboda întrebuințare a Dejurstvei, ci să fie depuși în cutiile satelor pentru așezarea soldatului.

Desființarea podvezii de 6 zile pentru drumuri, pentru că este semn de robie și fiindcă s-a făcut un cuib de abuzuri foarte supărătoare. Drumurile să se facă cu bani din vistierie.

„Tot sau nimic!"

Pot zice unii că aceste instituții sînt prea liberale, și că celelalte noroade le-au dobîndit una cîte una. Acest cuvînt era foarte bun ieri, dar astăzi nu mai are nici un temei, pentru că fața Europei s-a schimbat, geografiile tipărite la începutul anului trebuesc retipărite de isnoavă și au trecut timpii în care trebuia zece ani pentru a dobîndi un articol, și astăzi se dă tot sau

nimic, și in această din urmă alternativă atît mai bine pentru stăpînirile care se cred destul de tari, sau care socotesc norodul destul de nemernic ca să nu le ia.

■ *Ce sînt meseriașii?* — Broșură anonimă [7], 1848, 11 p, (B.A.R., Arhiva Ion Ghica, V, Acte, f. 233—238). Retipărire în *Anul 1848*, I, p. 460—467.

■ 1. „Economi de curte"; cel ce îngrijește stogurile de grîu (în Sălaj = *csurbirău*, orig. magh. *csür*: șură, hambar). 2. Negustor de manufactură sau de lipscănie. 3. Corporație, breaslă. 4. Supus străin. 5. Corvoadă care constă în transport cu carul. 6. Dijmă pe animale.
7. Virgil Ionescu atribue această broșură lui Ion Ghica *(Ion Ghica, autor al broșurii pașoptiste „Ce sînt meseriașii"? și colaborator la gazeta unionistă „Steaua Dunării"*, „Revista de istorie și teorie literară", t. 16, nr. 3/1967, p. 466—470). Faptul însă că, din hîrtiile pașoptiste aflate în arhiva sa, Ion Ghica a alcătuit o categorie specială de 79 titluri ca fiind „piese redactate de mine" *(Pièces redigées par moi)* și alte două categorii, în număr de 98 și 52, intitulate „piese politice" și „piese politice imprimate" (B.A.R., Arhiva I. Ghica, VI, Acte, f. 75, 83, 86), în care deci el însuși nu s-a inclus, conduce la concluzia că acel *Ion* indicat în listă, în dreptul titlului „Ce sînt mesearișii?" nu poate fi *Ion* Ghica. — Cu privire la datarea broșurii, menționăm că în lista de „piese politice imprimate", de care am vorbit, „*Ce sînt meseriașii?*" poartă nr. 2, fiind intercalată între „*Deșteptarea Romînilor de Alecsandri*" (nr. 1), și „*Proclamația revoluționară* [de la Islaz], nr 3; după care urmează „*Drepturile Romînilor de Bălcescu*" (nr. 4) etc. Aceasta ne îndreptățește să presupunem că broșura amintită reprezintă și cronoogic poziția înscrisă pe listă. Adică *anterioară lui 9 iunie*, dar urmînd *Deșteptării Romîniei* a lui Vasile Alecsandri.

PUNCTE DE VEDERE... ȘI INTERESE ALE PUTERILOR STRĂINE

109

AUSTRIA ȘI PRINCIPATELE DE LA DUNĂRE (DUPĂ GAZETA VIENESE)

„Mișcarea, ce a purces din Viena, cu o răpezime de fulger, se întinse pîn la cele mai din urmă margini ale statului. În locul nemișcărei împietrite se începu o pornire și undare a națiunilor, o activitate deșteptată după un lung somn, luptîndu-se pentru garanție și noue forme de esistență. Austria, prototipul stabilitatei împietrite, e acum locul mișcărilor politice, obiectul mirărei și minunărei pentru popoară. Numai o țară din monarhie în Apus lapădă mîna frățește întinsă a Austriei liberale și sîngerează întru o luptă înfiorătoare, pentru noi și pentru ea pierzătoare; cînd din contra, de către Răsăritul cel mai de margine, poporul Poloniei salutează această rădicare a Austriei ca pre un înainte mergător și condițiune a rădicărei sale. Ci către amiazăzi a monarhiei undelor poteroasei mișcări bat preste marginile provinciclor învecinate slavice și românești. Popoarele creștiane de la valea mai din jos a Dunărei pîn la Balcan, ostenite de domnia turcească și de rușinătoarea potecțiune rusească, încep a se mișca. Atinse de boarea sborului libertăței fără știre presimt o mare, înălțătoare venitorime. Acea ce înainte de puține lune se părea a se ținea de împărăția ipotesilor celor mai îndrăs-

Austria liberală și ecoul ridicării ei

nețe, a utopielor politice, se înfățoșează astăzi ca verasemenea [1], ba ca necesar de e firesc. Împărățirea Austriei preste popoare libere, în libertate frățește împreunate, cumnate pîn la Balcan — de către amiază zi acestui ținut o împărăție potentă grecească cu Crucea răscumpărării de subt turci și ruși pre măreața beserecă a Sofiei, acestea de acum înainte nu mai sînt visuri, ci thema [2] Europei deșteptate, limpede-văzătoare. Mai curînd partea lumei noastre nu va ajunge la pace-repaus, asta trebue să fie văzută și de ochiul celui mai întunecat. Întreaga valea de jos a Dunărei cu toate rîurile, ce descinzînd din culmea Emi-muntelui [3] se varsă întrînsa, se ține firește, geografice, politice și naționale, ca o deplinire necesară, de sistema staturilor austriacă.

Rîvniri austriece la Dunărea de jos

Să ne întoarcem înainte de toate ochii spre ambe Principatele Dunărei : Moldova și România. Ele ne stau mai aproape și ne întind brațele înainte ; precum nimenea va nega afară de rusul. Eaca și începurăm a auzi de răscolări în Principate. Au căuta-vom și acum ca în 1827 cu apatie la intrarea trupelor rusești proteguitoare ; suferi-vom o mare puteroasă propagandă într-armată a panslavismului în coastele împărăției de amiază zi ? Provinciele Dunărei așteaptă potecțiune, adevărat, însă nu de la, ci în contra Rusiei. Ele vreu a lepăda jugul, ce li l-au pus pre grumazi tractatele de la Akierman (1826) și de la Adrianopole (1829) ; ele nu vrea a ști de mărinemosul protectorat al Rusiei și de prea sumeții ei proconsuli în Iași și București, neci de fanariotica-muscălească regime a unui [Sturza și a unui Bibescu] [4].

Să aruncăm ochii pre mapă, ea ne va spune mai clar ca orice argumentare. De la Rușava, unde Dunărea trece din marginile Austriei de acum, pîn preste Brăila, ea cuprinde într-un arc grandios toată România. Numai de cît supt Brăila, în unghiul ce-l formează întîlnirea Siretului și Prutului cu Dunărea, stă cetatea cu port, moldovească, Galații, pînă unde plutesc în sus navile de mare de la Marea Neagră. Precum România e încongiurată de Dunăre, așa toată Moldova, de umedele margini ale Prutului, începînd de la puntul de unde lasă Bucovina pînă la devărsarea în flumele [5] principal la Galați. Ambe Principatele se alipesc geografice, rotunzite pre ale lor și ale Austriei firești termini [6], cătră al nostru stat împărătesc.

Însă un moment mai poteros, mai decisiv se adaoge, spre a provoca pre Austria, ca ea urmînd fireștei sale destinațiuni, legei gravitațiunei corpurelor, să umple șesul valeos al Dunărei. Principatele Dunărei sunt locuite de vlachii daco-romani, din cari 2 500 000 cad pre România, și 1 500 000 pre Moldova. Frații lor de un sînge, *doue milioane* * cu numărul, locuesc în împărăția Austriei, în Ungaria de către amiază zi și răsărit, făcînd maioritatea poporațiunii în *Transilvania*, și mai întreagă a *Bucovinei*. Cu aceștia împreunați, românii de la Dunăre vor forma o poporațiune imposantă, masivă, de *6 milioane* * supt sceptrul împărătesc austriac. O nouă epocă va începe pentru vița daco-romană tare în puteri și cu talente. Ea deșteptîndu-se din decadența [7] ei spirituală către o viață nobilă cu libertate, va cumpăni ca partea unui mare stat constituțional în cumpăna

„...supt sceptrul împărătesc austriac"

popoarelor, în loc de a fi ca pîn acum de jucarea turcilor și rușilor. Ea, păzitoarea Dunărei noastre și a [c]ei austriece, va ajuta a împlini înalta istorica misiune a monarhiei noastre. Moldova are un teritoriu de 725, România de 1350 mile patrate ; în nici unul din ambele Principate nu ajunge poporațiunea relativă la 2000 suflete pre un mil patrat. Pre fruptuosul pămînt al acestor provincii, avut în bucate, vin, păduri, sare și alte producte, cînd fîntînele lor ne esauste [8] se vor desvolta prin înființarea unui stat liber, regulat, va nutri pre ușor 10 mil.[9] de oameni. Austria va cîștiga printr-însele o creștere nemăsurată de putere materială și morală. Și ele înseși, acum provincii barbarești obscure, nepotențioase, în legătură cu Austria vor cîștiga avuție națiunală și politică însemnăciune. De la Rusia toate le au Principatele de a și le teme, pierderea acei umbre de independență, ce li s-a lăsat pîn la un timp, pierderea celor mai înalte bunuri ale omenimei, pierderea spemei [10] de o mai fericită venitorime. De la *Austria*, de nou născuta libera Austria, în carea românii se numeră între marile popoară **,toate le au de a și le aștepta, ce pot face o națiune mare, poteroasă, superbă, [11] fericită.

Un stat de3 milioane* de români ... în cumpăna popoarelor ...

Alegerea nu poate fi la îndoială. Emisarii rusești pot să verse aurul cu mînile pline, popoarăle întregi nu se pot corumpe, ochii nu li se pot astupa să nu vază ce lor le e de folos au de stricăciune. Românii nu simt nici o däunoșie [12] după măririle panslavismului *** ; cu atît mai mult se vor nevoi a le întărîta temerile religioase și a implanta și în Iași și București, ca și în St. Petruburg steagul credinției asupra noastră a păgînilor. Ei bine, locuitorii Principatelor vor vedea, au atinge-se-va cineva de libertatea credinței confraților lor în Austria ; ei vor judeca, oare supremația spirituală a autocratorului fi-va mai ajutătoare acestei libertăți, de cît ierarhia unui patriarc de sine stătătoriu, liber ales de națiune.

Austriani ! vrem se arătăm prin al nostru esemplu în pace și moraliter popoarălor de la Dunăre ce însemnează a se ținea de un stat liber și uman. Atare esemplu va fi îndulcirea cea resultătoare, mai mult lucrînd de cît emisarii și răscolitorii. Rusia vrea a fi înfricoșată, fie Austria prețuită și amată, și Principatele de la Dunăre cu bucurie se vor astrînge către noi și ne vor da o compensațiune din destul în locul părților corpului, ce numai reluptîndu-se și cu poterea se pot ținea. Fără Italia, fără Galiția, ori cît de prețioase să fie aceste provincii, ori cît de grea ne va cădea pierderea lor, Austria încă tot poate sta ca stat potențios ; întru o ligă potentă de staturi italiane, întru o nouă împărăție polonescă, către răsărit și apus oricîndu-și poate afla confederați firești. Ci fără provinciele Dunărei Austria e numai un corp mutil, ne eformat, o schimositură de staturi ; cu ele va cîștiga un temei etern, nescuturat [13], lat, pentru consistența sa politică, condițiunea de viață pentru a sa putere și venitorime.

„Fără provinciele Dunărei, Austria e numai un corp mutil .. !"

Încă odată, Principatele Dunărei numai cu Austria pot deveni libere, potențioase și cu însemnătate politică, și mai aproape întru interesul lor ; întru influența morală a Austriei ce în mii de forme se poate arăta către ele e pus semnul adaugerei lor la legătura statului Austriei. Austria nu cugetă

Austria dorește intrarea Principateior în familia popoarelor ei...

la ocuparea Principatelor cu arme; ea dorește și așteaptă intrarea lor de bună voie în marea familie a popoarălor Austriei. Pînă cînd însă asta nu se va tîmpla, nici unei oști străine nu e iertat a intra în pămîntul lor; intratul celei de întîi coloane rusești ar fi manifest de bătaie asupra Austriei. Nici o luptă nu ar fi mai mare, însă nici mai națiunală, mai decisivă. În nici una alta luptă nu s-ar desvolta cu mai multă energie prea potentele impulsuri de entusiasm și de amoare a patriei, ca într-aceasta. Rusia se va socoti, mai nainte de a ne provoca la o atare luptă".

— Noi la aceste doriri scoase din adîncul animei fiecărui drept român, înflăcărat pentru înalta dreptate a Casei Austriace și pentru națiunea și patria sa, nu mai adaugem de cît dorul de a vedea încă cu ochii noștri aceste scopuri înfiențate, și apoi: *acum slobozeaște*...[14]

Textul german

OESTEREICH UND DIE DONAUFÜRSTENTHÜMER

Die Bewegung, welche von Wien ausgegangen ist, hat sich mit Blitzesschnelle bis zu den äußersten Gränzpunkten des Staates verbreitet. An die Stelle starrer Unbeweglichkeit ist ein Wogen und Drängen der Nationen, eine nach langem Schlummer erwachende, nach Garantien und neuen Formen des Seins ringende Thätigkeit getreten. Oesterreich, der Prototyp der starren Stabilität ist ein Herd politischer Aufregung, ein Gegenstand des Staunens und der Bewunderung für die Völker geworden. Nur ein Land der Monarchie im Westen derselben hat die brüderlich angebothene Hand des freigewordenen Oesterreich zurückgewiesen und verblutet in schrecklichem, uns wie ihm verderblichen Kampfe, während im äußersten Osten das Volk der Polen Oesterreichs Erhebung als Vorbothen und Bedingung der eigenen begrüßt. Aber im Süden der Monarchie schhlagen die Wellen der mächtigen Bewegung in die Slavischen und Wlachischen Nachbarländer hinüber, die christlichen Völkerschaften vom untern Donauthale bis zum Balkane, müde der Türkischen Herrschaft wie des schmachvollen Russischen Schutzes beginnen sich zu regen, vom Flügelschlage der Freiheit angeweht, ahnen sie plötzlich eine große, herrliche Zukunft. Was noch vor wenigen Monden ins Gebieth der kühnsten Hypothesen, der politischen Utopien gehörte, erscheint heute wahrscheinlich, ja nothwendig, wenn es natürlich ist. Oesterreichs Herrschaft über freie, in der Freiheit brüderlich verbundene, verwandte Völker bis zum Balkane, südwärts dieses Gebirges ein mächtiges Griechisches Kaiserthum mit dem Kreuze der Erlösung von den Türken und Russen auf der erhabenen Sophienkirehe das ist fortan kein Traum, das ist die Aufgabe des wachen, hellsehenden Europa. Früher gelangt unser Welttheil zu keiner Ruhe, das muß dem blödesten Auge klar werden.

Das ganze untere Donauthal mit allen Zuflüssen, die von der Hämuskette herabkommend in dasselbe einmünden, gehört natürlich, geographisch, politisch und national als nothwendige Vervollständigung zum Oesterreichischen Staaten-Systeme.

Richten wir vor Allem unsere Augen auf die beiden Donau-Fürstenthümer, die Moldau und Wallachei.Sie liegen uns zunächst, sie strecken uns ihre Arme entgegen. Niemand außer den Russen wird es in Abrede stellen. Schon hören wir von Aufständen in den Fürstenthümern sprechen, werden wir etwa dem Einmarsche der schützenden Russischen Truppen so ruhig wie im Jahre 1827 zusehen und eine großmächtige bewaffnete Propaganda des Panslawismus im Süden des Staates dulden. Die Donau-Fürstenthümer erwarten Schutz, allerdings *gegen* und nicht *von* Rußland. Sie wollen das Joch, welches ihnen die Verträge von *Akerman* (1826) und von *Adrianopel* (1829) aufgehalst, abschütteln, sie wollen von dem großmüthigen Protectorate Rußlands und seinen übermüthigen Proconsuln in Jassy und Bukarest, von dem Moskowitischen Regimente eines Sturdza, eines Bibesko nichts wissen.

Werfen wir einen Blick auf die Karte, sie spricht klarer als langes Raisonnement. Von *Orsova*, wo die Donau das Oesterreichische Gebieth, wie es jetzt abgegränzt ist, verläßt, bis über *Braila* umspannt sie in mächtigem Bogen die Ganze Wallachei. Gleich unterhalb *Braila* liegt in dem Winkel, welchen der Zusammenfluß von *Sereth* und *Pruth* mit der Donau bildet, die Moldauische Hafenstadt *Galatz*, bis wohin die Seeschiffe vom schwarzen Meere herauffahren. Wie die *Wallachei* von der *Donau* wird die ganze *Moldau* von der nassen Gränze des *Pruth* umzogen, von dem Puncte, wo er die *Bukowina* verläßt, bis zur Einmündung in den Hauptstrom bei *Galatz*. Beide Fürstenthümer schmiegen sich geographisch, abgerundet durch *ihre* und *Oesterreichs* natürliche Gränzen an unsern Kaiserstaat. Aber ein wichtigeres, entscheidendes Moment tritt hinzu, um *Oesterreich* aufzufordern, daß es seiner natürlichen Bestimmung, dem Schwergesetze der Körper folgend, die Thalebene der Donau ausfülle. Die Donau-Fürstenthümer werden von den Dako-Romanischen Wlachen bewohnt, von welchen 2.500.000 auf die Wallachei; 1.500.000 auf die Moldau kommen. Ihre Stammesbrüder, *zwei Millionen* an der Zahl, leben im Kaiserstaate Oesterreich, in *Süd*- und *Ost-Ungarn*, die Mehrzahl der Bevölkerung ausmachend in Siebenbürgen, fast ausschließlich in der *Bukowina*. Vereint mit ihnen werden die Donau-Wlachen eine imposante, massenhafte Bevölkerung von *Sechs Millionen* unter dem Oesterreichischen Kaiser-Scepter bilden. Eine neue Aera wird für die physisch kräftige, begabte Dako-Romanische Race beginnen. Sie wird aus ihrer geistigen Versunkenheit und Indolenz zu einem edlen, freiheitlichen Leben erwachen, als Theil eines großen, constitutionellen Staates in der Wagschale der Völker wiegen, statt wie bisher ein Spielball der Türken und Russen zu sein. Sie wird die Hütherin unserer, ihrer Oesterreichischen Donau die welthistorische Mission unserer Monarchie erfüllen helfen. Die *Moldau* hat einen Flächenraum von 725, die *Wal-*

lachei von 1350 Geviertmeilen, in keinem der beiden Fürstenthümer erreicht die relative Bevölkerung 2000 Seelen auf die Geviertmeile. Reich an Getreide, Wein, Waldungen, Salz und andern Producten kann der höchst fruchtbare Boden dieser Länder, wenn ihre unerschöpflichen Hilfsquellen durch freies, geordnetes Staatswesen entwickelt werden, unschwer 8 bis 10 Millionen Menschen nähren. Unermeßlichen Zuwachs an materieller und moralischer Kraft wird Oesterreich durch sie gewinnen, sie selbst, jetzt dunkle, ohnmächtige Barbarenländer, im Verbande mit Oesterreich nationalen Reichthum, politische Bedeutung erlangen. Von *Rußland* haben die Fürstenthümer alles zu fürchten, Verlust jenes Schattens von Selbststäsdigkeit, den es ihnen zeitweilig gelassen. Verlust der höchsten Güter der Menschheit, den Verlust der Hoffnung einer bessern Zukunft. Von *Oesterreich*, dem neugebornen freien *Oesterreich*, in welchem die Wlachen zu den großen Stämmen zählen, haben sie alles zu erwarten, was eine Nation groß, mächtig, stolz, glücklich machen kann.

Die Wahl dürfte nicht zweifelhaft sein. Mögen die Russischen Sendlinge Gold mit vollen Händen austreuen, ganze Völker kann man nicht bestechen, über das, was ihnen frommt oder schadet, ihnen kein Blendwerk vormachen. Nach den Herrlichkeiten des Panslavismus emppfinden die Wlachen kein Gelüste, um so mehr wird man ihnen religiöse Bedenken erregen und die Glaubensfahne auch in *Jassy* und *Bukarest* wie jüngst in *St. Petersburg* gegen uns Heiden aufzupflanzen versuchen. Nun denn, die Bewohner der Fürstenthümer werden sehen, ob die Glaubensfreiheit ihrer Brüder in *Oesterreich* angetastet wird oder nicht, sie werden urtheilen, ob die geistliche Oberherrschaft des Autocraten dieser Freiheit förderlicher sei als das Kirschenregiment eines selbstständigen, von der Nation frei gewählten Patriarchen.

Laßt uns Oesterreicher friedlich und moralisch durch unser Beispiel den Donau-Völkern beweisen, was es heißt, einem freien, humanen Staatswesen anzugehören. Solches Beispiel wird die erfolgreichste Lockung sein, mehr al Emission und Aufwiegler wirken. *Rußland* will gefürchtet sein, *Oesterreich* sei geachtet und geliebt, und die Donau-Fürstenthümer werden sich freudig uns anschließen, und überreichen Ersatz biethen für die nur widerstrebend, mit Gewalt zu wahrenden Theile des Staatskörpers. Ohne *Italien*, ohne *Galizien*, so kostbar diese Provinzen, so schwer ihr Verlust fallen würde, kann *Oesterreich* noch immer als ein starker Staat dastehen, in einem kräftigen Italienischen Staatenbunde, in einem neu erstehenden Polenreiche ost- und westwärts dereinst natürliche Bundesgenossen finden; ohne die Donau-Fürstenthümer ist *Oesterreich* ein verstümmelter, unausgebildeter Körper, ein Staaten-Torso; mit ihnen wird es eine ewige, unerschütterliche, breite Basis seines politischen Bestandes, die Lebensbedingung seiner Macht und Zukunft erlangen. Noch einmahl, die Donau-Fürstenthümer können nur mit Oesterreich frei, mächtig, politisch-bedeutend werden, und in ihrem Interesse zunächst, in dem moralischen, tausendfältig möglichen Einflusse Oesterreichs auf sie liegt die Bürgschaft ihres An-

schlusses an Oesterreichs Staats-Verband. *Oesterreich* denkt an keine Eroberung der Fürstenthümer, es wünscht, es erwartet den freiwilligen Eintritt derselben in die große Völker-Familie des Kaiserstaates. So lange aber dieser nicht erfolgt, darf ihr Boden von keinen fremden Kriegsscharen betreten werden, der Einmarsch der ersten Russischen Colonne wäre eine Kriegserklärung gegen Oesterreich. Kein Kampf wäre größer, aber keiner nationaler, entscheidender als dieser. In keinem würden die allgewaltigen Impulse der Begeisterung, der Vaterlandsliebe, mit höherer Energie sich geltend machen, als in diesem. *Rußland* wird sich bedenken, ehe es uns zu solchem Kampfe herausfordert.

■ Textul romänesc în „Organul luminarei. Gazeta beserecésca, politica, e leteraria", Blaj, nr. 70, 28 aprilie [st. v.], 1848, p. 393–395; traducerea lui T. Cipariu. O altă traducere, manuscrisă, la B.A.R., ms. rom. 5 (fost Biblioteca Scheiană, *Romănia, Manuscripte* II), f. 121–123. – Textul german a apărut în „Wiener-Zeitung", 1848, Nr. 116, den 26. April.

■ 1. Verosimilă. 2. Datoria. 3. Muntelui Hemus, munții Balcani. 4. Fanariotica –, adaus de T. Cipariu; textul dintre paranteze, omis de Cipariu. 5. Fluviu principal, Dunărea. 6. Granițe naturale. * Ungaria, Transilvania și Bucovina numără fără îndoială 3 milioane români, dar Basarabia, care încă e a noastră? [Nota lui *T. Cipariu*]. 7. În textul german: din decadență și indolență. 8. Nesecată. 9. În textul german: 8 pînă la 10 mil. 10. Speranță. ** Ci pînă astăzi roabe în Austria liberă. Oh! [Nota lui *T. Cipariu*]. 11. Mîndră, falnică. 12. Rîvnire. *** Nu, nu, de o mie de ori nu, ci greață. [Nota lui *T. Cipariu*]. 13. Nezdruncinat. 14. Ultimul aliniat reprezintă comentariul lui *T. Cipariu*.

Aprilie — mai
Blajul — întîia şi a doua adunare

18/30 APRILIE, DUMINICA TOMII: ÎNTÎIA ADUNARE

110

T. CIPARIU, BLASIU, LUNI DUPĂ DUMINECA TOMEI

Ziua de eri a trecut în pace şi fără escesuri. Adunarea a fost mai numai din popor, cea mai mare parte din vecinătate.

Dimineaţă încă de la şase ore se văzură puţini adunaţi în piaţă, ci mulţimea din minut în minut creştea, adunîndu-se dinaintea porţilor seminariului.

Un corp de ostaşi infanterişti era de dimineaţă staţionat în laturea oposită a catedralei. Alt corp de dragoni la opt ore sosi din satul vecin Sîncel şi ocupă laturea dinainte către catedrală. Amîndouă corpurile steteră într-a lor puseciune nemişcate pîn'la trei ore după-amiazăzi, cînd poporul începu a se despărţi între vivate repeţite să trăiască împăratul Ferdinand! Să trăiască ostaşii împăratului!

După s. liturgie, la care însă şi infanteriştii fură faţă, adunarea era mare. Oratori din junimea bisericească şi civilă reincepură a cuvînta, cu înflăcărarea tinerilor proprie, de pre încinsătura estradei dinaintea catedralei către poporul însetat, cuvinte de pace, respectarea persoanelor şi contenirea de către escesuri, încredinţîndu-i că a sosit şi pentru poporul român ziua şi ora răscumpărării ce nu e departe, cînd şi ei vor fi *fiii* acestei patrii, ca cei mai bătrîni, cu toate drepturile ce se cuvin a tot omul şi poporul în lume, ear nu sclavi şi mişei[1] fără libertate şi proprietate.

Românii, fiii acestei patrii, ca cei mai bătrîni . . .

Din partea oficiolatului comitatesc[2] încă se grăiră cuvinte împăcătoare, aceleaşi spemi[3] şi aşteptări asigurîndu-le că cît mai în scurt nu vor, nici pot să lipsească.

Ziua era din cele mai limpede, serene şi mai frumoase.

După-amiazăzi mulţimea din satele vecine adunată se sui la mai multe mii de oameni.

Un moment intreveni, carele, pre cît era neaşteptat, atît înşela mai mult toate inemele fricoase.

Un deputat de la Sabiu ajunse în satul vecin. Un căruţ se trămise după el. Poporul îi eşi înainte aşteptîndu-l şi la două ore după-amiazăzi, sosind [în] dreptu bisericuţei, poporul deshămă caii şi in triumf l-aduse între acla-

mațiuni, de cît care nici se poate ceva cugeta mai entuziastic, pîn-în curtea seminariului, carea, cu toate că e prea largă, nici jumătate nu potù încăpea mulțimea de 3—4 mii de oameni. Mișcarea poporului, vivatele și fluturăturile pălăriilor se păreau ca sgomoturile și undele mărei.

Simeon Bărnuțiu aclamat de popor

Deputatul era *Simeon Bărnuțiu.*

D. Simeon Bărnuțiu s-a întors ca îngerul păcii.

Poporului doritor de a-l auzi le recomandă pacea, ascultarea de mai mari, așteptarea în pace pîn-la adunarea națională și dieta țărei, cînd toate doririle poporului român se vor împlini din împreuna înțelegere a tuturor mai înțelegătorilor români și staturilor țărei.

În urmă un tînăr orator îndemnă poporul a se duce pre la ale sale și a păzi cele recomandate.

Adunarea se încheie între vivate și mai-nainte mii de ori repețite: Să trăiască împăratul!

La un pătrari după trei oare începu a se desface poporul și la al doilea pătrari piațul Blasiului era evacuat.

Acest popor, fript de arsura soarelui și de sete, răbdă ore întregi fără de a se mișca măcar o urmă de la locul său. O picătură de beutură bețivă n-a gustat pre limba lui.

Entusiasmul cu carele asculta cuvintele însuflețitoare, și ascultarea de îndemnele oratorilor era nemărginită.

Cine va mai zice că poporul român e popor sălbatec?

Cine ar mai avea așa îndoială a fost păcat că n-a venit în Blasiu la dumineca Tomei să-l vază și să se convingă.

Noi credem și dorim că poporul român totdeauna se va purta cu acea cuvenență ca eri. Și atunci soarta lui în venitori nu poate să fie decît fericită.

D. *Bărnuțiu*, împlinindu-și misiunea încredințată, astăzi se întoarse înapoi la comitenții[4] săi în Sabiu.

■ „Organul luminarei", II, 1848, nr. 69, 21 aprilie, p. 390.

■ 1: Nenorociți. 2. Conducerea administrativă a comitatului. 3. Speranțe; 4. La cei care l-au trimis;

ÎN AȘTEPTAREA DIETEI ȘI DEOPOTRIVĂ A MARII ADUNĂRI DE LA BLAJ

111

RELATAREA CORESPONDENTULUI ZIARULUI „NEMZETI POLITIKAI HÍRLAP" DIN PESTA

Am călătorit de la Pesta la Voivodeni prin Cluj și Tg. Mureș. Pe drum chipul acestei țărișoare mi s-a părut de o tristă înfățișare, doar blîndele viorele ale primăverii, florile cîmpului, frunzișul verde al munților arătau

În așteptarea Dietei de la 29 mai

că înfățișarea tristă ascunde vreun semn de viață. În satele înșirate la poalele munților poporul subjugat de secole a presimțit mirosul florii libertății care n-a fost adus peste Piatra Craiului de glasul bubuitor al tunurilor, ci de suflurile suave primăvăratice ale zefirului apusean. Acest miros gingaș a străpuns ferestrele bordeielor murdare, razele strălucitoarei zi a libertății au pătruns prin acestea, și împotriva lor nici statariul, baionetele, nici instrumentele blînde părintești ale absolutismului n-au nici un efect, fiindcă robii seculari ai bordeielor nu vor să aștepte pînă la ridicarea soarelui pe care guvernul neputincios al țării l-a stabilit în paguba tuturor și poate pentru pieirea noastră totală, de care să ne ferească Dumnezeu, la 29 mai. Poporul nu înțelege progresul cumpănit, el întreabă zi de zi, „dar nu mai vine încoace libertatea?". În multe părți au refuzat slujba domnească.

Și stăpînii de pămînt?

Aleargă îngroziți între zidurile reci ale orașelor, căutînd refugiu.

Tristă experiență! Cînd vedem oameni în mîinile cărora era cheia raiului omenirii, dar cu care nu l-au deschis ci l-au închis în fața oamenilor și au semănat sîmburele mizeriei și perdiției între oameni, au deschis iadul pentru ei și în loc de îngeri au format draci. Și acum — ce durere — acest mare iad amenință cu erupția din toate părțile.

Iar guvernul? Crede să afle în statariu și baionete acea ancoră de care să lege fragedul vapor al patriei tulburate. Ei, să fie după credința lor, eu nu le critic faptele, spun doar că așa cum se complică raporturile, istoria va consemna în curînd ce a făcut guvernul transilvan în împrejurări așa de stringente.

Dieta și uniunea?

Poate va fi, poate nu va fi, pînă cînd aceste rînduri vor ieși de sub tipar, soarta va decide asupra răspunsului, deci anticipat nimic nu scriu, doar cîteva rînduri despre situația noastră.

După cum am auzit, nu demult au venit de la Viena Rosenfeld, corifeul de odinioară al birocrației vieneze, și Șaguna, episcop de lege grecească. Acești onorați domni au ațîțat împotriva uniunii întregul pămînt crăiesc și au ațîțat pe fiecare sas mobilizabil. Acolo unde a fost vreun tricolor unguresc, l-au dat jos și au folosit steaguri și culori austriece.

Lucrurile de la Sibiu și împrejurimi le vor scrie alții, eu voi vorbi numai despre cele din cercul meu.

Adunarea sașilor de la Reghinul Săsesc;

Aici în cercul de sus al comitatului Turda este o așezare săsească care se intitulează *oppidum* cu denumirea de Reghinul Săsesc; acesta are consiliu propriu, dar problemele avute cu comitatul sau cu persoanele din comitat trebuie să le ducă în fața scaunului (de judecată) al comitatului — și doar chestiunile pur interne săsești le apelează la consiliul din Bistrița. Drept vorbind întregul oppidum e de așa natură că un comite suprem energic l-ar fi putut pune în dependență totală față de comitat, în starea în care a fost mai înainte cînd era colonie. Și, domnii mei, dacă progresul chibzuit de rău augur va aduce tîrziu acea zi de 29 mai — declar sincer că cei cîțiva maghiari

din Reghinul Săsesc vor ajunge pe propriul lor pămînt la soarta evreilor din Pojon.

La știrea mișcărilor au ținut o adunare populară, la care au fost chemați și locuitori maghiari și valahi. Dar cu ocazia primei manifestări au strigat, „afară cu maghiarii" (aus mit Magyaren) și pe maghiarul dornic de a vorbi l-au tras jos pur și simplu de pe tribună.

Împotriva uniunii cu Ungaria,

În general, n-au lăsat pe maghiari să vorbească, — au declarat independență pe viitor față de comitat, au hotărît uniune cu Austria. O față a steagului lor era negru-galben, austriac, cealaltă albastru, roșu, galben — transilvan — și doar cîteva panglici mici în partea de sus erau culorile maghiare. Aceasta încă n-ar fi bai dar, primind o înștiințare în săptămîna aceasta de la Sibiu, s-au pornit încă de acum spre excese. Pe comitele suprem al comitatului Zarand, pe domnul baron Bánffy János, au vrut să-l omoare pentru declarația sa că „nu este bun patriot acela care nu sprijină uniunea". Nici intervenția primarului n-a folosit la nimic, domnul comite suprem poate mulțumi calului său bun că și-a salvat viața pentru patrie. Și aceasta au făcut-o acei cetățeni care într-un comitat maghiar au format garda națională, sub steag austriac împotriva noastră. Pe lîngă aceasta au bătut pe administratorul împuternicit al contelui Eszterházi în trecere pe aici în locul unui spion etc. Cu un cuvînt, domnii mei, aici „stăm prost" (muszkául állunk), și „stăm prost" cu atît mai mult cu cît din spre Bistrița 40 000 de muscali pot ajunge aici în timp de două ori douăzeci și patru ore, și trebuie să aibă o logică îngrozitor de redusă acela care adună în alambicul minții evenimentele, dar nu poate conchide că aroganța provocatoare a sașilor se bazează numai pe alianță rusească. Eu cred și spun în public acest lucru, chiar dacă mă așteaptă soarta Cassandrei. Azi dimineață s-a împărțit praf de pușcă între sași — maghiarul nu primește nici un fir de la vînzătorul prafului de pușcă. — Și acum vă întreb, onorate guvern cumpănitor progresist, cum permiteți unui asemenea dușman fățiș înființarea gărzii armate ? N-ați tras concluzii după cazul orașului Pojon și nu v-ați însușit ordinul ministerului maghiar referitor la aceasta ?

pentru uniune cu Austria

În această îngrijorare comună fiecare om își îndreaptă privirile spre țara secuiască și își pune nădejdea în fiii săi nobili și viteji, — în acel popor viteaz care de-a lungul veacurilor și-a apărat patria împotriva hoardelor răsăritene năpustite asupra ei și și-a păstrat cu fidelitate, pînă astăzi, limba strămoșească și naționalitatea ; în acel popor viteaz care pentru luptele sale atît de numeroase a cîștigat o infamă robie de la regii lui și batjocorire din partea mai multor națiuni înrudite cu el ; chiar și la ultima dietă, comitele de Alba de Jos și comp. au făcut din el un obiect de ocară ; iar acum ce face despărțămîntul din Trei Scaune al acestui neam eroic : uitînd rănile trecutului, el se gîndește numai la patria sa în afara căreia nu există alte locuri pentru el.

Elogiu adus secuilor și țării secuiești

„Binecuvîntat sau lovit de soartă,

Acolo trebuie să moară ori să trăiască".

Şi însufleţit de aceste idei îi asigură pe ceilalţi concetăţeni din patria transilvană că este gata să pună la dispoziţie 80 000 de oameni înarmaţi din sînul ei pentru a salva patria de la pieire. Doamne Dumnezeule al popoarelor ! nu îngădui ca atîtea inimi credincioase să bată zadarnic pentru această patrie.

Secuii exploataţi de guvernul de la Viena

Dar ... să vedem care este situaţia acestui popor. Guvernul vienez a folosit acest popor viteaz ca pe o nătîngă maşină pentru oprimarea drepturilor popoarelor, ca mai recent în Galiţia. Şi acum de curînd au vrut să trimită o parte din el, din această patrie fără putere, şi anume pentru oprimarea drepturilor popoarelor ... în Italia. Dar providenţa a vegheat şi doi avocaţi secui, Gál Dániel şi Német László, deputaţi de Ilieni, au reuşit să-i reţină — care, înţelegînd că au fost urît înşelaţi, s-au întors îndată la vetrele lor strămoşeşti şi au declarat că nu vor pune mîna pe arme decît la porunca guberniului, pentru apărarea patriei. Armele lor mai vechi cu care se presupune că urma să fie înarmat unul din scaunele săseşti, au fost predate autorităţilor civile ale comitatului. — În urma acestui fapt, între Ciuc şi Trei Scaune s-a trasat un cordon sever ca să nu se poată întîlni frate cu frate, ca nimeni din Ciuc să nu fie informat de evenimentele din Trei Scaune.

„Îngrozitorul *siculicidum*"

Viteji secui din Ciuc ! Nu uitaţi trecutul, reamintiţi-vă de epoca Mariei Tereza: aduceţi-vă aminte de îngrozitorul *siculicidum* sau, pe ungureşte, 1764. Şi dacă nu v-aţi aduce aminte, priviţi cîmpia Madefalăului (Siculeni); aplecaţi-vă pe ea şi veţi auzi osemintele strămoşilor voştri cerînd răzbunare; este vremea acum să schimbaţi jugul infam, pe care-l purtaţi de aproape un secol, cu o îndatorire mai frumoasă şi mai nobilă; noi vrem să fim părtaşi cu voi, cu ceilalţi secui, acest lucru îl vrea şi Ungaria întreagă şi Transilvania, dar acei oameni care v-au legat cu aceste lanţuri, care pe strămoşii voştri, pentru că au îndrăznit să protesteze împotriva acestei robii, i-au măcelărit la Madefalău, — se străduiesc şi acum să rămîneţi şi pe mai departe în robie: dar nu vă lăsaţi înşelaţi; goniţi-i pe ofiţerii germani venetici, şi voi, ca fraţi ai noştri din Trei Scaune, şi la auzul cuvîntului ofiţerilor maghiari să luptăm sub drapel maghiar, şi dacă e nevoie, să murim pentru libertate şi pentru patria iubită !

Valahii, fraţi ai aceleiaşi patrii!!!

Pe la noi mereu se sperie de valahi, de multe ori fără nici un motiv întemeiat. Cauza acestei temeri eu o găsesc în aceea că nu ne cunoaştem, nici pe noi, nici pe concetăţenii valahi, aşa cum se cuvine copiilor fraţi ai aceleiaşi patrii. De aici, ivirea unui şir de temeri, dar cînd se va lumina ziua raţiunii vom da de hornarul crezut drac.

Recent naţiunea valahă a ţinut la Blaj o adunare, şi mîine (15 mai) va ţine încă una. Cu ce rezultat, aceasta se va da de ştire marelui public de cei de pe acolo.

Premergător acestei mari adunări din 15 s-a ţinut la data de 8 a lunii curente la Reghinul Săsesc o adunare parţială, la care au fost prezenţi reprezentanţii a circa 150 de sate din regiune. În afară de aceştia, au mai

fost acolo oficiali și partea inteligentă din cercul de sus al comitatului Turda, cit și comitele suprem al Zarandului, domnul baron Bánffy János. Adunarea a decurs sub președenția cinstitului domn Crișan Mihail, protopopul local, în cea mai mare ordine, în liniște și ponderație, intr-o atmosferă de consfătuire impunătoare pentru noi toți.

Românii și adunările lor de la Regbinul Săsesc și Blaj

Scopul adunării a fost ca cinstitul domn protopop și intelectualii de grai valah din aceste părți, care vor reprezenta populația valahă din aceste părți la adunarea națională ce se va ține în 15 mai la Blaj, să înțeleagă dorințele și revendicările legale ale națiunii. Această adunare, neținind seama de toate acele binefaceri izvorîte din libertate, egalitate și frățietate care au fost aduse în Ungaria spre fericirea claselor inferioare, și care prin uniune (față de care arată simpatie și această adunare) vor deveni legi și în Transilvania, consideră ca în petiția care urmează să fie prezentată la proxima dietă transilvană din partea națiunii valahe să fie cuprinse doar astfel de puncte, care se referă la viața politică a națiunii valahe. Acestea sint următoarele :

Postulatele lor :

1. Independență națională (jurisdicție valahă ; libertate politică nu numai ca persoane, ci și ca națiune constituțională).

2. Bisericile greco-unite și ne-unite să fie una în sens politic și dispărind denumirile de pină acum să fie numită biserica greco-romană, păstrînd ambele culte propria lor religie.

3. Valahii să-și folosească limba maternă atit in jurisdicțiile bisericești cit și în cele administrative, obligind totodată pe cei purtători de funcții publice la cunoașterea limbii maghiare diplomatice.

4. La toate jurisdicțiile, la judecătoriile inferioare și superioare să se stabilească un număr de posturi, proporțional ponderii națiunilor constituționale, care să fie completate numai de indivizi valahi potriviți pentru acestea, iar în lipsa lor acestea rămînind necompletate.

5. Să beneficieze în egală măsură și clerul greco-roman de retribuțiile de care beneficiază celelalte confesii.

6. Să se înființeze pe cheltuiala statului în satele valahe școli primare valahe, iar pe lingă școala superioară din Blaj incă o școală superioară națională.

7. Să se șteargă din codurile celor două țări infrățite toate acele consemnări care s-au dovedit a fi de batjocură națiunii valahe și spre rușinea legiuitorilor vremii.

8. Să fie pus în libertate pe răspunderea națiunii avocatul gubernial Florian Micaș, arestat din motive politice, pină cînd cazul lui va fi rezolvat pe cale juridică.

9. Premergătoare dietei să se țină anual adunare națională valahă.

10. Să fie repuse în funcțiile avute, persoanele care în parte au fost scoase din cler, iar în parte inlăturate din funcții în urma procesului dezbătut în fața Înaltei Curți în 1845 intre episcopul unit și o parte a clerului.

11. Dacă uniunea n-ar avea loc, atunci revendicăm toate acelea care in Ungaria au fost legiferate, în sprijinul claselor de jos.

Acestea sînt punctele proceselor verbale.

După adunare am coborît steagul național maghiar de pe turn, și cu imnul lui Rákoczi, acompaniați de glasul clopotelor am mers în masă printre concetățenii noștri sași, care ne priveau furioși, la Reghinul Unguresc, unde cetățenii Sorbán Farkas și ginerele său Szekeres Sándor ne-au așteptat cu ospăț mare, fiind pusă o masă pentru vreo sută de persoane. Aici domnul baron Bánffy János, comite suprem de Zarand, a ridicat paharul mai întii pentru milostivul nostru principe, pe urmă pentru ministerul ungar, pentru uniune și pentru mai mulți membri prezenți, cît și pentru bravul episcop român din Blaj etc. Să trăiască vrednica națiune valahă și să o mențină salvatorul patriei în acest spirit bun, și să dea Dumnezeu să ne unim cît mai repede.

Manifestația de la Reghinul Unguresc

Tinerii școlari din Tg. Mureș, Odorheiul-Secuiesc, Aiud și din alte părți se exersează cu repeziciune în mînuirea armei, și vor să meargă la dietă pe jos în mod războinic.

Firtosályi

Textul maghiar

Pestről, Kolozsvár, Marosvásárhelyen keresztül Vajdaszentivánra utaztam. Ez utamban e kis haza képe egy bús arculatként tünt fel előttem. Csak a tavasz szende ibolyái, a rét virágai, a bércek zőldülő lombjai mutatták, hogy a bús arculat némi életjelenséget rejt. A bércek ölében vonult falvakban a századok óta elnyomott nép megérzé a szabadság virágának illatát, melyet nem az ágyúk dörgő hangjai, hanem a nyugati zefir tavaszi lágy fuvalmai hoztak át a Királyhágón. E gyönge illat áttörte a szennyes kunyhók ablakait, s szabadság fényes napjának sugarai áthatának azokon s ellenök a statárium, a szuronyok, az absolutismus szelíd atyai eszközei semmit érnek, mert a kunyhók százados rabjai nem akarják bevárni a nap följövetelét, melyet e haza gyámoltalan, erélytelen kormánya, mindnyájunk kárára. s talán isten ne adná — végelpusztulásunkra, május 29-ére határozott. A nép nem érti a fontolva haladást, ő napról napra kérdezi: „hát már mikor jő ki a szabadság?" Sok helyen megtagadták az úri szolgálatot.

És a földesurak?

Pán rettegéssel futkosnak össze a városok hideg falai között, menekülést keresők.

Szomorú tapasztalás! Midőn embereket látunk, kiknek kezökben volt az emberiség mennyországának kulcsa, s ezzel nem nyitották föl amazt, hanem bezárták embertársaik elől azt, s ínség s kárhozat magvát hintették el az emberek között, poklot nyitottak számukra, s angyalok helyett ördögöket képeztek. S fájdalom, most e nagy pokol kitöréssel fenyeget minden oldalról.

S a kormány? Statáriumban, szuronyban hiszi azon horgonyt, melyhez a fölzajlott haza gyönge hajóját kötheti. Ám legyen hite szerint. Én nem

bírálom tettét, csak azt mondom, hogy amint a viszonyok bonyolódnak, nem sokára a történet fogja följegyezni, hogy mit tett az erdélyi kormány ilyen szorgos körülményekben.

Országgyűlésünk és unió?

Vagy lesz, vagy nem lesz. Mig e sorok sajtó alól kikerülnek, addig a sors eldönti a feleletet. Tehát én előlegesen semmit, csak helyzetünkről írok néhány sort.

Mint hallottuk, nem régen jöttek le Bécsből Rosenfeld, a bécsi bureaucratia egykori corifaeuse, és Saguna óhitű püspök. Ezen becsületes urak az egész Királyföldet s minden mozogható szászt az unió ellen uszították; ahol vagy egy magyar nemzeti szín volt, azt mind lehányták, a ausztriai lobogókat színeket alkalmaztak.

A szebeni s vidéki dolgokat megírják mások, én csak a körömbeniekről szólok.

Itten, Torda megyének felső kerületében van egy szász helység, mely magát oppidumnak címezi Szász-Régen név alatt. Ennek saját tanácsa van, de megyével vagy megyei egyénekkel való ügyeit a megye székére tartozik vinni, s csak tisztán kebelbeli szász ügyeit, a besztercei tanácshoz föllebbezni. Szóval az egész oppidum csak olyan, hogy egy erélyes főispán még eddig megtehett volna, hogy minden teketória nélkül egészen megyei hatóság alá vissza şoroztassék, hova tartozott, mig colonus volt. És uraim, ha a baljóslatú fontolva haladás még későre hozza azt a május 29-ét. Én őszintén kimondom, hogy a szász-régeni néhány magyarok saját földükön a pozsonyi zsidók sorsára jutnak. A mozgalmak hírére népgyülést tartottak, melybe a magyar s oláh lakosokat is meghívták. De az első föllépésnél „Aus mit magyaren" kiáltoztak, s a szólani kivánó magyart a szószékről forma szerint lerántották, s általában a magyar embert szólani nem engedték, a vármegyétől függetlenségöket jövőre kimondották, uniót Ausztriával határoztak. Zászlójuk egyik oldala fekete-sárga, ausztriai, másik kék-vörös-sárga, erdélyi, s csak némi kis szalagok felül a magyar színek. Hanem ez se baj még, de a héten Szebenből tudósítást kapva, már most kitörésre mentek. Zaránd megyei főispánt, báró Bánfi János urat, azon nyilatkozatáért hogy „Nem jó hazafi, ki az uniót nem pártolja", le akarták agyalni, nem használt a polgármester közbejövetele is semmit s csak jó paripájának köszönheti a főispán úr, hogy becses életét a hazának megmenthette. És ezt magyar vármegyében tették azon polgárok, kik nemzeti őrséget alapítottak, ausztriai lobogó alatt ellenünk. Megverték továbbá gróf Eszterházinak egy itt keresztül utazott gazdasági biztosát, kém helyett sat. Szóval uraim, itt muszkául állunk. S annyival inkább muszkául állunk, hogy 40 000 muszka a besztercei vonalon két huszonnégy óra alatt hozzánk teremhet, s rémítő csekély logicája lehet annak, ki az eseményeket az ész lombikjába szedi, s nem tudja kihúzni, hogy a szászok e kihivó hetykélkedése tisztán muszka szövetségen alapszik. Én, ha Cassandra sorsa ér is, ezt hiszem, és nyíltan vallom. — Ma reggel puskaport osztottak a szászoknak. Magyar ember a puskapor árulónál egy szemet sem kap. S

már azt kérdem öntől. tisztelt fontolva haladó kormány. ily nyilt ellenségnek. hogy enged ön fegyveres őrség alapítását? Pozsony városán nem okul. s a magyar ministerium ide vonatkozó rendeletén?

E közös aggályban minden ember szeme a székely honra tekint, s bizodalmát annak nemes. vitéz fiaiban helyezi. — azon vitéz népben. melly századok hosszú során védé a hazát a reá törő keleti csordák ellen. s hűen megőrzi ősi nyelvét és nemzetiségét mind e mai napig; azon vitéz népben, melly oly sok küzdelmeiért királyaitól gyalázatos szolgaságot. több rokon nemzetektől kigúnyoltatást aratott: csak a múlt országgyülésen is az alsófejéri főispán és Kamp által gúnytárgyául tétetett: és most mit teszen e hős nép faj háromszéki osztálya: feledő a múltak sebeit. ő csak hazájára gondol. mellyen kívül számára nincs több hely.

„Áldja vagy verje sors keze.
Hol élni halni kell..."

S ezen gondolatoktól lelkesülve biztosítja többi erdélyhoni polgártársait. hogy kebléből 80 000 fegyveressel kiállni kész a haza vésze elfordítására. — Isten. népek istene! ne engedd. hogy annyi hű kebel hiában dobogjon e honért — De . . .tekintsük e nép helyezetét. Ezen vitéz népet a bécsi kormány buta gépül használta népjogok elnyomására. mint legújabban Gáliczíában. S most is legközelebb egy részét ki akarták indítani. ez erőtelen hazából. és pedig népjog elnyomására . . .Olaszhonba. — De a gondviselés őrködött. s két székely ügyvédnek sikerült — Gál Dániel és Német László ilyefalvi követek — őket visszatartóztatni — kik megértvén rút megcsalatásukat. azonnal ősi tűzhelyeikhez visszatértek. s kimondák. hogy csak a Kormányszék parancsára fognak fegyvert a haza oltalmára. — Régibb fegyvereiket. mellyekkel hihetően a szász székek valamelyike volt fölfegyverkezendő — átadták a megyei polgári hatóság rendelkezése alá. — Ennek következtében Csik és Háromszék közé szoros cordon vonatott, hogy. a testvér testvérével ne találkozhassék. hogy ne értesüljön a háromszéki eseményekről Csíkban senki.

Vitéz csíki székelyek! Ne feledjétek a múltat. emlékezzetek Maria Therezia korára: jusson eszetekbe a borzasztó Siculicidium vagy magyarul 1764. És ne nem emlékeznétek, nézzetek a madéfalvi síkra: boruljatok arra. s meghalljátok lemészárolt atyáitok hamvait bosszúért könyörögni: most az idő jelen van. hogy a gyalázatos jármot. mellyet szinte század alatt viseltek. egy szebb és nemesebb kötelességgé változtassátok. mi osztozni akarunk veletek többi székelyekül, de akar az egész Magyarhon és Erdély, s azon emberek, kik e lánczokat rátok rakták. kik őseinket hogy ezen rabság ellen mertek szólni Madéfalvánál lemészároltatták. — most is azon igyekeznek, hogy a rabságban tovább is maradjatok: de ne hagyjátok magatokat vízre vinni: le a vándor német tisztekkel, ti is, mint háromszéki testvéreink. s magyar tisztek szavára. magyar zászló alatt küzdjünk. s ha szükség. haljunk meg a szabadság és drága honért!

Minálunk az oláhoktól mindegyre megijednek sokszor minden igaz ok nélkül. Én ezen félelem okát ott találom. hogy nem ismerjük sem magun-

kat, sem oláh polgártársainkat, úgy mint egy haza testvér gyermekeihez illő. Innen aztán, hogy egy rakás félelem kiállása. . .mikor az értelem napja kisüt, reá ismerünk az ördögnek hitt kéményseprőre.

Közelebb az oláh nemzet Balázsfalván gyülést tartott, s holnap (május 15) ismét tartand egyet. Mi eredménnyel, azt a közel levők a nagy közönséggel tudatandják.

Ezen 15-én tartandó nagygyülést megelőzőleg tartatott jelen hó 8-án Szász Régenben egy részletes gyülés, melyben e vidékről mintegy 150 falu képviselői voltak jelen. Azonkívül jelen voltak még Torda megye felső kerületének tisztsége s intelligens része, nemkülönben zarándi főispán báró Bánfi János úr. — A gyülés a helyi esperes tisztelt Krisán Mihály úr elnöklete alatt, a legszebb renddel, csenddel, higgadsággal a mindnyájunkat tiszteletre hívó tanácskozással folyt.

A gyülés célja volt, hogy a tisztelt esperes úr és a vidéki oláh ajkú intelligensek, mint akik a május 15-én Balázsfalván tartandó nemzeti gyülésen az ezen vidéki oláh népséget képviselendők, a nemzet kívánságait és törvényes követeléseit meg érthessék. Ezen gyülés, mellőzve mindazon javadalmakat, melyek a szabadság, egyenlőség és testvériségből kiindulva Magyarországon az alsóbb néposztály boldogítására határoztattak, és a melyek az unió által (melyhez ezen gyülés is rokonszenvet mutat) Erdélyben is törvénnyé fognak válni, csupán csak oly pontokat vél a közelebbi erdélyi országgyülésre az oláh nemzet részéről beadandó petitióban foglaltatandóknak, melyek az oláh nemzet politicai életét tárgyazzák, melyek a következendők:

1) Nemzeti függetlenség. (Oláh municipium, politicai szabadság, nemcsak személyi, hanem mint constitutionális nemzetnek is.)

2) Az egyesült és nem egyesült görög egyházak politicai értelemben egyek legyenek, és elenyészvén az eddigi nevezetek, ezután görög-római egyháznak neveztessenek, megtarthatván mind a két felekezet a maga hitvallását.

3) Az oláhok mind egyházi és politicai törvényhatóságaikban használhassák tulajdon nyelvüket, köteleztetvén egyszersmind a közhivatalt viselők a diplomaticai magyar nyelv tudására.

4) Minden törvényhatóságoknál alsóbb és felsőbb köztövényszékeknél határoztassék meg egy bizonyos, a constitutionális nemzetek nagyságához képest aránylagos állomási szám, mely csakis arra alkalmas oláh egyének által pótoltassék, azok nemlétében üresen maradván.

5) Azon javadalmakban, melyekből a más clerusok részesedni fognak, a görög-római clerus is egyiránt részesedjék.

6) Alapíttassanak a status költségére az oláh falukban oláh elemi iskolák, és a balázsfalvi főiskolán kívül még egy nemzeti főiskola.

7) Mindazon-kitételek, melyek a két testvérhaza törvényes könyveiben az oláh nemzet gyalázatára és az akkori törvényhozó testnek szégyenére váltak, töröltessenek ki.

8) Politicai csínért elfogott főkormányszéki ügyék Mikás Ferencz atyánkfia addig míg ügye törvényesen elláttatnék, a nemzet felelőssége alatt szabadon bocsáttassék.

9) Országgyűlés előtt minden évben tartassék oláh nemzeti gyűlés.

10) 1845-ben az unitus püspök és a clerus egy része közt a Fölséges Udvar előtt folyt processus következtében, a klérusból részint kitörölt, részint állomásaiktól megfosztott egyének a clerusba és előbbi állomásaikba visszahelyeztessenek.

11) Hogyha az unió nem létesülhetne, abban az esetben mindazokat követeljük, melyet Magyarországon az alsóbb néposztály fölsegélésére törvénnyel határoztattak.

Ezek a jegyzőkönyvek pontjai.

Gyűlés után a toronyra kitüzött magyar nemzeti lobogót levettük, s Rákoczi induló mellett, a nagy tömegestől a harangok zugásától kísérve, mérgesen ránkmeregő szász polgártársaink között Magyar-Régenbe mentünk, hol Sorbán Farkas, és veje Szekeres Sándor polgártársak nagy lakomával vártak. Mintegy száz személyre volt terítve. Itten elsőbben is poharat emelt zarándi főispán b. Bánfi János úr, kegyes fejedelmünkért, azután a magyar ministerium, unió s több más jelen levő tagokért, nemkülönben, a balázsfalvi derék oláh püspökért sat. Éljen a derék oláh nemzet s tartsa meg a haza mentője őt ezen jó szellemében, s adja isten, hogy mentül hamarább eggyé forrhassunk.

A marosvásárhelyi, székelyudvarhelyi, enyedi s más iskolabeli ifjaink sebesen gyakorolják magokat a fegyverben s országgyűlésére hadi módon gyalog be akarnak menni.

F i r t o s á l y i

■ *Tudositás Erdélyből* (Corespondență din Transilvania), în „Nemzeti Politikai Hírlap", Pesta 18 mai 1848. Parțial publicat de I. Ranca, *Punctele petițiunii națiunii române în discuția adunării populare din 8 mai 1848 din Reghin, premergătoare adunării naționale de la Blaj*, în „Revista Arhivelor", L. 1973, vol. XXXV (Supl.), p. 59–63.

112

„FRAȚILOR! ACUM PUTEREA ESTE ÎN MÎNA POPORULUI"...

APEL PENTRU A DOUA ADUNARE LA BLAJ

Români !

Credincioși ai împăratului nostru Ferdinand I ! Noi, frații voștri, cei vreo șase mii care în duminica Tomii ne-am adunat la Blaj, frățește vă înștiințăm că acolo ne-am înțeles și ne-am obligat unii față de ceilalți să ne

adunăm din nou pe 3/15 mai la Blaj, dar nu 5—6 mii, ci 50—60 de mii sau chiar mai mulți.

Fraților ! Acum puterea este în mîna poporului; dacă noi n-am fi fost cu miile la Blaj apărătorii noștri ar fi fost prinși și schingiuiți la fel cum au făcut cu fratele nostru Florian Micaș și cu alți frați de-ai noștri. În acest caz noi și întregul popor român am fi rămas ca pruncii fără părinți (orfani), ca soldații fără comandanți, ca turmele fără păstori, speriind pe răuvoitorii noștri numai prin mulțimea noastră.

În duminica Tomii au adus la Blaj vreo 200 soldați; poate că atunci [adică 3/15 mai] vor veni și mai mulți. Dar voi, fraților, să nu vă speriați de nimica și nici să nu ascultați de aceia care întotdeauna vă sperie, pentru că trebuie să știți că prin frică nimic nu se poate cîștiga.

Soldații vor veni cu armele în mîini pentru menținerea ordinii, dar li s-a spus să nu se atingă de oamenii pașnici cum sînteți și voi.

Însă voi să vă aprovizionați cu armele posibile și așa să vă prezentați la Adunarea Națională, precum obișnuiesc și ungurii să facă la propriile lor întruniri, însă nu pentru aceea ca să vă răsculați împotriva cuiva. Dumnezeu să vă ferească de așa ceva, ci numai pentru aceea ca să vă puteți apăra dacă cineva ar îndrăzni să se ridice împotriva voastră.

Ascultați-ne, fraților ! Păstrați pacea ca și pînă acum. Noi toți cei cari am fost la Blaj și ceilalți frați români vă chemăm să fiți prezenți negreșit, deoarece noi știm, că dacă nu veți veni [la Blaj], veți rămîne nefericiți precum ați fost pînă acum. Noi de aceea vă dăm de știre ca să nu fim învinuiți și să nu ne blestemați că nu v-am arătat calea libertății și scăparea din robia de astăzi de care ține fericirea voastră în viitor.

Rugați pe domnii protopopi și popi și avertizați-i ca să nu țină cu domnii, ci cu împăratul și cu poporul, așa cum ne-am înțeles la Blaj. Încă o dată, fraților ! Cine nu vrea să rămînă și pe mai departe iobag să vie la Blaj pe data rînduită.

Românii de la duminica Tomii

■ Textul reprezintă o retraducere în românește — după o traducere maghiară a originalului în limba română, aflător la arhivele din Budapesta (O. L., Fond 1526, utáni gyüjtemény Az erdélyi románok 1848—49 évi mozgalomaira vonatkozó íratok. K. Papp Miklós gyüjteménye) — și face parte din colecția de documente privind anul 1848, a Institutului de Istorie al Filialei Academiei, Cluj-Napoca — Foto 1 234—1 236 —. Va apare în *Revoluția de la 1848—1849 din Transilvania*, vol. 3, doc. nr. 20. Cu mulțumiri pentru permisiunea reproducerii lui anticipate.

„LA LUMINA ISTORIEI ŞI A LIBERTĂŢII"...

113

SIMEON BĂRNUŢIU, RAPORTURILE ROMÂNILOR CU UNGURII ŞI PRINCIPIELE LIBERTĂŢEI NAŢIONALE – DISCURS ROSTIT LA 2/14 MAI ÎN CATEDRALA BLAJULUI

Fraţi români!

I. Cine să nu se închine înaintea înălţimii omeneşti, cînd se uită la această adunare măreaţă, care face să salte de bucurie inima fiecărui român bun şi insuflă respect şi spaimă celor ce nu vor libertatea oamenilor şi urăsc pe români! Cine va mai putea zice că românul nu doreşte o stare mai fericită, că pe el nu-l mişcă nici versul cel dulce de libertate, nici chiar sentinţa de moarte, care i se prepară în adunările ungureşti!

„Inima românilor a bătut totdeauna pentru libertate"

II. Ce judecaţi, fraţilor! au dacă presimţesc rîndunelele apropierea verii şi a iernii, şi animalele furtuna cea grea, şi dacă unii oameni îşi spun mai înainte chiar şi ora morţii, o ginte întreagă să nu presimtă pericolul ce i se ameninţă, un popor întreg să stee nemişcat ca piatra, cînd îi bate ora fericirii şi să tacă ca un surd şi mut, cînd i se trage campana[1] de moarte? — Aceasta ar fi un lucru în contra naturii şi de tot cu neputinţă; inima românilor a bătut totdeauna pentru libertate, şi iacă-i vedem şi acum, cu multă bucurie, cum s-au deşteptat, şi cu ce uniune minunată s-au legat că nu vor mai suferi ca să-i calce în picioare alte naţiuni; ei se adunară cu cuget de a-şi vindica drepturile, care le usurpă ungurii, săcuii şi saşii de cente de ani, şi ca să-şi apere de perirea viitoare acel drept neînstrăinabil, de care nici gotul nu cuteza a se atinge, nici [h]unul cel sălbatic, nici turcul necredincios, iar acum cei unguri liberali ne-o spun în faţă, că vor să-l iee astăzi, în epoca frăţiei şi a libertăţii.

Constituţia imperială din 13/25 aprilie

III. Şi cine să nu se mişte acum, care popor să nu se aprindă de acest spirit dumnezeesc, ce anunţă căderea servituţei la toate popoarele, renaşterea Europei prin libertate? Iacă şi Viena încă i se închină, şi preabunul nostru Împărat împlini dorinţa poporului, dîndu-i constituţiune în 25 de zile ale lui Prier[2]; cîtă schimbare, ce bucurie! Acum nu mai e censură: a pierit amica întunericului, dinaintea razelor libertăţii şi patroana despotismului s-a stins cu ruşine din împărăţie; de acum înainte nu va mai aştepta scriitoriul cu lunile şi cu ani întregi după oarecîte foi, care le dedese în mîna unui omorîtor de minte omenească; nici poporului nu-i va mai fi oprit a se uita în cărţile diregătorilor; nici a descoperi scăderile guvernelor cele stricătoare fericirei omeneşti nu-i va mai fi păcat; privilegiile şi monopolul vor cădea; după titluri numai secii vor mai umbla; legile şi judecăţile se vor face de aleşii popoarelor, dar nu întru ascuns, ci la vederea tuturor; mişcarea metropolei e mişcarea a toată împărăţia.

IV. Știți ce schimbare se făcu și în vecina Țară Ungurească de vreo două luni încoace. Astăzi nu mai sînt legate mîinile ungurilor. cum credeau ei că erau legate mai înainte. de guvernul din Viena. Ei au acum ministeriul lor : singură persoana Împăratului ca Rege îi mai leagă de împărăție. Asta însă nimic nu-i împedică. ca să nu sboare cu răpejiunea vulturului către ținta doririlor ungurești. către opul cel mare al unguririi tuturor popoarelor. Ei au publicat că vor să reverse bunătățile constituțiunei peste toți locuitorii țării. fără căutare la religiune sau la naționalitate : toți locuitorii țării. zic ei. vor avea voie și iertare să vorbească. să scrie. să se apere și să-și descopere sentimentele în orice chip legiuit. adecă censură nu va mai fi. ci va fi libertate de tipar pentru toți. Miniștrii Ungariei nu vor guverna țara numai după capul lor și după plăcerea lor. cum fac miniștrii statelor despotice. ci o vor guverna după legile. care le va pune țara în dietă : și dacă s-ar abate cu guvernarea de la legile și de la scopurile țării. atunci vor fi răspunzători. adecă se vor trage la judecată ca și alți răi. și vor fi certați după măsura relelor ce au făcut. Apoi dieta nu se va strînge numai atunci. cînd i se va părea principelui. ci în tot anul : și la dietă nu vor trimite deputați numai nobilii și oarecîte urbi și sate, ca pînă acum : în dietă nu vor ședea numai comiții. baronii. prelații și episcopii. ci vor alege și vor trimite deputați toți oamenii. care vor avea calitățile cerute de lege : și aceasta pentru aceea va fi așa. pentrucă de aici înainte toți oamenii vor fi cetățeni liberi : pînă acum numai nobilii și popii catolici erau liberi și oarecîte urbi și comunități de unde urma că numai aceștia puteau trimite deputați. Tot din astă cauză a libertății tuturor. de aici înainte greutățile țării le vor purta toți oamenii. vor da dare toți. și ostași : și vor lua parte la făcutul călilor : de la greutățile aceste nu vor fi scoși nici domnii. cum era pînă acuma. Se va ridica o bancă națională pentru înaintarea. înlesnirea și înflorirea industriei și a comerciului în toate părțile vieții de stat. Dar mai e încă un lucru minunat. de care și morții încă vor sălta de bucurie în morminte. cînd se va înființa și pe pămîntul Ardealului : ast lucru e ștergerea iobăgiei. Libertățile aceste mari se vor scrie toate în cartea constituțiunei pentru mai mare tărie. și pe constituțiune vor jura și ostașii. Afară de aceste lucruri minunate. ministeriul a mai publicat încă un punct : *uniunea Ardealului cu Țara Ungurească*. Ce ferbere și ce turburare a cășunat în țară uniunea aceasta. nu e de lipsă a mai spune. că o știu toți. asta însă bine să o însemnăm. că această uniune nu e nimic mai puțin. decît *contopirea*. care o doresc ungurii demult : adecă ungurii vor. prin uniune. să ștargă deocamdată privilegiile Ardealului și împreună cu privilegiile să stîngă pe toate popoarele neungurești. ca să facă din toate numai o națiune. care să se numească *națiunea cea mare și tare ungurească*. Ungurii leagă toate bunătățile vieții constituționale de uniunea cu Ungaria : ei zic că în uniune se cuprind toate și că fără ea nu e cu putință nici o libertate. Și acum uniunea asta e la ușă : ce să facem ?

Schimbare și în vecina Țară Ungurească

Toți oamenii vor fi cetățeni liberi

ștergerea iobăgiei

Dar. afară de aceste lucruri minunate ...

V. Ca să-mi pot da părerea. cum să iasă odată gintea noastră din acest labirint. în care o au băgat ungurii înainte vreo nouă cente de ani. și tot

Raporturile românilor cu ungurii „la lumina istoriei şi a libertăţii ...“

mai mult o încîlcesc, vă rog, fraţilor !, daţi-mi voie, ca să spun mai înainte pe scurt raporturile românilor cu ungurii, de cînd sînt sub domnirea ungurească, pentru că eu consider pe două popoare ca pe doi oameni; precum doi oameni nu se pot ajuta unul pe altul, dacă nu-şi cunosc lipsele, nici nu se pot feri unii de alţii, dacă nu-şi cunosc firea şi caracterul, chiar aşa vin de a se considera şi două popoare. Daţi-mi voie ca să arăt ce legătură este între naţionalitatea şi libertatea, cultura, chiemarea şi toată viaţa unui popor, ca de aci să cunoaştem, ce să judecăm de uniune şi ce să judecăm de libertatea aceea, ce ne-o promit ungurii preţ pentru naţionalitate. O ! de v-ar face cuvîntul meu, ca aşa să simţiţi cei 944 de ani ai umilirii românilor, cum simte şerbul o zi de domnesc, în care a lucrat de dimineaţă pînă seara flămînd, ars de sete şi bătut ! O ! de v-aţi înfiora de această leşinare lungă a naţiunii noastre, ca şi cînd ar fi căzut numai ieri la rîul Căpuşului domnul nostru Gelu ! Atunci eu sper, că la lumina istoriei şi a libertăţii va peri şi năluca uniunii, cum pere negura dinaintea soarelui, acea nălucă ce ne ameninţă moarte naţională după o leşinare îndelungată. Iară experienţa părinţilor noştri cea de o mie de ani ne va arăta ce cere astăzi de la noi onoarea naţiunii române, şi ne va învăţa totdeodată ce să facem, ca să punem fundament sigur la fericirea gintei noastre pe viitor !

Situaţia la venirea ungurilor pe pămîntul românilor

VI. „*Senatus et Populus Romanus beneficii et injuriae memor esse solet. Coeterum Boccho, quoniam poenitet, delicti gratiam facit, foedus et amicitia dabuntur cum meruerit*“ (Sallust, *Iugurtha*, cap. CIV); adecă „*Senatul şi Poporul Roman ţine minte facerea de bine şi nedreptatea; lui Boch, fiindcă-i pare rău, îi iertă fărădelegea, fedul şi amiciţia i se vor da, cînd le va merita*“; cu aceste cuvinte răspund romanii regelui Mauretaniei, cînd cerea acesta uniunea cu romanii şi amiciţia lor. Cam asemenea, mi se pare, s-ar cădea cu puţină distincţiune, să răspundă şi senatul şi poporul daco-român, cînd îi chiamă ungurii la uniune pe români. Aşa e, senatul şi poporul daco-român încă ţine minte facerea de bine şi nedreptatea, chiar de i-o ar fi făcut cineva înainte de o mie de ani. Senatul şi poporul daco-român ţine minte, cum a intrat ungurul Tuhutum în patria noastră mai întîi ca o vulpe, după aceea ca barbar cu război, fără să-i fi dat românii vreo cauză de război; ţine minte cum a căzut domnul românilor după o luptă sîngeroasă, şi cum au legat ungurii cu românii alianţă de pace prin jurămînt, care ungurii l-au călcat de multe cente de ani. Senatul şi poporul daco-român ţine minte cum au luat ungurii pămîntul românilor din Timiş, şi dintre Mureş şi Tisa. Senatul şi poporul daco-român n-a uitat că numai de la incursiunea ungurilor se trag toate relele, care le sufer ardelenii de o mie de ani; de aici se trag şi suferinţele românilor din Timiş, dintre Mureş şi Tisa, de la descălecarea ungurilor pe pămîntul Daciei pînă în ziua de astăzi ! Senatul şi poporul daco-român ţine minte că ungurii şi atunci încă făureau catene pentru români, cînd aceştia îşi vărsau sîngele pe şesurile Moldovei şi ale României în luptele cu turcii, cei mai neîmpăcaţi duşmani ai naţiunii ungureşti; şi acum iară urzesc plan nou ca să-i cucerească !

VII. Însă cîtă mirare trebuie să ne cuprindă, fraților! cînd ne arată istoria că ungurii nu erau atît de sălbatici, cind veniră asupra pămîntului românilor, cum s-au făcut după aceea, mai tîrziu; cum că ei, putem zice, sunt mai barbari astăzi decît înainte de o mie de ani! Căci ei, după ce cîștigară bătaia, nici măcar la atîta nu-i constring pe români, ca să-l cunoască domn pe Tuhutum, ci românii și-l aleseră domn de bună voie în locul domnului lor celui căzut; ei nu le iau nici pămîntul, nici drepturile politice, nu-i constrîng la datini barbare. Ci chiar din contră, ungurii se fac creștini după legea bisericii răsăritului, de care se ținea toată biserica românilor; ei fac legătură de pace cu românii și de egalitate, așa cît și pe la 1291 încă îi vedem șezînd împreună cu românii în dieta țării, și împreună judecînd asupra lucrurilor pămîntului; românii locuiesc pe acest timp în districtele lor românești nesupărați de nimeni, pentru că ungurii niciodată n-au umplut țara, peste care își aroagă domnire, ei au fost totdeauna mai puțini la număr, și nici nu le trecea prir cap ca să persecute naționalitățile celelalte, ba încă Ștefan, cel dintîi rege al ungurilor, zice că ***regnum unius linguae imbecille est.*** Atît erau de toleranți ungurii pe acele timpuri! Păcat însă, că această purtare blîndă a ungurilor nu ține mai mult decît cam pînă pe la 1291. De aci încoace ei încep a fi tot mai tirănoși atit cu poporul, cît și către alte națiuni, încît pe la anul 1437 poporul nu mai putea suferi batjocurile marilor unguresti, aleargă drept aceea la arme, ca să stoarcă cu puterea respectul, cu care îi erau datori domnii pămîntești; și întru adevăr, putea să creadă cineva, că marii unguresti vor cugeta cum să împace inimile nemulțumite, prin ridicarea relelor apăsătoare; ci ei lucrară chiar în contră, că făcură sfat între sine, ca să stîrpească pe popor, nu cauzele răului. Mijlocul cel mai bun la acest scop îl aflară maimarii ungurilor în ***unirea celor trei națiuni,*** a nobililor dimpreună cu săcuii și cu sașii.. Cînd s-ar fi unit tătarii cu turcii asupra românilor și ar fi mai chemat la acea uniune încă pe un popor mîncător de oameni, n-am trebui să ne mirăm; dar cînd vedem că se unește astfel floarea unei națiuni creștine asupra poporului creștin care o nutrește în pace și o apără în război, de aceasta ne mirăm. Nimenea nu poate să ne spună relele, ce s-au vărsat din astă fîntînă înveninată preste tot poporul și în parte preste națiunea română. Durerile lor noi numai atunci le-am putea cunoaște, cînd s-ar scula românii din morminte cu lacrimile pe față, care le-au stors uniunea celor trei națiuni de la anul 1437 pînă acum. Ajunge că uniunea aceasta n-a fost decît o conspirațiune în contra poporului, care face și acceptă legi și instituțiuni inimice libertății lui, și priveghează cu ochi neadormiți, ca să nu i se mai roadă catenele servitutei.

Și pe la 1291 ungurii „fac legătură de pace cu românii și de egalitate"

Pe la 1437, mai marii ungurilor au făcut „Unirea celor trei națiuni" contra poporului care îi nutrește în pace și îi apără în război

VIII. Încă nu născuse Verböczi pe lume, și uniunea celor trei națiuni înflorea: nobilii cei mari dimpreună cu săcuii și cu sașii jurau, mai în tot anul, că nu vor suferi niciodată ca poporul să ajungă la drepturi egale în țară. După ce văzu lumina zilei acest advocat al tirăniei, care nu trebuia să iasă niciodată din iad, cele trei națiuni îndată îl cuprinseră cu brațele deschise și sărutară legile lui ca evanghelia dreptății pre pămînt; ci poporul

Decretul Tripartit al lui Verböczi

32 — c. 587

se îmbrăcă în jale, căci *Tripartitul* pentru popor nu e evanghelie de bucurie, ci îngerul morții celei mai rușinoase în jugul aristocraților.

„nimicește personalitatea poporului", făcîndu-l șerb domnilor

IX. *Decretul Tripartit* — așa se cheamă cartea legilor scrisă de Ștefan Verböczi, — despre o parte nimicește personalitatea poporului, făcîndu-l șerb domnilor pentru totdeauna, iară despre altă parte îi răpește mijlocirea de a-și cîștiga cele de lipsă spre traiul vieții (*Decr. Trip. p.* III. tit. 30, § 7); și așa îi stoarce toate puterile, ca să nu se mai poată scoate din servitute. Pe popor îl împarte în *nobili* și *rustici*, nobililor le dă drepturi și putere nemărginită preste popor, fără de nici o datorie către acesta, iară datoriile le încarcă toate în spinarea poporului; pe popor îl desbracă de drepturile omenești și îi ia toată puterea de a se apăra în contra cruzimii domnești, zicînd că rusticul nicidecît nu se poate legiui cu cel nobil (*D.T.* part. III. tit. 31); poporului nu-i este iertat a-și alege judecători și alți diregători, cum aleg nobilii; judecătorul lui e domnul său, care îl mînă toată ziua. Acesta lucră cu el după plăcerea sa, că nu e nimenea, care să-l apere de dînsul; apoi la comitat îl judecă iară tot domnii pămîntești, și așa mai sus, pretutindenea, tot judecători de aceia sînt puși asupra lui, care sînt jurați a nu suferi ca să se ridice din pulbere vreodată. Pentru popor nu vorbește nimenea nicăieri, căci el nu există ca popor. În adunările marcale[3] și în cele de țară nobilii nu vorbesc de popor, fără numai de oamenii lor (*az én embereim*). Poporul drept aceea e condamnat prin lege, ca sau să sufere orice nedreptate i-ar face domnii, sau să-și răsbune asupra lor tirănește, cînd poate. Ca să nu poată scăpa nici într-un chip de furia domnilor acest popor nefericit, legea l-a legat de glie (*glebae adscripsit*) (*D.T.* part. III. t. 25, § 2) și prin această măsură i-a asigurat pe domni, ca să poată face ce vor voi cu poporul, fiind convinși, că nimenea nu va cuteza să-i dee loc de scăpare, cînd va cădea în acea fărădelege, ca să părăsească locul domnului său. Nu se mulțumește legea numai cu atîta, că-l leagă de locul domnului său, ci afară de aceasta îl supune domnilor pămîntești cu rusticitate absolută pentru toată eternitatea, ca să nu mai aibă nici o rază de speranță, că doară vor scăpa de jug oarecînd măcar nepoții sau strănepoții lor. (*Decr. Trip.* p. III. t. 25, § 2).

Legea care „a legat poporul de glie" „pentru eternitate..."

Privilegii „pe ruinele libertății poporului"

X. Prin legi de aceste și-au ridicat ungurii constituțiunea lor cea faimoasă, paladiul privilegiilor sale, pe ruinele libertății poporului. În puterea constituțiunii ungurești numai nobilimea are drept de a pune legi cu popii cei mari și cu oarecite urbi rău reprezentate; poporul e scos afară cu totul, el e dator numai cu ascultare oarbă, cu supunere pasivă. Nu se află nici o instituțiune rea în dreptul roman și în legile barbarilor, care să nu o fi luat ungurii în constituțiunea lor; ordinațiunile și decretele regilor ungurești sînt documentele barbariei celei mai de jos. Constituțiunea ungurească cea egoistă și inimică libertății poporului nimicește industria și comerțul, stinge artele și științele; școalele, care steteră pînă acum în tot ținutul coroanei ungurești, n-au fost decît cuiburi de neștiință și de despotism aristocratic, în care s-au crescut impilători de popor. Subt această constituțiune s-a stins pe încet și religiunea cea creștinească a carității frățești; ba, dacă

compară cineva legile cele răpitoare de proprietatea poporului, dacă compară şerbitutea, *care încă stă*, cu purtarea ungurilor cînd au venit ca barbari în acest pămînt, află că religiunea creştină n-a adaus nimic la îmblînzirea sălbăticiei aristocratice; din contră, ei, îndată ce se făcură creştini, începură a-i supune la şerbitute şi pe ungurii lor, care, fiind păgîni, erau liberi. Nu afli la unguri nici un Ambrosiu, nici un Crisostom, care să apere proprietatea poporului şi a văduvelor în contra împăraţilor şi a aristocraţilor; din contră, episcopii şi prelaţii ungureşti şed în dietă împreună cu aristocraţii, de pun legi asupra poporului, ţin judeţe domneşti, ca ceilalţi aristocraţi, şi cu dreapta dau binecuvîntare poporului, iară cu stînga îi bat ca domni pămînteşti. Cine nu ştie că curţile episcopilor catolici sînt locuri privilegiate de tortură, dar cine ar cuteza să zică, că unele purtări ca aceste ale lor ar fi lucruri nelegiuite, cînd sînt întemeiate toate bine pe constituţiune, pe *Tripartit*, pe uz de cente de ani, pe privilegii, pe diplomate regeşti şi împărăteşti?

Aristocraţii supun „la şerbitute şi pe ungurii lor"

XI. Verböczi numeşte şi ginţile, pe care le fulgeră cu anatema rusticităţii eterne şi a acestui despotism înfricoşat; el zice că unii sînt unguri, saşi, germani, bohemi şi schiai de legea creştină, alţii-s români, ruteni, sîrbi şi bulgari de rătăcirea grecilor ş.a. Dar fie deajuns aceste trăsuri, ca să cunoască ce este şerbitutea şi acei ce nu i-au purtat niciodată greutăţile, ca să ştie toţi cum se fac legiuite şi fărădelegile cele mai mari, cînd sînt apărate de legi; cum calcă în picioare dreptul unguresc pe o mulţime de ginţi, cum le desbracă de demnitatea omenească, cum le răpeşte toate mijloacele de cultură şi de apărare, cum dă toate bunătăţile şi onorurile ţării aristocraţilor; iară pe popor îl încarcă cu greutăţi şi-l dă legat în mîinile aristocraţilor, ca pe o vită!

Verböczi pe popor îl dă legat în mîinile aristocraţilor

XII. Să ne întoarcem acum de la aceste legi şi instituţiuni de jale pentru popor şi de ruşine sempiternă[4] pentru aristocraţia ungurească, să ne întoarcem către acel mormînt, ce se numeşte *Aprobate* şi *Compilate*, în care zace naţiunea noastră din Ardeal; să culegem oarecîte flori galbene din florile morţilor, care cresc pe acest mormînt înfiorător, ca să le dăm românilor, care vreau să vîndă limba şi naţionalitatea română pentru bunătăţile uniunii ungureşti, să-şi pună cocardă la piepturi întru aducere aminte că au conlucrat la îngroparea naţiunii lor însăşi. Într-un loc *Aprobatele* declară pe naţiunea română scoasă din numărul statelor ţării cu aceste cuvinte: „Cu toate că naţiunea română în patria aceasta nici nu s-a numărat între staturi, nici religiunea ei nu e una dintre religiunile cele recepte, totuşi *pînă cînd vor mai fi suferiţi pentru folosul ţării*, statul bisericii române să se ţină de acestea"*. Într-alt loc zice: „*Cu toate că naţiunea română s-a admis în patria aceasta pentru binele public, totuşi neluînd aminte la starea sa cea de jos*"**; într-alt loc zice: „Că pe români numai pînă atunci îi sufer în ţară, pînă cînd le va plăcea principilor şi locuitorilor, ungurilor, săcuilor şi saşilor„; „cei ce se ţin de secta românilor sau grecilor, cari *în timpul prezent se sufer, pînă cînd va plăcea principilor şi locuitorilor ţării*"; şi iarăşi: „Fiindcă nici religiunea naţiunii române încă

„Approbatae et Compilatae" – „acest mormînt înfiorător"

Legile acestea, şi *Diploma Leopoldină* le-a întărit la stăruinţa celor trei naţiuni

nu e dintre cele 4 religiuni recepte"***. În urma acestor legi numai atît mai adaug, că legile acestea, *după care se gubernă Ardealul şi astăzi*, s-au întărit la stăruinţa celor trei naţiuni şi după venirea Ardealului sub domnirea casei austriece prin aşa numita diplomă Leopoldină; şi românii se scoaseră din nou de la toate diregătoriile, declarîndu-se de neabili numai pentru că sînt români, cu aceste cuvinte : „La toate diregătoriile, cari sînt de lipsă spre administrarea poliţiei, sau a dreptăţii, sau a economiei, ne vom folosi cu indigeni transilvani, adică cu unguri, săcui şi saşi, fără de nici o căutare la religiune, şi de cîte ori se va întîmpla să fie în vacanţa vro diregătorie, niciodată nu vor precumpăni naţiunile cele străine, sau acele, pe care ei, dimpreună cu noi, le numără între străine, şi neabili la purtarea diregătoriilor".

„Anatema înfricoşată asupra unei naţiuni întregi"

XIII. Iată anatema înfricoşată asupra unei naţiuni întregi. Ci, înainte de ce aş desluşi cum a pătruns acest fulger prin toate clasele naţiunii române, nu pot să nu observ, că ungurii nu se mulţumesc numai cu cît lipsesc de libertate pe naţiunea română, ci încă o şi calomniază, zicînd chiar prin organul legislativ, că e o naţiune de jos, şi aceasta o zic numai despre români, cu toate că se poate zice pe aceste timpuri şi de unguri, precum şi de alte naţiuni, care gem sub aceste legi draconice; pe aceste timpuri barbare nu se poate lăuda cu cultura sa nici o naţiune de sub coroana Ungariei; nu se poate lăuda nici cu cultura aristocraţilor, care numai într-aceea sta că aceia se nutreau şi se îmbrăcau mai bine decît poporul, şi erau deprinşi mai bine la măiestria de a împila poporul; nici cu cultura poporului, pentru că poporul era desbrăcat de libertate, care e condiţiunea cea dintîi a toată cultura omenească; ci dacă se alegeau nişte bărbaţi din oarecare naţiune, cum au fost Corvinii, cum au fost Mihai-eroul, Ştefan-cel-Mare, şi alţi români, de care s-au mirat şi parte s-au temut contemporanii, se miră şi se va mira toată posteritatea, cu unii ca aceştia s-a putut gloria pe drept naţiunea care i-a născut, cum se poate gloria fiecare mamă cu fiii săi cei înţelepţi. Cum poate însă să defaime cineva pe o mamă nobilă ca aceasta, fără să cadă însuşi în judecata lumii, ca un calomniator fără de ruşine?

Religia românilor declarată „tolerată"

XIV. După această observaţiune mă întorc la influenţa legilor ungureşti spre toată naţiunea română, spre toate clasele ei. Mai întîi legea se apucă de bate pe toată naţiunea în genere, ca fiind vulnerată toată să nu rămînă sănătos nici un membru; apoi se apucă de biserică şi de preoţi, pe biserică o declară numai tolerată, pe preoţi îi supune la toate greutăţile, şi lipsindu-i de tot ajutorul, numai de la preoţi români pretindea servicii pentru stat, fără salar şi onoare; demanda ca la orice prepus să-i prindă ca pe nişte lotri şi furi, căci ştia legea că nu-i va apăra nimenea, fiind oprită naţiunea prin lege, ca să n-aibă diregători din sînul său; asupra arhiepiscopului românilor da putere fiecui ca să-l caute cu legea unde va vrea, zicînd că n-are reşedinţă, ca să-l cerce la fumul său. Din aceste şi alte măsuri asupra bisericii şi preoţilor români au curs rîuri de lacrimi peste toată naţiunea, şi *încă curg*. Dacă se mai află vreo rază

de lumină în preoţimea românilor şi printrînsa în naţiune pînă la finitul secolului al 17-lea, aceea au de a o mulţumi românii turcilor, care le mai da de lucru ungurilor, de nu-şi puteau executa după inima lor legile cele în contra românilor ; şi fiind deschisă comunicaţiunea românilor de dincoace cu cei de dincolo de munţi, Ardelenii învăţau în România, unde se hirotoneau şi arhiepiscopii noştri ; maramurăşenii şi selăgenii şi ceilalţi români vecini cu Moldova învăţau aici, pînă ce s-a tăiat comunicaţiunea cu încetarea războaielor turceşti şi prin alte împrejurări.

„comunicaţiunea românilor de dincoace cu cei de dincolo de munţi"

XV. Mădularul tăiat de către trup nu mai poate trăi, şi trupul, tăindu-se vre-un mădular, pătimeşte şi dacă nu pere. Acest scop l-au avut ungurii, adoperîndu-se a tăia pe nobilimea română de către trupul naţional. Cu cărţile de nobilitate au vărsat o sumeţie în inima nobililor români, ca să creadă cum că sînt unguri, gen mai ales decît genul românilor ; iară la fraţii lor să caute cu despreţ, şi cînd intră în biserică să se aleagă de ei. Pe lîngă aceasta ungurii purtau grije, ca nu cumva să apuce nobilii românilor la diregătorii cardinale, să cîştige posesiuni mai mari prin donaţiune împărătească, fie fost cît de meritaţi pentru patrie, şi aşa să apuce la vreo putere mai însemnată, temîndu-se ca să nu facă aristocraţie română. În secolul trecut a fost Meheşi consiliar de curte, şi în secolul prezent Alexiu Nopcea cancelar ; cu Meheşi s-a încheiat secolul trecut, cu Nopcea se va încheia poate secolul prezent ; ci şi aceste minuni nu se fac, fără numai după ce s-au lăpădat unii ca aceştia de biserică, prin urmare şi de naţiunea română şi au trecut la catolicism şi la naţionalitatea ungurească. În comitatele ungureşti nobilii români nu pot ajunge la diregătorii, cu toate că cea mai mare parte a nobilimii e română, în comitate un diregător român e raritate, care face epocă în istoria românilor, şi numai cîte unul se naşte într-un secol, ca genii ; în pămîntul Făgăraşului, e română toată nobilimea, iară diregătorii sînt secui, afară de cîte un Copăceanu sau Boeru ; numai în Cetatea-de-piatră, şi în Maramureş, care se ţineau mai înainte de Ardeal, sînt mai mulţi diregători români, care se ţin încă de biserica naţională, dar pe aceştia îi priveghează ungurii cu o mie de ochi şi se adoperă în tot modul a-i unguri, cum au ungurit pe Zeicanii, Golescii, Păgînnescii ş.a. din Haţeg, ca să aibă prin cine să stoarcă pe popor şi să-i ţină în întuneric pe nobilii români din acea ţară, dacă nu pot să-i ungurească.

Nobilimea română şi „cărţile de nobilitate"

„un diregător român e raritate"

XVI. Onoarea nobilimii române e subordonată pre tot locul sumeţiei ungureşti, nobilii români la adunările marcale stau numai pe afară. La masa verde numai ungurii au vorbă şi intrare, ca să proiecte legi şi măsuri în contra românilor ; legile ungureşti pe nobilii români nici nu-i numesc pe numele naţiunii lor, ci numai „*azon sectán lévő atyánkfiai*", adică „fraţii noştri de secta aceea", însă care e această sectă ? Fără îndoială cea condamnată de *Aprobate*. Iată în ce stă frăţia ungurilor, că şi credinţa şi chiar pe Dumnezeul fratelui său îl declară numai tolerat, pentru că crede în Dumnezeul tuturor ginţilor, nu în Dumnezeul ungurilor.

Românii în adunările marcale ...

XVII. Sub atari augurii rele nobilimea română nu va apuca niciodată la valoarea ce i se cade în stat, pentru că valoarea fără cultură, cultura

„Libertatea fără de existență și onoare națională nu e cu putință"

fără de libertate și libertatea fără de existență și onoare națională nu e cu putință. Ci nobilii români au început a se pătrunde de sentimentul gradului lor celui umilit în raport cu ungurii, căci sentimentul de onoare, de se și asuprește pînă la un timp, nu se stinge. Cînd va cunoaște acest ram nobil al națiunii noastre, că ramul numai fiind în legătură cu arborele înverzește, despicîndu-se de către arbore, nu mai înflorește?

Poporul pe care nu-l apără nici o lege, sau iobagii...

XVIII. Dacă îi bate anatema aceasta politică și pe preoții românești, de care tot mai aveau frică ungurii că le vor răspunde cu anatemă preoțească, așa cît trebuia să se apere prin lege de ei *(az oláh popák ne afuriszáljanak)*[5] — dacă îi bate bruma constituțiunii unguresti chiar și pe nobilii români, care au asemenea drepturi cu ungurii aristocrați, ce vor face acești aristocrați cu poporul, pe care nu-l apără nici o lege, după ce l-a desbrăcat de demnitatea personală și de proprietate însăși legea, ceea ce i-ar fi datoare cu apărare? Iată, că după ce îi scot pe iobagi — așa se cheamă acum poporul aservit — la sapă, la secere sau la alte lucruri, îi pun coardă ca de aci în Veza ; spanii și județii domnești îi mînă cu alunul dindărăt, de se înalță pulberea în urma lor, ca în urma carelor ce fug pe drumul țerii ; cînd e bărbatul la cărat de grîu, de fîn, de vin domnesc, sau cu aratrul în alodiul domnesc, atunci femeea e în curte la cernut, la dires, la scos de cînepă, la tors ; casa colonului e rămasă numai în grija pruncului din leagăn ; cînd e timp frumos, colonul lucră la domni, cînd plouă vine la lucrul său, atunci ziua numai jumătate i se știe ; cînd a finit lucrul domnului, în deșert își aruncă și el sămînța în pămînt, pentru că acum a trecut timpul sămănăturii ; cînd vine acasă de la domni, atunci îl mînă la drum și la comitat și la poștării, apoi cînd să mai facă clacă și popii, că nici fără popă nu poate fi? Cine ar avea inimă de a pune pomi și a planta vii ; fiind astfel îngreunat, cine s-ar îndemna să înfrumsețeze pămîntul cu grădini, cînd știe că numai ațîță poita domnului său, ca să le iee cu puterea cînd va vrea? Să tăcem prestațiunile cele multe : găinile Crăciunului, mielul Paștilor, puii și ouăle și cupele de unt și zeciuelile ; să trecem cu vederea vacile cele grase și peile de vulpi, care le da mai înainte popii românești. Dacă nu-și poate închipui cineva greutățile care le sufereau oarecînd iudeii de la faraon în Egipt, să se uite la faraonii din Ardeal, cum nu se mai mulțumesc aceștia acum cu ziua de lucru, ci dau cu ruptul clăile, de e constrîns colonul a face ziuă din noapte și a lucra cu toată casa sa, ca să poată plini numărul cel preste măsură ; sînt și aristocrați care îi bagă în jug pe oameni și grapă cu ei !

Greutățile care le sufereau românii de atîtea secole ...

Urbariul cel nou și

XIX. Cum au trecut însă atîtea secole peste unguri, fără să ridice greutățile aceste de pre umerii poporului ! Dar ce vorbesc eu de ridicare, au nu-i văzurăm numai în dieta din urmă, cum se întreceau ca să răpească cu urbariu nou de la popor și proprietatea care o are? În Germania începe a se șterge servitutea încă pe la anul 1688, în Prusia se scoate de sub domnesc proprietatea colonilor încă pe la începutul acestui secol, dar ungurii i-ar vinde și astăzi pe oameni, dacă n-ar fi fost Iosif al II-lea ; nici măcar de ștergerea aviticității n-a vorbit nici un ungur în vreo dietă din Ardeal,

pînă la baronul Dionisiu Kemény, ci părăsi și acesta dieta cu inima frîntă de durere, căci nu putu să scoată nimic la cale în contra mulțimii domnilor pămintești. Schimbarea, care o proiecta dieta ungurească pe la anul 1832, era să-l vîndă a doua oară pe popor la domnii pămîntești; și ștergerea șerbitutei cea de astăzi o înveninează cu uciderea naționalității!

„ștergerea șerbitutei cea de astăzi"

XX. Cu toate acestea ungurii nu se credeau asigurați deajuns din partea românilor numai cu uniunile încheiate pînă acum, pentru că cea de la Asculeu fusese prea liberală pentru români, uniunea celor trei națiuni numai pe nobilii cei mai de frunte ai romînilor îi trăsese la complot, iară cealaltă nobilime română era legată de națiunea și biserica română, cum este și astăzi; deci după intrarea reformațiunii în Ardeal atita lucrară ungurii pînă ce-i traseră pe romîni la uniune religioasă cu sine, de ținură cu unitarii mai bine de o sută de ani, iară cu reformații sau calvinii aproape la două cente de ani. Multe avură de a suferi romînii de la unguri pe acest timp, și mulți români de frunte se lepădară atunci de legea și limba părintească și se făcură unitari, calvini și unguri. Pe aceste timpuri trimeteau ungurii pe la romîni cercători din casă în casă, și la care romîni nu afla oala cu carne la foc, pe acela îl pedepsea; pe acest timp îi făceau pe popii romînești să ierneze cînii domnilor; și protopopii purtau pe umeri pe superintendentul calvinesc; cărțile bisericești se traduseră de pe limba scheească în cea română, și le făceau romînilor și alte cărți cu dogmate reformate în limba română, ca să-i poată unguri mai ușor; asta însă avu urmare fericită pentru români, peste voia ungurilor, că se scoase limba scheească din biserica română și intră cea națională. Ce minune! că romînii, și expatriați de *Aprobate*, și în astă formă asupriți își ținură încă și pe aceste timpuri puterea judecătorească în județele protopopești și puterea legislativă în sinoade; document, că au avut odată existență și viață națională: fie ca și încercările ungurilor cele de astăzi, să se frîngă în credința romînilor către naționalitatea lor și în bărbăția lor!

Sub influența unitariană și calvină ...

XXI. Către finitul secolului al 17-lea calamitățile românilor întrec toată măsura, poporul se strîmbase de jugul cel greu, nobilimea română încă n-avea mai nici un folos de privilegiul nobilității, că aristocrații cei mari o despoaie de proprietate cu puterea, o asupresc și o batjocoresc, și nobilii români, neștiind ungurește și neavînd apărători aleși din mijlocul lor, nici la dietă, nici la comitate, scaune și magistrate, nici la curtea principilor pe nimenea, nicăieri nu se pot apăra. Românilor nu le era iertat a umbla la școală, fiind servi și legați de pămint; abia se puteau răscumpăra unii, pentru ca să se facă preoți, dar și ca preoți încă n-aveau nici o prerogativă, care să-i scutească de anatema *Aprobatelor*. Iertarea decimelor de la principele Bethlen și alți, de-i și ușura puțin, dar nu-i putea apăra de batjocurile marilor ungurești; în Aiud nu era iertat nici unui preot romînesc a intra să boteze și să îngroape; se zice, că doi preoți romîni minînd porcii domnilor la cîmp, fură întîmpinați de arhiepiscopul Teofil; acei preoți văzind că e arhiepiscopul, căzură în genunchi și lăcrimînd strigară: „Sfinția Ta, ajută-ne, că sîntem de perit!" Dar cum putea să le ajute, cînd principii refor-

„O, tiranii neauzite! periți din istorie"

maţi îl făceau şi pe arhiepiscopul românilor să boteze căţăi în loc de prunci, şi dacă nu voia, îl băteau cu toiege şi cu vînă de bou, cum au făcut cu arhiepiscopul Sava. O, timpuri barbare ! O, tirănii neauzite ! Periţi din istorie, stîngeţi-vă din memoria oamenilor, ca să nu mai creadă cei viitori că ar putea degenera familia omenească la atari sălbăticii !

Ci să vedem anumit cum se desfăşoară din aceste catastrofe un raport nou între români şi unguri.

Supt domnirea casei de Austria ...

XXII. Cînd se luptau românii cu calamităţile aceste, ungurii catolici ardeleni încă scăpătaseră foarte tare şi scăzuseră cu numărul sub domnirea principilor reformaţi, nu puteau scoate nimica la cale nici în diete, nici airea în favorul catolicilor. Deci ei se folosiră de împrejurarea cea favoritoare, în care se afla acum supt domnirea casei de Austria, şi chemară pe români la uniune nouă, legîndu-le toate drepturile, privilegiile şi bunătăţile bisericii catolice, dacă vor părăsi catolicismul sau ortodoxia bisericii răsăritene şi vor îmbrăţişa catolicismul bisericii apusene. Aşa românii, ca să scape de batjocurile cele multe, se plecară de acceptară această uniune cu ungurii, zic într-adins cu *ungurii*, nu cu *Roma*, pentru că credinţa catolică şi uşurarea românilor nu era scopul ungurilor, ci aceste erau numai nişte împrejurări favoritoare, de care ungurii se bucurau şi se foloseau ca de împrejurarea domnirii austriace, ca să-i poată trage pe români în partea lor, că nici nu-i durea de sufletele românilor, nici nu-le doria fericirea, ci îi durea numai de aceea, că ce poartă protopopii românilor pe umeri pe superintendentul calvinesc şi nu pe episcopul de la Alba-Iulia, sau pe rectorul iesuiţilor din Cluj ; de aceea zisei, că uniunea aceasta au făcut-o ungurii singur pentru binele lor, nu în folosul românilor, şi cu această declaraţiune asigur pe toţi custozii Sionului odată pentru totdeauna, ca să nu se teamă, că voi să mă ating de natura cea dogmatică a uniunii, cînd o cern numai din respect politic, ca un raport profan între unguri şi români ; numai despre uniune în acest înţeles zic eu, că Strigoniul o a motivat în favorul bisericii ungureşti şi spre subjugarea şi căderea celei române ; Strigoniul o a plantat în inima împăratului Leopold şi a românilor ; Strigoniul o a udat prin iesuiţi ; Strigoniul o a crescut ; Strigoniul o a şi smuls după aceea tot prin iesuiţi din inimile unei părţi a românilor şi poate că tot Strigoniul o va smulge şi din inimile celeilalte părţi, dacă nu se va lăsa de metropolitură, de protectorat, de primaţie şi supremaţie şi de orice domnire şi influenţă asupra bisericii românilor. Sub înalta protecţiune a acestui Strigoniu fabrica iesuiţii diplome false ; scoteau rescripte de la curte şi bule de la Roma pentru noua subjugare a bisericii române sub titlul de episcopat al Făgăraşului ; numai simplicitatea preoţilor români apără demnitatea metropoliei românilor, de n-a apus cu totul, că nu luară întru nimic atari bule şi rescripte, ci continuară şi după uniunea aceasta, ca şi înainte de ea, a cînta în toate bisericile române tot pe arhiepiscopul lor, ca şi mai nainte. Ce folos putea să aibă Roma, desbrăcînd de demnitatea arhiepiscopească pe arhiereul românilor, care acum îşi întăriseră legăturile cele naturale şi cu legătura religioasă, dacă nu lucra Strigoniul unguresc la umilirea bisericii româneşti ? Eu cred că

Uniunea religioasă, o „subjugare a bisericii române" pe plan politic

asta nu o făcea nici curtea împărătească, nici Roma, dar Strigoniul manuducea toate lucrurile uniunii la curte şi la Roma, şi fără influenţa şi voia lui nu se făcea nimic în lucrurile bisericii române, *cum nu se face nici astăzi.*

Din fîntîna Uniunii — binele şi răul

XXIII. Să zicem însă, *fiindcă românul ţine minte facerea de bine şi nedreptatea — beneficii et injuriae memor esse solet,* — să zicem, cum că din fîntîna uniunii au curs nişte mijloace materiale pentru români, cu care nu puţin s-au ajutat, fiind cu totul despuiaţi de averile bisericeşti sub principii calvineşti; să zicem că din uniune a ieşit privilegiul preoţilor români de a nu sta la judecată, încît pentru persoanele lor, fără numai înaintea sinoadelor bisericii române; să zicem, că uniunea a născut şi şcoalele Blajului, din care au răsărit o mulţime de lumini între români; să zicem că uniunea a dat ocaziune unor români, de ne-au adus memoria începutului şi a sîngelui nostru din Roma şi au sămănat de nou virtuţile străbune în pămîntul Daciei; să zicem in urmă, că uniunea i-a inviat pe români din leşinare, uniunea i-a deşteptat din somn şi le-a insuflat spirit de viaţă, ca să lucre la îndreptarea sorţii noastre de la Inocenţiu pînă in ziua de astăzi; să nu uităm însă a pune in cumpănă şi vulnerile înfipte naţiunii noastre prin uniune, dacă voim a ne cunoaşte raporturile noastre cu Ungurii şi în acest respect.

XXIV. Îndată la inceputul uniunii vedem în sinoadele noastre pe patrele rector al iesuiţilor presidind în locul superintendentului reformat; şi pe alt iesuit îl vedem neincetat în coastele episcopului nostru priveghindu-l ca pe un făcător de rele. Acum spuneţi-mi, ce diferenţă este între superintendentul de Tofeo şi între iesuitul Barányi; care din amindoi a fost mai bun pentru români? Îndată după unire, episcopul catolic din Alba-Iulia încalecă peste arhiepiscopul nostru şi şi-l face vicar, îl înfruntă, îl dojeneşte, îl visită pînă ce îl scoate abia bula papei din 1721, *ab omni admonitione, correptione, visitatione* celui episcop din Alba-Iulia; iar ahiepiscopul din Strigoniu îl desbracă de demnitatea arhiepiscopească şi şi-l face sufragan; şi biserica noastră o bagă in jug nou unguresc. Cu servitutea aceasta nouă se introduce în clerul român un servilism nou, împreunat cu o îngimfare mizerabilă, mai ales în referinţă către cei neuniţi, care n-aveau privilegiul uniţilor. Acest spirit necurat locuieşte in mînăstirea din Blaj, sub călugări; face advocat de iesuiţi şi pe un Petru Aron; dă lucru deajuns episcopului Inocenţiu şi inimoşilor protopopi de atunci; murind călugării rămîne ereditate capitului succesor in funcţiunile călugărilor; şi de aici se strecoară la cler; episcopii, capitulul, protopopi şi vicari lucrau pe întrecute, spre cea mai profundă durere a clerului şi a toată naţiunea, ca să nu mai scape biserica română niciodată de sub această subditelă ruşinoasă; fii nefericiţi! cine vă va apăra, dacă părinţii voştri dau mina cu străinii in contra voastră? Ce ar zice episcopul Inocenţiu, cind ar vedea, că acum n-are iesuitismul numai *un* advocat în biserica lui cea aservită şi sfişiată de iesuiţi? Ce a păcătuit biserica noastră? — intrebăm şi noi cu episcopul Inocenţiu —, dacă cumva n-a păcătuit unindu-se, de se pedepseşte cu infamia de desertoriu? Cu uniunea deodată a intrat o ură intre români care a ţinut mai bine de 80 de ani. Iertaţi-mă, fraţilor! să trec cu vederea furiile iadului, care i-au sfîşiat pe

Servitutea după 1721 ...

români în aceste timpuri nefericite, nu postulareţi ca să descriu, cum se certau fiii cu părinţii; cum se băteau fraţi cu fraţi fără să ştie pentru ce; cum se afuriseau preoţii noştri unii pe alţii; cum lucrau marii ungureşti şi mai ales episcopii lor înaintea Curţii, ca să-i facă uniţi cu puterea pe români; cum întărîta pe episcopii uniţi şi pe călugări, ca să facă proseliţi din români; şi aceştia nu vedeau că sînt numai unelte, cu care se folosea invidia ungurească, ca să tulbure pacea între fraţi. Cine ar putea spune suferinţele românilor sub acele tulburări? Cei neuniţi n-aveau nici preoţi, nici episcop, pînă ce căzură sub jug sîrbesc; nu-i apăra nici o lege în ţară, şi pe deputaţii ce-i trimiteau la curtea împărătească duşmanii lor făceau de-i puneau la prinsoare. Atît erau de mari relele, care le suferea naţiunea română în urma uniunii, încît încă pe la anul 1735, aşadar numai peste 35 de ani după făcuta uniune, se plînge amar protopopul unit Nicoară Beianul către episcopul Inocenţiu cu aceste cuvinte: „*Tare mă tem că nu vom avea alt folos din unirea aceasta, ce o am făcut; ci vom rămînea numai cu ura dintre fraţi şi cu mustrarea cugetului*". Nu mult după aceasta, alt protopop predica în biserica aceasta, că „*i-au înşelat pe români cu unirea*"; însă acum era tîrziu, pentru că ura acum era rădăcinată între fraţi, şi duşmanii românilor, care nu dorm niciodată, priveghiau ca să nu se stingă vreodată din mijlocul lor acest foc infernal.

Dacă şi-ar fi concentrat românii toate puterile...

XXV. Au nu meritau preoţii românilor, pentru serviciile lor către stat, pămînturile şi salariile acele, care le-au căpătat numai sub titlul uniunii? Apoi spuneţi-mi, cu cît e mai invidentă starea preoţilor uniţi luîndu-i peste tot, decît a celor neuniţi, care trăiesc din agrii lor, pentru care fac zile la domni? Cine nu ştie că episcopii noştri de la uniune încoace numai cu numele au fost episcopi, iară într-adevăr au fost notari săteşti, care fac instanţe pentru cîte o porţiune canonică, fără să simţă clerul vreo îndreptare adevărată a stării sale; că deşi sînt constrînşi domnii pămînteşti a-oare să le arunce popilor noştri cîte un pămînt pe o coastă rea, şi aceasta încă numai pentru ca să mai astupe gura episcopului, însă pe de altă parte se pun de măsură teritoriul satului şi fac ce fac de iau locurile cele mai bune de la preoţii românilor, şi atunci iară dau de lucru notariului-episcop, ca să scrie la curte, la guvern, unde tot aceia judecă, care şi răpesc şi care decretează în diete, ca domnii pămînteşti să iee toate pădurile de la comunităţile române desdaunare pentru porţiunile canonice. Dar apoi au nu puteau merge românii la învăţătură la Roma şi ca neuniţi, acolo unde merg sineni şi japoni, Iudei şi protestanţi, mahomedani şi păgîni; au nu-şi puteau ridica şcoale şi ca neuniţi, cum *îşi ridicară domnire peste români nişte sîrbi venetici* tot sub Împăratul Leopold, dacă îşi concentrau toate puterile preoţii, nobilii şi cetăţenii şi tot poporul român, şi dacă lucrau cu un cuget şi cu o inimă la toate împrejurările pentru libertatea şi fericirea românilor; au nu făcea totdeauna mai mare întipărire în inimile ungurilor o ginte conjurată pentru apărarea drepturilor sale, decît o naţiune sfîşiată în partide neunite?

XXVI. Cine va putea zice, că uniunea a muiat inima ungurilor, ca să voiască binele naţiunii noastre şi să-i dee îndărăpt drepturile răpite? Să

ne uităm, rogu-vă, la episcopul Inocențiu Micul, cum ruga toate puterile cerești și pămîntești pentru români; dar cînd cerea ca să se receapă și națiunea română, ca cele trei națiuni, staturile și ordinile îi răspundeau, că se va răsturna casa țării pe ei, dacă-i vor lăsa și pe români să intre într-însa. Cînd se ruga, ca să facă loc și episcopului unit între consiliarii guvernului, pentru ca să aibă și românii măcar un apărător, cel guvern catolic arăta la curtea împărătească, că episcopul românilor *„nici e jurist, nici statist"*, și din astă causă nu poate fi consiliar! De națiunea noastră zicea, că n-are așezămînt și căpătîi în țară, nu dă dare, nu poartă greutăți, e plecată la sedițiuni și pentru aceea nu merită considerațiune. A trecut mai jumătate de secol, cînd își reînoesc românii cererea pentru naționalitate la 1791; dar staturile și ordinile, afară de răspunsul lor cel ordinar, mai adaug că românii nu sînt culți deajuns pentru drepturi politice; să se cultiveze mai întîi clerul, apoi și poporul, și apoi vor vedea; deci însărcinară pe un Antoniu Iosika, ca să facă plan pentru cultura românilor. Ce cugetați că s-a ales din această comedie? La anul 1816, adică 25 de ani după dietă, a ieșit decret de curte, în urma acelui plan, că unde vor fi doi preoți într-o comunitate, unul catolic, celălalt unit, acolo numai celui catolic să se dee porțiune canonică *ex nexu unionis*! Aci vede fiecine, că uniunea nu i-a plecat pe unguri spre fericirea românilor, nici nu i-a oprit ca să nu le iee în bătaie de joc rugămintele lor cele mai drepte. Care preot se va putea cultiva, cînd nu are ce mînca; care națiune s-a cultivat, fiind subjugată? De ce n-au învățat românii din relele suferite de la cele trei națiuni, ca să se ferească de uniunea cu calvinii și cu unitarii; de ce nu i-au învățat sarcinile cele grele ale acestei uniuni, ca să nu pășească la uniune cu ungurii catolici? Așa este, românii n-au învățat, ci s-au unit odată cu calvinii, arătînd că biserica română e mai rea decît a calvinilor; de altădată cu unitarii, arătînd că e mai dejos decît a unitarilor; și la urmă cu ungurii catolici, arătînd de nou că e mai dejos decît cea ungurească. Cine să prețuiască biserica română, dacă se rușinează românii de ea, cine să-i fi stimat pe români, dacă ei nici nu-și respectă biserica, nici pe sine? Cine se poate plînge căci îl calcă în picioare, dacă se face verme? Acum ce vom zice de toate uniunile acestea și de toate bunătățile lor, cînd vedem că toate acestea au fost numai niște lațuri, cu care ne-au prins; furii cu care ne-au încăierat; spaime, cu care ne-au înfricat; șerpi, cu care ne-au întocsecat. Să jurăm, că nu ne vom lăsa ca să ne mai înșele; să jurăm, că nu vor mai putea turbura pacea și bunăînțelegerea noastră nici iesuiții, nici călugării sîrbești, nici misionarii Strigoniului, nici agenții națiunilor străine, chiar și cînd s-ar îmbrăca în vestminte de preoți și episcopi românești; să jurăm că nici diavolii iadului nu vor mai putea rumpe legăturile amoarei frățești, cu care e legată adunarea aceasta și printr-însa toată națiunea română.

De la Episcopul Inochentie Micu

la 1791 și 1816

Să jurăm, să jurăm!

XXVII. Să jurăm, fraților! și ca frați de un sînge să ieșim la luptă în contra acelui dușman al naționalității noastre, ce vine către noi cu flamura de uniune nouă de la Țara Ungurească!

Amenințarea deznaționalizării, mai ales de 12 ani încoace

XXVIII. Știți, că ungurii, mai ales de 12 ani încoace, și-au propus ca să topească într-una pe toate națiunile cele de sub coroana ungurească și să facă din toate numai o națiune tare și mare și un regim tare și mare unguresc. Acesta e un lucru foarte mare, bine să însemnăm, că e întru adevăr mai mare decît toate victoriile lui Atila și ale lui Arpád, pentru că aceștia au supus cu puterea niște popoare blînde și le-au ținut în ascultare tot cu puterea, pînă ce se stinseră ei; după perirea lor națiunile acestea au rămas cu datinele, cu limba și cu religiunea lor, căci acei cuceritori barbari aveau lipsă numai de brațele, iară nu de limba națiunilor subjugate, de averea, nu de religiunea și datinele lor naționale.

XXIX. De tot altmintrelea cugetă ungurii din zilele noastre. Aceștia au aflat că Atila și Arpád, Ștefan și Matia Corvinul au făcut rău, de ce nu i-au ungurit pe toți locuitorii Panoniei și ai Daciei și de ce au lucrat ei după principiul *„regnum unius linguae imbecille est"*. Așadar ungurii de astăzi de oare-cîți ani încoace lucră la ungurirea șchiailor, românilor ș.a. cu o însuflețire care ar produce fapte demne de mulțumita omenirii intregi, cînd ar pune atita osteneală pentru ca să introducă libertatea cea adevărată nu numai la națiunea ungurească, ci la toate națiunile de a căror egalitate nu vor să știe nimica.

Dieta Ungariei din 1836

XXX. În ce chip se apucă un econom bun cu toți ficiorii și domesticii de cultura agrilor săi, împarte lucrul la toți, le dă mijloacele cele de lipsă și stă de ei, ca să se poată bucura la timpul său de un cules bun, de un secerat mănos; așa s-au apucat și ungurii cu toate puterile de lucrul lor, ca să-i facă unguri pe toți. Dieta Ungariei de la 1836 puse lege, ca să se ducă ungurește toate negoațele administrațiunii publice și să se bage limba ungurească în toate școalele din Ungaria; jurnalele ungurești din ambe patriile ungurești — așa numesc ei Țara Ungurească și Ardealul — lățesc de mult planul unguririi pretutindenea, învață pe toate națiunile, că nu e salute într-alt nume, afară de cel unguresc. De este vreun român aci de față, care n-ar fi cetit gazeta de Pesta *(Pesti Hirlap)*, pentru acela mai repețesc, că

Kossuth

decînd începu a ieși această gazetă, redactorul ei Ludovic Kossuth strigă neîncetat cu versul tunetului către toți ungurii: *„Să properăm, să properăm, să ungurim pe toți croații, românii și scheii, că de nu perim"*! În ce chip se repede un torent din munte după fringere de nor, desrădăcinează arborii, ucide oameni și vite, spală sămănături și sate, duce și răstoarnă tot: așa se repezi acest bărbat în contra națiunilor [ne]ungurești și cu atîta furie amenință, că le va stinge și nu va suferi *„in secula seculorum"* ca să facă măcar învățături morale in limba națională prin seminarele lor, încît comi-

Széchenyi

tele Széchenyi, cel dintîi apostol al unguririi, e constrins a-i dumeri furia și a-i striga: *„Ne kényszeritsük tüzzel, vassal, hanem vegyük bé az alkotmány sánczai közzé, hogy ők is bé vegyenek minket magokba, tudni illik, nyelvünket"*, adică: „Să nu-i constrîngem cu foc și cu fer, ci să-i recepem in constitu-țiune, ca și ei să ne receapă pe noi, adică limba noastră". Nicolae Wesse-

Wesselényi

lényi dă sfat ungurilor, ca *„numai acei români să capete drepturi de cetățean, care se vor face unguri"*, și-i pare rău că Ioan Bob, episcopul românilor, a

făcut toate fundațiunile sale în interes național. Așa cugetă și lucră toată nobilimea cea înaltă. Ce să zic de corifeii inteligenței ungurilor? Unul din cei mai renumiți învățați unguri, scriind memoria despre apărarea pruncilor mici, arată că lățirea limbii unguresti peste toți locuitorii țării e mai nainte decît libertatea și fericirea țării: *„Faceți ca să vorbească unguréște toți locuitorii țării* — striga acest ungur învățat — *atunci eu nu voi cere de la voi ca grație libertatea și fericirea țării"*. Altul provoca mai an pe episcopii românilor deadreptul, ca să se apuce numai decît de traducerea cărților bisericești de pre limba română în cea ungurească, ca să se bage în biserica românilor. Cine să nu fie auzit, cum fierb și cum se frămîntă ungurii de oare cîți ani, ca să facă școale apărătoare de prunci, în care să se ungurească mai întîi pruncii românilor, învățînd limba ungurească de la 2 ani pînă la 7, apoi in vreo douăzeci de ani să se ungurească satele și comunitățile române pe calea aceasta? Care român nu știe că înainte cu șase ani se acceptă planul unguririi și de către dieta din Cluj, și se făcu proiect de lege, ca să se pună restimp de 10 ani națiunilor neungurești, ca să învețe ungurește, pentru că după aceea vor curge toate în limba ungurească. Să spună venerabilul consistor din Blaj, care se află de față în biserică, cită frică și cutremur i-au cuprins pe toți, cind au înțeles de acest proiect al dietei, și cu ce insuflețire se apucară, ca să întoarcă răul acesta de la națiunea română!

Dieta din Cluj, 1842

XXXI. Iată ce voesc ungurii și care e scopul lor! Pînă în 15 martie încă nu știau ce să facă, pentru că le erau legate mînile și picioarele de cabinetul din Viena și nu puteau proceda contra croaților și a schiailor, cum doreau, nici nu puteau apuca toate mijloacele, care erau de lipsă la acest scop; acum au ministerul lor, acesta cunoaște mijloacele și pot zice că locul prim intre mijloacele acestea îl ocupă *uniunea* — nu e de lipsă a mai adăuga că *uniunea Ardealului cu Țara Ungurească*, pentru că cuvintul acesta se înțelege de la sine. De ai intreba pe vreun ungur ce este uniunea: s-ar mira de neștiința-ți, și dacă ai mai întreba: ți-ar mai răspunde, că uniunea e fericirea, e libertatea insăși, uniunea e cornucopia*, care cuprinde toate bunătățile pămintești; cine are uniunea are toate; uniunea ne dă toate; pentru aceea de acest cuvint misterios sint pline toate gazetele; uniunea e materia de conversațiune în toate cercurile societății; uniunea e scrisă pe toți păreții; flamura uniunii e plantată pe case, pe biserici și chiar și pe carele călătorilor.

Scopul uniunii politice a Ardealului cu Țara Ungurească

XXXII. Eu însă cu toate aceste nu sînt mulțumit cu uniunea, nici nu mă topesc de bucuria cea universală, ci vreau să cerc mai cu deamănuntul, ce este uniunea pentru unguri și ce este uniunea pentru români?

XXXIII. Ce se ține de întrebarea primă: *Ce este uniunea pentru unguri?* aceasta o poate cunoaște fiecine, fără să fie politic; știm toți, că ungurii vreau să facă țară ungurească din pămîntul Ardealului; vreau ca să nu mai fie *două patrii unguresți mici*, ci să se facă din amîndouă *o patrie ungurească mare*. Ungurii simt că proprietatea, care și-au arogat pînă acuma asupra pămîntului romänilor, nu stă pe temeiu sigur; pentru că din dreptul războ-

Ce este uniunea pentru unguri?

iului cuceritor nu se naşte proprietate, ci numai posesiune, pînă se simte în putere naţiunea subjugată ca să scuture jugul. Asta bine o ştiu ungurii; ei ştiu, că maurii nici in 700 de ani nu şi-au cîştigat drept asupra Ispaniei; pentru aceea vreau acum a-şi ciştiga proprietatea, care în adevăr nu o au avut pină acum; prin uniune vreau a-i pleca pe români, ca să-şi dee din mîini proprietatea părintească, bunătatea cea adevărată pentru nişte bunătăţi părute şi înşelătoare; încă pînă acum numai urmele tiraniei ungureşti sînt tipărite pe pămintul românilor, ca şi pe feţele lor; dreptul lor nu e întabulat nicăiri; cu Verböczi, cu *Aprobatele* şi cu diplomatele regilor ungurii nu pot proba proprietatea asupra pămintului altor naţiuni, fiindcă aceste, ca nişte documente fabricate de unguri pe partea lor, n-au putere înaintea judeţului umanităţii; iară dacă i-ar putea pleca pe români la uniune, atunci învoirea românilor le-ar da document nou, cu care şi-ar consolida posesiunea cel puţin încă pe oarecite sute de ani, nu pentru totdeauna, fiindcă nici o generaţiune n-are drept, ca să pună jug pe grumazii generaţiunii viitoare.

„Ardealul e proprietate adevărată a naţiuni române"

XXXIV. Cind ar locui pe pămintul Ardealului numai unguri şi saşi, şi impreună cu aceştia, în loc de un milion şi jumătate de români, ar locui pe atiţi japoni, au altă limbă, atunci eu n-aşi avea să zic nimic în contra unirii Ardealului cu Ţara Ungurească; însă pămîntul acesta nu-l ţin japoni, nici arabi; ci afară de o mină de saşi şi unguri mestecaţi printre români, Ardealul e proprietate adevărată a naţiunii române, care o a cîştigat cu bună dreptate înainte cu vreo mie şapte sute de ani, şi de atunci pînă astăzi o ţine, o apără şi o cultivează cu multă sudoare şi osteneală. Deci eu zic, că nici un român nu poate fi cu nepăsare, cînd este întrebarea: al cui să fie pămîntul acesta, care pină acum a fost al românilor: nu ne este tot una şi nu ne poate fi tot atit, ori să fie al românilor, ori al ungurilor, şi apoi românii iară să fie numai toleraţi in pămintul lor. Prin urmare, înţelesul cel adevărat al întrebării acesteia: *să fie uniune sau să nu fie?* este: *să ne dăm pămîntul nostru ungurilor, sau să nu-l dăm; să ne vindem ţeara ungurilor, sau să nu o vindem; să fim şi de aci înainte numai lipiturile altor naţiuni, au să fim liberi?* Ce va răspunde adunarea la aceste intrebări; ce va răspunde tot poporul român, cînd va fi de faţă?

Ce va răspunde poporul

XXXV. Ştiu ce zic patronii uniunii, că adică uniunea nu numai că nu ia proprietatea de la nime, ci din contră voeşte să facă proprietari şi pe aceia cari pînă acum nu erau. La aceasta eu observ, că ungurii numai lor îşi dau proprietatea, care se fac că o dau românilor; pentru că în oara cînd se va proclama uniunea, ştergindu-se servitutea, se vor şterge totodată şi naţiunile, afară de cea ungurească; numai aceasta va rămînea vie şi proprietară înaintea legii, şi proprietatea naţiunilor omorite prin lege va servi ungurilor de spese pentru îngropăciunea acestor naţiuni. De ar voi ungurii să dee indărăt proprietatea la domnii cei adevăraţi, precum se laudă că o vor da, atunci ar recunoaşte mai întîi existenţa naţiunilor, care locuiesc împreună cu ei, căci aceste sînt domnii cei eminenţi ai pămîntului, ca cele ce sint nemuritoare, apoi individele oamenilor muritori; ci ungurii nu vreau să ştie nimica de alte naţiuni, afară de cea ungurească, prin urmare nici de

Naţiunile — „domnii cei eminenţi ai pămintului"

proprietatea altor națiuni, afară de a celei ungurești; așadar, cind se fac că dau proprietate individelor, atunci într-adevăr o iau de la națiuni și fac donațiune nouă națiunii ungurești, cu proprietatea românilor și altor națiuni.

XXXVI. Să considerăm drept aceea, că uniunea donează ungurilor o țară întreagă fără de nici o osteneală; că Ardealul e patria aurului și a metalelor nobile, care vor curge toate în punga națiunii ungurești; că sarea și toate bunătățile patriei noastre vor adauge tezaurul ungurilor și paupertatea românilor; iară ficiorii românilor vor forma legiuni, care se vor bate pentru gloria celor ce le-au șters numele cel glorios și i-au botezat pe nume barbar; că patria noastră e cetate înconjurată de la natură cu muri cumpliți, fără de care ungurii de pe cîmpiile Panoniei sînt expuși la toate atacurile inimicilor, ca niște iepuri pe șes; că tăindu-se Ardealul de către statul unguresc, acesta rămîne ca un om fără de picioare, ciung și desfigurat, de nu poate să se miște mai ales către Moldova și România, ca să le cuprindă; că dacă nu se face uniunea cu Ungaria, se rupe legătura, care leagă pe ungurii din Ardeal cu cei din Panonia, și atunci ungurii din Ardeal firește că se vor stinge pe încet, fiind tăiată comunicațiunea lor cu creerii ungurismului din Panonia. Din contră, dacă se face uniunea, națiunea ungurească cea mică mai crește cu un milion și jumătate de români, și cu vreo două sute mii de sași, pe care îi face unguri uniunea, îndată cum se va proclama; să considerăm în urmă, că afară de emolumentele acestea, uniunea le dă ungurilor o putere nemărginită peste Ardeal, de a pune legi, de a comanda, de a administra țara numai în folosul națiunii ungurești, fiindcă după uniune legea nu va mai cunoaște alte națiuni; să le considerăm aceste toate bine, și vom afla *ce este uniunea pentru unguri* și pentru cei ce așteaptă ziua mai tare decît imperatorul oastei ziua de triumf!

Ce este uniunea pentru români?

XXXVII. *Ce este uniunea pentru români?* Dacă ne aducem aminte, ce au folosit românilor toate uniunile de pînă acum, politice și religionare, și vom considera, că și uniunea cea de acum numai spre binele ungurilor se urzește, putem prevedea, ce va fi uniunea pentru români. Cu toate acestea să o cercetăm ceva mai cu deamănuntul, ca să vedem și să ne convingem, că sub larva libertății și a frăției, cu care ni se înfățișează uniunea, ea nu acopere pentru noi libertate, nici frăție, ci numai servitute și o fiară sălbatică, care mănincă națiuni.

Libertatea nu poate fi decît națională

XXXVIII. Eu zic că *libertatea cea adevărată a oricărei națiuni nu poate fi decît națională*. Care om nu se va simți vătămat pînă la inimă, dacă îl vei opri să nu vorbească, pe unul pentru că l-a făcut natura mai tîrziu, pe altul mai repede la vorbă, pe altul pentru că l-a făcut natura ungur, pe altul sas; dacă îl vei opri să nu umble, pe unul pentru că are mers mai lin, pe altul căci pășește mai repede decît alți oameni; au nu li se va turbura ferea, cînd își va auzi unul: „taci tîrziule", altul: „taci moară de vînt", altul: „ține-ți gura, ungure, sasule" etc.; într-adevăr toți vor ferbe de minie, pentru că tot omul are voe să vorbească și să meargă cum i-a dat natura și cum poate; și cînd i-ai atacat libertatea aceasta, i-ai vătămat totdeodată senti-

mentul de onoare, adică: libertatea oricărui om e legată de persoana lui cu cea mai strînsă legătură, e proprietatea lui cea mai personală și poartă tipul persoanei fiecărui om, așa cît nimenea nu se mișcă, nu cugetă, nu vorbește, nu umblă ș.a., decît fiecare în formele sale. Acum să trecem de la persoana omului la persoana națiunii, care încă are personalitate. Dacă e drept că persoanele nu-și perd natura, cînd se leagă într-un corp național cu limbă și datine comune, și iată că tot aceeași vom fi constrînși a zice și de națiune, ce zicem de o persoană singură: că libertatea națiunii încă e legată strîns cu persoana ei, ca și a persoanelor firești, dacă nu mai strîns; libertatea națiunii încă poartă tipul națiunii, cum poartă libertatea personală tipul persoanei omului; națiunii încă i-a dat natura forme precum persoanelor firești; cu persoana națiunii deodată se naște și libertatea ei, ca și a persoanelor singuratice și cu persoana dimpreună se stinge; tot ce ajută și împiedică persoana, ajută și împiedică libertatea națiunii; tot ce lățește libertatea, aceea crește prețul și înalță demnitatea națiunii, cu cît își prețuiește mai mult persoana sa oarecare națiune, cu atît își prețuiește mai mult, cu atît își amă mai fierbinte și libertatea și cu atît are mai mare preț și respect înaintea ginților, face și pate lucruri mari pentru onoare, nu sufere nici un scăzămînt din libertatea sa, pentru că ea simte că fără de libertate nu e onoare pe pămînt, și viața națiunii fără onoare e mai amară decît moartea; pentru libertate își pune averea și viața, libertatea e coarda inimii ei cea mai personală, proprietatea ei cea mai națională, inima ei, sufletul ei, ornamentul ei!

Cu națiunea odată se naște și libertatea ei

XXXIX. Ce ar face ungurii, cînd le-ar cuvînta încă odată de pe tron împăratul Iosif în chipul următor: „Ungurilor! acum este epoca libertății, eu am pus filosofia, ca să fie dătătoare de legi în împărăția mea, fiți liberi toți, vorbiți ce vreți, însă numai nemțește; ridicați-vă școale și învățați, însă numai nemțește; ridicați-vă teatre și tipografii, faceți și tipăriți ce vă place, însă numai nemțește; lăpădați-vă portul național și limba voastră cea necultă, pentru că așa cere unitatea și salutea statului, ca să fie numai o limbă în școale și în teatre, în case și în piațe, în biserică și în județe". Au n-ar ridica ungurii iarăși furci ca să spînzure portul nemțesc, cum au făcut după moartea împăratului Iosif? Ce ar zice și cum s-ar purta germanii, cînd i-ar face alt Napoleon Bonaparte ca să-și lepede limba cea aspră și cînd le-ar impune limbă, legi, gubern și datine frîncești, fire-ar acestea cît de liberale, chiar și pînă la gradul cel mai înalt republican? Cum s-ar mulțămi cu rusismul cabinetele, dietele și universitățile de la Pesta pînă la Berlin și Gotinga, cînd i-ar mai constrînge rusul pe unguri și germani la limba și la religiunea ortodoxă, apoi să-l îmbrace de o sută de ori mai liberalmente decît e îmbrăcat maghiarismul? Acum închipuiți-vă, că vin niște deputați de la dieta ungurească în mijlocul acestei adunări și încep a cuvînta în chipul următor: „Românilor! Astăzi e ziua libertății tuturor, pentru voi încă sînt puse scaune la masa libertății, veniți de ședeți și voi judecători de la comitate pînă la cancela-

Națiunile și condițiile libertății lor

Națiunea română și condițiile libertății ei

ria de curte şi luaţi parte la toate onorurile politice şi militare, însă numai cei ce ştiţi ungureşte ca ungurii născuţi; acum e ziua dreptăţii pentru toţi, veniţi toţi cei asupriţi şi dăunaţi, de luaţi dreptate ieftină şi repede, însă vedeţi ca să vă fie scrise instanţele ungureşte şi să vă luaţi totdeauna cîte un ungur lîngă voi, ca să vorbească pentru voi la judecător, pentru că, ştiţi că mama noastră cea dulce, patria comună, nu mai sufere în judeţe altă limbă, fără numai cea ungurească, nici să i se plîngă cineva, fără numai cu lacrimi ungureşti; astăzi e ziua luminii, şcoalele ţărei sînt deschise şi pentru voi, nu ca înainte de împăratul Iosif, învăţaţi drept aceea toţi şi vă luminaţi, însă numai ungureşte, pentru că aşa cere unitatea statului !" Nu vă întreb, dacă s-ar afla români, care să accepte vreo diregătorie, în care văd că le caută să lucre în contra naţiunii sale, pentru că vînzătorii au fost la toată naţiunea şi vor fi; nu vă întreb, dacă vor merge românii, la judecători, cînd vor vedea dreptatea legată de limba ungurească, şi la şcoalele ungureşti, cînd va fi acoperită luminarea cu limba ungurească; ci vă întreb : Au este aceea libertate, care leagă onorurile ţărei numai de o limbă în ţara aceea unde sînt mai multe limbi; au dreptate e aceea, care o face statul numai celor ce ştiu ungureşte; lumină adevărată e aceea, de la care opreşte statul pe toţi cei ce nu ştiu ungureşte? Eu zic că aceasta nu e libertate, nici dreptate, ci este o calamitate mare pe acele popoare nefericite, care au căzut în astă groapă întunecoasă ce poartă nume de stat. **Limba naţională**

XL. Ce folos va avea naţiunea română de libertatea de tipar, care o promit ungurii, cînd tipografia cea liberă nu va umbla fără numai pe folosul ungurismului, şi dacă va cuteza vreun român a apăra interesele naţiunii sale, tiparul unguresc îl va nota înaintea lumii ca pe un criminal şi judeţele îl vor certa? Ce-i vor folosi miniştrii cei responsabili ai naţiunii ungureşti, care nu vor suferi în sînul lor nici un element străin neasemănat? Ce-i vor folosi chiar şi la aceea întîmplare, cînd ar fi români toţi miniştrii din Buda-Pesta, dacă aceştia nu înfăţişează naţiunea română şi interesele ei? Apoi dieta cea anuă au nu va fi aceea dieta ţării şi a naţiunii ungureşti, legiferă, persecutătoare şi stingătoare de naţiuni? Care român poate crede că dieta asta va purta grije pentru înflorirea românilor prin cultură naţională, cînd ne-o spun în faţă că sub coroana ungurească nu pot fi mai multe naţiuni? **Libertatea tiparului**

XLI. Egalitatea civilă? Aceasta atunci ar avea loc în stat, cînd ar apăra legile statului într-o formă pe toţi cetăţenii şi le-ar face dreptate, fără ca să-i întrebe dacă sînt nobili sau plebei, miseri sau avuţi, creştini sau păgîni, albi sau negri, barbari sau români şi cînd le-ar deschide calea spre cîştigarea mijloacelor vieţii şi spre cultura tuturor într-o formă; însă lucrurile nu merg aşa, ci din contră vedem că la judeţe îşi face dreptate sieşi fiecare naţiune, şi afară de acestea îşi cearcă fiecare numai fericirea şi cultura sa; şi în specie ungurii şi saşii, de cînd locuiesc împreună cu românii, numai într-aceea se adoperă, cum să le iee locurile şi cum să-i ţină în paupertate şi în întuneric. Deci nu poate să zică nimenea că românului tot una îi e, dacă îl va judeca judeţ unguresc sau săsesc, sau din contră un judeţ ales şi aşezat de români. **Egalitate civilă**

33 – c. 587. 12

Ştiu că ungurului şi sasului nu-i e tot atît, de cine să fie judecat; pentru aceea şi-au apărat ei totdeauna cu atîta furoare privilegiile chiar şi asupra altora : pentru ce au cuprins ei toate diregătoriile lîngă împăratul, la gubern şi la toate judeţele, şi pentru ce vreau să le facă acum toate ungureşti? Doară ca să facă dreptate şi uşurare românilor? Nici-decum ; ci chiar din contră, ca să-şi facă singuri dreptate loruşi, şi românului să nu-i rămînă nici un mijloc de apărare ; ei ştiu că dreptatea e cum o fac oamenii, şi fiind oameni şi judecătorii, judecînd fiecare după plecarea şi patima sa, ca toţi oamenii, de i-ai îngrădi cu o mie de legi, totuşi : *„plus valet favor in judice, quam mille leges in codice"* ; de unde urmează, că nici o naţiune nu poate spera dreptate pentru sine şi pentru fiii săi, cînd e supusă la judeţele altei naţiuni, căci dreptatea nu depinde numai de la legi bune, ci şi de la judecători buni şi drepţi ; şi precum nu poate fi nimeni judecător drept în cauza sa, aşa nu poate să fie nici o naţiune judecătoare dreaptă peste alte naţiuni. În deşert vorbesc de independenţa judeţelor, pentru că fiecare judeţ va judeca totdeauna după plăcerea şi în folosul acelui ce l-a aşezat, temîndu-se ca să nu-l răstoarne ; în deşert se zice că judecătorului se cade a fi mai presus de toate respectele de confesiune, de naţionalitate, de naştere şi altele asemenea ; în deşert, pentru că această lege morală nu garantează dreptate nici plebeului la judeţul aristocraţilor, nici Iudeului la judeţul creştinului, nici românului la judeţele ungureşti şi săseşti ; aceştia vor face totdeauna plăcere şi vor cerca folosul particular al castei, confesiunii şi naţiunii de care se ţin. La judeţele aceste ungureşti, fireşte că şi limba încă va fi ungurească ; românul nu va putea duce nici un proces în limba lui ; mărturisirile românilor sau ale altora mărturisiri şi documente asupra românilor aceştia nu le vor înţelege ; nu se vor putea înţelege nici cu advocaţii, nici cu judecătorii, nici aceştia cu românii ; şi românii numai atunci vor şti cum le-au curs legea pe la judeţe, cînd vor vedea pe executori că le iau ereditatea şi-i duc la furci.

XLII. Acum judecaţi, cum va putea fi românul egal cu ungurul înaintea legii în asemenea împrejurări, cînd românul numai cu gura ungurului va putea vorbi cu judecătorii şi aceştia vor judeca toţi după plăcerea ministrului dreptăţii ungureşti, acestei dreptăţi de cabinet, care îi ucide de 904 de ani pe români!

Egalitatea religioasă

XLIII. De egalitate religionară nici nu mai voi să vorbesc. Ce egalitate pot să aştepte românii în a. 1848, cînd încă în anul 1842 deputaţii ungurilor în Cluj stau de episcopii românilor, ca să traducă numaidecît cărţile bisericeşti în limba ungurească? Frăţia asta nouă a ungurilor către miniştrii bisericii române va sta numai într-aceea, că-i vor mulţumi pre unii, episcopi sau preoţi mai de frunte, ca prin aceştia să-i tămîndc şi să-i înşele pe toţi cu vorbe bune şi speranţe mincinoase. Văstu-aţi numai înainte de oare-cîţi ani biserica unită din Boian coperită cu tulei de cucuruz şi altarul îngropat în nea ; văstu-aţi casa popii unit din Abuş, mai umilită decît o colibă de munte, desgrădită cu totul şi fără de nici un edificiu de economie?

Cine să creadă, că după unirea asta nouă politică vor fi mai bine provăzuți preoții, mai bine coperite bisericile și casele lor ? Domeniul bisericii române din Oarda, poses în sute de ani, l-a perdut biserica română la 1714, sub uniune, cu proces de o zi. Iată ce egalitate a produs uniunea religionară ! Dacă a produs o egalitate ca aceasta uniunea cea sacră, ce egalitate se poate aștepta de la uniunea cea profană, care se urzește acum !

XLIV. Se promite mai încolo ridicarea servitutei, unindu-se Ardealul cu Ungaria. Asta o cred. Ci eu cred că se va ridica și dacă nu se va uni, pentru că i-a venit timpul ca să cadă. O putere cumplită și nevăzută, care lucră în contra despotismului pretutindenea, lucră demult și la surparea acestei cetăți barbare și murii ei se vor răsturna amuși pe aceia care nu vor să o dărîme din amoare către omenire. Vedem că ea s-a șters în Ungaria ; și va cădea și în Ardeal ; dar dacă se va face Ardealul țeară ungurească prin uniune, atunci libertatea românilor nu va custa [7] doară nici un an, și iarăși va cădea în servitute ; și pentru ce ? pentru că în țeara ungurească și libertatea încă va fi ungurească, și aceasta va fi legată de condițiuni, care românul nu le va putea împlini sau nu le va împlini după așteptarea și plăcerea ungurilor ; ungurii vor da libertate numai celor ce vor voi a se face unguri, pe aceștia îi vor ajuta la diregătorii politice, scolastice, bisericești etc., le vor face venituri și îi vor lăuda în public ; iar din contră pe care îi vor simți că nutresc sentimente naționale, îi vor depărta și îi vor certa. Care cunoaște firea românilor poate prevedea că nu se vor supune așa ușor la măsurile unguritoare ; ungurii îi vor lua cu răul, ca să-i ungurească prin școală, biserică și prin toate mijloacele cele mai egoistice, care îi pot veni în minte unui guvern teroristic și tirănos. Românii nu vor asculta, le vor sta în contră, și așa îi vor lipsi de libertate, cum i-au lipsit în secolii trecuți nu numai pe români, ci chiar și pe frații lor. Ce cugetați, dacă scrie Wesselényi înainte cu oarecîți ani, că numai acelora români să se dee drepturi de cetățeni, care se vor face unguri, au nu o va pune condițiunea asta ministerul și dieta ungurească acum după ce va avea putere nemărginită peste români ? Ba o va pune fără îndoință ; și eu cred că și ștergerea servitutei cea de acum e numai o rîmă în unghița a tot înghițătorului ungurism, cu care vreau să-i prindă pe români ca pe niște pești fără de pricepere.

Ridicarea servitute

XLV. Ce e drept, garda națională, care se apromite în punctele ungurești, e cetatea cea mai tare a libertății și onoarea fiecărei națiuni, așa cît fără de aceasta și fără representațiune națională, poporul e numai o ciurdă de vite, o turmă de oi, pe care le mulge, le tunde și le ucide un tiran de păcurar, fără să se poată apăra de el ; însă ce bucurie vor avea românii, cînd își vor vedea ficiorii înșirați în gardele naționale și în regimente, cînd aceste toate vor fi ungurești ? Garda națională, paladiul libertății popoarelor celor culte, pentru românii încorporați cu Țeara Ungurească va fi numai instrument de asuprire, de stoarcere și de ucidere în mîna comandanților ungurești. Pe românii din un sat îi vor ridica asupra altui sat român, care nu va voi a se unguri ; la urmă îi vor face să și jure, că vor apăra consti-

Gardă națională . . .

tuţiunea ungurească şi vor custodi cu sanctitate legile ungureşti, care sînt făcute şi se vor mai face pentru stîngerea naţiunii române.

Libertate fără de naţi nalitate nu se poate înţelege

XLVI. Însă la ce să memorăm mai multe libertăţi ungureşti : cînd nu numai în 12, dară nici într-o mie de puncte ca aceste nu vei afla nici măcar o libertate, precum nici într-o mie de trupuri moarte nu se află nici măcar o viaţă, pentru că a ieşit sufletul din toate ; aşa scoate şi uniunea sufletul din toate libertăţile, omorînd naţionalitatea ; pentru aceea zisei, *că libertatea fiecărei naţiuni nu poate fi decît naţională, şi că libertatea fără de naţionalitate nu se poate înţelege nici la un popor de pe pămînt.*

Cultura şi libertatea naţională

XLVII. Dacă e nimicită libertatea poporului fără de naţionalitate, e nimicită totdeodată şi cultura şi fericirea aceluia, fiindcă fără de libertate nu e cu putinţă cultura ; deci observaţiunea asta singură ar ajunge ca să vedem unde ne duce uniunea, periclitînd naţionalitatea ; ci, fiindcă cultura fiecărui popor astăzi e măsura fericirii şi a siguritătii lui doară mai mult decît a fost oarecînd, să cercetăm mai deaproape legătura culturii şi a libertăţii naţionale.

Cultura — o cetate a unităţii naţionale

XLVIII. Poporul, care cunoaşte că lumina ştiinţelor şi a artelor mai mult nu poate fi proprietatea unor clase privilegiate, ci trebuie să se facă bun comun a toată naţiunea, acela trebuie să facă din cultură negoţ comun a toată naţiunea. Să cercăm la popoarele luminate, care sînt mijloacele culturii? şi vom afla că acele sînt şcoalele şi institutele *naţionale* pentru ştiinţe şi arte, iară mijlocul culturii politice în specie îl aflăm în universităţi ; universităţile nu sînt nicidecum mijloc arbitrar, ci sînt un mijloc necesar, dictat de aceeaşi indeginţă [8] firească a popoarelor chemate la viaţa politică, care i-au învăţat pe oameni a semăna şi a coace pîine ca să trăiască : numai de la universităţi se poate aştepta jurisprudenţă luminată, de la şcoale şi institute naţionale cultura naţiunii ; însă chiar pentru că cultura e puterea cea mai tare pe pămînt şi e o cetate nouă a unităţii naţionale, naţiunea întreagă trebuie să-şi împreune puterile întru ridicarea acestor aşezăminte şi să facă negoţ comun din cultură, de vrea să se bucure de fructele ei ca de un bun comun ; însă cum se va putea apuca naţiunea de acest negoţ comun fără de limba naţională ? Să luăm de exemplu, că guvernul republicii franceşti demandă învăţătorilor de prin institutele ţerii, ca să nu mai facă învăţăturile în limba francescă, ci în cea latină ; să zicem, că tot asemenea demandă şi guvernul anglesc, guvernele italice şi germane : ce ar urma din această strămutare ? Nu zic că învăţătorii acestor naţiuni luminate n-ar fi în stare a face învăţături şi în limba latină, dar mă leg, că n-ar trece mult şi universităţile acestor popoare n-ar fi mai luminoase decît liceul catolicilor din Cluj ; îndată ai vedea că nu le e îndemînă nici învăţătorilor, nici învăţăceilor a cugeta în limba lui Cicerone ca în limbele lor, mintea s-ar osteni sub greutatea cea străină, ştiinţa din zi în zi tot mai mult s-ar întuneca, s-ar face mai grea de învăţat şi mai uşoară de uitat, toate regiunile ei, şi cele mai luminoase, s-ar umplea de erori, cum era pe timpul despotismului limbii scolastice, şi rătăcind odată mintea de la calea cea adevărată, ar trece cente de ani pînă şi-ar veni în ori, ca să-şi cunoască rătăcirea ;

religiunea s-ar îngropa în fanatism şi filosofia n-ar fi în stare să ridice piatra de pe uşa mormîntului; invenţiunile şi descoperirile în arte şi în ştiinţă ar înceta îndată; industria şi comerciul, care numai la lumina ştiinţei înfloresc şi numai arta le poartă, mult s-ar împiedica şi parte ar cădea cu totul; starea cea înfloritoare a omenimii de astăzi s-ar vesteji, sentimentul de libertate ar amorţi şi la naţiunile libere, de n-ar mai rămînea cine să lucre pentru desjugarea naţiunilor aservite. Însă eu vă asigurez, că naţiunile aceste luminate niciodată nu vor lua limba străină pentru învăţătură; ci vor demonstra totdeauna, cu consens universal, că natura pentru aceea i-a dat limbă fiecărei naţiuni, ca să se folosească cu aceeaşi în toate negoaţele vieţii, precum i-a dat picioare omului ca să umble pe picioarele sale, urechi ca să auză cu urechile sale, ochi ca să vadă cu ochii săi; vai de omul pe care îl poartă altul, vai şi de naţiunea care nu umblă pe picioarele sale sau nu vede decît cu ochii altei naţiuni: niciodată nu va pătrunde raza de cultură la creerii acestei naţiuni, ci va rămînea pururea întunecată ca orbul şi servă naţiunilor răpitoare.

„Vai de naţiunea care nu umblă pe picioarele sale"

XLIX. Aşa vor păţi românii, dacă vor băga limba ungurească în şcoalele naţionale; şi cu atît vor merita mai mult despreţul lumii, fiindcă trăim în secolul luminilor, vedem descoperirile ginţilor luminate, ne spun toate acestea că cultura lor cea adevărată numai de atunci se începe, de cînd au început a învăţa în limbele naţionale. Anglii ne arată că cultura lor nu se poate înainta decît angleşte, a francilor franceşte, a italienilor italieneşte, a germanilor nemţeşte, şi în urmă ungurii strigă de răsună toată lumea, că naţiunea ungurească nu se poate cultiva decît ungureşte; ce absurditate ar fi din partea românilor, cînd ar zice în contra consensului tuturor ginţilor: Aşa este, că românul încă nu poate învăţa, nici i se cade a se cultiva, fără numai ungureşte. Dacă vor învăţa tinerii românilor la şcoale ungureşti, nu vor fi nici de un folos naţiunii române, pentru că în şcoalele ungurilor se vor deprinde ca să-i înveţe pe unguri, nu pe români. Ştim cîtă împedecare a fost pînă acum pentru cultură limba latină, ca limba învăţămîntului, şi, afară de aceasta, pentru români lipsa şcoalelor naţionale; cît asudau tinerii românilor şi ne miram de unde vine, că au atît de puţine cunoştinţe; şi pînă acum românii tot au mai învăţat şi în limba lor, cel puţin în Blaj; dar dacă se vor propune toate ştiinţele în limba străină, ce lumină poate să aştepte naţiunea noastră de la atari şcoale? E lucru cunoscut, că preoţii ungurilor reformaţi sînt mai buni oratori decît ai catolicilor şi ai românilor, pentru că învaţă ştiinţele şi arta retorică în limba naţională din tinereţe: cîţi oratori şi poeţi cu renume ar fi creat şcoalele Blajului, cînd ar fi învăţat a perora tinerimea noastră nu numai *pro Milone* şi *pro domo sua*, ci şi pentru naţiunea noastră, nu numai latineşte contra răpirilor lui *Verres* şi a conjuratului *Catilina* [9], ci şi româneşte asupra tiraniei sub care gem românii! Ci să nu vă îndoiţi cîtuşi de puţin, că dacă nu vor avea românii şcoale naţionale, cu limba lor pentru toate ramurile cunoştinţei omeneşti, nu vor avea în etern nici politici, nici jurişti, nici advocaţi buni, nici oratori şi poeţi, care să răspundă numelui lor; literatura noastră încă nu va apuca nici

Cultura şi limba naţională, în şcoale naţionale

odată peste mediocritate, ca și cunoștința limbilor clasice; și tot tezaurul cunoștințelor anticității și al lumii de astăzi numai cu ajutorul limbii naționale se poate cîștiga. Cum va detuna deputatul națiunii în contra despotismului în adunări, dacă nu se va învăța din tinerețe a-l cunoaște și a-l urî; cum se va aprinde de amoarea libertății, cînd se va naște serv altei națiuni? Școalele unguresti vor smulge din piepturile tinerilor națiunii noastre și amoarea aceea care o plantase într-însele matrele române; și cu cît vor învăța mai mulți români la școale străine, cu atît va perde națiunea mai mulți fii; lăcomia onorurilor și folosul privat îi va trage către străini, ei vor ama numai limba ungurească, se vor incinta de frumusețile acesteia și vor admira faptele națiunii unguresti, pentru că numai aceste le vor cunoaște toată viața și dorul lor va fi legat singur de națiunea care-i va amăgi cu frumsețea și cu bunătățile sale, de națiunea română nu-i va mai lega nimic, rupindu-se odată legătura cea dintîi și cea din urmă a limbii naționale.

Românii să se unească între sine

L. Drept aceea, dacă-și vrea cultura oarecare națiune, să se unească, ce e drept, însă nu cu altă națiune, care vrea să-i iee naționalitatea dimpreună cn cultura care o are, ci să se unească mai întii cu sine însăși, ca să se apuce de cultura națională cu puteri unite. Ce se ține de români, ar fi nebunie, dacă s-ar lăpăda de naționalitate-și — și s-ar uni cu ungurii pentru cultură. Înțelepciunea spune că românul să se unească cu român, germanul cu german, schiaul cu schiau, pentru înaintarea culturii. Așadar românii mai întîi să se unească intre sine spre acest scop de la Nistru pin'la Em, și de la Em pîn'la Tisa; apoi să se unească cu celelalte familii romane, pentru identitatea limbii și cumnăția cea firească a cugetelor și a sentimentelor. O însoțire ca aceasta poate să aibă loc, și fiind oarecare națiune împărțită sub mai multe guberne, fiindcă n-are fire și tendență politică, ci este destinată singur spre înaintarea culturii umanității, pe calea cea firească a naționalității oricărui popor. Așa îi vedem pe germani și italieni foarte uniți întru înaintarea științelor și artelor, cu toate că sînt despicați în mai multe guberne; însă unitatea limbii îi leagă pe toți, fire-ar sub gubern de sultan au republican.

Însemnătatea limbii naționale

LI. Iată ce însemnătate are limba națională la toate ginții1e: ea regulează mișcările vieții la toate, ca creerii mișcările trupului, le însuflețește și le înalță, dacă o stimă cum se cade; lipsa ei le duce la barbarie, dacă nu știu să se servească cu ea, numai în brațele ei crește arta și știința, numai cu aripile artei și ale științei sboară industria și negoțul, numai în aceste grădini infloreste fericirea națiunilor, deci care zice că națiunea română se poate cultiva și în școlile streinilor, acesta va ca să rămînă oarbă și șerbă altor națiuni: „*hic niger est, hunc tu Romane caveto*"[10].

Ce vor „advocații uniunii"?

LII. Acum să vedem cît adevăr cuprinde in sine acea teorie faimoasă a politicilor din Buda-Pesta, și a celor dimpreună cu ei advocați ai uniunii, care zic că, precum cere unitatea statului uniformitate de drept, așa cere neapărat și uniformitate de limbă pentru legi, pentru înlesnirea gubernării,

pentru știință, și cum că celelalte limbi nici din acea cauză nu se pot suferi, pentru că acele nu sînt culte deajuns.

„Omenire“ și „națiune“

LIII. Un gubern de fiare sălbatice ia numai zecieuala din inimile cele blînde, și apoi le lasă să cînte, să răgească, să sboare și să se guberne fiecare după firea speciei sale. Deci un gubern de oameni e mai sălbatic decît fiarele, dacă nu sufere limbile altor națiuni, și pe aceste a se guberna fiecare după natura și indigențele sale. Însă mintea cea sănătoasă nu poate aproba atare stat. Dacă e de lipsă ca să fie state pe pămînt, și dacă e statul tocmai o necesitate de la natură, atunci statul fără de îndoință numai pentru aceea e de lipsă, ca, fiind în stat, oamenii să se poată apăra mai ușor întrînsul, decît afară de stat; adică: statul e un așezămînt omenesc spre apărarea persoanei și a bunurilor omenirii. Cînd zic că e *așezămînt omenesc*, atunci voi să înțeleg că nici nu e așezămînt îngeresc mai presus de fire, nici nu trebuie să fie institut diavolesc, iad înghițitor de libertate și spaima ginților neputincioase; cînd zic spre apărarea *persoanei*, atunci înțeleg totdeodată și libertatea și onoarea, căci oamenii fără libertate și onoare mai mult sînt vite, care acum trag în jugul unui, acum într-al altui tiran, decît oameni; cînd zic spre apărarea *bunurilor*, atunci înțeleg nu numai mîncarea și băutura, îmbrăcămintea și locuința, ci, afară de libertate, înțeleg și limba, căci cine va zice că limba e numai un lucru de prisos pentru oameni și națiuni, și că ar fi mai bine de oameni cînd ar fi muți? cînd vorbesc de *omenire*, atunci înțeleg toate națiunile, căci cine va zice că națiunile nu sînt părțile omenirii? în urmă, cînd zic *națiune*, atunci înțeleg persoana unui popor întreg, care e legat între sine cu aceeași limbă și datini, căci cine va zice că natura i-ar fi desbrăcat pe oameni de demnitatea de persoană, cînd i-a unit într-un corp național cu legăturile frăției acestei minunate?

Despre egalitatea națiunilor și

LIV. Dacă odată e persoană fiecare om, atunci nu poate să fie un om mai persoană decît altul, prin urmare nu poate să zică cătră alți oameni: „*Eu sînt statul, voea mea e lege pentru toți*“. Dacă e persoană oricare națiune, atunci o națiune nu poate fi mai persoană decît alta, prin urmare nu poate să zică către celelalte națiuni din același stat: „*Numai eu sînt statul, numai limba mea poate fi limbă diplomatică*, iar ale voastre trebuie să se smulgă ca neghina din grîu; eu singură voi pune diregători fără să întreb pe turmele neungurești ce păcurari să le pun, nu mă voi uita dacă vă veți putea înțelege cu ei sau ba, dacă veți avea încredere în ei sau ba, pentru că eu am voe și putere să așez pretutindenea oameni credincioși planurilor mele; și voi n-aveți să mă întrebați, de ce fac așa, ci voi sînteți datori numai să ascultați și să dați dare și ostași“. Omul ce umblă să ucidă pe altul și-a pierdut dreptul de a fi suferit în societatea omenească; așa și-a pierdut dreptul de a fi suferită între națiunile de pe pămînt și națiunea care lucră spre stîngerea altora după atari maxime; o națiune cuminte recunoaște drepturi și obligațiuni împrumutate și nu provoacă pe altele, ca să se apere de ea ca de o fiară sălbatică. Bine a dispus natura, ca libertatea omului să nu fie restrînsă, decît pînă cînd este aceasta sub gubernul cel firesc al părinților săi, care nu-i cade greu nimănui, tocmai pentru că este firesc; iar dacă iese

de sub gubernul părintesc, natura nu va ca să fie un om serv altui om, ci va să fie liber in toată viața, ea vrea, ca mai mulți oameni liberi să facă comunități, sate şi state libere, şi aceste să se guberneze de guberne așezate cu votul tuturor liberilor, după legi puse de universitatea tuturor liberilor, nu cu mandate.

„libertatea lor de a se desvolta fiecare după firea sa..."

LV. Cu această egalitate a națiunilor e legată strins libertatea lor de a se dezvolta fiecare după firea sa in toate părțile vieții statului. De aci urmează că pe lingă toată unitatea statului nu este de lipsă nici uniformitate de drept, cu atit mai puțin uniformitate de limbă. Ce e drept, se zice, că dacă n-ar fi atitea drepturi într-un stat, cum sint de ex. în Austria: drept austriac, unguresc, săsesc, afară de cele bisericești, al căror număr e şi mai însemnat; ci dacă ar fi numai un drept in tot ținutul statului, prin aceasta ar creşte amoarea cetățenilor către patria comună; din contră, varietatea drepturilor particulare micșorează amoarea către aceeaşi și flăcesce[11] statul. La aceasta au observat de mult politicii cei mai mari, că sănătatea statului, ca şi a altui corp organic depinde de la proporțiunea părților şi a întregului, in care se face dreptate fiecărei părți. Un cetățean, o cetate, o provincie poate să-și uite de statul de care se ține, asta e o intimplare de toate zilele, dar contranaturală; însă amoare adevărată numai către un stat ca acela pot să aibă cetățenii, în care toți iau parte la toate negoațele statului. Este o părere falsă, dacă crede cineva, că dobindește statul, dar nimicește formele individuale; cind ar putea crea cineva în toată urbea, în tot satul un sentiment, incît să se țină măreț oricare că e membru al statului: prin aceasta intregul statului ar dobindi putere nouă; așa dobindeşte şi prin drepturile particulare, cind aceste sint puse de voia cea universală a popoarelor diferite; din contră, impunindu-le un drept, care nu răspunde firii lor, încetă a lua parte la lucrurile statului, se înstrăinează de către el şi-l părăsesc *(Savigny)*[12].

Împotriva „despotismului limbistic"

LVI. Deci dacă unitatea statului nici atit nu cere, ca să fie acelaşi drept în tot ținutul statului, cu atit mai puțin cere ca să fie numai o limbă acolo unde sînt mai multe. Unde e locuit statul numai de o națiune, ar fi nu numai asuprire pe toată națiunea, ci şi absurditate mare a adopta o limbă moartă sau străină pentru legi şi gubernare, cum era pînă acum limba latină; asemenea asuprire şi absurditate face națiunea, care cearcă a-și impune limba pe cerbiciea altor națiuni într-un stat ca Ungaria, care nu stă numai din unguri, ci din milioane de schiai, români şi germani. În specie legislațiunea statului poliglot tocmai nu cere unitate de limbă, din contră, chiar şi despotul cel mai tirănos încă e constrins a-și publica mandatele în limbile tuturor, ca să le poată urma; cu cît mai vîrtos trebuie să recunoască libertatea limbilor un stat liber, de la care se cere mai mult şi în căutarea aceasta, decît de la un despot; acesta pune legi singur, după plăcerea lui; voia lui este lege pentru toți; iară în stat liber nu poate să fie lege aceea ce voeşte numai un om sau o națiune, ci trebuie să fie lege ceea ce voeşte şi doreşte tot poporul, toate națiunile; putea-va însă națiunea să-și descopere voia şi dorințele, fiind oprită să ne vorbească în

limba sa, fiind încuiată gura reprezentanţilor săi cu lăcatul altei limbi? Fiecare naţiune are interesele sale; asupra acestora trebuie să se sfătuiască în adunările comunităţilor, în adunări mai mari naţionale şi în adunarea comună a mai multor naţiuni; însă ce discuţiune poate să se facă unde nu e libertate de vorbit în limba care o ştie naţiunea; poate-se combina cu scopul legislaţiunii liberale această condamnare la tăcere a unei naţiuni întregi? Nici nepractibilitatea aceea n-are loc, la care provoacă unii zicînd că nu e cu putinţă să se vorbească în mai multe limbi într-o adunare. De ce să nu se poată face în Ardeal şi în Ungaria aceea ce se poate airea? În adunările Elveţiei se vorbeşte în trei limbi: franceşte, italeşte şi nemţeşte; în ale Belgiului iartă legea să vorbească în limba belgică şi francescă; în Sardinia italeşte şi franceşte. Şi iată, că ungurii nici sînt mai liberi, nici mai fericiţi decît aceste popoare luminate, ba sînt foarte departe de ele cu toate cele.

LVII. Dacă şi-ar propune cineva să se facă o carte de legi precisă şi frumoasă ca Corpul Jurelui Roman, atunci putem zice cu *Savigny*, că nici germanii n-au limbă pentru acest scop măreţ, cu atît mai puţin ungurii; însă cînd vine vorba că şi acele naţiuni au lipsă de gubernare în oarecare formă, care n-au limbă cultă ca latina, atunci nu e mai mare absurditate pe lume, decît apologia despotismului limbistic, că limba cutărei naţiuni n-ar fi matură pentru legi şi pentru gubernarea poporului; dacă ar trebui să aştepte cineva cu punerea legilor şi cu gubernarea pînă ce se va cultiva deplin oarecare limbă, atunci poate tot sta cu nebunul pe ţermure, aşteptînd pînă va decurge rîul ca să treacă, că rîul şi cultura limbii vor curge în etern şi niciodată nu se vor fini. Dacă nu sînt chemaţi încă nici germanii la carte de legi, cu atît mai puţin sînt mai chemaţi ungurii decît românii; să ne uităm la limba legilor din *Aprobatele* şi din *Compilatele* ungurilor; ce va să zisă, *sectáján lévök, oláh natio, patiáltattnak, recepta religio*; *exequáltassék, articulusinkat in toto et per omnia cassáljuk, annihiláljuk, tolláljuk, ha impingálnának convincáltassanak toties quoties exequálják ez articuláris poenát, a causansoknak causájokbol emergálando poenákbol ráta portiojok a' Decretum tartása szerént"* etc.; apoi: *„causákban procédálni, contribuálni a civilis fundosokrol"* etc..; încă şi: *„az oláh Vladica, oláh popák, czinteremejeket, beszerikájokat, articulus a' lipitorokrol"* ş.a., ce cultură de limbă va afla cineva în acest gallimatias, de care sînt pline *Aprobatele* şi *Compilatele* oriunde le deschizi? Se pot ungurii gloriá cu acest amestec de la turnul Vavilonului, ca cu o Minervă născută deadreptul din capul lui Joe, ca să caute cu despreţ la limbile altor naţiuni mai culte decît a lor? Ce să facă dară germanii, ungurii, românii, schiaii, neavînd nici unii limbă matură pentru legi, accepta-vor latina cea moartă au altă limbă străină? Aceasta însă n-ar fi înaintare, ci regres şi asuprire; mintea cea sănătoasă le îndeamnă pe toate, ca să se apuce de jurisprudenţă oricare cu limba sa; naţiunile să se sufere una pe alta pentru binele comun al tuturor, ca să se guberne fiecare pe sine însăşi, şi atunci îşi va afla oricare cuvinte pentru dorinţe, şi politicii încă vor avea limbă cultă deajuns pentru carte de legi.

Limba din *Approbatae & Compilatae*

Pentru ce
i i impune
de o tismul
limba sa... ?

Însă despotismul nu-şi impune limba sa pentru ca doară n-ar fi culte celelalte limbi pentru scopul public; căci de aci ar urma ca să facă chiar din contră, adică ca să le dee ocasiune de a se cultiva; ci el vrea ca naţiunile să-şi uite cu încetul şi de numele libertăţii, ca apoi la urmă să se stîngă dintr-însele şi sentimentul de libertate; pentru aceasta opreşte naţiunea despotică pe celelalte, ca să nu-şi ridice şcoale naţionale, zicînd că: ştiinţele înalte nu se pot propune decît în limba ei, căci ea nu vrea ca să se lumineze şi altele, ci vrea să rămîn oarbe şi surde la toate măsurile egoismului ei; pentru aceea opreşte adunările şi le leagă de limba sa, ca alte naţiuni să nu se poată consulta despre cele ce le-ar fi de folos; pentru aceea pune legile numai în limba sa, ca celelalte naţiuni să nu le înţeleagă şi să fie constrînse totdeauna a întreba pe străini ce vor; pentru aceea pune diregători străini ca să nu se poată înţelege cu ei alte naţiuni, ci să fie constrînse a alerga într-al zecelea sat, pînă vor da de cineva care să le înţeleagă vorbele şi să le traducă hîrtiile; nu-i ajunge că dă dare şi-i face leafă diregătoriului, pentru ca să răspundă şi el deplin numelui şi datoriei sale, ci afară de aceasta trebue să cumpere şi traducerea hîrtiilor, care ar fi obligat să le facă diregătorul însuşi în limba aceluia, pe care îl ating; într-adevăr atare gubern cu măsurile acestea nu doreşte nimic mai puţin, decît a uşura pe popor; el îşi cearcă comoditatea sa, nu binele poporului, şi aceea o îmbracă în vesmîntul binelui public, care nu i se şede, zicînd că înlesnirea gubernării cere unitate de limbă, necutezînd a sta înainte cu comoditatea asupritoriului.

LVIII. Au nu s-ar cuveni mai bine scopului societăţii, păcii şi fericirii naţiunilor conlocuitoare, ca unde vor fi numai unguri, acolo şi diregătorii să fie numai unguri; unde vor fi numai români, acolo diregători încă să fie numai români; unde vor fi mestecaţi, acolo diregătorii încă să fie mestecaţi, pentru ca să răspundă lipselor poporului, fiindcă, după mintea sănătoasă, diregătorii sînt pentru popor, nu poporul pentru diregători. Ce va zice poporul dacă îl va întreba cineva, care dreptate îi este mai eftină: ceea ce se face într-ascuns cu scrisorile de sute de coale, care nu le văd nici odată părţile litigătoare şi se tragănă zeci şi sute de ani; sau care se fineşte mult în două-trei zile, vorbind părţile în limbile lor, în vederea şi auzul tuturor. Şi care gubernare este mai uşoară: cu diregători şi cu limbă străină, sau cu limba sa şi cu diregători aleşi de popor din sînul său? De ce să nu poată fi mai multe limbi în administraţiune de aci înainte, cînd ştim că pîna acum au fost în uz mai multe limbi la dicasteriile acestei ţări, şi nefericirea ţării n-a venit de la mulţimea limbilor, ci de la mulţimea privilegiilor. Iară ce se ţine de limba română, aceasta e limbă oficioasă de cente de ani la toate scaunele de judecată ale protopopilor şi la consistoarele românilor din Ardeal (*Aci adauge Bariţiu*: *„şi limbă politică în Principatele române"*); pentru ce să nu fie dar matură pentru legi şi gubernare, cînd sînt tipăriţi într-însa codici de legi şi mulţime de alte cărţi?

„Diregătorii
sînt pentru
popor,
nu poporul
pentru
diregători"

LIX. Tăcem alte argumente mai mult curioase decît serioase ale ungurilor, precum sînt de exemplu: că unitatea limbii o ar cere şi unitatea coroanei ungureşti, şi datoria de a se conserva pe sine, şi altele asemeni;

le tăcem, deoarece coroana cea adevărată a țării, ce se zice acum Ungaria, nu sînt cercurile de metal cele de la papa Silvestru, care încă se văd a fi date dimpreună cu simvolul : *Regnum unius linguae imbecille est*, așadar nu spre stîngerea altor națiuni; ci națiunile care locuiesc pe pămîntul Daciei și al Panoniei : aceste sînt coroana cea adevărată a țării, și ale acestei coroane sînt drepturile acele mari, de care nimănui nu-i este iertat a se atinge. Cu datoria ungurilor, de a se conserva pe sine, ca să nu peară pentru puținătatea lor, nu este legat dreptul de a-i înghiți pe români și pe schiai; cine poartă culpa, dacă a ajuns naia[13] ungurească între Scila și Caribde; ce ursită rea îi împinge, ca să ridice asupră-și toate vînturile, cînd ar trebui să le aline; să mînie pe toți zeii, cînd ar trebui să-i îmblînzească; ce politică e despre partea lor, de se pun cu atîtea puteri în contra națiunilor, cu care ar trebui să lege cele mai tari legăminte, ca să-și apere ființa comună de dușmani comuni?

Coroana cea adevărată a țării...

LX. Din toate aceste urmează, că unitatea limbii în statul poliglot nu o cere nici unitatea statului, nici unitatea legislațiunii, nici înlesnirea, ieftinătatea și repeziunea gubernării, nici starea culturii altor limbi; ci o cere, precum am zis, numai comoditatea despotismului și cugetul lui cel nelegiuit, de a răpi libertatea națiunilor, ca să domnească preste ele.

LXI. Deci națiunea ungurească nu poate să pretindă privilegiu preste alte națiuni nici în respectul limbii, ci trebuie să se mulțumească și ea cu egalitatea și cu dreptatea. Numai pînă unde ține dreptatea e umanitate; dincolo de dreptate locuiesc fiare sălbatice. N-are națiunea ungurească nici un scop necesar, nici o indigență adevărată, care să nu le aibă în aceeași măsură și celelalte națiuni. Pofta domnirii peste celelalte nu e indigență adevărată, ci numai paroxism de friguri, care lăsînd-o odată, va peri și cel apetit spuriu de a înghiți pe alte națiuni. Dacă au lipsă ungurii să vorbească ungurește în adunările lor — și care tiran ar fi atît de nebun ca să-i facă a vorbi în limba care nu o cunosc, — au și românii tot aceeași lipsă; cum încape dar aci limba diplomatică? Dacă nu-și pot închipui ungurii, cum să-i guberne oarecine cu diregători străini și cu limba străină, care nu o înțeleg; românii încă nu văd, pentru ce să fie lipsa ungurilor mai întețitoare decît a românilor, și în căutarea asta; deci dacă e și aci tot aceeași lipsă și tot același drept egal, unde este temeiul privilegiului limbii lor? Dacă-i constrînge natura pe unguri cu necesitatea cea mai imperioasă, ca să învețe în limba lor toate de la alfa pînă la omega, tot acea natură îi face și pe români, și tot cu asemenea necesitate și tot pentru asemenea scop, ca să învețe românește. O natură le-a născut pe toate nanațiunile, o amoare le-a vărsat în inimă spre limba lor, un sentiment de onoare bate în inimile tuturor, și un scop le-a prefipt tuturor și acest scop nu se poate ajunge, dacă va domni una peste alta, ci numai domnind drept egal peste toate. Unde are aci loc privilegiul oricărei limbi pînă cînd va sta numele de drept și de libertate pe pămînt? sau doară ungurul are privilegiul și spre a-și ama limba mai ferbinte decît românul pe a sa, și ca să fie mai superb cu originea sa cea schitică, decît românul cu cea ita-

„Numai pînă unde ține dreptatea e umanitate"

lică? Pînă cînd nu se va stinge sentimentul de amoare și de onoare din pepturile tuturor românilor — nici decum!

Naționalitatea, „ea este mama noastră" de 17 secole

LXII. Așa este, fără de naționalitate nu e libertate, nici lumină nicăiri, ci pretutindeni numai catene, întuneric și amorțire; ce este apa pentru pești, aerul pentru sburătoare și pentru toate viețuitoarele, ce este lumina pentru vedere, soarele pentru creșterea plantelor, vorba pentru cugetare, aceea e naționalitatea pentru oricare popor; într-însa ne-am născut, ea este mama noastră, de sîntem bărbați, ea ne-a crescut; de sîntem liberi, într-însa ne mișcăm; de sîntem vii, într-însa viem; de sîntem supărați, ne alină durerea cu cîntecele naționale; prin ea vorbim și astăzi cu părinții noștri, care au trăit înainte de mii de ani; prin ea ne vor cunoaște strănepoții și posteritatea peste mii de ani; naționalitatea e îndemnul cel mai potent spre lucrare pentru fericirea genului omenesc; pe care nu-l trage inima a lucra nici pentru a națiunii sale glorie și fericire, acela nu e decît un egoist pentru umanitate, de care e păcat că l-a decorat natura cu formă de om; naționalitatea e libertatea noastră cea din urmă și limanul salutei noastre venitoare; numai libertatea aceasta n-a răpit-o pînă acum nici un barbar de la români, după ce le-au luat toate; de 17 cente de ani se luptă genul român în depărtata Dacie cu toate turmele barbarilor, și ancora aceasta a ținut naia romăna în contra tuturor valurilor, de nu s-a cufundat în abisul peririi cu barbarii dimpreună. Și iată că uniunea cu Ungaria acum va să frîngă și să smulgă această ancoră de mîntuire, va să strice acest organ al vieții românești, va să răpească de la români și libertatea cea mai de pe urmă. *Asta e uniunea pentru români*! Pentru unguri e viață, moarte pentru români; pentru unguri libertate nemărginită, pentru români servitute eternă. Unindu-se națiunea română cu Ungaria, nu va avea nici școale, nici diregători naționali, care să poarte grije de școale și de interesele naționale, nici chiar biserică națională; toate aceste se vor boteza a doua oară pe nume unguresc, toate se vor îmbrăca în vestmînt unguresc; din oara în care se va declara națiunea pentru uniune, se va învoi la perirea sa însăși; ea va începe îndată a se stinge și a peri ca un arbore fulgerat; atunci nici om, nici Dumnezeu nu-l mai poate scăpa pe român de perire națională; pentru că învoindu-se la sentența morții sale, va arăta că preoții români erau trecuți de mai nainte la idolii gintei străine, patricii lor erau cumpărați, poporul vîndut și toată națiunea era moartă mai dinainte, și ungurii acum îi fac numai îngropăciunea cea de batjocură.

Uniunea pentru români înseamnă:

LXIII. Și întru adevăr, cine ne-ar putea scăpa de perire, cînd Dumnezeu astăzi nu mai învie morți; doară se încrede cineva în cultura de astăzi a românilor, că se va înfrunta cu toate atentatele ungurești; ci rău s-ar înșela românii, cînd și-ar cerca scăparea într-astă cetate fără de muri și părăsită de custozi. Sau nu pentru aceea vreau ungurii să facă țeară ungurească și din Ardeal, ca apoi să poată preface toate institutele de cultură ale Ardealului în institute ungurești? Ce va fi de literatura noastră, cînd vor fi îndreptate în contra ei toate tunurile ungurismului, ca să o sufle în vînt *„ut corpora lente augescunt, cito extinguuntur, sic ingenia studiaque oppresse-*

ris facilius quam revocaveris" (Tacitus, *Agric.* C. III) ? Sau doară să așteptăm pînă își vor uita și limba toți românii, ca atunci să vadă și orbii și să zică : „Acum vedem și noi, că zău uniunea asta a fost periculoasă pentru români !". Dar ce va folosi atunci strănepoților degenerați, că vor cunoaște rătăcirea părinților lor celor fricoși și ticăloși, ce le va folosi, cind acum ii va fi răpit cu sine torentele ungurismului, de nu se vor mai putea intoarce înapoi ; în deșert se va mira posteritatea, cum de n-am cunoscut noi, că fiecare națiune numai atîta onoare și valoare are înaintea statului, cîtă onoare și valoare are limba ei ; în deșert se va mira cum de n-am văzut noi in secolul luminilor și al naționalității ce este naționalitatea ; cum n-am prevăzut perirea gintei noastre, cînd ungurii ni-o spuneau cu zeci de ani mai nainte, că vor să-i stingă pe români. Așa posteritatea română se va mira de nesimțirea noastră și ne va blăstăma în morminte, căci am ascultat cu nepăsare sentența de moarte a gintei noastre, căci n-am recurs chiar și la cele mai din urmă mijloace pentru apărarea numelui român, căci nu ne-am ridicat toți pentru unul și unul pentru toți, ca să depărtăm de la strănepoți această infamie nemeritată ; au nu era lucru mai strălucit și mai măreț înaintea oamenilor și a dumnezeilor ca să ne oștim pentru nemurire și mai bine să descindem toți în morminte la părinții noștri încoronați cu glorie, decit să lăsăm o infamie sempiternă ereditate nefericiților noștri strănepoți ; ce limbă poate să spună amarul, care-l sufere numai in trei zile omul condamnat la moarte, dar apoi amarul unei națiuni cine îl va spune, pe care o ar vinde fiii săi cei înțelepți ? Ce condei poate să descrie durerile celui îngropat de viu ; iată, el se deșteaptă în mormînt, își mușcă buzele și-și roade mînile de desperațiune, că nu-i lucește nici o rază de scăpare în fundul mormîntului ; ci durerea acelui nefericit e scurtă ; iară durerea unei națiuni ce merge spre perire va trece împreună cu istoria din secol în secol și de la generațiune la generațiune, cind nu se va mai auzi nici o vorbă română între Olt, Mureș și Tisa, cînd sunetele cele dulci ale limbii noastre se vor fi schimbat demult în sunete barbarice amorțite, cînd nu se vor mai gloriá strănepoții celor de astăzi, cum că sînt viță de sub cerul cel blînd al Italiei, cind le va fi rușine de memoria Scevolilor, Bruților, Scipionilor și vor jura poate că se trag deadreptul din turmele lui Atila ; atunci sapa și aratrul barbarului va scoate din pămint cite o peatră romană, ca să mărturisească, cum că petrile au mai multă simțire de venerațiune către memoria națiunii celei dintii, care a figurat odată în lume, decit milioanele de legionari, pe care ne-au așezat aci Traian, ca să custodim nemoartă gloria numelui roman ; și noi în loc să o mărim, o am micșorat, o am întunecat, o am vindut, și împreună cu națiunea o am îngropat în anul 1848 !

Pentru apărarea numelui de român

LXIV. Deci să considerăm bine, dacă nu voim a lăsa atita jele după noi, să considerăm, cum au petrecut părinții și străbunii noștri sub domnirea ungurească ; cum n-au vrut ungurii a respecta drepturile românilor niciodată ; cum s-au adoperat din contră totdeauna a-i turbura între sine cu

Deci să considerăm bine :

Ce să facă românii:

tot genul de uniuni înşelătoare, cu tot genul de promisiuni mincinoase; şi în urmă, cum că libertăţile uniunii ungureşti pentru români nu sînt libertăţi adevărate, ci numai amăgiri, cu care îndulcesc veninul uniunii, ca să-l facă plăcut la beut; atunci urmează de sine, *ce să facă românii în aceste împrejurări*. Mie mi se vede a fi de lipsă ca:

LXV. (I.) Ce se ţine de întrebarea uniunii: Adunarea să răspundă sărbătoreşte, după data marilor noştri străbuni, cum că: *Senatus et Populus Daco-Romanus, beneficii et injuriae memor esse solet. Coeterum Ungaris, quoniam non poenitet, delicti gratiam non facit, foedus et amicitia dabuntur cum meruerint*", adică: „*Senatul şi poporul daco-român ţine minte facerea de bine şi nedreptatea. Pe unguri, fiindcă nu le pare rău (de relele ce i-au făcut, ci încă vreau a-i face un rău şi mai mare, nu-i iartă): uniune şi amiciţie va lega cu ei, cînd o vor merita*". Aşa, numai cînd o vor merita, atunci să lege uniune şi amiciţie românii cu ungurii, adică cînd vor recunoaşte libertatea naţiunii noastre, cum pretind ei de la români şi de la alte naţiuni, ca să le recunoască libertatea lor. Numai după ce va fi constituită şi organizată şi naţiunea română pe temeiul libertăţii egale, atunci să facă federaţiune cu ungurii pentru apărarea comună, cum face o naţiune liberă cu altă naţiune liberă. Fără condiţiunea libertăţii egale, românii să nu păşească cu ungurii la nici un gen de uniune, ci să se unească cu naţiunile care recunosc libertatea naţiunilor şi o respectează în faptă. Orice chemare la uniune afară de condiţiunea libertăţii naţionale e chemare de servitute, la care toată naţiunea liberă va răspunde cu despreţ, va protesta sărbătoreşte în contra ei şi se va apăra. Aşa se cade să facă şi românii.

„să se unească cu naţiunile care recunosc libertatea naţiunilor şi o respectează în faptă"

LXVI. Acest lucru mi s-a părut cel mai greu, ca românii înainte de toate să-şi facă raţiunile cu uniunea aceasta şi să se declare, că-i cunosc pericolul şi nu-l vor. Dacă s-ar declara românii pentru uniune, ar fi constrînşi a merge orbeşte încătro i-ar duce ungurii, de sine n-ar putea lucra nimica pentru binele naţiunii române.

Adunarea *să proclame libertatea şi independenţa naţiunii române*

LXVII. (II.) Fiindcă naţiunea, adunîndu-se din toate părţile la această sărbătoare a libertăţii, arată că nu mai va a fi supusă altor naţiuni, mi se vede a fi de lipsă, ca conştiinţa şi voia aceasta a naţiunii, adunarea să o îmbrace în vestmîntul cel mai sărbătoresc, adică *să proclame libertatea şi independenţa naţiunii române.*

LXVIII. Aceasta aşa o înţeleg: că naţiunea română scutură jugul constituţiunii ungureşti, care deoparte îi nimicea naţionalitatea, de alta călca în picioare libertatea poporului; naţiunea română, proclamîndu-se, declară sărbătoreşte: că de aci înainte nu se va cunoaşte obligată decît prin legile care se vor pune în dieta ţării, unde va fi reprezentată şi ca după dreptate şi cuviinţă, şi se va ţinea datoare cu ascultare numai diregătorilor aleşi din sînul său; naţiunea română dă de ştire naţiunilor conlocuitoare, că voind a se constitui şi organiza pe temeiul naţional, n-are cuget duşman în contra altor naţiuni, şi cunoaşte acelaşi drept pentru toate, voeşte a-l respecta cu sinceritate, cerînd respect împrumutat după dreptate; prin urmare, naţiunea română nici voeşte a domni preste alte naţiuni, nici nu

Naţiunea română voeşte drept egal pentru toate naţiunile conlocuitoare

va suferi a fi supusă altora, ci voeşte drept egal pentru toate : *„Jus semper quaesitum est aequabile, alioquin non esset jus“* (Cicero)[14]. Mai încolo :

LXIX. (III.) Fiindcă naţiunea, ajungînd la conştiinţa libertăţii, de aci înainte nu se mai poate purta ca servitoarea altor naţiuni ; ci va a se ţinea şi a se purta ca o naţiune liberă ; mi se vede a fi de lipsă, ca obligaţiunea aceasta şi cu jurămînt încă să o întărească, adică : *Adunarea să depună jurămînt în numele a toată naţiunea, că niciodată nu se va lăpăda de naţionalitate-şi ; ci o va apăra în etern cu puteri unite în contra tuturor duşmanilor şi pericolelor, şi cu puteri unite va lucra pentru viaţa, onoarea, cultura şi fericirea ei în toţi timpii viitori.*

Adunarea să jure „în numele a toată naţiunea“

LXX. Jurămîntul acesta nu este decît simvolul uniunii, cu care i-a legat matrea natură pe toţi fiii naţiunii noastre atunci cînd li-a dat aceeaşi limbă, arătîndu-le, că precum sînt uniţi cu limba aşa se cade să fie uniţi şi cu inima la toate lucrurile, care sînt spre luminarea, libertatea şi binele naţiunii. Precum am arătat, naţiunile conlocuitoare tot cu uniunile i-au stricat pe români, odată cu uniuni politice, apoi cu uniuni religionare, şi românii au făcut, totdeauna acea eroare mare, că nu s-au unit între sine, ci, spre scăderea naţiunii noastre, cu străinii ; aceasta nu trebue să mai fie, precum nici aceea, că desfăcîndu-se adunarea, să se desfacă şi această unire frăţească, care o serbăm astăzi cu atîta pompă şi cu atîtea augurii ferici, pentru că libertatea nu se poate revindeca numai într-o adunare ; şi revindecîndu-se, trebue apărată şi conservată în toate timpurile, aşadară şi unirea încă trebue să înflorească totdeauna între români, ca mijlocul cel dintîi al revendicării şi conservării libertăţii naţionale, a cărui lipsă nu o poate plini nici un mijloc altul fără de uniune ; de aci se cunoaşte necesitatea, ca adunarea să se lege sărbătoreşte, cu jurămînt în numele a toată naţiunea, că precum e unită astăzi la un scop în această adunare, aşa va rămînea unită în sempitern : va apăra existenţa şi libertatea şi va lucra pentru cultura şi fericirea naţiunii întregi cu puteri unite ; uniunea întărită într-acest chip va forma o putere naţională, care va cîştiga respect naţiunii române şi înaintea acelora, care pînă acum n-au recunoscut nici o obligaţiune către români (Aci strigară mai mulţi din adunare : *Dar să ne unim, să nu mai fie uniţi şi neuniţi între români).*

Chemare la unire frăţească, naţională

LXXI. Fraţilor ! Să nu cugete cineva, că aş înţelege uniune dogmatică, confesională, religionară, prin uniunea de care vorbesc. Scopul meu nu e a chema pe români la uniune *confesională*, ci la uniune *naţională*, cu care au fost uniţi între sine românii şi atunci cînd nu erau pe pămînt formele religiunilor celor de astăzi, şi vor fi şi cînd nu vor mai fi aceste. La această uniune îi chem eu pe români cu toată seriozitatea, pentru că sînt convins din profundul inimii, că naţiunea română nu s-a adunat aci ca să se facă unită sau neunită, ci ca să se facă liberă înainte de toate, apoi cultă şi fericită ; libertatea însă nu e legată, nici se cade a fi legată de o religiune sau de alta, ci trebuie să fie comună tuturor religiunilor : cel ce leagă libertatea de religiune, n-are idee nici de libertate, nici de religiune şi merită compătimire, ca un fanatic rătăcit, sau despreţ, ca un om răută-

cios. Deci eu zic, să nu încercăm nici o uniune religionară, ca să nu turburăm uniunea aceasta frățească națională, care se află acum între români, fără de care nu se poate scoate la cale nici un lucru necesar spre restaurarea și înflorirea națiunii noastre; nu se poate turbura buna înțelegere a românilor cu nimic mai ușor, decît cu proselitismul religionar, care i-a sfîșiat pe români pînă la episcopul Ioan Bob; numai de cînd a încetat acest proselitism sub ultimii doi episcopi uniți, de atunci au pace românii și numai de atunci înflorește între ei această frăție îngerească, care o vedem personificată în adunarea prezentă. Ce se ține de Unire și Neunire, acesta, ca un lucru al conștiinței, trebue lăsat pe sufletul fiecărui român, fiecărei comunități, să vadă și să-și aleagă cu voe liberă dacă-i cere fericirea, cultura și pacea dinlăuntru, ca să fie unit sau neunit; ori-ce proselitism despre partea altora în acest obiect este crimă în contra păcii naționale. Cine poate asigura, că s-ar putea face o uniune ca aceasta religionară într-o parte sau alta? Și cunoscînd misterul lucrurilor religioase despre o parte, iar despre alta fanatismul și măiestria celor ce își pescuiesc folosul în turbure la asemenea împrejurări, cine poate asigura că va sta mîne și dacă s-ar face astăzi? Au nu se poate scula astăzi un Sofroniu, mîne un Atanasiu, ca să predice unul în contra uniunii cu pălăria în bîtă, celălalt pentru uniune cu icoana sinodului de la Florența în rudele[16] praporilor neunite? Și atunci ce va fi de pacea, cauza și fericirea națională? Așadar românii să nu încerce nici o uniune religionară, ci să întărească legătura uniunii naționale, jurindu-și credința că nici o împrejurare nu-i va abate de la cauza națională. Dacă vor rămînea românii în această uniune națională, atunci vor ridica cu puteri unite fonduri naționale, școale pentru comunități, gimnasii, academii, universități, institute de arte, societăți de economie, de știință, și prin acestea își vor cîștiga respect și valoare în lume; îndată ce se vor apuca de aceste condițiuni necesare ale vieții naționale, vor vedea că problema națiunei nu se desleagă certîndu-se pe pămînt asupra unor lucruri, care nici în cer nu sînt definite, ci cum că la acelea se cer toate puterile națiunii, de ar mai fi încă împărțită în de două ori două confesiuni, pe care însă uniunea națională nu le supără; din contră, uniunea religionară se luptă în contra tuturor confesiunilor și surupă și uniunea națională.

Românii să întărească legătura unirii naționale

LXXII. Din această uniune sărbătorească și obligare către cauza națională urmează ca românii să nu-și mai încreadă cauza episcopilor singuri. De 150 de ani, de cînd cunoaștem mai deamănuntul întîmplările românilor, cauza națiunii române o au purtat numai episcopii singuri; și iată că națiunea pînă acum n-a făcut încă nici un pas înainte: ea trage și astăzi tot în jugul constituțiunii ungurești, în care trăgea la 1744, cînd dede pentru prima dată Inocențiu petițiunea pentru naționalitate. Ce este cauza? Pe Inocențiu l-au încurcat în proces, de a fost constrîns a lua lumea în cap. Lui Aron i-au dat a înțelege ca să nu iese din sfera sa cea preoțească la lucruri politice. Pe Rednic și pe Gregoriu Maior i-au abătut de la politică la predicarea uniunii. Pe Ioan Bob îl fac de se lapădă de cauza națională, care o așternuse însuși în numele națiunii la dieta din 1791;

„Românii să nu-și mai încreadă cauza episcopilor singuri"

Răspunsul Dietei la Petiția din 1791

această rugăminte a românilor din 1791 e cunoscută publicului, fiindcă o a tipărit încă atunci Eder sasul cu note, însă proiectul dietei de atunci, așternut Maiestății, la rugămintea românilor, nu e cunoscut pînă acum ; în acest proiect de lege, zice dieta, că episcopul I. Bob a așternut două petițiuni, una pentru toată națiunea română, alta pentru clerul unit. (Ce ? doară clerul unit nu este parte a națiunii române, ca să fie necesară petițiune separată pentru el ?) ; dieta se apucă în preamblulu proiectului a demonstra că românii de astăzi nu sînt strănepoții românilor vechi, afară de cei din Hunedoara, iară în proiect zice : că petițiunea aceasta nu cuprinde dorințele națiunii române, ci „*est foetus tantum quorumdam inquietorum ingeniorum, id quod ipse Illustrissimus Dominus Episcopus Fogarasiensis Ioannes Babb in medio Statuum constitutus confessus est*", adecă : cum că petițiunea națiunii ar fi numai „născocitura unor capete neastîmpărate" — așa au făcut inimicii românilor totdeauna și așa fac și în ziua de astăzi, că reduc dorințele și indigențele tuturor la unii puțini, ca să-i pedepsească pe aceștia și să-i asuprească pe toți, — cine ar fi crezut că episcopul Bob va compromite cauza, viața și onoarea unei națiuni întregi cu o declarațiune ca aceasta ! Însă aceasta așa fu ; și e învățătură de ajuns, ca națiunea să nu-și lase cauza și viața nici pe sufletul unui om singur, fire-ar și episcop, nici pe inima acelora, pe care îi pun în diregătorii străinii și îi plătesc anume, pentru ca să le spună românilor că ei nu pot purta diregătorii in stat ca români, că națiunea română nu se poate recepe, ca să fie alăturea cu celelalte națiuni, că în aceste împrejurări nici vorbă nu poate fi de naționalitate română, nici de gubernare in limba română, că institutele și școalele nu pot fi decît unguresti, și că românii nici lipsă nu au de institute și școale naționale, nici imprejurările nu iartă, ca să lucre și românii pentru existența, cultura și fericirea lor, și altele asemenea ; pe aceștia bine să-i cunoască românii și să se ferească de ei ca de niște dușmani ai culturii omenești, care o împedecă în partea națiunii române, cind ii opresc pe români de la cultura națională numai pentru folosul lor cel privat ; un om înțelept, fie episcop sau secular, nici imbiiat nu va lua singur asupră-și cauza națională, cu atît mai puțin se va duce la Viena fără plenipotență de la națiune, cum s-a dus I. Bob cu sirbul Adamovici : ci, ca spiritul nevăzut, va învăța pe națiune cum să urmeze exemplul altor națiuni luminate și fericite, folosindu-se de toate mijloacele de însoțiri, adunări politice și bisericești, ridicînd fonduri și institute naționale, de care se servesc și alte națiuni pentru fericirea lor. Cum va merge economia casei, cînd va zice părintele către fiii și domesticii săi : „Voi ședeți, fiilor, și dormiți, că le voi face eu toate" ; cum va merge economia statului care va asculta de tabernariul ce le zice : „Oameni buni ! nu mai arați, nu mai semănați, nu mai lucrați nimic, veniți la mine în tabernă de beți, jucați și țineți sărbătoare, că le voi face eu toate lucrurile voastre". Așa va merge toată economia politică a națiunii noastre, dacă se va lăsa națiunea numai pe episcopi și pe cei ce sint puși ca să mință înaintea lumii și pe la guberne, că națiunea română n-are lipsele, care le au toate națiunile, și că ei nu-i folosește aceea ce folosește la toată lumea.

Încă o dată o privire peste trecut:

LXXIII. Care fiind așa, fraților, dați să mai aruncăm încă o dată o căutătură preste zilele națiunii noastre, de cînd jelește sub domnirea ungurească; dați să reculegem cu mintea încă o dată, deși este lucru trist și dureros, cum i-au asuprit și cum i-au batjocorit ungurii pe români cu legile, care sînt destinate de la natură spre apărarea oamenilor; cum s-au unit cu toate gintele asupra lor; cum i-au privilegiat asupra națiunii noastre și pe sași, și pe sîrbi, și pe toți, ca să-și poată vărsa veninul asupra românilor și acolo unde nu le ajung dinții cei răutăcioși; cum i-au oprit de la școale, ca să rămînă orbi; de la diregătorii, ca să n-aibă apărători; pe care nu i-au putut strica cu uniuni politice, i-au încîlcit cu uniuni religionare; și acum, cînd se anunță libertatea la toată lumea, ei ne anunță stingere de tot. Așa, fraților, închipuiți-vă încă o dată, că această mie de ani a tiraniei ungurești e numai o zi în viața cea dureroasă a națiunii noastre; închipuiți-vă că dimineața ne-au băgat în jug, toată ziua ne-au mînat, și acum cînd veni seara ca să reposăm, numai pentru aceea ne iau jugul de pe cerbici, ca să ne omoare. Care națiune de pe pămînt nu s-ar ridica de la mic pînă la mare, cîndu-și vede numărate zilele vieții? Libertatea oricărui popor e bunul lui cel mai înalt; și naționalitatea e libertatea lui cea din urmă. Ce preț mai are viața lui, după ce și-a perdut tot, care îl face demn ca să mai fie pe pămînt? În mîna acestei adunări e pusă viața și moartea, soartea presentă și viitoriul nu al unui om, ci al unei națiuni întregi. Ce va răspunde adunarea înaintea națiunii, a lumii și a posterității, cînd ar subscrie sentința de moarte asupra națiunii sale? Deci, fraților, nu vă uitați la pretensiunile ungurilor cele nedrepte, nici la acei puțini înșelați și înșelători dintre noi, care, în speranța lefilor ce așteaptă în împărăția ungurească, țin cu ungurii și zic că apără onoarea și salutea națiunii noastre; considerați că aceștia sînt datori a lătra pentru osul ce li-l aruncă străinii, ca să latre pe frații lor și să muște pe națiunea și mama lor însăși; feriți-vă de ei, căci nu sînt români. Căutați la această mulțime de români, care strigă în numele a toată națiunea: Să nu ne ducem la masa libertății ungurești, căci bucatele ei toate sînt înveninate; să nu ne vindem țara și limba, căci perzîndu-se odată, nu se mai poate cîștiga; uniți-vă cu poporul toți, preoți, nobili, cetățeni, ostași, învățați, și vă consultați cu un cuget asupra mijloacelor reînvierii naționale, pentru că toți sînteți fii ai aceleiași mame și cauza este comună; țineți cu poporul toți, ca să nu rătăciți, pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l trag străinii așa de ușor în partea lor, cum îi trag pe unii din celelalte clase, care urlă împreună cu lupii și sfîșie pe popor dimpreună cu aceștia; nu vă abateți de la cauza națională de frica luptei: cugetați, că alte popoare s-au luptat cente de ani pentru libertate. Însă cînd vi se va părea lupta cu neputință, cînd se vor ridica greutăți asupra voastră ca valurile mării turbate asupra unei năi, cînd va deslega principele întunerecului pe toți necurații și-i va trimite, ca să rupă legăturile frăției voastre și să vă abată de la cauza și amoarea gintei noastre la idolii străini, aduceți-vă aminte atunci cu cîtă însuflețire și bărbăție s-au luptat străbunii noștri din Dacia pentru existența

„Libertatea oricărui popor e bunul lui cel mai înalt"

„Țineți cu poporul toți, ca să nu rătăciți"

Nu vă abateți de la cauza națională!

și onoarea națiunii noastre, precum ni-a lăsat scris Bonfiniu cu aceste cuvinte: „*Coloniae Legionesque Romanae inter barbaros obrutae, Romanam tandem linguam redolere videntur, et ne omnino eam deserant, ita reluctantur, ut non tantum pro vitae, quantum pro linguae incolumitate certasse videantur. Quis enim assiduas Sarmatarum inundationes et Gothorum, item Hunorum, Vandalorum et Gepidarum eruptiones, Germanorum excursus et Longobardorum, si bene supputarit, non vehementer admiretur servata adhuc inter Dacos et Getas Romanae linguae vestigia*", adică „Coloniile și legiunile romane, copleșite de barbari, țin încă limba română; și ca să nu o peardă cu totul, atît se luptă de tare, încît se pare că nu s-au bătut atît pentru ținerea vieții, cît pentru incolumitatea limbii. Căci computînd bine desele inundațiuni ale sarmaților și ale goților, apoi erupțiunile hunilor, vandalilor și ale gepizilor, incursiunile germanilor și ale longobarzilor, cine nu se va mira foarte, că încă s-au ținut urmele limbii romane între daci și geți". Așa, fraților, aduceți-vă aminte atunci, că vă strigă din mormînt străbunii noștri: Fiilor, noi încă am fost nu o dată în împrejurări grele, cum sînteți voi astăzi, noi încă am fost încunjurați de neamici în pămîntul nostru, cum sînteți voi astăzi, și de multe ori am suferit doară și mai mari rele decît voi; fost-am cu goții, dar nu ne-am făcut goți; fost-am cu hunii, dară nu ne-am hunit; fost-am cu avarii, și nu ne-am avarit; fost-am cu bulgarii și nu ne-am bulgărit; cu rușii, și nu ne-am rusit; cu ungurii, și nu ne-am ungurit; cu sașii, și nu ne-am nemțit. Așa este, fiilor, nu ne-am ungurit, nu ne-am rusit, nu ne-am nemțit, ci ne-am luptat ca români pentru pămîntul și numele nostru, ca să vi-l lăsăm vouă dimpreună cu limba noastră cea dulce ca cerul sub care s-a născut; nu vă nemțiți, nu vă rusiți, nu vă unguriți nici voi, rămîneți credincioși numelui și limbii voastre, apărați-vă ca frații cu puteri unite, în pace și în resbel; vedeți cum ne-am luptat noi pentru limba și romanitatea noastră: luptați-vă și voi și le apărați ca lumina ochilor voștri, pînă ce se va restaura Capitoliul și va trimite la voi senatul și poporul roman pe Traian cu legiunile preste Dunăre, ca să vă încoroneze cu laurul nemuririi pentru constanța și bărbăția voastră! *Dixi et salvavi animam meam.*

„Pentru pămîntul și numele nostru"

■ *Raporturile romanilor cu ungurii și principiele libertatei nationali desfăsiurate de Simeone Barnuțiu la 14/2 mai 1848 în sienția preliminare a Adunarei natiunale în biserica Catedrale din Blasiu*, edițiunea II, Viena, cu literele lui C. Gerold și fiiu, 1852, 59 p. Publicat și în A. Papiu-Ilarian, *Istoria Romanilor din Dacia Superiore*, tomul II, Viena, cu literile lui C. Gerold și fiiu, 1852, p. 307—363. T. V. Păcățian, *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana Ungariei* (citată în continuare *Cartea de aur)*, vol. I, ed. a II-a, Sibiu, 1904, p. 275—323 (fragmentar); N. Popea, *Memorialul arhiepiscopului și mitropolitului Andreiu baron de Șaguna sau luptele naționale politice ale românilor. 1846—1873* (citat în continuare, *Memorialul lui Șaguna)*, I, Sibiu, 1889, p. 83—130.
Reproducere după ediția cu ortografie modernă: Simeon Bărnuțiu. *Românii și ungurii. Discurs rostit în catedrala Blajului la 2/14 mai 1848. Cu introducere și comentar* de G. Bogdan Duică, Cluj, 1924, p. 9—47.

■ * Noha az oláh natio ez hazában sem a statusok közzé nem számláltatott, sem vallások nem a recepta religiok közül való; mindazáltal propter regni emolumentum, miglen patiáltattnak,

az oláh egyházi rendek ehez tartsák magokat etc. A.C., I.8.I: [S. *Bărnuțiu*] ** Noha az oláh nemzet propter bonum publicum admittáltatott ez hazában, mindazáltal nem vevén eszében állapotjának alacsóny voltát. A.C., I. 9. I. [S. *Bărnuțiu*] *** Az oláh vagy Görögök sectáján lévők, kik pro tempore szenvedtettnek, usque beneplacitum Principum et regnicolarum. *A.C.*, I.3.I: A minthogy az oláh nationak vallása is nem a négy recepta religiők közzül való. *A.C.*, III, 53.I. [S. *Bărnuțiu*];

■ 1. Clopotul. 2. Aprilie. 3. Adunările generale ale nobilimii din comitate. 4. În veci. 5. „Popii români să nu mai afurisească". 6. Cornul abundenței. 7, Trăi. 8. Nevoie, lipsă. 9. Discursuri ale lui Cicero. 10 „Acesta este negru, păzește-te de el, romane!" 11. Latinism : *flaccesco*, se vestejește, își pierde puterea. 12. Fr. K. Savigny, jurist german (1779–1861); 13.Nava 14. Totdeauna se urmărește o justiție echitabilă, altfel n-ar mai fi justiție. 15. Băț, prăjină.

114

„JUR CA ROMÂN"

FORMA JURĂMÎNTULUI PUS DE ADUNAREA GENERALĂ A NAȚIEI ROMÂNE ÎN CÎMPUL LIBERTĂȚII LA BLAJ ÎN 3 MAI 1848

Eu N.N. jur în numele tatălui și al fiului și al sf. duh Dumnezeului celui viu cum că voi fi pururea credincios împăratului Austriei și marelui principe al Ardealului Ferdinand I și augustei case austriace, amicilor maiestății și ai patriei voi fi amic și inimicilor inimic, cum că ca român voi susținea totdeauna națiunea noastră română pe calea dreaptă și legiuită și o voi apăra cu toate puterile în contra oricărui atac și asupriri; nu voi lucra niciodată în contra drepturilor și a intereselor națiunii române ci voi ținea și voi apăra legea și limba noastră română, precum și libertatea, egalitatea și frățietatea; pe aceste principe voi respecta toate națiunile ardelene, poftind egală respectare de la dinsele; nu voi încerca să asupresc pre nimenea, dar nici nu voi suferi să ne asuprească nimenea; voi conlucra după putință la desființarea iobăgiei, la emanciparea industriei și a comerciului, la păzirea dreptății, la înaintarea binelui umanității, al națiunii române și al patriei noastre. — Așa să-mi ajute Dumnezeu și să-mi dea mîntuirea sufletului meu. Amin!

■ B.A.R., ms. rom. 1060 f. 179 (foaie volantă); „Foaie pentru minte", XI, 1848, nr. 20, 17 mai p. 155;

115

NAȚIUNEA ROMÂNĂ, RĂZIMATĂ PE PRINCIPIUL LIBERTĂȚII, EGALITĂȚII ȘI FRATERNITĂȚII

PUNTURILE NAȚIUNII ROMÂNE TRANSILVANE VOTATE ÎN ADUNANȚA NAȚIONALĂ DE LA BLAJ ÎN 15–17 MAI C.N.[1] 1848

Independență națională

1. Națiunea română, răzimată pe principiul libertății, egalității și fraternității, pretinde independința sa națională în respectul politic ca să

figureze în numele său ca națiune română, să-și aibă reprezentanții săi la dieta țării in proporțiune cu numărul său, să-și aibă dregătorii săi în toate ramurile administrative, judecătorești și militare în aceeași proporțiune, să se servească cu limba sa în toate trebile ce se ating de dinsa, atît în legislățiune, cit și in administrațiune. Ea pretinde pe tot anul o adunare națională generală. La acestea s-au adaos că de aci inainte în lucrările legale ale celorlalte națiuni transilvane și în limbile lor românii să se numească r o m â n i, iar nu oláh, walach și bloch.

2. Națiunea română pretinde ca beserica română, fără distințiune de confesiune, să fie și să rămină liberă, independintă de la oricare altă biserică, egală în drepturi și foloase cu celelalte biserici ale Transilvaniei. Ea cere restabilirea mitropoliei române și a sinodului general anual după vechiul drept, în care sinod să fie deputați bisericești și mirenești. În acelaşi sinod să se aleagă și episcopii români, liber, prin maioritatea voturilor fără candidație.

Biserică independentă

(La aducerea-aminte despre vechiul drept al românilor de a avea mitropolie și sinod general anual s-a proclamat de popor mitropolia română transilvană cu aplaus unanim. Dacă episcopii celorlalte națiuni și confesiuni vor avea pe venitoriu scaun în dietă ca representanți ai bisericii lor și dacă capitulurile lor vor fi reprezentate, națiunea română cere aceleași drepturi pentru episcopii și capitulurile lor).

Restabilirea mitropoliei române ...

3. Națiunea română, ajungînd la conștiința drepturilor individuale, cere fără întîrziere desființarea de iobăgie fără nici o despăgubire din partea țăranilor iobagi atit în comitate, cit și în districte, scaune și granița militară. Ea cere tot deodată și desființarea dijmelor ca a unui mijloc de contribuire împedecătoriu economiei.

Desființarea iobăgiei

4. Națiunea română poftește libertatea industrială și comercială cu ridicarea țehurilor[2] și a privilegiurilor și a tuturor pedecelor și stavilelor cu țările convecine de care se ține desființarea vămilor la graniță.

Libertatea industrială și comercială

5. Națiunea română poftește ca dajdea ce s-a pus de la un timp încoace asupra vitelor — care din pricina strimtorii hotarelor gremiale[3] se țin și se pasc în țările vecine cu mari cheltuieli și nespusă greutate și însuși cu pericolul vieței —, ca o vederată pedecă a industriei și a comerciului activ, să se șteargă cu totul, și tractatele care s-au încheiat intre înalta Casă austriacă, Poarta otomană și Principatele Române pentru economia vitelor să se păzească cu toată scumpătatea.

... Să se păzească tractatele privind economia vitelor . . .

6. Națiunea română cere desființarea dijmei, adică a zeciuielei *(Zehendt)* metalelor create în patria aceasta, care zeciuială e o adevărată pedecă pentru lucrarea minelor. La toți proprietarii de fodine[4] să li se dea același drept în privința măsurei hotarului fodinei.

Desființarea dijmei asupra metalelor

7. Națiunea română cere libertatea de a vorbi, de a scrie, și a tipări fără nici o censură, prin urmare pretinde libertatea tipariului pentru orice publicare de cărți, de jurnale și de altele, fără sarcina cea grea a cauțiunii, care să nu se ceară nici de la jurnaliști, nici de la tipografi.

Desființarea cenzurii

Libertate personală, libertatea adunărilor

8. Naţiunea română cere asigurarea libertăţei personale; niminea să nu se poată prinde supt vreun pretest politic. Cu acestea dinpreună cere libertatea adunărilor ca oamenii să nu cadă la nici un prepus dacă se adună numai ca să vorbiască şi să se înţeleagă în pace.

Tribunale de juraţi

9. Naţiunea română cere tribunale de juraţi *(Jurye)* cu publicitate, în care procesele să se facă verbale.

Gardă naţională

10. Naţiunea română cere înarmarea poporului sau gardă naţională spre apărarea ţărei în läuntru şi din afară. Miliţia română să-şi aibă ofiţerii săi români*.

Comisiuni mixte

11. Naţiunea română cere denumirea unei comisiuni mixte compusă din români şi alte naţiuni transilvane pentru cercetarea causelor de mezuine ale moşiilor şi pădurilor, de ocuparea pămîntului comun şi a sesiunilor[5] colonicale şi altele cîte se ţin de categoria aceasta.

Dotarea clerului

12. Naţiunea română cere dotarea clerului român întreg din casa statului, întocma cu clerurile celorlalte naţiuni.

Şcoli române

13. Naţiunea română cere înfiinţarea şcoalelor române pe la toate satele şi oraşele, a gimnasiilor române, a institutelor militare şi tehnice şi a seminarelor preoţeşti, precum şi a unei universităţi române dotate din casa statului în proporţiunea poporului contribuent, în dreptul deplin de a-şi alege directori şi profesori şi de a-şi sistemisa învăţăturele după un plan şcolastic şi cu libertate de a învăţa *(docere)*.

Desfiinţarea privilegiilor

14. Naţiunea română pretinde purtarea comună a sarcinelor publice după starea şi averea fiecăruia şi ştergerea privilegiurilor.

Constituţie nouă

15. Naţiunea română pofteşte ca să se facă o Constituţiune noă pentru Transilvania prin o adunare constituentă din naţiunele ţărei, care Constituţiune să se întemeieze pe principiile dreptăţii, libertăţii, egalităţii şi fraternităţii, să se lucreze codici noă de legi civile, criminale, comerciale ş.c.l. tot după acelea principii.

În cauza uniunii, naţiunea română protestează cu solemnitate

16. Naţiunea română cere ca conlocuitoarele naţiuni nicidecum să nu ia la desbatere causa uniunii Transilvaniei cu Ungaria, pînă cînd naţiunea română nu va fi naţiune constitută şi organisată cu vot deliberativ şi decisiv, reprezentată în Camera legislativă; iar din contră, dacă dieta Transilvaniei ar voi totuşi a se slobozi la pertractarea aceleiaşi uniuni de noi fără noi, atunci naţiunea română protestează cu solenitate.

■ „Foaie pentru minte", XI, 1848, nr. 20, 17 mai, p. 153—155; T. V. Păcăţian, *Cartea de aur*, vol. I, p. 330—332; *Memorialul lui Şaguna*, p. 59—62.

■ 1. Calendar nou. 2. Corporaţiilor. 3. Comunale, obşteşti. 4. Mine. * La acest punt se vorbiră multe în favoarea graniţarilor români. [*G. Bariţiu*]. 5. Parcelelor ţărăneşti.

BLAJUL ÎȘI AVU „A SALE TREI ZILE"

116

T. CIPARIU: ADUNAREA NAȚIUNALE. BLASIU 15, 16, 17 MAIU

Blasiul încă avu a sale *trei* zile, zile de bucurie, de sărbătoare, de înfrățire și împăcarea tuturor inemelor. Nu zilele Parisului, Berlinului, Vienei, ci zile pline de entusiasm pentru națiunea sa, cărora rare pagine a istoriei se află asemenea, așa glorioase, măcar că nu ar fi lipsit elementele de împerechiare dacă sînta causa a libertății națiunei române nu ar fi stins toate patemile arzătoare. Zile pline de entuziasm

Convocații încă de vineri seara, 10 mai, începură a sosi. Sîmbătă în 11, curea de toate părțile partea inteligente și poporul. Prea. S. Sa d. Andrei Șaguna, eps. gr. n. u., sosi tot atunci într-un cortegiu de vreo 20 căruțe, între aclamațiunile preuțimei și poporului adunat. O deputațiune din partea Capitulului[1] îi eși înainte și bine orà sosirea în această mică locuință [localitate]. Prea S. Sa descălecă în reședința episcopească, în castelul vechi reînoit. Ziua era ploioasă. Episcopul Șaguna

Duminecă dimineața după S. liturgie se ținu în o conferință de la 10 ore pînă la 3 după-amiazăzi. D. Bărnuțiu, poftit de adunare, de pre un sugest[2] cuvîntînd, arătă după istorie mult apăsata soarte a românilor și drepturile ce i se cuvin poporului român din Transilvania așa numeros. Cuvîntarea-i fu acceptată cu cea mai înflăcărată însuflețire. S. Bărnuțiu

Tot atunci după-amiazăzi de la 5 ore se adunară earăși la conferință în catedrală, unde obiectul principal fu causa confratelui Mikes, și altor prinși subt pretest politic, statorindu-se a se concepe o petițiune către În. R. Guberniu pentru eliberarea lui. Afară din biserică tinerii oratori învăța poporul ascultătoriu cu sete cuvintele pline de însuflețire și mîngîiare. Ziua era din cele mai frumoase, limpede, senină. Seara piațul fu luminat și poporul se răspîndi pre la cortele[4] întru toată liniștea. Tinerii oratori

LUNI, 3/15 mai, ziua aceasta de mii de oameni înseteți de libertate ca ziua răscumpărărei așteptată și de mulți temută, răsări. Ea fu togma ca și cea de duminecă strălucitoare în frumoseță.

Spre cîștigarea timpului, d-zeiasca liturghie se ținu la 6 ore demineața, cînd deodată se cîntă imnul : *Împărate ceresc*, spre chiamarea ajutoriului dumnezeiesc, pontificînd Prea S. Sa episcopul I. Lemeny cu 12 asistenți. Aceasta ceremonie religioasă se ținu și în zilele următoare, marți și miercuri, tot pre acel timp, însă cu mai mică solenitate.

La 8 ore, dîndu-se semn cu clopotul cel mare al catedralei, preuțimea cu partea civilă-militară se adună dinaintea catedralei, unde pre estradă era puse în ordine scaunele și mesele. Dd. episcopi ocupară scaunele de presidente subt flamura austriacă și națiunală. Poporul, la cuvîntul unui june, d. *Iancul*, într-o minută se despărți în cete și udițe. Atîta era de ascultă- Avram Iancu

toriu acest numeros popor, ce acum crescuse la 30 de mii de oameni şi din minut în minut creştea.

Numaidecît sosiră şi dd. comisari, consiliariul gubernial *Szabó Lud.*, B.[aronul] *Bánfi Nic.*, Com. supr. al Albei de Jos, în presenţa cărora se leseră[5] atît decretele guberniale pentru ţinerea şi deschiderea acestei *Adunări Naţiunale*, cît şi punctele instrucţiunei pentru lucrările Adunărei prochiamate de Prea S. Sa d. *Şaguna*, adecă : a) ca consultarea Adunărei să fie liberă, b) ca cuvîntările să purceadă din credinţa cătră monarh şi respect cătră mai-mari, insuflînd poporului acea speme[6] cum că naţiunea română-şi va dobîndi cît mai curînd de la prea în. tron tot ce doreşte pre principiile dreptăţei, libertăţei, ecualităţei şi frăţietăţei.

Piaţul Blasiului, deşi este prea vast, de mulţimea acurătorilor[7] deveni prea strîmt. Era teama că pre lîngă toată îngrijirea starea celor de faţă de căldura zilei şi desimea poporului va să fie nesuferită. Deci se concluse ca Adunarea după returnarea dd-lor comisari să se strămute pre cîmp la larg şi aşa toată mulţimea plecă în pratul din sus, numit *rîtul*[8] *grecilor*.

Formîndu-se aci Adunarea în acelaşi ord frumos, ce mai ales din partea poporului s-a ţinut cu cea mai esemplară scumpătate, actul mai întîi al Adunarei fu alegerea a doi vice-presidenţi : dd. *Simeon Bărnuţiu* şi *Georgiu Bariţiu*, şi a zece secretari : dd. *T. Cipariu*, *I. Popasu*, *A. Treb. Laureanu*, *Dem. Boeriu*, *Iac. Bologa*, *P. Dunca*, *G. Angelu*, *I. Bobu*, *P. Maniu*, şi *I. Bran-Pop de Lemeny*.

Preşedinţii şi cei zece secretari

Prea S. Sa d. Şaguna propuse a se chema faţă la această adunare d. generariu de *Schurter* spre a fi mărturie unui act solemn, cu care naţiunea română înainte de toate se află detoare ca credincioasă supusă cătră M. Sa împăratul nostru şi principe, şi augusta Casa habsburgică-lotaringică. Venirea d-lui generariu în mijlocul naţiunei române fu un triumf, ear semtimentele şi espresiunile de loialitate omagiale trăsure de foc din inemele tuturor. Ochii nu puteau reţine lacremele, ce ca torente inunda feţele a toată Adunarea. D. Şaguna esprese în cuvinte de foc neclătita pentru etern credinţă a poporului român cătră M. Sa şi binefăcătoarea Casa austriacă, căreia singure avem a mulţămi tot ce avem ori cît de puţin, rugînd pe d. generariu ca aceste omagiale semtimente să binevoiască a le subşterne prea bunului monarh. D. generariu asecură Adunarea şi naţiunea română de întreaga bunăvoinţa M. Sale cătră poporul român, apromiţînd că aceasta descoperire solene şi fierbinte de nemişcata credinţă a poporului român cu cea mai mare bucurie o va arăta înaintea M. Sale.

D. generariu, ca şi toată Adunarea, era mişcat de semtimentele de amoare manifestate cu atîta sărbătoare. D. generariu se întoarse cu acelaşi triumf cu care venise în mijlocul nostru. Actul bisericesc, cu imnul poporului cîntat de toată adunarea, compleni această solenitate, înfrumuseţată cu salvele miliţiei, ce era staţiunată de cealaltă parte a Blasiului cătră apus, pe cîmpul numit *rîtul satului*. Semnalele se făceau din loc şi din turnurile catedralei cu flamure fluturătoare.

Un cuvînt pentru miliție. Cîtă fu miliția la Blasiu ? Două tunuri, dragoni, infanteriști de a lui Bianchi și Siskovich[9] cu secui, stațiunați parte în Blasiu, parte în satele vecine, în sumă ca la 700 de inși. — Ce făcu ea aici? Ea neîndoit era trămisă spre ținerea păcei publice. Ci de asta n-a fost nici cea mai mică trebuință. Miliția nici că s-a arătat în piaț, decît cînd trecea un zug [10] din Mănărade demineața și seara pre aici. Ea era adunată pre rîtul satului, esercindu-se, și nu fu întrebuințată decît să dea salve la solenitatea atinsă și la toastele de subt prînz. Cei ce au fost față nu-și vor uita îr viața lor de purtarea cuvenențioasă a poporului adunat în Blasiu, de entusiasmul cu carele acuprindea pre generariu și toată miliția oricînd se arăta în public. Încredențarea, amoarea, entusiasmul, *vivatele* din partea acestui popor către *ostașii împăratului* ar fi fost în stare a desarma și inemele cele mai de fiară. Miliția recunoscu numaidecît că ființa ei de față nu poate fi decît de paradă. Credere-ar cineva că militarii secui au jucat de bucurie între popor ? Măcar că după amenințările din gazetele clusiane, prea lesne s-ar fi putut crede că miliția secuiană mai plecată ar fi a-și rădeca mînile decît picioarele.

Militarii secui au jucat de bucurie între popor

Departîndu-se d. generariu, se începură numaidecît lucrările ședinței I, în 3/15 mai, subt presidiul ordinariu al dd-lor episcopi *I. Lemeny* și *A. Șaguna*.

Lucrările Adunării ...

Mai întîi d. *Sim. Bărnuțiu* de pre tribună, într-un cuvînt desfășurător, proiectă între aplausele universale următoarele punturi, ce fură acceptate cu unanimitate :

I. Cîmpul acesta pre carele se ține întîia *Adunare Națiunală Românească* din Transilvania, întru eterna aducere aminte a acestui act glorios, se va numi *Cîmpul Libertăței* pentru totdeuna.

II. Națiunea română se dechiară că va să rămînă de pururea statoriu-credincioasă înălțatului împărat Austriei, rege Ungariei și mare principe Transilvaniei. și augustei Case austriace.

III. Națiunea română se dechiară și se prochiamă de națiune de sine stătătare, și de parte întregitoare a Transilvaniei pre temeiul libertăței egale.

IV. Națiunea română depune jurămîntul credinței către împăratul, patria și națiunea română.

Jurămîntul

S-a numit, s-a dechiarat și a jurat :

[*Urmează textul jurămîntului*. Vezi în acest volum, doc. 114]

Acest jurămînt l-a depus întreaga Adunare generală a românilor cu toată solenitatea subt flamura împărăției austriace : negru-galben și cea română națiunală : albastru, roșu și alb.

În urmă, legundu-se [*citindu-se*] și aprobîndu-se conceptul rugămîntului către În. R. Guberniu pentru eliberarea confratelui Fr. *Mikes*, se încredință secretariatului a-l puriza [11] și a se suscrie de dd. presidenți și doi secretari, ear apoi a se așterne înaintea comisarilor de față spre a se trămite prin ștafetă pre lîngă recomandarea acestei petițiuni din partea acelorași dd. comisari. Care toate se efeptuară în conferința de după-amiazăzi, ținută de la 5 ore tot în biserica catedrală.

Pentru eliberarea lui Micaș

Cu acestea şedinţa se încheiă, ear convocaţii, sosind înapoi, se resfirară la locurile de prînz după biletele respective. În Curtea episcopească masa era aşternută pentru 200 persoane, pentru toate trei zilele adunărei. În seminariu pentru 60, în mănăstire pentru 50. Asemenea şi la un tractiriu [12] condus pentru 150 persoane ; ci în seminariu şi în mănăstire numărul oaspeţilor fu cu mult mai mare de cum s-a fost proiectat. Toastele din toate locurile cine le-ar putea număra ? La masa episcopească mai ales fură pentru M. Sa şi augusta Casă domnitoare, pentru În. R. Guberniu, d. Generariu-comando, dd. comisarii, dd. presidenţi, mai încolo pentru Papa Piu IX, începătoriul libertăţei europeane, pentru naţiunea şi tinerimea română etc. Salvele miliţiei răspundeau la aceste însufleţite toaste.

Poporul nu vrea uniunea

MARŢI, 4/16 mai, subt presidiul ordinar, se începu *şedinţa a doua* în Cîmpul Libertăţei la 8 ore demineaţa, unde mai întîi d. episcop I. Lemeny descoperi cum că, trecînd prin popor, auzi de toate părţile strigîndu-se că nu vor uniunea cu Ungaria, din care causă, după mai multe desbateri, se enunţă cum că întrebarea despre uniune se lasă la o parte, pînă cînd naţiunea română va fi recunoscută de naţiune liberă, constituită, organizată şi cu vot decisiv în dieta ţărei.

După aceea se lese, corese şi aprobă protocolul şedinţei întîi.

Apoi începură proiectele şi desbaterile din partea a mai multor oratori, pîn-ce d. Laurian de pre tribună concentră doririle şi poftele a toată Adunarea naţiunală în 16 puncturi, care în şedinţa următoare se revăzură şi adauseră cu unele schimbări stilarii, ear nu esenţiale. Noi le vom împărtăşi separat.

Deputaţiunile şi Comisia permanentă

În urmă se propuseră şi aleseră două deputaţiuni, care să ducă punctele statorite şi cuprinzînde în petiţiuni la Prea În. tron şi la dieta Transilvaniei din 17/29 mai a.c. Asemenea şi o Comisiune permanentă să statori cu locuinţa în Sabiiu, cu carea deputaţiunile vor ţinea strînsă relaţiune.

Numărul deputaţilor la Viena se defipse să fie cel puţin de 30 persoane. Ductoriu e denumit Prea S. Sa d. episcop Şaguna, ear de v.-ductoriu d. Basiliu Nopcea. Înscrişi se află însă, afară de aceştia, 45 de persoane.

Ear numărul deputaţilor la Clusiu se defipse cel puţin 100. Ductoriu se denumi Prea S. Sa d. episcop I. Lemeny. Înscrişi se află chiar 100.

Comisiunea permanentă va sta cel puţin din 12 persoane, presidente fiind d. episcop A. Şaguna, iar v.-presidente d. Sim. Bărnuţiu.

Deputaţilor li s-a dat instrucţiune, de la care nu le e iertat a se depărta cît de puţin.

În urmă ploaia începu a se vărsa cu repezime înfricoşată şi adunarea se sparse bucurîndu-se, că în urmă s-a şi botezat cu apa botezului libertăţei.

Prînzu, toaste ca şi luni. Conferinţa de după-amiazăzi se desfăcu fără de a se începe desbateri.

MIERCURI, 5/17 mai, din causa preparărei protocolului şi a petiţiunilor, *şedinţa a treia* nu se potu începe pînă la 10 ore demineaţa, cînd numaidecît se purcese la verificarea şi îndreptarea întreg protocolului, adăugîndu-se şi

schimbîndu-se la punctele pretinse cele ce se păreau mai cu cuvenenţă, precum din însăşi punctele se va cunoaşte.

După autenticarea protocolului, d. episcop Şaguna enunţă punctele stabilite a fi conclusele Adunărei Naţiunale şi îndemnă pre popor, ca şi în ziua mai dinainte, a aştepta întărirea concluselor de la Prea În. tron şi dieta ţărei. Într-acelaşi sens grăi şi Prea S. Sa d. episcop Lemeny.

Poporul se dechiară mulţămit şi aşteptătoriu. numai să se tîmple cît mai curînd.

D. Raţiu proiectă a se rădica un monument demn de naţiunea românească întru eterna memorie [a] acestor zile glorioase. Fu achiamat.

Un monument întru eternă memorie

În urmă dd. comisari fură invitaţi a veni în mijlocul Adunărei la închiderea ei, unde, cerîndu-se intrevenirea şi recomandarea d-lor sale la efeptuarea doririlor şi poftelor naţiunei, Adunarea se încheiă între urări şi vivate pentu strălucita Casa austriacă, prea înalţii dregători civili şi militari şi înşii dd. comisari.

D. protopresviter M. Fule apoi intonă imnul bisericesc de mulţămită : „Mărire întru cei de sus" şi cel poporan : „Doamne ţine pre împăratul", între salve de artilerie. Ceriul începu a picura, vărsînd lacreme de bucurie.

Adunarea după acestea se desfăcu între trasul tuturor clopotelor la unu după-amiazăzi.

Poporul încă începu a se împrăştia plecînd către ale sale, după ce încă în ziua dinainte li se împărţi un cercurariu de la Prea S. Sa d. ep. A. Şaguna, îndemnătoriu cătră ascultare, şi o adeverinţă de buna poporului purtare de cătră amîndoi episcopii, ambe tipărite.

La 5 ore după-amiazăzi nu se mai afla nimenea din poporul adunat în Blasiu.

Dd. comisari încă plecară după-amiazăzi înapoi. Miliţia plecă vineri 7/19 mai.

La 6 ore după-amiazăzi se ţinură conferinţe la capii deputaţiunilor pentru plecare. La una din acestea se şi deschise o listă de ajutorinţă pentru cei mai săraci. În scurt se adunară 210 fl. c. m. D. protopresviter I. Moga conferi 50 fl. c. m., d. Bas. Nopcea 30 fl. Banii se străpuseră[13] vineri în mîna v.-presidentului comisiunei permanente.

Oaspeţii începură a se împrăştia.

Vreo trei însoţiri de căluşari săltară saltul naţiunal *căluţul.*

Seara formîndu-se un tip de gardă naţiunală ca din 100 feciori tineri români, subt conducerea oratoriului d. Bologa, manifestă mai multor bărbaţi învăscuţi cu încredinţarea publică semţemintele de amoare din partea junimei. Anumitu curtenî şi d-lui generariu de faţă, defilînd înainte-i cu toată seriositatea militară, d. generariu avu bunătatea a-şi descoperi deplina mulţămita. În urmă, adunîndu-se înaintea catedralei, junimea se îmbărbătă între sine şi jură că vor fi gata a muri pentru naţiunea română.

Via naţiunea şi junimea română !

Junimea gata a muri pentru naţiunea română !

Români, şi saşi, şi unguri

Adunarea Naţiunală românească stete dintr-o mulţime de oameni din popor, nu numai români, ci şi saşi şi unguri.

Avem date sigure cum că unii din cei de altă limbă fură prinşi şi duşi la închisoare, căci a venit la noi. Au nu vom fi şi noi suferiţi cînd am vrea a fi spectatori la adunările naţiunilor celorlalte ?

Poporul român — toată adunarea — s-a purtat cu o cuveninţă ce te răpeşte la mirare. Nici măcar un cuvînt violatoriu, necum faptă, n-a eşit din gura acestui popor atît de numeros.

Numărul participanţilor

Numărul adunaţilor nu-l ştim calcula cu scumpătate. Cei ce-l zic mai puţin pun 15 mii, cei ce mai mult 95 mii. Atîta ştim că piaţul Blasiului poate cuprinde mai mult de 30 000. Şi luni mai ales au fost mai mulţi decît i-ar fi putut cuprinde pre toţi. Noi punem numai 40—50 de mii.

Poporul era ascultătoriu preste toată cugetarea. La un cuvînt al unui tînăr oratoriu, într-un minut se formau udiţe printr-însul. Şi liniile formate nimene nu le tulbura.

Trăiască poporul şi junimea română !

Ascultaţi popoarele Transilvaniei, luaţi esemplu de la acest popor despreţuit şi vă învăţaţi de la dînsul ce este ascultarea, pacea, ordul bun şi respectarea persoanelor şi a proprietăţei.

Mulţumită vouă, tinerilor recunoscuţi, ce aţi învăţat poporul la acestea.

Via poporul şi junimea română !

■ „Organu naţiunale", I, 1848, nr. 1 din 12 mai, p. 1—4.

■ 1. Mai exact capitlului. 2. Tribună. 3. Florian Micaş. 4. Gazdele unde erau încartiruiţi. 5. Se citiră. 6. Speranţă. 7. Celor veniţi. 8. Lunca. 9. Numele a două regimente din armata austriacă. 10. Coloană, detaşament. 11. A-l transcrie pe curat. 12. Han, ospătărie. 12. Se transpuseră, transmiseră.

Din zilele Adunării Naționale

HAI SĂ DĂM MÎNĂ CU MÎNĂ...

117

V. *ALECSANDRI*, HORA ARDEALULUI

Hai să dăm mînă cu mînă
Cei cu inima română,
Să-nvîrtim hora frăției
Pe pămîntul României !

Au sosit ziua dreptății !
Ziua sfîntă-a libertății !
Bradu-n munte înverzește,
România-ntinerește.

Ardelean, copil de munte !
Ian ridică-acum cea frunte
Și te-nsuflă de mîndrie
Că-mi ești fiu de Românie !

Ardeleni ! lumea ne vede !
Muma dragă-n noi se-ncrede
Căci de-acum românu-n lume
A fi vrednic de-al său nume !

Ura, frați, în fericire !
Ura, frați, într-o unire,
Să-nvîrtim hora frăției
Pe pămîntul României.

■ Din „Foaie pentru minte", XI, 1848, nr. 24, 14 iunie, p. 192, semnată *Un român*.

„IDENTIFICÎNDU-NE SOARTA NOASTRĂ CU A LOR..."

118

G. *SION*, SUVENIRE CONTIMPORANE

Cu toate amenințările, persecuțiunile și împiedecările ce se făceau din partea ungurilor și a guvernului pentru ziua destinată a adunării, românii curgeau ca torente din toate părțile. Peste rîurile cele mai mari

Spre „idealul mîntuirii"

pe unde ungurii rădicaseră înadins podurile, românii treceau prin ape pînă în piept sau înnot, numai şi numai ca să meargă şi să ajungă la locul ce se făcuse un ideal de mîntuire pentru dînşii. În ziua de 3 mai, poporul adunat ajungea la cifra de o sută de mii.

Această mare mulţime de popor

Văzînd cineva această mare mulţime de popor adunată pentru afaceri publice, îşi putea face cea mai esactă idee despre comiţiile şi forurile vechei Rome. Pe un cîmp deschis în marginea din sus a Blajului, se improviză o tribună înaltă; jos, împrejurul acestei tribune, se puseră cîteva mese şi scaune destinate pentru episcopi, pentru secretari şi pentru persoanele cele mai alese. Acolo poporul, după comandamentul junilor jurişti, făcu un mare cerc, încît să rămînă locul liber de circulat la mijloc. Apoi se făcură linii deschise şi largi pînă la biserică, pentru ca de acolo şi pînă la tribună să fie calea liberă. Afară din cercul central se improvizară încă vreo 4—5 tribune mai mici, destinate pentru tribunii populari, destinaţi ca să transmiţă poporului ce se afla depărtat de centru deciziunile conferinţelor.

Virtutea romană reînviată

Semnalul deschiderii adunării se dete prin tragerea clopotului cel mare. Atunci episcopii, urmaţi de cler, de profesori şi de inteliginţi, se sculară şi plecară către locul preparat. Înainte mergea flamura cea mare naţională, pe care sta înscripţiunea aurie : *Virtutea romană reînviată*, flamura improvizată, precum arătai mai sus, la Sibii.

Această flamură era tricoloră : reprezinta prin vînăt, alb şi roşu culorile îmbrăcămintei poporului. Ungurii nerozi ziceau că este flamura rusească ! Afară de această flamură se mai improvizară şi altele mai mici, cu diferite inscripţiuni, cari arătau dorinţele naţiunii ; pe una se vedea scris : *„Libertatea şi independinţa naţională"*, pe alta se citea : *„Credinţă neînfrîntă către naţiune şi tron"*, pe alta *„Nici o uniune cu ţara ungurească"*.

Cu ocaziunea acestei adunări veniseră mai mulţi unguri nobili de prin provinciele învecinate, parte cu scop de a studia lucrurile, parte atraşi de curiozitate. Mulţi din aceştia erau de origine români : strămoşii lor îşi renegaseră limba, naţiunea şi religiunea pentru diferite interese politice. Aceştia, de astă dată, văzînd măreţia şi religiozitatea acestei impozante adunări, simţiră inimele lor entuziasmate pentru onoarea numelui de român şi începură a îmbrăţişa pe conducătorii poporului, numindu-i fraţii lor, roşind de rătăcirile lor trecute.

XXV — *Lucrările Adunării*

Adunarea, deschisă sub preşedenţia ambilor episcopi, proclamă de vicepreşedinţi pe Sim. Bărnuţ şi G. Bariţ ; mai proclamă şi zece secretari, între cari mi-aduc aminte de canonicul Cipariu, Laurianu, protopop Popasu şi Dim. Boeru. Episcopul Şaguna făcu o rugăciune către Dumnezeu ca să

Bărnuţ — idolul poporului

lumineze mintea naţiunii şi să o îndrepteze spre dragoste către patrie şi spre credinţă către împăratul. După aceasta, Bărnuţ, idolul poporului, înaintă către tribună. În acel moment, o tăcere religioasă se făcu în popor ; cea de pe urmă suflare părea că amuţise. Poporul părea că aşteaptă să

auză vorbind oracolul său. Vocea cea jumătate stinsă a oratorului atunci luă un timbru îngeresc, ce răzbătea pînă în fundul inimelor. El făcu cinci propuneri însemnate :

1. Ca adunarea să se proclame de adunare generală a naţiunii.
2. Cîmpul pe care se ţine adunarea să se numească Cîmpul Libertăţii.
3. Naţiunea să se declare credincioasă împăratului.
4. Naţiunea să se proclame naţiune de-sine-stătătoare şi de parte întregitoare a Transilvaniei.
5. Naţiunea să depuie jurămînt de credinţă către împăratul, către patrie şi către naţiunea română.

Aceste propuneri, repercutate şi transmise poporului prin vocea tribunilor, se adoptară cu aclamaţiuni şi cu aplause. Atunci Bărnuţ ceti formula jurămîntului, care, după ce se adoptă, se recită de către popor cu o solemnitate religioasă.

Cu aceste s-a încheiat şedinţa din 3/15 mai.

XXVI

Secretarii se consultară între sine cum să termine mai curînd lucrările, pentru ca să poată libera poporul a se duce pe acasă. Lucrarea cea mai esenţială fu petiţiunea către împărat, în care să se arate dorinţele naţiunii. Laurian se însărcină şi o făcu. A doua zi, redeschizîndu-se adunarea, el se sui pe tribună şi ceti proiectul petiţiunei. Aceasta cuprindea 16 puncte memorabile : Cele 16 puncte memorabile :

1. Cererea unei diete reprezentative, la care românii să fie chemaţi a trimite deputaţi în proporţiunea numărului lor. Românii să aibă dregătorii lor naţionali în toate ramurile. Limba română să serve ca oficială în faţă cu românii.
2. Independenţa bisericii române fără distincţiune de confesiune. Restabilirea mitropoliei române şi a unui sinod general anual.
3. Desfiinţarea iobăgiei (clăcei) şi a zecimelor, fără despăgubire.
4. Libertatea industrială şi comercială.
5. Desfiinţarea dării asupra vitelor.
6. Desfiinţarea zeciuelii metalelor ce se exploatează în cuprinsul ţării.
7. Libertatea de a vorbi, a scrie şi a tipări.
8. Libertatea individuală şi dreptul adunărilor.
9. Tribunale de juraţi cu publicitate în care apărările să se facă verbale.
10. Garda naţională. Miliţia română să aibă ofiţeri români.
11. Regularea miezuinelor (hotărniciilor) prin comisiuni mixte.
12. Dotarea clerului român din casa statului, ca celelalte cleruri.
13. Întinderea instrucţiunii publice prin şcoli primare săteşti, gimnazii, institute militare şi tehnice, seminarii, universităţi şi altele.
14. Egalitate de dări şi ştergerea privilegiilor.
15. O constituţiune nouă făcută printr-o adunare constituantă a tuturor naţiunilor ţării, pe bazele libertăţii, egalităţii şi frăţietăţii ; codici nouă de legi civile, penale, comerciale.

16. Cauza uniunii cu Ungaria să nu se tolere a desbate pînă cînd românii nu vor lua parte în Camera legislativă ca națiune constitutivă; altfel de s-ar urma, românii protestează cu solemnitate.

Poporul priimi proiectul de petițiune cu strigări unanime de entuziasm. Laurian, Bărnuț, Bariț fură purtați în triumf și aclamați ca capi și conducători ai națiunei. Entuziasmul general era la culme. Însuși cerul părea impresionat de fericirea generală, căci în momentele acele începu a ploua și picăturile de ploaie poporul la asemăna cu lacrimi de bucurie.

XXVII

A treia zi se ținu încă o conferință. Astă dată însă nu se făcu decît verificarea protocolului ședinței a II-a și defigerea deputațiunii ce lua misiunea a duce petițiunea la împăratul. După aceasta, adunarea declarîndu-se terminată, poporul începu a se duce pe la vetrele sale, plin de iluziuni și de speranțe într-un viitor mai fericit. Dar vai! cît de amar se arătă viitorul acela, atît de dulce visat atunci!

„Identificîndu-ne soarta noastră cu a lor"

După plecarea poporului mai rămaseră în Blaj pînă pe a doua zi cei mai mulți din protopopi, tinerii juriști și studenți și puținii moldoveni și munteni emigrați, cari printr-o întîmplare accidentală avuserăm fericirea a lua parte la o zi așa de mare pentru națiunea noastră. Cu inimile noastre tinere și înflăcărate de idealuri frumoase, împărtășeam toate emoțiunile fraților ardeleni și cu sufletele noastre de români îmbrățișam aspirațiunile și credințele lor, identificîndu-ne soarta noastră cu a lor. O, dulce zi și frumoasă! Tu vei fi cea mai prețioasă din suvenirile mele!

La sunetul unei muzice de lăutari ce se rătăciseră pe aici, o ceată de vreo treizeci de părechi tinere esecută jocul *călușerilor*, acel joc care a perpetuat pînă astăzi în poporul nostru legenda răpirei sabinencelor de către strămoșii noștri romani. Seara se făcură serenade pe la cei mai mulți din bărbații iubiți ai poporului. De onoarea aceasta ne împărtășirăm și noi moldovenii.

A doua zi ne căpuirăm de trăsuri și plecarăm ca să ne întoarcem la Brașov.

■ G. Sion, *Din anul 1848*, în *Suvenire contimporane*, ed. P. V. Haneș, București, Ed. Minerva, 1915, p. 245—249.

„UN POPOR ÎNTREG..."

119

ALECU RUSO, DESPRE ADUNAREA DE LA BLAJ

Într-un ținut a Ardealului se ivi la 1848 o zi frumoasă pe un cîmp întins, unde patruzeci mii de români stau să asculte, sub aripele unui steag în trei culori, cuvîntul *inteligenței ardelene*. Moldoveni și munteni, pribegi ai tulburărilor din *țări*, privea cu bătaie de inimă adunarea, oștită grămadă

cîte grămadă, după satele și ținuturile de unde veniseră oamenii : un popor întreg de același port și aceeași limbă ca și a poporului nostru sta măreț în lumina soarelui și printre sucmane se vedeau amestecate multe surtuce ; aceste surtuce acoperia piepturile tineretului de frunte eșit din Blaj și din școalele Ardealului, tineret cu mare curaj și mare iubire de neamul românesc ! Multă mirare însufla pribejilor spectacolul frăției curate între surtuce și sucmane, frăție nu numai de sînge, dar frăție în trai și în obiceiuri și în toate relațiile. Societatea în Principate, ca toate societățile vechi, este întemeiată pe nepotriviri, pe interesuri ce se prigonesc și pe ierarhii. Ardelenii, tolerați numai pe pămîntul ce-l ocupa pînă la 1848 și privind cu duioșie de peste munți la *țări*, adică la Moldova și Valahia, alcătuia numai o familie, și o familie patriarhală. Noi, moldovenii, treptați de întîmplările istoriei, mazili, neamuri, bresle, gloate, boieri și feciori de boieri, vițe prăpădite în întunericul descălecării, nu putem forma o familie patriarhală ca acea ardeleană de la 1848. Pribejii dar, înfățișătorii luptei în Principate, a egalității drepturilor, iar nu a oamenilor, urmară cu ochii plini de mirare uimitoare frăția aceasta, și mai că, într-un minut de înfocare, ar fi dorit să nu se fi născut feciori de boieri.

Privind de peste munți, la *țări*...

■ Al. Russo, *Scrieri*. Cu o prefață de G. Bogdan-Duică, București, 1910, p. 118—119 ; Al. Russo, *Scrieri. Cugetări, amintiri, Cîntarea României* etc., ediția Petre V. Haneș, București, Colecția „Prietenii istoriei literare", f.a., p. 65—66.

„SIMȚĂMÎNT FRĂȚESC FAȚĂ DE ACEST POPOR"

120

ȘTEFAN LUDWIG ROTH, ROMÂNI

În titlul acestui articol, care în continuare se va ocupa de întreaga adunare a poporului de la Blaj, m-am servit de expresia *români*. Acest lucru îl fac dintr-un simțămînt frățesc față de acest popor mult promițător al patriei noastre și ca urmare a unui deziderat și hotărîre publică unanimă a acestei mărețe adunări populare. Ei au declarat că termenii olah, vlah, bloch și valah le socotesc drept o ocară și o rușine, și au cerut în schimb ca de acum înainte și pentru totdeauna să nu fie numiți altfel decît *români*, căci numai această denumire arată cu adevărat și pe bună dreptate originea, graiul și istoria lor. Așadar, dacă nu avem intenția să-i irităm și să-i jignim, atunci fiecare confrate va face cu plăcere pe voie celuilalt. Dacă fiecare individ are dreptul să arate celorlalți cum dorește să fie numit, de ce n-ar avea acest drept un popor întreg? Marea mulțime care s-a adunat acolo avea, ce-i drept, mai mult dorința să afle în sfîrșit eliberarea de robotă, dar fiecărui om care a umblat cît de cît într-o școală i-a încolțit îndată și nădejdea ca naționalitatea proclamată să fie trainică ; pînă la urmă, ideea de naționa-

Această măreață adunare populară

Crezul naționalității

litate era atît de adînc înrădăcinată în inimile tuturor, încît ea nu va mai putea fi vreodată stîrpită. Mulțimea îmbrățișă acest crez al naționalității atît de călduros, stringîndu-l la inima ei entuziastă, ca și stegarul rănit pe cîmpul de luptă, care, simțind apropierea morții, se înfășoară în drapel: dacă cu viața nu-l mai poate apăra, cel puțin să-l acopere cu trupul atunci cînd va cădea. Acest sentiment puternic de a trăi și a muri pentru naționalitatea lor l-au exteriorizat și l-au consfințit cu numele de român; și unde este puterea care să le poată lua această naționalitate, unde se află dreptul care ar putea să le-o conteste?...

Textul german

ST. LUD. ROTH, ROMANEN

In der Überschrift dieses Aufsatzes der in der Fortsetzung die ganze Volksversammlung in Blasendorf besprechen soll, habe ich mich des Ausdruckes Romanen bedienet. Es geschieht dieses meinerseits aus brüderlicher Gesinnung gegen das vielversprechende Volk unseres Vaterlandes und — in Folge eines allgemeinen, an den Tag gelegten Wunsches und Beschlusses, eben dieser grossartigen Volksversammlung. Sie erklärten, dass sie die Ausdrücke Olah, Vlach, Bloch und Walach für Schimpf und Schande ansähen, und verlangten dafür, von jetzt an und für alle Zeiten, dass sie nicht anders als Romanen genannt werden wollten und sollten, da diese Benennung allein sie wahr und gerecht nach Abkunft, Sprache und Geschichte bezeichne. Will man sie also nicht reizen und beleidigen, so wird jeder Landesbruder diesem Landesbruder hierinnen gerne willfahren. Hat doch jeder einzelne das Recht, sich dem andern anzugeben wie er genannt sein wolle, warum sollte es nicht ein ganzes Volk haben? Der grosse Haufen, der hieher geströmt war, hatte zwar mehr nur das Verlangen, die endliche Freigebung von den Robotten zu vernehmen — aber in jedem, der auch nur wenig in einer Schule gewesen, entzündete sich schnell auch der Wunsch, es sollte die ausgerufene Nationalität dauerend sein, und beim Schluss war der Gedanke der Nationalität so fest in allen Herzen gewurzelt, dass diese Idee nimmermehr aus ihren Herzen wird ausgerottet werden können. Das Gefühl der Nationalität drückte die Menge sich fest an ihr begeistertes Herz, wie jener verwundete Fähnrich die Fahne auf dem Schlachtfeld, der, die Todesnähe spürend, in die Fahne sich wickelte und niederstürzend dieselbe mit dem Leichnam bedeckte, die er mit dem Leben nicht mehr verteidigen konnte. Diesem entschlossenen Gefühle, für ihre Nationalität zu leben und zu sterben, haben sie nun einen Ausdruck gegeben und mit dem Namen Roman getauft, und wo ist die Macht, die diese Nationalität ihnen nehmen, wo ist das Recht, das sie ihnen streitig machen könnte?...

■ „Transilvania", 1848, nr. 48, 16 iunie; reproducere după Carol Göllner, *Stephan Ludwig Roth...*, p. 113–114.

„DESPRE ACEASTĂ VESTITĂ ADUNARE..."

121

JAKAB ELEK, UN MARTOR OCULAR

Eu am sosit pe cîmpul Blajului chiar în ziua adunării, venind de la Sibiu; posedam deci informații veridice cu privire la înțelegerea cu sașii încheiată cu o zi inainte. Cîmpul pe care s-a ținut adunarea a fost denumit, în ultima zi, in cadrul unei însuflețite manifestații și într-o atmosferă de bucurie izvorită din cultul naționalității — *Cîmpul Libertății*.

Măreț era spectacolul ce se desfășura în fața noastră. O masă de vreo douăzeci de mii de oameni, îmbrăcați sărăcăcios, cu înfățișare chinuită, un biet popor de iobagi! Fețele lor, fețe cunoscute de țărani, arse de soare, cu diverse nuanțe și expresii, dar de același tip; ici și colo cite o statură voinică, frumoasă, cite un corp ca bradul, purtind o cămașă otova sau de pinză fină și albă, lungă pînă la genunchi, fără guler și fără basma, brodată cu arnici sau cu mătase de culoare roșie sau albastră, încinsă la mijloc cu o simplă curea sau cu un chimir frumos brodat. Partea inferioară a corpului ii era imbrăcată in cioareci de croieli diferite, cu fel de fel de podoabe de șnururi. De umerii lor atîrna cite o traistă de pînză sau de piele tivită cu curele roșii și negre, doldora de piine, de slănină, de brinză, de mălai și ceapă — ale celor bogați și de turte cu unt, de lipie și de friptură rece. În cap purtau căciuli albe sau negre de oaie, unii pălării cu margini late, de sub care atîrna părul lung, uns și pieptănat, sau stufos și zbîrlit; în picioare opinci cu nojițe, bocanci cu șireturi sau cisme de o croială caracteristică; în mîini un bețigaș sau o bită cu măciulie in cap. Acesta era aspectul majorității. Cei din părțile sibiene și de la munte se deosebeau ca figură și statură de ceilalți: oacheși, inalți, chipeși, bine făcuți, cu infațișare energică, ei au un port încîntător de pitoresc — în unele regiuni, portul acesta constituie un moment de tranziție spre costumul boieresc, aristocratic al românilor. În atitudinea lor e conștiința de sine, pe ici pe colo dîrzenie provocatoare, o urmă de mai bunastare și de cultură.

„Măreț era spectacolul ce se desfășura in fața noastră"

Aceasta era masa ce se vedea acolo, pe Cimpul Libertății, în natură, pe pajiștea verde, după cum le era pe plac și le venea mai la îndemină oamenilor. Și mulțimea aceasta nu se aduna nici in preajma locului de consfătuire după vreo rînduială oarecare, ci pilcurile și cetele de oameni mai mult sau mai puțin numeroase își alegeau libere locul unde să se așeze, după pofta inimii, lăsînd intre ele mari intervale libere, pe unde să se poată circula. Se puteau vedea nenumărate aglomerații sau grupuri stînd în picioare sau șezind jos, umblind de colo pină colo sau tolănite în iarbă, treze sau moțăind, pîcîind din lulele și proptindu-se în bite, mîncînd și bînd, tăcind sau discutind. Într-un cuvint, poporul ce se adunase aici acoperise întinsa cîmpie în grupuri de cite doi, trei, zece, o sută, ba chiar o mie de oameni.

Clerul

Clerul de jos nu-l prea puteai deosebi de popor; în schimb, prin bărbile lor îngrijite, prin părul pieptănat, prin sutanele curățate, prin brîurile roșii și pălăriile cu șnururi și ciucuri roșcate, clerul de sus — protopopii, vice-protopopii, vicarii, asesorii consistoriali — se distingea la prima vedere. Cei dintîi stăteau de obicei alături de credincioșii lor: dascălii, cîntăreții de strană, epitropii și fruntașii satelor, cei din urmă în mijlocul unor cercuri mici de învățători și profesori.

Studențimea Blajului

Prin înfățișare, îmbrăcăminte, ținută mai îndrăzneață, precum și prin felul înflăcărat de a vorbi, din mase se desprindea studențimea Blajului, care circula fără odihnă, încît unul sau mai mulți puteau fi văzuți mai toată vremea în toate grupurile, discutînd, explicînd oamenilor, însoțindu-și vorbirea cu gesturi vioaie.

Din întreaga masă se distingeau așa-numiții honoratiores, reprezentanții laici ai inteligenței: proprietari de mine mai înstăriți, arendași, vechili, canceliști, funcționari, avocați, medici, ziariști, a căror îmbrăcăminte, vorbă, înfățișare exterioară și ținută de domn lăsau să se vadă în ei fără nici o îndoială omul cult. Aceștia, precum și clerul înalt amintit mai sus reprezentau pe sfătuitorii adunării. Erau acolo Ioan Lemeni, episcopul greco-catolic de Făgăraș, și Andrei Șaguna, episcopul neunit, doi oameni în care guvernul vedea pe conducătorii adunării și care s-au înfățișat la adunare de o dată cu comisarul regal gubernial Szabó Lajos și comitele județului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós.

De față la adunare ...

Proprietari maghiari și alți curioși să fi fost ca la o sută. Eu și încă vreo trei patru am fost de față în tot cursul adunării, iar peste noapte am fost găzduit de o familie binevoitoare. Misiunea mea era de a consemna evenimentele. N-am lipsit deci de la locurile publice și de la adunări, pînă la căderea nopții; în discuțiile cu oamenii, acolo unde nu pricepeam ceva, mă lămuream cu ajutorul prietenilor mei din comitatul Alba de Jos, buni cunoscători ai limbii române.

Descrierea amănunțită a adunării, a întîmplărilor din timpul zilei și al nopții ar lungi prea mult aceste însemnări; de altfel despre acestea găsim relatări ample în presa vremii din Transilvania și Ungaria. Mă voi limita deci a reține unele aspecte mai caracteristice și mai generale, care n-au fost încă relatate, dar care sînt reale și a căror cunoaștere înlesnește să ne formăm o imagine mai fidelă despre această vestită adunare. Pățaniile și impresiile mele din prima zi au fost favorabile și dătătoare de nădejdi.

Prima zi

Această masă imensă de oameni, care se ridicase spre prînz la 25—30 000, părea o mare liniștită, pe a cărei suprafață nu se zărea nici cel mai mic val, în ale cărei adîncimi nu se putea bănui nici cel mai mic semn de agitație. Armata, nu multă la număr, a stat toată ziua la locul indicat, cu armele așezate piramidă, în deplină liniște; aproape nici nu se putea observa că aici e atîta popor întrunit, pentru prima oară în viața lui cu scop de consfătuire politică. Într-adevăr, atît de numeros, un popor cu o astfel de cultură politică și o consfătuire politică! O asemenea idee n-a putut fi concepută decît în aceste vremuri tulburi și într-o minte cu scopuri neclare ... Dar

aceasta era deja fapt împlinit ... Ziua aceasta a fost cu totul revelatorie : [poporul] tăcea și asculta, observa și închidea în sine cele auzite ; fiecare își împărtășea confidențial părerile cu vecinul său. Am cutreierat cu tovarășii mei tot cîmpul, ca să-i văd și să-i cunosc pe cei din diferite regiuni, să aud observațiile lor despre lucruri și despre noi ; să studiez comportamentul și starea lor de spirit. Am stat de vorbă cu mulți cunoscuți ; și toți au fost amicali, au răspuns la întrebările noastre, am discutat despre unele și altele. Am vorbit cu Alexandru Pop [1], pe care-l cunoșteam de cînd era cancelist la Tabla regească ; cu Petru Man, cu care am lucrat în aceeași slujbă, și cu mulți alții. N-am observat răceală sau vreo schimbare în sentimentele poporului. Ba, parcă erau prea liniștiți — dacă nu se prefăceau. Manifestau respect față de guvernămînt și comisarul gubernial. Cei doi episcopi, precum și membrii capitlului și clerul mai cu vază se bucurau de o stimă generală, oriunde apăreau, oricine vorbea despre ei. Alegerea președinților, constituirea adunării și consfătuirile din prima zi s-au desfășurat în liniște.

De vorbă cu participanții

Seara însă, Blajul și Cîmpia Libertății au apărut în altă perspectivă. S-a organizat iluminație, s-au improvizat transparente înfățișînd Daco-România, au apărut, în mod ostentativ, în favoarea imperiului și împotriva Ungariei, un mare număr de steaguri, galben-negre austriece, albastru-albe sîrbești, alb-purpurii săsești ; numai unguresti nu erau. Birturile, cîrciumile și popasurile s-au umplut ; a început să se dea de băut fruntașilor poporului de rînd ; întîi s-au ținut urări, apoi au avut loc cuvîntări publice în aer liber ; pe măsură ce înaintam în noapte, creștea și animația în jurul hanurilor și a cîrciumilor, și chiar și a caselor particulare unde au fost găzduiți agitatorii mai cunoscuți. Sub transparentele și drapelele luminate, cîțiva oratori populari s-au pornit să țină cuvîntări, la început însuflețitoare, apoi provocatoare, în cele din urmă de-a dreptul răzvrătitoare ; poporul adunat în mare număr îi asculta cu nesaț. În sfîrșit amețeala vinului și a iluziilor, pasiunea ce și-au alimentat-o reciproc, vorbitorii și auditorii, a trezit și porniri răuvoitoare ; s-au făcut auzite expresii pline de suspiciune și defăimare, instigînd uneori la revoltă fățișă împotriva națiunii maghiare și a guvernului său, a proprietății și a uniunii.

Harta Daco-României

Textul maghiar

Én a gyűlés napján érkeztem Nagy-Szebenből a balázsfalvi rétre, azelőtti estve az ottani szász megállapodásokról hiteles értesüléssel bírva. E rétet a gyűlés utolsó napán nagy díszmenettel, a nemzeti cultus örömny ilatkozatai közt, *Szabadság-mezejének* (Campu Libertate) nevezték el.

Nagyszerű volt a látvány mi ott a néző elé tárult. Húszezernyi szegényesen öltözött, sanyargatott külsejű, sok gyámoltalannal vegyes jobbágy-féle nép, egy tömegben! Arczuk az ismeretes földmívesi, naptól

barnult, különbféle színkifejezésű, de mind egy typusú arcz, itt-ott jó növésű, szép szálas termet és test, melyet hosszú, térdig érő, gallér nélküli, kereken vágott s kék és veres fejtővel vagy selyemmel kivarrott durva vagy szép fejér ing fed, többnyire nyakkendő nélkül s egyszerűen szíjbőrrel vagy selyemmel szépen varrátt gyűszű (szíjj-öv) szorít derékhoz, a test alsó részét különbféle szabású és zsinorozású fehér harisnya (nadrág), a vállon lecsüngő vászon vagy piros és fekete szíjj-zsinorral díszített bőrtarisznya, kenyérrel és szalonnával meg túróval, máléval és hagymával, vagyonosoknál vajas-és molnár-pogácsával és sült pecsenyével megrakva, fejökön fekete vagy fehér báránybőr-kucsma vagy nagy karimájú fekete kalap hosszan lenyúló, kikent és fésült vagy bozontosan szétterülő hajzattal, lábukon több-kevesebb szíjj-tekerékű bocskor, fűző czipő és sajátságos szabású csizma, kezükben pálcza vagy matyukás bot. A nagyobb számnak ez hű képe. A szeben-vidéki és havasi nép alakja és termete a többi közül kiválik : magas az, szép barna, jól alkotott, kinézésük erőteljes, viseletök festőileg szép, némely tájé átmenetelt képez az urias oláh aristocraticus viseletbe, maguktartásában önérzet, itt-ott kihivó dacz, nagyobb jólét s több míveltség nyoma látszik.

Ez volt a nyers tömeg künn a szabadság-mezőn, nem körszékekben vagy circus-padon, sem sátor alatt, fa-színben vagy a végre rögtönzött épületben, de a természet zöld pázsitján, a mint kedvök s kényelmi vágyuk, hozta, nem is a tanácskozási hely közelében valamely szabályszerűséggel elrendezve, hanem a különböző tömegek és csoportok, többen vagy kevesebben, szabadon választottak helyet és módot ahová és miképpen telepedjenek, közben-közben érintkezésre nagy ütközőket s nyílásokat hagyva. Lehetett látni számtalan tömböt és csoportot állva vagy ülve, járókelő és heverő, éber vagy gunnyasztó állapotban, pipázva és botra támaszkodva, evés vagy ivás közt, hallgatva vagy beszélgetve, szóval az itt összegyűlt nép kettős-hármas, tíz ? vagy százankénti sőt ezeres tömegekben is borította el a nagy kiterjedésű síkságot.

Az alsóbb papság a néptől kevéssé volt megismerhető ; de a felsőbbet, az al- és főespereseket, vikáriusokat, káptalan ülnököket, jól nevelt szakáluk, fésült haj, csinos reverenda, vörös öv s vöröses és hosszan lecsüngő bojtos zsinorú kalapjuk első tekintetre megkülönböztette. Amazok rendesen híveik : az iskolatanítók, kántorok, egyházfiak és a falu előkelői mellett ezek külön kis körökben a tanítókkal és tanárokkal együtt voltak.

A tömegek közt feltűnt arcza, öltönye, bátrabb magaviselete, s heves beszédei által a folyvást járó-kelő balázsfalvi tanuló ifjúság, melyből minden csoportnál egy vagy több minden időtájban volt látható, azzal beszélgettek, nekik magyaráztak, élénk kézmozgással kisérve előadásaikat.

Kiváltak az egész tömeg közül az úgynevezett honoratiorok, az intelligentia világi képviselői : nagyobb bányabirtokosok, haszonbérlők, udvari tisztek, írnokok, tisztviselők beszéde, külső megjelenése és úrias magatartása a cultus embert már eleve mutatta. Ezek voltak és az elébb említett felsőbb papság a gyűlés tanácsképes eleme. Ott voltak Lemény János fogarasi gör.

katholikus és Ságuna Endre gör. nem egyesült püspök, mint a kormány által előre föltételezett vezetői a gyűlésnek, kik Szabó Lajos kir. kormányszéki biztossal és báró Bánffy Miklós alsó-fejérvármegyei főispánnal egyszerre jelentek meg a gyűlésen.

Magyar birtokos és más érdeklődés száz lehetett. Én harmadnegyed magammal voltam a gyűlések egész folyama alatt, az éjet egy jó érzelmü családnál töltve. Küldetésem a történek följegyzése volt. Napestig a nyilvános helyeken és gyűléseken voltam; az egyénekkel és beszédek tartalmával, a hol valamit jól nem értettem, oláhul tökéletesen tudó alsó-fejervármegyei barátim ismertettek meg. .

A gyülés részleteinek, a nép és éj cselekedeteinek leirása hosszúra terjesztené e füzetet, le vannak azok irva az akkori erdélyi és magyarországi lapokban. Csak néhány jellemzőbb és általánosabb mozzanatot emelek tehát ki, a miket közölve nem láttam, de a mik megtörtének és ismerésük hiv képet segit alkotnunk a nevezetes gyülésről.

Első napi tapasztalataim s benyomásaim kedvezők s reményre jogositók voltak. Ugy tünt fel ezen délfelé 20—30 ezerre felgyarapodott néptömeg, mint egy csöndes tenger, melynek egészen sima tükörén egy hullámocska sem látszik, mélyében a legkisebb háborgás előjele sem gyanítható. A nem nagy számú katonaság kijelölt helyén volt egész nap gúlába rakott fegyverrel, teljes csöndben, szinte nem is lehetett észrevenni, hogy itt oly roppant nép van együtt — életében először politikai tanácskozás végett. Igen ekkora, ily politikai müveltségü nép és politikai tanácskozás! Ilyen eszme csak ez izgatott időben s czéljaival tisztában nem levő elmében fogamzhatott... De hát ez már ténnyé vált... E napnak egészen intuitiv jellege volt: hallgatott és figyelt, észlelt és magába zárta, legfeljebb szomszédjával bizalmasan közölte reflexióit mindenki. Bejártam társaimmal az egész tért, hogy lássam és ismerjem meg a különböző vidékieket, halljam észrevételeiket a dolgokról és rólunk, tanulmányozzam maguk tartását és a hangulatot. Megszólítottuk sok ismerőinket, szivesek voltak, kérdéseinkre feleltek, egyről-másról szót váltottunk. Szólottam Papp Sándorral [1], kit mint kir. táblai írnokot ismertem, Mánn Péterrel, kivel egy hivatalnál szolgáltam s másokkal is. Hidegséget vagy a nép érzületében változást nem vehettünk észre. Még tán igen csöndesek — ha nem tettetők — voltak. A kormányszék és kormánybiztos iránt tisztelet nyilvánult. A két főpap, kátalantagok, az előkelőbb papság szintén általános tiszteletben részesültek, bármerre mentek, bárki beszélt róluk. Az elnökök kijelölése a gyülés constituálása s az első napi tanácskozások mind higgadtan folytak.

Östve azonban más perspectivában látszik Balázsfalva és a szabadságmező. Kivilágitás rendeztetett, Daco-Romaniát ábrázoló transparentek voltak rögtönözve, az összbirodalom mellett s Magyarország ellen tüntetőleg osztrák sárga-fekete, szerb kék-fehér, szász fehér-vörös zászlók nagy száma tűnt fel, csak magyar nem volt; a vendéglő és korcsmahelyek s tanyák megteltek, itatni kezdették a köznép előkelőit, elébb csak felköszöntések, majd künn nyilvános beszédek voltak; a mint az éjbe messzibb

bementünk. mind nagyobb élénkség lett a fogadók és korcsmák körül. sőt magánházaknál is. hol az ismeretesb utasok szállásoltak. A transparentek és kivilágított lobogók alatt egyes népszónokok elébb lelkesítő, azután izgató. utoljára valóságos lázasztó beszédeket kezdettek tartani. a nép nagy számmal gyűlt össze s mohón hallgatta. végre a bor és álom-idő mámora, a szónokok és hallgatók egymásban kölcsönösen felköltött szenvedélye. felköltötte a gonosz indulatokat is. a magyar nemzet és kormánya. a birtokosság és Unió ellen gyanúsító és gyalázó. olykor nyilvános engedetlenségre buzdító kifejezések tétettek.

■ Jakab Elek, *Szabadságharczunk történetéhez visszaemlékezések 1848—1849-re* (Contribuții la istoria luptei noastre pentru libertate. amintiri din 1848—1849). Budapesta. 1880, p. 119—123. Text parțial confruntat și cu V. Cheresteșiu, *Adunarea națională de la Blaj*. p. 438 și 452 (traducere de I. Chinezu).

■ 1: Al. Papiu-Ilarian.

122

„AŞA CEVA N-A PREA VĂZUT VREODATĂ EUROPA"...

MÉSZÁROS KÁROLY. CRONICAR AL EVENIMENTELOR. ÎMPUTERNICIT DE GUVERN[1]

Agitația a luat o asemenea amploare din toate direcțiile. încît valahii au hotărît și au stabilit o adunare populară generală pentru ziua de 15 mai la Blaj. în vederea formulării cererilor lor. A fost o mulțime enormă de valahi și sași. care s-au adunat aici. Lăsînd la o parte popii și avocații valahi. numai dintre laici s-au strîns peste 12 000 de oameni călări.

Un tablou captivant

Cît privește aspectul exterior al acestei mărețe adunări populare. așa ceva n-a prea văzut vreodată Europa. O masă populară semibarbară și fanatică. cu trăsăturile accentuate. caracteristice. ușor de recunoscut ale coloniștilor romani. oferea spectatorului. în tumultul sălbatic. tălăzuitor al patimilor politice. un tablou extraordinar de interesant și de captivant. Din blocurile agitate de furtună se desprindeau ici pîlcuri de oameni cu fața oacheșă. cu ochii scînteietori. îmbrăcați în cioareci groși. cu căciuli mițoase în cap: dincolo. cățărați pe butoaie. lavițe înalte și pe mese, popi, avocați și profesori sași, uscățivi în gherocurile lor nemțești lungi pînă la glezne. se detașau gesticulînd din masa fremătătoare. „Trăiască libertatea! Trăiască Daco-România!" se auzea din toate părțile. Iar adunarea. pentru a întări aceste strigări. și-a formulat în douăsprezece puncte doleanțele pe care le-a trimis de îndată împăratului Ferdinand al V-lea la Innsbruck, cu o deputăție condusă de episcopul Şaguna și de contele Nopcea. comitele județului Hunedoara.

„Trăiască Daco-România"

Textul maghiar

Az izgatás minden oldalról annyira ment, hogy az oláhok május 15-re általános népgyülést határoznának s tüzenének ki Balázsfalvára, kívánalmaik pontozása végett. Tömérdek volt az a népség, mely itt az oláhok s szászok részéről összegyülekezék. Mert leszámítva az oláh popákat és ügyvédeket, csak a világiak közül több mint 12 000-nyi lovas ember csoportosult össze. — Tekintve ezen nagyszerű népgyűlés külső jellemét, ilyetalig ha látott Európa valaha. Egy félig barbár és rajongó néptömeg, fölismerhető éles vonású jellegzetével a római ős telepeseknek, vad, hullámzó zajában a politikai szenvedélynek rendkívül érdekes és megragadó képet tüntetett föl a néző előtt. Itt gatyás, vastag kucsmájú, elbarnult arcú, villogó szemű s mezítlábas népcsoportok, amott hordó székeken, magas padokon s asztalokon szónokló dühös papok és ügyvédek, majd bokáig érő német gyerokban taglejtegző sovány szász tanárok gombolyultak ki a viharzó tömegből. „Éljen a szabadság! Éljen Dáko-Románia!" — hangozék minden oldalról. S a gyűlés, hogy ezen jelszavakat érvényesítse, tizenkét pontba formulázta kívánalmait, melyeket V. Ferdinánd császárhoz Innsbruckba Şaguna püspök s gróf Nopcsa Hunyadmegyei főispán vezérlete mellett egy külön deputatióval azonnal meg is küldött.

■ Mészáros Károly, mint a nemzeti kormány által megbízott történetjegyző [1], *A magyar szabadságharc előjáléka 1848-dik évben* (Prologul luptei maghiare pentru libertate din anul 1848), Ungvar 1862, p. 25; traducerea confruntată cu V. Cheresteşiu, *Adunarea națională de la Blaj*, p. 439 (traducător I. Chinezu).

■ 1. „Cronicar al evenimentelor împuternicit de guvernul național" (aşa se intitulează în foaia de titlu a broşurii sale).

DEŞTEAPTĂ-TE ROMÂNE...[1]

123

ANDREI MUREŞANU, UN RĂSUNET

Deşteaptă-te române, din somnul cel de moarte
În care te-adînciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croieşte-ţi altă soarte,
La care să se-nchine şi cruzii tăi duşmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mîni mai curge un sînge de roman
Şi că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Înalţă-ţi lata frunte şi caută-n giur de tine
Cum stau ca brazi în munte voinici sute de mii!
Un glas ei mai aşteaptă şi sar ca lupi în stîne,
Bătrîni, bărbaţi, juni, tineri, din munţi şi din cîmpii!

Priviţi, mărețe umbre, Mihai, Ştefan, Corvine,
La naţia română l-ai voştri strănepoţi!
Cu braţele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viaţă-n libertate ori moarte!", strigă toţi.

Pre voi vă nimiciră a pizmei răutate
Şi oarba neunire la Milcov şi Carpaţi!
Dar noi, pătrunşi la suflet de sfînta libertate,
Jurăm că vom da mîna să fim pururea fraţi!

O mamă văduvită de la Mihai cel Mare
Pretinde de la fii-şi azi mînă de-ajutor
Şi blastămă cu lacrămi în ochi pe orişicare
În astfel de pericul sĕ face vînzător!

De fulgere să piară, de trăsnet şi pucioasă
Oricare s-ar retrage din gloriosul loc
Cînd patria sau mama, cu inima duioasă,
Va cere ca să trecem prin sabie şi foc!

N-ajunse iataganul barbarei semilune,
A cărui plăgi fatale și azi le mai simțim;
Acum se vîră cnuta în vetrele străbune,
Dar martor ne e Domnul că vii nu o primim!

N-ajunse despotismul cu-ntreaga lui orbie,
Al cărui jug din veacuri ca vitele-l purtăm;
Acum se-ncearcă cruzii, în oarba lor trufie,
Să ne răpească limba, dar morți numai o dăm!

Români din patru unghiuri, acum ori niciodată
Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri!
Strigați în lumea largă că Dunărea-i furată
Prin intrigă și silă, viclene uneltiri!

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei prea sfint.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost pămînt!

■ Publicată în „Foaie pentru minte", XI, 1848, 21 iunie, nr. 25. Semnat: a. m ... u

■ 1. Compus „după ce trecuserăm preste adunările naționale și românii se văzură înșelați de către Dieta" din 17/29 mai (G. B a r i ț i u, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, II, Sibiu, 1890, p. 800, și III, 1891, p. 245).

PROGRAMUL REVOLUȚIONARILOR MOLDOVENI REDACTAT LA BRAȘOV

124

PRINȚIPIILE NOASTRE PENTRU REFORMAREA PATRIEI!

1. Desființarea boierescului și a orice alte dări a lăcuitorilor săteni către proprietari.

2. Ridicarea beilicurilor, a lucrului șoselelor și a tuturor împovărărilor fără plată către stăpînire.

3. Împroprietărirea lăcuitorilor săteni fără nici un fel de răscumpărare din partea lor.

4. Nimicirea tuturor privilegiilor și, prin urmare, deopotrivă purtare a sarcinilor statului de către tot poporul îndeobște, precum și de o potrivă împărtășire a lui la toate driturile politice și țivile.

5. Întemeierea instituţiilor ţării pe toate prinţipiile de libertate, de egalitate şi de frăţietate, dezvoltate în toată întinderea lor.

6. Unirea Moldovei şi a Valahiei într-un singur stat neatîrnat românesc.

12/14 Maiu 1848
Braşău

Teodor Sion, Costachi Negri, L. Roset,
Fraţii Vasili şi Ion Alecsandri,
George Cantacuzin, M. Costache, A. Rusu, Grigori Balş, Zaharia Moldovanu, P. Cazimir, Ioan T. Curius,
Georgie Sion, N. Ionescu

■ Bibl. Universităţii Cluj-Napoca. Colecţii speciale. Publicat la 10 mai 1859 în „Tribuna română" din Iaşi; Bogdan-Duică, *Viaţa şi opera întîiului ţărănist român, Ion Ionescu de la Brad*, Craiova, 1922, p. 121; Idem, *Eftimie Murgu*, Bucureşti, 1937, p. 170; Gh. Ungureanu, *Familia Sion, Studii şi documente*, Iaşi, 1936, facsimil, p. 86; etc.

Mai—Iunie în Banat și Părțile ungurene (Partium)

ADUNAREA ROMÂNILOR ȚINUTĂ LA PESTA

125

PETIȚIA NEAMULUI ROMÂNESC DIN UNGARIA ȘI BANAT

Domnilor miniştri !

Naţia română şi după mărturisirea istoriei e una dintră cele mai vechi naţii în Ungaria. De la început, după făcuta legătură, dînd mîna cu ungurii a apărat patria şi pentru bunul aceleia lucrînd cu nemişcată statornicie nu numai sîngele şi averea şi-a jertfit, ba încă împotriva musulmanilor şi a altor barbari dimpreună cu neamul unguresc a fost zid apărător patriei acesteia, şi prin aceasta a toată Europa, care urmă după lumina civilisaţiei.

Naţia aceasta asuprită de valurile veacurilor multe a răbdat, fiind amurţită de patimile strîmbătăţii şi ale nerecunoştinţei.

Zioa de pofte a neamurilor, întemeiată pe vecinica dreptate, s-a ivit; şi anul 1848 urmînd îmboldirei geniului patriei acesteia în binecuvîntarea libertăţii pe toţi cetăţenii patriei fără osebire de religie asemenea împărtăşindu-i, de simţul acesta al libertăţii să bucură şi naţia română, şi timpul acesta după lipsiri de multe veacuri cu piept înflăcărat salutîndu-l:

Noi, în numele naţiei române din Ungaria, ca trimişii aceleia, declarăm coronatului împărat din Ungaria şi pînă aci neprecurmat arătată credinţă, însufleţitori luptători pentru dreptate, mulţumire, către fraţii noştri unguri dragoste, ear către întîiul neatîrnătoriu ministerium unguresc simpatie şi încrezămînt, mărturisind cum că ne ţinem de cea mai sfîntă datorie, cu patriotică jertfire a ne lupta pentru mărirea coroanei ungureşti şi pentru întregimea împărăţiei.

Deci dară cînd principiile aceste le aşternem şi hotărît după chemarea noastră, în numele naţiei, cu cuvinte ferbinţi înaintea ministeriului petrecut de dragostea naţiei, totdeodată sîntem datori a mărturisi, cum că umblarea noastră nu să întemeiază pe acea ticăloşie omenească, care în orele mărimei însătoşată fiind de cercarea graţiei însuşi de sine să supune, ci potrivit cu originea noastră romană, în timpul lipsei arătăm ungurilor cum că noi sîntem adevăraţi prieteni.

„Arătăm ungurilor cum că noi sîntem adevăraţi prieteni"

Atîta e ce în numele naţiei, după lipsă şi în faptă arătînd, cu cuvinte descoperim. Şi acuma:

Ce să atinge de soartea noastră ne apropiem cu cumpătatele noastre dorinţe către ministeriul naţional.

Avem şi noi dureri urmate din răutăţile timpurilor. Avem şi legiuite pofte, a cărora lecuire şi împlinire, potrivit timpurilor, a o lua în socotinţă cu atîta mai puţin o putem trece cu vederea, cu cît mai tare sîntem încredinţaţi despre aceea, cum că prin ţintita lucrare şi astfel de încercare se va nimici, care fiind povăţuită de o mînă nevăzută a stării ce a urmat din răutăţile timpurilor, ar putea fi şi spre primejdia ţării noastre.

Interesele n astre nationale:

Durerile cari le pomenirăm să ating de soartea intereselor noastre naţionale, şi să nasc de acolo că slavismul încă înainte de cîteva sute de ani lipsindu-ne de literile noastre cele româneşti şi vîrînd în toate cărţile noastre cele bisericeşti şi şcolasticeşti slovele lui Kiril, a voit naţia noastră a o despărţi de către Europa civilisată, pentru aceea ca aşa prin o silă morală să o poată trage în cursa slavismului; şi fiindcă originalul caracter al naţiei noastre nu s-a putut strămuta, a intrebuinţat şi starea noastră cea isolată, fără de-a fi fost noi întrebaţi, acel soi al slavilor, care în anul 1690 a venit în pămîntul unguresc, a tras şi pe naţia românească cea de o lege cu sine sub aripile aşa numitului *Declaratorium Illiricum*, de la care timp hierarchia (preoţimea) sirbească a monopolisat toate trebile bisericeşti şi şcolastice, cu cea mai mare stricare a naţiei noastre. Libertatea, egalitatea şi frăţietatea nu sufere ca într-o patrie să domnească un popor asupra altuia; şi fiindcă firea, caracterul şi deosebirea în limbă, cu un cuvînt, datorinţa politică a naţiei româneşti, pofteşte ca să se nimicească amestecarea la olaltă, la care ţinteşte panslavismul, pentru aceea:

Din datorinţa care avem către bunul naţiei noastre, mărturisim că avem nestrămutată voinţă *a ne despărţi de către sîrbi* in toate trebile bisericeşti şi şcolastice. Şi după-ce din imprejurările mai de curind ivite apriat să vede, cum că sirbii prin lucrarea lor voesc a surpa întregimea crăimei ungureşti, şi după ce şi metropolitul sirbesc, care să află sub constituţia ungurească, s-a făcut părtaş lucrărei acesteia, noi pe dinsul ca pe unul care s-a indepărtat de la calea legii nu-l putem cunoaşte mai mult de cap bisericesc al concetăţenilor şi al neamului nostru.

Aşadară, poftim:

Cererile noastre: religioase,

1. Ocirmuire bisericească cu totul neatirnată de la mitropolitul Carlovitului, care şi pînă atunci, pină ce legiuitul nostru sinod în privinţa aceasta va hotărî, să ocîrmuiască provisoric, sub nume de *vicar-mitropolit*, luind lingă sine doi bărbaţi adevăraţi români, unul din ceata preoţească, iară altul dintre mireni.

culturale

2. Să se trimită sub preşedinţa unui comisar ministerial o comisie aleasă din români şi sirbi la număr deopotrivă, care cercînd starea fundaţiilor bisericeşti şi şcolastice, precum şi starea şi diplomele mănăstirilor, iară mai vîrtos că cine au fost fondatorii acelora, să poată sfîrşi mijlocirea despărţirei, ca să poată căpăta fieştecare parte, partea sa.

3. Să avem sinod dechilin şi ocîrmuire bisericească şi şcolastică neatîrnată, ai căreia mădulari să fie aleşi numai dintre fiii naţiei noastre. şi

După credinţa ce o avem către fraţii nostri unguri, şi cu care credinţă, precum tare credem, şi din partea lor vom fi întîmpinaţi, poftele noastre cele politice în următoarele puncturi le cuprindem : politice

a) Concetăţenii români limba ungurească o cunosc de diplomatică, însă şi ei aşteaptă aceea, ca întrebuinţarea limbei sale naţionale neîmpedecată să se lase în biserici, la învăţătura fiilor săi şi pretutindea şi în toate trebile naţiei noastre, cele din lăuntru ;

b) Să se arădice lîngă ministrul cultului o secţie (clasă) deosebită, care să ocîrmuiască trebile românilor, cele bisericeşti şi şcolastice şi în care să se aşeze numai români adevăraţi de legea răsăritului în care poporul are încrezămînt ;

c) Să se întoarcă mai mare băgare de seamă de aci înainte asupra fiilor naţiei româneşti, cari pînă acum nu fără durere să priveau a fi trecuţi cu vederea ;

d) La regimentele milităreşti mai cu seamă să se aşeze (aplicheze) ofiţeri de români.

Care pofte drepte şi eşite din suflet adevărat grăbind a le aşterne înaltului ministerium, care e încungiurat de credinţă şi dragoste, noi în numele nostru şi în numele naţiei, care pe noi aicea ne-a trimis, cu cucernicie poftind şi dorind fericirea patriei noastre, din toată inima şi din tot sufletul strigăm : Să trăească ţara, să trăească craiul, să trăească libertatea, egalitatea şi frăţietatea !

Datu-s-a în Pesta, din şedinţa românilor adunaţi de prin comitaturile ce mai jos se vor însemna, în 21 mai 1848.

Emanuil Gozsdu, *preşedinte;*

Reprezentanţii *din comitatul Aradului:* George Ţapoş (protopresbiter), Pavel Boţco (preot în Chişineu-Criş), Ioan Arcoşi şi Pavel Petrilă;

din comitatul Bihorului : Ioan Dragoş, George Fonnai şi Nicolae Jiga;

din comitatul Bichişului: David Nicoară, Moise Suciu şi Ioan Szabo;

din comitatul Timişului şi Torontalului: Ioan Missici, Petru Cermena, Gheorghe Muntean, Blasiu Brancovan, Simeon Popovici, Athanasiu Raţiu, Ioan Petrovici, Ştefan Ilici, Nicolae Iorgovan, Nicolae Ţăran, Vicenţiu Bogdan, Ladislau Bogdan şi Iulian Ianculescu;

din oraşul Pesta: George Stupa, Teodor Serb, Ioan Auran, Sigismund Pap, Ioan Putici, Petru Farchici şi Frita Şaguna;

din comitatul Caraşului: Blasiu Fogaraşi, Grigore Radulovici, George Fogaraşi, Ignatie Vuia (protopresbiter în Vărădia), Auxenţiu Bojinca, Teodor Fogaraşi, Mihai Velia [N. Tincu-Velia] (învăţător de teologie), Ioan Marcu (protopresbiterul Lugojului) şi Macrsim Pascul.

■ După T. V. Păcăţianu, *Cartea de aur*, vol. I, ed. a II-a, p. 344 – 347; S. Dragomir *Studii şi documente*, vol. *II*, p. 21 – 23 *(text maghiar). Faţă de textul original din foaia* volantă – B.A.R., ms. rom. 1061, f. 257 – transcrierea lui T.V.P. prezintă uşoare modernizări lingvistice şi ortografice. Pe cele de limbă le-am restituit.

126

„ÎN DUHUL DRAGOSTEI FRĂŢEŞTI"

PROCLAMAŢIA LUI EFTIMIE MURGU DUPĂ ELIBERAREA DIN ÎNCHISOARE

Fraţilor concetăţeni români!

Duhul slobozeniei

Duhul veacului de acum răscolitu-s-au în Europa asupra tiranilor, asupra cîrmuirilor, ce ţenînd întru întuneric pre cetăţeni, îi avea ca şi robi şi cugeta a-i ave robi pentru totdeauna. Acest duh, care este duhul slobozeniei (libertăţii) şi care pentru aceea ţentia a rumpe şi a scutura lanţele robiei ce de atîta vreme apăsase pre omenire, au pătruns şi pînă în părţile ţărei ungureşti. Adunarea boierilor Ungariei din Pojon, după pilda altor neamuri, în preajma binelui tuturor, uitînd binele său în parte, dat-au mîna cu poporu şi, într-un cuget cu acesta lucrînd bărbăteşte, izbutiră a îndupleca pre Împăratu să cunoască direpturile omenirei în această ţară, să cunoască şi să întăriască libertatea şi ecualitatea tuturor în ţară, adecă să fie toţi slobozi şi deopotrivă înaintea legii.

Legile votate la Pojon ...

Din aceste legi ce s-au încheiat în această adunare a boierilor ţărei veţi cunoaşte, fraţilor români ai noştri concetăţeni, că acel pămînt, pentru care veacuri luptîndu-ne ne-am vărsat sîngele şi pre care, în Ţara Unguriască, o clasă de oameni ce se numiau nemeşi îl socotiau ca o avere a lor, acum este vecinică şi netăgăduită moşie a voastră; veţi vedea că toate acele sarcine ce apăsau pre lăcuitori, precum robotele, dijmele şi dajdiile, au încetat pentru totdeauna; veţi înţelege că nemeşu nu este mai mult decît oricare lăcuitor, că acum sîntem toţi slobozi, deopotrivă, toţi avem acelaşi drept. Din aceste legi vă veţi încredinţa că, ca cetăţeni slobozi şi deopotrivă, de acum înainte veţi lua parte la toate legiuirile ce se fac în ţară. Iată, legea vă cunoaşte direptu de a vă alege înşii, după a voastră chibzuire, bărbaţi care să stea faţă în locu vostru în adunarea ţerii, prin care totdeauna veţi putea spune greotăţile ce vă apasă şi aduce vindecare relelor. Legea vă dă slobodă voie de a vorbi, a scri şi a da în stampă gîndurile voastre fără a mai avea acele piedici din partea cîrmuirei ce pînă acuma nu ne ierta în public a grăi adevăru şi direptu, de cumva era împotriva foloaselor acelor tirani ce ne ţineau întru orbie. Legea dar vă dă prin aceasta prileju spre a vă lumina duhu şi a vă îmbunătăţi inima; legea, cu o vorbă, vă îndămînă toate mijloacele prin care să puteţi fi fericiţi.

„Acum sîntem toţi slobozi, deopotrivă..."

Decît pentru păstrarea acestor drepturi, legea îngăduind a se arma însuşi poporu, folosu nostru cere ca, de voim a rămînea oameni slobozi, toţi cu toţi să apucăm arma, ca pentru, la o tîmplare, înşii să ne putem apăra direpturile noastre. Armata, aşadar, sau garda naţională să o socotiţi ca o chezăşie acestor drepturi, a slobozeniei noastre cetăţeneşti.

Armarea poporului

Veţi înţelege de aci că stîrnitorii şi isbînditorii acestor schimbări atît de mîntuitoare lăcuitorilor acestii ţeri sînt ungurii. Poporu împreună cu

adunarea boierilor din Pojun, cu bărbăţie luptîndu-se, au isbutit a îmburda acel guvern tirănesc ce în folosu numai a unora ţîntia a ave robi pre fraţii săi concetăţeni. Deci ştiind că nici Împăratu, nici miniştrii lui, cari pururea s-au împotrivit la desrobirea noastră, ci poporu unguresc, cu nobilii cei luminaţi sînt urzitorii acestii lumi noue atît de fericitoare, să cuvine să le fim mulţămitori. Pentru aceasta dar, în duhu dragostei frăţeşti, dînd mîna cu ungurii, toţi cu toţii să privighiem şi să chezeşuim pentru păstrarea acestui aşăzămînt, pentru neatîrnarea acestei ţeri şi a ministeriei ei, ce se află aşezată spre obştescu bine al tuturor cetăţenilor. **Dînd mîna cu ungurii...**

Evtimie Murgu

■ După B.A.R., ms. rom. 1058, f. 49. Foaie volantă, tipărită în Buda, în tipografia crăiască a Universităţii maghiare. Publicată de S. Dragomir, *Studii şi documente*, II, p. 17–19; *Texte privind dezvoltarea gîndirii social-politice în România*, I, Bucureşti, 1954, p. 285; Eftimie Murgu, *Scrieri*, 1969, p. 442–444.

BANATUL ÎN FRĂMÎNTARE...

127

DIN CARAŞ, DIN LUGOJ SE SCRIE LA 15 IUNIE [CĂTRE „PESTI HÍRLAP"]

Murgu a sosit în zilele acestea din Pesta, şi a fost primit de către români cu nespusă însufleţire. El i-a influenţat în aşa măsură, încît aceştia sînt gata să ţină cu ungurii, să intre în gărzi naţionale şi să se rupă de tot de sîrbi. Această situaţie este favorabilă pentru noi.

Dimpotrivă, o gazetă din Braşov agită într-una pentru o viitoare unire a românilor de aici cu cei din Ardeal, Moldova şi Ţara Românească. Ea promite protectoratul rus, englez şi francez. Acum se află aici doi agitatori refugiaţi din Moldova. Ei au ţinut conferinţe aici în mai multe rînduri. Sînt tutelaţi şi de mai mulţi localnici. **Propagandă pentru unirea tuturor românilor**

Cum se aude circulă şi o cerere, pentru a obţine semnături, de a vorbi româneşte în şedinţele delegaţilor, şi această limbă se fie diplomatică.

Alegerea deputaţilor a pus pe mulţi în mişcare. Cutreieră, ca apostolii, satele de-a rîndul, recomandîndu-se. În cercul Făgetului, Vodjaner a cheltuit 20 000 florini adunînd voturi. Nu există nici un leac pentru aceasta ? Cu alt prilej vom face cunoscut numele acelui zelos patriot, care a fost numit ca membru al comitetului ce strîngea voturile pe altarul patriei, iar mai tîrziu şi-a depus mandatul, aducînd prejudicii cauzei. În şedinţa delegaţilor ţinută în ziua de 14 curent a avut loc o frumoasă scenă : Episcopul gr. ort. din Timişoara[1] se plînge că din cauza unei circulare l-a numit cineva instigator, într-o şedinţă din aprilie. El însă a dat circulara, din Pozsony [Pressburg], cu ştirea ministerului, cere deci să i se dea o satis-

facţie notificată în proces verbal. Apoi a fost citit raportul unui pretor împreună cu copia circularei aceluiaşi episcop. În aceasta el aducea la cunoştinţa preoţilor români că a sosit timpul să redacteze matriculele în limba română, iar pe cele maghiare să le dea la o parte. În zadar, cu acest lucru episcopul nu poate să-i facă pe români să ţină cu sîrbii. Circulara a fost înaintată ministerului.

Textul maghiar

KRASSÓBÓL, LUGOSRÓL JUN. 15-KEN IRJÁK:

Murgu e napokban érkezett le Pestről s az oláhság által kimondhatatlan lelkesedéssel fogadtatott. — Már annyira vitte őket, hogy készek a magyarokkal tartani, nemzetőrségbe állani, és a ráczoktól teljesen elszakadni. Ez részünkre kedvező körülmény.

Ellenben egy brassói lap még folyvást izgat az idevaló oláhság Erdély-, Moldva- és Oláhországgal leendő eggyéolvasztására. Protectoroknak az orosz, angol és francziát ígéri. Itt most két moldvai lázító szökevény is tartózkodik. Több ízben tartanak conferencziákat. Több idevalók által gyámolíttatnak is.

Mint hallik, egy petitió is kereng aláírás végett, hogy oláhul szólhassanak a bizottmányi ülésekben, és e nyelv diplomaticai legyen.

A követválasztás sokakat mozgásba hozott. Apostolok módjára járják a falukat rendre, magokat ajánlani. Vodjaner pedig a facsadi kerületben 20 ezer pengőt szánt korteskedésre; nincs-e ez ellen orvosság? Máskor azon buzgó hazafinak nevét is tudatjuk, ki a haza oltárára gyűjtő választmány tagjává kineveztetett, s később lemondott, az ügy nagy hátramaradásával. Szép jelenet adta magát elő e hó 14-én tartott bizottmányi ülésben. A temesvári g.n.e. püspök panaszkodik, hogy őt egy áprilisi gyűlésen valaki bujtogatónak nevezte egy körleveleért. Ő pedig azt Pozsonyból a minisztérium tudtával bocsátotta ki, kéri tehát magát jegyzőkönyvileg a gúnytól megtisztíttatni. Ezután egy szolgabíró jelentése felolvastatik, ugyanazon püspök úr körlevelének másával. Ebben az oláh lelkészeknek azt hirdeti, hogy itt az ideje anyakönyveiket oláh nyelven vezetni, a magyarokat pedig félretenni. — Hiában, azzal még reá nem bírja püspök úr az oláhokat a ráczokkal tartani. A körlevél a minisztériumnak fölterjesztetett.

■ „Pesti Hírlap", nr. 88 din 22 iunie 1848, p. 577.

■ 1. Pantelimon Jivcović.

MURGU ÎNTRE BĂNĂȚENI

128

ȘTEFAN PURIS, TEOLOG ÎN VÎRSEȚ, CĂTRE PREOTUL NICOLAE MANU, LA SIBIU

Preareverende domnule părinte!
Domnule singulariu collendissime!

Te rog ai bunătate, iartă-mă că te-ngreun cu aceasta-mi epistolă cuprinzătoare de cele ce pe aici se-ntîmplă.

Este o săptămînă de cînd d. Murgu au venit la Logoș. Pompa și sîntemintele cu care l-au întîmpinat românimea noastră prin toate satele, cum am înțeles, de la Temișoara-ncoace, dar mai ales logoșenii, aci nu se poate descrie, ci sper că se va descrie prin aceia cari au luat parte la toate, în Gazetta. Atîta numai zic, după spusa altora, că de cînd e Banatul, un român, da nici singur împăratul nu au căpătat atîta onoare din partea poporului, cîtă d. M[urgu]. Domnia sa îndată au și început a îmbla din sat în sat și prin orașele com[itatului] Crașovei tot cu acea pompă din partea poporului, ca un principe. Poporul va a-l rădica de metropolită și pînă acum l-au și prochiamat. Congresul nu se va ține, ci în 15 iunie se vorbește a se ține la Logoș adunanța națională conformă celei din Blaș, în care atît cele bisericești, cît și cele politice, de cumva tristele-mprejurări ce atît din partea fricoșilor unguri, cît și, dar mai ales, din partea neînfrînaților sîrbi, cari cearcă a ocupa Banatul, necăjesc pe românii noștri bănățeni. Zic, în acea adunanță națională de la Logoș se vor lua la desbatere lucruri serioase. Bine ar fi foarte dacă ar potea vreo cîțiva bărbați inteligenți d-acolo a ne cerceta spre a se consulta mai de-aproape despre comuna noastră soarte, din toate părțile atît de amelințată.

Murgu primit în triumf

O „adunanță" conformă celei din Blaj

Pașurile domniilor voastre sînt gigantice, ne-au împlut pe toți de o nespusă bucurie. Foaia nr. 22, răspuns la prochiamațiunea românilor unguriani, au făcut mare impresiune și au născut alte sîmteminte și idei în cetitorii ei. Tot răul ce ne-napoiază și ne poate aduce mare stricăciune, ba și totală periciune, e neconțelegerea românilor noștri din toate provințiile Daciei la un loc, pentru viitoriul întregei națiuni române din toată Dacia.

„Pentru viitoriul întregei națiuni române din toată Dacia"

Poporul român din tot Banatul nemica vrea a ști de unguri, din care causă pe la mai multe sate n-au voit a se scrie la votisare pentru alegerea deputaților, iar cîți s-au scris, numai după multe vorbe deșteptătoare s-au scris. Dar miliția grănițară — apere Dumnezeu — neci că va a auzi de ministeriul unguresc.

În zilele d-acuma o nespusă frică conturbă pe toți locuitorii, mai ales din părțile mestecate cu sîrbi, dar și pe la Logoș și-n toate părțile, pentru serbienii fugiți din țara lor, carii încearcă cu serbii lor din Banat, pe cum se spune, împoteriți de la curtea austriacă, a trage pe popor în partea curții și a nimici pe unguri.

Frămîntări în tot Banatul

Aşa, acea adunătură de oameni au şi plecat în zilele acestea mai de curînd de la Panciova la Beserica Albă pin miliţie, arătînd pe totunde înscris poterea dată unuia comendant îmbrăcat serbieneşte, de la împăratul Ferdinand, în urma căreia nepotînd şi necutezînd nime a li se contraria, iau casele de bani împ[ărăteşti] şi toată muniţia, dînd qvittă[1] pentru toate. Strîng din toate satele feciori pentru purtarea armelor, cerîndu-i cu sîla de la comunităţi. Tot feciorul are duoi duozeceri la zi. Mîncă, beau pe unde îmblă. Beserica Albă s-au predat, Vîrşeţu cu vreo mie-două de gardişti şi vreo 4—5 sute soldaţi regulaţi îi aşteaptă. Pe toţi care au simpatizat şi simpatiză cu ungurii de pe totunde mai nainte avînd scris, cearcă a-i prinde, îi leagă şi-i trămit la Carloviţ. Ba se spune, că pe unii vor a-i şi spînzura.

Aşa noi vro cîţiva români mai însemnaţi cunoscuţi în public de neamici ai sîrbilor trebuim a o lua pe picior din Vîrşeţ, cît mai curînd. D. Vellia s-au şi dus încă aseară. Şcoala s-au închis încă demult cu cuvînt că noi cursul al treile să depunem esamen în 15 iulie a.c. Eu însă voi trebui pînă la alte-nprejurări şi făr de testimoniu a lăsa Vîrşeţul. Poruţ s-a căsătorit cu fata unui avut român, econom din Zorlenţul Mare, numai pe-acea unică fată avînd-o numitul econom. Albinenii, pe cum am înţeles, îmbii sînt la Logoş, unde voi şi eu ear a merge.

Cu toate încercările sîrbilor anevoie cred să poată eşi la doritul lor scop domnealor, pentru că românii noştri pe cum către unguri chiar aşa şi către sîrbi au foarte mare antipatie, toată neghiobia şi răutatea provenibile asupră-ne va fi izvorîtoare din iepurimea, ne-nţelegerea şi măgăria diplomaţilor noştri banato-ungureni, cari pe Murgu vorbitorul de drepturile Banatului şi a românilor îl nomină nebun şi altele.

Al domniilor voastre.

Vîrşeţ în 23/11 iuniu 848.

Ştefan Puris, absolut theolog[2]

[Pe plic, de altă mînă :] Aperta 15 s.v. iunie 1848.

[Adresa :] Admodum Reverendo Domino *Nicolao Manu*, parocho romano Cibiniensi, Domino mihi gratiosis, singulariterque collendissimo

Cibinii

■ Biblioteca Universitară Cluj-Napoca, fondul Rédei, cutia 77. O traducere contemporană în lb. maghiară, la Magyar Országos Levéltár, Budapest, K. Papp M. gyüjt.

■ 1. Chitanţă; 2. Şt. Puris, sau Puriş, mai tîrziu, preot în Căpîlnaş.

„SĂ SE RECUNOASCĂ PRIN LEGE NAŢIONALITATEA ROMÂNĂ"

129

DECLARAŢIA ŞI PUNCTELE VOTATE LA ADUNAREA DE LA TIMIŞOARA

Nr. 90

Românii ortodocşi din Ungaria, adunaţi la Timişoara în ziua de 25 iunie 1848, prezintă Dietei această petiţie:

Îşi însuşesc întru totul petiţia trimisă ministerului de către consfătuirea română ţinută la Pesta în 21 mai a.c. aci alăturată[1], adăugînd din partea lor următoarele trei puncte:

Petiţia de la Pesta şi următoarele trei puncte:

a) Să se recunoască prin lege naţionalitatea română a românilor din patrie;

b) Românii să fie întrebuinţaţi în toate funcţiile în raport cu numărul populaţiei lor;

c) În afară de congresul general şi ordinar să se ţină în fiecare eparhie cel puţin o adunare pentru rezolvarea chestiunilor bisericeşti şi şcolare, la care să poată lua parte toţi credincioşii eparhiei şi în care să se aleagă liber, fără candidare, funcţionarii bisericeşti şi şcolari.

Dată în Timişoara, la 25 iunie 1848.

Cociuba Mihai, ca preşedinte

Textul maghiar

90-ik szám

A Temesvárott 1848-ik évi junius 25-ikén egybegyűlt magyarországi g.n.e. vallású románok a hongyűlés elébe ezen kérelmüket terjesztik elő:

A pesti román-tanácskozmánynak f.e. májushó 21-ről a ministeriumhoz beadott, ide./.alá mellékelt kérelmet[1] mindenekben magokévá teszik, részükről a következő három ponton adván hozzá:

a) A honban lakó románok román nemzetiségük törvény által ismertessék meg.

b) A románok közül népességük arányához képest alkalmaztassanak minden hivatalokra.

c) Az általános s rendes congressuson felül egyházi s iskolai ügyeikre nézve minden püspöki megyében legalább egy püspök megyei gyűlés tartassék, mellyben azon püspök-megyei minden egyén részt vehessen, s melly-

ben az egyházi s iskolai tisztviselők kijelölés nélkül a gyülekezet által szabadon választassanak.

Kelt Temesvárott junius hó 25-ikén 1848.

Kutsuba Mihál mint elnök

■ După textul maghiar, B.A.R., ms. rom. 1060, f. 153—154v. (f. volantă), publicat şi de S. Dragomir, *Studii şi documente*, II, p. 19—20.

■ 1. În anexă se dă petiţia redactată la adunarea de la Pesta, reprodusă în volumul de faţă, doc. anterior.

130

A PĂSTRA FRĂŢIETATEA, PATRIA ŞI NAŢIONALITATEA ROMÂNĂ

RESULTATUL ADUNĂREI NAŢIUNALI ROM[ÂNE] DIN LOGOSIU

Adunarea poporului românesc se ţinu, precum se vede mai în jos, în ziua şi orele acolo însemnate, şi a decretat :

1) Înarmarea poporului după potinţă în restimp de 6 zile ca defensive, iar după ce se va arma de către stat, atunci să păşească ofensive.

2) Armele ocupate de oficialii statului să se întoarcă poporului.

Murgu, căpitan al Banatului...

3) S-a denumit, via petitionis — pre calea cererei — de suprem căpitan al Banatului, Eutimiu Murgu.

4) Depunerea episcopilor banatici actuali ce earăşi via petitionis se va subşterne ministeriului; pîn-atunci însă mandatele lor nu se vor [re]cunoaşte.

5) Naţiunalitate sensu lato (adeca şi în respectul românilor).

6) Limba română în toate dicasteriale banatice, atit şi în miliţie; şi toată comanda să fie în limba română, afară de corespondenţe ce se vor ţine cu ministeriul în limba magiară.

Românii cer toate puncturile ce s-au propus croaţilor

7) Pre scurt toate puncturile ce s-au propus croaţilor răsculători le pretend românii de la unguri ca amicii lor. Poporul a şi depus jurămîntul spre a păstra frăţietatea, patria şi naţiunalitatea română.

8) Vicar metropolitan român s-a denumit un protopop, iar vicar episcopesc pentru Verşeţ alt protopop.

Aceste se încheiară în adunarea poporului circiter de 12 000 de oameni subt presidenţia lui Eutimiu Murgu, ce s-a ţenut în Logoş în 27/15 jun. c.n. înainte de amiezi de la 8 pînă la 12 oare, afară în cîmpul liber subt dealul viilor, care s-a numit *Cîmpul libertăţei*, în a cărora memorie se va rădeca un monument.

Murgu e ablegat la Dieta ungurească de trei ţenuturi : Logoş, Oraviţa şi Facet. Ioanescu Ştefan, notariul Logoşului, pentru ţinutul Bocşei, Vlad pentru ţinutul Zorlenţiului, A. Bosinca, jurist, pentru ţinutul Sasca.

Treizeci de deputaţi sunt trămişi la ministeriu cu petiţiunile din partea poporului ce se adunase.

Se făcu mari mişcări pre aici pentru de a împreuna drumul de fier pre la Arad cu cel de la Pesta.

A. G.

■ „Organu naţionale", I, 1848, nr. IX, 7 iuliu, p. 42.

Iunie
în Ţara Românească

Înainte de Islaz

„SĂ ŞTIE LUMEA TOATĂ"

131

[*G. BARIŢIU*], ŢARA ROMÂNEASCĂ ŞI MOLDAVIA

Corespondinţele din aceste ţări vin anevoie foarte, pentru că oamenii se tem a le mai pune la poştă. Noi mai primirăm şi acum una de la Bucureşti, cu dată 27 Mai v., carea între alte multe cuprinde şi următoarele :

Venirea generalului Duhamel

„Resultatul venirii Generalului muscălesc Diuhamel este că s-au învoit cu Domnii Principatelor, ca îndată să deschidă ambele Obşteşti Adunări, tot cu aceiaşi foşti deputaţi.

Proiectele Adunării :

Proiectele Adunării ar fi : 1. Să se ceară cu subscripturi luate de la ţară 20 mii oştiri de la muscali, spre asigurarea liniştei publice. 2. Se lucră cu tot adinsul ca ambele Principate să se răscumpere de supt suzeranitatea Turcului cu 20 milioane (lei ?), pentru care sfîrşit au şi venit Comisariul turcesc Talaat Efendi la Bucureşti, care milioane le dă Rusia împrumut supt ipoteca moşiilor monastireşti şi a ocnelor. 3. Rusia mai împrumută Principatelor încă 20 milioane pentru deschiderea unui Banc Naţional. 4. Se face catagrafie generală pentru toate productele ţării ; se opreşte exportaţia, pentru că Rusia are în cuget a băga în Principate 160 mii oştiri şi a face un depou central de oaste, de unde apoi va putea străpurta trupe cu înlesnire, ori unde îi va plăcea. Nu socotiţi că Diuhamel este venit numai pentru Moldovo-România, ci el are corespondinţă chiar şi cu sîrbii noştri din Banat şi cu slavonii. Ţinta lor este întinderea panslavismului pînă la Marea Adriatică ş.c.l.

Cholera se întinde din Bucureşti mai în toată ţara ; unii dau cu socoteală că ar fi lipicioasă".

Ce să reflectăm la toate acestea? Noi, carii ne răzimăm pe caracterul corespondentului nostru ca pe o stîncă, sîntem convinși că cu cele de sus voi a ne informa numai ca de adevăruri; de aici însă nici de cum nu urmează că acele proiecte s-ar putea aduce vreodată la îndeplinire. Cuvintele ne sînt: La punctul 1: că atît Principii cît și obșteștile Adunări, tocma de ar și voi, nu vor cuteza nici o dată a vota în numele țării ceva, prin care nu numai ar perde toate simpatiile națiunii întregi, ci ar și produce neapărat o revoluțiune generală, o sculare a națiunii întregi, care astăzi se simte ajunsă la maturitate de a-și putea ea însăși apăra patria fără nici o intrevenire străină. Mai deunăzi „Wiener Zeitung" dechiară că călcarea celor dintîi trupe moldavo-române ar fi privite din partea Austriei ca un manifest de răsboi[1]. Noi la aceasta adaogem și descoperiim cu toată sinceritatea, ca să știe lumea toată, că la orice încercare de ocupație a Principatelor Române din partea oricui, nu numai regimentele granițare române, ci și toată națiunea română de dincoace va alerga peste munți spre a se înfrunta cu moartea ori unde ar întîlni-o. Regimentul romăno-banatic (ștab Caransebeș), regimentul român-transilvan I (ștab Orlat) și al II-lea (ștab Năsăud), locuitoare pe marginile țărilor, care toate, fără smintirea economiei pot scoate cu înlesnire 25 mii ostași deprinși, așteaptă cu sete minutele în care să fie chemate a da nouă testimoniuri de romana lor bravură, comprobată de atîtea ori pînă la a. 1815 în cele mai grele răsboaie europene. Asemenea regimentele de linie Rukavina, Duca Carol Ferdinand, husarii împărătești, în partea cea mai mare a lor stătătoare din români, credincioase Monarhului și patriei, însă și națiunii, nicăiri nu s-ar oști cu foc mai mare ca tocma spre scăparea Principatelor. Aceea o retăcem cu totul, că din ocuparea acestor țări s-ar isca îndată răsboi european general. Însă noi nu sperăm la ajutor străin: voim independință perfectă și o vom avea. Se vor mulți pandurii și ostășimea regulată, așa cum vrea și Principele Bibescu, se va forma gardă națională și tot ajutorul străin se va face de prisos. La p. 2.: Poarta să-și tragă sama foarte bine, să nu prea întindă tîrgul, că ce știi, mai la urmă își va ținea norocire să poată recunoaște suveranitatea Principatelor gratis. Aci însă noi ne încredem lui Șekib Efendi, de cumva el reajunse la cîrmă, sau neghiobiei urmașilor lui, de cumva se vor arăta prea lacomi. Orișicum, moldavo-românii n-au trebuință de împrumutare, pentru ca să se răscumpere. Ei se vor dechiara singuri de independenți, vor deschide izvoarele patriei și vor plăti de-a dreptul fără nici o intrevenire. La p. 3: Bancul Național își va afla ipoteca și moneda tot în patrie și pe la particulari; să nu ne amețim întru nimic. La p. 4: Ascultați: Protectoratul rusesc a devenit impossible în Principate; pe slavii meridionali încă să nu-i ținem așa de simpli, ca să-și pună cerbicica singuri supt cnută, cînd ei răsuflă cerescul aer de libertate.

„Națiunea intreagă. ajunsă la maturitate", răspunde ...

„la orice încercare de ocupație a Principatelor ..., toată națiunea română de dincoace va alerga peste munți ..."

Deci, deși cumva d. Diuhamel va fi venit la d-voastră cu astfel de planuri curioase, provocați-l să raporteze Suveranului său despre imposi-

bilitatea împlinirii dorințelor nutrite ; sau mai bine să nu mai peardă timpul în deșert, ci să se întoarcă la urma sa, pentru ca să nu mai dea oamenilor prilej de clevetă, că ar fi luat de la Principele Moldaviei 40 mii galbeni („Allgemeine Zeitung" din Mai), nici patrioților îmbolditură spre manifestarea antipatiei. Să spună la Petersburg curat că toți Stanislaii, Vladimirii, Anele și cîte alte cruci în briliante, nu vor mai fi în stare a cîștiga prodători de patrie și de națiune ; să lucre și d-lui cu sinceritate creștină, cum lucrase Kisseleff, cînd văzuse că nu se poate almintrea ; să nu creadă la complimentele Curților și ale unor boieri, căci acele toate sînt fățărite, role jucate spre a scăpa de năpaste, să iea seama că un milion de baionete nu mai are ce face în contra voinței generale a unei națiuni întregi. Ascultă, domnule Diuhamel : „Independință Moldavo-Română, Dunăre liberă, sau moarte !" este devisa tuturor românilor.

„Independință Moldavo-Română, Dunăre liberă, sau moarte!"

În acest minut (3 iunie v.) aflăm că subscripțiunile, de care fu vorba mai sus, ajunseră numai la număr de 30 între boierii de II-a clasă, iar dintre boierii mari nici 10 inși nu se află, carii ar fi aplecați a primi măsure prodătoare ; dintre negutători se subscriseră numai șepte inși, iar al 8-lea trase cruce peste listă și o lepădă ! Să trăiască negutătorii ! — Acum străinii făcură alt plan : a revolta pe țărani asupra boierilor, pentru ca așa supt pricină de potolirea rebeliei, să se dea prilej a călca țările Românești. Noi credem vîrtos, că nici cu aceasta nu vor reeși la nimic. Mai repețim străinilor : Lăsați în pace pe români !

■ „Gazeta de Transilvania", nr. 45 din 3 iunie 1848, p. 187—188 ; *Anul 1848*, I, p. 480—482.

■ 1. Cf. în acest volum, doc. nr. 109.

132

„ÎN FOLOSUL TUTULOR ȘI SPRE A NIMĂNUI STRICARE"

MOLDAVO-ROMÂNIA. BUCUREȘTI 5 IUNIE v.

D. Diuhamel își mai capătă ajutor în persoana unuia din secretarii ministrului Nesselrode. Aflăm din izvoare sigure că dumnealui este foarte năcăjit pe ministrul de poliție Iancu Manu, pentru ce nu strînge frînele poliției mai muscălește. Satirele cîte circulează îl năcăjiră mult. Se dă cu socoteală că d. Diuhamel, dacă i-ar sta prin putință, ar curăți țara de toți cîți cutează a scrie românește cu litere latine. Esilarea unora încă se ceru, însă fără nici un resultat, pentru că îl apucă colera pe dinainte, cum și nespusa căldură apăsătoare, care amîndouă unite făcură mai mult decît toată mînia lui Diuhamel ; fiindcă dinaintea acelora fug spre munți și la apele minerale atît românii cît și chirilienii.

Să lăsăm gluma la o parte. Noi încă sîntem din aceia, carii astă dată condamnăm satirele, însă nu pentru că ne-am teme de ele, ci pentru că timpul lor a trecut, și acum sosi altul, al manifestațiilor categorice. — Noi ne mirarăm și pînă acum, pentru ce patrioții moldavo-români, bătrîni și tineri, nu se învoiră între sine a descoperi într-un ton bărbătesc și totodată sincer tot ce le zace pe inimă în privința Rusiei, pentru ca să se aleagă odată la vreo parte, și să se lămuriască toate raporturile către protectorat. Mulți sînt de părere că d. Diuhamel ar trebui să auză unele ca acestea :

„Acum sosi timpul manifestațiilor categorice":

1. Noi mulțămim Rusiei, pentru cît ne-au ajutat a scăpa de asuprelile altora ; 2) Noi ne simțim destoinici a ne stăpîni prea iubita noastră patrie Moldavo-România și a nutri aici numai naționalitatea noastră curat română, cu nici un element străin mai mult prihănită, și fără a cere ajutor străin ; prin urmare nu voim a ne supune niciodată Rusiei politicește, nicidecum nu voim a schimba un domn cu altul, ci poftim și pretindem a rămînea neatîrnători cu totul ; însă 3) noi sîntem hotărîți tare și vîrtos a rămînea și neutrali, adecă a nu cumpăni pe viitor nici la o parte, spre nici un interes al vreunei Puteri, ori vecine ori depărtate, ci pretindem a ni se lăsa nouă Dunărea și linia Mării Negre cea de către noi, supt a noastră pază și stăpînire, în folosul tutulor și spre a nimănui stricare sau primejduire, din care pricină 4) cerem de la împăratul Rusiei ca cu puterea ce are să mijlocească a ni se reîntrupa Besarabia, carea s-au luat de la noi cu călcarea dreptului neamurilor ; pentru că Turcia nu era volnică a da ceea ce nu era al ei și nici Rusia nu avea dreptate a cuprinde o provinție ce Turcia nu o putea da ; căci după ce Rusia se învoi, la 1829, cu Turcia, ca să ni se dea îndărăpt cetățile și ținuturile din stînga Dunării, cuprinse de turci prin silă, cu călcarea vechilor tractate, să rămînă consecventă, să ne dea îndărăpt și Besarabia*, carea tot pe acea cale o răpise Poarta și o dăduse cum nu se cădea, — aceasta cerem cu atît mai vîrtos, cu cît noi, dacă nu luăm parte formală națională din corăbierea pe Marea-Neagră, nici odată nu putem fi tari și sănătoși, cînd din contră Rusiei nici nu i se cunoaște că au lăsat acea provințioară, punînd iarăși hotar, între noi și Rusia, Nistrul ; 5) împăratul Rusiei să nu sufere a ni se pune pedici la mijloc, dacă noi ne vom încerca a uni România cu Moldavia, cel mai puțin într-o confederație mai strînsă carea, deși nu mare în sine, să o numim confederația Danubiană ; 6) Împăratul să arate către noi și o altă generositate, să ne dea din cale acum îndată general-consulatul, ca „censor" al purtării domnilor noștri care, precum zecimile de ani au adeverit, nici odată nu ne-a fost de vreun folos, nici a fost în stare a abate răul de la patria noastră, iar pe viitor ne poate fi numai spre stricare, oprind și smintind roatele mașinei guberniale, pe care ar trebui să le controleze constituția și opinia publică, iar nu un consul singur, un om coruptibil ca toți oamenii.

■ „Gazeta de Transilvania", nr. 47 din 10 iunie 1848, p. 195—196; *Anul 1848*, I, p. 482—484.

■ * Austria, carea nu e străină a vedea renașterea Poloniei, n-ar fi străină a slobozi și Bucovina. [*G. Barițiu*]

133 PENTRU ÎNLĂTURAREA TEMERILOR PUTERII SUZERANE

I.

R. G. COLQUHOUN CĂTRE LORD PALMERSTON, MINISTRUL DE EXTERNE BRITANIC

Nr. 17

Excelenţă, Bucureşti, 20 iunie 1848

Comisarul turc este foarte activ de la sosirea sa aici. Secretarul său este tînărul domn Mussurus, fratele ministrului Turciei în Grecia.

Talaat, comisarul turc, la Bucureşti

Talaat Efendi a avut repetate întrevederi cu toate partidele de aici. El a primit foarte binevoitor pe membrii partidei liberale, şi după ce s-a întreţinut îndelung cu ei, aflînd punctele lor de vedere, le-a comunicat că Poarta fusese cu totul indusă în eroare de rapoartele trimise la Constantinopol de domnitor, care îi prezentase ca fiind pătrunşi de idei republicane şi doritori să se lepede de loialitatea către Poartă şi să se unească cu vecinii lor din Transilvania. Comisarul a cerut acestor tineri să-i prezinte dorinţele lor, făgăduindu-le că le va transmite Porţii, descriind şi adevărata stare a lucrurilor de aici.

În consecinţă ei au redactat un Memoriu care mi-a fost comunicat confidenţial şi pe care am onoarea să-l includ aici:

. . . .

Textul englez

Nr. 17

My Lord, Bucharest, June 20th 1848

The Turkish Commissioner has been very active since his arrival here. He is attended as Secretary by the young Mr Mussurus, brother of the Turkish Minister in Greece.

Talaat Effendi has had repeated interviews with all the parties here. He has received particularly well the Liberal party, and after conversing a great deal with them and learning their views, he told them that the Porte had been completely misled by the reports sent to Constantinople by the Hospodar, who exhibited these young men as imbued with Republican ideas, and eager to throw off their allegiance to the Porte, and unite with their neighbors in Transylvania. The Commissioner requested these young men to lay before him their wishes, and he promised to forward them to the Porte, and to represent the actual position of matters here.

They accordingly drew up a Memorandum, which was communicated to me confidentially and which I have now the honor to enclose:

. . . .

II.

MEMORIU REMIS COMISARULUI SUBLIMEI PORȚI, TALAAT EFENDI, ÎN NUMELE PARTIDEI LIBERALE A ȚĂRII ROMÂNEȘTI

[5/17 iunie][1]

Partida liberală a Țării Românești socotește că e inutil să pledeze pe lîngă Sublima Poartă cauza reformelor impuse de spiritul secolului.

Guvernul Sublimei Porți s-a arătat el însuși prea animat de spiritul progresului, ca să poată fi bănuit de intenția de a împiedeca îmbunătățirea instituțiilor Principatului.

O asemenea intenție, dacă există cumva, n-ar fi de altfel nici justă, nici conformă cu interesele Sublimei Porți. Ea ar fi nedreaptă, deoarece ar fi contrară spiritului capitulațiilor, care recunosc Principatului dreptul la autonomie, capitulații ratificate mai tîrziu prin tratatele încheiate între Sublima Poartă și Rusia, și de curînd de tot și prin cel de la Adrianopol.

Spiritul capitulațiilor,

Ea ar fi contrară adevăratelor interese ale Sublimei Porți, căci Sublima Poartă n-are nimic de cîștigat dacă Principatul este prost administrat, în schimb are totul de pierdut dacă își instrăinează simpatia diferitelor clase ale națiunii. Influența nefericită pe care Rusia o exercită astăzi în Principat n-are altă origine decît prea numeroasele piedici puse odinioară in calea prosperității interne a țării, piedici care i-au silit pe patrioții români să se arunce in brațele Rusiei.

interesele Porții

și

Sublima Poartă, în interesele sale bine stabilite, trebuie așadar să dorească triumful Partidei liberale în Țara Românească și să aplaude desființarea unui Regulament care este opera Rusiei și care n-a fost votat de Adunarea națională a țării decît sub presiunea a o sută de mii de baionete rusești, sub președinția consulului rus Mințiaky, și sub amenințarea iminentă cu exilul în Rusia, amenințare care i-a și lovit pe cîțiva membri ai Adunării.

desființarea Regulamentului Organic ...

Acest Regulament n-ar putea să-i convină Sublimei Porți, deoarece e contrar spiritului tratatelor și dă Rusiei dreptul de a se amesteca în treburile interne ale statului, cum o dovedesc mai multe articole din acest Regulament, dintre care e de ajuns să le cităm pe următoarele:

„Directorul-șef al carantinelor va fi ales de Domnitor, însă împreună cu Consulul Rusiei". (Directorul actual este un general rus).

„Nici un impozit nou nu va putea fi perceput și nici o lege nouă votată fără asentimentul Curților Suzerană și Protectoare".

Aceste dispoziții ridică Rusia la rangul de putere protectoare și chiar suverană a Principatului, în timp ce tratatele nu-i recunosc alt drept sau alt nume decît cel de garantă a drepturilor moldo-valahilor față de Sublima Poartă, care este singura recunoscută legal ca putere protectoare și suzerană.

Poarta, „singura recunoscută ca putere protectoare și suzerană"

Rusia n-are deci nimic de garantat acolo unde nu există nici o încălcare de tratate din partea Sublimei Porţi; aşa o vor tratatele şi aşa o înţeleg patrioţii români.

Patrioţii români, lepădîndu-se de o veche greşeală, renunţă la politica părinţilor lor şi nu se mai gîndesc astăzi decît să se alăture sincer Sublimei Porţi. Ei recunosc cît de crunt au fost înşelaţi părinţii lor de către Rusia, care nu s-a gîndit niciodată să facă din această ţară altceva decît o provincie în plus a imperiului său, după cum o dovedeşte încorporarea Basarabiei, parte integrantă a teritoriului moldovenesc, încorporare nedreaptă şi care a înşelat buna credinţă a Sublimei Porţi prin trădarea dragomanului Dimitrie Moruzi.

Patrioţii români, pătrunşi de dreptatea cauzei lor, sînt hotărîţi să le refuze ruşilor drepturile pe care şi le-au luat în afara conţinutului tratatelor şi pe care nu le exercită în ţară decît în virtutea unui Regulament ilegal, de care ţara doreşte fierbinte să se elibereze.

Cum ar refuza Sublima Poartă sprijinul ei partidei patrioţilor români, cînd ea este singura partidă care susţine interesele Sublimei Porţi în Principat?

O singură prejudecată ar putea poate să reţină Sublima Poartă în acordarea sprijinului moral pe care îl aşteptăm de la ea în această împrejurare; este imputarea calomnioasă făcută de Partida filorusă Partidei naţionale că vrea să se desprindă complet de Imperiul otoman.

Dar acesta nu poate fi scopul patrioţilor români, deoarece chiar ei caută o protecţie amicală din partea Sublimei Porţi şi ţin, astăzi mai mult ca oricînd, să se pună sub egida integrităţii Imperiului otoman.

„O protecţie amicală din partea Sublimei Porţi"

Aşadar, să binevoiască Sublima Poartă să fie protectoarea sinceră a drepturilor românilor, potrivit conţinutului tratatelor, să declare că nu vrea în nici un fel să se amestece în treburile interne ale ţării, şi nici să-i permită vreunei puteri să se amestece în ele, şi atunci ea va găsi în protejaţii săi o naţiune fidelă şi devotată.

Pentru a evita, de altfel, orice posibilitate de calomnie, românii cred că e de datoria lor să comunice Sublimei Porţi punctele principale pe care trebuie să se bizuie reforma pe care ei proiectează să o facă în Constituţia lor, în scopul de a pune Sublima Poartă în situaţia de a judeca ea însăşi dacă măcar vreunul din aceste puncte ar aduce prejudicii drepturilor sau privilegiilor sale.

Actuala Constituţie a Ţării Româneşti constă în Regulamentul organic impus de Rusia, şi care-i rezervă acestei puteri dreptul de a se amesteca în actele cele mai esenţiale ale Guvernului român şi ale Adunării naţionale.

Regulamentul organic „denaturează vechile instituţii naţionale"

Acest Regulament, amalgam de dispoziţii eterogene şi contradictorii, lasă, datorită sensului ambiguu al dispoziţiilor sale, cîmp liber tuturor abuzurilor; dar ceea ce-l face şi mai odios este faptul că denaturează vechile instituţii naţionale în detrimentul profund al imensei majorităţi a locuitorilor ţării, că face să apese întreaga povară a impozitului asupra claselor

celor mai sărace ale societății. că restrînge puterea politică la cercul unei aristocrații privilegiate. acolo unde n-au existat niciodată decît funcții publice. conferind titluri ne-ereditare. în sfîrșit. că a dat o dovadă evidentă. printr-o tristă experiență de șaptesprezece ani. că nu poate duce decît la război între diferitele clase ale societății și la ruinarea completă a țării.

O nouă Constituție română și principalele ei puncte:

Românii doresc deci să schimbe această Constituție. și ei cer. înainte de toate. o reprezentare mai echitabilă a diverselor clase ale societății în Adunarea națională. în scopul ca aceasta să fie o expresie mai justă a dorințelor și nevoilor țării.

Românii doresc. de asemenea. libertatea presei. libertate pe care Regulamentul însuși n-a suprimat-o de fel și de care ei au fost privați printr-un ucaz rusesc.

Românii cer instituirea unei gărzi naționale. în scopul de a putea scădea efectivul trupelor de linie. a căror menținere este costisitoare pentru țară și răpește fără rost mai multe mii de brațe agriculturii. principalul izvor de prosperitate al țării.

Românii vor ca impozitul să apese asupra tuturor claselor societății. Ei vor. de asemenea. să proclame desființarea robiei și să procedeze la eliberarea completă a țăranului prin plata unei despăgubiri juste din partea statului.

Ei vor. de asemenea. să asigure principiul răspunderii miniștrilor. astfel încît Camera să îi poată acuza și face responsabili pentru toate abuzurile și prevaricațiunile pe care le-ar putea săvîrși în sectorul lor de administrație.

Ei mai vor desființarea tuturor titlurilor de noblețe. titluri care sînt contrare spiritului vechii lor Constituții și care creează o clasă privilegiată. exercitînd singură drepturi politice și depinzînd în întregime de numirea de către domnitor.

Ei doresc. în afară de acestea. scăderea listei civile a domnitorului: căci această listă. proporțional cu slabele resurse ale țării. este superioară celei a celor mai mari suverani din Europa.

Acestea sînt principalele dispoziții ale noii Constituții. cu care patrioții români vor să-și înzestreze țara.

Aceste dispoziții. departe de a fi ostile drepturilor și prerogativelor Sublimei Porți. sînt în întregime conforme cu interesele sale. cît se poate de bine stabilite. Ele trebuie să asigure prosperitatea internă a țării și să strîngă și mai mult legăturile care o țin de Imperiul otoman. excluzînd orice influență străină din actele guvernului și ale Adunării naționale.

Mîntuirea Țării Românești și Moldovei stă în integritatea Imperiului otoman. așa după cum siguranța Imperiului otoman stă în prosperitatea. simpatia și forța acestor Principate.

Prosperitatea, simpatia și forța acestor Principate... ..unite într-un același stat"

Prin situația lor geografică. prin omogenitatea populației lor și a tendințelor sale de a se uni într-un același stat. aceste două Principate formează un bulevard al Imperiului otoman și cea mai naturală barieră a sa împotriva încălcărilor rapide ale panslavismului.

Cum ar neglija Sublima Poartă să ne întindă mîna și să împiedice ca o influență străină să pună oprelişti dezvoltării acestor bune sentimente ale țării în favoarea Sublimei Porți și devotamentului sincer a mai mult de patru milioane de oameni față de cauza integrității Imperiului otoman?

Textul francez

[Juin 5/17][1]

Le parti libéral de la Valachie croit inutile de plaider près de la Sublime Porte la cause des réformes exigées par l'esprit du siècle.

Le gouvernement de la Sublime Porte s'est montré lui-même trop animé de l'esprit de progrès, pour qu'on puisse lui supposer l'intention d'entraver l'amélioration des institutions de la Principauté.

Une telle intention, si elle pouvait exister, ne serait d'ailleurs ni juste, ni conforme aux intérêts de la Sublime Porte. Elle serait injuste, car elle serait contraire à l'esprit des capitulations, qui reconnaissent à la Principauté le droit d'autonomie, capitulations ratifiées plus tard par les traités conclus entre la Sublime Porte et la Russie, et tout dernièrement encore par celui d'Andrinople.

Elle serait contraire aux intérêts véritables de la Sublime Porte, car la Sublime Porte n'a rien à gagner à ce que la Principauté soit mal administrée, et elle a tout à perdre à s'aliéner la sympathie des diverses classes de la nation. L'influence malheureuse que la Russie exerce aujourd'hui dans la Principauté n'a pas d'autre origine que les trop nombreuses entraves portées autrefois à la prospérité intérieure du pays, entraves qui forçaient les bons Valaques à se jeter dans les bras de la Russie.

La Sublime Porte, dans ses intérêts bien entendus, doit donc souhaiter le triomphe du parti libéral en Valachie et applaudir à la destruction d'un règlement, qui est l'œuvre de la Russie et qui n'a été voté par l'Assemblée nationale du pays que sous la pression de cent mille baïonnettes russes, sous la présidence du Consul russe Mintziaky, et sous la menace imminente d'un exil en Russie, menace qui avait déjà frappé quelques membres de l'Assemblée.

Ce règlement ne saurait convenir à la Sublime Porte, car il est contraire à l'esprit des traités, et il donne à la Russie la faculté de s'immiscer dans les affaires intérieures de l'Etat, comme le prouvent plusieurs articles de ce règlement, dont il suffit de citer les suivants :

„Le Directeur en chef des quarantaines sera élu par le Prince, toutefois conjointement avec le Consul de Russie". (Le Directeur actuel est un général russe).

„Aucun impôt nouveau ne pourra être prélevé, ni aucune loi nouvelle votée sans l'assentiment des Cours Suzeraine et Protectrice".

Ces dispositions érigent la Russie en puissance protectrice et même souveraine de la Principauté, tandis que les traités ne lui reconnaissent

d'autre droit ou d'autre nom que celui de garante des droits des Moldo-Valaques, vis-à-vis de la Sublime Porte, qui seule est reconnue légalement comme puissance protectrice et suzeraine.

La Russie n'a donc rien à garantir là où il n'y a point de violation de traités de la part de la Sublime Porte ; ainsi le veulent les traités et ainsi l'entendent les bons Valaques.

Les bons Valaques, revenus d'une ancienne erreur, renoncent à la politique de leurs pères, ils ne songent aujourd'hui qu'à se rallier sincèrement à la Sublime Porte. Ils reconnaissent combien leurs pères ont été cruellement dupés par la Russie, qui n'a jamais songé à faire de ce pays autre chose qu'une province de plus pour son empire, comme le prouve l'incorporation de la Bessarabie, partie intégrante du territoire moldave, incorporation injuste et surprise à la bonne foi de la Sublime Porte par la trahison du Drogman Démètre Mourouzi.

Les bons Valaques, pénétrés de la justesse de leur cause, sont résolus à dénier aux Russes les droits qu'ils se sont arrogés en dehors de la teneur des traités et qu'ils n'exercent dans le pays qu'en vertu d'un règlement illégal, dont le pays désire fortement s'affranchir.

Comment la Sublime Porte refuserait-elle son appui au parti des bons Valaques, quand c'est le seul parti qui soutienne les intérêts de la Sublime Porte dans la Principauté ?

Une seule prévention pourrait, peut-être, retenir la Sublime Porte dans l'appui moral que nous attendons d'elle en cette circonstance ; c'est l'imputation calomnieuse faite par le parti russe au parti national de vouloir se détacher entièrement de l'Empire ottoman.

Mais tel ne peut être le but des bons Valaques, car ils recherchent eux-mêmes une protection amicale de la part de la Sublime Porte et ils tiennent aujourd'hui plus que jamais à se placer sous l'égide de l'intégrité de l'Empire ottoman.

Que la Sublime Porte veuille donc être protectrice sincère des droits des Valaques, selon la teneur des traités, qu'elle déclare ne vouloir en aucune manière s'immiscer dans les affaires intérieures du pays, ni permettre qu'aucune puissance s'en mêle, et elle trouvera en ses protégés une nation fidèle et dévouée.

Pour éviter, de reste, toute prise à la calomnie, les Valaques croient devoir communiquer à la Sublime Porte les points principaux sur lesquels doit porter la réforme qu'ils projettent de faire dans leur constitution, afin de mettre la Sublime Porte à même de juger par elle-même, si un seul de ces points, porte atteinte à ses droits ou à ses prérogatives.

La constitution actuelle de la Valachie consiste dans le Règlement organique imposé par la Russie, et réservant à cette puissance la faculté de s'immiscer dans les actes les plus essentiels du Gouvernement valaque et de l'Assemblée nationale.

Ce Règlement, amalgame de dispositions hétérogènes et contradictoires, laisse, dans le sens ambigu de ses dispositions, un champ libre à toute sorte

d'abus; mais ce qui le rend encore plus odieux c'est de voir dénaturer les anciennes institutions nationales au grand détriment de l'immense majorité des habitants du pays, d'avoir fait peser tout le fardeau de l'impôt sur les classes les plus pauvres de la société, d'avoir restreint le pouvoir politique dans le cercle d'une aristocratie privilégiée, là où il n'avait jamais existé que des fonctions publiques conférant des titres non héréditaires, d'avoir enfin par une triste expérience de dix-sept années donné la preuve évidente qu'il ne saurait conduire qu'à la guerre entre les diverses classes de la société et à la ruine complète du pays.

Les Valaques désirent donc changer cette constitution, et ils demandent, avant tout, une représentation plus équitable des diverses classes de la société dans l'Assemblée nationale, afin que celle-ci soit une expression plus juste des vœux et des besoins du pays.

Les Valaques désirent aussi la liberté de la presse, liberté que le Règlement lui-même n'avait point supprimée et dont ils n'ont été privés que par un ukase russe.

Les Valaques demandent l'institution de la garde nationale, afin de pouvoir diminuer l'effectif des troupes de ligne, dont le maintien est dispendieux pour le pays et ravit inutilement plusieurs milliers de bras à l'agriculture, source principale de la prospérité du pays.

Les Valaques veulent faire peser l'impôt sur toutes les classes de la société. Ils veulent également proclamer l'abolition de l'esclavage et opérer l'affranchissement complet du paysan moyennant une juste indemnisation de la part de l'Etat.

Ils veulent aussi assurer le principe de la responsabilité des ministres, afin que la Chambre puisse les accuser et les rendre responsables de tous les abus et de toutes les prévarications qu'ils pourraient commettre dans le cercle de leur administration.

Ils veulent de plus l'abolition de tous les titres de noblesse, titres qui sont contraires à l'esprit de leur ancienne constitution et créent une classe privilégiée exerçant seule des droits politiques et dépendant entièrement de la nomination du Prince.

Ils désirent en outre diminuer la liste civile du Prince; car cette liste proportionnellement aux faibles ressources du pays est supérieure à celle des plus grands souverains de l'Europe.

Telles sont les principales dispositions de la nouvelle constitution, dont les bons Valaques veulent doter leur pays.

Ces dispositions, loin d'être hostiles aux droits et aux prérogatives de la Sublime Porte, sont en tout point conformes à ses intérêts les mieux entendus. Elles doivent assurer la prospérité intérieure du pays et resserrer les liens qui l'attachent à l'Empire ottoman, en excluant toute influence étrangère des actes du gouvernement et de l'Assemblée nationale.

Le salut de la Valachie et de la Moldavie se trouve dans l'intégrité de l'Empire ottoman comme la sûreté de l'Empire ottoman se trouve dans la prospérité, la sympathie et la force de ces Principautés.

Par leur situation géographique, par l'homogénéité de leur population et ses tendances à se grouper en un même Etat, ces deux Principautés forment le boulevard de l'Empire ottoman et sa barrière la plus naturelle contre les empiètements rapides du panslavisme.

Comment la Sublime Porte négligerait-elle de nous tendre la main et d'empêcher qu'une influence étrangère entrave le développement de cette bonne disposition du pays en faveur de la Sublime Porte et du dévouement sincère de plus de quatre millions d'hommes à la cause de l'intégrité de l'Empire ottoman ?

■I. P.R.O. F.O. 78/742, f. 78–79; Arh. St. Buc., microfilme Anglia, rola 19; (fragment); II. O copie a Memoriului figurează ca anexă la raportul lui R. G. Colquhoun (P.R.O. F.O. 78/742, f. 83–89; Arh. St. Buc., *loc. cit.*). O alta e reprodusă în *Anul 1848*, I, p. 438–442;

■ I. Datarea s-a făcut după copia comunicată de către R. G. Colquhoun Ministerului de Externe britanic.

„CAUZA NAȚIONALĂ VA TRIUMFA"

134

MOLDAVO-ROMÂNIA

În aceste țări lucrurile stau așa, cît din mai multe punturi se așteaptă spargerea revoluției. Se formară trei partide : doă naționale, care caută libertatea cu cuget curat, însă pe căi diverse ; a treia egoistică carea caută numai tronul. Cele doă credem că se vor învoi prin mijlocirea unui congres național. Despre a treia sîntem avizați din 8/20 iunie, București, așa :

Generalul Duhamel la București

„Diuhamel țesu un complot sau ajută a se țese prin influința și prin spionii să'. Acest complot este contra domnului ; capul lui este C.C. [1]*, care aspiră la tron și se crede sigur de dînsul. Sîntem încredințați că el are oameni armați în mai multe părți, cum și pe mai mulți boieri mari în partea sa. Diuhamel era să plece de aci, cum zicea, căci ar fi descoperit un complot în contra persoanei sale ; în adevăr însă, pentru ca să nu fie față la spargerea de aici și pentru ca în Iași să cerce numai pro forma împăcare, iar apoi să înduplece pe domn a-și da dimisia"* [2].

Așa ! voi vreți numai din lac în puț ? Acesta e patriotismul aristocrației ? Fiți prea siguri că cauza națională va triumfa precum niciodată. Avem și boieri patrioți mari. Domnului Bibescu îi recomăndăm curagiu mai mare. În altele M. Sa este român bun, de tron știm că nu-i pasă nimic ; însă pentru ce nu se pune în fruntea nației ? ! — În România mică se începură turburări.

Domnitorul Gh. Bibescu.

Mai nou ! În 9/21 iun. seara la 8 1/2 ceasuri, trei procleți [3] pușcară în domnul țărei pe șoseaoa Kiselef, însă nu-l nemeriră. Revoluția se sugrumă.

atentat contra lui

■ „Gazeta de Transilvania", nr. 48 din 14 iunie 1848, p. 200.

■ 1. Constantin Cantacuzino, caimacam după căderea guvernului provizoriu, sept. 1848 2. Informația provine de la Florian Aaron. Un prim indiciu îl oferă scrisoarea de la 10 22 iunie: *„Eri am priimit pachetul ce mi-ai adresat ... Dar tu, priimit-ai scrisoarea ce ți-am trimis cu ocazie?"* — Ultimele rînduri din articol utilizează o știre de ultimă oră dată de Fl. Aaron în scrisoarea amintită. (Cf. *George Barit și contemporanii săi*, I, p. 65—66). 3. Nelegiuiți.

135

„ÎN BUCUREȘTI SUNT TOATE GATA... ÎNCEPEM"

I. ELIADE, DE LA ISLAZ, CĂTRE GH. MAGHERU, LA CARACAL

Iubitul meu domn,

Trebuințile și interesele naționale grăbiră lucrurile peste voințele noastre. De nu se începea acum, toată causa era perdută. Așa îți vestesc că aseară picai în Islaz și în numele Domnului începem. Tot într-acea vreme se începe de altă parte la R. Vîlcii și de alta la Ploiești. În București sunt toate gata. Sunt peste 3 000 cunoscuți ce așteaptă semnalul nostru. Om s-a trimis în Constantinopole, altul la Paris și la alte cabinete. Proclamațiea cunoscută s-a tipărit, pe temeile ei se face scularea. Eu, de nu m-aș fi tras din București, eram arestat. Prin urmare să nu mă defaimi că m-am grăbit. Isbinda e sigură; în București nu e om, nu e boier să nu priimească principele reformei. Însuși turcul comiser [1], ce este în București, nu le-a aflat nici copilărești, nici păgubitoare Porții. Vodă or priimește, or nu; de va priimi, causa e cîștigată, de unde nu, cade, perde domnia, și fericirea românilor nu se poate perde pentru interesele unui om.

„Isbînda e sigură"

Așa, bunul meu amic, după cuvîntul ce mi-ai dat, adună îndată dorobanții și alți armați. Noi pornim d-aci spre Craiova, vino și d-ta a ne întîlni în drum, unde să formăm guvernul provizoriu. De Comitetul din București s-a hotărît ca noi, cîte-patru, să facem guvernul și în numele nostru să se dea proclamațiea, adică M[aiorul] Tel, dumneata și Golescul [2], ce e tot aci în Islaz, și eu. Să nu mai stai în cumpănă că isbînda este a nației.

După cuvîntul dat ...

1848, iunie 8

Islaz, din tabăra națională

A revedere

al domniei tale frate și serv, I. Eliad

■ Originalul în colecția dr. Alice Magheru; publicat de Cornelia Bodea, *Între Memorialistică și document*, în „Manuscriptum", III, 1972, nr. 2.

■ 1. Talaat Efendi. 2. Ștefan Golescu.

Poporul își proclamă dreptul său suveran

9/21 IUNIE LA ISLAZ

136

PROCLAMAŢIA ŞI PROGRAMUL REVOLUŢIONAR

În numele poporului român

„Dumnezeu e Domnul şi s-a arătat nouă; bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului."

Respect către proprietate. Respect către persoane

Fraţilor români,

Timpul mîntuirii noastre a venit; popolul român se deşteaptă la glasul trîmbiţei îngerului mîntuirii şi îşi cunoaşte dreptul său de suveran. Pace vouă, pentru că vi se veseşte libertate vouă!

Popolul român se scoală, se armează, şi nu spre a se lupta o clasă asupra alteia, nu spre a rumpe legăturile sale de relaţii din afară, ci ca să ţie în frîu şi în respect pe voitorii de rău ai fericirii publice. Strigarea românilor e strigare de pace, strigare de înfrăţire. La această mare faptă a mîntuirii, tot românul are dreptul de a fi chemat, nimeni nu este scos afară; tot românul este un atom al întregii suveranităţi a popolului: sătean, meserian, neguţător, preot, soldat, student, boier, domn, e fiu al patriei şi, după sfînta noastră credinţă, e şi mai mult, e fiu al lui Dumnezeu. Toţi avem acelaşi nume de român. Acesta ne înfrăţeşte şi face să înceteze toate interesele, să se stingă toate urile. Pace dar vouă! Libertate vouă!

Strigare de pace, strigare de înfrăţire

Scularea aceasta e pentru binele, pentru fericirea tutulor stărilor soţietăţii, fără paguba vreuneia, fără paguba însăşi a nici unei persoane. Nu se cuvine a perde cei mai mulţi pentru cei mai puţini, căci este nedrept; nu se cuvine iară a perde cei mai puţini pentru cei mai mulţi, căci este silnic.

Popolul român, încît către cele din afară nu supără pe nimeni, respectă toate puterile şi cere a respecta şi ele drepturile stipulate prin tractaturile lui Mircea şi Vlad V, recunoscute de toate tractatele încheiate apoi între Î. Poartă şi Rusia, şi protestă asupra oricărei fapte ce s-a făcut în protiva acestor tractate. Popolul român voieşte cu o voinţă tare a-şi păstra neatîrnarea administraţiei sale, neatîrnarea legiuirii sale, dreptul său suveran în cele din năuntru şi rămîne în aceleaşi legături, şi mai strînse prin luminile veacului, cu Î. Poartă. Această voinţă e legală, e pe credinţa tractatelor şi nu e în paguba nimului.

Neatîrnarea administraţiei şi „dreptul său suveran în cele din năuntru"

Lepădarea Regulamentului Organic

Popolul român leapădă un Regulament care este în protiva drepturilor sale legislative şi în protiva tractatelor ce-i recunosc autonomia. Această lepădare este însuşi în folosul Înaltei Porţi, ce va fi arbitrară dimpreună cu Franţa, Germania şi Englitera, cărora românii le reclamă judecată şi ajutor la orice asuprire ce li s-ar face.

Responsabilitatea miniştrilor şi funcţionarilor

Popolul român decretă şi hotărăşte responsabilitatea miniştrilor şi cu un cuvînt a tutulor foncţionarilor publici; şi fiindcă neresponsabilitatea nu este drept al nimului nici de moştenire, nici de învoire, prin urmare nimeni nu perde nimic şi hotărîrea popolului e sfîntă.

Egalitate în drepturi

Popolul român voieşte o patrie tare, unită în dragoste, compusă de fraţi, iar nu de vrăjmaşi, prin urmare decretă, după vechile sale datine, aceleaşi drepturi civile şi politice pentru tot românul.

Cine nu voieşte aceasta e vrăjmaş al fericirii publice, e un alt Cain ucigător de frate în sînul mamei noastre patrii.

Contribuţie generală după venit

Popolul român va să dea dreptate şi dreptatea e a lui Dumnezeu. Dreptatea nu sufere a purta numai săracii sarcinele ţării şi bogaţii să fie scutiţi. Prin urmare decretă contribuţie generală după venitul fiecăruia. Aceasta înavuţeşte patria, şi o patrie avută e în folosul tutulor şi, prin urmare, în paguba nimului. Aceasta cheamă pe toţi la aceleaşi drepturi şi datorii într-o patrie dreaptă, înfloritoare şi care cu tot dreptul nu va mai putea suferi control străin.

Alegere largă, liberă, dreaptă

Popolul român dă înapoi la toate stările dreptul cel vechi de a avea reprezentanţi în Generala Adunare, decretă de azi înainte alegerea largă, liberă, dreaptă, unde tot românul are dreptul de a fi chemat şi unde numai capacitatea, purtarea, virtuţile şi încrederea publică să-i dea dreptul de a fi ales. Aceasta pe cei buni, pe cei drepţi nu-i păgubeşte întru nimic, şi românii au fost totdauna buni. O ştiu străinii şi o ştie proverbul cel vechiu: „Bună ţeară, rea tocmeală". Această decretare nu e în paguba nimului, va să schimbe numai tocmeala.

Tipar liber, adunări libere

Popolul român decretă tipar liber, cuvîntare liberă, adunări libere, spre a vorbi, a scrie cele de folos, spre a arăta adevărul. Adevărul, ideile, cunoştinţele vin de la Dumnezeu în folosul general al oamenilor, ca soarele, ca aerul, ca apa, şi, prin urmare, sunt proprietate universală; şi dacă se cuvine a fi respectată însăşi proprietatea particulară, cu atîta mai vîrtos este sacră şi neatinsă proprietatea universală. A îneca adevărul, a stinge luminile, a împedeca foloasele prin împedecarea tiparului este o vînzare către patrie, o apostasie către Dumnezeu. Libertatea tiparului nu poate păgubi pe nimeni decît pe fiii întunerecului.

Gvardie naţională

Popolul român voieşte pace, voieşte tărie, voieşte garanţia averilor sale materiale, morale şi politice; decretă dar gvardie naţională, în care tot românul se naşte al ei soldat, tot românul e un gvardian al fericirii publice, un garant al libertăţilor publice. Aceasta nu păgubeşte pe nimeni decît pe conspiratorii asupra drepturilor patriei.

Popolul român cheamă toate stările la fericire, recunoaște facerile de bine ale comerciului, știe că sufletul lui este creditul, care niciodată n-a vrut să i-l înlesnească sistema trecută. Decretă dar o bancă națională, însă cu fonduri naționale.

Bancă națională cu fonduri naționale

Popolul român, în generozitatea și evlavia sa, se închină locurilor sfinte și va trimite de acum înainte la Sfîntul Mormînt și la alte așezăminte religioase untdelemn, tămîie, făclii și însuși bani spre ținerea de școale, de preoți, spre lauda lui Dumnezeu ; și tot spre adevărata laudă a celui ce s-a răstignit spre desrobirea celor săraci decretă ca prisosul veniturilor mînăstirești să fie al țării, spre desrobirea și ajutorul celor săraci, și reclamă moșiile mînăstirilor închinate a le scoate de sub orice mîncătorie. Popolul român dă lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu și ia de la farisei ceea ce nu este al fariseilor, ca să dea săracului, care e fratele Domnului. Aceasta nu e în paguba românilor, ci spre mîntuirea lor și lauda sfintelor locuri.

Secularizarea averilor mînăstirești

Popolul român împarte dreptatea deopotrivă la toți și dreptatea o dă pentru toți, și mai vîrtos pentru cei săraci. Săracii, sătenii, plugarii, hrănitorii orașelor, fiii patriei cei adevărați ce au fost defăimați atît îndelung cu numele glorios de român, ce au purtat toate greutățile țării, prin munca lor de atîtea veacuri au lucrat moșiile și le-au îmbunătățit, au hrănit pe strămoșii proprietarilor, pe moșii lor, pe părinții lor, pe acești proprietari înșiși și au drept înaintea generozității proprietarilor, înaintea dreptății patriei, își cer o părticică de pămînt îndestulă pentru hrana familiei și vitelor sale, părticică răscumpărată de atîtea veacuri cu sudorile lor. Ei o cer și patria le-o dă, și patria iară, ca o mumă bună și dreaptă, va despăgubi pe fiecare proprietar de mica părticică ce o va da săracului ce nu are pămîntul său, după strigarea dreptății, după glasul Evangheliei, după inima cea frumoasă a românilor, în care au aflat parte străinii în totdeauna, necum frații lor, hrănitorii lor, tăria lor cea adeverată. Claca dar și acea infamă iobăgie se desființează, lucrarea la lucrul drumurilor se desființează, săteanul fără pămînt se face proprietar și tărie neînvinsă celor mai avuți în folosul tutulor și în paguba nimului ; visteria va despăgubi pe toți.

Desființarea clăcii și împroprietărire prin despăgubire

Popolul român, după vechile sale drepturi, voiește ca Domnul, în care este personificată suveranitatea acestui popol, să fie tare prin dragostea publică, drept, luminat, voitor de bine patriei, bărbat întreg și, ca să-l poată afla la alegere astfel, decretă, după vechile sale drepturi, a-l căuta în toate stările soțietății, în toată nația, iar nu într-un număr mărginit de oameni. Domnia nu e drept de moștenire a nici unei familii, domnia este a patriei. Ea o dă celui ce va socoti de cuviință dintre fiii săi. O asemenea alegere strînge și mai mult legăturile noastre cu Î. Poartă, pentru că per puținele persoane ce se pot influența în paguba Î. Porți și a popolului român.

Domn ales pe cinci ani din toate stările societății

Puterea suverană purcede de la Dumnezeu și în toată țeara se află undeva. În Țeara română este în popolul român, ce are dreptul de a numi pe capul cel mai înalt al patriei. Prin urmare, popolul, avînd dreptul suveran, poate revesti cu dînsul pe oricine va socoti de cuvință și pe cîți ani

i se va părea că-i este mai de folos. Așadar, decretă ca domnia să se dea celui ales numai pe cinci ani, spre a se tăia rivalitățile și urile îndelungate și spre a pune o emulație între cetățeni a fi buni, întregi și folositori patriei ca să tragă încrederea publică.

Desființarea titlurilor

Popolul român leapădă de la sine orice titlu ce i s-a introdus prin corupție de la străini în protiva vechilor sale datine. Domnul este ales unul dintre cetățeni și după domnie remine iară cetățean, fiu al patriei. Domnul nici nu a fost, nici nu este prinț; domn e tot cetățeanul, domn e și capul țării. Asta e titlul cunoscut de toți românii. Vorba de prinț e cunoscută numai de cei ce știu din limbile Europei. Vorbele de preaînălțat, prealuminat sint niște traducții din limbagiul fanarioților, iubitori de titluri.

La multe trebuințe ce are patria acum pentru despăgubire și atitea cheltuieli spre inaintarea patriei, popolul român nu mai poate da domnului o listă civilă atit de mare și mai virtos că, și fără aceasta, vede că este de neapărată nevoie ca domnul să dea esemplu mai întîi de simplitate și de vieață cumpătată.

și rangurilor

Vorbele nobil, nobilitate sunt necunoscute intre popolul român. Fapta asemenea e și mai necunoscută; căci nimic n-a fost de moștenire in țeara aceasta, nici rang, nici titluri, decit proprietatea și numele familiei. Popolul român decretă dar desființarea tutulor rangurilor titulare ce nu au foncții și al căror nume nu aduc aminte decit niște timpi de barbarie și de servilitate.

„Învățătură pentru toți egală, progresivă, integrală ..."

Popolul, protestind asupra măsurilor arbitrare și nelegiuite de a se pune o taxă la învățătură, de la care săracul, orfanul, fiul văduvei e scos afară, protestind asupra relei cugetări de a degrada și a ucide naționalitatea prin scoaterea limbii naționale din școale, decretă o învățătură pentru toți egală, progresivă, integrală pe cit va fi cu putință, după facultățile fiecăruia și fără nici o plată; decretă în București o școală politehnică, cite o universitate in București și Craiova și cite un liceu, cum și pensionate pentru amindouă sexele, cite un liceu, asemenea și un pensionat in fiecare județ, cite o școală normală in fiecare plasă și cîte o școală începătoare bine întocmită in fiecare sat; decretă științele, ca și pină acum, în limba patriei și cultura și inflorirea acestei limbi după natura și după originea ei, cu literele sale, atit in cărțile profane, cit și in cele sacre, cum și introducerea literelor în toate cancelariile.

Despre acest capitol al invățăturii, guvernul va fi dator, sub a sa răspundere, a pune cea mai activă stăruință spre a se înființa așezămintele de educație publică și, precum nu se poate lăsa nici un creștin a se naște și a muri nebotezat, asemenea nici un fiu de cetățean din cîți se află în vîrstă de doisprezece ani și ciți se vor naște de acum înainte să nu rămîie neîmpărtășit de învățătură, căci pe dinsa se întemeiază viitorul țării și punerea în lucrare, cum și garanția cea adevărată a așezămintelor patriei.

Eliberarea robilor țigani

Popolul român leapădă de pe sine neomenia și rușinea de a ține robi și declară libertatea țiganilor celor particulari. Cei ce au suferit pînă acum

rușinea păcatului de a avea robi sunt iertați de popolul român, iar patria, ca o mumă bună, din vistieria sa va despăgubi pe oricine va reclama că a avut pagubă din această faptă creștinească.

Desființarea pedepsei cu bătaia

Popolul, decretînd odată drepturile civile și politice ce le-a avut totdeauna tot cetățeanul, declară că tot românul e liber, tot românul e nobil, tot românul e un domn. Prin urmare, de azi înainte desființează orice pedeapsă cu bătaia și rumpe în obrazul gîzilor orice biciu și orice vargă ce degradă demnitatea cetățeanului. Bătaia dar se aridică de la orice dregătorie, și cu atîta mai vîrtos din rîndurile soldaților.

și a celei cu moartea

Popolul român, deși nu cunoaște ființa pedepsei cu moarte, însă pentru că adesea prin judecătoriile criminale judecătorii de sistema cea veche au cutezat a da afară niște sentințe de moarte fără să fi putut a se pune în lucrare, popolul decretă desființarea cu totul a pedepsei cu moartea, atît în lucrare, cît și în sentințe.

Reprezentant diplomatic român la Constantinopol

Popolul român, văzînd întreruperile sale de relații cu Î. Poartă mai vîrtos de la 1828 încoa, văzînd că reprezentantul său la Constantinopole e un străin, reclamă a-și avea relațiile de-a dreptul cu Î. Poartă și reprezentant al său la Constantinopole însuși dintre români.

Articolele programului constituțional:

Pe scurt, popolul român, recapitulînd, decretă :

1. Independența sa administrativă și legislativă pe temeiul tractatelor lui Mircea și Vlad V, și neamestec al nici unei puteri din afară în cele din întru ale sale.
2. Egalitatea drepturilor politice.
3. Contribuție generală.
4. Adunanță generală compusă de reprezentanți ai tutulor stărilor soțietății.
5. Domn responsabil, ales pe cinci ani, și căutat în toate stările soțietății.
6. Împuținarea listei civile; ardicarea de orice mijloc de corumpere.
7. Responsabilitatea miniștrilor și a tutulor fonctionarilor în foncția ce ocupă.
8. Libertatea absolută a tiparului.
9. Orice recompensă să vie de la patrie prin reprezentanții săi, iar nu de la domn.
10. Dreptul fiecărui județ de a-și alege dregătorii săi, drept care purcede din dreptul popolului întreg de a-și alege domnul.
11. Gvardie națională.
12. Emancipația mînăstirilor închinate.
13. Emancipația clăcașilor, ce se fac proprietari prin despăgubire.
14. Desrobirea țiganilor prin despăgubire.
15. Reprezentant al țării la Constantinopole dintre români.
16. Instrucție egală și întreagă pentru tot românul de amîndouă sexele.
17. Desființarea rangurilor titulare ce nu au foncții.
18. Desființarea pedepsei degrădătoare cu bătaia.
19. Desființarea atît în faptă, cît și în vorbă a pedepsei cu moartea.

20. Așezăminte penitențiare, unde să se spele cei criminali de păcatele lor și să iasă îmbunătățiți.

21. Emancipația israeliților și drepturi politice pentru orice compatrioți de altă credință.

22. Convocarea îndată a unei Adunanțe generale estraordinare constituante, alese spre a reprezenta toate interesele sau meseriile nației, care va fi datoare a face Constituția țării pe temeiul acestor 21 articole, decretate de popolul român.

Spiritul epohei ... și

Această Adunanță va lăsa in moștenire viitorimii Constituția aceasta și va fi datoare încă a o încheia printr-o legiuire, prin care neapărat la fiecare 15 ani, din dreptul său, să-și aleagă popolul deputați estraordinari, cari, venind în Adunanță estraordinară, să introducă reformele cerute de spiritul epohei. Cu aceasta se împedică d-acum inainte vrednica de plîns nevoie de a se cere reforme cu mina armată și vor fi feriți copiii și strănepoții noștri de necesitatea în care s-a aflat astăzi popolul român.

aceste decretări

Aceste decretări vin din glasul general al țării, sunt drepturi vechi ale ei, sunt după legi, sunt după tractate. Î. Poartă, atît în generozitatea, cît și in interesul său, le primește. Rolul Rusiei este de a ne asigura drepturile cînd ar fi călcate din afară și mai virtos cînd voim a ne reîntregi intr-însele. Cind ea ni se va împotrivi, va dovedi lumii întregi că a avut gînd rău asupra noastră și asupra Turciei. Arhipăstorul țării le va binecuvînta dacă este păstor după legea lui Christos: va subscrie decretul acesta în capul tutulor de va voi să ne mai păstorească și de va fi pătruns de duhul Evangheliei. Domnul țării nu poate sta contră, pentru că este alesul ei și nu poate împedeca această faptă fără a-și trage numele de trădător al țării și rebel către Î. Poartă.

Boieri.

Boierii n-au nici un cuvint a nu primi, pentru că nu perd nimic și mai vîrtos că prin învoirea lor vor da lumii o dovadă de frumosul suflet ce caracterisă totdeauna pe cei mai mari ai țării. Strămoșii noștri ne-au asigurat cu sîngele lor o patrie. Misiunea boierilor este a statornici dreptatea cerului, dreptatea Evangheliei intr-însa: misiunea lor de astăzi are și mai mare preț înaintea lui Dumnezeu.

neguțători, meseriași, săteni.

Neguțătorii, meseriașii, sătenii binecuvintă decretele acestea, le reclamă, le cer: deși n-au avut pină acum glas, le-au cerut cu ochii, cu mînile, cu toate mișcările fără a scoate o vorbă, după cum cere mutul ars de sete apa, după cum cere cel astupat, cel înecat aerul.

soldați.

Frați români, soldați, cari sunteți fiii și frații noștri, priveghiați a ține bună orînduială, pentru că datoria voastră aceasta este. Nu ascultați însă cînd voitorii noștri și ai voștri de rău vă vor porunci a da în frații voștri și a vă întina mînile in cei ce se scoală pentru binele vostru și al părinților voștri. Punerile la cale, legiuirile cele nouă ale popolului român vă înalță la treapta de om, desființează vergele de pe spatele voastre cu cari erați socotiți în starea vitelor, vă înalță la treapta de a putea și voi a vă face ofițeri cind veți merita și ușurează, dau drepturi părinților și fraților voștri. Cînd veți lăsa pușca din mină, de azi înainte vă așteaptă o patrie, iar nu

claca și biciul dorobanțului. Cei ce vă vor da porunci a face foc asupra fraților voștri însemnați-i, că aceia nu sunt români, sau, de vor fi, sunt vînduți și vă vînd și pe voi, ca să mergeți a umple șanțurile cu trupurile voastre, bătîndu-vă în protiva voitorilor de bine ai omenirii!

Ofițeri români! Camarazii voștri din Europa v-au dat esemplu. Europa luminată e cu ochii deschiși asupra voastră. Ați încins săbiile spre a ține buna orînduială și a vă lupta asupra vrăjmașilor patriei. Țineți buna orînduială, și voi pricepeți mai bine decît soldații voștri și cunoașteți pe adevărații vrăjmași ai patriei. Scoateți săbiile, faceți-le să lucească înaintea soarelui dreptății și al libertății patriei. Eată, calea cea mai glorioasă în analele patriei vi se deschide vouă. Feriçiți-vă că v-ați aflat în capul camarazilor voștri în această zi mare ce a venit de la Dumnezeu și care, intrînd în eternitate, se va înfățișa iar înaintea lui Dumnezeu cu misiunea sa împlinită și cu fruntea încoronată de numele voastre ca de niște stele de mîntuire popolului român. Iar dacă capii voștri vă vor comanda asupra fraților voștri, n-aveți să ascultați decît glasul popolului suveran: frîngeți-vă săbiile înaintea oricărei comande vărsătoare de sînge. Niște asemenea comandanți vor fi însuflați de duhul lui Satan. Și el asemenea a fost un căpitan în cetele cerești și îngerii păcii și ai dragostei smulseră aripele. Smulgeți și voi asemenea spaletele din umerii oricărui căpitan trădător ce va comanda să se verse cea mai mică picătură de sînge.

ofițeri români!

ascultați „glasul popolului suveran..."

Cuvioși egumeni, protopopi, preoți, voi împliniți locul apostolilor, și astăzi se proclamă niște legi pe temeiul Evangheliei. Este sarcina voastră, datoria voastră a ieși cu crucea în mînă și a pecetlui cu dînsa tunurile și țevile purtătoare de moarte. Hristos a înviat și s-a doborît moartea și robia. Voi trebuie să spuneți lumii că este Anticrist tot omul ce face moarte asupra fratelui său, tot omul ce mai voiește robia, tot omul ce n-are milă de sărac, de văduvă și de orfan. Luați vestmintele voastre, armați-vă cu crucea și cîntați psalmul 108 în protiva oricărui vînzător al patriei.

Egumeni... preoți!

Boieri, voi ați fost generoși cu străinii, i-ați primit, i-ați hrănit, i-ați avuțit, i-ați chemat a se împărtăși de drepturile voastre și nu veți fi voitori de rău pămîntenilor, fraților voștri, nu veți face rușine patriei în străinătate, nu veți suferi a se pune o pată pe numele vostru, nu veți lăsa un blestem peste copiii voștri, nu-i veți osîndi a se rușina de numele ce le veți lăsa în moștenire. Dați din frumosul vostru suflet fericirea fraților voștri fără paguba voastră, căci Dumnezeu vă va da însutit și așezămintele cele nouă și drepte peste curînd vor înzeci veniturile voastre. Cu toții întindeți mîna a închega toate clasele soțietății într-un singur corp, pe care să-l putem numi fără rușine n a ț i e.

Boieri!

Cetățeni în general, preoți, boieri, ostași, neguțători, meseriași de orice treaptă, de orice nație, de orice religie ce vă aflați în capitală și prin orașe, greci, sîrbi, bulgari, germani, armeni, israeliți, armați-vă spre a ține buna orînduială și a ajuta la fapta cea mare. Patria este a noastră și a voastră. Vouă vă place a șede într-însa și ea vă primește. Sistema cea veche nu v-a

Cetățeni... de orice nație sau religie, „aceleași drepturi vom avea cu toții"

chemat și pe voi la masa de obște. De azi înainte o masă avem cu toții, un ospăț de frăție ni se întinde, aceleași drepturi vom avea cu toții.

Binecuvîntați săteni!

Și voi, o binecuvîntați săteni, frați ai lui Hristos, munca voastră, pînea și vinul se prefac în trupul și în sîngele Domnului : voi sunteți fiii cerului, fiii păcii și ai tăriei; voi sunteți hrănitorii noștri; voi ați plîns și vă veți bucura; voi ați însetoșat de dreptate și vă veți răcori; pe voi v-a fericit Mîntuitorul lumii. Fericiți sunteți și în lumea aceasta și în cealaltă! Stați dar la locul vostru, că ziua a venit; cătați-vă de cîmpurile voastre ce vi le dăruiește astăzi patria, care rîde înaintea voastră și vă cheamă la fericire. Iar pentru că duhul răului, Satana, poate să mai ațîțe oarecari vrăjmași ce vă pizmuiesc mîntuirea și fericirea, trimiteți din fiecare sat cîte un preot cuvios și cîte trei inși împuterniciți a vă cere dreptatea ce vi se cuvine. Dreptatea v-o dă toată lumea cu mîni pline și cu lacrimile în ochi. Iar preoții vor ceti blestemele sfîntului Vasile spre a goni duhul răului din țeară.

„Măria-ta, domnule ales al țării!"

Măria-ta, domnule ales al țării!

Plînge popolul român cu durere că te pomenește în urma tutulor și este la măria-ta să te pui în cap. Patria te-a ales, te-a avut fiul ei cel mai scump; guvernarea ți-a fost problematică : te-ai arătat în ochii patriei și ai lumii ca fiul risipitor din Evanghelie. Vino înapoi și va pune patria inel în dreapta ta și va înjunghia vițelul cel gras. Noi nu-ți cerem cuvînt, pentru că ești fratele nostru, ești român. Cuvîntul îl vei da înaintea conștiinței măriei-tale, înaintea lui Dumnezeu. Nu știm dacă cîte ai făcut le-ai făcut de bunăvoie ori silit. Acum e timpul să arăți lumii că ai fost și ești român; acum e timpul să faci să se spele cele trecute și să nu lași fiilor un nume veștejit. Patria te reclamă de fiu, ea își rumpe vestmintele, își bate peptul și aleargă și într-o parte și într-alta, cerînd să nu piară nici unul din fiii săi, să nu se verse nici o picătură de sînge de român. Patria uită tot : fii dar al ei, după cum ea voiește să te aibă în cap la această mare faptă. Fă o pagină frumoasă istoriei române. Nu-ți face copiii a se rușina în sînul Franței de tatăl lor; nu lăsa țeara fără cap în asemenea împregiurări, în prada intrigii ce ar putea aduce anarhie, căci atunci vai nouă și de trei ori vai măriei-tale!

„... s-au dus timpii silei și ai dreptului celui mai tare..."

Frați români! Nu vă temeți de nici o putere nepravilnică de din afară, căci s-au dus timpii silei și ai dreptului celui mai tare. Țineți numai buna orînduială în întru. Întrarmați-vă în gvardie națională spre asigurarea drepturilor voastre și spre a forma cruciata înfrățirii claselor în întru, cum și a face parte în cruciata înfrățirii națiilor în afară. Adunați-vă cu toții sub steagurile patriei. Cele trei colori naționale vă sînt curcubeul speranțelor. Crucea ce e de-asupra lor va aduce aminte Rusiei că e creștină. Crucea se va pune pe hotarul nostru și rusul nu va călca în țeara noastră, fără să calce mai întîiu crucea la care se închină. De nu se va sfii de semnul acesta, vom trimite înainte-i, nu arme ce nu le avem, ci preoții noștri, bătrînii noștri, mumele noastre, pruncii noștri, cari, însoțiți de îngerul Domnului, ce păzesce pe cei ce se scoală în numele lui, vor țipa și se va auzi pînă la marginile pămîntului, că românii nu le-au luat nimic, că ei nu-i vor în țeara lor. Vor pune preoții Evanghelia, pe care se întemeiază legile noastre, o

vor pune în calea lor ca să calce pe dînsa şi să vie să robească un popor ce totdeauna i-a fost voitor de bine, făcător de bine în războaele lui. Rusia pînă acum s-a zis că este chezaşă a drepturilor noastre. Noi în strigarea noastră nu cerem decît drepturile noastre şi protestăm mai dinainte la Î. Poartă, la Franţa, Germania şi Englitera asupra oricărei invasii în pămîntul nostru ce ne va pismui fericirea şi ne va cutropi independinţa noastră din întru.

„Sub steagurile patriei," împotriva oricărei cotropiri...

Apoi popolul român declară astăzi în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor că, dacă proclamaţia sa se vede pretutindeni insuflată de spiritul păcii, dacă ei nu vorbesc într-un ton ameninţător şi se ţin pe drumul legilor şi al tractatelor, aceasta învederează caracterul lor cel pravilnic şi sufletul lor ce deopotrivă adoară libertatea şi a lor, şi a altor naţii ce voind a se reîntregi în drepturile lor ştie a respecta pe ale altor naţii. Aceasta îi face a vorbi astfel, iar nu frica; căci sînt o naţie mai mult de 8 milioane suflete şi, la orice invazie din afară ce le va ameninţa libertăţile, fiecare va şti a-şi apăra vetrele, şi străinul, în cele după urmă, la orice nenorocire, va putea cutropi numai pămîntul dacă va dormi Dumnezeu, iar nu şi oamenii. Nici un român nu va mai trăi după moartea independinţei patriei sale.

O naţie mai mult de opt milioane ...

Fraţi români! Respectaţi proprietatea şi persoanele, adunaţi-vă cît de mulţi, armaţi-vă cu toţi, însă imitaţi pe fraţii voştri transilvani. Vedeţi cum se adunară atîtea miriade fără să se facă cea mai mică larmă, cea mai mică neorînduială. N-aveţi nici o temere decît temerea de Dumnezeu, şi atunci vouă cu adevărat vi se va cuveni a striga fără ruşine: „Că cu noi este Dumnezeu!"

Imitaţi pe fraţii voştri transilvani

Cu noi este Dumnezeu, fraţilor! În numele lui sculaţi-vă şi îngerul răzbunării dumnezeieşti va stinge pe tot vrăjmaşul şi va dobori şi cal şi călăreţ, carele şi armele lui vor fi risipite ca pulberea şi planurile lui împrăştiate ca fumul.

La arme, români! la armele mîntuirii!

■ B.A.R.: F. vol. 106 B_2: Un exemplar cu semnăturile membrilor Guvernului provizoriu, la Muzeul de istorie a Municipiului Bucureşti (inv. nr. 23.058). Punctele Proclamaţiei imprimate pe mătase galbenă se află la Arh. St. Buc. Publicată în *Anul 1848*, I, p. 490–501, şi alte ediţii.

GUVERNUL PROCLAMAT LA ISLAZ CĂTRE DOMNITORUL GHEORGHE BIBESCU

ADRESA NR. 1

137

Dreptate, Frăţie. În numele poporului român. Guvernul provizoriu

9/21 iunie

Măria Ta,

Mişcarea care a zguduit Franţa şi Germania s-a simţit în toată Europa şi n-a întîrziat să neliniştească şi pe România.

„O mişcare naţională de apărare şi de principii"

Poporul român, deznădăjduit de lungile sale suferinţe, locuitorii Capitalei, neliniştiţi de sosirea Comisarului rus, totdeauna premergător de turburări, cum şi de complotul străin urzit în întunerec pentru ca să turbure liniştea publică în beţia patimilor, s-au văzut nevoiţi să ia parte la o mişcare naţională de apărare şi de principii. Întreprinderea a fost improvizată şi spontanee, căci Înălţimea Ta nu mai erai în stare să insufli încredere, nici să opui intrigilor străine forţa şi energia necesară.

Subsemnaţii, temindu-ne ca mişcarea să nu degenereze în anarhie, văzînd că opiniunea publică se stringea în jurul lor, s-au hotărît să se pună în fruntea unei mişcări de regenerare, al căreia ţel este menţinerea ordinei şi proclamarea voinţei poporului. Prin proclamaţiunea aci alăturată, ea cheamă pe tot românul să ia parte la marea operă a regenerării; ea nu Te înlătură nici pe Înălţimea Ta.

Considerînd că mîinile slăbite ale Măriei Tale nu mai sînt în stare să ţină frînele guvernului, şi că glasul Măriei Tale nu mai are influenţă asupra armatei, subsemnaţii, pentru a-şi îndeplini misiunea, s-au văzut în neapărata nevoie de a lua, prin interim, o sarcină grea şi s-au constituit în guvern provizoriu.

Dorinţa naţională şi Constituţia

În numele poporului român, ei au cinstea să comunice Înălţimii Tale dorinţa naţională şi Constituţiunea, care este întemeiată pe vechile noastre legi şi obiceiuri; ei invită pe Înălţimea Ta să asculte glasul patriei şi să se pună în fruntea acestei mari fapte.

Prin consimţămîntul Înălţimii Tale, prin semnătura Înălţimii Tale pusă pe Constituţiune, poporul va fi asigurat, încrederea în Înălţimea Ta restabilită şi prin urmare puterile Măriei Tale vor fi reînnoite.

Subsemnaţii aşteaptă numai răspunsul Măriei Tale şi, îndată ce vor primi o veste atît de fericită şi de dorită, îndată ce vor fi încredinţaţi prin probe îndestulătoare de sinceritatea inimii Înălţimii Tale, vor şi înceta să guverneze şi se vor socoti fericiţi să primească poruncile Înălţimii Tale.

Membrii Guvernului provizoriu:

Preotul Şapcă, Ioan Eliade, Christian Tell,
Ştefan Golescu, Nicolae Pleşoianu

Islaz, din Cîmpul Regenerării.

■ Reproducere din *Anul 1848*, I, p. 501–502, după textul francez dat de I. Heliade, în *Mémoires sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les événements de 1848 accomplis en Valachie*, 1851, p. 80.

11 IUNIE ÎN CAPITALĂ

138

FL. AARON, DE LA BUCUREȘTI, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

București 12 iunie 848

Frate Bariț,

Zioa de eri, 11 iunie 1848, este o zi de la care incepe o epohă nouă in analele Țării Românești. Deviza popolilor civilisați : libertate, egalitate, frăție este și deviza românilor de aici. Constituția, această zicere fermecătoare, această faptă fericitoare, s-a proclamat și la noi. Administrația națională din lăuntru a țării, dupe cum o coprind tractatele, nu va mai fi o vorbă goală. Noi sintem emancipați și ne vom bucura de aici înainte de toate drepturile de care sintem vrednici. Înaltei Porți îi vom rămînea credincioși, îi vom plăti tributul. Rusia ne va protegia cind turcii ne vor supăra și cind noi nu vom fi în stare de a ne apăra ; dar in administrația din lăuntru a țării nu vom suferi ca să se amestice nimini. Constituția proclamată eri va fi un adevăr și noi vom ști a muri pentru dinsa. Să trăiască românii !

O epohă nouă în analele Țării Românești

După nenorocitul rezultat ce avu revoluțiunea care era să isbucnească miercuri diminicața, poliția a fost neobosită zioa și noaptea spre a prinde pe toți complicii. Dar urzeala acestii mișcări patriotice era mai încurcată decît să se poată descoperi. Cind poliția credea că, puind mina pe mai mulți capi ai revoluțiunei, a inăbușit izbucnirea ei, a uitat că nu e numai Bucureștii care cere reforme, îmbunătățiri, emancipație de sub tutoratul cel tiranic ce-l eserța puterea protectriță. Spiritele în general era toate înflăcărate și, de la o margine a țării pînă la cealaltă, toți simțea trebuința de o prefacere mare in toate, o imbunătățire radicală in tot corpul soțial. În toată întinderea țării circulau proclamații tipărite ce coprindeau punturile nouăi Constituții. Va să zică, toată țara era revoluționată. Așadar era deșartă bucuria poliției că și-a jucat rola cum se cade in București, înghiesuind casarmele, încăperile poliției și ale comisiilor cu prinși revoluționari ; era deșartă energica stăruință a comisarului Diuhamel ca să nu scape nici unul dintre complici.

„toată țara era revoluționată ..."

Joi seara se priimi știre sigură că in mai multe punturi ale țării s-au mișcat popolul și că se pregătește a veni la București spre a cere dreptate ! Această știre infricoșă pe guberniu, dar ceea ce i-a paralizat toate puterile de a mai lucra împrotiva revoluțiunei a fost altă vestire ce tot atunci a priimit, că du peste Olt patru capi, cu mai multe mii, pășesc bărbătește către capitala țării. De la acești capi priimi prințul o proclamație că, daca va subscrie punturile nouăi Constituții ce o cere popolul, să șează în tron și să hotărască a se pune în fruntea românilor, iar daca nu, să se tragă la o parte. Într-o clipă se adună Sfatul ministrilor, la care s-a aflat față și comisarul Diuhamel. Ministrii își perduseră cumpătul ; Diuhamel stăruia ca să se ceară ajutor de trupe rusești. Prințul, in alternativa de a sta singur cu

Proclamația guvernului de la Islaz

vreo cîţiva sateliţi ai săi în contra generalii mişcări a ţării sau de a cere ajutor de trupe ruseşti, a declarat că e gata mai bine a-şi da demisiunea şi a se trage din tron. Cu toate aceste, se mai luară oarecare măsuri şi se espediiră mai mulţi curieri cu ordonanţe în deosebite direcţii spre a potoli fierberea spiritelor şi spre a opri mişcarea. Speranţa însă cea mai mare a prinţului şi a ministrilor era în miliţia ce se afla în garnizonă, cu care socotea a opri revoluţiunea. Speranţă deşartă !

Vineri, 11 iunie... la Bucureşti

Eri, vineri dimineaţa, la 11, pe cînd capitala se afla într-o neodihnă neastîmpărată, pe cînd se pregăteau isbucniri de nouă mişcări revoluţionare, prinţul vru să cerce credinţa garnizonei pe care se întemeia. Se duse mai întîi la casarma cavalerii şi, după ce se adresă către ofiţeri ca în împrejurările de faţă, cînd ţara este amerinţată de rebeli, să păzească credinţa către gubern, aceştia îi răspunseră că ei sînt gata a-şi vărsa sîngele în contra vrăjmaşilor patriei, dar sînge român, sînge patriotic nu vor vărsa niciodată.

La cazarma de infanterie... sub stindardul tricolor

Manifestaţia însă cea mai evidentă de spiritul general de care este însufleţit tot românul din Ţara Românească i-o dete prinţului ofiţerimea de la casarma de infanterie. Aici nu numai i se declară în terminii cei mai lămuriţi că ei nu se vor bate cu fraţii lor, ci, arătîndu-i-se totdeodată dorinţa generală de îmbunătăţiri radicale, numaidecît se scoase un stindart naţional tricolor, declarînd că sub steagul acesta sînt juraţi a muri pentru patrie, naţie. Într-aceste împrejurări, prinţul îşi însemnă numaidecît calea pe care trebue să apuce, luă stindartul în mînă şi jură că se va pune în fruntea românilor şi va apăra drepturile lor pînă la cea mai după urmă picătură de sînge. Aceste vorbe ale prinţului au sancţionat revoluţiunea ţării. Strigările : ,,Să trăiască prinţul ! Să trăiască românii !" au făcut să răsune atmosfera. Proclamaţiile tipărite cu puntele nouăi Constituţii ce o cerea populul se împrăştiau pe toate uliţele fără frică. Poliţia şi-a isprăvit misiunea sa. În locul fricei ce a perit a urmat bucuria cea mai sgomotoasă. Oameni de toate clasele, de amîndoă secsele, uitînd cu totul holera ce domneşte, se îmbulzeau pe uliţele capitalei cu fruntea cea mai senină. Comisarul Diuhamel plecă numaidecît la Rusia. Dar, cu înaintarea timpului, către seară creştea tot mai mult sgomotul de strigări vesele. Deodată se auzi în toată capitala că trupe de ţărani din mai multe părţi, cu stindarte naţionale, sosesc în capitală. Atunci populul Bucureştilor, nemaiputînd cumpăta bucuria, aleargă în trăsuri, pe jos, la barierele oraşului. Întîmpinarea orăşanilor cu ţăranii a fost ceva sublim în felul său. Se îmbrăţişară, se sărutară ; ţăranii, fără arme, fără nimic, cu merindea numai în traistă, cu punturile nouăi Constituţii în mîini, intrară în capitală sub stindartele lor, strigînd : ,,Dreptate !" şi orăşanii, unindu-şi glasurile cu dînşii, repetau : ,,Dreptate !"

,,Ţăranii cu orăşanii înfrăţiţi"

Astfel ţăranii cu orăşanii înfrăţiţi, între răsunete de glasuri detunătoare, înaintară pe uliţele capitalei către palatul prinţului. Mulţimea populului adunat aci era nenumărată. Prinţul priimi pe ţărani cu cea mai mare blîndeţă şi bunătate şi le făgădui împlinirea cererilor lor. Dar populul bucureştean, care creştea pe fiecare minut, încît se părea că s-a golit tot oraşul şi

s-a strîns la palat, nu s-a mulțumit numai cu atît. Tinerimea, ca pretutindenea, da ton la toate mișcările, la toate dorințele gloatelor. Mii de strigări se repetau una după alta, cerînd ca prințul să subscrie puntele Constituții. Aceasta se făcu numaidecît. (Vezi hîrtia verde). După aceasta se îndesiră alte glasuri : „Jos cu guberniul vechi !", „Ministri noi !" Lista de ministri se dete și prințul o priimi cu toată bunavoința. Ministrul din Lăuntru fu proclamat Nicolae Golescu, care de la Palat și pînă la Departamentul său fu dus pe umerii poporului, al Finanții G. Magherul, al Justiției Ștefan Golescu ; al Cultului și al Instrucției, I. Eliade ; secretar de stat, N. Bălcescu ; cap al Miliției, Odobescu ; cap al Poliției capitalei, C. A. Roseti. Tinerimea

După ce prințul priimi și subscrise toate cererile ce i se făcură, poporul adunat se împrăștie pe toate ulițele. Muzica militară cînta marseileza română, poporul striga : „Să trăiască Constituția !" Cocardele naționale se împărțeau pe la toți și stindartele tricolore fîlfăia în toate părțile. De seara și pînă dimineața, Bucureștii întregi s-a aflat în cea mai mare mișcare : gloate de oameni pe jos se plimbară necontenit în deosebite direcții ; trăsuri cu stindarte umblară pe toate ulițele. La toate bisericile se trăgeau clopotele și toată atmosfera era însgomotată de neprecurmatele strigări. Nicăiri nu s-a făcut cea mai mică neorînduială, cel mai mic esces. Cocarde și stindarde tricolore

Astfel se fini zioa de eri, zi memorabilă pentru totdauna pentru români. Constituțiile în toate țările și la toate națiile se dobîndiră cu sînge ; românii n-au să plîngă nici măcar o picătură. Ei arătară Europei civilizate că știu ce vor, știu cum să o ceară și era siguri că o vor dobîndi. Să trăiască prințul Bibescu, care știu să prețuiască dorințele românilor ! Acei români care dobîndiră ce doriră vor ști a-și apăra bunul lor cel scump : libertate, egalitate, frățietate !

Isprăvesc, pentru că, nedormind toată noaptea, sînt ostenit prăpădit. Caz din picioare, mi s-a amețit capul, mi se închid ochii. Dacă te folosesc ceva aceste, întrebuințează-le.

Nu-ți mai scriu ca să-ți trimiț acum foile fără frică.

[Fl. Aaron[1]]

■ După B.A.R., ms. rom. 992, f. 217—218. Publicată în *Anul 1848*, t. I, p. 540—544 ; *George Barițiu și contemporanii săi*, vol. I, p. 66—69.

■ 1. Numele e adăugat de G. Barițiu.

139

N. BĂLCESCU NUMIT SECRETAR AL STATULUI

Domnului Nicu Bălcescu,

După vointa poporului, Constituția s-a primit și Măria Sa Prea Înălțatului nostru Domn a binevoit a orîndui pe dumnia-ta secretar al statu-

lui, de aceea se vestește dumniei-tale ca îndată să intri in foncsie, trebuința cerind ca zăbavă să nu mijlocească.

Nr. 2951, iunie 11

Șeful Departamentului din Lăuntru, N. Golescu

■ *Anul 1848,* I, p. 512

140

D. BRĂTIANU NUMIT AGENT DIPLOMATIC PE LÎNGĂ GUVERNELE AUSTRIEI ȘI UNGARIEI[1]

Domnule ministru,

Regulamentul organic ce a guvernat pînă acum principatul Valahiei nefiind avantajos decît pentru o clasă de locuitori privilegiată și foarte puțin numeroasă și fiind dezavantajos pentru marea majoritate a națiunii, a trebuit să-i fie aduse modificări radicale conform dreptului pe care-l are țara de a-și da legi. Or, cum prin noua Constituție, pe care poporul român și-a dat-o in mod spontan și fără ca aceasta să fi prilejuit nici cea mai mică nenorocire, el s-a incorporat în marea familie europeană, ale cărei strădanii eroice caută să asigure drepturile tuturor ; dat fiind că, pe de altă parte, prin acest act el a fraternizat cu toate popoarele care au pășit pe calea mîntuirii, am onoarea, domnule ministru, să acreditez pe lîngă guvernul Dumneavoastră pe domnul Dimitrie Brătianu, în calitate de agent al acestui principat, convins că veți binevoi să luați în considerație că el va reprezenta în fața Excelenței-voastre interesele patriei sale.

Binevoiți să primiți, domnule ministru ...

Textul francez

Monsieur le Ministre,

La loi organique qui a régi jusqu'ici la Principauté de Valachie n'étant qu'à l'avantage d'une classe d'habitants privilégiée et fort peu nombreuse, et au détriment de la grande majorité de la nation, des modifications radicales ont dû y être apportées le droit que possède le pays de se donner des lois. Or, comme par la nouvelle constitution que le peuple Valaque s'est donnée spontanément et sans qu'on ait à déplorer le moindre malheur, il s'est incorporé à la grande famille européenne, dont les efforts héroïques tendent à assurer les droits de tous ; vu d'ailleurs que par cet acte, il a fraternisé avec tous les peuples, qui se sont placés sur la voie du salut j'ai l'honneur, Monsieur le Ministre, d'accréditer auprès de Votre Gouver-

nement, Monsieur Démètre Bratiano, en qualité d'Agent de cette Principauté, convaincu que je suis que Vous voudrez bien prendre en considération les représentations qu'il sera dans le cas de faire à Votre Excellence, concernant les intérêts de sa patrie.

Veuillez, Monsieur le Ministre, agréer . . .

■ *Anul 1848*, 1, p 515 (După un concept în limba franceză),

■ 1. *Precizare cronologică*: înainte de această numire, D. Brătianu fusese rînduit administrator sau cîrmuitor al jud. Argeş; e rechemat la 14/26 iunie, pentru a prelua misiunea de mai su (Cf. *Anul 1848*, II, p. 559). s

ROMÂNIA A RUPT LANŢURILE ROBIEI

141

C. A. ROSETTI, TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ!

Fraţi români din toate clasele! Iată aurora libertăţii, iată zioa fericită, zioa de mult dorită, zioa aşteptată cu atîta înfocare, zioa în care v-aţi arătat vrednici de strămoşii voştri, vrednici de numele de român! Da, România iubită, care de atîtea veacuri gemea subt robie, a rupt lanţurile ruşinoase şi a arătat lumii întregi că în vinele copiilor ei curge încă sînge de român. Bucuraţi-vă, fraţi: nici o picătură de sînge n-a curs şi am dobîndit cerescul dar al libertăţii curat şi nepătat, ca un sfînt dar dumnezeesc. Trăiască România! Trăiască domnul ţării, care la acest prilej a dat dovadă că este adevărat român şi că-şi iubeşte patria mai presus decît toate. Trăiască Sfinţia-sa mitropolitul, egumenii şi preoţii, trăiască tot clerul român, care au binecuvîntat stindardul libertăţii şi au purtat sfînta cruce, semnul mîntuirii, înaintea poporului; trăiască bravii noştri ofiţeri, trăiască armia întreagă, care au declarat toţi într-o glăsuire că sînt fraţi cu tot românul şi că nici unul nu va da într-un român, într-un frate al său, ci că toţi sînt gata a-şi vărsa cea după urmă picătură de sînge pentru patria lor! Trăiască tinerii voinici care s-au purtat cu atîta mărinimie, cu atîta înţelepciune, care au dat dovadă că patriotismul nu este un cuvînt deşărt, că inimile lor sînt inimi de români! Trăiască apostolii libertăţii, care au fost aruncaţi în temniţe, de unde i-aţi scăpat voi! Trăiască, de trei ori trăiască domnii Goleşti, Creţuleşti, Ion Ghica, maior Voinescu II, fraţii Brătieni, Bălceşti, Eliad, maior Tell, Pleşoianu şi toţi cîţi au contribuit la dobîndirea libertăţii; numele lor nu le mai spui, căci vor trăi vecinic în inimile românilor, vor străluci în analele patriei. Trăiască, cu un cuvînt, toată naţia română! Tot oraşul înoată în bucurie şi veselie, clopotele sună, muzica ostăşească, preumblîndu-se cu stindardele ţării prin toate uliţele, cîntă marşul naţional, urmată şi precedată de o nenumărată mulţime din toate clasele;

11 iunie, zi de obştească fericire

pe toate locurile se vedea grupele cele mai frumoase : boeri, preoți, soldați, neguțători, meseriași, toți se îmbrățișau unul pe altul, toți strigau, rîdeau, plîngeau de bucurie; nu era om în tot Bucureștii care să nu fi luat parte la obșteasca fericire. Și toate acestea se făceau cu cea mai mare liniște, cu cea mai bună înțelegere, nici cea mai mică turburare, nici cea mai mică înstrăinare nu s-a făcut; proprietatea era sfîntă tutulor, toți au arătat că sînt români. Vecinică laudă nației române, care și-a săvîrșit revoluția cu atîta moderație și într-o unire și frăție nepilduită în istoria popoarelor.

Vecinică laudă nației române...

Acum, frați români, cu aceeași înțelepciune, cu același patriotism care ați arătat ieri, la 11 iunie, trebue să ne purtăm și de acum înainte; nu e destul că am dobîndit libertatea, trebue să ne arătăm și vrednici de dînsa, trebue să știm a păstra cerescul dar. Ceea ce dar trebue făcut mai nainte este organisația unei guardii naționale, spre păstrarea liniștei și a bunei orînduieli. Tot românul își va vărsa cu bucurie cea mai după urmă picătură de sînge pentru patria sa și nici o putere omenească nu ne va putea răpi cerescul dar ce am dobîndit. Trăiască România! Trăiască libertatea!

Organizarea guardiei naționale

■ „Pruncu român", I, 1848, nr 1, 12 iunie, p. 1; *Anul 1848*, I, p. 546–547.

142

„UNIȚI-VĂ CU NOI, FRAȚI DE DINCOLO DE MILCOV..."

C. A. ROSETTI, CĂTRE FRAȚII NOȘTRI DIN MOLDOVA

Frați români din Moldova! Ceasul libertății a sunat pentru tot românul. Astăzi, la 11 iunie, era zioa fericită în care libertatea a intrat triumfîndă în capitala noastră. Numai bucurie și frăție este între toți locuitorii; ulițele Bucureștilor răsună de strigări de veselie, stindardul libertății fîlfîie măreț, clopotele sună și glasul lor de aramă împrăștie noutatea regenerației neamului român prin toată cetatea care astăzi își merită numele său, adevărat oraș de bucurie! Și dobîndirea acestui dar ceresc n-a costat nici o picătură de sînge; toți românii s-au ardicat ca un singur om, toți s-au cunoscut de frați, de fii ai aceleași mume. Domnul țării, Gheorghe D. Bibescu, s-a unit cu noi și armia a fraternisat cu poporul; clerul ne-a binecuvîntat și a mers înainte cu sfînta cruce, semnul mîntuirii. Uniți-vă cu noi, frați de dincolo de Milcov; peste undele lui vă întindem brațele, dorind cu înfocare a vă da sărutarea frăției și a libertății. Munteanul și moldoveanul sînt toți români, sînt frați, o singură nație; uniți-vă cu noi, goniți pe tiranul al cărui nume va rămînea o pată vecinică în istoria țării, înălțați stindardul libertății și dobîndiți-vă sfîntele drepturi. Să ne dăm mîna ca niște frați și să ne ajutăm unii pe alții. Uniți, vom fi tari; uniți, vom sta în protiva oricărui vrăjmaș al

Munteanul și moldoveanul sînt o singură nație

libertăţii noastre. Voi, fraţi, aţi făcut începutul; daca, din nenorocire, n-aţi putut isbuti, nu e vina voastră; căci voi nu aveţi un domn ca al nostru care îşi iubeşte patria, voă vă rămîne gloria că aţi început, noă gloria că am sfîrşit. Vă dăm sărutarea de frate. Trăiască libertatea! Trăiască România!

■ „Pruncul român", I, 1848, nr. 1, 12 iunie, p. 1—2; *Anul 1848*, I, p. 547—548.

O CONSTITUŢIE LEGATĂ DE INTERESELE INTERNE ALE ŢĂRII...

143

CIRCULARA MINISTRULUI DE EXTERNE, N. BĂLCESCU, CĂTRE CONSULII PUTERILOR STRĂINE

Domnule agent şi consul general — Bucureşti[1]

În urma dreptului de administrare internă independentă dobîndit de Principatul Valahiei şi care atrage după sine în mod explicit pe cel de a-şi da legi, o nouă Constituţie fiind proclamată chiar astăzi prin voinţa unanimă a locuitorilor, exprimată printr-o manifestaţie pe cît de calmă, pe atît de plină de demnitate, mă grăbesc să vă informez, domnule agent şi consul general, că această Constituţie, legată în întregime de interesele interne ale ţării, a primit sancţionarea din partea şefului statului şi că eu am avut chiar acum onoarea de a fi chemat să conduc în interimat Departamentul relaţiilor externe. Zelul pe care-l voi depune neîndoios pentru a întreţine cu dumneavoastră raporturi de bună înţelegere şi pentru a rezolva treburile cu toată promptitudinea pe care o reclamă ele mă fac să nădăjduiesc că voi afla şi din partea dumneavoastră aceeaşi bunăvoinţă.

Voi avea onoarea să vă comunic curînd bazele acestei Constituţii care va guverna de acum înainte Valahia.

În aşteptare, profit de acest prilej pentru a vă ruga, domnule agent şi consul general, să primiţi asigurarea înaltei mele consideraţii.

N. Bălcescu, Ministru al Afacerilor externe

Textul francez

Monsieur l'Agent et Consul général, — Bucharest[1]

Par suite de droit d'administration intérieure indépendante dévolu à la Principauté de Valachie et qui emporte explicitement celui de se donner des lois, une nouvelle Constitution venant d'être proclamée aujour-

d'hui même par le vœu unanime des habitants, exprimé par une manifestation tout aussi calme que pleine de dignité, je m'empresse de vous informer, Monsieur l'Agent et Consul général, que cette Constitution, qui se rattache entièrement aux intérêts intérieurs du pays, a reçu la sanction du Chef de l'Etat ,et que je viens d'avoir l'honneur d'être appelé à diriger par intérim le Département des Relations extérieures. Le zèle que je ne manquerai pas de mettre à entretenir avec vous des rapports de bonne intelligence et à expédier les affaires avec toute la promptitude requise me donne tout lieu d'espérer que je rencontrerai de votre part la même bonne volonté.

J'aurai l'honneur de vous communiquer bientôt les bases de cette Constitution qui régira désormais la Valachie.

En attendant, je profite de cette occasion pour vous prier, Monsieur l'Agent et Consul général, d'agréer l'assurance de ma haute considération.

N. Balcescu, Ministre des Affaires étrangères

■ *Anul 1848*, I, p. 556—557; reprodusă și în N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*. Ediția G. Zane, București, Editura Academiei, 1964, p. 88.

■ 1. *Precizare cronologică*: În *Anul 1848* și în N. Bălcescu, *Opere*, IV, citate mai sus, circulara e datată *13 iunie*! Circulara însă anunță proclamarea Constituției și sancționarea ei de către domnitor, care au avut loc *chiar astăzi*; la fel, și numirea lui N. Bălcescu la Externe, care s-a petrecut *chiar acum*; la 11 iunie, deci, și nu 13.

144

ABDICAREA LUI GHEORGHE BIBESCU

No. 1 *Priimit la 13 iunie*[1]

Noi Gheorghie Dimitrie Bibescu, cu mila lui Dumnezeu, Domn Stăpînitor a toată Țara Rumânească

Către Sfatul Ministrilor

Fiindcă simț că puterile-mi nu sînt potrivite cu cererile celor de astăzi împrejurări, și spre a nu mă bate vreodată cugetul că am primejduit soarta țării ținînd cîrma oblăduirei mai mult decît putința mă erta, o încredințez în mîinile Dumneavoastră, și intru iarăși în vieața privată, cu acea mulțumire ce aduce o conștiință curată.

Gheorghie Dimitrie Bibescu

București, 13 iunie 1848

■ *Anul 1848*, I, p. 556 (și facsimil).

■ 1. Apostila — data și n-rul de ordine dae actului — este autograf N. Bălcescu.

Constituirea guvernului provizoriu. Primele măsuri

„ASTĂZI LA 14 IUNIE. . ."

145

PUBLICAŢIA GUVERNULUI DESPRE CONSTITUIREA SA

Fostul domn Gheorghe Bibescu, deşi a consfinţit sfîntele drepturi ce românii recîştigară, simţindu-se însă acum slab de boală şi nemaiputînd ţine cîrma în mînă, astăzi la 14 iunie, la un ceas din noapte, şi-a dat demisia, lepădîndu-se de toată puterea sa.

Patria aflîndu-se acum în împrejurări grele, se numiră Guvern vremelnicesc mai jos însemnaţii români, cari sînt oameni ce s-au jertfit pentru patrie şi jură ca şi astăzi să moară pentru dînsa.

Guvernul vremelnicesc: President Preasfinţia-Sa părintele *Mitropolitul, Ioan Eliad, Ştef. Golescu, Tell, Magheru, Scurtu.*

Secretarii guvernului vremelnicesc: *C. A. Rosetti, N. Bălcescu, A. G. Golescu, I. C. Brătianu.*

Ministeriul vremelnicesc: Ministru din lăuntru *Nicolae Golescu,* Ministrul dreptăţii *I. Câmpineanu,* Ministrul trebilor din afară *Ioan Voinescu II,* Ministrul finanţii *C. N. Filipescu,* Obştescul controlor *Gheorghe Niţescu,* Ministrul de război *Ioan Odobescu,* Ministrul instrucţiei publice *Ioan Eliad*; Comandant al Gvardiei naţionale *Scarlat Creţulescu,* Presidentul Sfatului orăşenesc *Const. Creţulescu,* Şeful poliţiei *Mărgărit Moşoiu.*

■ B.A.R.. Foaie volantă 110 (fără titlu); „Pruncul român". I, 1848, nr. 2, 17 iunie; *Anul 1848*, t. I, p. 564.

146

DECRET PENTRU STEAGUL NAŢIONAL ŞI DEVIZA ROMÂNĂ

În numele popolului romîn. Dreptate şi Frăţie!

Guvernul vremelnic decretă:

Steagul naţional va avea trei colori: albastru, galben şi roşu. Deviza română, care va fi scrisă atît pe steaguri, cît şi pe monumentele şi decretele publice, se va compune de aceste doă cuvinte: *Dreptate, Frăţie.*

Dreptatea, această stea strălucitoare care luminează omenirea şi o povăţueşte în calea binelui, voeşte ca oamenii să fie mai întîi slobozi şi deopotrivă, şi frăţia, acest sentiment străbun românesc, leagă inimile pentru obştescul folos.

Membrii guvernului provizoriu: *Neofit*, mitropolit Ungro-Vlahiei, *G. Scurti*, *N. Bălcescu*, *A. G. Golescu*, *C. A. Roset*, *I. C. Brătianu*

No. 1, Anul 1848, iunie 14

■ „Monitorul român", I, 1848, nr. 1, 19 iunie, p. 1–2; *Anul 1848*, I, p. 567.

147

DESFIINŢAREA RANGURILOR

În numele popolului român. Dreptate, Frăţie!

Guvernul vremelnic decretă:

Potrivit voinţei popolului, toate rangurile civile se desfiinţează pentru totdauna. Nimeni de acum înainte nu va mai putea a-şi lua vreun rang în nici un act public. Singura deosebire ce va exista între români va fi aceea a virtuţilor şi a slujbelor către patrie.

Membrii guvernului provizoriu: *Neofit*, mitropolit Ungro-Vlahiei, *G. Scurti*, *I. C. Brătianu*, *Bălcescu*, *A. G. Golescu*, *C. A. Roset*

No. 2, Anul 1848, iunie 14

■ „Monitorul român", I, 1848, nr. 1, 19 iunie; *Anul 1848*, t. I, p. 567.

148

DESFIINŢAREA CENZUREI

În numele popolului român. Dreptate, Frăţie!

Guvernul provizoriu decretă:

Potrivit voinţei popolului, censura este desfiinţată pentru totdauna. Orice român are dreptul de a vorbi, a scri şi a tipări slobod asupra tutulor lucrurilor; se înţelege însă că întrebuinţarea acestei libertăţi nu implică abuzul ce ar putea face unii, defăimînd viaţa privată a locuitori-

lor sau invitînd popolul la nesupunere către legi şi guvern, abuzuri ce vor fi pedepsite de tribunalurile competente.

Membrii guvernului provizoriu: *Neofit*, mitropolit Ungro-Vlahiei, *G. Scurti, I.C. Brătianu, Bălcescu, C.A. Rosetti, A.G. Golescu*

No. 3, Anul 1848, iunie 14

■ „Monitorul român", I, 1848, nr. 1, 19 iunie, p. 2; *Anul 1848*, t. I, p. 568.

149

ÎNFIINŢAREA GĂRZII NAŢIONALE

În numele popolului român. Dreptate, Frăţie!

Guvernul provizoriu decretă:

Fiindcă naţia română, prin revoluţia de la 11, a manifestat dorinţa de a avea o gvardie naţională şi guvernul vremelnicesc găsind că o astfel de instituţie este de neapărată trebuinţă de a se întocmi numai îndată, decretă formarea acestei gvardii în toată ţara, cu a căria organizaţie se însărcinează ministrul din năuntru şi totdeodată numeşte de comandant al Gvardiei din capitală pe colonelul Scarlat Creţulescu.

Neofit, mitropolit Ungro-Vlahiei, *G. Scurtu, I. C. Brătianu, N. Bălcescu, C. A. Rosetti, A. G. Golescu*

No. 4, Anul 1848, iunie 14

■ „Monitorul român", I, 1848, nr. 1, 19 iunie, p. 2; *Anul 1848*, t. I, p. 568.

150

DESFIINŢAREA PEDEPSEI CU BĂTAIA ŞI A PEDEPSEI CU MOARTEA

În numele popolului român. Dreptate, Frăţie!

Guvernul provizoriu decretă:

Pedeapsa degrădătoare cu bătaia se desfiinţează pentru totdauna în Ţara Românească, atît în partea civilă, cît şi în cea militară. Pînă la reformarea Condicei criminale, această pedeapsă se va reîmplini cu o închisoare de la una pînă la cinci zile.

Pedeapsa cu moarte, care de atîţia ani nu s-a simţit nevoe a se întrebuința în Ţara Românească, se desfiinţează asemenea pentru totdauna.

Neofit, mitropolit Ungro-Vlahiei, *G. Scurtu, I. C. Brătianu, N. Bălcescu, C. A. Rosetti, A. G. Golescu*

No. 7, Anul 1848, iunie 14

■ „Monitorul român", I, 1848, nr. 1, 19 iunie, p. 2; *Anul 1848*, I, p. 569.

151

DISPOZIŢII PENTRU FORMAREA UNITĂŢILOR DE PANDURI

Către administratorii jos însemnatelor judeţe

De neapărată trebuinţă fiind ca să se formeze un număr de panduri deprinşi la arme, bine înarmaţi, vrednici şi călări, se scrie d-tale ca să pui îndată în lucrare formarea unor asemenea oameni de bunăvoie, despre cari se pot găsi într-acel judeţ îndestui cu plată de simbrie, şi treptat să raportezi sub-iscălitului numărul şi numele lor şi felul tocmelii ce vei săvîrşi cu dînşii spre a se lua instrucţii de urmare.

[Ministru de interne] N. Golescu

Dolj	nr. 3 111	Vîlcea	nr. 3 114
Gorj	nr. 3 112	Romanaţi	nr. 3 115
Mehedinţi	nr. 3 113		

■ *Anul 1848*, I, p. 560.

152

PROIECT PENTRU ÎNTOCMIREA GĂRZII NAŢIONALE

Onorabilului Guvern provisoriu. Şeful Gardei naţionale

Raport

Se supune la întărirea Guvernului alăturatul proiect pentru întocmirea Gardii naţionale ce după trebuinţă urmează a se aduce la îndeplinire dacă îl veţi găsi de cuviinţă.

Colonel, E. Creţulescu[1]

No. 26.

Pînă cînd Garda națională se va informa pe un bas mai solid, urmează ca acum, ca să poată ținea liniștea și buna orinduează în Capitală, cei înscriși într-însa se expun la următoarele reguli ce trebue a se împlini de d-lor cu o mare scumpătate pînă la organizația ei.

1. Tot cetățeanul trebue să se înscrie la Gardia națională, începînd primirea d-lor de la virsta de 18 ani și pînă la 50.

2. Din suma inscrisă pe la comisii a gardiștilor, se va lua cîte un număr pentru deprinderea la exersisul învățăturii tactice ostășești și vor veni dimineața la canțelaria Gardii naționale la ceasul ce li se va hotărî, din care număr se va popri o parte cu un șef al dumnealor, rezervă la palat, spre a întimpina trebuința pentru paza liniștei.

3. Restul ce va răminea pe la comisii va fi pentru ținerea patrulelor pe la comisiile respective și cari li se vor comunica datoriile ce au a împlini la orinduirile de către ofițerul din oștire ce se află la comisie.

4. La această gardă trebue o organizație a 12 toboșari, 6 stindardari, 4 scriitori pentru lucrarea canțelariei și trebuincioasele ei cu remontul lor, 3 călăreți pentru șeful gardei, cari vor fi ori soldați din cavalerie, ori dorobanți pentru trimiterea cu porunci.

5. Un șef de stat major, care va fi luat ori din numărul ostașilor, sau din cei politicești, pentru ajutorul șefului gardei; un ofițer care va fi adiutant pentru lucrarea datoriilor canțelariei, un ofițer pentru învățătura tacticei, 5 ofițeri cari se vor restatornici pe la fiecare comisie pentru împărțirea și orînduirea lor, atit la slujbe, cit și la învățătura ce trebue a li se da.

6. Ofițerii aleși din Garda națională li se vor da cite un dorobanț de la comisie ca să se slujească cu ei pentru feluri de trebuințe.

E. Crețulescu

■ *Anul 1848*, I, p. 621—622.

■ 1. De fapt *Scarlat Crețulescu* (Vezi doc. 145, p. 551 și doc. 159, p. 562).

PE CÎMPUL FILARETULUI
LA SFINŢIREA STEAGURILOR NAŢIONALE

153

DISCURSUL ROSTIT DE I. VOINESCU II

Astăzi, 15 iunie ‡‡‡

Fraţilor!

Noi astăzi nu sîntem adunaţi la această solemnitate spre a celebra vreun sfînt sau pentru vreo altă sărbătoare obicinuită, ci pentru sfinţirea acestor steaguri naţionale, care se înalţă pentru asigurarea drepturilor celor mai scumpe, celor mai sfinte ale unei naţii; pentru sfinţirea, zic, a steagurilor celor mai potrivite cu mîntuitoarele învăţături ale Evangheliei. Pentru căci daca aceste mărețe steaguri au proclamat egalitatea, oare Evanghelia nu a proclamat şi ea tot aceea, zicînd: „cel ce voeşte să fie mai mare să fie tutulor serv". Daca steagurile acestea au proclamat libertatea, zdrobirea fiarelor, isbăvirea de sclavie şi de tiranie, apoi şi mîntuitorul nostru Iisus Hristos nu a venit între oameni decît ca să proclame acestea şi cu singele său să întărească frăţia, dreptatea şi sfînta libertate şi egalitate. Fraţilor, veniţi să jurăm că vom împlini cîte ne sînt astăzi făgăduite şi că le vom păzi şi vom apăra Constituţia şi ţara cu sacrificiul vieţii noastre. Mai-nainte însă de a începe săvîrşirea jurămîntului, daţi-mi voe, fraţilor, în numele Guvernului ce aţi proclamat eri cu atîtea strigări de bucurie a vă aduce aminte că, pentru ca guvernul ce aţi ales să fie tare, să poată lucra la fapta regeneraţiei începută cu atîta norocire, trebue ca el să se bucure de o întreagă confienţă.

Să jurăm că vom apăra Constituţia şi ţara

În zilele aceste se va decreta chemarea Obşteştii Adunanţe Constituante şi cît de curînd vor începe şi alegerile. Pînă atunci Guvernul aşteaptă o întreagă slobozenie de lucrare, şi, îndată ce se va deschide adunanţa, el îşi va da socoteala de întrebuinţarea ce a făcut cu puterea ce i-aţi încredinţat. Şi atunci, de îşi va fi împlinit misia după dorinţa popolului, nu cere nici o recunoştinţă, căci nu a făcut decît să-şi împlinească o datorie. Iar de nu va fi răspuns la misia sa, singura facere de bine ce cere de la popol este de a porunci darea lor subt judecată ca trădători ai patriei, ce în vremi atît de grele, atît de periculoase nu au depus toate ostenelele, toate priveghierile pentru împlinirea datoriilor lor.

Încă o dată veniţi să sărutăm steagurile şi prin această sărutare să întărim frăţia ce trebue să stăpînească între tot românul.

■ „Monitorul român", I, 1848, nr. 2, 23 iunie, p. 1; *Anul 1848*, I, p. 590—591.

„CREDINCIOS VOINȚEI NAȚIEI ROMÂNE"

154

JURĂMÎNT

Jur în numele unui Dumnezeu și pe această sfîntă cruce că voi fi credincios voinței nației române, apărînd-o din toate puterile-mi în potriva oricăruia atac și asuprire; jur că nu voi lucra niciodată in contra intereselor nației și că voi ținea și apăra acele douăzeci și una de punturi decretate de popol, conlucrind după putință-mi și jertfind viața mea chiar pentru dinsele și pentru nație.

■ „Monitorul român", I, 1848, nr. 2, 23 iunie, p. 5; *Anul 1848*, I, p. 591–592.

SPRE NEȘTEARSĂ ADUCERE AMINTE

155

SCHIMBAREA DENUMIRII CÎMPULUI FILARETULUI

În numele popolului român. Dreptate, Frăție!

Guvernul provizoriu, dorind a se păstra neștearsă aducerea-aminte a solenității serbate in 15 iunie în Cimpul Filaretului, solenitate în care toate clasele soțietății se înfrățiră și jurară credință voinței popolului, Hotărăște:

Art. 1. Cimpul Filaretului de aci inainte va purta numirea de Cîmpul Libertății.

Membrii guvernului provizoriu: *Neofit*, mitropolit Ungro-Vlahiei, *G. Scurti*, *I. C. Brătianu*, *N. Bălcescu*, *C. A. Rosetti*, *A. G. Golescu*

No. 17, Anul 1848, iunie 17

■ „Monitorul român", I, 1848, nr. 1, 19 iunie; *Anul 1848*, I, p. 617.

156

LA TOATE SE VA FACE ÎNDREPTARE...

PROCLAMAŢIE CĂTRE SĂTENI

În numele popolului român. Dreptate, Frăţie!
Guvernul provizoriu

Fraţilor săteni,

„Ca să se poată culege rodurile lucrului cîmpului de estimp ..."

Dumnezeu s-a milostivit; după atîtea certări ne alină durerile şi prin schimbarea ce s-a făcut ni se dede fericirea. De acum înainte nu veţi mai fi tîrîţi de dorobanţi, bătuţi şi căzniţi şi luîndu-vă din ograda voastră ca să vă ducă la beilicuri şi la drumuri, căci cele şease zile de lucru vi s-au ertat, claca şi iobăgia asemenea vi s-au ertat şi peste trei luni veţi fi cu toţii moşneni pe un petec de pămînt.//Însă [1] precum oamenii cei buni s-au gîndit la voi, asemenea şi voi să vă gîndiţi la paguba cea mare ce ar fi pe ţară cînd v-aţi îndărătnici a lăsa bucatele proprietarilor şi arendaşilor nestrînse. Prin urmare, daţi ajutor cu toţi, faceţi încă trei luni înlesnirile ce făceaţi cu claca, şi pe cîte zile veţi lucra să vi se plătească 2 lei pe zi. Iar la întîmplare de a nu putea arendaşii a vă plăti îndată, primiţi cărţulii, să vi se plătească după ce neguţătorii vor putea a-şi vinde bucatele//. Această întîrziere de trei luni nu are altă pricină decît chiar interesul vostru, cît şi al proprietarilor, ca să se poată culege rodurile lucrului cîmpului de estimp.

Fraţilor, vrăjmaşii voştri nu erau şi nu sînt boierii, ci pravilele cele rele şi greşelile domnilor; însă ascultaţi bine şi înţelegeţi bine: o să se facă o Adunare Obştească, unde o să se cheme mai mulţi dintre săteni ca să arate stăpînirii toate păsurile voastre şi atunci la toate se va face îndreptare. Ascultaţi, fraţilor săteni, şi înţelegeţi bine. Românul a fost totdeauna cu frica lui Dumnezeu şi nu a voit paguba nimului. Aşadar, fiindcă zice sfînta Evanghelie că „ce ţie nu-ţi place altuia nu face", pentru aceea, precum voi nu voiţi să vi se facă pagubă, tot asemenea nu iartă Dumnezeu să faceţi voi pagube proprietarilor şi arendaşilor. Mai daţi ajutor dar pînă vor trece acele trei luni, cînd, sfîrşindu-se lucrul cîmpului, şi stăpînirea chibzuind mijloacele cum să se despăgubească stăpînii moşiilor de drepturile proprietăreşti, să puteţi rămîne stăpîni pe pămînturile voastre, ce vi se vor da fără să mai aveţi a plăti nimic. Pînă atunci numai, vă poftim a mai împlini datoriile proprietăreşti pe plată. Fraţi români! Cîrmuirea de acum, în al căruia cap este Preasfinţia-sa părintele mitropolit, n-are altă dorinţă decît numai şi numai fericirea voastră. Ea vă jură că veţi fi fericiţi de veţi avea puţină răbdare şi veţi păzi buna rînduială şi veţi avea încredere şi ascultare către dînsa.

Pînă vor trece acele trei luni ..."

Membrii guvernului provizoriu: *Neofit*, mitropolit Ungro-Vlahiei, *Ioan Eliad*, *Generalul Tell*, *G. Magheru*, *Ştefan Golescu*, *G. Scurtu*
Secretari: *I. C. Brătianu*, *N. Bălcescu*, *A. G. Golescu*, *C. A. Roset*

Bucureşti, No. 15, Anul 1848, iunie 16

■ *Anul 1848*, I, p. 615—616 (după o Foaie volantă din colecţia D.A. Sturdza)[1].

■ 1. *Proclamaţia către săteni* a fost răspîndită în mai multe redactări. La B.A.R. se află trei exemplare uşor diferind între ele. (Cf. Foi volante 111). Două din ele nu poartă numele lui N. Bălcescu între *secretari*. Toate trei însă se deosebesc de cea reprodusă aici prin absenţa pasajului delimitat de noi prin//.

PENTRU RIDICAREA STINDARDULUI LIBERTĂŢII...

157

GHEORGHE MAGHERU NUMIT CĂPITAN GENERAL AL TRUPELOR NEREGULATE DE DOROBANŢI ŞI PANDURI

În numele popolului român. Dreptate, Frăţie!

Guvernul provizoriu,

Recunoscînd marele serviciu ce a săvîrşit d. G. Magherul in causa sacră, unindu-se cu cei dintîi liberatori ai patriei la ardicarea stindardului libertăţii, considerind creditul şi virtuţile sale militare, Guvernul provizoriu îl numeşte căpitan general al tutulor trupelor neregulate de dorobanţi şi panduri din România şi inspector general al tutulor gvardiilor naţionale.

Membrii guvernului provizoriu: *Hr. Tell, I. Eliad, Şt. Golescu, G. Scurti*

No. 39, Bucureşti, 1848, iunie 18

■ „Monitorul român", I, 1848, nr. 2, 23 iunie, p. 5; *Anul 1848*, I, p. 651.

„NAŢIA NOASTRĂ ÎN RAPORTURI CU SUBLIMA POARTĂ"

158

ION CATINA, OPINIE PUBLICĂ

Cetăţeni!

Ceea ce venim să împărtăşim printr-acest articol nu este decit o mică privire asupra poziţiei noastre diplomatice esterioare, sau rolul de astăzi al naţiei noastre în raporturi cu Sublima Poartă. Sînt oare aceste raporturi care au ridicat pe România la independinţă, sau nu? Puţin ne pasă cit pentru ceea ce priveşte diplomaţia esterioară. România care tot-

deauna stăte barieră creştinătăţii în Orient, fu multă vreme părăsită de Europa întreagă, pe care ea odinioară apără cu preţul sîngelui ei frontierele tutulor naţiilor care astăzi se numesc civilizate. Sublima Poartă nu are pentru întîea oară a face prin tractaturi şi legături tributare din parte-ne cu noi, şi noi nu acum pentru întîea oară recunoaştem tractaturile Sublimei Porţi de pace, d-alianţă şi de protecţie.

Legile noastre din vremea lui Mircea şi Mihai

Dar fiindcă faţa politicei noastre interioare se schimbă şi în locu-i reînviem iarăşi, în numele Patriei şi a lui Dumnezeu, legile noastre din vremea lui Mircea şi Mihai, Sublima Poartă recunoaşte tot acele tractaturi ce încheă cu străbunii noştri odinioară ; adică ea îşi aduce aminte încă de cînd România avea dreptul de a nu se amesteca nimeni în viaţa noastră politică, dreptul d-a deschide şi a închea război, independinţa legilor, independinţa administraţiei, dreptul d-a avea reprezentanţii noştri ori şi unde ; pe urma căror drepturi România aduce omagele ei Sublimei Porţi, declarîndu-se liberă, şi, cu dreptul cu care noi am înviat legile strămoşeşti, tot cu dreptul acela reînviem şi tractatele noastre strămoşeşti în relaţiile noastre de amicie cu Înalta Poartă ; şi nu numai atît, dar încă suntem siguri că astăzi să vie vrajmaşul să ne calce pămîntul (cu toate că nu credem să avem vr-un vrăjmaş), va fi împins şi nimicit de către trupele otomane ale iubitei noastre Curţi suzerane. Dovadă de iubirea şi simpatia ce avu Turcia de naţia noastră, este că ea niciodată nu s-a amestecat cu ispitele protectoratului în trebile noastre şi că de la căderea fanariotismului şi pînă la căderea Regulamentului organic, adică de la revoluţia de la anul 1821 şi pînă la revoluţia de la 11 Iunie, ea nu ne-a fost decît un azil de care, fiind din norocirea noastră ataşaţi de dînsa, nu am putut să ne deslipim pămîntul şi drepturile noastre.

Vechile tractate cu Înalta Poartă

Fiindcă poziţia în care ne aflăm noi şi naţia nu ne lasă să desvălim în largul ei această sfîntă protecţie, ne mărginim numai a esprima încă o dată sentimentele noastre cele tinere către Sublima Poartă şi a arăta dorinţa noastră.

Dorinţa noastră — independenţa

Această dorinţă, fiind dorinţa tuturor naţiilor ce scapă de subt jugul despotismului şi al tiraniei, este lesne de ghicit, noi numai o simţim în peptu-ne şi stăpînim inima noastră să o tacă. Daca un osîndit la ocnă de multă vreme ar eşi odată afară şi s-ar afla în faţa soarelui, el n-ar putea deocamdată decît să răsufle, şi pînă şi-ar deprinde ochii cu lumina, n-ar putea zioa albă vedea decît ca prin sită, cu toate că românul a cunoscut şi cunoaşte vrăjmaşii săi.

Cît pentru ceea ce priveşte opinia noastră, drepturile unui popol la independinţă se ridic într-o treaptă atît de înaltă încît nimeni nu poate să le ajungă, să le atingă. — Un popor moare, dar pe cît trăeşte nu atîrnă decît de dînsul însuşi şi, pînă la cea mai din urmă răsuflare, mădularele lui tot se sîmt mişcînd şi speranţa tot nu-l părăseşte că el odată va trăi.

România însă trăeşte ! Trăiască libertatea ! Trăiască România !

■ „Pruncul Român", nr. 2, Joi la 17 iunie 1848, p. 8.

39. George Barițiu

„Lui G. Baritz,
Fratzii Moldoveni recunoscători"

40. Reconstituirea sigiliului

41

Sigiliul inelului de aur „trimes Redactorului (G. Barițiu), împreună cu o adresă de recunoștință pentru ostenelile sale naționale de 6 ani, subscrisă de 23 boieri mari, deputați ai Adunării Generale, și profesori, medici și alți literați ai Moldaviei, cu data din 1 octomvrie 1843"

(N. Istrati)

42. Eliade Rădulescu

Nº 11.

CURIER

DE

AMBE SEXELE

JURNAL LITERAR

Ачѣстъ фоае есе де доъ орі пе лунъ. Пренумърація се-фаче ꙟн Бу-курещі ла Редакціе, пе ла жуде́це ла ЧЧ. Окърмуірі; саў ла DD. Професорii. Прецул пе ун ан есте ун галбен.

KUВꙟNTARE

Ла Екзаменул де варъ ꙟн школа Румѫнѣскъ дін Брашов.
Zic де D. G. Baricz.

Despre даторііле Пъріцілор ші а ꙟнвъцъторілор асупра крещерії тінерімі.

Ziоа де астъзі пентру ноі ꙟнсемнатъ, о дорѣм дін партене, ну нумаі ка съ въ арътъм родул остенелілор ноастре де престе жумътатеа де ану школастіческ: чі де одатъ ші ка ун прілеж, прін каре ажунжѫнд Dumnezeў нъ маі мулці пъріці ші біне-воіторі, ла аскултаре̂ ачестії крудуце тінерімі, съ не ꙟнцелеце́м ꙟнтру уніле, че се ціне маі апроапе де крещере̂ ші прокопсіре̂ пречіілор ноъ ꙟнкредінцаці.

Вреднічі аскултъторі! Nimіk ну есте ꙟнаінте̂ луі Dumnezeў, ші ꙟн окі тутурор оаменілор ꙟнцелепцi маі скумп ші маі доріт декѫт крещере̂ бунъ ші луміnаре̂ тімпуріе а тінерімі: нічі фъръ маре прічінъ. Ꙟнцелепчуне̂ че непърцінітъ а луі Dumnezeў a біне-воіт, ка челеалалте віецуітоаре а пъмѫнтулуі, ꙟндатъ кѫт аў възут лумiна, съ'ші куноаскъ храна са, съ поатъ фаче ꙟнтребуінцаре де мъдуларіле сале, съ сімцъ ꙟн време прімеждііле каре, поате, съ рідікъ асупра лор, фъръ съ ꙟнвеце регулі де ꙟнцъдепчуне дела даскалі. Наін-

43. „Curier de ambe sexele", București, 1836. Cuprinde *„Cuvîntarea la ecsamenul de vara în școala rumânească din Brașov.*
Zis de d. G. B a r i c z"

44. Mihail Kogălniceanu

FOAIE

пентрѹ

МИНТЕ, ИНИМЪ ШИ ЛИТЕРАТѸРЪ.

№. 11. Луні, 13. Мартіе. 1844.

КѸВЪНТ*)

пентрѹ дескідереа курсулуі де історіе націоналъ ън академіа міхаілеанъ.

ростіт ън 24. Ноемвріе 1843 де М. Когълнічеанѹ.

Домнілор!

45. G. Barițiu publică în „Foaie pentru minte", Brașov, *Cuvîntul pentru deschiderea cursului de Istorie națională în Academia Mihăileană...* rostit de M. Kogălniceanu

ALBUM VALAQUE

VUES ET COSTUMES PITTORESQUES DE LA VALACHIE

par

Michel Bouquet

par

EUG. CICERI, FEROGIO ET M. BOUQUET

PARIS

46

Beschreibung der Moldau und Walachei.

Von

Dr. Joh. Ferd. Neigebaur,

Leipzig.

Verlag von Bernh. Tauchnitz jun.

1848.

47

ALBUM MOLDO-VALAQUE,

OU GUIDE POLITIQUE ET PITTORESQUE

A TRAVERS LES PRINCIPAUTÉS DU DANUBE.

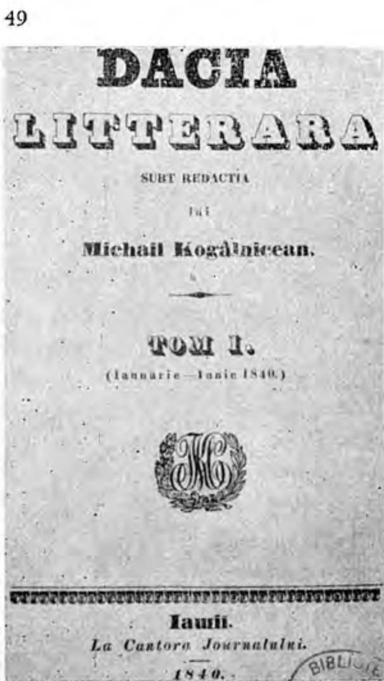
A PARIS,

AUX BUREAUX DE L'ILLUSTRATION,

48

Valahia, Moldo-Valahia, Dacia întreagă, România toată ...
în publicații dinainte de revoluție

49

DACIA LITTERARA

SUBT REDACTIA

lui

Michail Kogălnicean.

TOM I.

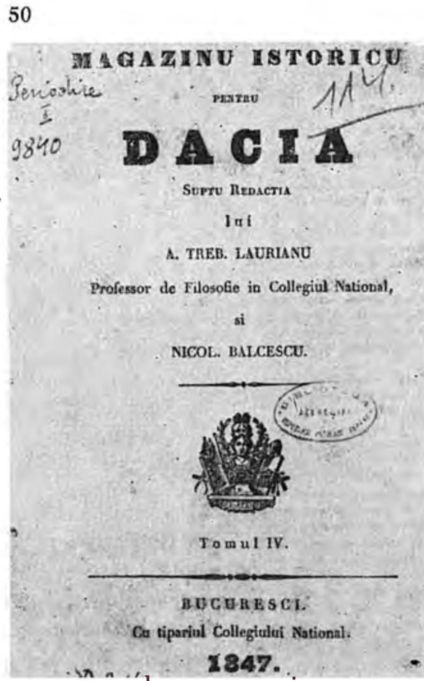
(Ianuarie—Iunie 1840.)

Iaşii.

La Cantora Journalului.

1840.

50

MAGAZINU ISTORICU

PENTRU

DACIA

SUPTU REDACTIA

lui

A. TREB. LAURIANU

Professor de Filosofie in Collegiul National,

si

NICOL. BALCESCU.

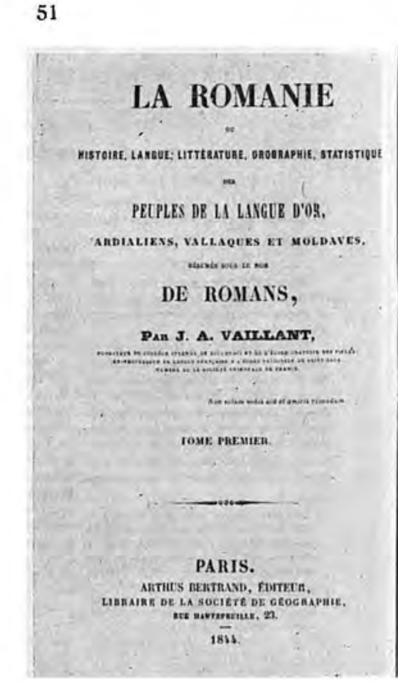
Tomul IV.

BUCURESCI.

Cu tiparul Collegiului National.

1847.

51

LA ROMANIE

ou

HISTOIRE, LANGUE, LITTÉRATURE, OROGRAPHIE, STATISTIQUE

des

PEUPLES DE LA LANGUE D'OR,

ARDIALIENS, VALLAQUES ET MOLDAVES,

DE ROMANS,

Par J. A. VAILLANT,

TOME PREMIER.

PARIS.

ARTHUS BERTRAND, ÉDITEUR,

LIBRAIRE DE LA SOCIÉTÉ DE GÉOGRAPHIE,

RUE HAUTEFEUILLE, 23.

1844.

Une rue à Bucharest, d'après M. Doussault.

52. O stradă din capitala țării

53. Bucureștii în 1838

54

Iașii și Strada mare — văzute de J. Rey

55

Une pla   à Tem   var — Dessin d Lan elo

Roumains de Temesvar. — Dessin de Lancelot.

56. Timişoara şi românii din Timişoara

57. Baia de Aramă — văzute de francezul A. D. L a n c e l o t

Baïa-de-Arama. — Dessin de Lancelot.

GAZETA DE TRANSILVANIA.

(CU PREANALTA VOIE.)

ANUL | AL XI-LEA.

№ 39 — Brashov, 13. Maiu — 1848.

ADЪNANЦA NAЦIONAЛЪ POMЪNЪ DIN БЛАЖ.

Zilele din 3, 4, 5 Maiu к. в. вор фаче епохъ ӂн історіа ромънілор.

59. Adunarea națională din 3/15 mai, de la Blaj

„Așa ceva n-a prea văzut vreodată Europa"

Mészáros Károly,

(În volum, doc. 122)

60

„...din toate productele poetice din acea epocă acelea care s-au întins mai tare la mulţime au fost mai ales:
Cunoscutul apel *Cătră Români*... de Vasile Alecsandri în Februariu st. v. 1848, publicat în „Foaie pentru minte" Nr. 21 din 24 Mai, tradus apoi liber în limba germană şi tipărit în foi volante..."

(G. Bariţiu, 1890)

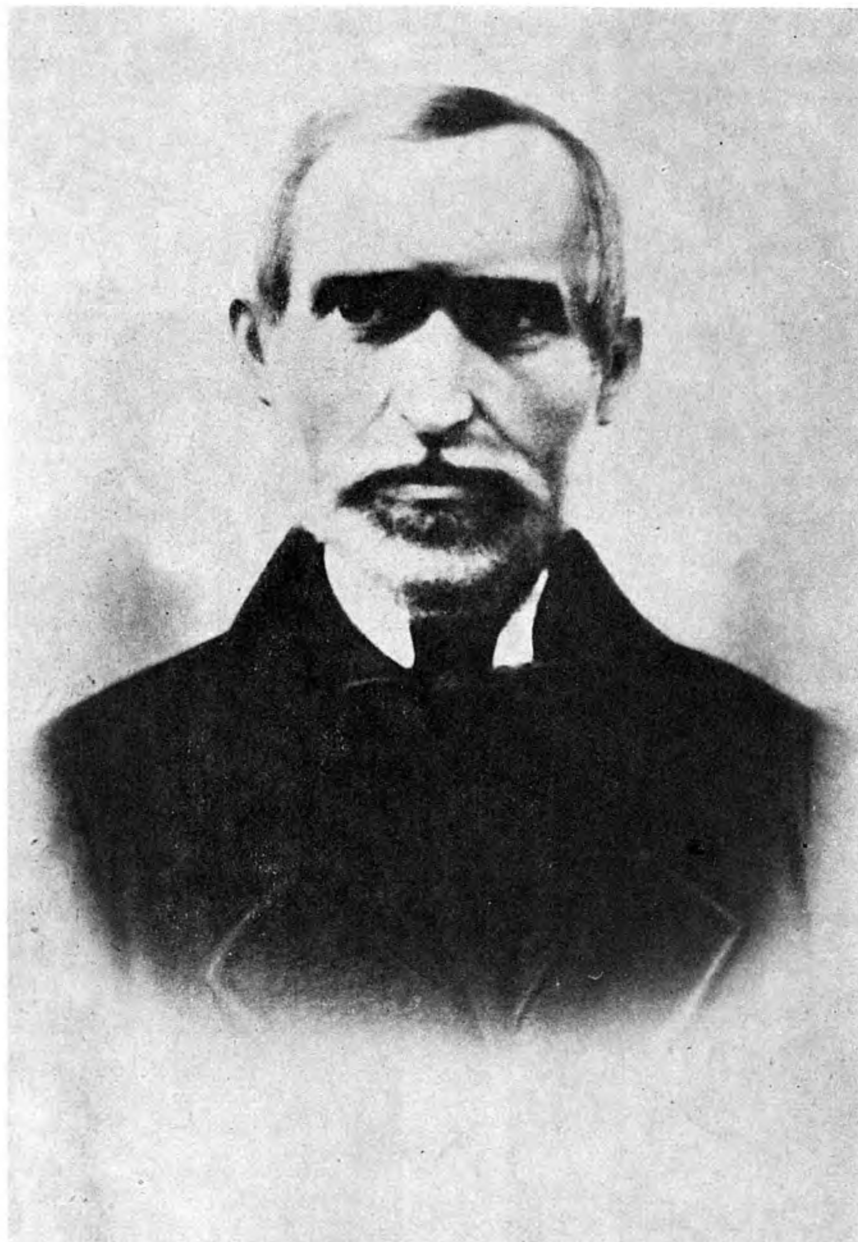
Doi poeţi ai deşteptării şi unirii naţionale

61

Mureşanu ... „în timpul evenimentelor de la 1848 făcu încă o poezie, ***Deşteaptă-te Române***, care poate întrece în clasicitate chiar Marsilieza franceză"

(G. Sion, *Suvenire contimporane*)

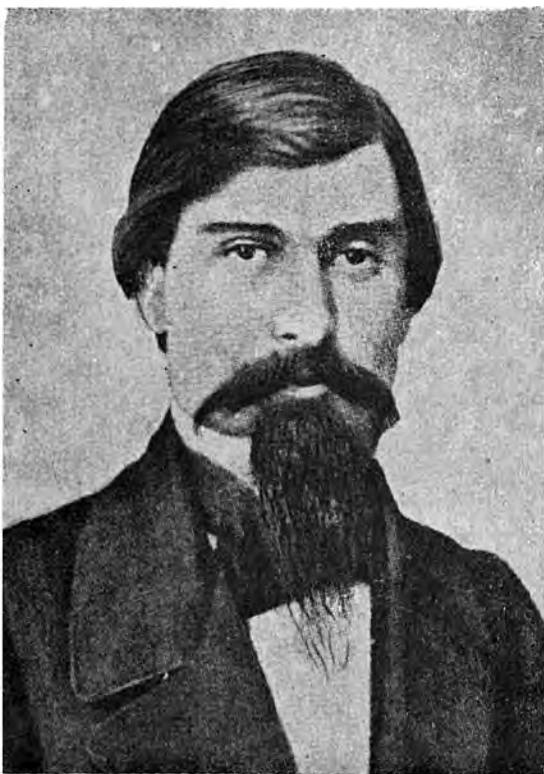
62. Simeon Bărnuţiu

,,La cuvintele de *patrie, naţiune, românism,* el se entusiasma ca un poet; figura lui lua un aer de om inspirat, de profet; vorba lui, un accent simpatic şi dureros; căutătura sa asvîrlia scîntei de curaj şi de terorism"

(G. Sion, *Suvenire contimporane*)

63. Costache Negri

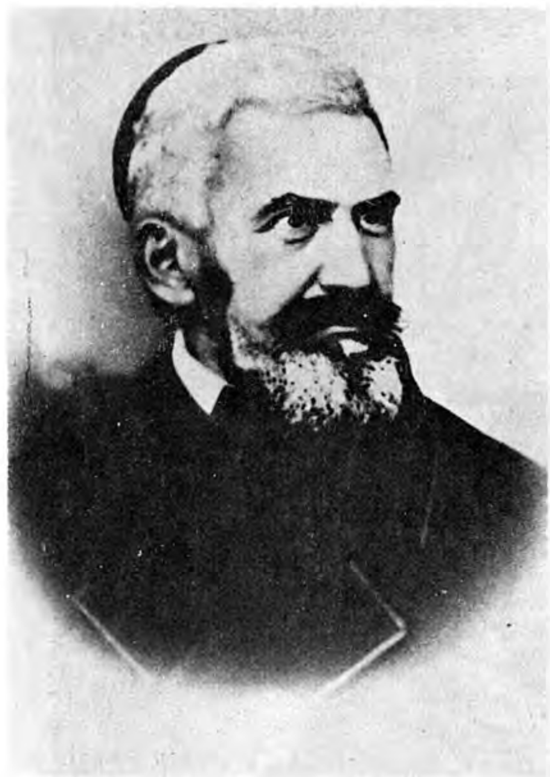
64. Alecu Russo

65. Costache Negruzzi

66. Nicolae Bălcescu, primul ministru de Externe al revoluției, la București

67. Timotei Cipariu

68. A. Treb. Laurian

69. Al. Papiu Ilarian

70. St. Ludwig Roth

71. Aron Pumnul

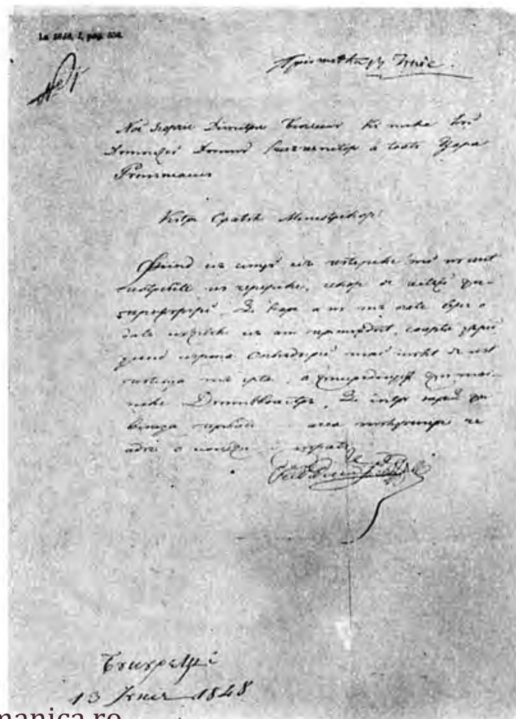

72. *România rupîndu-și lanțurile*, în viziunea lui C.D. R o s e n t h a l

73. Susținătorii *Constituției*, văzuți de C o s t a k e P e t r e s c u

La 1848, I, pag. 504.

74. Actul abdicării domnitorului Bibescu, „priimit" de N. Bălcescu

75. Moldova sub domnia neagră a lui Mihail Sturdza . . .

DORINTILE

PARTIDEI NATIONALE

ĭн

MOLDOVA.

АВГУСТ 1848.

76. M. Kogălniceanu, *Dorințile Partidei Nationale*. Programul din august

Cronica primelor zile revoluționare

159

ION GHICA, NOTE SCRISE DUPĂ RELATAREA LUI D. BOLINTINEANU [1]

După revoluția de la 1848 [la Paris], Bălcescu și Golescu a făcut o adunare la Iancu Alecsandri, unde a fost Bolintineanu, Curie, Mălinescu, Mavrodin. Acolo s-a discutat și s-a hotărît ca fiecare să meargă în țeară și să oprească anarhiea și să pue în lucrare ideile cele bune. Brătienii a refuzat să vie, zicînd că nu vroesc să se amestice cu moderații, fiindcă ceilalți n-a voit să meargă cu steagu la guvernu provizoriu.

În martie, la Paris ...

S-a făcut o adunare la bibliotecă și s-a propus să se dea din fondurile Societății studenților bani pentru voeaju pînă-n țeară. Propunerea a făcut-o Constandinescu. Ceilalți au zis că fondurile sunt sacre și numai prin garanțiea casierului, rămîind acesta ca debitoru societății. Vîrnav a priimit. Au plecat : Constandinescu, Ionescu, Brătienii, Cornescu, Mălinescu, Chinesu, Cosadini, Leca, Bolintineanu, Bălcescu, Golescu, cu bani de la casier. Perez, Lapati. Curie. Aman, Ionescu, cu bani de la Negri.

Bălcescu și Golescu au plecat înainte, ceilalți peste o săptămînă.

Negri voea să se împartă moșiile cu țăranii, cu despăgubire, să nu se mai plătească datoriile. Tinerii din Paris era turcofili, atît rumânii, cît și moldovenii, nădăjduind oficeri și bani pentru bătae împotriva muscalilor.

În țară:

La Galați, pe Negri nu l-a lăsat să intre în Moldova.

După știrea luată de la Caracaș la Giurgiu, Bolintineanu s-a dus la București cu Rusu și I. Alecsandri, dînd lui Negri rendez-vous în Bucovina. Lui Bolintineanu n-a voit I. Mano să-i dea pasaport pentru Bucovina, poftindu-l să meargă la țară, ca să nu-l trimită la mănăstire.

La 13 iunie [2] să făcuse arestațiile, închizînd și pe școlarii de la Radu-Vodă.

Cînd a ajuns Bolintineanu, după chemarea Piscupescului, a văzut droști cu steaguri mergînd la palat. Să citeau proclamațiile. Ajungînd la palat, au găsit pe Zane, bătîndu-se cu dorobanții în capu tipografilor.

Ajungînd la palat, era Cost. Filipescu, Iancu Florescu și Banof, care mîncaseră la vodă. Vodă a eșit în balcon și a cerut o deputație. S-a trimis Al. Golescu-Negru, I. Brătianu, N. Golescu, Gavala și N. Magheru, fără a fi deputat, cu Constituțiea. Poporu a vrut să spargă ușile scării ca să fie față la convorbire ; a intervenit cîțiva tineri, între care și Bolintineanu, ca să oprească poporul a intra cu de-a sila. Era acolo Andronescu, Teulescu, Lapati ș.c.l. Banof a amenințat că aduce oștire. Bolintineanu i-a trîntit șapca din cap. Poporu cerea pe Villara, care se credea închis supt scară. Cînd Bibescu cerea deputații, poporul a rădicat un țăran în sus, zicînd Bibescului : „Ăsta este deputatul, răspunde-i".

Fiind Banof în curte, a sosit un escadron de cavalerie, comandat de Mavrocordat. Poporul a somat pe Banof să poruncească cavaleriei să easă. Acesta a poruncit cavaleriei să se tragă. Aceasta s-a dus la Casarmie și N. Golescu s-a dat jos cu Constituția iscălită de vodă. Poporul, de mulțumire, l-a rădicat în sus și l-a strivit, încît i-a venit leșin. S-a refugit în obaht, unde a fost silit să se îmbrace cu hainele călugărești ale lui Simon, și asfel a eșit necunoscut de s-a dus acasă.

Odată cu priimirea Constituției, Bibescu a numit pe :

N. Golescu, ministru din năuntru ; Odobescu, spadar ; Magheru, vistier ; N. Bălcescu, postelnic ; Eliad, logofăt bisericesc ; Nițescu, controlor ; Ștefan Golescu, ministru al Dreptății ; Ruset, agă.

Ministeru cel nou a schimbat ocîrmuitorii :

Negulici, la Prahova ; Sc. Filipescu, la Focșani ; Ion Filipescu, la Focșani ; Isvoranu, la Tîrgoviște ; Gorjanu, . . . ; Cerchez, la . . . ; Aaron, la Ilfov ; Filișanu, la Craiova ; Văleanu, la Olt.

Comisari în București : Andronescu, la Roșu ; Catina, la Negru.

Chiar în seara de 13 iunie s-a întocmit o guardie națională ca să păzească pe Domn. Unii însă îl păzea ca[3] Bibescu, ear alții ca să nu fugă.

La 14 s-a numit Sc. Crezulescu șef al guardiei naționale.

Bibescu ședea închis în palat, nu priimea pe nimeni, nu da nici un ofis.

Ziua de 14 iunie și de 15 să petrecu fără nici un incident.

La 16 [!] Bolintineanu se duce la postelnicie unde se afla miniștri adunați și le spune că vodă este gata să plece și că guardiea națională nu voește să-l lase. Voinescu și N. Golescu răspund că mai bine să-l lase să se ducă. Bolintineanu să duce la curte și zice guardiei naționale să-l lase. Bibescu să pune în trăsură cu C. Bălăceanu și trece. Un oficier din guardiea națională apucă pe o slugă cu un pachet ; supt manta era portofeliu. Îl ia și nu voește să i-l dea. Bolintineanu îi zice să nu-l dea. Dar vine Ruset, îl cere și îl dă slugii, zicîndu-i „du-te". Bibescu pleacă, Ruset îl întovărășește pînă la bariera Podului Mogoșoaii.

După plecarea Bibescului, ministeru a lucrat două zile, pînă ce au venit Tel, Eliad, Ștefan Golescu, Boliac, popa Șapcă.

A doua zi după plecarea Bibescului s-a adunat boerii la mitropolit ca să numească un guvern, dar i-a încunjurat poporul și i-a luat și s-au dus cu toți în Cîmpul Libertății, unde au proclamat guvernu provisoriu. Guvernu : Eliad, Tel, Ștefan Golescu, Magheru, Scurtu. Secretari : Ruset, N. Bălcescu, Romanescu, D. Brătianu.

La 16 au sosit guvernu provisoriu de la Craiova ; s-au dus la palat. Ministeru se numise în Cîmpul Libertății.

N. Golescu, m. din năuntru ; Eliad, bisericești ; Tel, șeful armiei ; Odobescu, spadar ; C. Filipescu, vistier ; Voinescu, postelnic ; Nițescu, controlor ; Câmpineanu, m. dreptății ; Teologu, șef al guardiei naționale.

La 17 și 18 nimic. La 18 a trimis o măsură în pricina proprietății tipărită la Carcalechi, potrivită cu Constituțiea și pe care au tras[-o] îndărăt a doua zi de dimineață.

La 18 mare agitație și s-a făcut la 19 dimineața adunare la Casino unde s-a hotărît să se facă un club de proprietari. Acolo a vorbit I. Brătianu și i-a chemat la Momolo, unde s-a dus îndată. I. Brătianu închiriase sala lui Momolo. Acolo era piste 600 oameni. A vorbit Brătianu în favorul Constituției, dar nu l-au lăsat ; pe Catina l-au dat proprietarii cu pumnii. Magheru a venit armat, dar, observîndu-i-se că nu poate intra armat, s-a retras.

La Boliac, la 19, era vreo 20 tineri, unde a venit Andronic și a dat veste că Odobescu și Solomon au arestat guvernu în numele proprietarilor. Acolo s-a tractat daca trebue guvernu apărat sau lăsat ; s-au armat acei 20 ; au spart o prăvălie de arme la biserica Crezulescului ; s-au dus la palat, care era păzit de soldați gata a face foc. S-au răspîndit prin oraș, chemînd poporul. Vreo 7 sau 8 mii de oameni armați au mers la palat. Teologu, C. Bălcescu și Ruset de la fereastă striga, rugîndu-se să nu tragă în soldați și au trimes și pe Racotă. Bolintineanu a silit pe birjar să intre în curte, urmat de popor. Odobescu din capu scării a strigat soldaților să se tragă. Soldații erau 4 sau 5 sute. Suindu-se sus în palat, Odobescu era la masă cu guvernu, discutînd. Numai pe Tel îl arestase și-l trimesese la casarmă, dar, întîlnindu-l pe uliță, poporul l-a adus înapoi. Magheru era arestuit într-o odae, păzit de dorobanți. A. Golescu-Negru a cerut atunci sabia lui Odobescu. Odobescu n-a vrut s-o dea și a cerut să fie în guvern. Atunci i s-a zis că i se priimește propunerea, dar să poruncească soldaților de la obaht să dea armele și lui Solomon să se tragă.

Solomon se făcuse că pleacă la casarmă, dar se ascunsese cu soldații în ulița care duce la C. Ruset. Cei care era în palat, baricadîndu-se, au început a trage în soldații lui Solomon. Soldații au omorît 13 inși din popor. Solomon s-a tras atunci și s-a închis în casarmă. Atunci a trimis guvernu d-a adus pe Câmpineanu. Odobescu s-a angajat să scrie lui Solomon să dea casarma, tunurile și lui să i se dea un pasaport să se ducă piste graniță. Solomon s-a supus. După aceea guvernu a dat miliția lui Tel și a arestuit pe Odobescu și pe Solomon.

La palat venise în favorul guvernului pompierii și un escadron de cavalerie, N. Bălcescu cu Mitropolitu mergînd la casarmă de au luat tunurile de l[e-]a adus la palat împreună cu vreo cîțiva unteri-ofițeri.

Eliad a rugat pe Bolintineanu să-l ducă pînă la Apolonie să doarmă acolo. Apolonie nu era acasă și s-a dus în Lipscani și a trimis la Dumbovici care scosese un pasaport pentru Eliad ca să treacă în Transilvaniea. Negăsind pe Dumbovici, au întîlnit pe Melic, care împreună cu Bolintineanu au stăruit să nu plece Eliad și l-au dus la Melic, unde a dormit. Cînd a auzit că s-a luat tunurile, a făcut cuvînt răposaților.

„Pruncu" a eșit la 14, cu C. Ruset, fără program.

„Popolu suveran", la 19, cu Bolintineanu, acesta avu program : desvoltarea programei revoluționare și privigherea împotriva anarhiei.

Ruset și D. Brătianu dedeseră demisiea de secretari. La 19, în minutu bătăii, au venit la guvern să-și ia locul.

La 20 pace, liniște, pînă la 29, afară de procesu lui Odobescu, lui Solomon și lui Lăcusteanu. La 26 s-a numit Moșoi agă.

La 20, Boliac s-a numit vornic de politie.

■ B.A.R., Arhiva I. Ghica, V, Acte, Autograf I. Ghica, f. 329—333. Confruntat cu *Documente literare inedite, Ion Ghica*, Ediția D. Păcurariu, București, 1959, p. 38—41.

■ 1. Pentru identificare vezi C. Bodea, *Lupta românilor*, p. 107. 2. De fapt 9—10 iunie 3. Sic!

13 ȘI 14 IUNIE

CONSULUL GENERAL BRITANIC, R. G. COLQUHOUN, CĂTRE LORDUL PALMERSTON

160 Nr. 21 București, 27 iunie [st.n.] 1848

Excelență,

Cu ultima poștă v-am relatat despre evenimentele care s-au petrecut aici de curînd.

În așteptarea „forțelor din Oltenia și de la Ploiești"

Dimineața de 25 a trecut foarte liniștită. Organizarea Gărzii naționale a avut loc și publicul era în așteptare înfrigurată a sosirii forțelor din Oltenia și de la Ploești. Între boieri și negustori era un sentiment de neliniște pricinuit de teama ca nu cumva țăranii, sosind în masă, să fie ispitiți să jefuiască, și proteste în acest sens au fost adresate ministrului de interne ad interim, în timp ce un mesaj a fost expediat conducătorilor, cerindu-li-se să explice țăranilor că lucrurile petrecîndu-se aici cu deplin succes, prezența lor nu mai era necesară și că vor fi plătiți și rugați să se întoarcă în județele lor unde îi aștepta lucrul cîmpului. Conducătorilor li s-a dat ordin să revină neîntîrziat în București.

Consulul rus, Kotzebue ...

În dimineața de 25, dl. Kotzebue, consulul rus, a trimis domnitorului alăturatul act de protest[1], care a fost transmis membrilor guvernului. După care, dl. Kotzebue a părăsit orașul, îndreptîndu-se spre Moldova. La Focșani, la frontieră, a fost oprit de către prefectul (județului), dar, la protestele sale, i s-a dat voie să-și urmeze drumul. Despărțindu-se de prefect, i-a spus: „Adio, la revedere peste 24 de ore".

Trebuie să spun că într-o întrevedere pe care am avut-o cu dl. Kotzebue, acesta a spus, de față fiind și locțiitorul consulului francez: „Orice s-ar întîmpla, datoria noastră este de a rămîne în București, și de a face tot ce ne stă în putință pentru menținerea ordinei." Colegii săi sînt foarte mirați de plecarea sa fără să-i fi prevenit de intenție.

Tot în ziua de 25, domnitorul a stat în casă, și n-a voit să primească pe nimeni, sub pretextul stării sănătății. Își dăduse demisia, dar capii

mişcării au reuşit să-l convingă să şi-o retragă. Totuşi, in timpul nopţii, şi se pare că după o întrevedere cu consulul rus, el şi-a repetat intenţia de a abdica şi a cerut să i se dea un paşaport sub nume fictiv, care i-a fost dat; şi la ora 2 în dimineaţa de 26 a părăsit Capitala, insoţit de d. Rosetti, şeful provizoriu al poliţiei. S-a îndreptat spre frontiera transilvană, pe drumul pe care plecase şi principesa, mai devreme. — Sper să vă pot procura o copie de pe actul de abdicare, inainte de plecarea poştei.

Abdicarea domnitorului ...

Între timp, am primit de la ministrul secretar de stat ad interim circulara pe care o anexez in copie sub lit. B.[2]

Prin abdicarea domnului lucrurile s-au complicat şi nu au lipsit agenţi secreţi care să depună toate eforturile ca să răspîndească indoială şi disensiune în popor, cu privire la intenţiile celor de la conducerea treburilor.

La ora 12, în ziua de 26, boierii au fost convocaţi la reşedinţa mitropolitului şi de indată ce s-au adunat şi după ce Înalt Prea Sfinţia sa a binecuvintat culorile naţionale şi acţiunea, s-a anunţat abdicarea domnitorului şi nevoia de a institui un *Guvern provizoriu* pină vor putea sosi ordine de la Constantinopol. Rezultatul a fost numirea persoanelor ale căror nume Excelenţa Voastră le va găsi adăugate mai jos. Boierii toţi au depus jurămintul pe Constituţie şi este foarte adevărat că totul s-a desfăşurat in modul cel mai liniştit.

Constituirea Guvernului provizoriu

Îndată ce au părăsit pe mitropolit, o deputaţie compusă din d. George Filipescu, baş-boier, d. Voinescu şi d. Rosetti a venit la mine. Şi după ce mi-au relatat cele întimplate, d. Voinescu a spus că ei au fost trimişi să mă vadă în speranţa că vor auzi de la mine dorinţa de a asista la ceremonia religioasă solemnă care trebuia să aibă loc in Catedrală. Le-am răspuns că ei erau convinşi cit de indeaproape interesat am fost intotdeauna de tot ceea ce privea bunul mers al ţării; că părerile mele cu privire la poziţia lor faţă de curtea suzerană erau de asemenea bine cunoscute; că ceea ce se întîmplase în ultima vreme a fost atit de neaşteptat, incit am cerut instrucţii de la Constantinopol, şi că, fără alte comentarii sau orice altă opinie de a mea, eu trebuie să aştept instrucţii cu privire la linia de conduită pe care să o urmez.

R.G. Colquhoun faţă de noul guvern

Bineinţeles, m-am abţinut de a asista azi diminaţă la ceremonie.

Am primit, tot în cursul dimineţii, anunţul de numire a Guvernului provizoriu, comunicat prin nota aici alăturată (lit. C)[3].

Compoziţia guvernului este foarte amestecată şi a fost făcută in mod evident cu scopul de a calma spiritele in popor, care şi-a inchipuit că numai *oamenii* s-au schimbat, dar că va continua acelaşi sistem de guvernămint. — Adaug în fugă citeva caracterizări despre persoanele numite:

Compoziţia guvernului:

Ion Eliade. O persoană activă. Unul din primii promotori ai mişcării revoluţionare. Fără origine (nobilă).

Ştefan Golescu. Unanim iubit. El a indeplinit mai multe slujbe, deopotrivă sub Prinţul Ghica, ca şi sub Bibescu. Om cu avere. Face parte din familiile de prim rang de aici.

Maiorul Tell. Conducător al mișcării în Oltenia. Comandant de regiment la Islaz, unde a izbucnit revoluția.

Magheru. Unul din vechii panduri din Oltenia. S-a distins în toate luptele cu turcii în 1828.

Scurtu. Un negustor de lipscănic, cu avere considerabilă. Stabilit aici de 20 de ani. Supus britanic.

Secretari:

C. A. Rosetti. Vezi menționarea precedentă a acestui nume.[4]

N. Bălcescu. De curînd sosit de la Paris. Autor al unei istorii a Daciei.

A. G. Golescu. Inginer constructor.

I. C. Brătianu. A făcut parte înainte din artileria țării, dar a demisionat. Ultimii doi ani la Paris. Foarte respectat.

Miniștri:

N. Golescu. Frate cu Ștefan. În cazul unei noi alegeri de domn, acest om are mari șanse de succes. Se bucură de o înaltă reputație.

I. Câmpineanu. Cunoscut.

I. Voinescu II. Un talentat scriitor. De mare prestigiu printre compatrioții săi.

C. N. Filipescu. O persoană nesigură. Cu înclinări spre intrigi.

I. Odobescu. A deținut postul de comandant secund al miliției în ultimii cinci ani. Un ostaș vechi în serviciul Rusiei. Unul din cei cinci coloneii lăsați aici de către plenipotențiarul rus, în 1834. Român de naștere.

Aga Poliției. *Mărgărit Moișanu.* Negustor. Supus austriac.

Cînd am expediat ultima mea scrisoare, nu am avut timpul să parcurg cu atenție proclamația din care v-am trimis extrase. Este acolo un paragraf de mare importanță pentru mine ca să atrag atenția Excelenței Voastre asupra lui. Îl anexez aici în traducere sub lit. D.[5]

Chiar acum am auzit că ceremonia de la Catedrală a luat sfîrșit. Orașul este în perfectă ordine.

Anexez de asemenea o traducere a actului de abdicare a prințului Bibescu (lit. E).[6]

Am onoarea etc.

Robert G. Colquhoun

Textul englez

Nr. 21. Bucharest 27th June 1848

My Lord,

By last post I communicated to Your Lordship the events which have recently taken place here.

The morning of 25th passed off very quietly. The organization of the National Guard proceeded, and the public were waiting with anxiety the

arrival of the forces from Little Wallachia and Ploieşti; there was a feeling of alarm expressed among the boïars and merchants, lest those peasants arriving in masses might be tempted to plunder, and representations on the subject were made to the interim Home minister, whereupon a message was sent off to the leaders, requiring them to explain to the peasantry that matters having succeeded so fully here, their presence was unnecessary, and they were to be paid and begged to return to their districts, where the pressing duties of agriculture called them. The leaders were ordered to repair in all haste to Bucharest.

On the morning of the 25th Mr Kotzebue, the Russian Consul, sent to the Prince the annexed act of protest[1], which was transmitted to the members of the Government. Mr Kotzebue subsequently left the town for Moldavia. At Focşani, the frontier, he was arrested by the Prefect, but on his representation, was allowed to proceed. He on taking leave of the Prefect said: "Adieu, au revoir en vingt quatre heures".

I must mention that in an interview I had with Mr Kotzebue in presence of the French Acting Agent, he said: "Arrive ce qui pourra, notre devoir est de rester à Bucarest et de faire tout notre possible pour le maintien du bon ordre". And his colleagues are not a little astonished at his departure without advising them of his intention.

During the 25th the Prince remained at home, and refused to see anyone on the plea of ill-health; he had given in his abdication but the heads of Affairs succeeded in inducing him to withdraw the Act. During the night however, and probably after a Conference with the Russian Consul, he repeated his intention of resigning and applied for a passport under a feigned name, which was granted him, and at 2 a.m. of the 26th he left the City, accompanied by the Acting Aga Mr Rosetti. He left for the Transylvanian frontier, whither the Princess has already preceeded him. — I hope to be able to furnish Your Lordship before Post goes out with copy of the act of abdication.

In the meantime I had received from the Interim Secretary of State the circular of which annexed is copy Lit.B[2].

By the abdication of the Hospodar matters had now become very complicated and there were not wanting secret agents who were endeavoring to spread doubt and dissension among the people, as to the intentions of those at the head of affairs.

At 12 o'clock of the 26th the Boïars were summoned to the Metropolitan Archbishop's Residence, and as soon as they were assembled, His Eminence having blessed the National Colours and the Enterprise, the announcement was made of the abdication of the Prince; and the necessity urged for instituting a ***Provisional Government*** till orders could arrive from Constantinople. The result was the nomination of persons whose names Your Lordship will find later annexed. The whole of the Boïars took the oath to the Constitution, and it is but pure justice to say that everything passed off most quietly.

Immediately on leaving the Metropolitan, a deputation consisting of Mr George Philipesko, Bash (Senior) Boïar, Mr Voinesko and Mr Rosetti called on me. After relating circumstances as they had taken place, Mr Voinesko said, they had been deputed to wait on me to expres the hope that I would be present this morning at a solemn religious ceremony which was to take place at the Cathedral. I replied that they were fully aware how deep an interest I had ever felt in everything that concerned the welfare of the Province; that my opinions as to their position with regard to the Sovereign Court, were also well known; that what had taken place recently had been of a nature so unexpected, that I had applied for instructions from Constantinople, and that without further comment or expression of any opinion of my own, I must await instructions as to the line of conduct I have to pursue.

I of course abstained from being present this morning at the ceremony.

I received this morning advice of the nomination of the Provisional Government communicated to me by the note annexed Lit.C[3].

The composition of the Government is very mixed, and has been made evidently with a view to calm the minds of the people, who had imagined that *men* had only been changed, but that the same system of Government would be carried on. I add a few hasty remarks on the individuals.

Jean Eliade. An active person. One of the original promoters of the revolutionary movement. Of no family.

Etienne Golesko. Universally beloved. He has filled several offices under both Prince Ghyka and Bibesko. With credit. Of the first families here.

Major Tell. Leader of the movement in Little Wallachia. He commanded the Regiment at Islaz where the movement broke out.

Maghiero. One of the old Pandours of Little Wallachia. He distinguished himself in all the engagements with the Turks in 1828.

Skuito. A Leipsican merchant of high credit, established here upwards of 20 years. A British subject.

Secretaries:

C. A. Rosetti. See preceeding mention of his name[4].

N. Balcesco. Recently arrived from Paris. Author of a history of Dacia.

A. G. Golesko. Civil engineer.

I. C. Bratiano. Formerly in the Wallachian Artillery, but has passed the last two years in Paris. Very highly esteemed.

Ministers:

N. Golesko. Brother of Etienne. In the event of a new election for Hospodar this person has great chance of success. He enjoys a high reputation.

J. Campiniano. Already known.

J. Voynesko II. A clever writer. In high repute among his countrymen.

C. N. Philipesko. An unsafe person. Of an intriguing disposition.

I. Odobesko. He held the office of Acting Commander of the Militia during the last five years. An old soldier in the Russian service. One of five colonels left here by the Russian Plenipotentiary in 1834. Wallachian by birth.

Aga of Police. Margaritu Moyshano. Merchant. An Austrian subject.

When I sent off my last letter, I had not time to peruse carefully the Proclamation from which I forwarded extracts. There is a paragraph of sufficient importance for me to call Your Lordship particular attention to it, and I herewith annex it in translation. Lit.D[5].

I have just learnt that the ceremony has been concluded at the Cathedral. The town enjoys most perfect order.

Annexed is copy in translation of Prince Bibesko's Act of Abdication. Lit.E[6].

I have the honor te be etc.

Robert G. Colquhoun

■ P.R.O., F.O. 78/742, f. 107—112, anexele f. 113—118; Arh. St. Buc., Microfilme Anglia, rola 19.

■ 1. Vezi *Anul 1848*, I, p. 544. 2. *Anul 1848*, I, p. 556—557; in acest volum, doc. 143. Circulara semnată de N. Bălcescu, către Consulul Britanic, p artă nr. 1047. 3. Textul notei circulare ss. de Voinescu II, e publicat în *Anul 1848*, I, p. 565. 4. Vezi și in acest volum, supra, doc.89. 5. Vezi pasajul semnalat din *Proclamația de la Islaz*, supra, doc. 136, p. 541 („Sub steagurile patriei ..."). 6. Supra, doc. 144.

Iunie–iulie în Transilvania

PROTESTUL NAȚIUNII ROMÂNE ÎN FAȚA OPINIEI PUBLICE DIN ÎNTREAGA LUME

161

UNIUNEA TRANSILVANIEI CU UNGARIA PROCLAMATĂ SAMAVOLNIC[1]

Ziua de 29 Mai 1848, zi importantă pentru Transilvania, a intrat deja în istorie. Este necesar ca această zi și monstruozitatea ei să fie cunoscute de toate națiunile sub adevăratul și golul lor aspect.

17/29 Mai 1848 — zi care ar fi trebuit să sărbătorească frăția între naționalități

Această zi, care ar fi trebuit să sărbătorească împăcarea, înțelegerea și sărutul frățesc, dovedește încă o dată lumii cum sînt batjocoriți fiii lui Traian de către conlocuitorii Transilvaniei. În clipa cînd, două treimi din locuitori, adînc jigniți, uitînd toate nedreptățile și ocarele pe care le i le-au adus cealaltă treime de populație — au voit să arate lumii că ei sînt măreți nu numai în a răbda, ci și în a ierta; că românii înțeleg principiul fundamental al umanității — fraternitatea — și sînt dispuși să admită că ultragiile suferite trebuie atribuite numai neînțelegerii blestematelor timpuri trecute; în acea clipă, zic, românilor — acestor cetățeni rău tratați, care se îndeletnicesc cu pricepere cu agricultura, creșterea vitelor și mineritul, deci cu principalele surse de bună stare ale acestei țări, — li se răpește cel mai sfînt dintre drepturi, naționalitatea. Acolo unde românul, fiind în majoritate, avea dreptul să se pronunțe hotărît, el s-a rugat; el n-a vrut să nesocotească sfințenia drepturilor omului, libertatea și egalitatea, ci a vrut să se sfătuiască frățește cu concetățenii săi despre cele bune și rele din țara sa.

3 15 Mai la Blaj ... și cererile națiunii române ...

Auziți acum, voi națiuni de orice limbă ați fi, și uimiți-vă cum au fost violate drepturile omului!

La 15 Mai, sub albastrul bolții cerești, în văzul lumii, ridicînd mîna spre cer, românul a jurat că va respecta cu sfințenie neștirbită cel mai sfînt lucru ce poate da omul omului: dragostea de aproapele său — chezășia libertății, egalității și frăției — și, ca zid de apărare a acestor comori, fidelitatea față de principele lor Ferdinand și familia sa.

Flacăra s-a înălțat puternic în pieptul românului și întocmai ca aurul care țîșnește pur din dogoarea flăcărilor și se solidifică curățat de zgură nu mai puțin au fuzionat fiii lui Traian într-un singur tot, într-o națiune de nedespărțit, și ridicînd capul românul s-a proclamat cu gravitate și demni-

tate o națiune indivizibilă. În această calitate, națiunea întreagă a pretins ca națiunile conlocuitoare din Transilvania să o recunoască drept soră a lor și să se sfătuiască împreună pentru a lua hotărîri, ca parte integrantă, la toate problemele ca urmau să fie dezbătute în Dieta de la 29 mai. Dacă însă celelalte trei națiuni ar lua hotărîri fără participarea națiunii române, ea va protesta solemn în contra valabilității acestora.

Acest deziderat, redactat în formă de petiție, a urmat să fie prezentat în Dietă de către o deputație a națiunii române. Rapoartele din Transilvania nu spun nimic dacă această problemă s-ar fi dezbătut în Dietă; este posibil că Stările nu au considerat vrednică de a fi luată în seamă cererea înaintată de un milion și jumătate de oameni; în orice caz uniunea Transilvaniei, proclamată împotriva oricărui drept al omului, este lipsită de valabilitate, iar tribunalele întregii lumi trebuie să recunoască îndreptățirea protestului român. Că unii români prezenți la Dietă au votat uniunea, ba chiar au binecuvîntat-o și pe ea și pe sprijinitorii ei, aceasta nu poate constitui o linie călăuzitoare pentru voința întregii națiuni române căci numai teama sau alte îndemnuri necurate i-au făcut pe aceștia să se abată de la datorie, misiunea lor mărginindu-se numai la predarea solemnă a dezideratului legitim al națiunii române, al acelui deziderat care trebuia să dubleze pulsațiile inimii națiunilor surori pentru libertate, dreptate și egalitate.

Declararea uniunii împotriva oricărui drept al omului . . .

Această dorință n-a fost îndeplinită: uniunea a fost proclamată fără asentimentul națiunii române și actul proclamării a fost trimis prin ștafetă Majestății sale la Innsbruck pentru sancționare. Dar la Innsbruck așteaptă o deputăție română rezolvarea, din partea principelui nostru, a unei petiții la fel formulată, în care petiție românii speră cu credință nestrămutată că tata Ferdinand, care ocrotește pe toți copiii săi cu aceeași dragoste, nu va accepta, ba chiar nu va tolera ca în epoca acțiunilor libere, legale, să se dea o lovitură de grație într-un mod barbar și revoltător drepturilor naționale ale neamului românesc. Voi însă, frați din Ungaria, frați de toate naționalitățile, credeți voi oare că fiii Corvinilor — care în timpul grelelor lupte au stat ca stavile neclintite, înfruntînd cu tărie de stîncă atacurile valurilor barbare, — că fiii Corvinilor, de a căror vitejie s-au izbit în acele vremuri, cînd bunurile și sîngele vostru, soțiile și copiii voștri, ba chiar și gîndurile voastre erau în pri mejdie de a fi încătușate, de a căror vitejie și rezistență, repet, s-au lovit barbarii, credeți voi oare că acești bărbați, a căror voință e tare ca diamantul și curată ca aurul, vor aduce sînge cald fără ca voința lor să fi fost ascultată? Nu vă amăgiți; puteți întoarce busola cum voiți, magnetul popoarelor — naționalitatea — își păstrează în veci direcția. Gîndiți-vă cît este de înălțător, cît este de frumos și măreț să-ți faci prieteni din 14 sute de mii de oameni, ca bărbați liberi; în schimb cît ar fi de potrivnic umanității, care vă înnobilează pe voi, să-i încătușați pe acești bărbați. Lepădați-vă de acest gînd, înlăturați-l, el vă necinstește, necinstește libertatea, necinstește umanitatea. Spuneți confraților mei din

Lovitura dată națiunii române

Magnetul popoarelor — naționalitatea

Dacia, că voi voiți să vă uniți cu ei numai atunci cînd voința lor liberă și sfîntă consimte acest lucru.

8 iunie 848

Textul german

DIE GEWALTSAM AUSGESPROCHENE UNION SIEBENBÜRGENS MIT UNGARN[1]

Der für Siebenbürgen wichtige Tag, der 29. Mai 1848 gehört schon der Geschichte an. Es ist nothwendig, dass dieser Tag und dessen Missgeburt zur Anschauung für alle Nationen in seiner wahren, nackten Gestalt dastehe.

Dieser Tag, der das Aussöhnungsfest, den Handschlag, den Bruderkuss zur Feier haben sollte, erschien, um der Welt noch einmal zu zeigen, wie die Söhne Trajans von den Mitbewohnern Transsilvaniens verhöhnt werden. In dem Augenblicke, wo zwei Drittheile der schwergekränkten Einwohner, alles ihnen von dem andern Drittheile zugefügte Unrecht und Schmach vergessend der Welt zeigen wollten, dass sie nicht allein im Dulden, sondern auch im Verzeihen gross seien; dass die Romanen das Hauptprinzip der Humanität, Brüderlichkeit verstehen, und sie gerne es zugeben, dass die erlittene Schmach rein dem Unverstande der vergangenen, fluchwürdigen Zeiten zuzuschreiben sei; in dem Augenblicke sage ich, wird den Romanen, diesen schlecht behandelten Bürgern, die den Ackerbau, Viehzucht und Bergbau, somit die Hauptquellen des Wohlseins in diesem Lande mit vieler Einsicht betrieben, das heiligste der Rechte — die Nationalität vorenthalten. Der Romane bat dort, wo er als Mehrzahl sich entschieden aussprechen durfte; er wollte nicht die Heiligkeit der Menschenrechte — die Freiheit und Gleichheit, verletzen, wollte über das Wohl und Weh' seines Landes mit seinen Mitbürgern brüderlich sich besprechen. —

Hört nun Nationen, welcher Zunge ihr auch seid, und staunet über die verletzten Menschenrechte!

Am, 15. Mai unter blauem Himmelgezelte, im Angesichte der Welt, die Hand zu Gott erhebend beschwor der Romane das Heiligste, was Mensch dem Menschen geben kann — die Liebe zu seinem Mitmenschen — auf welcher Grundlage er die Freiheit, Gleichheit und Brüderlichkeit, und als Schutzwehr dieser Kleinodien — die Treue zu seinem Fürsten Ferdinand und dessen Familie unverletzbar heilig zu halten gelobte.

Hoch loderte die Flamme in der Romanen-Brust, gleich wie das Gold im Brennpunkte der Flamme sich jeder Schlacke entledigend, als reiner Kern dasteht, nicht minder standen Trajans Söhne verschmolzen in einem Kern, in eine unzertrennbare Nation und sein Haupt emporhebend mit Ernst und Würde proklamirte sich der Romane zu einer untheilbaren Nation; als solche forderte nun die ganze Nation die Mitnationen Siebenbürgens auf, sie als ihre Schwester anzuerkennen und die Berathungen über alle Gegenstände bei dem am 29. Mai abzuhaltenden Landtage im Einverständnisse mit ihr als völligenden Theil zu pflegen; — sollten jedoch die

3 Nationen ohne der romanischen Nation Beschlüsse fassen, legte sie die feierlichste Einsprache gegen deren Giltigkeit. — Diese Aufforderung in der Form eines Gesuches sollte eine Deputation aus der romanischen Nation den Landständen überbringen. Ob die Verhandlung dieses Gegenstandes beim Landtage geschah — schwiegen die Berichte aus Siebenbürgen, möglich : dass die Landstände das Gesuch von anderthalb Million Menschen keiner Verhandlung würdig hielten, in jedem Falle ist die gegen alle Menschenrechte ausgesprochene Union Siebenbürgens ungültig — und somit der gemachten Einsprache der romanischen Nation vor dem Tribunale der ganzen Welt das Recht zuerkannt werden muss, dass einige beim Landtage anwesende Romanen der Union die Hand reichten, ja dieselbe und deren Fürsprecher segneten, kann dem gesammten Romanischen Nationalwillen keine Richtung geben, und nur Furcht oder andere unlautere Gefühle mögen dieselben pflichtvergessen gemacht haben, —ihre Sendung war einzig und allein die feierliche Uebergabe des rechtlichen Wunsches der romanischen Nation, jenes Wunsches, der den Pulsschlag der Schwesternationen für Recht, Freiheit und Gleichheit verdoppeln sollte ! !

Dieser Wunsch wurde nicht erfüllt, die Union wurde ohne Einfluss der romanischen Nation ausgesprochen, und mit Eilboten zur Sanktion an Seine Majestät nach Innsbruck abgesendet. — Doch in Innsbruck harret eine romanische Deputation auf die Erledigung gleichförmiger Bitte von unserem Fürsten, von wo die Romanen mit treuer Zuversicht hoffen, dass Vater Ferdinand, der seine Kinder, mit gleicher Liebe schirmt, es nicht zugeben, ja nicht dulden wird, dass in den Zeiten des rechtlich freien Wirkens dem Völkerrechte der romanischen Nation auf eine empörend barbarische Weise der Todesstoss versetzt werde. Ihr aber Brüder des Ungarlandes, Brüder aller Nationalitäten, glaubet ihr ? dass die Söhne der Corvinen, die in den Zeiten der schweren Kämpfe als unzerstörbare Dämme wider die Anläufe der barbarischen Wogen felsenfest standen, an deren Muth in jenen Zeiten, wo man Euer Gut und Blut, Euer Weib und Kinder, ja Eure Gedanken fesseln wollte, an deren Muth und Ausdauer, sage ich, die Barbaren abprallten, glaubt Ihr, dass die Männer, deren Wille fest wie Diamant und rein wie Gold ist, ohne ihn gehört zu haben, euch warmes Blut zuführen werden ? Täuscht Euch nicht, Ihr möget den Compass drehen, wie Ihr wollt, der Völker-Magnet—die Nationalität, behält ewig seine Richtung. — Gedenket, wie erhaben, wie schön und gross es sei, 14 hunderttausend Menschen als freie Männer sich anzufreunden, dagegen in welch' einem Widerspruch mit der Humanität, die Euch so edel macht, es stände diese Männer Euch anzuketten.—Fort mit dem Gedanken, stosst ihn weg, er schändet Euch, er schändet die Freiheit, er schändet die Humanität .Saget meinen Mitbrüdern aus Dazien, Ihr wollet Euch mit Ihnen nur dann verbinden als dies ihr freier, ihr heiliger Wille es zusagt.

8/6 848

■ Textul german: B.A.R. ms. rom. 970, f. 91—93v. (copie mssă) după „Wiener Zeitung", 10 iunie1848; reprodus şi de G. Bariţiu în *Părţi alese din istoria Transilvaniei*, II, Sibiu, 1890, p. 755—757 sub titlul: *Ziarul oficiale al monarchiei „Wiener Zeitung" din 10 iuniu 1848 descrie modul violent cu care s-a votat şi proclamat uniunea Transilvaniei cu Ungaria.*

■ 1. Acest protest a fost reprodus, în traducere maghiară, în „Közlöny" Magyarorsz. hivatalos lap (Pesta, nr. 7, 15 iunie 1848) — cu următoarea precizare, la început:
„*Un delegat al deputaţiei romane din Ardeal, Moldovan, publică, în foaia oficială din Viena o provocare, ce este un demn adaos al adunării de la Blaj. Cuprinsul întregii provocări este următorul.* Textul maghiar: „Egy erdély oláh küldöttségi kovet, Moldovan, a bécsi hivatalos lapban felszólitást közol, melly a balázsfalvi gyülésnek méltó melléklete. A felszólitás egész terjedelmében következő".

Autorul indicat mai sus este Dimitrie Moldovan, secretarul deputaţiei delegată de Adunarea de la Blaj a prezenta împăratului protestul naţiunii române împotriva uniunii cu Ungaria.

162

„DIZOLVAREA" COMITETULUI ROMÂN!... VĂRSAREA DE SÎNGE DE LA MIHALŢ ŞI COŞLAR

G. *BARIŢ*, CAUZA MIHALŢULUI

Această nenorocire ...

Această cauză sîngeroasă are în ochii noştri însemnătate istorică, pentru că, deşi numărul celor omorîţi prin puşcăturele soldaţilor săcui fu numai de vreo 12 şi al celor răniţi vreo 9, totuşi, întîmplîndu-se această nenorocire puţin după congresul naţional de la Blaj şi îndată de la începutul dietei deschise în 29 mai, luă un caracter atît de naţional pe cît putea să iea oricare eveniment mai grandios.

În zilele acestea vedem că se publică o dechieràciune dezvinovăţitoare în privinţa soldaţilor săcui cari fuseseră la Coşlar şi la Mihalţ, subscrisă de toţi patru comisarii cercetători, dată din Aiud 21 iunie a.c.; prin aceeaşi să încearcă totdeodată refruntarea[1] plînsorii aşternută de către Comitetul român la comanda generală ostăşească şi la guberniul transilvan. Publicul întreg şi noi înşine citirăm acel estract de protocol cu toată luarea-aminte; recunoscurăm că unele puncte sau, mai bine, numai împregiurări atinse de comitet fuseră fals arătate, care însă nicidecum nu e vina comitetului, căci el le aşternu aşa cum le primi reportate îndată după spaima dintîi. Însă capul lucrului la cauza aceasta se cuprinde în întrebarea: cine au trimis pe soldaţii săcui la Coşlar şi la Mihalţ?

Cine au trimis pe soldaţii săcui ...?

Aceasta ne-o dezleagă în termini cu totul categorici consistoriul neunit din Sibiu în circulariul său din Sibiu 6 iunie c.n. nr. 279, întru care, în urmarea ştirei luate de la guberniu, zice către protopopi şi preoţi: „Trista întîmplare din Mihalţ şi Coşlar au băgat frică şi cutremur în tot sufletul de român; deci spre domolirea celor înspăimîntaţi, noi, cei ce sîntem mai

bine înștiințați de curgerea lucrului, vă facem de știre că uciderile în zilele acestea la pomenitele sate nu s-au făcut nici din porunca, nici cu știrea În. cr. guberniu sau a altei oarecări dregătorii, ci numai din oarecare neînțelegere, pentru care s-au și rînduit de la În. cr. guberniu o investigație strînsă, după care cei vinovați negreșit vor fi supuși la dreaptă pedeapsă."

Așadar, guberniul nicidecum nu demăndase eșirea în esecuție a săcuilor la Coșlar și Mihalț. De aci încolo se știe că în patria noastră după legi n-are nimini dreptul a scoate în puterea sa esecuții ostășești și încă tocma de 240 armați.

Încît pentru Comitetul român iată dechiărăciunea d-lui S. Bărnuț dată Comisiunii guberniale din Sibiu :

Protestul în numele Comitetului român

„Înțelegînd Comitetul așezat de națiunea română cum că s-ar fi rînduit comisari în cauza mihălțenilor și cum că esmișii[3] comisari ar pofti ca v. presidentele și un membru al comitetului să meargă la Mihalț, comitetul ca pus de nățiunea română, la întîmplare cînd n-ar fi desfăcut, s-ar afla îndatorat a se declara nemulțumit cu esmișii comisari din cauză că între comisari nu se află rînduiți și români (și încă dezinteresați, cu cari să fie mulțămiți și sătenii din Mihalț și alți naționaliști români amenințați prin acea întîmplare înfiorătoare), după cum cerea firea causei și după cum au cerut și comitetul, și așa această comisiune nu se poate socoti fără numai ca o comisiune a unei părți; a doua : Înălțatul reg. guberniu, dizolvînd comitetul, l-au înpedecat ca să nu poată lucra nimic; așadară, în speție, ca să nu se poată sfătui și răspunde mai încolo nimic nici în cauza mihălțenilor și încît adecă ar fi datori altmintrelea a răspunde.

Guberniul a dizolvat Comitetul român ...

Lăudații comisari esmiși, stînd lîngă În[altul] decret gubernial dizolvătoriu de comitet, nu pot să stea față la Mihalț nici comitetul, care după decret nu esistă, și nici numiții doi membri ai comitetului, cari cu subscrierile lor nu pre sine, ci numai pre comitetul l-au reprezentat, și după decret încetînd comitetul cu toți membrii săi, nici aceia nu mai sînt îndatorați a răspunde pentru lucrările comitetului pînă nu vor fi de față toți membrii comitetului în a lor cualitate, cari au conlucrat la acea arătare împreună cu mihălțenii și cu ceilalți care au făcut relățiune comitetului; înpreună cu ceilalți români deputați ai nățiunei române, cari în număr însemnător au așternut la În. General-comando-prezidiu rugămintea în cauza mihălțenilor.

Această dechiărăciune o face comitetul combinînd pofta comisarilor cu În. decret dizolvătoriu de comitet, și ca reprezentanți ai nățiunii române, se simt îndatorați a protesta în contra orice judecăți asupra mihălțenilor sau a altora în asemenea cauze naționale, declarînd sărbătorește înainte a toată țara cum că, precum nu poate fi legiuită comisiunea cercătoare fără de comisari români dezinteresați, așa nici judecata legiuită nu se poate face fără de conjudecători români în această cauză a mihălțenilor și a altora asemenea.

Judecata nu poate fi legiuită fără de conjudecători români!

Simion Bărnuț"

Scrisoarea lui S. Bărnuţiu

O scrisoare a d-lui Bărnuţ, alăturată lingă dechiărăciunea de sus, mai poate informa pe doritorii de a cunoaşte adevărul in cauza aceasta şi despre următoarele :

„Doi oameni de la Mihalţ veniră simbătă în 6 iunie şi se plinseră numai despre cele intimplate joi in 4, cind satul protestă asupra intrării soldaţilor, cerindu-şi 15 zile (cum recunoaşte şi protocolul comisiunii guberniale). În următoarea zi dimineaţă veni arhivariul Gerendi, profesorul Kerekes şi Niculae Murăşanu ca trimişi să repoarte la Comitet despre căderea mihălţenilor şi să ceară asecurare pentru acel ţinut. Noi toţi ciţi eram de faţă atunci nu numai am auzit cu întristare acel caz înfiorător, ci am şi dat crezămînt referitor că acel caz s-a întimplat în adevăr : pentru aceea, precum ştiţi, au şi făcut comitetul rugăminte către În. General-comando-prezidiu ca să revoace pe săcui şi să se trimită alţi militari unde va fi lipsă de esecuţiune; să se facă ştire Maiestăţii Sale despre această întîmplare şi să se apere nătiunea de asemenea năpăstuiri; s-a dat rugăminte şi către În. guberniu ca să trimită cercetare mistă, în care să fie şi români, la care comitetul îşi şi presemnase pe d-nii Man şi Dunca concepişti. Acum vedem că la Mihalţ s-au trimis tot feliul de comisari, numai români nu.

În loc de o comisiune mixtă ...,

După ce am scris numita dechiărăciune, am căpătat gazetele, unde galeria dietei ameninţă moarte membrilor comitetului. Aceasta o combinarăm cu ştirile omogene căpătate de la Cluj în epistole, cu întîmplarea celor doi neguţători nevinovaţi de la Peşta semnaţi la nr. 57 al lui „Sieb. Botte" (cum şi cu puşcătura asupra deputatului Schmidt de la Sibiu cînd trecea pe la Bălgrad), şi băgînd de samă la înverşunarea ungurilor asupra noastră, nu ne-am putut resolvi a merge la Mihalţ, căci comisiunea nu ne poate da nici o garanţie pentru securitatea personală. Domnii numesc răsculători pe români numai pentru că îşi apără libertatea cu cuvîntul. Şcl. şcl."*

„domnii numesc răsculători pe români ..."

*R e d. : Am împărtăşi scrisoarea întreagă dacă n-am fi amerinţaţi şi noi pe tot minutul; peste aceasta credeţi, domnilor şi fraţilor, că apărările noastre, încă pe atît de bine scrise în cărţi şi jurnale române şi adresate altor naţiuni, ajută nimic, din acea prea simplă pricină căci străinii *nu citesc româneşte*, precum şi de ai noştri prea puţini citesc în limbele lor. Dacă voim a ne înţelege cu compatrioţii noştri de alte naţii şi cu străinii, se cere nesmintit ca să scriem apologii în limbele lor, cum şi ei în a noastră. Aşa făcură ungurii în certele lor cu nemţii, aşa nemţii cu franţozii. Moldavo-românii, pînă nu începură a tipări lucruri naţionale franţozeşte, era cu totul necunoscuţi. În „Vas. Ujság" din 2 iulie se ivi o apărare a românilor; cîţi o citiră, toţi îşi dereseră opiniile. „Kolosv. Hir.", din 9 iulie, încă ar trebui refruntat.

Nevoia de a ne face cunoscuţi

■ „Foaie pentru minte", XI, 1848, nr. 27, 5 iulie, p. 212—214.

■ 1. Respingerea. 2. Trimişii.

„SLUJBELE DOMNEȘTI, TAXILE, DEJMELE ȘI ALTE DANII URBARIALE S-AU ÎNCETAT..." DE LA 7/19 IUNIE

163

PREÎNȘTIINȚARE

7237/U. 243 1848

Prin hotărîrea Obșteștii Adunări (Dietii) din a 6-a zi a lunii curgătoare, slujbele domnești, taxile, dejmele și alte danii urbariale s-au încetat, și terminul a încetării acestia s-au pus Duminica Sfintii Treime (duminica întie dupe rusalii), adecă a 19-a zi a lunii lui iunie a anului curgătoriu. Acest articul de lege, spre întărire trimițîndu-se, s-au așternut înaintea Preaînduratului nostru domn și crai, și dupe ce Înălția Sa o asemine lege în privința Țerii Ungurești nu de mult au întărit, nice o îndoială ieste cum că ceva asemine va împlini credincioșilor sei supuși din Transilvania; așadară cea mai sfîntă și neîncunjurată a fieștecăruia fostului pînă acuma iobaj și jeler ardelenesc, iară acuma slobodului cetățan, deregătorie este ca prețuind și cu mulțemită cunoscînd aceeași frumoasă jertfă care, dupe pilda Țerii Ungurești, și domnii pămîntești din Ardeal, din simțire curat patriotică și către foștii sei iobaji frățască dragoste, a aduce n-au întîrziat; cu atîta mai gata a fi, spre înplinirea tuturor datoriilor sale, în privința stăpînirii, a patrii și a fieștecăruia cetățan, lăcuitori deosebi, mai cu samă ferindu-se de aceiași smintită[1] părere, cum că acuma dupe ce au cîștigat acest mare dar, ar avea drept mai mult și doară și aceia ce ieste a altuia a pofti, cu puterea a cuprinde, și a-și însuși; tocma așa sfîntă și nevătămată rămîne și de aci înainte proprietatea domnilor pămîntești în privința curților[2], a locurilor de curte, pămînturilor, a pădurilor și a altor legiuite folosuri, precum neîndoită este proprietatea moșiilor și pămînturilor a fostului pînă acuma iobaj, iar acuma slobodului cetățan. Toți aceia cari împotriva bunului altuia s-ar scula, locuri sau pășuni de obște ar cuprinde, și cari ar îndrăzni la ceva aseminea pe alții a-i povățui, sau și însuși în nescari lucrări ca aceste parte a lua, cari s-ar împotrivi ocîrmuirii sau tistiilor[3], dupe asprimea legii îndată și neapărat se vor pedepsi. Datoria și neapărata voință a crăiescului guberniu este, orice de astfeli înderevnice[4] și împotrivitoare fapte, vie acele ori din ce parte, cu străjnicie a le înfrîna, și todeodată celor păgubiți, din partea păgubitorilor deplină și întreagă des[pă]gubire a mijloci.

S-au dat din şedinţa chesaro-crăiescului Gubernium în [a] 7-a zi a lunii lui iunie a anului 1848 în Cluj ţinută.

Gróf Telcki Jozsef m.k., gubernator

Biro Jozsef m.k., secretariu

■ B.A.R., F. vol. în ms. rom. 1058, f. 48 (scris cu ortografie maghiară).

■ 1. Greşită. 2. Castele, curţi nobiliare. 3. Autorităţi. 4. Îndărătnice.

AVRAM IANCU ŞI COMITETUL NAŢIONAL DIN SIBIU. MOŢII ŞI PĂDURILE LOR

164

CONSILIERUL ŞI ADMINISTRATORUL DOMENIILOR ZLATNA, NEMEGYEI, CĂTRE VICE-PREŞEDINTELE TEZAURARIATULUI

Prea stimate Domnule Conte, vice-preşedinte al Tezaurariatului!

Ca urmare la respectuosul meu raport nr. 61 din 16 ale lunii trecute şi conform inaltei dispoziţii nr. 817 din 13 ale lunii trecute, inapoiat din vizita făcută pe domeniile de mijloc şi de sus, raportez fără intirziere următoarele:

La Cimpeni am avut ocazia să mă conving că, pe domeniul de acolo — cu o suprafaţă de peste 20 mile pătrate — spiritele supuşilor (Unterthanen)[1] sint foarte iritate şi că aceiaşi supuşi sint într-atit de devotaţi unui tinăr de douăzeci şi doi de ani, nesocotit şi fără experienţă, altfel însă îndrăzneţ, numit Avram Iancu — fost practicant la Tezaurariat şi fiu al judelui domenial din Vidra de Sus, Alexandru Iancu — încit îndemnul lui este urmat fără şovăire; şi astfel se vede că nu este fără temei groaza ca de moarte a oficialităţilor regale de acolo şi a pretorului Bisztray, şi chiar a mai multora dintre supuşii bine instăriţi.

Pe Iancu, poporul îl urmează fără şovăire

Mi-am dat seama curind că tocmai prin acest tinăr puteam face asupra supuşilor impresia dorită. Am apelat deci la el înaintea tuturor şi numai lui îi datorez faptul că mulţimea de 2—300 de supuşi — care la chemarea mea s-au strîns din toate satele domeniului de sus—m-a ascultat cu respect şi a făgăduit cel puţin să ţină seama de îndemnurile mele de a înceta desele delicte silvice — comise, ce-i drept, nu de sate întregi şi cu forţa, ci în grupuri, şi de care pădurarii nu numai că nu îndrăznesc să se apere. dar nici nu îndrăznesc să denunţe pe făptuitori, ameninţaţi fiind cu moartea; să presteze slujbele ce datorează domeniului şi să aştepte în linişte momentul pînă cind se va decide despre soarta lor viitoare, conform ordinului Înaltului Împărat, care le-a fost anume adus la cunoştinţă; căci în caz contrar, soldaţii secui ar trebui să fie trimişi acolo, iar ei împreună cu conducătorii lor ar trebui să fie supuşi pedepsei cuvenite. Urmările vor arăta dacă-şi vor ţine sau nu promisiunea. Totuşi eu nu mă aştept la un rezultat bun.

Conducătorul amintiților iobagi a stat timp de trei zile, aproape fără întrerupere, alături de mine. Rezultatul conversației mele cu dînsul e următorul : proprietatea acestor păduri regale el a promis-o supușilor, care ar fi spus că nu au nevoie de libertate, ci de păduriile crăiești, și i-a ciștigat pentru sine în chipul acesta. El însuși mi-a declarat sincer și de-a dreptul, că nici 8 regimente nu ar fi în stare să țină rînduială între supușii de pe domeniul de sus, cum o ține el singur. Are în Cîmpeni cîțiva oameni care-l ajută, are legături cu preotul Balint din Roșia Montană—care și el a agitat spiritele valahilor din împrejurimea Abrudului și a băgat groază în locuitorii de acolo. Fără să vrea, singur a mărturisit că nu acționează din inițiativă proprie cu poporul său — cum numește dînsul pe supușii de pe domeniul de sus — ci după instrucțiile unui comitet care își are sediul în Sibiu. S-a trădat de asemenea că nici lui, nici comitetulului din Sibiu nu-i convine uniunea și că, dacă nu aș fi venit la Cîmpeni, el s-ar fi aflat deja în drum spre Sibiu pentru a cere alte instrucțiuni. Cînd m-am întors de la Cîmpeni, l-am întîlnit de fapt pe drum, însoțit de trei valahi înarmați. A caracterizat pe un anume Bărnuțiu drept un om eminent, cum și pe concipistul Dunca și pe raționistul Nemeș ca indivizi remarcabili ai națiunii sale. Cu privire la programul propriu-zis al comitetului valah din Sibiu, nici chiar Iancu nu știe nimic, sau poate că în această privință a fost mai puțin imprudent decît obișnuia să fie.

Moții cer pădurile lor

Iancu și Comitetul din Sibiu nu primesc uniunea

Dacă Domnia Voastră ar binevoi să-și îndrepte atenția spre descoperirea membrilor comitetului valah din Sibiu și a planurilor acestuia, și dacă ar obține de la Excelența Sa Guvernatorul îndepărtarea preotului Balint și a tînărului Avram Iancu din această regiune, acest lucru ar avea poate efectul dorit, întrucît altfel, chiar dacă nu s-ar produce o răzvrătire generală, totuși ar putea lesne avea loc una parțială a țăranilor valahi, induși în eroare, de pe domeniul Zlatnei.

Nemegyei propune îndepărtarea lui Iancu și Balint

S-a încercat și pe domeniul Baia de Criș ațîțarea supușilor. Aici, în Zlatna și pe domeniul de jos care-i aparține, cu excepția urii față de maghiari pe care valahii o arată ici și colo, totul pare încă în liniște, fapt pe care eu îl atribui constituirii miliției cetățenești, după cum am menționat în raportul meu nr. 55 din 11 ale lunii trecute.

În această miliție cetățenească s-au înscris 289 de oameni și ea s-a instruit de atunci foarte sîrguincios, dar, deoarece numai o foarte mică parte este echipată cu arme proprii, dizolvarea ei este apropiată. Dar securitatea locuitorilor din Zlatna și, mai ales, a averii fiscului în a cărui casă de bani se află adesea peste 200 000 florini, impune ca o necesitate urgentă menținerea acestei miliții ; și deoarece Excelența Sa Guvernatorul a binevoit să intervină pentru noi, pe lîngă Excelența Sa Generalul Comandant, pentru a ni se livra puștile necesare și echipament, ceea ce m-a determinat să organizez constituirea acestei miliții ; și, în sfîrșit, cum situația s-a schimbat radical în ultimul timp, permițînd înlăturarea obstacolelor care împiedicau predarea armelor și a echipamentului din cetatea de la Alba-Iulia, îndrăznesc să rog pe Domnia Voastră *cu urgență*, să binevoiască

a lua măsurile necesare pentru a ni se livra, la Alba-Iulia, 200 puşti de tip mai uşor, cu baionete şi teci împreună cu cartuşiere şi curele negre, iar pentru fiecare puşcă cîte 60 gloanţe de luptă, precum şi o tobă. Iau asupra mea răspunderea pentru restituirea cînd va fi timpul a acestor rechizite, precum şi a restului de cartuşe, pe care numai în caz de nevoie le voi distribui; iar cele ce nu vor fi restituite şi nu vor fi fost consumate mă oblig prin aceasta să le plătesc din avutul meu propriu.

Nu-mi mai rămîne decît să aştept efectul sfaturilor pe care le-am dat în domeniul de sus şi dacă acesta va fi defavorabil, la prima agresiune făţişă a supuşilor de acolo, voi face demersurile necesare pentru aducerea unei companii de soldaţi secui, deoarece orice altă şovăire ar putea fi primejdioasă.

Cu cea mai profundă stimă,
al domniei voastre prea supus servitor,

Johann v. Nemegyei, m. p.
administrator regal şi consilier montanistic

Zlatna, 4 iunie 1848

Textul german

HOCHGEBORNER HERR GRAF
HOCHGEBIETHENDER HERR THESAURARIATS V. PRAESIDENT!

Von meiner Visitation in der mittleren und oberen Herrschaft zurückgekehrt säume ich nicht, im Nachhange meiner unterthänigen Vorstellung vom 16ten v.M. Zahl 61 und in gehorsamer Befolgung der hohen Weisung Euerer Hochgeboren vom 13ten v.M. Zahl 817 folgendes einzuberichten.

In Topanfalva habe ich Gelegenheit gehabt mich zu überzeugen, dass die Gemüther der Unterthanen[1] in der dortigen über 20 quadrat Meilen ausgedehnten Herrschaft ungemein aufgereizt und dieselben Unterthanen einem 22jährigen unbesonnenen und unerfahrenen übrigens aber kühnem jungen Manne, nahmens Jánk Avrám, gewesenem Thesaurariats Practicanten, Sohne des ober Vidráer dominal Richters Jánk Alexandru als ihrem Anführer in einem so hohen Grade ergeben sein, dass sie seinem Winke unbedingt folgen, und somit die Todesangst der dortigen k. Beamten, des processual Stuhlsrichters Bisztrai und mehrer der wohlhabenderen Unterthanen selbst, nicht ohne Grund sei.

Es ist mir bald klar geworden, dass ich jenen Eindruck, den ich auf die Gemüther der Unterthanen machen wollte, mir durch diesen jungen Mann selbst machen könne; ich habe mich daher vor allen anderen an ihn gewendet, und ich kann nur ihm allein zuschreiben, dass die, zu Folge meiner Aufforderung aus allen Dörfern der oberen Herrschaft zusammen gekommene Menge von 2—300 Unterthanen meine Ermahnungen von den häufigen Waldexcessen, die sie zwar nicht dorfweise gerade gewalttätig aber

doch mehre auf einmal, machen, und welche die Waldhüter nicht nur abzuwehren, sondern die Thäter auch anzuzeigen aus dem Grunde nicht wagen, weil sie mit dem Tode bedroht werden, — abzustehen, die schuldigen Dienste der Herrschaft zu leisten, und den Zeitpunkt bis über ihr künftiges Schicksal entschieden werden wird, nach dem ausdrücklichen ihnen publicirten Befehle allerhöchst Seiner Majestät ruhig abzuwarten, widrigens sekler Soldaten zu ihnen disponirt, und sie samt Anführern der verdienten Strafe unterzogen werden müssten — anständig ausgehört und zu beherzigen wenigstens versprochen haben. Der Erfolg wird zeigen ob sie ihre Zusage halten werden oder nicht? Ich hoffe indessen nichts Gutes.

Der Anführer der gedachten Herrschafts Unterthanen war während 3 Tage fast unausgesetzt an meiner Seite; das Resultat meiner Conversation mit ihm ist folgendes. Er hat den Unterthanen, die sich geäussert haben sollen, dass sie der Freiheit nicht, sondern der k. Waldungen bedürfen, den Besitz dieser Waldungen zugesichert und hiedurch sie sich unterthänig gemacht; er selbst sagte mir offen und gerade, dass 8 Regimenter nicht im Stande seien die Unterthanen der oberen Herrschaft so in der Ordnung zu erhalten als er allein; er hat in Topanfalva einige Gehilfen, stehet in Verbindung mit dem Verespataker Geistlichen Balint, welcher die Gemüther der Wallachen um Abrudbánya herum gleichfalls aufgereitzt und die Abrudbányáer ins Schrecken versetzt hat; er hat unwillkührlich selbst eingestanden, dass er nicht nach der eigenen Ansicht, sondern nach der Weisung eines Ausschusses, welcher seinen Sitz in Hermannstadt hat, mit seinem Volke, wie er die oberen Herrschafts-Unterthanen nannte, handle; er hat sich auch verrathen dass ihm und dem Ausschusse in Hermannstadt mit der Union nicht gedient sei, und dass er, falls ich in Topanfalva nicht eingetroffen wäre, schon auf der Reise nach Hermannstadt wäre um weitere Weisungen von dort einzuholen, wohin ich ihn gelegenheitlich meiner Rückreise von Topanfalva, auch auf den Weg in der Begleitung dreier bewaffneten Wallachen antraf. Er hat einen gewissen Barnutz für ein ausgezeichnetes Individuum dann für vorzügliche Individuen seiner Nation den Concipisten Dunka und den Rationisten Nemes bezeichnet. Was der eigentliche Plan des Hermannstädter wallachischen Ausschusses sei, weiss vielleicht auch Jánk selbst nicht, oder war er in dieser Beziehung weniger unvorsichtig, als sonst.

Es wäre vielleicht vom erwünschten Erfolge, wenn Euer Hochgeboren geruhen wollten Ihre Aufmerksamkeit auf die Auffindung der Glieder des Hermannstädter wallachischen Ausschusses und der Pläne desselben zu richten und bei Seiner Excellenz dem Landes Gouverneur die Entfernung des Verespataker Geistlichen Balint und des jungen Mannes Jánk Avrám aus der hiesigen Gegend zu erwirken, indem sonst, wenn auch kein allgemeiner doch ein theilweiser Aufstand der irre geleiteten wallachischen Bauern in den Zalathnáer Herrschaften allerdings leicht erfolgen könnte.

Auch in der Offenbányáer Herrschaft ist die Aufwieglung der Unterthanen versucht worden, hier in Zalathna und der dazu gehörigen unteren

Herrschaft scheint, ausser dem Hasse welchen die Wallachen gegen die Ungarn hie und da lassen, noch alles ruhig zu sein, welchen Umstand ich dem in meinem Berichte vom 11ten v.M. Zahl 55 erwähnten Zusammentreten der Bürgermiliz allhier zuschreibe.

Zu dieser Bürgermiliz haben sich 289 Individuen gemeldet, sie hat sich seither auf fleissigste geübt, ist aber bereits ihrer Auflösung aus dem Grunde nahe, weil nur ein sehr kleiner Theil derselben mit eigenen Waffen versehen ist. Da nun das Fortbestehen derselben die Sicherheit der Inwohner Zalathnas, noch mehr aber des oft auch über 200.000 Fl.C.M. betragenden Aerarial Vermögens bei der hierortigen k. Administrations-Cassa für dringend nothwendig macht; nachdem ferner Seine Excellenz der Landes Gouverneur bei Seiner Excellenz dem Commandirenden Generalen wegen Ausfolgung der nöthigen Gewehre und Zugehör für uns sich zu verwenden bereits geruhet haben, und ich nur auf diese Aufforderung gestützt das Zusammentreten dieser Bürgermiliz veranlasst habe; nachdem endlich die Verhältnisse sich in der letzteren Zeit wesentlich geändert, und hiedurch die bisherigen der Ausfolgung der Gewehre und Zugehör aus der Karlsburger Festung im Wege gestandenen Hindernisse behoben sein dürften; so unterfange ich mich Euer Hochgeboren *dringend* zu bitten, gnädigst veranlassen zu wollen, dass mir in Karlsburg 200 Gewehre leichter Gattung mit Bajonetten und Scheiden, sammt Patrontaschen und schwarzen Riemen, dann zu einem jeden Gewehr 60 scharfe Patronen, nebst einer Trommel ausgefolgt werden; für die seinerzeitige Rückstellung dieser Requisiten und so auch des Restes der Patronen, welche ich nur im Nothfalle austheilen würde, und wenn sie sonst nicht ausgefolgt werden sollten in so weit sie verbraucht werden aus Eigenem zu bezahlen mich hiemit verpflichte — will ich verantwortliche bleiben.

Uebrigens werde ich den Erfolg meiner Ermahnungen in der oberen Herrschaft abwarten, wenn aber dieser ungünstig sein wird, bei der ersten offenen Gewalthätigkeit der dortigen Unterthanen wegen dahie Beordnung einer Compagnie Seckler Soldaten die nöthigen Schritte sogleich machen, indem dann eine jede weitere Zögerung Gefahr bringend sein könnte.

Euerer Hochgeboren mit der tiefsten
Ehrfurcht unterthänigster Diener,
Johan v. Nemegyei m.p. k. Administrator u. Bergrath

Zalathna den 4ten Juni 1848

■ Arh. St. Cluj, Tezaurariatul minier 1848, acte prezidiale nr. 928. Text parțial citat în S. Dragomir, *Avram Iancu*, București, Edit. științifică, 1965, p. 49—51.

■ 1. Citește peste tot *iobagi*.

GUVERNUL MAGHIAR SĂ ELABOREZE O LEGE DE RECUNOAŞTERE A NAŢIONALITĂŢII ROMÂNILOR.

165

I.

MINISTRUL DE EXTERNE MAGHIAR, ESZTERHÁZY PÁL, CĂTRE PRIMUL MINISTRU BATTHYÁNY

Innsbruck, 23 iunie 1848

Vă trimit recursul prezentat astăzi Majestăţii Sale de către episcopul gr.-neunit din Transilvania, Şaguna, şi însoţitorii săi (sub ./.)[1], împreună cu preamilostiva rezoluţie a Majestăţii Sale imperiale şi regale (sub .//.)[2], cu observaţia că această rezoluţie, pentru o mai largă liniştire a românilor, atinge în mod amănunţit dorinţele cuprinse în recursul prezentat; iar Majestatea Sa binevoieşte a dori îndeosebi ca guvernul să prezinte Dietei viitoare un proiect de lege, menit a linişti pe români, cu privire la naţionalitatea lor şi şcolile lor naţionale. Se pare că preaînalta rezoluţie, care se va da publicităţii de îndată, a exercitat o influenţă bună asupra petiţionarilor şi a stîrnit simpatii pentru onoratul guvern.

Eu, care de două zile mă simt rău, nu am putut fi prezent la audienţă, dar am dat dispoziţii ca preamilostiva rezoluţie orală să se comunice şi în scris petiţionarilor.

. . . .

Textul maghiar

Innsbruck, Junius 23-kán, 1848

Saguna görög nem egyesült erdélyi püspök és kisérői által Ő Felségének mai napon beadott folyamodványt ./. alatt[1] és Ő cs. k. a. Felségének arra adott legkegyesebb válaszát .//. alatt[2] azon észrevétellel küldöm át, hogy ezen válasz, a románok bővebb megnyugtatására, az átadott folyamodványban foglalt kívánságaikat részletesen érintette, Ő Felsége pedig különösen kivánni méltóztatik, hogy nemzetiségük és nemzeti oskoláikra nézve a ministérium által egy a románokat megnyugtató törvényjavaslat a jövő országgyűlés elébe terjesztessék; ugy látszik, hogy a legmagasabb válasz, mely azonnal közhirré teendő, a folyamodókra jó hatást gyakorlott, és a tisztelt ministerium iránt rokonszenvet gerjesztett. Én, ki egy két nap óta rosszul érzem magamat, az audientiánál jelen nem lehettem, de rendelést tettem, hogy a legkegyesebb szóbeli válasz írásban is közöltessék a folyamodókkal.

. . . .

II.

PREAÎNALTA REZOLUȚIE ORALĂ LA A DOUA PETIȚIE A DELEGAȚIEI ROMÂNE CONDUSĂ DE EPISCOPUL ȘAGUNA

(23 iunie 1848)

„Naționalitatea voastră va fi asigurată..."

Cu deosebită plăcere primesc asigurarea despre neclintita credință a supușilor mei români din Ardealul împreunat acum cu Ungaria ; și in legătură cu rezoluția mea din 11 Iunie vă împărtășesc că la propunerea ministerului meu unguresc, naționalitatea voastră va fi asigurată prin o lege specială, și de ridicarea școalelor naționale încă se va purta de grije. Coordonarea bisericei greco-neunite cu celelalte biserici din țeară, așa cum cereți, precum și acoperirea trebuințelor voastre bisericești și școlare din budgetul statului, e acordată prin art. de lege 20 ; împărțirea egală a impozitelor, prin art. de lege 8 ; ștergerea iobăgiei și a zeciuielei, prin art. de lege 9 ; libertatea de presă și judecătoriile cu jurați, prin art. de lege 18 ; înarmarea poporală, prin art. de lege 22 — al dietei maghiare din urmă. Ministerul meu maghiar va purta de grije ca plînsorile voastre locale să fie esaminate și resolvate ; ca supușii mei români să fie aplicați în toate ramurile administrației publice, în raport cu numărul și facultățile lor, tot așa cum și eu aștept de la voi să fiți supuși coroanei mele ungare, și să evitați tot ce poate provoca neînțelegere, pentrucă numai buna înțelegere cu concetățenii voștri vă poate asigura plăcerile libertății acordate din partea mea.

Rămîn cu bunăvoință și grație regală, al vostru binevoitor Ferdinand

Versiune germană

ALLERHÖCHSTER MÜNDLICHER BESCHEID AUF DIE PETITION DER ROMANISCHEN DEPUTATION UNTER ANFÜHRUNG DES BISCHOFS SCHAGUNA

den. 23. Juni, 1848

Mit besonderem Wohlgefallen empfange Ich die Versicherung der unerschütterlichen Treue Meiner romanischen Untertanen in dem mit Ungarn schon vereinigten Siebenbürgen und eröffne Euch im Nachklange Meines am 11. Juni erteilten Bescheides, dass Euere Nationalität auf den Vorschlag Meines ungarischen Ministeriums durch ein besonderes Gesetz gesichert und für die Errichtung von Nationalschulen gesorgt werden soll. Die von Euch gebetene Gleichstellung der griechisch nicht unirten Kirche mit den übrigen Landkirchen, sowie die Deckung Euerer kirchlichen und Schulbedürfnisse auf Staatskosten sind durch den 20-ten Gesetzartikel, die gemeinsame Besteuerung durch den 8-ten, die Aufhebung der Roboten und des Zehends durch den 9-ten, die Pressfreiheit und Geschworengerichte durch den 18-ten, die Volksbewaffnung durch den 22-ten Gesetzartikel des letz-

ten ungarischen Reichstages bewilligt. Mein ungarisches Ministerium wird Sorge tragen damit Euere örtlichen Klagen untersucht und erledigt. Meine romanischen Untertanen bei allen Zweigen der öffentlichen Administration im Verhältniss zu ihrer Zahl und Fähigkeit angestellt werden: so wie Ich hingegen von Euch erwarte, dass ihr Meiner ungarischen Krone treu ergeben, alles vermeiden werdet, was Uneinigkeit erregt, denn nur Eintracht mit Eueren Mitbürgern kann Euch den Genuss der von Mir verliehenen Freiheiten sichern. — der Ich Euch mit Meiner königlichen Huld und Gnade gewogen bleibe.

Ferdinand

■ I. Textul maghiar la Budapesta, Országos Levéltár, Arhiva Kossuth, Nr. 409/1848; reproducere după S. Dragomir, *Studii și documente*, III, p. 8.

II. Textul român, reprodus după T. V. Păcățian, *Cartea de aur*, I, ediția a doua, p. 370—371. — Textul german la Budapesta, Országos Levéltár, Arhiva Kossuth, Ad. Nr. 409/1848; reproducere după S. Dragomir, *Studii și documente*, III, p. 13, și *Memorialul lui Șaguna* p. 138—139.

■ 1. Recursul, cu data de 16 iunie 1848, e reprodus in S. Dragomir, *op. cit.*, p. 10—12. 2. Textul rezoluției este cel inclus aici sub II.

„OAMENII-S AȚÎȚAȚI ASUPRA FĂCĂTORILOR DE NEDREPTATE..."

166

AVRAM IANCU, DE LA CÎMPENI, CĂTRE S. BĂRNUȚIU, LA SIBIU

Frate Bărnuțiu!

Starea de spirit pe domeniul Zlatnei

Sosind de la Sibiiu aflai suflete numai neodihnite, prin veștile sosite de la Mihalț și prin tunderea părului și baterea românilor la Turda de militari săcui făcute, și prin purtarea săcuilor la tîrgu Aiudului, și prin țiparea bucatelor de pe calu unui român de aici, eară de săcui făcute în drumu Gilăului: și apoi lăudăturile lor că vin pe noi: ba încă mai astă primăvară cîndu-și făceau lănci turzenii s-or fost lăudat și turzenii că acelea în pieptturile noastre vreau să le înfige, da noi de asta am rîs. La toate acestea, amenințarea administratorului din Zlagna[1] că va aduce cătane pe noi, de n-om face slujbile și de vom prăda pădurile, foarte mult o ajutat, fiindcă tudumanu[2] acesta, el prin solgăbirău tocma atunce-l făcuse cînd oamenii defeliu nu să simțiau vinovați. Apoi mie administratoru așa-m zicea: „*hogy ha nem fogadnak szót bizon ki hozatom a székely katonákat, asztán tudja, hogy azok milyen vadak szoktak lenni*". Eu e-am zis: „*akkor ezek is elvadulnak*"[3].

În neodihna aceea, ziceau să-și facă arme; apoi unii ziceau ca să ne apărăm; alții: ce te vei apăra tu aice[4], dacă om lăsa să înpuține la români

de la țară[5], apoi ziceau cei dintii : de-a bună samă că așa. Muerile, unile vrea să margă mai cătră pădure, altele cugetau de bolfi, adecă de a svirli cu pietri.

La toate acestea actu meu o fost următoriu : Înțelegîndu-mă mai cu mulți cîmpenari, am scris abruzenilor, că noi cu tăt dominiumu ne ținem deregătorie să ne armăm, și noi cu armele minții vrem să arătăm dreptu nostru, da nu cu bîta, și că ei pentru apărarea lor să nu aducă cătane, că lezne ar putea face tulburare. La Administrator i-am scris că pentru păduri nu-i de lipsă să aducă cătane, fără să vie o Comisiune să cerce pădurile că va vedea că nu-s prădate ; că să mă crezi, frate, că și mie și și oamenilor aceea li voia ca să nu să prădeze, fără să cunoască fieștecine că-s a noastre, că avem drept firesc, drept pozitiv, și drept istoric, că-s a noastre.

„Noi cu armele minții vrem să arătăm dreptu nostru...;"

După toate acestea și a treia zi după sosirea mea din Sibiiu fu tirg de țară în Cîmpeni și vedeam că oameni-s ațîțați asupra făcătorilor de nedreptate ; eu, ca să nu să întîmple oareceva, ce lezne ar fi putut avea influință în toată țara, le-am dat o direpciune intr-acest chip : am strins mai mulți oameni din satele noastre în locul acela unde să face tirgu cel pe săptămînă, înaintea vecinătății curții șpanului, și am chiemat prin oameni pe domnu solgăbirău și pe d. șpan. Și după ce o venit, le-am zis oamenilor așa : „să știți, oameni buni, că la toate veștile acestea groaznice nu trăbue să faceți alta decît să vă armați, adecă să vă faceți lănci și să vă îndreptați coasele, însă asupra nimărui să nu vă lăudați, nici să nu vă sculați ; și voia aceasta a noastră, d. solgăbirău și d. șpan să o scrie la Gheneral Comando și la Gubărnator". La toate acestea, d. solgăbirău și șpanu o zis : „Bine, armați-vă, numai asupra nimărui să nu vă sculați. ' Despre vorbele mele le-am dat și scrisoare, poftindu-mă.

Întrunirea de la tîrgul din Cîmpeni

La Dumineca ștergerii iobăgiei, o venit conziliariu Kozma și secretariu Memeti și administratoru din Zlagna, Nemeghiei, și ni-o spus că-i ștearsă iobăgia, adecă pămînturile-s a noastre. Oamenii o zis : „ce ștergere de iobăgie-i aceea, dacă pădurile nu ni s-or dat inderăpt ?" Apoi ni-o mai zis domnii aceia, că ei mai cu samă o venit să caute după buităgătăi[6], și pe care-l va chiema la Abrud să vie inaintea lor. Ei o poftit că Comisiunea să vie în fața locului, la Cîmpeni, da atuncea n-o vrut, după ce ș-o inceput lucru. M-o înștiințat și pe mine fibirău să mărg la dins în Cîmpeni, să ascult o rînduială de-a Comisiunii. Eu, fiind inceputu cărții cu *Kedves*[7] și sfîrșitu cu ***sziveskedjék meg jelenni***[8], am mărs pină la un loc, da la el n-am mărs, fiindcă la doaă mișcări a românilor — singur pentru apărarea lor — le-o fost dat alt înțeles, și pe unii cîmpănari îi cam slăbise in credință. Scopu lor spre a-l putea înființa, o chiemat biraele și mai mulți oameni, și le-o poruncit să mă prindă, și am auzit că i-o și jurat. Însă mai înainte, înțelegînd voia domnilor, le-am scris că înaintea Comisiunii nu mărg, „pricina cea mai mare-i că aveți la spate-ți-vă cătane și vreau să-mi apăr viata" (fiindcă ungurii era ațîțați asupra mea, de mergeam la ei, cu turbarea lor lezne mă

Anunțarea ștergerii iobăgiei ... 7/19 iunie

Încercarea de prindere a lui Iancu

va putea lovi în cap). „Fără, să știți, domnilor, că de-ți căuta lucru după conștiință. asupra mea n-a eși nimic rău, că pașii mei o țîntat a face pace în țară și a apăra nățiunea mea; așadară nu mă tem, nu mi-i frică, fără, să știți că mă duc la ungurii din țara ungurească, că de nu va eși adevăru la lumină să mijlocesc altă Comisiune". Da Comisiunea aceasta din Abrud, cum o cetit cartea, o început a trimite la pandori[9] și la birae pe munți și pe la căsile părinților și a altor vecini, ca să mă prinză. Adecă tocma așa o făcut ca cînd ași fi fost hoț și ghilcoș[10].

„Pașii mei o țîntat a face pace în țară și a apăra nățiunea mea"

De aci fieștecine o putea vedea cît o însuflețit spiritu libertății pe Comisiunea care o fost aici; apoi dacă să va uita că Comisiunea o stat dintr-on conziliar și secretariu de guvern, va putea judeca că în ce grad stă spiritu libertății și mai la alți mulți, mici și mari.

Descrierea mișcărilor românilor de la munți. — Luni după ștergerea iobăgiei mă duceam cu șpanu la casa tată-meu; numai odată ce auzim strigînd de pe dealuri că vin cătanile prin satu Albac. Oamenii cu cea mai mare grabă odată să strînsără la un loc, fieștecare sat într-al său sat. Eu mă întorsăi la Cimpeni și, căpătînd domni cu oameni de-a-mpreună armați, aci înțelegindu-ne laolaltă, am trimis străji pe toate dealurile.

Mișcările din munți... 7/19—9/21 iunie

Marți ne vine, cam după ameazăzi, un sol și ne spune să stăm gata că vin cătanile piste munte. Eu atunci las să scrie cărți în numele meu, ca să se stringă satele toate la un loc. Marți de cătră sară odată începu tăt satu Cimpenilor a striga că sosesc cătanile pe ei; eu atunci le spusăi să nu să îngrijască nimic. că în noaptea aceia sosăsc cu toate satele pentru apărarea lor. În făcutu zilii, am și sosit la Gura rîurilor, cu oarecîteva mii de romîni și cu mai multe române, tăți armați. Românele, frate, dacă vedea că oarecareva român nu zîmbește, zicea cătră dînsu: „măi omule, tu nu ești deplin bărbat spre ajutoriu nostru". Frate, o fost curgînd din mare depărtare oameni; însă, văzînd că nu-i lipsă, i-am trimis cu mulțămuită frățască îndărăpt; și ai mei de la Gura rîurilor eară e-am slobozit acasă. Da îndărăpt nici unu nu mergea așa voios, pe cum venise.

Episodul de la Gura rîurilor...

Am auzit că românii s-ar fi mișcat de lîngă Murăș; altmintelea muntele o clătit tăt odată pînă la marginile celea firești, sau pînă la șăsuri. Pricina că cine i-o făcut să se miște, nu știu; unii zîc că ungurii ar fi trimis pe un om să bată dupa[11] pe munte, ca să vadă că românii temu-să? Acuma dară o văzut. Alți zîc, că pe satu Mărișel o fost să aducă domnii cătane, și de aci s-ar fi vestit că vin și la noi; amîndoaă pot fi drepte, că oamenilor le cam era în minte că vin cătane pe ei. Acuma de aci poți vedea că mișcările o fost singur pentru apărarea noastră, și spiritul libertății domnilor de unguri o sosit acum acolo de o luat bani prin cătanile împăratului de la noi. Frate, judecă care-s buităgătăi, noi, sau domnii cei de unguri, și scrie-m ce ai face în niște întimplări ca acestea? și cu putință-i să ne mai

Mișcările au fost pentru apărarea noastră

Un nou Blaj!...

stringem la Blaj? şi voi ce faceţi? că eu nu mă las de Drept. Mai încolo ascultă...

Credincios

Avram Iancu, procator[12]
[Adresa :]
Onoratului domn Simion Bărnuţiu cu reverinţă.
La Sibiiu

■ După originalul autograf la Bibl. Universitară Cluj-Napoca, Manuscrise-sertar, dos. 412/1; Utilizat de S. Dragomir, *Avram Iancu*, Bucureşti, 1965, p. 56—58. Publicat de Liviu Maior, *Avram Iancu, Scrisori*, Edit. Dacia, Cluj, 1972, p. 65—72.

■ 1. Vezi doc. anterior, nr. 164. 2. Înştiinţare. 3. „Că dacă nu se supun, voi aduce într-adevăr soldaţii secui, şi apoi d-ta ştii cît de sălbatici obişnuiesc ei să fie"... „În acest caz, ei (moţii) vor deveni sălbatici". 4. Adică în munţi. 5. Din cîmpie. 6. Instigatori. 7. „Dragă". 8. „Binevoiţi a vă prezenta". 9. Pîndari. 10. Ucigaşi. 11. Duba, toba. 12. Avocat.

167

„PURUREA PATRIOŢI CREDINCIOŞI, ÎNSĂ PURUREA NUMAI ROMÂNI"

G. BARIŢIU, TRANSILVANIA. CLUJ.

„Uniunea...", şi „Rezoluţia imperială"

Articulul de lege al uniunii Transilvaniei cu Ungaria, întărit de Mai. Sa regele, sosi aici în 18 iunie [c.n.]. Bucuria ce produse acelaş în această capitală îşi vor închipui-o numai aceia, cari cunosc nemărginita însemnătate ce i se dă de către cele doă naţiuni de un singe, din care stă poporimea capitalei în partea ei cea mai mare. Rescriptul regiu întăritor de uniune are datul din Insbruk 10 iunie 1848. Un alt rescript din aceeaşi zi priveşte a se trimite şi de la Transilvania deputaţi la dieta din Peşta (în număr de 73); iar celelalte orînduiri în privinţa aceasta se încred palatinului.

Iată şi Prea-nalta resoluţie, dată de M. Sa împăratul şi regele la representaţia deputaţilor Adunării române naţionale din Blaj[1]:

„Fiindcă rugămintea compusă de supuşii mei de naţie română în adunarea de la Blaj li se făcu de prisos prin uniunea Transilvaniei cu Ungaria primită de atunci încoace in dieta Transilvaniei şi de mine prin articulul al 7-lea de la dieta ungurească din urmă mai înainte sancţionată, mă bucur că pe deputaţii carii se află faţă îi poci asigura, cum că atinsul articul, care fără privire la naţionalitate, limbă şi religie dă tuturor locuitorilor Transilvaniei aceeaşi libertate şi aceleaşi drepturi, în partea cea mai mare împlini dorinţele lor; deci prin urmare, venitoarea lor fericire atîrnă de la împlinirea acestei legi. Întru altele, Eu, arătatele simţeminte de credinţă neclătită le primesc cu plăcere şi vă asigur pe dumneavoastră de regeasca mea graţie şi favoare. 7 *iunie 1848*".[2]

Această Prea-naltă resoluție o primirăm aici la Brașov, atît de la cei patru deputați cari, rămînînd ceilalți la Viena, merseseră (din 27 Mai ?) la Insbruck și cari de acolo, nainte de a lor pornire, scriseră acasă (deși cam tîrziu), cît și mai prin toate jurnalele maghiare și germane din Buda Peșta.

Oricine voește a pricepe bine Prea-nalta resoluție, aci decopiată, are să ia a mînă atît cele 16 punturi ale petiției de la Blaj, cît și toți articulii de lege eșiți de la trecuta dietă a Ungariei, cari din 19 iunie sînt și ai Transilvaniei, apoi articulii dietei din Cluj, cîți eșiră și mai es numai de la 30 Mai încoace, să le alăturăm pe toate acestea cu luare aminte și fără patimă și ne vom încredința : 1. că legile nouă ungare și transilvane nimiciră pe toate legile asupritoare atît de români cît și de alte popoară, încît acelea nu era aristocrate ori privilegiate ; 2. că prin aceleași legi sînt asigurate toate punturile petiției noastre, afară de o naționalitate luată în cel mai strîns înțeles al cuvîntului, și aceasta neodihnește pe cei mai mulți.

nu asigură respectarea naționalității ...

Noi rugăm pe toți ca în privința aceasta să ia aminte deocamdată numai la următoarele însemnări pentru ca să nu cadă nici la o desperație : 1. să socotim că o națiune nu se poate renaște și înflori deodată într-o zi și o noapte ; ci se cere timp mai mult ; 2. că împăratul în Constituția dată monarhiei sale prin patentele din 15 martie și 16 mai 1848, *garantiză, adică asigură curat și lămurit ființa și înflorirea tuturor naționalităților din monarhie.* Dacă se garantizează toate naționalitățile,urmează neapărat că naționalitatea română, carea în Transilvania și Ungaria numără la trei milioane suflete, va fi asigurată neapărat. — În ce va sta acea siguranță ? Vom vedea cît mai curind la dieta din Viena și la cealaltă din Peșta. — „Însă nu vor vrea maghiarii ?" Ba vor vrea, fără nici o îndoială ; pentru că ei singuri văd cum că sîngele, cît se varsă în zilele noastre colo la Dunăre și colo la Praga, este numai în interesul naționalităților, fără nici un alt interes în parte, și că, pe acolo, pînă cînd nu se vor asigura naționalitățile, nu poate fi vorba de pace.

Pînă cînd nu se vor asigura naționalitățile, nu poate fi pace ...

Deci noi rugăm pe toți ca să ne silim a pricepe lucrurile foarte lămurit, să ne folosim înțelepțește de toate cele cîștigate pînă acum (între care dreptul de alegere este cel mai scump și cel mai însemnat) și să credem că soarta și venitoriul nostru este atît de înbinat cu al altor națiuni, încît nici una nu mai poate cîștiga ceva ce nu ni s-ar da și nouă, și nici noi nu putem cîștiga ceea ce nu se dă nici altora. E de crezut că și pe venitoriu se vor afla destui carii vor cerca a ne vătăma sau a și desființa naționalitatea, însă voința lor se va frînge totdeauna în contravoința noastră. Noi vom fi p u r u r e a p a t r i o ț i c r e d i n c i o ș i, î n s ă p u r u r e a n u m a i r o m â n i.

■ „Gazeta de Transilvania", 14 iunie, 1848, nr. 48, p. 198—199.

■ 1. Vezi în volumul II, doc. 221 (Scrisoarea lui A. T. Laurian către N. Bălcescu, Sibiu, 20 iunie/2 iulie 1849). 2. 26 mai st.v./7 iunie st.n.

„PRIVIŢI ACUM ŞI SPRE DUNĂRE ÎN JOS"

168

G. *BARIŢIU*, FRAŢILOR ROMÂNI TRANSILVANI!

Punctul 16 al petiţiei de la Blaj

Să ne înţelegem în privinţa uniunii. Puntul 16 al petiţiunii noastre cuprinde lămurit că noi nu vrem a vorbi despre uniune pînă nu vom fi naţiune constitutivă independentă, iar de s-ar încheia de noi, fără noi, protestăm.

Însă noi ce făcurăm? Mult mai nainte de a vedea rezoluţiunea Împăratului, cîţiva din noi la No. 22 al „Foaiei"[1] se dechiarară deadreptul în *contra uniunii*. Se sculară alţii la No. 23[2] şi se dechiarară deadreptul *pentru* uniune. Ce urmă de aci? Împerechere şi desbinare la noi, ca şi la sasi. — Acuma zac pe pulpitul Redacţiei alte 4 certe, doă contra, doă pentru uniune, însă toate anonime, subscrise numai în numele mai multora. Mai adaogă şi prochiemăciunea dnului Eft. Murgu, tipărită în Buda, provocătoare la uniune peste aşteptarea tuturor contraunioniştilor; alta a dlui I. Dragoş, zăcătoare în pulpitul nostru. Mai socotiţi la acestea a doa petiţiune subşternută Mai. Sale din nou de către deputaţii noştri trimişi la Viena, în urmarea eşitei resoluţii, cu carea, fiind că nu ni se garantiza naţionalitatea, nicidecum nu putea fi îndestulaţi.

Vă rog, fraţilor, învăţaţi pe redacţie care este datorinţa ei în aceste împregiurări; să publice dispute, toate anonime, să preocupe cursul causei, să turbure, să desbine? Facă cine va vrea, noi nu. Tiparul e liber, tipografii destule, nerăbdătorii tipăriască la pamflete şi broşure ca sasii. Noi tot ce vom primi în această materie aşa importantă şi fatală, va trebui să fie subscris; vom aştepta însă şi a doa rezoluţiune. Într-aceea luaţi sama, că protestul rămîne bun protest, şi cei carii au subscris la provocarea comisiunii din Sibiiu, pentru sau contra uniunii, nu l-au slăbit întru nimic. Fraţilor, vă rog pe tot ce aveţi sfînt şi pe numele naţiunii, să nu ne iuţim în politică, să nu alunecăm la personalităţi, să ne purtăm cu tărie, însă cu sînge rece; să nu ne amăgim nici de iuţeala ungurilor, căci aceea şi lor le strică şi pînă acum nespus de mult. Toţi cari se iuţesc, dau semn că n-ar avea causă dreaptă.

Protestul rămîne bun protest ...

Apoi, priviţi acum şi spre Dunăre în jos.

■ „Gazeta de Transilvania", 21 iunie, 1848, nr. 50, p. 205.

■ 1, *Răspuns la prochiemăciunea românilor din Ungaria*, în „Foaie pentru minte", luni, 31 Mai 1848, nr. 22, p. 174—176, ss. Mai mulţi români, cari au fost de faţă la adunarea din Cîmpia Libertăţii. 2. *Cum stau românii din Ardeal şi ce au de a face ca să-şi fericească naţia*, în „Foaie pentru minte", luni, 7 iunie 1848, nr. 23, p. 181—183, ss. Mai mulţi români.

„UNA GRĂITĂ ŞI ALTA ÎMPLINITĂ..."

169

ROMÂNII DIN SCAUNUL SIGHIŞOAREI SE PLÎNG EPISCOPULUI ŞAGUNA, CA PREŞEDINTE AL DEPUTAŢIEI TRIMISĂ LA ÎMPĂRATUL ...

⟨Sighişoara 1/13 iulie 1848⟩

Preaosfinţite Doamne Episcoape !

Între grije şi nădejde să afla naţia noastră română din Transilvania cu reformele anului acestuia.

Grija era, că noi, ca iubitori de pace şi de linişte după religiunea noastră, doream ca totdeauna cu de-aproapele nostru într-aceasta să fim, totdeauna ni s-a arătat neplăcerile ce trebuie să suferim după plînsorile noastre din protivnicii, cari neavînd simţămîntul religiunii creştine, ca de demult Israelitenii, credeau în iubirea de sine şi în ura altuia, ba încă îşi ţinea de virtute subjugarea străinilor în care din ticăloasa soartă pătimiră naţiunea română transilvăneană mai multe sute de ani, fără de a-i fi iertat batăr a se plînge, necum de a se socoti naţiune moştenitoare.

Mulţămirea noastră au fost nemărginită cu libera adunare naţională [de la Blaj] măcar şi aceea prin multe poticneli, că din urmările aceleia hrăneam o nădejde de mîngăiere pe viitor, în care ne-am întărit din rezultatu amîndurora Deputăciunilor pre care răzima întreaga Naţie. Osebit ne-au bucurat prea îndurata rezoluţie regească a Maiestăţii Sale Împăratului şi Regelui Ferdinand din 11 iunie trecut din Insbruck dată, care garantează nădejdea noastră a nu fi deşartă. Pe lîngă toate, grija nu era ştearsă din inimile celor simţitori din pricina urii conaţiunilor transilvane, măcar că de comun era cunoscute pretinderile drepte pe temeiul libertăţii Evangheliei, ce sînt principiurile adevăratei uniuni de comun, pentru că vedem adevărate ameninţări neplăcute, purcezătoare din ura egoistică a acestora. Singură încredinţarea în stăpînire ne odihnea, dar, oh vai ! că şi cu acesta ne aflăm înşelaţi.

Între nădejdea după Blaj ... şi rezoluţia din Innsbruck ...

De vreme ce cu prilejul alegerii de deputaţi la Dieta întrunită din Pesta vedem din partida guvernului transilvan asupra Naţiei Române una grăită şi alta împlinită. Că de să şi numeşte naţiunea română „receptă", reprezentată şi în privinţa alegerii de deputaţi fără osebire de celelalte naţii, dar din faptă se vede stăvilită de a putea ajunge cumva la dorinţele ei, cînd după articolul de lege alegătoare, afară de nobili şi realişti, numai aceia pot fi alegători ca cetăţeni, care sînt propietarii de moşii dăjduite, peste 8 florini argint afară de darea capului. Aceasta fu chiar stavila care pe naţiunea română o ţine îndărăpt, cînd celorlalte le e deschisă calea de a înainta. Aceasta s-a văzut în fapt şi la alegerea de doi deputaţi din partea Sighişorii care s-au tîmplat în ziua de 24 iunie a.c., la care prochemarea preoţilor Domalilor şi a vreo cîţiva din Mureni, numiţi după tabela contribuţiei, fu numai din cealaltă zi, adică din 23 a lunei curgătoare. La acela,

şi ... realitatea înşelătoare ...

Alegerile de deputaţi

în zadar ne opintirăm noi cîţiva ce eram de faţă a aştepta pe unul din cei doi să fie român, că dintr-o mie şapte sute familii de români din Sc[aunul] Sighişorii abia cu preoţi şi dascălii să făcură 22, ceilalţi după zisul articol n-au avut loc, pe cînd saşii, la 600 de cetăţeni au votizat.

Sărăcimea populară ... rămîne „tot în ce au fost" — ba încă şi mai rău ...

Prin unele ca acestea dară nu cunoaştem milă şi dreptate părintească de la staturi după aşteptarea noastră, ci politică vînătorie după interese particulare şi, prin urmare, nici că putem aştepta altceva, decît că cu toate altele aşa vom fi trataţi şi în viitor. Că pe calea aceasta, numai nobilimea [şi] meseriaşii, iar din ţărani numai cei bogaţi au drept de cetăţeni ai statului, iar sărăcimea populară, cea apăsată pînă aici, deşi poartă greutăţile publice cu îndoite sudori din săcătuitele puteri, partea cea mai mare rumâni, cărora le-au fost închise toate izvoarele nutremîntului vieţii, şi acum pe prinţipurile uniunii egale sînt stăviliţi a rămînea tot în ce au fost; ba încă, împotriva nădejdii, şi mai rău; că pe cum vedem, jalbele noastre întocmite în Blaj nu ne cîştigară altceva de dorit pînă acum nouă celor din pămîntul regesc, decît abuzuri din partea naţiunii maiorente. În zadar, ca pînă aci cei din Sighişoara lăcuitori români lucrăm pămînturile saşilor celor de prisos în parte şi le ducem roada acasă de-a gata, în zadar, că purtăm toate greutăţile publice cu cea mai mare supunere, pînă şi în privinţa armelor şi a gardei naţionale săseşti din anul acesta înfiinţată; ne-am umilit tot în zadar, că de la reprezentaţiile de cetăţeni sintem scoşi afară dintre conlocuitori, dacă nu avem moşie sau meşteşug, la care n-am putut închepea. Sătenii români din tot Scaunul Sighişorii aşişderea.

Românii din Sighişoara şi din tot Scaunul Sighişoarei, cer:

Aceasta peste aşteptare ne desperează la un viitor mult mai ticălos ca pînă aici. Năzuim, drept aceea, la părinteasca milă a Preaosfinţit Măriei Tale, umiliţi rugîndu-ne să binevoiţi, ca preşedinte al Deputaţiunii, în băgare de seamă jalba noastră să o primeşti şi să te milostiveşti a o mijloci printr-un literat de-ai noştri dureros pentru naţiune la Prea înaltul lor atîrnător, unde noi nemijlocit nu putem ajunge, ca adică:

deputat ales de poporul român,

1. După punctu 1-iu a Petiţiunii din Blaj să ni se ordineze loc celor din Sc. Sighişorii români a avea un deputat român la Dieta din Ţară, căruia [să] putem încredinţa pretinderile noastre şi alegerea aceluia să fie de poporul român pe calea libertăţii după număr populariu, iar nu după articolul de lege prevăzută secătuitoriu românimii.

şcoli româneşti,

2-lea. Necultivarea Naţiunii române e lipsa şcoalelor şi a învăţătorilor literaţi, ne rugăm potrivit cu punctumu al 13 al Petiţiunii zise, de aceasta să nu fim uitaţi.

drepturi egale cetăţeneşti,

3-lea. Slăbirea numerosului popor de 7 514 suflete din Sc[aunul] Sighişorii şi sărăcia în care învaţă e lipsa de pămînt al său propriu, dovada e de faţă: scoaterea afară din alegătorii de deputaţi a celor ce n-au nici moşii, nici meşteşug, de care partidă sînt mai toţi românii că nici la moşii, nici la meşteşuguri n-am putut închepea ca români; lipsa aceasta ne pare că nu destul s-au fost descoperit din parte-ne la Blaj, repeţim punctul 11, rugîndu-ne să ni se dea şi nouă parte după dreptul egal din toate foloasele de

care conlocuitoarea nație săsească se bucură; ca apoi așa să putem fi asemenea cetățeni harnici la toate.

4-lea. Pre lingă pretinderea a toate 16 puncturile Petițiunii române, osebit cerem și cu solemnitate protestăm, repetind punctul 1-iu in privința naționalității, limbii și religia, ca acestea să ne rămină la ori ce timplare nevătămate.

respectarea programului de la Blaj

Adăogăm că cu cîștigarea drepturilor cerute, pe lingă limba noastră proprie, voim și poftim a învăța și celelalte compatriotice neapărat.

Fiind incredințați părinteștii indurări, sintem necurmat fierbinte rugători către Dumnezeu, ai Preaosfinţit Măriei Tale și ai celor dinpreună ostenitori Patroni Naționali,

umiliți șerbi,

Zaharie Boiu paroh neunit al Sighișorii și adm. al protopopiatului, Vasile Leicu paroh Sighișoarei, Ilie Brînduș paroh la Saeș, Gligor Șoneriu, Ioan Dobre paroh la Hendorf și Țelinele, Ilie Buzea gociman, Zaharie Moldovan foatăr, Gh. Vătășan paroh Archita, Gh. Filip gociman, Constantin Mușunoiu gociman in Beia, Ioan Tătar paroh Laslii, Pătru Dop gociman, Zaharie Tătar dascăl în Laslea, Ion Ticușan paroh în Daia, Nic. Mintoiul gociman in Daia, Sofronie Brînduș paroh in Trapold, Ilie Ciurdea gociman, Nic. Vătășan paroh Bundorf, Ioan Viscrean gociman, Ion Dicei gociman in Nadeș, Ioan Boiu paroh n.u. în Saschiz, Bucur Costea gociman, Ion Pașcu dascăl n.u. din Sighișoara, Pantelimon Seleușan, Pavel Hofner fost gociman, Gh. Chelemen fost gociman, Ștefan Moldovan foatăr, Gligor Titei fost gociman, Iacob Toma fost gociman, Solomon Drăgoi foatăr, Petru Ciungan fost gociman, Ion Sasu foatăr, Gligor Ferezan foatăr — toți din Sighișoara.

Ion Brînduș paroh la Daneș, Daniil Ghiaja, Constantin Tilicea, Simion Regman gociman, Constantin Bendorfean, Simion Florea dascăl în Daneș, Ion Crișan, Nicolae Moldovan paroh la N. Seleuș, Ion Iosif gociman, Toader Urdea gociman la Țeline.

■ Arhiva Mitropoliei ortodoxe din Sibiu, *Anul 1848*, nr. 8. După T. Bodogae, *După întoarcerea de pe „Cîmpia Libertății". Documente inedite din vara anului 1848*, în *Studia et Acta Musei N. Bălcescu*, 1970—1971, p. 440—443.

170 UNIUNE SILITĂ

PETRU SUCIU, DE LA SIBIU, CĂTRE G. BARIȚIU, LA BRAȘOV

Sibii 3 iuliu 1848

Domnul meu !

Deputația română la Innsbruck și răspunsul împăratului ...

Tocmai eri cetii scrisoarea popii din Reșinari trimisă din Insbruch cătră comunitatea Reșinariului ; între altele era tradus și răspunsul pe care scrie numitul părinte că l-a căpătat de la imperatoriul pre a doua suplică ; acela sună așa :

Românii se vor numi *români* în toate limbele ; ni se va garantiza națiunalitatea prin o lege deosebită ; ni s-a dat voe a forma gardă națiunală ; românii se vor primi în toate ramurile de deregătorii publice după numărul poporului și după vrednicie, și altele, cari s-au dat și prin Dietă.

Eu cuget că n-ar strica dacă s-ar publica și prin Gazeta d-tale, pînă ce vom primi tot răspunsul Majestatei Sale. Dară mi-ar plăcea dacă s-ar adauge și aceea că pe lîngă toate acelea protestațiunea noastră stă. Nu știu cauza pentru ce nu publicați d-voastră articli ce vi să trimit. Vedeți cum ne batjocoresc ungurii ! Tocmai cu vă trimesesem ceva de publicat, cînd journaliștii magiari numia *bujtogató* [1] pe toți românii ce au ceva capacitate, însă pînă acuși nu avui onoare a vedea publicat nimic din ceea ce vă trimisesem. Barnuțiu asămine știu că a trimis un răspuns în cauza mihălțenilor ; dară văzui că nici acela n-a văzut lumina, cu toate că era prea interesant. Asemine și alții mi s-au plîns că nu li s-au tipărit articlii trimiși către Redacțiunea d-tale.

À propos — nici refutațiunea articlului intitulat : *Cum stau românii din Ardeal*, nu s-a tipărit.

Pentru toate acestea tinerii noștri sunt prea întristați și pre drept, căci toți ne calumniază, ne batjocoresc înaintea lumii și noi nu ne scusăm, sau nu ne putem, dacă n-avem vre-un organ public, prin care să arătăm lumii minciunile și calumniele inimicilor noștri.

Uniune ... prin constrîngere

Voi să știți și aceea că — precum s-aude — magiarii jurară pe români, în mai multe locuri, cu sila, că se vor uni cu Ungaria ; în mai multe locuri chiar și prin secui i-a constrîns la jurămînt. Aseminea cu sila-i duc în capitalele comitatelor ca să aleagă deputați pentru Dieta Pestei și apoi magiarii le propun iarăși dintre ai lor pe care vor ei. În districtul Făgărașului s-a întîmplat ceva frumos : Boer Antal, dacă a văzut că nu poate reuși ca să se aleagă de deputat iarăși — fiindcă toți românii voia pe un cancelist Mate — zisă că și el e român, și așa prin machinațiunea aceasta făcu renegatul de s-a ales iarăși ; aceasta o știu din gura unui martur imediat.

În urmă iți rog bunătatea ca să trimiți scrisoarea aci inchisă, prin carul cel repede [2] sau prin vre o altă ocasiune ce-ți sunt *cunoscute la București, ca să nu se prindă la vamă.*

Al d-tale sincer, Petru Sauciu [3] m.p.
profesor

Gazeta să mi se trimiță incoace.

[Adresa :]
Domnului Domnului Georgie Baritz
Redactoru Gazetii de Transilvania,
la Brașov

■ B.A.R., ms. rom. 1004, f. 221 222.

■ 1. Instigatori. 2. Diligența poștală. 3. *Petru Suciu*, fost theolog în Blajiu, apoi profesor la seminariul episc. Buzeului, după aceea profesor la Iași [Notă *G. Barițiu*, f. 220 v.].

POZIȚIA NAȚIUNII SĂSEȘTI...

171

MEMORIUL NAȚIUNII SĂSEȘTI DIN TRANSILVANIA CU PRIVIRE LA CONDIȚIILE UNIRII EI CU REGATUL UNGARIEI (SPRE A FI ÎNAINTAT DIETEI UNGARE)

Deputații sași nu au ascultat de instrucțiunile primite...

La ultima intrunire a dietei din Transilvania, deputații sași, in condițiile unor influențe restrictive și ascultind mai curind de glasul propriilor lor păreri și sentimente decit de instrucțiunile primite, au intins mina unei uniri mai strinse intre Transilvania și Ungaria, înainte ca esența și forma unei atari uniri să-i fie expuse clar și concret națiunii săsești. Dar atit prin hotăririle dietelor din 1842 și 1847 și a proiectelor de lege din 1848, cit și pe baza principiilor naturale cu privire la libertatea națiunilor de sine stătătoare, națiunea săsească era indreptățită să se aștepte la unele dezbateri preliminarii, cu atit mai mult cu cit nu a primit niciodată in mod oficial legislația Ungariei și nici nu a fost nicicind obligată să se familiarizeze cu situația și cu reformele din Ungaria în genere. La aceasta mai putem adăuga că primul articol de lege transilvănean din 1791 cuprinde asigurarea că forma de guvernămint și de stat în vigoare, precum și actele de unire ale celor trei națiuni au valoare de lege fundamentală a țării, iar articolul de lege nr. 13 al aceleiași diete din 1791 garanta în mod expres națiunii săsești starea de națiune diplomatică. Iar legile fundamentale ale țării, precum și drepturile garantate solemn nu pot fi modificate sau abolite decit prin

consfătuiri îndelungi, ample, şi nu dintr-o dată, nu printr-o singură adunare a dietei, aproape fără dezbateri.

Simţul de dreptate al populaţiei săseşti, lezat ... ar putea fi împăcat, dacă:

Simţul de dreptate al populaţiei săseşti, lezat de răsturnarea amintită, înclinat deci mai mult spre o reprobare a celor întîmplate decît spre încredere în uniune, ar putea fi împăcat şi cîştigat pentru o continuare a tratativelor doar în condiţiile în care :

1) părţile componente ale uniunii s-ar bucura deja în Ungaria de concesii naţionale, dovedindu-se astfel că principiul naţionalităţilor diferite nu este incompatibil cu o uniune cu Ungaria ;

2) deputaţilor saşi în dietă li s-ar garanta de către Adunările naţionale ale ungurilor din Transilvania şi ale secuilor existenţa naţionalităţii săseşti ;

3) nutrim speranţa că şi guvernul va ocroti naţiunea săsească şi o va lua în considerare în cadrul dezbaterilor din Reichstag, cu atît mai mult cu cît majestatea sa împăratul a stabilit deschis, în Actul Constituţional din 25 aprilie 1848, inviolabilitatea tuturor naţionalităţilor şi instituţiilor municipale ca principiu general al guvernului, iar la 11 iunie a.c. le-a declarat, cu propriile sale cuvinte de principe, deputaţilor saşi la Innsbruck : Majestatea sa „îi va ocroti şi de acum încolo, ca şi pînă acum, pe credincioşii noştri saşi în drepturile şi libertăţile lor" ;

4) opinii publice, precum şi stări de fapt confirmă, că regatul Ungariei, mărginindu-se cu Germania, nu poate avea un viitor decît în unire cu Germania ; aşadar el n-ar trebui să fie potrivnic continuităţii elementului german şi instituţiilor germane ;

5) menţinerea naţiunii săseşti şi a constituţiei ei liberale nu va prejudicia în nici un chip progresul spiritual şi material al Ungariei.

Fără aceste aşteptări împlinite ...

Dacă aceste aşteptări ale naţiunii săseşti nu-şi vor găsi împlinirea, atunci aceasta, ca naţiune independentă, care a ascultat chemarea regilor unguri doar asigurîndu-i-se continuitatea existenţei ei naţionale şi care, după cum stau mărturie istoria şi nenumăratele documente existente cu privire la această chestiune, şi-a păstrat intactă existenţa naţională de-a lungul a şapte secole, atît sub domnia regilor unguri în timpul unirii mai vechi cu Ungaria, cît şi în timpul principilor naţionali, şi apoi, ultima dată sub domnia Casei imperiale de Austria ; care tot doar pornind de la aceste premise a acceptat Diploma leopoldină, acordul de stat reînnoit ; care a crescut de 700 de ani în spiritul acestor simţăminte — şi a reuşit să-şi apere existenţa în ciuda tuturor furtunilor vremii — nu-şi poate sacrifica în nici un chip bunul suprem, cel mai de preţ, de dragul unor reforme problematice.

naţiunea săsească trebuie să lupte pentru independenţa sa

Ea trebuie să facă totul pentru menţinerea ei, sau, atunci cînd nu ar mai putea spera într-un rezultat fericit, să adere de nevoie la acel partid care respectă principiul menţinerii naţionalităţilor. Dacă de la bun început este pusă într-o situaţie potrivnică unei adevărate uniuni, atunci ea, chiar în cazul unei executări silite a fuziunii, nu va fi nicicînd un membru fericit al coroanei Ungariei şi nu va fi nicicînd un sprijin al unor strădanii comune. Dacă însă, aşa cum speră cu încredere naţiunea săsească, ea se va putea

menţine chiar în condiţiile unei uniuni mai strînse cu Ungaria, atunci, fireşte, trebuie să i se asigure, prin lege şi irevocabil, tot ceea ce condiţionează în mod esenţial permanenţa şi progresul ei. Naţiunea săsească are dreptul să ceară aceasta, pentru că :

1. actul uniunii trebuie tratat ca un *act liber*, şi nu ca o subjugare, căci o subjugare ar trebui să fie urmarea unei dovedite crime faţă de stat sau a unui război.

2. deoarece Ungaria are nevoie, pentru consolidarea ei, de o simpatie generală şi deoarece ea a simţit deja urmările nefaste ale subjugării naţionale, se vede nevoită să-şi modifice, în teritoriile intrate în unire, sistemul de pînă acum al fuziunii ; aşadar, ea nu va putea recurge în intenţiile ei cu privire la naţionalitatea săsească la un principiu contrar.

3. pentru că, tocmai în avantajul comun, naţiunea săsească nu-şi poate sacrifica constituţia ei în vigoare, instituţiile ei culturale şi umanitare, de dragul unor experimente legislative, de dragul unui provizorat, şi tot atît de puţin poate accepta să se vadă condamnată — pînă cînd celelalte popoare ale Ungariei vor ajunge la aceeaşi maturitate şi activitate — la inerţie sau chiar la regres. — Drepturi menite să contribuie substanţial la permanenţa şi progresul, în spiritul vremii, al naţiunii săseşti, se consideră a fi :

Drepturi menite să contribuie la permanenţa şi progresul ei :

I. Menţinerea nemodificată a teritoriului săsesc şi a legăturii sale politice în forma sa actuală, constînd din nouă scaune şi două districte, plus părţile aferente din punct de vedere juridic sau administrativ.

II. Universitatea naţiunii săseşti să fie condusă şi în viitor, ca temei a uniunii naţionale săseşti, de comitele naţiunii săseşti ales pe viaţă de către ea însăşi.

Sfera de acţiune a acesteia este :

a) Justiţia — ca curte de apel
b) Administrarea avutului naţional
c) Elaborarea de statute cu privire la situaţiile interne.

III. Garantarea administraţiei comunale libere şi a dreptului de a-i alege liber pe funcţionarii cercuali şi comunali.

IV. Folosirea limbii germane în cadrul tuturor dezbaterilor şi corespondenţelor oficiale, atît în interior, cît şi în afară. Legile ţării să le fie comunicate scaunelor săseşti în limba germană, în formă autentică.

V. Poziţie liberă şi independentă pentru bisericile şi şcolile tuturor credincioşilor ; administrare liberă a averilor lor ; constituţie sinodală şi jurisdicţie eclesiastică credincioşilor de confesiune augsburgiană [luterană] ; eligibilitatea liberă a clericilor ; dreptul organizării libere şi supravegherii învăţămîntului ; libertatea de a preda şi a învăţa ; folosirea neîngrădită a limbii materne în biserici şi şcoli şi subordonarea tuturor celor aparţinînd uneia şi aceleiaşi confesiuni religioase conducerii şi controlului propriilor lor autorităţi — atît superioare cît şi inferioare — bisericeşti şi şcolare ; controlul superior asupra bisericilor şi şcolilor tuturor credincioşilor de confesiune augsburgiană din Transilvania revenindu-i nemijlocit regelui.

VI. Menținerea legilor municipale săsești (statute), cu păstrarea autonomiei și, pe baza acesteia, reforme care se vor impune, potrivit timpului, atît în diferitele sfere ale vieții naționale în genere, cît și, în special, cu privire la reglementarea relațiilor în cadrul meseriilor și breslelor și a organizării și folosirii gărzii cetățenești naționale.

VII. Pentru dijma care urmează a fi luată clerului săsesc, acesta, de comun acord cu întreaga națiune [săsească], pretinde o despăgubire corespunzătoare, asemănător propunerii de despăgubire a privilegiilor feudale abolite, deoarece dijmele clerului săsesc — după procedeul Dietei Ungariei — au fost pur și simplu desființate de către stările Transilvaniei prin art. de lege IV și VI din 1848; pentru că, potrivit oricăror principii de drept imaginabile, nici o clasă, mai ales obligată contractual (așa cum este cazul, conform documentelor, cu dijmașii clericilor sași) nu poate fi favorizată în dauna unei alte părți, care este parte de contract potrivit dreptului.

VIII. Națiunea săsească cere, după procedeul urmat în problema răscumpărării prerogativelor desființate ale nobilimii, ca tezaurul de stat să preia despăgubirea pentru zeciuiala clericilor sași, procedînd în așa fel, încît din aceasta să se calculeze, pe baza valorii medii pe nouă ani a tuturor veniturilor nete săsești din dijmă, o valoare anuală a dijmei care să fie recunoscută și să se perpetueze ca rentă anuală dintr-un capital în bani, ca o datorie nominală permanentă a statului.

IX. Națiunea săsească se consideră îndreptățită să mai revendice ca, contribuțiile percepute de la sași și vărsate în casele perceptorale publice ale sașilor să fie destinate, printre celelalte venituri ale statului, anume ca acel fond din care să se plătească de preferință episcopiei de confesiune augsburgiană dijma în natură, transformată în rentă, a clerului sas, căci este foarte cuviincios și logic ca acele venituri ale statului care sînt vărsate acestuia de către națiunea săsească, să fie folosite mai întîi pentru acoperirea obligațiilor de stat stipulate pentru națiune; dintre care face parte fără îndoială, în principal plata rentelor clericale în cadrul națiunii săsești.

X. În sfîrșit, națiunea săsească mai pretinde ca — așa cum veniturile din dijmă ale clericilor sași, întemeiate pe cele mai trainice, mai intangibile contracte cu dijmașii lor, erau mai presus de orice prejudiciere arbitrară din partea acestora, — și pe viitor să fie acordate cele mai solide garanții și ipotecile corespunzătoare pentru veniturile pe care le vor avea în mod legal de încasat, la fel ca și pentru despăgubirile stipulate pentru nobilime; și asta pentru că o diminuare a veniturilor clericilor, venituri de care depind în mai mare sau mai mică măsură toate instituțiile de învățămînt și bisericești ale națiunii săsești, ar atrage după sine însăși decăderea națiunii săsești.

Aceste garanții națiunea săsească le consideră a fi în afară de posesiunile și veniturile de stat ipotecate în general de dieta din Transilvania pentru bonificația dijmei, în mod special întregul impozit perceput pe pămîntul săsesc, astfel încît clerul să aibă nemijlocit parte de asigurarea unei despăgubiri din fondul de impozit al sașilor.

XI. Cu privire la dijma acordată comunelor săsești în folos obștesc, se va proceda după aceleași principii ca în cazul dijmei clericilor.

Relațiile și raporturile pe care va trebui să le stabilească națiunea săsească, garantîndu-i-se propria constituție municipală, naționalitatea și autonomia, cu regatul Ungariei, cu administrarea generală a acestuia și cu celelalte naționalități, vor fi următoarele :

„Relațiile și raporturile" cu regatul Ungariei și cu celelalte naționalități ;

a) *Cu privire la legislația generală a țării.* Legile generale, impuse oricărui cetățean, vor fi obligatorii și pentru națiunea săsească ; emiterea acelor legi însă care privesc doar relațiile ei specifice, interne, va fi rezervată națiunii săsești, ca aparținînd municipiului.

b) *Cu privire la reprezentarea ei în Dietă.* În genere națiunea săsească se va supune legilor generale ale țării, cerînd doar ca :

1) comitele națiunii să beneficieze de loc și vot pe tabelul magnaților ;

2) districtele săsești să nu fie niciodată amestecate cu alte districte electorale ;

3) dacă se va introduce reprezentarea în dietă potrivit numărului populației, nici unul din cercurile săsești să nu trimită mai puțin de un deputat în dietă ;

4) ca, potrivit actualei împărțiri în cercuri, reședințele (orașe, tîrguri) să nu fie separate nicicînd de celelalte localități aparținînd cercului.

c) *Cu privire la participarea la impozite, la sarcinile țării și la avantajele corespunzătoare.* Impozitele generale și sarcinile publice rezultînd din obligațiile ei egale corespunzător principiului egalității, națiunea săsească le va plăti în proporția care îi revine, își rezervă însă dreptul ca perceperea și administrarea impozitelor, precum și repartizarea sarcinilor să cadă în seama funcționarilor ei proprii ; în același raport ea trebuie să beneficieze și de avantajele rezultînd din impozite și sarcini și să aibă partea ei egală din veniturile țării.

Reglementarea, perceperea și folosirea dărilor cercuale și locale, națiunea le va stabili în mod autonom ; ea revendică de asemenea recompensarea pentru cota ei parte, care i-a fost reținută, a așa-numitului fond de 13 creițari pentru toate cercurile săsești, corespunzător unui calcul care trebuie făcut în acest sens.

d) *Cu privire la sarcinile militare.* Potrivit principiului egalei îndreptățiri, națiunea săsească nu se va sustrage de la participarea, în proporție corespunzătoare, la obligațiile militare generale.

e) *Cu privire la Centrul suprem în administrația politică și în jurisdicție.* Centru suprem este regele constituțional, cu ministerul său responsabil. În cadrul ministerului să se formeze însă o secție proprie, compusă dintr-un număr suficient de sași, pentru afacerile săsești. Între universitatea națiunii și rege să nu se afle o autoritate intermediară.

Fără aceste condiţii, singurele care asigură permanenţa naţiunii săseşti, naţiunea săsească nu poate să accepte o uniune mai strînsă a Transilvaniei cu regatul Ungariei.

Sibiu, 3 iulie 1848
Universitatea naţiunii săseşti din Transilvania

Franz Salmen m.p., comitele naţiunii săseşti
Carl Sigerus m.p., notar substitut

Textul german

DENKSCHRIFT DER SÄCHSISCHEN NATION IN SIEBENBÜRGEN ÜBER DIE BEDINGUNGEN IHRER VEREINIGUNG MIT DEM KÖNIGREICHE UNGARN (ZUM VORTRAGE AN DEN UNGARISCHEN REICHSTAG)

Im letzten Siebenbürger Landtage haben die sächsischen Abgeordneten unter beengenden Einflüssen mehr ihren Privatansichten und Gefühlen, als den ertheilten Instructionen vertrauend, zu einer engeren Verbindung Siebenbürgens mit Ungarn die Hand geboten, bevor noch das Wesen und die Form dieser Verbindung der sächsischen Nation anschaulich dargethan worden war. Die sächsische Nation war aber sowohl nach den Beschlüssen des 1842 und 1847ger Landtages und den 1848ger k. Vorlagen, als auch nach den natürlichen Grundsätzen der Freiheit selbständiger Nationen, eine Vorverhandlung um so mehr zu erwarten berechtigt, als sie weder jemals die Ungarländer Gesetze offiziell erhalten hatte, noch überhaupt sich mit den Ungarländer Zuständen und Reformen bekannt zu machen, verpflichtet war. Hiezu kommt, dass der erste siebenbürger Gesetzartikel von 1791 die Versicherung enthält, dass die bestehende Regierungs- und Staatsform, so wie die Unionsakte der drei Nationen als Grundgesetz des Landes gelte, und der dreizehnte siebenbürgische Gesetzartikel von 1791 der sächsischen Nation ausdrücklich den diplomatischen Stand verbürgt. Grundgesetze des Landes aber und feierlich verbürgte Gerechtsame können nur nach längerer, reiflicher Berathung, und nicht mit einem Schlage, nicht in einer einzigen, fast debattenlosen Landtagssitzung verändert und aufgehoben werden.

Das Rechtsgefühl der sächsischen Bevölkerung, durch die angedeutete Ueberstürzung verletzt, und mehr zu Missbilligung des Geschehenen, als zu einem Vertrauen in die Union gestimmt, könnte nur dadurch beruhigt und zur Fortsetzung der weiteren Unterhandlung gewonnen werden, dass:

1. In Ungarn die verbundenen Theile sich nationaler Zugeständnisse bereits erfreuen, und somit das Princip absonderlicher Nationalitäten mit einem Verbande Ungarns nicht unverträglich sei;

2. dass den sächsischen Landtags-Abgeordneten in den siebenbürgisch-ungarischen und Szekler Nationalversammlungen der Bestand der sächsischen Nationalität zugesichert werden;

3. dass zu erwarten steht, es werde auch die Regierung um so gewisser die sächsische Nation beschützen und bei den Reichstagsverhandlungen berücksichtigen, als Seine Majestät, der Kaiser, die Unverletzlichkeit aller Nationalitäten und Municipal-Einrichtungen, als allgemeinen Grundsatz der Regierung, in der Constitutions-Urkunde vom 25. April 1848 offen ausgesprochen, und am 11. Juni l.J. den sächsischen Deputirten in Innsbruck mit seinem Fürstenworte erklärt haben, dass Allerhöchst Dieselben: „Ihre treuen Sachsen wie bisher, auch fernerhin in ihren Rechten und Freiheiten beschützen werden." Dass ferner,

4. öffentliche Stimmen und Thatsachen bezeugen, dass Königreich Ungarn, an Deutschland sich anlehnend, nur in der Verbindung mit Deutschland eine Zukunft haben könne; somit der Fortdauer des deutschen Elementes und deutscher Institutionen nicht abhold sein dürfe. Dass endlich,

5. die Emporhaltung der sächsischen Nation und ihrer freisinnigen Verfassung dem geistigen und materiellen Fortschritt Ungarns durchaus keinen Eintrag thut.

Werden diese Hoffnungen der sächsischen Nation nicht erfüllt, so kann sie als eine selbständige Nation, welche nur unter der Gewissheit einer fortdauernden National-Existenz dem Rufe ungarischer Könige folgte, und diese unabhängige National-Existenz, Zeuge der Geschichte und der vielen hierüber vorhandenen Urkunden, durch sieben Jahrhunderte, sowohl unter den ungarischen Königen, während der früheren Vereinigung mit Ungarn, als auch unter den Nationalfürsten, und letztlich unter der Regierung des österreichischen Kaiserhauses, unverletzt bewahrte; auch nur in dieser Voraussetzung im Leopoldinischen Diplome, dem erneuerten Staatsgrundvertrage beipflichtete, welche in diesem Gefühle seit 700 Jahren erzogen ist, und unter allen Stürmen der Zeit die Existenz zu behaupten wusste, unmöglich das höchste und gewisse Gut zum Opfer problematischer Reformen bringen.

Sie muss entweder Alles in ihre Erhaltung setzen, oder wenn sie keine Hoffnung zu einem glücklichen Erfolge hätte, nothgedrungen an diejenige Parthei sich anschliessen, welche dem Principe der Emporhaltung der Nationalitäten huldigt. Sie wird — vornhinein in eine der wahren Union feindliche Stellung versetzt — selbst bei einer gewaltsam durchgeführten Verschmelzung, niemals ein glückliches Glied der ungarischen Krone, und nie eine Stütze gemeinsamer Bestrebungen werden. Soll aber, wie die sächsische Nation zuversichtlich hofft, dieselbe auch im engeren Verbande mit Ungarn fortbestehen, so muss ihr folgerecht Alles dasjenige gesetzlich und unabänderlich zugesichert werden, was ihren Bestand und Fortschritt wesentlich bedingt. Die sächsische Nation hat ein Recht, dieses zu verlangen, weil:

1. Der Unionsvertrag als ein freier Akt, und nicht als eine Unterjochung behandelt werden muss, denn einer Unterjochung muss ein erwiesenes Staatsvergehen oder ein Krieg vorausgehen.

2. Weil Ungarn zu seiner Erstarkung der allgemeinen Sympathie bedarf, und bereits die unseligen Folgen der Nationalunterdrückung gewahrend, in den verbundenen Theilen zu einer Aenderung des bisherigen Verschmelzungs-Systems sich genöthiget sieht; somit auch in Absicht auf die sächsische Nation kein entgegengesetztes Princip aufstellen kann.

3. Weil die sächsische Nation, gerade des gemeinsamen Vortheils wegen, ihre geregelte Verfassung, ihre Bildungs- und Humanitäts-Anstalten keinen legislatorischen Experimenten, keinem Provisorium Preis geben, und eben so wenig — bis die übrigen Volksklassen Ungarns zu derselben Reife und Thätigkeit gelangen — sich zum Stillstande oder gar zum Rückschritte verurtheilen lassen kann: — Zu den, den Fortbestand und den zeitgemässen Fortschritt der sächsischen Nation wesentlich bedingenden Gerechtsamen rechnet sie:

I. Unveränderte Aufrechterhaltung des sächsischen Territorial-gebietes und dessen politischen Zusammenhanges in seiner jetzigen Gestalt, bestehend aus neun Stühlen und zwei Distrikten, sammt den, entweder in judicialer oder administrativer Hinsicht, dazu gehörigen Theilen.

II. Die sächsische Nations-Universität hat auch in Zukunft als Grundlage des sächsischen Nationalverbandes unter dem auf Lebenszeit selbst gewählten sächsischen Nationsgrafen zu stehen.

Der Wirkungskreis derselben ist:

a) Die Justitz als Appelations-Gericht

b) Die Verwaltung des National-Vermögens

c) Entwerfung von Statuten in Absicht auf die inneren Verhältnisse.

III. Die freie Communal-Verwaltung und das Recht der freien Wahl der Kreis- und Communal-Beamten wird garantirt.

IV. In allen amtlichen Verhandlungen und Correspondenzen im Innern sowohl, als nach Aussen soll die deutsche Sprache sein. Die Landesgesetze sollen den sächsischen Kreisen in deutscher Sprache autentisch mitgetheilt werden.

V. Unabhängige freie Stellung der Kirchen und Schulen aller Glaubensgenossen; freie Verwaltung ihres Vermögens; die Synodal-Verfassung und geistliche Gerichtsbarkeit der A. C. Verwandten; freie Wahl der Geistlichen; das Recht der freien Einrichtung und Beaufsichtigung des öffentlichen Unterrichts; Lehr- und Lernfreiheit; der ungeschmälerte Gebrauch der Muttersprache in Kirchen und Schulen, und die Unterstellung aller, zu einem und demselben Glaubensbekenntnisse Gehörigen unter die Leitung und Aufsicht ihrer eigenen, höheren sowohl als niederen Kirchen- und Schulbehörden; wobei das höchste Aufsichtsrecht über die Kirchen und Schulen der A. C. Verwandten in Siebenbürgen unmittelbar dem Könige zukommt.

VI. Beibehaltung der sächsischen Municipal-Gesetze (Statuten) mit Vorbehalt der Autonomie und der vermöge derselben vorzunehmenden, zeitgemässen Reformen in den verschiedenen Beziehungen des National-

Lebens im Allgemeinen sowohl, als auch insbesondere in Bezug der Regelung der Gewerbs- und Zunftverhältnisse, und der Einrichtung und Verwendung der National-Bürgerwehr.

VII. Die sächsische Geistlichkeit nimmt in Verbindung mit der gesammten Nation, — da die Zehenten der sächsischen Geistlichkeit nach dem Vorgange auf dem Ungarländer Reichstag, auch durch die siebenbürgischen Landesstände durch Art. IV. und VI. 1848 schlechtweg als aufgehoben erklärt werden, — eben auch nach Analogie des Ablösungsvorschlags abgeschaffter adeliger Privilegialrechte, eine angemessene Entschädigung für die der sächsischen Geistlichkeit wegzunehmenden Zehenten in Anspruch; weil nach allen denkbaren Rechtsprincipien nicht die eine zumal vertragsmässig verpflichtete Volksklasse (wie diese urkundlich bei den Zehentgebern der sächsischen Geistlichkeit der Fall ist) auf Kosten der andern, rechtskräftig kontrahirenden Partei begünstigt werden darf.

VIII. Die sächsische Nation verlangt, dass wieder nach dem Vorgange in der Ablösungsangelegenheit bezüglich der abgeschafften Adelspärogative der Staatsschatz die Entschädigung für die sächsischen geistlichen Zehenten in der Weise übernehme, dass von demselben der nach einer neunjährigen Durchschnittsberechnung der gesammten sächsischen reinen Zehenteinkünfte zu ermittelnde, jährliche Zehentbetrag, als jährliche Rente einer Kapital-Summe, als eine immerwährende nominelle Staatschuld anerkannt und fortbestehen soll.

IX. Die sächsische Nation glaubt sich berechtigt, weiter zu verlangen, dass die von den Sachsen erhobene, und in die öffentlichen sächsischen Perceptorats-Kassen eingeflossene Contribution, unter den anderweitigen Staatseinkünften, namentlich als derjenige Fond bestimmt werde, woraus die in Rentenbezüge verwandelten, bisherigen Naturalzehenteinkünfte der sächsischen Geistlichkeit präferenter an die Superintendentur A. C. auszuzahlen sind, weil es ganz billig und folgerichtig ist, dass die aus der Mitte der sächsischen Nation fliessenden Staatseinkünfte zunächst zur Erfüllung der für die Nation stipulirten Staatsobliegenheiten verwendet werden, wozu hauptsächlich die Bezahlung der geistlichen Renten, inmitten der sächsischen Nation, ohne Zweifel gehört.

X. Die sächsische Nation fordert endlich — in sofern die bisherigen Zehenteinkünfte der sächsischen Geistlichkeit durch die festesten, unantastbaren Verträge mit ihren Zehentpflichtigen über alle willkürliche Beeinträchtigung, Seitens dieser, gestellt waren, — dass auch für die Zukunft für ihre zu beziehenden gesetzlichen Einkünfte, so wie für die stipulirten Adelsentschädigungen, — die stärksten Garantien und respektive Hypotheken aufgestellt werden mögen; indem vom Verfall der geistlichen Einkünfte, woran alle Bildungs- und kirchlichen Anstalten der sächsischen Nation mehr oder weniger geknüpf sind, der Verfall der sächsischen Nation selbst, ganz und gar abhängig ist.

Diese Garantien findet die sächsische Nation, ausser den vom siebenbürgischen Landtag im Allgemeinen für die Bonification der Zehenten ver-

pfändeten Kameralgütern und Proventen, vorzugsweise in der gesammten, vom Sachsenboden eingehenden Steuer, so dass die Geistlichkeit den unmittelbaren Regress an den Steuerfond der Sachsen habe.

XI. Bezüglich der an sächsische Kommunen zu gemeinnützigen Zwekken verliehenen Zehenten, sollen dieselben Grundsätze festgehalten werden, wie bei den geistlichen Zehenten.

Die Verhältnisse und Beziehungen, in welchen die sächsische Nation mit garantirter eigener Municipal-Verfassung, Nationalität und Autonomie zum Königreich Ungarn, zu dessen allgemeiner Verwaltung und zu den Mitnationen zu stehen hat, stellen sich im Folgenden dar:

a) *rücksichtlich der allgemeinen Landesgesetzgebung.* Allgemeine jeden Staatsbürger verbindende Gesetze werden auch die sächsische Nation verpflichten; während die Entwerfung der, bloss ihre eigenthümlichen, inneren Verhältnisse betreffenden Gesetze der sächsischen Nation, als zum Municipium gehörig, vorbehalten ist;

b) *rücksichtlich ihrer Vertretung im Reichstag.* Im ganzen wird sich die sächsische Nation dem allgemeinen Landesgesetze fügen, und verlangt nur, dass:

1. der Nationsgraf Sitz und Stimme in der Magnatentafel erhalte,

2. dass die sächsischen Kreise nie mit andern Wahlkreisen vermischt werden.

3. dass, wenn die landtägliche Representation nach der Volkszahl eingeleitet werden sollte, keiner der sächsischen Kreise weniger als einen Deputirten zum Reichstag sende.

4. dass nach der dermalen bestehenden Eintheilung der Kreise, der Vorort (Städte, Märkte) von den übrigen zum Kreise gehörigen Ortschaften nicht getrennt werde;

c) *rücksichtlich der Betheiligung an der Steuer, den Landeslasten und den entsprechenden Vortheilen.* Allgemeine, nach der aus dem Grundsatz der Gleichberechtigung fliessenden gleichmässigen Verpflichtungen hervorgehende Steuern und öffentliche Lasten, wird die sächsische Nation in dem sie treffenden Verhältnisse tragen, nur behält sie sich die Eintreibung und Administrirung der Steuer, so wie die Vertheilung der Lasten durch ihre eigenen Beamten vor; in gleichem Verhältnisse hat sie auch die, aus diesen Steuern und Lasten entspringenden Vortheile, so wie den gleichmässigen Antheil an den Landeseinkünften anzusprechen.

Die Regulirung, Einhebung und Verwendung der Domestikal-und Lokal-Abgaben und Lasten wird die Nation selbständig bestimmen; auch fordert sie die Vergütung des der Nation seit 1762 vorenthaltenen Antheils des sogenannten 13 Kreuzer-Fonds für die einzelnen sächsischen Kreise, nach den diesfalls zu entwerfenden Berechnungen.

d) *Rücksichtlich der Wehrpflicht.* Nach dem Grundsatz der Gleichberechtigung wird auch die sächsische Nation sich der verhältnismässigen Theilnahme an der allgemeinen Wehrpflicht nicht entziehen.

e) *Rücksichtlich des höchsten Centrums in der politischen Verwaltung und Justitzpflege.* Das höchste Centrum ist der constitutionelle König mit seinem verantwortlichen Ministerium. Im Ministerium ist jedoch für die sächsischen Angelegenheiten eine eigene Sektion aus einer hinlänglichen Anzahl von Sachsen zu bilden. Zwischen der Nations-Universität und dem König hat keine Mittelstelle zu bestehen.

Ohne diese Bedingungen, deren Erfüllung allein die Fortdauer der sächsischen Nation gewährleistet, kann die sächsische Nation in eine engere Verbindung Siebenbürgens mit dem Königreiche Ungarn nicht eingehen.

Hermannstadt, den 3. Juli 1848
Die Universität der sächsischen Nation in Siebenbürgen

Franz Salmen m.p., Graf der sächsischen Nation
Carl Sigerus m.p., subst. Notar

■ B.A.R., ms. rom. 970, f. 104–105v. (Foaie volantă).

AUTORIZAŢIA DE ÎNARMARE INSURECŢIONALĂ DATĂ ROMÂNILOR DIN CARAŞ, REVOCATĂ

172

PROCESUL-VERBAL AL ŞEDINŢEI COMISIEI COMITATULUI CARAŞ, ŢINUTĂ LA 17 IULIE 1848 SUB PREZIDENŢIA LUI JAKABFFY KRISTOF

La sesizarea comisarului regal S. Vukovics

1109. Sava Vukovics, comisarul regal, în scrisoarea lui din 15 iulie a.c., declară că hotărîrea comitatensă, care dispune ridicarea în masă împotriva răsculaţilor din părţile de sud, nu e conformă cu obligaţia comitatului nostru faţă de dispoziţiile ministeriale, şi în afară de aceasta este mai mult primejdioasă decît folositoare pentru menţinerea ordinei publice.

Baronul Bruckenthal e numit comandant al grănicerilor; un altul nu mai e necesar.

Ca atare, comitatul este somat să-şi modifice fără întîrziere hotărîrea în cauză şi să ia măsuri pentru prezentarea celor 3 000 de grăniceri.

Comisia administrativă îşi retrage hotărîrea precedentă

1109. Comisia administrativă, — fiind chemată să facă tot ce îi stă în putinţă şi să depună toate eforturile pentru creşterea bunăstării comitatului; să ferească şi să apere, conform obligaţiilor sale, interesele tuturor claselor şi păturilor; să îndepărteze orice eventuală primejdie, neplăcere, care ar putea surveni, împărtăşind argumentele convingătoare înşirate în scrisoarea comisarului regal — în baza ei şi a somaţiei făcute, îşi retrage hotărîrea nr. 1 108 a.c. care dispune ridicarea în masă a poporului şi, prin prezenta, o declară anulată şi revocată sub toate aspectele ei; fapt despre care se vor înştiinţa toţi prim-pretorii şi pretorii, precum şi Nicolae Bojincă[1].

Totodată, prim-pretorul Gheorghe Atanasievici este însărcinat să încaseze de îndată de la Nicolae Bojincă cei 100 forinţi care i-au fost daţi din casieria statului, ca acoperire a cheltuielilor sale — sau restul existent din această sumă — să-i depună la casieria statului şi să raporteze despre rezultat. Despre aceasta, va fi anunţat şi casierul principal, Andrei Ivanovici.

Textul maghiar

1848. ÉVI JÚLIUS 17. KRASSÓ MEGYE RÉSZÉRÖL JAKABFFY KRISTÓF ELNÖKLETE ALATT TARTOTT BIZOTTMÁNYI ÜLÉS ALKALMÁVAL.

1109. Vukovits Sabbas kir[ályi] biztos f[olyó] é[v] júl. 15-én kelt levelében kinyilatkoztatja, hogy a déli vidéken lázongók ellenében tömeges fölkelést elrendelő megyei végzés nem egyez meg azon kötelességgel, melyet

a megyének ministeri rendeletek irányában megtartania kell, és azon kívül a közrend fenntartására inkább veszélyes mint hasznos.

A határőrség vezetésével Báró Brukenthal van kinevezve, más vezérre szükség nincs.

Felszólítja ezért a megyét, hogy érdeklett határozatát azonnal változtassa meg és a 3000 határőr kiállításáról gondoskodjék.

1 1 0 9. A közigazgatási bizottmány a megye jóllétét kiteltethetőleg és teljes erejéből gyarapítani és minden osztályú és ágú érdekeit kötelességeihez képest óvni és védeni minden netalán bekövetkezhető veszélyt, kellemetlenséget elhárítani hivatva levén a' kir. biztosi levél folyamatában elősorolt győző indokokat osztván, annak alapján és fölszólítás következtében a nép tömeges fölkelés elrendelő folyó évi 1 108. sz. alatti határozatától egészen el áll, azt minden részletében megsemmisítettnek, megszüntettnek és visszahúzottnak ezennel kinyilatkoztatja a miről is minden fő és alsz[olga]bírák, úgy szinte Bozsinka Miklós értesíttetik.

Egyszersmind Athanaszievits György fő sz[olga]bírónak meghagyatik, hogy Bozsinka Miklóssal az ő részére költség fedezésül a honi pénztárból kiismert 100 frt. a mennyiben azt el nem költötte illetőleg az ezen summából fennmaradott összveget haladéktalanul beszedje, a honi pénztárba beszállítsa és az eredményről jelentsen ; amiről Ivanovits Andr[ás] főpénztárnok is értesíttetik.

■ Filiala Arh. St. judeţul Timiş, fondul prefecturii jud. Severin, dos. 3/1848, f. 70.

■ 1. Hotărîrea 1108 fusese luată în şedinţa de la 11 iunie st. n., drept urmare a petiţiei înaintate în acest scop de Nicolae Bojincă, Vasile Nicolaevici, Vasile Albini şi A. Mihuţ.

PENTRU AUTONOMIA ŢĂRII BUCOVINEI, PENTRU PĂSTRAREA NAŢIONALITĂŢII ROMÂNILOR

173

MEMORIUL DIN IUNIE CU CERERILE ROMÂNILOR BUCOVINENI

Maiestatea Voastră!

Prin drepturile civile şi politice acordate de curînd tuturor părţilor monarhiei ausriece şi garantate prin actul constituţional, Maiestatea Voastră aţi făcut din milioane de cetăţeni ai Austriei oameni liberi şi fericiţi, transformînd sentimentul de teamă — care cuprindea pe fiecare austriac credincios faţă de evenimentele produse la începutul acestui an în Europa — într-un sentiment de încredere şi de o mulţumire generală, adînc simţită.

Şi noi bucovinenii împărtăşim acest sentiment, şi noi ne simţim îndemnaţi să exprimăm acum — cînd numărul drepturilor acordate nouă prin actul constituţional a fost mult mărit — din nou Maiestăţii Voastre, din adîncul inimii noastre, mulţumirea pe care am exprimat-o şi cu ocazia publicării patentei Maiestăţii Voastre din 15 martie a.c. în care s-a comunicat acordarea libertăţii presei, a gărzilor naţionale şi promisiunea unei constituţii.

Cele înfăptuite pînă acum, mărinimia cu care Maiestatea Voastră a venit să preîntîmpine cele mai multe dorinţe şi rugăminţi depuse de diferite popoare ale Austriei la tronul Maiestăţii Voastre, ne inspiră nouă, semnatarilor respectuoşi, încrederea deplină că, Maiestatea Voastră nu va lăsa neîndeplinite rugăminţile izvorîte din situaţia deosebită şi condiţiile politice speciale ale unei ţări care, deşi mică, apare totuşi ca reprezentantă a unei naţionalităţi deosebite, a celei române, a unei ţări ai cărei locuitori, avînd parte de binefacerile libertăţii şi fiind deci între milioane de fraţi consîngeni singurii fericiţi, sînt priviţi de ei cu nostalgie; în aceasta — ei simt un imbold puternic de a păşi înaintea lor pe drumul dezvoltării. Aceste considerente, cît şi situaţia politică de pînă acum şi deosebita aşezare geografică a ţării noastre, ne îndeamnă să aducem următoarele dorinţe şi rugăminţi

Situaţia deosebită şi condiţiile politice speciale ale ţării

deosebite — a căror îndeplinire este de cea mai mare importanță pentru binele și fericirea țării — în fața prea-înaltului tron al Maiestății Voastre, încredințîndu-le bunăvoinței părintești ce cuprinde cu aceeași dragoste toate părțile marei patrii:

Bucovina — provincie de sine-stătătoare, cu o dietă specială

1. Deja prearegretatul strămoș al Maiestății Voastre, Maiestatea Sa Leopold al II-lea, cu peste jumătate de secol înainte, a apreciat situația deosebită a Bucovinei și a ordonat printr-o patentă din 19 septembrie 1790: „ca Bucovina, sub acest nume, să fie privită și tratată întotdeauna ca o provincie de sine stătătoare, cu o dietă specială." — Întreaga Bucovină are convingerea fermă că ea va putea înainta pe calea dezvoltării și va atinge acea treaptă a bunăstării și fericirii, care este posibilă, datorită importantelor resurse ale țării, dacă acest cuvînt împărătesc va deveni pe de-a-ntregul realitate.

De aceea rugăm înainte de toate: Maiestatea Voastră să binevoiască, potrivit asigurării din preaînalta patentă amintită, să convoace cît mai curînd o dietă provincială specială pentru Bucovina, care să se adune anual la Cernăuți, cu o reprezentare egală a tuturor stărilor, fără deosebire de religie și anume: clerul, moșierimea, intelectualitatea, burghezia și țărănimea. De asemenea rugăm:

Limba română în școli și instituții

2. pentru păstrarea naționalității, să se înființeze școli primare și o catedră de limbă și literatură română, să fie angajați oameni care cunosc perfect limba țării, ținîndu-se cont de pămînteni, cu obligația tuturor instituțiilor provinciei să primească cereri în limba română și să le soluționeze în această limbă;

Administrare provincială proprie

3. o Administrare provincială proprie, atît administrativă, cît și politică și judiciară.

Institut de credit; introducerea cadastrului la țară

4. Frumoasa noastră patrie suferă, în ciuda resurselor sale bogate, de o lipsă a capitalului necesar, ceea ce paralizează orice avînt și face imposibilă orice întreprindere mai mare; cauza este tabula țării, care generează nesiguranță proprietății, și creditele publice scăzute. De aceea rugăm ridicarea creditului prin înființarea unei instituții bucovinene de credit pentru moșierii dominical-urbani și rurali și ca o condiție a acesteia, să se asigure proprietatea prin reglementarea tabulei țării[1] și introducerea cărților funduare [2] la țară. Mai departe rugăm și dorim:

Reglementarea situației țăranilor

5. Reglementarea situației țăranilor, ținîndu-se cont de cerințele țării, pe care le va discuta dieta ce se va constitui pentru Bucovina și va înainta proiectul de lege pentru preaînalta sancționare; fixarea anului 1821 ca moment de referință pentru identificarea moșiilor rurale și dominicale, pe baza înscrierii în cadastru și cu menținerea valabilității tuturor deciziilor pronunțate de atunci în chestiunile litigioase.

Egalitate religioasă

6. Egalitatea tuturor confesiunilor religioase, atît pe tărîm religios cit și politic și desființarea tuturor îngrădirilor și greutăților provenite din cauza acestor deosebiri dintre religii.

7. Schimbarea în spiritul timpului a regulamentului de poliție sanitară din anul 1836 — privind supărătorul cordon sanitar și carantina —

42 — c. 587

Reorganizarea poliției sanitare ș.a.

pentru ușurarea comerțului și a circulației cu Moldova ; apoi, să nu mai fie tratată și pedepsită, drept criminală, trecerea graniței în prima și a doua perioadă; scutirea moșiilor și comunelor de pe graniță de construirea și menținerea cerdacurilor, cît și de obligațiile în legătură cu acestea.

Desființarea controlului vamal

8. Desființarea tuturor controalelor vamale în regiunile de graniță și în interiorul țării, cît și schimbarea felului supărător de supraveghiere privind impozitul pe consumație.

Scăderea impozitului pe sare

9. Micșorarea impozitului pe sare, foarte apăsător pentru clasele mai sărace și care îngreunează creșterea vitelor.

Sinod național...

10. Alegerea episcopului greco-neunit de un sinod național, constituit din reprezentanți ai clerului, ai aristocrației și stărilor burgheze și țărănești greco-neunite.

Reglementarea treburilor bisericești și a Fondului religionar

11. Reglementarea treburilor bisericii greco-neunite în spiritul vremii.

12. Administrarea și folosirea Fondului religionar greco-neunit bucovinean de către un comitet, ales din toate stările sociale ale cultului greco-neunit, sub controlul dietei provinciale.

Multiplele legături sociale și comerciale cu Moldova și Valahia

În speranța aprobării preamilostive a arzătoarelor noastre dorințe generale, ne simțim îndemnați să îndreptăm atenția Maiestății Voastre asupra multiplelor legături sociale și comerciale care există între Bucovina și țările vecine și înrudite cu noi, Moldova și Valahia, și care au o influență puternică asupra industriei și comerțului întregii monarhii austriece.

Cu profund respect ai Maiestății Voastre supuși credincioși,

Cernăuți, iunie 1848

Textul german

Euere Majestät!

Durch die in der jüngsten Zeit allen Theilen der österreichischen Monarchie gewährten und durch die Verfassungsurkunde garantierten bürgerlichen und politischen Rechte haben Euere Majestät die Millionen der Staatsbürger Oesterreichs zu freien, glücklichen Menschen gemacht, und das Gefühl ängstlicher Bangigkeit, welches angesichts der Ereignisse, die mit Beginn dieses Jahres über Europa hereinbrachen, die Brust eines jeden getreuen Oesterreichers erfüllen mußte, in ein Gefühl freudiger Zuversicht und eines allgemeinen, innigsten Dankes verwandelt.[3]

Auch wir Bukowinaer theilen dieses Gefühl, auch wir fühlen uns gedrängt, unseren innigsten Dank, den wir schon beim Bekanntwerden der in Euerer Majestät Patente vom 15. März l. J. ausgesprochenen Verleihung der Pressfreiheit, Bewilligung einer Nationalgarde und Verheißung einer Constitution ausgedrückt haben, gegenwärtig, wo der Kreis der uns garantierten Rechte durch die Verfassungsurkunde so bedeutend erweitert wurde, Euerer Majestät aus dem tiefsten Grunde unseres Herzens hiermit wiederholt auszusprechen.

Was bis nun geschehen, die Hochherzigkeit, womit Euere Majestät den meisten der Wünsche und Bitten entgegengekommen sind, welche von den verschiedenen Volksstämmen Oesterreichs an Euer Majestät Throne niedergelegt wurden, flößt uns ehrfurchtsvoll Gefertigten das innige Vertrauen ein, dass Euere Majestät auch die durch dessen eigenthümliche Stellung und besondere politische Verhältnisse hervorgerufenen Bitten eines Landes nicht unerfüllt lassen werden, welches, wenn auch klein, doch als Repräsentant einer besonderen, der romanischen Nationalität erscheint, eines Landes, dessen Bewohner an den Segnungen der Freiheit theilnehmen und unter Millionen stammverwandter Brüder allein glücklich, daher von ihnen mit sehnsüchtigen Blicken betrachtet, in der Theilnahme dieser ihrer Mitbrüder einen mächtigen Sporn erblicken, auf der Bahn der Entwickelung ihnen voranzugehen.

Diese Rücksichten sowie die bisherigen politischen Verhältnisse und die eigenthümliche geographische Lage unseres Landes veranlassen uns, nachstehende besondere Wünsche und Bitten, deren Erfüllung für das Wohl und Glück desselben von dem höchsten Belange ist, vor den Allerhöchsten Thron Euerer Majestät zu bringen und Ihrer landesväterlichen Huld, die alle Theile des großen Vaterlandes mit gleicher Liebe umfasst, zu vertrauen.

1. Schon Euerer Majestät höchstseliger Ahn, weiland Seine Majestät Leopold II. hat vor mehr als einem halben Jahrhundert die eigenthümliche Stellung der Bukowina seiner besonderen Aufmerksamkeit gewürdigt, und mittels Patentes vom 19. September 1790 angeordnet, „dass die Bukowina unter diesem Namen stets als eine für sich bestehende Provinz mit besonderen Landständen angesehen und behandelt werden solle". — Die ganze Bukowina hegt die innigste Ueberzeugung, dass sie nur dann auf der Bahn der Entwickelung rüstig fortschreiten und jene Stufe der Wohlfahrt und des Glückes erreichen kann, welche die bedeutenden Hilfsquellen des Landes möglich machen, wenn dieses kaiserliche Wort zur vollen Wahrheit wird.

Wir bitten daher vor allem : Euere Majestät geruhe, der in dem bezogenen Allerhöchsten Patente enthaltenen Zusage gemäß, sobald als möglich einen besonderen, alljährlich zusammentretenden Provinziallandtag mit gleich starker Vertretung aller Stände, ohne Unterschied der Religion, und zwar : der Geistlichkeit, der Gutsbesitzer, der Intelligenz, des Bürger- und Bauernstandes, für die Bukowina nach Czernowitz einzuberufen. Ebenso bitten wir

2. um Wahrung der Nationalität durch Errichtung von Volksschulen und einer Lehrkanzel der romanischen Sprache und Literatur, Anstellung der Landessprache vollkommen kundiger Individuen mit Berücksichtigung der Eingeborenen, Verpflichtung aller Provinzialbehörden, Eingaben auch in romanischer Sprache anzunehmen und in derselben Sprache zu erledigen;

3. um eigene Provinzialverwaltung in administrativer, politischer und judicieller Beziehung.

4. Unser schönes Vaterland leidet, trotz seiner reichen Hilfsquellen, an einem jeden materiellen Aufschwung lähmenden, jede größere Unternehmung unmöglich machenden Mangel an dem nöthigen Capital, dessen Ursache nur in dem durch die bisherige Einrichtung der Landtafel und die hieraus folgende Unsicherheit des Besitzes gesunkenen öffentlichen Credite liegt. Wir bitten daher um Hebung des Credites durch Errichtung einer Bukowinaer Creditanstalt für Dominicalstädtische und Rusticalgrundbesitzer und als nothwendige Bedingung dazu um Sicherung des Besitzes durch Regulierung der Landtafel und Einführung von Grundbüchern auf dem Lande. Unsere ferneren Bitten und Wünsche sind :

5. Regelung der bäuerlichen Verhältnisse mit Berücksichtung der Erfordernisse des Landes, welche der für die Bukowina sich zu constituierende Landtag berathen und den Gesetzentwurf zur Allerhöchsten Sanction überreichen wird, und Festsetzung des Jahres 1821 als Normalzeitpunkt zur Bestimmung des Rustical- oder Dominicalgrundbesitzes auf Grundlage der Catastralaufnahme mit Aufrechthaltung aller seit jenem Zeitpunkte in Streitsachen erflossenen Entscheidungen.

6. Gleichstellung aller Religionsbekenntnisse in religiöser und politischer Beziehung mit Aufhebung aller aus dem Religionsunterschiede hervorgegangenen Beschränkungen und Lasten.

7. Zeitgemäße Aenderung der Pestpolizeiordnung vom Jahre 1836 zur Erleichterung des den Handel und Verkehr mit der Moldau höchst drückenden Sanitätscordons und der Contumazanstalten dann Aufhebung der criminellen Behandlung und Strafe beim Grenzübertritte während der ersten und zweiten Periode; Befreigung der Grenzdominien und Gemeinden vom Aufbaue und Erhaltung der Czardaquen wie auch von allen diesfälligen Lasten.

8. Aufhebung aller Gefälls— und zollämtlichen Controle im Grenzbezirke und im Inneren des Landes, wie auch Aenderung der lästigen Ueberwachungsart aus Anlass der Verzehrungssteuer.

9. Herabsetzung der die ärmere Clase drückenden und die Viehzucht hemmenden Salzpreise.

10. Wahl des griechisch-nichtunierten Bischofs durch eine Nationalsynode, bestehend aus den Repräsentanten des griechisch-nichtunierten Clerus, des Adels, Bürger- und Bauernstandes.

11. Zeitgemäße Regulierung des griechisch-nichtunierten Kirchenwesens.

12. Verwaltung und Verwendung des Bukowinaer griechisch-nichtunierten Religionsfondes durch ein aus allen Ständen des griechisch-nichtunierten Cultus gewähltes Comité unter Controle des Provinziallandtages.

In Anhoffung der Allergnädigsten Willfahrung dieser unserer allgemein tief gefühlten Wünsche finden wir uns gedrungen die Aufmerksamkeit

Eurer Majestät auf die vielfachen socialen und commerziellen Beziehungen zu lenken, welche zwischen der Bukowina und den angrenzenden, uns stammverwandten Ländern Moldau und Wallachei bestehen und auf die Industrie und den Handelsverkehr der gesammten österreichischen Monarchie mächtigen Einfluss üben.

In tiefster Ehrfurcht Euer Majestät treu gehorsamste

Czernowitz, im Juni 1848.

■ După *Materialien zur Sprachenfrage in Österreich*. Hrsg von Dr. Alfred Fischel, Brünn, 1902, p. 318 – 321; o enumerare succintă a punctelor din cerere, la I. G. Sbiera, *O pagină din istoria Bucovinii din 1848 – 1850, dimpreună cu nişte Notițe despre familia Hurmuzaki*, Cernăuț, 1899, p. 9 – 10.

■ 1. Tablele țării (lat. *tabulae terrae*), instituția cărților ipotecare. 2. Cartea funduară (fonciară) sau cadastru; evidența averii imobile, a drepturilor şi a datoriilor referitoare la aceasta.

ÎN TREBILE OCOLULUI...

I.

174

DEPUTATUL MIRON CIUPERCOVICI CĂTRE FRUNTAŞII OCOLULUI CÎMPULUNGULUI MOLDOVENESC

Vieana, în 2 iulie 1848 c.n.

De bun neam născuților domnule părinte Georgie Ciupercovici,
domnul profesurul Teutul, domnul părintele Daşchevici,
domnul Ioan şi Iacob Cocinschii, badea Andrii Burduhos,
vornicul Cîmpulungului, şi la toți vechilii
Ocolului Cîmpulungului Moldovinesc

În aşteptarea deschiderii Parlamentului liberal...

Iată că vă înştiințăzi pe dumnavoastră cum că noi, cu mila pre puternicului Dumnezău, la 28 iunie 1848 c.n. am vinit la Vieana sănătoşi, care sănătate poftim la toți şi dumilorvoastre. Întru altele vă înştiințăzi că Maestatea-sa împăratul nostru Ferdinand să află în Tirol la Insbruc, dară în locul împăratului au vinit Erzherzog Johann ca să fie la Raichstag, şi tocma în zioa sosirei noastre în Vieana au sosit şi înălțimea-sa Erzherzog Johann în Vieana, aceasta cu o parádie foarte mare. de carele Raichstag au fost la 6 iulie 1848 hotărît ca să fie, dară acuma tocma anume nu putem şti, fiindcă Croația cu Țara Ungurească au ceva nepace, au mărs Prinţul acolo să puie trebile la cale. şi apoi, dacă va întoarce de acolo, va fi începerea Raichstagului (a Detei). Este nădejde şi să aude precum că şi impăratul va vini la Raichstag, dară aristocrații fac multe împedecări de poate nu va vini. La Italia şi pre aiurea. precum şi la Bohemia la Prag, este mai în toate zilele vărsare de sînge mare, şi aicea este mare frică cum că va intra rusul. şi nu să ştii ce va fi, că vienenii sint toți înarmați groaznic, ei fac toate slujbele în loc de cătanile împăratului peste tot locul, pre-

cum însuşi şi la rezidenţia împărătească în Burg şi pe aiurea, şi acu cînd au vinit prinţul au eşit toţi înarmaţi în fel ca acela nespus de frumos, pedestrime şi călăreţi, careşi cu steagurile sale, peste 60 000 mulţimea norodului, di la aceşti înarmaţi înainte, adecă afară de gardele naţionale, era nesocotit de mulţi cumu-i pădurea; deci acu şidem aice şi aşteptăm că doară să va începe Raichstag, noi am vorobit cu vienenii, am mărs la dînşii unde era deputaţii lor, şi toţi cii mai de frunte laolaltă de ţine sfat la 1-tăi iulie a. an, s-au bucurat că am mărs la dînşii şi am ţinut şi noi sfat cu dînşii cu o cuprindere aducerei aminte o mulţămire despre partea norodului din Bucovina pentru ostineala lor care au avut de ne-au scos pozvolenia[1] tuturor de a ne pute vorbi şi căuta şi dreptăţile noastre, cuprinzînd şi stările noastre la această adunare care s-au întîmplat nouă; deci ei sînt şi să făgăduesc însuşi ca neşte fraţi a noştri, că numai de să ar deschide odată Raichstag-Deta, apoi toate să vor primi acolo şi cererile noastre şi să va lucra toate şi spre binele nostru ca însuşi şi pentru dînşii; aşadară să aveţi ştiinţă că este ce mai bună nădejde să să îndrepteză şi să să prefacă spre binile obştesc toate trebile şi pentru noi pentru toţi.

Cum să va începe Deta noi vom scrie domniilor-voastre toate, ca să ştiţi cum să alcătuesc trebile ţării.

În trebile Ocolului ...

Dară din toate tare te rog bade vornice Andrii Burduhos, fiind[că] noi avem de lucru mult afară de trebile Aşezămîntului ţării noi, ocolul Cîmpulungului Moldovinesc, ca să te sfătueşti cu toţi deputaţii Cîmpulungului să fie cam siguripsit pentru vro 400 fr.C.M-e ca să putem întru una aduce de istov[2] hotărîre tuturor proţăsurilor noastre, de o întîmplare că de nu va vini Maestatea Sa împăratul la Vieana, ar ămîne treaba ca să mergem şi noi tocma acolo la Tirol, cum au făcut acuma deputaţii Ardealului, adecă un vlădică şi cu dumnalui domnul Dimitrie Moldovan di la Deva, că s-au dus tocma la Insbruc în Tirol la împăratul şi ş-au şi scos toate cererile lor bune, cum au poftit aşa le-au întărit.

„Noi vrem acea slobozănie ... cum eram cînd ne-au luat la împărăţie Austrii, în care stare ne-au găsit atunci ..."

Şi întocma noi, măcară să nu avem a merge la Tirol, ce să şidem numai aicea la Vieana, tot negreşit ne trebue aceşti bani, că cum zic noi avem a ne scoate toate orînduealile ţinutului ocolului Cîmpulungului Moldovinesc să fie toate slobode a noastre, cum au fost în vremile vechi în vremea împăraţilor Leopold al II şi Iosif împărat, şi este tare multă lucrare la aceasta; deci dacă nu vom scoate treaba aceasta acu la un capăt, apoi în veci la întunerec şi prăpădite ar rămîne toate dreptăţile noastre; dară acu este vremea cè dă căpitenie a o întrebuinţa cu toată sîrguinţa că vom dobîndi-o cu ajutorul lui Dumnezău. Vienenii ş-ar pune viaţa pentru noi; cu toată inima stau spre a ne face slobozi ca mai înainte vreme, şi mai ales noi vrem aceea slobozănie să o avem în vremea viitoare de acum înainte, cum eram cînd ne-au luat la împărăţie Austrii, în care stare ne-au găsit atunci, aşa să şi rămînem slobozi.

Să aveţi ştire că deputaţii di la Dorna, şi celelalte sate a lor încă au scris ca să le mai facă bani de trebile acestea. Dumnavoastră veţi avea acu încă ştiinţă că petiţiea care s-au făcut la Homor s-au prăfăcut; punctu-

rile toate acelea au rămas numai mai cu înfrumusățare ca să se dei la tipar, de carele in scurtă vreme, după ce vom scoate-o di la tipar vom trimite și dumnilor-voastre ca să vedeți și să știți ce rugăm de la împăratul, ... [3]

Miron Ciupercovici, deputat.

Teodor Bălan, *Frații George și Alexandru Hurmuzachi, Ziarul „Bucovina"*, Cernăuți, 1924, p. 65—67.

1. Permisiune. 2. Într-adevăr. 3. Urmează dispoziții și amănunte de interes casnic privat.

II.

MEMORIUL ADRESAT PARLAMENTULUI LIBERAL DE LA VIENA

Onorat Parlament!

În calitate de deputat în Parlamentul austriac țin de sfînta mea datorie să-mi ridic glasul pentru patria mea, ocolul Cimpulungului Moldovenesc din Bucovina, și să fiu in fața reprezentanților împărăției austriece interpretul fidel al dreptelor plîngeri ale conaționalilor mei îndreptate împotriva asupririlor brutale ce le îndură din partea organelor politice și administrative.

Plîngere împotriva autorităților politice și administrative habsburgice

Comunele mai sus amintitului ocol, anume Cimpulung, Sadova, Fundul Moldovei, Ciocănești, Iacobeni, Vatra Dornei, Cîndreni, Poiana Stampei, Șarul Dornei, Valea Putnei și Pojorîta, au rămas după anul 1777, cînd Bucovina a fost cedată Austriei de către Turcia, în starea de comune răzășești sau de țărani liberi, după cum fuseseră și pe timpul domnilor moldoveni, bucurindu-se de proprietatea pămînturilor lor, a pădurilor, a fînețelor și pășunilor, ca și de folosința dreptului morilor, a circiumăritului, a pescuitului și a vînatului și de scutirea de vamă în interiorul ocolului pentru produsele proprii.

Dacă orice neam posedă un drept natural asupra pămîntului din care a răsărit, atunci acesta este dreptul neamului nostru care, împins pe piscurile munților de la graniță de-abia vede lucind soarele în văile sale și arareori o-văzul cocindu-se. De aceea el este redus exclusiv la creșterea vitelor, pentru care are nevoie de un teren mai vast, și la vînătoarea indispensabilă împotriva multelor animale sălbatice.

Strămoșii noștri și noi inșine am stăpinit pămînturile noastre și am exercitat nestingheriți toate drepturile ce decurg din această proprietate. Aceste drepturi au fost recunoscute chiar și de autorități și de-abia în anul 1836 și-au permis funcționarii invecinatului domeniu cameral din Cimpulung incălcări ilegale în proprietatea noastră, incălcări care de la sosirea mandatarului cameral, Strohmayer, încoace, au degenerat în cele mai crincene asupriri.

Întîi am fost socotiți drept supușii domeniului Cîmpulung, ceea ce n-am fost niciodată, iar domeniul drept stăpîn. Ni s-au confiscat pădurile ⟨ni s-au alungat turmele și tăietorii de lemne, s-au devastat pădurile noastre⟩[1] pentru domeniul menționat și în folosul funcționarilor lui. Ni s-au confiscat puștile, din care pricină turmele noastre, nefiind apărate, sînt sfîșiate de animalele sălbatice. Ni s-au luat drepturile noastre, arendîndu-se dreptul de vînat, morăritul și crîșmăritul, funcționarilor domeniului.

Fiindcă țăranii liberi ai ocolului Cîmpulung aparțin categoriei celor mai săraci oameni și nu pot renunța la pășune și la lemnul din pădurile lor, funcționarii camerali din Cîmpulung s-au folosit de faptul acesta ca să ne prădeze cu duritate în mod sistematic sub pretextul că se devastează pădurile, și să transporte avutul nostru de tot felul cu carele la Cîmpulung.

Ar însemna să abuzez de răbdarea Onoratului Parlament dacă aș enumera toate fărădelegile care ni s-au făcut. Totuși, nu pot trece cu vederea amintirea chinuitoare a întregii rușini, ce dezonorează omenirea, care ni s-a făcut de către acei zbiri care au procedat împotriva multora dintre noi, aruncîndu-ne în închisori, silindu-ne la munci și maltratîndu-ne într-un mod revoltător, fără să facă deosebire de vîrstă sau de sex. Aceasta de fiecare dată și mai cu seamă atunci cînd voiam să avem drepturi și să le afirmăm. Aceste toate împotriva noastră care, avînd toate motivele să dorim revenirea jugului turcesc, ne-am dovedit totuși ca cei mai credincioși supuși ai Austriei, în speranța unui viitor mai bun. Stînd astfel lucrurile, am înaintat Maiestății-Sale plîngeri în anii 1842 și 1843 și în sfîrșit în ziua de 25 iulie 1844. Mai cu seamă în ultima am descris starea nemaipomenită în care ne aflăm, insistînd asupra drepturilor noastre și asupra multiplelor noastre greutăți. De aceea îmi permit a înainta Onoratului Parlament o copie (A) a acestei din urmă plîngeri, ca să se poată convinge de lucrurile de necrezut întîmplate în cursul absolutismului din trecut al Austriei.

„În speranța unui viitor mai bun ...“

Această plîngere, în care am cerut o comisie imparțială pentru constatarea acestei asupriri, am solicitat apărarea persoanei și avutului nostru împotriva altor maltratări și încălcări, am cerut de asemenea suspendarea și pedepsirea lui Strohmayer pentru abuz de putere, înșelăciuni, furtul peceții comunei noastre și al documentelor noastre și pentru brutalitățile comise în văzul tuturor, n-a avut nici un rezultat însemnat. Dimpotrivă, administrația camerală din Cîmpulung și funcționarii ei au continuat să ne brutalizeze și să ne maltrateze. Aceste noi maltratări le-am adus la cunoștința Maiestății-Sale la 10 februarie 1845.

„Asupririle pe care le îndurăm ...“

În fine, la 7 ianuarie 1845, am primit un răspuns provizoriu de la Prefectura cezaro-crăiască din Cernăuți, în care ni se promite anchetarea cîtorva puncte; cu anchetarea restului de chestiuni și cu acțiunea oficială a fost însărcinat același birou cameral împotriva căruia erau îndreptate tocmai acuzele noastre.

Pornind de la ideea fixă, de care s-a legat Prefectura, că anume noi sîntem de la sine înțeles supușii domeniului din Cîmpulung, ni s-a poruncit să ne înfățișăm la acest domeniu — adică în fața judecătorului și a acu-

zatului în același timp — și să răspundem cum se cuvine. Acest procedeu sfidează prea mult principiile de drept și de dreptate ca noi să nu fi implorat, la 30 martie, din nou ocrotirea Majestății-Sale, rugîndu-ne ca să se instituie o comisie imparțială sub președinția cinstitului prefect de Lemberg, Mühlbacher, care cunoaște situația noastră. Aceasta să constate asupririle ce le îndurăm și mai cu seamă faptul că nu sîntem supușii domeniului, ci țărani liberi, și să ceară să ni se restituie imediat avutul nostru, confiscat pe nedrept.

Cu un nou ordin al Prefecturii, din 19 noiembrie 1845, am fost înștiințați că asupra tuturor plîngerilor noastre ancheta parte și-a început, parte și-a încheiat lucrările, și — ceea ce n-am știut — că deciziile în aceste probleme au fost comunicate ; în sfîrșit Prefectura ne-a respins atît plîngerea noastră îndreptată împotriva pretențiilor abuzive ale jurisdicției domeniului din Cîmpulung, cît și pretențiile noastre asupra dreptului crîșmăritului și al propinației[2].

În apelul ce l-am înaintat am cerut guberniului din Lemberg să acorde comunității libere a ocolului Cîmpulungului Moldovenesc exercițiul jurisdicției dominicale, precum și folosirea crîșmăritului și a propinației, sau cel puțin să-i rămînă deschisă calea justiției în amîndouă privințele.

Dar cu toate că acest apel a fost înaintat în luna octombrie 1846, pînă acum nu s-a întreprins nimic. Am rămas astfel tot despuiați de pămînturile noastre și de avutul nostru, și împiedicați pe nedrept în folosirea celor mai productive resurse de trai și sîntem lăsați pe seama bunului plac al opresorilor noștri, pentru care nu există nici lege, nici constituție, fiindcă Dumnezeu e sus și Parlamentul departe de noi.

M-am simțit obligat să aduc la cunoștința Ministerului de Interne această situație ilegală și nedreaptă din patria mea și sper cu toată încrederea că voi primi de la el îndreptare și satisfacție. Dar nenorocirea noastră e atît de nemărginită, iar batjocorirea dreptului și a umanității pe care o îndură de atîția ani sărmana mea țară nu-și găsește pereche în vastele provincii ale Austriei, ba chiar în toată lumea civilizată, încît Onoratul Parlament se va vedea îndemnat desigur a interveni în acest caz, acordînd riguroasă dreptate.

Nenorocirea noastră e atît de nemărginită...

Drept aceea cu onoare rog Onoratul Parlament să binevoiască să cerceteze — dacă nu printr-o comisie specială — multiplele nedreptăți care ni s-au făcut și să le pedepsească cu asprime ; de asemenea să ceară înaintarea tuturor actelor și a dispoziției ministerului și să insiste asupra unei rezolvări grabnice a problemelor noastre în conformitate cu dreptul pe care se bazează ele și cu demnitatea unui stat constituțional și liber. Îndeosebi trebuie să cer insistent ca să se dispună retrocedarea imediată a proprietăților noastre particulare și comunale, a atenanțelor, drepturilor și averilor noastre mobile, și anularea jurisdicției și așa necompetentă a domeniului

Să se revină la administrarea autonomă

cameral şi a supunerii noastre faţă de puterea acestuia; să se revină la administrarea autonomă a Cîmpulungului, aşa cum a fost sub stăpînirea turcească.

Viena, 20 septembrie 1848

Miron Ciupercovici, deputat în parlamentul austriac;
Ilie Niculiţă, delegat;
Vasile Ştirbul, delegat

Textul german

Hoher Reichstag!

In meiner Eigenschaft als Deputirter zum österreichischen Reichstage halte ich es für meine heilige Pflicht, für mein Heimatland, den Bezirk Moldauisch-Kimpolung in der Bucovina, die Stimme zu erheben, und vor den Vertretern des österreichischen Kaiserreiches der gerechten Klagen meiner Stammesgenossen gegen die brutalen Unterdrückungen der politischen Verwaltungsbeamten ein getreuer Dolmetsch zu seyn.

Die Gemeinden des genannten Okols (Bezirk) Kimpolung, Sadowa, Fundul Moldowi, Czokanesti, Iakobeny, Dorna Watra, Kandreny, Poiana Stampi, Schara Dorna, Vale Putna und Poschorita blieben, als die ottomanische Pfore die Bucovina im Jahre 1777 an Österreich abtrat, als welche sie schon von den früheren moldauischen Fürsten behandelt wurden, sogenannte Reseschen- oder Freisaszen-Gemeinden und im Besitze ihrer eigenthümlichen Gründe, Waldungen, Wiesen und Weiden, so wie im Genusse des Mühl- und Schank-, des Fisch- und Jagdrechtes, dann der Mauthfreyheit für die eigenen Produkte innerhalb der Gränzen unseres Bezirkes.

Wenn irgent ein Volksstamm schon ein natürliches Recht auf dem Boden, dem er entsprungen, besitzt, so ist es der unserige, welcher, in die höchsten Gränz-Gebirge verwiesen, in seinen Thälern kaum der Sonne ansichtig wird und selten den Hafer reifen sieht, daher lediglich auf die Viehzucht und die Jagd, ihm unentbehrlich gegen die vielen reiszenden Thiere, beschränkt ist und dazu eines weiteren Gebiethes bedarf.

Es wurden auch unser Grundbesitz und die freie Ausübung aller sich darauf beziehenden Rechte von unseren Vorältern und von uns selbst ungestört ausgeübt, ja selbst von den Behörden anerkannt und erst seit dem Jahre 1836 erlaubten sich die Beamten der benachbarten Cameral-Herrschaft Kimpolung widerrechtlich Eingriffe in unser Eigenthum, die seit der Ankunft des Cameral-Mandatars Strohmayer in die härtesten Bedrückungen ausarteten.

Man fing an, uns, was wir nie waren, als Unterthanen der Herrschaft Kimpolung und diese als Obereigenthümerin anzusehen; man nahm uns

unsere Wälder[1] für die genannte Herrschaft und den eigenen Vortheil der Beamten; man beraubte uns unserer Gewehre, infolge dessen unsere Herden unbeschützt von den wilden Bestien zerfleischt werden; man entzog uns unsere Rechte, indem man die Jagdbarkeit, das Mühl- und Schankrecht für die Herrschaftsbeamten verpachtete.

Da die Freysassen des Kimpolunger Okols zu den ärmsten Menschenklassen gehören und die Weide und das Holz ihrer Wälder nicht entbehren können, so gab dieses den Kimpolungern Cameral-Beamten die Gelegenheit mit systematischer Härte aus dem Titel von Waldschäden uns auszuplündern und unsere Habe aller Art in Wägen nach Kimpolung zu überführen.

Es hiesze die Geduld des hohen Reichstages ermüden, wollte ich alles Unrecht aufzählen, was an uns verübt worden; allein nicht verschweigen kann ich die qualvolle Erinnerung an alle die Menschheit entwürdigende Schmach, mit welcher jene Büttel gegen so viele von uns ohne Rücksicht aufs Alter und Geschlecht bei jedem Anlasse und ganz besonders dann, wenn auch sie Rechte haben und behaupten wollten, mit Kerker, öffentlicher Arbeit und mit den empörendsten Miszhandlungen verfuhren, gegen uns, die alle Ursachen hatten, das türkische Joch zurückzuwünschen und uns dennoch in der Hoffnung auf eine bessere Zukunft als die treuesten Unterthanen Österreichs erwiesen.

Als solche haben wir in den Jahren 1842 und 1843 und endlich unterm 25. July 1844 Allerhöchsten Orts Beschwerden überreicht und besonders in der letzteren unsere eigenthümlichen Verhältnisse geschildert, unsere Rechte, und unsere vielfachen Beschwerden umständlich nachgewiesen, daher ich auch mir erlaube, von derselben einen Abdruck dem hohen Reichstage in A/ zu überreichen, damit Hochderselbe sich von dem Unglaublichen so unter dem früheren Absolutismus Österreichs sich ereignen konnte, überzeugen möge.

Diese Beschwerde, worin wir um die Erhebung dieser Bedrückung eine unpartheische Kommission, um Schutz unserer Person und unseres Eigenthums gegen weitere Miszhandlungen und Eingriffe, um die Amtssouspension und Abstraffung Strohmayers wegen Miszbrauch der Amtsgewalt, Betrügereien, Unterschlagung unseres Gemeindesiegels und (unserer) Urkunden, dann wegen öffentlicher Gewaltthätigkeit gebeten hatten, hatten keinen wesentlichen Erfolg; im Gegentheile erlaubten sich die Kimpolunger Cameral-Verwaltung und ihre Beamten neue Gewaltthaten und Miszhandlungen, die wir Seiner Majestät unterm 10. Februar 1845 zur Kenntnis brachten.

Endlich unterm 7. Jänner 1845 erhielten wir eine Vorbescheidung des k.k. Kreisamtes zu Czernowitz, mittels welcher uns über einige Punkte die Untersuchung versprochen, über andere dieselbe und die obrigkeitliche Amtshandlung demselben Cameral-Wirtschaftsamte, gegen welche ja eben die Beschwerdepunkte gerichtet waren, aufgetragen wurde.

Von dem unveränderlichen Gedanken ausgehend, in welchen sich das Kreisamt einmal festgerannt hatte, nähmlich dasz wir ohne weiteres Un-

terthanen des Kimpolunger Wirtschaftsamtes seien, ward uns aufgetragen vor demselben — dem Richter und Geklagten in einer Person — zu erscheinen und geziemend Rede und Antwort zu geben. Es musz dieser Vorgang zu sehr allen Begriffen von Recht und Billigkeit Hohn sprechen, als dasz wir nicht abermals unterm 30. März 1845 Seine Majestät um den aller höchsten Schutz hätten anflehen sollen, indem wir baten, dasz eine unpartheiische Kommission unter der Leitung des rechtschaffenen und mit unseren Verhältnissen vertrauten Lemberger Kreishauptmann Mühlbacher unsere Bedrückungen und vorzüglich den Umstand, dasz wir keine Unterthanen sondern Freisassen sind, erhebe, und dasz uns unsere widerrechtlich gepfändete Habe sogleich erfolgt werde [=ausgefolgt werde].

Ein neuerlicher Erlasz des Kreisamtes vom 19. November 1845 belehrte uns, dasz über die einzelnen Beschwerden Untersuchungen theils eingeleitet, theils abgeführt und, was wir nicht wuszten, die Entscheidungen hierüber hinausgegeben worden seien, endlich wies uns das Kreisamt mit unserer Beschwerde gegen die ungebührliche Anmaszung der Gerichtsbarkeit von Seiten des Cameral-Wirtschaftsamtes, so wie mit unseren Ansprüchen auf das Schank- und Propinationsrecht ab.

In dem dagegen ergriffenen Rekurse baten wir das Lemberger Gubernium, der freien Gemeinde des Moldauisch-Kimpolunger Okols das Recht der Dominikal Jurisdiktion, dann das Schank- und Propinationsrecht zuzuerkennen oder ihr wenigstens in beider Beziehung den Rechtsweg vorzubehalten.

Allein ungeachtet dieser Rekurs bereits im Oktober 1846 gebracht wurde, ist doch bis zur Stunde nichts veranlasst worden : Noch immer sind wir unseres Grundbesitzes, unserer Wälder, unserer Rechte, unserer Habseligkeiten beraubt und in der Ausübung unserer ergiebigsten Nahrungsweise widerrechtlich beschränkt, noch immer der Willkür unserer Bedrücker, für die es wie kein Gesetz so keine Konstitution gibt, preisgegeben, denn Gott ist hoch und der Reichstag fern von uns . . .

Ich fand mich nun zwar verpflichtet, diesen gesetz- und rechtlosen Zustand in meinem Heimatslande dem Ministerium des Innern zur Kenntnis zu bringen und hoffe zuversichtlich von daher Abhilfe und Genugtuung ; allein unser Elend ist so maszlos und die Verhöhnung alles Rechtes und aller Menschlichkeit, unter der mein armes Land schon so viele Jahre schmachtet, steht so enizig da in Österreichs weiten Ländern, ja in der ganzen Zivilisation der Welt, dasz sich der hohe Reichstag gewisz berufen finden dürfte, in diesem Falle, selbst strenge Gerechtigkeit übend, einzugreifen.

Demnach erlaube ich mir die Bitte zu stellen :

Der hohe Reichstag geruhe, wenn nicht durch eine eigene Kommission, die uns zugefügten vielfachen Unbillen zu untersuchen und strenge zu ahnden, auch sich die sämtlichen Akten und die Verfügung des Ministeriums vorlegen zu lassen und auf eine schleunige sogestaltige Erledigung unserer Angelegenheiten hinzuwirken, wie sie das ihnen zugrunde liegende

Recht und die Würde eines freien konstitutionellen Staates erheischt, nahmentlich aber musz ich dringends um die Verfügung bitten, dasz uns unser Privat- und Gemeindeeigenthum, unsere Anliegenschaften, Rechte und Fahrnisse sogleich zurückgestellt, so wie jeder der ohnehin nicht kompetenten Unterthänigkeit und Jurisdiktion gegen die Cameralherrschaft Kimpolung enthoben und Kimpolung wieder ganz und allein für sich unabhängig wie unter der türkischen Regierung verwaltet werde.

Wien, den 20. September 1848

Miron Czuperkowitz, Reichstagsabgeordneter.
Ilie Nikolitza, Gemeindedeputirter.
Basilius Styrbul, Gemeindedeputirter.

■ Textul german la Teodor Bălan, *Din istoricul Cîmpulungului Moldovenesc*, București, 1960, p. 322—330. Traducerea noastră prezintă deosebiri față de traducerea lui T.B.

■ 1. Acest text figurează în traducerea lui T. Bălan; reiese că a fost omis din nebăgare de seamă la culegerea textului german, în ediția din 1960. De aceea i-am păstrat traducerea între paranteze. 2. Drept de desfacere a băuturilor pe moșie.

Iunie — august „Împreună lucrare pentru binele obştesc"

Activitatea revoluţionarilor moldoveni

„UNIRE ŞI BĂRBĂŢIE"

175

APELUL REVOLUŢIONARILOR AFLAŢI ÎN BUCOVINA CĂTRE LOCUITORII MOLDOVEI [1]

Fraţilor !

Dumnezeu au auzit plîngerile Moldovei şi au ridicat palma sa răzbunătoare asupra duşmanului nenorocitei noastre patrii ! Acum tronul lui Mihail Sturza se clatină ca o frunză bătută de furtună şi în curind acel tron, cuibul nelegiuirilor ce au năvălit pe biata ţară în vreme de 14 ani, acel tron sprijinit cu arma corumperii şi cu topuzul[2] tiraniei se va preface în pulbere ! Nădejde bună dar, fraţilor ! Nădejde şi unire, căci atunci numai Dumnezeu va împlini dorinţele noastre cînd va domni între *toţi locuitorii Moldovei frăţiea* care dă putere popoarelor asuprite şi *curăţenia cugetului*, care duce pe calea faptei bune şi a izbîndei !

Nădejde şi unire

Voi, boerilor

Voi, boerilor, care aveţi parte de toate bunătăţile, gîndiţi la sfînta datorie ce vă leagă către patria voastră, care v-a înzestrat cu averi şi cu cinstiri. Gîndiţi la soarta nenorocită a poporului şi vă grăbiţi a-i da mîna de ajutor, pentru ca să dovediţi atît lui, cît şi Europei, care vă priveşte, că sînteţi îndemnaţi de dorul binelui obştesc, ear nu de interesuri particulare ! Gîndiţi că acum a răsărit în lume falnicul soare al libertăţii şi că mare crimă aţi făptui dacă aţi închide ochii voştri la razele-i mîntuitoare astăzi, cînd toate naţiile se deştept la lumina lui. Nu vă lăsaţi dar a fi înşălaţi prin cuvinte de împăcare cu Mihail Sturza, cu acel vrăjmaş încoronat ce nu ţine la domnie decît ca la un izvor de îmbogăţiri nelegiuite, căci însăşi acele propuneri de împăcare dovedesc slăbirea lui şi puterea voastră !

Voi, locuitorilor săteni,

Voi, locuitorilor săteni, pentru care se pregăteşte un viitor frumos şi fericit, nu vă înspăimîntaţi de îngrozirile ce cearcă a vă mai face *ticăloşii*

vînduți Ocîrmuirei. Nu dați ascultare minciunelor neruşinate ce împrăştie vodă prin țeară pentru ca să vă sparie, să vă întunece ochii și să ațițe în voi patimi rele și dușmănești. Aveți toată nădejdea în Dumnezeu, care vă ocrotește și care în curînd vă va scăpa de toate nevoele voastre, și de sînteți creștini, de sînteți oameni cu durere, dați mîna cu acei ce au pătimit pentru binele vostru și care earăși pentru binele vostru sînt gata a se jertfi !

Voi toți, fraților din Moldova, în care curge sînge de român, țintiți mințele voastre la viitorul patriei, la soarta copiilor și a strănepoților voștri, care atîrnă acum de voi, și împreunați cu toții glasurile într-un singur glas ca să ziceți cu bărbăție : „Nu ne împăcăm cu Mihail Sturza, dușmanul românilor !

Voi toți, fraților, ziceți :

„Nu ne împăcăm cu un domn care ne-au prădat țeara și au adus-o în ticăloșie !"

„Nu ne împăcăm cu un domn care au călcat legile cele mai sfinte a Moldovei în interesul său !"

„Nu ne împăcăm cu un domn care au schingiuit ca un tigru pe copiii și pe frații noștri pentru că ei au cerut îmbunătățirea și rădicarea patriei noastre !"

„Nu ne împăcăm cu Mihail Sturza ..."

„Nu ne împăcăm cu un domn care au prefăcut în călăi pe însuși fiii săi pentru osînda noastră !"

„Nu ne împăcăm cu un domn care au poroncit uciderea între frați de același sînge, de același nume și de aceeași lege !"

„Nu ne împăcăm cu un domn fără iubire de patrie, fără respect de omenire și fără frică de Dumnezeu !"

„Să cadă dar răul Moldovei, Mihail Sturza, pata neamului său !"

„Să cadă reîmpins din toate părțile de hula lumii întregi și să fugă din țeara noastră, alungat de blestemul poporului ce au nenorocit într-un șir necurmat de 14 amari de ani !".

Dar ! să cadă, căci ceasul sfintei dreptăți au sunat, căci Dumnezeu însuși au hotărît osînda lui Mihail Sturza, pentru ca el să slujească de pildă tiranilor ! Să cadă fiara încoronată, care suge sîngele cel mai bun al țării, și să-și pearză pentru totdeauna tronul ce au necinstit prin faptele sale, patria ce au împins-o fără milă în prăpastie și averea nenumărată ce au adunat prin nenumărate nedreptăți, și care singură îl mai ține încă lipit de pămîntul nostru !

Amar deci de acei orbiți trădători, care vînzîndu-și cugetul, ar cuteza să-i dee ajutor în preajma Moldovei întregi, care strigă în protiva lui ! Amar de acei ce s-ar face mîrșavele instrumente ale celor de pe urmă a lui nelegiuiri și s-ar îndupleca a unelti, sub numele lor, cumpărări mincinoase de moșii domnești ! . . .

Trăsnetul cerului și brațul puternic a nației sînt gata a cădea pe dînșii ca pe niște șerpi otrăvitori, căci acele averi răpite de vodă sînt ale țării și ale țării trebue să rămîe !

Fraților, încă o dată vă strigăm : *unire și bărbăție* ! Aceste simțiri să vieze necontenit în inimile voastre, pentru ca, sprijiniți unii pe alții, să

„Avem dreptul de a face îmbunătăţiri în ţeara noastră, căci sîntem stăpîni pe pămîntul nostru !"

fim un milion şi jumătate de glasuri carele să putem zice hotărît acelor ce ar căta să ne pearză : „Noi sîntem români şi ca români avem drepturile noastre, pe care le vom apăra şi le vom sprijini !"

„Avem dreptul de a face îmbunătăţiri în ţeara noastră, căci sîntem stăpîni pe pămîntul nostru !"

„Avem dreptul de a ne uni în protiva unei Ocîrmuiri mîrşave şi asupritoare şi a scăpa patria noastră din ghiarele ei !"

„Cauza noastră este sfîntă ! Cugetul nostru este curat ! Dumnezeu este cu noi !"

(Iscăliţi :)
Costachi Negri, Alecu Cuza, Vasili Alecsandri, Iancu Alecsandri, Petrachi Cazimir, Costachi Cazimir, Vasili Cantacuzin, Gheorghe Cantacuzin, Toader Sion, Iorgu Sion, Lascăr Roseti, Iorgu Radu, Zaharia Moldovanu, Manolachi Costachi, Alecu Rusu, Ioan Curius, Neculai Ionescu, Grigorie Balş[1]

■ B.A.R., F. vol. 408/1848, Publicată în *Anul 1848*, I, p. 457—459.

■ 1. F. vol. 408 bis/1848, care reprezintă o altă versiune, uşor diferită de cea reprodusă de noi, nu are indicaţi semnatarii; în schimb poartă data : „iuni 1848".

176

CĂTRĂ ROMÂNII DIN MOLDOVA

Pînă cînd tot în robie, pînă cînd să mai trăim?
Printr-un vînzător de oameni, legi şi drit să prăpădim?
Pînă cînd din trîndăvie n-om cata să ne trezim?
Pînă cînd a ţării drituri n-om putea să le păzim?
Pînă cînd în pradă ţara şi pe fraţi îi vom lăsa?
Pînă cînd cel făr-de-lege după plac ne v-apăsa?
Pînă cînd păstra-vom pata numelui cel românesc?
Pînă cînd vom pleca gîtul giugului cel tirănesc?
Pînă cînd tot de răbdare cu răbdare să vorbim,
Şi spre-a noastră grea ruşine unui *hoţ* să ne robim?
Fraţilor ! s-au şters ruşinea şi simţirea dintre noi !?
Lumea strigă într-o gură că trăim ca nişte boi.
Fraţilor ! simţiţi că hoţii, hoţii ! ni-au încălicat !
Şi supt hoţi a geme astăzi nu-i ruşine şi păcat?
Fraţilor ! vă vine ceasul, întru care s-arătaţi,
Că sînteţi români de sînge, că sînteţi şi voi bărbaţi !

Ca strămoșii în unire, hai și noi să ne sculăm!
Și din mîrșava robie pe tot neamul să-l scăpăm!
Ca strămoșii în vechime într-un gînd să ne unim,
Și așa pe hoțul țării ca pe-un hoț să-l biruim.

■ B.A.R., F. vol. XXX/195. Pe verso e tipărită poezia: *Bărbăție și Unire;*

„A NE ÎNȚĂLEGE CU TOȚII ÎN PĂȘÎRILE TREBUINCIOASĂ..."

177

COMITETUL DIN CERNĂUȚI CĂTRE COMITETUL DIN IAȘI, CHEMARE

No. 1

Fiindcă, însfîrșit, ni s-au făcut și noă împărtășîre de cătră binegînditorii patrioți moldoveni din Iași despre a lor lucrări pentru folosul bietii năcăjîte țări și ne-au dat prin aceasta dovadă că vor a-și uni mișcările cu ale noastre, asămine fiindcă noi sîntem pătrunși, precum și pururia am fost de trebuința, acum mai mult decît în oricare altă vreme, de o înțălegire între toți și de o frățască unire, a căria lipsă după faptele trecute au adus Moldova în ce de pe urmă stare de ticăloșie, apoi noi gios iscăliții ce facim parte din patimașii tuturor urgiilor cunoscute, deși am fost oarecum depărtați de oricare lucrare ce s-au făcut în țară și, prin urmare, ni-am văzut siliți prin asăminea lepădare a hotărî și noi singuri ceea ce ni-au însuflat dureria și inima noastră pentru maica țară, totuși am priimit cu ce mai adînc simțită bucurie această apropiere și ajutor a fraților noștri din țară în priviria obștescului bine; — și, însuflați de asăminea simțiri, precum și în numele multelor chinuri și primejdii prin care am trecut, facem frățască chemare cătră șasă din numărul acelor moldoveni ce în țară au apucat cauza nenorocitei patrie cu inimă de adevărați și vrednici bărbați români spre a veni aici cătră noi în zăce zile a ne înțălege cu toții în pășîrile trebuincioasă și potrivite, unde, împreună fiind, cu agiutoriul sfintei dreptăți în nedezbinare și adevărată frăție, să ne alcătuim întru deopotrivă mișcare de patriotism și datoare jărtve, ca să putem agiunge cu îndoită tărie la sfîrșitul ce astăzi tot românul trebue să dorească, adecă scăparea maicii țări din atîta gre și robită nevoe.

Împreună fiind „întru deopotrivă mișcare de patriotism"

Nu vom păși spre nici o lucrare fără ei și cu nerăbdare vom aștepta terminul ce nu noi, dară grabnicile pasuri ale vremii îl aduc.

Rugăm ca aceasta a noastră chemare să fie privită de cătră frații noștri din Moldova cu cuvenita ei vrednicie, unde nu iarăși din o nenorocită deosăbire și dezbinare să nască răul mai mult pentru biata țară și unde iarăși nu ca iubitorii de patrie bărbați ce sînt acum în Moldova, cu nesocotire aruncîndu-ne cerirea de împreună lucrare pentru binele obștesc, să ne

43—c. 587

aducă acolo unde a ne da cuvenit prilej de a lucra şi noi în parte-ne, precum ne-a năstăvi[1] providenţa, cătră care de pe urmă urmare sîntem cu toţii într-un sîngur glas nestrămutat hotărîţi.

Arh. St. Buc., Achiziţii noi MMMX/1 (autograf C. Negri). Publicat de Teodor Bălan, *Activitatea refugiaţilor moldoveni în Bucovina. 1848*, Sibiu, 1944, p. 54—55.

1. Îndemna, inspira;

STĂRI ŞI FAPTE ÎN MOLDOVA... VENIREA COMISARULUI PORŢII

178

COMITETUL DIN IAŞI CĂTRE CEL DIN CERNĂUŢI

Nr. 3

Fraţilor, 1848 Iuni 15 Iaşi

Lucrările ce am mai făcut aice în urma celor încunoştiinţate prin adresul cu nr. 2 sînt următoarele :

De la Talaat Efendi, comisarul otoman ... :

După voia ce am luat de la Talaat Efendi, eri la 14 a următoarei, am strîns toată boiremea la Ecs. Sa, avînd în frunte pe Preaosfinţitul mitropolit cu arhierei eparhioţi şi titulari, am fost bine priimiţi, arătîndu-ni destulă dragoste şi bunătate. Ni-au făcut cunoscută poronca ce are, care fiind slobozită după răportul trimes de aice, că adică am fi avînd duh de revoluţie, îl însărcinează ca să lucrezi împreună cu Gheneral Duhamel spre potolirea revoluţiei.

Dar noi i-am dat destule încredinţări că nici decum asămine cugetare nici am avut, nici are nimine, decît numai oborîrea domnitoriului carile iaste numai sîngur pricina nemulţămirii ţării. Din pricinile cuprinsă în memoarul ce i-am dat[1] alăturat cu jaloba, de care v-am înştiinţat şi pe care au priimit-o cu mulţămire şi au făgăduit că cu răport din partea sa le va trimite Înaltei Porţi cu arătare dorinţelor noastre, încredinţîndu-ni îndestul că vom fi sprijiniţi în dreptile noastre cereri.

După care urmiază ca noi să rămînem liniştiţi, aşteptînd rezultatul după poronca ce-i va veni de la Poartă.

Ştiri din Ţara Românească

De la Valahiea am luat ştiinţă după ştafeta venită eri noapte că la 11 Iuni au întrat în Bucureşti Iancul Bibescu în capul a 15 000 panduri olteni care, unindu-să şi cu meliţiea, au iscălit Vodă constituţiea propusă. Au schimbat Ministeriul cu ministre noi şi cu aceste Vodă au rămas domn avînd piste tot oştiri de 30 000. Gheneral comandant rusăsc, cu toată suita lui, au fugit în Focşanii Moldovei, unde aşteaptă oaste rusască, care să şî

zice că ar fi trecut pe la Leova cinci polcuri cavalerie rusască din oastea adunată în dreptul Leovii.

Aceste, fraților, înpărtășindu-li dumv., vă facem cunoscut că den toate împregiurările trebui a fi liniștiți, așteptînd dezlegarea Înaltei Porți cătră Talaat Efendi, ca să-i dăm cu desăvîrșire dovadă despre cel adevăratul răport a domnitoriului.

Ceea ce iaste mai de însămnat că, în voroavile ce am avut cu Talaat Efendi, i-am propus ca să trimitem o deputație din parte noastră la Sultan. Ni-au răspuns că aciasta iaste o măsură din aceli mai nimerite fiind acolo mîntuire noastră la părintele nostru, și așa noi acum ne îndeletnicim întru aceasta și fără prelungire vom și porni bărbați dintre noi cari să vor socoti destoinici pentru o asemine misie și pentru aceasta trebue a ne purta înțăleptăște ca să agiungem la țelul dorit. Iar mai pre larg de toate veți lua cu lămurire știință de la Dulcescu, carile înadins vine la dvoastră spre aceste.

Despre o deputație moldoveană la Sultan ...

N. Canta log., Grigori Ghica hatman
Gr. Cuza, Sion spătar, ...(?)

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/8; confruntat cu T. Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 66—67.

■ 1. Vezi în *Anul 1848*, I, p. 525—539 (Memoriul remis comisarului Sublimei Porți, Talaat Efendi, de către mitropolitul Moldovei, Meletie, și boerii țării).

„ÎN RĂZBOI DECLARAT CU TIRANUL..."

179

ANASTASIE PANU, DE LA HUȘI, CĂTRE LASCĂR ROSETTI ȘI GH. SION, LA CERNĂUȚI

iulie 4, 1848 Huși

Amice scumpe și mult dorite !

Cum ț-oi scrie ace bucurie mare sămțită în sufletul meu la primiria, la cetiria scrisoaria-ți. O ! Lascarachi ! ar trebui să să vediască ochilor, aceia ce adînc sîmte omul în lăuntrul, ar trebui să vadă amicul aceli sentimente, să le pipăe, cari să nasc în suspinuri și nu pot a să rosti decît prin o doreri vărsată în oftări ! Nu știem unde sînteți. Eu rătăcind, proscris, am putut eșî la lumină după ci generalul Diuhamel au poroncit contenirea arestuirilor. Au contenit atunce persecuțiile în ivală. Am scris d. Alecsandri o scrisoare, alăturîndu-i și un articol numit „Fălciu"[1]. Oari l-au primit? încă de la *mai* l-am trimis.

Persecuțiile au contenit ... în aparență

Vai, tristă e Moldova din ziua ace fatală de cînd prin durerile voastre aț vrut să o răscumpăraț de la păcat. *Ce gîndesc oamenii la noi să facă?*

Nimică ! ! ! Căci ci oameni mai sînt în țară ca să poată face. Huet, sgomot, vorbe multe în cabinet. Și afară, jalbe la Talaat Efendi, cele mai multe pentru banii ce le-ar fi luat Mihalachi Sturza. *Iată totul* ! Locuitorii, indiferenți, ca purure, la soarta noastră transportează în liniște armia rusască în Eși șî la Bîrlad.

O ! gre esti soarta me, dorințăle mele să să-ntovărășască cu voi, și nu știu, nu pot să fac nimică. Cunoști, scumpule Lăscărachi, senceritate me, arată-m te giur chipurile ca să pot face și eu ceva. Ah ! la 29 mart eu am rămas de o parte ! Am dat hîrtie în terminele celi mai energice la Talaat Efendi pentru arestuiria me în cazarmie, am scris că țara au îngenunchet supt sarcina abuzurilor, am arătat arbitrarietățile, nelegiuirile cu care ti-au disființat dintru ce mai legală *alegire* și cum s-au poroncit alegiria unăi alte persoane, instrument orb a voinților guvernamentale. Îm cîntă mulți că asămine hîrtie mă va pune supt baioneti ; aștept dar ciasul acel solanel în carile voi zice și eu, am pătimit ca voi ! Mă apasă mult nelucrare ! O ! Cum fug de mine, cum mă ocolesc oaminii domnești ! Eu le strig ca și Grațian goluasul [2] disgrasiat de împăratul Romăi, că una din sengularitățile vieții mele esti a fi în război diclarat cu tiranul și a trăi încă.

Aștept ... ciasul acel solanel... al pătimirii

Te îmbrățoșăz, iubite, cu lacrămi și suspinuri. O ! dei ceriul să te văd în patrie cu soarta ce ți să covine ! Ți-ai scris numile amice în paginile nemurirei ! Proscris iera și rătăce șî acii bărbați ai Jirondei, dar cît e de glorios numile lor astăzi ! Ei nu avea cu sîne un genie ce moare căinînd geniul său ! dar voi îl aveț, fraților ; Alecsandri, ce de mult își scrisă numile pentru posteritate acolo, e cu geniul și elocvența sa ! Cu voi esti șî tînărul nostru Berangc[r], Siniaș [3] cel original ! Ca Roma, maica noastră încinsă pe pericole, Moldova vă privește pe muntele Apenin rătrași de a lucra în binele și soarta ei.

Pentru binele și soarta Moldovei

Adio, iubite ! Am scris poate mult ! Capul mi să învîrtește. Adevărat frate pînă la moarte

An. Panu

Amice Sionaș !

Oare cînț(i) tu vrodată pe Elenușa ta cé purure rezisă în versurile ce faceți, cu mai mare sentiment decît acela pe care sîmte inima me cetind scrisorile a doi scumpi amici cari ș-au mai adus aminte de mine ! Arta ț-e mare, și florile Olimpului le presuri cu îmbelșugare, și din aceia numai eu nu pot a te ajiunge în rostirea sentimentului cari deopotrivă mă împătimește.

Vă scriu răpide, căci omul ce duce scrisorile stă călare înainte-mi și le ceri neîncetat.

N-am primit nimică prin ispravnicul Lăscărache. El esti mai vil [4] decît fratile său șî mai tărîtoriu decît Alecu comardineriul cătră Mihalachi Sturza, și cum mi-ar fi dat mie vreo scrisoare ? Articolul „Fălciu"[5] trimis lui Alecsandri arată faptele lui Lascărachi Mihalachi.

Frate, te rog, spuneți-m ce trebui să fac, eu nebunesc șăzînd așa în nelucrare.

Îmbrățoșări tuturor acelora ce cunosc.

Adevărat amic

Panu

[Adresa] Monsieur Monsieur Lascar Rosetti, docteur en Droit etc.

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/37.

■ 1. Vezi Supra, doc. 98, V. Alecsandri, *În numele Moldovei, a omenirei și a lui Dumnezeu*, punctele 3, 22 și 32 despre silnica îndepărtare a lui L. Rosetti, deputat de Fălciu, din Obșteasca Adunare. 2. Din Galia. 3. Sionaș (?), Gh. Sion. 4. Josnic (franc.). 5. Vezi nota 1.

UNIREA MOLDOVEI CU ȚARA ROMÂNEASCĂ — UNICUL SCOP CE TREBUE SĂ-L URMĂRIM ACUM

180

C. HURMUZACHI, DE LA DUMBRĂVENI, CĂTRE LASCĂR ROSETTI, LA CERNĂUȚI

Iubite Lascăr, Dumbrăveni, 15/27 iulie 1848

Din șase părți diferite, din șase izvoare demne de crezare aflu că rușii au primit ordin să părăsească Principatele, că cei din Bîrlad au și plecat, iar cei din Iași se retrag astăzi, că Melech [1], care i-a adus în țară, a hotărît să-i întovărășească, temîndu-se de mînia Semilunei, iar Duhamel pleacă la băi etc. Știri optimiste ...

Constituția munteană ar fi fost aprobată de către Soliman pașa care a sosit la Galați, și a primit foarte bine o delegație munteană; s-ar fi adus obiecții numai față de înființarea gărzii naționale și emanciparea țăranilor. În afară de pașa Soliman, a sosit la Galați și Rifaat pașa, comandantul celor 3 000 de turci intrați în Moldova, care stau cantonați încă lîngă Galați, și Emin Efendi, primul dragoman al Porții. Acolo se găsește și Talaat Efendi, care este așteptat să se întoarcă astăzi la Iași.

Se vorbește că Melech merge în Basarabia. Acum ori niciodată a sosit timpul să facem ceva, să obținem ceva important. După părerea mea, unicul scop ce trebuie să-l urmărim acum este unirea Moldovei cu Țara Românească sub aceleași instituțiuni și în aceleași condițiuni, ceea ce s-ar putea realiza ușor. *Sapienti pauca* [2]. Vino îndată la Tișăuți. Trebuie să stăm de vorbă. Negri, Vasile Alecsandri, Petrache Cazimir, Cuza și frații mei să vină cu În scopul unirii — întîlnire secretă la Tișăuți ...

tine. Dacă fratele meu George lipsește, să vină cel puțin Alecu. Am să vă comunic lucruri importante, foarte importante și urgente. Am primit chiar însărcinare să vorbesc cu voi. Veniți deci neîntîrziat și anunțați-mi sosirea voastră printr-un mesager.

Eu rămîn la Dumbrăveni, ca să vă aștept sosirea la graniță. Cei cîțiva boieri, care au mai rămas la Iași, au trimis turcilor la Galați scrisori de felicitare și au scuzat numărul redus de semnături din cauza arestului la domiciliu, ordonat de Melech, îndată după plecarea lui Talaat.

Lascar Bogdan a plecat la Galați cu această scrisoare, vinerea trecută.

Rămîi sănătos și vino cel tîrziu luni dimineața. Atunci voi avea mai multe vești, pe care le voi primi duminică seara.

Adio, vechiul și credinciosul tău prieten

Constantin

Textul german

Dumbrăveni den 15./27. Juli 1848

Lieber Lascar,

Von sechs verschiedenen Seiten, aus sechs glaubwürdigen Quellen erfahre ich, dass die Russen Befehl erhalten, die Fürstenthümer zu räumen, dass die von Berlad bereits abgezogen sind, dass die von Jassi heute abziehen, dass der Melech[1], der sie ins Land gebracht, beschlossen hat sie zu begleiten, da er den Zorn des Halbmondes fürchtet, dass Duhamel eine Badereise unternimmt etc.

Die walachische Constitution soll von Suliman Pascha, der in Galatz angekommen und eine walach[ische] Deputation sehr gut aufgenommen hat, genehmigt worden seyen, blos, die Errichtung der Nat-Garde und die Emanzipation der Bauern soll beanstandet worden seyn. Ausser Soliman Pascha kammen in Galatz auch Rifaat Pascha, der Commandant der in die Moldau eingerückten 3.000 Türken, die noch immer bei Galatz kampiren und Emin Eff[endi] der erste Pforten-Dragoman. Dort befindet sich auch Talaat Effendi den man heute in Jassi zurück erwartet.

Es heisst allgemein, dass der Melech nach Bessarabien geht. Jetzt oder nie ist es Zeit etwas zu thun, und Grosses zu erlangen. Nach meiner Meinung wäre die Vereinigung der Moldau mit der Walachei unter den nämlichen Institutionen und Bedingungen, das Einzige was man jetzt erstreben sollte und nicht schwer erlangen könnte. Sapienti pauca[2]. Komm gleich nach Techoutz. Wir müssen sprechen. Negri, Basil Alex[andri], Petraki Cazimir & Kuza und meine Brüder sollen mitkommen. Wenn mein Bruder George nicht da ist, so soll wenigstens mein Bruder Aleco kommen.

Ich habe Euch Wichtiges mitzutheilen, sehr Wichtiges, Dringendes. Ich bin sogar beauftragt, mit Euch zu sprechen. Kommt also unverzüglich

und zeiget mir sogleich euere Ankunft durch einen Bothen an. Ich bleibe in Dumbrăveni, um euere Ankunft an der Grenze zu erwarten. Die paar Bojaren die in Jassi noch geblieben, haben Beglükwünschungsbriefe an die Türken nach Galatz geschikt und die geringe Anzahl der Unterschriften durch die von Melech, gleich nach Talaats Abreise verfügten Hausarresten entschuldigt. Lascar Bogdan ist mit diesem Papier nach Galatz gereist am vorigen Freitag. Leb wohl und komm längstens Montag früh, dan werde ich schon neuere Nachrichten haben, die ich Sonntag Abends bekommen muss.

Adieu Dein alter treuer Freund

Constantin

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/23. Originalul german confruntat cu T. Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 94—95.

■ 1. Mihail Sturdza. 2. *Celui care știe* [îi sînt suficiente] *puține*.

„UNIREA CU ORICE PREȚ"

181

DIM. CANTACUZINO, DE LA BAIA, CĂTRE LASCĂR ROSETTI, LA CERNĂUȚI

Baia 16 iulie 1848

Dragă Lascăr,

Potrivit promisiunilor mele vă trimit primele rînduri de aici. La granița moldoveană am fost primit cu sărutări de mîini și nici decum cu arme. În cîteva zile sper să vă îmbrățișez pe toți în Iași. Am găsit mai multe scrisori de la Iași, ultima de la 14 iulie, cu următoarele știri :

Cele mai noi știri ...

1. Rușii, care sînt așezați în tabără în și lîngă Bîrlad și Tecuci, s-au retras la Leova. Tabăra de la Iași trebuia să fie ridicată ieri, și trupele să se retragă la Sculeni.

2. Motivul acestei neașteptate schimbări a politicii rusești a fost provocată de protestele, care se pare că ar fi fost făcute la Constantinopol pe lîngă Poartă de către ambasadorii Franței, al Angliei și al curților germane unite ale Germaniei.

3. Drept urmare a acestei categorice declarații din partea Puterilor și a Deputației muntene pe lîngă turci, un pașă a fost trimis la București și Poarta a emis o notă lui Duhamel, în care cere retragerea trupelor ruse și își asumă restabilirea ordinei în Principate.

4. Mihalache, la cererea turcilor, va fi păzit de către ruşi, atîta vreme, pînă ce cei 2000 de oameni de trupe turceşti vor ajunge în Iaşi. Cu toate acestea, corespondentul meu îmi scrie că Prinţul e pregătit de fugă. Unde, nu se ştie, eu cred că spre Rusia, ca să nu poată fi urmărit cu pietre.

5. Ştirile despre multele arestări sînt minciuni. Aslan, Vasile Sturdza şi încă mulţi alţii au fost în Grozeşti la fabrica mea de sticlă, unde nu a venit nici un rus. De asemenea nu sînt trupe nici la Bălţăţeşti; doar cazaci la Neamţ şi Văratic, să prindă pe nişte boieri care însă s-au ascuns în munţi.

6. Paşa turc a fost primit sărbătoreşte de către o deputaţie munteană la Giurgiu. A acceptat toate punctele, afară de formarea Gărzii Naţionale.

Acestea sînt cele mai noi ştiri, pe care le deţin din cele mai bune surse. Mîine mă duc la Bălţăţeşti şi de acolo la Grozeşti, să mă întîlnesc cu verii mei, cu Nicu Ghika la Comăneşti, şi cu alţi boieri. Acum nu ne mai rămîne de făcut decît să trimitem o deputaţie la Bucureşti, la Paşă, ca să cerem grabnica unire cu Valahia.

Pentru grabnica unire cu Valahia

Acest lucru ar trebui să-l faceţi şi voi, refugiaţii, printr-o cerere semnată de toţi, în care să cereţi intrarea voastră în patrie. Şi noi vom cere, ca prim punct, amnistia pentru toţi refugiaţii politici şi deţinuţii de la mănăstiri. Împotriva unirii vor fi toţi bătrînii, care vor să devie domni. În ceea ce mă priveşte, eu găsesc numai în unire asigurat viitorul ţărilor noastre. Ca Rusia să nu-şi menţină influenţa ei la noi, chiar prin turci, noi trebuie să reuşim să obţinem unirea cu orice preţ, şi înainte de orice să organizăm o forţă armată de cel puţin 25 000 de oameni, aşa încît să avem o putere de apărare a graniţelor de cel puţin 90 000 de oameni, care să realizeze mai mult decît o gardă naţională formată din evrei şi străini împreună. Nu pregetaţi să trimiteţi de grabă (cele stabilite) la Bucureşti, eu voi face tot ce-mi va sta în putinţă, ca în cel puţin opt zile deputaţia noastră să pornească într-acolo. Rezultatul îl voi comunica prin Hurmuzachi.

Unirea cu orice preţ

Trăiască Daco-România! Să se unească în curînd Bucovina, Basarabia şi Transilvania cu noi.

Trăiască Daco-România!

Dacă împrejurările politice mă vor duce de la Bălţăţeşti la Iaşi, voi scrie de acolo amănunţit.

Salută pe toţi, la curîndă revedere în ţara liberă.

Scris în grabă.

Al tău, Dimitri

[Pe verso :] Dsale Domnului Lascăr Rosetti
la Cernăuţi, în casa lui Al. Hurmuzachi, urgent.

Textul german

Lieber Lascar,

Meinem Versprechen gemäss richte ich die ersten Zeilen von hier an Euch.

Auf der moldauischen Gränze wurde ich mit Handkuss und nicht mit Waffen empfangen. In einigen Tagen werd' ich hoffentlich Euch Alle in Jassy umarmen.

Ich fand mehrere Briefe aus Jassy, der letzte vom 14ten July mit folgenden Nachrichten :

1. Die Russen, welche in und bei Byrlad und Tikutsch gelagert waren, sind bereits nach Leowa zurückmarschirt. Das Lager von Jassy sollte gestern gehoben werden und die Truppen sich nach Sculeny zurückziehen.

2. Der Grund dieser plötzlichen Veränderung der russischen Politik wurde hervorgerufen durch die Proteste, welche die Gesandten von Frank reich, England und den vereinigten deutschen Höfen Deutschlands in Constantinopel, der Pforte, gemacht haben sollen.

3. In Folge dieser kategorischen Erklärung der Mächte und der Deputation der Wallachen bei den Türken, ist ein Pascha nach Bukarest geschikt worden und die Pforte hat dem Dühamel eine Note erlassen, in welcher sie den Rückzug der russischen Truppen verlangt und die Aufrechterhaltung der Ordnung in den Fürstenthümern selber übernimmt.

4. Der Michalaky wird ebenfalls auf Verlangen der Türken solange von den Russen bewacht, bis die auf dem Marsche befindlichen 2000 Mann türkischen Truppen in Jassy anlangen. Jedoch schreibt mir mein Correspondent, dass sich der Fürst zur Flucht vorbereitet, wohin weiss man nicht, ich glaube nach Russland, um nicht gesteinigt zu werden.

5. Die Nachrichten über die vielen Arrestationen sind Lügen. Der Aslan, Basil Sturdza und noch mehrere Andre waren in Groseschty auf meiner Glasfabrik, wohin kein Russe gekommen ist. Auch sind keine Truppen in Balsateschty, es sind nur Kosaken nach Niamtz und Waratiko, um einige Boyaren zu fangen, die sich jedoch in den Gebirgen versteckt haben.

6. Der türkische Pascha ist auf das feierlichste von einer Deputation Wallachen in Giurg[e]owa empfangen worden. Er hat alle Punkte genehmigt bis auf die Bildung der Nationalgarde.

Diese sind die neuesten Nachrichten, die ich aus der besten Quelle erhalten habe. Morgen fahre ich nach Balsateschty und von dort nach Groseschty, um mich mit den Vettern, dem Nico Gyka in Kumaneschty und anderen Bojaren zu begegnen. Uns bleibt jetzt nichts anders übrig als wie eine Deputation nach Bukarest an den Pascha abzusenden, um die schleunige Vereinigung mit der Wallachei zu verlangen.

Dieses solltet auch Ihr Flüchtlinge sogleich thuen mit einer Bitte von Allen unterschrieben, wo ihr den Eintritt in Euer Vaterland verlangt. Auch wir werden als ersten Punkt die Amnestie für alle politischen Flüchtlinge und Gefangene in den Klöstern verlangen. Gegen die Vereinigung werden alle

Alten sein, die Fürsten wollen werden. Ich für meinen Theil finde nur in der Vereinigung eine gesicherte Zukunft für unsre Länder. Da Russland nicht unterlassen wird, durch die Türken selbst seinen Einfluss bei uns zu behaupten, müssen wir die Vereinigung um jeden Preis durchsetzen und vor Allem eine Streitmacht von wenigstens 25.000 Mann Truppen organisiren, sowie eine Gränzschutzwache von mindestens 90.000 Mann, die mehr ausrichten werden, als eine Nationalgarde aus Juden und Fremden zusammengesetzt. Versäumt ja nicht sogleich nach Bukarest zu schicken, ich werde Alles aufbiethen, damit längstens in acht Tagen unsre Deputirten dahin abgehen. Die Resultate werde ich dem Hurmusaky mitteilen.

Hoch lebe Dako-Romanien ! Möge recht bald die Bukowina, Bessarabien und Siebenbürgen sich uns anschliessen.

Wenn mich die politischen Verhältnisse von Balsateschty nach Jassy führen, werde ich dort recht ausführlich schreiben.

Grüsse Alle, auf baldiges Wiedersehen im freien Vaterlande. Flüchtig.

Dein Dimitri

Baia den 16./28. July

[Pe verso] Sr. Wohlgeboren dem Herrn Lascar von Rosetti
in Czernowitz, im Hause A. Hurmusaky, dringend.

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/24. Textul german publicat în T. Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 96—98.

182

„LĂCUITORII ÎNCĂ AU SIMȚIT CE POATE SĂ FIE BUN PENTRU DÎNȘII..."

GH. DULCESCU, DE LA IAȘI, CĂTRE COMITETUL DIN CERNĂUȚI

Iași, în 17 iulie

Domnul meu !

„Soțietatea" revoluționară moldoveană

Soțietatea de care v-am făcut cunoscut prin scrisoarea trecută că ar fi, ecsistă în adevăr, compusă din mai mulți bărbați de merite, carii s-au pus în relații pînă acum și cu unile din ținuturi. Propaganda este începută afară de Capitală și prin mai multe politii. În miliție încă au vreo cîțiva ofițeri. Această soțietate are pregătită o proclamație cătră popor, precum și un proiect de constituție în conformitate cu a Valahiei.

După înțălegirea ce am avut cu unii din mădulari, propuindu-le a întra în relație și cu d-voastră, mi-au arătat în privirea aciasta ce mai vie dorință și totodată m-au invitat chiar să vă fac cunoscut o asăminea pentru ca să putem lucra într-o unire. Așadar, ea așteaptă întru aciasta răspunsul d-voastră cît mai neîntîrziet, nefiind timp de perdut, și totodată voește a ști oficial de cele ce ați lucrat pînă acum, după care și ea vă va împărtăși pe ale sale.

Precum v-am mai arătat și mai denainte, Soțietatea aciasta fiind alcătuită parte din oameni ce să numesc în limba aristocrată din popor și fără de stare; prin urmare mijloacele de a putea realiza și sprijini lucrurile lor le lipsăsc mai de tot. Acum de-abia au început a face oarecare adunări bănești, dar și aceste foarte mici.

alcătuită din „oameni din popor"

Eu din parte-mi vă fac cunoscut că după împuternicirea ce am luat de acolo n-am putut să fac nimică altă decît să agonisăsc făgăduințe de pe la unii și alții cătră carii m-am adresat. În acei ce avem nădejde nu i-am ntîlnit pînă acum, fiind duși în toate părț ile de frica colerei și numai aice am început a face ceva, care însă îi foarte puțin. Aș dori dar să știu dacă împrumutul proiectat s-au adus în ființă sau nu.

Pentru rușii de la Bîrlad sînt mai multe scrisori aice și oameni ce le sprijinesc, că ei au trecut în Basarabia, încît să nădăjduește că în curînd vom scăpa și de acei aflători în Capitală. Vodă s-au declarat că trece cu dînșii și încă de pe acum s-au început negoțieri cu N. Rosnovanul, care este meni a-i fi următoriu!

Vestea că Constituția Valahiei s-au cunoscut de Poartă au produs în poporul de aice ce mai vie mulțămire, încît desigur îl vom ave în parte la cea dintîi încercare de a o proclama și la noi, asăminea și prin ținuturi. Lăcuitorii încă au simțit și, spre dovadă că cunosc ceea ce poate să fie bun pentru dînșii, sînt cîteva conspirații asupra proprietarilor cu scop chiar de a-i ucide. Una din aceste și ce mai însămnată (fiindcă era într-însa cinci sate) au fost cît pe ce să izbutiască la moșiia Urecanii a fraților Catargiești. Însuși unul din d-lor mi-au istorisit-o. Și cu toate aceste partea ce mai mare din proprietari nu vor să înțăliagă nevoia ce urmiază pentru chiar interesul lor a le da de voe acum ceea ce odată vor fi bucuroși a țeda, cînd, din nenorocire, va fi tîrziu.

Constituția Valahiei a o proclama și la noi

„Conspirații asupra proprietarilor ..."

Al d-tale cu toată cinstea, D[ulcescu]

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/26; confruntată cu T. Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 99—100.

„CONSTITUŢIA VALAHIEI... ŞI REUNIREA CELOR DOUĂ PRINCIPATE"

183

PETRE MAVROGHENI, DE LA IAŞI, CĂTRE COSTACHE NEGRI, LA CERNĂUŢI

Dragul meu Negri ! Iaşi, 19 iulie

Întîlnirea mea cu d-l Dulcescu mi-a creat obligaţia de a-ţi adresa prezenta pentru a te informa, în cîteva cuvinte, asupra tristei stări de lucruri de la noi. Treburile sînt mai grave ca oricînd şi atît de încîlcite, încît este imposibil să le descurci. O parte din armată, cantonată la Bîrlad, a părăsit ţara noastră pentru a trece din nou în Basarabia, fără ca noi să ştim precis dacă restul va urma acelaşi drum. În ciuda zvonurilor acreditate care au circulat zilele trecute şi potrivit cărora ruşii primiseră ordinul de a evacua ţara, tabăra de aici nu mişcă şi noi vedem că ei iau chiar măsuri ce lasă să se prevadă o ocupaţie îndelungată. Pe de altă parte, se dau asigurări că ruşii nu aşteaptă decît venirea turcilor pentru a pleca. Totodată ni se dau asigurări că cei care au părăsit Bîrladul vor veni înapoi şi că noi forţe, reprezentînd 60 000 de oameni, îi vor urma. Din toate aceste zvonuri rezultă că este imposibil să se ştie adevărul.

„Dorinţa unanimă a partidei noastre"

Noi, cei de aici, ne ocupăm cu crearea unui fond care să ne dea mijloacele de a acţiona. Toată lumea e împrăştiată, dar sperăm să-i putem aduna aici în cîteva zile. Pentru moment, la Iaşi nu e decît Alekaki Mavrocordat, Chrisoverghi şi cu mine. Vă anunţ că dorinţa unanimă a partidei noastre este de a reuşi să aibă pentru Moldova aceeaşi constituţie care-i va fi aprobată Valahiei, aşa cum şi-au proclamat-o muntenii, şi în acelaşi timp, reunirea celor două Principate sub aceeaşi cîrmuire. Acesta este singurul sens în care sîntem hotărîţi să lucrăm prin toate mijloacele posibile. Nici o altă diversiune nu va putea să ne abată de pe acest drum. Fă cunoscut ceea ce-ţi scriu tuturor fraţilor noştri de acolo, iar eu nu voi pierde nici un prilej de acum înainte pentru a-ţi aduce la cunoştinţă cu regularitate toate demersurile şi toate progresele pe care le vom obţine. Dacă nu mi-aţi retras încrederea voastră, pune-mă alături de voi în ceea ce credeţi că e oportun, pentru ca să începem să acţionăm odată în unire şi înţelegere. Fără aceasta, nu vom duce niciodată nimic pînă la capăt.

Cu totul al dumitale, P. Mavrogheni

Scuză-mi zmîngăleala.

Se pretinde că Taalat Efendi soseşte cit mai curînd.

Textul francez

Iassi, Juillet 19

Mon cher Négri,

Ma rencontre avec Mr. Doultchesko m'a engagé de Vous adresser ma présente pour Vous mettre au fait en quelques mots, de notre triste état de choses. Les affaires sont plus graves que jamais et d'une complication impossible à débrouiller. Une partie de l'armée campée à Berlad a quitté notre pays pour repasser en Bessarabie, sans que nous sachions positivement si le reste suivra la même marche. Malgré les bruits accrédités qui ont courru les jours passés, que les Russes avaient reçu l'ordre d'évacuer le pays, le camps d'ici ne bouge pas et nous les voyons même prendre des dispositions qui donnent à prévoir une longue occupation. D'une autre part on assure que les Russes n'attendent que la venue des Turcs pour nous quitter. On assure en même temps que ceux qui ont quitté Berlad vont rétrograder et que de nouvelles forces de 60 000 hommes les suivront. De tous ces bruits il résulte que la vérité est impossible à connaître.

Nous autres ici, nous nous occupons à former une caisse qui nous donne les moyens d'agir. Tout le monde est dispersé, mais nous espérons pouvoir les réunir ici dans peu de jours. Pour le moment il n'y a à Iassi que Alekaki Mavrocordato, Chrisoverghi et moi. Je vous annonce que le vœu unanime de notre parti est de parvenir à avoir pour la Moldavie la même constitution qui sera dévalée à la Valachie telle que les Valaques l'ont proclamée, et en même temps la réunion des deux Principautés sous un même gouvernement. C'est dans ce seul sens que nous sommes décidés à travailler, par tous les moyens possibles. Aucune autre diversion ne saurait nous en faire dévier. Faites connaître ce que je vous écris à tous nos frères de là-bas et je ne manquerai pas désormais de vous faire savoir régulièrement toutes les démarches et tous les progrès que nous obtiendrons. Si Votre confiance ne m'est pas retirée, mettez-moi aussi de Votre côté au fait de ce que vous croirez opportun, pour que nous commencions une fois à agir avec unité et concert. Sans cela nous n'aurons jamais rien fini.

Tout à vous, P. Maurojeni

Excusez mon griffonage.
On prétend que Taalate Effendi arrive incessamment.

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/30; textul francez, la T. Bălan, parțial descifrat, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 105—106.

„PENTRU VIITORUL FERICIT A ROMÂNIEI ÎNTREGI"

184

COMITETUL DIN CERNĂUŢI CĂTRE COMITETUL DIN IAŞI

Nr. 9.

Cernăuţi 18 iulie[1] 1848

Fraţilor !

Deşi prin poşta trecută nu am priimit nici o scrisoare de la Moldova, multe veşti mari au ajuns la auzul nostru şi ne-au pătruns in adîncul inimei.

Purtarea d-voastră înaintea comisarilor, plină de energie şi vrednică de toată lauda, şi unirea care vă leagă pe toţi şi la care au venit de s-au închinat insuşi apărătorii cei mai zeloşi a cirmuirei de astăzi ; acea unire nepilduită pînă acum în ţările noastre, ne-au însuflat cea mai mare bucurie şi cea mai deplină nădejde pentru îmbunătăţirea soartei Moldovei şi mai cu samă pentru viitorul fericit a României întregi !

„Ţelul dorit de toţi"

Curaj dar, fraţilor, căci acum am ajuns într-o epohă unde putem face pasuri de urieaş spre a înainti cătră ţelul dorit de toţi, cîţi avem singe de român in inimile noastre. Curaj ! căci acum au venit vremea in care o simplă răsturnare de domn este o chestie uşoară şi neinsemnată. — Valahia s-au rădicat cu bărbăţie şi au proclamat neatirnarea ei ! (Această veste au sosit pe aice). Totodată ruşii au călcat hotarele Moldovei, in vreme tocmai cînd doi comisari de pace se află în ţeara noastră ! . . .

Ce facem noi ?

Trebue oare să privim cu nepăsare dispreţuirea drepturilor noastre prin acel pas a Rosiei şi să răminem intr-o ticăloasă nemişcare, cind fraţii noştri au inceput lupta libertăţii României . . . Sau trebue să simţim că ne este de sfîntă datorie să protestăm în numele drepturilor noastre intemeiate pe tractaturi, împrotiva călcării hotarelor noastre şi să ne inţălegem cu fraţii noştri de piste Milcov pentru ca să conlucrăm cu dinşii la acelaşi ţăl ? . . . Aceasta este chestia ce răsare acum pe orizontul nostru şi pe care noi moldovenii sintem datori a o lua in privire cu bărbăţie, pentru că Evropa ne priveşte şi ne judecă !

Românii din Banat şi Transilvania vor veni în ajutor

Mişcarea Valahiei spre dobîndirea neatirnării naţionale ; ajutorul ce a priimit ea de piste Carpaţi, şi călcarea hotarelor Moldovei de către o putere ce s-au indatorit prin tractate a respecta ; aceste trei acte insemnate au să hotărască pentru totdeauna soarta provinţiilor dunărene legată de chestia Orientului. Totodată, declararea românilor din Banat şi din Transilvania de a veni în ajutorul Moldovei şi a Valahiei cind le-ar călca vreun

dușman este o dovadă de duhul ce însuflă astăzi pe toți românii ... Ce ne rămîne dar de făcut noă moldovenilor?

Să închidem ochii la lumina ce răsare în preajma noastră pentru ca să ne arate drumul libertății? Și să ne tragem cu mișălie sub cuvînt că sîntem slabi? ... Nu, fraților! căci dacă nu avem putere singuri, putem dobîndi putere prin înțălegerea noastră cu toți românii. Nu, fraților! să nu ne dăm în lături de măreața mișcare a Valahiei; căci de va isbîndi ea, va isbîndi și Moldova; căci de va pica Valahia va pica și Moldova. Soartele acestor doă provinții sînt atît de legate împreună, încît ele vor avea totdeauna același viitor.

Moldova și Valahia vor avea totdeauna același viitor

De datoriea și de interesul nostru este dar să întindem mînele la frații noștri de piste Milcov, ca frați de același sînge și de aceeași soartă. Și dar să nu întîrziem mai mult a ne înțălege lămurit cu ei și a protesta formal la consulatele franțeze, austriane și prusiane din Iași, precum și la Poartă, în contra călcării arbitrare a hotarelor noastre.

Totodată, pentru de a ne pregăti sprijini puternici în Evropa, să grăbim a trimite deputați cu protesturi energice și cu cereri de ajutor la Dieta de Francfort, la Ministerul Vienii, la stăpînirea Prusiei și la Camera din Paris.

Pentru a ne pregăti sprijinul Europei ...!

Să facem o chiemare resunătoare puterilor streine care au făgăduit protecție popoarelor ce vor căta a recîștiga neatîrnarea lor; și care au declarat că vor privi cel întîi pas a Rosiei pe pămîntul nostru ca un caz de resboi.

Și dacă, precum în Valahia, ar întra și s-ar opri în Moldova o armie dușmană, fiindcă din nenorocire nu avem nici o putere pregătită spre împrotivire, noi socotim că atunci, dacă Preosfinția-sa mitropolitul cu vlădicii s-ar pune în fruntea boerilor adunați acum în Iași și, părăsind capitalia, s-ar retrage cu toții la munte, acest act de bărbăție ar fi deocamdată o foarte însemnată protestație împrotiva călcării țării noastre, o protestație energică, care nu numai că ar răsuna în toată Evropa, dar ar și deștepta simpatia ei pentru cauza neatîrnării noastre.

Acea retragere a boierimei la munte s-ar face totodată și un centru a tuturor bărbaților cu inimă din Moldova; un centru de scăpare cătră care ar alerga toți lăcuitorii înspăimîntați de venirea dușmanilor; un centru care, întemeindu-se atît pe puterea adunată din țară, cît și mai vîrtos pe puterile din Transilvania și din Banat, ar fi în stare să facă manifestații mult mai serioase și mai mîntuitoare în înțălegere cu Valahia.

Noi sîntem convinși că, de vom da semne de vieață în ochii Evropii, puterile liberale ne vor da ajutor și ne vor scăpa de peire; ear de vom sta în nemișcare în vremea de astăzi, ele ne vor părăsi ca un popor nevrednic de naționalitate. — De la noi, de la curajul, de la patriotismul nostru atîrnă acum independența României. Să nu ne spăriem dar de intrarea rușilor dacă, urmînd pildăi Valahiei, sîntem hotărîți a rădica glasul și brațul, căci, dacă prin energia noastră și, mai cu seamă, dacă prin intervenția Evropei armia rusească va fi silită a se retrage din țările noastre, apoi

Nu un popor, ci o *nație* puternică

sîntem scăpați pentru totdeauna de un protectorat primejdios și rămînem în lume, nu un popor, ci o *nație* puternică și de sine stătătoare !

Gheorghe Cantacuzene, Curius, Basile Canta, Costachi Negri, Teodor Sion, A. I. Cousa, Zaharachi Moldovano, P. Cazimir, Iorgu Radu, V. Ghica, C. Cazimir, Grigori Balș, V. Alecsandri, G. Sion, I. Alecsandri

■ Arh. St. Buc., Achiziții noi MMMX/11 (autograf V. Alecsandri). Confruntată cu Teodor Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 81—83.

■ 1. Data originală a apelului e *18 iuni* 1848. Dar numărul de ordine, al 9-lea, al seriei de corespondențe emise de Comitetul din Cernăuți, ca și comparația cu alte scrisori, confirmă data de 18 iulie (st. v). Vezi, de exemplu, doc. 186.

„DREPTATE, FRĂȚIE". TRICOLOR

185

IORDACHE MĂLINESCU, VOINȚĂ DE PRE URMĂ!

Gios iscălitul banul Iordachi Mălinescu, simțindu-mă amenențat de o năprasnică moarte, înse în întreagă și nevătămată minte aflîndu-mă, am socotit cu bună voință și a soției mele, Ecaterina născută Moldovanu, de la care am și patru fii legiuiți, anume : Vasile, Ioan, Alicsandru și Maria, ca după moartea me să se urmezi așa :

A. Precum am trăit creștin și patriot, urmînd în toată viața me moralului evanghelic, iubind simplitatea, adivărul, dreptatea și nația me, asemenea doresc să-mi fie și sfîrșitul. De aceea la înmormîntarea me să va chiema numai un preot, un diacon și un cîntăreț. Acestia au să fie români curați și toată comăndarea o vor faci în limba romănească, spuindu-li-să anumit, că dacă ar scăpa din gură numai un „*Kirie eleison*" sau un „*Gospodi pomilui*", atuncea din un galbăn blanc ce las a se da preotului, din opt sorocoveți ai diaconului și din șesă sorocoveți ai cîntărețului, fiecăruea numai cîte pe giumătate din soma hotărîtă li să va da. Secriul, adică lăcașul cel de pre urmă în care voi fi pus, nu va fi îmbrăcat sau înfrumusețat cu nescai stofe ; el va fi numai zugrăvit cu cele trei coloare naționale, și anume : scîndurile de prinpregiur albastri, capacul roșu și marginile pe la închieturi galbine ; iar deasupra pe capac vor fi scrise aceste doaă cuvinte sfinte, „Dreptate, Frăție". Cu toată înmormîntarea me (afară de suma însemnată mai sus pentru șerbitorii bisericești) nu se va cheltui mai mult decît cinci galbini, cu pomeniri cu tot, *o dată pentru totdeauna.*

Albastru, galbin, roșu, cele trei coloare naționale

B. Deşi, în cursul vieţii mele am fost sîrguitoriu, econom şi nu desfrînat, înse pe deoparte înşelat de oameni, iar pe de alta prigonit fiind pururea de soartă, nu numai că n-am putut aduna averi, dar pe lîngă un petecel de moşie ce am avut strămoşească, am pierdut şi zestrea soţiei mele. Care zestre să cuprindea din 5 000 fiorini în bancnote; 100 # preţul unei butci, cai şi hamuri; 600 # un legat de clironomie[1] de la răposatul Panaite de Bontaş, moşul soţiei mele şi 300 # ce e-am priimit mai pre urmă rînduri de la dînsa, parte din deosăbiţi bani ce-i avea, iar parte din alt legat de la răposata maică-sa. Alcătuind piste tot aceşti bani: cinci mii fiorini austriaci în bancnote, după cursul din anul 1817, şi una mie galbini blanc. Deci după asemenea împregiurări, toată puţina me avere ce s-ar mai găsi va rămîne după moartea me în deplina şi nestrămutata despoziţie a soţiei mele, fără să fie silită ea de către cineva a da macar socoteală cuiva cîndva. Dar nici să se socotească că prin asemenea dispozare aşi vroi să mînînc dreptul cuiva — ferească-mă Dumnezeu! Căci eu pînă astăzi nimăruia nici cu un ban nu sînt datori. Pentru aceea nici comisia epitropiciască, nici giudecătoria sau altă instanţie, întru nemică nu se va amesteca la masa casii mele, prin urmare nici sfatul familiei, ce ar fi să se adune după legile ţării, nu se va chiema *ecsofiţio* de către nimenea.

C. Biblioteca adunată prin cheltueala şi sîrguinţa me, ce să cuprindi din cărţi tipărite, din manuscripte şi altile de asemenea, precum să va vedea dintr-un catalog iscălit de mine, o las fiului nostru Vasile, datori fiind el a plăti celorlalţi fraţi cîte cincizeci galbini blanc, adică una sută galbini la amîndoi. Cărora le las drept aducerea aminte şi cîte un inel de aur sepat cu marca me (un arbure într-un scut) şi anume: unul bătut fiului nostru Ioan, iar altul cu matostat fiului nostru Alecsandru. Asemenea şi fiicii noastre Maria (afară de cele ce-i dau prin deosebită foae de zestre iscălită de mine) îi las spre aducerea aminte un ceasornic ţilindru de aur, cu lanţ şi alisidă[2] de asemenea metal, ce l-am priimit în dar de la Înălţimea Sa Prinţul Gheorghi Bibescu, fostul Domn al Ţării Româneşti.

Biblioteca lui Mălinescu

D. Aceasta fiind cea de pre urmă şi nestrămutată a me voinţă în privirea puţinei mele averi lăsată în despoziţia soţiei, fiilor şi a fiicii mele, le dau binecuvîntarea mea, îndemnîndu-i, ca precum pînă acum s-au iubit, asemenea şi de acum înainte să se iubască şi să se agiute unul cu altul, mergînd deapururea pe calea omeniei şi a virtuţii, spre a nu împrăştia singura adivărată moştenire acè a unui nume bun, pe care eu (deşi am trăit într-o epocă foarte grea) mai mult decît orice altă avere m-am sîrguit a le lăsa. — Iar pe nobilii boeri spat. Mihalachi Cantacuzin Paşcanu, vornicu Toderiţă Balşe, hatmanu Alecu Roset Roznovanu, Nicu Ghica Comăneanu, Vasilică Ghica, fraţii Răducanu şi Lascăr Roset, spat. Grigori Cuza, Costache Negrea, fraţii Nicu şi Lascăr Catargii şi Doctorul Emanoil Costin[3], cari de multe ori ne-au arătat prietenie şi bună voinţă, îi rog: ca pe soţia me împreună cu nevrăsnicii mei fii şi fiică să binevoiască a-i lua supt deosebita Dumilor-Sale protecţie. Nu mă îndoesc că şi prea scumpul nostru iubit fiu Vasile, ori de

unde s-ar afla, nu va conteni măcar prin cuvîntul său a proteja şi a sfătui pe maica, fraţii şi sărmana sora sa.

Şi spre credinţă şi întocmai urmare, s-au scris şi s-au iscălit acest testament cu însuşi mîna mea.

În satul Gugeştii, 1848, iuli 20

Mălinescu

■ B.A.R., Arhiva T. G. Kirileanu, VIII Varia 5.

■ 1. Moştenire. 2. Lanţ de metal preţios, ca ornament (grec.). 3. D-rul Emanoil Costin, 1807—1871. Din familia cronicarilor. A trecut din Bucovina în 1839. Deputat în Divanul ad-hoc.

PENTRU „CONSOLIDAREA TRACTATELOR STRĂMOŞILOR CU POARTA"

186

MEMORIUL REVOLUŢIONARILOR MOLDOVENI AFLAŢI LA CERNĂUŢI ADRESAT LUI SULEIMAN PAŞA

Nr. 11

Ecselenţă, Cernovitz, 1848, iulie 30

Noi, emigraţi din Moldova în urmarea cruzimelor Domnului Mihai Sturza, venim cu toată încrederea înaintea puternicei Voastre intervenţii şi facem apel la dreptatea voastră.

M. Sturdza, „trădător patriei sale..."

În numele patriei noastre noi acuzăm pe Mihai Sturza de trădător patriei sale, de trădător şi chiar Înaltei Porţi.

Această hiară încoronată, mai grozavă de cît toate nenorocirile care au venit asupra Moldovei subt domnirea lui, acest domn duşman declarat a supuşilor săi, în curs de 14 ani, fără temere de osîndă a făcut faptele cele mai criminale. El a despreţuit legile divine şi umane; el a călcat în picioare drepturile sfinte a omenirei şi împotriva însărcinărilor (îndatoririi) sale de către În. Poartă, el a necunoscut sfinţenia datoriilor ce trebuia să înplinească suindu-se pe tron.

Cu toate aceste, Domnul Sturza, nemulţămit de a fi trădător numai patriei sale, mişcat de setea neîmpăcată a aurului şi temîndu-se de pedeapsa ce putea să tragă din partea prea În. Sultan, s-au silit prin toate mijloacele să desfacă legăturile ce leagă pe Moldova către Imperiul Otoman, şi pentru ca să agiungă la scopul acesta cu ţăl de a-şi asigura avuţiile dobîndite prin răpire el nu s-au sfiit a se face instrumentul activ a o mulţime de lucrări ascunse şi contrarii intereselor Înaltei Porţi.

În vederea unor aseminea fapte şi în dorinţa de a pune un capăt influenţei pernicioase şi corumpătoare a guvernului, moldovenii, avînd

în capul lor pe boierii și pe mitropolitu, au făcut o manifestație legală în cele din urmă zile a lunei lui martie, manifestație către care acest domn a respuns prin liste de proscripții[1], prin porunci arbitrarii de intemnițare și de ecsiliu și prin mirșave clevetiri împotriva celor mai mulți din supușii săi.

În urmarea acestor noue dovezi de ură, de trădare și de tirănie a lui Mihai Sturza, moldovenii au făcut o nouă manifestație către Ecselenția Sa Talaat Efendi, trimisu aice a Înaltei Porți, manifestație impozantă pe care domnul earăși a cercat a o trata ca rebelie și pe care a voit să o sugrume prin toate chipurile, chiar cu perderea patriei sale; și spre acest sfirșit ca un trădător au mijlocit ocupațiea arbitrară a Moldovei de o armată rusască, pentru ca să adaogă un spori de grozăvie și de ticăloșie pe lingă lovirea holerei, stricăciunea lăcustelor, foametea și toate calamitățile ce deprădează astăzi țara asta nenorocită.

M. Sturdza au mijlocit ocupația ...

Ecselențiea Voastră!

Moldova este pătrunsă de simțirile cele mai cordiale pentru Imperiul Otoman. Moldovenii, care prin poziția lor sint și vor fi pururea amici credincioși a În. Porți, astăzi mai mult decit totdeauna voesc a consolida tractatele strămoșilor lor cu Ea. Dar înainte de toate ei au nevoe de sprijinul suzeranului lor pentru ca să scape de asuprirea unui domn dușman naționalității lor.

Moldova și tractatele strămoșilor cu Înalta Poartă

Deci către agiutorul În. Porți alergăm pentru a ne scăpa d-un tiran recunoscut ca trădător patriei sale, precum și Turchiei.

Prin un aseminea act Prea Înaltul Mare Sultan va adăoga la gloriea sa aceea că au făcut dreptate unui popor prin înalta sa protecție, și prin legături sacre de recunoștință va ave patru milioane de români care vor cunoaște totdeauna de datorie a-și dovedi supunerea lor in toată inpregiurarea.

Noi sfirșim rugind pre Ecselențiea Voastră de a primi binecuvintările ce facem pentru domnirea glorioasă a înaltului mare Padișah și a considera pe subînsemnații[2] ca pe cei mai supuși și mai credincioși servitori a Ecselenției Voastre.

Versiunea franceză

Nr. 11.

Excellence,

Nous, émigrés de Moldavie par suite des cruautés du Prince Michel Stourdza, venons en toute confiance au devant de votre puissante inter vention et faisons appel à votre justice.

Au nom de notre patrie nous accusons Michel Stourdza d'avoir été traitre à son pays et traitre à la Turquie.

Pendant 14 ans, ce fléau couronné, plus terrible que tous les autres fléaux qui ont dévasté la Moldavie sous son règne, ce prince ennemi déclaré de ses sujets a commis impunément les actes les plus criminels. Il a méprisé les lois divines et humaines ; il a foulé aux pieds les droits sacrés de l'humanité ; et malgré son engagement solennel vis-à-vis de la Sublime Porte, il a méconnu la sainteté des devoirs qu'il était appelé à remplir en montant sur le trône.

Non content cependant d'avoir été ainsi traître à sa patrie, le Prince, mû par la soif inextinguible de l'or et craignant la justice inévitable de Sa Hautesse le Grand Sultan, a tâché par tous les moyens de dissoudre les liens qui attachent la Moldavie à l'Empire Othoman ; et pour arriver à ce but, dans la seule intention de garantir des richesses acquises par la spoliation, il n'a pas hésité à se rendre l'instrument actif d'une foule de machinations sourdes et contraires aux intérêts de la Sublime Porte.

C'est en présence de pareils actes et afin de mettre un terme à l'influence pernicieuse et corruptrice du gouvernement que les Moldaves, ayant à leur tête les boyards et le Métropolitain, ont fait une manifestation légale dans les derniers jours du mois de Mars, manifestation à laquelle le Prince a répondu par des listes de proscriptions, par des ordres arbitraires d'emprisonnement et d'exil et par d'infâmes calomnies contre la plupart de ses sujets.

C'est à la suite de ces nouvelles preuves de haine, de trahison et de tyrannie de Michel Stourdza que les Moldaves ont fait une nouvelle manifestation auprès de Son Excellence Taalat Effendi ; manifestation imposante que le Prince a de nouveau essayé de traiter de rébellion et qu'il a voulu étouffer à tout prix, au détriment même de sa patrie ; et à cet effet il a traîtreusement motivé l'occupation arbitraire de la Moldavie par un corps d'armée russe, afin d'ajouter un surcroît de terreur et de misère au fléau du choléra, aux ravages des sauterelles, à la famine et à toutes les calamités qui dévastent en ce moment notre malheureux pays.

Excellence !

La Moldavie est pénetrée des sentiments les plus cordiaux pour l'Empire Othoman. Les Moldaves, qui par leur position sont et seront toujours les fidèles amis de la Sublime Porte, veulent consolider aujourd'hui plus que jamais les traités de leur ancêtres avec Elle. Mais avant tout, ils ont besoin de l'appui de leur Suzerain pour échapper au système oppressif d'un Prince ennemi de leur Nationalité.

C'est donc à la Sublime Porte que nous faisons appel pour nous sauver d'un tyran reconnu traître à son pays et traître à la Turquie.

En faisant un pareil acte, Sa Hautesse le Grand Sultan ajoutera à sa gloire celle d'avoir rendu justice à un peuple de sa haute protection, et s'attachera par les liens sacrés de la reconnaissance quatre millions de Romains qui se feront toujours un devoir de prouver leur fidélité en toute circonstance.

Nous finissons en priant Votre Excellence d'agréer les vœux que nous faisons pour le règne glorieux de sa Hautesse le Grand Padischah et de considérer les soussignés comme les très humbles et très devoués serviteurs de Votre Excellence.

Basile Ghika, Prince Alexandre Morouzi,
G. Radoul, C. Negri, C. V. Alexandri, I. Alexandri,
A. Russo, P. Casimir, C. Casimir, B. N. Cantacuzène,
N. Ionesko, Théodore Sion, Zaharia Moldovan,
Em. Kostaky-Iepouran, G. Sion, A. I. Cousa,
I. A. Cantacuzène, L. A. Rosetti, N. Pisosky.

■ Arh. St. Buc. Achiziții noi MMMX/28 (text paralel român și francez); confruntat cu T. Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni*, p. 100—103.

■ 1. În versiunea românească: subscripții (!). 2. Transcrierea originală a textelor, român și francez, e paralelă; semnăturile însă, fiind adaptate versiunii oficiale franceze, le-am trecut la sfîrșitul acesteia.

ȘI ÎN MOLDOVA SE AȘTEAPTĂ O RĂSCOALĂ GENERALĂ

187

DIM. GOLESCU, DE LA BRĂILA, CĂTRE ION GHICA, LA CONSTANTINOPOL

Brăila, 7/19 august 1848

Dragul meu Ghica,

Căpitanii Sabattier și Dessain[1], împreună cu d-l Jules Colsar, mi-au înmînat scrisoarea ta; m-am conformat întru totul celor ce-mi recomandai în ea. Primii doi au plecat ieri spre București cu trăsura ta. Le-am dat o scrisoare de recomandare pentru Ștefan Golescu. Îți mulțumesc că mi-ai dat prilejul să-i cunosc. Chiar acum am rupt în bucățele o scrisoare lungă pe care ți-o adresasem referitoare la treburile noastre. Delegația care sosește cu acest vapor te va face să înțelegi motivul.

Mi se scrie de la Galați că în curînd trebuie să izbucnească și în Moldova o răscoală generală; dar, după toate aparențele, această răscoală ar avea ca unic scop înlăturarea domnitorului, împotriva căruia au și început să se împartă pamflete violente.[2] Frumoasa voastră idee despre unirea celor două Principate, din păcate, nu prinde rădăcini decît în capul a foarte puțini moldoveni. Mi-am aruncat deunăzi ochii pe o hartă tipărită la Viena acum mai bine de douăzeci de ani, care nu cuprindea altceva decît țările de neam românesc: Valahia, Basarabia, Moldova, Bucovina, Transilvania și Banatul. Știi că, împreună, ar alcătui un mic regat frumușel, perfect rotund, cu granițe pe care natura însăși pare a le fi indicat? Marea

O hartă tipărită la Viena

Neagră, Dunărea, Tisa ar alcătui o frumoasă cingătoare de logodnică, un meterez trainic împotriva vitregiilor din afară. Centrul acestui regat ne-ar da Iaşul sau Romanul drept capitală, ceea ce ar reprezenta un fel de far pentru naţiunile slave care ne înconjoară şi care şi-ar răspîndi razele printre ele. Nu ştiu de ce mă gîndesc că această idee, care anul trecut ar fi fost curată utopie, mi se pare astăzi atît de realizabilă, încît s-ar putea pune aproape rămăşag că acest lucru se va întîmpla. Dar cînd? Iată singurul punct de incertitudine ce mi-a mai rămas.

Principiul naţionalităţilor şi dezrobirea popoarelor

Revoluţia franceză din 1848 a proclamat dezrobirea popoarelor, ba, mai mult, principiul naţionalităţilor. Fiecare naţiune are drept la propria sa existenţă politică, şi toţi oamenii care vorbesc aceeaşi limbă trebuie consideraţi ca neformînd decît o singură naţiune. Acesta este semnul distinctiv dat de Dumnezeu ca să-i separe pe unii de alţii pe glob; graniţele care ţin de natura terenului vin abia în al doilea rînd. Dacă principiul naţionalităţilor trebuie să triumfe, aşa cum totul ne îndeamnă s-o nădăjduim, românii vor fi un popor de opt milioane de oameni. Dar, mai înainte ca acest principiu să se poată transforma în fapt în întreaga Europă, se vor da lupte cumplite. Este una din ultimele încercări prin care va trebui să treacă societatea noastră bolnavă. Frăţia dintre popoare nu va putea veni decît după aceea, pentru a împlini opera civilizaţiei.

Te rog să-mi scrii cu fiecare cursă a vaporului şi să-mi confirmi primirea scrisorilor mele. La fel voi proceda şi eu cu ale tale.

Primeşte expresia distinselor mele sentimente

Dimitrie Golescu

Textul francez

Mon cher Ghica,

Les Capitaines Sabattier et Dessain[1] avec Mr. Jules Colsar m'ont remis votre lettre. Je me suis conformé en tout à ce que vous m'y prescriviez. Les deux premiers sont partis hier pour Bucarest, dans votre voiture. Je leur ai donné une lettre de recommandation pour Et. Golesco. Je vous remercie de m'avoir procuré leur connaissance. Je viens de déchirer une longue lettre que je vous adressais relativement à nos affaires. La députation qui arrive avec ce bateau vous en fera sentir la raison.

On m'écrit de Galatz que dans peu il doit éclater en Moldavie aussi un soulèvement général; mais, selon toutes les apparences, ce soulèvement aurait pour unique but la destitution du Prince, contre lequel on commence déjà à y distribuer des violentes diatribes[2]. Votre belle idée de la réunion des deux Principautés ne prend, malheureusement, racine que dans très peu de têtes moldaves. Je jetais l'autre jour les yeux sur une carte imprimée à Vienne, il y a plus de vingt ans, qui ne contenait que les pays de race roumaine, la Valachie, la Bessarabie, la Moldavie, la Bucovine, la

Transylvanie et le Banat. Savez-vous que cela formerait un joli petit royaume, tout rond, avec des frontières que la nature semble avoir indiquées? La Mer Noire, le Danube, le Teiss lui formerait une jolie ceinture de fiancée, un beau rempart contre les outrages de l'étranger. Le centre de ce royaume nous donnerait Iassy ou Romano pour capitale qui serait comme un phare pour les nations slaves, qui nous entourent, et qui répandrait ses rayons de lumière parmi elles. Je ne sais pourquoi je pense que cette idée, qui eut été une pure utopie l'année passée, me parait aujourd'hui si réalisable, qu'on pourrait presque parier que la chose aura lieu, mais quand? Voilà le seul point d'incertitude qui me reste encore. La révolution française de 48 a proclamé l'affranchissement des peuples, mais encore plus le principe des nationalités. Chaque nation a un droit à sa propre existence politique, et tous les hommes qui parlent une même langue doivent être considérés comme ne formant qu'une seule nation. C'est là le signe distinctif que Dieu leur a donné pour les séparer les uns des autres sur ce globe; les frontières qui tiennent à la nature du terrain ne viennent qu'en second lieu. Si le principe des nationalités doit triompher, comme tout le fait espérer, les Roumains seront un peuple de huit millions. Mais il y aura des luttes terribles, avant que ce principe puisse se transformer en fait dans toute l'Europe. C'est une des dernières épreuves que notre société malade doit essayer. La fraternisation des peuples ne viendra qu'après pour accomplir l'œuvre de la civilisation.

Je vous prie de m'écrire par chaque bateau et d'accuser la réception de mes lettres. J'en ferai de même à l'égard des vôtres.

Agréez l'expression de mes sentiments les plus distingués.

Démètre Golesco.

■ Publicată în: Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848. Nouă scrisori către V. Alecsandri*, Bucuresci, 1889 (1890), p. 21; *Idem*. Ediţia O. Boitoş, Craiova, 1940, I, p. 31–33; *Anul 1848*, III, p. 278–279; G. Fotino, *Boierii Goleşti*, vol. II *(1834–1839)*, Bucureşti, 1939, p. 179–180.

■ 1. Aghiotanţii generalului Aupick veniţi să ridice planuri şi să se documenteze asupra mijloacelor militare ale Ţării Româneşti. 2. Cf. astfel de pamflete la B.A.R., Arhiva Pencovici, ms. 4 075, f. 162 *(Crezul moldovenilor)*; o variantă a aceluiaşi, Arhiva D. A. Sturdza *(„Simbolul" politicii a moldovenilor din luna maiu 1848)*.

188

„PENTRU LIBERTATEA ŞI PUTEREA DE MAI NAINTE..."

M. KOGĂLNICEANU, DORINŢELE PARTIDEI NAŢIONALE ÎN MOLDOVA

Atit Curţilor Turciei şi Rusiei, cit şi Europei întregi sînt acum deplin cunoscute intîmplările din luna lui Mart trecut. O petiţie în 35 puncturi întemeate pe prinţipiile Organicescului Reglement, iscălită de mai multe

sute de persoane din toate clasele sociale ale Moldovii, fu tratată de către Domnul Mihail Sturza ca o rebelie manifestă, și zugrăvită înaintea puterilor ca o crimă în contra driturilor lor. Crudele și nelegiuitele pedepse, săvîrșite fără nici o judecată asupra multora din iscălitorii acestei nevinovate petiții, au revoltat toate inimile; ele sînt prea cunoscute spre a avea trebuință de a se înșira din nou.

Curțile de Constantinopol și de San-Petersburg, voind a cerceta starea lucrurilor din principate și reformele de care au neapărată trebuință, au rînduit la fața locului ca comisari împărătești pe E.E.L.L. Talat-Efendi și Diuhamel.

„Tristele împregiurări ce au încongiurat țeara", de la 1 april ...

De la 1 april și pînă acum, sfirșitul lui avgust, în toate tristele împregiurări ce au încongiurat țeara, moldovenii au răbdat cu cea mai mare resignație (căci nu putem zice curaj), toate biciurile ce le-au venit și de la Dumnezeu și de la oameni. Cruda cîrmuire a Domnului, rădicarea tuturor garanțiilor legii, răpirea libertăței și a averilor, lăcustele, holera, intrarea oștilor străine și alte asemine nenorociri care pre altă nație ar fi adus-o într-o desăvîrșită desnădejde și anarhie, toate aceste le-am suferit cu durere, însă cu răbdare, și țara fără guvern urmează încă a se guverna singură și de la sine; căci nu putem numi guvern pre acela ce-și mărginește atribuțiile sale numai întru a închide, a pedepsi, a jăcui în dreapta și în stînga, fără cuvînt, fără vină, fără dreptate. — Scrupuloși de a ne ține pe drumul legal, noi ne-am împins moderația pînă la o vinovată molîciune numai și numai ca să nu dăm Domnului noue ocasii de pîri și de calomnii. Și cu toate aceste, moalea și moderata noastră purtare, tot au fost tratată de *purtare scandaloasă*.

Holera și urgia domnească ...

Cînd mai toți moldovenii, bîntuiți de biciul holerei, era răspîndiți pe toată fața țărei, cînd mai fieste care familie era îmbrăcată cu doliu pentru perderea unui părinte, unei soții, unui frate, unui fiu, urgiea domnească ii ajunse pînă în asilurile lor. Mulți era încă cu lacrimile pe obraz, mai mulți încă în patul durerilor sau de-abia convalescenți, cînd se văzură loviți de liste de proscripții, ca în timpurile lui Marius și a lui Silla. Unii sînt subt pază opriți pe la moșiile lor, alții urmăriți din loc în loc ca niște făcători de rele, spre a fi închiși prin monastiri, sau aruncați peste hotar, toate acestea fără cea mai mică cercetare, fără cea mai mică judecată, în contra art. 358 și 433 din Organicescul Reglement. Terorismul dar astăzi donmește în Moldova, și moldovenii sînt osîndiți a vedea la anul 1848 aceea ce niciodată, și în timpurile cele mai barbare, strămoșii lor n-au cugetat macar. O țară întreagă este lăsată în libera și ne îngrădita urgie a unui domn îmbătat de pofta răsbunării, aprins de setea de a desființa tot ce mai este barbat de cinste și de bine, tot ce mai are curaj de a protesta în contra *săului*. Toate armele, toate mijloacele îi sînt bune, numai să poată ajunge la scop. Spaima, pedepsele, lovirea libertății și a intereselor materiale, pîri mincinoase, și chiar calomnica, chiar pamfletul, aceste sînt ticăloasele invenții, ticăloasele instrumente cu care astăzi pretinde a-și urma guvernul. Spre aceasta, Măria Sa deșteaptă patimile cele rele, însuflă neîncrederea, ațîță

pisma şi zavistia, întartă stările sociale una asupra altiea, aprinde făcliea discordei şi a răsboiului civil, clevctind pe acei ce nu-i poate găsi vinovaţi, imputîndu-le plecări retrograde, planuri reacţionare, făcîndu-i *aristocraţi*, şi declarîndu-se el, prin urmare, *liberal*. Clerul cu Mitropolitul în cap, şi care cu vieaţa şi-au plătit curajul arhipăstoresc, boerii cei mai însemnaţi, bătrîni şi tineri, toţi barbaţii vrednici, amploiaţi, profesori, avocaţi, literaţi, clasa neguţitorească, toţi aceşti, cari constituează adevărata Moldovă, înaintea ochilor Măriei Sale, a agenţilor şi a pamfletarilor săi, sînt aristocraţi. Un asemine nume în dreptul său înţeles, ei îl primesc cu bucurie, căci *aristocraţie* nu însemnează altă decît *guvernul celor buni*, şi acesta nu poate să fie guvernul Măriei Sale Domnului Mihail Sturza V.V.

Partida Naţională, prigonită, îşi arată în scris *programul:*

Aceşti aristocraţi, adecă *Partida Naţională*, clevetiţi şi prigoniţi, opriţi pe la moşii, fugăriţi de către sbirii domneşti, văzîndu-şi ţara ocupată cu armii străinc, şi prin urmare în neputinţă materială de a se întruni în pace, de a se pune chiar în relaţie cu acei trimişi de către Curţi spre a cerceta nevoinţele ţărei, se văd dar siliţi a arăta prin lumina tiparului care sînt planurile lor, care sînt reformele ce le socot mai neapărate pentru ţară.

Prin aceasta, noi nădăjduim că vom împlini un îndoit scop. Întîi, vom închide gura clevetitorilor ce ne învinovăţesc cu plecări care sînt a lor, adecă retrograde ; şi al doilea, vom arăta îmbelor Curţi şi Europei, starea opiniei publice în Moldova, de vreme ce pînă acum comisarii împărăteşti au suferit ca Domnul să ţie departe de dînşii pe ori cine ar fi îndrăznit să le vorbească, altfel decît în struna domnească.

Petiţia din 28 Mart — un punct de plecare pentru alte îmbunătăţiri privind *regeneraţia Moldovii*

Cînd la 28 Mart, obştia adunată în Iaşi din toate ţinuturile Moldovii, au cerut numai acele 35 punturi întemeiate pe Reglement, ea prin aceasta n-au arătat că n-ar avea trebuinţă şi de alte reforme mai radicale. Însă tînguindu-se numai pentru ilegalităţi, ea vroia a fi reaşczată în legalitate, ca atunce legal să-şi poată da şi alte mai mari îmbunătăţiri. Timpul acestora au venit.

Astăzi nu se mai atinge numai de îndreptarea abuzurilor şi de isgonirea săvîrşitorului lor. Căderea acestuia îi ca şi împlinită. Însă o chestie mult mai mare se iveşte : *regeneraţia Moldovii* îngenunchiată sub Mihail Sturza V.V., înzestrarea ei cu instituţii analoghe cu epoha noastră. În fiinţa a îmbelor Curţi ce vroesc a cunoaşte spiritul Principatelor, în fiinţa Europii care simpatisează cu noi, moldovenii ar fi vinovaţi înaintea lui Dumnezeu, a popoarelor şi a lor înşuşi, dacă nu şi-ar declara făţiş, fără sfieală, şi în adevăr : care sînt dorinţele şi nevoinţele lor, care sînt instituţiile ce le socot neapărate pentru fericirea lor, şi fără care nu poate să fie în ţară nici pace, nici propăşire.

Prin o asemine *solanelă declaraţie*, făcută cu vrednicie şi cu unanimitate, moldovenii nu sînt rebeli, nu se pun în luptă cu nimine. Ei sînt prea slabi spre a lovi driturile altora ; dar cer ca şi driturile lor să fie respectate, dacă este ca *dreptatea*, ear nu *puterea* să presideze la soarta lor.

Înainte dar de toate, moldovenii protestă despre nestrămutata lor hotărîre de a nu lovi driturile cuiva; însă vroesc asemine ca şi alţii să nu le jicnească dreptăţile ce le au înfiinţate şi închizăşluite de sute de ani, pre care strămoşii nostri pururea şi cu crude jărtve au ştiut a le păstra, şi pe care şi noi voim a le lăsa întregi strănepoţilor nostri. Cel mai sfînt din aceste drituri este *neatîrnarea noastră din lăuntru*, şi prin urmare autonomiea. Această neatîrnare au fost întîia condiţie a următorului tractat din 1512, prin care Moldova în domniea lui Bogdan, fiul lui Ştefan cel Mare, au cunoscut suzerenitatea Turciei şi anume:

Cel mai sfînt dintre drituri — *neatîrnarea noastră din lăuntru,*

1. Poarta cunoaşte pe Moldova de pămînt slobod şi nesupus.

2. Legea creştinească care se ţine în Moldova nu va fi nici odinioară călcată sau turburată, ci încă norodul va avea slobode bisericele sale, ca şi înainte.

prevăzută în vechile capitulaţii cu Poarta

3. Poarta se îndatoreşte de a apăra pe Moldova de toţi cei ce ar putea să o calce, păzîndu-o în starea întru care au fost mai înainte, fără a i se face vreo nelegiuire, sau să sufere ca să i se facă vre-odinioară cea mai mică desbinare sau despărţire.

4. Moldova va fi stăpînită şi cîrmuită după pravilele şi canoanele sale, fără să se amestice Poarta cît de puţin.

5. Domnii vor fi aleşi de norod şi întăriţi de la Poartă, ca să stăpînească în cît vor trăi.

6. Domnii vor fi cîrmuitori a tot pămîntul Moldovei, şi vor putea să aibă întru stăpînirea lor ostaşi cu plată de la sine, pînă la 20 000 pămînteni sau oameni străini.

şi

7. Moldovenii vor putea ţinea şi cumpăra o casă la Ţarigrad pentru şederea capichihaelilor lor, unde vor putea face şi o biserică.

8. Turcii nu vor putea cumpăra pămînturi în Moldova, ori a ave case sau a se aşeza, nici a ave sau a face geamii nici într-un chip.

9. Domnul, împreună cu tot norodul, pentru semn de supunere, va ave purtare de grijă a trimite pe tot anul prin doi boieri a Moldovei la Poartă 4000 bani roşii, 40 şoimi şi 40 epe fătătoare. Aceste toate cu nume de „peşcheş", adecă dar.

10. În vreme de oştire, Domnul Moldaviei, asemine după cum i s-ar porunci de la Poartă, va fi agiutor cu oştile sale la slujba împărătească,

Acestaşi tractat s-au mai întărit şi la 1530 de către Soliman cel Mare; şi toate hatişerifurile şi firmanurile Porţei în urmă slobozite s-au întemeiat pe acesteaşi capitulaţii; aceste asemine s-au cunoscut şi pe toate tractatele închiete între Turcia şi Rosiea, care declarîndu-se ocrotitoarea driturilor noastre s-au îndatorit prin urmare a ne apăra şi cel mai sfînt al nostru drit, ce este *neatîrnarea noastră din lăuntru.*

recunoscută în tratatele cu Rusia

În adevăr, lăsînd a vorbi de tractatul încheet între Petru cel mare şi Dimitrie Cantimir, în 13 april 1711[1] (adecă cu doă sute de ani în urma capitulaţiei Moldovei către Poarta otomană, şi care dovedeşte că Moldova au fost privită de Curtea Petersburgului ca stat suveran deşi tributar, ear nu ca provinţie cum o declară acum depeşa din 19 Iulie 1848, căci atunce

în 1711

n-ar fi putut închie tractat cu o provinţie), prin care tractat reformatorul Rosiei cunoştea Domnului Moldovei titlul de *autocrator*, şi ţărei o deplină neatîrnare. Rosiea, prin tractatul de la Kainargi din 1774, cunoaşte pre stăpînitorii Moldovei şi Valahiei de suverani[2] şi, prin urmare, şi ţările de staturi suverane. la 1774

Pe acest tractat în care pentru întîiaşi dată prinţipul mijlocirei Rosiei în favorul prinţipatelor este stipulat (însă numai în cît aceasta se poate erta de către consideraţiea prietinească şi luările aminte ce puterile au unele pentru altele)[3] sînt întemeiate şi toate celelalte tractate încheiete între Rosiea şi Turciea pentru principate.

Tractatul de Iaşi din 29 Dechemvrie 1791, prin art. 4, nu cuprinde în adevăr altă nimică decît întărirea condiţiilor cuprinse prin tractatul de Kainargi şi prin convenţiea esplicativă din 10 mart 1779. la 1791

Tractatul de Bucureşti din 16 mai 1812, prin art. 5, întărind tractatele şi convenţiile de mai înainte, nu le face altă modificaţie de cît că puterea *protectriţă*, adecă *epitropul* îşi însuşeşte şi uneşte către staturile sale, jumătate din ţara *protegată* din averea *orfanului*, adecă toată Moldova din a stînga Prutului[4], în contra principiilor a orice drit public şi privat. Tratatul de la 1812

Actul separat a *convenţiei de Akerman* încheeat în privinţa prinţipatelor cuprinde anume aceste cuvinte despre dritul românilor de a-şi da legiuirile ce li s-ar cuveni : ,,Turburările întîmplate în anii din urmă în Moldova şi Valahiea, aducînd cea mai grea vătămare rînduelei în diversele ramuri ale administraţiei din lăuntru, Domnii, cu respectivele lor Divanuri, vor fi datori a se ocupa fără cea mai mică întîrziere de măsurile trebuitoare spre a îmbunătăţi starea prinţipatelor încredinţate lor ; şi aceste măsuri vor fi obiectul unui regulament general pentru fiecare provinţie, care îndată se va şi pune în lucrare". Tot acest act cunoaşte vechiul drit al românilor de a-şi alege Domnul cu *primirea generală a lăcuitorilor*. *Convenţia de la Akerman*

Proclamaţiea Feldmarşalului Vitgenştain, adresată în 8 mai 1828 în numele M.S.Î. Neculai către lăcuitorii Ţărei Româneşti şi Moldovei, făgăduește prinţipatelor o eczistinţă legală şi statornică după vechile drituri.

Art. 5 din *tractatul de Andrianopol* din 1829, care au realisat făgăduinţele Feldmarşalului şi au răsplătit în parte jertvile făcute Rusiei de către români de la Petru cel mare încoace, cuprinde : ,,Prinţipatele se vor bucura de o slobodă lucrare a credinţei lor, de o desăvîrşită siguranţie, *de o administraţie naţională neatîrnată*, şi de o întreagă slobozenie de comerţ". *Tratatul de la Adrianopol*

Hatişeriful, publicat la întronarea Domnilor celor dintîi numiţi după tractatul de Andrianopol, cuprinde asemine : ,,Domnii vor întocmi slobod toate pricinile din lăuntru ale prinţipatelor lor, sfătuindu-se cu ale lor Divanuri, fără de a se putea aduce vătămare drepturilor ce s-au închizeşluit acestor ţări, prin deosebitele tractate şi hatişerifuri, şi nu vor fi supăraţi întru cea din lăuntru a lor ocîrmuire, prin nici o poroncă împotrivitoare acestor drituri". Aceştaşi hatişerif mai adaoge : ,,Aceste doă prinţipate vor avea *drepturile cei de sineşi legiuiri* ş.c.l.".

„În puterea dar acestui drit ... Reglementul Organic nu poate să facă fericirea țărei,"

În puterea dar acestui drit de *neatîrnare din lăuntru, de autonomie* întemeeat pe titlul Moldaviei de stat suveran, pe o întrebuințare de veacuri și pe toate tractatele, Partida Națională cu întreagă și plină convicție arată că *Reglementul Organic* nu poate nici într-un chip să facă fericirea țărei, și ca puternică dovadă despre aceasta este ispita de *șepte-spre-zece nenorociți ani*.

În adevăr, lăsînd a zice că acest reglement prin mai multe a sale dispoziții este contrariu spiritului tuturor tractatelor și lovește și driturile Turciei și a Moldovei, dar apoi are doă metehne de căpitenie care anulează celelalte ale sale hotărîri menite spre a ferici țeara. Aceste metehne sînt:

El lovește legile progresului nației

1. Prin dispoziția sa închietoare ce zice că: „pe viitorime ori ce schimbare domnul ar voi să facă în Reglementul Organic nu va putea să aibă loc, nici a se pune în lucrare, decît după înadinsă împuternicire a Înaltei Porți, cu împreună unire a Curței Rusiei". Reglementul rădică de o dată Moldovii toate driturile ce le păstrasă de la capitularea sa, și care i s-au fost închezășluit de toate tractatele vechi și noue, și ce este mai rău și mai nenorocit că o lovește cu *immobilitate* în contra legelor progresului și a perfectibilității pentru care toate popoarele sînt făcute. Cînd o nație nu înaintează, ea dă înapoi, și aceasta în veacul nostru este mai adevărat de cît ori și cînd. Reglementul însă silindu-ne că pentru cea mai mică prefacere, chiar în cea mai neînsemnată lege de poliție să cerem înadins împuternicirea a Î. Porți cu împreună unire a Curței Rusiei, ne osîndește *a fi staționari*; și starea pe loc, immobilitatea, este moartea unei nații. Este cunoscut cîtă opoziție au întîmpinat această adăogire la articulii Reglementului din partea Obșteștei Adunări a Țărei Românești; și răspunsul ei din 21 iulie 1837, la nota din 17 iulie acelaș an a General-Consulului Rusiei, este cea mai manifestă protestație în contra desbrăcărei nației de dritul ei de autonomie. Obșteasca Adunare a Țărei Românești n-au cunoscut dar niciodată această fatală adăogire; și redacția jurnalului prin care Adunarea Obștească a Moldovei au primit-o dovedește că aceasta s-au făcut după prea *Înaltă încuviințare (en vertu d'une sanction suprême)*, ear nu din *libera sa voință*.

Reglementul ne-au tăiat toată relația cu trecutul

2. A doa meteahnă capitală a Reglementului este că, acesta, în loc de a *regula*, (precum însuși numele său arată misiea ce trebue să aibă), după spiritul timpului, vechile instituții a Moldovei, au dărmat și au desființat toate legiuirile țărei; ne-au tăiat toată relația cu trecutul, făr a ne întemeia presentul. O lege fundamentală a țării trebue însă să fie o plîntă indigenă, expresia năravurilor și nevoințelor nației. Aceasta însă nu este Reglementul; el este redigat în timpul ocupației armiilor rosienești, după instrucții străine, supt prezidenția Consilierului de taină rosienesc Mințiachi, de către doi boieri numiți de Prezidentul plenipotent a principatelor, și numai de către alți doi boieri numiți de Divanul țării, adecă de vro cîteva persoane, ear nu de *adevărata Adunare națională a țării*. Aceste toate se dovedesc prin chiar jurnalul-prefață ce este pus înaintea Reglementului Moldovii, din 29 iulie 1829, și iscălit de prezidentul comitetului Mințiachi,

visternicii Iordachi Catargiu și Costachi Cantacuzino, vornicii Costachi Conachi și Mihalachi Sturza, și secretarul și redactor Aga Gheorghi Asachi. Sfîrșitul acestui jurnal, prin chiar cuvintele sale, arată modul și mijloacele cu care s-au făcut acest Reglement:

,,Noi, mădulări a Comitetului pentru secția Moldovii, am deschis seanțele noastre la București în 29 iulie 1829, supt prezidenția domnului de Mințiachi, înzăstrat cu *instrucții* privitoare cătră aceste îmbunătățiri, și ne vom ocupa cu toate părțile ce trebuie să compuie acest reglement; și făcînd din fieşte care cîte un cap de o parte, îl vom supune, îndată ce va fi pregătit și redigat, *cercetării* Ecselenției Sale Domnului Prezident plenipotent, pînă cînd toată lucrarea reformii pentru Moldova va fi cu totul sfîrșită".

Reglementul dar, nefiind nici de cum espresia vrointei moldovenilor, nerespunzînd la nevoințele țării, neîntemeiat pe acele legiuiri vechi, care, cu toate greutățile timpurilor și a împregiurărilor din afară, sute de ani ne-au păstrat naționalitatea, nici au putut nici poate să facă fericirea țării noastre. De aceea dar, vroim a ne întoarce la acele instituții a cărora origină este din pămîntul nostru, care în timp de cinci veacuri le-am avut și pre care vroim numai a le adapta după luminele și trebuințele epohăi. Pentru că ele au oareșicare asemănare cu constituțiile altor popoare, să nu socoată cineva că sînt imitații și împrumutări, un plagiat a propagandii democratice și socialiste, cum ar vrea Nota cabinetului rusesc din 19 Iulie să le numească; să nu se ee după forme, și după termine. Instituțiile ce le vroim sînt curat a țării noastre în cea mai mare parte, și aceasta o dovedesc istoria și acturile publice a românilor.

De aceea dar, vroim a ne întoarce la acele instituții a căror origină este din pămîntul nostru ...,

Aceste instituții, pe care Partida Națională le socoate ca neaparate și singurele mîntuitoare pentru țeară, sînt următoarele:

Aceste instituții sînt:

1. *Neatîrnarea administrativă și legislativă în toate cele din lăuntru, fără amestec a ori ce puteri străine.*

Considerațiile de mai sus au dovedit pe ce drituri se întemeiază acest principiu fundamental.

2. *Egalitatea drepturilor civile și politice.*

Prin aceasta moldovenii s-ar întoarce la un vechi și mîntuitor princip. În vechia Moldovă, toți era deopotrivă; căci însuși *vecinătatea* era numai un abuz introdus din țări străine, precum o declară formal actul Obșteștii Adunări din 6 april 1749, cuprins și în Reglementul Organic art. 435. În Principate nici una din stările sociale nu era privileghiată; toți românii putea ajunge la *boerie*, adecă la *funcții publice*, căci una și alta însemna tot una. Acestași princip, deși îmbrobodit cu multe abuzuri și eccepții în practică, ecsistă încă și astăzi în teorie; a decreta dar aceleși drepturi civile și politice pentru ori ce român (cu oareșcare restricții legale) ar fi a împedeca ura între deosebitele clase a societății și, prin urmare, ruina desăvîrșită a țării.

3. *Adunarea Obștească compusă de representanții tutulor stărilor societății.*

Aşa era vechile Adunări a românilor; şi iscăliturile puse supt vestitul act a desrobirei vecinilor din 1749, pomenit mai sus, dovedeşte destul dritul ce avea toate stările, adecă toate interesele ţării de a fi representate în Adunare. Prin urmare, Adunarea Obştească de astăzi (chiar nefiind înrîurită de guvern), neînfăţoşînd de cît interesele unei stări, adecă a *boierilor*, trebuie modificată într-astfel, ca să fie representate în ea cele de căpitenie interese a ţării, adecă, *proprietatea, comerţul, slujbele făcute statului, capacitatea şi agricultura.*

4. *Domnul ales din toate stările societăţii după vechiul obicei.*

Aceasta earăşi nu este o inovaţie; istoria dovedeşte că fieşte care român putea fi chiemat la Domnie. Petru Rareş, în minutul alegerii sale' era păscar. Constantin Cantimir era deabia sărdar; şi unul şi altul au fost mari şi buni Domni. Acest drit pentru întîiaşi dată s-au restrîns în clasa boierilor celor mari şi pînă la rangul de vornic, *de cătră vornicul Mihail Sturza,* unul din redactorii reglementului din 1832.

5. *Lista civilă proporţionată cu veniturile şi mijloacele ţării.*

Astăzi Măria Sa Mihail Sturza V.V. primeşte de la ţeară 1 600 000 lei, cînd venitul ţării se suie deabia la 10 000 000 lei; prin urmare trage în folosul său a *şesea parte* din veniturile publice; şi aşa 250 000 de moldoveni trăesc şi muncesc pentru a ţinea pre un singur om. Pe lîngă această însemnată sumă, Domnul au ştiut a-şi mai trage şi venitul ecsportaţiei grînelor, care se suie la soma de 600 000 lei; încît această listă civilă, făcînd proporţia micelor venituri a ţării, este cu mult mai mare decît lista civilă acelor mai mari suverani a Europii.

6. *Responsabilitatea ministrilor şi a tutulor funcţionarilor în funcţiile ce ocupă.*

Acesta este un princip prea feritor şi atît în interesul ţării, cît şi a Domnului însuşi. El este cunoscut şi de Reglementul de astăzi, art. 137, Anecsa Q, XVIII, şi 282. Ministrii trebuie să fie răspunzători înaintea Obşteştii Adunări potrivit vechiului obicei. (Vezi „Magazinul Daciei", Tom. 1, pag. 126).

7. *Libertatea tiparului.*

Tiparul în orice timp au fost liber în Moldova; şi pînă acum nici într-o legislaţie vechie sau nouă, nu se află vreo lege care să-l oprească sau să-l mărginească macar. Dinpotrivă, la întrebarea făcută de Prezidentul plenipotent la 1830, în timpul ocupaţiei rosieneşti, ce legi sînt în Moldova pentru tipar, este declaraţia *Divanului împlinitor* adecă a *autorităţii cei mai înalte a guvernului*, că, în ţeara Moldovii, tiparul n-au avut niciodată altă censură decît *religia şi moralul public.*

8. *Răsplătirile naţionale date de cătră naţie prin Adunarea Obştească, ear nu prin Domn.*

În ţerile româneşti unde decoraţii nu sînt, şi rangurile se oboară, singurele resplătiri sînt băneşti; ca cheltuieli dar, ele nu pot fi făcute decît de cătră Adunarea Obştească, după chiar Reglementul de astăzi, art. 54 şi 117 şi Anexa E.X.

9. *Representanții țării, în tot timpul mandatului lor, să nu primească funcții, cinstiri sau răsplătiri de la guvern.*

Servilismul Adunărilor Obștești de la 1832 și pînă acum, compuse în cea mai mare parte de deputați funcționari, carii în mandatul lor privesc numai un mijloc de a dobîndi înaintire în funcții, ranguri mai înalte, răsplătiri bănești, nișamuri, cere neapărat această reformă feritoare de corupție.

10. *Publicitatea seanțelor Adunării Obștești și a tribunalurilor.*

Princip recunoscut și de către Reglement, art. 327, pe lîngă vechiul obicei a țării care s-au păstrat și pînă astăzi, deși într-un chip imperfect.

11. *Dritul inițiativ și de petiție pentru Adunare.*

Dritul inițiativ este cunoscut de Reglement, art. 57. Dritul petiției este ertat de către obiceiul vechi, și nu este oprit prin nici o lege nouă.

12. *Representantul țării la Constantinopol ales de către Adunare dintre români.*

Representantul țării de astăzi este străin în contra chiar a Reglementului, art. 403. El trebue să fie ales de către Adunare pentru ca să representeze la Înalta Poartă interesele țării, ear nu interesele Domnului, precum se întîmplă cu aghentul de astăzi, d. Vogoridi, socrul Măriei Sale Mihail Sturza V.V., și care de 14 ani înaintea Curții Suzerane nu numai au ascuns, dar încă au prigonit interesele Moldovii.

13. *Închizășluirea libertății individuale și a domițiliului.*

Aceste drituri sînt închizășluite de hrisovul lui Ioan Sturza, 1 april 1828 și de Reglement, art. 358 și 433, însă numai boierilor; dar și pentru acești sînt numai pe hîrtie. Domnul, cu sau fără sfatul administrativ, în contra tuturor drepturilor vechi și noue, supt cuvînt de măsuri de ordin public, închide, surgunește, deportează peste hotar, fără cea mai mică judecată, dovedind și prin aceasta că o lege publicată dar nepăzită este o lege moartă. Libertatea individuală și domițiliul trebuesc dar închizășluite pentru toți românii fără deosebire.

14. *Instrucție egală și gratuită pentru toți românii.*

Acest princip este cunoscut prin hrisoavele lui Grigorie Ghica V.V., prin Reglement Anexa F. LXVI și LXVII și prin dispozițiile Departamentului din lăuntru, în ministeria răposat. Logofăt Lupu Balș. Principiul însă trebue desvoltat și pus în lucrare. Fieștecare oraș, tîrg și sat trebuie să aibă școala sa, ca fieștecare român să poată priimi instrucția la care îl chiamă facultățile sale.

15. *Întemeierea unei garde urbane și rurale.*

Această gardă, întîi puterea țării, deși în urmă degenerată, au existat pînă la introducerea Reglementului; spre a împuțina numărul slujitorilor carii sînt un isvor de abuzuri și de împilări pentru lăcuitorii săteni, și mai ales spre a avea o garanție temeinică pentru averile materiale și morale, și pentru păzirea țării și a fericirei publice, gardia este neapărată.

16. *Întemeierea juriului pentru pricini politice, criminale și de tipar.*

Această instituţie, provcnind din pruncia societăţii, păstrată şi împrumutată de toate popoarele care o privesc ca cca mai mare garanţie pentru siguranţia şi libertatea cetăţenilor, au avut-o şi românii moştenire de la vechii germani, şi au păstrat-o pînă la introducerea Reglementului în procesurile civile. Chiar şi supt Domnul Ioan Sandu Sturza V.V., fieştecare împricinat ce era a se înfăţoşa naintea Divanului domnesc, avea dreptate pe lîngă mădulările Divanului să-şi aleagă şi alţi cîţi boieri vroia, carii împreună cu ceilalţi îl judeca.

În cele criminale juriul era obşteşte adoptat de români ; şi există chiar un tractat închiat între Ştefăniţă Vodă, nepotul lui Ştefan cel Mare, şi între Sigismond, riga Poloniei, pentru întrebuinţarea juriului în procesurile supuşilor mixti. La pricinile de hotărîturi, juriul alcătuit de *purgari*, adecă concetăţeni, era asemine întrebuinţat. Astăzi dar cînd chiar acele naţii care nu cunoştea încă juriu îl adoptă ca închizăşluirea cea mai sigură şi mai priincioasă, pentru ce numai românii nu s-ar intoarce la o instituţie strămoşească, atît de preţioasă !

17. *Desfiinţarea pedepsii de moarte şi a bătăilor trupeşti.*

Epoha în care vieţuim face de prisos orice comentar întru aceasta.

18. *Întemeierea unui ordin de advocaţi spre libera apărare atît în cele civile, cît şi în cele criminale.*

Aşezămîntul pentru vechili din 1839 au pus temelia ordinului advocaţilor în procesurile civile. Trebuie însă ca şi în cele criminale să li se dee dritul apărării care este primită atît de legile împărăteşti ce au încă putere în ţară, cît şi de art. 346 din Reglement. O organisaţie dar mai temeinică este trebuincioasă.

19. *Întemeierea ministeriului public.*

Aşezarea avocaţilor cere neapărat şi a procurorilor, carii şi există în Ţara Românească.

20. *Reforma tribunalelor şi inamovibilitatea judecătorilor.*

O mare parte a îngenunchiarei ţării se poate atribua tribunalelor. Rău organisate, rău compuse, supt înrîurirea directă a Domnului, în loc de a fi organul şi ecspresia dreptăţii, ele nu sînt decît instrumentul strîmbătăţii şi a venalităţii şi nu înfăţoşează nici o garantie înpricinaţilor. Reforma lor, şi mai ales inamovibilitatea judecătorilor cerută şi de art. 285 a Reglementului, sînt dar de toată nevoia.

21. *Neamestecarea Domnitorului în ramul judecătoresc şi aducerea în împlinire a sentenţiilor fără întărirea sa.*

Domnul, prin însuşi fiinţa sa de Domnitor, trebuie să se ţie departe de luptele judecătoreşti a particularilor ; căci, prin amestecarea sa în ele, nu face decît a-şi comprometa influinţa suverană. El nu trebuie prin urmare decît a privighia la marşa Iustiţiei, iar nu şi la darea ei ; căci altmintrele dreptatea n-ar fi decît un instrument guvernamental în mînile Domnitorului, precum au şi fost în mînile Măriei Sale Mihail Sturza V. V. Cîte hotărîri date de către Divanul domnesc în conglăsuire de şepte mădulari, şi

care după art. 363 a Reglementului rămîn pentru veci sfinte. șed de la începutul domniei sale neîntărite și neaduse în împlinirc. și cîte altele asemine s-au sfărmat, și nelegiuit s-au trimis în noua cercetare a tribunalelor !

22. Desființarea a orice tribunaluri și comisii eccepționale.

Aceste chiar după Reglementul de astăzi nu sînt tolerate : însă. în contra acestuia. guvernul de față în mai multe rînduri s-au slujit de ele.

23. Libertatea culturilor.

Moldova au avut pururea de fală de a cunoaștc libera întrebuințare a tutulor culturilor. Religiile prigonite în alte țări au găsit pururea în țeara noastră un azil sigur : și pămîntul românesc este singurul carele nu s-au udat cu sîngc vărsat în resboaie religioase.

24. Rădicarea morală și socială a clerului ortodocs.

Formarca clerului și aducerea sa într-o stare îmbunătățită și însuflețitoare de respcct este una din cele mai mari și sfinte îngrijiri a fieștecărui guvern. pătruns de datoriile sale către popor. La români guvernul de 14 ani n-au făcut nimică pentru cler. care cu toate veniturile cele mari, și cu toate mijloacele și legele ce sînt de față. și anume art. 415 din Reglemcnt. s-au lăsat în înjositoarea condiție în care se afla și mai înaintc. Clerul de jos mai ales estc atît dc părăsit. încît este de mirat cum poporul au mai păstrat încă vr-un simtiment r ligios.

25. Organisarea clerului catolic pentru românii de această religie.

Pestc 50 000 români sînt catolici. Pînă acum guvernul nu s-au ocupat nici de cum cu educația, atît morală cît și religioasă a lor. Clerul lor este străin. și nu se sprijinește dc către stat. Este dar neapărată trebuință ca și acești fii ai patriei să tragă parte din folosurile publice.

Clerul lor trebuie dar organisat și ținut. ca toate celelalte clcruri cunoscute. cu cheltuiala statului. Vechii Domni o cunoștca aceasta prea bine. și singurul venit ce biserica catolică are în Moldova îi vine încă din vechile dănuiri domnești.

26. Drepturi politice pentru orice compatrioți de orice credință creștină.

Astăzi numai ortodocsii cred a avea drepturi politice. dritul de a stăpîni moșii etc. Istoria și actele publice ne dovedesc însă că. în timpurile dinainte. și catolicii se folosia de asemine drituri. Și încă astăzi dintre moldovenii catolici sînt carii unii au ajuns la întrebuințarea driturilor politice, și alții stăpînesc moșii încă din vechile dănuiri. Sînt mai multe sate răzășești lăcuite de catolici. Drepturile politice, și aceasta o cere epoha. trebuie dar date la toți românii de lege catolică. protestantă. ariană etc.

27. Emancipația graduală a israeliților moldoveni.

Marele număr de israeliți străini veniți în Moldova. ignoranța adîncă în care această stare se află. cere ca guvernul să se ocupe neadormit cu această chestie importantă pentru țară : trebuie ca prin măsuri umane și progresive să se opereze cît mai în grabă fuzia israeliților. și prefacerea lor într-o stare de cetățeni folositori a statului.

45—c. 587 40

28. Înturnarea către stat a averilor mănăstirilor închinate la locuri străine.

Toate averile dănuite de către evlavioşii noştri Domni, Locurilor de jos, sînt *condiţionate*. Ţinere de *sobor*, de şcoli, de spitaluri, de case de nebuni, de mese pentru săraci, aceste sînt principalele condiţii, din care însă nici una nu s-au ţinut de către părinţii greci. O singură monastire închinată nu mai ţine sobor; mai multe sînt prefăcute în case de arendatori şi ocupate de mireni, bunăoară monastirile Buhalniţa şi Aron Vodă. Celelalte condiţii sînt tot aşa de puţin păzite. Călcarea acestora se dovedeşte prin actele dănuitorilor ivite în parte în proţesurile oraşului Botoşeni cu mănăstirea Sf. Neculai din Păpăuţi, a şcoalelor publice cu monastirea Trii-Ierarhilor etc. Întrebuinţarea însemnatelor venituri a acestor monastiri este un scandal public. Ele dar trebuie trase numaidecît spre folosul statului, ca prin ele să se poată uşura sarcinile publice. Ear Locurilor de jos, spre pomenirea dănuitorilor, se va trimite pe tot anul făclii, tămiie, untdelemn, şi însuşi bani; căci ar fi un pacat naţional de a lăsa aşa averi publice în mînile unor călugări străini, pururea rebeli la legile ţării ce-i îngraşă de atîte veacuri, şi carii de la 1832 şi pînă astăzi se împotrivesc încă de a răspunde statului mica dare hotărîtă prin art. 79, IV a Reglementului.

29. Dritul fieştecărui ţinut, oraş şi comună de a-şi controla administraţiile prin sfaturile ţinutale, municipale şi comunale.

„Privighierea asupra a tot ceea ce se atinge de fericirea unui oraş, nu poate fi mai bine încredinţată decît acelor care cîştigă mai cu deosebire folosurile din el", zice chiar Reglementul, anexa N. Cu toate aceste ocîrmuirea intereselor comunale, de şi dată prin acestaş Reglement sfaturilor comunale, au rămas pururea în mîna administraţiei centrale, care şi cu aceste venituri au făcut aceea ce au făcut cu toate veniturile ţării, încît au omorît cu totul viaţa municipală în Moldova. Trebuie, dar, dat fieştecărui ţinut, oraş, comună, dritul ca prin respectivele sale sfaturi, să-şi controleze interesele locale, fără amestecarea puterei centrale. Aceste sfaturi ar învia din nou viaţa municipală şi interesul pentru lucrul public, şi prin urmare, înaintînd bună starea comunelor, oraşelor şi ţinuturilor ar face şi bună starea ţării întregi. Trebuie dar priimit de princip că tot ce se poate face *pe loc* să se facă de către puterile *locale*.

30. Desfiinţarea a orice dări asupra exportaţiei productelor naţionale.

În vreme cînd în alte ţări guvernele se silesc de a înlesni chiar prin premii exportarea productelor naţionale, guvernul Moldovii chiar în contra legiuirilor înfiinţate s-au silit a-i pune stavile. Aşa în contra art. 65 a Reglementului, şi cu toate protestaţiile Adunării Obşteşti, au păstrat *poşlina* asupra grînelor, pentru că ea este lăsată în libera disposiţie a Măriei Sale Mihail Sturza V. V. şi-i formează o a doua listă civilă. — Spre desvoltarea dar a agriculturei şi a negoţului vitelor care sînt cele de căpitenii izvoare a bogăţiei noaştre naţionale, trebuie desfiinţate orice dări asupra exportaţiei grînelor, vitelor şi fabricatelor naţionale.

31. Reforma codicilor civilă, comerţială şi criminală, şi a procedurei lor.

Reforma codicilor deşi cerută şi de art. 426 din Reglement (şi cu anume rostire ca aceasta să se facă de o comisie mixtă, numită de guvernele îmbelor principate, spre a da amînduror ţărilor o singură şi aceeaşi legislaţie civilă şi penală), deabia au început în anii trecuţi, însă în chipul strîmt şi viclean care caracterizează sistemul şi toate îmbunătăţirile guvernului de astăzi. Deabia partea întîi a codicei civilă este pregătită, însă trebuie curăţită de adăugirile şi schimbările făcute de Măria Sa Domnul Mihail Sturza.

Cea mai neapărată însă reformă este aceea a codicei criminale, care face ruşine epohei şi Moldovii. Procedura civilă şi criminală trebuie asemine radical prefăcută : căci colecţia ofisurilor şi deslegărilor judecătoreşti, publicată de Măria Sa Domnul Sturza, fără mai înainte încuviinţare a Obşteştii Adunări în contra art. 56 din Reglement, este numai un nomol de strîmbătăţi şi de interesuri particulare aduse la teorii de legiuiri generale.

32. Întemeierea legelor de poliţie şi a aşezămintelor penintenţiare potrivite cu veacul.

Starea de faţă a poliţiei întemeiată numai pe vroinţa şi interesul foncţionarilor însărcinaţi cu acest ram delicat a administraţiei, şi mai ales jalnica şi neomeneasca trataţie a nenorociţilor închişi, lipsiţi de orice căutare şi lăsaţi în cruda dispoziţie a temnicerilor cer neapărat reforma sistemului de astăzi.

33. O lege energică pentru săcarea corupţiei răspîndită în ţară de cătră guvernul de astăzi.

Abuzurile care au adus ţara în ticăloasa stare în care se află astăzi, ecsplică trebuinţa unei asemine legi.

34. Înlesnirile comerţului şi libertăţii muncei prin : 1. promulgarea legilor de credit spre a asigura plătirea datoriilor fără eccepţie de persoane. 2. întemeierea unei bance naţionale şi de escontă, şi a caselor de păstrare. 3. aşezarea de şcoli profesionale. 4. deschiderea canalurilor şi drumurilor de comunicaţie. 5. regularea tarifurilor şi 6. mai ales desfiinţarea a orice beilicuri, cărături şi havalele, precum la drumuri publice etc., toată munca publică trebuind a fi făcută cu bani.

Toate aceste îmbunătăţiri practice n-au trebuinţă de un mai departe comentar.

În privirea acestor mîntuitoare instituţii propuse de Partida Naţională, nu în folosul său în parte, ci în folosul naţiei întregi, intitulaţii aristocraţi de la sine şi cu bucurie se leapădă de privileghiurile ce le au, sau prin moştenire, sau prin legile înfiinţate şi se primesc : Instituţii propuse în folosul naţiei întregi :

I. *A se oborî ori ce ranguri şi privileghiuri personale sau de naştere.*

În ţările româneşti nimic n-au fost moştenitor, afară decît proprietatea şi numele familiei. Ca în toate staturile Orientului, *nobleţea* este necunoscută ; căci *boieria* nu însemnează decît funcţie publică, la care fiestecare român poate ajunge după chiar legile de astăzi. Boieria deabia în timpurile noue au luat mersul unei *nobleţe* nepotrivită şi contrară cu toate instituţiile ţării. Boieria însă chiar astăzi nu se poate cîştiga decît prin slujbă

cătră Stat și nu dă alt drit decît acel a elecției și a elegibilității. precum și a scutirii de *bir*, care asemine este numai un privileghiu personal. Boieria este dar personală. pentru că ficiorul de boier ce nu are rang nu se poate alege deputat, și fiii săi sînt birnici. Dritul de elecție și de eligibilitate păstrîndu-se și încă și întinzindu-se. ear scutirea de bir ne mai putîndu-se păstra pentru nimene, la ce ar mai trebui rangurile de *Logofăt Mare*, *Vornic Mare*, *Spatar și Șatrar*. niște titluri săci. care de mult nu mai represintează funcțiile la care era lipite. Ele, dar. astăzi trebuesc oborîte ca niște rămășiți a timpurilor feudale, și care odată, trecînd granița, sînt necunoscute întregii Evropi, și prin urmare nu procură titularilor nici macar deșarta glorie ce prin tractiruri aduc încă cuvintele de ducă, conte și baron. Logofeții cei mari. Vornicii, Agii, Banii, Pitarii și alți asemine boieri de astăzi, pot fi, și vor fi și fără aceste titluri, în capul nației prin cultura, bogăția și iubirea lor către patrie. Multă vreme dar. vor avea încă spre a nu se teme de concurenție ; singurul lucru ce le rămîne să facă este să păstreze prin *merit* aceea ce pînă acum au avut numai prin *privileghiu*. Rangurile dar. adăogim încă, ca niște jucării date numai deșărtăciunii, trebuesc desființate ; căci a păstra o nobleță, o aristocrație acolo unde există, se înțelege : dar a o crea, la anul 1848, acolo unde n-au fost niciodată, ar fi o prea mare nebunie, și de care românii vor ști a rămînea străini.

II. *A face parte la îndatoririle, sarcinile și dările statului. prin urmare a se supune la o contribuție generală, fieștecare în proporția facultăților și a averii sale.*

În vechea Moldovă, toți moldovenii lua de o potrivă parte la însărcinările statului ; toți plătea birul sîngelui. toți contribua la dările publice, Logofătul cel mare, cît și cel de pe urmă sătean, fieștecare după mijloacele sale. O singură eccepție era făcută în favorul fonctionarilor mari a statului *pe cîtă vreme era în fonctii lucrative*. de la Vel-Logofăt pînă la Vel-Stolnic. pentru că această scutire le era singura leafă. Deabia Domnul fanariot Constantin N. Mavrocordat. vroind a trage în partida sa pre boieri, adecă fonctionari, pentru ca mai lesne să poată împila poporul. oborî acest princip de dreptate, și întroduse clase privileghiate. adecă scutite de bir. Pentru întîiași, dată prin hrisovul său din mart 1737. se hotărî ca *„boierii de la Vel-Logofăt pînă la Treti-Logofăt, atît dumnia-lor cît și fii dumilor-sale, nu numai cînd vor fi întru dregătorii. ce și lipsiți fiind, de dajde mazilească ce da pre an să fie slobozi și ertați"*. însă și aceasta, cu condiție *„pentru că de supt legăturile dăjdiei slobozindu-se și odihnindu-se, mai cu ferbinte sîrgueală să se afle către slujbele și poroncile stăpînești"*.

În Moldova. clasele privilegiate au fost introduse numai în 1737...

Această eccepție odată făcută, toate clasele înstărite au mijlocit a se folosi de ea : și astăzi toate greutățile și dările statului, în contra a orice dreptăți. razimă numai pe acel mai sărac, pe acel ce n-are a lui de cît trupul său. adecă pe lăcuitorul sătean ; numai acesta plătește pe Domn care nu știe de dînsul. pre administrator care-l fură, pre judecător la care nici o dată nu cere dreptate. pre slujitor care-l ține supt bici, pre militar care

n-are ce să-i apere, căci ţăranul n-are nimic a lui supt soare, nici măcar bordeiul unde îşi odihneşte obositele mădulari.

Atît dreptatea, cît şi epoha în care vieţuim, nu mai puţin, şi chiar interesul bine înţeles a patriei, cer dar neapărat că să ne întoarcem la vechiul şi mîntuitorul princip a contribuţiei generale; pentru că numai din libera şi deopotrivă desvoltare a tutulor puterilor statului, şi întrebuinţarea lor spre folosul general, atîrnă fericirea ţării.

Obştesc şi adevărat patriotism însă poate să fie numai acolo, unde patria îşi tratează fiii cu deopotrivă dreptate şi dragoste, supuindu-i la aceleaşi îndatoriri şi drituri.

III. *A jărtfi în folosul statului banii despăgubirii scutelnicilor, păstrîndu-se ca pensie numai acei pentru nevoieşi, văduve şi orfani.*

De-ndată ce rangurile şi privileghiurile se desfiinţează, de la sine cade şi această despăgubire pentru un privileghiu trecut; ş-apoi acest condei a budgetului, împărţit la mai multe sute, dă benefiţianţilor un venit prea puţin însemnat, cînd întrebuinţat întreg ar putea să aducă ţării un folos mult mai mare.

IV. *A se desfiinţa robia de pe pămîntul romînesc cu despăgubirea numai acelora ce ar cere-o.*

Un stat constituţional cu robi ar fi o monstruositate. Desrobirea ţiganilor statului şi a monastirilor rostită de Obşteasca Adunare în anii trecuţi trage de la sine şi desrobirea ţiganilor particulari; căci un princip nu poate să fie primit de bun pentru unii, şi aruncat de rău pentru alţii. În seanţa din 5 avgust 1746, Obşteasca Adunare a Ţării Romîneşti zicea : ,,că ea nu cunoaşte mai greu şi mai mare păcat decît a avea pre fraţii noştri cei întru Hristos, supt jugul robiei noastre, de vreme ce Sf. Evanghelie ne zice : Iubeşte pre aproapele tău ca însuşi pre tine.

Ca următori dar acestii poronci nu trebuie să robim pre fraţii noştri. Căci robia n-au fost de nici un folos, ci încă un obicei de mare pagubă sufletelor noastre, rămasă fiind de la strămoşi ca un blăstăm asupra capetelor noastre". Aceea ce dar cu mai mult de o sută de ani o zicea strămoşii noştri, nu vom zice-o şi noi astăzi, în veacul luminilor, şi am mai putea oare răbda pata de a avea *robi* noi, carii vroim a fi o naţie *liberă*?

V. *A se oborî boierescul şi a se face proprietari pre toţi gospodarii săteni, dîndu-se însă o dreaptă despăgubire vechilor stăpîni a pămîntului. Această despăgubire şi modul ei se vor hotărî de către cea întăi Obştească Adunare aleasă după noul chip arătat la art. 3 a reformelor de mai sus.*

Puterea şi fericirea unui stat se află în puterea şi în fericirea mulţimei, adecă a naţiei. O naţie însă care numără numai trii mii de oameni, înzestraţi cu drituri şi averi, singurii adevăraţi cetăţeni, nu merită acest nume. Moldova însă n-are mai mulţi cetăţeni; căci toţi ceilalţi carii peste aceşti trii mii de privileghiaţi şi pînă la un milion şi jumătate formează populaţia ţării sînt numai nişte lăcuitori desbrăcaţi de toate driturile, de toată bună-starea materială şi intelectuală, şi supuşi numai dărilor şi greutăţilor ţării. Lăcuitorii săteni sînt mai ales în cea mai ticăloasă stare, nefiind decît nişte instru-

Starea lăcuitorilor săteni,

mente de muncă în mînile guvernului, a proprietarilor şi a posesorilor de moşii, în practică lipiţi încă pămîntului, pre care de sute de ani îl lucrează în folosul altora, şi prin urmare întorşi la vechia *vecinătate*.

„nădejdea şi puterea patriei", trebueşte radical îmbunătăţită

În toate reformele bune sau rele cîte s-au făcut pînă acum pentru ţară în timpurile mai noue, nimică nu s-au statornicit pentru această numeroasă şi nenorocită clasă, nădejdea şi puterea patriei; ba încă Reglementul, în loc de a-i îmbunătăţi, i-au asprit şi mai mult ticăloasa soartă. *Omenirea, dreptatea, interesul ţării şi chiar interesul proprietarilor de moşii* cer dar neapărat îmbunătăţirea radicală a acestii stări, prin desfiinţarea boierescului şi prefacerea ţăranilor în mici proprietari, dîndu-li-se pămînturile pre care le-au inrodit cu sudorile lor. *Omenirea*, pentru că nu este omenesc ca omul să expluateze pre om, ca cei mulţi să fie instrumentele de muncă a celor puţini şi că un popor întreg să-şi jărtfească vieaţa în folosul unora, în contra principelor Evangheliei şi a adevăratei libertăţi. *Dreptatea*, pentru că desfiinţind boierescul şi întemeind proprietatea între lăcuitorii săteni ar fi a îndrepta crudele strîmbătăţi a veacurilor trecute. Este istoriceşte dovedit că, în timpurile din început, mai fieştecare român era proprietar, şi că numai sila şi puterea celor mari au desbrăcat pre o mare parte din săteni de pămînturile şi de chiar libertatea lor[5]. Şi chiar în zilele de astăzi, cîte moşii răzăşeşti s-au desfiinţat prin silă şi strîmbătate ? *Interesul ţării*, pentru că proprietatea este cel mai puternic instrument de civilizaţie, şi dacă vroim serios să ne civilizăm ţara, trebuie să avem mulţi proprietari. Numai o ţară ce are mulţi proprietari este tare; căci numai acolo unde este răspîndit *iubirea pămîntului*, este răspîndit şi *iubirea patriei*. Astăzi însă, pentru ce ţăranul şi-ar iubi şi şi-ar apăra o patrie unde el n-are nici un drept, ci numai îndatoriri şi sarcine ? *Interesul particular a proprietarilor*, pentru că pragmatic se poate dovedi că desfiinţarea boierescului nu numai n-ar înpuţina, dar încă în curînd ar spori preţul pămîntului, prin înmulţirea populaţiei şi libertatea muncii; şi că, prin urmare, o falce le-ar da un venit mai mare decît astăzi le aduce doă fălci; pentru că este ştiut că munca liberă îi mai roditoare, decît munca silită, adecă boierescul, şi pentru că însfîrşit proprietarii s-ar vedea scutiţi şi de multe îndatoriri ce au cătră muncitori, spre pildă de a-i hrăni în vreme de foame, de a le plăti birul în timp de lipsă etc. În tot felul dar, boierescul trebuie desfiinţat, ca rămăşiţă a robiei, ca contrar veacului, cu însărcinător şi pentru acel ce-l face, şi pentru acel ce se foloseşte de el, şi însfîrşit ca înlesnitor asupririlor şi arbitrarului, şi prin urmare, exerţînd o înrîurire ră asupra caracterului, vredniciei şi moralităţii lăcuitorilor săteni, puterea cea mai mare a unui stat. Boierescul este desfiinţat în Transilvania, Bucovina şi Ţara Românească; cum dar decît prin silă s-ar mai putea ţinea în muncă pre românul din Moldova, cînd el vede pre frate-său din învecinatele ţări liber şi bucurîndu-se de toate driturile cetăţeneşti? Sila însă n-ar face decît a înrodi sămînţa de ură ce începe a se răspîndi asupra *stăpînilor* de moşii. De datoria dar şi de interesul acestora este ca să depărteze primejdia, ca nu din eccesul numai a răului să easă binele; ear întîmplările din Galiţia să le slujească de o cumplită şi mîntuitoare pildă. Astăzi mai

toată Evropa au oborît munca silită numită robotă, clacă, boieresc, sau cu orice altă numire. Chiar în Turcia, şi anume în Bosnia, avgustul nostru suzeran au desfiinţat-o. Cum dar numai Moldova ar putea să se împotrivească acestii reforme adevărat europeană, tocmai Moldova, pentru care din pricina învecinării cu Bucovina şi Transilvania, desfiinţarea boierescului şi apropriaţia ţăranilor este o chestie de siguranţie publică, de pace, de vieaţă, însfîrşit, şi care prin urmare trebuie hotărîtă cit mai în grabă? Căci nimene din acei ce vroiesc binele ţării, nu ignorează că timpul face necontenit mai grele de hotărît chestiile ce sînt deapururea prelungite pe altă dată. *Pacinica* dar hotărîre a chestiei, *apropriaţiei ţăranilor astăzi* încă uşoară, într-un an va fi mai grea, şi în doi, va fi cu neputinţă. Ea astăzi atîrnă încă de la noi; să luăm dar sama ca în curînd să nu se hotărască făr de noi, şi cu vărsare de păraie de sînge!

Pe lîngă toate aceste radicale instituţii, singurele care ne pot regenera patria, apoi Partida Naţională mai propune una ca cununa tuturor, ca cheia bolţei fără care s-ar prăbuşi tot edifiţiul naţional; aceasta este *Unirea Moldovii cu Ţara Românească*, pe temeiul punturilor de mai sus, şi care se vor putea modifica de către Adunarea Obştească Constituantă a îmbelor ţări unite; o *Unire* dorită de veacuri de toţi românii cei mai însemnaţi, a amînduror principatelor; o *Unire* pre care după spiritul timpurilor, cu armele în mînă au vroit să o săvîrşească Ştefan cel Mare şi Mihail Viteazul, carele şi ajunse a se intitula: *Cu mila lui Dumnezeu Domn Ţării Româneşti, a Moldovii şi a Ardealului*. Pregiudeţele veacului şi intrigile străinilor pînă acum au stavilat această Unire. Astăzi însă împregiurările ne sînt mai favorabile ca să putem realisa aceea ce strămoşilor nostri le-au fost cu putinţă numai de a dori. Pregiudeţe şi antipatii naţionale nu mai sînt de mult între noi. Chiar străinii n-ar putea cu drept a ne fi contrari, fiind că această unire n-ar jicni driturile nimărui. Turcia este acum deplin convinsă că deosebindu-se de timpurile trecute şi de părinţii lor, românii de astăzi au viea dorinţă şi este de interesul lor, de a fi strîns uniţi cu imperia Otomană, şi că singura lor mîntuire este de a se ţinea supt egida integrităţii Turciei, închizăşluită de marele puteri a Europii. Unirea principatelor întărindu-le pre aceste, ar întări însă şi legăturile care le lipesc către puterea suzerană; şi earăşi numai legăturile cu această din urmă pot să facă pre români puternici prin neatîrnarea Turciei care închizăşluieşte pre a noastră. Căci Turcia prin dritul suzeranităţii sale este îndatorită a ne apăra şi libertatea noastră.

Pe lîngă toate aceste ... „*Unirea Moldovei cu Ţara Românească*" este „cheia bolţei fără care s-ar prăbuşi tot edifiţiul naţional"

Cît pentru Rusia, chiar în imputările şi amerinţările ce face românilor prin depeşa sa din 19 iulie trecut, ea tot se întemeiază pe vechile tractaturi; prin aceasta însă, ea nu numai că nu slăbeşte, dar încă întăreşte driturile românilor, căci tocma pe tractate şi acestii se întemeiază spre a reclama *autonomiea lor* şi dritul de a-şi uni ţările. În zadar depeşa ministerială zice că principatele *nu pot să-şi prefacă regimul administrativ, fără încuviinţarea îmbelor Curţi, de vreme ce au îndatoriri positive atît cătră puterea suzerană,*

Depeşa Nesselrode din 19/31 iulie

tratatul de la Adrianopol

cît şi către puterea protectrifă: căci articolul 5 a tractatului de Andrianopol, pe care Rusia insuşi îşi intemeiază reclamaţiile, prin chiar cuvintele sale, cunoaşte românilor vechile capitulaţii şi, prin urmare, şi cea intii condiţie a acestora, adecă dritul autonomiei.

„Fiind că principatele Moldova şi Ţeara Romănească. zice acest articol a tractatului, în urma unei capitulaţii s-au pus supt suzeranitatea Înaltei Porţi, *şi fiind că Rosia* au chizăşluit fericirea lor, s-au hotărît ca ele să ţie toate privileghiile şi slobozeniile ce li s-au fost invoit sau *prin capitulaţiile lor*, sau prin tractaturile închiate între aceste două imperii, sau prin hatişerifurile slobozite in deosăbite vremi etc."

În zadar, asemine, aceastaşi depeşă face românilor o crimă din dorinţa lor de a-şi împreuna ţările, zicînd că Rosia *nu poate erta de a vedea în locul îmbelor principate* ivirea unui nou stat etc. La aceasta va răspunde earăşi Rosia. adecă chiar Reglementul făcut de ea şi pre care ea astăzi vroeşte prin baionete a-l impune românilor. În adevăr, acest Reglement, făcut după instrucţiile sale, supt prezidenţia unui amploiat al său, redigat de oameni aleşi de ea, singur invită pre români de a se uni, rostind lămurit că nouăle instituţii nu li s-au dat decit spre a pregăti şi a aduce în împlinire această unire. „Începutul. religia. zice Reglementul Moldovei, Art. 425, Cap. IX, obiceiurile şi asemănarea limbii lăcuitorilor acestor două principaturi. precum şi trebuinţele a imbelor părţi. cuprind din însuşi descălecarea lor elementurile *nedespărţitei* Uniri care s-au împedecat şi s-au întirziat de întimplătoarele impregiurări. Mîntuitoarele folosuri a rodului ce s-ar naşte din intrunirea acestor doă naţii sînt netăgăduite. *Elementurile întrunirei moldo-romănilor se află aşezate prin acest Reglement, prin asemănatele temeiuri ale administraţiei acestor doă Ţeri*". Aşa dar. chiar cînd românii n-ar fi gîndit la folosurile ce le-ar veni prin unirea principatelor, acest articol ar fi fost îndestul spre a-i lumina despre adevăratele lor interesuri. Tot acest articol este cel mai bun răspuns. cea mai mare desvinovăţire ce ei pot face la imputările depeşei din 19 iulie. Ei dar lasă ministeriului împărătesc a Rosiei de a explica contradicţia manifestă ce este intre acest articol a Reglementului din 1830, opera sa, care singură ne sfătueşte *Unirea principatelor*. şi între depeşa sa din 1848. care din această unire ne face o crimă.

şi articolul 425, din Regulament ...

Aceste sînt singurele mîntuitoare instituţii care pot introduce în principate liniştea. pacea şi bunăstarea materială şi intelectuală, şi, prin urmare, a le aduce *acea fericire pre care Rosia au închizăşluit-o românilor în faţa Evropei.*

Turcia, prin mai multe dovezi, ne-au arătat că nu ne este contrară: în adevăr, ea simţeşte că este atît interesul său cît şi al nostru, ca Romănia să fie tare şi neatirnată în cele dinlăuntru şi aceasta au declarat-o prin mai multe acte publice. Eată ce zice unul din cele mai luminate organe a sale, „Jurnalul din Constantinopol". din 26 iunie trecut: „În Valahia şi Moldavia, Curţele suzerană şi protectriţă au trimes fieştecare un comisar extraordinar, spre a se incredinţa acolo de starea lucrurilor şi a linişti duhurile, precum şi

Despre Turcia, ca putere suzerană, şi Principatele române ...

a întări, dacă ar fi trebuință, driturile ce ele au din tractaturi". Noi nu socotim că ar rezulta din misia representanților îmbelor Curți ceva care să fie in opoziție cu interesele principatelor și duhul convențiilor. *Epoha noastră are de cel întîi caracter triumful dritului asupra tăriei*, și se deosebește prin aceasta însuși de timpurile de mai inainte. Este statornic că înaintea unei buni dreptăți, dritul celui mai slab are tot aceeași putere ca și dritul celui mai tare. Dar aice nici nu este locul de a pomeni acest adevăr : nimene, negreșit, nu-l tăgăduește. Turcia, care se arată liberală acolo unde suverenitatea sa este plină și intreagă, n-are, după cum știm, cea mai mică dorință, lucrind ca Curte suzerană, adecă cu un mai mic grad de putere, de a se depărta de la fireasca sa dreptate. În Turcia și in principaturi este această convicție intimă și foarte mîntuitoare, că adecă dacă păstrarea legăturilor ce sînt între Turcia și principaturi este trebuincioasă acestora din urmă, neatîrnarea lor nu este mai puțin trebuitoare celii dintii : și din această convicție isvoresc neapărat relații nu numai de prietenie, dar încă de dreptate, care sfătuiesc de a întări necontenit, și nu de a slăbi tot ce ține la existința staturilor tributare și la securitatea puterii suzerane. A incheia din această dreaptă apretiație, că Turcia nu poate, nici nu trebuie să se împotrivească la îmbunătățirile ce principatele judecă folositor de a introduce în legile lor, este un lucru ușor și logic. Turcia nu are drit, și incă mai puțin interes de a se împotrivi la aceste, și cind ea au învățat atita și invată in toate zilele a estima cît prețuește neatirnarea staturilor, negreșit că nu ea tocma ar putea avea ideea de a o jigni cit de puțin. — Nu este asemine de socotit, urmează acelaș jurnal, că aceea ce Curtea suzerană nu va face, se va face de către Curtea protectriță. Driturile acestia sint mărginite, ca și driturile celeilalte, prin deosebitele tractate ce formează temelia Constituției de acum a Principatelor. Caracterul ei, chiar, arată natura misiei sale. Dacă vre-o putere oricare ar vroi să strîmtoreze sau să împuțineze neatîrnarea lor, sau să exercezc asupra lor o apăsare care ar fi primejdioasă interesclor lor, după cererea ce i s-ar face de ele sau de una din ele, ar avea loc intrebuințarea protecției sale. Ce noi zicem de Curtea protectriță, vom zice-o incă mai bine de Curtea suzerană, căria codica națiilor dă o superioritate de drit, și prin urmare o datorie de obligație mai mare. Acția îmbelor Curți privește mai mult *primejdiile din afară ce ar putea să amerințe principatele, decît direcția din lăuntru* a trebilor lor. Aceasta se dovedește lămurit din actul anexat la articolul 5 din tractatul de Andrianopol iscălit la 1829 și in care este zis, pentru ceea ce privește Moldo-Valahia : „Că Domnii vor ocirmui slobod pentru tot ce se atinge de trebile din lăuntru a țării, și că ei nu vor fi opriți în ocirmuire prin nici o poruncă impotrivitoare driturilor lor".

Această stipulație este potrivită cu dritul gintelor. Eată ce zice intru aceasta Vatel : „Un stat slab care pentru siguranția sa se pune sub protecția unui mai puternic, și se îndatorește, spre recunoștință, la mai multe îndatoriri in echivalentul acestii protecții, fără însă a se desbrăca de guver-

Ce scrie „Journal de Constantinople":

Deosebitele tractate ce formează temelia Constituției de acum a Principatelor

și

dreptul gintelor

nul şi de suverenitatea sa, prin aceasta nu contineşte de a figura între suverani, ce nu cunosc altă lege decît dritul gintelor".

Aceste drepte consideraţii întemeiate pe adeverata stare a lucrurilor, pe duhul tractatelor şi pe dritul gintelor, arată îndestul care sînt driturile, datoriile şi rolul Rosiei către principatele româneşti.

Fapte „trase din nepărtinitoarea istorie":

Nu este însă de prisos de a adăogi şi următoarele facturi, trase din nepărtinitoarea istorie :

Au fost o vreme cînd Valahia şi Moldova, deşi de sute de ani puse de bunăvoie supt suzeranitatea Înaltii Porţi, păstra încă mai toate libertăţile ce li fuseseră asigurate prin tractatele lui Mircea şi a lui Bogdan. Amîndoă ţările avea deplină neatîrnare, ocîrmuiri şi Domni naţionali, hotarele, instituţiile şi religia sfînt respectate, şi în sfîrşit toate driturile şi însuşirile a doă staturi suverane destul de puternice, pentru ca alianţa lor să fie căutată de cei mai mari monarhi a Europii. Împăratul Germaniei şi Ţarul Rosiei rivaliza spre a dobîndi prieteşugul şi cooperaţia acestor principate, ocîrmuite de Domnii Constantin Brancovanu şi Dimitrie Cantimir. Aceste era la anul 1711, cînd Petru cel Mare se hotărî de a pune în lucrare *planurile sale de cucerire asupra Turciei*. Spre aceasta el propusă şi făcu tractaturi cu Valahia şi Moldavia, şi războiul fu declarat Înaltii Porţi. Moldova, fericită şi bine organisată după mărturisirea a însuşi reformatorului Rosiei [*], se jărtfi pentru coreligionarii săi. Pacea însă cea de la Prut fu totuşi închiată. Sute de familii din cele mai întîi a ţării, cu Domnul Cantimir, jărtfe a rîvnei lor, îşi părăsiră patria ; şi îmbele principaturi fură lăsate de către Petru cel Mare nenorocitei lor soarte. Atunce Turcia, spre a le pedepsi de plecarea lor către o imperie străină, le dedu (mai ales pre Moldova), în prada tătarilor, le călcă în picioare vechile tractaturi, le încungiură hotarele cu cetăţi turceşti zidite pe pămînt românesc, cu bani şi cu muncă românească, tăiă pe Domnul Brancovanu cu toată familia sa (căci Cantimir era fugit) şi puţin lipsi ca principatele să se prefacă în paşalîcuri. Umbre de Domni fură păstraţi, însă şi acestii numiţi numai dintre grecii Fanarului; căci, de la 1711 domni pămînteni nu se mai suiră pe robitele tronuri a Moldovii şi Valahiei. Aşa aceste nenorocite ţări, cu perderea celor mai mari şi sfinte drituri, plătiră cea întîi alianţă a lor cu Rosia ortodoxă !

Cea dintîi alianţă cu Rusia

„Jărtfile făcute de către români" !

O mai bună răsplătire românii nu avură pentru celelalte a lor îndelungate şi dureroase jărtfe către Rosia, în războaiele ce aceasta au mai avut cu Turcia, într-un timp de aproape de un veac. — *În a doua campanie*, de la 1736 pîn la 1740, cînd Feldmarşalul *Miunih* intră în Moldavia, ţara cu Mitropolitul în cap îi eşi înainte, primi armia rosiană ca o armie de fraţi, o hrăni ani întregi, o spori cu trupe româneşti şi-i dădu însfîrşit ajutor şi ospitalitate. Cînd însă se închiă pace, Mitropolitul Anton şi cu alte sute de familii fură de nou siliţi a-şi părăsi turma şi ţeara. Ear Moldova fu earăşi lăsată pradă răsbunării Turciei, fără nici o apărare din partea Rosiei, căci Miunih în retragerea sa, spre răsplătire, se mărgini a da Iaşii în jaful oştenilor sei, amerinţă oraşul cu foc, dacă nu i s-ar da o noă somă de bani, luă spre aceasta pre caimacamii ţării în fere pîră la Hotin şi, cînd trecu Nistrul, „au trimis, zic

În războaiele de la 1736 la 1740,

istoricii contimpurani, de au robit mulți oameni din ținuturile Hotinul și Cernăuții și-i împărția ca pe dobitoace; unii lua bărbații, alții femeile, alții copiii, și-i vindea unii la alții fără leac de milă, mai rău de cit tătarii"[7].

În *a trie campanie* de la 1769 pin la 1774, românii au dat Rosiei aceleși dovezi de credință, și de ajutor, prin arme, oameni, proviant; ei au împreună-lucrat atit de mult cu oștile împărătești in contra Turciei, incit Înalta Poartă, spre pedeapsă, prin o fetvă a marelui Muftiu au dat Moldova și Valahia în prada oștilor sale, dîndu-le voie să jăfuiască, să ardă, să taie fără îngrădire. — Imperatrița Ecaterina, prin manifestul său din 16 dechemvrie 1769, cetit de șese ori prin bisericile românești, făgăduise statornic că va apăra în veci principatele *despre Turci*. Pacea de la Kainargik s-au făcut insă; suveranii Moldovii și Valahiei s-au întors Turciei, ca resplătire pentru pustierea țărilor și pentru păraele de sînge românesc vărsat pentru Rosia; și o a triea oară mii de moldoveni, comprometați, își părăsiră patria lăsată răsbunării Turciei, și din nou desbrăcată (cu toată protecția Rosiei, și numai din pricina Rosiei) de puținele drituri ce-i mai rămăseră nejicnite; și ce este mai mult, cu toate cererile Mitropolitului și a Obșteștii Adunări pentru integritatea Moldovii, și cu toată protestația a Domnului Ghica V. V., carele pe urmă spre pedeapsă fu și omorit, Rosia smulsă Bucovina și o dădu ca dar aliatei sale, Austriei. de la 1769 la 1774,

Rosia au întreprins asupra Turciei *a patra campanie*, acea de la 1787 pîn la 1791. În vreme cînd cei mai însemnați boieri a Moldovii și Valahii, jărtfe a simpatiei lor pentru Curtea de S.-Petersburg era unii desbrăcați de averile lor și alții prin poronca Sultanului inchiși in insulele Arhipelagului, în mănăstirile Bulgariei și a Atosului, în Albania și în temnițile Constantinopului[8], amindoă țerile suferia toate greutățile unui răsboi cumplit, fiind teatrul a sîngeroaselor lupte dintre austro-ruși și turci. Pacea de Iași se inchiă, fără însă să aducă patriei noastre vre-o fericită prefacere. Biata țeră, pustie și prefăcută in cenușă, fu întoarsă Turciei cu oareșcare închizășluiri, care niciodată nu s-au păzit; căci atit Moldova cit și Valahia, tocma pentru râvna lor pentru Rosia, au urmat a se trata de către Înalta Poartă ca niște țări haine pururea gata, precum din nenorocire au și fost, de a se uni cu Imperia coreligionară, in contra Suzeranului lor. de la 1787 la 1791,

O *a cince campanie* se deschise asupra Turciei, acea de la 1806 pin la 1812. Cine ignorează, căci faptele sînt mai contimpurane, toate nenorocirile, toate greutățile, toată pustiirea ce principatele, și mai ales Moldavia, au pătimit în acest crunt răsboi care n-au ținut mai puțin decît șese ani. Ușurarea însă și răsplătirea, la închierea păcii de București, fu luarea a jumătate de Moldova de către acea putere protectriță, pentru care românii s-au fost jărtfit in atîtea rînduri. Besarabia se întrupă cu Rosia, și puțin era ca proprietarii moldoveni să se vadă lipsiți de chiar moșiile ce le rămăseseră din a stînga Prutului. Au trebuit bunătatea personală a Împăratului Alexandru, pentru ca să le lase această mingîiere pentru înjumătățirea patriei. Încorporația însă a Besarabiei este cel mai bun răspuns la depeșa din 19 iulie, care zice că: „*Trecutul răspunde pentru vremea de față. Mai* de la 1806 la 1812

mult decît o dată în timpuri de mai înainte, noi (Rosia) am ocupat totul sau o parte a principatelor, și credincioși parolii ca daserăm despe aceasta mai înainte, noi le-am deșertat deîndată ce s-au împlinit condițiile ce am fost pus pentru retragerea noastră".

„Folosurile protecției", „în faptă nu să păzîră..."

Aceasta este numai scurta descriere a jărtfilor făcute Rosiei de către români, de la Petru cel Mare și pînă la epoha cei de pe urmă campanii asupra Turciei din 1828. A tăgădui aceste jărtfe, ar fi a tăgădui însuși istoria. Însă spre a nu fi învinovățiți de ră credință, trebuie să arătăm și *folosurile protecției*, de cînd aceasta s-au asigurat principatelor. În adevăr, prin tractatele de Kainargi, Iași, București și Akerman, Rosia dobîndind dritul *de a apăra aceste țări despre asupririle* Turciei (căci aceasta numai este prințipul și datoriea protecției) ea, în mai multe rînduri, au reclamat ca Poarta să puie oareșcare îngrădire sistemului său de a sărăci cu totul Moldova și Valahia, — am văzut din ce pricină. Așa Marele Vizir, după cererea cabinetelor de S. Petersburg și de Viena [9] au slobozit la 1783 un sened care oboria mai multe abuzuri; la 1802 Sultanul au mai dat un hatișerif împărătesc care cunoștea eptaetica Domnilor, desființarea birurilor nelegiuite, necalcarea hotarelor, și mijlocirea consulilor rusești, la întîmplare cînd Poarta sau Domnii ar călca dreptățile principatelor. Convenția de Akerman au mai sporit încă aceste privileghiuri. După aceste s-ar crede că principatele cîștigară mult prin asemine închizășluiri, și că dacă ele nu redobîndiră vechile lor drituri, dar macar buna-starea din lăuntru a lor înflori. Pentru ce însă simpla expunere a factelor dovedește cu totul din protivă? Moldova în vremea protecției au perdut Bucovina și Besarabia. Valahia, cu toată protecția, fu necontenit călcată de pașii mărginași. Domnii, deși prin tractaturi asigurați că nu vor putea fi destronați fără vină dovedită și fără știrea ministrului rusesc, totuși fură schimbați pe an și pe lună, ca niște simpli funcționari turcești. Cît pentru starea din lăuntru a principatelor, cu toată privighierea *consulilor-censori a Rosiei*, abuzurile ajunseseră la sistemă și ticăloșia nu mai avu margini. Cu toate stipulațiile dobîndite de Cabinetul de San Petersburg în favorul românilor, birurile se împlinia de opt ori mai mult decît era legiuite: Adunările Obștești era numai niște nume deșerte; podvozile domnești, zaherelele pentru Constantinopol, havalelele și beilicurile de salahori pentru cetățile turcești, cherestelele pentru admiralitate, toate aceste în oposiție cu hatișeriful din 1802 își urma neîngrăditul lor drum. Veniturile publice era lăsate în libera dispoziție a Domnilor, fără nici un control, toate posturile publice se vindea zioa mare; eforiile scoalelor, a caselor bine-făcătoare și a spitalurilor se prefăcuseră în izvoare de chivernisală, și cîte alte asemine abuzuri, care aduseră mai ales pre lăcuitorul sătean la nevoia de a-și părăsi bordeiul spre a se face hoț sau a bejeni în Turcia. Neorînduiala și ticăloșia era în toate [10]. Eată starea principatelor supt auspițiile protecției rosienești de la 1774 și pînă la 1828, căci toată isprava stăruinților ei se mărgini numai în niște deșerte stipulații pe hîrtie care în faptă nu se păzîră niciodată.

În asemine împregiurări nenorocite se deschisă a *șesea* campanie asupra Turciei, acea de la 1828, și care pentru Moldavia și Valahia, prin ocupația militară, se prelungi pîn la 1834. Suferințele românilor și jărtfile făcute de ei Rosiei în aceasta de pe urmă campanie, au întrecut pre toate cele din veacul trecut. Este cu neputință de a da macar o slabă idee despre ticăloasa stare a principatelor în anii 1828 și 1829. Întreaga sărăcie a lăcuitorilor și totala pustiere a țerii, aceste fură resultatul greutăților de a ținea o armie de mai mult de 200 000 soldați, și a biciului ciumei și a holerii, aduse de către oștiri — una de la Sud și alta de la Nord. Răul era atît de mare, încît însuși generalul Kiselef, numit prezident plenipotent a Moldo-Valahiei, nu-l putu tăgădui în cuvîntul ce făcu boierilor Țării Romănești în 14 noemvrie 1829. Au trebuit îndelungați ani, nespusă feconditate și nenumăratele izvoare a acestor provincii, pentru ca ele să-și poată vindeca ranele și a se întoarce la starea lor de mai înainte.

Campania de la 1828

Cu toate aceste, românii luară parte vie la răsboi și sîngele lor, mai ales în Valahia mică, cursă în toate luptele dintre ruși și turci: căci toți aveam încă încredere în făgăduințele Rosiei, și cu bucurie ne jărtfiam țeara, viața și averea, așteptîndu-ne răsplătirea la închierea păcii. Această pace mult dorită se și făcu la Andrianopol în 2 septemvrie 1829. Rosia astă dată se arătă dreaptă și umană. Prin poronca M. S. Împăratului Neculai, plenipotenții săi, în condițiile păcii, fură cu o deosebită luare-aminte pentru driturile principatelor. Prin art. 5 a tractatului și prin un act osăbit, Rosia și Turcia cunoscură și întăriră principatelor *Capitulațiile* prin care aceste s-au fost pus supt suzeranitatea Înaltii Porții, *toate privileghiile și slobozeniile* ce li s-au fost învoit atît prin capitulații cît și prin tractatele închiate între îmbele imperii sau prin deosăbite hatișerifuri, și prin urmare o depiină siguranție, o administrație națională neatîrnată, libertatea comerțului, alegerea Domnilor pe viează și cu primirea generală a lăcuitorilor, nevătămarea pămîntului Moldovii și Valahiei de către oștirile turcești, înturnarea către aceste țeri a cetăților și a locurilor de pe malul stîng a Dunării ocupate de către turci, învoire ca guvernele românești, *ca unele ce au toate driturile unei neatîrnate din lăuntru administrații*, să așeze un cordon de sănătate și carantini despre Turcia, și să aibă oști regulate, a cărora număr să se hotărească de către Domni cu respectivele lor Adunări, după temeiul vechilor pilde, desființarea a tuturor dărilor în natură către Poartă, precum: zaherele, cherestele, salahori și alte havalele, în locul acestora hotărîrea unui simplu bir (după principiul vechilor capitulații) și în sfîrșit dritul de navigație cu steagul și pasaporturi naționale [11]. Și după toate aceste, *Rosia închizășluia fericirea prințipatelor*: și M.S. Împăratul Neculai, prin vestitul său Manifest din 19 septembrie 1829, arătînd Evropii bine-facerile nouei păci, făcea și românilor ca o dreaptă răsplătire a jărtfelor lor de un veac, această personală și solanelă declarație: *„Îngrijirea noastră s-au întins asemine asupra soartei noroadelor de o religie cu noi, supuse stăpînirei Otomane. Vechile privileghiuri ale principatelor Moldovii și Valahiei au luat formală întărire și fericirea lor s-au statornicit prin nouă f lo uri".*

Prin pacea de la Adrianopol, Rusia și Turcia recunoscură și întăriră Capitulațiile

Cu bucurie ne oprim ochii asupra acestii epohe care se părea a răsplăti indelungatele acte de rîvnă şi credinţă a părinţilor noştri către Rosia. La inchierea păcii, la asemine avguste făgăduinţe, entusiasmul şi recunoştinţa noastră era fără margini, şi după numele lui Dumnezeu, numele Impăratului Neculai era cel mai adorat între români!

Amintirea contelui Kiselef

Reforma abuzurilor veacului trecut, vindecarea rălelor războiului săvirşit, organizarea şi prin urmare regeneraţia principatelor fură încredinţate Contelui Kiselef, care şi-au lăsat o neştearsă aducere aminte in inimile românilor. La apelul făcut de acest nobil bărbat, toţi alergară spre a contribui la renaşterea patriei. Toţi jărfiră interesul particular, privileghiurile şi driturile moştenite. Răii se făcură buni; şi în binefăcătoarele sale planuri, prezidentul plenipotent nu întîlni pretutindene, de la stările cele mai inalte pînă la cele mai înjosite, decit abnegaţie şi rivnă. Societatea dar în curind se reorganisă. Românii nu fură ingraţi; ei incă astăzi fac un apel la suvenirele generalului Kiselef; aducă-şi inima sa aminte de viile păreri de rău care i-au întovărăşit purcederea din principate la anul 1834. Recunoştinţa către monarhul Rosiei era atunce asemine generală in ţară, căci toţi românii avea încredere în viitorul patriei lor, a căria fericire se inchizăşluisă atit de solanel.

Pentru ce însă această măgulitoare incredere se perdu in curînd, pentru ce toate nădejdile de fericire se nimiciră, pentru ce toate închizăşluirile tractatului de Adrianopol nu izbutiră decit la asuprire, la abuzuri, la corupţie şi la o obştească nenorocire? Pentru ce, însfîrşit, binecuvintările s-au schimbat în blăstămuri, şi românii carii la 1830 era atît de recunoscători protecţiei, astăzi o resping ca o cumplită nenorocire ce atîrnă pe ţara lor? Vina nu este a românilor, ci a acelora carii dintr-o mintuitoare *apărare* au făcut o nesuferită *apăsare*!

„Driturile asigurate se călcară"

Bunele cugetări ce prezidară la redacţia articului al 5-le a tractatului de Adrianopol în curînd se retraseră, şi driturile asigurate românilor prin acelaş articol se călcară de către aceeaşi putere care le închizăşluise. Reglementul Organic, care prin actul separat a tractatului se impunea Turciei ca expresia *dorinţilor celor mai de frunte lăcuitori a principatelor*, se redigă după instrucţii străine, de foncţionari ruşi, sau de oameni aleşi de guvernul rusesc, şi revizia sa de către Adunările Obşteşti se făcu sub auspiţiile baionetelor. În curînd ca capăt unei asemine libere Constituţii se punea fatala adăogire [12] *ca pe viitorime orice schimbare Domnul ar vroi să facă în Reglementul Organic nu va putea să aibă loc, nici a se pune în lucrare decît după înadinsă împuternicire a Înaltii Porţi cu împreună unire a Curţei Rosiei*, articul care anulează deodată toată autonomia recunoscută principatelor, nu mai tîrziu decît prin tractatul de Adrianopol, şi care (însuşind şi Rosiei deopotrivă drituri cu Turcia) jicneşte şi driturile de suzeranitate a Înaltii Porţi, cind aceasta nu s-au îndatorit a cunoaşte aceste instituţii, decît cu condiţia lămurită adecă: *numai în atîta încît pomenitele regulamenturi nu vor face vreo atingere dritului suzerenităţii Înaltii Porţi.*

„Reglementul Organic — redigat după dorinţi străine"

Însă acestaşi Reglement, bun rău cum era. trebuia respectat şi de unii şi de alţii. Tractatele de Akerman şi Adrianopol hotăresc ca Domnii să se aleagă de cătră ţară şi Capul I al Reglementului prescrie chipul alegerii. Rosia însă ea cea întîi călcă aceste legiuiri şi prin un nou tractat (din 29 Ghenarie 1834 închiat la Sanct-Petersburg) stipulează că : *Domnii Moldovii şi Valahiei se vor numi de cătră Curţi numai pentru astă dată şi ca un caz cu totul particular.* Aşadar Rosia singură dă cea întîi pildă a nepăzirei Reglementului : şi noii Domni numiţi de îmbele puteri. *ear nu de naţie.* urmează în curînd unei asemine pilde !

,,Bun, rău cum era''. acest Reglement n-a fost respectat ...

Ca moldoveni. noi nu vom vorbi decît de rolul Protecţiei în Moldova de la intrarea în domnie a M. S. Mihail Sturza. Cînd la iulie 1834 ocupaţia militară a Rosiei conteni în principate. era de nădăjduit. şi conform şi cu tractatele. că şi guvernul Rosiei va conteni. spre a face loc *administraţiei naţionale neatîrnate.* — Schimbarea însă au fost numai în nume : ocîrmuirea rosiană tot urmă şi urmează şi astăzi. cu deosebire că. în loc de un Kiselef, avem pre Domnul Mihail Sturza. Turcia. căreia ca suzerenă codica naţiilor îi dă un drit mai mult. prin tractaturi este îngrădită de a se amestica în cele din lăuntru ale principatelor ; şi credincioasă legăturilor sale. ea de la 1834 respectează neatîrnarea administraţiei noastre. Rosia. a căria singur drit este de a ne apăra. cînd Poarta ar vroi a se amesteca în această ocîrmuire. şi căriea nici un tractat nu-i dă putere de a înrîuri şi a povăţui trebile noastre din lăuntru. prin consulii săi este adevărata ocîrmuitoare a principatelor. În adevăr. de la 1834 şi pînă astăzi. ce măsură obştească se adoptează în ţară. ce lege se propune Obşteştii Adunări. se întăreşte şi se pune în lucrare. înainte de a se primi învoirea ministeriului rosienesc. ce foncţionari macar se orînduesc fără primirea consulilor-censori ?

La 1834. schimbarea fu numai cu numele

Şi-apoi ni se zice că avem administraţie neatîrnată. adunare legiuitoare. instituţii naţionale ! Consulii sînt totul : ei prescriu şi privighiază marşa lucrărilor. căci Turcia suzerană n-are macar dritul dat puterilor străine. de a avea în principate un agent care să observeze starea lucrurilor. — Dar dacă această influenţie extra legală a Rosiei în ocîrmuirea noastră dinlăuntru. ar avea macar de ţăl de a privighia la păzirea legilor. la isgonirea abuzurilor. la oprirea a tot ce poate jicni acea fericire făgăduită noă. Aceasta însă nici n-au fost. nici nu este : ea n-au slujit decît a apăra pre domnul Sturza şi abuzurile sale. Cine nu cunoaşte astăzi pre Măria Sa. acest zaraf învălit în haine domneşti. o lipitoare care au supt toată avuţia ţării. un stîrv care au corupt tot ce au avut nenorocire de a-l apropia. şi chiar pre fiii săi. un şerpe care cu balele sale au otrăvit pre moldovenii cei mai vrednici. un crocodil a căruia lacrimi mincinoase vroesc a înşela pre Dumnezeu. după ce nu mai pot înşela pre oameni. o fiinţă a căruia inimă. dacă mai are. nu bate decît la sunetul aurului. nesimţitor la ori ce ocară publică. surd la plîngerile compatrioţilor săi. orb la nenorocirea ţării sale pre care au sărăcit-o şi au vîndut-o ! Pre un asemine mîrşav. spionul său de la 1828. Rosia l-au pus Domn moldovenilor. Pre acesta. consulii săi de 14 ani au îndatorire de a-l apăra în contra glasului unui popor întreg, căci ţara încă

Consulii sînt ... totul

Cine este Măria Sa domnul Mihail Sturza ...

pînă acum n-au găsit în Rosia apărare și îndurare. Au fost unii din consuli, carii ca creștini și ca oameni drepți, au rădicat cîteodată glasul în favorul românilor. Ministerul din San-Petersburg ori i-au rechiemat, ori le-au impus tăcere. Din această împregiurare, cine au mai putut găsi dreptate și apărare la representantul puterii protectriță? Curajosul deputat isgonit nelegiuit din Adunare, boierul surgunit sau închis fără judecată, proprietarul desbrăcat de moșiea sa de către însuși Domnul, locuitorii săteni goliți pînă la pele de oamenii domnești și lați sub biciurile lor, găsit-au vreodată punere la cale la consulat, căruia în zădar îi arătă că cutare tractat este jicnit, că cutare articol din Reglement este călcat? Jăluirile și protestațiile lor slujia numai a înmulți delile cănțăleriilor rusești și singurul răspuns ce li se da era că consulul nu putea pentru un particular să deconsidereze autoritatea Domnească, și că Moldovalahia avea un guvern neatîrnat! Ajutat de asemine cuvinte, și mai mult de tăcerea agentului Rosiei, Domnul au călcat toate instituțiile țării și din popor au ajuns a face o gloată bună numai de a-i umplea lăzile cu bani, de a-i zidi palaturi, de a-i face grădini, de a-i lărgi și a-i lucra moșiile, o turmă de oi însfîrșit bună de tuns pîn la sînge, și căria supt aspre pedepsi îi este oprit macar de-a plînge, de a se jălui și de a-și arăta pătimirile și ranele!

Ocîrmuirea lui de 14 ani

Ocîrmuirea de 14 ani a acestui vampir, care în analurile țării n-are deopotrivă, n-au avut alt țăl decît de a-și intemeia puterea și avuția pe corupțiea și sărăciea obștească. Ca să ajungă la un asemine sfîrșit criminal, el pre cliros ori l-au compus de creaturile sale, ori l-au defăimat, sau l-au lăsat în întunerec și neștiință, pentru ca să-i omoare duhovniceasca înrîurire. Pre barbații cei mai vrednici și cu mai reputație de virtute s-au silit a-i cumpăra și pre acei ce nu i-au putut dobîndi i-au prigonit în interesuri, i-au clevetit, le-au găsit vini închipuite și i-au închis, lăsîndu-i să viseze la dreptate și la libertate prin mănăstiri, lăcașurile lui Dumnezeu prefăcute de dînsul în închisori a tiraniei. Tinerimei i-au pus în spate toate calomniile, înfățoșîndu-o ca imorală, ca netrebnică, ca însuflețită de simtimente primejdioase, și s-au silit de a o ținea departe de ori ce trebuia statului, spre a nu-i da macar prilej de a arăta ce vrea și ce poate. Tiparul și orice organ a opiniei publice l-au ținut înădușit ca nu cumva adevărul să easă la iveală. Poporul l-au îndobitocit, netolerînd facerea scoalelor, desființînd pre acele întemeiate, sau isgonind din ele orice doctrini naționale și luminătoare. Posturile statului le-au încredințat numai la acei cari nu urma altei legi decît poroncilor sale, ticăloase mașini, robi a literii, creaturi înjosite și gata la toate mîrșăviile; și așa au așezat o clasă de *biurocrați*, necunoscuți încă în țară și a cărora soartă este în mînile sale, căci în tot minutul poate să-i trimată la ocnă sau la spînzurătoare, și din acești ticăloși, împodobiți cu ranguri și cu decorații, au alcătuit Adunarea Obștească, ce este menită a representa țara! Spioneria au organisat-o pe o treaptă înaltă, ca parte importantă a administrației statului, și au introdus-o pîn și în sînul familiilor, spre a putea afla toate tainile, spre a se folosi de toate slăbăciunile, și a ațîța în toate cla-

sele intriga, ura şi corupţia. Ei bine, pre un asemine om, carele pentru veci au necinstit protecţiea, Rosia ni l-au dat de ocîrmuitor, şi cu toate strigătele poporului, cu toate dovezile a nelegiuirilor sale cunoscute de toată Evropa, de mai mult de 14 ani îl ţine Domn. Şi să nu zică Rosia că ea nu ştie despre aceste ticăloşii : Adunările Obşteşti s-au ales cu ştirea consulilor, boerii s-au închis şi s-au surgunit supt ochii lor, răzăşii s-au desbrăcat de moşiile lor, ţeranii s-au încărcat cu beilicuri oprite de Reglement, casele publice s-au prădat de Măria Sa, toate aceste s-au făcut în fiinţa agenţilor Rosiei, toate aceste li s-au arătat cu degetul. Patrusprezece ani Moldova s-au jăluit, au răbdat şi au aşteptat în zădar zioa dreptăţii. Cănţăleriile consulaturilor de Iaşi şi de Bucureşti, a ambasadei de la Constantinopol, a ministerului de la San-Petersburg sînt pline de petiţiile, memuarele, şi protestaţiile moldovenilor, şi la toate aceste li s-au răspuns cu cea mai indiferentă tăcere, tăcere de care Domnul s-au folosit, căci îi era o încurajare ca să urmeze în drumul tras. Protecţia Rosiei dar în toată această îndelungată vreme au fost dată persoanii lui Mihail Sturza şi abusurilor sale, ear nu ţării, ear nu legelor !

Însă cînd după 14 ani de dureri, de răbdare, de lacrimi, Moldova, cu atîta mai mult îşi simţi nenorocita soartă, cu cît mai mult văzu pre celelalte popoare a Evropei, pre chiar fraţii din Bucovina, reformîndu-şi instituţiile şi dîndu-şi altele potrivite cu veacul şi cu nevoinţile lor, cînd, zic, şi Moldova îşi rîdică glasul, atunce M. Sturza se folosi de prilej, spre a arăta că pe lîngă toate celelalte viţiuri avea şi acel de a fi crud. Pacinica manifestaţie din 28 Mart avu loc. Nu se cerea decît stricta păzire a Reglementului, cît de defectuos şi de antinaţional este, şi prin urmare o Adunare Obştească legiuit aleasă, ca prin aceasta să se poată desfiinţa fără sgomot şi struncinare abuzurile sub care geme ţeara, şi a se opera tot odată şi reformele ce sînt neapărate pentru fericirea ei. Sturza se folosi de nota contelui de Neselrode din 15 Mart cătră d. de Coţebue prin care se arătă Domnilor Moldovalahiei vroinţa M. S. Împăratului Neculai, ca ei să oprească cu energie orice mişcare revoluţionară din principate ; şi ajutat de o asemine împărătească vroinţă, el dintr-o manifestaţie făcută numai în contra abuzurilor sale, închipui o revoluţie de principii, şi ca un tigru neîmpăcat îşi răzbună straşnic asupra duşmanilor săi politici. Sturza bătu, legă, închisă pre acei ce cerea numai păzirea unei legi solenal jurată de el la întronarea sa, şi în fiinţa General-Consulului Rosiei, triisprezece tineri ca revoltaţi fură deportaţi peste Dunăre, nejudecaţi ca cînd în Moldova n-ar fi fost legi, tribunaluri şi închisori ; ear depeşa ministrului rusesc fu împrăştiată în public ca mîngîiere pentru acei bătuţi, surguniţi şi deportaţi.

„Cînd după 14 ani de răbdare . . . şi Moldova îşi rîdică glasul la 28 mart"...

Sturza „îşi răzbună straşnic asupra duşmanilor săi politici"

Veni generalul Duhamel, comisarul M. S. Împăratului Neculai, trimis spre a sprijini *ordinul legal*. Acest ordin s-au sprijinit într-acest fel că, pentru că am îndrăsnit numai a ne jălui comisarului Suzeranului ţerii despre ticăloşiile Domnului, un nou număr din cei mai însemnaţi boieri s-au văzut arestaţi pe la moşii, ca pricinuitori de scandal ; şi Mihail Sturza, întărit de ajutorul moral ce-i trimesese M. S. Împăratul Neculai, şi-au îndoit asprimile

46 — c. 587

și abuzurile ! Și pentru că frații noștri din Țara Românească, expuși la acele nenorociri, jărtfe a aceluiași rău, nu le mai putură răbda, și se sculară în contra pricinii lui, o armie rusească au intrat în *Moldova ;* și pe lîngă toate biciurile de care am fost loviți, lăcustele, seceta, epizotia, holera, criza comerțială, cruda ocîrmuire a domnului, noi acei mai răbdători sîntem osîndiți unui nou biciu, acelui de a avea o ocupație militară, și de a pregăti hrană pentru acei ce pregătesc fere pentru frații noștri . . . și pentru noi ! De trii luni de zile de cînd această armie se află în țară, ce legalitate și ce respect către persoane și către proprietate s-au păzit ? Fără mai înainte declarație, țara s-au pus în stare de război. Proprietățile s-au făcut prada oștirilor și a creaturilor domnești însărcinate cu îndestularea lor ; hambarele s-au spart, sămănăturile încă necoapte s-au luat de pe cîmpuri în putere, și săraciea obștească s-au făcut izvor de bogăție pentru cîțiva ticăloși ! Persoanele n-au fost mai bine respectate ; boierii, unii închiși sau puși în fere, alții siliți de a-și părăsi casele, prefăcute în cazarmii sau spitaluri, și de a fugi peste hotar. Lăcuitorii săteni cu sila smulși de la cîmpeștele lor îndeletniciri și luați la beilicuri și podvozi pentru slujba armiei rosienești ! Nici arhiereii, nici clerul, carii ar fi trebuit să fie respectați de către representantul și armia Împăratului ortodocs n-au scăpat terorismului obștesc. Mitropolitul . . . Moldova știe ce sfîrșit au avut. Un alt arhiereu este silit să-și părăsească patria. Preoții se închid pe la cazarmii. Vlădica de Roman se răpește din episcopia sa și, nejudecat, închis în mănăstirea Soveja (unde poate acum își sfîrșește zilele) în contra articolului 413 din acel Reglement, pre care Rosia cu armele vroește a-l păstra, articol care lămurit rostește că : la întîmplare de politicească greșală, care sînt aceste : cînd vor întărta răsvrătire cu tulburarea norodului, și cînd se vor împotrivi la poroncile domnului, acele *legiuite și cunoscute de Obșteasca Adunare, pe temeiul pravelilor și a Reglementului,* la o așa întîmplare comitetul cercetătorilor numitelor invinovățiri, se va alcătui de doisprezece arhierei din ambele principaturi și de doisprezece boieri din acei mai cu ipolipsis aleși de către Obștească Adunare. Și raportul Comitetului de cercetare mai sus zisă de cunoscută vinovăție se va închieia pe mulțimea glasurilor, se va întări de către Domnul și se va trimite la patriarhul spre catarisire etc. Nici una din aceste închizășluiri nu s-au păzit, nici pentru episcopul de Roman, nici pentru alte fețe duhovnicești asemine pedepsite. Și așa biserica ortodocsă a lui Hristos, în arhiereii și preoții cei mai vrednici de cinste, este batjocorită de către un Domn fără cuget, sprijinit de comisari și armia Împăratului ortodocs !

Sub ocupația militară a țării

Și cînd moldovenii văzîndu-și jărtfile de un veac așa de rău răsplătite, adecă : că protecția Rosiei de la 1774, și pînă la 1828, au fost numai nominală, iar de la 1834, și pînă acum au slujit numai abuzurilor lui Mihail Sturza, au început a cerceta isvorul răului, și suindu-se de la efect la cauză, cu durere și adîncă durere s-au încredințat că toată pricina nenorocirei țării și a lor este protecția Rosiei, falsată în principul și în aplicația sa ; atunce spre cumplită pedeapsă, pentru o asemine întristătoare descoperire, făcută de o nație batjocorită în toate driturile, în toate legile, în toate sim-

patiile sale, contele de Neselrode au împărtășit Europii depeșa din 19 iulie trecut, care deosebindu-se de toate manifesturile, proclamațiile și făgăduințile făcute românilor de Rosia, într-un period de mai mult de una sută ani, adună asupra capului nostru ocara, învinovățirile cele mai ridicole, un nomol de asertii și de pretenții unele mai nedrepte decît altele, și ne contestă chiar aceea ce Rosia nu ne-au dat și prin urmare, cu drept, nu ne poate lua, adecă existința noastră politică, driturile ce le păstrăm de la capitulațiile strămoșilor noștri către Poarta Otomană — drituri toate înființate cînd Rosia încă nu cunoștea macar hotarele noastre — da încă *să ne protege*, — și însfîrșit chiar naționalitatea noastră, chiar numele nostru de români! Nota din 19/31 iulie

Însă, ce trebuie să ne mîngîie, este că depeșa contelui de Neselrode strică mai mult Rosiei decît nouă românilor; ea îi oboară pentru veci influința ce pînă acum au exerțat în Orient numai prin simpatiile ce au știut a-și păstra între popoarele creștine supuse Porții Otomane, simpatii care în mare parte au fost pricina biruințelor ei asupra Turciei. Las că cu o rană nevindecată ea jicnește pentru totdeauna inima românilor, dar apoi își înstrăinează și pre toate celelalte popoare coreligionare. O, voi, frații noștri în dureri și în nădejde, voi bulgarilor, voi rumelioților, voi toți acei carii ca noi cu pustiirea țărilor voastre, și cu sîngele, averea și truda voastră, în toate campaniile trecute, ați fost împreună cu noi piedestalul pre care Rosia și-au întemeiat colosala putere, cu care ea astăzi se slujește spre a ne impila, ascultați ce mîngîiere pentru cele trecute, ce speranță pentru cele viitoare vă dă Rosia: „Dacă românii, zice acest act, în numele *unei închipuite* naționalități, a căria origină se perde în întunericul timpurilor, se vor despărți de Turcia (o despărțire la care românii nici nu gîndesc) atunce în puterea aceluiași princip, supt înrîurirea aceiași dorințe, în curînd și Bulgaria, Rumelia și toate neamurile de limbă deosăbită din care Imperia Otomană se compune, vor pretinde asemine a se emancipa" etc. etc. Așa dar chiar cînd Turcia astăzi ar vroi și ar socoti că este de folosul și interesul său însuși ca să vă deie și voă ca și nouă niște instituții mai liberale, o organisație mai națională, potrivită marilor și dreptelor principuri a epohei noastre, Rosia ortodocsă, aceea care se zice protectora noastră ca și a voastră, cu armele în mînă va opri pre Turciea să fie dreaptă, generoasă, liberală cu voi și cu noi, zicînd că aceasta ar jicni driturile sale, interesele sale, *cinstea sa*, și că siguranțiea sa cere ca noi să fim în veci nenorociți. Voi dar, carii mai credeți încă în ajutorul Rosiei, pilduiți-vă de la protecția ce ea ne dă nouă românilor și apoi mai nădujduiți dacă puteți. Vedeți cîte imputări, cîte învinovățiri, cîte aserții, unele mai neadevărate decît altele, adună această depeșă asupra capului nostru. Am vroit, ni se zice, noi moldovenii, să ucidem pre Domnul Mihail Sturza, ca cînd ar fi între noi o ființă destul de ticăloasă, care să vree să-și pîngărească mînele într-un sînge așa de spurcat, sau ca și cînd un popor întreg poate să fie răspunzător pentru fapta unui desperat. Ne impută că avem emiseri în Besarabia și că vroim să revoltăm această

Ecoul ei între popoarele creștine supuse Porții

Ce se spune în Notă:

provincie in contra Rosiei, noi acei carii pre noi singuri nu ne putem apăra, noi acei carii pentru chiar interese de avere şi de familie nu putem străbate in acea ţeară ermetic închisă şi în care — chiemăm mărturia guvernatorului de acolo şi a consulaturilor rosieneşti — defiăm pre oricine să ne dovedească că au găsit macar umbra unui propagandist românesc. Ne pîreşte înaintea Evropii că vroim „*a constitua sub numele de regatul Daco-roman un nou stat despărţit şi neatîrnat, la formaţia căruia chiemăm pre fraţii noştri din Bucovina, din Transilvania şi din Besarabia*", ca cind Moldova şi Ţara Românească, ce nu-şi pot apăra chiar pămîntul lor însuşi, chiar puţinele dreptăţi ce le-au rămas încă necălcate, ar fi in stare şi ar putea să facă nebunia de a se pune deodată in război cu Austria, cu Ungaria şi cu Rosia, şi toate aceste spre a reconstitua vechia Dacie! O invinovăţire atit de ridicolă, care n-ar merita să vie de la un guvern, ce poronceşte la şese-zeci de milioane de oameni, şi are peste un milion de baionete! Şi după toate aceste imputări, unele mai de rîs de cit altele, apoi depeşa ne contestă şi chiar aceea ce Rosia nu ne-au dat, şi nici ne poate prin urmare lua, ne contestă driturile care le avem de la strămoşii nostri, ne contestă naţionalitatea care o avem de la Dumnezeu, o naţionalitate de *opt milioane de români*, pre care o avem de optsprezece veacuri, şi care au resistat tuturor viforelor ce au trecut peste ţările noastre într-această lungime de timp. Noi n-avem drit să ne numim români şi nici nu trebuie să cerem că să ni se respecteze naţionalitatea, acei cari, în veacul de mijloc, supt guvernele şi domnii noştri, am fost valul creştinătăţii în contra islamismului, noi, a cărora pămint este un pămint de moaşteni, pentru că fieştecare parmac din el este adăpat cu singele mucenicilor morţi pentru lege şi patrie, noi, care in vreme de patru veacuri am dat lumii pildele cele mai strălucite de curaj şi de patriotism, carii am fost avangvardiea creştinătăţii şi cu singele nostru am contribuat la păstrarea civilisaţiei europene. Astăzi, în epoha învierii celor mai slabe naţionalităţi, noi n-avem drit să proclamăm naţionalitatea noastră de români cu care ne-au cunoscut veacurile trecute. Noi n-am fost nimică, noi n-avem istorie, noi n-avem ţeară, noi n-avem drituri; căci tot ce sîntem *şi cea mai mare parte a folosurilor asigurate patriei noastre le sîntem datori protecţiei bine voitoare a Rosiei*; ca cind inaintea cei intii veniri a ruşilor în ţările noastre înaintea tractatului de la Kainargi şi acelor următoare, noi n-am fi avut capitulaţiile noastre, noi n-am fi avut drituri respectate de Turcia, noi n-am fi avut Domni mult mai naţionali decit acei de astăzi, guverne mult mai neatirnate decit acele de acum, — libere numai cu numele — ca cind religia noastră ar fi fost prigonită, ca cind moşiile noastre nu le-ar fi stăpinit strămoşii nostri, şi legile noastre nu s-ar fi făcut în pămintul nostru. Toate aceste dovedite prin istorie, toate aceste de o cunoştinţă obştească n-au fost, şi Rosia singură ne-au dat tot! Ea au isgonit paşii din ţările noastre, ea au risipit geamiile inălţate în locul bisericilor noastre, ea ne-au dat dritul să ne stăpinim moşiile pînă atunce in minele turcilor, ca în Serbia şi Grecia, ea au isgonit Alcoranul din legislaţia noastră; ea ne-au dat în sfirşit o patrie şi un guvern naţional, şi de aceea Rosia ne

Se contestă o naţionalitate *de opt milioane de români* ... dovedită de optsprezece veacuri de istorie ...

declarează astăzi că : *Moldova și Valahiea sînt numai niște curate și simple provinții care au de împlinit atît către puterea suzerană cît și către puterea protectriță îndatoriri positive, de la care ele nu pot a se sustrage fără mai înainte învoire a îmbelor Curți.* Și după toate aceste, Rosia ne declară că noi nu avem macar drit de a năzui la acea Evropă, pentru a căria religie și civilisație strămoșii nostri au vărsat atîte păraie de sînge, la acea Evropă care în mai multe rînduri ne-au cunoscut existința ca staturi și dritul de țări autonome. Chestiile Libanului și a Egiptului s-au putut hotărî de către puterile Evropii; numai pentru noi. popor creștin și asuprit, Evropa nu poate să interveneze nici în numele omenirei, nici în puterea dreptăților sale și a noastre ; și aceasta pentru că *tractatele închiate între Înalta Poartă și Rosia n-au nimică comun cu transacțiile pe temeiul cărora este întemeiat dritul public a Evropii, că driturile Rosiei sînt întemeiate în Orient pe tractaturi care în Occident nu există și că după aceste tractaturi numai Turcia și Rosia au dritul de a regula condiția îmbelor provincii a Moldovii și a Valahiei* !

Și pentru că asemine învinovățiri, departe de tot adevărul, pentru că asemine teorii contrare cu ori ce drit a gintelor, cu tractatele noastre cu Poarta Otomană, cu chiar tractatele ce Rosia are închiate cu Turcia, pentru că asemine pretenții, de autoritate exclusivă asupra soartei noastre — pretenții contrare dritului omnipotent a Europii. — nu ne plac. pentru că avem de datorie națională de a le respinge, pentru că ar fi a ne osîndi singuri la o sinucidere politică. dacă dinaintea Europii n-am protesta în contra lor, Rosia prin depeșa sa încheie a ne face ingrați, pe noi românii carii cu înșesita pustiere a țerilor noastre, cu sîngele nostru, cu sărăciea familiilor noastre, cu primejduirea țerii și a driturilor noastre, cu perderea Bucovinei și a Besarabiei, am slujit Rosiei și am ajutat-o în toate campaniile sale ca să-și sporească pămîntul, puterea și influința ! Noi, carii Rosiei nu sîntem datori decît cu o slabă și mică restituție a driturilor ce am perdut din pricina credinței noastre către dînsa, noi îi sîntem ingrați și uităm că *Rosiei sîntem datori cu binefacerile posiției de astăzi.* Aceasta poate să fie, însă lăsăm lumei să judice. dacă se poate zice că posiția noastră de astăzi ne înfățoșează ceva binefaceri !

Dacă dar românii sînt ingrați către Rosia, apoi ce este ea către noi, ea care spre răsplătirea îndelungatelor noastre dovezi de credință și crudelor noastre jărtfe nu ne-au dat decît o protecție ce în veacul trecut au ost o iluzie. și în veacul acesta un jug nesuferit? Recunoștința este un simtiment ce nu se poroncește, ce nu se poate cere cu sila de la un individ, și cu cît mai puțin încă de la o nație. Recunoștință dar nu vom pute avea niciodată pentru acea putere care cu numele de ocrotitoare ne ține în lanțuri; care subt brațul său de fer ne apasă într-atîta încît ne înădușă. care ne apără numai abuzurile, care ne contestă chiar driturile ce nu le avem de la dînsa. și pre care ea numai ni le-au închizășluit, care în Valahia amerință să întrebuințeze armele în contra tinerei libertăți, ear în Moldova,

subt împărăteştele sale vulturi, umbreşte o fcară atît de spurcată ca Mihail Sturza !

Poporul român ... pururea au plătit înzăcit binele ce i s-au făcut

Poporul român nu este ingrat; el pururea au plătit înzăcit binele ce i s-au făcut, istoria o dovedeşte. Recunoştinţă poporul român poate dar simţi, însă numai pentru acea naţie care şi-ar întrebuinţa influinţa şi armele spre apărarea neatîrnării, libertăţii şi driturilor sale, pentru ca subt scutul acestora să poată ajunge la acea bună stare şi la acea desvoltare materială şi intelectuală la care este şi el chiemat. Numai pentru o asemine naţie dreaptă şi *adevărat protectoare* poate dar poporul român să aibă recunoştinţă. Dacă dar Rosia doreşte să merite şi să dobîndească din partea românilor acest simtîment, continească apăsătoarea şi machiavelica politică, ce de la 1832 mai ales păzeşte cătră noi; şi nu mai facă din tractatele sale o punte pe care trage principatele de supt suzeręnitatea nominală a Sultanului, supt adevărata suverenitate a Ţarului. Într-această stare de lucruri, care este dovedită prin 16 ani de practică, prin arbitrara amestecare a generalilor şi a consulilor ruseşti în toate trebile din lăuntru a principatelor, prin punerea trimişilor turceşti într-o poziţie cu totul secundară şi nebăgată în seamă, românii au toată dreptatea a se lepăda de o protecţie a căria Rosia este cea dintîi care i-au denaturat principul; căci dacă ar urma de a suferi mai mult o asemine protecţie, ei n-ar face decît de a schimba un jug mai uşor în contra altuia mult mai greu. Politiceşte, cum au zis foarte bine redactorul „Gazetei de Transilvania", am sta dar cu o asemine ocrotire mult mai rău, decît am fost cu o sută de ani mai înainte, şi cu atîta mai mult că Turciea aceea pre care părinţii noştri pururea a jărtfit-o Rosiei, se arată astăzi cu mult mai dreaptă şi mai mărinimoasă decît această de pe urmă putere, căria am făcut atîte şi atîte îndelungate şi sîngeroase slujbe; şi că dacă mai avem a ne mai teme de un despotism, negreşit că nu este de acel care ne-ar veni de la Constantinopol!

Natura protecţiei Rusiei

Principul protectoratului rusesc este numai de a apăra Principatele în contra periculelor ce le-ar veni din partea Turciei; este numai de a îndatori pre această din urmă putere să păzească driturile românilor. *Oficial* aşa singură Rosia şi-au cunoscut natura protecţiei. În adevăr, cînd prin tractatul de Kainargik, Rosia şi-au mijlocit dritul de a interveni prin ministrii săi în favorul Principatelor la Înalta Poartă, n-au fost aceasta numai spre a stavila apăsarea Turciei? — Cînd prin tractatul de Akerman, Rosia au cerut ca domnii să fie păstraţi o eptaetie şi să poată liber ocîrmui cele dinlăuntru a ţărilor lor, n-au fost earăşi spre a depărta abuzurile Turciei şi amestecarea ei în administraţia principatelor? Cînd prin tractatele de Adrianopol şi de Petersburg au îndatorit pre Poartă să recunoască Reglementul făcut în timpul guvernului rosienesc, n-au fost aceasta earăşi numai ca să mijlocească în numele Principatelor de la Turcia întărirea acestor legi fundamentale, zugrăvite ca expresia vrointelor şi lucrărilor celor mai întîi lăcuitori a ţărilor româneşti, şi prin urmare întemeiate pe driturile de autonomie a acestora şi închizăşluite de Rosia. Acesta este tot rolul protecto-

ratului; căci nicăiri în aceste tractate nu i se vede prefăcut principul și aplicația, nicăire nu se rostește că el are să se schimbe în suvrenitate, nicăire nu se hotărește că aceea ce nu este ertat Turciei suzerane — adecă de a se amesteca în trebile din lăuntru a Principatelor, și de a călca prin urmare capitulațiile lor — este ertat Rosiei numai, garanta acestora. Ei bine, ce pînă acum cabinetul de San-Petersburg au făcut numai *oficial*, numai pe *hîrtie*, facă-o astăzi și în faptă, fie adevărat *protector*. Românii au dovedit îndestul de vederat că ei nu pot fi fericiți cu Reglementul și că simțesc trebuința de a-și da alte instituții mai naționale, mai drepte, mai potrivite cu seculul și cu nevoile lor materiale și intelectuale. La întîmplare cînd Turcia s-ar refuza — în contra capitulațiilor — să recunoască românilor dritul de a-și da aceste instituții, Rosia împlinească-și datoria de ocrotitoare, puie la mijloc puternica sa mijlocire, și silească pre Curtea Suzerană să respecteze driturile de autonomie a românilor. Ear nu cînd Poarta nu cere mai bine decît ca Principatele să fie libere, puternice și fericite, — căci aceasta este și interesul său — Rosia cu puterea baionetelor sale să o oprească de a fi dreaptă și liberală și, ca culme a nedreptății, apoi să declare înaintea Europii, că este pentru dînsa *chestie de drituri*, *chestie de cinste*, *chestie de interese politice*, ca românii să fie desbrăcați de driturile, de autonomia, de naționalitatea, de chiar existința lor, și că ei în veci să fie nenorociți! Ș-apoi mai pretinde încă și recunoștință!

„Românii nu pot fi fericiți cu Reglementul"

Rosia au închizășluit fericirea Principatelor, zice rostit tractatul de Adrianopol. Fericirea unui popor este însă numai în bunăstarea sa materială, morală și intelectuală. Aceasta ne lipsește de tot; spre a o dobîndi avem trebuință de o bună legislație și de o bună administrație. Cum dar le vom putea avea, dacă nu ne va fi ertat să ne dăm instituțiile ce ni le pot pregăti? Reformele însă ce atît Valahia cît și Moldavia doresc, și de care mai înainte am dat o scurtă privire, sînt curat pămîntești, pentru că au origina lor în pămîntul nostru, și mîntuitoare pentru că sînt drepte pentru toți. Ele asemine nu jicnesc pre nimene, nici în cele din afară, nici în cele din lăuntru. În cele din afară, românii chiar să vree, n-ar putea să fie apăsători. În cele din lăuntru, prin aceste instituții, ei nu pretind nici de cum de a înjosi clasele cele înalte, — precum oareșicare dușmani a binelui ar vroi să înșele opinia publică — ci numai de a rădica clasele cele apăsate. Nimene prin aceste îmbunătățiri nu se poate afla jicnit, decît acei cari în interesul statului privesc numai interesul lor, decît acei cari expluatează nenorocirea și săraciea poporului, spre fericirea și îmbogățirea lor în parte. Noule îmbunătățiri, o mai adăogim încă odată, n-au alt țăl decît de a pune dreptatea în locul privileghiului, dragostea în locul urei între deosăbitele clase, și obșteasca mulțămire și fericire în locul obșteștii întristări și nenorociri, ce domnește astăzi de la o margine a principatelor la ceealaltă.

„Fericirea unui popor este ... numai în bunăstarea sa materială, morală și intelectuală"

Înalta Poartă au cunoscut atît de bine neapărata nevoie a îmbunătățirii stărei politice, materiale și intelectuale a românilor, încît de mult și înainte

„Journal de Constantinople" despre legitimitatea aspirațiilor românilor „de a vedea lărgită sfera libertății și neatîrnării lor"

chiar ca aceştii să-şi fi exprimat dorinţile lor ca şi-au rostit bunele sale plecări şi via dorinţă ce are de a vedea lărgită sfera libertăţii şi a neatîrnărei lor, într-un chip potrivit cu epoca noastră şi cu însuşi interesul Turciei. „Nu ar fi vrednic de epoha în care vieţuim — urmează a zice acelaş „Jurnal de Constantinopol" pre care l-am citat mai sus — şi conform cu tendinţa liberală ce să manifestează pretutindene într-un chip aşa de vederat, ca libertatea individuală să fie mai bine închizăşluită; ca starea ţeranilor să fie îmbunătăţită atît către proprietari cît şi către guvern, începînd cu oborirea boierescului; ca să se hotărască reforma scoalelor spre a se primi în ele poporul ce zace în neştiinţă; ca să se ocupe cu educaţia morală a clerului; ca miniştrii să aibă o libertate de acţie mai mare, spre a întemeia responsabilitatea lor; ca censura să fie oborîtă; ca debataţiile judiţiare să fie publice; ca să se introducă îmbunătăţiri în proceduri şi în sistemul penal; ca corupţia slujbaşilor să fie de nu nimicnicită, ce ar fi greu, dar macar restrînsă pre cît cu putinţă; ca să se aşeze o Bancă Naţională în interesul comerţului şi a industriei, etc.? Cine ar pute să se găsească jicnit cu aceste măsuri şi cu multe altele ce este de prisos de a le arata? Negreşit că nu generalitatea moldovenilor! Ele din potrivă ar fi pentru dînşii un izvor de bunăstare, de vrednicie şi mai ales de orînduială, căci *cu cît egalitatea şi dreptatea se statornicesc între toate clasele unui stat, cu atîta se sporesc şi elementele mulţămirei şi siguranţiei generale.* Popoarele în Moldo-România sînt însătate, mai mult decît în orice altă epohă, de vrednicie, de libertate şi de bunăstare, şi în viile lor dorinţi către o mai bună soartă, ele sînt încurajiate de către isprăvile marelor mişcări a Europii, pre care le simţesc prin un fel de electricitate a cărora conductori sînt pretutindene, deşi nevăzuţi. Lucrînd aşa, Principatele n-ar face decît a întrebuinţa driturile ce le au din constituţiile ce li s-au dat pentru graduala lor desvoltare, şi a se conforma la spiritul tractatelor speţiale a Curţilor suzerană şi protectriţă, *care n-au şi nu pot avea intenţii împotriva fericirei Principatelor.* Ele nu vreau decît aceea ce vroesc guvernele rezonabile: Unirea în libertate, orînduiala in propăşire. Această îndoită condiţie să se împlinească în reformele ce sînt de făcut, şi nimene va avea a se teme că ar găsi din partea Curţilor un refuz de ajutor, şi încă mai puţin acturi care ar fi de natură de a împedeca marşa pacinică şi legală a acestor ţări".

O ispită de trii luni în Valahia, şi de şase luni mai ales în Moldavia — cu toată urecioasa şi ticăloasa ocîrmuire a Domnului Sturza, care pre ori ce alt popor l-ar fi adus la actele cele mai desperate, — au dovedit îndestul că românii înţăleg foarte bine posiţia lor, şi că simţesc că ei nu pot ajunge la redobîndirea driturilor lor, decît prin mijloacele cele mai pacinice, şi prin o strînsă împreună înţălegere cu Turcia. Românii nu doresc nimică mai mult decît acele ce vedem cuprinse în rîndurile de mai sus. A reîntemeia relaţiile lor cu Poarta Otomană în spiritul capitulaţiilor lor, recunoscute şi de Rosia, a depărta din ocîrmuirea din lăuntru orice influinţă

străină, primejdioasă și ilegală, potrivit autonomiei lor asigurată prin aceleși capitulații, a-și da toate îmbunătățirile materiale și intelectuale. de care simțesc că țeara lor are neapărată nevoie, a uni amîndouă Principatele. spre a scăpa *de îndoitele* și însărcinătoarele cheltuieli a ținerii a doi Domni. a doă ministerii, a doă administrații și a doă staburi a oștirei și totodată a scăpa poate prin aceasta și de doă isvoare de corupție — o unire care este dictată atît de vederat prin aceeași origine, limbă, obiceiuri și interese, încît ea este încuviințată de însuși acel Reglement, pre care Rosia cu armele în mînă îl sprijinește — cată dorințele, cată cererele românilor.

Relații cu Poarta în spiritul celor arătate mai sus:

A le refuza aceste reforme, a-i sili să se ție de starea lucrurilor de astăzi, de instituțiile nedrepte și eterogene care-i împilcază este a vroi a-i aduce într-un noian de nenorociri și a-i arunca într-o prăpastie de discordii civile, de revoluții și de anarhie; căci. istoria lumei au dovedit prin mai multe lecții cumplite la ce mijloace de desnădăjduire popoarele aleargă. spre a-și arăta și a-și îndestula nevoințele, cînd li se pune pedică de a dobîndi pe o cale liniștită și pacinică.

Dacă Rusia în adevăr vroește fericirea Principatelor.

Dacă dar Rosia în adevăr și fără fățărie vroește fericirea Principatelor, nu mai oprească cu brațul său de fer nobila hotărîre a Turciei de a fi dreaptă și generoasă, și nu mai calce driturile românilor. ea, care ar trebui să fie cea dintii să le sprijinească. Bunul Înpărat Ferdinand a Austriei au închizășluit fraților nostri români, bucovineni și transilvăneni. naționalitatea lor. autonomia provincială, și toate driturile constituționale, menite de a înălța la rang de nație și de oameni liberi. Cum dar. noi moldovenii și muntenii putem să fim mulțămiți de soarta noastră, noi acei îngenunchiați supt toate abuzurile și asupririle dinlăuntru și din afară? Cum putem să fim recunoscători Rosiei, ea care ne contestă autonomiea, ce au fost cea întîi condiție a capitulațiilor noastre cu Înalta Poartă, ea care își atribuă dritul de a ne impune legi. și de a hotărî toate cele dinlăuntru ale noastre, și după toate aceste ne contestă chiar istoria. ca cu aceasta să peară și aducerea aminte a jărtfilor ce i-am făcut, ne contestă chiar naționalitatea, *a căria bază istorică n-au existat niciodată. o naționalitate închipuită a căria origină se perde în întunerecul timpurilor* — așa zice depeșa contelui Neselrode — și așa, șepte milioane de români. cu un trecut de optsprezece veacuri. cu o istorie atit de strălucită, și care arată lumei luptele îndelungate ce au ținut și păraele de sînge ce au vărsat pentru creștinătate și civilisație, cu niște bărbați ca Mirce, ca Huniad, ca Ștefan, ca Mihai și cu atîte alte nume mari ce au contribuat la chiar luminarea Rosiei. și așa, acesti șepte milioane de oameni ce vorbesc aceiași limbă. ce au aceeași origine, aceeași istorie. aceleși obiceiuri, nu sînt nație, nici trebuie să reclame respect pentru *naționalitatea românească*, astăzi cînd vedem cele mai slabe, mai neînsemnate și mai adormite naționalități deșteptîndu-se din letargie la căldura veacului àl nousprezecele, ca niște flori ce din mijlocul omătului se deschid la razele soarelui de primăvară.

Nu aşa au fost însă tonul manifesturilor trecute, nu aşa au fost cuprinsul făgăduinţelor ce de către monarhii Rosiei, Ecaterina II, Pavel, Alexandru şi însuşi Maiestatea Sa Împăratul Neculai I s-au dat românilor, atunce cînd acestii sę provoca să se scoale în contra Înaltei Porţi, în contra *Agarinenilor şi păgînilor* şi să jărtfească ţara, viaţa şi averea lor, spre a *ajuta la sporul armelor pravoslavnice*[13]; şi oare cu perderea Bucovinei şi a Besarabiei, cu primejduirea ţerilor noastre de a fi prefăcute în paşalicuri, cu compromiterea driturilor noastre, cu pîraele de sînge vărsate în campaniile turceşti, cu *înşesita* pustiere a pămîntului nostru, toate aceste întîmplate numai din pricina credinţei şi a jărfirei părinţilor noştri pentru Rosia, oare în numele sfintei dreptăţi, în numele lui Dumnezeu şi a aceiaşi legi care ne este comună cu Rosia, nu sîntem îndrituiţi să cerem de la Maiestatea Sa Împaratul Neculai realisarea atîtor solenale făgăduinţe, date de atîţa augusti monarhi, şi împlinirea acei fericiri închizăşluite noă prin tractatul de Adrianopol, şi prin chiar împărăteasca parolă, cuprinsă în vestitul manifest din septemvrie 1829? Sau trebuie să ne îndoim de o parolă atît de înaltă? Noi ştim însă că autocratorii Rosiei pururea au ţinut să păstreze încrederea popoarelor în înaltul lor cuvînt, ca la expresia a orice dreptăţi şi a orice legi în Imperia lor; românii cu falä îşi aduc încă aminte de parola dată asemine unui moldovan de cel mai mare monarh a Rosiei, lui Dimitrie Cantimir de către Petru cel Mare, carele la îndemnarea ce i se făcea de a fi necredincios făgăduinţii făcute unui domn ce şi-au vîndut ţeara pentru dînsul, şi de a-l da în mîinele turcilor, au respuns aceste nemuritoare cuvinte, vrednice de a figura în litere de aur în Cabinetele tuturor suveranilor: *,,Voiu da mai bine tot pămîntul ce se întinde pînă la Kursk, că îmi va rămînea încă nădejdea de a-l redobîndi; dar perderea parolei mele n-aş mai pute-o îndrepta. Nici nu pot să gîndesc de a o călca şi de a da pre un principe ce şi-au părăsit Domnia pentru dragostea mea. Noi n-avem al nostru decît cinstea; a lipsi cinstei, ar fi a conteni de a fi Împărat!''*

Cu durere am cetit depeşa Cabinetului rosienesc din 19 iulie, care, ca grozava inscripţie ce Dante pune pe porţile iadului, ne zice: *Lasciate ogni speranza o voi ch'entrate aqui.*

Cu adîncă durere am fost siliţi să respingem învinovăţirile sale, şi să-i refutăm nedreptele asertii. Însă noi românii sîntem pe calea cinstei şi a dreptăţii; o sfîntă lege ne îndatoreşte ca să nu lăsăm să se înrădăcineze în opinia publică nişte false imputări, nişte pretenţii de drituri fatale conservaţiei noastre de naţie liberă şi numelui nostru istoric. Noi nu ne temem de adevăr, şi de aceea curat şi tare ne arătăm durerele şi apăsarea la care cu dispreţul dritului gintelor sîntem osîndiţi de către o putere străină, căria n-am făcut decît bine. Depeşa din 19 iulie aşază nişte principuri, desvăleşte nişte teorii de drituri cu totul deosăbite de limbagiul ce Rosia au ţinut pînă acum în trecutele sale manifesturi şi tractaturi. Şi o armie au intrat în principate spre a pune în practică nouele drituri a Protectoratului. Într-o asemine tristă împregiurare, românii s-ar fi sinucis politiceşte dacă n-ar fi rădicat glasul lor a protesta în contra nepilduitului abuz de

putere. supt care naționalitatea și existința lor ca Stat. se amerință de a se cotrupi. Rosia puternică prin milionul său de baionete s-au adresat guvernelor și publicului Evropii. Românii tari numai de bunul lor drit au îndoită datorie de a se îndrepta cătră acest mare tribunal a lumii. și de a reclama dreapta sa hotărîre între tărie și între drit. între asupritor și asupriți. Românii au adevărul și dreptatea în partea lor. unul și altă dovedite prin chiar mărturisirele Rosiei cuprinse în toate manifesturile. proclamațiile și făgăduințile sale date părinților lor într-un veac și jumătate. Dumnezeu și oamenii să judice faptele noastre. și apoi să ne osîndească dacă ne socoate de crimă îndrăznirea că ne apărăm driturile naționale! Noi însă înaintea Europii întregi protestăm in contra a orice asupriri ce s-ar face patriei noastre din partea Rosiei și fără frică declarăm că noi nu cunoaștem Rosiei dritul de a hotărî despre soarta noastră. Prin răbdarea și tăcerea noastră noi nu putem să lăsăm în întunerec dreptățile țării noastre. și de nu am isprăvi altă ceva. dar macar istoriei să vroim să păstrăm gloria naționalității noastre!

„Vroim să păstrăm gloria naționalității noastre"!

În tot cazul, bun sau rău. să nu ne desnădăjduim însă: să avem credință în viitorul nostru! O nație asupra căria au trecut huni. goți. avari. vandali și alte atîte sămînții străine. o nație care optsprezece veacuri. cu toate atacurile timpului. cu toate năvălirile barbarilor au resistat și s-au ținut pînă astăzi: o nație de șepte milioane de români. nu este cu putință ca să fie osîndită de către provedință să peară tocma astăzi. în secolul naționalităților. Numai să avem vrednicie. statornicie și unire. Să nu ne descurajăm mai ales de relele timpuri. de nourii trecători ce se pot ivi pe orizontul țărilor noastre. Pentru popoare. ca și pentru individue. suferințele nu sînt totdeauna perdute: ades ele sînt menite de a le întări energia. de a le spori rîvna. de a le forma caracterul. Prin urmare. prin bărbăția noastră în nenorocire. să ne arătăm vrednici de fericirea și de libertatea ce Tatăl Cel de Sus de la întemeierea lumii au pregătit tuturor popoarelor. și care prin urmare. curînd sau tîrziu: trebuie să vie și românilor. Să gîndim că acest nume strălucit ce l-am moștenit de la stăpînitorii lumei ne impune mari datorii. și prin urmare. ori cum să ne fie cartea norocului. să trăim și să murim români. aducîndu-ne aminte de marea îndatorire și de frumoasa făgăduință. ce de pe patul său de moarte ne-au lăsat Ștefán cel Mare: *„Dacă dușmanul vostru v-ar prescrie condiții rușinătoare. atunci mai bine muriți prin sabia lui decît să fiți privitorii împilării și ticăloșiei țării voastre! Dumnezeul părinților vostri însă se va îndura de lacrimile slugelor sale și va scula dintre voi pre cineva. carele va așeza iarăși pre urmașii vostri în libertatea și puterea de mai înainte!"*

Marea îndatorire și făgăduință ce ne-au lăsat Ștefan cel Mare

■ *Dorințile Partidei Naționale în Moldova* [Cernăuți. Tip. Rudolf Eckhardt]. avgust 1848. 104 p.. reeditată în *Anul 1848*, IV. p. 89—137. Pentru alte editări integrale sau fragmentare. cf. Al. Zub. *op. cit.*. p. 38. nr. 243.

■ Toate notele aparțin lui M. Kogălniceanu [C. B.]

1. Țara Moldovii cu Nistrul să-i fie hotarul și Bugeagul: și cu toate cetățile tot a Moldovii să fie. — Bir țara să nu dee. — Titlul Domniei să fie: Seninatul Domn al țării Moldovii. Samo-

derjeț, adecă singur stăpinitor, și Colegator, adecă prietin, țării Moschicești. — Extract din tractatul de pace din 13 April 1711. — Vezi *Cronica* lui Ioan Neculce, p. 341, și *Fragments tirés des chroniques Moldaves et Valaques*, p. 46.

2. De a invoi suveranilor imbelor principate a Moldovii și a Valahiei de a avea fiestecare pentru sine lingă Înalta Poartă agenți (chargés d'affaires) creștini de legea grecească, carii le vor căuta trebile, și acești agenți se vor ingriji de interesele ziselor principate, și vor fi tratați cu priință de către Înalta Poartă, care ii va privi insuși, cu toată a lor putință importanție, ca oameni bucurindu-se de dritul ghintelor, și prin urmare feriți de orice asuprire. — Art. XVI.9 din tractatul de Kainargi. Este o reproducție a art. 7 din tractatul Moldovii din 1512; căci moldovenii au avut pururea capichihaele sau agenți la Constantinopol.

3. Înalta Poartă se primește incă că după împregiurările in care se vor afla imbele mai sus zise principate, Miniștrii Curții imperiale a Rosiei să poată vorbi in favorul lor; și Înalta Poartă se făgăduește de a lua in privire aceste representații, potrivit considerației prietinești și luărilor aminte ce puterile au unele pentru altele. N. 10 a aceluiaș art. și tractat. — Acest punt prin convenția explicativă a tractatului de Kainargi, încheiată în 10 Mart 1779, mărginește anume dritul Rusiei de a mijloci pentru principate: „Curtea imperială a Rosiei, din partea sa, făgăduiește de a nu întrebuința dritul de mijlocire, ce este păstrat Ministrului său în tractatul de pace, în favorul imbelor Principate, decît numai pentru păstrarea nejicnită a condițiilor specificate în acest articol". Adecă libertatea religiei, intoarcerea către proprietari a moșiilor din raelele Brăilei, Hotinu și Bender, respectarea clerului, regularea birului, păzirea vechelor hatișerife, și dritul românilor de a avea agenți la Constantinopol.

4. M. S. Împăratul tutulor Rosiilor lasă și întoarce Înaltii Porți partea Moldovii din a dreapta Prutului. — Și Înalta Poartă va face ca birul viitor a Moldovii să fie proporționat cu intinderea de față a țării. — Tractatul de București, art. 5.

5. Vezi anaforaoa Obșteștii Adunări a Moldaviei din 1817, pentru felul proprietății in țară in vechime. Și „Magazinul Daciei", t. 2. p. 229.

6. *Cronica* lui Ioan Neculce, p. 348.

7. Engel, *Geschichte der Moldau*, p. 300, și cererile Feld-Mareșalului Miunih, in Neculce, p. 450 etc.

8. Fotino, *Istoria Daciei*, t. 2, p. 360 și t. 3, p. 376.

9. *Tableau de la Valachie et de la Moldavie* par Wilkinson, traduit par M. de la Roquette, p. 355. — Depeșa contelui de Nesselrode din 19 iulie samănă a vroi să depărteze mijlocirea a orice puteri Europeane în chestia principatelor romănești. Lăsind a vorbi că tuscinci Marele puteri care au garantisat integritatea Imperiei Otomane prin insuși tractatul de Londra, au dritul și datoriea de a apăra Moldova și Valahia, ca Staturi a Înaltii Porți; dar apoi și trecutul ne dovedește că Franția, Anglia, și mai ales Austria au intervenit ades in favorul românilor lingă Curtea suzerană. Împăratul Austriei cunoaște Moldova și Valahia ca principaturi autonome, căci ca mare princip a Transilvaniei are tractaturi încheiate deadreptul cu Domnii acestor țeri și anume: din 1638 și 1685. Aceste tractaturi sint și astăzi în putere, fiind întărite prin fermanul Porții din 1786, și pacea de la Șistova din 4 avgust 1791. În puterea tractatelor din 1638 și 1685, neguțitorii și mai ales păstorii transilvaneni au deosăbite folosuri in principate; tot in puterea acestora Austria este îndrituită de a avea stărostii prin deosebitele scaune a ținuturilor s.a. (Engel, *Geschichte der Wallachei*. 2. Theil, p. 53). La 1788 Moldova au cerut formal apărarea Austriei. — La 1821, principatele s-au deșertat de armiile otomane după cererea Anglici. Asemine și mai la toate tractatele dintre Rosia și Poarta Otomană, precum și la hotărirea intereselor principatelor Austria și Anglia, mai ales, au făcut parte importantă. Prin urmare, *ecsistința politică* a Valahiei și a Moldaviei este cunoscută și de alte puteri, ear nu numai de Rosia.

10. Acest trist tablou nu poate fi învinovățit de exagerație, din potrivă el este slăbit din altul mult mai grozav, și care este făcut de un partizan entuziast a Rosiei în scrierea: *La principauté de Valachie sous le hospodar Bibesco* par B. A. ***, ancien agent diplomatique dans le Levant (?) Bruxelles, 1847, p. 14 et 15.

11. Aceste închizășluiri sint scoase din cuvînt in cuvint din art. 5 a tractatului de Andrianopol, și *actul separat* adăogit către el în privirea principatelor.

12. Generalul Kiselef, iu ediţia *Reglementului Valahiei* din 1832, nu îndrăsni a cuprinde acest fel de adaos, cum il numeşte vestita anafora a Obşteştii Adunări a Ţării Româneşti din 21 iulie 1837. (Vezi, in „Foaia pentru minte etc.", anul 1848, nr. 29). Acest adaos s-au impus Adunării deabia la 1837 prin un ferman a Sultanului, după cererea Ministrului rusesc. Vezi mai sus citata scriere: *La Valachie sous le prince Bibesco* p. 45. Autorul acestii broşuri care supt numele de B. A. *** ascunde pre unul din cei ce au făcut parte mare la redacţia Reglementului, singur mărturiseşte chipul cum această Constituţie se compunea *liber de cei mai de frunte lăcuitori a Ţerii*: *Cănţăleria diplomatică a generalului Kiselef*, zice el p. 30, *prefăcea articol după articol lucrările Comitetelor*. În Moldova, Reglementul in ediţia românească, pină acum încă din porunca Rosiei nu are tipărite capul I despre alegerea Domnului şi cap. VII pentru organizaţia miliţiei. Ediţia franceză a Reglementului începută a se publica in Iaşi s-au oprit de către general-consulul Daşkof. Tipărirea au fost să i se urmeze in Lipsca; şi acolo iarăşi s-au oprit după cererile Ministrului rusesc de la Dresda; şi de abia au putut a se isprăvi la New-York. Aşa acest Reglement care astăzi ni se impune cu sila baionetelor, singur Rosia i-au refuzat cea întii condiţie a valabilităţii a orice legi, adecă publicitatea.

13. Vezi manifesturile impăraţilor şi generalilor ruseşti adresate românilor la deschiderea a fieştecăruia răsboi în contra Turciei.

LISTA ILUSTRAŢIILOR

Vorsatz(1): Harta politică a Europei [în 1848] — *Politische Charte von Europa.* Wien. bei Franz Werner. Litografie. (B.A.R.. Msse).

1. Ţăran valah — *Wallachian Peasant.* Litografie după un desen de George Hering, din albumul său *Sketches on the Danube in Hungary and Transylvania.* London. Thomas McLean and Mr. G. Hering. 1838. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

2. Mihai Viteazul. Gravură în aramă de Aegidius Sadeler. executată la Praga. 1601. (B.A.R., Cabinetul de stampe).

3. Inochentie Micu. Reproducere din colecţia *Oameni celebri ai neamului nostru.* Bucureşti. Cartea Românească. 1938. (B.A.R.. Cabinetul de stampe).

4. Pagină din protocolul de scripte al lui Inochentie Micu. Reproducere după D. Prodan. *Supplex Libellus Valachorum.* Bucureşti. 1967.

5. 6. 7. Horea. Cloşca. Crişan. Tablouri în ulei de Johann Martin Stock. consilier artistic al baronului Samuel Bruckenthal. Reproducere după O. Beu. *Răscoala lui Horia în arta epocei.* Bucureşti, 1935. pl. 12. 34. 47.

8. *Martiriul lui Horea şi Cloşca.* 1785. Gravură în aramă de Johann Martin Will din Augsburg. În colecţia *Porträtssammlung.* Viena. Reproducere după O. Beu. *op. cit.*, pl. 87.

9. Samuil Micu. Gh. Şincai. *Elementa Linguae Daco-Romanae sive Valachicae.* Viena. 1780. Pagina de titlu.

10. Samuil Micu. *Istoria. lucrurile şi întîmplările românilor pre scurt.* Buda. 1806. Foaia de titlu.

11. P. Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia.* Buda. 1812. Pagina de titlu.

12. D. Fotino. *Istoria vechii Dacii. acum Transilvania. Valahia şi Moldavia.* Ediţie în limba greacă. Viena. 1818. tom. I. pagina de titlu.

13. Poeţii Văcăreşti. Litografie. după Anton Chladek. de G. Wonneberg. (B.A.R.. Cabinetul de stampe).

14. (D. Ţichindeal). *Arătare despre starea acestor noao introduse scolasticeşti institituri ale naţiei româneşti. sîrbeşti şi greceşti.* Buda. 1813. Foaia de titlu.

15. 16. „Biblioteca românească"... întîia oară tipărită pentru naţia românească. prin Zaharie Carcalechi. 1821. (Cu dedicaţia către Gheorghe Opran).

17. Gheorghe Lazăr. Litografie anonimă. (B.A.R.. Cabinetul de stampe).

18. Petrache Poenaru. Litografie. după un desen de C. Lecca. executată în atel. litografic Jos. Stoufs. (B.A.R.. Cabinetul de stampe).

19. Tudor Vladimirescu. Litografie de Fidelius Walch (1830—1915). Editor Maior D. Papazoglu. (B.A.R.. Cabinetul de stampe).

20. *Emblema sigilară pentru inel „1821".* Desen după originalul matricei. Reproducere după Nestor Vornicescu. Mitropolitul Olteniei. *Descătuşarea 1821.* Craiova. 1981.

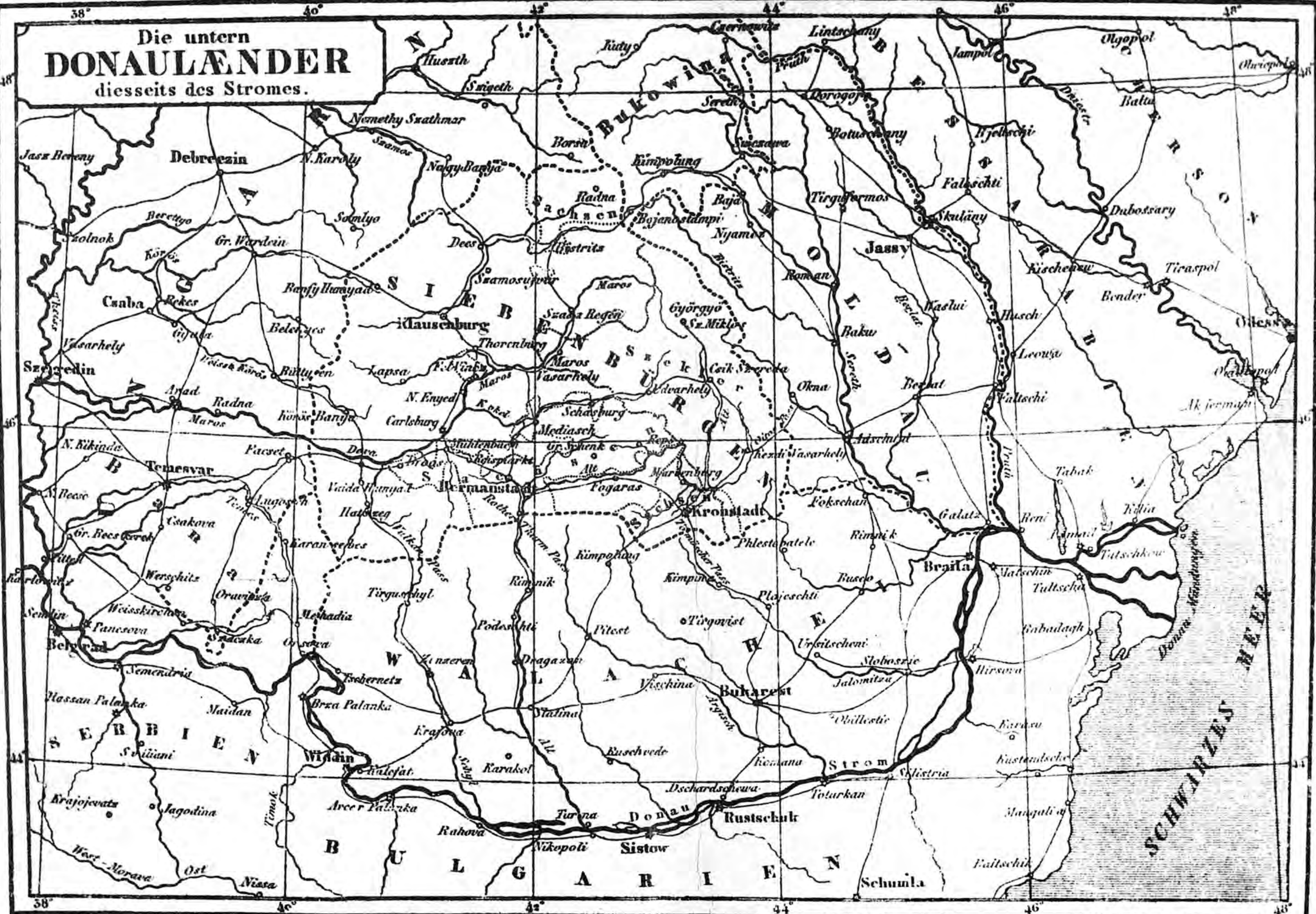
21. Tîrg în Transilvania. 1819. Litografie în culori executată la Viena de Joseph Lanzedelly (1774—1832). după Franz Neuhauser (1763—1836) din Sibiu. (B.A.R.. Cabinetul de stampe).

22. „Un bîlci din Ţara Rumână" — *Ein Jahrmarkt in der Wallachei* (după 1840). Litografie în culori. Editor Carl Lanzedelly (1806—1865), Viena. (B.A.R.. Cabinetul de stampe).

23. Vedere a portului Brăila. Litografie după desen de Ludwig Erminy. Din albumul lui Adolph Kunike. *Zwei hundert vier und sechzig Donau-Ansichten nach dem Laufe des Donaustromes von seinem Ursprung bis zu seinem Ausflusse in das Schwarze Meer...* Wien. 1826. (B.A.R.. Cabinetul de stampe).

24. Vedere a portului Galaţi. Litografie după desen de Ludwig Erminy. Din albumul lui A. Kunike, *op. cit.*
25. Trecerea Buzăului, de A. Raffet. Litografie în culori din albumul *Voyage dans la Russie méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie exécuté en 1837* sous la direction de M. Anatole de Demidoff. Dessiné d'après nature et lithographié par R a f f e t. À Paris, Gihaut Frères, 1848, pl. 19. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
26. Bucureşti. Hanul lui Manuc. Gravură în lemn după A.D. Lancelot, *De Paris à Bucharest, 1860. Texte et dessins inédits*, în „Le Tour du Monde", 1868.
27. „Fama Lipschii pentru Daţia", Leipzig, 1827, nr. 7.
28. „Calendariu românesc", 1829, lucrat de Stefanu P. Niagoe, Buda.
29. „Albina româncască". Gazetă politico-literală. Iaşi, nr. 38 din 28 noemvrie 1829.
30. „Curierul rumânesc", Bucureşti, nr. 39 din august 1829.
31. „Bibliotecă românească" , ...pentru. neamul românesc, 1834. Partea I.
32. P. Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia.* Ediţia din 1834, tipărită cu cheltuiala moldoveanului Iordache Mălinescu.
33. D. Bojincă, *Vestitele fapte şi perirea lui Mihai Viteazul,* în „Biblioteca românească", 1834.
34. Omorîrea lui Mihai. Litografie după tabloul în ulei de C. Lecca; tablou anunţat în „Biblioteca românească" din 1834. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
35. Colonelul Ioan Câmpineanu.
36. Eftimie Murgu.
37. „Ah, d'am putea-ne dobîndi...". Versuri de Iancu Văcărescu caligrafiate de bănăţeanul Ştefan Niagoi în manualul său de *Românească teoretico-practică formoscriere,* Bucureşti, 1837, mai 25. Facsimil.
38. „România". Exemplar de probă al primei gazete cotidiene româneşti. Redactori Florian Aaron şi G. Hill, 1837.
39. George Bariţiu. Fotografie. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
40, 41. „Lui G. Baritz, fratzü moldoveni recunoscători". Emblema şi legenda inelului de aur trimis de moldoveni Redactorului de la Braşov, octombrie 1843. (Reproducere în pozitiv; reconstituire). (B.A.R., Msse).
42. I. Eliade Rădulescu. Gravură în aqua forte de Th. Aman (semnat jos stînga). (B.A.R., Cabinetul de stampe).
43. „Curier de ambe sexele", redactor I. Eliade. Nr. 11, 1836, cuprinzînd cuvîntarea lui G. Bariţiu, *Despre datoriile părinţilor şi a învăţătorilor asupra creşterii tinerimii.*
44. Mihail Kogălniceanu. Litografie executată în atelierul lui E. Sieger, Viena. (B. A. R., Cabinetul de stampe).
45. „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", Braşov, Redactor G. Bariţiu. Nr. 11 din 13 martie 1844 cuprinzînd *Cuvîntul pentru deschiderea cursului de Istorie naţională în Academia Mihăileană.* Rostit în 24 nov. 1843 de M. Kogălniceanu.
46. Michel Bouquet, *Album valaque,* Paris, 1843. Pagina de titlu. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
47. Dr. Joh. Ferd. Neigebaur, *Beschreibung der Moldau und Walachei,* Leipzig, 1848.
48. *Album Moldo-Valaque ou Guide politique et pittoresque à travers les Principautés du Danube,* Paris, Aux Bureaux de l'Illustration, 1848.
49. „Dacia litterară" subt redacţia lui M. Kogălniceanu, Iaşi, 1840.
50. „Magazinu istoricu pentru Dacia" suptu redacţia lui A. Treb. Laurianu şi N. Bălcescu, Bucureşti, Tom. IV, 1847.

51. J.A. Vaillant, *La Romanie. Histoire, langue, littérature, orographie, statistique des peuples de la langue d'or, Ardialiens, Valaques, et Moldaves résumés sous le nom de Romans*, Paris, 1844.
52. O stradă în București. Gravură în lemn după Ch. Doussault. Din *Album Moldo-Valaque*, 1848, Paris.
53. București în 1838. Vedere generală. Litografie de Peter J.N. Geiger (1805—1880), Viena. Din albumul A. Ziegler, *Vaterländischen Immortellen*, 1838—1840. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
54. Iași. Vedere generală de pe Copou. Litografie după J. Rey, 1845. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
55. Strada mare din Iași. Litografie după J. Rey, 1845. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
56. Timișoara. Piață. Gravură în lemn după un desen de D.A. Lancelot, *op. cit.* (B.A.R., Cabinetul de stampe).
57. Baia de Aramă. Gravură în lemn după D.A. Lancelot, *op. cit.* (B.A.R., Cabinetul de stampe).
58. „Gazeta de Transilvania". nr. 39 din 13/25 mai 1848.
59. Adunarea națională română de la Blaj. Acuarelă de I. Petcu.
60. Vasile Alecsandri. Litografie executată în atel. lui E. Sieger, Viena. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
61. Andrei Mureșanu. Reproducere din colecția *Oameni celebri.* (B.A.R., Cabinetul de stampe).
62. Simeon Bărnuțiu. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
63. Costache Negri. Gravură în lemn de Edmond Morin, după o fotografie de I. Heck, Iași. Din „Le Monde Illustré", Paris, 1859, nr. 100.
64. Alecu Russo. Reproducere din A. Russo, *Scrieri*, Ediția P.V. Haneș, București, 1908.
65. Costache Negruzzi. Litografie executată în atel. lui E. Sieger, Viena. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
66. Nicolae Bălcescu.
67. Timotei Cipariu. Reproducere din colecția *Oameni celebri.* (B.A.R., Cabinetul de stampe).
68. A. Treb. Laurian. Litografie de Josephine Bieltz, executată în atelierul lui M. B. Baer. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
69. Al. Papiu Ilarian. Gravură în lemn. Reproducere din „Revista nouă", I, 1888, p. 10.
70. St. Ludwig Roth.
71. Aron Pumnul. Litografie de Th. Mayerhofer. Din „Revista nouă", II, 1889, p. 283.
72. România rupîndu-și lanțurile. Litografie executată de Leray după tabloul lui C.D. Rosenthal. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
73. „Constituția". Acuarelă de Costache Petrescu. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
74. Actul de abdicare al domnitorului Gh. Bibescu, 13 iunie 1848. Apostila „priimită la 13 iunie" (dreapta sus) este autograf N. Bălcescu. Facsimil după *Anul 1848 în Principatele române*, I, Bucuresci, 1902, p. 556.
75. Litografie anonimă de epocă satirizînd domnia lui Mihail Sturdza al Moldovei. (B.A.R., Cabinetul de stampe).
76. (M. Kogălniceanu), *Dorințile Partidei Naționale în Moldova*. August 1848. Foaia de titlu. *Vorsatz*(2): Țările de la Dunărea de Jos din dincoacea fluviului—*Die unteren Donauländer diesseits des Stromes*. Gravură în lemn. Reproducere după „Illustrierte Zeitung". Leipzig, 4 august 1849, nr. 318.

Die untern
DONAULÆNDER
diesseits des Stromes.
Debreczin
Jasz Bereny
Szolnok
Csaba
Szegedin
Temesvar
Arad
Radna
Maros
Gr. Wardein
Klausenburg
Dees
Szamosujvar
Nagy Banya
N. Karoly
Nemethy Szathmar
Huszth
Szigeth
Kuty
Czernowitz
Lintschany
Bukowina
Suczawa
Sereth
Dorogoy
Botuschany
Kimpolung
Radna
Bistritz
Jassy
Skuläny
Tirgufermos
Nyamcz
Roman
Baku
Berlat
Waslui
Husch
Leowa
Faltschi
Kischenew
Tiraspol
Bender
Dubossary
Balta
Olgopol
Jampol
Odessa
Ak jerman
Galatz
Reni
Ismail
Kilia
Tultscha
Tatschkow
Matschin
Braila
Fokschan
Rimnik
Buseo
Plojeschti
Kimpina
Kronstadt
Fogaras
Hermanstadt
Mediasch
Schässburg
Maros Vasarhely
Szasz Regen
Carlsburg
N. Enyed
Lugosch
Karansebes
Hatzeg
Orsova
Mehadia
Werschitz
Weisskirchen
Panesova
Semlin
Belgrad
Semendria
Hassan Palanka
Widdin
Kalefat
Krajowa
Tirguschyl
Rimnik
Pitest
Tirgovist
Bukarest
Slobosie
Hirsowa
Kustendsche
Silistria
Totarkan
Rustschuk
Sistow
Nikopoli
Rahowa
Schumla
Nissa
Jagodina
Krajojewatz
SERBIEN
BULGARIEN
WALACHEI
MOLDAU
SIEBENBÜRGEN
BESSARABIEN
CHERSON
SCHWARZES MEER
Donau
Strom
Alt
Pruth
Sereth
Dniestr
Stich von R. Schmidt
Deutsche Meilen, 15 auf den Grad.
0 5 10 20
38° 40° 42° 44° 46° 48°